STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band VIII.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1915

HÄFTEN 7—12

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1915: 7-12.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19152

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band VIII.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1915

HÄFTEN 7—12

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1916
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
150227

INNEHÅLL.

Häft. 7.

Sid.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
I. Statens arbetslöshetskommission . . . . 709.
Understödsverksamheten för arbetslösa . 709.
Utlandet och krisen. (Forts.)
1. Danmark . . . . . 710.
Preliminär översikt över byggnads- och bostadsförhållandena å de orter, som berörts av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar.
II. Landskommunerna . . . . . 713.
Industrien i Sverige år 1913 . . . . . 752.
Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1913 . . . . . 762.
Ändrade bestämmelser angående försäljning av brännvin samt av vin och öl m. m. . . . . 768.
Statsbidrag till Sveriges offentliga arbetsförmedling för år 1914 . . . . . 770.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) . . . . 772.
Registrering enligt den nya sjukkasselagen.
Andra kvartalet 1915 . . . . . 774.
Kortare meddelanden:
Undersökning rörande lagstiftning om biläggande av arbetstvister . . . . . 775.
Skandinavisk överenskommelse mellan arbetsgivarna om understöd vid arbetskonflikter . . . . . 775.
Pensionsförsäkringsfondens förvaltning . . . 776.

Sid.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—juni 1915 . . . . . 776.
Arbetsmarknaden i England under maj 1915 776.
Arbetsmarknaden i Tyskland under maj och till mitten av juni 1915 . . . . . 777.
Utvandringen från Sverige under andra kvartalet 1915 . . . . . 779.
Egnahemsfrågan . . . . . 780.
Bostadsfrågan i Lund . . . . . 781.
Lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden . . . 781.
Kreatursräkning i Danmark den 15 maj 1915 784.
Minuthandelspriser å livsmedel i England under maj 1915 . . . . . 785.
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Juni månad år 1915 . . . . . 786.
Översikt av livsmedelspriser i Sverige under andra kvartalet 1915 . . . . . 799.
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1904—juni 1915 . . . . . 810.
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Andra kvartalet 1915 . . . . . 812.
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1904—juni 1915 . . . . . 822.
Kreaturspriser i Sverige.
Andra kvartalet 1915 . . . . . 824.
Fiskpriser i Stockholm.
Juni 1914—juni 1915 . . . . . 826.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . . 827.

Häft. 8.

Sid.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission . . . . 829.
Understödsverksamheten för arbetslösa tobaksarbetare . . . . . 829.
Den lokala understödsverksamhetens organisation och verksamhet . . . . . 830.
3. Statens krigsförsäkringskommission . . . 833.
Arbetsmarknaden under andra kvartalet 1915 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. . 835.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Den 1 april, 1 maj och 1 juni 1915 . . . . 845.
Förslag till alkoholstatistiska undersökningar 853.
Det mindre jordbrukets driftkredit . . . . . 855.
Lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit . . . . 862.
Kungörelse angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk . . 863.
Kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit . . . . . 864.
Kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor 869.
Den norska lagen om arbetstvister . . . . . 875.
Kooperativa förbundets verksamhet under år 1914 . . . . . 879.
Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1915. Första och andra kvartalen 883.
Yrkesinspektionens verksamhet under april—juni år 1915 . . . . . 891.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) . . . . . 893.
Kortare meddelanden:
Arbetsinställelser i Danmark under år 1913 895.

Sid.

Arbetsinställelser i Nederländerna åren 1913 och 1914 . . . . . 895.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—juli 1915 . . . . . 896.
Ny norsk sjukförsäkringslag . . . . . 897.
Arbetsmarknaden i England under juni 1915 897.
Arbetsmarknaden i Finland . . . . . 898.
Arbetsmarknaden i Tyskland under juni och till mitten av juli 1915 . . . . . 898.
Underlättande av medellösa arbetssökandes resor . . . . . 900.
Rekrytanställning genom den offentliga arbetsförmedlingen . . . . . 900.
Den offentliga arbetsförmedlingen i Finland år 1914 . . . . . 900.
Kommunernas fattigvård under år 1913 . . 901.
Minuthandelspriser å livsmedel i England under juni 1915 . . . . . 902.
Dödligheten i lungsot i Sverige åren 1906—1910 . . . . . 903.
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Juli månad år 1915 . . . . . 904.
Översikt av livsmedelspriser under juli månad år 1915 . . . . . 917.
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1904—juli 1915 . . . . . 920.
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Juli 1915 . . . . . 922.
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1904—juli 1915 . . . . . 926.
Kreaturspriser i Sverige.
Maj 1915—juli 1915 . . . . . 928.
Fiskpriser i Stockholm.
Juli 1914—juli 1915 . . . . . 930.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . . 932.

Häft. 9.

	Sid.
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)	
1. Statens arbetslöshetskommission	935.
Åtgärder för vintern 1915—16	935.
2. Statens livsmedelskommission	941.
Dyrtidshjälp under kristiden	945.
Undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien. II. Mindre fabriker	952.
Statens förlikningsmäns för medling i arbetstvister verksamhet år 1914	994.
Registrerade sjukkassor 1911 och 1912	997.
Olycksfall genom elektrisk ström under år 1914	1003.
Kortare meddelanden:	
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—augusti 1915	1005.
Arbetsmarknaden i England under juli och augusti 1915	1005.
Arbetsmarknaden i Tyskland under juli 1915	1006.
Invandringen till Nordamerikas Förenta Stater	1006.
Rekrytanställning genom den offentliga arbetsförmedlingen	1006.
Paritetisk arbetsförmedling i Frankrike	1007.
Dyrtidshjälp i Danmark	1007.
Dyrtidstillägg i England	1007.
Minderårigas jordbruksarbete i England	1008.
Kvinnoarbetet i England	1008.
Arbetslöner vid ammunitionstillverkningen i Kanada	1008.
Översikt av livsmedelsprisernas förändring i Danmark under tiden augusti 1914—juli 1915	1008.
Minuthandelspriser å livsmedel i England under tiden augusti 1914—juli 1915	1010.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Augusti månad år 1915	1012.
Översikt av livsmedelspriser under augusti månad år 1915	1025.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—augusti 1915	1028.
Livsmedelspriser å olika orter i riket. Augusti 1915	1030.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—augusti 1915	1034.
Kreaturspriser i Sverige. Juni 1915—augusti 1915	1036.
Fiskpriser i Stockholm. Augusti 1914—augusti 1915	1038.

Häft. 10.

	Sid.
Ämbetsverkens utlåtande rörande tillfälligt rusdrycksförbud	1039.
Dyrtidshjälp under kristiden (Forts.)	1077.
Utlandet och krisen (Forts.)	
3. Tyskland	1081.
Förslag till obligatorisk olycksfallsförsäkring	1089.
Bostadshygieniska bestämmelser i förslaget till ny hälsovårdsstadga för riket	1101.
Anvisningar angående skydd mot yrkesfara vid brytning och bearbetning av sten	1104.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)	1107.
Registrering enligt den nya sjukkasselagen. Tredje kvartalet 1915	1112.
Kortare meddelanden:	
Institut för arbetsfysiologi i Berlin	1114.
Ökat skydd mot offentliggörande av statistiska primäruppgifter	1114.
Dispens från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor	1115.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—september 1915	1115.
Arbetsmarknaden i Tyskland under augusti 1915	1115.
Arbetsmarknaden i Tyskland under september 1915	1116.
Arbetsmarknaden i England under september 1915	1116.
Skördepermission för värnpliktiga	1117.
Bostadsfrågan i Göteborg	1117.
Alkoholstatistiska undersökningar	1118.
Svenska stadsförbundets livsmedelskommitté	1118.
Byrortsgruppering	1118.
Undersökning angående potatiskonsumtionen i Tyskland	1119.
Prisstegringen å vissa livsmedel i Berlin och dess orsaker	1120.
Maximipris på vissa livsförnödenheter i Kristiania	1122.
Maximipriser å salt sill i Norge	1123.
Livsmedelsprisernas stegring i Australien	1123.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. September månad år 1915	1124.
Översikt av livsmedelspriser i Sverige under tredje kvartalet 1915	1137.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—september 1915	1146.
Livsmedelspriser å olika orter i riket. Tredje kvartalet 1915	1148.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—september 1915	1158.
Kreaturspriser i Sverige. Tredje kvartalet 1915	1160.
Fiskpriser i Stockholm. September 1914—september 1915	1162.

Häft. 11.

	Sid.
Arbetsmarknaden under tredje kvartalet 1915 enligt uppgifter från industriidkare m. fl.	1163.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1915	1171.
Arbetstillgången inom sjömansyrket under tiden 1 aug. 1914—31 juli 1915	1179.
Dyrtidshjälp under kristiden. (Forts.)	1182.
Kollektivavtal i Sverige år 1914	1188.
Frågan om garanterad tidlön vid ackordsarbete	1226.
Den norska alkoholkommissionens förslag till försäljningslag	1230.
Arbetsinställelser (strejker och lockouter) år 1915. Tredje kvartalet	1234.
Yrkesinspektionens verksamhet under juli—september år 1915	1240.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)	1242.

Sid.

Kortare meddelanden:
Arbetsinställelser i Danmark år 1914 . . . . 1244.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—oktober 1915 . . . . . 1244.
Ändring av den danska lagen om understöd till änkors barn . . . . . 1244.
Nödhjälpsarbeten i Malmö . . . . . 1245.
Arbetsmarknaden i England under oktober 1915 . . . . . 1245.
Arbetsmarknaden i Tyskland under oktober 1915 . . . . . 1245.
Utvandringen från Sverige under tredje kvartalet 1915 . . . . . 1246.
Kooperativa förbundets omsättning under andra och tredje kvartalen 1915 . . . . . 1247.
Bostadsförhållandena i smålägenheter i Kristiania . . . . . 1247.
Jämförelse mellan bostadsförhållandena i Skandinaviens större städer . . . . . 1249.
Bostadsförhållandena i de danska landsortsstäderna år 1911 . . . . . 1251.
Bostadsfrågan i Göteborg . . . . . 1254.
Bostadsräkning i Göteborg . . . . . 1254.
Landsorganisationen i Sverige år 1914 . . . 1254.
Kommunalt hyresbidrag till nykterhetsföreningar i Örebro . . . . . 1256.

Sid.

Uppsala stads nykterhetsnämnds verksamhet 1256.
Den danska fattigvården 1911—1912 . . . . . 1256.
En norsk undersökning rörande levnadskostnader för affärsanställda m. fl. . . . . 1256.
Affärs- och kontorsanställdas löne- och arbetsförhållanden i Danmark . . . . . 1257.
Minimilöner för kvinnliga hemarbetare i Frankrike . . . . . 1258.
Husdjursräkningen sommaren 1915 . . . . . 1259.
Kommunal försäljning av kol i Malmö . . . 1259.
Dyrtidshjälp i Norge . . . . . 1259.
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Oktober månad år 1915 . . . . . 1260.
Översikt av livsmedelspriser under oktober månad år 1915 . . . . . 1273.
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1904—oktober 1915 . . . . 1276.
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Oktober 1915 . . . . . 1278.
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1904—oktober 1915 . . . . 1282.
Kreaturspriser i Sverige.
Aug. 1915—okt. 1915 . . . . . 1284.
Fiskpriser i Stockholm.
Okt. 1914—okt. 1915 . . . . . 1286.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . . 1287.

Häft. 12.

Sid.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
I. Statens arbetslöshetskommission . . . . 1289.
Arbetslösheten bland stenarbetarna i Blekinge 1293.
Dyrtidshjälp under kristiden. (Forts.) . . . . 1297.
Utlandet och krisen. (Forts.) . . . . . .
8. Frankrike . . . . . 1302.
Priser och arbetslöner vid vissa arméleveranser
I. Utlåtande . . . . . 1304.
II. Undersökning . . . . . 1308.
III. Reseberättelse . . . . . 1330.
1912—1913 års allm. bostadsräkning.
X. Eskilstuna . . . . . 1337.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående maximipris å råg, korn och havre . . . . . 1343.
Barnbespisningen vid Stockholms folkskolor . 1345.
Dansk levnadskostnadsundersökning under kristiden . . . . . 1350.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) . . . . 1356.
Kortare meddelanden:
Sammanträde med sociala rådets första sektion . . . . . 1359.
Förbud mot nattarbete i bagerier och konditorier i Tyskland . . . . . 1359.
Sammanträde med sociala rådets sektion för sjukkasseväsen . . . . . 1360.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—november 1915 . . . . . 1361.
Arbetsmarknaden i England under november 1915 . . . . . 1361.
Arbetsmarknaden i Tyskland under november 1915 . . . . . 1362.

Sid.

Arbetslöshetsförsäkringen i Nederländerna . 1362.
Arbetslöshetsförsäkringen i Finland . . . . 1363.
Den offentliga arbetsförmedlingen . . . . . 1363.
Enhetliga principer vid de statliga och de kommunala bostadsräkningarna i Sverige . . 1364.
Stockholms stads bostadsinspektion under år 1914 . . . . . 1365.
Krigets inverkan på bostadsförhållandena i Tyskland . . . . . 1366.
Fackföreningsrörelsen i Tyskland under krigsåret 1914—1915 . . . . . 1367.
Den engelska lagen om lönenämnder . . . . 1370.
Försäljning av koks till Köpenhamns arbetslösa . . . . . 1370.
Danskt lagförslag om offentligt dyrtidsunderstöd . . . . . 1370.
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
November månad år 1915 . . . . . 1372.
Översikt av livsmedelspriser under november månad år 1915 . . . . . 1385.
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1904—nov. 1915 . . . . . 1388.
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
November 1915 . . . . . 1390.
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1904—nov. 1915 . . . . . 1394.
Kreaturspriser i Sverige.
Sept. 1915—nov. 1915 . . . . . 1396.
Fiskpriser i Stockholm.
Nov. 1914—nov. 1915 . . . . . 1398.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . . 1399.

Stockholm 1916. P. A. Norstedt & Söner.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.
(Forts.).

1. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa.

Enligt hittills inkomna rapporter, hade utbetalning av arbetslöshetsunderstöd intill den 1 juni 1915 förekommit i 123 kommuner, därav 55 städer och köpingar och 68 landskommuner, med ett sammanlagt belopp av 936 148 kr., varav 479 138 kr. utgått i kontant understöd och 457 010 kr. i naturaunderstöd. Under juni månad har dylikt understöd utbetalats å följande orter och med nedan angivna belopp:

a) enligt *k. kungörelsen den 28 september 1914* (till arbetslösa i allmänhet):

Kommun.	Understödsbelopp. Kontant.	In natura.	Tillsammans.
	Kr.	Kr.	Kr.
Lilla Mellösa	173·00	—	**173·00**
Norrköping	68·40	676·75	**745·15**
Jönköping	50·75	—	**50·75**
Vena	128·75	—	**128·75**
Hallingeberg	114·40	—	**114·40**
Ronneby	28·00	—	**28·00**
Kyrkhult	4·50	—	**4·50**
Skee I	207·75	—	**207·75**
Skee II	67·20	—	**67·20**
Örgryte	49·00	—	**49·00**
Borås	182·00	—	**182·00**
Köping	25·15	—	**25·15**
Söderala	21·00	—	**21·00**
Gällivare	—	360·70	**360·70**
Överkalix	24·00	—	**24·00**
Piteå landsförs.	60·00	—	**60·00**
Jukkasjärvi (Kiruna)	397·60	—	**397·60**
Summa	**1 601·50**	**1 037·45**	**2 638 95**

b) enligt *k. kungörelsen den 10 april 1915* (till tobaksarbetare):

Kommun.	Understödsbelopp. Kontant.	In natura.	Tillsammans.
	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	40 599·33	16·40	**40 615·73**
Norrköping	1 417·15	—	**1 417·15**
Malmö	16 823·85	—	**16 823·85**

Kommun.	Understödsbelopp. Kontant. Kr.	In natura. Kr.	Tillsammans. Kr.
Lund	600·30	—	**600·30**
Landskrona	3 050·30	—	**3 050·30**
Hälsingborg	3 004·00	—	**3 004·00**
Södra Sandby	28·75	—	**28·75**
Stora Harrie	37·50	—	**37·50**
Väsby	300·00	—	**300·00**
Göteborg	12 237·40	—	**12 237·40**
Västerås	208·40	—	**208·40**
Gävle	3 335·00	—	**3 335·00**
Hudiksvall	118·80	—	**118·80**
Härnösand	10 382·20	—	**10 382·20**
Summa	**92 142·98**	**16·40**	**92 159·38**

Av ovanstående tabeller framgår, att under juni månad arbetslöshetsunderstöd utbetalats med sammanlagt 94 798·33 kr., varav 93 744·48 kr. utgått i kontant understöd och 1 053·45 kr. i naturaunderstöd. Intill utgången av juni månad hade sålunda, enligt till socialstyrelsen ingångna rapporter, understöd till arbetslösa utbetalats med sammanlagt 1 030 946 kr. De anförda siffrorna måste dock fortfarande betraktas såsom preliminära.

Utlandet och krisen. (Forts.)

1. Danmark. (Forts.)

Arbetsmarknaden. Såsom meddelats i denna tidskrift, årg. 1914, sid. 1148 företagas i Danmark med anledning av rådande krisförhållanden extraordinära arbetslöshetsräkningar bland organiserade arbetare med i regel två månaders mellanrum. Sådana räkningar, för vilkas resultat tidigare redogjorts i »Soc. Medd.», hava verkställts den 22 augusti och 24 oktober 1914 samt den 23 januari 1915.[1] Sedan hava ytterligare tvenne undersökningar företagits, den ena för den 20 mars och den andra för den 29 maj 1915.

I mars inkommo uppgifter för c:a 138 000 arbetare — eller för omkring 8 000 fler än vid närmast föregående undersökning — och i maj för c:a 135 000. Av de redovisade arbetarna voro den 20 mars 20 500 eller 14·9 % och den 29 maj 5 400 eller 4·0 % arbetslösa. Av de av januariundersökningen berörda arbetarna voro 17·6 % utan sysselsättning. Arbetslöshetsprocenten för mars är ungefär dubbelt så hög som vid samma tid under vanliga förhållanden, men för maj avviker den ej nämnvärt från motsvarande siffror för samma månad 1914 och 1913. I slutet av maj var sålunda läget på arbetsmarknaden i dess helhet normalt. I mars rådde osedvanligt stor arbetslöshet särskilt inom de yrken, som äro beroende av byggnadsverksamheten, men i maj var arbetstill-

[1] »Soc. Medd.» 1914, s. 889 o. s. 1148; 1915, s. 202.

gången god även inom dessa fack, om också ej fullt så riklig som under normala förhållanden. Sålunda voro av över 5 800 murare 59·4 % arbetslösa i mars och 6·1 % i maj 1915 mot 2·1 % i maj 1914. Motsvarande procenttal för 4 400 timmermän voro resp. 33·8, 2·1 och 0·6, för nära 6 700 snickare resp. 22·8, 9·8 och 7·3 samt för nära 4 300 målare resp. 38·5, 0·4 och 2·5. Inom den grafiska industrien funnos ganska många arbetslösa i mars, och läget var i maj fortfarande rätt bekymmersamt. Av hamnarbetarna i Köpenhamn voro 57·0 % arbetslösa den 20 mars och 29·2 % den 29 maj. Denna höga arbetslöshetsprocent får tillskrivas yrkets natur, som fordrar, att betydande reserver ständigt ligga i beredskap. Inom några mindre yrken, såsom bland hattmakare och glasarbetare, var arbetslösheten större i maj än i mars.

Av de redovisade arbetarna arbetade i mars 3·2 % och i maj ej fullt 1 % på förkortad tid. Denna form av arbetslöshet, som under krigets första månader hade ett ganska betydligt omfång, har sålunda i det närmaste försvunnit och förekom vid sista räkningen i nämnvärd utsträckning blott inom några enstaka yrken, bland annat inom den keramiska industrien.

Av de redovisade arbetarna voro i mars omkring 10 000 och i maj omkring 9 600 inkallade till militärtjänst.

Understöd ur arbetslöshetskassa utdelades i januari till 65 %, i mars till 57 % och i maj till 44 % av de arbetslösa.

Livsmedelsfrågan. I h. 3, s. 202 ff. av denna tidskrift för innevarande år lämnades en redogörelse för vissa i Danmark under årets första månader av regeringen utfärdade bestämmelser för tryggande av landets tillgång till brödsäd under rådande krisförhållanden. Beträffande denna del av den danska livsmedelsfrågan äro för den följande tiden blott få tillägg till de i nämnda framställning refererade åtgärderna att anteckna.

Den viktigaste av nytillkomna förordningar inom detta område är en kungörelse av 8 mars *angående tillverkning av råg- och vetekli*, i vilken stadgas, att vid tillverkning av rågmjöl eller vetemjöl rågen eller vetet ej må siktas finare, än att av 100 kg. råg erhållas minst 64 kg. mjöl, tjänligt till framställning av bröd, och av 100 kg. vete 68 kg. dylikt mjöl. För att möjliggöra kontroll över förordningens efterlevande föreskrives vidare, dels att varje kvarn, som tillverkar mjöl till avsalu eller för annans räkning, skall den 1 och 15 i varje månad anmäla för polismyndigheten (i köpstäderna magistraten), hur mycket råg och vete den har förmalt och hur mycket fint och grovt mjöl den härav har tillverkat, dels att varje säck rågmjöl eller blandat råg- och vetemjöl, som säljes från en kvarn, skall vara försedd med uppgift om huru mycket dansk och främmande råg och eventuellt hur mycket vete, som använts vid tillverkningen av mjölet.

De den 31 december 1914 fastställda maximipriserna å inländsk råg[1] ändrades den 29 april 1915 i så måtto, att de för 100 kg. råg med lägre kvalitetsvikt än 116 holländska skålpund under januari och februari gällande maximipriserna med nämnda datum ånyo skulle inträda. I den första förordningen stadgades nämligen, att de ursprungliga maximipriserna å ifrågavarande kvaliteter skulle falla med 20 öre per 100 kg. den 1 mars och med ytterligare 20 öre den 1 april. — Därjämte tillfogades den bestämmelsen, att till maximipriserna må läggas direkta omkostnader för kvalitetsförbättring av råg genom ugnstorkning, dock ej över 1 kr. per 100 kg.

Av i statens ägo befintligt amerikanskt vetemjöl (Gloria) utbjöds den 15 mars ett parti på omkring 60 000 säckar till försäljning åt näringsidkarna inom landet till ett pris av 34 kr. per 100 kg., brutto för netto, inklusive säck och fritt på vagn eller ombord. Försäljningen skedde i partier ej understigande 50 000 kg. för rekvisition av minst 10 000 kg. åt gången under mars och april månader. Vid återförsäljning av detta

[1] Se »Soc. Medd.» 1915, h. 3, s. 203.

vetemjöl i mängder om 100 kg. och därutöver må förutom effektiva omkostnader till ovannämnda pris läggas en handelsförtjänst av högst 75 öre per 100 kg.

Den 25 mars utkom en kungörelse angående *regler för användandet av korn vid ölproduktionen*, varigenom bryggerier, som tillverka skattepliktigt öl (öl med 2¼ viktprocent alkohol eller därutöver), intill den 1 september 1915 förbjudas dels att vid tillverkningen använda inländskt korn, såvida ej detta vid kungörelsens ikraftträdande redan var inköpt av bryggerierna, dels ock att inköpa inländskt korn. Vidare må enligt kungörelsen vid tillverkning av skattepliktigt öl utländskt korn användas endast, om kornet införts av bryggerierna själva.

Den danska livsmedelslagstiftningen har under våren och sommaren huvudsakligen varit inriktad på reglering av *handeln med kött*. På grund av en abnormt stor export av slaktdjur och kött hava kreatursbesättningarna sedan förra sommaren avsevärt reducerats[1] och priserna på den inhemska köttmarknaden stigit på ett särskilt för den fattigare befolkningen kännbart sätt; statistiken från de offentliga slakthusen utvisar också, att köttkonsumtionen inom landet avtagit. I all synnerhet har svinstammen nedbringats, samtidigt med att fläskpriserna oavbrutet stegrats. Den 9 mars utfärdades *exportförbud för levande svin*. Härigenom åstadkoms emellertid ingen prissänkning, då exporten av slaktade svin kunde obehindrat fortgå. Mera vittgående åtgärder voro därför av nöden, och den 25 mars utfärdades tvenne kungörelser med nya bestämmelser. Den ena, angående *utförsel av svinkött och slaktavfall av svin samt av konserver, korv och andra av svinkött tillverkade köttvaror*, föreskriver, att slaktning av svin för export må försiggå blott i de egentliga svinslakterierna, sålunda ej i de kommunala fläskhallarna och slakthusen, som uteslutande skola tillgodose befolkningens behov. Kunna dessa ej anskaffa de nödiga kvantiteterna, äro exportslakterierna pliktiga att ställa vad som felas till förfogande. För såvitt varorna äro bestämda för utförsel, skola de å slakterierna förses med ett märke, som tydligt anger detta. Svinkött och slaktavfall av svin från utlandet må utföras blott av särskilda av jordbruksministeriet auktoriserade och kontrollerade företag, varjämte dylika sändningar skola åtföljas av en av det exporterande företaget på tro och heder avgiven attest om varornas främmande ursprung. Den andra kungörelsen, som innehåller *bestämmelser rörande den inhemska svinaveln*, förbjuder nedslaktning av synbart dräktiga suggor samt svin om mindre än 65 kg. levande vikt. Svinägare, som lida brist på foder, kunna dock erhålla dispens från förbudet. Vidare stadgas, att slaktade svin, som säljas inom landet i hela eller halva kroppar, skola av inrikesministeriet efter förslag av en av andels- och privatslakterier tillsatt kommission åsättas maximipriser, fastställda på grundvalen av noteringarna å danskt fläsk i England med frånräknande av kostnaderna för saltning och försändelse. Maximipriserna skulle alltså fluktuera med dessa noteringar.

Den 28 mars fastställdes enligt denna förordning maximipris för första gången, gällande från och med följande dag. Det sattes till 1 kr. 46 öre per kg. i hel- och halvkroppar. I Köpenhamns fläskhall utgjorde priset dagarna förut 1 kr. 64 öre per kg. — prissänkningen belöpte sig alltså till 18 öre. Från och med den 1 april ändrades priset, varvid även särskilda satser fastställdes för kroppar med och utan huvud och fötter. I det första fallet bestämdes priset till 1 kr. 42 öre och i det senare till 1 kr. 50 öre per kg. Från och med den 12 maj blevo priserna ytterligare höjda till resp. 1 kr. 46 öre och 1 kr. 54 öre per kg.

Under den följande veckan fortsatte fläskpriserna att stiga i England. Någon ny prisförhöjning med anledning därav skedde emellertid ej i Danmark; man hade funnit den ovan skisserade ordningen bristfällig och beslutat sig för fastställandet av fixa maximipriser på fläsk och slaktavfall av svin, på fläsk för minuthandeln och på den senare varan, som på grund av sin prisbillighet men sitt likväl höga näringsvärde är

[1] Se härom detta häfte s. 784.

av synnerlig betydelse för den mindre bemedlade befolkningen, såväl för slakterier som för detaljhandlare. Fläsk åsattes följande maximipriser per kg. från och med den 22 maj: sidfläsk 1·80, skinka 1·85, bogfläsk 1·50, bröstfläsk 1·90 och kotlettrad 1·90 kr. För slaktavfall av svin bestämdes följande maximipriser från och med den 27 maj:

		För slakterier.	För detaljhandlare.
Hals och skinkben	kg.	40 öre	60 öre
Ryggrad med svans	»	20 »	30 »
Hjärta	st.	15 »	20 »
Mellangärde	kg.	60 »	80 »
Huvud	»	38 »	50 »
Tunga	»	100 »	120 »
Njure	st.	2 »	4 »
Lever	kg.	70 »	90 »

För rent, okryddat svinfett har i detaljhandeln ett maximipris å 80 öre per ½ kg. varit gällande från och med den 6 februari. Från och med den 22 maj är även rent kryddfett underkastat ett maximipris i detaljhandeln å 1 kr. per ½ kg.

Preliminär översikt över byggnads- och bostadsförhållandena å de orter, som berörts av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar.

II. Landskommunerna.

Bland de landskommuner, inom vilka bostadsräkningar ägt rum under åren 1912—1914, förefinnas några, som äro antingen i huvudsak eller också till vissa delar stadslikt bebyggda och vilka därför med avseende på nämnda tättbebyggda områden redovisats i avd. I av förevarande framställning.

Till förra gruppen hava hänförts Brännkyrka i Stockholms län, som 1 jan. 1913 inkorporerades med Stockholms stad, Kungshamn i Göteborgs och Bohus län, som egentligen består av municipalsamhällena Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund och Tången, samt Trollhättan i Älvsborgs län, vilken kommun jämte vissa kringliggande områden jämlikt kungl. brev den 29 sept. 1911 skulle erhålla stadsrättigheter, så snart vissa villkor blivit uppfyllda.

Till den senare gruppen kunna föras de talrika landskommuner, inom vilka förefinnas något eller några såsom stadssamhällen redovisade municipalsamhällen, d. v. s. platser, för vilka förklarats gällande en eller flera av

de s. k. stadsstadgarna (ordningsstadgan, byggnadsstadgan, brandstadgan eller hälsovårdsstadgans bestämmelser om stad).

Men även efter utsöndrandet av nu nämnda distrikt, vilka lagstiftningen i någon mån givit stadskaraktär, utgöra de undersökta landskommunerna icke något enhetligt, landsbygdsartat bebyggt område. Särskilt i vissa trakter äro nämligen invanarna till väsentlig del samlade i större byar, handelsplatser o. d. tättbebyggda samhällen, mellan och omkring vilka utbreda sig vida sträckor av obebyggd eller glest bebyggd mark, åkrar, ängar och skogar. I de flesta fall utgöra visserligen ifrågavarande agglomerationer allenast naturliga centra för det kulturella och ekonomiska livet i kringliggande bygd, med vilken dessa orter organiskt höra samman. Men i den mån vissa av dem ökas i folkmängd och omfång, växa de ut ur den omkringliggande landsbygden och erhålla en mera stadsliknande karaktär, vilken särskilt gör sig märkbar med avseende på byggnads- och bostadsförhållandena. Med hänsyn härtill har förevarande framställning uppdelats i tvenne underavdelningar, av vilka den ena redogör för vissa mera betydande tättbebyggda orter på landsbygden, den andra för de undersökta socknarnas återstående, i huvudsak lantligt bebyggda delar.

a) Vissa tättbebyggda orter på landsbygden.

1. Undersökningens omfattning.

Vilka orter rätteligen böra medtagas i en redogörelse som denna, måste ju i viss mån bliva en smakfråga, enär det möter stora svårigheter att avgöra, huruvida befolkningen inom ett visst område är nog stor och nog hopträngd, för att man skall kunna tala om en stadsliknande ort. Så gott som samtliga inom de undersökta socknarna förefintliga viktigare befolkningsagglomerationer, vilka vid tidpunkten för bostadsräkningen ännu icke rättsligen erhållit stadssamhälles natur, torde emellertid vara företrädda genom de 30 orter, av vilkas byggnads- och bostadsförhållanden en översikt lämnas i efterföljande tab. 5.

Av dessa orter ligger en i Stockholms län, nämligen Västra Hagalund m. m., under vilken benämning sammanförts vissa tättbebyggda förstadsområden mellan och omkring municipalsamhällena Hagalund och Nya Huvudsta i Solna socken invid Stockholm. Beträffande Uppsala län redovisas inom Skäfthammars socken Gimo bruk samt inom Älvkarleby socken Marma stationssamhälle, Älvkarleö bruk, Älvkarleby stationssamhälle med därintill pågående kraftverksbyggnad samt de betydande, delvis inom Gävleborgs län belägna befolkningsagglomerationerna Skutskär och Harnäs (inkl. handelsplatsen Bodarne och egnahemskolonien Medora), som uppvuxit omkring sågverken och trämassefabrikerna vid Skutskär. Inom Östergötlands län är att märka förstads- och fabrikssamhället Motala verk-

stad i Motala landskommun. I Småland och Blekinge hava betydande befolkningsagglomerationer bildats omkring Lessebo pappersbruk i Hovmantorps socken, Kosta glasbruk i Ekeberga socken (båda i Kronobergs län), Överums bruk i Lofta socken[1] (Kalmar län) samt fabriksanläggningarna vid Olovström i Jämshögs socken (Blekinge län). I grannskapet av Göteborg är att märka fabrikssamhället Krokslätt i Fässbergs socken, vilket uppstått kring en där belägen stor bomullsfabrik och ej bör förväxlas med det norr därom belägna municipalsamhället Krokslätt i Örgryte kommun. Bland de talrika agglomerationerna inom Värmlands industridistrikt hava uttagits Persberg, vilket utgör det kanske mest betydande av gruvsamhällena i Färnebo socken, samt Hagfors bruk i Norra Råda socken, ett huvudcentrum för de vidsträckta Uddeholmsverken. Örebro län representeras genom Hagaby, Rosta och Södra Rynninge egnahemsområden i Längbro socken, vilka bilda ett förstadssamhälle till Örebro. Bruksbygden i Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län företrädes av Fagersta järnbruk i Västanfors socken, Grängesbergs gruvsamhälle i Grangärde socken, den stora industribygden omkring Domnarvets järnverk och Kvarnsvedens pappersbruk i Stora Tuna socken, Sandvikens järnverk i Högbo socken samt de båda bruken Forsbacka och Mackmyra i Valbo socken. Den norrländska sågverks- och pappersmasseindustrien har skapat bl. a. samhällena Frånö och Svanö i Gudmundrå socken (Västernorrlands län), Holmsund i Umeå landskommun samt — åtminstone delvis — Robertsfors i Bygdeå socken (båda i Västerbottens län). Rånbyn i Råneå socken (Norrbottens län) har däremot i huvudsak utvecklats som handelsplats. Hurudana bostadsförhållanden den lappländska gruvindustrien bereder sina arbetare, framgår slutligen av de uppgifter, som föreligga beträffande gruvbolagens arbetarbostäder vid Koskullskulle, Malmberget (båda i Gällivare socken) och Kiruna (i Jukkasjärvi socken), vilka båda sistnämnda kolonier äro belägna invid de liknämnda municipalsamhällena.

Av vad nu sagts torde framgå, att här ifrågavarande ortsgrupp erhåller sin särprägel därigenom, att i densamma övervägande ingå arbetarsamhällen, som i äldre eller nyare tid vuxit upp kring något eller några betydande industriföretag. Härvid hava i regel vederbörande arbetsgivare kraftigt medverkat vid bostadsbyggandet, enkannerligen genom att i stor utsträckning uppföra bostadshus åt sina arbetare. Av de 15 835 lägenheter, vilka enligt tab. 5, kol. 5, förefunnos å de undersökta orterna, voro över hälften (8 967 eller 56·6 %) belägna i bostadshus, tillhörande större industriella företag. Huru förhållandet gestaltade sig inom de särskilda samhällena, belyses genom följande tablå, i vilken bostadslägenheterna i arbetsgivarnas hus ställts i relation till orternas hela bostadsbestånd:

---

[1] Den del av bruket, som är belägen i Västra Eds socken, har ej omfattats av undersökningen.

Orter.	Bostäder i arbetsgiv:s hus. %	Orter.	Bostäder i arbetsgiv:s hus. %	Orter.	Bostäder i arbetsgiv:s hus. %
Älvkarleö	100·0	Hagfors	97·2	Harnäs	49·2
Överum	100·0	Fagersta	91·8	Skutskär	41·5
Svanö	100·0	Persberg	79·6	Domnarvet m. m.	36·1
Holmsund	100·0	Lessebo	77·2	Olovström	31·4
Malmberget (arb.bost.)	100·0	Krokslätt (fabr.samh.)	72·9	Motala verkstad	23·4
Kiruna (arb.bost.)	99·8	Sandviken	68·4	Frånö	18·4
Gimo	99·4	Älvkarleby	63·8	Marma	8·1
Koskullskulle	99·3	Grängesberg	62·8	Västra Hagalund m. m.	0·0
Kosta	99·2	Robertsfors	61·0	Hagaby m. m.	0·0
Forsbacka	98·5	Mackmyra	49·6	Rånbyn	0·0

Ifrågavarande procenttal torde giva ett siffermässigt uttryck för, i vad mån det eller de industriföretag, som beteckna det förhärskande ekonomiska intresset å orten, äro i tillfälle att reglerande inverka på byggnads- och bostadsförhållandena i resp. samhällen. Det ligger i sakens natur, att i de fall, där resp. industriföretag förfoga över så många arbetarbostäder, att dessa dominera å ortens bostadsmarknad, blir de bostadssociala förhållandenas gestaltning till huvudsaklig del beroende på vederbörande arbetsgivares förståelse för den betydelse tillhandahållandet av goda bostäder har för beredande av tillgång på god arbetskraft, ävensom på hans ekonomiska möjligheter att bära kostnaderna för nödiga och önskvärda ny- och ombyggnader av arbetarbostäderna.

Vill man därefter undersöka resp. orters storleksförhållanden, meddelas i tab. 5 uppgifter angående folkmängden, nämligen å ena sidan den kyrkoskrivna befolkningen (kol. 3), vilken för samhällen av detta slag endast redovisas vid de vart tionde år återkommande folkräkningarna (senast den 31 dec. 1910),[1] å den andra den faktiska bostadsfolkmängden (kol. 4), för såvitt denna kan anses framgå genom summering av bostadsuppgifternas siffror för antalet i resp. lägenheter boende. Med hänsyn till att dessa sistnämnda tal sålunda omfatta resultatet av ytterligare 2 à 3 års folkökning, är det icke ägnat att förvåna, att bostadsfolkmängden uppnådde eller översteg den rättsliga folknumerären å 19 av de undersökta orterna (varvid dock inräknats 6 samhällen, för vilka, på grund av områdenas obestämda yttre gränslinjer m. m., den kyrkoskrivna befolkningen icke kunnat med säkerhet utrönas). I fråga om de 11 orter, där den vid bostadsräkningen konstaterade folknumerären icke nådde upp till den kyrkoskrivna, torde orsaken merendels vara att söka i mindre fullständig redovisning av förefintliga bostadslägenheter.

För orterna tillsammantagna utgjorde den vid bostadsräkningen redovisade

[1] Jfr »Folkmängden i vissa tättbebyggda orter å den svenska landsbygden vid ingången av år 1911». Statistisk tidskrift 1911, sid. 203 ff.

befolkningen 97·9 % av den enligt folkräkningen förefintliga, vilket relationstal, även med nyssnämnda reservationer, torde giva ett uttryck för den noggrannhet och fullständighet, varmed undersökningen blivit genomförd. Till det synnerligen goda resultatet har särskilt bidragit det intresse bostadsräkningen med få undantag fått röna från de industriföretag, vilka, som ovan antytts, inom flertalet av ifrågavarande samhällen uppträda som husägare i stor skala.

De av undersökningen berörda orternas storlek och läge inom olika landsdelar framgår av följande översikt:

		Östra Sverige.	Småland o. öarna.	Södra Sverige.	Västra Sverige.	Norra Sverige.	Hela riket.
Antal orter med	5 000 inv. o. däröver	2	—	—	—	2	**4**
	under 5 000 inv.	7	3	1	4	11	**26**
Antal invånare (1 000) i orter med	5 000 inv. o. däröver	11	—	—	—	19	**30**
	under 5 000 inv.	9	3	1	5	19	**37**

För 26 av dessa 30, huvudsakligen i Bergslagen och Norrland belägna samhällen understiger sålunda invånarantalet (efter den kyrkoskrivna befolkningen räknat) 5 000, medan det för återstående 4 uppnår eller överskrider detta tal. Av sistnämnda samhällen äger dock endast ett (Domnarvet m. m.) en befolkning, överstigande 10 000 personer.

2. Bostadslägenheternas antal och fördelning på olika hustyper.

Å ovannämnda orter förefunnos, som förut nämnts, sammanlagt 15 835 lägenheter, vilka helt eller delvis voro avsedda till bostad.

Vill man erhålla en närmare föreställning om dessa lägenheters beskaffenhet och värde ur bostadssynpunkt, synes man i första rummet böra undersöka, i huru många fall bostaden utgöres av ett helt hus (ev. flera) och i huru många den består utav en del av ett hus (lägenhet). En sådan fördelning har verkställts i kol. 8—11 av tab. 5, varest i absoluta och relativa tal angives, i vad mån lägenheterna å en ort befinna sig i enfamiljshus och i för flera hushåll avsedda byggnader. Framhållas må emellertid, att som enfamiljshus härvid räknats icke blott boningshus, uteslutande avsedda för en familjs behov, utan i någon mån även större, för andra ändamål avsedda byggnader, i vilka äro inrymda enstaka bostäder för gårdskarl, vaktmästare, portvakt o. d.

För orterna tillsammantagna voro endast 2 664 lägenheter eller 16·8 % av samtliga inrymda i enfamiljshus och ej mindre än 13 171 eller 83·2 % i större byggnader. Ganska få hushåll inom dessa samhällen förfoga alltså över ett hus för sig. Proportionen växlar emellertid väsentligt inom de särskilda samhällena, såsom framgår av nedanstående översikt, varest orterna fördelats efter relativa antalet bostäder i hus med en enda lägenhet:

Orter.	Av 100 lägenheter voro följande belägna i enfamiljshus.	Av 100 lägenheter voro följande belägna i flerfamiljshus.	Orter.	Av 100 lägenheter voro följande belägna i enfamiljshus.	Av 100 lägenheter voro följande belägna i flerfamiljshus.
Rånbyn	68·3	31·7	Älvkarleö	9·8	90·2
Marma	60·5	39·5	Kosta	9·3	90·7
Hagaby m. m.	59·5	40·5	Malmberget (arb.bost.)	9·3	90·7
Olovström	51·0	49·0	Lessebo	8·8	91·2
Persberg	42·9	57·1	Fagersta	7·0	93·0
Mackmyra	42·5	57·5	Sandviken	6·8	93·2
Domnarvet m. m.	28·6	71·4	Västra Hagalund m. m.	6·5	93·5
Frånö	23·5	76·5	Hagfors	6·1	93·9
Älvkarleby	19·9	80·1	Kiruna (arb.bost.)	5·4	94·6
Motala verkstad	18·0	82·0	Forsbacka	5·2	94·8
Robertsfors	15·5	84·5	Svanö	4·7	95·3
Grängesberg	15·0	85·0	Holmsund	3·6	96·4
Harnäs	13·7	86·3	Krokslätt (fabr.samh.)	3·4	96·6
Koskullskulle	12·4	87·6	Överum	2·7	97·3
Skutskär	11·1	88·9	Samtliga orter	**16·8**	**83·2**
Gimo	9·9	90·1			

Det ligger i sakens natur, att de förut angivna orter, varest finnas talrika industriföretagen tillhöriga och i regel för många familjer avsedda arbetarbostadshus, skola komma långt ner på gradskalan. Av dominerande betydelse är enfamiljshuset endast i handelsplatsen Rånbyn, stationssamhället Marma och egnahemskolonien Hagaby. Men även i så utpräglade industrisamhällen som Olovström, Persberg och Mackmyra bor omkring hälften av lägenhetsinnehavarna i dylika småhus. Beträffande övriga samhällen sjunker emellertid detta relativtal raskt ned till några få procent, medan siffran för bostäder i flerfamiljshus i samma mån ökas till 80—90 % och däröver.

3. Bostadslägenheternas storlekstyper.

Riktas därefter uppmärksamheten på lägenheternas användning och deras därav betingade sammansättning, giva kol. 6—7 av tab. 5 vid handen, att av dessa 15 445 eller 97·5 % uteslutande tjänade bostadsändamål, medan 390 eller 2·5 % avsågo att ej blott tillgodose innehavarens egentliga bostadsbehov, utan jämväl att bereda honom för hans näringsutövning nödiga lokaler m. m. Merendels utgöras dessa »blandade» lägenheter av kontors-, butiks-, verkstads- o. d. lokaler, men i vissa fall även av hotell- och kaférum samt skol- eller sjuksalar o. d. anstaltsrum.

Av den redogörelse, som i samma tabells kol. 12—19 lämnas med avseende på de egentliga bostadslägenheterna, framgår, att av dessa 3 651 eller 23·6 % utgjordes av enkelkök, enkelrum m. m., 8 557 eller 55·4 % av bostäder

Tab. J. De undersökta tättbebyggda orterna på landsbygden, fördelade efter relativa antalet lägenheter av olika storlek.

1	2	3	4
Antal *enkelkök, enkelrum etc.* i % av samtliga bostadslägenheter.	Antal lägenheter om *1 rum och kök* i % av samtliga bostadslägenheter.	Antal lägenheter om *2 rum och kök* i % av samtliga bostadslägenheter.	Antal lägenheter om *3 o. fl. rum och kök* i % av samtliga bostadslägenheter.
Fagersta . . . . . 49·7	Gimo . . . . . 75·4	Hagaby m. m. . . . . 67·6	Rånbyn . . . . . 31·8
Holmsund . . . . . 46·4	Malmberget (arb.-bost.) 71·8	Olovström . . . . . 36·1	Olovström . . . . . 21·1
Älvkarleby . . . . . 37·1	Grängesberg . . . . . 70·5	Kosta . . . . . 30·0	Marma . . . . . 20·7
Kiruna (arb.-bost.) . . 36·9	Överum . . . . . 65·4	Västra Hagalund m. m. 26·0	Mackmyra . . . . . 18·6
Svanö . . . . . 35·9	Forsbacka . . . . . 63·1	Rånbyn . . . . . 24·7	Motala verkstad . . . 12·4
Hagfors . . . . . 31·9	Älvkarleö . . . . . 62·6	Marma . . . . . 23·4	Västra Hagalund m. m. 10·9
Överum . . . . . 30·8	Harnäs . . . . . 62·4	Motala verkstad . . . 19·0	Persberg . . . . . 10·2
Forsbacka . . . . . 30·4	Skutskär . . . . . 60·6	Lessebo . . . . . 16·4	Robertsfors . . . . . 9·4
Sandviken . . . . . 29·3	Lessebo . . . . . 60·2	Domnarvet m. m. . . . 15·9	Domnarvet m. m. . . . 9·0
Krokslätt (fabr.-samh.) 29·2	Mackmyra . . . . . 59·7	Älvkarleby . . . . . 15·2	Frånö . . . . . 8·7
Robertsfors . . . . . 27·8	Koskullskulle . . . . . 58·8	Frånö . . . . . 14·6	Hagaby m. m. . . . . 8·6
Koskullskulle . . . . 27·5	Hagfors . . . . . 58·2	Mackmyra . . . . . 13·1	Älvkarleby . . . . . 6·8
Älvkarleö . . . . . 26·3	Sandviken . . . . . 57·8	Robertsfors . . . . . 13·0	Grängesberg . . . . . 6·7
Persberg . . . . . 25·0	Kiruna (arb.-bost.) . . 55·2	Persberg . . . . . 11·2	Harnäs . . . . . 6·6
Skutskär . . . . . 24·7	Domnarvet m. m. . . 55·0	Krokslätt (fabr.-samh.) . 11·0	Gimo . . . . . 5·8
Kosta . . . . . 24·5	Svanö . . . . . 54·7	Skutskär . . . . . 10·3	Älvkarleö . . . . . 5·8
Frånö . . . . . 23·3	Krokslätt (fabr.-samh.) . 54·5	Harnäs . . . . . 10·3	Holmsund . . . . . 5·5
Harnäs . . . . . 20·7	Västra Hagalund m. m. 54·1	Koskullskulle . . . . . 8·5	Krokslätt (fabr.-samh.) . 5·3
Domnarvet m. m. . . 20·1	Persberg . . . . . 53·6	Sandviken . . . . . 8·4	Fagersta . . . . . 5·2
Lessebo . . . . . 19·0	Frånö . . . . . 53·4	Malmberget (arb.-bost.) 7·2	Koskullskulle . . . . . 5·2
Motala verkstad . . . 17·3	Motala verkstad . . . 51·3	Svanö . . . . . 7·1	Malmberget (arb.-bost.) 4·9
Grängesberg . . . . . 16·7	Robertsfors . . . . . 49·8	Hagfors . . . . . 6·1	Sandviken . . . . . 4·5
Malmberget (arb.-bost.) 16·1	Marma . . . . . 45·1	Fagersta . . . . . 6·1	Skutskär . . . . . 4·4
Olovström . . . . . 13·8	Holmsund . . . . . 44·5	Grängesberg . . . . . 6·1	Lessebo . . . . . 4·4
Gimo . . . . . 12·9	Kosta . . . . . 42·1	Gimo . . . . . 5·9	Hagfors . . . . . 3·8
Marma . . . . . 10·8	Älvkarleby . . . . . 40·9	Älvkarleö . . . . . 5·3	Kiruna (arb.-bost.) . . 3·6
Västra Hagalund m. m. 9·0	Fagersta . . . . . 39·0	Kiruna (arb.-bost.) . . 4·3	Kosta . . . . . 3·4
Mackmyra . . . . . 8·6	Rånbyn . . . . . 37·6	Holmsund . . . . . 3·6	Forsbacka . . . . . 3·0
Rånbyn . . . . . 5·9	Olovström . . . . . 29·0	Forsbacka . . . . . 3·5	Svanö . . . . . 2·3
Hagaby m. m. . . . . 0·0	Hagaby m. m. . . . . 23·8	Överum . . . . . 1·6	Överum . . . . . 2·2
Samtliga orter **23·6**	Samtliga orter **55·4**	Samtliga orter **13·4**	Samtliga orter **7·6**

om 1 rum och kök, 2 062 eller 13·4 % av sådana om 2 rum och kök samt 1 175 eller 7·6 % av lägenheter om 3 rum och kök och däröver.

Bostadslägenheternas fördelning efter olika huvudtyper företer emellertid en mycket växlande bild inom olika samhällen, såsom framgår av tab. J, där de undersökta samhällena fördelats efter relativa antalet lägenheter av olika storlek.

Inom kategorien enkelkök, enkelrum m. m. framträda med höga procenttal vissa industriorter, såsom Fagersta, Holmsund m. fl., vilket häntyder på, att inom dessa samhällen arbetarbefolkningen fortfarande är i stor utsträckning hänvisad att som familjebostad använda det minimum av bostadsutrymme, som betecknas av ett enda rum med spis. Inom flertalet industrisamhällen giva emellertid numera enkelrummen huvudsakligen bostad åt änkor, understödstagare o. d. ensamma personer, medan de egentliga arbetarfamiljerna i regel hänvisas till bostäderna om 1 rum och kök, vilket förhållande nogsamt belyses därigenom, att hithörande kategori å flertalet orter omfattar hälften och däröver av bostadsbeståndet. Inom ett par sydsvenska brukssamhällen, nämligen Olovström och Kosta, är emellertid procenttalet lägenheter om 2 rum och kök anmärkningsvärt högt, vilket sammanhänger med, att arbetarbostäderna härstädes till stor del avpassats efter den å många orter i dessa trakter gängse huvudtypen av småfolkslägenheter (jfr avd. I). Eljest äro de fåtaliga orter inom förevarande grupp, som utmärka sig för relativt talrika större lägenheter om 2 rum och kök och däröver, företrädesvis att söka bland de förstads- och egnahemssamhällen, där en mera avsevärd del av bostadsinnehavarna förfogar över eget hem och därigenom över ett icke alltför knappt tillmätt bostadsutrymme. Å de orter åter, där lägenheterna till mera avsevärd del befinna sig i industriföretagens ofta från äldre tid härstammande, för många familjer avsedda bostadshus, överväga av naturliga skäl vanligen de små och mycket små bostäderna.

4. Bostadslägenheternas upplåtelseformer.

Mot bakgrunden av de uppgifter, som i det föregående meddelats angående industriföretagens bostadsinnehav, böra ses de uppgifter, som i det följande lämnas om lägenheternas upplåtelseformer. Av redogörelsen i tab. 5, kol. 20—27, framgår, att av samtliga bostadslägenheter endast 2 502 eller 16·2 % begagnades av husägarna själva, medan 9 576 eller 62·0 % voro uthyrda samt 3 135 eller 20·3 % upplåtna avgiftsfritt (eller mot någon ringa avgäld). Återstående 232 lägenheter (1·5 % av samtliga) stodo vid tidpunkten för bostadsräkningen obesatta. I syfte att låta de särskilda orternas avvikelser från dessa allmänna genomsnitt klarare framstå har utarbetats tab. K, i vilken de undersökta samhällena fördelats efter relativa antalet uthyrda, av ägaren begagnade, fritt upplåtna och obesatta lägenheter.

Riktas först uppmärksamheten på, i vilken utsträckning bostadsinnehavarna bebo *egna hus* (eller våningar i sådana), befinnas endast 7 orter ut-

Tab. K. De undersökta tättbebyggda orterna på landsbygden, fördelade efter relativa antalet uthyrda, av ägaren begagnade, fritt upplåtna och obesatta lägenheter.

1	2	3	4
Antal *uthyrda* lägenheter i % av samtliga.	Antal *av ägaren begagnade* lägenheter i % av samtliga.	Antal *fritt upplåtna* lägenheter i % av samtliga.	Antal *obesatta* lägenheter i % av samtliga.
Krokslätt (fabr.-samh.) . 87·5	Rånbyn . . . . . 84·7	Överum . . . . . 100·0	Älvkarleö . . . . . 10·0
Forsbacka . . . . . 86·6	Hagaby m. m. . . . . 66·7	Holmsund . . . . . 100·0	Älvkarleby . . . . . 5·3
Västra Hagalund m. m. 84·6	Marma . . . . . 53·2	Kosta . . . . . 99·6	Domnarvet m. m. . . 4·3
Kiruna (arb.-bost.) . . 83·5	Olovström . . . . . 44·7	Gimo . . . . . 99·4	Skutskär . . . . . 3·4
Koskullskulle . . . . . 81·0	Domnarvet m. m. . . 31·7	Lessebo . . . . . 80·5	Västra Hagalund m. m. 3·3
Malmberget (arb.-bost.) 79·7	Frånö . . . . . 30·4	Robertsfors . . . . . 64·3	Harnäs . . . . . 2·1
Fagersta . . . . . 76·6	Mackmyra . . . . . 30·3	Älvkarleö . . . . . 56·7	Kiruna (arb.-bost.) . . 1·1
Sandviken . . . . . 73·5	Motala verkstad . . . 24·8	Svanö . . . . . 55·3	Marma . . . . . 0·9
Hagfors . . . . . 70·2	Skutskär . . . . . 21·8	Älvkarleby . . . . . 41·7	Fagersta . . . . . 0·8
Grängesberg . . . . . 69·4	Harnäs . . . . . 13·2	Persberg . . . . . 27·9	Motala verkstad . . . 0·7
Skutskär . . . . . 68·9	Robertsfors . . . . . 11·8	Hagfors . . . . . 27·5	Koskullskulle . . . . . 0·7
Persberg . . . . . 67·8	Västra Hagalund m. m. 8·4	Mackmyra . . . . . 25·8	Krokslätt (fabr.-samh.) 0·3
Motala verkstad . . . 64·1	Grängesberg . . . . . 8·4	Harnäs . . . . . 22·3	Gimo . . . . . 0·0
Harnäs . . . . . 62·4	Sandviken . . . . . 7·9	Grängesberg . . . . . 22·2	Lessebo . . . . . 0·0
Frånö . . . . . 57·7	Älvkarleby . . . . . 7·6	Malmberget (arb.-bost.) 20·3	Kosta . . . . . 0·0
Domnarvet m. m. . . . 57·0	Lessebo . . . . . 7·5	Sandviken . . . . . 18·6	Överum . . . . . 0·0
Älvkarleby . . . . . 45·4	Krokslätt (fabr.-samh.) . 6·0	Koskullskulle . . . . 18·3	Olovström . . . . . 0·0
Svanö . . . . . 44·7	Fagersta . . . . . 5·8	Olovström . . . . . 17·4	Persberg . . . . . 0·0
Mackmyra . . . . . 43·9	Persberg . . . . . 4·3	Fagersta . . . . . 16·8	Hagfors . . . . . 0·0
Olovström . . . . . 37·9	Hagfors . . . . . 2·8	Kiruna (arb.-bost.) . . 15·4	Hagaby m. m. . . . . 0·0
Älvkarleö . . . . . 33·3	Gimo . . . . . 0·6	Forsbacka . . . . . 13·4	Grängesberg . . . . . 0·0
Marma . . . . . 33·3	Kosta . . . . . 0·4	Marma . . . . . 12·6	Sandviken . . . . . 0·0
Hagaby m. m. . . . . 32·4	Älvkarleö . . . . . 0·0	Frånö . . . . . 11·9	Forsbacka . . . . . 0·0
Robertsfors . . . . . 23·9	Överum . . . . . 0·0	Motala verkstad . . . 10·4	Mackmyra . . . . . 0·0
Rånbyn . . . . . 15·3	Forsbacka . . . . . 0·0	Domnarvet m. m. . . 7·0	Frånö . . . . . 0·0
Lessebo . . . . . 12·0	Svanö . . . . . 0·0	Krokslätt (fabr.-samh.) 6·2	Svanö . . . . . 0·0
Gimo . . . . . 0·0	Holmsund . . . . . 0·0	Skutskär . . . . . 5·9	Holmsund . . . . . 0·0
Kosta . . . . . 0·0	Koskullskulle . . . . . 0·0	Västra Hagalund m. m. 3·7	Robertsfors . . . . . 0·0
Överum . . . . . 0·0	Malmberget (arb.-bost.) 0·0	Hagaby m. m. . . . 0·9	Rånbyn . . . . . 0·0
Holmsund . . . . . 0·0	Kiruna (arb.-bost.) . . 0·0	Rånbyn . . . . . 0·0	Malmberget (arb.-bost.) 0·0
Samtliga orter **62·0**	Samtliga orter **16·2**	Samtliga orter **20·3**	Samtliga orter **1·5**

märka sig för så högt antal av ägaren begagnade lägenheter (30·o % och däröver), att de i viss mån kunna göra anspråk på benämningen egnahemssamhällen. Dessa orter, vilka i huvudsak sammanfalla med de platser, där enfamiljshusen förhärska, utgöras dels av trenne platser utan industriell karaktär, nämligen Rånbyn, Hagaby och Marma, dels av de fyra bruks- och fabrikssamhällena Olovström, Domnarvet, Frånö och Mackmyra.

I bjärt motsats till dessa platser, inom vilka en livlig egnahemsrörelse uppstått, delvis med stöd av resp. arbetsgivare, står flertalet övriga industriorter, å vilka arbetarfamiljerna uteslutande eller huvudsakligen äro hänvisade till att med eller utan avgäld begagna andra tillhöriga lägenheter. Sålunda saknas inom 8 samhällen fullständigt bostäder i eget hus.

Sedan gammalt hava de industriföretag i vårt land, som äro belägna på landsbygden, i stor utsträckning plägat såsom del av avlöningen tillhandahålla sina arbetare *fri bostad*, vedbrand, hyresbidrag, potatisland m. fl. naturaförmåner. Såsom framgår av tab. K, kol. 3, äger detta fortfarande rum inom vissa industrier och å vissa orter, såsom i fråga om den norrländska trävaruindustrien (t. ex. Holmsund, Robertsfors, Svanö), den småländska glasindustrien (t. ex. Kosta) och i allmänhet beträffande vissa bruk och industriföretag, där särskilda förhållanden ansetts påkalla bibehållandet av bostadsförmånen i dess gamla form (Överum, Gimo, Lessebo, Älvkarleö m. fl.).

Vid flertalet av de större svenska järnverken hava däremot efter år 1908 arbetsförhållandena reglerats på grundvalen av uteslutande kontantavlöning, bestämd under förutsättning att förmåner av fri bostad m. m. icke vidare skulle åtnjutas av arbetarna, utan i stället till dem utgående timlöner och ackordspris förhöjas med belopp, motsvarande dessa naturaförmåners uppskattade värde. Å platser såsom Forsbacka, Fagersta, Sandviken, Hagfors och Domnarvet[1] få arbetarna därför numera, i mån av tillgång *förhyra* brukens bostäder till vissa fastställda pris, ehuru dessa visserligen, som nedan skall visas, vanligen något understiga de å orten eljest gängse. Liknande bostadspolitiska grundsatser tillämpas även av åtskilliga andra betydande industriföretag bland dem, vilkas arbetarbostäder berörts av förevarande undersökning, såsom de lappländska malmfältsbolagen, gruvförvaltningarna vid Grängesberg och Persberg, anläggningarna vid Skutskär-Harnäs[1] m. fl. Framhållas må emellertid, att bland samhällena med relativt högt antal hyreslägenheter finnas några, såsom Västra Hagalund m. m., där arbetsgivarbostäderna spela ingen eller ringa roll, utan bostadsbehovet till huvudsaklig del tillgodosetts genom den enskilda företagsamheten.

Det är endast på dessa sistnämnda orter, där en bostadsmarknad i vanlig bemärkelse förefinnes, som de vid bostadsräkningen påträffade *obesatta* lägenheterna kunna betecknas som outhyrda. Med i avd. I angivna reservationer torde man här vara berättigad att på grundval av procenttalet outhyrda lägenheter draga vissa slutsatser rörande tillgången på lägenheter

[1] Arbetarbostäderna vid Domnarvet, Skutskär och andra Stora Kopparbergs Bergslags A.-B. tillhöriga anläggningar omhänderhavas av ett särskilt bolag, benämnt Bergslagets bostads A.-B.

inom resp. samhällen. Men i samma mån industriföretagens arbetarbostäder ökas å en ort, förlorar ledighetsprocenten denna sin symptomatiska betydelse, enär den röner inverkan av en bostadspolitik, som icke äger samband med hyresmarknaden utan dikteras av driftsekonomiska o. a. faktorer. Av denna anledning äro de i tab. K, kol. 4, meddelade uppgifterna om antalet obesatta lägenheter av ganska ringa värde, i synnerhet som dessa upplysningar i fråga om åtskilliga orter synas vara mindre fullständiga.

5. Bostadslägenheternas medelhyror.

Den talrika förekomsten av bostäder i arbetsgivarens hus och det därmed sammanhängande delvisa utplånandet av skillnaden mellan å ena sidan fritt upplåtna, å den andra uthyrda lägenheter medför särskilda svårigheter, när det gäller att söka fastställa hyresnivån å de särskilda orterna genom beräkning av genomsnittshyror för olika lägenhetskategorier.

I kol. 28—33 av tab. 5 angivas medelhyrorna per år för uthyrda bostadslägenheter inom vanligen förekommande storleksklasser å var och en av de 26 orter, där hyreslägenheter överhuvud förefinnas. För dessa samhällen tillsammantagna utgjorde genomsnittliga årshyran 58 kr. för enkelkök, 68 kr. för enkelrum, 104 kr. för 1 rum och kök, 186 kr. för 2 rum och kök, 403 kr. för de fåtaliga lägenheterna om 3 rum och kök och däröver samt 105 kr. för samtliga lägenheter. Det är sålunda genomgående mycket låga hyror i jämförelse med de förut för stadssamhällena meddelade.

I syfte att erhålla en mera överskådlig bild av hyresförhållandena å de undersökta orterna har en omgruppering och bearbetning av hyresuppgifterna från tab. 5 verkställts i tab. L, varest de särskilda samhällena ordnats efter fallande medelhyra för 1 rum och kök, som förut nämnts, ifrågavarande orters utan jämförelse viktigaste bostadskategori. Tabellen ger vid handen, att de i hyresavseende dyraste orterna utgöras av de intill större städer belägna förstadssamhällena Västra Hagalund och Hagaby, varefter följa industrisamhällena Kiruna (arb.-bost.), Sandviken, Fagersta, Krokslätt och Robertsfors. Å flertalet övriga orter synes hyreshöjden vara ungefär densamma, i det lägenheter om 1 rum och kök i genomsnitt betinga 75—100 kr. per år (6—9 kr. per månad). Ett undantag göra arbetarbostäderna vid de lappländska bergverken Malmberget och Koskullskulle, där hyran för nämnda lägenhetskategori i regel är bestämd till så lågt belopp som 4 kr. per månad eller 48 kr. per år. En jämförelse med gällande bostadspris i de angränsande municipalsamhällena Malmberget och Gällivare kyrkostad (resp. 234 och 214 kr.) visar, att det här är fråga om bostäder, upplåtna till pris, avsevärt understigande de i orten eljest gällande.

Om än i växlande utsträckning torde samma grundsats tillämpas ifråga om flertalet av de bostäder industriföretagen uthyra åt sina arbetare. Detta belyses genom följande tablå, avseende vissa industriorter, där behovet av hyreslägenheter i mera avsevärd utsträckning fylles såväl genom arbetsgivarnas försorg som genom den enskilda spekulationen:

Tab. L. Årliga medelhyror för vissa lägenhetskategorier å de undersökta tättbebyggda orterna på landsbygden.

1	2	3	4	5	6	7	8
Orter.	Årlig medelhyra i kr. för			Orter.	Årlig medelhyra i kr. för		
	1 rum och kök.	normal arbetarbostad.	samtliga lägenheter.		1 rum och kök.	normal arbetarbostad.	samtliga lägenheter.
Västra Hagalund m. m. .	221	253	286	Domnarvet m. m.	95	86	87
Hagaby m. m.	174	199	199	Marma	94	99	122
Kiruna (arb.bost.)	144	126	121	Hagfors	89	79	79
Sandviken	128	114	116	Rånbyn	89	128	196
Fagersta	126	96	96	Persberg	88	76	81
Krokslätt (fabr.samh.) . .	123	107	111	Olovström	85	83	83
Robertsfors	116	105	114	Mackmyra	82	80	81
Forsbacka	106	94	94	Frånö	82	70	80
Lessebo	104	103	96	Grängesberg	76	80	83
Svanö	101	84	84	Motala verkstad	75	81	92
Älvkarleö	100	98	115	Malmberget (arb.bost.) . .	49	46	48
Harnäs	99	94	94	Koskullskulle	48	41	41
Älvkarleby	98	129	139	Samtliga orter	**104**	**99**	**105**
Skutskär	97	85	85				

	Orter:	Skutskär.	Harnäs.	Motala verkst.	Olovström.	Krokslätt.	Persberg.	Grängesberg.	Domnarvet.	Sandviken.	Mackmyra.	Frånö.
Medelhyra per år i kr. för 1 rum och kök i	a.-g:s bost. . .	95	93	66	85	112	80	52	96	124	81	78
	övr. » . .	100	107	80	85	154	119	151	94	145	85	84

Det framgår av denna översikt, att man erhåller en väsentligt annan bild av hyresnivån å dessa orter, om man lägger till grund prisen för de bostäder, som stå samtliga hyresspekulanter till buds, än om hänsyn jämväl tages till dem, som uteslutande äro avsedda för husägaren-arbetsgivarens arbetare.

Lägenheten 1 rum och kök utgör väl merendels typen för de familjebostäder, som innehavas av arbetarna och i allmänhet de mindre bemedlade klasserna. Av den förut meddelade redogörelsen för bostadsbeståndets sammansättning å olika orter framgår emellertid, att i vissa förstads- och egnahemssamhällen o. d. en anmärkningsvärt stor del av befolkningen bebor bostäder om 2 rum och kök och däröver, medan inom ett flertal mellan- och nordsvenska bruks- och sågverkssamhällen ett betydande antal familjer äro hänvisade till det minimum av bostadsutrymme, som betecknas av ett enda rum med spis. Vill man erhålla en i görligaste mån korrekt bild av de årliga hyreskostnaderna å olika orter för normal familjebostad för arbetare, måste därför hänsyn tagas till angivna avvikelser i fråga om bostadstyperna

å de särskilda orterna. Detta sker, därest man lägger till grund för jämförelsen de »vägda» medeltal, som erhållas, därest för varje särskild ort hyressummorna för lägenheterna om 1 kök, 1 rum och kök samt 2 rum och kök sammanläggas och divideras med totalantalet av ifrågavarande lägenheter. För lägenheterna sammantagna utgör detta medeltal 99 kr. eller 5 kr. lägre än årshyran för 1 rum och kök. Anledningen härtill är, att ej mindre än 19 samhällen ingå i den ortskategori, där den vanliga arbetarbostadens medelpris understiger 1 rum och köks-lägenhetens av det skäl, att ett stort antal mindre bemedlade familjer äro hänvisade till enrumslägenheter.

6. Boendetätheten å olika orter.

Å här ifrågavarande orter förefanns i de av bostadsräkningen omfattade lägenheterna en folkmängd av sammanlagt 65 253 personer, av vilka 63 413 eller 97·2 % bodde i uteslutande till bostad avsedda lägenheter. Sammantagna förfogade dessa över 32 826 rum och kök, varigenom i medeltal för hela undersökningsområdet 193 boende kommo på 100 rum, sålunda en väsentligt högre siffra än den i avd. I för stadssamhällena beräknade (medeltal 133 boende per 100 rum).

Vill man närmare undersöka, huru dessa förhållanden gestaltade sig å de särskilda bostadsräkningsorterna, innehållas i kol. 34 av tab. 5 uppgifter angående bostadsutrymmet per person å var och en av dessa. Dessa siffror för antalet boende per 100 rum i samtliga lägenheter hava i tab. M ordnats efter fallande boendetäthet och sammanställts med motsvarande tal för småläghenheterna (t. o. m. 2 rum och kök).

Härav framgår, att ej mindre än 13 samhällen uppvisa en så betydande boendetäthet som 200 invånare och däröver per 100 rum i samtliga lägenheter. De utgöras av sågverkssamhällena Holmsund, Svanö och Skutskär, gruvarbetarbostäderna vid Koskullskulle, Kiruna och Malmberget, järnverks- och gruvsamhällena Hagfors, Fagersta, Grängesberg och Forsbacka, Kosta glasbruk, Älvkarleby stationssamhälle och kraftverksbyggnad samt Krokslätts fabrikssamhälle.

Läggas småläghenheterna till grund, komma ytterligare över den angivna gränsen industrisamhällena Frånö, Sandviken, Harnäs, Robertsfors, Gimo, Domnarvet, Lessebo, Älvkarleö, Mackmyra samt handelsplatsen Rånbyn.

För relativt hög bostadsstandard, för så vitt denna uttryckes genom låga siffror för antalet boende per 100 rum, skulle sålunda utmärka sig förstads- och industriorten Motala verkstad, stationssamhället Marma, förstadssamhällena Västra Hagalund och Hagaby samt industriorterna Överum, Olovström och Persberg. Framhållas må emellertid, att jämväl i dessa samhällen trångboddheten synes vara icke obetydligt större än den i allmänhet i våra städer rådande.

Av särskilt intresse torde vara att undersöka, huru å industriorterna boendetätheten gestaltar sig å ena sidan i de av arbetsgivaren med eller utan avgäld upplåtna bostäderna, å den andra i de egna hemmen och de av en-

Tab. M. Boendetätheten å de undersökta tättbebyggda orterna på landsbygden.

1	2	3	4	5	6
Orter.	Antal boende per 100 rum i samtliga		Orter.	Antal boende per 100 rum i samtliga	
	bostads-lägen-heter.	små-lägen-heter.		bostads-lägen-heter.	små-lägen-heter.
Holmsund	288	323	Robertsfors	195	223
Koskullskulle	251	278	Gimo	192	208
Kiruna (arb.bost.)	245	268	Domnarvet m. m.	189	209
Malmberget (arb.bost.)	239	262	Lessebo	188	201
Svanö	233	252	Älvkarleö	185	211
Hagfors	227	247	Överum	177	185
Fagersta	220	252	Persberg	170	191
Kosta	218	227	Mackmyra	167	224
Grängesberg	217	243	Hagaby m. m.	164	171
Älvkarleby	205	229	Västra Hagalund m. m.	162	189
Krokslätt (fabr.samh.)	205	218	Olovström	158	174
Skutskär	203	217	Rånbyn	157	202
Forsbacka	203	219	Marma	153	177
Frånö	198	228	Motala verkstad	152	173
Sandviken	196	216	Samtliga orter	**193**	**216**
Harnäs	195	213			

skilda personer förhyrda lägenheterna. Detta åskådliggöres genom följande tablå med avseende på de 13 industrisamhällen, där bostäder i arbetsgivarnas hus samt egna hem och privata hyreslägenheter mera talrikt förekomma sida vid sida:

		Skut-skär.	Har-näs.	Motala verkst.	Lesse-bo.	Olov-ström.	Krok-slätt.	Pers-berg.	Gränges-berg.	Domn-arvet.	Sand-viken.	Mack-myra.	Frånö.	Roberts-fors.
Antal boende per 100 rum i	a.-g:s bost.	217	220	188	198	161	214	171	242	247	203	210	209	195
	övr. »	194	173	143	158	157	186	167	169	163	180	134	195	195

Dessa siffror innebära, att därest antalet boende och antalet rum ställas i inbördes relation, industriföretagens arbetarbostäder nästan undantagslöst giva mindre bostadsutrymme per person än övriga lägenheter å resp. orter. Emellertid bör detta förhållandes räckvidd och inverkan på den socialhygieniska bostadsstandarden icke överdrivas, ty mången gång torde arbetsgivarbostädernas angivna nackdelar ur kvantitetssynpunkt mer än väl uppvägas antingen genom billigare hyrespris (jfr ovan) eller genom kvalitativa fördelar, i det de ofta äro bättre ombonade och bekvämare inredda, hava större rum o. s. v. än de bostäder arbetarbefolkningen kan förskaffa sig genom egna resurser.

b) Den egentliga landsbygden.

1. Undersökningens omfattning.

En allmän översikt över byggnads- och bostadsförhållandena inom de landsbygdsartat bebyggda delarna av de landskommuner, som berörts av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar, meddelas i efterföljande tab. 6. Uppgifterna avse sammanlagt 108 kommuner, om man medräknar Gällivare, varav icke lappmarksdelen blivit undersökt utan endast det mera bebyggda område, som ligger öster om järnvägslinjen Boden—Gällivare och landsvägen Gällivare—Vittangi.

De landskommuner, där bostadsräkning anordnats, hava, efter samråd med ortskunniga personer, utvalts på sådant sätt, att de skulle representera samtliga rikets län, deras viktigaste bygder och förhärskande näringsgrenar. Därför förekomma bland bostadsräkningskommunerna såväl jordbrukssocknar som socknar, inom vilka vid sidan av jordbruket i större omfattning drivas även andra näringar, såsom industri, sjöfart, fiske m. m. Framhållas må emellertid, att därest sistnämnda näringsgrenar idkas i sådan utsträckning, att de föranlett större befolkningsanhopning, de sålunda bildade agglomerationerna i regel redovisats i föregående kapitel och efter sin natur tillförts antingen stadssamhällena eller övriga tättbebyggda orter.

Av tab. 6, kol. 3, framgår, att den vid tidpunkten för bostadsräkningen i de undersökta socknarna kyrkoskrivna befolkningen sammanlagt uppgick till 347 562 personer, vilket torde motsvara i det närmaste 10 % av den svenska landsbygdens folknumerär, därest man frånräknar invånarna i köpingar, municipalsamhällen och andra orter med sammanträngd befolkning. De av bostadsräkningen berörda kommunernas storlek och belägenhet inom större geografiska områden framgår av följande översikt:

		Östra Sverige.	Småland o. öarna.	Södra Sverige.	Västra Sverige.	Norra Sverige.	Hela riket.
Antal orter med	5 000 inv. o. däröver	1	2	1	4	15	**23**
	under 5 000 inv. . .	21	17	14	24	9	**85**
Antal inv. (1 000) i orter med	5 000 inv. o. däröver	6	11	9	30	123	**179**
	under 5 000 inv. . .	48	28	27	45	20	**168**

Av bostadsräkningssocknarna hava endast 4, nämligen Ljusnarsberg, Leksand, Umeå landskommun och Nederkalix en kyrkoskriven folknumerär, överstigande 10 000 personer.

De folkmängdstal, som erhållits genom summering av bostadsuppgifternas siffror för antalet i resp. bostäder boende, framgå av tab. 6, kol. 4. Nästan undantagslöst understiga dessa tal de förenämnda, och anledningen till differensen är tydligen i främsta rummet, att det med avseende på våra vidsträckta och glest bebyggda landskommuner ofta visat sig omöjligt att för-

verkliga bostadsräkningens krav på allmängiltighet så till vida, att uppgifter skulle införskaffas för samtliga bostäder och deras invånare. I förhållande till den kyrkoskrivna folkmängden utgjorde totalantalet boende i de undersökta bostäderna 95·0 % och däröver i 40 kommuner, 90·0—94·9 % i 25 kommuner, 80·0—89·9 % i 24 kommuner samt under 80·0 % i 19 kommuner. För undersökningsområdet i dess helhet uppgick relationstalet till 83·4 %. Till detta i förhållande till de mötande svårigheterna ganska goda resultat har i hög grad medverkat det intresserade arbete, som vederbörande mantalsskrivningsförrättare, kommunalnämnder och sockenkommittéer i allmänhet nedlagt i och för bostadsräkningarnas planmässiga och noggranna anordnande och verkställande.

Av vad nu anförts rörande de undersökta landskommunernas antal och invånarantal ävensom beträffande sättet för bostadsräkningens genomförande inom desamma, torde man vara berättigad att draga den slutsatsen, att på de insamlade bostadsuppgifterna kan byggas en pålitlig och representativ skildring av, hur man bor på den svenska landsbygden.

2. Bostädernas antal och fördelning på olika hustyper.

Medan för stadsarbetaren ordet lägenhet i de flesta fall betecknar sammanfattningen av de rum i ett större hus, över vilka hans hushåll förfogar, förstår landsbygdens småfolk med detta ord merendels en stuga med tillhörande jordbit. Denna karaktäristiska åtskillnad mellan byggnads- och bostadsförhållandena i staden och på landet medför, att man vid en skildring av de senare på ett helt annat sätt än beträffande de förra måste utgå från huset som bostadssocial enhet. I första hand måste härvid undersökas, huru många hushåll förfoga över ett (eller flera) hus för sig och huru många måste sammanbo med andra i samma byggnad.

Sammanfattar man under beteckningen bostad (bostadslägenhet) de byggnadstekniskt ofta skilda lokaler, vilka ett lanthushåll använder för tillgodoseende av sitt bostadsbehov, befinnes antalet bostäder i de undersökta kommunerna enligt tab. 6, kol. 5, sammanlagt uppgå till 64 576.

En fullständig uppdelning av bostäderna i sådana, som uteslutande tjäna bostadsändamål, och i sådana, vilka avse att ej blott tillgodose innehavarens egentliga bostadsbehov utan jämväl att bereda honom för hans yrkesutövning nödiga lokaler m. m., påfordra eller ens möjliggöra icke landsbygdens särskilda förhållanden. Erinras må därom, att i en jordbruksbygd boningsrummen ju i de flesta fall stå i mer eller mindre omedelbart sammanhang med för lantbruksdriften erforderliga lokaler och utrymmen.

Tabellen upplyser vidare (kol. 6—9), att av dessa bostäder 43 698 eller 67·7 % voro belägna i byggnader, helt avsedda för och använda av ett enda hushåll, medan 20 878 eller 32·3 % befunno sig i flerfamiljshus.

Angivna relation röner emellertid avsevärda förskjutningar å olika orter. För att klarare belysa graden och arten av dessa har utarbetats tab. N, där de undersökta landskommunerna grupperats efter den utsträckning, i vilken

Tab. N. De undersökta landskommunerna, grupperade efter bostädernas fördelning på en- och flerfamiljshus.

1	2	3	4	5	6
Orter.	Av 100 bostäder befunno sig följande i		Orter.	Av 100 bostäder befunno sig följande i	
	enfamiljshus.	flerfamiljshus.		enfamiljshus.	flerfamiljshus.
Hasslö-Aspö	100·0	—	Gällivare, del av	71·4	28·6
Algutsrum	98·1	1·9	Misterhult	70·9	29·1
Lövånger	97·4	2·6	Rasbo	68·9	31·1
Ås	95·7	4·3	Svedala	67·9	32·1
Leksand	95·7	4·3	Rystad	67·1	32·9
Hemse	94·4	5·6	Norra Råda	66·1	33·9
Råneå	93·6	6·4	Ljusdal	66·0	34·0
Bolstad	93·3	6·7	Björkvik	64·9	35·1
Ucklum	93·0	7·0	Fässberg	64·4	35·6
Ljustorp	92·5	7·5	Umeå landskommun	64·3	35·7
Uråsa	91·4	8·6	Grangärde	64·2	35·8
Vibyggerå	91·1	8·9	Lagmansered	64·0	36·0
Väddö	91·0	9·0	Valbo	63·9	36·1
Krokstad	91·0	9·0	Ånsta	63·2	36·8
Slättåkra	90·6	9·4	Färnebo	63·0	37·0
Lycksele	90·1	9·9	Knutby	62·8	37·2
Bygdeå	89·8	10·2	Ljungby	62·6	37·4
Jämshög	89·6	10·4	Frustuna	62·4	37·6
Stora Mellösa	88·7	11·3	Igelösa och Västra Odarslöv	62·1	37·9
Hassela	88·7	11·3	Västerås-Barkarö	58·8	41·2
Ramdala	88·6	11·4	Lofta	57·6	42·4
Gränna landskommun	87·9	12·1	Värnamo	57·4	42·6
Södra Mellby	87·8	12·2	Ekeberga	56·6	43·4
Sveg	87·0	13·0	Björke	56·3	43·7
Länghem	86·5	13·5	Gråmanstorp	54·9	45·1
Stora Tuna	85·9	14·1	Norra Fågelås	54·8	45·2
Enslöv	84·3	15·7	Östuna	54·7	45·3
Gårdsby	84·0	16·0	Nässjö landskommun	54·0	46·0
Klinte	84·0	16·0	Näskott	53·4	46·6
Nederkalix	83·9	16·1	Norrbärke	52·0	48·0
Vissefjärda	83·4	16·6	Stora Malm	50·7	49·3
Vinslöv	83·1	16·9	Husby	49·5	50·5
Västkinde	82·7	17·3	Ljusnarsberg	49·3	50·7
Reftele	80·9	19·1	Västanfors	48·8	51·2
Oviken	80·3	19·7	Fuxerna	48·5	51·5
Kumla	80·2	19·8	Burlöv	47·9	52·1
Björkäng	79·9	20·1	Kimstad	45·6	54·4
Alster	79·7	20·3	Norberg	45·4	54·6
Mönsterås	79·6	20·4	Motala landskommun	44·6	55·4
Simtuna	79·4	20·6	Högbo	44·0	56·0
Lindesbergs landskommun	78·7	21·3	Åtvid	43·8	56·2
Älvkarleby	78·6	21·4	Hovmanstorp	42·2	57·8
Våxtorp	76·9	23·1	Längbro	41·7	58·3
Vitaby	75·3	24·7	Medelplana	38·9	61·1
Bro	75·2	24·8	Norra Svalöv	37·4	62·6
Grava	75·0	25·0	Vadsbro	34·9	65·1
Ottarp	74·9	25·1	Gudmundrå	34·4	65·6
Roma	74·3	25·7	Skäfthammar	33·6	66·4
Åsarum	74·2	25·8	Östra Eneby	33·6	66·4
Örby	73·8	26·2	Skinnskatteberg	32·9	67·1
Undersåker	72·7	27·3	Örgryte	25·3	74·7
Strövelstorp	72·3	27·7	Solna	20·0	80·0
Vara	72·2	27·8	Skön	18·9	81·1
Östra Tommarp	72·1	27·9			
Övergran	72·1	27·9	Samtliga orter	**67·7**	**32·3**

Tab. O. Bostäderna i de undersökta landskommunerna, fördelade på en- och flerfamiljshus.

1	2	3	4	5	6
Landsdelar.	Hela antalet bostäder.	Därav belägna i			
		enfamiljshus.	flerfamiljshus.	enfamiljshus.	flerfamiljshus.
		Absoluta tal.		Relativa tal (%).	
Östra Sverige	11 504	6 180	5 324	53·7	46·3
Småland och öarna . . .	7 928	5 602	2 326	70·7	29·3
Södra Sverige	7 712	5 770	1 942	74·8	25·2
Västra Sverige	13 655	9 444	4 211	69·2	30·8
Norra Sverige	23 777	16 702	7 075	70·2	29·8
Samtliga orter	**64 576**	**43 698**	**20 878**	**67·7**	**32·3**

bostäderna befunno sig i en- och i flerfamiljshus. Ett sammandrag av denna tabells uppgifter med avseende på hela undersökningsområdet gestaltar sig på följande sätt:

Antal bostäder i enfamiljshus i % av samtliga:	under 30·0 %.	30·0— 39·9 %.	40·0— 49·9 %.	50·0— 59·9 %.	60·0— 69·9 %.	70·0— 79·9 %.	80·0— 84·9 %.	85·0— 89·9 %.	90·0— 94·9 %.	95·0 % o. däröver.
Antal orter . . .	3	7	12	12	17	21	10	10	11	5

Tabellen utvisar även, att de kommuner, där enfamiljshuset är av sådan betydelse, att nio tiondelar och däröver av hushållen helt förfoga över ett (stundom flera) bostadshus, utgöras av småbruks- och skärgårdssocknar, där befolkningens huvudmassa består av småbönder, lägenhetsinnehavare, fiskare, stenhuggare o. d., var med sin stuga. De landskommuner åter, där flerfamiljshuset avgjort förhärskar, äro antingen förstadssocknar med talrika större hyreshus (t. ex. Solna vid Stockholm, Örgryte vid Göteborg, Östra Eneby vid Norrköping), industrisocknar med många arbetarbostadshus (t. ex. Skön, Skinnskatteberg, Gudmundrå), storgodssocknar med statarkaserner (t. ex. Vadsbro) eller kombinationer av sistnämnda båda typer (t. ex. Skäfthammar, Norra Svalöv, Medelplana).

Vill man därefter undersöka, huru bostädernas fördelning på olika hustyper gestaltar sig inom olika landsdelar, lämnas upplysningar i detta avseende i tab. O.

Härav synes framgå, att relationen mellan bostäder i enfamiljshus och i flerfamiljshus är tämligen enahanda inom de särskilda landsdelarna, om man undantager Östra Sverige, där de jämförelsevis talrika storgods- och industrisocknarna av förut angivna skäl bidraga att giva flerfamiljshuset ökad betydelse.

3. Bostädernas storlekstyper.

I kol. 10—25 av tab. 6 meddelas för varje bostadsräkningssocken en detaljerad uppdelning av bostäderna dels efter deras belägenhet i en- eller flerfamiljshus, dels efter deras sammansättning av olika antal rum och kök.

En mera överskådlig bild av, huru förhållandena i sistnämnda avseende gestalta sig å olika orter, erhålles genom tab. 7, där de undersökta landskommunerna fördelats efter relativa antalet bostäder av olika storlek. Av hela antalet undersökta bostäder utgjordes 9·9 % av enkelkök, enkelrum etc., 40·4 % av 1 rum och kök, 25·1 % av 2 rum och kök samt 24·6 % av 3 rum och kök och däröver.

Vad först beträffar kategorien enkelkök, enkelrum etc., ingår väl i denna ett antal enkelrum samt dubbletter och andra rum utan kök i flerfamiljshus, men huvudmassan utgöres av bostäder i stugor eller större hus, bestående av ett enda rum med spis. Frekvensen av dylika enrumslägenheter inom hela undersökningsområdet belyses genom följande tablå:

Antal enkelkök, enkelrum o. d. i % av hela antalet bostäder:	0·0 %.	0·1— 0·9 %.	1·0— 4·9 %.	5·0— 9·9 %.	10·0— 14·9 %.	15·0— 19·9 %.	20·0— 24·9 %.	25·0— 29·9 %.	30·0— 34·9 %.	35·0 % o. däröver.
Antal orter . . .	2	6	38	29	14	9	4	2	3	1

Av tab. 7 framgår även, att de 10 landskommunerna med över 20 % enrumslägenheter på ett undantag när — storbruks- och industrikommunen Åtvid i Östergötlands län — utgöras antingen av mellansvenska brukssocknar (Skäfthammar, Skinnskatteberg, Högbo, Västanfors, Husby, Norberg) eller av norrländska skogs- och sågverkssocknar (Gällivare, Skön, Gudmundrå), där ifrågavarande lägenhetstyp ännu har stor användning som arbetarbostad.

Övergår man därefter till den bostadskategori, vilken numera i vårt land vanligen betecknas som typen för en enkel småfolksbostad, 1 rum och kök, kan dess frekvens åskådliggöras som följer:

Antal bostäder om 1 rum och kök i % av samtliga:	under 10·0 %.	10·0— 14·9 %.	15·0— 19·9 %.	20·0— 24·9 %.	25·0— 29·9 %.	30·0— 34·9 %.	35·0— 39·9 %.	40·0— 44·9 %.	45·0— 49·9 %.	50·0 % o. däröver.
Antal orter . . .	9	9	5	5	8	6	13	10	18	25

De 25 socknar, där hälften och däröver av bostadsbeståndet representerar denna typ, utgöras företrädesvis av kommuner i Östra och Västra Sverige, vilka hysa en talrik arbetarbefolkning med sysselsättning antingen inom industrien eller, i egenskap av statare, torpare och daglönare, vid det större jordbruket.

Inom vissa trakter i sydligare delen av vårt land intages 1 rum och kökslägenhetens plats som normal familjebostad för landsbygdens mindre bemedlade befolkningsklasser av bostadstypen 2 rum och kök, vars utbredning framgår av följande uppställning:

Antal bostäder om 2 rum och kök i % av samtliga:	under 10·0 %.	10·0— 14·9 %.	15·0— 19·9 %.	20·0— 24·9 %.	25·0— 29·9 %.	30·0— 34·9 %.	35·0— 39·9 %.	40·0— 44·9 %.	45·0— 49·9 %.	50·0 % o. däröver.
Antal orter . . .	1	13	20	18	17	17	11	2	7	2

Tab. P. Bostäderna i de undersökta landskommunerna, fördelade efter olika huvudtyper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Landsdelar.	Hela antalet bostäder.	D ä r a v							
		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.
		Absoluta tal.				Relativa tal (%).			
Östra Sverige	11 504	1 777	5 697	1 984	2 046	15·5	49·5	17·2	17·8
Småland och öarna	7 928	275	2 412	2 725	2 516	3·5	30·4	34·4	31·7
Södra Sverige	7 712	186	1 552	3 031	2 943	2·4	20·1	39·3	38·2
Västra Sverige	13 655	955	5 852	3 330	3 518	7·0	42·8	24·4	25·8
Norra Sverige	23 777	3 213	10 588	5 147	4 829	13·5	44·5	21·7	20·3
Samtliga orter	**64 576**	**6 406**	**26 101**	**16 217**	**15 852**	**9·9**	**40·4**	**25·1**	**24·6**
Därav bostäder i enfamiljshus .	43 698	1 649	16 126	12 177	13 746	3·8	36·9	27·9	31·4
» » » flerfamiljshus	20 878	4 757	9 975	4 040	2 106	22·8	47·8	19·3	10·1

De 11 socknar, där bostäderna om 2 rum och kök utgöra 40 % och däröver av samtliga, äro på ett undantag när (Björkäng i Västergötland) belägna i Småland, Gottland, Blekinge, Skåne eller Halland.

Sammanfattas därefter till en gemensam grupp samtliga bostäder om 3 rum och kök och däröver, framgår denna kategoris omfattning och betydelse inom de särskilda landskommunerna genom följande översikt:

Antal bostäder om 3 o. fl. rum och kök i % av samtliga:	under 5·0 %	5·0—9·9 %	10·0—14·9 %	15·0—19·9 %	20·0—24·9 %	25·0—29·9 %	30·0—34·9 %	35·0—39·9 %	40·0—44·9 %	45·0—49·9 %	50·0 % o. däröver.
Antal orter . . .	—	3	16	15	20	17	8	11	3	5	10

De 18 socknar, där dylika större bostadslägenheter utgöra minst 40 %, äro med ett par undantag — Ucklum i Bohuslän och Vibyggerå i Ångermanland — belägna i samma sydsvenska provinser där, som nyss nämnts, ett flertal kommuner utmärka sig för talrika bostäder om 2 rum och kök. Men medan inom denna senare sockengrupps befolkning jordbruks- och industriarbetarna i allmänhet äro talrikt företrädda, dominera inom förstnämnda ortskategori andra befolkningselement, såsom småbönder och husmän, vilka i regel förfoga över egen stuga med relativt stort bostadsutrymme.

I syfte att giva en sammanfattande bild av de särskilda bostadstypernas frekvens och betydelse inom större geografiska områden har utarbetats tab. P, varest bostadsräkningssocknarna fördelas på olika landsdelar. Enligt denna tabell utmärka sig landskommunerna i Småland och öarna samt Södra Sverige för relativt talrika större lägenheter (fr. o. m. 2 rum och kök och uppåt). Inom övriga landsdelar dominera bostäderna om 1 rum och

kök, men medan i Västra Sverige vid sidan av dem finnas relativt talrika större bostadslägenheter, karaktäriseras Öst- och Nordsverige genom ett stort antal enrumslägenheter.

Tabellens båda slutrader äro avsedda att belysa sambandet mellan bostädernas storlek och husens byggnadstyp. Under det att av bostäderna i enfamiljshus 59·3 % utgöras av 2 rum och kök och däröver, är detta förhållandet med endast 29·4 % av flerfamiljshusens lägenheter.

4. Bostädernas upplåtelseformer.

Med avseende på besittningsformen kunna boningshusen från husägarens synpunkt endast fördelas i tvenne grupper, nämligen hus på fri och hus på ofri grund. Ställer man sig däremot på bostadsinnehavarens ståndpunkt, böra bland de hushåll, som bebo dessa hus, utskiljas icke blott sådana med egen bostad på egen jord eller på annans mark utan även sådana, vilka med eller utan avgäld bebo andra tillhöriga bostadslägenheter. Som tab. 6, kol. 26—33, utvisar, bebodde av samtliga 64 576 hushåll 53·3 % egna hus, medan 46·7 % voro inhysta i byggnader i andras ägo. Av husägarfamiljernas bostäder lågo 43·1 % av samtliga på fri och egen grund och 10·2 % på annans mark. Av de i byggnader i andras ägo bosatta hushållen erlade 25·3 % särskild avgäld för sina bostäder, medan 21·4 % innehade dem avgiftsfritt.

Skärskådas närmare hushållens bostadsbesittning inom olika bygder med ledning av tab. 8, där de undersökta socknarna grupperats efter de olika upplåtelseformernas relativa frekvens, och riktas först uppmärksamheten på, i vilken utsträckning bostadsinnehavarna bebo *eget hus på egen grund*, kunna tabellens uppgifter i detta avseende sammanfattas på följande sätt:

Antal bostäder i eget hus på egen grund i % av samtliga:	under 10·0 %.	10·0— 19·9 %.	20·0— 29·9 %.	30·0— 39·9 %.	40·0— 49·9 %.	50·0— 59·9 %.	60·0— 69·9 %.	70·0— 79·9 %.	80·0 % o. däröver.
Antal orter	11	12	15	13	11	17	20	3	6

Efterses i tab. 8, vilka orter ingå i de särskilda kategorierna, befinnas de 29 kommuner, vilka utmärka sig för mycket högt antal egna hem (60 % och däröver), övervägande utgöras av socknar, där natur- och näringsförhållandena framkallat en talrik befolkning av småbrukare, egnahemsägare, fiskare o. d.

Såsom är att vänta, sammanfalla egnahemssocknarna i huvudsak med de kommuner, där enfamiljshusen förhärska. I vissa trakter utgöras dock dylika småhus i avsevärd utsträckning av stugor *på andras ägor*, uppförda på markområden, vilka innehavas antingen fritt eller mot särskild avgäld i penningar eller någon gång i dagsverken. Utbredningen av denna inom undersökningsområdet i 6 597 fall representerade bostadstyp belyses genom följande tablå:

Antal bostäder i eget hus på annans mark i % av samtliga:	0·0 %.	0·1— 4·9 %.	5·0— 9·9 %.	10·0— 14·9 %.	15·0— 19·9 %.	20·0— 24·9 %.	25·0— 29·9 %.	30·0— 34·9 %.	35·0— 39·9 %.	40·0 % o. däröver.
Antal orter . . .	1	39	29	17	9	4	2	2	2	3

Undersökas närmare de 13 socknar, där på grund av jordegendomsförhållandena eller av andra skäl 20 % och däröver av bostadshusen äro belägna på ofri grund, befinnas i 5 av dem (Älvkarleby, Motala landskommun, Asarum, Fuxerna och Valbo) dessa husägare i mera osäker ställning merendels utgöras av industriarbetare, medan å övriga orter (Algutsrum, Ramdala, Jämshög, Vinslöv, Igelösa och Västra Odarslöv, Ås, Ucklum och Örby) huvudmassan består av husmän och torpare, som själva äga byggnaderna å de arrenderade jordlägenheter de bebo.

Ofördelaktigare ställda ur bostadsbesittningens — ehuru, som nedan skall utvisas, icke alltid ur bostadsutrymmets synpunkt — äro de hushåll, som bebo *andras hus.*

För nyttjanderätten erlägga 16 318 av dessa särskild *avgäld*, vilken kan betecknas som arrende, när avtalet i första rummet avser upplåtelse av jord och mera som en bisak rätten att begagna därå uppförda hus, men som hyra i de fall, då byggnadens begagnande är det huvudsakliga. I förevarande kortfattade framställning kan ock den gradvisa övergången mellan dessa båda former för upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom icke närmare utredas, utan endast en översikt meddelas över samtliga de bostäder på landsbygden, vilka äro inredda i andra tillhöriga hus och upplåtna mot avgäld. En tablå, utvisande denna bostadsforms frekvens, meddelas här nedan:

Antal bostäder i andras hus, upplåtna mot avgäld, i % av samtliga:	under 5·0 %.	5·0— 9·9 %.	10·0— 14·9 %.	15·0— 19·9 %.	20·0— 24·9 %.	25·0— 29·9 %.	30·0— 34·9 %.	35·0— 39·9 %.	40·0— 44·9 %.	45·0— 49·9 %.	50·0 % o. däröver.
Antal orter . . .	9	9	11	11	18	20	3	13	5	2	7

Av vad förut yttrats rörande karaktären av de mot avgäld upplåtna lägenheterna, torde framgå, att dessa kunna vara mycket talrika, ej blott inom förstads- och industrikommuner, som hysa en talrik, till hyreslägenheter hänvisad arbetarbefolkning, utan även inom sådana jordbrukssocknar, där torpar- och arrendatorssystemet florerar. Exempel på förstnämnda förhållande erbjuda Solna, Östra Eneby, Motala landskommun, Örgryte och Valbo, medan såsom typiska i sistnämnda avseende kunna anföras Gråmanstorp, Lagmansered och Bro. Inom de kombinerade jordbruks- och industrikommunerna Stora Malm, Åtvid, Misterhult, Medelplana, Färnebo och Ljusnarsberg synas både hyresgäst- och arrendatorskategorierna vara jämförelsevis talrikt företrädda.

Den omständigheten, att jordupplåtelsen ofta är huvudsak och bostadsupplåtelsen bisak, leder uppmärksamheten på huvudanledningen till, att bostadsfrågan som hyresfråga knappast existerar på den rena landsbygden, nämligen att här sättet för bostadsbehovets tillfredsställande ännu i väsentlig mån kvarstår på naturahushållningens ståndpunkt och endast i mindre utsträckning är förenat med kontanta utlägg för bostadsinnehavaren.

Till belysning härav kan ytterligare tjäna, att inom undersökningsområdet 13 839 hushåll eller 21·4 % av samtliga utan hyres- eller arrendeavtal åt-

Tab. Q. Bostäderna i de undersökta landskommunerna, fördelade efter upplåtelseformer.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Landsdelar.	Hela antalet bostäder.	D ä r a v i							
		eget hus på egen grund.	eget hus på annans mark.	andras hus, upplåtna mot avgäld.	andras hus, *fritt* upplåtna.	eget hus på egen grund.	eget hus på annans mark.	andras hus, upplåtna mot avgäld.	andras hus, *fritt* upplåtna.
		Absoluta tal.				Relativa tal (%).			
Östra Sverige	11 504	2 307	1 228	4 139	3 830	20·0	10·7	36·0	33·3
Småland och öarna	7 928	3 639	793	2 155	1 341	45·9	10·0	27·2	16·9
Södra Sverige	7 712	3 591	1 750	1 293	1 078	46·5	22·7	16·8	14·0
Västra Sverige	13 655	5 576	1 383	3 969	2 727	40·8	10·1	29·1	20·0
Norra Sverige	23 777	12 709	1 443	4 762	4 863	53·4	6·1	20·0	20·5
Samtliga orter	**64 576**	**27 822**	**6 597**	**16 318**	**13 839**	**43·1**	**10·2**	**25·3**	**21·4**
Därav bostäder i enfamiljshus .	43 698	25 315	5 882	7 648	4 853	57·9	13·5	17·5	11·1
» » » flerfamiljshus	20 878	2 507	715	8 670	8 986	12·0	3·4	41·5	43·1

njöto sina bostäder *fritt* på grund av tjänst eller annan orsak. Hur förhållandet gestaltade sig å de särskilda orterna, upplyser följande översikt:

Antal bostäder i andras hus, fritt upplåtna, i % av samtliga:	under 5·0 %.	5·0—9·9 %.	10·0—14·9 %.	15·0—19·9 %.	20·0—24·9 %.	25·0—29·9 %.	30·0—34·9 %.	35·0—39·9 %.	40·0—44·9 %.	45·0—49·9 %.	50·0 % o. däröver.
Antal orter . . .	6	17	20	18	8	8	5	9	6	3	8

Av de 17 kommuner, vilka hava att uppvisa det proportionsvis högsta antalet fritt upplåtna bostäder (över 40 %), utgöras 12 av storgodssocknar i Mälarprovinserna samt Öster- och Västergötland med en talrik, i jordägarens bostäder boende statarbefolkning. Dessa kommuner äro Östuna, Knutby, Övergran, Rasbo, Björkvik, Frustuna, Vadsbro, Kimstad, Norra Fågelås, Längbro, Ånsta och Västerås-Barkarö. Återstående socknar inom gruppen, nämligen Skäfthammar, Stora Malm, Medelplana, Skinnskatteberg och Skön, bestå av sådana, där till jordbruksarbetarhushållen komma ett mera avsevärt antal industriarbetarfamiljer o. d., åtnjutande förmånen av fri bostad.

En sammanfattande bild av huru landsbygdens bostadsbesittningsförhållanden gestalta sig inom vissa större områden, erhålles genom tab. Q. Härav framgår, att de hushåll, som bebo eget hus på egen grund, äro talrikast i Nord- och Sydsverige samt Småland och öarna, vilka landsdelar ju innesluta talrika och vidsträckta småbonde- och småbrukarbygder. Lägre är jämförelsetalet för Västsverige, huvudsakligen beroende på den talrika, å mot avgäld upplåtna jordlägenheter bosatta torparbefolkningen, samt framför allt för Östsverige, varest finnes ett mycket stort antal bostäder i andras hus, vilka antingen

fritt upplåtits till statare och vissa bruksarbetare eller också utarrenderats eller uthyrts till torpare, industriarbetare m. fl. De hushåll, vilka bo i egna stugor på ofri grund, påträffas talrikast i Södra Sverige.

5. Boendetätheten å olika orter.

Vill man göra sig en föreställning om den bostadsstandard, som under inverkan av ovan skildrade bostadstyper och bostadsvanor är rådande å den svenska landsbygden, ligger det närmast till hands att företaga en undersökning av boendetätheten inom de olika slagen av bostäder. För denna är det bästa siffermässiga uttrycket antalet boende per 100 rum.

Hela den folkmängd, som vid tiden för bostadsräkningen förefanns i de av densamma omfattade bostäderna, uppgick till 289 828 personer. Bortses från de 3 527 personer, som voro intagna i fattigvårds-, sjukvårds- och liknande anstalter, befinnes den egentliga bostadsfolkmängden utgöra 286 301 personer. Dessa förfogade över inalles 191 025 rum och kök, varigenom i medeltal för hela undersökningsområdet 150 boende kommo på 100 rum i samtliga bostäder och 187 i bostäderna t. o. m. 2 rum och kök.

Huru dessa förhållanden gestaltade sig inom olika landsdelar samt på större och mindre orter, framgår av tab. R. Denna tabell utvisar, att boendetätheten företer ganska betydande växlingar inom olika landsdelar. Vare sig man riktar uppmärksamheten på större eller på mindre bostäder, befinnes Småland (och öarna) samt Södra Sverige utmärka sig för låga och Norra Sverige för höga boendesiffror, medan övriga landsdelar intaga en mellanställning. Anledningen härtill är tydligen det förut påpekade förhållandet, att särskilt de mindre bemedlade klasserna i allmänhet förfoga över åtminstone till rumsantalet avsevärt större lägenheter i södra än i norra delen av vårt land.

Mera givande än en analys av dylika abstrakta genomsnittstal är likväl en undersökning av, huru dessa förhållanden gestalta sig inom de särskilda bostadsräkningssocknarna. Angående boendetätheten inom var och en av dessa innehållas uppgifter i kol. 38 av tab. 6, vilka siffror för antalet boende per 100 rum i samtliga bostadslägenheter i tab. S sammanställts med motsvarande tal för de egentliga småfolksbostäderna (t. o. m. 2 rum och kök). För undersökningsområdet i dess helhet kunna siffrorna i denna tabell sammanfattas på följande sätt:

Antal boende per 100 rum:		under 100.	100—124.	125—149.	150—174.	175—199.	200—224.	225—249.	250 o. däröver.
Antal orter med ovanstående antal boende i	samtliga bostäder	7	19	39	26	13	3	1	—
	bostäder t. o. m. 2 rum och kök	—	6	17	28	30	20	6	1

Den höga boendetätheten av 200 invånare och däröver per 100 rum i samtliga lägenheter uppvisa de båda lappmarkssocknarna Gällivare och Lycksele, kustlandssocknen Råneå i Norrbotten samt stenhuggar- och fiskarkommunen Hasslö-Aspö i Blekinge skärgård.

Läggas de egentliga småfolksbostäderna (t. o. m. 2 rum och kök) till

Tab. R. Antal boende och boningsrum i de undersökta landskommunerna.

1	2	3	4	5	6	7
Landsdelar.	Samtliga bostäder.			Bostäder t. o. m. 2 rum och kök.		
	Antal boende.	Antal rum och kök.	Antal boende per 100 rum.	Antal boende.	Antal rum och kök.	Antal boende per 100 rum.
Östra Sverige	46 517	31 226	149	35 539	19 125	186
Småland och öarna	34 613	26 312	132	21 298	13 237	161
Södra Sverige	32 881	27 538	119	18 597	12 265	152
Västra Sverige	61 182	40 950	149	42 234	22 625	187
Norra Sverige	111 108	64 999	171	83 088	39 846	209
Samtliga orter	**286 301**	**191 025**	**150**	**200 756**	**107 098**	**187**
Därav bostäder i enfamiljshus	207 533	144 301	144	132 122	70 432	188
» » » flerfamiljshus	78 768	46 724	169	68 634	36 666	187

grund, komma ytterligare över den angivna gränsen ej mindre än 23 landskommuner, därav 13 belägna i Norra, 5 i Västra och 5 i Östra Sverige.

För gott bostadsutrymme (mindre än 100 boende per 100 rum i samtliga bostäder) utmärka sig Södra Mellby (86), Strövelstorp (89), Klinte (90), Östra Tommarp (94), Ottarp (95), Väddö (96) och Våxtorp (99). Av dessa socknar, vilka merendels hysa en talrik småbonde- och småbrukarbefolkning, äro 4 belägna i Skåne, 1 i södra Halland samt 1 å Gottland.

Boendetätheten och därmed bostadsstandarden i allmänhet röner emellertid inverkan icke blott av bostädernas rumsantal utan även av olika hustyper och av lägenheternas upplåtelseformer.

I förstnämnda avseende upplyser tab. R, att för undersökningsområdet i dess helhet antalet boende per 100 rum utgör endast 144 i enfamiljshusen mot 169 i flerfamiljshusen. En närmare granskning av de i tab. 6, kol. 34—37, meddelade uppgifterna angående antalet boende per 100 rum i bostäder, innehavda med olika rättsgrunder, synes emellertid utvisa, att enfamiljshusens relativt gynnsamma boendesiffra egentligen är karaktäristisk för de bonde- och småbrukarhushåll m. fl., som bebo eget hus på egen grund (i genomsnitt 138 boende per 100 rum). Däremot stiger jämförelsetalet till 147 för lägenhetsinnehavarfamiljerna i egna stugor på annans mark, till 158 för de avgiftsfritt boende hushållen i herrgårdarnas statlängor och brukens arbetarbostäder samt till 174 för de torpar- och arbetarfamiljer m. fl., vilka arrendera eller förhyra andra tillhöriga lägenheter. Beträffande resp. 10, 4 och 17 av de undersökta socknarna befanns befolkningen inom sistnämnda trenne bostadskategorier vara så trångbodd, att i genomsnitt 2 personer och däröver kommo på varje rum.

Med hänsyn till landsbygdsbefolkningens vana att, särskilt vintertid, tränga sig samman i ett enda rum, ehuru flera finnas i huset, skulle dessa redan i

Tab. S. Boendetätheten i de undersökta landskommunerna.

1	2	3	4	5	6
Orter.	Antal boende per 100 rum i samtliga bostäder.	Antal boende per 100 rum i bostäder t. o. m. 2 rum och kök.	Orter.	Antal boende per 100 rum i samtliga bostäder.	Antal boende per 100 rum i bostäder t. o. m. 2 rum och kök.
Gällivare, del av	242	267	Medelplana	143	171
Hasslö-Aspö	218	232	Grava	143	177
Lycksele	204	245	Husby	143	191
Råneå	203	245	Fässberg	142	188
Norra Råda	199	233	Örgryte	142	203
Skinnskatteberg	197	226	Näskott	141	169
Nederkalix	189	231	Lagmansered	140	161
Gudmundrå	188	215	Misterhult	138	166
Grangärde	184	208	Västkinde	138	157
Sveg	183	224	Alster	138	187
Ljusnarsberg	180	209	Hovmanstorp	137	164
Västerås-Barkarö	180	212	Övergran	135	171
Stora Malm	179	209	Ekeberga	135	167
Älvkarleby	178	202	Ramdala	135	161
Norrbärke	176	212	Reftele	133	161
Färnebo	175	214	Asarum	132	163
Norberg	175	202	Slättåkra	132	150
Skön	174	210	Rasbo	131	164
Ljustorp	173	201	Värnamo	131	157
Undersåker	173	210	Stora Mellösa	131	160
Bygdeå	173	214	Kimstad	130	175
Västanfors	171	197	Vissefjärda	130	161
Lövånger	171	208	Björkäng	129	140
Skäfthammar	168	189	Kumla	129	159
Fuxerna	167	207	Mönsterås	127	153
Umeå landskommun	167	212	Gårdsby	125	156
Leksand	166	201	Bolstad	125	158
Länghem	165	189	Enslöv	124	156
Åtvid	163	190	Simtuna	122	154
Östra Eneby	163	196	Ås	120	135
Björkvik	161	194	Ucklum	119	166
Norra Fågelås	159	195	Hemse	118	139
Gränna landskommun	158	180	Ljungby	116	138
Nässjö landskommun	157	179	Roma	116	138
Knutby	155	179	Solna	114	159
Stora Tuna	155	180	Vibyggerå	114	144
Valbo	155	187	Igelösa och Västra Odarslöv	111	127
Örby	154	197	Vara	111	119
Ånsta	154	193	Vitaby	110	143
Ljusdal	154	200	Norra Svalöv	109	133
Jämshög	152	176	Björke	108	147
Krokstad	152	166	Burlöv	108	135
Lindesbergs landskommun	151	180	Algutsrum	107	130
Östuna	148	174	Gråmanstorp	107	131
Längbro	147	174	Vinslöv	107	134
Rystad	146	187	Svedala	106	120
Bro	146	186	Växtorp	99	111
Högbo	146	175	Väddö	96	130
Oviken	145	181	Ottarp	95	108
Vadsbro	144	182	Östra Tommarp	94	102
Uråsa	144	184	Klinte	90	126
Lofta	144	179	Strövelstorp	89	126
Hassela	144	190	Södra Mellby	86	119
Frustuna	143	182			
Mötala landskommun	143	169	Samtliga orter	**150**	**187**

och för sig höga siffror säkerligen tett sig ännu ogynnsammare, därest till grund för beräkningen kunnat läggas icke, som här skett, samtliga de boningsrum, över vilka hushållet förfogar, utan endast de av dessa, som i större utsträckning användas till dagligrum och enkannerligen till sovrum.

Å andra sidan måste vid bedömande av det relativa bostadsutrymmet hänsyn tagas till, att rummen på landsbygden i allmänhet torde vara större än de i städerna befintliga, ävensom därtill att, särskilt i Norra Sverige, ett stort antal allmogefamiljer förutom vinterbostaden innehava och använda särskilda, här ej redovisade sommarbostäder. Framhållas må även, att andra och mindre stränga fordringar synas ur socialhygienisk synpunkt böra uppställas på bostadsutrymmet per person, när det gäller en bonde- och arbetarbefolkning, som merendels större delen av dagen har arbete ute i fria luften, än då det är fråga om städernas mindre bemedlade, vilka i regel förrätta sina sysslor inomhus, på fabriker, i butiker eller på kontor. Även den minsta stuga på landsbygden har oftast sol och luft från alla håll, vilket blott undantagsvis gäller om städernas arbetarbostäder, och lantbornas barn äga i vida högre grad än stadsbornas tillfälle att vistas ute och njuta frisk luft.

Tab. 5. Uppgifter angående byggnads- och bostadsförhållandena å vissa tättmänna bostads-

Anm. Medievalstil anger i kol. 4 och kol. 26—27, att resp. siffror äro grundade på ett ofullständigt material, förhål-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Orter.	År för bostadsräkningen.	Folkmängd enligt 1910 års folkräkning.	Folkmängd enligt bostadsräkningen.	Till bostad använda eller avsedda lägenheter.	Därav bostadslägenheter.	Därav blandade lägenheter m.m.	Antal lägenheter i hus med en lägenhet abs.	en lägenhet %	flera lägenheter abs.	flera lägenheter %	Antal enkelkök, enkelrum m. m. abs.	Antal enkelkök, enkelrum m. m. %
	Stockholms län.												
1	Västra Hagalund m. m. (förstadssamh. i Solna s:n)	1913	[1] 2 863	2 863	**709**	677	32	46	*6·5*	663	*93·5*	61	*9·0*
	Uppsala län.												
2	Gimo (bruk i Skäfthammars s:n)	1913	700	713	**171**	171	—	17	*9·9*	154	*90·1*	22	*12·9*
3	Skutskär (fabrikssamh. i Älvkarleby s:n)	1912	5 181	5 177	**1 307**	1 262	45	145	*11·1*	1 162	*88·9*	312	*24·7*
4	Harnäs (fabrikssamh. i Älvkarleby och Valbo s:r)	1913	994	998	**248**	242	6	34	*13·7*	214	*86·3*	50	*20·7*
5	Älvkarleby (stationssamh. m. m. i Älvkarleby s:n)	1912	[1] 521	521	**141**	132	9	28	*19·9*	113	*80·1*	49	*37·1*
6	Älvkarleö (bruk i Älvkarleby s:n)	1912	933	626	**173**	171	2	17	*9·8*	156	*90·2*	45	*26·3*
7	Marma (stationssamh. i Älvkarleby s:n)	1912	427	527	**124**	111	13	75	*60·5*	49	*39·5*	12	*10·8*
	Östergötlands län.												
8	Motala verkstad m. m. (fabriksort i Motala landskommun)	1913	5 378	5 478	**1 517**	1 479	38	273	*18·0*	1 244	*82·0*	256	*17·3*
	Kronobergs län.												
9	Lessebo (bruk i Hovmantorps s:n)	1913	935	925	**228**	226	2	20	*8·8*	208	*91·2*	43	*19·0*
10	Kosta (bruk i Ekeberga s:n)	1913	1 063	1 123	**236**	233	3	22	*9·3*	214	*90·7*	57	*24·5*
	Kalmar län.												
11	Överum (bruk, delen i Lofta s:n)	1913	631	579	**183**	182	1	5	*2·7*	178	*97·3*	56	*30·8*
	Blekinge län.												
12	Olovström (bruk i Jämshögs s:n)	1913	1 588	1 680	**382**	369	13	195	*51·0*	187	*49·0*	51	*13·8*
	Göteborgs- och Bohus län.												
13	Krokslätt (fabrikssamh. i Fässbergs s:n)	1913	1 198	1 626	**406**	400	6	14	*3·4*	392	*96·6*	117	*29·2*
	Värmlands län.												
14	Persberg (gruvsamh. i Färnebo s:n)	1913	1 242	1 026	**280**	276	4	120	*42·9*	160	*57·1*	69	*25·0*
15	Hagfors (bruk i Norra Råda s:n)	1913	1 720	1 694	**396**	392	4	24	*6·1*	372	*93·9*	125	*31·9*
	Örebro län.												
16	Hagaby (förstadssamh. i Längbro s:n)	1913	943	1 040	**215**	210	5	128	*59·5*	87	*40·5*	—	—
	Västmanlands län.												
17	Fagersta (bruk i Västanfors s:n)	1913	2 607	2 984	**752**	749	3	53	*7·0*	699	*93·0*	372	*49·7*
	Kopparbergs län.												
18	Grängesberg (gruvsamh. i Grangärde s:n)	1913	4 011	4 031	**862**	832	30	129	*15·0*	733	*85·0*	139	*16·7*
19	Domnarvet m. m. (bruk i Stora Tuna s:n)	1912	[1] 10 901	10 901	**2 699**	2 623	76	773	*28·6*	1 926	*71·4*	527	*20·1*
	Gävleborgs län.												
20	Sandviken (bruk i Högbo s:n)	1913	7 824	6 686	**1 715**	1 676	39	117	*6·8*	1 598	*93·2*	490	*29·3*
21	Forsbacka (bruk i Valbo s:n)	1913	2 001	2 054	**536**	536	—	28	*5·2*	508	*94·8*	163	*30·4*
22	Mackmyra (bruk i Valbo s:n)	1913	1 067	1 053	**226**	221	5	96	*42·5*	130	*57·5*	19	*8·6*
	Västernorrlands län.												
23	Frånö (fabrikssamh. i Gudmundrå s:n)	1913	1 189	1 292	**272**	253	19	64	*23·5*	208	*76·5*	59	*23·3*
24	Svanö (sågverkssamh. i Gudmundrå s:n)	1913	705	723	**171**	170	1	8	*4·7*	163	*95·3*	61	*35·9*
	Västerbottens län.												
25	Holmsund (sågverkssamh. i Umeå landskommun)	1913	1 076	555	**110**	110	—	4	*3·6*	106	*96·4*	51	*46·4*
26	Robertsfors (bruk i Bygdeå s:n)	1913	1 460	1 440	**341**	331	10	53	*15·5*	288	*84·5*	92	*27·8*
	Norrbottens län.												
27	Råbyn (by i Råneå s:n)	1913	1 095	546	**101**	85	16	69	*68·3*	32	*31·7*	5	*5·9*
28	Arbetarbostäderna vid Koskullskulle (Gällivare s:n)	1913	[1] 764	764	**153**	153	—	19	*12·4*	134	*87·6*	42	*27·5*
29	» » Malmberget (Gällivare s:n)	1913	[1] 3 073	3 073	**611**	610	1	57	*9·3*	554	*90·7*	98	*16·1*
30	» » Kiruna (Jukkasjärvi s:n)	1913	[1] 2 555	2 555	**570**	563	7	31	*5·4*	539	*94·6*	208	*36·9*
31	Samtliga orter	—	**66 645**	**65 253**	**15 835**	**15 445**	**390**	**2 664**	*16·8*	**13 171**	*83·2*	**3851**	*23·6*

[1] Avser bostadsfolkmängden, då den kyrkoskrivna befolkningen inom området icke kunnat med säker-

bebyggda orter inom de landskommuner, som berörts av 1912—1914 års allräkningar.

i kol. 28—33, att ifrågavarande lägenhetskategori är sparsamt företrädd och av ringa betydelse för ortens bostadslanden.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
bostadslägenheter, som utgöras av						Av bostadslägenheterna äro								Medelhyra per år i kr. för						Antal boende per 100 rum.	
1 rum och kök		2 rum och kök		3 o. fl. rum och kök		uthyrda		av ägaren begagnade		fritt upplåtna		obesatta		1 kök utan rum.	1 rum utan kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.	samtliga lägenheter.		
abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.								
366	*54·1*	176	*26·0*	74	*10·9*	573	*84·6*	57	*8·4*	25	*3·7*	22	*3·3*	128	138	221	343	621	**286**	162	1
129	*75·4*	10	*5·9*	10	*5·8*	—	—	1	*0·6*	170	*99·4*	—	—	—	—	—	—	—	—	192	2
765	*60·6*	130	*10·3*	55	*4·4*	869	*68·9*	275	*21·8*	75	*5·9*	43	*3·4*	50	54	97	147	206	**85**	203	3
151	*62·4*	25	*10·3*	16	*6·6*	151	*62·4*	32	*13·2*	54	*22·3*	5	*2·1*	52	—	99	140	100	**94**	195	4
54	*40·9*	20	*15·2*	9	*6·8*	60	*45·4*	10	*7·6*	55	*41·7*	7	*5·3*	50	76	98	198	450	**139**	205	5
107	*62·6*	9	*5·3*	10	*5·8*	57	*33·3*	—	—	97	*56·7*	17	*10·0*	68	—	100	—	600	**115**	185	6
50	*45·1*	26	*23·4*	23	*20·7*	37	*33·3*	59	*53·2*	14	*12·6*	1	*0·9*	44	50	94	203	312	**122**	153	7
759	*51·3*	281	*19·0*	183	*12·4*	948	*64·1*	367	*24·8*	154	*10·4*	10	*0·7*	39	42	75	137	280	**92**	152	8
136	*60·2*	37	*16·4*	10	*4·4*	27	*12·0*	17	*7·5*	182	*80·5*	—	—	48	56	104	109	—	**96**	188	9
98	*42·1*	70	*30·0*	8	*3·4*	—	—	1	*0·4*	232	*99·6*	—	—	—	—	—	—	—	—	218	10
119	*65·4*	3	*1·6*	4	*2·2*	—	—	—	—	182	*100·0*	—	—	—	—	—	—	—	—	177	11
107	*29·0*	133	*36·1*	78	*21·1*	140	*37·9*	165	*44·7*	64	*17·4*	—	—	45	36	85	96	105	**83**	158	12
218	*54·5*	44	*11·0*	21	*5·3*	350	*87·5*	24	*6·0*	25	*6·2*	1	*0·3*	61	—	123	207	296	**111**	205	13
148	*53·6*	31	*11·2*	28	*10·2*	187	*67·8*	12	*4·3*	77	*27·9*	—	—	33	—	88	101	182	**81**	170	14
228	*58·2*	24	*6·1*	15	*3·8*	275	*70·2*	9	*2·3*	108	*27·5*	—	—	47	—	89	120	—	**79**	227	15
50	*23·8*	142	*67·6*	18	*8·6*	68	*32·4*	140	*66·7*	2	*0·9*	—	—	—	—	174	238	—	**199**	164	16
292	*39·0*	46	*6·1*	39	*5·2*	574	*76·6*	43	*5·8*	126	*16·8*	6	*0·8*	66	47	126	121	—	**96**	220	17
586	*70·5*	51	*6·1*	56	*6·7*	577	*69·4*	70	*8·4*	185	*22·2*	—	—	69	78	76	198	298	**83**	217	18
1 442	*55·0*	417	*15·9*	237	*9·0*	1 496	*57·0*	832	*31·7*	182	*7·0*	113	*4·3*	48	51	95	146	275	**87**	189	19
969	*57·8*	141	*8·4*	76	*4·5*	1 232	*73·5*	133	*7·9*	311	*18·6*	—	—	70	75	128	196	400	**116**	196	20
338	*63·1*	19	*3·5*	16	*3·0*	464	*86·6*	—	—	72	*13·4*	—	—	64	53	106	164	—	**94**	203	21
132	*59·7*	29	*13·1*	41	*18·6*	97	*43·9*	67	*30·3*	57	*25·8*	—	—	44	—	82	106	120	**81**	167	22
135	*53·4*	37	*14·6*	22	*8·7*	146	*57·7*	77	*30·4*	30	*11·9*	—	—	46	37	82	98	547	**80**	198	23
93	*54·7*	12	*7·1*	4	*2·3*	76	*44·7*	—	—	94	*55·3*	—	—	61	—	101	—	—	**84**	233	24
49	*44·5*	4	*3·6*	6	*5·5*	—	—	—	—	110	*100·0*	—	—	—	—	—	—	—	—	288	25
165	*49·8*	43	*13·0*	31	*9·4*	79	*23·9*	39	*11·8*	213	*64·3*	—	—	86	—	116	174	475	**114**	195	26
32	*37·6*	21	*24·7*	27	*31·8*	13	*15·3*	72	*84·7*	—	—	—	—	60	—	89	191	350	**196**	157	27
90	*58·8*	13	*8·5*	8	*5·2*	124	*81·0*	—	—	28	*18·3*	1	*0·7*	24	—	48	48	—	**41**	251	28
438	*71·8*	44	*7·2*	30	*4·9*	486	*79·7*	—	—	124	*20·3*	—	—	27	—	49	65	650	**48**	239	29
311	*55·2*	24	*4·3*	20	*3·6*	470	*83·5*	—	—	87	*15·4*	6	*1·1*	82	79	144	228	360	**121**	245	30
8 557	*55·4*	**2 062**	*13·4*	**1 175**	*7·6*	**9 576**	*62·0*	**2 502**	*16·2*	**3 135**	*20·3*	**232**	*1·5*	**58**	**68**	**104**	**186**	**403**	**105**	**193**	31

het utrönas. — ² Delvis beläget i Gävleborgs län.

Tab. 6. Uppgifter angående byggnads- och bostadsförhållandena inom 1912—1914 års allmänna

Anm. Medievalstil anger i kol. 4, att ifrågavarande folkmängdssiffra är grundad på ett ofullständigt material, i förhål-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	Orter.	År för bostadsräkningen.	Folkmängd vid denna tidpunkt		Hela antalet bostäder.	Antal bostäder i				Antal bostäder i enfamiljshus, som utgöras av:							
			enligt kyrkoskrivningen.	enligt bostadsräkningen.		enfamiljshus		flerfamiljshus		enkelkök		1 rum och kök		2 rum och kök		3 o. flera rum och kök	
						abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.
	Stockholms län.																
1	Östuna	1913	719	676	**179**	98	*54·7*	81	*45·3*	2	*1·1*	63	*35·2*	17	*9·5*	16	*8·9*
2	Knutby	1913	1 616	1 550	**376**	236	*62·8*	140	*37·2*	13	*3·5*	106	*28·2*	60	*16·0*	57	*15·2*
3	Väddö	1913	3 695	3 310	**947**	862	*91·0*	85	*9·0*	12	*1·3*	292	*30·8*	201	*21·2*	357	*37·7*
4	Solna * †	1913	3 192	2 766	**634**	127	*20·0*	507	*80·0*	1	*0·2*	23	*3·6*	34	*5·4*	69	*10·9*
	Uppsala län.																
5	Övergran	1913	1 076	786	**190**	137	*72·1*	53	*27·9*	1	*0·5*	82	*43·2*	17	*8·9*	37	*19·5*
6	Rasbo	1913	1 759	1 423	**338**	233	*68·9*	105	*31·1*	7	*2·1*	103	*30·5*	32	*9·5*	91	*26·9*
7	Älvkarleby	1912	2 495	2 413	**505**	397	*78·6*	108	*21·4*	20	*4·0*	221	*43·8*	98	*19·4*	58	*11·5*
8	Skäfthammar †	1913	565	535	**146**	49	*33·6*	97	*66·4*	4	*2·7*	14	*9·6*	18	*12·3*	13	*8·9*
	Södermanlands län.																
9	Björkvik	1912	3 483	3 426	**772**	501	*64·9*	271	*35·1*	59	*7·6*	238	*30·8*	94	*12·2*	110	*14·3*
10	Frustuna *	1913	1 480	1 434	**338**	211	*62·4*	127	*37·6*	16	*4·7*	92	*27·2*	38	*11·3*	65	*19·2*
11	Stora Malm *	1913	3 038	2 896	**682**	346	*50·7*	336	*49·3*	26	*3·8*	196	*28·7*	76	*11·2*	48	*7·0*
12	Vadsbro	1913	974	962	**235**	82	*34·9*	153	*65·1*	3	*1·3*	39	*16·6*	17	*7·2*	23	*9·8*
	Östergötlands län.																
13	Rystad	1913	1 264	1 218	**289**	194	*67·1*	95	*32·9*	11	*3·8*	100	*34·6*	33	*11·4*	50	*17·3*
14	Åtvid *	1913	2 073	1 987	**527**	231	*43·8*	296	*56·2*	9	*1·7*	110	*20·9*	54	*10·2*	58	*11·0*
15	Östra Eneby *	1913	3 802	2 160	**384**	129	*33·6*	255	*66·4*	1	*0·3*	55	*14·3*	27	*7·0*	46	*12·0*
16	Kimstad	1913	1 644	1 558	**399**	182	*45·6*	217	*54·4*	5	*1·3*	89	*22·3*	30	*7·5*	58	*14·5*
17	Motala landskomm. †	1913	3 993	3 391	**847**	378	*44·6*	469	*55·4*	10	*1·2*	166	*19·6*	107	*12·6*	95	*11·2*
	Jönköpings län.																
18	Nässjö landskomm.*	1913	1 226	1 298	**265**	143	*54·0*	122	*46·0*	—	—	45	*17·0*	40	*15·1*	58	*21·9*
19	Gränna landskommun	1913	2 567	2 231	**496**	436	*87·9*	60	*12·1*	1	*0·2*	235	*47·4*	121	*24·4*	79	*15·9*
20	Värnamo	1913	4 484	4 351	**996**	572	*57·4*	424	*42·6*	3	*0·3*	157	*15·8*	200	*20·1*	212	*21·3*
21	Reftele	1913	1 939	1 851	**409**	331	*80·9*	78	*19·1*	5	*1·2*	98	*24·0*	105	*25·7*	123	*30·1*
	Kronobergs län.																
22	Hovmanstorp †	1913	2 702	2 525	**600**	253	*42·2*	347	*57·8*	4	*0·7*	68	*11·3*	75	*12·5*	106	*17·7*
23	Uråsa	1912	709	660	**140**	128	*91·4*	12	*8·6*	—	—	46	*32·9*	35	*25·0*	47	*33·6*
24	Ekeberga †	1913	1 271	1 137	**251**	142	*56·6*	109	*43·4*	—	—	36	*14·3*	38	*15·1*	68	*27·1*
25	Gårdsby	1913	1 268	1 214	**287**	241	*84·0*	46	*16·0*	—	—	66	*23·0*	98	*34·2*	77	*26·8*
26	Ljungby *	1913	1 862	1 822	**428**	268	*62·6*	160	*37·4*	1	*0·2*	28	*6·5*	124	*29·0*	115	*26·9*
	Kalmar län.																
27	Lofta †	1913	2 324	2 281	**526**	303	*57·6*	223	*42·4*	1	*0·2*	124	*23·6*	65	*12·4*	113	*21·5*
28	Misterhult	1913	5 304	5 107	**1 180**	837	*70·9*	343	*29·1*	18	*1·5*	242	*20·5*	257	*21·8*	320	*27·1*
29	Mönsterås	1913	3 247	1 937	**416**	331	*79·6*	85	*20·4*	5	*1·2*	34	*8·2*	164	*39·4*	128	*30·8*
30	Vissefjärda	1913	5 538	4 755	**1 022**	852	*83·4*	170	*16·6*	2	*0·2*	204	*20·0*	291	*28·5*	355	*34·7*
31	Algutsrum	1913	780	745	**207**	203	*98·1*	4	*1·9*	8	*3·8*	74	*35·7*	67	*32·4*	54	*26·1*
	Gottlands län.																
32	Roma	1913	691	581	**136**	101	*74·3*	35	*25·7*	—	—	14	*10·3*	41	*30·2*	46	*33·8*
33	Björke	1913	366	385	**80**	45	*56·3*	35	*43·7*	—	—	1	*1·3*	12	*15·0*	32	*40·0*
34	Västkinde	1913	775	723	**173**	143	*82·7*	30	*17·3*	1	*0·6*	30	*17·3*	78	*45·1*	34	*19·7*
35	Klinte	1913	1 223	952	**244**	205	*84·0*	39	*16·0*	1	*0·4*	12	*4·9*	72	*29·5*	120	*49·2*
36	Hemse *	1913	433	344	**72**	68	*94·4*	4	*5·6*	1	*1·4*	3	*4·2*	24	*33·3*	40	*55·5*

* Med undantag av inom kommunen belägna municipalsamhällen m. m., vilka redovisats i tab 1. — † Med

de landsbygdsartat bebyggda delarna av de landskommuner, som berörts av bostadsräkningar.

kol. 34—37, att ifrågavarande bostadskategori är sparsamt företrädd och av ringa betydelse för ortens bostadsförhållanden.

18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
Antal bostäder i flerfamiljshus, som utgöras av:								Antal bostäder i								Antal boende per 100 rum i					
enkelkök, enkelrum m. fl.		1 rum och kök		2 rum och kök		3 o. flera rum och kök		eget hus på egen grund		eget hus på annans mark		andras hus, upplåtna mot avgäld		andras hus, fritt upplåtna		eget hus på egen grund.	eget hus på annans mark.	andras hus, upplåtna mot avgäld.	andras hus, fritt upplåtna.	samtliga bostäder.	
abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.						
26	14·5	45	25·2	6	3·4	4	2·2	6	3·4	6	3·4	52	29·0	115	64·2	83	150	128	177	**148**	1
44	11·7	76	20·2	10	2·6	10	2·6	62	16·5	13	3·5	123	32·7	178	47·3	124	100	176	159	**155**	2
21	2·2	25	2·7	21	2·2	18	1·9	645	68·1	125	13·2	97	10·2	80	8·5	92	101	122	95	**96**	3
53	8·4	203	32·0	136	21·4	115	18·1	27	4·3	39	6·1	416	65·6	152	24·0	102	81	128	100	**114**	4
5	2·6	39	20·5	6	3·2	3	1·6	30	15·8	5	2·6	56	29·5	99	52·1	92	107	146	159	**135**	5
19	5·6	69	20·4	9	2·6	8	2·4	62	18·3	21	6·2	100	29·6	155	45·9	100	120	142	149	**131**	6
23	4·5	58	11·5	18	3·5	9	1·8	137	27·1	220	43·6	124	24·6	24	4·7	147	193	211	135	**178**	7
50	34·3	34	23·3	9	6·2	4	2·7	13	8·9	3	2·1	24	16·4	106	72·6	104	43	191	183	**168**	8
40	5·2	177	22·9	41	5·3	13	1·7	97	12·6	22	2·8	286	37·1	367	47·5	106	136	180	177	**161**	9
22	6·5	79	23·4	20	5·9	6	1·8	99	29·3	12	3·5	83	24·6	144	42·6	108	141	177	169	**143**	10
105	15·4	203	29·8	20	2·9	8	1·2	15	2·2	10	1·5	279	40·9	378	55·4	83	92	189	187	**179**	11
35	14·9	90	38·3	18	7·7	10	4·2	23	9·8	4	1·7	57	24·2	151	64·3	72	163	155	182	**144**	12
22	7·6	45	15·6	13	4·5	15	5·2	89	30·8	35	12·1	71	24·6	94	32·5	110	127	160	199	**146**	13
154	29·2	92	17·5	27	5·1	23	4·4	46	8·7	57	10·8	237	45·0	187	35·5	108	133	182	168	**163**	14
37	9·7	184	47·9	22	5·7	12	3·1	46	12·0	11	2·9	187	48·7	140	36·4	113	127	171	185	**163**	15
28	7·0	133	33·3	35	8·8	21	5·3	56	14·0	28	7·0	148	37·1	167	41·9	75	122	143	156	**130**	16
84	9·9	243	28·7	100	11·8	42	5·0	176	20·8	173	20·4	359	42·4	139	16·4	116	147	156	156	**143**	17
2	0·7	57	21·5	50	18·9	13	4·9	139	52·4	18	6·8	99	37·4	9	3·4	151	152	169	162	**157**	18
5	1·0	39	7·9	8	1·6	8	1·6	215	43·3	67	13·5	115	23·2	99	20·0	153	138	186	152	**158**	19
23	2·3	133	13·3	191	19·2	77	7·7	437	43·9	49	4·9	362	36·3	148	14·9	123	147	147	124	**131**	20
7	1·7	21	5·1	30	7·3	20	4·9	246	60·1	35	8·6	95	23·2	33	8·1	136	104	149	91	**133**	21
38	6·3	139	23·1	112	18·7	58	9·7	157	26·2	88	14·7	176	29·3	179	29·8	125	114	150	154	**137**	22
3	2·1	8	5·7	1	0·7	—	—	85	60·7	27	19·3	6	4·3	22	15·7	138	147	171	167	**144**	23
14	5·6	33	13·2	40	15·9	22	8·8	65	25·9	43	17·1	69	27·5	74	29·5	124	126	158	133	**135**	24
11	3·8	16	5·6	12	4·2	7	2·4	137	47·7	35	12·2	72	25·1	43	15·0	119	120	156	99	**125**	25
11	2·6	30	7·0	62	14·5	57	13·3	245	57·5	35	8·2	123	28·7	25	5·8	119	102	113	105	**116**	26
31	5·9	138	26·2	37	7·0	17	3·2	95	18·0	83	15·8	144	27·4	204	38·8	105	107	172	177	**144**	27
48	4·1	153	13·0	113	9·6	29	2·4	298	25·3	74	6·3	627	53·1	181	15·3	116	133	152	147	**138**	28
6	1·4	25	6·0	40	9·6	14	3·4	225	54·1	57	13·7	66	15·9	68	16·3	119	114	153	148	**127**	29
6	0·6	45	4·4	76	7·4	43	4·2	738	72·2	57	5·6	116	11·3	111	10·9	131	110	138	132	**130**	30
2	1·0	—	—	1	0·5	1	0·5	137	66·2	47	22·7	6	2·9	17	8·2	110	98	152	78	**107**	31
4	2·9	17	12·5	10	7·4	4	2·9	84	61·8	7	5·1	23	16·9	22	16·2	113	126	162	91	**116**	32
4	5·0	7	8·7	18	22·5	6	7·5	29	36·3	5	6·2	22	27·5	24	30·0	103	80	148	101	**108**	33
7	4·0	18	10·4	2	1·2	3	1·7	102	59·0	17	9·8	13	7·5	41	23·7	130	131	144	167	**138**	34
2	0·8	12	4·9	15	6·2	10	4·1	142	58·2	47	19·3	20	8·2	35	14·3	85	96	93	105	**90**	35
—	—	4	5·6	—	—	—	—	63	87·5	2	2·8	1	1·4	6	8·3	113	160	88	213	**118**	36

undantag av vissa inom kommunen befintliga tättbebyggda orter, vilka redovisats i tab. 5.

Tab. 6 (forts.). Uppgifter angående byggnads- och bostadsförhållandena inom 1912—1914 års allmänna

Anm. Medievalstil anger i kol. 4, att ifrågavarande folkmängdssiffra är grundad på ett ofullständigt material, i förhål-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	Orter.	År för bostadsräkningen.	Folkmängd vid denna tidpunkt		Hela antalet bostäder.	Antal bostäder i				Antal bostäder i enfamiljshus, som utgöras av:							
			enligt kyrkoskrivningen.	enligt bostadsräkningen.		enfamiljshus		flerfamiljshus		enkelkök		1 rum och kök		2 rum och kök		3 o. flera rum och kök	
						abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
	Blekinge län.																
1	Ramdala	1913	2 854	2 707	**577**	511	*88·6*	66	*11·4*	9	*1·6*	67	*11·6*	283	*49·0*	152	*26·3*
2	Hasslö-Aspö	1913	2 283	2 156	**412**	412	*100·0*	—	—	1	*0·2*	290	*70·4*	90	*21·9*	31	*7·5*
3	Asarum	1913	9 358	8 080	**1 750**	1 299	*74·2*	451	*25·8*	2	*0·1*	190	*10·9*	606	*34·6*	501	*28·6*
4	Jämshög †	1913	3 986	3 766	**856**	767	*89·6*	89	*10·4*	14	*1·6*	352	*41·1*	225	*26·3*	176	*20·6*
	Kristianstads län.																
5	Gråmanstorp *	1913	1 255	1 126	**253**	139	*54·9*	114	*45·1*	—	—	5	*2·0*	23	*9·1*	111	*43·9*
6	Strövelstorp	1913	2 025	1 646	**361**	261	*72·3*	100	*27·7*	—	—	6	*1·7*	32	*8·9*	223	*61·8*
7	Vinslöv *	1913	2 418	2 197	**539**	448	*83·1*	91	*16·9*	5	*0·9*	71	*13·2*	123	*22·8*	249	*46·2*
8	Södra Mellby *	1913	1 232	1 125	**311**	273	*87·8*	38	*12·2*	3	*1·0*	23	*7·4*	70	*22·5*	177	*56·9*
9	Vitaby *	1913	1 069	985	**243**	183	*75·3*	60	*24·7*	1	*0·4*	31	*12·7*	47	*19·3*	104	*42·8*
10	Östra Tommarp	1913	1 351	1 333	**348**	251	*72·1*	97	*27·9*	—	—	14	*4·0*	54	*15·5*	183	*52·6*
	Malmöhus län.																
11	Svedala *	1913	3 060	2 888	**784**	532	*67·9*	252	*32·1*	4	*0·5*	54	*6·9*	231	*29·5*	243	*31·0*
12	Ottarp	1913	1 499	1 398	**362**	271	*74·9*	91	*25·1*	1	*0·3*	8	*2·2*	79	*21·8*	183	*50·5*
13	Norra Svalöv	1913	1 758	1 683	**396**	148	*37·4*	248	*62·6*	1	*0·3*	9	*2·3*	40	*10·1*	98	*24·7*
14	Igelösa och Västra Odarslöv	1913	814	708	**182**	113	*62·1*	69	*37·9*	1	*0·6*	13	*7·1*	54	*29·7*	45	*24·7*
15	Burlöv *	1913	1 953	1 453	**338**	162	*47·9*	176	*52·1*	—	—	5	*1·5*	64	*18·9*	93	*27·5*
	Hallands län.																
16	Våxtorp	1913	2 219	2 185	**555**	427	*76·9*	128	*23·1*	—	—	24	*4·3*	114	*20·5*	289	*52·1*
17	Slättåkra *	1913	1 601	1 550	**329**	298	*90·6*	31	*9·4*	1	*0·3*	42	*12·8*	133	*40·4*	122	*37·1*
18	Enslöv*	1913	2 525	1 751	**383**	323	*84·3*	60	*15·7*	2	*0·5*	27	*7·0*	127	*33·2*	167	*43·6*
19	Ås	1913	1 208	1 176	**253**	242	*95·7*	11	*4·3*	2	*0·8*	18	*7·1*	91	*35·9*	131	*51·8*
	Göteb. o. Bohus län.																
20	Fässberg * †	1913	2 295	2 012	**388**	250	*64·4*	138	*35·6*	8	*2·0*	60	*15·5*	64	*16·5*	118	*30·4*
21	Örgryte *	1913	2 779	2 545	**525**	133	*25·3*	392	*74·7*	1	*0·2*	30	*5·7*	26	*4·9*	76	*14·5*
22	Ucklum	1913	1 294	884	**187**	174	*93·0*	13	*7·0*	—	—	37	*19·8*	33	*17·6*	104	*55·6*
23	Krokstad	1913	2 090	1 955	**444**	404	*91·0*	40	*9·0*	14	*3·2*	136	*30·6*	159	*35·8*	95	*21·4*
	Älvsborgs län.																
24	Fuxerna *	1913	1 456	1 589	**355**	172	*48·5*	183	*51·5*	4	*1·1*	80	*22·5*	33	*9·3*	55	*15·5*
25	Lagmansered	1913	844	804	**178**	114	*64·0*	64	*36·0*	1	*0·6*	11	*6·2*	48	*27·0*	54	*30·3*
26	Länghem	1913	1 263	1 229	**266**	230	*86·5*	36	*13·5*	2	*0·7*	142	*53·4*	55	*20·7*	31	*11·7*
27	Örby	1913	4 598	4 564	**976**	720	*73·8*	256	*26·2*	15	*1·5*	325	*33·3*	178	*18·3*	202	*20·7*
28	Bolstad	1913	1 399	1 176	**298**	278	*93·3*	20	*6·7*	13	*4·4*	117	*39·3*	62	*20·8*	86	*28·9*
	Skaraborgs län.																
29	Björkäng	1913	1 495	933	**224**	179	*79·9*	45	*20·1*	6	*2·7*	34	*15·2*	87	*38·9*	52	*23·2*
30	Norra Fågelås	1913	1 291	1 273	**283**	155	*54·8*	128	*45·2*	6	*2·1*	79	*27·9*	31	*10·9*	39	*13·8*
31	Vara	1913	702	704	**180**	130	*72·2*	50	*27·8*	2	*1·1*	13	*7·2*	43	*23·9*	72	*40·0*
32	Medelplana	1913	1 101	1 048	**293**	114	*38·9*	179	*61·1*	3	*1·0*	50	*17·1*	38	*13·0*	23	*7·8*
	Värmlands län.																
33	Färnebo †	1913	3 330	3 023	**660**	416	*63·0*	244	*37·0*	12	*1·8*	243	*36·8*	94	*14·2*	67	*10·2*
34	Alster	1913	1 519	1 473	**295**	235	*79·7*	60	*20·3*	1	*0·3*	86	*29·2*	52	*17·6*	96	*32·5*
35	Grava *	1913	2 981	2 571	**588**	441	*75·0*	147	*25·0*	13	*2·2*	174	*29·6*	102	*17·3*	152	*25·9*
36	Bro	1913	1 251	1 246	**282**	212	*75·2*	70	*24·8*	6	*2·1*	104	*36·9*	46	*16·3*	56	*19·9*
37	Norra Råda †	1913	7 892	8 042	**1 592**	1 053	*66·1*	539	*33·9*	81	*5·1*	504	*31·7*	279	*17·5*	189	*11·9*

* Med undantag av inom kommunen belägna municipalsamhällen m. m., vilka redovisats i tab. 1. — † Med

de landsbygdsartat bebyggda delarna av de landskommuner, som berörts av bostadsräkningar.

kol. 34—37, att ifrågavarande bostadskategori är sparsamt företrädd och av ringa betydelse för ortens bostadslanden.

18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
Antal bostäder i flerfamiljshus, som utgöras av:								Antal bostäder i								Antal boende per 100 rum i					
enkelkök, enkelrum m. fl.		1 rum och kök		2 rum och kök		3 o. flera rum och kök		eget hus på egen grund		eget hus på annans mark		andras hus, upplåtna mot avgäld		andras hus, fritt upplåtna		eget hus på egen grund.	eget hus på annans mark.	andras hus, upplåtna mot avgäld.	andras hus, fritt upplåtna.	samtliga bostäder.	
abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.						
12	2·1	28	4·9	17	2·9	9	1·6	213	36·9	251	43·5	30	5·2	83	14·4	123	147	148	142	**135**	1
—	—	—	—	—	—	—	—	363	88·1	40	9·7	3	0·7	6	1·5	214	269	233	165	**218**	2
38	2·2	133	7·6	198	11·3	82	4·7	373	21·3	829	47·4	363	20·7	185	10·6	116	141	143	120	**132**	3
12	1·4	37	4·3	22	2·6	18	2·1	445	52·0	273	31·9	75	8·8	63	7·3	168	140	130	110	**152**	4
—	—	20	7·9	75	29·6	19	7·5	17	6·7	36	14·2	111	43·9	89	35·2	74	99	112	114	**107**	5
2	0·5	5	1·4	56	15·5	37	10·2	211	58·5	40	11·1	46	12·7	64	17·7	80	85	114	119	**89**	6
4	0·8	21	3·9	48	8·9	18	3·3	293	54·4	120	22·3	72	13·3	54	10·0	106	101	126	104	**107**	7
1	0·3	9	2·9	22	7·1	6	1·9	217	69·8	43	13·8	28	9·0	23	7·4	84	92	102	78	**86**	8
5	2·1	14	5·8	35	14·4	6	2·5	133	54·7	10	4·1	65	26·8	35	14·4	99	121	128	122	**110**	9
1	0·3	24	6·9	44	12·6	28	8·1	239	68·7	24	6·9	39	11·2	46	13·2	96	92	107	70	**94**	10
31	3·9	48	6·1	141	18·0	32	4·1	532	67·8	4	0·5	140	17·9	108	13·8	102	67	117	113	**106**	11
6	1·7	11	3·0	56	15·5	18	5·0	249	68·8	10	2·8	49	13·5	54	14·9	93	114	88	114	**95**	12
20	5·0	24	6·1	157	39·6	47	11·9	143	36·1	3	0·8	103	26·0	147	37·1	97	50	109	125	**109**	13
8	4·4	13	7·1	44	24·2	4	2·2	1	0·5	64	35·2	47	25·8	70	38·5	133	103	103	130	**111**	14
4	1·2	27	8·0	95	28·1	50	14·8	162	47·9	3	0·9	122	36·1	51	15·1	98	82	114	142	**108**	15
11	2·0	12	2·2	74	13·3	31	5·6	231	41·6	45	8·1	210	37·9	69	12·4	90	79	114	100	**99**	16
4	1·2	5	1·5	14	4·3	8	2·4	218	66·2	44	13·4	43	13·1	24	7·3	137	113	147	90	**132**	17
5	1·3	26	6·8	19	5·0	10	2·6	223	58·2	38	9·9	77	20·1	45	11·8	120	87	145	148	**124**	18
3	1·2	5	2·0	3	1·2	—	—	154	60·9	68	26·9	12	4·7	19	7·5	120	117	124	113	**120**	19
16	4·1	80	20·6	29	7·5	13	3·4	166	42·8	51	13·2	115	29·6	56	14·4	128	176	156	142	**142**	20
28	5·3	212	40·4	68	13·0	84	16·0	80	15·2	25	4·8	345	65·7	75	14·3	86	208	174	109	**142**	21
—	—	6	3·2	2	1·1	5	2·7	101	54·0	60	32·1	10	5·3	16	8·6	115	137	144	86	**119**	22
5	1·1	21	4·7	14	3·2	—	—	282	63·5	79	17·8	53	11·9	30	6·8	156	128	164	136	**152**	23
34	9·6	109	30·7	25	7·1	15	4·2	57	16·1	130	36·6	125	35·2	43	12·1	130	192	185	139	**167**	24
12	6·7	35	19·7	13	7·3	4	2·2	8	4·5	15	8·4	100	56·2	55	30·9	50	131	160	134	**140**	25
3	1·1	18	6·8	7	2·6	8	3·0	134	50·4	30	11·3	61	22·9	41	15·4	163	143	197	147	**165**	26
47	4·8	137	14·0	40	4·1	32	3·3	328	33·6	274	28·1	279	28·6	95	9·7	133	174	189	127	**154**	27
7	2·3	6	2·0	4	1·3	3	1·0	192	64·4	33	11·1	45	15·1	28	9·4	119	117	144	153	**125**	28
5	2·2	17	7·6	18	8·0	5	2·2	153	68·3	6	2·7	53	23·7	12	5·3	122	129	158	118	**129**	29
30	10·6	76	26·9	13	4·6	9	3·2	43	15·2	19	6·7	107	37·8	114	40·3	112	168	208	141	**159**	30
7	3·9	19	10·6	15	8·3	9	5·0	102	56·7	30	16·7	36	20·0	12	6·6	112	96	126	103	**111**	31
29	9·9	130	44·4	13	4·4	7	2·4	28	9·6	14	4·8	125	42·6	126	43·0	86	97	175	149	**143**	32
93	14·1	114	17·3	13	2·0	24	3·6	168	25·4	10	1·5	269	40·8	213	32·3	125	145	224	176	**175**	33
4	1·4	37	12·5	10	3·4	9	3·1	171	58·0	22	7·4	43	14·6	59	20·0	121	125	176	197	**138**	34
13	2·2	90	15·3	30	5·1	14	2·4	340	57·8	41	7·0	66	11·2	141	24·0	132	154	148	175	**143**	35
12	4·2	34	12·1	11	3·9	13	4·6	97	34·4	4	1·4	108	38·3	73	25·9	118	120	170	177	**146**	36
150	9·4	307	19·3	50	3·1	32	2·0	329	20·7	219	13·7	466	29·3	578	36·3	168	215	219	196	**199**	37

undantag av vissa inom kommunen befintliga tättbebyggda orter, vilka redovisats i tab. 5.

Tab. 6 (forts.). Uppgifter angående byggnads- och bostadsförhållandena inom 1912—1914 års allmänna

Anm. Medievalstil anger i kol. 4, att ifrågavarande folkmängdssiffra är grundad på ett ofullständigt material, i förhål-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	Orter.	År för bostadsräkningen.	Folkmängd vid denna tidpunkt		Hela antalet bostäder.	Antal bostäder i				Antal bostäder i *enfamiljshus*, som utgöras av:							
			enligt kyrkoskrivningen.	enligt bostadsräkningen.		enfamiljshus		flerfamiljshus		enkelkök		1 rum och kök		2 rum och kök		3 o. flera rum och kök	
						abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.	abs.	%.
	Örebro län.																
1	Längbro†	1913	1 624	1 139	**259**	108	*41·7*	151	*58·3*	—	—	40	*15·4*	32	*12·4*	36	*13·9*
2	Ånsta	1913	691	557	**106**	67	*63·2*	39	*36·8*	—	—	28	*26·4*	21	*19·8*	18	*17·0*
3	Stora Mellösa	1913	3 576	1 533	**354**	314	*88·7*	40	*11·3*	1	*0·3*	114	*32·2*	102	*28·8*	97	*27·4*
4	Kumla*	1913	6 722	3 260	**759**	609	*80·2*	150	*19·8*	3	*0·4*	175	*23·1*	190	*25·0*	241	*31·8*
5	Ljusnarsberg	1913	10 175	6 794	**1 478**	729	*49·3*	749	*50·7*	16	*1·1*	397	*26·9*	134	*9·1*	182	*12·3*
6	Lindesbergs landsk.	1913	[1]5 284	5 062	**1 165**	917	*78·7*	248	*21·3*	20	*1·7*	431	*37·0*	239	*20·5*	227	*19·5*
	Västmanlands län.																
7	Västerås-Barkarö	1913	682	662	**148**	87	*58·8*	61	*41·2*	3	*2·0*	55	*37·2*	10	*6·8*	19	*12·8*
8	Skinnskatteberg	1913	3 820	3 496	**866**	285	*32·9*	581	*67·1*	18	*2·1*	150	*17·3*	66	*7·6*	51	*5·9*
9	Norberg*	1913	6 201	5 698	**1 388**	630	*45·4*	758	*54·6*	45	*3·3*	343	*24·7*	126	*9·1*	116	*8·4*
10	Västanfors†	1913	4 108	3 384	**843**	411	*48·8*	432	*51·2*	19	*2·3*	216	*25·6*	90	*10·7*	86	*10·2*
11	Simtuna	1913	2 091	1 951	**471**	374	*79·4*	97	*20·6*	6	*1·3*	173	*36·7*	63	*13·4*	132	*28·0*
	Kopparbergs län.																
12	Stora Tuna	1912	8 539	8 048	**1 825**	1 567	*85·9*	258	*14·1*	51	*2·8*	761	*41·7*	429	*23·5*	326	*17·9*
13	Husby	1913	5 920	5 685	**1 403**	694	*49·5*	709	*50·5*	23	*1·7*	243	*17·3*	138	*9·8*	290	*20·7*
14	Leksand*	1913	10 166	8 764	**1 821**	1 743	*95·7*	78	*4·3*	106	*5·8*	778	*42·7*	441	*24·2*	418	*23·0*
15	Grangärde†	1913	7 786	7 663	**1 801**	1 156	*64·2*	645	*35·8*	90	*5·0*	735	*40·8*	190	*10·6*	141	*7·8*
16	Norrbärke*	1913	6 686	5 368	**1 227**	638	*52·0*	589	*48·0*	34	*2·8*	330	*26·9*	137	*11·2*	137	*11·2*
	Gävleborgs län.																
17	Högbo†	1913	1 408	1 068	**302**	133	*44·0*	169	*56·0*	10	*3·3*	39	*12·9*	39	*12·9*	45	*14·9*
18	Valbo†	1913	7 178	6 092	**1 332**	851	*63·9*	481	*36·1*	22	*1·7*	296	*22·2*	270	*20·3*	263	*19·7*
19	Hassela	1913	2 196	2 169	**426**	378	*88·7*	48	*11·3*	23	*5·4*	101	*23·7*	105	*24·6*	149	*35·0*
20	Ljusdal	1912	8 567	6 077	**1 243**	820	*66·0*	423	*34·0*	51	*4·1*	258	*20·8*	228	*18·3*	283	*22·8*
	Västernorrlands län.																
21	Skön*	1913	5 501	4 944	**1 267**	239	*18·9*	1 028	*81·1*	15	*1·2*	75	*5·9*	51	*4·0*	98	*7·7*
22	Ljustorp	1913	2 628	2 264	**487**	432	*92·5*	35	*7·5*	23	*4·9*	193	*41·3*	136	*29·1*	80	*17·1*
23	Gudmundrå*†	1913	8 116	7 008	**1 644**	565	*34·4*	1 079	*65·6*	36	*2·2*	253	*15·4*	153	*9·3*	123	*7·5*
24	Vibyggerå	1913	2 075	2 008	**493**	449	*91·1*	44	*8·9*	14	*2·8*	105	*21·3*	137	*27·8*	193	*39·2*
	Jämtlands län.																
25	Näskott	1913	1 297	1 250	**290**	155	*53·4*	135	*46·6*	2	*0·7*	50	*17·2*	41	*14·1*	62	*21·4*
26	Oviken	1913	2 207	1 672	**325**	261	*80·3*	64	*19·7*	20	*6·2*	55	*16·9*	71	*21·8*	115	*35·4*
27	Undersåker*	1913	1 715	1 585	**344**	250	*72·7*	94	*27·3*	25	*7·3*	117	*34·0*	52	*15·1*	56	*16·3*
28	Sveg*	1913	2 019	1 870	**369**	321	*87·0*	48	*13·0*	58	*15·7*	117	*31·7*	67	*18·1*	79	*21·4*
	Västerbottens län.																
29	Umeå landskomm.*†	1913	14 714	4 578	**892**	574	*64·3*	318	*35·7*	8	*0·9*	172	*19·3*	195	*21·9*	199	*22·3*
30	Lycksele*	1913	7 085	6 489	**1 217**	1 096	*90·1*	121	*9·9*	121	*9·9*	503	*41·3*	257	*21·1*	215	*17·7*
31	Bygdeå†	1913	5 963	5 459	**1 054**	946	*89·8*	108	*10·2*	32	*3·0*	380	*36·0*	298	*28·3*	236	*22·4*
32	Lövånger	1913	4 244	3 661	**719**	700	*97·4*	19	*2·6*	32	*4·4*	273	*38·0*	205	*28·5*	190	*26·4*
	Norrbottens län.																
33	Råneå†	1913	7 138	4 445	**782**	732	*93·6*	50	*6·4*	65	*8·3*	301	*38·5*	211	*27·0*	155	*19·8*
34	Nederkalix*	1913	14 678	8 614	**1 544**	1 295	*83·9*	249	*16·1*	51	*3·3*	530	*34·3*	353	*22·9*	361	*23·4*
35	Gällivare, del av	1913	[2]5 137	5 137	**990**	707	*71·4*	283	*28·6*	120	*12·1*	359	*36·3*	124	*12·5*	104	*10·5*
36	Samtliga orter		**347 562**	**289 828**	**64 576**	**43 698**	*67·7*	**20 878**	*32·3*	**1 649**	*2·5*	**16 126**	*25·0*	**12 177**	*18·8*	**13748**	*21·3*

* Med undantag av inom kommunen belägna municipalsamhällen m. m., vilka redovisats i tab. 1. — av Guldsmedshyttans kapellförsamling. — [2] Folkmängd enligt bostadsräkningen.

de landsbygdsartat bebyggda delarna av de landskommuner, som berörts av bostadsräkningar.

kol. 34—37, att ifrågavarande bostadskategori är sparsamt företrädd och av ringa betydelse för ortens bostadsförhållanden.

18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
Antal bostäder i flerfamiljshus, som utgöras av:								Antal bostäder i								Antal boende per 100 rum i					
enkelkök, enkelrum m. fl.		1 rum och kök		2 rum och kök		3 o. flera rum och kök		eget hus på egen grund		eget hus på annans mark		andras hus, upplåtna mot avgäld		andras hus, fritt upplåtna		eget hus på egen grund.	eget hus på annans mark.	andras hus, upplåtna mot avgäld.	andras hus, fritt upplåtna.	samtliga bostäder.	
abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%						
9	3·5	70	27·0	48	18·5	24	9·3	96	37·1	—	—	48	18·5	115	44·4	128	—	166	163	**147**	1
1	0·9	25	23·6	9	8·5	4	3·8	25	23·6	7	6·6	31	29·2	43	40·6	107	138	157	212	**154**	2
3	0·8	24	6·8	8	2·3	5	1·4	206	58·2	35	9·9	57	16·1	56	15·8	124	130	149	147	**131**	3
20	2·6	64	8·4	45	5·9	21	2·8	524	69·0	30	4·0	126	16·6	79	10·4	124	128	162	125	**129**	4
119	8·0	504	34·1	88	5·9	38	2·6	357	24·2	43	2·9	769	52·0	309	20·9	143	139	224	150	**180**	5
52	4·5	148	12·7	34	2·9	14	1·2	763	65·5	11	0·9	190	16·3	201	17·3	146	168	184	150	**151**	6
23	15·5	31	21·0	3	2·0	4	2·7	32	21·6	8	5·4	31	21·0	77	52·0	169	153	198	183	**180**	7
280	32·3	264	30·5	23	2·7	14	1·6	78	9·0	41	4·7	302	34·9	445	51·4	133	131	244	195	**197**	8
235	16·9	436	31·4	63	4·5	24	1·7	209	15·1	211	15·2	705	50·8	263	18·9	124	164	216	153	**175**	9
175	20·8	184	21·8	60	7·1	13	1·5	189	22·4	105	12·5	302	35·8	247	29·3	146	160	199	171	**171**	10
5	1·1	61	12·9	16	3·4	15	3·2	170	36·1	79	16·8	100	21·2	122	25·9	109	129	134	136	**122**	11
57	3·1	132	7·2	54	3·0	15	0·8	1 364	74·7	40	2·2	250	13·7	171	9·4	157	177	164	121	**155**	12
267	19·0	362	25·8	48	3·4	32	2·3	489	34·9	26	1·8	389	27·7	499	35·6	106	115	220	157	**143**	13
19	1·1	33	1·8	13	0·7	13	0·7	1 628	89·4	84	4·6	57	3·1	52	2·9	167	161	143	192	**166**	14
166	9·2	375	20·8	61	3·4	43	2·4	822	45·6	79	4·4	520	28·9	380	21·1	179	173	221	154	**184**	15
168	13·7	350	28·5	45	3·6	26	2·1	301	24·5	29	2·4	458	37·3	439	35·8	140	206	199	187	**176**	16
75	24·8	62	20·5	21	7·0	11	3·7	95	31·5	1	0·3	170	56·3	36	11·9	111	67	174	185	**146**	17
88	6·6	251	18·8	94	7·1	48	3·6	390	29·3	295	22·1	386	29·0	261	19·6	131	154	193	161	**155**	18
17	4·0	20	4·7	3	0·7	8	1·9	169	39·7	27	6·3	149	35·0	81	19·0	121	140	171	167	**144**	19
88	7·1	202	16·3	64	5·1	69	5·5	596	47·9	22	1·8	292	23·5	333	26·8	142	192	167	170	**154**	20
371	29·3	501	39·5	97	7·7	59	4·7	246	19·4	29	2·3	313	24·7	679	53·6	125	174	223	186	**174**	21
5	1·1	21	4·5	4	0·9	5	1·1	286	61·2	14	3·0	110	23·6	57	12·2	167	280	195	144	**173**	22
359	21·8	557	33·9	102	6·2	61	3·7	540	32·8	34	2·1	543	33·0	527	32·1	164	200	230	184	**188**	23
10	2·0	18	3·7	10	2·0	6	1·2	328	66·5	46	9·3	31	6·3	88	17·9	116	127	143	90	**114**	24
17	5·9	65	22·4	35	12·1	18	6·2	135	46·6	2	0·7	108	37·2	45	15·5	131	117	167	125	**141**	25
16	4·9	21	6·5	18	5·5	9	2·8	239	73·6	15	4·6	31	9·5	40	12·3	144	197	165	121	**145**	26
32	9·3	40	11·6	14	4·1	8	2·3	165	48·0	8	2·3	100	29·1	71	20·6	177	168	176	154	**173**	27
15	4·1	21	5·7	8	2·2	4	1·1	166	45·0	21	5·7	75	20·3	107	29·0	170	170	214	185	**183**	28
120	13·4	144	16·1	33	3·7	21	2·4	497	55·7	77	8·6	211	23·7	107	12·0	156	170	235	137	**167**	29
54	4·4	48	4·0	13	1·1	6	0·5	730	60·0	78	6·4	202	16·6	207	17·0	201	310	230	156	**204**	30
18	1·7	62	5·9	20	1·9	8	0·8	876	83·1	49	4·7	49	4·6	80	7·6	176	125	165	170	**173**	31
4	0·6	9	1·3	3	0·4	3	0·4	623	86·6	53	7·4	12	1·7	31	4·3	174	145	115	159	**171**	32
8	1·0	24	3·1	7	0·9	11	1·4	642	82·1	45	5·8	65	8·3	30	3·8	200	298	231	143	**203**	33
42	2·7	154	10·0	32	2·1	21	1·3	1 016	65·8	183	11·8	58	3·8	287	18·6	183	200	173	217	**189**	34
165	16·7	92	9·3	20	2·0	6	0·6	366	37·0	186	18·8	183	18·5	255	25·7	237	252	238	248	**242**	35
4 757	7·4	**9 975**	15·4	**4 040**	6·3	**2 106**	3·3	**27 822**	43·1	**6 597**	10·2	**18318**	25·3	**13839**	21·4	**138**	**147**	**174**	**158**	**150**	36

† Med undantag av vissa inom kommunen befintliga tättbebyggda orter, vilka redovisats i tab. 5. — [1] Med undantag

Tab. 7. De undersökta landskommunerna, fördelade

1	2	3	4
Antal *enkelkök, enkelrum etc.* i % av samtliga bostäder.	Antal bostäder om *1 rum och kök* i % av samtliga bostäder.	Antal bostäder om *2 rum och kök* i % av samtliga bostäder.	Antal bostäder om *3 o. fl. rum och kök* i % av samtliga bostäder.
Skäfthammar . . . . 37·0	Hasslö-Aspö . . . . . 70·4	Igelösa o. Västra Odarslöv 53·9	Strövelstorp . . . . . 72·0
Skinnskatteberg . . . . 34·4	Övergran . . . . . 63·7	Ramdala . . . . . 51·9	Östra Tommarp . . . 60·7
Åtvid . . . . . 30·9	Östra Eneby . . . . . 62·2	Norra Svalöv . . . . . 49·7	Södra Mellby . . . . 58·8
Skön . . . . . 30·5	Grangärde . . . . . 61·6	Mönsterås . . . . . 49·0	Ucklum . . . . . 58·3
Gällivare, del av . . . 28·8	Medelplana . . . . . 61·5	Svedala . . . . . 47·5	Våxtorp . . . . . 57·7
Högbo . . . . . 28·1	Ljusnarsberg . . . . . 61·0	Burlöv . . . . . 47·0	Hemse . . . . . 55·5
Gudmundrå . . . . . 24·0	Östuna . . . . . 60·4	Björkäng . . . . . 46·9	Ottarp . . . . . 55·5
Västanfors . . . . . 23·1	Länghem . . . . . 60·2	Västkinde . . . . . 46·3	Klinte . . . . . 53·3
Husby . . . . . 20·7	Stora Malm . . . . . 58·5	Asarum . . . . . 45·9	Ås . . . . . 51·8
Norberg . . . . . 20·2	Västerås-Barkarö . . . 58·2	Slättåkra . . . . . 44·7	Gråmanstorp . . . . . 51·4
Sveg . . . . . 19·8	Norberg . . . . . 56·1	Ljungby . . . . . 43·5	Vinslöv . . . . . 49·5
Stora Malm . . . . . 19·2	Kimstad . . . . . 55·6	Värnamo . . . . . 39·3	Björke . . . . . 47·5
Västerås-Barkarö . . . 17·5	Norrbärke . . . . . 55·4	Krokstad . . . . . 39·0	Enslöv . . . . . 46·2
Undersåker . . . . . 16·6	Älvkarleby . . . . . 55·3	Gråmanstorp . . . . . 38·7	Vitaby . . . . . 45·3
Norrbärke . . . . . 16·5	Gränna landskommun . 55·3	Gårdsby . . . . . 38·4	Vara . . . . . 45·0
Vadsbro . . . . . 16·2	Vadsbro . . . . . 54·9	Enslöv . . . . . 38·2	Burlöv . . . . . 42·3
Färnebo . . . . . 15·9	Norra Fågelås . . . . 54·8	Roma . . . . . 37·6	Vibyggerå . . . . . 40·4
Östuna . . . . . 15·6	Färnebo . . . . . 54·1	Björke . . . . . 37·5	Ljungby . . . . . 40·2
Knutby . . . . . 15·2	Björkvik . . . . . 53·7	Ottarp . . . . . 37·3	Väddö . . . . . 39·6
Norra Råda . . . . . 14·5	Fuxerna . . . . . 53·2	Ås . . . . . 37·1	Slättåkra . . . . . 39·5
Umeå landskommun . . 14·3	Norra Råda . . . . . 51·0	Vissefjärda . . . . . 35·9	Vissefjärda . . . . . 38·9
Lycksele . . . . . 14·3	Rasbo . . . . . 50·9	Klinte . . . . . 35·7	Oviken . . . . . 38·2
Grangärde . . . . . 14·2	Frustuna . . . . . 50·6	Lagmansered . . . . . 34·3	Hassela . . . . . 36·9
Björkvik . . . . . 12·8	Rystad . . . . . 50·2	Nässjö landskommun . 34·0	Roma . . . . . 36·7
Norra Fågelås . . . . 12·7	Ånsta . . . . . 50·0	Våxtorp . . . . . 33·8	Norra Svalöv . . . . 36·6
Rystad . . . . . 11·4	Lofta . . . . . 49·8	Vitaby . . . . . 33·7	Ekeberga . . . . . 35·9
Frustuna . . . . . 11·2	Lindesbergs landskomm. 49·7	Hemse . . . . . 33·3	Alster . . . . . 35·6
Ljusdal . . . . . 11·2	Simtuna . . . . . 49·6	Reftele . . . . . 33·0	Svedala . . . . . 35·1
Motala landskommun . 11·1	Gudmundrå . . . . . 49·3	Algutsrum . . . . . 32·9	Reftele . . . . . 35·0
Oviken . . . . . 11·1	Bro . . . . . 49·0	Vara . . . . . 32·2	Kumla . . . . . 34·6
Medelplana . . . . . 10·9	Stora Tuna . . . . . 48·9	Vinslöv . . . . . 31·7	Mönsterås . . . . . 34·2
Fuxerna . . . . . 10·7	Knutby . . . . . 48·4	Misterhult . . . . . 31·4	Fässberg . . . . . 33·8
Östra Eneby . . . . . 10·0	Motala landskommun . 48·3	Hovmanstorp . . . . 31·2	Uråsa . . . . . 33·6
Hassela . . . . . 9·4	Skinnskatteberg . . . 47·8	Stora Mellösa . . . . 31·1	Asarum . . . . . 33·3
Råneå . . . . . 9·3	Västanfors . . . . . 47·4	Ekeberga . . . . . 31·0	Lagmansered . . . . . 32·5
Ljusnarsberg . . . . . 9·1	Örby . . . . . 47·3	Längbro . . . . . 30·9	Simtuna . . . . . 31·2
Solna . . . . . 8·6	Örgryte . . . . . 46·1	Kumla . . . . . 30·9	Örgryte . . . . . 30·5
Älvkarleby . . . . . 8·5	Ljustorp . . . . . 45·8	Bygdeå . . . . . 30·2	Bolstad . . . . . 29·9
Kimstad . . . . . 8·3	Undersåker . . . . . 45·6	Ljustorp . . . . . 30·0	Misterhult . . . . . 29·5
Valbo . . . . . 8·3	Gällivare, del av . . . 45·6	Vibyggerå . . . . . 29·8	Rasbo . . . . . 29·3
Rasbo . . . . . 7·7	Jämshög . . . . . 45·4	Södra Mellby . . . . 29·6	Gårdsby . . . . . 29·2
Lagmansered . . . . . 7·3	Skön . . . . . 45·4	Jämshög . . . . . 28·9	Solna . . . . . 29·0
Hovmanstorp . . . . 7·0	Lycksele . . . . . 45·3	Lövånger . . . . . 28·9	Värnamo . . . . . 29·0
Leksand . . . . . 6·9	Grava . . . . . 44·9	Ånsta . . . . . 28·3	Stora Mellösa . . . . 28·8
Bolstad . . . . . 6·7	Leksand . . . . . 44·5	Östra Tommarp . . . 28·1	Grava . . . . . 28·3
Näskott . . . . . 6·6	Nederkalix . . . . . 44·3	Råneå . . . . . 27·9	Ljusdal . . . . . 28·3
Örby . . . . . 6·3	Husby . . . . . 43·1	Valbo . . . . . 27·4	Ramdala . . . . . 27·9
Bro . . . . . 6·3	Längbro . . . . . 42·4	Oviken . . . . . 27·3	Näskott . . . . . 27·6
Lindesbergs landskomm. 6·2	Bygdeå . . . . . 41·9	Solna . . . . . 26·8	Hovmanstorp . . . . 27·4
Lofta . . . . . 6·1	Alster . . . . . 41·7	Stora Tuna . . . . . 26·5	Igelösa o. Västra Odarslöv 26·9
Fässberg . . . . . 6·1	Råneå . . . . . 41·6	Näskott . . . . . 26·2	Nässjö landskommun . 26·8
Ljustorp . . . . . 6·0	Bolstad . . . . . 41·3	Gränna landskommun . 26·0	Lövånger . . . . . 26·8
Nederkalix . . . . . 6·0	Valbo . . . . . 41·0	Uråsa . . . . . 25·7	Algutsrum . . . . . 26·6
Stora Tuna . . . . . 5·9	Näskott . . . . . 39·6	Umeå landskommun . 25·6	Björkäng . . . . . 25·4
Ekeberga . . . . . 5·6	Lövånger . . . . . 39·3	Hassela . . . . . 25·3	Lofta . . . . . 24·7

efter relativa antalet bostäder av olika storlek.

1	2	3	4
Antal *enkelkök, enkelrum etc.* i % av samtliga bostäder (forts.).	Antal bostäder om *1 rum och kök* i % av samtliga bostäder (forts.).	Antal bostäder om *2 rum och kök* i % av samtliga bostäder (forts.).	Antal bostäder om *3 o. fl. rum och kök* i % av samtliga bostäder (forts.).
Misterhult . . . . . 5·6	Stora Mellösa . . . . 39·0	Nederkalix . . . . . 25·0	Umeå landskommun . . 24·7
Örgryte . . . . . 5·5	Uråsa . . . . . 38·6	Leksand . . . . . 24·9	Nederkalix . . . . . 24·7
Norra Svalöv . . . . . 5·3	Nässjö landskommun . 38·5	Motala landskommun . 24·4	Bro . . . . . 24·5
Björke . . . . . 5·0	Åtvid . . . . . 38·4	Strövelstorp . . . . . 24·4	Örby . . . . . 24·0
Igelösa o. Västra Odarslöv 5·0	Sveg . . . . . 37·4	Fässberg . . . . . 24·0	Leksand . . . . . 23·7
Vara . . . . . 5·0	Ljusdal . . . . . 37·1	Väddö . . . . . 23·4	Valbo . . . . . 23·3
Lövånger . . . . . 5·0	Fässberg . . . . . 36·1	Lindesbergs landskomm. 23·4	Länghro . . . . . 23·2
Björkäng . . . . . 4·9	Algutsrum . . . . . 35·7	Ljusdal . . . . . 23·4	Bygdeå . . . . . 23·2
Algutsrum . . . . . 4·8	Solna . . . . . 35·6	Länghem . . . . . 23·3	Husby . . . . . 23·0
Vibyggerå . . . . . 4·8	Umeå landskommun . . 35·4	Älvkarleby . . . . . 22·9	Jämshög . . . . . 22·7
Bygdeå . . . . . 4·7	Krokstad . . . . . 35·3	Örby . . . . . 22·4	Rystad . . . . . 22·5
Västkinde . . . . . 4·6	Hovmanstorp . . . . 34·4	Grava . . . . . 22·4	Sveg . . . . . 22·5
Svedala . . . . . 4·4	Väddö . . . . . 33·5	Lycksele . . . . . 22·2	Västkinde . . . . . 21·4
Grava . . . . . 4·4	Misterhult . . . . . 33·5	Bolstad . . . . . 22·1	Krokstad . . . . . 21·4
Krokstad . . . . . 4·3	Högbo . . . . . 33·4	Hasslö-Aspö . . . . . 21·9	Råneå . . . . . 21·2
Gårdsby . . . . . 3·8	Skäfthammar . . . . 32·9	Alster . . . . . 21·0	Övergran . . . . . 21·1
Ramdala . . . . . 3·7	Kumla . . . . . 31·5	Norra Råda . . . . . 20·6	Frustuna . . . . . 21·0
Väddö . . . . . 3·5	Värnamo . . . . . 29·1	Sveg . . . . . 20·3	Ånsta . . . . . 20·8
Längbro . . . . . 3·5	Reftele . . . . . 29·1	Bro . . . . . 20·2	Lindesbergs landskomm. 20·7
Övergran . . . . . 3·1	Gårdsby . . . . . 28·6	Högbo . . . . . 19·9	Kimstad . . . . . 19·8
Jämshög . . . . . 3·0	Hassela . . . . . 28·4	Lofta . . . . . 19·4	Fuxerna . . . . . 19·7
Kumla . . . . . 3·0	Västkinde . . . . . 27·7	Undersåker . . . . . 19·2	Stora Tuna . . . . . 18·7
Reftele . . . . . 2·9	Ekeberga . . . . . 27·5	Ucklum . . . . . 18·7	Högbo . . . . . 18·6
Roma . . . . . 2·9	Lagmansered . . . . . 25·9	Knutby . . . . . 18·6	Undersåker . . . . . 18·6
Ljungby . . . . . 2·8	Vibyggerå . . . . . 25·0	Skäfthammar . . . . . 18·5	Ljustorp . . . . . 18·2
Värnamo . . . . . 2·6	Vissefjärda . . . . . 24·4	Örgryte . . . . . 17·9	Lycksele . . . . . 18·2
Mönsterås . . . . . 2·6	Oviken . . . . . 23·4	Västanfors . . . . . 17·8	Knutby . . . . . 17·8
Vitaby . . . . . 2·5	Ucklum . . . . . 23·0	Björkvik . . . . . 17·5	Gränna landskommun . 17·5
Simtuna . . . . . 2·4	Roma . . . . . 22·8	Medelplana . . . . . 17·4	Norra Fågelås . . . . 17·0
Asarum . . . . . 2·3	Björkäng . . . . . 22·8	Frustuna . . . . . 17·2	Motala landskommun . 16·2
Uråsa . . . . . 2·1	Asarum . . . . . 18·5	Simtuna . . . . . 16·8	Björkvik . . . . . 16·0
Ottarp . . . . . 2·0	Vitaby . . . . . 18·5	Fuxerna . . . . . 16·4	Västerås-Barkarö . . . 15·5
Växtorp . . . . . 2·0	Vara . . . . . 17·8	Kimstad . . . . . 16·3	Åtvid . . . . . 15·4
Ås . . . . . 2·0	Vinslöv . . . . . 17·1	Färnebo . . . . . 16·2	Östra Eneby . . . . . 15·1
Enslöv . . . . . 1·8	Ramdala . . . . . 16·5	Rystad . . . . . 15·9	Ljusnarsberg . . . . . 14·9
Länghem . . . . . 1·8	Slättåkra . . . . . 14·3	Norra Fågelås . . . . 15·5	Länghem . . . . . 14·7
Vinslöv . . . . . 1·7	Mönsterås . . . . . 14·2	Gudmundrå . . . . . 15·5	Vadsbro . . . . . 14·0
Alster . . . . . 1·7	Igelösa o. Västra Odarslöv 14·2	Åtvid . . . . . 15·3	Norra Råda . . . . . 13·9
Slättåkra . . . . . 1·5	Enslöv . . . . . 13·8	Ljusnarsberg . . . . . 15·0	Färnebo . . . . . 13·8
Hemse . . . . . 1·4	Ljungby . . . . . 13·5	Vadsbro . . . . . 14·9	Älvkarleby . . . . . 13·3
Södra Mellby . . . . . 1·3	Svedala . . . . . 13·0	Norrbärke . . . . . 14·8	Norrbärke . . . . . 13·3
Gränna landskommun . 1·2	Östra Tommarp . . . 10·9	Gällivare, del av . . . 14·5	Skön . . . . . 12·4
Klinte . . . . . 1·2	Södra Mellby . . . . 10·3	Stora Malm . . . . . 14·1	Västanfors . . . . . 11·7
Burlöv . . . . . 1·2	Björke . . . . . 10·0	Grangärde . . . . . 14·0	Skäfthammar . . . . 11·6
Stora Mellösa . . . . . 1·1	Gråmanstorp . . . . . 9·9	Norberg . . . . . 13·6	Gudmundrå . . . . . 11·2
Ånsta . . . . . 0·9	Klinte . . . . . 9·8	Husby . . . . . 13·2	Östuna . . . . . 11·1
Vissefjärda . . . . . 0·8	Hemse . . . . . 9·8	Östuna . . . . . 12·9	Gällivare, del av . . . 11·1
Nässjö landskommun . . 0·7	Burlöv . . . . . 9·5	Östra Eneby . . . . . 12·7	Medelplana . . . . . 10·2
Strövelstorp . . . . . 0·5	Ås . . . . . 9·1	Övergran . . . . . 12·1	Grangärde . . . . . 10·2
Östra Tommarp . . . . 0·3	Norra Svalöv . . . . 8·4	Rasbo . . . . . 12·1	Norberg . . . . . 10·1
Hasslö-Aspö . . . . . 0·2	Växtorp . . . . . 6·5	Skön . . . . . 11·7	Stora Malm . . . . . 8·2
Gråmanstorp . . . . . 0·0	Ottarp . . . . . 5·2	Skinnskatteberg . . . . 10·3	Hasslö-Aspö . . . . . 7·5
Ucklum . . . . . 0·0	Strövelstorp . . . . . 3·1	Västerås-Barkarö . . . 8·8	Skinnskatteberg . . . . 7·5
Samtliga orter **9·9**	Samtliga orter **40·4**	Samtliga orter **25·1**	Samtliga orter **24·6**

Tab. 8. De undersökta landskommunerna, för-

1	2	3	4
Antal bostäder *i eget hus på egen grund* i % av samtliga.	Antal bostäder *i eget hus på annans mark* i % av samtliga.	Antal bostäder *i andras hus, upplåtna mot avgäld*, i % av samtliga.	Antal bostäder *i andras hus, fritt upplåtna*, i % av samtliga.
Leksand . . . . . 89·4	Åsarum . . . . . 47·4	Örgryte . . . . . 65·7	Skäfthammar . . . . . 72·6
Hasslö-Aspö . . . . . 88·1	Älvkarleby . . . . . 43·6	Solna . . . . . 65·6	Vadsbro . . . . . 64·3
Hemse . . . . . 87·5	Ramdala . . . . . 43·5	Högbo . . . . . 56·3	Östuna . . . . . 64·2
Lövånger . . . . . 86·6	Fuxerna . . . . . 36·6	Lagmansered . . . . . 56·2	Stora Malm . . . . . 55·4
Bygdeå . . . . . 83·1	Igelösa o. Västra Odarslöv 35·2	Misterhult . . . . . 53·1	Skön . . . . . 53·6
Råneå . . . . . 82·1	Ucklum . . . . . 32·1	Ljusnarsberg . . . . . 52·0	Övergran . . . . . 52·1
Stora Tuna . . . . . 74·7	Jämshög . . . . . 31·9	Norberg . . . . . 50·8	Västerås-Barkarö . . . 52·0
Oviken . . . . . 73·6	Örby . . . . . 28·1	Östra Eneby . . . . . 48·7	Skinnskatteberg . . . . 51·4
Vissefjärda . . . . . 72·2	Ås . . . . . 26·9	Åtvid . . . . . 45·0	Björkvik . . . . . 47·5
Södra Mellby . . . . 69·8	Algutsrum . . . . . 22·7	Gråmanstorp 43 9	Knutby . . . . . 47·3
Kumla . . . . . 69·0	Vinslöv . . . . . 22·3	Medelplana . . . . . 42·6	Rasbo . . . . . 45·9
Ottarp . . . . . 68·8	Valbo . . . . . 22·1	Motala landskommun . 42·4	Längbro . . . . . 44·4
Östra Tommarp . . . 68·7	Motala landskommun . 20·4	Stora Malm . . . . . 40·9	Medelplana . . . . . 43·0
Björkäng . . . . . 68·3	Uråsa . . . . . 19·3	Färnebo . . . . . 40·8	Frustuna . . . . . 42·6
Väddö . . . . . 68·1	Klinte . . . . . 19·3	Bro 38 3	Kimstad . . . . . 41·9
Svedala . . . . . 67·8	Güllivare, del av . . . 18·8	Växtorp . . . . . 37·9	Ånsta . . . . . 40·6
Vibyggerå . . . . . 66·5	Krokstad . . . . . 17·8	Norra Fågelås . . . . 37·8	Norra Fågelås . . . . 40·3
Algutsrum . . . . . 66·2	Ekeberga . . . . . 17·1	Nässjö landskommun . 37·4	Lofta . . . . . 38·8
Slättåkra . . . . . 66·2	Simtuna . . . . . 16·8	Norrbärke . . . . . 37·3	Igelösa o. Västra Odarslöv 38·5
Nederkalix . . . . . 65·8	Vara . . . . . 16·7	Näskott . . . . . 37·2	Norra Svalöv . . . . . 37·1
Lindesbergs landskommun 65·5	Lofta . . . . . 15·8	Björkvik . . . . . 37·1	Östra Eneby . . . . . 36·4
Bolstad . . . . . 64·4	Norberg . . . . . 15·2	Kimstad . . . . . 37·1	Norra Råda . . . . . 36·3
Krokstad . . . . . 63·5	Hovmanstorp . . . . . 14·7	Värnamo . . . . . 36·3	Norrbärke . . . . . 35·8
Roma . . . . . 61·8	Gråmanstorp . . . . . 14·2	Burlöv . . . . . 36·1	Husby . . . . . 35·6
Ljustorp . . . . . 61·2	Södra Mellby . . . . 13·8	Västanfors . . . . . 35·8	Åtvid . . . . . 35·5
Ås . . . . . 60·9	Mönsterås . . . . . 13·7	Fuxerna . . . . . 35·2	Gråmanstorp . . . . . 35·2
Uråsa . . . . . 60·7	Norra Råda . . . . . 13·7	Hassela . . . . . 35·0	Rystad . . . . . 32·5
Reftele . . . . . 60·1	Gränna landskommun . 13·5	Skinnskatteberg . . . . 34·9	Färnebo . . . . . 32·3
Lycksele . . . . . 60·0	Slättåkra . . . . . 13·4	Gudmundrå . . . . . 33·0	Gudmundrå . . . . . 32·1
Västkinde . . . . . 59·0	Väddö . . . . . 13·2	Knutby . . . . . 32·7	Lagmansered . . . . . 30·9
Strövelstorp . . . . . 58·5	Fässberg . . . . . 13·2	Rasbo . . . . . 29·6	Björke . . . . . 30·0
Klinte . . . . . 58·2	Västanfors . . . . . 12·5	Fässberg . . . . . 29·6	Hovmanstorp . . . . . 29·8
Enslöv . . . . . 58·2	Gårdsby . . . . . 12·2	Övergran . . . . . 29·5	Ekeberga . . . . . 29·5
Stora Mellösa . . . . 58·2	Rystad . . . . . 12·1	Hovmanstorp . . . . . 29·3	Västanfors . . . . . 29·3
Alster . . . . . 58·0	Nederkalix . . . . . 11·8	Norra Råda . . . . . 29·3	Sveg . . . . . 29·0
Grava . . . . . 57·8	Länghem . . . . . 11·3	Ånsta . . . . . 29·2	Ljusdal . . . . . 26·8
Ljungby . . . . . 57·3	Strövelstorp . . . . . 11·1	Undersåker . . . . . 29·1	Bro . . . . . 25·9
Vara . . . . . 56·7	Bolstad . . . . . 11·1	Östuna . . . . . 29·0	Simtuna . . . . . 25·9
Umeå landskommun . . 55·7	Åtvid . . . . . 10·8	Valbo . . . . . 29·0	Güllivare, del av . . . 25·7
Vitaby . . . . . 54·7	Enslöv . . . . . 9·9	Grangärde . . . . . 28·9	Solna . . . . . 24·0
Vinslöv . . . . . 54·4	Stora Mellösa . . . . 9·9	Ljungby . . . . . 28·7	Grava . . . . . 24·0
Mönsterås . . . . . 54·1	Västkinde . . . . . 9·8	Örby . . . . . 28·6	Västkinde . . . . . 23·7
Ucklum . . . . . 54·0	Hasslö-Aspö . . . . . 9·7	Husby . . . . . 27·7	Grangärde . . . . . 21·1
Nässjö landskommun . 52·4	Vibyggerå . . . . . 9·3	Ekeberga . . . . . 27·5	Ljusnarsberg . . . . . 20·9
Jämshög . . . . . 52·0	Reftele . . . . . 8·6	Björke . . . . . 27·5	Undersåker . . . . . 20·6
Länghem . . . . . 50·4	Umeå landskommun . 8·6	Lofta . . . . . 27·4	Gränna landskommun . 20·0
Undersåker . . . . . 48·0	Lagmansered . . . . . 8·4	Vitaby . . . . . 26·8	Alster . . . . . 20·0
Burlöv . . . . . 47·9	Ljungby . . . . . 8·2	Norra Svalöv . . . . . 26·0	Valbo . . . . . 19·6
Ljusdal . . . . . 47·9	Växtorp . . . . . 8·1	Igelösa o. Västra Odarslöv 25·8	Hassela . . . . . 19·0
Gårdsby . . . . . 47·7	Alster . . . . . 7·4	Gårdsby . . . . . 25·1	Norberg . . . . . 18·9
Näskott . . . . . 46·6	Lövånger . . . . . 7·4	Skön . . . . . 24·7	Nederkalix . . . . . 18·6
Grangärde . . . . . 45·6	Kimstad . . . . . 7·0	Älvkarleby . . . . . 24·6	Vibyggerå . . . . . 17·9
Sveg . . . . . 45·0	Grava . . . . . 7·0	Frustuna . . . . . 24·6	Strövelstorp . . . . . 17·7
Värnamo . . . . . 43·9	Östra Tommarp . . . 6·9	Rystad . . . . . 24·6	Lindesbergs landskommun 17·3
Gränna landskommun . 43·3	Nässjö landskommun . 6·8	Vadsbro . . . . . 24·2	Lycksele . . . . . 17·0

delade efter bostädernas upplåtelseformer.

1	2	3	4
Antal bostäder *i eget hus på egen grund* i % av samtliga (forts.).	Antal bostäder *i eget hus på annans mark* i % av samtliga (forts.).	Antal bostäder *i andras hus, upplåtna mot avgäld*, i % av samtliga (forts.).	Antal bostäder *i andras hus, fritt upplåtna*, i % av samtliga (forts.).
Fässberg . . . . . 42·8	Norra Fågelås . . . . . 6·7	Björkäng . . . . . 23·7	Motala landskommun . 16·4
Våxtorp . . . . . 41·6	Ånsta . . . . . 6·6	Umeå landskommun . . 23·7	Mönsterås . . . . . 16·3
Hassela . . . . . 39·7	*Lycksele* . . . . . 6·4	Ljustorp . . . . . 23·6	Roma . . . . . 16·2
Längbro . . . . . 37·1	Misterhult . . . . . 6·3	Ljusdal . . . . . 23·5	Stora Mellösa . . . . 15·8
Gällivare, del av . . . 37·0	Hassela . . . . . 6·3	Gränna landskommun . 23·2	Uråsa . . . . . 15·7
Ramdala . . . . . 36·9	Rasbo . . . . . 6·2	Reftele . . . . . 23·2	Näskott . . . . . 15·5
Björke . . . . . 36·3	Björke . . . . . 6·2	*Länghem* . . . . . 22·9	Länghem . . . . . 15·4
Norra Svalöv . . . . 36·1	Solna . . . . . 6·1	Simtuna . . . . . 21·2	Misterhult . . . . . 15·3
Simtuna . . . . . 36·1	Råneå . . . . . 5·8	Västerås-Barkarö . . . 21·0	Burlöv . . . . . 15·1
Husby . . . . . 34·9	Sveg . . . . . 5·7	Asarum . . . . . 20·7	Gårdsby . . . . . 15·0
Bro . . . . . 34·4	Vissefjärda . . . . . 5·6	Sveg . . . . . 20·3	Värnamo . . . . . 14·9
Örby . . . . . 33·6	Västerås-Barkarö . . . 5·4	Enslöv . . . . . 20·1	Ottarp . . . . . 14·9
Gudmundrå . . . . . 32·8	Roma . . . . . 5·1	Vara . . . . . 20·0	Ramdala . . . . . 14·4
Högbo . . . . . 31·5	Värnamo . . . . . 4·9	Längbro . . . . . 18·5	Vitaby . . . . . 14·4
Rystad . . . . . 30·8	Örgryte . . . . . 4·8	Gällivare, del av . . . 18·5	Fässberg . . . . . 14·4
Frustuna . . . . . 29·3	Medelplana . . . . . 4·8	Svedala . . . . . 17·9	Klinte . . . . . 14·3
Valbo . . . . . 29·3	Skinnskatteberg . . . 4·7	Roma . . . . . 16·9	Örgryte . . . . . 14·3
Älvkarleby . . . . . 27·1	Bygdeå . . . . . 4·7	Kumla . . . . . 16·6	Svedala . . . . . 13·8
Hovmanstorp . . . . . 26·2	Leksand . . . . . 4·6	Lycksele . . . . . 16·6	Östra Tommarp . . . 13·2
Ekeberga . . . . . 25·9	Oviken . . . . . 4·6	Skäfthammar . . . . . 16·4	Våxtorp . . . . . 12·4
Färnebo . . . . . 25·4	Grangärde . . . . . 4·4	Lindesbergs landskommun 16·3	Oviken . . . . . 12·3
Misterhult . . . . . 25·3	Vitaby . . . . . 4·1	Stora Mellösa . . . . 16·1	Ljustorp . . . . . 12·2
Norrbärke . . . . . 24·5	Kumla . . . . . 4·0	Mönsterås . . . . . 15·9	Fuxerna . . . . . 12·1
Ljusnarsberg . . . . . 24·2	Knutby . . . . . 3·5	Bolstad . . . . . 15·1	Umeå landskommun . . 12·0
Ånsta . . . . . 23·6	Frustuna . . . . . 3·5	Alster . . . . . 14·6	Högbo . . . . . 11·9
Västanfors . . . . . 22·4	Östuna . . . . . 3·4	Stora Tuna . . . . . 13·7	Enslöv . . . . . 11·8
Västerås-Barkarö . . . 21·6	Ljustorp . . . . . 3·0	Ottarp . . . . . 13·5	Vissefjärda . . . . . 10·9
Asarum . . . . . 21·3	Östra Eneby . . . . . 2·9	Vinslöv . . . . . 13·3	Asarum . . . . . 10·6
Motala landskommun . 20·8	Ljusnarsberg . . . . . 2·9	Slättåkra . . . . . 13·1	Kumla . . . . . 10·4
Norra Råda . . . . . 20·7	Björkvik . . . . . 2·8	Strövelstorp . . . . . 12·7	Vinslöv . . . . . 10·0
Skön . . . . . 19·4	Hemse . . . . . 2·8	Krokstad . . . . . 11·9	Örby . . . . . 9·7
Rasbo . . . . . 18·3	Ottarp . . . . . 2·8	Vissefjärda . . . . . 11·3	Bolstad . . . . . 9·4
Lofta . . . . . 18·0	Björkäng . . . . . 2·7	Östra Tommarp . . . 11·2	Stora Tuna . . . . . 9·4
Knutby . . . . . 16·5	Övergran . . . . . 2·6	Grava . . . . . 11·2	Ucklum . . . . . 8·6
Fuxerna . . . . . 16·1	Norrbärke . . . . . 2·4	Väddö . . . . . 10·2	Väddö . . . . . 8·5
Övergran . . . . . 15·8	Skön . . . . . 2·3	Oviken . . . . . 9·5	Hemse . . . . . 8·3
Örgryte . . . . . 15·2	Undersåker . . . . . 2·3	Södra Mellby . . . . . 9·0	Algutsrum . . . . . 8·2
Norra Fågelås . . . . 15·2	Stora Tuna . . . . . 2·2	Jämshög . . . . . 8·8	Reftele . . . . . 8·1
Norberg . . . . . 15·1	Skäfthammar . . . . . 2·1	Råneå . . . . . 8·3	Bygdeå . . . . . 7·6
Kimstad . . . . . 14·0	Gudmundrå . . . . . 2·1	Klinte . . . . . 8·2	Ås . . . . . 7·5
Björkvik . . . . . 12·6	Husby . . . . . 1·8	Västkinde . . . . . 7·5	Södra Mellby . . . . 7·4
Östra Eneby . . . . . 12·0	Ljusdal . . . . . 1·8	Vibyggerå . . . . . 6·3	Jämshög . . . . . 7·3
Vadsbro . . . . . 9·8	Vadsbro . . . . . 1·7	Ucklum . . . . . 5·3	Slättåkra . . . . . 7·3
Medelplana . . . . . 9·6	Stora Malm . . . . . 1·5	Ramdala . . . . . 5·2	Krokstad . . . . . 6·8
Skinnskatteberg . . . . 9·0	Färnebo . . . . . 1·5	Ås . . . . . 4·7	Vara . . . . . 6·6
Skäfthammar . . . . . 8·9	Bro . . . . . 1·4	Bygdeå . . . . . 4·6	Ljungby . . . . . 5·8
Åtvid . . . . . 8·7	Burlöv . . . . . 0·9	Uråsa . . . . . 4·3	Björkäng . . . . . 5·3
Gråmanstorp . . . . . 6·7	Lindesbergs landskommun 0·9	Nederkalix . . . . . 3·8	Älvkarleby . . . . . 4·7
Lagmansered . . . . . 4·5	Norra Svalöv . . . . . 0·8	Leksand . . . . . 3·1	Lövånger . . . . . 4·3
Solna . . . . . 4·3	Näskott . . . . . 0·7	Algutsrum . . . . . 2·9	Råneå . . . . . 3·8
Östuna . . . . . 3·4	Svedala . . . . . 0·5	Lövånger . . . . . 1·7	Nässjö landskommun . 3·4
Stora Malm . . . . . 2·2	Högbo . . . . . 0·3	Hemse . . . . . 1·4	Leksand . . . . . 2·9
Igelösa o. Västra Odarslöv 0·5	Längbro . . . . . 0·0	Hasslö-Aspö . . . . . 0·7	Hasslö-Aspö . . . . . 1·5
Samtliga orter **43·1**	Samtliga orter **10·2**	Samtliga orter **25·3**	Samtliga orter **21·4**

Industrien i Sverige år 1913.[1]

(Enligt Kungl. Kommerskollegii berättelse.)

År 1913 uppgingo de redovisade, i verksamhet varande industriella anläggningarna till 9 266. Antalet av den vid dessa anläggningar anställda personalen utgjorde 391 618, därav tillhörde 30 874 förvaltningspersonalen och 360 744 arbetarpersonalen. Värdet å de redovisade anläggningarnas till avsalu framställda produkter uppgick till 2 milliarder 163 millioner kronor (2 163 473 635).

I fråga om samtliga dessa siffror bör observeras, att en direkt jämförelse med motsvarande för år 1912 och åren därförut icke är möjlig, på grund av att industriberättelsen för år 1913 uppställts på ett sätt, som i vissa hänseenden avviker från det under föregående år använda. Så t. ex. hava huvudsiffrorna från kommerskollegii berättelse om bergshanteringen, till skillnad från föregående år, inarbetats i industriberättelsen. Vidare har för första gången redovisats för mejerierna, vattenledningsverken och statens järnvägars reparationsverkstäder. En skarpare gräns har dragits mellan den i berättelsen redovisade egentliga industrien samt småindustrien och hantverket.[2] Varje särskilt arbetsställe har räknats såsom en industriell enhet, i stället för att i tidigare berättelser varje avdelning för en i det antagna gruppsystemet specificerad tillverkningsbransch, som bedrivits vid ett arbetsställe, räknats som en fabrik. Slutligen har vid industrianläggningarnas klassificering ett nytt gruppsystem kommit till användning.

För att möjliggöra en jämförelse med avseende på arbetarantalet och produktvärdet inom olika industrigrupper år 1913 och föregående år meddelas tabellerna å sid. 754—755.

Beträffande det totala arbetarantalet uppgick ökningen i förhållande till år 1912 till 10 603 (3·1 %) frånräknat 7 783 arbetare, som tillhörde industrigrupper första gången redovisade år 1913. Denna ökning faller till största delen på gruppen malmbrytning och metallindustri, vilken har att uppvisa ett arbetarantal, som med 9 497 personer överstiger 1912 års. I fråga om arbetarantalet inom vissa av de olika industrigrenarna är jämförbarheten mellan åren 1913 och 1912 tämligen ofullkomlig; särskilt är detta fallet med

---

[1] Jfr »Meddel.» 1904, s. 191; 1905, s. 131; 1906, s. 462; 1907, s. 344; 1908, s. 632; 1909, s. 549; 1910, s. 469; 1911, s. 463; 1912, s. 473; 1913, s. 466; 1914, s. 310.

[2] I industriberättelsen redovisas industrianläggningar a) med i regel minst 10 arbetare b) med ett fullt produktvärde av minst 10 000 kronor eller en intjänt förädlingslön av minst 3 000 kronor; börande vid anläggningar, där egen tillverkning jämte lönrörelse förekommer, sammanlagda värdet av egen tillverkning och till fullt produktvärde evalverad förädlingslön uppgå till 10 000 kronor. Oberoende av dessa bestämmelser redovisas i industriberättelsen alla bergverk samt alla accispliktiga anläggningar.

Industriella anläggningar i Sverige år 1913.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Industrigrupper.	Industriella anläggningar.			Förvaltningspersonal.	Arbetarpersonal.						Tillverkningsvärde			Eff. hkr. använda i omedelbar maskindrift.
					Inom industrien anställda arbetare.					Hemarbetare.				
	Hela antalet.	Därav ägda av: aktiebolag.	Därav ägda av: andra bolag.		Antal.	%	Antal per arbetsställe.	Därav kvinnor.	Därav minderåriga.		i miljoner kr.	i % av totalbeloppet.	i kr. per industriell anläggning.	
1. Malmbrytning och metallindustri	**1 427**	684	193	9 667	**110 651**	30·67	78	3 545	12 184	605	576·4	26·64	403 924	260 759
2. Jord- och stenindustri	**992**	540	91	2 096	**44 189**	12·25	45	2 082	4 962	—	91·5	4·23	92 237	53 360
3. Träindustri	**1 628**	635	273	3 550	**57 680**	15·99	35	869	8 963	15	257·6	11·91	158 230	126 754
4. Pappers- och grafisk industri	**694**	399	48	3 308	**37 285**	10·34	54	5 600	5 224	35	226·5	10·47	326 368	263 661
5. Livsmedelsindustri	**3 088**	748	236	5 148	**35 868**	9·94	12	12 111	2 741	41	565·2	26·12	183 031	91 892
6. Textil- och beklädnadsindustri	**493**	250	40	3 244	**43 755**	12·13	89	28 987	8 590	6 724	204·5	9·45	414 807	58 103
7. Läder-, hår- och gummivaruindustri	**310**	93	29	1 207	**12 835**	3·56	41	4 498	2 722	425	98·4	4·55	317 419	9 938
8. Kemisk-teknisk industri	**285**	162	35	1 391	**14 398**	3·99	51	4 694	2 450	30	96·2	4·45	337 543	19 278
9. Kraft-, belysnings- och vattenverk	**349**	127	6	1 263	**4 083**	1·13	12	33	46	—	47·2	2·18	135 243	11 558
Summa	**9 266**	**3 638**	**951**	**30 874**	**360 744**	**100·00**	**39**	**62 419**	**47 882**	**7 875**	**2 163·5**	**100 00**	**233 488**	**895 303**

Arbetarantalet inom olika industrigrenar åren 1896—1913.

	1913.	1912.	1911.	1906—1910.	1901—1905.	1896—1900.
Malmgruvor och anrikningsverk	13 581	12 162	11 649	11 816	12 105	11 138
Metallframställningsverk	22 978	17 263	16 363	16 773	16 383	16 203
Järn- och stålvarufabriker, skeppsvarv, mekaniska och elektriska verkstäder samt instrument- och urfabriker	67 686	62 713	59 261	58 400	50 004	45 635
Annan metallindustri	6 945	6 609	6 404	6 051	4 629	3 512
Kolgruvor	2 137	2 147	2 134	2 026	2 131	1 694
Torvindustri	3 379	2 864	3 214	2 750	2 175	1 130
Stenhuggerier samt kalk- och kritbruk	16 940	16 296	16 234	14 756	13 406	11 414
Tegelbruk och lervarufabriker (inkl. kakel- och porslinsfabriker)	13 030	13 324	13 016	14 071	14 67[illegible]	13 417
Glasindustri	5 639	5 341	5 235	5 265	5 416	5 041
Annan jord- och stenindustri	3 064	2 856	2 673	2 989	2 624	2 032
Sågverk och hyvlerier samt lådfabriker	44 543	39 661	41 331	39 908	41 971	40 697
Snickeri- och annan träindustri	12 598	12 733	12 496	13 268	12 615	10 372
Pappersmassefabriker samt pappfabriker och pappersbruk	23 522	22 606	21 077	19 466	14 921	11 435
Annan pappersindustri	4 463	4 331	4 147	3 560	2 389	1 737
Boktryckerier och grafiska anstalter	9 300	9 132	9 015	8 780	7 574	6 514
Kvarnindustri	2 856	4 003	4 017	4 161	4 481	4 151
Sockerindustri	7 715	8 516	8 792	8 796	8 060	6 888
Brännvinsbrännerier, destilleringsverk och jästfabriker	1 249	1 195	1 210	1 254	1 281	1 179
Bryggerier och mälterier samt fabriker för andra dryckesvaror	6 570	7 362	7 647	8 133	8 598	7 321
Tobaksfabriker	4 706	4 704	4 778	4 991	4 616	4 408
Mejerier	4 007	—	—	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	8 765	7 965	7 518	6 741	5 228	4 054
Textilindustri	35 394	35 007	34 617	34 211	32 719	30 634
Beklädnads- och annan textilindustrien närstående industri	8 361	8 516	7 892	7 502	5 699	4 222
Garverier	1 812	1 860	1 926	2 046	2 351	2 436
Skofabriker	7 357	6 765	6 680	5 845	3 824	2 592
Gummivarufabriker	1 590	1 686	1 525	1 386	1 241	821
Diverse läder-, skinn- och hårindustri	2 076	1 969	1 878	1 925	1 793	1 793
Tändsticksfabriker	7 044	6 592	6 551	6 599	5 997	5 697
Annan kemisk-teknisk industri	7 354	5 981	5 912	5 713	4 609	3 792
Elektricitetsverk	1 754	1 974	1 491	1 078	587	247
Gasverk	1 499	1 586	1 606	1 653	1 229	900
Vattenledningsverk	830	—	—	—	—	—
Träkolsverk	—	6 639	6 876	6 081	6 632	4 430
Summa	**360 744**	**342 358**	**335 165**	**327 994**	**301 965**	**267 536**

Produktionen inom viktigare industrigrenar åren 1896—1913.

Grupp.			1913.	1912.	1911.	1906—1910.	1901—1905.	1896—1900.
1.	Järnmalm	ton	7 475 571	6 699 226	6 150 718	4 625 620	3 563 214	2 293 858
	Tackjärn	»	730 257	699 816	634 392	567 418	528 255	517 796
	Smältstycken och råskenor	»	158 472	148 828	146 722	155 468	183 031	192 147
	Göt	»	590 887	515 313	470 867	408 128	314 919	273 458
	Stångjärn o. -stål samt andra grövre tillverkn. av smidesjärn och -stål	»	591 693	533 342	481 179	437 933	365 729	364 069
	Tackjärnsgjutgods	»	135 787	128 459	113 304	102 037	70 265	69 803
	Annan järnmanufaktur och mekaniska verkstadsarbeten (ej elektr.)	1 000 kr.	240 549	198 313	169 979	151 594	104 242	83 425
	därav: fartyg (nybyggnader o. reparationer)	»	19 736	15 970	13 010	12 262	11 236	8 903
	ångmaskiner (inkl. lokomotiv)	»	5 717	4 478	4 609	6 882	6 582	5 198
	andra motorer	»	18 107	16 972	13 067	7 604	1 636	803
	lantbruksmaskiner	»	15 268	12 021	10 661	9 147	4 323	3 251
	mjölkskumningsmaskiner	»	15 331	13 914	12 916	10 656	9 347	6 436
	Elektriska maskiner, apparater och ledningar	»	32 571	26 022	23 030	18 512	10 194	7 211
	Metallmanufaktur (inkl. guld- och silverarb.)	»	50 126	40 206	35 420	29 974	16 889	9 442
2.	Stenkol	ton	363 965	360 291	311 809	291 424	308 000	235 626
	Stenhuggeriarbeten	1 000 kr.	23 989	21 395	20 664	—	—	—
	Cement	ton	390 110	339 616	282 862	213 662	124 161	101 683
	Porslin och fajans	1 000 kr.	5 871	5 306	4 757	4 532	3 568	3 242
	Tegel- och andra lervaror	»	16 948	15 620	15 966	14 728	13 358	11 198
	Glasvaror	»	13 241	12 627	11 409	10 721	9 320	7 239
3.	Ohyvlade plankor, battens, scantlings och bräder	kbm.	4 693 990	4 529 644	4 605 187	4 289 303	4 643 019	5 205 307
	Hyvlade bräder	»	1 210 159	1 151 078	1 191 869	1 015 058	954 786	744 950
	Snickeriarbeten	1 000 kr.	30 880	31 872	29 663	27 226	22 810	17 832
4.	Pappersmassa: mekanisk (torr vikt)	ton	326 097	316 169	248 096	220 076	157 272	120 367
	kemisk (» »)	»	860 480	809 684	710 124	498 993	273 130	139 300
	Papp och papper	»	332 956	317 270	275 263	228 641	150 732	90 788
	Arbeten av grafisk industri	1 000 kr.	38 544	28 190	26 869	23 991	17 224	12 286
5.	Kvarnprodukter (mjöl, gryn, kli, gröpe)	ton	621 097	596 988	579 908	550 982	540 963	420 065
	Bröd och käx	1 000 kr.	26 474	22 599	22 950	16 648	9 493	4 962
	Råsocker	ton	131 961	127 378	174 298	132 028	101 124	79 146
	Råbrännvin à 50 %	hl.	453 301	402 152	407 160	400 270	419 300	395 360
	Maltdrycker	»	2 706 047	2 633 802	2 744 864	2 997 693	3 017 145	2 547 538
	Tobaksfabrikat	1 000 kr.	24 536	23 028	22 218	21 136	17 202	15 045
	Margarin	ton	24 453	23 847	19 062	14 510	12 520	6 139
6.	Garn	1 000 kr.	73 421	68 875	63 615	59 364	48 152	37 831
	Vävnader	»	97 264	89 280	84 710	79 161	60 981	52 212
	Trikåvaror	»	15 741	13 157	12 083	10 455	7 499	5 846
	Sömnadsartiklar	»	25 595	22 067	19 344	17 029	10 307	6 123
7.	Beredda hudar och skinn	»	34 143	30 220	27 799	23 015	14 956	9 124
	Skofabrikat	»	42 026	36 714	34 236	26 408	14 755	8 205
	Gummivaror	»	10 714	10 998	9 351	8 977	6 020	3 509
8.	Färger och fernissor	»	3 445	4 069	3 552	2 895	1 900	1 478
	Lin-, rov- och rapsoljor	ton	9 068	7 030	6 398	6 888	5 519	4 192
	Ljus	»	2 428	2 282	2 216	2 389	2 338	2 255
	Såpa och tvål	»	25 270	24 472	21 589	22 316	17 714	15 146
	Konstgödsel	1 000 kr.	14 584	11 817	11 975	9 728	6 743	4 604
	Sprängämnen	ton	3 096	2 775	2 446	2 057	1 642	1 070
	Tändstickor	»	40 661	38 797	34 975	32 079	24 227	20 686
	Industriens sammanlagda produktvärde	1 000 kr.	[1] 2 163 474	1 778 373	1 651 057	1 463 073	1 116 038	871 709

[1] För att bliva jämförbar med föregående års siffror måste denna siffra reduceras med omkring 232 mill. kr.

Viktigare industrigrenar.

	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.	Tillverkningens värde. Kronor.	Tillverkningens värde. % av totala produktionsvärdet.
Sågverk och hyvlerier	1 053	44 150	216 130 514	9·99
Mekaniska verkstäder	564	39 661	185 988 800	8·60
Verk för framställning av järn och stål	125	22 263	150 360 670	6·95
Kvarnrörelser	619	2 856	117 979 743	5·45
Pappersmassefabriker	119	12 271	104 592 443	4·83
Mejerier	1 266	4 007	80 830 933	3·74
Pappersbruk och pappfabriker	68	11 251	68 982 890	3·19
Järnmalmsgruvor och -anrikningsverk	112	12 141	64 424 910	2·98
Ullspinnerier och ylleväverier	124	11 663	64 035 056	2·96
Bomullsspinnerier och -väverier	64	13 231	63 595 626	2·94
Järn- och stålmanufaktur	307	13 571	51 232 524	2·37
Sockerraffinaderier	6	1 485	46 863 565	2·17
Bryggerier och mälterier	364	5 810	44 786 827	2·07
Skofabriker	85	7 357	41 990 448	1·94
Metallmanufaktur	135	5 661	40 677 453	1·88
Garverier	136	1 812	34 564 538	1·60
Boktryckerier	375	8 134	34 536 195	1·60
Råsockerbruk	17	5 071	33 685 372	1·56
Destilleringsverk	8	158	33 218 785	1·54
Brännvinsbrännerier	132	905	31 453 203	1·45
Snickeri- och möbelfabriker	411	10 549	31 155 281	1·44
Olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker	86	1 754	28 289 002	1·31
Elektricitetsverk	219	1 754	27 998 577	1·29
Margarin- och flottfabriker samt talgraffinaderier	15	637	27 956 631	1·29
Bagerier	131	3 221	26 796 720	1·24
Kombinerade sockerfabriker	4	1 159	26 392 679	1·22
Sömnadsfabriker	93	5 898	24 687 105	1·14
Tobaksfabriker	68	4 706	24 591 941	1·14
Slakterier och charkuterier	71	728	22 421 317	1·04
Annan kemisk-teknisk industri	97	2 207	19 460 961	0·90
Skeppsvarv	33	6 840	19 387 539	0·90
Brytning jämte grovhuggning och krossning av sten	128	12 592	19 234 525	0·89
Tändsticksfabriker	18	7 044	18 996 078	0·88
Fabriker för elektriska apparater och ledningar	17	3 140	18 331 297	0·85
Tegelbruk	262	9 732	17 396 058	0·80
Fabriker för elektriska maskiner	10	2 698	16 430 331	0·76
Trikåfabriker	44	4 014	15 595 698	0·72
Choklad- och karamellfabriker	55	2 578	15 446 933	0·71
Konstgödningsfabriker	19	1 350	14 424 451	0·67
Gasverk	37	1 499	14 376 976	0·66
Lin-, hamp- och jutespinnerier samt -väverier	12	3 611	13 768 123	0·64
Glasindustri	69	5 639	13 256 900	0·61
Cementfabriker	7	1 705	11 407 451	0·53
Kartongvarufabriker och annan pappersindustri	83	3 785	10 814 286	0·50

metallframställningsverken, järn- och stålvarufabrikerna, sågverken och hyvlerierna samt dessutom de industrier, som år 1913 förete nedgång i arbetarantalet, vilken nedgång i allmänhet är förorsakad av att vissa smärre anläggningar utgallrats vid redovisningen.

Vad produktionen beträffar, hava av de i tabellen upptagna industrigrenarna endast snickeriindustrien, gummivaruindustrien samt industrien för tillverkning av färger och fernissor i förhållande till år 1912 drabbats av någon minskning. Den största stegringen relativt taget företer tillverkningen av grafiska alster, av lin-, rov- och rapsoljor, av elektriska maskiner och apparater, av metallmanufaktur, av konstgödsel samt av annan järnmanufaktur och mekaniska verkstadsarbeten; stegringen uppgår för dem till resp. 37, 29, 25, 25, 23 och 21 %. För lin-, rov- och rapsoljor hänför sig stegringen till kvantiteten producerade varor, för övriga varuslag till produktionsvärdet. I jämförelse med medelproduktionen åren 1896—1900 har tillverkningen av smältstycken och råskenor samt av ohyvlade plankor, bräder m. m. gått tillbaka med resp. 18 och 10 %. Inom övriga i tabellen redovisade industrigrenar har produktionen ökats. Den största ökningen uppvisar produktionen av motorer (ej elektriska) med 2 155 %. Därnäst komma kemisk pappermassa med 627, metallmanufaktur med 431, lantbruksmaskiner med 370 samt elektriska maskiner med 351 % ökning. De stora produktionsökningar (omkring 400 %), som sko- och bageriindustrierna uppvisa, hava sin huvudsakliga förklaring i respektive industriers övergång från hantverksmässig till fabriksmässig drift, varigenom desamma blivit i ökad omfattning redovisningsskyldiga till industristatistiken. Ovan nämnda procentuella förändringar hänföra sig till resp. produktionsvärden utom vad beträffar smältstycken och råskenor, ohyvlade plankor och bräder m. m. samt kemisk pappersmassa, för vilka varuslag förändringarna gälla de producerade kvantiteterna.

För mera viktiga industrigrupper redovisas salutillverkningarnas värden, antalet sysselsatta arbetare samt antalet arbetsställen i tablån å sid. 756. Sågverksindustrien var utan jämförelse den viktigaste av samtliga olika industrigrupper. Antalet arbetsställen uppgick år 1913 inom denna industrigren till 1 053 med 44 150 arbetare och ett salutillverkningsvärde av 216·1 mill. kr. (9·99 % av den totala produktionen). Med avseende å produktvärdets storlek följde därefter mekaniska verkstäder med 186·0 mill. kr., verk för framställning av järn och stål med 150·4 mill. kr., kvarnrörelser med med 118·0 mill. kr., pappersmassefabriker med 104·6 mill. kr. samt mejerier med 80·8 mill. kr.

Med avseende å industriens fördelning å olika landsdelar, stod Malmöhus län främst med ett produktvärde av 302·2 mill. kr., medan Stockholms stad, Göteborgs och Bohus län och Gävleborgs län kommo därnäst med resp. 217·5, 208·8 och 115·1 mill. kr. Sist i ordningen kommo Jämtlands län med 11·1 mill. kr. och Gottlands län med 8·3 mill. kr.

Beträffande industriens produktvärde i förhållande till invånarantalet uppvisade Malmöhus län högsta medelbeloppet 647 kr. Därnäst kommo Stockholms stad med 574 kr., Västmanlands län med 548 kr. samt Göteborgs och Bohus

Industrien inom olika län.

	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.	Tillverkningens värde.		Medelfolkmängd.	Antal industriarbetare per 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Kronor.	%.			
Stockholms stad	678	33 171	217 511 445	10·05	379 128	87	574
Stockholms län	304	13 351	86 565 291	4·00	219 811	61	394
Uppsala län	218	7 454	43 515 120	2·01	130 467	57	334
Södermanlands län	375	10 927	49 425 116	2·28	181 550	60	272
Östergötlands län	584	20 617	110 844 289	5·12	297 599	69	372
Jönköpings län	421	14 497	56 987 599	2·63	216 479	67	263
Kronobergs län	211	6 544	21 527 305	1·00	157 432	42	137
Kalmar län	377	9 604	50 295 117	2·32	228 211	42	220
Gottlands län	60	1 327	8 345 098	0·39	55 455	24	150
Blekinge län	281	8 447	31 823 264	1·47	150 052	56	212
Kristianstads län	471	9 142	87 963 697	4·07	232 022	39	379
Malmöhus län	878	36 188	302 170 363	13·97	467 199	77	647
Hallands län	221	5 054	43 225 231	2·00	146 836	34	294
Göteborgs och Bohus län . .	592	37 089	208 753 997	9·65	393 039	94	531
Älvsborgs län	429	20 618	109 431 239	5·06	290 861	71	376
Skaraborgs län	578	9 555	50 077 308	2·31	240 846	40	208
Värmlands län	365	15 668	83 378 040	3·87	260 180	60	320
Örebro län	434	17 430	91 735 301	4·24	210 076	83	437
Västmanlands län	349	13 658	87 130 265	4·03	158 936	86	548
Kopparbergs län	386	17 670	98 162 323	4·54	238 231	74	412
Gävleborgs län	398	20 114	115 143 194	5·32	257 040	78	448
Västernorrlands län	260	17 252	110 400 364	5·10	256 185	67	431
Jämtlands län	137	2 539	11 146 504	0·51	120 842	21	92
Västerbottens län	129	4 691	27 543 347	1·27	165 155	28	167
Norrbottens län	130	8 137	60 372 818	2·79	167 756	49	360
Summa	**9 266**	**360 744**	**2 163 473 635**	**100·00**	**5 621 388**	**64**	**385**

län med 531 kr. Lägsta platsen intogs av Jämtlands län med 92 kr. samt Kronobergs län med 137 kr. För hela riket utgjorde medelbeloppet 385 kr.

Industriarbetarnas antal i förhållande till invånarantalet var högst i Göteborgs och Bohus län samt i Stockholms stad, lägst åter i Jämtlands, Gottlands och Västerbottens län; i medeltal för hela riket kommo 64 industriarbetare på 1 000 invånare.

Av samtliga arbetsställen funnos på landsbygden 63·43 % med 54·03 % av industriens sammanlagda produktvärde. I förhållande till folkmängden hade landsbygden (inklusive köpingar) år 1913 att uppvisa 51 industriarbetare per 1 000 invånare och 282 kronors produktvärde per invånare, medan motsvarande relationstal för rikets städer utgjorde 102 arbetare och 675 kr.

Industrien i rikets städer.

Städer.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.	Tillverkningens värde.		Medelfolkmängd.	Antal industriarbetare per 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Kronor.	%.			
Stockholm	678	33 171	217 511 445	21·87	379 128	87	574
Göteborg	275	17 117	122 016 752	12·27	175 953	97	693
Malmö	237	12 258	89 080 924	8·96	94 079	130	947
Norrköping	115	8 366	42 900 459	4·31	46 427	180	924
Borås	78	5 033	31 576 775	3·17	22 554	223	1 400
Västerås	42	3 282	30 486 040	3·06	21 411	153	1 424
Hälsingborg	81	3 464	30 202 357	3·04	34 123	102	885
Gävle	91	4 726	29 468 912	2·96	35 787	132	823
Eskilstuna	116	5 401	23 044 410	2·32	28 929	187	797
Landskrona	46	1 774	20 933 589	2·10	16 512	107	1 268
Örebro	87	3 234	19 512 451	1·96	32 594	99	599
Kristianstad	33	1 098	18 239 138	1·83	11 712	94	1 557
Jönköping	64	4 395	16 863 494	1·70	27 804	158	607
Kalmar	37	1 130	16 613 018	1·67	15 876	71	1 046
Ystad	37	748	16 541 834	1·66	11 753	64	1 407
Uppsala	81	2 576	15 576 490	1·57	27 235	95	572
Trälleborg	29	948	15 321 027	1·54	10 640	89	1 440
Halmstad	42	1 314	14 388 478	1·45	18 382	71	783
Lund	46	1 675	12 716 848	1·28	22 066	76	576
Eslöv	35	669	11 374 647	1·14	5 883	114	1 933
Södertälje	28	1 855	11 222 443	1·13	12 163	153	923
Karlstad	43	1 735	11 110 291	1·12	18 188	95	611
Lidköping	24	1 165	9 234 772	0·93	7 370	158	1 253
Söderhamn	31	1 599	8 506 362	0·85	11 477	139	741
Huskvarna	6	1 789	8 041 318	0·81	6 632	270	1 213
Linköping	59	1 567	7 971 835	0·80	24 006	65	332
Nyköping	34	1 494	7 821 016	0·79	10 619	141	737
Karlskrona	38	2 235	7 478 175	0·75	27 447	81	272
Falkenberg	16	378	6 770 977	0·68	4 590	82	1 475
Vänersborg	20	1 168	5 923 704	0·60	7 769	150	762
Uddevalla	23	1 384	5 506 857	0·55	12 837	108	429
Alingsås	20	893	5 394 427	0·54	5 388	166	1 001
Övriga städer	797	21 307	105 290 582	10·59	286 798	74	367
Summa	**3 389**	**150 948**	**994 641 847**	**100·00**	**1 474 182**	**102**	**675**

Av det sammanlagda produktvärdet för rikets städer representerade Stockholm ensamt 21·87 %, Göteborg 12·27 %, Malmö 8·96 %, Norrköping 4·31 %, Borås 3·17 % och Västerås 3·06 %.

Med avseende å produktvärdets förhållande till invånarantalet nådde Eslöv, Kristianstad, Falkenberg, Trälleborg, Västerås och Ystad de högsta relationstalen, för dem alla överstigande 1 400 kr. Industriarbetarnas relativa antal i förhållande till invånarantalet var störst i Huskvarna, Borås, Eskilstuna och Norrköping med resp. 270, 223, 187 och 180 arbetare per 1 000 invånare.

Som redan nämnts, utgjordes den inom industrien anställda personalen utav förvaltningspersonal 30 874 (7·9 %) och arbetarpersonal 360 744 (92·1 %). Förvaltningspersonalen omfattade: arbetsledare 8 226 (26·6 %), därav kvinnor 191, teknisk förvaltningspersonal 6 384 (20·7 %), därav med högre utbildning 1 568, samt kontors- och övrig förvaltningspersonal 16 264 (52·7 %), därav kvinnor 3 321. Arbetarpersonalen utgjordes av 298 325 män (82·7 %) och 62 419 kvinnor (17·3 %). Antalet minderåriga utgjorde 47 882 (13·3 %); därav voro 35 194 män och 12 688 kvinnor. Kvinnorna utgjorde bland arbetsledarna, kontorspersonalen samt arbetarna resp. 2·3 %, 20·4 % och 17·3 %. Av de vuxna arbetarna voro 15·9 % kvinnor samt bland de minderåriga 26·5 %. Förutom de nu nämnda arbetarna sysselsatte de redovisade företagen 7 875 hemarbetare.

Industrianläggningarnas fördelning efter antalet sysselsatta arbetare belyses av nedanstående tablå:

Arbetsställen med	Arbetsställen. Antal.	Arbetsställen. %.	Arbetare. Antal.	Arbetare. %.
högst 10 arbetare	4 725	51·84	21 016	5·83
11— 50 »	2 943	32·29	69 780	19·34
51— 100 »	641	7·04	45 083	12·50
101— 200 »	411	4·51	58 464	16·21
201— 500 »	306	3·36	92 402	25·61
501—1 000 »	65	0·72	43 017	11·92
över 1 000 »	22	0·24	30 987	8·59
Summa	**9 113** [1]	**100·00**	**360 749**	**100·00**

Med hänsyn till produktvärden är fördelningen följande:

Arbetsställen med ett produktvärde av	Arbetsställen. Antal.	Arbetsställen. %.	Sammanlagt produktvärde. Kronor.	Sammanlagt produktvärde. %.
högst 25 000 kr.	3 144	34·50	44 106 162	2·04
25 000— 100 000 »	3 057	33·55	157 952 770	7·30
100 000— 500 000 »	2 016	22·12	446 836 686	20·65
500 000—1 000 000 »	414	4·54	292 723 105	13·53
över 1 000 000 »	482	5·29	1 221 854 912	56·48
Summa	**9 113** [1]	**100·00**	**2 163 473 635**	**100·00**

[1] Denna siffra avviker från den å andra ställen angivna, på grund av att i dessa tablåer delvis andra principer för beräknandet av antal arbetsställen kommit till användning.

Vad industrianläggningarnas fördelning efter ägare beträffar, så ägdes 39·8 % av anläggningarna sysselsättande 14·0 % av arbetarna utav enskilda personer. För aktiebolag voro motsvarande siffror resp. 39·2 och 76·0 %, för andra bolag eller stiftelser 10·3 och 6·1 %, för ekonomiska föreningar 8·1 och 1·0 % samt för staten eller kommuner 2·6 och 2·9 %.

Den av industrien använda primära drivkraften belyses av nedanstående sammanställning:

	Primärmotorer.		Av primärmotorer utvecklade eff. hästkrafter inalles.		för omedelbar maskindrift.		för drivande av elektricitetsgeneratorer.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Vindhjul . . .	54	0·47	—	—	—	—	—	—
Vattenhjul . . .	668	5·77	13 257	1·16	226 311	48·82	478 235	70·82
Vattenturbiner .	4 197	36·23	691 289	60·70				
Ångmaskiner . .	5 051	43·60	286 335	25·14	219 999	47·45	172 140	25·49
Ångturbiner . .	389	3·36	105 804	9·29				
Oljemotorer . .	787	6·79	29 201	2·57	17 298	3·73	24 921	3·69
Gasmotorer . .	438	3·78	13 018	1·14				
Summa	**11 584**	**100·00**	**1 138 904**	**100·00**	**463 608**	**100·00**	**675 296**	**100·00**

Inom industrien användes för omedelbar maskindrift förutom de av primärmotor utvecklade 463 608 eff. hkr. även 431 695 eff. hkr. utvecklade av sammanlagt 28 234 elektriska motorer; härigenom uppgår den inom industrien till maskindrift använda drivkraften till sammanlagt 895 303 eff. hkr., vilket i förhållande till år 1912 innebär en ökning av 49 327 eff. hkr. (5·8 %).

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1913.[1]

Med ledning av kommerskollegii industriberättelser meddelas i det följande en översikt över kvinnors och barns användande inom industrien inkl. bergshanteringen år 1913. Arbetarna inom hantverket, vartill även byggnadsverksamheten räknas, redovisas ej i nämnda berättelse och ingå följaktligen ej i nedanstående siffror.

I 1913 års industriberättelse hava en del förändringar vidtagits i jämförelse med föregående industriberättelser, varigenom uppgifterna för år 1913 ej bliva fullt jämförbara med föregående års. Sålunda hava medtagits vissa industrigrupper, som ej förut redovisats, bland dem mejerierna med 4 007 arbetare, därav 2 665 kvinnor.

Inom den svenska storindustrien, såsom den ovan begränsats, sysselsattes under år 1913 tillhopa 360 744 arbetare. Kvinnornas och de minderårigas förekomst under åren 1912 och 1913 framgår av följande sammanställning:

	Antal.		% av hela antalet arbetare.	
	1912.	1913.	1912.	1913.
Vuxna kvinnor	46 506	49 731	*13·58*	*13·78*
Minderåriga kvinnor	13 022	12 688	*3·81*	*3·52*
Summa kvinnor	**59 528**	**62 419**	*17·39*	*17·30*
Minderåriga män	32 828	35 194	*9·58*	*9·75*
» kvinnor	13 022	12 688	*3·81*	*3·52*
Summa minderåriga	**45 850**	**47 882**	*13·39*	*13·27*
Hela antalet vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	**92 356**	**97 613**	*26·97*	*27·05*

Antalet vuxna kvinnliga arbetare sysselsatta inom industrien har ökats sedan föregående år, ävenså antalet minderåriga män. De minderåriga kvinnliga arbetarna hava däremot minskats från år 1912.

---

[1] Jfr »Meddel.» 1903, s. 28 ff.; 1904, s. 200 ff.; 1905, s. 140 ff.; 1906, s. 471 ff.; 1907, s. 354 ff.; 1908, s. 641 ff.; 1909, s. 559 ff.; 1910, s. 479 ff.; 1911, s. 477 ff.; 1912, s. 482 ff.; 1913, s. 455 ff.; 1914, s. 299 ff.

Yrkesgrupper med tillhopa mer än 500 vuxna kvinnor och minderåriga år 1913.

1. Yrkesgrupper.	2. Kvinnor. Antal.	3. Kvinnor. % av hela antalet arbetare.	4. Minderåriga. Antal.	5. Minderåriga. % av hela antalet arbetare.	6. Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. Antal.	7. Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. % av hela antalet arbetare.
1. *Malmbrytning och metallindustri*	**3 545**	*3·2*	**12 184**	*11·0*	**15 085**	*13·6*
Järnmalmsgruvor och anrikningsverk	140	*1·2*	1 016	*8·4*	1 121	*9·2*
Verk för framställning av järn och stål	105	*0·5*	2 260	*10·2*	2 317	*10·4*
Järn- och stålmanufaktur	860	*6·3*	2 412	*17·8*	3 072	*22·6*
Mekaniska verkstäder	237	*0·6*	3 669	*9·3*	3 870	*9·8*
Skeppsvarv	8	*0·1*	510	*7·5*	518	*7·6*
Fabriker för elektriska maskiner	149	*5·5*	411	*15·2*	514	*19·1*
Fabriker för elektriska apparater och ledningar	867	*27·6*	418	*13·3*	1 181	*37·6*
Metallmanufaktur	708	*12·5*	987	*17·4*	1 570	*27·7*
2. *Jord- och stenindustri*	**2 082**	*4·7*	**4 962**	*11·2*	**6 400**	*14·5*
Torvindustri	456	*13·5*	613	*18·1*	909	*26·9*
Brytning jämte grovhuggning o. krossning av sten	32	*0·3*	894	*7·1*	913	*7·3*
Tegelbruk	152	*1·6*	1 103	*11·3*	1 218	*12·5*
Porslins- och kakelfabriker	1 104	*34·3*	555	*17·3*	1 420	*44·1*
Glasindustri	316	*5·6*	1 265	*22·4*	1 387	*24·6*
3. *Träindustri*	**869**	*1·5*	**8 963**	*15·5*	**9 599**	*16·6*
Sågverk och hyvlerier	268	*0·6*	7 123	*16·1*	7 305	*16·5*
Snickeri- och möbelfabriker	154	*1·5*	1 277	*12·1*	1 390	*13·2*
Annan trävaruindustri	441	*21·5*	415	*20·3*	751	*36·7*
4. *Pappers- och grafisk industri*	**5 600**	*15·0*	**5 224**	*14·0*	**9 196**	*24·7*
Pappersmassefabriker	144	*1·2*	880	*7·2*	979	*8·0*
Pappersbruk och pappfabriker	1 695	*15·1*	1 078	*9·6*	2 306	*20·5*
Kartongvarufabriker och annan pappersindustri	2 124	*56·1*	1 252	*33·1*	2 588	*68·4*
Grafiska anstalter	368	*23·7*	440	*28·3*	699	*45·0*
Boktryckerier	1 222	*15·0*	1 499	*18·4*	2 507	*30·8*
5. *Livsmedelsindustri*	**12 111**	*33·8*	**2 741**	*7·6*	**13 223**	*36·9*
Bagerier	1 205	*37·4*	294	*9·1*	1 360	*42·2*
Choklad- och karamellfabriker	1 913	*74·2*	953	*37·0*	2 054	*79·7*
Bryggerier och mälterier	1 344	*23·1*	230	*4·0*	1 548	*26·6*
Tobaksfabriker	3 339	*71·0*	712	*15·1*	3 569	*75·8*
Mejerier	2 655	*66·3*	124	*3·1*	2 723	*68·0*
Fiskberedningsanstalter och konservfabriker	473	*61·6*	108	*14·1*	532	*69·3*
6. *Textil- och beklädnadsindustri*	**28 987**	*66·2*	**8 590**	*19·6*	**31 984**	*73·1*
Bomullsspinnerier och -väverier	8 587	*64·9*	2 635	*19·9*	9 598	*72·5*
Lin-, hamp- och jutespinnerier och -väverier	2 234	*61·9*	895	*24·8*	2 612	*72·3*
Ullspinnerier och ylleväverier	6 449	*55·3*	2 196	*18·8*	7 497	*64·3*
Trikåfabriker	3 476	*86·6*	991	*24·7*	3 592	*89·5*
Band- och gardinfabriker samt snörmakerier	811	*65·9*	320	*26·0*	920	*74·7*
Sömnadsfabriker	5 046	*85·6*	949	*16·1*	5 149	*87·3*
Hatt- och mössfabriker	1 644	*76·9*	338	*15·8*	1 720	*80·5*
7. *Läder-, hår- och gummivaruindustri*	**4 498**	*35·0*	**2 722**	*21·2*	**6 091**	*47·5*
Päls- och skinnvarufabriker	517	*60·8*	80	*9·4*	561	*65·9*
Skofabriker	2 798	*38·0*	1 899	*25·8*	3 850	*52·3*
Gummivarufabriker	802	*50·5*	338	*21·3*	983	*61·8*
Annan hithörande industri	348	*28·4*	310	*25·3*	576	*47·0*
8. *Kemisk-teknisk industri*	**4 694**	*32·6*	**2 450**	*17·0*	**5 956**	*41·4*
Olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker	777	*44·3*	210	*12·0*	869	*49·5*
Tändsticksfabriker	2 932	*41·6*	1 777	*25·2*	3 803	*54·0*
Annan kemisk-teknisk industri	423	*19·2*	217	*9·8*	563	*25·5*
Summa för samtliga grupper	**62 886**	*17·3*	**47 886**	*13·3*	**97 534**	*27·0*

Användningen av kvinnor och minderåriga inom industrien under åren 1896—1913 framgår av efterföljande tablå:

År.	Kvinnor. % av hela antalet arbetare.	Minderåriga.
1913	17·3	13·3
1912	17·4	13·4
1911	17·3	13·1
1906—1910 (medeltal)	17·4	13·6
1901—1905 »	17·0	14·0
1896—1900 »	17·0	13·8

Beträffande kvinnors och minderårigas användande i arbete inom olika industrigrenar meddelas detaljerade uppgifter i huvudtabellen å sid. 766—767 ävensom i tabellen å sid. 763, i vilken upptagits de yrkesgrupper, som under år 1913 sysselsatt mer än 500 minderåriga samt vuxna kvinnor tillsammantagna.

Kvinnor och minderåriga utgöra tillsammans mer än hälften av arbetsstyrkan inom textil- och beklädnadsindustrien (73·1 %) samt dessutom inom följande industrigrenar:

Choklad- och karamellfabriker . . . . . 79·7 %.	Päls- och skinnvarufabriker . . . . . 65·9 %.
Tobaksfabriker . . . . . 75·8 »	Gummivarufabriker . . . . . 61·8 »
Fiskberedningsanstalter o. konservfabr. . 69·3 »	Tändsticksfabriker . . . . . 54·0 »
Kartongvarufabriker och annan pappersindustri . . . . . 68·4 »	Skofabriker . . . . . 52·3 »
Mejerier . . . . . 68·0 »	Guld- och silvervarufabriker . . . . . 50·3 »

Det är i allmänhet kvinnorna — vuxna eller minderåriga — som i främsta rummet bidraga till de höga procenttalen inom ovan nämnda yrkesgrupper. Å andra sidan kan anmärkas, hurusom vid sågverken och hyvlerierna de manliga minderåriga utgöra 15·9 % av samtliga arbetare, kvinnorna däremot blott 0·6 %; vid låd- och fanérfabrikerna äro motsvarande siffror 30·0 och 1·5 %, vid verken för framställning av järn- och stål 9·9 och 0·5 %, vid tegelbruken 11·0 och 1·6 %, vid glasbruken 18·8 och 5·6 % o. s. v. Absolut taget förekommer största antalet minderåriga vid sågverken och hyvlerierna (7 123, därav blott 86 kvinnliga) samt mekaniska verkstäderna (3 669, därav 36 kvinnliga).

Tabellen å sid. 765 utvisar, i vad mån olika landsdelar förete skiljaktigheter med avseende å kvinnors och minderårigas användande inom industrien. Deras sammanlagda antal var störst i Göteborgs och Bohus län med 13 761, varefter följa Stockholms stad med 12 197, Malmöhus län med 11 365 samt Älvsborgs och Östergötlands län med resp. 8 944 och 7 598 vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. Med hänsyn till den relativa frekvensen blir länens ordning emellertid följande: Älvsborgs län med 43·4 %, Göteborgs och Bohus län med 37·1 %, Östergötlands län med 36·9 %, Stockholms stad med 36·8 %, Hallands län med 34·9 % samt Malmöhus län med 31·4 %. I hela riket utgjorde antalet vuxna kvinnor samt minderåriga inom industrien 97 613 personer.

Inom industrien sysselsatta vuxna kvinnor och minderåriga i olika landsdelar år 1913.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Kvinnor.		Minderåriga.		Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen.	
	Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.
Stockholms stad	10 393	*31·5*	3 052	*9·2*	12 197	*36·8*
» län	1 792	*13·4*	1 523	*11·4*	3 036	*22·7*
Uppsala »	774	*10·4*	967	*13·0*	1 563	*21·0*
Södermanlands »	1 269	*11·6*	1 531	*14·0*	2 563	*23·5*
Östergötlands »	5 679	*27·5*	2 951	*14·3*	7 598	*36·9*
Jönköpings »	1 994	*13·8*	2 322	*16·0*	3 717	*25·6*
Kronobergs »	687	*10·5*	1 220	*18·6*	1 666	*25·5*
Kalmar »	1 163	*12·1*	1 384	*14·4*	2 221	*23·1*
Gottlands »	120	*9·0*	38	*2·9*	151	*11·4*
Blekinge »	1 028	*12·2*	708	*8·4*	1 538	*18·2*
Kristianstads »	1 094	*12·0*	763	*8·3*	1 676	*18·3*
Malmöhus »	8 821	*24·4*	4 573	*12·6*	11 365	*31·4*
Hallands »	1 240	*24·5*	824	*16·3*	1 765	*34·9*
Göteborgs och Bohus »	10 358	*27·9*	5 752	*15·5*	13 761	*37·1*
Älvsborgs »	6 882	*33·4*	3 470	*16·8*	8 944	*43·4*
Skaraborgs »	2 121	*22·2*	1 134	*11·9*	2 864	*30·0*
Värmlands »	1 115	*7·1*	2 189	*14·0*	2 998	*19·1*
Örebro »	1 796	*10·3*	2 305	*13·2*	3 580	*20·5*
Västmanlands »	605	*4·4*	1 678	*12·3*	2 138	*15·7*
Kopparbergs »	624	*3·5*	2 059	*11·7*	2 548	*14·4*
Gävleborgs »	1 831	*9·1*	3 061	*15·2*	4 408	*21·9*
Västernorrlands »	666	*3·9*	2 472	*14·3*	3 078	*17·8*
Jämtlands »	175	*6·9*	335	*13·2*	486	*19·1*
Västerbottens »	82	*1·7*	688	*14·7*	770	*16·4*
Norrbottens »	110	*1·4*	883	*10·9*	982	*12·1*
Hela riket 1913	**62 419**	*17·5*	**47 882**	*13·5*	**97 613**	*27·1*
» » 1912	59 528	*17·4*	45 860	*13·4*	92 356	*27·0*
» » 1911	58 027	*17·3*	43 749	*13·1*	89 737	*26·8*
» » 1910	58 943	*17·7*	44 078	*13·3*	90 603	*27·3*
» » 1909	56 464	*17·7*	42 540	*13·4*	87 201	*27·4*
» » 1908	55 897	*17·1*	43 644	*13·3*	87 810	*26·8*
» » 1907	57 334	*17·1*	46 555	*13·9*	91 296	*27·3*
» » 1906	57 053	*17·4*	45 486	*13·9*	90 134	*27·5*
Medeltal för åren 1901—1905	51 304	*17·0*	42 360	*14·0*	82 543	*27·3*
» » » 1896—1900	45 465	*17·0*	36 977	*13·8*	73 376	*27·4*

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien år 1913.

(Enligt Kungl. Kommerskollegii berättelse ang. bergshanteringen och industrien år 1913.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Yrkesgrupper.	Arbetare.						
	Hela antalet.	Därav voro: kvinnor.		minderåriga.			
		Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal. Manl.	Kvinnl.	Summa.	% av hela antalet arbetare.
1. *Malmbrytning och metallindustri*	**110 651**	**3 545**	*3·2*	**11 540**	**644**	**12 184**	*11·0*
Järnmalmsgruvor och anrikningsverk	12 141	140	*1·2*	981	35	1 016	*8·4*
Andra malmgruvor och anrikningsverk	1 440	12	*0·8*	122	3	125	*8·7*
Verk för framställning av järn o. stål	22 263	105	*0·5*	2 212	48	2 260	*10·2*
Verk för framställning av andra metaller	715	—	*0·0*	26	—	26	*3·6*
Järn- och stålmanufaktur	13 571	860	*6·3*	2 212	200	2 412	*17·8*
Mekaniska verkstäder	39 661	237	*1·7*	3 633	36	3 669	*34·5*
Skeppsvarv	6 840	8	*0·1*	510	—	510	*7·5*
Fabriker för elektriska maskiner	2 698	149	*5·5*	365	46	411	*15·2*
Fabriker för elektriska apparater och ledningar	3 140	867	*27·6*	314	104	418	*13·3*
Instrument och urfabriker	1 237	63	*5·1*	130	11	141	*11·4*
Metallmanufaktur	5 661	708	*12·5*	862	125	987	*17·4*
Guld- och silvervarufabriker	952	383	*40·2*	96	36	132	*13·9*
Annan järn- och metallindustri	332	13	*3·9*	77	—	77	*23·2*
2. *Jord- och stenindustri*	**44 189**	**2 082**	*4·7*	**4 318**	**644**	**4 962**	*11·2*
Kolgruvor	2 137	—	*0·0*	169	—	169	*79·1*
Torvindustri	3 379	456	*13·5*	453	160	613	*18·1*
Brytning jämte grovhuggning o. krossning av sten	12 592	32	*0·3*	881	13	894	*7·1*
Finare stenförädlingsindustri	1 760	—	*0·0*	162	—	162	*9·2*
Kalk- och kritbruk	2 588	11	*0·4*	48	—	48	*1·9*
Cementfabriker	1 705	6	*0·4*	98	—	98	*5·7*
Stengods- och lergodsfabriker	81	2	*2·5*	22	1	23	*28·4*
Tegelbruk	9 732	152	*1·6*	1 066	37	1 103	*11·3*
Porslins- och kakelfabriker	3 217	1 104	*34·3*	316	239	555	*17·3*
Glasindustri	5 639	316	*5·6*	1 071	194	1 265	*22·4*
Annan jord- och stenindustri	1 359	3	*0·2*	32	—	32	*2·4*
3. *Träindustri*	**57 680**	**869**	*1·5*	**8 730**	**233**	**8 963**	*15·5*
Sågverk och hyvlerier	44 150	268	*0·6*	7 037	86	7 123	*16·1*
Låd- och fanérfabriker	393	6	*1·5*	118	1	119	*30·3*
Prämvarv och båtbyggerier	539	—	*0·0*	29	—	29	*5·4*
Snickeri- och möbelfabriker	10 549	154	*1·5*	1 236	41	1 277	*12·1*
Annan trävarufabrikation	2 049	441	*21·5*	310	105	415	*20·3*
4. *Pappers- och grafisk industri*	**37 285**	**5 600**	*15·0*	**3 596**	**1 628**	**5 224**	*14·0*
Pappersmassefabriker	12 271	144	*1·2*	835	45	880	*7·2*
Pappersbruk och pappfabriker	11 251	1 695	*15·1*	611	467	1 078	*9·6*
Kartongvarufabriker och annan pappersindustri	3 785	2 124	*56·1*	464	788	1 252	*33·1*
Tapetfabriker	289	47	*16·3*	70	5	75	*26·0*
Grafiska anstalter	1 555	368	*23·7*	331	109	440	*28·3*
Boktryckerier	8 134	1 222	*15·0*	1 285	214	1 499	*18·4*
5. *Livsmedelsindustri*	**35 868**	**12 111**	*35·8*	**1 112**	**1 629**	**2 741**	*7·6*
Kvarnrörelser	2 856	58	*2·0*	90	8	98	*3·4*
Stärkelsefabriker	528	30	*5·7*	5	—	5	*0·9*
Pressjästfabriker	186	7	*3·8*	9	3	12	*6·5*
Bagerier	3 221	1 205	*37·4*	155	139	294	*9·1*
Råsockerbruk (inkl. saftstationer)	5 071	59	*1·2*	3	—	3	*0·1*

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Yrkesgrupper.	Arbetare.						
	Hela antalet.	Därav voro:					
		kvinnor.		minderåriga.			
		Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.			% av hela antalet arbetare.
				Manl.	Kvinnl.	Summa.	
Sockerraffinaderier	1 485	221	*14·9*	8	—	8	*0·5*
Kombinerade sockerfabriker	1 159	214	*18·5*	18	—	18	*1·6*
Choklad- och karamellfabriker	2 578	1 913	*74·2*	141	812	953	*37·0*
Brännvinsbrännerier	905	—	*0·0*	2	—	2	*0·2*
Destilleringsverk	158	7	*4·4*	—	5	5	*3·2*
Bryggerier och mälterier	5 810	1 344	*23·1*	204	26	230	*4·0*
Fabriker för andra dryckesvaror	760	282	*37·1*	36	7	43	*5·7*
Tobaksfabriker	4 706	3 339	*71·0*	230	482	712	*15·1*
Mejerier	4 007	2 655	*66·3*	68	56	124	*3·1*
Margarin- och flottfabriker samt talgraffinaderier	637	121	*19·0*	39	11	50	*7·8*
Slakterier och charkuterier	728	83	*11·4*	28	4	32	*4·4*
Fiskberedningsanstalter och konservfabriker	768	473	*61·6*	59	49	108	*14·1*
Annan livsmedelsindustri	305	100	*32·8*	17	27	44	*14·4*
6. *Textil- och beklädnadsindustri*	**43 755**	**28 987**	*66·2*	**2 997**	**5 593**	**8 590**	*19·6*
Bomullsspinnerier och -väverier	13 231	8 587	*64·9*	1 011	1 624	2 635	*19·9*
Lin-, hamp- och jutespinnerier samt -väverier	3 611	2 234	*61·9*	378	517	895	*24·8*
Ullspinnerier och ylleväverier	11 663	6 449	*55·3*	1 048	1 148	2 196	*18·8*
Trikåfabriker	4 014	3 476	*86·6*	116	875	991	*24·7*
Band- och gardinfabriker samt snörmakerier	1 231	811	*65·9*	109	211	320	*26·0*
Repslagerier och bindgarnsfabriker	463	233	*50·3*	64	22	86	*18·6*
Sömnadsfabriker	5 898	5 046	*85·6*	103	846	949	*16·1*
Hatt- och mössfabriker	2 137	1 644	*76·9*	76	262	338	*15·8*
Färgerier, blekerier och impregneringsfabriker	1 181	311	*26·3*	65	28	93	*7·9*
Annan hithörande industri	326	196	*60·1*	27	60	87	*26·7*
7. *Läder-, hår- och gummivaruindustri*	**12 835**	**4 498**	*35·0*	**1 593**	**1 129**	**2 722**	*21·2*
Garverier	1 812	33	*1·8*	88	7	95	*5·2*
Päls- och skinnvarufabriker	851	517	*60·8*	44	36	80	*9·4*
Skofabriker	7 357	2 798	*38·0*	1 052	847	1 899	*25·8*
Gummivarufabriker	1 590	802	*50·4*	181	157	338	*21·3*
Annan hithörande industri	1 225	348	*28·4*	228	82	310	*25·3*
8. *Kemisk-teknisk industri*	**14 398**	**4 694**	*32·6*	**1 262**	**1 188**	**2 450**	*17·0*
Färg- och fernissfabriker	375	98	*26·2*	33	37	70	*45·3*
Olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker	1 754	777	*44·3*	92	118	210	*12·0*
Konstgödningsfabriker	1 350	6	*0·4*	51	—	51	*3·8*
Kolnings- och trädestillationsverk	570	4	*0·7*	35	—	35	*6·1*
Krutbruk och andra sprängämnesfabriker	1 098	454	*41·3*	40	50	90	*8·2*
Tändsticksfabriker	7 044	2 932	*41·6*	871	906	1 777	*25·2*
Annan kemisk-teknisk industri	2 207	423	*19·2*	140	77	217	*9·8*
9. *Kraft-, belysnings- och vattenverk*	**4 083**	**33**	*0·8*	**46**	—	**46**	*1·1*
Elektricitetsverk	1 754	21	*1·2*	27	—	27	*1·5*
Gasverk	1 499	11	*0·7*	7	—	7	*0·5*
Vattenledningsverk	830	1	*0·1*	12	—	12	*1·4*
Summa för samtliga grupper	**360 744**	**62 419**	*17·3*	**35 194**	**12 688**	**47 882**	*13·3*

Ändrade bestämmelser angående försäljning av brännvin samt av vin och öl m. m.

I. Tillfälligt rusdrycksförbud.[1]

Såsom förut omnämnts, hade chefen för finansdepartementet låtit utarbeta förslag till ändrad lydelse av 35 § i brännvinsförsäljningsförordningen den 9 juni 1905 samt 31 § i förordningen samma dag angående försäljning av vin och öl, i syfte att bereda möjlighet att förhindra eller försvåra åtkomsten av spritdrycker under vissa särskilt kritiska förhållanden. Förslagen blevo, efter att hava undergått granskning inom socialstyrelsen och kontrollstyrelsen samt därefter i vissa avseenden omarbetats, framlagda för innevarande års riksdag och med vissa modifikationer av kamrarna antagna. Kungl. Maj:t har härefter, med godkännande av riksdagens beslut, i vad det skiljer sig från vad i den kungliga propositionen föreslagits, den 21 maj utfärdat förordningar om ändrad lydelse av vidkommande paragrafer i ovan nämnda författningar.

I brännvinsförsäljningsförordningen skall, enligt vad sålunda beslutats, införas ett nytt moment av följande lydelse:

35 §. 2. Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med brännvin eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel, äge Kungl. Maj:t därom förordna. I fall, varom nu är sagt, må ock sådant förordnande, även om det ej kan anses erforderligt för ordningens upprätthållande, meddelas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, där Kungl. Maj:t det medgivit.

Motsvarande tillägg i förordningen angående försäljning av vin och öl har erhållit följande formulering:

31 §. 2. Finnes — — — — — bedrivande av försäljning av vin eller öl eller att föreskriva inskränkningar i sådan försäljning, äge Kungl. Maj:t därom förordna. I fall — — — — — medgivit.

Det förslag till ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, som av Kungl. Maj:t efter kontrollstyrelsens hemställan i samband med ovan berörda författningsändringar förelagts riksdagen, blev i oförändrat skick antaget.[2]

---

[1] Jfr »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 117. — [2] Jfr »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 120—121.

II. Den individuella kontrollen vid brännvinsutminuteringen.[1]

Den lagstiftning om upprättande av kontrollområden för underlättande av åtgärder för individuell kontroll vid brännvinsutminuteringen, som vid 1914 års riksdag genomfördes, har innevarande år ytterligare utvidgats. Sålunda har införande av kontroll, till vilka personer och i vilken mängd försäljning äger rum, gjorts *obligatorisk* vid all utminutering av brännvin, och har på grund härav ålagts kontrollstyrelsen att indela hela riket i kontrollområden. Det enligt 1914 års riksdags beslut i brännvinsförsäljningsförordningens 15 § införda andra momentet har härvid erhållit följande förändrade lydelse:

2. Vid all utminutering av brännvin skall bolag enligt grunder, som av kontrollstyrelsen godkännas, anordna verksam kontroll till vilka personer och till vilken mängd försäljning i varje särskilt fall äger rum, och må härvid fastställas viss myckenhet, utöver vilken under angiven tid utminutering till köpare eller vissa sådana ej må ske. Sådan kontroll skall jämväl omfatta rätt till utminutering, som jämlikt 17 § 2 mom. av bolag överlåtits. Vidtager bolag ändring i föreskrifterna för den kontroll, bolaget anordnat, vare bolaget skyldigt att därom göra anmälan hos kontrollstyrelsen.

Det åligger kontrollstyrelsen att för utminutering av brännvin indela riket i kontrollområden, ävensom att i denna indelning vidtaga de jämkningar, som betingas därav, att inom viss kommun rättighet till utminutering upphör eller upplåtes eller som av andra orsaker påkallas.

Innehavare av rättighet till detaljhandel må ej utminutera brännvin till person, boende inom annat kontrollområde än det, där rättigheten utövas, där ej det bolag, inom vars kontrollområde personen är boende, därtill, med iakttagande av de föreskrifter, kontrollstyrelsen kan meddela, lämnat medgivande.

Bolag vare på anfordran av köpare, till vilken bolaget finner utminutering kunna äga rum, pliktigt att, sedan erforderlig säkerhet nedsatts, söka till skäligt pris från namngiven handlande vare sig inom eller utom riket anskaffa angiven varusort av brännvin.

Till berörda paragraf har vidare fogats nedanstående nya moment:

10. Förmenar någon, att bolag obehörigen vägrat att till honom utminutera brännvin eller lämna honom sådant medgivande, som i 2 mom. tredje stycket avses, eller att bolag beträffande ämne, varom det tillkommer kontrollstyrelsen att meddela föreskrift, vidtagit åtgärd, som kränker hans enskilda rätt eller strider emot förordningens syfte, må han hos kontrollstyrelsen göra framställning om åvägabringande av rättelse i det överklagade förhållandet. Över kontrollstyrelsens beslut i fråga om bolags vägran att utminutera brännvin må klagan ej föras.

Den lucka i kontrollagstiftningen, som efter 1914 års riksdagsbeslut förefanns därutinnan, att personer, som på grund av gällande restriktioner blivit avstängda från brännvinsinköp, kunnat förskaffa sig spirituosa från utlandet, har slutligen kompletterats genom följande stadgande:

---

[1] Jfr sid. 387.

IV. Om införsel av brännvin från utrikes ort.

26 §.

1. Brännvin må till riket införas blott av den, som visar sig äga rätt försälja brännvin.

2. Vid varje tullplats i riket skall över därstädes till införsel angivna slag av brännvin föras särskild förteckning enligt formulär, som av generaltullstyrelsen fastställes efter kontrollstyrelsens hörande. Denna förteckning skall vid varje års slut insändas till kontrollstyrelsen.

3. Brännvin må icke från tullverket utlämnas annorledes än mot kvitto, utfärdat av den, som enligt 1 mom. är berättigad att införa sådan dryck, dock att brännvin, som från utlandet inkommit till bolag, vilket jämlikt 12 eller 14 § fått övertaga all detaljhandel med brännvin inom kommun, må mot kvitto utlämnas till den, som visar sig hava erhållit bolagets medgivande därtill.

4. Utan hinder av vad i denna paragraf stadgas, må

a) brännvin till riket införas av den, som enligt särskilt stadgande äger åtnjuta tullfrihet för från utlandet inkommande varor,

b) prov på brännvin i vanlig ordning till riket införas av vederbörligen legitimerad handelsresande,

c) resande, som ankommit från utrikes ort, för eget bruk mot erläggande av stadgad tull införa brännvin intill viss mindre, i tullförfattningarna angiven myckenhet,

d) till skeppsproviant hänförligt brännvin behandlas på sätt i tullförfattningarna finnes stadgat; dock må brännvin, som förtullats såsom överskott av skeppsproviant, icke från fartyg ilandföras.

5. Angående införsel av brännvin till riket för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål eller för apoteksbehov meddelas särskilda bestämmelser av Kungl. Maj:t.

6. Med från utlandet infört brännvin, som på grund av stadgandet i denna paragraf ej må från tullverket utlämnas, skall förfaras på sätt Kungl. Maj:t förordnar.

I övrigt hava i brännvinsförsäljningsförordningen vidtagits vissa av de förutnämnda nya författningarna betingade förändringar. Sålunda hava förutvarande 26 och 27 §§ sammanslagits till en paragraf (27) samt 3 § omredigerats med hänsyn därtill, att den i 15 § 2 mom. omnämnda kontrollen framdeles är för alla bolag obligatorisk. Slutligen hava behövliga tillägg gjorts till ansvarsbestämmelserna i 40 och 42 §§.

Statsbidrag till Sveriges offentliga arbetsförmedling för år 1914.

I överensstämmelse med socialstyrelsens därom avgivna förslag har Kungl. Maj:t den 28 maj 1915 anbefallt statskontoret att av det under riksstatens sjätte huvudtitel på extra stat för år 1914 uppförda förslagsanslag till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket utbetala följande understödsbelopp:

Arbetsförmedlingen i	Jämlikt k. kungörelsen den 6 december 1912.[1] § 2 mom. 1. Kr.	§ 2 mom. 2. Kr.	Summa. Kr.
Stockholms stad	4 089·77	1 100	5 189·77
Stockholms län	1 230·90	500	1 730·90
Uppsala län	1 217·70	900	2 117·70
Södermanlands län	1 304·93	700	2 004·93
Östergötlands län	3 846·49	2 400	6 246·49
Norrköping	876·27	1 000	1 876·27
Jönköpings län	1 761·02	350	2 111·02
Kronobergs län	522·56	100	622·56
Norra Kalmar län	609·10	200	809·10
Södra Kalmar län	631·37	200	831·37
Blekinge län	1 534·10	600	2 134·10
Kristianstads län	1 152·66	1 000	2 152·66
Malmö	3 810·17	1 200	5 010·17
Lund	647·77	625	1 272·77
Landskrona	393·15	—	393·15
Hälsingborg	811·10	650	1 461·10
Ystad	362·06	—	362·06
Trälleborg	219·47	75	294·47
Eslöv	497·25	450	947·25
Skurup	377·70	—	377·70
Hallands län	1 194·28	500	1 694·28
Göteborgs och Bohus län	2 088·61	290	2 378·61
Göteborg	2 874·28	1 000	3 874·28
Älvsborgs län	284·06	—	284·06
Skaraborgs län	735·35	250	985·35
Värmlands län	488·41	250	738·41
Örebro län	1 192·55	450	1 642·55
Västmanlands län	1 049·59	450	1 499·59
Kopparbergs län	1 197·54	75	1 272·54
Gävle stad och län	1 230·89	250	1 480·89
Västernorrlands län	1 026·65	—	1 026·65
Jämtlands län	1 791·64	350	2 141·64
Västerbottens län	1 207·08	200	1 407·08
Norrbottens län	1 063·29	100	1 163·29
Tillsammans	**43 319·76**	**16 215**	**59 534·76**

[1] Ifrågavarande paragraf lyder:
Mom. 1. Understöd må erhållas till bestridande av samtliga för arbetsförmedlingen nödvändi utgifter för:
a) postporto;
b) abonnemang å rikstelefon;
c) telegram och interurbana telefonsamtal; samt
d) tryckning av formulär och blanketter.
Mom. 2. Efter prövning i varje särskilt fall kan därjämte erhållas understöd till bestridande av kostnaderna för de särskilda anordningar, som vidtagits för arbetsförmedling för landsbygdens behov, ävensom för samarbetet mellan särskilda anstalter. Se vidare »Soc. Medd.», årg. 1913, s. 174.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

75. Under arbete i en kraftstation dödades en maskinist S. av elektrisk ström. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men av kroppens läge och de erhållna skadorna (brännsår å båda händerna samt krossår i huvudet, det senare ådraget i fallet till golvet) kan man sluta sig till förloppet. S. synes hava varit sysselsatt med att byta proppar för kraftstationsbelysningen, och som dessa voro placerade i närheten av en 1 000-volts ledning, har han kommit i kontakt med denna och samtidigt berört ett järnstativ, varvid strömmen gått rätt genom kroppen. Företagna upplivningsförsök blevo utan resultat.

76. En arbetare S. vid en trämassefabrik var sysselsatt med kapning av stockar vid en balanskapsåg och blev därvid så svårt skadad, att han avled följande dag. Ingen såg när olyckan hände, men sannolikt har en avkapad stock gripits av cirkelsågens tänder och slungats mot S:s huvud, åstadkommande brott å hjärnskålen samt inre blödningar. En arbetare A., som vid S:s höga rop skyndade in i såghuset, fann honom sittande på en massavedhög invid sågen och observerade, att han med ena foten satt fast i såginrättningen samt hade en avsågad kort stock liggande tvärs över båda benen. A. vitsordade, att det ofta hände, att stockar o. d. grepos av klingan, som saknade skyddsanordning, och kastades mot tak och väggar. Yrkesinspektören föreskrev anbringande av skyddsanordning enligt yrkesinspektionens ritning n:o 9/1909.

77. En banvakt F. blev överkörd och dödad av ett järnvägståg. F. hade gästat en kamrat och for vid 9-tiden på aftonen på tralla direkt ut på tjänstgöring. Som det var disigt och synnerligen mörkt och han dessutom synes hava glömt, att ett snälltåg var i annalkande, blev han överraskad av detta, när han hunnit fram till en bro, och, som nämnts, överkörd. En vid bron posterande beväringsman observerade att något ovanligt hänt och fann, vid undersökning av banvallen, kringkastade delar av F:s kropp.

78. Under arbete vid en lyftkran blev kranskötaren A. svårt skadad. Lyftlinan hade varit avrullad till nästan hela sin längd, emedan kroken skulle häktas på en »vagnkupa», som därefter skulle lyftas upp för att placeras å tippvagnen. När linan började spelas in på trumman, lade den sig i kors å densamma, varför A. skulle rätta till den med blotta handen, som då blev fastklämd mellan linan och trumman. A. blev sålunda indragen och följde med trumman två varv, innan händelsen observerades av två kamrater, vilka skyndade att lösgöra A., som då erhållit brott å högra lårbenet, tredje vänstra revbenet och innerfalangen å högra tummen, vrickning å vänstra knäleden samt mjukdelsskador å högra örat. Till all lycka hade vagnkupan ännu inte börjat lyftas och följaktligen linan ännu inte spänts, ty eljest torde A. icke sluppit undan med livet. Yrkesinspektören föreskrev att för dylika arbeten skulle en spak eller liknande redskap användas.

79. Under arbete med stöttningsbyggnad i en gruva föll en arbetare V. ned till gruvans botten. Två hissar voro i bruk å arbetsplatsen, av vilka den norra stannade på 195 m. djup, den södra på 231 m. V. befann sig jämte en kamrat K. i den norra hissen, och hunnen till avvägningen på 195 m. djup hoppade K. ur för att giva spelstyraren signal att fortsätta nedåt, förbiseende att denna hiss icke gick längre ned.

Spelstyraren förde då hissen sakta uppåt i avsikt att anmoda arbetarna att byta hiss. K. hoppade då genast ur och gav stoppsignal, vilken åtlyddes av spelstyraren, när hissen höjts c:a 8 m. V. fattade ej genast situationen, utan försökte på de i hissgången liggande stämplingarna taga sig fram till steggången, men halkade och föll därvid från en höjd av c:a 45 m. Han fick högra lårbenet avbrutet och huvudet krossat samt synes hava dött omedelbart.

80. En arbetare D. vid en karbidfabrik fick sina kläder antända och erhöll så svåra brännskador, att han avled tre dagar efter olycksfallet. D. var jämte en kamrat sysselsatt med att å en vagn, som ej gick på räls, transportera tre block (»smältor») karbid, vartdera vägande c:a 400 kg., från smälthuset till kylhuset, där de skulle lämnas för att svalna. Kamraten sköt på vagnen, som av D. drogs med en kort järnkrok. När vagnen inkommit i kylhuset skulle den svängas på det släta järngolvet för att placeras vid sidan av en till torkning uppställd elektrod. Om vagnen eller någon av smältorna törnat emot elektroden har ej kunnat utrönas, men vagnen fick en stöt och D. halkade samtidigt omkull på golvet. Vid stöten bräcktes ett hörn av den översta smältan och den i smältans inre befintliga flytande karbiden rann ut på D:s kläder, som fattade eld. D. reste sig hastigt och sprang in i smälthuset, där elden snart släcktes genom vattenbegjutning. Han hade erhållit svåra brännskador å benen och armarna samt på en mindre del av ryggen. Efter att hava erhållit första vården å sjukstuga, forslades han sex timmar senare till lasarettet, där han dock, som förut nämnts, avled. För att förhindra ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, att vagnarna genom t. ex. anbringande av skyddsplåt runt vagnen skulle ändras så, att smältorna ej vidare utsattes för möjligheten att komma i beröring med i närheten befintliga föremål; vidare föreskrevs, att endast två smältor, liggande bredvid varandra, finge placeras på samma vagn — detta på grund av de använda vagnarnas ringa stabilitet — samt att dragkrokarna skulle förlängas till 2 m:s längd.

81. En sågverksarbetare D. sysslade med klyvning av lådbräder vid en klyvsåg med valsmatning. En av de kluvna bräderna hade, sedan den gått igenom sågen, av någon anledning fattats av sågtänderna och kastats mot skyddshuven, som vek undan, varvid sågklingan blev fri. Därigenom kunde brädan av sågtänderna föras vidare och kastades våldsamt mot D., som träffades i halsen så hårt att han genast avled. Orsaken till att skyddshuven, som samtidigt tjänstgör som utsugningshuv för sågspånen, kunde av brädan föras åt sidan var den, att huven uppbäres av tvenne ståndare, ledbart förbundna med sågbordet för att medgiva utbyte av sågklingor. Någon fastlåsningsanordning för ståndarna fanns ej. För att förhindra ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, att i sågbordet skulle anbringas en fast ståndare, som med en tvärarm anligger mot de ovannämnda svängbara ståndarna, så att huven ej kan föras undan förrän tvärarmen borttagits.

82. En brädgårdsarbetare H. nedföll under arbete från en höjd av 3·3 m. och bröt av sig nacken. Olycksfallet inträffade vid en s. k. avlastningsbrygga till den genom brädgården gående högbanan. Efter frukostrastens slut skulle H. jämte hans kamrater åter påtaga de skor, som de använde i arbetet. För detta ändamål hade de anordnat en provisorisk bänk på så sätt, att de instuckit tre korta plankor eller tvärslag i en brädstapel, som låg c:a 80 cm. från lastningsbryggan, och sedan över dessa plankor lagt en långgående planka. Tre av kamraterna hade satt sig på denna planka med fötterna på högbanan och ryggarna mot brädstapeln, då H. kom och satte sig så långt ut på plankan, att han kom utanför det yttersta tvärslaget och därigenom ej fick ryggstöd mot brädstapeln. I samma ögonblick han satte sig, gick nyssnämnda tvärslag utav och den långsgående plankan störtade ned jämte H. Kamraterna lyckades hålla sig kvar och undsluppo utan skador.

Registrering enligt den nya sjukkasselagen.

Andra kvartalet 1915.[1]

Under innevarande års andra kvartal registrerades sammanlagt 16 kassor enligt den nya sjukkasselagen med tillsammans c:a 3 927 medlemmar.

Inalles äro numera 999[2] kassor registrerade enligt den nya lagen, motsvarande 1 382 äldre kassor och med ett medlemsantal av i runt tal 509 000.

De under andra kvartalet registrerade sjukkassorna äro:

970. Telefonfabrikens sjuk- och begravningskassa, Stockholm.
971. Kvinnliga telegraftjänstemännens sjukkassa, Stockholm.
972. Kättilstad sjuk- och begravningshjälps-kassa.
973. Kuddby sjuk- och begravningskassa.
974. Absolutisters i Jönköping sjuk- och begravningskassa.
975. Torslunda sjuk- och begravningskassa.
976. Välinge sockens sjuk- och begravningskassa.
977. Sjuk- och begravningskassan Röda Ringen, Göteborg.
978. Borås sjuk- och begravningskassa för män och kvinnor.
979. Karlstads mekaniska verkstads arbetares sjuk- och begravningskassa.
980. Barnarps pastorats sjuk- och begravningskassa.
981. Hässleholms mekaniska verkstads arbetares sjuk- och begravningskassa.
982. Almby hundraförenings sjuk- och begravningskassa.
983. Stripa och Guldsmedshytte sjuk- och begravningshjälps-kassa.
984. Hudiksvalls fiskareförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
985. Sunds sjuk- och begravningskassa.

Av ovannämnda kassor utgör:

Stripa och Guldsmedshytte sjuk- och begravningshjälps-kassa en sammanslutning av Guldsmedshytte aktiebolags arbetares sjuk- och begravningskassa samt Stripa gruvebolags arbetares sjuk- och begravningskassa.

---

[1] Under första och andra halvåren 1911 samt första halvåret, tredje och fjärde kvartalen 1912, första, andra, tredje och fjärde kvartalen 1913 samt första, andra, tredje och fjärde kvartalen 1914 registrerade kassor redovisades i »Medd.» 1911, sid. 567; i »Medd.» 1912, sid. 863, 954 och 1027, i »Medd.» 1913, sid. 499, 502, 636 och 852; i »Medd.» 1914, sid. 42, 340, 666 och 1177 samt i »Medd.» 1915, sid. 153 och 412.

[2] Häri inberäknade fjorton fortsättningskassor, som icke ingå i den vanliga nummerföljden.

Kortare meddelanden.

— Kollektivavtal m. m. —

Undersökning rörande lagstiftning om biläggande av arbetstvister. I Post- och Inrikes Tidningar har offentliggjorts följande utdrag av protokoll över civilärenden, hållet inför H. M. Konungen i statsrådet den 18 juni 1915.

Efter gemensam beredning med justitiedepartementet anförde chefen för civildepartementet, statsrådet von Sydow följande:

»Vid 1910 och 1911 års riksdagar framlade Eders Kungl. Maj:t åtskilliga lagförslag, åsyftande företrädesvis att giva en rättslig reglering åt avtalsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetare samt att i övrigt på verksamt sätt befrämja arbetsfreden. På grund av kamrarnas skiljaktiga beslut blevo ifrågavarande förslag ej av riksdagen antagna.

Enligt min mening synas emellertid särskilda omständigheter tala för att frågan om lagstiftning på förevarande område omedelbart ägnas förnyad uppmärksamhet. Det torde nämligen kunna antagas, att, huru än förhållandena efter världskriget gestalta sig, dess följder komma att väsentligen inverka på vårt näringslivs olika grenar. Till följd härav och av andra härmed sammanhängande omständigheter kunna tvister i större omfattning vara att befara på arbetsmarknaden. Det måste då framstå såsom en samhällsangelägenhet av synnerlig vikt att söka genom en förutseende lagstiftning mildra verkningarna av dessa tvister.

I vilken omfattning man nu bör upptaga en lagstiftning i detta, alltid ömtåliga ämne, lärer icke utan en närmare undersökning kunna bedömas. Måhända skall det visa sig, att uppfattning och tänkesätt bland såväl arbetsgivare som arbetare under de år, som gått, modifierats därhän, att det icke längre skall möta oöverstigliga svårigheter att åstadkomma ett i och för sig önskvärt legislativt reglerande av själva avtalsförhållandet. Måhända skall det också visa sig mest ändamålsenligt att begränsa sig till en lagstiftning i syfte att, utöver vad nu är fallet, stödja träffande av överenskommelser för uppkomna arbetstvisters biläggande. Jag tänker härvid i främsta rummet på stärkande och utvecklande av det nu förefintliga förlikningsförfarandet i arbetstvister samt den tidigare diskuterade frågan om inrättande av en särskild skiljedomstol. Det vore till stort gagn, om man åtminstone i dessa hänseenden kunde komma till ett tillfredsställande resultat.

Den ifrågasatta undersökningens verkställande torde lämpligen kunna överlämnas till socialstyrelsen, som icke lärer underlåta att under utredningsarbetet anlita biträde av sakkunniga personer även utom styrelsen. När resultatet av undersökningen föreligger, torde jag bliva i tillfälle att inför Eders Kungl. Maj:t närmare yttra mig om de riktlinjer, efter vilka eventuellt förslag i ämnet lämpligen synes böra utarbetas.

Jag tillåter mig sålunda hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt socialstyrelsen att verkställa undersökning, huruvida och i vad mån åtgärder, särskilt på lagstiftningens väg, i nu ifrågavarande syfte kunna åstadkommas, ävensom att skyndsamt inkomma med yttrande angående resultatet av den sålunda anbefallda undersökningen.»

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade H. M. Konungen bifalla samt förordnade, att protokollet i detta ärende finge offentliggöras.

— Strejker, lockouter m. m. —

Skandinavisk överenskommelse mellan arbetsgivarna om understöd vid arbetskonflikter. En överenskommelse rörande ömsesidigt understöd vid arbetskonflikter har träffats mellan

Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges verkstadsförening, Centrala arbetsgivareförbundet, Norsk arbeidsgiverforening och Dansk arbeidsgiver- og mesterforening.

Understödet skall utgå endast, såvitt en träffad överenskommelse om understöd mellan landsorganisationerna i de skandinaviska länderna blir tillämpad. Bidraget å arbetsgivarsidan är liksom arbetarnas beräknat till 50 öre i veckan för varje arbetare, dock icke för mera än 80 000 arbetare från något land. Som maximitiden för understöds utgående är beräknad till fem veckor, kan understödet icke obligatoriskt utgå för något land under ett år med mera än 200 000 kr.

Understöd, som från norsk eller dansk sida utgår till de svenska arbetsgivarföreningarna, skall — enligt särskilt avtal — fördelas mellan dessa i förhållande till antalet strejkande eller utestängda arbetare hos medlemmar i respektive svenska arbetsgivarföreningar. Understöd, som från svensk sida utgår till norska eller danska arbetsgivarföreningen eller till dem båda, skall mellan de svenska arbetsgivarföreningarna fördelas i förhållande till det antal arbetare, som äro anställda hos respektive svenska arbetsgivarföreningars medlemmar. En var av de tre svenska arbetsgivarföreningarna har rätt att efter åtta månader i förväg skedd uppsägning frånträda såväl den interskandinaviska överenskommelsen som detta inbördes avtal. Uppsägningen skall ske hos alla de arbetsgivarföreningar, vilka äro kontrahenter i det fördrag, som uppsägningen gäller.

Överenskommelsen säges vara av enbart defensiv natur, d. v. s. endast åsyfta de fall, där det ena landets arbetarorganisationer taga ekonomiskt understöd från något av de andra ländernas arbetarorganisationer.

— Socialförsäkring. —

Pensionsförsäkringsfondens förvaltning. Kungl. Maj:t har uppdragit åt en kommitté att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande förvaltningen och placeringen av den i 11 § av lagen om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond.

Till ordförande i kommittén har förordnats f. generaldirektören C. H. T. A. Lagerheim samt till ledamöter f. kammarrättsrådet A. O. C. Carleson, professor D. Davidson, ledamoten av Andra kammaren riksgäldsfullmäktigen A. Ekman, ledamoten av Första kammaren bankdirektören L. A. Hedenlund, generaldirektör J. G. A. af Jochnick, f. bankofullmäktigen jur. d:r frih. B. K. J. Langenskiöld, ledamoten av Andra kammaren A. H. Lindqvist och statskommissarien P. G. Södermark.

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna sex månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 120 616 (117 650 under motsvarande tid år 1914). Under samma tid hava 5 624 olycksfall anmälts till anstalten (5 120 år 1914). Till begravningshjälp för 31 dödsfall har utanordnats 1 860 kronor (år 1914 för 30 dödsfall 1 860 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 184 491 kronor (171 890 år 1914) samt för sjukhjälpsersättningar 170 639 kronor (155 096 år 1914) tillsammans 356 990 kronor (328 846 år 1914). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 56 (35 år 1914). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 204 fall (240 år 1914), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 538 fall (4 148 år 1914).

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under maj 1915. Den särdeles goda arbetstillgång, som rådde under april, fortsatte även under maj. Brist på manlig arbetskraft rapporterades inom nästan alla industrier berocnde därpå, att det överskott, som förut existerade på vissa håll, kommit till användning inom andra industrier eller försvunnit genom värvningen. Inom många industrier började även bristande tillgång på kvinnliga och minderåriga arbetare göra sig gällande.

Vid kolgruvorna rådde god arbetstillgång, men arbetet försvårades i hög grad på grund av den omfattande värvningen. Tackjärns-, järn- och stålindustrierna hade full sysselsättning. Inom

maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetades under högtryck med nattskift, söndagsarbete och övertidsarbete i stor utsträckning. Järnblecksindustrien företedde någon förbättring till följd av ökad efterfrågan på den inhemska marknaden. De övriga metallindustrierna voro fortfarande mycket livaktiga, särskilt de, som arbetade med beställningar för statens räkning. Inom textilindustrierna voro förhållandena tämligen likartade med dem, som rådde under föregående månad. Skoindustrien hade full sysselsättning med beställningar för arméns behov och även inom läderindustrien rådde särdeles god arbetstillgång. Beklädnadsindustrien företedde alltjämt stor livaktighet. Inom beställnings- och damskrädderierna gjorde sig den med säsongen sammanhängande uppgången gällande.

Byggnadsarbetarna hava i stor utsträckning tagit värvning, varför arbetslösheten trots inskränkt byggnadsverksamhet bland dem varit relativt ringa. Tegelindustrien visade någon nedgång. En allmän förbättring var märkbar inom lervaruindustrien, och inom glasindustrien var arbetstillgången jämförelsevis god. Näringsämnesindustrien var mycket livaktig, under det att fiskeriet fortfarande ogynnsamt påverkades av kriget. Inom lantbruket rådde överallt brist på arbetskraft. Bland hamnarbetarna var arbetstillgången fortfarande god utom på ostkusten. Inom handelsflottan gjorde sig en allmän brist på manskap gällande.

En direkt jämförelse med förhållandena på arbetsmarknaden motsvarande tid föregående år försvåras av värvningarna, överflyttningarna från en industri till en annan och i viss mån genom ersättandet av manlig arbetskraft med kvinnlig. Inom järn- och stål-, maskin-, skeppsbyggnads-, ylle-, trikåvaru-, sko-, beklädnads- och näringsämnesindustrierna var arbetstillgången avsevärt bättre till följd av arméleveranserna. Förbättrad arbetstillgång rådde likaledes inom kolgruvedriften samt inom byggnads- och trävaruindustrierna. Å andra sidan kan en nedgång konstateras inom linne-, lervaru- och tegelindustrierna, ävensom inom den grafiska industrien. Inom järnblecksindustrien var ställningen betydligt sämre än motsvarande tid föregående år, ehuru ingen egentlig arbetslöshet förekom beroende på att arbetarna erhållit anställning inom andra industrier.

Fackorganisationer med 925 655 medlemmar rapporterade 11 474 eller 1·2 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av maj mot 1·2 % vid slutet av april 1915 och 2·3 % vid utgången av maj 1914.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under maj och till mitten av juni 1915. Inom flertalet industrier, särskilt inom branscher, som medel- eller omedelbart arbetade för krigsändamål, var arbetstillgången under maj månad tillfredsställande. Många företag kunde fullgöra sina leveranser blott med största ansträngning och med tillgripande av övertidsarbete, dubbla och tredubbla skift. Någon väsentlig förändring av läget i jämförelse med närmast föregående månad inträdde i allmänhet ej. Anmärkningsvärd är emellertid en överallt skönjbar lättnad å den kvinnliga arbetsmarknaden.

Vad beträffar ställningen inom olika industrier är följande att anteckna. Vid gruvorna var avsättningen oförändrat god. Järn- och metallindustrien var i genomsnitt lika livligt sysselsatt som under föregående månad. Samma omdöme gäller den elektriska industrien i den mån den tillverkade krigsmaterial, vilket i stor utsträckning var fallet. Läget var tillfredsställande inom spånadsämnestillverkningen med undantag för vissa specialfack, exempelvis sidenindustrien. Likartade förhållanden rådde också inom några andra yrken, såsom den kemiska och träindustrierna. Inom vissa grenar av närings- och njutningsämnesindustrien, t. ex. vid bryggerier och cigarrfabriker, var arbetstillgången likaledes god. Inom byggnadsverksamheten, som redan före kriget var föga livaktig och vars läge genom kriget försämrades ytterligare, märktes under maj månad i några städer en viss förbättring till följd av offentlig byggnadsverksamhet.

Antalet arbetslösa var något lägre i maj än i april, men arbetslöshetsprocenten är densamma för båda månaderna. Av 1 033 475 organiserade arbetare voro vid slutet av maj 29 960 eller 2·9 % arbetslösa. Motsvarande absoluta tal för slutet av april är omkring 325 högre. För maj månad 1914 är arbetslöshetsprocenten 2·8.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 99 och för kvinnor 158 arbetssökande.

Enligt »Arbeitsmarkt-Anzeiger» voro onsdagar och lördagar under tiden 19 maj—12 juni oförmedlade arbetsansökningar och lediga platser till följande antal anmälda å arbetsförmedlingsanstalterna:

Dag.	Arbetsansökningar.		Lediga platser.	
	Antal arbetsförmedlingsanstalter.	Antal arbetssökande.	Antal arbetsförmedlingsanstalter.	Antal lediga platser.
19 maj	188	24 408	176	17 437
22 »	190	24 636	182	16 384
26 »	163	19 910	135	15 552
29 »	210	29 327	188	18 025
2 juni	183	25 146	158	17 031
5 »	188	27 913	175	17 898
9 »	169	21 806	160	16 070
12 »	213	30 671	207	21 686

Jämföras siffrorna i ovanstående tablå för samma veckodagar med varandra, så finner man beträffande de oförmedlade arbetsansökningarna, att de sjunkit till slutet av maj, men att vid månadsskiftet en stigande tendens gjorde sig gällande. För samtliga redovisningsdagar i maj kommo i medeltal 140 oförmedlade arbetsansökningar på varje arbetsförmedlingsanstalt mot 139 under den av sammanställningen omfattade delen av juni. Antalet lediga platser, som vid mitten av februari började minskas för att vid mitten av mars åter växa, gick i maj ånyo tillbaka, men begynte i juni något förändras i stigande riktning. På varje arbetsförmedlingsanstalt kommo i genomsnitt 102 lediga platser i maj och 104 under den redovisade delen av juni.

De oförmedlade arbetsansökningarna och lediga platserna fördelade sig på jordbruk, industri och grovarbete enligt följande tablå:

Dag.	Antal arbetsansökningar.			Antal lediga platser.		
	Jordbruk.	Industri.	Grovarbete.	Jordbruk.	Industri.	Grovarbete.
19 maj	136	17 157	7 115	3 468	9 869	4 100
22 »	125	16 334	8 177	3 621	8 960	3 803
26 »	109	13 384	6 417	2 763	8 410	4 379
29 »	174	18 155	10 998	3 812	9 703	4 510
2 juni	96	16 453	8 597	3 731	9 175	4 125
5 »	151	17 702	10 060	3 431	10 583	3 884
9 »	148	14 824	6 834	2 658	8 970	4 442
12 »	772	20 849	9 050	4 599	11 674	5 413

Vid en jämförelse mellan siffrorna i denna sammanställning framgår i fråga om oförmedlade arbetsansökningar inom jordbruket, att — oavsett siffran för den 12 juni — deras antal företer blott oväsentliga växlingar sedan mitten av maj. Ej heller i jämförelse med den närmast föregående tiden — beträffande vilken med ovanstående tablå överensstämmande sammanställningar förut publicerats i »Soc. Medd.» — ägde några större förskjutningar rum. Antalet anmälda lediga platser däremot sjönk i maj efter en avsevärd stegring i mars och april. Överskottet på industriarbetare avtog; de lediga platserna ökades något i juni. Antalet oplacerade grovarbetare sjönk, under det antalet lediga platser var ungefär detsamma som under närmast föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

Ut- och invandring.

Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar har under innevarande års *andra* kvartal varit betydligt mindre än under motsvarande tid förlidet år.

Enligt de till kungl. socialstyrelsen från vederbörande myndigheter nu inkomna uppgifterna hava under månaderna april—juni från hamnar i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg emigrerat till främmande världsdelar 907 i Sverige hemmahörande personer, varjämte 551 från annat land utvandrat härifrån. Läggas härtill motsvarande siffror för första kvartalet, befinnes emigrationen över nyssnämnda hamnar hava under förra halvåret 1915 omfattat 1 436 svenskar och 955 personer från annat land. Dessutom hava över Kristiania, Trondhjem och Bergen utvandrat under årets andra kvartal 347 och under första halvåret i allt 606 svenskar. Hela antalet svenska emigranter, som under första halvåret utvandrat över ovannämnda svenska och norska hamnar utgjorde 2 042, av vilka 1 099 voro män och 943 kvinnor, mot 5 672 under samma tid i fjol.

Ovanstående uppgifter omfatta icke dem, som utvandrat över andra hamnar, samt icke heller dem, som utflyttat till europeiska länder.

Emigrationen från Sverige under första halvåret av åren 1914 och 1915 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska eller norska hamnarna, på rikets olika delar på följande sätt:

	Över svenska hamnar.	Över norska hamnar.	Över svenska och norska hamnar.	
	Jan.—Juni.	Jan.—Juni.	Jan.—Juni.	Jan.—Juni.
	1915.	1915.	1915.	1914.
Stockholms stad	124	12	136	247
Stockholms län	35	2	37	66
Uppsala »	9	1	10	32
Södermanlands »	28	—	28	24
Östergötlands »	78	5	83	159
Jönköpings »	61	2	63	254
Kronobergs »	87	—	87	258
Kalmar »	153	3	156	481
Gottlands »	8	—	8	32
Blekinge »	89	—	89	232
Kristianstads »	91	—	91	362
Malmöhus »	106	—	106	287
Hallands »	95	—	95	322
Göteborgs och Bohus »	115	12	127	346
Älvsborgs »	90	46	136	250
Skaraborgs »	66	10	76	182
Värmlands »	36	265	301	543
Örebro »	28	16	44	92
Västmanlands »	13	2	15	40
Kopparbergs »	34	38	72	232
Gävleborgs »	46	22	68	248
Västernorrlands »	19	85	104	356
Jämtlands »	4	35	39	180
Västerbottens »	4	40	44	213
Norrbottens »	17	10	27	234
Hela riket	**1 436**	**606**	**2 042**	**5 672**
Från annat land	955			
Summa	**2 391**			

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under detta års sex första månader befordrats från de olika hamnarna i följande antal:

	Jan.—Mars.	April.	Maj.	Juni.	Summa. Jan.—Juni.
Stockholm	119	91	50	50	**310**
Malmö	131	140	69	60	**400**
Hälsingborg . . .	49	40	11	12	**112**
Göteborg	230	166	103	115	**614**
Kristiania	175	91	94	55	**415**
Trondhjem . . .	84	29	45	26	**184**
Bergen	—	2	4	1	**7**

— Bostadsförhållanden. —

Egnahemsfrågan. Riksförsäkringsanstalten har avgivit utlåtande till Kungl. Maj:t angående de sakkunniges betänkande i egnahemsfrågan.

De sakkunnige föreslogo i sitt betänkande, att vid erhållande av jordbrukslån för bildande av egna hem skulle i Riksförsäkringsanstalten kunna få tecknas livförsäkring av den beskaffenhet, att lånets s. k. amorteringsdel skulle vid låntagarens död anses gulden. Den s. k. amorteringsdelen skulle utgöra hälften av det ursprungliga lånet och uppgå till högst något över 3 000 kronor.

I sitt utlåtande framhåller Riksförsäkringsanstalten, att de sakkunnige tänkt sig livförsäkringen såsom *frivillig*, d. v. s. lån skulle lika väl kunna utlämnas utan som med livförsäkring. På anförda skäl anser Riksförsäkringsanstalten det emellertid vara att befara, att en frivillig livförsäkring skulle komma att vinna endast jämförelsevis ringa anslutning. En förutsättning för att livförsäkringen lämpligen skall kunna anordnas, är dock, att tillräcklig anslutning till försäkringen kan påräknas. De uppgjorda beräkningarna förutsätta givetvis en från försäkringsteknisk synpunkt tillräcklig försäkringsstock, enär eljest tillfälliga avvikelser skulle kunna få en för stor inverkan. Därjämte skulle vid en alltför ringa anslutning förvaltningskostnaderna för försäkringen komma att bliva alltför höga i förhållande till försäkringarnas antal.

För att erhålla en sådan anslutning till försäkringen, som måste anses önskvärd, anser Riksförsäkringsanstalten nödvändigt, att försäkringen göres *obligatorisk*, d. v. s. att lån ej erhålles, därest ej samtidigt livförsäkring tages. Härigenom skulle visserligen från lån utestängas sådana personer, som på grund av sjukdom icke kunna få försäkring ens mot förhöjd premie. Antalet dylika lånesökande torde emellertid bliva ytterst ringa, och det torde för övrigt icke vara lämpligt, att sådana personer erhålla egnahemslån. Från försäkringstvånget skulle dock möjligen kunna befrias sådana personer, som i enskild försäkringsanstalt hava försäkring av viss beskaffenhet.

Riksförsäkringsanstalten finner sig därför böra föreslå, att försäkringen göres obligatorisk med berörda undantag. Skulle det emellertid anses, att egnahemslåntagarna genom skyldighet att erlägga jämväl försäkringspremierna skulle så hårt betungas, att försäkringen därigenom skulle komma att verka hämmande på egnahemslånerörelsens utveckling, anser sig Riksförsäkringsanstalten böra framhålla, att hinder visserligen icke möter för att ifrågavarande försäkring anordnas såsom frivillig försäkring, men att i sådant fall risken för att statsverket måste tillsätta medel för fullgörandet av de genom försäkringen åtagna förbindelser icke oväsentligt ökas, ävensom att kostnaderna för försäkringens anordnande knappast komma att stå i rimligt förhållande till försäkringarnas antal. I händelse att försäkringen göres frivillig, bör åtminstone, enligt Riksförsäkringsanstaltens mening, i de reglementen m. m., som det åligger låneförmedlare att antaga för lånerörelsen, intagas den bestämmelse, att vid avgörande av företräde till lån mellan flera sökande den skall äga företräde, som med lånet förenar livförsäkring av nu ifrågavarande slag, och bör det tillika tillses, att denna bestämmelse noga efterleves.

Rörande försäkringens organisation ansluter sig Riksförsäkringsanstalten till de sakkunniges förslag, att försäkringen skall handhavas av Riksförsäkringsanstalten. Statskontoret skall dock

enligt Riksförsäkringsanstaltens mening mottaga livförsäkringspremierna samt förvalta försäkringsmedlen.

Riksförsäkringsanstaltens chef, överdirektör J. May, samt byrådirektören A. Ljunggren hava avgivit särskilda yttranden.

Överdirektör May anför således, att enligt hans mening försäkringen under alla förhållanden bör göras obligatorisk samt tecknas i Riksförsäkringsanstalten. Skulle försäkringen ordnas på frivillighetens väg komme anslutningen att bliva ringa, vilket från försäkringsteknisk synpunkt sett skulle vara synnerligen olämpligt. Särskilt framhåller överdirektören, att varje solitt organiserat försäkringsföretag måste baseras på grundvalen av de stora talens lag.

Byrådirektören Ljunggren däremot framhåller som sin mening, att en bestämmelse om obligatorisk försäkring kan komma att inverka till skada för egnahemsrörelsen i dess helhet, varför han anser, att Riksförsäkringsanstalten icke bort framställa förslag därom.

Bostadsfrågan i Lund. I september 1907 tillsatte stadsfullmäktige i Lund en kommitté med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om disposition av staden tillhörig mark med användande av tomträttsinstitutet enligt lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 januari 1907. Efter verkställd utredning hemställer nu kommittén till stadsfullmäktige om bifall till kommitténs förslag att disponera visst område å stadens västra fäladsmark för tomträttsupplåtelser samt bemyndigande för kommittén att å sagda område låta verkställa tomtindelning, utstaka gator samt vidtaga övriga åtgärder, som erfordras för åvägabringande av ett definitivt förslag till områdets användande för bostadsändamål. Beträffande sättet för beredande av erforliga byggnadslån åt tomträttshavarne föreslår kommittén, att staden ikläder sig borgen för de enskilda tomträttshavarne å viss del av den behövliga byggnadssumman under förbehåll av bestämmelse om tomträttens förverkande såväl vid underlåtet fullgörande av villkoren för tomträttsupplåtelsen som för den händelse staden nödgades infria sin borgen.

— Levnadskostnader. —

Lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Med den 30 april 1915 upphörde lagen den 9 oktober 1914 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara att gälla.[1] På grund därav och under framhållande av att sådana bestämmelser som de i lagen innefattade voro behövliga även efter denna tid, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen före utlöpandet av giltighetstiden, att den för sin del ville besluta om dennas förlängning till utgången av februari månad 1916. I anledning av ett par motioner i ämnet fogade emellertid lagutskottet vissa tillägg till lagen, som ock i den så föreslagna lydelsen blev av riksdagen antagen och av konungen bifallen; den trädde i kraft den 8 juni 1915 och gäller till och med den 30 april 1916.

Enligt den första lagen skulle densamma efter konungens bestämmelse äga tillämpning vid krig eller krigsfara. Då det emellertid ansågs kunna befaras, att även efter det den direkta krigsfara, som det pågående kriget innebär, kan hava upphört, verkningar av det förutvarande tillståndet skola göra sig gällande, så att de åtgärder, som i lagen avses, fortfarande kunna bliva av behovet påkallade, har till den nya lagen fogats det tillägget, att den äger giltighet även »under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden».

Den rätt till expropriation, som den första lagen medgav, är i den nya väsentligt utvidgad. Enligt den förstnämnda hade konungen befogenhet att inlösa förnödenheter endast i det fall, att tillgången var så knapp, att genom deras fria föryttring eller förbrukning betydande svårighet kunde uppstå att tillgodose behov av synnerlig vikt. Syftet med denna bestämmelse var alltså att för tillgodoseende av samhälleliga, särskilt statliga behov av den art, att de måste gå före den allmänna förbrukningen, bereda konungen tillfälle att omhändertaga och förfoga över vara, som icke förefunnes i tillräcklig mängd för att kunna fritt disponeras i den allmänna marknaden. För att till skäligt pris bereda allmänheten tillgång till sådana inom riket befintliga varor hade lagen ej annan utväg än bestämmelser om maximipriser, eventuellt förenade med tvångsförsäljning. I

[1] Se »Soc. Medd.» 1914, s. 885 ff.; 1915, s. 421.

den nu gällande lagen finnes emellertid intaget ett stadgande av den innebörd, att den, som under nu ifrågavarande förhållanden undanhåller från förbrukning vara, som han uppenbarligen ej behöver för sin egen del eller för annan av honom idkad näring än handel, skall vara pliktig att, därest det för tillgodoseendet av behovet av dylik vara finnes erforderligt att den undanhållna varan bliver tillgänglig för förbrukning, på konungens förordnande avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.

I den gällande lagen är vidare tillagd en ny paragraf, vartill motsvarighet ej finnes i den gamla, med bestämmelser om rätt för konungen att förordna, dels att kostnad för transport eller tillhandahållande av förnödenheter, som i lagen avses, ej må överstiga skäligt, av konungen bestämt belopp, dels ock, där för nedbringande av kostnad för sådan vara transport därav prövas böra ske för kronans räkning, att innehavare av fartyg, som behöves för transporten, skall upplåta fartyget till kronan mot skälig hyra eller avstå detsamma mot lösen efter fulla värdet. Lösen för sålunda expropriерat fartyg bestämmes av en särskild nämnd, som efter stämning å innehavaren av fartyget tillsättes i den ordning expropriationsförordningen stadgar.

Den nya lagen meddelas här nedan in extenso.

Lag

om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

given Stockholms slott den 3 juni 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott i nåder förordna som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövlig vara, för vilken gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

3 §.

Där vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden någon, som i avsevärd myckenhet innehar för honom eller hans

hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövlig vara, som i 1 § sägs, undanhåller varan från förbrukning, och det, för tillgodoseende av behovet av dylik vara, finnes erforderligt, att den undanhållna varan varder för förbrukning tillgänglig, vare innehavaren pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.

Är under förhållanden, som i första stycket nämnas, vara, som i 1 § avses, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare ock innehavare av dylik vara, där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behövlig, pliktig att enligt vad i första stycket sägs avstå varan.

Lösen för vara, som avstås enligt bestämmelserna i denna §, skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

4 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i 1 § sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i 1 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

Prövas i fall, som i första stycket avses, för nedbringande av kostnaden för sådan vara transport därav böra ske för kronans räkning, vare innehavare av fartyg, som är för ändamålet behövligt, pliktig att, enligt vad Konungen förordnar, upplåta fartyget till kronan mot skälig hyra eller avstå fartyget till kronan mot lösen efter fulla värdet. Sådan hyra eller lösen skall bestämmas av nämnd, som, efter stämning å innehavaren enligt vad i rättegångsbalken sägs, tillsättes inför domstol i den ordning gällande förordning angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov föreskriver; och skall vad nämnda förordning i övrigt stadgar äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris eller att högsta belopp för kostnad är enligt 4 § bestämt, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden gör sig högre belopp till godo, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Söker någon, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, varde dömd till böter från och med ethundra till och med tiotusen kronor. Lag samma vare, där innehavare av vara, om vars avstående Konungen enligt 3 § förordnat, med vetskap härom söker vid sådan förfrågan vilseleda om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

6 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användande för det avsedda behovet av vad enligt denna lag tagits i anspråk av kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 april 1916. Av Konungen jämlikt denna lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda

dag. Har samma dag vara, om vars avstående Konungen jämlikt 3 § förordnat, ännu icke blivit av kronan inlöst, eller ersättning ännu icke blivit i stadgad ordning gulden för fartyg, som jämlikt 4 § tagits i anspråk för kronans räkning, skola stadgandena i nämnda paragrafer fortfarande äga tillämpning i fråga om bestämmande av lösen för varan eller hyra eller lösen för fartyget samt sätt och tid för ersättningens erläggande. I fråga om sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 5 § sägs, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 3 juni 1915.

GUSTAF.
(L. S.)

Berndt Hasselrot.

(Justitiedepartementet.)

Kreatursräkning i Danmark den 15 maj 1915. Under normala förhållanden verkställes i Danmark vart femte år en kreatursräkning, och då den sista av dessa ordinarie räkningar ägde rum den 15 juli förra året, skulle nästa hava företagits år 1919. Emellertid har en extra räkning anordnats i år, enär det ansetts vara av stor praktisk betydelse för det danska lantbruket att vinna klarhet beträffande de förändringar i husdjursbeståndets storlek och sammansättning, som åstadkommits genom krigstillståndet i Europa och de ändrade marknadsförhållanden, som av detsamma framkallats. Det var ursprungligen avsikten, att denna extra räkning skulle avhållits vid samma tid på året som de ordinarie undersökningarna, nämligen vid mitten av juli, men då det ansågs önskvärt att den påskyndades något, ägde den rum redan den 15 maj.

Undersökningen omfattade hästar, nötkreatur, svin och får. Dess huvudresultat framgår av efterföljande sammanställning, i vilken för jämförelse motsvarande siffror för de två närmast föregående räkningarna även meddelas.

	Hästar.	Nötkreatur.	Svin.	Får.
15 juli 1909	585 000	2 254 000	1 468 000	727 000
15 juli 1914	567 000	2 463 000	2 497 000	515 000
15 maj 1915	526 000	2 416 000	1 919 000	533 000

Hästarna voro i maj i år 41 550 färre än i juli 1914, d. v. s. hästbeståndet har på 10 månader minskats med 7·3 %. Minskningen beror på den osedvanligt stora utförsel, som ägde rum under hösten 1914, till dess utförselförbud utfärdades i slutet av november. Likväl har nedslaktning av hästar ägt rum i mindre omfång än vanligt. — Vallackernas antal hade minskats med 11 388 från 189 151 till 177 763 eller med 6 % och stonas med 23 243 från 237 421 till 214 178 eller med 9·8 %. Inom båda grupperna var det företrädesvis inom åldersklasserna 6—11 år, som nedgången skett. Fölen voro i år c:a 12 000 färre än i fjol, vilket tyder på, att av till export sålda ston en stor del varit dräktiga.

Nötkreaturen hade från juli förra året minskats med c:a 46 000 (varav 36 000 kommo på öarna och 10 000 på Jylland) eller med knappa 2 %. Den omständigheten, att räkningen 1915 försiggick två månader tidigare på året än 1914 års undersökning, medför emellertid, att man vid en omedelbar jämförelse mellan resultaten ej får en fullt klar föreställning av de förändringar, som inträffat. Då siffrorna omfatta hela kreatursstocken och enär den egentliga kalvningsperioden infaller under hösten och vintern, kan det ej påräknas någon nämnvärd ökning av nötkreaturens antal genom födelser under de två månaderna 15 maj—15 juli, men samtidigt sker minskning genom nedslaktning och export. Följaktligen måste en räkning i maj normalt giva högre siffror än en juliräkning.

Av nötkreaturen utgjordes 1 281 000 av kor och kvigor, som kalvat (mjölkkor). Denna grupp hade minskats med 29 000 (2·2 %) sedan juli 1914. Antalet ungkor, under 3 år, hade från förra

året stigit med c:a 6 000 (2·9 %), under det att minskning skett inom övriga åldersgrupper, relativt starkast bland de äldsta. Inom åldersgrupperna 3—6, 6—10 samt 10 år och därutöver utgjorde minskningen resp. c:a 6 000 (1·1 %), 20 500 (4·8 %) och 8 500 (10·3 %). Denna föryngring av mjölkkobeståndet är en fortsättning av tidigare förskjutningar i samma riktning. År 1903 voro sålunda blott något mer än två femtedelar, men 1915 över tre femtedelar av mjölkkorna under 6 år. År 1903 voro 14 % över 10 år men nu knappt 6 %.

Kalvarnas antal uppgick den 15 maj i år till c:a 612 000 och ungkvigornas (kvigor över ett år, vilka ej kalvat) till c:a 367 000. De förra hade sedan förra året ökats med c:a 3 000 (0·5 %) och de senare minskats med c:a 12 000 (3·2 %). Beträffande kalvarna gälla emellertid i särskilt hög grad de ovan anmärkta vanskligheterna vid jämförelse av resultaten från juliräkningen 1914 och majräkningen 1915.

Antalet tjurar och stutar (över ett år gamla) utgjorde den 15 maj resp. omkring 85 000 och 71 000. Sedan räkningen 1914 hade de förra minskats med omkring 10 000 (10·8 %) och de senare ökats med omkring 2 500 (3·6 %). Stutantalet, som under en följd av år visat stark tillbakagång, har under de tre senaste räkningarna åter stigit. De goda kreaturspriserna under de senare åren synes hava gjort gödning av stutar till en räntabel affär.

Svinstocken nedgick under de 10 månaderna mellan de båda sista räkningarna med c:a 578 000 d. v. s. med bortåt en fjärdedel. Beträffande denna avsevärda minskning är dock att märka, dels att svinbeståndet i Danmark var mycket stort 1914, dels att svinaveln är den mest elastiska delen av husdjursuppfödningen; under en jämförelsevis kort tid kunna luckorna även efter en avsevärd reducering av besättningarna ånyo fyllas.

Vad fåren beträffar, har deras antal i Danmark under det sista halvseklet nästan oavbrutet gått tillbaka. I maj i år voro de dock omkring 18 000 flera än i juli 1914. Detta betyder emellertid ej, att den tillbakagående rörelsen blivit bruten, utan är blott en följd därav, att tidpunkten för räkningen i år ligger två månader tidigare än i fjol, så att en större del av de under våren födda lammen ännu voro i livet.

(Statistiske Efterretninger.)

Minuthandelspriser å livsmedel i England under maj 1915. Den stegring av priserna å livsmedel, som rapporterades under april, fortgick med ökad styrka under maj, huvudsakligen beroende på den starka uppgången av köttpriserna. Priserna på inhemskt nöt- och fårkött stego med resp. 15 och 12 % i genomsnitt samt på importerat kött med resp. 12 och 11 %. För skinka, fisk, mjöl, bröd och ost rapporterades genomsnittliga stegringar av mellan 3 och 5 %. Äggen voro i slutet av månaden c:a 8 % dyrare än vid föregående månads utgång, men övriga redovisade varuslag företedde ingen nämnvärd prisförändring.

(Labour Gazette.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Juni månad år 1915.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under juni månad.

Översikt av verksamheten under *juni* månad år 1915.

Juni:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholms stad	2 637	1 694	1 502	2 948	2 029	1 332	**5 585**	**3 723**	**2 834**
Stockholms län	625	481	421	85	155	41	**710**	**636**	**462**
Uppsala län	266	250	173	136	114	89	**402**	**364**	**262**
Södermanlands län	275	198	143	154	121	75	**429**	**319**	**218**
Östergötlands län	681	506	394	435	353	229	**1 116**	**859**	**623**
Norrköping	443	277	257	297	233	147	**740**	**510**	**404**
Jönköpings län	172	152	96	135	116	82	**307**	**268**	**178**
Kronobergs län	30	30	13	47	62	28	**77**	**92**	**41**
Norra Kalmar län	69	96	54	63	68	44	**132**	**164**	**98**
Södra Kalmar län	63	51	41	71	66	36	**134**	**117**	**77**
Gottlands län	45	39	19	21	72	14	**66**	**111**	**33**
Blekinge län	313	176	126	197	182	125	**510**	**358**	**251**
Kristianstads län	300	262	196	283	222	112	**583**	**484**	**308**
Malmöhus län. Malmö	1 158	509	440	1 465	692	535	**2 623**	**1 201**	**975**
Malmöhus län. Lund	246	96	96	118	42	37	**364**	**138**	**133**
Malmöhus län. Landskrona	176	94	74	94	31	19	**270**	**125**	**93**
Malmöhus län. Hälsingborg	463	165	142	340	240	178	**803**	**405**	**320**
Malmöhus län. Ystad	103	38	33	75	26	19	**178**	**64**	**52**
Malmöhus län. Trälleborg	90	82	68	31	37	21	**121**	**119**	**89**
Malmöhus län. Eslöv	129	95	81	56	58	45	**185**	**153**	**126**
Malmöhus län. Skurup	33	34	25	16	16	12	**49**	**50**	**37**
Hallands län	157	144	85	102	109	65	**259**	**253**	**150**
Göteb. o. Bohus län	257	172	140	130	147	53	**387**	**319**	**193**
Göteborg	1 681	1 425	1 296	1 195	1 111	731	**2 876**	**2 536**	**2 027**
Älvsborgs län	192	128	51	11	29	7	**203**	**157**	**58**
Skaraborgs län	78	76	61	45	41	21	**123**	**117**	**82**
Värmlands län	76	99	56	72	110	51	**148**	**209**	**107**
Örebro län	277	403	184	178	212	109	**455**	**615**	**293**
Västmanlands län	344	316	188	181	194	116	**525**	**510**	**304**
Kopparbergs län	179	179	119	130	157	102	**309**	**336**	**221**
Gävle stad och län	283	222	193	279	179	161	**562**	**401**	**354**
Västernorrlands län	167	103	63	349	89	75	**516**	**192**	**138**
Jämtlands län	114	88	70	156	171	110	**270**	**259**	**180**
Västerbottens län	120	100	80	105	100	58	**225**	**200**	**138**
Norrbottens län	99	92	60	101	123	79	**200**	**215**	**139**
Tillsammans juni 1915	**12 341**	**8 872**	**7 040**	**10 101**	**7 707**	**4 958**	**22 442**	**16 579**	**11 998**
» » 1914	9 416	7 531	5 729	6 013	7 318	4 195	15 429	14 849	9 924
» maj 1915	12 098	9 380	7 392	9 289	8 757	5 396	21 387	18 137	12 788

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—juni.			
	Juni 1914.	Maj 1915.	Juni 1915.	Juni 1914—juni 1915.		Maj 1915—juni 1915.		Hela antalet.		Ökn. (+) eller minskn. (—) 1914/1915.	
				Antal.	%.	Antal.	%.	1914.	1915.	Antal.	%.
Stockholms stad . .	1 886	2 815	*2 834*	+ 948	+ 50	+ 19	+ 1	11 856	14 470	+ 2 614	+ 22
Stockholms län . .	142	462	*462*	+ 320	+ 225	± 0	± 0	190	2 447	+ 2 257	+ 1 188
Uppsala län	247	289	*262*	+ 15	+ 6	— 27	— 9	1 786	2 141	+ 355	+ 20
Södermanlands län .	174	309	*218*	+ 44	+ 25	— 91	—29	1 179	1 781	+ 602	+ 51
Östergötlands län .	529	555	*623*	+ 94	+ 18	+ 68	+ 12	3 151	3 814	+ 663	+ 21
Norrköping	333	398	*404*	+ 71	+ 21	+ 6	+ 2	2 142	2 432	+ 290	+ 14
Jönköpings län . .	142	289	*178*	+ 36	+ 25	—111	—38	1 013	1 299	+ 286	+ 28
Kronobergs län . .	31	58	*41*	+ 10	+ 32	— 17	—29	271	389	+ 118	+ 44
Norra Kalmar län .	60	50	*98*	+ 38	+ 63	+ 48	+ 96	339	448	+ 109	+ 32
Södra Kalmar län .	85	129	*77*	— 8	— 9	— 52	—40	643	662	+ 19	+ 3
Gottlands län [1] . .	—	28	*33*	—	—	+ 5	+ 18	—	69	—	—
Blekinge län . . .	212	325	*251*	+ 39	+ 18	— 74	—23	1 643	2 161	+ 518	+ 32
Kristianstads län .	265	414	*308*	+ 43	+ 16	—106	—26	1 811	2 301	+ 490	+ 27
Malmöhus län. Malmö	1 311	1 028	*975*	— 336	— 26	— 53	— 5	6 124	5 957	— 167	— 3
Malmöhus län. Lund	143	148	*133*	— 10	— 7	— 15	—10	881	874	— 7	— 1
Malmöhus län. Landskrona . .	82	87	*93*	+ 11	+ 13	+ 6	+ 7	469	591	+ 122	+ 26
Malmöhus län. Hälsingborg . .	311	269	*320*	+ 9	+ 3	+ 51	+ 19	1 851	1 955	+ 104	+ 6
Malmöhus län. Ystad	85	84	*52*	— 33	— 39	— 32	—38	457	543	+ 86	+ 19
Malmöhus län. Trälleborg . . .	127	94	*89*	— 38	— 30	— 5	— 5	602	591	— 11	— 2
Malmöhus län. Eslöv	137	163	*126*	— 11	— 8	— 37	—23	700	755	+ 55	+ 8
Malmöhus län. Skurup	54	76	*37*	— 17	— 31	— 39	—51	317	348	+ 31	+ 10
Hallands län . . .	146	149	*150*	+ 4	+ 3	+ 1	+ 1	1 013	1 110	+ 97	+ 10
Göteb. o. Bohus län	150	179	*193*	+ 43	+ 29	+ 14	+ 8	840	1 153	+ 313	+ 37
Göteborg	1 736	2 232	*2 027*	+ 291	+ 17	—205	— 9	10 206	12 238	+ 2 032	+ 20
Älvsborgs län . . .	—	80	*58*	—	—	— 22	—28	—	569	—	—
Skaraborgs län . .	78	83	*82*	+ 4	+ 5	— 1	— 1	413	529	+ 116	+ 28
Värmlands län . . .	99	125	*107*	+ 8	+ 8	— 18	—14	708	996	+ 288	+ 41
Örebro län	259	354	*293*	+ 34	+ 13	— 61	—17	1 648	2 084	+ 436	+ 26
Västmanlands län .	251	305	*304*	+ 53	+ 21	— 1	—	1 703	2 109	+ 406	+ 24
Kopparbergs län . .	231	269	*221*	— 10	— 4	— 48	—18	1 457	1 519	+ 62	+ 4
Gävle stad och län	157	283	*354*	+ 197	+ 125	+ 71	+ 25	951	1 543	+ 592	+ 62
Västernorrlands län	118	159	*138*	+ 20	+ 17	— 21	—13	985	1 691	+ 706	+ 72
Jämtlands län . . .	116	215	*180*	+ 64	+ 55	— 35	—16	745	851	+ 106	+ 14
Västerbottens län .	91	158	*138*	+ 47	+ 52	— 20	—13	525	782	+ 257	+ 49
Norrbottens län . .	136	127	*139*	+ 3	+ 2	+ 12	+ 9	678	804	+ 126	+ 19
Tillsammans	**9 924**	**12 788**	**11 998**	**+ 2 074**	**+ 21**	**—790**	**— 6**	**59 297**	**74 006**	**+ 14 709**	**+ 25**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	1 649	2 418	*1 997*	+ 348	+ 21	—421	—17	11 094	13 839	+ 2 745	+ 25
» övriga näringsgrenar	8 275	10 370	*10 001*	+ 1 726	+ 21	—369	— 4	48 203	60 167	+ 11 964	+ 25

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 22 442 ansökningar om arbete, varav 12 341 av män och 10 101 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 16 579 lediga platser, nämligen 8 872 för män och 7 707 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 11 998, av vilka 7 040 besattes med män och 4 958 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 135 ansökningar om arbete, gentemot 118 ansökningar under näst föregående

[1] Anstalten började sin verksamhet den 1 april 1915.

månad och 104 under juni 1914. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under juni 72, gentemot 71 under föregående månad och 67 under juni 1914.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man stark framåtgång i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år. Åtskilliga anstalter hava däremot något mindre resultat än under april och maj månader, då den stora vårflyttningen inom jordbruket och det husliga arbetet framkallar osedvanligt stor omsättning av arbetskraft. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med juni 1914 till 2 074 eller 21 % (därav för jordbruket m. m. 348 eller 21 % och för övriga näringsgrenar 1 726 eller 21 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde minskningen 790 eller 6 % (därav för jordbruket m. m. 421 eller 17 % och för övriga näringsgrenar 369 eller 4 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Särskilt torde böra påpekas den synnerligen skarpa skillnaden mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft. Detta kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tid föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Juni 1914.	Maj 1915.	Juni 1915.	Juni 1914.	Maj 1915.	Juni 1915.
Män	77	94	*90*	67	73	*74*
Kvinnor	30	59	*50*	34	55	*53*
Tillsammans	**68**	**85**	***81***	**60**	**68**	***69***
Övriga näringsgrenar.						
Män	145	142	*155*	80	81	*81*
Kvinnor	87	112	*139*	59	62	*65*
Tillsammans	**112**	**126**	***147***	**68**	**71**	***73***
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	125	129	*139*	76	79	*79*
Kvinnor	82	106	*131*	57	62	*64*
Tillsammans	**104**	**118**	***135***	**67**	**71**	***72***

Sveriges offentliga arbetsförmedling *juni* 1915.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	1 992	2 207	1 636	341	686	361	**2 333**	**2 893**	**1 997**	81	69
II. Gruvdrift och malmförädling	54	245	160	—	—	—	**54**	**245**	**160**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	371	227	166	2	4	1	**373**	**231**	**167**	161	72
B Metall- o. maskinindustri	740	559	375	20	20	12	**760**	**579**	**387**	131	67
C Trävaruindustri	271	286	221	4	2	—	**275**	**288**	**221**	95	77
D Byggnadsverksamhet	1 586	1 173	918	—	—	—	**1 586**	**1 173**	**918**	135	78
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	38	36	20	16	3	2	**54**	**39**	**22**	—	—
F Textilindustri	60	39	25	47	18	8	**107**	**57**	**33**	188	58
G Beklädnadsindustri	72	18	9	187	142	73	**259**	**160**	**82**	162	51
H Närings- och njutningsämnesindustri	892	158	130	2 784	682	578	**3 676**	**840**	**708**	438	84
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	75	79	76	25	26	22	**100**	**105**	**98**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	34	26	25	30	28	16	**64**	**54**	**41**	—	—
K Grafisk industri	37	12	7	12	1	—	**49**	**13**	**7**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	266	142	114	32	33	28	**298**	**175**	**142**	170	81
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	142	36	24	77	21	12	**219**	**57**	**36**	384	63
B Butiks- och magasinspersonal	394	250	208	235	107	71	**629**	**357**	**279**	176	78
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	91	80	50	616	973	547	**707**	**1 053**	**597**	67	57
D Landtransport	1 486	929	737	482	143	89	**1 968**	**1 072**	**826**	184	77
E Vattentransport	301	240	215	2	2	2	**303**	**242**	**217**	125	90
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	12	19	15	7	56	49	**19**	**75**	**64**	—	—
V. Husligt arbete	51	2	1	4 919	4 696	3 057	**4 970**	**4 698**	**3 058**	106	65
VI. Allmän och litterär verksamhet	41	29	23	47	55	26	**88**	**84**	**49**	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 335	2 080	1 885	216	9	4	**3 551**	**2 089**	**1 889**	170	90
Summa för juni 1915	**12 341**	**8 872**	**7 040**	**10 101**	**7 707**	**4 958**	**22 442**	**16 579**	**11 998**	**135**	**72**
» » » 1914	9 416	7 531	5 729	6 013	7 318	4 195	15 429	14 849	9 924	104	67

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till tabellen å föregående sida.

I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Juni 1914.	Maj 1915.	Juni 1915.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	68	85	*81*
Metall- och maskinindustri	164	171	*131*
Trävaruindustri	77	122	*95*
Byggnadsverksamhet	113	166	*135*
Textilindustri	223	275	*188*
Beklädnadsindustri	121	116	*162*
Närings- och njutningsämnesindustri	107	538	*438*
Kontors- o. d. personal	211	378	*384*
Butiks- o. d. personal	152	176	*176*
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	44	74	*67*
Landtransport	147	94	*184*
Husligt arbete	89	94	*106*
Grovarbete	218	137	*170*

Flertalet ovanstående näringsgrupper utvisa, såsom av anförda relationstal framgår, fortfarande ganska riklig tillgång på arbetskraft. I jämförelse med föregående månad har dock förbättring inträtt inom samtliga grupper med undantag för grupperna beklädnadsindustri, kontors- o. d. personal, landtransport, husligt arbete och grovarbete.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 89 platser för hushållerskor, 246 för hus- och barnjungfrur, 144 för kokerskor och köksor, 765 för ensamjungfrur samt 1 655 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurangrörelse anställdes 85 servitriser, 46 städerskor, 47 kokerskor, 332 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 83, i jordbruks- o. d. arbete 361. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 39, smeder och hovslagare 81, filare och bänkarbetare 29, maskinarbetare 42, sågverks- och brädgårdsarbetare 166, möbel- och finsnickare 25, jord-, beton- o. d. arbetare 255, murare 83, murarbetsmän och tegelbärare 131, byggnadssnickare och timmermän 307, måleriarbetare 74, handels- och lagerarbetare 136, springpojkar 420, kuskar och åkeriarbetare 73, stuveriarbetare 135, grovarbetare 1 881 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 16, tjänare på stat 59, tjänare i husbondes kost 479, tillfälliga arbetare 812, trädgårdspersonal 123, skogspersonal 134 samt diverse andra arbetare 13.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 653 platser, varav 1 300 manliga och 353 kvinnliga; motsvarande tal föregående år

voro resp. 1215, 966 och 249 samt under nästlidna månad resp. 1689, 1236 och 453. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *juni* månad tillsatts utom resp. orter.

	Juni 1915. Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Juni 1914.	Maj 1915.
Stockholm stad	119	46	**165**	81	102
Stockholms län	151	—	**151**	5	60
Uppsala län	50	2	**52**	18	24
Södermanlands län	4	3	**7**	11	10
Östergötlands län	9	3	**12**	10	14
Norrköping	116	37	**153**	121	132
Jönköpings län	11	8	**19**	42	57
Kronobergs län	1	6	**7**	5	21
Norra Kalmar län	—	—	—	1	4
Södra Kalmar län	—	2	**2**	4	6
Gottlands län	16	4	**20**	—	22
Blekinge län	51	16	**67**	17	111
Kristianstads län	47	14	**61**	65	145
Malmöhus län. Malmö	106	69	**175**	177	206
Malmöhus län. Lund	41	13	**54**	48	53
Malmöhus län. Landskrona	43	4	**47**	27	50
Malmöhus län. Hälsingborg	52	24	**76**	103	90
Malmöhus län. Ystad	11	2	**13**	53	34
Malmöhus län. Trälleborg	26	7	**33**	41	25
Malmöhus län. Eslöv	64	27	**91**	95	117
Malmöhus län. Skurup	24	9	**33**	38	73
Hallands län	12	3	**15**	9	1
Göteb. o. Bohus län	80	1	**81**	7	18
Göteborg	240	30	**270**	205	244
Älvsborgs län	—	1	**1**	—	1
Skaraborgs län	—	—	—	—	4
Värmlands län	2	1	**3**	—	—
Örebro län	11	2	**13**	13	17
Västmanlands län	3	6	**9**	6	15
Kopparbergs län	4	2	**6**	10	14
Gävle stad och län	5	5	**10**	1	5
Västernorrlands län	1	5	**6**	2	9
Jämtlands län	—	1	**1**	—	2
Västerbottens län	—	—	—	—	3
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans juni 1915	**1 300**	**353**	**1 653**	**1 215**	**1 689**
» » 1914	966	249	1 215	—	—
» maj 1915	1 236	453	1 689	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Förbättringen å arbetsmarknaden synes under juni månad hava fortskridit så, att läget i flertalet landsdelar kunnat betecknas som gott. Minst tillfredsställande tyckas konjunkturerna hava varit i vissa delar av Malmöhus

(Forts. å sid. 798.)

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Stockholms län.			Uppsala län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	35	20	16	277	315	267	102	130	74
Därav kvinnor	6	7	7	11	28	8	15	17	11
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	2	7	3	1	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	8	14	11	9	24	24	1	—	—
Därav kvinnor	1	—	—						
B Metall- och maskinindustri	225	104	78	32	4	4	28	25	24
Därav kvinnor	12	15	11						
C Trävaruindustri	34	26	17	9	8	8	6	1	—
Därav kvinnor									
D Byggnadsverksamhet	589	280	261	103	17	11	18	17	10
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	16	10	6	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	1	1						
F Textilindustri	9	—	—	2	—	—	1	1	1
Därav kvinnor	7	—	—	1	—	—	1	1	1
G Beklädnadsindustri	73	39	17	2	2	1	2	1	1
Därav kvinnor	66	37	17	2	2	1	1	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	1 479	366	317	10	3	1	21	4	2
Därav kvinnor	1 292	344	300	3	1	—	9	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	15	17	16	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	10	9						
J Trämasse- och pappersindustri	29	21	12	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	19	20	11						
K Grafisk industri	31	3	—	2	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	7	1	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	52	48	44	4	—	—	—	2	—
Därav kvinnor	3	—	—						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	113	35	17	2	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	50	18	9	1	—	—			
B Butiks- o. magasinspersonal.	244	141	107	7	8	5	8	6	5
Därav kvinnor	58	81	18	—	4	2	5	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	192	256	129	7	12	9	7	9	7
Därav kvinnor	164	233	116	6	9	6	7	8	7
D Landtransport	450	362	290	33	32	23	17	8	8
Därav kvinnor	32	15	9	1	1	—	1	—	—
E Vattentransport	45	24	24	7	4	2	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	13	57	47	—	—	—	3	—	—
Därav kvinnor	6	50	43						
V. Husligt arbete	1 187	1 226	776	58	106	23	95	81	63
Därav kvinnor	1 186	1 225	775	58	106	23	95	81	63
VI. Allmän och litterär verksamhet	34	36	16	2	4	1	2	4	4
Därav kvinnor	19	21	6	2	4	1	—	4	4
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	712	638	633	139	89	79	89	75	63
Därav kvinnor	9	1	—				2	—	—
Summa för juni månad år 1915	5 585	3 723	2 894	710	636	462	402	364	262
Därav kvinnor	2 948	2 029	1 382	85	155	41	186	114	89
» » » månad år 1914	3 129	2 771	1 886	231	317	142	376	354	247
Därav kvinnor	1 313	1 570	908	86	72	13	103	106	77

Södermanlands län.			Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			
			Norrköping.			Övriga anstalter.												
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
96	82	47	79	103	85	170	395	318	43	42	19	16	20	6	38	65	34	I.
7	13	2	4	23	12	25	90	63	6	9	4	6	3	2	4	14	6	
—	—	—	2	12	12	4	13	13	—	—	—	—	—	—	—	20	—	II.
1	—	—	9	1	—	4	6	6	10	46	34	—	2	2	1	3	3	III. A
									—	3	1							
24	22	19	27	17	16	6	21	12	24	18	15	3	3	2	2	3	1	B
6	8	7	7	18	17	15	7	3	5	3	3	2	2	2	3	2	2	C
						2	—	—										
14	16	10	69	34	34	37	35	23	10	4	3	2	—	—	8	4	1	D
—	—	—	1	2	1	2	2	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	E
						1	—	—										
—	2	—	51	21	15	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	F
			15	10	4	1	—	—										
2	1	1	12	4	2	13	4	3	3	—	—	—	—	—	2	1	1	G
1	—	—	10	4	2	11	4	3	1	—	—				2	1	1	
4	—	—	49	19	17	55	6	3	10	3	2	—	—	—	6	7	4	H
2	—	—	19	9	8	27	5	2	4	2	2				4	6	3	
—	—	—	—	1	—	—	1	1	9	5	2	—	—	—	58	58	58	I
			—	1	—				2	—	—				12	12	12	
—	—	—	3	4	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
			1	—	—													
35	25	16	4	1	1	9	2	2	8	1	1	4	2	—	3	2	1	L
6	—	—																
1	—	—	1	—	—	3	1	1	5	1	1	—	—	—	6	—	—	IV. A
						1	1	1	2	—	—				1	—	—	
5	—	—	22	11	9	11	1	1	5	6	5	3	1	1	7	—	—	B
2	—	—	5	5	4	6	—	—	—	3	2	2	1	1	5	—	—	
10	14	8	19	30	19	29	45	29	17	19	16	4	18	6	15	13	9	C
10	11	6	18	29	18	28	45	29	13	17	15	4	17	5	14	11	7	
36	12	11	32	34	26	161	33	23	12	3	3	1	2	1	15	7	5	D
8	1	1	3	9	6	34	5	3	1	—	—				1	1	1	
7	2	2	29	17	17	3	29	15	2	3	2	—	—	—	—	1	—	E
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
117	96	66	54	136	89	258	200	126	104	81	57	35	41	20	91	88	50	V.
117	96	66	54	136	89	258	200	126	104	81	57	35	41	20	91	88	50	
1	—	—	3	2	2	2	3	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—	VI.
1	—	—	3	—	—	1	3	2	2	1	1							
70	39	31	263	43	38	331	55	42	37	28	13	7	1	1	11	7	6	VII.
			165	7	4	40	—	—							—	1	—	
429	319	218	740	510	404	1 116	859	623	307	268	178	77	92	41	266	281	175	
154	121	75	297	288	147	435	353	229	135	116	82	47	62	28	134	134	80	
350	263	174	638	479	333	875	802	529	231	222	142	51	48	31	239	238	145	
108	96	54	179	221	108	265	812	158	88	109	63	32	34	22	95	102	57	

Yrkesgrupper.	Gottlands län.			Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmö-Malmö.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**36**	**62**	**19**	**68**	**75**	**58**	**197**	**235**	**163**	**99**	**137**	**96**
Därav kvinnor	2	29	2	20	33	24	38	69	31	13	59	42
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	**17**	**17**	**13**	**15**	**12**	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**2**	**6**	**2**	**79**	**17**	**11**	**18**	**31**	**22**	—	**8**	**3**
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	**17**	**18**	**3**	**2**	**2**	**2**	**74**	**30**	**14**
Därav kvinnor										3	1	—
C Trävarnindustri	—	—	—	**2**	**8**	**6**	**2**	**4**	**3**	**14**	**5**	**2**
Därav kvinnor										2	1	—
D Byggnadsverksamhet	**1**	—	—	**18**	**24**	**14**	**14**	**8**	**5**	**168**	**131**	**123**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	**13**	**2**	**2**
Därav kvinnor										12	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**2**	**2**	**1**	**1**	—	—	**60**	**60**	**33**
Därav kvinnor				2	2	1				48	56	31
H Närings- och njutningsämnesindustri	**2**	**20**	**1**	**32**	**2**	**2**	**155**	**3**	**1**	**550**	**133**	**130**
Därav kvinnor	2	20	1	18	—	—	120	2	1	381	95	92
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	**4**	**1**	—
Därav kvinnor										3	1	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	**3**	**3**	—	—	—	**5**	**3**	**2**
Därav kvinnor										4	3	2
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**6**	—	—
Därav kvinnor										3	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**4**	—	—	**7**	**3**	**1**	**1**	—	—	**89**	**35**	**31**
Därav kvinnor				1	2	—				19	24	22
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**6**	—	—	—	—	—	—	—	—	**49**	**2**	**2**
Därav kvinnor	4	—	—							13	1	1
B Butiks- och magasinspersonal	**1**	—	—	**5**	**2**	**2**	**5**	**2**	**2**	**111**	**14**	**8**
Därav kvinnor				4	2	2	4	2	2	73	6	3
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**4**	**5**	**4**	**18**	**29**	**22**	**28**	**58**	**25**	**47**	**44**	**29**
Därav kvinnor	4	5	4	15	28	21	28	58	25	41	43	28
D Landtransport	—	—	—	**35**	**11**	**9**	**15**	**5**	**2**	**510**	**115**	**82**
Därav kvinnor				4	2	2	4	3	2	279	66	41
E Vattentransport	—	—	—	**16**	**6**	**4**	**5**	—	—	**36**	**21**	**21**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	**1**	**1**	**1**	—	—	—	**2**	**2**	**2**
Därav kvinnor				1	1	1						
V. Husligt arbete	**9**	**18**	**7**	**132**	**112**	**74**	**89**	**88**	**51**	**565**	**331**	**270**
Därav kvinnor	9	18	7	132	112	74	89	88	51	565	331	270
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**6**	**6**	**4**
Därav kvinnor										6	5	3
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**1**	—	—	**77**	**28**	**23**	**36**	**33**	**20**	**214**	**120**	**120**
Summa för juni månad år 1915	**66**	**111**	**33**	**510**	**358**	**251**	**583**	**484**	**308**	**2 623**	**1 201**	**975**
Därav kvinnor	21	72	14	197	182	125	288	222	112	1 465	692	535
» » » månad år 1914	—	—	—	369	392	212	325	457	265	2 272	1 682	1 311
Därav kvinnor	—	—	—	131	184	98	90	184	59	1 225	1 101	804

hus län.																		
Hälsingborg.			Övriga anstalter.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län. Göteborg.			Övriga anstalter.			Älvsborgs län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
79	73	63	294	248	200	61	74	37	97	146	116	72	71	35	24	28	8	I.
8	27	25	42	69	45	13	14	6	12	23	4	33	26	7				
4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	64	—	—	—	II
																		III
13	—	—	7	22	19	4	2	2	44	14	12	122	—	—	13	—	—	*A*
									1	1	—							
18	31	28	26	19	12	8	15	6	135	125	98	1	19	13	22	7	2	*B*
2	—	—							3	4	1							
6	3	2	6	7	4	7	5	3	55	78	70	—	—	—	1	1	—	*C*
									—	1	—							
61	19	19	57	71	62	16	34	20	144	175	167	16	6	3	51	48	13	*D*
15	—	—	4	4	4	2	2	2	10	8	6	—	—	—	—	2	2	*E*
10	—	—	1	1	1				—	1	—							
5	—	—	3	1	1	5	9	8	13	11	6	—	—	—	1	10	—	*F*
2	—	—	2	1	1	—	1	1	6	5	1							
9	5	5	5	6	3	4	1	1	18	24	7	3	—	—	1	—	—	*G*
9	5	5	2	1	1	3	1	1	15	19	4	1	—	—				
119	10	6	171	18	15	4	5	4	363	48	31	3	4	1	24	—	—	*H*
63	7	6	73	2	2	1	4	3	277	21	8	—	3	—				
5	9	9	—	—	—	—	—	—	6	13	12	2	—	—	—	—	—	*I*
									1	2	1							
—	1	1	—	—	—	3	—	—	15	22	19	—	—	—	—	—	—	*J*
—	1	1							7	4	2							
—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	9	6	1	—	—	—	—	—	*K*
			1	—	—													
4	—	—	9	3	3	1	—	—	16	8	8	—	—	—	6	—	—	*L*
									1	1	1							
																		IV
3	—	—	2	2	1	—	—	—	19	13	11	1	—	—	1	—	—	*A*
1	—	—							1	—	—							
21	9	7	9	2	2	3	5	3	122	120	102	6	5	2	—	—	—	*B*
14	3	3	5	—	—	2	2	2	31	30	19	3	1	—				
29	57	33	12	17	16	5	15	10	68	96	39	6	26	6	—	1	—	*C*
22	55	33	11	15	14	4	15	10	53	85	34	6	24	4				
184	24	20	90	24	22	50	10	8	110	233	174	29	8	4	15	9	9	*D*
59	2	2	26	4	4	6	3	3	5	21	8	10	4	2				
23	1	1	19	10	9	1	—	—	63	116	114	1	—	—	5	—	—	*E*
2	—	—	—	1	1													
—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	10	9	—	—	—	—	—	—	*F*
—	5	5																
148	135	98	277	116	84	73	67	37	778	893	648	76	87	40	11	29	7	V.
148	135	98	227	116	84	73	67	37	778	892	648	76	87	40	11	29	7	
																		VI.
—	—	—	2	3	3	—	2	2	24	7	5	1	2	—	—	—	—	
						—	2	2	4	1	—	1	2	—				
																		VII.
57	21	21	173	76	70	12	7	7	774	367	367	47	27	25	28	22	17	
803	405	320	1 167	649	530	259	253	150	2 876	2 536	2 027	387	319	193	203	157	58	
840	240	178	390	210	158	102	109	65	1 195	1 111	731	130	147	53	11	29	7	
726	473	311	969	795	628	197	269	146	2 001	2 352	1 736	216	228	150	—	—	—	
228	237	125	285	292	191	73	127	64	828	1 191	730	94	128	64	—	—	—	

Yrkesgrupper.	Skaraborgs län.			Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**39**	**38**	**28**	**19**	**36**	**15**	**64**	**119**	**58**	**162**	**178**	**97**
Därav kvinnor	1	6	1	—	15	2	16	26	8	30	38	24
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**2**	**2**	**2**	—	**40**	—	**3**	**28**	**22**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**2**	**11**	**2**	**3**	—	—	**6**	**3**	—	—	**2**	—
B Metall- och maskinindustri	**1**	—	**1**	**1**	**10**	**7**	**14**	**41**	**2**	**31**	**8**	**6**
C Trävaruindustri	**2**	**1**	**2**	**1**	**3**	**1**	**8**	**3**	**1**	**4**	**17**	**12**
D Byggnadsverksamhet	**3**	**5**	**3**	**5**	**6**	**1**	**25**	**61**	**15**	**37**	**44**	**25**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**1**	—	—	**37**	**6**	**2**	**1**	**2**	**2**
Därav kvinnor							7	5	1	—	2	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	**5**	**4**	**2**	**2**	**4**	**2**	**11**	**5**	**4**	**14**	**5**	**2**
Därav kvinnor	5	4	2				—	2	1	8	3	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**6**	**11**	**6**	**10**	**3**	**3**	**8**	**9**	**9**
Därav kvinnor										2	1	1
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	—	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	1	—	—	1	1	1				1	—	—
B Butiks- o. magasinspersonal	**2**	—	—	—	**2**	—	**6**	**2**	—	**5**	**4**	**3**
Därav kvinnor				—	1	—	1	2	—	2	3	3
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**4**	**7**	**3**	**3**	**12**	**6**	**10**	**24**	**13**	**16**	**35**	**24**
Därav kvinnor	4	7	3	3	12	6	7	19	10	16	35	24
D Landtransport	**1**	**1**	**1**	**3**	**1**	—	**40**	**25**	**19**	**31**	**20**	**16**
Därav kvinnor							3	5	4			
E Vattentransport	—	—	—	**3**	**4**	**3**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**33**	**24**	**14**	**68**	**81**	**42**	**143**	**147**	**84**	**121**	**111**	**59**
Därav kvinnor	33	24	14	68	81	42	143	147	84	121	111	59
VI. Allmän och litterär verksamhet	**1**	—	**1**	—	—	—	**1**	**6**	**1**	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor	1	—	1				1	6	1	1	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**28**	**25**	**24**	**30**	**36**	**21**	**77**	**130**	**91**	**90**	**46**	**26**
Summa för juni månad år 1915	**128**	**117**	**82**	**148**	**209**	**107**	**455**	**615**	**293**	**525**	**510**	**304**
Därav kvinnor	45	41	21	72	110	51	178	212	109	181	194	116
» » » månad år 1914	110	161	78	134	283	99	367	465	259	456	464	251
Därav kvinnor	23	58	17	62	131	49	155	252	98	160	195	111

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
40	57	28	36	36	27	15	20	17	29	40	32	41	37	29	5	11	5	I.
7	14	6	5	5	2	—	3	—	6	13	7	8	8	7	3	5	3	
17	24	12	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	II.
																		III.
9	14	9	3	2	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	4	2	2	*A*
11	14	11	21	13	8	—	5	—	1	—	—	1	1	1	5	4	2	*B*
6	8	6	42	27	22	9	12	4	5	11	10	15	15	12	3	5	2	*C*
19	21	16	27	24	24	15	23	13	15	22	12	18	24	16	26	20	14	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	—	—	2	1	1	—	—	—	4	1	1	2	—	—	—	—	—	*G*
			1	1	1				4	1	1	1	—	—				
13	7	4	194	117	117	373	36	34	3	5	2	2	2	2	2	4	2	*H*
5	4	2	179	106	106	288	36	34	3	5	2	1	1	1				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
2	3	1	6	7	6	3	5	4	1	1	1	5	3	3	1	1	1	*L*
						—	5	4										
																		IV.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
4	2	2	5	6	6	4	1	1	2	4	3	5	2	2	1	1	1	*B*
1	—	—	4	4	4	1	1	1	2	2	1	5	2	2				
22	39	29	8	7	5	9	10	8	58	88	54	27	29	16	33	38	23	*C*
16	33	25	6	6	5	9	10	8	55	84	50	22	26	13	30	33	21	
21	15	13	29	46	44	12	17	2	21	4	4	10	5	4	5	6	3	*D*
1	1	1	3	—	—	1	—	—										
—	—	—	30	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	5	3	2	*E*
						—	1	1										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
100	105	68	81	56	42	50	33	27	84	64	47	65	61	34	68	85	55	V.
100	105	68	81	56	42	50	33	27	84	64	47	65	61	34	68	85	55	
—	—	—	—	2	2	—	—	—	2	2	2	4	2	1	—	—	—	VI.
			—	1	1				2	2	2	3	2	1				
40	27	22	74	56	47	25	28	26	40	17	12	30	19	18	39	34	26	VII.
309	336	221	562	401	354	516	192	138	270	259	180	225	200	138	200	215	139	
180	157	102	279	179	161	349	89	75	156	171	110	105	100	58	101	123	79	
316	347	231	229	233	157	156	167	118	130	181	116	147	141	91	189	265	136	
181	159	97	62	102	48	51	71	41	54	100	53	52	66	36	90	118	65	

län samt i Halland. Bland orter, där utpräglad högkonjunktur varit rådande, är däremot i främsta rummet att nämna Göteborg.

Inom industrien har brist på dugliga yrkesarbetare flerstädes gjort sig gällande vid arbetsförmedlingsanstalterna. Särskilt gäller detta järn- och metallindustrien i åtskilliga av rikets större städer. Från Göteborg och Gävleborgs län inrapporteras jämväl otillräcklig tillgång å arbetskraft till sågverksindustrien. Däremot uppgivas arbetstillfällena på detta område i övre Norrland hava varit mindre goda än eljest vid motsvarande årstid.

Bland de yrkesgrupper, där arbetsbrist fortfarande är rådande, märkas främst stenhuggarna. En utväg att i viss utsträckning skaffa dessa arbetare lämplig sysselsättning synes hava yppats genom samarbete med arbetsförmedlingsanstalterna i Bergslagen, där avsevärd brist på gruvarbetare varit rådande. Från Bohuslän hava ett flertal stenhuggare på detta sätt blivit placerade, och ytterligare beställningar å arbetskraft uppgivas föreligga. I övrigt har, vad jord- och stenindustrien beträffar, stark efterfrågan på torv- och tegelbruksarbetare förekommit i Jönköpings och Malmöhus län. De underhaltiga bostadsförhållandena på åtskilliga arbetsplatser hava dock försvårat arbetsförmedlingen.

Bland tobaksarbetarna råder fortfarande kännbar arbetsbrist i Stockholm, Skåne, Göteborg, Härnösand m. fl. orter. Sedan monopolbolaget numera övertagit fabrikationen, synes dock även inom denna bransch den värsta krisen vara överstånden. Inom sockerindustrien har i Skåne företagits en reducering av arbetsstyrkan, varigenom någon arbetslöshet inträtt.

Inom byggnadsverksamheten hava konjukturerna sedan föregående månad förbättrats bl. a. i Stockholm och Linköping. För grovarbetare är arbetstillgången dock flerstädes mindre god. Däremot har i fråga om dugliga yrkesmän efterfrågan överstigit tillgången på skånska landsbygden, i Närke, Västerbotten m. fl. orter. I Göteborg och Älvsborgs län rådde särskilt brist på träarbetare.

Till jordbruket har, såsom med hänsyn till årstiden är naturligt, efterfrågan på arbetskraft i allmänhet varit livlig. Ett undantag måste dock göras för Malmöhus län, där tillgången på tillfälligt arbete angives hava varit mycket knapp. Arbete med dikning o. d. uppgives hava varit för handen i tämligen rikt mått i Östergötland, medan tillgången därå i Södermanland varit dålig.

Skolornas avslutning har som vanligt under denna månad medfört ökad tillströmning av minderåriga, varigenom den på vissa håll rådande bristen på springpojkar o. d. blivit avhjälpt.

Livsmedelspriser under andra kvartalet 1915.

I efterföljande tabeller (sid. 810—825) meddelas en översikt för andra kvartalet 1915 av livsmedelspriser å de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, samt av kreaturspriser i Stockholm, Malmö och Göteborg. För priserna under april och maj hava förut i Meddelanden (årg. 1915, sid. 584 ff. och sid. 690 ff.) preliminära redogörelser lämnats.

Betraktar man först sammandragstabellen för *livsmedelspriserna* (sid. 810—811), visar det sig, att medelpriserna för alla orterna tillsammantagna liksom under föregående kvartal som en följd av krisen undergått mycket betydande förändringar. De viktigare av de varuslag, som varit utsatta för fluktuationer, återfinnas i tabellen å sid. 801, med angivande av den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under månaderna augusti 1914—juni 1915 i förhållande till julipriset 1914. Oförändrade under de tre månaderna hava förblivit medelpriserna på oskummad och separerad mjölk, vete- och rågsiktmjöl, socker, salt, svagdricka och fotogen. Smärre variationer utan mera utpräglad tendens i någondera riktningen visade bland annat de flesta fiskslagen.

Prisfall har noterats för margarin, ärter, bönor, sammalet rågmjöl och gryn.

Övriga noterade varuslag företedde högre priser vid kvartalets slut än vid dess början. Särskilt torde böra nämnas prisstegringen å handskummad mjölk, ägg, potatis, bröd, kött och fläsk samt kol och koks. En närmare redogörelse för prisnivåns utveckling för de olika varuslagen under kvartalets olika månader lämnas i ett sammanhang längre fram.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen hava de redovisade varuslagens beräknade medelpriser under första kvartalet år 1913, då varulistan i sitt nuvarande skick först började användas, vart för sig satts = 100 och medelpriserna för de följande kvartalen reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava därefter sammanförts till sex grupper, varpå de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för 1913 års första kvartal = 100. Resultatet av uträkningen framgår av efterföljande tabell. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och brännтorv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt, som först under tredje kvartalet 1914 införts i varulistan.

Varugrupper.	1:a kvartalet 1913.	2:a kvartalet 1913.	2:a kvartalet 1914.	3:e kvartalet 1914.	4:e kvartalet 1914.	1:a kvartalet 1915.	2:a kvartalet 1915.
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	98	99	102	111	113	115
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	100	99	108	117	123	134
Kött (8 varuslag)	100	102	101	99	96	107	123
Fisk (9 varuslag)	100	97	100	105	105	106	105
Övriga födoämnen (6 varuslag) .	100	98	94	100	109	124	131
Bränsle och lyse (7 varuslag) .	100	101	98	105	106	110	117

Som synes av denna tabell, företer sist tilländalupna kvartal i förhållande till det närmast föregående starkt ökade priser å den andra och i synnerhet den tredje varugruppen, uppåtgående priser uppvisa likaså första, femte och sjätte grupperna under det att fisk undergått en obetydlig sänkning. Att den första gruppen, mejeriprodukter, ägg och margarin, ej visar större stegring beror på att äggpriserna under denna årstid stå lägst, vilket under de båda föregående åren lett till en sänkt prisindex för varugruppen under andra kvartalet. Av de i andra och tredje grupperna ingående varuslagen visa endast gryn fallande eller stillastående priser, under det att såväl bröd och mjöl som framför allt alla slag av kött undergått avsevärd stegring.

En jämförelse mellan andra kvartalet 1914 och 1915 giver en tämligen god föreställning om världskrigets inverkan på levnadskostnaderna i vårt land. I förhållande till andra kvartalet 1914 utgjorde genomsnittspriserna under samma kvartal 1915 i procent räknat för

mejeriprodukter, ägg och margarin	116 %
bröd, mjöl och gryn	135 »
kött	122 »
fisk	105 »
övriga födoämnen	139 »
bränsle och lyse	119 »

Hade beräkningen utförts med hänsyn till de vid resp. kvartals slut rådande priserna, hade siffrorna i synnerhet för kött, men även för mejeriprodukter, ägg och margarin samt lyse och bränsle blivit avsevärt högre (beroende på den fortgående stegringen under sista kvartalet), under det att de övriga grupperna sannolikt blivit oförändrade.

Ovanstående jämförelse giver nogsamt vid handen, att livsmedelsfördyringen varit både stark och omfattande. Att konstatera dess betydelse för folkhushållningen är emellertid vanskligt, när det gäller hela landet, då man icke känner, i huru stora kvantiteter de olika varuslagen ingå i en normal årsbudget. Endast för Stockholm finnas dylika kvantitetstal, och med anlitande av dem finner man att för en familj om 4 personer med en årsinkomst av omkring 2 000 kronor representerar prisstegringen, om såsom utgångs-

Medelpris å 44 orter.

Varuslag.	Höjning (+) eller sänkning (−) från juli 1914 till										
	augusti 1914.	september 1914.	oktober 1914.	november 1914.	december 1914.	januari 1915.	februari 1915.	mars 1915.	april 1915.	maj 1915.	juni 1915.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Mjölk: oskummad	0	0	0	0	0	0	0	+ 6·7	+ 6·7	+ 6·7	+ 6·7
handskummad	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ 12·5	+ 12·5
separerad	0	0	0	0	0	0	0	0	+ 16·7	+ 16·7	+ 16·7
Smör: bords- (mejeri-)	0	+ 0·9	+ 8·6	+ 10·3	+ 15·0	+ 18·0	+ 13·3	+ 14·2	+ 15·5	+ 18·0	+ 18·9
mat- (lands-)	+ 1·9	+ 3·3	+ 10·5	+ 13·8	+ 16·7	+ 16·2	+ 13·3	+ 16·2	+ 18·6	+ 21·0	+ 21·4
Margarin, växt-	+ 5·1	+ 8·0	+ 13·0	+ 13·8	+ 14·5	+ 14·5	+ 20·3	+ 25·4	+ 26·1	+ 23·9	+ 21·0
Ägg, färska	− 1·5	+ 8·8	+ 51·8	+ 80·3	+ 97·1	+ 90·5	+ 65·0	+ 37·2	+ 9·5	+ 13·1	+ 16·8
Ärter, gula	+ 10·0	+ 16·7	+ 43·3	+ 56·7	+ 63·3	+ 70·0	+ 93·3	+106·7	+106·7	+103·3	+ 96·7
Bruna bönor	+ 8·7	+ 10·9	+ 15·2	+ 23·9	+ 28·3	+ 37·0	+ 41·3	+ 58·7	+ 56·5	+ 54·3	+ 54·3
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	+ 16·1	+ 12·9	+ 19·4	+ 19·4	+ 19·4	+ 22·6	+ 25·8	+ 25·8	+ 38·7	+ 38·7	+ 38·7
råg-, svenskt, bästa sort	+ 19·0	+ 19·0	+ 28·6	+ 33·3	+ 33·3	+ 33·3	+ 47·6	+ 52·4	+ 66·7	+ 66·7	+ 61·9
rågsikt-, svenskt, bästa sort	+ 14·8	+ 14·8	+ 22·2	+ 25·9	+ 25·9	+ 29·6	+ 37·0	+ 40·7	+ 51·9	+ 51·9	+ 51·9
Gryn: havre- (ångpreparerade)	+ 25·0	+ 30·6	+ 41·7	+ 41·7	+ 44·4	+ 47·2	+ 52·8	+ 55·6	+ 55·6	+ 52·8	+ 47·2
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	+ 7·7	+ 7·7	+ 7·7	+ 10·3	+ 10·3	+ 12·8	+ 15·4	+ 17·9	+ 20·5	+ 20·5	+ 17·9
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	+ 14·6	+ 12·2	+ 14·6	+ 14·6	+ 14·6	+ 17·1	+ 24·4	+ 29·3	+ 34·1	+ 36·6	+ 36·6
mjukt: limpa, söt	+ 13·2	+ 10·5	+ 15·8	+ 15·8	+ 15·8	+ 15·8	+ 18·4	+ 21·1	+ 26·3	+ 28·9	+ 31·6
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	+ 6·5	+ 3·2	+ 3·2	+ 3·2	+ 3·2	+ 9·7	+ 12·9	+ 16·1	+ 22·6	+ 25·8	+ 25·8
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	+ 8·0	+ 8·0	+ 8·0	+ 9·3	+ 9·3	+ 10·7	+ 12·0	+ 16·0	+ 18·7	+ 21·3	+ 20·0
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	+ 11·4	+ 9·1	+ 11·4	+ 13·6	+ 11·4	+ 6·8	+ 13·6	+ 15·9	+ 22·7	+ 25·0	+ 25·0
» » mjölk	+ 6·8	+ 6·8	+ 8·5	+ 8·5	+ 8·5	+ 6·8	+ 10·2	+ 11·9	+ 15·3	+ 15·3	+ 16·9
Nötkött, färskt: stek	− 1·7	− 4·2	− 7·6	− 9·3	− 7·6	− 1·7	0	+ 1·7	+ 7·6	+ 14·4	+ 25·4
soppkött	− 2·1	− 5·2	− 9·3	− 10·3	− 8·2	− 1·0	+ 3·1	+ 3·1	+ 9·3	+ 18·6	+ 30·9
Kalvkött, stek: gödkalv	− 2·3	− 3·1	− 4·6	− 3·8	− 0·8	+ 3·8	+ 3·8	+ 6·1	+ 10·7	+ 14·5	+ 21·4
spädkalv	− 1·4	− 2·9	− 2·9	− 2·9	+ 1·4	+ 5·8	+ 7·2	+ 8·7	+ 14·5	+ 21·7	+ 27·5
Fårkött: färskt, stek	− 3·7	− 8·1	− 14·0	− 14·0	− 11·0	− 2·2	+ 1·5	+ 5·9	+ 12·5	+ 16·2	+ 23·5
salt, svenskt	− 0·8	− 3·3	− 5·8	− 5·8	− 5·0	− 0·8	+ 2·5	+ 4·1	+ 10·7	+ 10·7	+ 14·0
Fläsk: färskt (sidfläsk)	− 0·8	− 1·6	− 1·6	− 0·8	+ 2·3	+ 10·2	+ 14·1	+ 21·1	+ 33·6	+ 39·8	+ 46·9
salt, svenskt	+ 0·7	− 0·7	0	+ 1·5	+ 3·7	+ 10·4	+ 14·1	+ 18·5	+ 31·1	+ 35·6	+ 43·7
Sill, salt: fetsill	+ 4·7	+ 4·7	+ 4·7	+ 4·7	+ 7·0	+ 4·7	+ 4·7	+ 7·0	+ 11·6	+ 9·3	+ 9·3
Kaffe (obränt), prima Santos	+ 1·9	+ 1·3	+ 1·9	+ 1·9	+ 2·5	+ 2·5	+ 2·5	+ 2·5	+ 2·5	+ 2·5	+ 3·2
Socker, bit-	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1	+ 3·1
Fotogen, Water White	0	+ 5·0	+ 10·0	+ 10·0	+ 10·0	+ 10·0	+ 10·0	+ 10·0	+ 10·0	+ 10·0	+ 10·0
Ved: björk-, osågad, hemkörd	+ 3·8	+ 3·5	+ 3·1	+ 2·7	+ 3·1	+ 4·2	+ 4·6	+ 4·6	+ 5·4	+ 6·2	+ 6·9
barr-, » »	+ 4·8	+ 3·8	+ 3·8	+ 2·9	+ 3·3	+ 3·8	+ 2·9	+ 3·8	+ 4·3	+ 5·7	+ 6·2
Bränntorv	+ 12·7	+ 17·1	+ 17·6	+ 17·6	+ 18·5	+ 26·8	+ 29·8	+ 28·3	+ 22·4	+ 23·9	+ 27·3
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	+ 19·1	+ 13·5	+ 8·9	+ 7·7	+ 7·4	+ 9·7	+ 13·0	+ 14·0	+ 14·5	+ 15·8	+ 19·1
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	+ 26·6	+ 15·3	+ 11·4	+ 9·6	+ 12·2	+ 17·5	+ 27·1	+ 38·4	+ 41·0	+ 45·4	+ 48·0
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	+ 12·4	+ 11·0	+ 12·4	+ 11·7	+ 13·1	+ 15·2	+ 18·6	+ 19·3	+ 26·9	+ 28·3	+ 41·3
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	+ 25·4	+ 16·4	+ 9·0	+ 9·0	+ 9·6	+ 12·4	+ 17·5	+ 20·8	+ 24·9	+ 24·9	+ 29·9

punkter för jämförelsen tagas månaderna januari—juli 1914 samt juni månad 1915, en ökad utgift av 26·9 % för livsmedel, lyse och bränsle under förutsättning av budgetens oförändrade sammansättning. För landet i dess helhet torde man kunna antaga en något lägre siffra. Enär icke alla varuslag drabbats av prisstegring i samma utsträckning, torde emellertid ett utbyte av vissa dyrare livsmedel mot andra, billigare, hava kunnat ske utan att levnadsstandarden därigenom nämnvärt sjunkit. Att genom sådana åtgärder ej oväsentliga besparingar kunna göras, antydes därav att för Stockholms del genom ersättande av de vanliga sorterna av mjukt matbröd (franska bröd, sötlimpa m. m.) med samma kvantitet av det s. k. »1915 års bröd», stegringsprocenten nedbringas till 23·7 %. I avsikt att belysa den roll, de olika varugrupperna spelat i avseende på de förhöjda levnadsomkostnaderna i ett stockholmshushåll av förutnämnd typ, har här nedan med ledning av de för Stockholm vunna kvantitetstalen sammanställts å ena sidan den årliga utgiften för varje särskild varugrupp, beräknad på grundval av genomsnittspriserna under jan.—juli 1914, d. v. s. före krisen, och å andra sidan motsvarande utgift, om årsbehovet skulle fyllas genom inköp efter de priser, som voro rådande under juni månad 1915.

Varugrupper.	Jan.—juli 1914.	Juni 1915.	Ökning (+) eller minskning (—).	
	Kr.	Kr.	Kr.	%.
Mejeriprodukter, ägg och margarin . . .	284·02	351·37	+ 67·35	+ 23·7
Bröd, mjöl och gryn	160·26	220·98	+ 60·72	+ 37·9
Kött	156·05	221·01	+ 64·96	+ 41·6
Fisk	24·31	22·16	— 2·15	— 8·8
Övriga födoämnen	105·93	117·37	+ 11·44	+ 10·8
Bränsle och lyse	62·86	74·05	+ 11·19	+ 17·8
Summa	**793·43**	**1 006·94**	+ **213·51**	+ **26·9**

Av ovanstående tablå framgår, att det är de tre första varugrupperna, som på ett avgörande sätt bidragit att skapa den höga prisnivån. Att gruppen: övriga födoämnen (omfattande ärter, bönor, potatis, kaffe, socker samt svagdricka) ej visar starkare stegring (jfr tabellen å sid. 800) beror därpå, att ärter och bönor, vilkas pris ungefär fördubblats, med förhållandevis ytterst ringa kvantiteter ingå i Stockholmsbudgeten, under det att övriga varuslag i denna grupp företett obetydlig uppgång.

Övergår man härefter till en mera detaljerad granskning av prisväxlingarna å de särskilda varuslagen under innevarande års andra kvartal och med hänsyn jämväl till de föregående krismånaderna, befinnes det att åtminstone för vissa varuslag de för samtliga orterna uträknade medelpriserna i så måtto kräva kompletterande upplysningar, att prisrörelsen icke varit likformig över hela landet.

Vad först *mjölken* beträffar, har sedan mars månad såväl handskummad

som separerad mjölk i genomsnitt stigit med 1 öre per liter. Å den oskummade mjölken, vars medelpris redan under mars höjdes med 1 öre, har det då uppnådda medelpriset av 16 öre per liter hållit sig oförändrat, men ökade priser noteras numera från ett flertal orter.

*Smör*priserna bibehöllo under hela april det prisläge, som uppnåddes under sista veckan av mars, men visade under de båda följande månaderna i det stora hela en fortgående tendens till stegring. Under sista veckan av maj inträdde visserligen å en del orter, förnämligast inom de exporterande landsdelarna, fallande priser å mejerismör, men denna nedgång var av kort varaktighet, och under juni månad noterades åter för varje vecka stegrade priser. Å landssmör åter inträffade från och med andra veckan i juni å flera orter, särskilt i mellersta och östra Sverige, en icke alldeles oväsentlig prissänkning.

Ost har under kvartalet alltjämt visat en bestämt uppåtgående tendens. Mest betydande har denna stegring varit beträffande de dyrare kvaliteterna.

Växtmargarin, varå förut under kristiden noterats ständigt höjda priser, visade under maj en nedgång i priset av 3 öre per kg. och under juni av ytterligare 4 öre per kg., vilket i främsta rummet torde få tillskrivas en ökad import av och något fallande priser å en del viktigare råvaror.

Äggen pläga alltid hava sin billigaste säsong under april och maj med årets lägsta genomsnittspris under sistnämnda månad. Även i år var under april priset på färska ägg förhållandevis lågt och var under tredje veckan av denna månad nere i 1·42 kr. per tjog. Uppgången i priserna började emellertid i år ovanligt tidigt, nämligen redan under fjärde veckan av april, delvis under intryck av den ånyo hämmade importen av ryska ägg. Under andra veckan av maj var genomsnittspriset uppe i 1·56 kr. per tjog. En tillfällig nedgång av 2 öre per tjog inträdde under tredje veckan, men följande vecka hade priset åter stigit till 1·56 kr. per tjog. Medelpriset för april, 1·50 kr. per tjog, är 25 öre per tjog högre än ett år tidigare, under det att för de föregående månaderna prisstegringen i förhållande till motsvarande tid föregående år i allmänhet belöpt sig till 50 öre per tjog. Det för maj månad beräknade genomsnittspriset, 1·55 kr. per tjog, ligger 32 öre högre än ett år tidigare. Under förra hälften av juni månad fortsatte priserna alltjämt att skjuta i höjden. För första veckan noterades sålunda ett genomsnittspris av 1·59 kr. per tjog, och under andra veckan var priset uppe i 1·64 kr. per tjog. Då vid denna tid konservering av ägg för vinterbehovet i vanliga fall äger rum, och det sålunda är av vikt att god tillgång förefinnes inom landet, hemställde statens livsmedelskommission om exportförbud å ägg, och regeringen utfärdade även sådant förbud att gälla under två månader från och med den 16 juni. Under intrycket härav sjönk också priset i de exporterande landsdelarna ganska avsevärt, under det att på övriga håll prisstegringen i allmänhet fortgick, och för tredje veckan av juni noterades ett genomsnittspris för samtliga orter av 1·56 kr. per tjog, sålunda en genomsnittlig nedgång med 8 öre per tjog. Denna lättnad var dock av kort varaktighet, ty redan under fjärde veckan av juni började åter stegrade priser göra sig gällande och genomsnittspriset för samtliga orter noterades till 1·60 kr.

per tjog. Under juli månad har prisstegringen alltjämt pågått synnerligen kraftigt. Under första veckan var genomsnittspriset 1·66 kr. per tjog, under andra veckan 1·72 för att under tredje veckan ytterligare stiga med 2 öre till 1·74 kr. per tjog. Av denna stigande priskurva torde klart framgå, att det syfte, som exportförbudet i främsta rummet avsåg, nämligen att bereda konsumtionen tillgång till billiga ägg för konservering, ej vunnits, och har livsmedelskommissionen till regeringen ingått med framställning om prolongation på obestämd tid av exportförbudet och om vidtagande av andra åtgärder, som synts kommissionen ägnade att på ett effektivt sätt tillgodose den inhemska marknadens behov av ägg till ej alltför höga priser.

I syfte att belysa, hur äggprisen ställa sig i olika delar av riket för närvarande och vid tidpunkter före krisen, har i tabellen å sid. 806—807 orterna sammanförts landsdelsvis och ett genomsnittspris uträknats för de inom samma landsdel belägna orterna, avseende juni månad under de tre senaste åren. Vid en granskning av medelpriserna för orterna inom de skilda landsdelarna framgår, att den nuvarande prisdifferentieringen är i det hela likartad med den för ett och två år sedan rådande. De högsta priserna förekommo sålunda alltjämt i Stockholm och norra Sverige och den lägsta prisnivån förefanns fortfarande i Småland. Vid jämförelse mellan 1913 och 1915 visar det sig, att den största såväl absoluta som relativa stegringen ägt rum i Stockholm och å orterna i norra Sverige. I de övriga landsdelarna har stegringen varit ganska likformig, dock något starkare å orterna i södra Sverige.

Såväl råg- som vete*mjöl* stego betydligt under april beroende på den överenskommelse mellan statens livsmedelskommission och de större kvarnägarna, som träffades att gälla under månaden. Den då uppnådda prisnivån har sedan till följd av det nya avtalet mellan livsmedelskommissionen och kvarnföreningen, avseende maj och juni månader, varit oförändrad och till och med beträffande rågmjöl under juni varit underkastad en sänkning av 1 öre per kg. De höjda mjölpriserna hava icke kunnat undgå att inverka på *bröd*priserna, som under april företedde en avsevärd uppgång. Sedan maj månad hava brödpriserna i det hela icke undergått någon förändring.

Den för den konsumerande allmänheten mest kännbara prisstegringen, som inträffat under kvartalet, är säkerligen den å *kött* och i all synnerhet å *fläsk*, vilka varuslag över hela linjen varit underkastade ytterst avsevärda prisförhöjningar.

För att erhålla möjlighet till jämförelse mellan prisnivån för närvarande och vid tidpunkter före krisen inom olika delar av riket, hava i tabellen å sid. 806—807 på samma sätt som för äggpriserna orterna sammanförts landsdelsvis och ett genomsnittspris uträknats för de inom samma landsdel belägna orterna för juni månad de tre senaste åren. Priserna avse, vad salt fläsk beträffar, för alla tre åren en tidpunkt vid mitten av juni månad; rörande övriga varuslag utgöra de ett medeltal av de under juni månads fyra veckor rådande priserna.[1]

[1] En motsvarande tabell, avseende prisförhållandena å kött vid tiden omkring de tre senaste årsskiftena återfinnes i Medd. 1915, sid. 64—65.

Betraktar man först genomsnittspriserna för samtliga orter, befinnes det, att priserna vid sistlidna kvartals slut voro väsentligt högre än de båda föregående åren, ehuru även dessa år utmärktes av köttpriser betydligt utöver förut i vårt land vanlig nivå. Från juni 1914 till juni 1915 belöpte sig höjningen för nötkött till 25 à 26 öre per kg., för gödkalv till 27 och för spädkalv till 18 öre per kg., för fårkött till 30 öre per kg. samt för färskt och salt fläsk till resp. 61 och 59 öre per kg.

Granskar man därefter medelpriserna för orterna inom de skilda landsdelarna, visar det sig, att prisrörelsen under 1915 vållat avsevärda omkastningar i prisförhållandena mellan olika landsdelar.

De högsta priserna voro under alla tre åren nästan genomgående rådande i Stockholm, men därefter företedde före krisen samtliga landsdelar utom Småland och öarna en i det hela likartad prisnivå, och sistnämnda distrikt låg endast obetydligt efter det övriga landet. Det senaste året har härutinnan medfört en avsevärd förskjutning. Hårdast har jämte Stockholm orterna i södra Sverige (Skåne och Blekinge) — det viktigaste exportområdet — drabbats av uppgången och därnäst de ävenledes starkt kreatursproducerande trakterna i östra och västra Sverige. Vida mindre berörda hava åter Småland och öarna blivit (beträffande nötkött och fläsk är stegringen därstädes endast omkring två tredjedelar mot i södra Sverige), men särskilt anmärkningsvärda äro fortfarande liksom tidigare under året prisförhållandena i norra Sverige (Dalarne och Norrland). Mot en uppgång å nötkött av 40 à 43 öre per kg. i södra Sverige svarar sålunda i denna landsdel en stegring av 13 öre, allt från juni 1914; färskt och salt fläsk steg under samma tidsperiod i Stockholm med resp. 94 och 96 öre per kg., i södra Sverige med resp. 88 och 83 öre, men i norra Sverige med endast 36 och 32 öre per kg. Också äro priserna i norra Sverige åtminstone beträffande de nämnda, viktigaste köttsorterna numera avgjort lägre än i andra landsdelar. Härav följer å andra sidan, att den beräknade genomsnittliga stegringen för samtliga rapportorter icke giver fullt uttryck för fördyringen inom åtskilliga av landets sydligare delar.

Av de noterade *fisk*sorterna hava abborre och gädda såsom alltid vid denna årstid gått ned i pris, under det att färsk sill och strömming stigit. Varugruppen som helhet betraktad kan emellertid anses tämligen oberörd av den rådande dyrtiden.

Priset på *potatis* har under kvartalet undergått ganska betydande prisväxlingar inom olika delar av landet. Vid slutet av första kvartalet hade norra Sverige att uppvisa de lägsta priserna, under det att södra Sverige näst Stockholm hade den dyraste potatisen. Under april fortsatte stegringen ungefär likformigt över hela landet, men under maj månad ägde en utjämning rum, i det priset sjönk på åtskilliga orter i mellersta och södra Sverige, medan de flesta norrländska rapportorter redovisade stegrade priser. Det för samtliga rapportorter beräknade medelpriset undergick emellertid under maj ingen förändring, utan kvarstod i 44 öre per 5 liter. Under juni månad har sänkningen i det stora hela fortgått i södra och mellersta Sverige,

Ägg- samt kött-

Medelpris för juni månad

Varuslag.	Kvantitet.	Stockholm.			Östra Sverige.			Småland och öarna.		
		1913.	1914.	1915.	1913.	1914.	1915.	1913.	1914.	1915.
		öre.			öre.			öre.		
Ägg, färska	tjog	136	141	182	125	129	154	115	117	139
Nötkött, färskt: stek	kg.	129	126	167	120	119	154	120	116	142
soppkött . . .	»	107	105	140	98	97	133	96	95	120
Kalvkött, stek: gödkalv . . .	»	147	150	188	130	129	167	116	121	142
spädkalv . . .	»	93	107	119	63	68	84	65	67	88
Fårkött, färskt: stek	»	169	167	212	147	149	188	124	119	152
Fläsk, färskt (sidfläsk)	»	157	145	239	136	134	198	128	122	185
salt (svenskt, sidfläsk) .	»	160	144	240	139	136	206	130	124	185

Anm. *Östra Sverige* omfattar här Södertälje, Uppsala, Nyköping, Eskilstuna, Linköping, *Södra Sverige:* Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg och Ystad; *Västra Norra Sverige:* Falun, Domnarvet och Borlänge, Ludvika, Gävle, Söderhamn, Sundsvall (staden och

under det att övriga orter, särskilt i övre Norrland, rapporterat oförändrade eller något stegrade priser. Medelpriset för samtliga orter gick under månaden ned till 42 öre per 5 lit.

Gula ärter upphörde under april att stiga efter att under föregående månader hava varit underkastade en ständigt fortgående prishöjning och visade under maj och juni en tydlig tendens till nedgång. Börsnoteringarna visa också under våren en betydande återgång av partipriset — från 51 kr. per 100 kg. den 30 mars ända ned till 34 kr. den 28 maj — och giva oförtydbart vid handen, att en lättnad å marknaden verkligen inträtt. Under juni har emellertid åter någon, ehuru mindre betydande höjning av partipriset inträffat. Å *bruna bönor* kan under kvartalet en sänkning konstateras, beroende därpå att amerikanska bönor ganska allmänt kommit i marknaden och betinga lägre priser än det kvarvarande obetydliga lagret av holländska bönor.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar har under kvartalet priset på fotogen förblivit oförändrat, vedpriserna stigit något på spridda orter över hela landet samt kol- och kokspriserna alltjämt fortsatt att stiga. Då veden i allt större utsträckning fått börja ersätta kol på grund av de abnorma prisförhållandena och den ytterst försvårade tillgången å denna vara, torde dock en allmännare uppgång av vedpriserna vara att förutse. För att motverka densamma har statens livsmedelskommission föreslagit och regeringen numera utfärdat exportförbud å ved av alla slag.

* * *

och fläskpriser.

1913, 1914 och 1915.

Södra Sverige.			Västra Sverige.			Norra Sverige.			Hela riket.		
1913.	1914.	1915.	1913.	1914.	1915.	1913.	1914.	1915.	1913.	1914.	1915.
ö r e.			ö r e.			ö r e.			ö r e.		
117	122	151	119	124	148	140	146	182	126	130	160
122	118	161	124	120	155	124	122	135	123	120	148
109	105	145	101	97	134	101	98	111	101	100	127
133	132	174	129	128	155	140	140	152	132	131	159
81	78	105	68	64	86	70	73	79	70	72	88
141	139	178	139	138	167	133	135	153	138	138	168
126	121	209	132	125	193	131	131	167	132	127	188
140	137	220	137	133	200	139	139	171	138	135	194

Norrköping, Motala och Västerås; *Småland och öarna:* Jönköping, Växjö, Kalmar, Västervik och Visby; *Sverige:* Halmstad, Göteborg, Lysekil, Vänersborg, Borås, Tidaholm, Karlstad, Örebro och Kopparberg; sågverksdistriktet), Nyland, Östersund, Umeå, Luleå, Boden, Malmberget och Gällivare samt Kiruna.

I sammanhang med redogörelsen för prisförhållandena torde böra omnämnas, att ett flertal kommuner i avsikt att i främsta rummet för de mindre bemedlade i någon mån lätta trycket av den rådande dyrtiden genom de lokala livsmedelskommissionernas försorg direkt till allmänheten distribuerat en del viktigare livsförnödenheter till priser betydligt understigande de å resp. orter gällande. Framför allt har det varit de under krisen, huvudsakligen genom statens livsmedelskommission inköpta och såsom reserv upplagda spannmålsförråden, som på flera håll börjat utförsäljas, men åtskilliga samhällen hava också för sina invånares räkning inköpt och tillhandahållit andra förnödenheter, såsom i främsta rummet fläsk och potatis, men även ärter, gryn, fisk m. fl. varuslag. Bland mera betydande samhällen, som i större eller mindre utsträckning på detta sätt ingripit, märkas Stockholm, Uppsala, Eskilstuna, Kristianstad, Malmö, Landskrona, Göteborg, Karlstad, Gävle m. fl. I samma syfte hava enstaka kommuner träffat avtal med privata handlande på platsen att till överenskommet pris tillhandahålla allmänheten fläsk, varvid kommunen iklätt sig eventuell förlust. Sålunda har t. ex. Trälleborg antagit ett anbud från Sydvästra Skånes andelsslakteriförening om leverans till staden under vissa villkor av 1 200 kg. fläsk per vecka t. o. m. den 31 december 1915, och i Tranås har avtal träffats med en charkuteriaffär på platsen om tillhandahållande, i händelse av behov, av c:a 3 000 kg. fläsk till vid avtalet gällande pris. I vilken omfattning denna kommunala livsmedelsförsäljning ägt rum, är svårt att utröna, då inga exakta uppgifter från olika håll föreligga, men på många platser har allmänheten otvivelaktigt i stor utsträckning begagnat sig av densamma och

kommunernas ingripande kunnat verka reglerande på prisbildningen i minuthandeln. — Från en del håll föreligga dock siffror på de kvantiteter, som försålts av vissa varuslag. Så hade i Göteborg genom livsmedelskommissionen under tiden till den första maj försålts 116 000 kg. potatis och 10 500 kg. saltlånga. Försäljningen medförde en prisreduktion å dessa båda varuslag även hos de privata handlandena.

I Eskilstuna, där försäljningen av fläsk från stadens svingård tog sin början redan i slutet av april, salufördes under den första tiden 500 à 600 kg. i veckan, vilken kvantitet vid stigande efterfrågan höjdes till 1 200 kg. per vecka. Under första veckan i juli försåldes i Uppsala från stadens svingård 32 svin om ungefär 100 kg. per styck, varvid sidfläsket betingade 1·60 kr. per kg. Som ett tecken på att allmänheten nu med mera förståelse än förr omfattar kommunala initiativ vid livsmedelsdistributionen, må anföras, att ett försök med kommunal fläskförsäljning, som gjordes i Uppsala förlidet år, icke rönte någon uppmuntran från allmänhetens sida.

Vad beträffar *kreaturspriserna* under andra kvartalet, innehåller sammandragstabellen å sid. 822—823 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg tillsammantagna, under det att i tabellen å sid. 824—825 sammanställts månadsmedelpriser under andra kvartalet och för juni jämväl veckomedelpriser för var och en av dessa tre städer.

Betraktar man först sammandragstabellen för alla tre städerna, så befinnes för samtliga slag av kreatur en synnerligen kraftig uppgång hava under kvartalet ägt rum. Nötkreatur, kalvar och får ställde sig sålunda 15 à 25 öre per kg. dyrare under juni än under mars och svin omkring 25 öre dyrare. Jämföras åter junipriserna med dem, som gällde ett år tidigare, i juni 1914, kan en ännu större uppgång konstateras. De olika slagen av nötkreatur hava sålunda under sista året stigit med 25 à 50 öre per kg., kalvar och får med 20 à 25 öre per kg. samt slutligen svin med 60 à 75 öre per kg., vilket innebär en prisstegring å slakterisvin och rena, större svin av 84 resp. 104 % och å suggor och andra slag av svin, som lämna sekunda fläsk, av ända till 142 %. Såsom alltid plägar ske under perioder av prisstegring på grund av knapp tillgång, hava de sämre kvaliteterna stigit ej blott relativt utan även absolut mera än de bättre.

Granskar man därefter med ledning av tabellen å sid. 824—825 prisrörelsen inom var och en av de tre orterna, så framgår det, att Malmö ifråga om nötkreatur haft att uppvisa den kraftigaste uppgången och Göteborg den minst betydande. Vid kvartalets slut voro de absoluta priserna å de bättre kvaliteterna högst i Malmö, under det att beträffande de sämre kvaliteterna Stockholm och Malmö voro ungefär lika ställda. I Göteborg voro prisen över hela linjen ej oväsentligt lägre. — Priset på kalvar visade i Malmö en uppgång av i genomsnitt 3 à 4 öre per kg., men hade såväl i Stockholm som Göteborg stigit avsevärt mera, nämligen c:a 15 öre per kg. — Fårpriset

hade stigit mest i Stockholm, där också den högsta prisnivån var rådande, minst i Göteborg.

I fråga om svin har prisstegringen å de olika orterna varit ungefär lika stark.

Vad därefter beträffar tillförseln till kreatursmarknaderna, så företer densamma en högst avsevärd uppgång i jämförelse med andra kvartalet 1914. Av de tre städerna har Malmö den ojämförligt största tillförseln. Antalet salufördа nötkreatur var där i år 13 297 mot 6 769 i fjol och antalet svin 3 393 mot 1 211 motsvarande kvartal föregående år. Tillförseln av kalvar belöpte sig däremot endast till c:a 75 % och av får till ej mer än 50 % av fjolårets siffror. I Stockholm var antalet salufördа djur av alla slag något höjt, men ej i uppseendeväckande grad. I Göteborg ökades tillförseln ganska avsevärt beträffande nötkreatur, kalvar och får, under det att antalet salufördа svin visade nedgång.

Hela antalet å de tre städernas kreatursmarknader salufördа djur var c:a 20 000 nötkreatur mot c:a 11 000 motsvarande kvartal 1914, omkring 5 000 kalvar (resp. 5 000), 1 100 får (resp. 1 900) och 5 500 svin (resp. 3 400). Denna högst betydande ökning i tillförseln av svin synes tyda på, att den i samband med det vid krigsutbrottet utfärdade exportförbudet å fläsk skedda nedslaktningen av spädgrisar icke varit av den omfattning, som man förmodat, då eljest resultatet av en mera betydande reducering av svinbeståndet vid den tiden borde hava visat sig i en minskad tillförsel till marknaden av slaktfärdiga djur under sistförflutna kvartal.

Köttkonsumtionen i Stockholm uppgives hava stigit avsevärt i fråga om nötkreatur och i någon mån beträffande spädkalvar, men sjunkit beträffande gödkalvar, får och framför allt svin, för vilka konsumtionen gått ned till ungefär hälften, dock med undantag för spädgrisar, vilka förete någon höjning. För de bägge övriga orterna föreligga inga uppgifter om konsumtionen.

Efter att hava fortsatt att stiga under hela juni månad, visade kreatursspriserna under förra delen av juli en tydlig tendens till nedgång både i Stockholm och Malmö, och i Göteborg har prisnivån bibehållits oförändrad från sista veckan av juni. Å vissa kreatursslag var prisfallet betydande. Så gingo kor, mindre feta, i Malmö ned från 62 öre till 45 öre per kg. levande vikt under tiden från slutet av juni till andra veckan i juli, och kvigor, mindre feta, sjönko under samma tid från 74 till 55 öre per kg. De sjunkande kreatursprisерna återverkade i sin tur på köttpriserna, och genomsnittspriset för samtliga rapportorter har under juli månads olika veckor endast för fläsk fortsatt att stiga, nämligen med 2 öre per kg. varje vecka, men eljest hållit sig fast och beträffande soppkött och gödkalvstek till och med visat en obetydlig sänkning. Nedgången torde dock få betraktas som tillfällig och huvudsakligen få sättas i samband med det till följd av den långvariga torkan försämrade betet, men då detta genom den senaste rikliga nederbörden över landet väsentligt förbättrats, torde vidare prissänkning sannolikt icke vara att emotse.

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, billigaste sort (bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
53	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
54	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
55	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
56	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185
57	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	378	373
58	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
60	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för juni, juli och au- orter och för juni 1915 en ort. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser prisuppgiften

(juni 1914—juni 1915) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1915 för 44 orter.

1912.	1913.	1914.	Juni 1914.	Juli 1914.	Aug. 1914	Sept. 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915.	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	14	15	14	15	15	15	15	15	15	15	15	16	16	16	16	1
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	3
237	236	239	226	233	233	235	253	257	268	275	264	266	269	275	277	4
214	213	218	205	210	214	217	232	239	245	244	238	244	249	254	255	5
156	164	162	161	161	161	160	160	162	164	166	169	171	173	177	184	6
115	121	119	119	119	119	117	119	119	121	122	125	127	128	135	138	7
51	58	60	59	59	61	59	58	59	63	63	68	66	71	71	70	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	144	138	138	145	149	156	157	158	158	166	173	174	171	167	11
161	159	171	131	137	135	149	208	247	270	261	226	188	150	155	160	12
139	137	151	[7]) 133	[7]) 145	[7]) 156	157	171	179	194	200	174	169	149	148	139	13
32	28	30	29	32	35	36	31	31	32	33	35	40	44	44	42	14
49	46	80	—	103	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
30	31	35	30	30	33	35	43	47	49	51	58	62	62	61	59	16
53	48	49	46	46	50	51	53	57	59	63	65	73	72	71	71	17
31	31	33	31	31	36	35	37	37	37	38	39	39	43	43	43	18
22	22	23	21	21	25	25	27	28	28	28	31	32	35	35	34	19
27	27	29	26	27	31	31	33	34	34	35	37	38	41	41	41	20
36	36	42	36	36	45	47	51	51	52	53	55	56	56	55	53	21
40	41	41	39	39	42	42	42	43	43	44	45	46	47	47	46	22
41	41	43	41	41	47	46	47	47	47	48	51	53	55	56	56	23
38	38	40	38	38	43	42	44	44	44	44	45	46	48	49	50	24
29	30	31	31	31	33	32	32	32	32	34	35	36	38	39	39	25
76	76	78	75	75	81	81	81	82	82	83	84	87	89	91	90	26
45	43	46	43	44	49	48	49	50	49	47	50	51	53	55	55	27
61	60	61	60	59	63	63	64	64	64	63	65	66	68	68	69	28
111	122	116	120	118	116	113	109	107	109	116	118	120	127	135	148	29
91	100	95	97	97	95	92	88	87	89	96	100	100	106	115	127	30
123	131	130	132	131	128	127	125	126	130	136	136	139	145	150	159	31
65	72	70	71	69	68	67	67	67	70	73	74	75	79	84	88	32
124	133	130	138	136	131	125	117	117	121	133	138	144	153	158	168	33
105	114	118	120	121	120	117	114	114	115	120	124	126	133	134	138	34
—	119	121	—	—	—	[8]) 104	[8]) 113	111	120	130	137	140	142	135	[8]) 133	35
123	133	129	128	128	127	126	126	127	131	141	146	155	171	179	188	36
129	140	137	135	135	136	134	135	137	140	149	154	160	177	183	194	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	76	72	75	76	75	76	74	76	80	82	84	77	71	73	39
—	108	110	108	113	113	111	109	105	109	115	114	116	103	98	110	40
32	34	35	33	38	42	39	37	37	35	34	32	32	34	38	34	41
36	38	39	36	37	38	38	41	43	43	40	37	36	36	37	39	42
—	55	57	55	55	58	58	57	56	58	61	60	61	59	57	58	43
77	79	81	81	80	82	81	80	80	82	85	83	83	81	80	83	44
41	45	[9]) 45	[9]) 42	[9]) 43	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	47	45
25	30	31	31	31	32	31	30	30	30	31	30	30	31	31	32	46
52	56	58	56	57	60	60	60	59	60	61	61	62	63	65	68	47
—	76	77	76	76	78	78	78	77	78	79	80	80	81	81	82	48
176	170	159	157	157	160	159	160	160	161	161	161	161	161	161	162	49
72	67	65	64	64	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	50
—	—	10	—	—	10	10	10	9	9	9	10	10	10	10	10	51
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	52
17	20	21	20	20	20	21	22	22	22	22	22	22	22	22	22	53
2360	2560	2630	2590	2600	2700	2690	2690	2680	2680	2710	2720	2720	2740	2760	2780	54
1880	2040	2110	2090	2090	2190	2170	2170	2160	2160	2170	2150	2170	2180	2210	2220	55
187	196	220	206	205	231	240	241	241	243	260	266	263	251	254	261	56
397	401	411	392	392	467	445	427	422	421	430	443	447	449	454	468	57
—	234	242	226	229	290	264	255	251	257	269	291	317	327	333	341	58
155	165	157	148	145	163	161	163	162	164	167	172	173	184	186	205	59
177	189	190	178	177	222	206	193	193	194	199	208	213	221	221	231	60

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — gusti 1914 tre orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för sept. 1914 två, för okt. 1914 tre den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten.

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	3. Stockholm. April.	4. Stockholm. Maj.	5. Stockholm. Juni.	6. Södertälje. April.	7. Södertälje. Maj.	8. Södertälje. Juni.	9. Uppsala. April.	10. Uppsala. Maj.	11. Uppsala. Juni.	
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	19	19	19	19	19	19	18	18	18	1
2	handskummad	»	9	9	9	9	9	—	8	8	8	2
3	separerad	»	9	9	9	9	9	9	8	8	8	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	284	298	291	300	296	300	275	284	285	4
5	mat- (lands-)	»	267	276	276	269	276	277	244	254	255	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	186	194	192	178	180	180	178	181	192	6
7	halvfet, »	»	137	144	147	140	140	140	133	143	152	7
8	skummjölks-, »	»	109	109	—	—	75	80	82	68	70	8
9	Margarin, växt-	»	179	177	171	174	171	164	167	159	157	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	163	174	182	150	164	163	141	152	151	10
11	» konserverade	»	160	—	—	—	—	—	120	—	—	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	50	48	45	50	47	46	49	46	41	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	73	67	60	55	56	52	53	42	46	14
15	Bruna bönor	»	77	75	76	—	—	70	69	68	68	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	45	45	45	42	43	43	42	41	42	16
17	råg-, » » »	»	37	38	36	35	35	35	35	33	33	17
18	rågsikt-, » » »	»	43	43	42	39	40	40	41	40	40	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	59	55	54	56	55	52	55	50	50	19
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	48	47	50	49	50	45	45	45	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	59	60	58	49	51	52	51	51	51	21
22	mjukt, limpa, söt	»	60	68	63	49	53	63	55	54	56	22
23	» » sur	»	52	50	50	47	50	50	35	40	39	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	100	111	107	107	106	95	94	96	97	24
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	60	71	67	50	50	53	55	55	55	25
26	ligaste sort } » » mjölk	»	79	85	85	61	60	70	63	63	65	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	147	164	167	130	139	150	123	129	145	27
28	soppkött	»	117	129	140	101	113	128	106	108	124	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	175	185	188	147	151	171	143	145	155	29
30	spädkalv	»	111	115	119	69	65	65	66	68	74	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	197	213	212	170	170	200	157	168	179	31
32	salt, svenskt	»	147	141	137	—	—	120	135	156	165	32
33	Renkött, färskt, stek	»	151	150	—	149	—	—	145	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	210	227	239	193	203	200	168	173	184	34
35	salt, svenskt »	»	215	233	240	185	200	200	176	175	200	35
36	*Fisk, färsk: abborre	»	102	82	90	90	85	90	84	70	74	36
37	gädda	»	117	114	132	96	108	123	104	85	89	37
38	sill	»	47	—	—	39	53	—	38	—	—	38
39	strömming	»	41	38	43	26	23	27	38	37	43	39
40	torsk	»	72	71	74	88	83	80	82	74	77	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	88	83	86	86	88	90	85	79	79	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	51	49	49	49	49	48	48	48	45	42
43	strömming	»	47	43	43	30	—	50	40	30	38	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	69	63	72	60	68	72	65	66	67	44
45	» » » rundskuren	»	87	83	90	70	—	80	85	89	88	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	175	168	165	170	170	166	165	169	164	46
47	Socker, bit-	»	66	66	66	66	66	66	68	68	68	47
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	12	13	13	12	12	12	48
49	Svagdricka	lit.	8	8	9	8	8	8	7	7	8	49
50	Fotogen, Water White	»	21	21	21	22	22	22	22	22	22	50
51	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn.	3600	3600	3680	3400	3400	3300	3000	3000	3000	51
52	barr- } × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2730	2630	2880	2300	2300	2200	2250	2250	2250	52
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	475	525	575	500	500	575	468	468	468	54
55	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	360	360	369	300	300	—	275	275	275	55
56	Koks: gasverks- (okrossad)	»	188	185	220	180	193	210	150	150	190	56
57	eng. kamin- »	»	227	210	225	—	190	—	170	170	220	57

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala asp 75 och juni 70 öre, sik under maj 100 öre, sjötunga under april 100 à 125 öre, torsk under juni 70 à 75 60 à 80 och under maj och juni 60 à 70 öre, sjötunga under april 90 à 125 och under maj och juni 80 à juni 60 à 70 öre, sik under maj och juni 90 à 100 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekom-

	12.	13.	14	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	
	Nyköping.			Eskilstuna.			Linköping.			Norrköping.			Motala.			Jönköping.			
	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	15	15	15	16	16	16	15	15	15	16	16	16	13	13	15	14	15	15	1
2	7	7	7	8	8	8	9	9	9	9	9	9	6	8	8	7	8	8	2
3	6	6	6	7	7	7	6	6	6	8	8	8	5	6	6	6	6	6	3
4	270	275	280	265	272	270	277	279	279	282	298	289	274	274	278	265	265	273	4
5	260	268	257	262	263	257	261	263	242	273	281	269	260	263	274	242	245	248	5
6	180	170	200	206	210	225	183	188	189	171	188	188	153	170	170	150	150	152	6
7	135	135	134	166	160	175	133	133	149	134	157	160	110	125	120	125	123	123	7
8	67	58	62	100	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	78	80	8
9	180	176	171	180	175	165	174	172	169	180	180	176	170	164	163	179	177	176	9
10	131	146	147	143	154	160	136	149	145	147	164	156	140	145	147	134	145	146	10
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
12	45	47	43	48	52	45	55	50	47	50	52	46	47	41	40	40	38	33	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	60	60	54	58	58	55	53	51	50	58	58	48	63	53	50	69	63	63	14
15	75	75	75	65	65	65	70	75	75	78	80	80	73	70	73	75	75	75	15
16	43	43	42	42	42	42	42	42	42	42	44	43	41	42	42	43	43	43	16
17	38	36	36	36	36	34	35	35	33	36	37	36	33	34	33	35	34	34	17
18	41	41	40	41	41	41	41	41	41	41	41	40	37	38	40	41	41	41	18
19	58	56	55	55	52	50	55	55	53	57	57	53	54	54	50	60	55	55	19
20	48	48	48	45	45	45	46	45	44	49	50	48	43	45	43	58	53	54	20
21	53	53	54	56	53	53	56	56	57	49	49	49	48	55	53	57	57	56	21
22	48	51	49	47	49	48	46	45	53	62	62	62	40	43	41	50	51	56	22
23	50	50	50	—	—	—	42	41	45	40	40	40	36	35	36	41	41	40	23
24	97	97	99	78	81	79	79	80	82	89	91	91	74	—	—	99	103	105	24
25	54	54	54	58	63	62	47	45	52	49	49	49	46	56	57	56	61	56	25
26	62	60	60	69	74	72	69	69	67	64	64	64	71	75	79	68	70	69	26
27	129	126	138	148	144	154	132	143	158	131	140	159	137	143	185	130	134	150	27
28	97	97	112	119	123	135	121	133	146	113	125	146	119	128	147	119	122	138	28
29	138	139	154	149	155	169	153	166	182	166	175	190	139	134	168	130	135	149	29
30	66	67	—	85	85	89	80	91	100	70	76	94	77	81	89	67	68	82	30
31	152	152	161	176	188	203	181	194	200	168	176	193	165	162	186	135	142	159	31
32	150	150	160	—	—	—	155	170	162	130	130	130	140	137	—	—	—	—	32
33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
34	188	189	193	203	191	199	195	197	203	201	202	224	176	180	188	168	175	190	34
35	180	180	190	205	195	220	196	199	221	200	200	224	184	180	200	170	178	190	35
36	58	48	51	67	70	68	75	73	74	63	63	64	80	78	80	73	73	77	36
37	86	83	101	88	94	108	88	100	116	98	94	111	108	110	123	96	88	108	37
38	23	23	23	33	33	—	40	40	—	37	35	—	34	50	—	27	29	29	38
39	35	26	39	29	44	56	27	37	45	26	33	29	39	45	53	33	33	33	39
40	73	70	71	75	81	—	66	67	76	68	66	70	69	70	70	62	57	55	40
41	86	81	79	80	91	91	77	71	76	80	78	85	83	79	80	76	75	78	41
42	50	48	47	43	45	50	42	46	47	50	50	50	40	43	43	40	33	33	42
43	—	—	—	—	—	—	25	25	30	30	30	30	—	—	30	—	—	—	43
44	65	67	69	60	60	60	61	60	67	74	77	75	55	63	63	70	—	74	44
45	—	—	—	80	80	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
46	160	160	158	164	160	164	151	151	151	161	161	157	144	144	144	155	154	155	46
47	65	65	65	65	65	65	65	65	65	67	66	66	65	65	65	66	66	66	47
48	11	11	11	12	12	12	12	12	12	10	10	10	10	10	10	12	12	12	48
49	7	7	8	8	8	8	7	8	8	6	6	6	6	8	8	5	5	5	49
50	21	21	21	22	22	22	21	21	21	20	20	20	21	21	21	20	20	20	50
51	2930	2870	2850	3090	3090	2960	2610	2610	2610	3000	3000	3000	2790	2660	2660	2950	2970	2970	51
52	2000	2000	2000	2210	2390	2270	2210	2210	2210	2600	2600	2500	2000	2000	2000	2150	2170	2170	52
53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
54	450	450	450	475	490	490	474	475	475	450	450	500	450	450	450	475	475	475	54
55	325	325	325	360	380	390	375	375	375	325	325	325	333	362	375	350	350	400	55
56	210	210	230	145	145	—	228	218	235	205	200	215	200	203	212	175	195	195	56
57	—	—	—	225	225	225	—	—	—	200	200	240	—	200	200	225	225	238	57

under april—juni 80, braxen under april 70, maj 60 à 65 och juni 40 öre, kolja under april 80, maj 70 à öre, vitling under april 50 à 60 öre; för Norrköping hälleflundra under april—juni 150, kolja under april 100 öre, vitling under april 50 à 60 och under maj och juni 50 öre; för Jönköping kolja under maj och mer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten.

1.	Varuslag.	2. Kvantitet.	30. Växjö. April.	31. Växjö. Maj.	32. Växjö. Juni.	33. Kalmar. April.	34. Kalmar. Maj.	35. Kalmar. Juni.	36. Västervik. April.	37. Västervik. Maj.	38. Västervik. Juni.	
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	15	15	15	14	14	14	14	14	14	1
2	handskummad	»	10	10	10	7	7	7	5	5	5	2
3	separerad	»	6	6	6	4	4	4	5	5	5	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	268	277	275	270	278	273	270	270	271	4
5	mat- (lands-)	»	253	263	238	257	258	249	250	248	251	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	178	178	200	183	184	188	178	178	178	6
7	halvfet »	»	123	123	133	—	—	—	145	150	150	7
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	100	—	—	8
9	Margarin, växt-	»	170	170	163	179	174	170	175	170	168	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	126	135	130	128	141	141	129	128	140	10
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	33	31	33	44	41	41	40	38	40	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	65	65	59	66	65	62	58	60	65	14
15	Bruna bönor	»	69	—	69	—	80	80	72	70	70	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	41	43	43	43	43	43	42	44	43	16
17	råg-, » » »	»	33	34	32	35	34	33	36	36	35	17
18	rågsikt-, » » »	»	41	42	42	42	42	42	41	41	42	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	54	50	50	58	56	56	55	55	55	19
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	48	45	43	45	45	45	41	43	45	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	56	58	58	63	63	63	61	65	60	21
22	mjukt, limpa, söt	»	39	40	41	42	46	47	45	45	45	22
23	» » sur	»	35	36	36	36	37	36	—	—	—	23
24	Vetebröd: skorpor, runda ordinära	»	84	86	86	83	83	84	86	86	86	24
25	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	44	44	52	52	52	47	47	47	25
26	ligaste sort » » mjölk	»	56	58	58	72	71	71	70	70	70	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	130	135	145	125	129	137	146	143	143	27
28	soppkött	»	118	122	127	99	103	114	103	103	103	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	151	160	165	126	130	136	133	133	133	29
30	spädkalv	»	98	101	102	79	81	85	83	83	83	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	154	160	161	133	137	157	138	138	138	31
32	salt, svenskt	»	149	150	149	—	—	—	120	120	120	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	140	—	—	—	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	171	171	181	195	195	200	180	180	180	34
35	salt, svenskt »	»	165	169	188	190	188	200	180	180	180	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	75	78	65	71	70	75	50	36	43	36
37	gädda	»	85	79	90	116	118	125	93	86	89	37
38	sill	»	29	29	25	—	—	—	—	—	—	38
39	strömming	»	30	30	43	26	46	48	24	25	23	39
40	torsk	»	64	63	61	58	58	60	66	50	43	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	72	73	73	77	84	89	—	—	—	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	40	42	48	55	50	55	40	50	50	42
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	65	—	—	77	75	75	65	85	85	44
45	» » » rundskuren	»	84	83	83	—	—	—	—	—	—	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	155	155	155	160	160	160	150	150	150	46
47	Socker, bit-	»	67	67	67	67	67	67	67	67	67	47
48	Salt (matsalt)	»	10	10	10	8	8	8	12	12	12	48
49	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	6	6	6	49
50	Fotogen, Water White	»	22	22	22	22	22	22	22	22	22	50
51	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	2080	2080	2080	2400	2400	2400	2440	2400	2400	51
52	barr-	»	1640	1640	1640	1780	1950	1930	1790	1700	1680	52
53	Bränntorv	100 kg.	180	180	180	—	—	—	—	—	—	53
54	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	450	450	450	400	400	400	430	430	430	54
55	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	275	275	275	55
56	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	175	175	175	175	175	225	56
57	eng. kamin- » hemkörd	»	225	225	225	225	200	200	175	175	225	57

[1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allo- och under juni 31·90 kr. per famn.

	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	
	Visby.			Karlskrona.			Kristianstad.			Malmö.			Lund.			Landskrona.			
	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre)			
1	14	14	14	16	16	16	15	16	16	17	17	17	15	15	15	15	15	15	1
2	8	8	8	12	12	12	7	8	8	9	9	9	—	—	—	6	6	6	2
3	5	5	5	7	7	7	4	4	4	7	7	7	5	6	6	4	4	4	3
4	276	281	284	276	278	277	269	264	269	261	275	271	261	275	267	270	278	273	4
5	232	234	236	245	253	255	259	254	259	246	261	261	250	255	255	252	252	253	5
6	185	191	191	186	186	186	172	180	180	185	185	209	176	178	182	181	186	188	6
7	—	160	—	154	154	156	135	135	136	151	151	151	126	124	124	126	—	—	7
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
9	175	174	171	175	166	160	178	168	168	172	165	164	165	160	155	170	168	163	9
10	128	141	140	129	135	136	136	130	147	148	153	163	138	149	153	135	145	154	10
11	—	—	—	—	—	—	123	118	118	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
12	43	40	46	42	42	38	42	48	43	48	43	45	50	50	40	53	50	50	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	50	51	52	72	71	70	62	63	62	66	66	64	68	67	64	68	68	65	14
15	83	63	65	75	76	75	—	—	—	—	—	77	—	80	78	—	87	85	15
16	44	44	44	46	46	46	42	42	42	45	45	45	46	46	46	44	44	44	16
17	31	31	31	36	36	35	34	34	32	38	38	38	35	35	34	37	35	—	17
18	42	40	42	44	44	44	40	40	41	43	43	43	39	42	42	45	45	44	18
19	60	57	56	55	53	50	58	58	57	59	57	55	60	59	55	60	58	58	19
20	49	48	48	50	49	49	43	45	45	47	46	48	47	46	46	48	46	45	20
21	43	43	43	62	62	58	70	70	70	60	65	65	64	64	64	68	70	69	21
22	38	38	38	45	44	46	36	36	36	26	26	26	39	39	39	40	41	42	22
23	31	31	31	37	35	37	31	31	31	20	20	20	28	28	28	29	29	30	23
24	88	88	88	86	85	84	82	82	82	81	81	81	—	—	—	80	85	89	24
25	41	41	41	—	—	—	75	75	75	57	57	57	—	—	—	—	—	—	25
26	53	53	53	64	67	68	78	78	77	57	57	57	61	63	60	64	68	66	26
27	116	121	133	126	142	156	122	127	133	145	160	180	142	165	183	125	132	147	27
28	100	104	116	118	126	140	115	118	124	130	140	153	124	147	153	122	127	145	28
29	116	115	128	160	162	164	129	138	148	155	173	180	170	184	200	158	159	169	29
30	95	—	—	91	92	97	86	84	91	105	118	129	104	121	123	93	94	100	30
31	130	138	145	171	164	168	165	172	175	180	180	185	194	200	200	156	162	174	31
32	120	120	133	118	120	138	158	157	176	—	—	—	—	—	—	110	110	110	32
33	163	—	—	—	—	—	—	—	—	150	150	—	150	—	—	—	—	—	33
34	159	160	172	180	191	205	184	199	221	189	211	220	178	200	209	180	192	200	34
35	160	161	168	180	188	206	193	202	217	213	232	231	195	200	220	193	203	200	35
36	109	111	107	59	58	60	77	74	76	85	68	88	88	72	78	79	78	71	36
37	122	128	137	98	94	99	101	89	101	124	124	135	117	120	133	131	128	131	37
38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	39	45	—	—	—	32	33	35	38
39	15	39	33	19	35	38	20	19	21	—	20	20	—	—	—	—	—	—	39
40	59	72	65	39	38	31	41	35	34	55	50	54	55	54	58	46	42	46	40
41	100	108	101	90	90	92	71	68	74	66	66	73	82	77	89	71	67	75	41
42	47	48	50	43	43	43	53	53	53	—	—	—	60	50	50	64	65	61	42
43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	64	63	69	—	—	—	—	—	—	60	65	—	—	—	—	—	—	—	44
45	—	—	—	75	75	75	—	—	—	78	80	—	—	—	—	80	80	80	45
46	179	175	177	160	160	160	163	163	163	170	172	171	162	162	171	163	168	171	46
47	68	68	68	67	67	67	66	66	66	67	67	67	66	66	66	65	65	65	47
48	12	12	12	8	8	8	6	6	10	6	6	6	10	10	10	10	10	10	48
49	6	6	6	8	8	8	6	6	6	6	6	6	5	5	5	6	6	6	49
50	24	24	24	21	21	21	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	50
51	[2])3500	[2])3600	[2])3580	2430	2430	2430	2270	2390	2520	3460	3460	3460	3190	3190	2930	3330	3330	3330	51
52	3040	2940	3040	—	—	—	1760	1830	1890	3140	3150	3150	3110	3130	2860	3190	3190	3190	52
53	—	—	—	—	—	—	215	233	233	—	—	—	—	—	275	—	—	275	53
54	425	475	500	450	450	475	375	413	438	437	442	442	428	444	478	448	450	475	54
55	375	350	350	375	375	375	250	338	350	298	313	323	303	316	341	293	293	325	55
56	200	200	233	—	—	210	158	185	190	140	140	190	150	150	200	190	190	190	56
57	175	225	—	282	285	285	180	238	250	217	228	228	230	225	240	218	210	215	57

männast förekommande sillsorten. — [2]) För alved har betalats i Visby under april 31·90, under maj 30·40

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	57. Hälsingborg. April. Medelpris (öre).	58. Hälsingborg. Maj. Medelpris (öre).	59. Hälsingborg. Juni. Medelpris (öre).	60. Ystad. April. Medelpris (öre).	61. Ystad. Maj. Medelpris (öre).	62. Ystad. Juni. Medelpris (öre).	63. Halmstad. April. Medelpris (öre).	64. Halmstad. Maj. Medelpris (öre).	65. Halmstad. Juni. Medelpris (öre).	
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	13	15	15	15	14	15	15	1
2	handskummad	»	6	6	6	7	7	7	8	8	8	2
3	separerad	»	5	5	5	5	5	5	6	6	6	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	270	280	272	265	275	269	279	291	285	4
5	mat- (lands-)	»	239	246	245	—	—	—	255	267	265	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	188	188	192	170	185	185	183	180	184	6
7	halvfet, »	»	136	140	142	138	150	150	138	148	150	7
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
9	Margarin, växt-	»	173	173	168	176	168	165	180	175	170	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	141	154	159	124	148	146	133	148	151	10
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	46	41	40	38	40	40	46	43	40	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	73	73	73	65	68	65	65	65	60	14
15	Bruna bönor	»	110	91	95	—	80	75	—	—	—	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	43	44	43	42	44	44	44	44	44	16
17	råg-, » »	»	34	35	34	34	34	34	36	34	33	17
18	rågsikt-, » »	»	43	43	43	42	42	42	40	42	42	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	60	58	57	58	58	58	57	55	55	19
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	49	50	55	55	55	44	44	42	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	68	68	68	65	68	68	58	58	58	21
22	mjukt, limpa, söt	»	41	40	41	39	39	39	38	39	39	22
23	» » sur	»	29	30	30	29	30	30	30	32	33	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	100	98	97	80	80	80	84	86	85	24
25	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25
26	ligaste sort / » » mjölk	»	57	58	58	76	74	74	71	69	71	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	136	152	165	124	144	163	136	148	163	27
28	soppkött	»	125	142	154	114	134	148	124	136	150	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	162	168	183	144	162	173	148	153	166	29
30	spädkalv	»	95	95	106	80	87	90	102	107	109	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	178	179	179	150	163	166	162	164	175	31
32	salt, svenskt	»	184	—	—	—	—	—	170	170	—	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	*200*	*200*	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	183	198	207	173	186	204	182	194	201	34
35	salt, svenskt »	»	193	213	225	183	215	240	194	205	222	35
36	*Fisk, färsk: abborre	»	89	75	82	118	118	118	87	84	83	36
37	gädda	»	114	111	122	138	136	133	100	107	118	37
38	sill	»	34	36	36	36	36	36	43	39	46	38
39	strömming	»	33	37	—	30	32	33	50	50	50	39
40	torsk	»	*48*	*40*	*45*	*50*	*50*	*50*	*46*	*38*	*38*	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	90	82	97	112	110	90	69	70	76	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	53	55	55	51	51	51	49	48	52	42
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	66	66	65	60	60	60	74	79	80	44
45	» » » rundskuren	»	98	98	100	83	83	85	87	90	92	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	169	166	167	171	170	173	156	158	159	46
47	Socker, bit-	»	66	66	66	66	66	66	66	66	66	47
48	Salt (matsalt)	»	10	10	10	10	10	10	8	8	8	48
49	Svagdricka	lit.	6	6	6	5	5	5	7	7	7	49
50	Fotogen, Water White	»	20	20	20	20	20	20	20	20	20	50
51	Ved: björk- (osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.))	famn.	2870	2870	2870	2990	2990	2990	[2]2670	[2]2720	[2]2770	51
52	barr-	»	2600	2600	2600	2140	2140	2140	2310	2380	2420	52
53	Bränntorv	100 kg.	325	325	325	200	200	205	—	—	—	53
54	Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	450	450	450	450	450	450	475	475	500	54
55	eng. hushålls- (fyrkol) (hemkörd)	»	304	304	304	315	338	338	325	325	350	55
56	Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	190	190	190	190	190	190	—	—	—	56
57	eng. kamin- » (hemkörd)	»	210	210	210	205	205	205	210	210	230	57

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad vitling varande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) I Halmstad har betalats för bokved under april 29·70,

	66.	67.	68.	69.	70.	71.	72.	73.	74.	75.	76.	77.	78.	79.	80.	81.	82.	83.	
	Göteborg.			Lysekil.			Vänersborg.			Borås.			Tidaholm.			Karlstad.			
	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	18	18	18	16	16	16	15	15	15	16	16	16	15	15	15	16	16	16	1
2	9	10	10	9	9	9	8	8	8	9	9	9	8	8	8	8	8	8	2
3	8	9	9	—	—	—	6	6	6	6	6	6	6	6	6	8	8	8	3
4	274	287	277	290	290	298	276	273	270	275	285	277	271	270	270	265	266	270	4
5	263	267	264	257	260	255	258	248	239	254	267	250	250	250	250	247	247	247	5
6	169	173	175	178	195	195	153	165	165	164	177	177	154	156	158	175	177	183	6
7	—	—	—	—	—	—	100	—	—	107	128	128	96	98	97	138	140	160	7
8	—	—	—	50	50	—	—	—	—	55	68	68	44	45	47	—	—	—	8
9	175	170	170	180	175	175	178	174	168	180	180	178	179	170	170	179	175	170	9
10	144	155	158	122	135	135	129	142	141	134	152	150	125	132	137	137	150	148	10
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
12	48	45	43	44	44	44	39	39	38	40	40	40	39	40	40	52	50	49	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	63	61	61	70	70	68	54	56	53	74	74	74	75	75	70	76	76	63	14
15	94	91	96	80	80	—	70	73	72	115	70	80	75	75	—	80	—	80	15
16	44	44	44	43	43	43	43	43	44	43	43	43	44	44	44	44	44	44	16
17	36	36	34	34	37	33	34	34	35	35	35	33	38	38	34	36	36	34	17
18	42	42	42	39	41	39	39	40	40	40	40	40	44	44	44	42	44	44	18
19	54	50	50	55	50	50	55	50	50	58	56	56	60	60	60	56	54	54	19
20	42	43	43	51	49	50	45	44	43	50	50	50	50	55	50	46	45	43	20
21	54	54	54	59	60	58	56	60	63	55	60	60	59	59	60	57	55	53	21
22	51	51	51	44	44	51	55	54	49	50	54	54	44	45	45	59	58	55	22
23	34	34	34	31	33	34	—	—	—	39	48	48	—	—	—	42	42	43	23
24	81	81	81	75	78	78	93	94	92	84	86	86	75	75	75	101	100	99	24
25	52	52	52	48	48	45	46	46	45	50	54	54	—	—	—	69	60	61	25
26	57	57	57	58	59	60	67	67	63	69	72	72	60	60	60	80	84	84	26
27	148	160	165	140	143	150	139	148	160	150	166	183	134	139	150	118	132	137	27
28	128	140	145	120	123	130	115	123	137	118	135	157	115	118	128	103	119	125	28
29	155	160	150	150	150	153	141	148	158	141	155	171	133	138	145	137	140	145	29
30	95	105	99	73	79	79	58	67	70	67	84	84	63	64	66	76	85	95	30
31	178	195	185	150	150	150	149	158	174	151	164	193	134	140	153	147	156	160	31
32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	143	165	120	124	140	125	150	128	32
33	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
34	183	203	215	170	175	190	166	187	198	172	184	200	154	169	173	162	181	181	34
35	190	200	220	190	190	200	180	188	212	176	189	200	164	165	180	160	177	180	35
36	90	90	103	—	—	—	68	62	63	74	78	79	—	74	84	70	64	69	36
37	119	119	144	—	—	—	84	78	83	97	99	121	124	113	122	91	88	105	37
38	40	41	—	31	30	29	30	30	—	27	37	39	40	39	—	33	50	—	38
39	50	55	42	—	—	—	40	—	—	50	50	50	38	38	40	45	50	50	39
40	60	53	53	35	28	29	50	50	49	51	50	47	70	70	71	59	60	63	40
41	100	98	103	60	60	60	80	78	88	78	78	81	90	90	90	80	82	85	41
42	32	36	39	40	40	49	45	48	53	40	42	45	40	40	40	45	52	55	42
43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	60	59	60	48	—	—	58	57	68	64	68	68	60	60	75	68	70	78	44
45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
46	159	161	162	153	158	158	150	150	150	153	155	150	160	160	160	156	160	160	46
47	65	65	65	65	65	65	65	65	65	66	66	66	65	65	65	67	67	67	47
48	7	7	7	10	12	12	6	7	7	10	10	10	10	10	10	12	12	12	48
49	9	9	9	8	8	8	7	7	7	8	8	8	6	6	6	8	8	7	49
50	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	24	24	24	23	23	23	50
51	3930	3930	3930	3400	3400	3400	3200	3100	3100	2890	2920	3020	2140	2170	2140	2930	2840	2900	51
52	3450	3450	3450	2930	2950	2900	2400	2300	2300	2250	2280	2400	1510	1550	1510	2310	2020	2020	52
53	334	334	334	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
54	500	500	500	—	—	—	500	500	—	450	456	519	475	475	475	375	375	383	54
55	350	375	375	325	325	325	350	350	—	325	338	367	375	375	325	275	275	275	55
56	165	185	185	—	—	—	165	165	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56
57	225	225	225	200	200	200	250	—	—	231	231	244	235	235	225	225	225	225	57

under juni 40 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågamaj 30·10 och juni 30·50 kr. per famn, för ribbved under april 20·90, maj 17·60 och juni 21·70 kr. per famn.

1.	Varuslag.	2. Kvantitet.	84. Örebro. April.	85. Örebro. Maj.	86. Örebro. Juni.	87. Kopparberg. April.	88. Kopparberg. Maj.	89. Kopparberg. Juni.	90. Västerås. April.	91. Västerås. Maj.	92. Västerås. Juni.	
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	15	15	15	17	17	17	1
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	8	8	8	2
3	separerad	»	6	6	6	7	7	7	7	7	7	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	260	268	270	295	299	300	277	278	278	4
5	mat- (lands-)	»	254	258	261	252	256	259	261	263	263	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	183	190	190	160	162	178	175	175	182	6
7	halvfet, »	»	145	150	150	—	—	—	127	130	132	7
8	skummjölks-, »	»	85	85	85	80	80	90	60	60	60	8
9	Margarin, växt-	»	180	180	170	176	168	166	166	169	164	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	136	150	149	160	149	159	144	152	160	10
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	49	47	43	50	50	40	44	44	40	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	56	56	57	52	53	51	56	52	49	14
15	Bruna bönor	»	70	70	70	—	—	—	—	65	64	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	44	44	44	42	42	42	40	42	42	16
17	råg-, » »	»	35	35	35	33	33	33	33	33	33	17
18	rågsikt-, » »	»	42	42	42	38	38	39	36	38	38	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	55	55	53	57	54	52	53	51	50	19
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	45	44	45	44	42	42	44	43	43	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	50	50	50	46	47	46	48	48	48	21
22	mjukt, limpa, söt	»	56	56	55	49	48	50	50	47	48	22
23	» » sur	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	93	100	100	95	96	96	114	115	108	24
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	63	65	66	56	57	56	50	43	43	25
26	ligaste sort } » » mjölk	»	74	70	75	76	76	76	66	59	64	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	126	134	143	130	135	144	125	130	143	27
28	soppkött	»	96	110	112	103	105	123	105	112	127	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	139	149	158	142	143	151	134	138	150	29
30	spädkalv	»	90	92	97	73	73	78	74	75	79	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	154	156	163	140	140	150	170	174	184	31
32	salt, svenskt	»	—	—	—	150	150	160	113	113	108	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	145	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	195	200	203	160	168	178	176	178	189	34
35	salt, svenskt »	»	190	200	200	168	179	188	175	178	189	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	57	46	64	70	65	78	64	67	72	36
37	gädda	»	88	97	104	98	95	115	97	95	117	37
38	sill	»	43	50	—	—	—	—	25	—	—	38
39	strömming	»	39	43	53	29	—	—	29	34	40	39
40	torsk	»	60	60	65	73	60	73	73	—	76	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	79	80	77	81	73	80	76	77	77	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	44	43	43	45	46	46	38	38	38	42
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	35	38	38	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	63	63	63	62	59	59	60	58	61	44
45	» » » rundskuren	»	78	78	78	—	—	—	—	70	73	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	160	160	160	160	160	160	155	155	154	46
47	Socker, bit-	»	66	66	66	65	65	65	63	63	63	47
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	12	12	12	10	10	11	48
49	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	7	7	7	49
50	Fotogen, Water White	»	22	22	22	22	22	22	20	20	20	50
51	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn.	3270	3270	3270	2270	2270	2270	3020	3020	3020	51
52	barr- } × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2410	2410	2410	1550	1550	1510	2240	2270	2270	52
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
54	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	450	450	450	450	450	450	450	—	—	54
55	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	350	350	350	350	350	350	—	295	—	55
56	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	185	185	185	210	210	210	176	180	—	56
57	eng. kamin- » hemkörd	»	225	225	225	—	—	—	—	195	—	57

[1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allper famn och i Söderhamn (för s. k. knubb) under juni 11·60 kr. per famn.

	93.	94.	95.	96.	97.	98.	99.	100.	101.	102.	103.	104	105.	106.	107.	108.	109.	110.	
	Falun.			Domnarvet o. Borlänge.			Ludvika.			Gävle.			Söderhamn.			Sundsvall: staden.			
	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	15	17	17	14	15	15	15	16	16	17	17	17	17	17	17	17	17	17	1
2	8	9	9	7	7	8	7	7	7	9	9	9	10	10	10	11	11	11	2
3	7	7	7	6	—	6	6	6	6	8	8	8	8	8	8	9	9	9	3
4	261	259	280	261	260	279	273	278	285	273	274	284	290	290	300	274	274	287	4
5	240	240	264	246	248	259	244	251	259	254	259	271	250	251	260	246	252	258	5
6	178	174	189	167	170	177	168	167	169	171	172	172	164	169	188	175	174	182	6
7	115	135	123	110	130	120	130	130	130	125	130	130	110	120	125	114	113	130	7
8	55	60	50	—	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	70	80	8
9	181	180	171	180	178	171	172	172	171	174	174	172	180	175	170	175	176	167	9
10	164	159	176	163	160	176	160	157	172	169	168	181	172	168	183	186	184	195	10
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	—	160	—	—	—	157	135	—	11
12	40	41	39	42	42	39	45	45	43	49	50	48	45	45	45	33	36	37	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	64	60	60	55	60	57	52	50	53	61	61	61	66	58	53	65	63	62	14
15	68	69	68	63	65	63	—	—	—	60	59	58	63	65	60	73	65	65	15
16	42	42	43	42	42	42	40	42	41	43	42	42	44	44	43	43	43	43	16
17	35	35	34	34	34	34	34	34	34	34	35	34	36	35	33	36	37	36	17
18	39	39	40	40	40	38	37	40	40	39	39	39	40	42	42	40	41	42	18
19	55	55	53	55	55	55	51	50	49	55	55	51	60	54	50	53	54	51	19
20	46	46	42	43	44	45	43	43	43	46	45	43	42	42	42	51	50	50	20
21	53	53	51	49	50	48	50	50	50	47	48	48	47	50	50	54	56	56	21
22	54	52	57	52	57	57	50	50	50	47	51	51	47	55	48	56	54	52	22
23	55	45	45	—	—	—	50	50	50	37	40	43	35	40	36	40	41	41	23
24	101	101	103	97	97	103	88	89	89	85	84	86	71	75	71	109	101	94	24
25	52	53	63	50	52	59	60	60	60	45	51	53	41	60	40	66	72	67	25
26	72	74	77	70	73	75	80	80	80	61	60	63	62	68	64	77	81	73	26
27	127	129	147	136	123	161	123	133	149	116	125	137	127	130	150	138	143	145	27
28	98	107	122	97	103	122	100	112	124	99	111	121	107	110	130	99	107	121	28
29	141	147	154	140	140	158	145	148	150	150	162	171	148	147	151	157	162	164	29
30	73	78	77	67	70	74	—	110	103	83	85	92	75	78	83	81	81	81	30
31	148	150	162	148	140	158	159	158	164	159	155	168	146	153	159	157	162	176	31
32	122	127	140	130	130	160	—	—	—	113	116	125	—	—	—	132	129	144	32
33	140	—	—	140	—	—	—	—	—	133	—	—	—	—	—	135	—	—	33
34	162	169	178	155	160	163	160	161	167	169	173	183	163	169	171	160	170	197	34
35	164	169	168	160	161	170	160	160	168	165	170	175	160	170	179	170	170	196	35
36	95	82	88	88	80	82	85	81	91	78	51	57	76	66	68	82	74	73	36
37	116	100	123	111	85	113	99	102	132	106	90	119	91	81	90	118	100	109	37
38	35	35	—	35	35	—	—	—	—	30	30	—	31	30	30	—	—	—	38
39	35	35	39	35	35	35	35	35	50	53	34	36	35	34	32	51	39	29	39
40	60	60	60	60	60	60	75	76	79	61	50	—	52	50	50	50	50	—	40
41	91	88	95	89	80	86	88	80	95	90	80	—	77	82	75	75	75	—	41
42	45	45	45	45	45	45	46	45	46	46	46	45	46	46	48	51	50	47	42
43	30	30	29	30	30	30	30	30	25	28	28	28	27	—	—	27	28	28	43
44	—	—	—	—	—	60	56	56	56	55	55	55	50	—	—	75	75	75	44
45	81	81	80	83	80	82	65	65	65	80	80	78	73	70	74	82	82	83	45
46	160	161	161	160	163	162	162	160	160	168	166	163	149	151	150	177	176	178	46
47	65	65	65	64	64	64	65	65	65	66	66	65	68	67	67	68	68	66	47
48	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	14	14	13	48
49	7	7	7	6	7	6	6	7	7	7	7	7	8	7	7	7	7	7	49
50	22	22	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	22	22	22	21	21	21	50
51	2570	2570	2540	2380	2380	2380	2330	[2]2390	[2]2390	2730	2830	2800	2210	2210	—	2650	3020	2960	51
52	1860	1930	1890	1820	1820	1820	1890	1890	1890	2280	2290	2300	1830	1830	[2]1830	2080	2270	2460	52
53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
54	425	425	425	450	450	450	450	450	450	475	475	475	400	400	—	425	425	425	54
55	350	350	350	325	350	300	—	—	—	350	350	350	300	300	—	335	335	360	55
56	—	—	—	—	—	—	200	200	200	160	160	210	—	—	—	185	185	185	56
57	250	250	250	225	200	200	225	225	225	165	200	225	210	210	—	200	200	200	57

männast förekommande sillsorten. — [2]) För avfallsved har betalats i Ludvika under maj—juni 13·90 kr.

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	111. Sundsvall: sågverksdistriktet. April.	112. Sundsvall: sågverksdistriktet. Maj.	113. Sundsvall: sågverksdistriktet. Juni.	114. Nyland. April.	115. Nyland. Maj.	116. Nyland. Juni.	117. Östersund. April.	118. Östersund. Maj.	119. Östersund. Juni.	
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	15	15	15	14	14	16	17	18	18	1
2	handskummad	»	11	11	11	10	10	—	11	12	12	2
3	separerad	»	9	8	8	8	8	8	—	—	—	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	260	268	279	240	253	260	247	250	253	4
5	mat- (lands-)	»	239	250	258	227	238	252	227	233	236	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	163	168	184	173	180	190	154	161	166	6
7	halvfet, »	»	105	110	125	—	—	—	100	100	100	7
8	skummjölks-, »	»	60	60	73	—	—	—	50	50	50	8
9	Margarin, växt-	»	168	169	168	167	170	160	169	170	164	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	191	180	194	193	174	192	175	178	179	10
11	» konserverade	»	—	150	—	—	—	—	—	—	—	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	27	31	35	28	30	30	35	35	40	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	57	58	56	50	50	50	65	64	55	14
15	Bruna bönor	»	50	52	58	50	50	50	65	65	65	15
16	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	39	40	41	40	40	40	42	42	42	16
17	råg-, » »	»	32	32	34	32	35	35	35	35	35	17
18	rågsikt, » »	»	36	37	39	40	40	40	42	42	42	18
19	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	51	51	51	50	50	50	55	55	50	19
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	43	44	45	50	50	45	45	46	44	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	49	52	53	56	56	56	53	55	55	21
22	mjukt, limpa, söt	»	51	50	51	69	69	70	50	50	50	22
23	» » sur	»	—	50	45	—	—	—	51	51	51	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	75	80	81	100	116	108	88	88	88	24
25	mjukt, bil- bakat med vatten	»	—	—	—	75	75	60	44	48	48	25
26	ligaste sort » » mjölk	»	62	60	60	92	92	90	72	72	72	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	115	125	142	108	117	117	120	128	135	27
28	soppkött	»	82	93	110	82	91	96	90	98	105	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	128	136	147	—	—	—	140	148	155	29
30	spädkalv	»	62	72	74	66	70	73	65	65	68	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	130	141	158	—	125	—	130	130	135	31
32	salt, svenskt	»	107	128	123	—	—	—	130	130	130	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	125	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	150	153	171	150	156	161	158	160	165	34
35	salt, svenskt »	»	156	161	180	150	150	162	170	170	170	35
36	*Fisk, färsk: abborre	»	76	76	68	—	85	—	89	79	75	36
37	gädda	»	103	96	100	103	97	104	125	103	100	37
38	sill	»	—	—	—	—	—	—	40	—	—	38
39	strömming	»	50	38	31	35	50	35	50	50	50	39
40	torsk	»	—	—	—	50	—	—	58	60	60	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	—	—	—	75	75	75	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	46	42	42	50	50	50	58	58	58	42
43	strömming	»	25	26	26	25	25	—	35	35	35	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	70	70	75	60	60	60	60	60	60	44
45	» » » rundskuren	»	81	83	87	97	97	95	75	80	70	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	168	168	169	150	150	150	157	158	159	46
47	Socker, bit-	»	66	66	66	65	65	65	65	65	65	47
48	Salt (matsalt)	»	11	11	10	5	5	5	12	12	12	48
49	Svagdricka	lit.	5	5	6	5	5	5	7	7	7	49
50	Fotogen, Water White	»	21	21	21	22	22	22	24	24	24	50
51	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	1830	[3])2080	2310	2200	2200	2200	2770	2770	2770	51
52	barr-	»	1550	1890	1890	[3]) —	[3]) —	[3]) —	2020	2020	2020	52
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
54	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	—	—	450	450	450	410	410	500	54
55	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	310	310	—	55
56	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	200	200	220	56
57	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	225	225	225	210	210	225	57

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Umeå harr under och juni 75 à 100 öre, ål under juni 150 öre; för Luleå sik under maj 65 à 80 öre; för Boden sik under ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [3]) För (för s. k. »klant») under april—juni 4·00 kr. per kbm. (14·20 kr. per famn) och i Umeå under april 7·60, maj tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget björkved till 22·10 och barrved till 3·30 kr. per hl.

	120.	121.	122.	123.	124.	125.	126.	127.	128.	129.	130.	131.	132.	133.	134.	135.	136.	137.	
	Umeå.			Luleå.			Boden.			Malmberget o. Gällivare.			Kiruna.			Samtliga orter.			
	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	April.	Maj.	Juni.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	14	14	14	16	17	17	16	17	17	17	17	18	17	17	18	**16**	**16**	**16**	1
2	9	9	9	9	10	10	9	10	10	—	—	—	—	—	—	**8**	**9**	**9**	2
3	7	7	7	—	—	—	8	8	—	—	—	—	—	—	—	**7**	**7**	**7**	3
4	240	243	250	249	256	268	258	264	272	263	274	277	257	262	276	**269**	**275**	**277**	4
5	219	224	231	236	242	250	235	249	254	235	246	256	234	242	251	**249**	**254**	**255**	5
6	185	187	188	174	180	192	165	167	193	168	169	177	164	170	186	**173**	**177**	**184**	6
7	150	150	150	—	—	—	—	—	—	140	140	—	—	—	150	**128**	**135**	**138**	7
8	—	100	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**71**	**71**	**70**	8
9	174	164	163	161	160	161	157	158	154	174	174	168	165	162	160	**174**	**171**	**167**	9
10	178	163	156	183	175	188	184	172	189	190	173	181	187	175	181	**150**	**155**	**160**	10
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	—	—	**149**	**148**	**139**	11
12	36	40	40	48	48	48	44	49	50	49	53	53	50	61	56	**44**	**44**	**42**	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	64	60	60	63	62	60	58	58	57	58	60	61	64	66	63	**62**	**61**	**59**	14
15	61	63	60	64	65	61	60	60	60	61	58	56	71	71	75	**72**	**71**	**71**	15
16	44	44	45	42	42	42	43	43	43	44	44	44	42	42	42	**43**	**43**	**43**	16
17	35	36	35	35	35	35	37	38	36	36	36	36	34	37	37	**35**	**35**	**34**	17
18	42	43	43	40	40	40	42	41	42	44	44	43	40	40	41	**41**	**41**	**41**	18
19	59	58	58	54	55	55	57	57	53	53	53	53	51	53	53	**56**	**55**	**53**	19
20	49	50	49	47	48	49	44	45	40	47	48	48	44	48	47	**47**	**47**	**46**	20
21	50	50	50	55	54	54	51	54	55	55	55	54	55	56	58	**55**	**56**	**56**	21
22	52	53	60	53	54	55	51	55	55	55	54	54	59	63	59	**48**	**49**	**50**	22
23	—	—	—	40	40	40	—	—	—	—	—	45	—	—	—	**38**	**39**	**39**	23
24	79	79	89	81	81	82	92	95	95	110	110	110	85	85	85	**89**	**91**	**90**	24
25	42	43	51	52	54	56	53	55	55	—	—	59	[2])90	[2])90	[2])90	**53**	**55**	**55**	25
26	63	63	69	—	—	—	—	—	—	—	—	78	—	—	—	**68**	**68**	**69**	26
27	90	95	108	101	121	129	111	123	128	102	108	115	101	109	121	**127**	**135**	**148**	27
28	75	77	85	83	103	113	87	100	104	89	95	102	83	88	102	**106**	**115**	**127**	28
29	129	124	120	—	—	—	—	—	—	157	148	145	140	145	157	**145**	**150**	**159**	29
30	75	75	70	72	81	82	74	82	81	72	73	77	70	72	76	**79**	**84**	**88**	30
31	132	125	140	125	138	—	133	—	150	127	139	140	114	119	126	**153**	**158**	**168**	31
32	—	—	—	114	114	115	—	—	—	111	111	120	120	123	120	**133**	**134**	**138**	32
33	125	—	—	129	132	—	123	—	—	119	125	—	120	120	133	**142**	**135**	**133**	33
34	130	147	150	143	157	168	144	155	159	146	153	157	138	146	152	**171**	**179**	**188**	34
35	144	145	150	152	157	170	163	162	173	171	172	170	159	164	168	**177**	**183**	**194**	35
36	69	31	40	50	53	50	—	50	50	55	54	47	60	60	53	**77**	**71**	**78**	36
37	116	73	95	75	75	75	75	75	75	92	82	80	86	82	79	**103**	**98**	**110**	37
38	—	72	—	25	—	—	—	—	—	25	—	—	45	—	—	**34**	**38**	**34**	38
39	50	20	15	—	—	—	—	—	35	39	40	39	48	50	49	**36**	**37**	**39**	39
40	57	59	—	50	—	—	50	—	—	34	—	—	47	49	50	**59**	**57**	**58**	40
41	78	78	—	75	—	—	—	—	—	65	—	-	74	73	73	**81**	**80**	**83**	41
42	45	45	48	47	49	49	48	48	43	44	44	43	44	47	44	**48**	**47**	**47**	42
43	33	33	—	30	29	30	30	30	27	30	30	29	33	33	30	**31**	**31**	**32**	43
44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**63**	**65**	**68**	44
45	75	75	75	—	—	—	—	—	—	—	75	—	—	—	—	**81**	**81**	**82**	45
46	170	160	173	163	163	164	164	164	160	178	177	169	170	171	174	**161**	**161**	**162**	46
47	70	69	69	69	69	70	70	70	70	69	69	68	68	68	67	**66**	**66**	**66**	47
48	6	6	6	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	**10**	**10**	**10**	48
49	8	8	9	7	7	8	7	8	8	7	7	7	8	8	9	**7**	**7**	**7**	49
50	25	25	25	22	22	22	22	22	22	25	25	25	24	25	25	**22**	**22**	**22**	50
51	[3])2350	[3])2300	[3])2500	2210	2240	2250	1780	1810	2080	[4])2210	[4])2240	[4])2240	[4])2270	[4])2270	[4])2270	**2740**	**2760**	**2780**	51
52	1930	1880	2050	1800	1800	1930	1530	1520	1830	[4])1640	[4])1640	[4])1640	[4])2020	[4])2020	[4])2020	**2180**	**2210**	**2220**	52
53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**251**	**254**	**261**	53
54	463	463	475	425	425	425	450	450	450	—	—	—	[4])500	[4])500	[4])500	**449**	**454**	**467**	54
55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**327**	**333**	**339**	55
56	250	250	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**184**	**186**	**205**	56
57	250	250	250	250	250	250	—	—	—	—	—	—	350	350	350	**221**	**221**	**230**	57

maj 50 öre, id under juni 15 å 35 öre, lake under april och maj 50 öre, sik under april 125, maj 60 å 75 juni 50 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande avfallsved har betalats: i Sundsvalls sågverksdistrikt (för brädved) under maj 15·10 kr. per famn, i Nyland 9·10 och juni 9·80 kr. per famn. — [4]) Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag har under kvartalet april—juni 15·10 kr. per famn och i Kiruna björkved till 23·90 och barrved till 21·00 kr. per famn samt antracit kol till

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
Kor:	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta[6])	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 kg.)[7]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[8])	—	—	53	54	52	50	51	51	53	58
Äldre, » [9])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	78	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	78	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. — holm och Malmö, för nov. och dec. 1914 samt för jan.—juni 1915 endast Malmö. — [2]) Fr. o. m. år 1912 okt. 1914—juni 1915 Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för 1911 och för aug. 1914—april [7]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 och gifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, samt för mars—juni 1915 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—juni 1915.

(juni 1914—juni 1915) för alla tre orterna.

1914.	Juni 1914.	Juli 1914.	Aug. 1914.	Sept. 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915.	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.
öre.	öre	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
61	58	57	61	62	59	64	67	70	71	75	81	91	100
53	52	50	48	50	53	54	57	60	62	64	68	76	80
48	48	46	44	46	47	49	51	55	57	60	64	72	75
36	38	34	32	34	33	36	38	41	43	46	50	58	63
66	62	61	62	67	70	72	74	76	77	80	87	97	102
58	58	56	55	55	56	58	62	65	67	69	74	81	86
47	47	45	44	45	46	48	50	54	55	58	62	69	73
63	58	58	56	69	64	67	70	73	76	79	81	91	96
58	55	53	52	55	58	61	63	67	69	71	74	82	87
54	52	49	48	51	53	55	58	63	64	66	69	77	82
44	44	40	39	41	41	43	47	50	50	54	57	64	69
61	—	—	57	61	64	65	64	71	73	74	80	—	96
54	52	51	51	52	54	57	59	63	65	67	70	77	82
45	44	43	43	43	44	47	48	55	56	58	61	67	73
67	66	60	60	59	59	68	72	77	79	81	82	88	90
62	63	57	56	54	54	61	64	69	73	75	76	81	82
49	52	44	41	38	36	44	55	61	60	62	64	71	74
55	63	61	56	52	46	48	54	60	60	62	66	72	75
47	50	44	44	40	38	40	45	50	52	62	64	68	71
74	71	69	67	73	74	78	86	94	99	109	119	127	131
71	66	65	66	72	73	78	85	94	99	111	120	130	135
58	52	46	53	57	61	67	73	82	93	105	116	125	126

[3]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för juni—sept. 1914 endast Malmö, för okt. Stock- avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för juni—sept. 1914 endast Malmö, för 1915 samt för juni 1915 endast Malmö. — [5]) Uppgifterna för juni 1914 avse Stockholm och Göteborg. — för juni 1914 avse endast Göteborg samt för juli, aug. och sept. 1914 Stockholm och Göteborg. — [9]) Upp-

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö

Medelpris under

Kreatursslag.	Stockholm.						
	April 1915.	Maj 1915.	3/6—9/6.	10/6—16/6.	17/6—23/6.	24/6—30/6.	Juni 1915.
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**68**	**75**	78	78	80	80	**79**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**64**	**71**	74	74	76	76	**75**
» 3. Mindre feta	**49**	**56**	62	62	64	64	**63**
» 4. Magra, simpla	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**73**	**80**	84	84	86	86	**85**
» 2. Mindre feta	**63**	**70**	74	74	76	76	**75**
» 3. Magra, simpla	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]
Tjurar:							
Extra prima	**75**	**86**	88	88	88	90	**89**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**70**	**80**	84	84	84	86	**85**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**68**	**78**	82	82	82	84	**83**
» 3. Mindre köttiga	**55**	**64**	71	71	71	73	**72**
» 4. Magra, simpla	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**73**	**80**	84	84	86	86	**85**
» 2. Mindre feta	**63**	**70**	74	74	76	76	**75**
» 3. Magra, simpla	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**84**	**92**	95	95	95	95	**95**
» (70—90 kg.)							
Skummjölkskalvar	**62**	**70**	77	77	77	77	**77**
Får:							
Yngre, feta	**73**	**82**	88	88	88	88	**88**
Äldre, »	**68**	**77**	83	83	83	83	**83**
Lamm	**150**	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (85—100 kg.)	**121**	**130**	138	138	140	140	**139**
Rena, större svin (100—150 kg.)	**121**	**130**	138	138	140	140	**139**
Suggor	**113**	**122**	127	127	127	127	**127**

[1]) Medelpris *per styck* i *Stockholm* under april 109 kr., maj 129 kr. samt juni 163 kr. (medelpris per vecka pris per vecka under juni resp. 165, 165, 180 och 180 kr.). — [2]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under april april 121 kr. och maj 140 kr. — [3]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under april 144 kr., maj 176 kr. och april 199 kr., maj 219 kr. och juni 253 kr. (medelpris per vecka under juni 250, 250, 255 och 255 kr.).

Anm. Tillförseln har under kvartalet (april—juni) varit:

	Nötkreatur.	Kalvar.	Får och lamm.	Svin.
Stockholm	3 178	493	121	1 792
Malmö	13 297	2 999	810	3 393
Göteborg	3 843	1 455	208	380

priser

vande vikt)

och Göteborg.

april—juni 1915.

Malmö.							Göteborg.							
April 1915.	Maj 1915.	2/6—8/6.	9/6—15/6.	16/6—22/6.	23/6—29/6.	Juni 1915	April 1915.	Maj 1915.	31/5—5/6.	7/6—12/6.	14/6—19/6.	21/6—26/6.	28/6—3/7.	Juni 1915.
81	**91**	95	98	103	102	**100**	—	—	—	—	—	—	—	—
73	**84**	88	89	93	91	**90**	**63**	**69**	70	72	72	72	72	**72**
69	**78**	81	81	84	82	**82**	**60**	**66**	68	68	68	68	69	**68**
51	**59**	62	62	64	62	**63**	—	—	—	—	—	—	—	—
[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	—	—	—	—	—	—	—	—
87	**97**	100	102	103	102	**102**	—	—	—	—	—	—	—	—
80	**88**	91	92	94	91	**92**	**68**	**76**	78	80	80	80	80	**80**
65	**72**	74	75	77	74	**75**	**59**	**66**	67	69	69	69	68	**68**
[2])	[2])	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
86	**96**	100	100	103	103	**102**	—	—	—	—	—	—	—	—
80	**88**	91	91	94	94	**93**	**71**	**77**	80	82	82	82	83	**82**
72	**79**	81	81	85	85	**83**	**68**	**74**	77	81	81	81	79	**80**
59	**64**	64	64	66	66	**65**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80	—	95	95	98	—	**96**	—	—	—	—	—	—	—	—
71	**80**	83	83	89	89	**86**	**66**	**72**	74	75	75	75	75	**75**
63	**70**	74	74	77	77	**76**	**58**	**62**	64	67	67	67	68	**67**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
84	**88**	88	88	88	88	**88**	**80**	**87**	92	92	92	92	92	**92**
77	**80**	80	80	80	80	**80**	**75**	**82**	84	84	84	84	85	**84**
66	**73**	73	73	73	73	**73**	**64**	**69**	72	72	72	72	72	**72**
56	**63**	65	65	65	65	**65**	**68**	**71**	71	71	71	71	72	**71**
—	—	—	—	—	—	—	**59**	**58**	59	59	59	59	60	**59**
130	**103**	95	95	90	90	**93**	—	—	—	—	—	—	—	—
121	**132**	133	133	135	132	**134**	**114**	**120**	119	123	121	121	121	**121**
122	**134**	134	134	135	133	**134**	**117**	**127**	127	133	131	131	131	**131**
122	**132**	131	131	127	128	**129**	**114**	**120**	119	123	121	121	121	**121**

under juni resp. 160, 160, 165 och 165 kr.); i *Malmö* under april 132 kr., maj 158 kr. och juni 173 kr. (medel-134 kr., maj 151 kr. och juni 193 kr. (medelpris per vecka resp. 190, 190, 195 och 195 kr.); i *Malmö* under juni 211 kr. (medelpris per vecka under juni resp. 210, 210, 210 och 215 kr.). — [4]) Medelpris *per styck* under

Köttkonsumtionen i Stockholm har under kvartalet (april—juni) varit:

Nötkreatur-kroppar.	Gödkalv-kroppar.	Spädkalv-kroppar.	Får-kroppar.	Svin-kroppar.	Spädgris-kroppar.
15 255	16 108	16 465	6 172	15 297	374

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *juni* 1914—*juni* 1915.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Juni 1914.	Juli 1914	Aug. 1914.	Sept. 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvarbr*:[1]														
Abborre, stor . .	kg.	52	64	76	69	70	64	74	85	88	91	89	59	73
små . .	»	35	—	52	49	46	44	51	64	61	74	56	41	58
Braxen	»	45	56	48	65	56	47	45	39	—	60	60	58	60
Gräsej	»	—	50	45	—	—	25	25	22	—	—	38	31	45
Gädda, levande .	»	80	—	—	102	107	102	110	—	—	—	65	101	115
slaktad .	»	50	—	98	85	73	72	73	89	86	85	69	61	65
Gös	»	126	139	150	102	135	130	119	139	140	110	116	108	110
Hälleflundra, stor	»	94	91	100	98	105	83	106	119	101	96	115	113	109
små	»	68	—	—	—	—	61	65	80	80	73	65	70	70
Id	»	38	55	45	51	52	46	50	50	60	60	53	55	60
Kolja, svensk .	»	43	53	49	59	58	60	—	75	68	66	60	55	58
norsk . .	»	—	—	—	—	44	40	41	38	41	45	43	30	30
Kummel . . .	»	56	65	—	70	68	62	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	—	—	60	61	55	40	—	65	61	60	51	49	50
Lake, stor . .	»	53	—	—	—	52	50	70	69	—	—	68	40	—
insjö- små . .	»	—	—	41	44	43	52	—	76	84	85	25	41	40
Lax, färsk . .	»	212	183	202	195	213	217	200	188	250	—	223	310	201
Långa	»	—	—	—	64	58	50	—	—	65	65	58	55	50
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	88	—	—	—	150	125	—	—	—	160	130	127	125
Röding	»	—	—	134	123	125	129	134	140	145	115	133	165	165
Rödspotta, stor .	»	58	68	59	63	61	62	73	69	64	65	61	55	60
små .	»	—	—	—	—	—	—	65	65	—	55	55	—	—
Rödtunga . . .	»	68	78	73	93	135	66	70	60	—	89	81	65	88
Sik, stor . . .	»	—	100	103	104	88	89	90	—	—	—	100	102	110
små . . .	»	—	63	105	100	90	69	78	86	85	78	87	83	—
Siklöja	»	—	75	—	56	60	40	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda	—	1550	2400	2150	2250	2175	1930	2238	2150	1350	1500	2100	—
» » . . .	kg.	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	—
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115	103	92	90
Stenbit	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda	950	900	—	—	—	1200	1100	1188	850	925	1125	1200	—
» . .	kg.	33	40	42	27	28	29	27	28	21	18	22	18	32
Torsk, m. huvud	»	25	—	25	40	35	38	39	40	40	40	35	30	35
svensk huvudlös	»	42	45	45	65	61	61	77	73	60	63	59	54	64
Torsk, norsk . .	»	—	—	—	—	—	35	30	44	35	38	40	—	—
Uer, färsk . . .	»	—	—	—	—	—	35	30	30	35	35	35	—	—
Vitling, stor . .	»	34	30	30	28	26	28	33	39	36	40	31	34	35
små . .	»	25	20	25	18	—	25	—	32	26	30	25	24	25
Ål, levande, stor	»	215	200	140	121	148	155	125	—	140	—	228	185	175
små	»	150	150	105	101	115	122	—	—	—	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	—	—	1650	1690	1500	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	—	600	450	500	488	383	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	92	114	93	—	—	—	—	—	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	—	—	77	88	96	97	110	105	80	85	96	95	88
kokta små . .	»	—	—	60	—	—	—	—	100	—	—	—	57	63

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

3/6—9/6:	tillgång knapp,	efterfrågan livlig,	tendens stigande.
10/6—16/6:	» god,	» medelmåttig,	tendens fast.
17/6—23/6:	» knapp,	» livlig,	» stigande.
24/6—30/6:	» »	» »	» »

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik införas, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Meddelande till pensionsstyrelsens ombud, n:r 2.

1. Pensionsnämndssammanträden under 2:a kvartalet. Såsom förut meddelats, har Pensionsstyrelsen till Kungl. Maj:t ingått med förslag om ändring av bl. a. 23 § pensionsförsäkringslagen, varigenom antalet ordinarie sammanträden inom varje pensionsdistrikt skulle nedbringas till två om året. Därest detta förslag kommer att godtagas, lärer i allt fall lagändringen icke komma att träda i kraft från tidigare tidpunkt än den 1 instundande juli.

Jämlikt 23 paragrafens nuvarande lydelse bör alltså ett ordinarie sammanträde hållas i varje pensionsdistrikt även under innevarande kalenderkvartal.

Enligt § 2 i den för ombuden gällande instruktionen åligger ombud att bevista samtliga de pensionsnämndssammanträden, som hållas inom ombudets område. Skulle ombud i något fall finna obehövligt att närvara vid dylikt sammanträde, bör ombudet skriftligen eller per telefon hos Styrelsen utverka medgivande att utebliva från sammanträdet. Skulle anledningen vara, att något ärende icke väntas förekomma vid sammanträdet, är det tillräckligt med en anmälan härom till Styrelsen.

Har ombud icke närvarit vid sammanträde, men ombudet likväl avgiver utlåtande angående beslut, som fattats vid sammanträdet, bör i utlåtandet särskild uppgift härom lämnas.

3. Grundlig behandling av pensionsärendena. Ombuden böra tillse, att icke flera sammanträden utsättas till en och samma dag, om härigenom behandlingen av ärendena kan tänkas komma att ske mindre omsorgsfullt och grundligt. Å sammanträdena bör, därest tiden sådant medgiver, med nämnderna diskuteras olika pensionsförsäkringen rörande spörsmål. Härigenom komma ombuden jämväl i intimare kontakt med nämnderna och väcka deras intresse för pensionsförsäkringen.

Ombuden böra givetvis söka bilda sig ett eget omdöme rörande varje särskilt ärende. Under inga förhållanden bör ombud giva efter för nämndens mening, därest ombudet är av annan åsikt. Om ovisshet råder om lagens rätta tolkning, torde lämpligt vara att ombudet överklagar nämndens beslut och i sammanhang med besvären inkommer med utförlig utredning av det föreliggande fallet. Härigenom vinnes ett snabbare avgörande av frågan. Den omständigheten att besvär anföres behöver ingalunda innebära ett misstroende mot pensionsnämnden.

Meddelande till pensionsstyrelsens ombud, n:r 3.

Uppgift å tidningar. En nyligen bildad förening — »Föreningen för främjande av den svenska pensionsförsäkringen» — har bland annat till uppgift att utgiva en tidskrift »Tidskrift för den svenska pensionsförsäkringen».

Denna tidskrift är avsedd att utkomma 1 à 2 gånger i månaden fr. o. m. augusti månad. Tidskriftens redaktör blir notarien i Pensionsstyrelsen jur. kand. och fil. lic. C. E. Dahl. Vid hans sida står en redaktionskommitté bestående av generaldirektören af Jochnick och byråcheferna H. Elliot och A. Telander.

Tidskriften har av Kungl. Maj:t tillerkänts ett statsunderstöd med villkor bl. a. att ett visst antal exemplar kostnadsfritt ställes till Pensionsstyrelsens förfogande och att Styrelsen likaledes tillförsäkras rätt att kostnadsfritt disponera över så stor del av tidningens textutrymme, som må erfordras för meddelanden till pensionsnämnderna och Pensionsstyrelsens ombud.

Styrelsens meddelanden till pensionsnämnder och ombud komma visserligen på grund av denna anordning icke att upphöra, men de kunna därefter avsevärt inskränkas beträffande såväl antal som innehåll.

Av de exemplar av tidningen, som Pensionsstyrelsen erhåller, utsändes ett exemplar till varje pensionsnämndsordförande och pensionsstyrelsens ombud, vilka personer sålunda kostnadsfritt erhålla tidningen. Övriga i eller för pensionsförsäkringsverksamheten intresserade personer kunna erhålla tidningen mot betalning av en billig prenumerationsavgift.

Av Pensionsstyrelsens exemplar är dessutom ett visst antal avsett att utsändas till tidningar. Man har tänkt, att man härigenom skulle kunna i högre grad, än vad nu är fallet, väcka tidningspressens uppmärksamhet för pensionsförsäkringsverksamheten och samtidigt tillgodose tidningarna med sådana artiklar angående denna verksamhet, som vore lämpliga att intagas i den allmänna tidningspressen.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.

(Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa tobaksarbetare.

Enligt till socialstyrelsen hittills inkomna rapporter hade enligt k. kungörelsen den 10 april 1915 under *juli* månad 1915 understöd till arbetslösa tobaksarbetare utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

Kommun.	Understödsbelopp. Kontant.	In natura.	Tillsammans.
	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	47 183: 19	42: 50	47 225: 69
Norrköping	17 201: 00	—	17 201: 00
Gråmanstorp	74: 55	—	74: 55
Malmö	19 368: 70	—	19 368: 70
Lund	742: 45	—	742: 45
Landskrona	3 602: 20	—	3 602: 20
Hälsingborg	4 381: 50	—	4 381: 50
Ystad	16: 00	—	16: 00
Södra Sandby	37: 50	—	37: 50
Stora Harrie	38: 75	—	38: 75
Göteborg	12 232: 50	—	12 232: 50
Västerås	316: 75	—	316: 75
Gävle	3 602: 45	—	3 602: 45
Hudiksvall	196: 55	—	196: 55
Härnösand	11 298: 45	—	11 298: 45
Summa	**120 292**: 54	**42**: 50	**120 335**: 04

Bespisning av arbetslösa tobaksarbetare med statsunderstöd jämlikt kungörelse av nyssnämnda dag förekommer i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Landskrona och Härnösand. Understöd av statsmedel till allmännyttigt företag för beredande av arbete åt arbetslösa tobaksarbeterskor utgår i Stockholm till en av K. F. U. K. anordnad påsfabrik, som sedan hösten 1914 sysselsatt i genomsnitt 75 arbetslösa tobaksarbeterskor, samt en av Kvinnornas Uppbåd anordnad syverkstad. Dessutom har Stockholms arbetslöshetskommitté på kommunal bekostnad anordnat utbildningskurser i vissa lämpliga yrken (polering, sömnad) för arbetslösa tobaksarbeterskor, vilka kurser skola utvidgas under instundande höst.

Beträffande denna understödsverksamhets fortsättande även efter den 31 aug. 1915 har socialstyrelsen den 18 augusti tillställt vederbörande hjälpkommittéer och kommunalnämnder följande *P. M.*

»K. Socialstyrelsen har satts i tillfälle meddela, att de hittills gällande bestämmelserna om arbetslöshetsunderstöd åt tobaksarbetare komma att äga tillämpning även efter innevarande månads utgång och att sålunda denna understödsverksamhet kan fortgå tills vidare oförändrad.

Styrelsen vill emellertid därjämte erinra, att i förordningen om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket i 9 § införts följande föreskrift:

»Å ersättning, som enligt denna paragraf tillerkänts tobaksarbetare, skall avdrag göras för arbetslöshetsunderstöd, som han för tid efter den 31 augusti 1915 må hava erhållit av statsmedel.»

De understödstagande tobaksarbetarnas uppmärksamhet bör sålunda fästas däråå, att ersättningsberättigad tobaksarbetare får å sin blivande ersättning vidkännas avdrag med det belopp, som han efter den 31 augusti uppburit i arbetslöshetsunderstöd.

Rörande tillvägagångssättet härvid torde närmare anvisningar komma att sedermera meddelas. Vederbörande understödsorgan böra emellertid omedelbart föranstalta om understödsutbetalningarnas ordnande på sådant sätt, att ny utbetalningsperiod inträder med den 1 september. Härigenom kommer tydligen redovisningen av blivande avdragsbelopp att väsentligt underlättas.

Det torde böra tilläggas, att, enligt vad Styrelsen inhämtat, avdrag skall ske endast för det till arbetarna direkt utlämnade understödet, icke för de förmåner, som tillhandahållas arbetarna genom bespisning eller beredande av arbete jämlikt särskilda kungörelser den 10 april 1915.»

Den lokala understödsverksamhetens organisation och verksamhet.

XIII. Hälsingborg.

Den 25 augusti 1914 tillsatte Hälsingborgs stadsfullmäktige kommunal arbetslöshets- och hjälpkommitté, bestående av 12 ledamöter förutom av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ordförande och vice ordförande. Kommitténs första sammanträde ägde rum den 2 september. Vid detta tillfälle uppdrogs åt en underavdelning av kommittén att vid de olika industriföretagen inom staden undersöka, i vad mån arbetslöshet kunde tänkas uppstå under de närmaste månaderna samt att hos arbetsgivarna göra hemställan, att de företrädesvis måtte lämna inom staden mantalsskrivna personer tillträde till arbete. Tillika beslöts, att fattigvårdsstyrelsen och de olika välgörenhetsinrättningarna i staden skulle anmodas att tills vidare inkomma med veckorapporter rörande i samhället uppkommen arbetslöshet och att i anledning därav vidtaga nödiga åtgärder för dess avhjälpande.

Vid sammanträde den 12 oktober 1914 utsåg kommittén inom sig ett verkställande utskott i överensstämmelse med anvisning i den av Kungl. Maj:t den 10 september samma år fastställda instruktionen för kommunala hjälpkommittéer. Utskottet, som består av ordförande och 4 ledamöter, har organiserat hjälpverksamheten med biträde av stadens arbetsförmedling och Föreningen för välgörenhetens ordnande, av vilka den förra fungerar som arbetsbyrå och den senare som hjälpbyrå. Å arbetsförmedlingsanstalten inlämnade ansökningar om understöd hava prövats av fattigvårdsstyrelsens assi-

Understödsverksamheten för arbetslösa i Hälsingborg vintern 1914—15.

Tid.	Antal ansökningar.	Därav bifallna.	Antal understödda.					Understödsbelopp.		
			Gifta par.	Ensamstående. Män över 18 år.	Ensamstående. Kvinnor över 18 år.	Barn.	Summa.	Kontant Kr.	In natura Kr.	Summa Kr.
22/11—28/11 1914 . .	4	1	1	—	—	5	7	17·15	—	17·15
29/11— 5/12 » . .	38	11	1	—	—	5	7	17·15	—	17·15
6/12—12/12 » . .	—	—	1	—	—	5	7	17·15	—	17·15
13/12—19/12 » . .	76	26	8	1	—	25	42	183·40	—	183·40
20/12—26/12 » . .	5	3	10	3	3	29	55	208·55	—	208·55
27/12— 2/1 1915 . .	22	8	23	8	—	67	121	435·20	30·00	465·20
3/1 — 9/1 » . .	37	14	29	11	3	80	152	452·90	19·50	472·40
10/1 —16/1 » . .	27	9	25	13	1	71	135	496·05	—	496·05
17/1 —23/1 » . .	22	6	41	11	2	100	195	631·25	6·50	637·75
24/1 —30/1 » . .	12	1	36	9	4	82	167	507·25	13·00	520·25
31/1 — 6/2 » . .	11	4	36	6	4	79	161	375·30	13·00	388·30
7/2 —13/2 » . .	4	1	15	4	5	29	68	213·65	13·00	226·65
14/2 —20/2 » . .	8	3	16	5	6	35	78	249·50	11·00	260·50
21/2 —27/2 » . .	15	9	20	5	6	50	101	313·45	13·00	326·45
28/2 — 6/3 » . .	15	14	29	7	5	58	128	453·30	13·00	466·30
7/3 —13/3 » . .	25	19	43	7	6	99	198	691·90	13·00	704·90
14/3 —20/3 » . .	14	7	50	10	8	134	252	758·55	5·00	763·55
21/3 —27/3 » . .	11	6	48	9	8	128	241	668·20	19·40	687·60
28/3 — 3/4 » . .	6	1	42	9	6	114	213	605·15	5·60	610·75
4/4 —10/4 » . .	—	—	29	10	6	76	150	494·25	6·40	500·65
11/4 —17/4 » . .	1	—	23	10	5	54	115	285·00	4·80	289·80
18/4 —24/4 » . .	—	—	21	6	6	43	97	293·60	5·60	299·20
25/4 — 1/5 » . .	—	—	20	6	4	42	92	283·65	5·60	289·25
2/5 — 8/5 » . .	19	19	18	4	5	37	82	247·10	4·80	251·90
9/5 —15/5 » . .	—	—	12	7	12	25	68	1 996·45	—	1 996·45
16/5 —22/5 » . .	—	—	12	6	11	25	66	444·05	—	444·05
23/5 —29/5 » . .	—	—	11	6	10	22	60	439·90	—	439·90
30/5 — 5/6 » . .	4	4	11	7	8	21	58	336·45	—	336·45
Summa	376	166	—	—	—	—	—	12 115·50	202·20	12 317·70

stent och tillsyningsman, beviljats av verkställande utskottet och utbetalats av föreståndarskan för Föreningen för välgörenhetens ordnande.

Under september månad 1914 erhöll Föreningen för välgörenhetens ordnande ett anslag å 2 000 kr. att av föreningen med vederbörlig redovisningsskyldighet användas för dess syften. Vidare ställde stadsfullmäktige genom beslut den 20 oktober 1914 till arbetslöshets- och hjälpkommitténs disposition ett belopp å 10 000 kr. att utdelas till medellösa arbetare i staden i överensstämmelse med bestämmelserna i kungl. kungörelsen i ämnet den 28 september samma år.

Slutligen beslöto stadsfullmäktige vid sammanträde den 15 juni 1915 att bemyndiga drätselkammaren att i mån av behov till arbetslöshets- och hjälpkommittén, som jämlikt kungl. förordningen den 10 april 1915 angående understöd av statsmedel åt arbetslösa tobaksarbetare jämväl har till åliggande att utlämna dylikt understöd, utbetala ytterligare medel att utdelas såsom understöd i enlighet med bestämmelserna i nämnda förordning och att användas för anordnande av bespisning åt arbetslösa tobaksarbetare, av vilka var och en förutom kontant ersättning erhåller 7 middagspoletter i veckan.

Omfattningen av arbetslöshets- och hjälpkommitténs understödsverksamhet framgår för tiden från den 22 november 1914 till den 5 juni 1915 av å näst föregående sida utförda tablå. Den 3 maj slutade utbetalningen till arbetslösa i allmänhet. De belopp, som senare utlämnats, hava tilldelats tobaksarbetare.

XIV. Gävle.

Den 16 september 1914 tillsatte stadsfullmäktige kommunal arbetslöshets- och hjälpkommitté, bestående av 6 ledamöter. Den av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ordföranden avsade sig uppdraget och blev då ersatt med en kommittéledamot. Kommittén sammanträdde första gången den 10 oktober 1914, varvid beslöts, att hjälpbyrån skulle förläggas till stadens arbetsförmedlingsanstalt och stå under ledning av dess föreståndare. Denne blev sedermera utsedd till kommitténs kassör. Byrån skulle hållas öppen på samma tider som arbetsförmedlingsanstalten eller 6 timmar per dag. Vidare tillsattes ett arbetsutskott, bestående av ordföranden och två andra ledamöter, för att besluta angående de inkomna ansökningarna om understöd. För undersökning av de sökandes behov av understöd hava även fattigvårdsbyrån och dess kretsföreståndare och vårdare anlitats, varjämte hjälpbyrån för samma ändamål stått i förbindelse med en del andra personer, som närmare känt de sökandes ekonomiska ställning.

Uti de fall, där understödet prövats böra utgå in natura, har hjälpbyrån gett anvisning på matvaror, i regel i de affärer, där understödstagaren gör sina vanliga uppköp, vanligen de kooperativa konsumtionsföreningarna. Då flertalet understödstagare bodde i familj, har endast ett mindre antal matpoletter kunnat med fördel utdelas. En planerad soppkokningsanstalt har av samma skäl ej kommit till utförande.

Stadsfullmäktige beslöto den 30 december 1914 att ställa ett belopp å 10 000 kr. till hjälpkommitténs förfogande i och för utbetalande av arbetslöshetsunderstöd till samma belopp och under enahanda villkor, som statsbidrag utgår.

Understöd, som för bättre kontroll alltid utbetalats med maximibeloppet, under det att minskning kunnat ske i dagantalet, utdelades under tiden 24 december 1914—27 mars 1915 till följande sammanlagda belopp per vecka:

Tid.	Kontant understöd. Kr.	Understöd in natura. Kr.	Tillsammans. Kr.
24/12—27/12 1914	4·00	26·65	**30·65**
28/12—31/12 »	33·40	32·60	**66·00**
3/1 — 9/1 1915	98·35	102·50	**200·85**
10/1 —16/1 »	278·05	547·45	**825·50**
17/1 —23/1 »	168·60	268·25	**436·85**
24/1 —30/1 »	202·40	237·35	**439·75**
31/1 — 6/2 »	140·95	80·50	**221·45**
7/2 —13/2 »	131·05	55·85	**186·90**
14/2 —20/2 »	110·80	43·90	**154·70**
21/2 —27/2 »	60·35	22·80	**83·15**
28/2 — 6/3 »	36·40	11·20	**47·60**
7/3 —13/3 »	19·60	10·40	**30·00**
14/3 —20/3 »	5·60	10·15	**15·75**
21/3 —27/3 »	17·15	5·60	**22·75**
Summa	**1 306·70**	**1 455·20**	**2 761·90**

Antalet understödstagare samt antalet understödsdagar utvisas av efterföljande sammanställning:

Understödstagare.	Understödsdagar.	Understödsbelopp. Kr.
70 gifta par	1 204	1 444·80
57 ensamst. män över 18 år	896	716·80
15 » » 15—18 »	250	125·00
4 » kvinnor över 18 år	71	56·80
123 barn under 15 år	1 674	418·50
Summa **269**	**4 095**	**2 761·90**

Av frivilliga gåvor, tillsammans 90 kr., hava dessutom utdelats dels 50 kr. i julgåvor, dels resebidrag och smärre understöd, då stadgade villkor för erhållande av allmänt understöd ej voro uppfyllda.

3. Statens krigsförsäkringskommission.

Den 17 augusti 1915 hade ett år förflutit, sedan kommissionen började sin verksamhet. I Sociala Meddelanden har tidigare [1] lämnats en redogörelse för kommissionens tillkomst och uppgift, de normer, efter vilka verksamheten varit reglerad och densammas utveckling, samt kommissionens ställning vid ett par olika tidpunkter.

Sedan dess hava emellertid en del ändringar vidtagits beträffande villkoren för meddelande av sjöförsäkring. Genom en k. kungörelse av den 9 juli 1915 har fr. o. m. den 1 aug. 1915 kommissionens rätt att försäkra fartyg utsträckts även till pråmfartyg, och beträffande varor även till sådana, lastade å icke kaskoförsäkrade fartyg, när dessa allenast gå mellan svenska hamnar eller mellan svensk hamn och Kristiania eller Köpenhamn. Vidare har maximirisken för kasko höjts för maskindrivet fartyg till en million kronor och för annat fartyg till tvåhundratusen kronor. För last är maximirisken, med undantag för vissa fall, satt till sexhundratusen kronor å maskindrivet och tvåhundratusen kronor å annat fartyg.

Rörande sättet för premiernas betalning har den ändring vidtagits, att även för lastpremier endast en del behöver erläggas kontant och resten genom revers med av kommissionen godkänd borgen. Medan vid kaskopremierna enligt tidigare kungörelse i allmänhet endast en fjärdedel betalas kontant, skall vid varupremier den kontant erlagda delen uppgå till två femtedelar av premien.

Trots de ökade svårigheter, som uppstått för sjöfarten dels genom den allt strängare övervakade visiteringen i såväl engelska som tyska hamnar och dels genom den ökade risk den alltmer intensivt drivna undervattensbåtsblockaden mot England medför, har någon avmattning i den svenska sjöfarten ej förmärkts. Under det gångna året hava bland de genom kommissionen försäkrade fartygen 19 lidit mera avsevärd skada och 31 förlorats.

[1] Häft. n:r 11, årg. 1914 och n:r 2, årg. 1915.

Av dessa hava 16 blivit minsprängda, 3 torpederade, 20 strandat, 8 varit utsatta för kollision med krigsfartyg och 3 försvunnit med man och allt.

En kort översikt över kommissionens ekonomiska ställning efter omkring tolv månaders verksamhet bör hava sitt intresse, men måste densamma bedömas med försiktighet, då verksamheten, enligt vad erfarenheten lärt, kan bliva utsatt för plötsliga överraskningar och snabbt på varandra följande stora förluster. Till och med den 31 juli 1915 hade kommissionen avslutat 7 365 kaskoförsäkringar, 23 825 lastförsäkringar och 2 149 försäkringar av besättning.

Kaskoförsäkringarna avse i allmänhet tur- och retur eller rundresa, och hava i medeltal avslutats 21 försäkringar per dag. Lastförsäkringarna avse alltid enkel resa och hava i medeltal avslutats 68 per dag. Olycksfallsförsäkringarna gälla för resa enligt motsvarande kaskoförsäkring och hava avslutats i medeltal 7 per dag. Som synes, har endast en tredjedel av kaskoförsäkrade fartyg haft sina besättningar olycksfallsförsäkrade genom kommissionen, medan de övriga avlämnat förbindelse att själva vid inträffat olycksfall lämna ersättning.

Sammanlagda ansvarsbeloppet för samtliga kaskoförsäkringar till angiven dag uppgår till 892 315 680 kronor, för vilket den kontanta premieuppbörden utgjort 6 731 832·71 kronor, motsvarande i medeltal 0·75 %, medan inneliggande reverser uppgå till sammanlagt 13 476 310·05 kronor. Medelpremien för samtliga kaskoförsäkringar har således utgjort 2·27 %.

Sammanlagda ansvarsbeloppet för varuförsäkringar uppgår till 480 645 871·48 kronor, för vilket premieuppbörden utgjort 8 187 276·41 kronor, motsvarande en medelpremie beräknad efter 1·71 %. Ansvarsbeloppet för samtliga olycksfallsförsäkringar uppgår till 35 551 000 kronor, för vilket premieuppbörden uppgått till 428 239·90 kronor, motsvarande en premie av i medeltal 12·05 kronor per 1 000. Till angiven tidpunkt hade kommissionen utbetalt:

	Kr.
i allmänna omkostnader	125 747·33
i reassuranser	1 448 191·81
i skadereglering för kasko	3 152 618·79
i » » last	1 418 192·30
i ristorno	339 928·73
Summa	**6 484 678·96**

Behållningen utgjorde vid samma tid 8 913 883·98 kronor, varför kommissionens räkenskaper balansera med ett belopp av 15 398 562·94 kronor. Rörande den kontanta behållningen bör beaktas, att de flesta ersättningarna för uppehåll i och för visitering i engelsk eller tysk hamn ännu ej kunnat regleras samt att en hel del beslagtagna varor ej ännu varit föremål för vederbörande prisrätters avgörande, varför avsevärda belopp torde avgå från den angivna behållningen.

Lägges härtill de senaste dagarnas många fartygsförluster, torde den verkliga behållningen komma att smälta samman till ett avsevärt blygsammare belopp.

Arbetsmarknaden under andra kvartalet 1915

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetsmarknadens läge grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 19 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regeln sysselsätta minst 200 arbetare. Antalet av socialstyrelsen direkt tillfrågade arbetsgivare uppgår numera till omkring 600. Såsom material för bedömande av arbetstillgången i riket föreligga även rapporter från socialstyrelsens ombud, vilka rapporter innehålla dels en kort allmän karakteristik av ställningen på arbetsmarknaden inom ombudens orter, med särskild hänsyn tagen till de större näringar, som där äro representerade, dels uppgifter om arbets- och arbetartillgången inom jordbruket, skogsbruket, byggnadsverksamheten samt transportarbetet i orten, i den mån ombuden genom förfrågningar hos vederbörande arbetsgivare, deras samt arbetarnas organisationer eller på annat sätt kunnat bilda sig en säker uppfattning därom.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 468 arbetsgivare med 287 771 arbetare, varav *2 210* arbetsgivare med *271 210* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetningen av de inkomna svaren har det visat sig, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, i jämförelse med samma kvartal föregående år, såsom *bättre* av 427 arbetsgivare med 73 985 arbetare (27 %), såsom *oförändrad* av 1 257 arbetsgivare med 136 364 arbetare (50 %) samt som *sämre* av 526 arbetsgivare med 60 861 arbetare (23 %).

För bedömande av arbetstillgången under andra kvartalet 1915 inom industri och hantverk kan i övrigt följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare.	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod.	medelgod.	mindre än medelgod.
1915.				
2:dra kv.	*271 210*	*67*	*21*	*12*
1:sta »	249 403	63	22	15
1914.				
4:de kv.	245 003	52	25	23
3:dje »	251 145	39	29	32
2:dra »	262 988	75	19	6
1:sta »	253 324	71	21	8
1913.				
4:de kv.	257 916	74	21	5
3:dje »	273 375	76	19	5
2:dra »	266 560	77	20	3
1:sta »	250 336	71	23	6
1912.				
4:de kv.	200 918	73	21	6
3:dje »	203 578	73	22	5
2:dra »	202 407	70	25	5
1:sta »	184 711	62	26	12
1911.				
4:de kv.	186 685	58	31	11
3:dje »	186 259	57	28	15
2:dra »	178 446	58	29	13
1:sta »	163 200	51	36	13

Med ledning av tabellen å sid. 842—843 som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats följande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under andra kvartalet 1915.

Inom *gruvdriften* betecknas arbetstillgången som mer än medelgod av 47 arbetgivare med 9 559 arbetare (65 %), som medelgod av 5 arbetsgivare med 1 454 arbetare (10 %) samt som mindre än medelgod av 4 arbetsgivare med 3 796 arbetare (25 %). Sistnämnda grupp omfattar bl. a. malmfälten i Kiruna och Malmberget, där avsättningsförhållandena fortfarande varit mindre goda. Vid de mellansvenska gruvorna angives däremot arbetstillgången undantagslöst som medelgod eller däröver. Flerstädes förmäles brist på duglig arbetskraft, vilket man delvis sökt avhjälpa genom den offentliga arbetsförmedlingen, som ditsänt arbetslösa stenhuggeriarbetare från Bohuslän. De skånska stenkolsverken hava i allmänhet arbetat under gynnsamma konjunkturer. De undantag, som å ett par håll förekommit, torde hava avseende på den i samband med kolbrytningen drivna lervaruindustrien, vilken, liksom jord- och stenindustrien i allmänhet, haft otillfredsställande avsättning.

Inom *närings- och njutningsämnesindustrien* har den försvårade spannmålsimporten fortfarande vållat åtskilligt avbräck för kvarnarna. Jämväl bageriyrket har givetvis haft känning av krisen på detta område. Åtminstone från en del näringsidkare göres emellertid gällande, att stegringen i brödpriserna varit avsevärt mindre än den samtidiga fördyringen i fråga om spannmål och mjöl, vilket medfört, att bagerierna måst arbeta med minimal förtjänst, men å andra sidan tillförsäkrats ökad avsättning. Spisbrödsbagerierna, som i början av krisen avsevärt profiterade av paniken på livsmedelsmarknaden, synas nu hava haft mindre god avsättning, då allmänheten småningom börjat konsumera de inköpta reservförråden, vartill kommer, att den utländska marknaden är stängd genom exportförbud. Choklad- och kexfabrikerna inrapportera god arbetstillgång, sannolikt en följd av den minskade importen. Inom sockerindustrien synes ställningen vara ungefär densamma som föregående kvartal. Som en kännbar försämring är dock att anteckna, att det stora raffinaderiet i Landskrona efter avslutad kampanj vid midsommar måst permittera större delen av sin arbetsstyrka. Arbetstillgången har i övrigt flerstädes influerats av, i vad mån vid de särskilda fabrikerna förefunnits behov av reparationer och dylika arbeten, som bruka utföras under denna säsong, då den egentliga produktionen till stor del ligger nere. Inom bryggeriindustrien har arbetstillgången visserligen i stort sett förbättrats sedan föregående kvartal, men måste dock flerstädes betecknas som mindre god, än vid motsvarande årstid vanligen är fallet. Den minskade konsumtionen tillskrives försommarens kyliga väderlek, varjämte det allmänna ekonomiska läget naturligen haft en viss inverkan; särskilt har från en arbetsgivare framhållits, att avsättningen till arbetsplatserna på grund av stagnationen inom byggnadsverksamheten varit mindre än eljest. Inom tobaksindustrien har under kvartalet en genomgripande omläggning försiggått därigenom, att monopolbolaget från och med 1 juni övertagit samtliga fabriker. Under tiden närmast dessförinnan låg driften på många håll så gott som nere, medan vid andra fabriker förekom forcerat arbete. Av övriga till närings- och njutningsämnesindustrien hörande industrigrenar synas särskilt margarinfabrikerna samt en del konservfabriker hava haft god arbetstillgång. Inalles har inom denna grupp ställningen betecknats som mer än medelgod av 114 arbetsgivare med 8 530 arbetare (59 %), som medelgod av 67 arbetsgivare med 3 043 arbetare (21 %) samt som mindre än medelgod av 36 arbetsgivare med 2 870 arbetare (20 %).

Textilindustrien uppvisar fortfarande samma gynnsamma siffror som föregående kvartal: arbetstillgången har sålunda hos 89 arbetsgivare med 18 302 arbetare (77 %) varit mer än medelgod, hos 18 arbetsgivare med 3 211 arbetare (14 %) medelgod samt hos 16 arbetsgivare med 2 227 arbetare (9 %) mindre än medelgod. Den hotande bristen på råmaterial är emellertid inom samtliga hithörande branscher ett ständigt ämne för farhågor. Bomullsfabrikerna synas dock hittills, om ock med knapp nöd, kunnat tillgodose sina behov; inom ylleindustrien har däremot flerstädes driftsinskränkningar

måst vidtagas. Förutom den allt sedan krigets utbrott rådande svårigheten att erhålla spånadsämnen har under senaste tid även yppats brist på färgämnen, i fråga varom vår industri är beroende av import från Tyskland.

Inom *beklädnadsindustrien* har vårsäsongens inträdande som vanligt medfört ökad arbetstillgång för skrädderiarbetarna; från en del större konfektionsfirmor angives den rikligare tillgången på militärleveranser som en väsentlig orsak till, att ställningen detta år gestaltat sig relativt gynnsamt. Vid trikåfabrikerna, där avsättningsförhållandena fortfarande varit tillfredsställande, har materialbristen tydligen blivit allt mera kännbar. Inom skofabrikationen har en nedgång i konjunkturerna förmärkts: orsaken torde vara att söka däri, att de utländska beställningarna, varpå industrien till stor del levat under vintern, nu börjat taga slut, medan avsättningen inom landet på grund av de höga priserna är i hög grad försvårad. För beklädnadsindustrien över huvud äro siffrorna mindre goda än såväl närmast föregående kvartal som motsvarande tid föregående år. Arbetstillgången betecknas som mer än medelgod av 108 arbetsgivare med 12 141 arbetare (69 %), som medelgod av 34 arbetsgivare med 3 928 arbetare (23 %) och som mindre än medelgod av 19 arbetsgivare med 1 423 arbetare (8 %).

För *läder-, hår- och gummivaruindustrien* är däremot en alltjämt fortgående konjunkturförbättring att anteckna. Den största svårigheten är här som annorstädes bristen på vissa råämnen; bland annat har detta angivits som orsak till olägenheter vid tillverkningen av reseffekter, för vissa gummivarufabriker m. fl. Inalles hava emellertid ej mindre än 26 arbetsgivare med 3 045 arbetare (80 %) betecknat arbetstillgången som mer än medelgod, medan 8 arbetsgivare med 667 arbetare (17 %) karakterisera ställningen som medelgod och 4 arbetsgivare med 112 arbetare (3 %) anse densamma vara under medelmåttan.

För *träcaruindustrien* hava konjunkturerna likaledes varit avgjort bättre än under föregående kvartal, men äro fortfarande mindre gynnsamma än vid samma tid år 1914. Vid en del sågverk hava rubbningar på grund av de osäkra skeppningsförhållandena ej kunnat undvikas; dessa svårigheter synas dock i allmänhet hava varit av övergående art. Anmärkningsvärt god arbetstillgång inrapporteras från åtskilliga lådfabriker och träkolsverk. För den allt sedan krigets utbrott svårt betryckta exporten av snickeriarbeten synes, enligt vad från några håll uppgives, under kvartalets senaste del tecken till förbättring hava gjort sig gällande. Av de arbetsgivare, från vilka uppgifter föreligga, betecknade 218 med 21 635 arbetare (60 %) arbetstillgången som mer än medelgod, 127 med 10 556 arbetare (29 %) som medelgod samt 49 med 3 975 arbetare (11 %) som mindre än medelgod.

Inom *trämasse- och pappersindustrien* torde läget, av de föreliggande uppgifterna att döma, varit i det närmaste lika gott som under 1914 års andra kvartal. Osäkerhetstillståndet på haven har givetvis här liksom inom sågverksindustrien i en del fall vållat rubbningar, som dock torde varit av mera tillfällig natur. En bransch, som alltjämt lider under depression, är

bokbinderiyrket och kartongtillverkningen; orsakerna äro desamma, som i föregående kvartalsredogörelse framhöllos. Inom pappersindustrien över huvud betecknas arbetstillgången som mer än medelgod av 85 arbetsgivare med 13 598 arbetare (69 %), som medelgod av 40 arbetsgivare med 5 199 arbetare (27 %) och som mindre än medelgod av 13 arbetsgivare med 788 arbetare (4 %).

Inom *grafiska industrien* har arbetstillgången betecknats som mer än medelgod av 50 arbetsgivare med 2 972 arbetare (53 %), som medelgod av 32 arbetsgivare med 1 153 arbetare (21 %) samt som mindre än medelgod av 22 arbetsgivare med 1 471 arbetare (26 %). Föregående år voro motsvarande relationstal resp. 71, 27 och 2 %, alltså avsevärt fördelaktigare. Sedan närmast förut gångna kvartal har en förskjutning i tvenne riktningar ägt rum, så att antalet arbetsställen med mer än medelgod eller mindre god arbetstillgång ökats, medan en motsvarande minskning inträtt i fråga om de arbetsgivare, vilka angivit läget som normalt. Försämringen synes särskilt hava drabbat de litografiska anstalterna.

Malmförädlingsindustrien har fortfarande arbetat under högkonjunktur. Arbetstillgången betecknas som mer än medelgod av 63 arbetsgivare med 17 846 arbetare (84 %), som medelgod av 9 arbetsgivare med 3 283 arbetare (15 %) samt som mindre än medelgod av 2 arbetsgivare med 118 arbetare (1 %). Siffrorna innebära en ytterligare stegring sedan närmast föregående kvartal och ännu mera vid jämförelse med motsvarande tid 1914, då en viss depression inom denna industri gjorde sig gällande. Brist på särskilt grovarbetare förmäles.

Metallindustrien har likaledes under det gångna kvartalet arbetat under gynnsamma förhållanden. Sålunda hava 105 arbetsgivare med 15 283 arbetare (67 %) karakteriserat ställningen som mer än medelgod; för övervägande antalet av dessa arbetare betecknas arbetstillgången till och med som mycket god. Medelgod arbetstillgång angives hava varit rådande hos 31 arbetsgivare med 6 796 arbetare (30 %), mindre än medelgod hos 12 arbetsgivare med 755 arbetare (3 %). Icke få fabriker klaga över brist på råmateriel; särskilt synes detta varit fallet vid blecksla gerierna.

Inom *maskin- och skeppsbyggnadsindustrien* kan en ytterligare konjunkturstegring iakttagas. Arbetstillgången har enligt förefintliga uppgifter varit mer än medelgod hos 152 arbetsgivare med 27 691 arbetare (79 %), medelgod hos 56 arbetsgivare med 4 396 arbetare (13 %) samt mindre än medelgod hos 21 arbetsgivare med 2 769 arbetare (8 %). Att sistnämnda siffra ej blivit ännu lägre beror väsentligen på de mindre tillfredsställande avsättningsförhållandena inom telefonindustrien. Från några mekaniska verkstäder hava uttryckts allvarliga farhågor för, att det i juni utfärdade exportförbudet å metallsvarvar skall komma att nödvändiggöra driftsinställelse under den närmaste tiden. Brist på duglig arbetskraft har här liksom inom övriga grenar av järnhanteringen i stor utsträckning gjort sig gällande.

Inom *jord- och stenindustrien* rapportera stenhuggerierna fortfarande mycket otillfredsställande konjunkturer med stort överflöd på arbetskraft.

Endast en del firmor inom storstensbranschen hava att uppvisa god arbetstillgång, sannolikt på grund av leveranser till inom landet pågående byggnadsföretag. Vid tegelbruken har den varma årstidens ingång medfört ökad livaktighet, ehuruväl många arbetsgivare beteckna arbetstillgången såsom sämre än föregående år; den obetydliga byggnadsverksamheten och de höga kolpriserna äro ständiga ämnen för bekymmer i rapporterna. Kalk- och cementindustrien synes i stort sett hava arbetat under relativt tillfredsställande konjunkturer, och glasbruken hava liksom under föregående kvartal profiterat av de goda exportmöjligheterna. Inalles har inom jord- och stenindustrien arbetstillgången angivits som mer än medelgod av 132 arbetsgivare med 10 128 arbetare (39 %), som medelgod av 69 arbetsgivare med 7 370 arbetare (29 %) samt som mindre än medelgod av 71 arbetsgivare med 8 334 arbetare (32 %). Trots den förbättring gentemot de föregående krismånaderna, dessa siffror utvisa, återstår dock ännu mycket, innan industrien kommer upp i samma gynnsamma ställning som vid motsvarande tid 1914, då samma tal voro resp. 67, 25 och 8 %.

Kemisk-tekniska industrien uppvisar fortfarande goda konjunkturer inom samtliga branscher med ett par undantag, som betingats av brist på råvaror. Inom den industrigren, som sysselsätter största antalet arbetare, tändsticksfabrikerna, har arbetstillgången visserligen icke varit fullt så lysande, som närmast föregående kvartal, men dock i allmänhet mer än tillräcklig. Sammanlagt hava 44 arbetsgivare med 9 802 arbetare (86 %) betecknat ställningen som mer än medelgod, 13 arbetsgivare med 1 416 arbetare (12 %) som medelgod och 5 arbetsgivare med 253 arbetare (2 %) som mindre än medelgod.

Byggnadsverksamheten har som vanligt under kvartalet ökats, men har naturligtvis likväl på flertalet orter varit mindre livlig än föregående år. Bättre än under år 1914 synes arbetstillgången dock hava varit i Lund och Borås. Relativt god arbetstillgång uppgives i övrigt hava varit rådande bl. a. i Motala, Västervik, Kalmar, Karlskrona, Ystad, Landskrona, Hälsingborg, Göteborg, Vänersborg, Örebro, Sundsvall, Umeå och Luleå. Mindre tillfredsställande konjunkturer inrapporteras åter från Södertälje, Norrköping, Kristianstad, Malmö, Halmstad, Falun, Gävle och Östersund. Även i Uppsala, Linköping och Jönköping synes verksamheten, åtminstone under kvartalets förra del, varit ganska ringa, ehuru bättre tendenser sedan framträtt. I Växjö, där arbetstillgången under våren var tämligen god, har däremot en avmattning redan förmärkts. I Visby, varest byggnadsverksamheten 1914 var synnerligen livlig, konstateras en relativ försämring. I Stockholm synes ställningen hava varit medelgod. Genom den omfattande reparationsverksamhet å byggnader, som på landsbygden i stor utsträckning igångsatts under denna sommar, hava många byggnadsarbetare i städerna beretts arbete.

Bland *transportarbetarna* har arbetstillgången varit god vid hamnarna i Göteborg, Halmstad, Norrköping och Nyköping, medelgod i Hälsingborg samt mindre god i Landskrona, Malmö, Ystad, Blekingestäderna, Kalmar och Visby. Även i de norrländska hamnarna torde rörelsen i allmänhet varit

mindre än föregående år. I Göteborg och hamnarna vid Öresund har förmärkts en försämring i jämförelse med närmast föregående kvartal, beroende på de svårigheter krigstillståndet berett importen, och möjligen även därpå, att östersjöhamnarna blivit mera tillgängliga för sjöfarten. I Stockholm har den livliga trafiken med Finland medfört ökad arbetstillgång, varemot en avsevärd nedgång förmärkts särskilt i fråga om kolimporten; i stort sett anses läget kunna betecknas som normalt. Som mer än medelgod har arbetstillgången betecknats av 13 arbetsgivare inom land- och sjötransport, sysselsättande tillsammans 2 763 arbetare (62 %), som medelgod av 9 arbetsgivare med 1 126 arbetare (25 %) och som mindre än medelgod av 11 arbetsgivare med 568 arbetare (13 %).

Vid *statens arbeten* (järnvägs-, telegraf- och militärverkstäder) har arbetstillgången genomgående varit mer än medelgod, i många fall mycket god.

Beträffande förhållandena inom *jordbruket* har från en del håll försports, att lantmännen med hänsyn till den efter försommarens torka befarade klena skörden visat sig angelägna att undvika alla extra jordbruksarbeten, varför efterfrågan på tillfällig arbetskraft ej varit så stor. Skånska lantmännens arbetsgivareförening betecknar emellertid arbetstillgången som mycket god och bättre än föregående år. Ett spörsmål, som i södra Sverige tilldragit sig särskild uppmärksamhet, har varit frågan om anskaffande av arbetsfolk till betfälten, där man i år ej haft tillgång till de eljest vanliga galiziska arbetarna. Enligt vad från olika trakter av Skåne uppgives, har dock detta behov över förväntan kunnat tillgodoses med inhemsk arbetskraft. Åtskilliga från Småland nedresta arbetssökande hava mäst återvända utan att hava funnit sysselsättning, och icke ens för den i orten bofasta befolkningen hava arbetstillfällen alltid förefunnits i tillräcklig utsträckning.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

2:dra kvartalet 1915.	Inom jordbruket m. m.	Inom övriga näringsgrenar.	Inom samtliga näringsgrenar.
Juni	81	147	135
Maj	85	126	118
April	80	150	125
1:sta kvartalet 1915.			
Mars	90	165	147
Februari	92	209	181
Januari	100	225	202
2:dra kvartalet 1914.			
Juni	68	112	104
Maj	71	98	93
April	59	101	91

Näringsgrenar.	Hela antalet.		Tillgång å arbete.							
			Mycket god.		God.		Medelgod.		Mindre god.	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Gruvdrift	56	14 809	15	3 325	32	6 234	5	1 454	4	3 796
Annan brytn.- o. upptagn.-industri	29	1 763	10	739	16	931	3	93	—	—
Närings- o. njutningsämnesindustri:										
Kvarnindustri	18	904	—	—	7	452	3	156	5	241
Bageriyrket	39	1 387	4	169	10	506	17	453	7	214
Choklad- och karamelltillverkning	14	2 035	2	210	12	1 825	—	—	—	—
Sockerindustri	23	2 999	2	392	6	1 005	11	1 030	3	147
Bryggeriindustri	69	3 676	1	29	38	2 194	24	1 126	6	327
Tobaksindustri	13	1 764	—	—	7	413	1	36	—	—
Annan närings- o. njutningsämnesind.	41	1 678	5	405	20	930	11	242	5	101
Textilindustri:										
Bomullsindustri	33	10 623	4	817	24	7 832	5	1 974	—	—
Ylleindustri	49	8 655	7	1 191	27	5 612	6	884	1	52
Jute- och linneindustri	9	2 348	2	351	4	1 010	1	140	—	—
Annan textilindustri	32	2 114	4	627	17	862	6	213	3	177
Beklädnadsindustri:										
Skrädderi- och sömnadsyrket	50	6 572	10	2 228	26	2 703	10	1 124	4	517
Trikåfabrikation	17	1 804	3	227	10	1 099	3	473	—	—
Skoindustri	45	6 066	2	299	25	3 224	13	1 900	3	128
Annan beklädnadsindustri	49	3 050	8	719	24	1 642	8	431	6	172
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	38	3 824	6	443	20	2 602	8	667	3	98
Trävaruindustri:										
Sågverk och brädgårdar	237	28 099	18	2 709	128	14 673	71	8 089	14	1 628
Snickerier och annan träförädling	153	7 725	18	1 456	51	2 510	55	2 412	20	1 126
Korkfabrikation	4	340	—	—	3	285	1	55	—	—
Trämasse- och pappersindustri:										
Trämassefabriker	72	10 519	6	752	42	6 313	21	3 114	3	340
Pappersbruk	32	7 218	3	389	21	5 461	7	1 217	1	151
Bokbinderiyrket	31	1 717	3	208	9	441	11	804	7	213
Tapetfabrikation	3	131	—	—	1	34	1	64	1	33
Grafisk industri	104	5 596	12	572	38	2 400	32	1 153	19	1 342
Malmförädlingsindustri	74	21 247	20	10 446	43	7 400	9	3 283	1	70
Metallindustri:										
Järn- o. stålvarufabriker samt gjuterier	90	16 327	29	6 669	40	3 781	16	5 594	3	198
Bleck- och plåtslageriyrket	19	2 313	5	309	5	1 426	6	486	2	76
Annan metallindustri	39	4 194	11	1 117	15	1 981	9	716	3	358
Maskin- o. skeppsbyggnadsindustri:										
Mekanisk verkstadsindustri	173	22 412	47	6 495	74	11 744	37	3 206	14	910
Skeppsvarv	22	5 597	5	1 181	11	4 105	4	175	1	129
Elektromekanisk industri	16	6 021	2	2 689	5	1 069	7	681	2	1 582
Annan maskinindustri	18	826	2	57	6	351	8	334	1	20
Jord- och stenindustri:										
Stenhuggerier	53	7 729	4	163	3	62	7	497	15	815
Kakel- och lerkärlsindustri	17	2 605	—	—	6	456	5	1 791	5	329
Tegelindustri	98	4 260	8	327	39	1 951	34	1 384	14	547
Glasindustri	26	3 507	7	505	12	1 661	7	1 341	—	—
Annan jord- och stenindustri	49	5 968	8	460	19	2 873	13	2 264	5	318
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål- och parfymfabriker	13	897	2	292	7	449	1	35	3	121
Tändsticksindustri	16	8 029	3	640	12	6 887	1	502	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	33	2 545	3	352	17	1 182	11	879	1	113
Byggnadsindustri:										
Husbyggnadsindustri	41	3 575	4	268	9	509	18	2 105	6	467
Målning och glasmästerirörelse	20	377	1	28	4	211	15	138	—	—
Annan byggnadsindustri	22	1 478	3	520	5	198	6	299	7	441
Transportarbete	33	4 457	3	206	10	2 557	9	1 126	7	388
Handel och varulager	31	1 047	1	20	14	333	14	654	2	40
Kommunala arbeten	32	4 456	1	1 464	12	1 870	16	988	3	134
Statens arbeten	15	3 927	7	2 146	8	1 781	—	—	—	—
Summa 2:dra kv. 1915	**2 210**	**271 210**	**321**	**54 611**	**994**	**128 080**	**587**	**57 782**	**210**	**17 859**
» 1:sta » »	2 138	249 403	253	50 968	821	105 100	571	54 589	325	23 068
» 4:de » 1914	2 097	245 003	208	31 194	772	95 418	573	61 031	371	42 374
» 3:dje » »	2 169	251 145	137	17 211	729	79 718	616	72 971	476	58 665
» 2:dra » »	2 161	262 988	374	48 213	1 157	149 562	466	50 650	145	13 699

Dålig.		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år.						Tillgång på arbetskraft.					
		Bättre.		Oförändrad.		Sämre.		Brist.		Normal tillgång.		Överflöd.	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
—	—	16	3 049	34	7 677	6	4 083	16	3 744	40	11 065	—	—
—	—	7	335	22	1 428	—	—	2	137	25	1 368	2	258
3	55	—	—	9	508	9	396	—	—	13	714	5	190
1	45	9	447	16	504	14	436	1	21	32	1 147	6	219
—	—	8	1 120	6	915	—	—	—	—	11	1 522	3	513
1	425	3	448	17	2 009	3	542	—	—	20	2 396	3	603
—	—	3	474	53	2 592	13	610	2	56	59	3 023	8	597
5	1 315	4	185	2	135	7	1 444	—	—	7	397	6	1 367
—	—	8	588	25	914	8	176	2	135	35	1 384	4	159
—	—	8	2 221	24	8 317	1	85	10	3 656	22	6 897	1	70
8	916	19	3 861	18	3 360	12	1 434	3	736	38	6 474	8	1 445
2	847	3	530	3	831	3	987	5	1 659	4	689	—	—
2	235	5	695	20	945	7	474	2	126	29	1 788	1	200
—	—	11	1 471	31	4 210	8	891	5	1 791	42	4 465	3	316
1	5	5	427	9	950	3	427	2	106	14	1 693	1	5
2	515	10	1 389	24	2 626	11	2 051	1	90	41	5 291	3	685
3	86	6	492	35	2 208	8	350	5	246	37	2 517	7	287
1	14	13	1 354	15	1 818	10	652	1	40	31	3 201	6	583
6	1 000	18	2 613	179	18 984	40	6 502	14	3 081	205	23 588	18	1 430
9	221	22	1 935	77	3 497	54	2 293	7	749	126	5 708	20	1 268
—	—	—	—	4	310	—	—	1	92	3	248	—	—
—	—	10	1 519	53	7 440	9	1 560	4	457	64	9 323	4	739
—	—	6	1 316	25	5 751	1	151	5	958	24	5 802	3	458
1	51	4	245	11	458	16	1 014	—	—	29	1 639	2	78
—	—	—	—	1	34	2	97	1	33	2	98	—	—
3	129	6	374	58	2 929	40	2 293	2	91	85	4 224	17	1 281
1	48	28	13 102	43	5 232	3	2 913	12	6 224	57	10 623	5	4 400
2	85	41	8 130	35	5 272	14	2 925	13	1 424	73	14 398	4	505
1	16	5	807	8	1 022	6	484	1	342	14	1 749	4	222
1	22	11	1 033	20	2 338	8	823	5	182	32	3 708	2	304
1	57	55	7 966	89	11 863	29	2 583	38	4 530	129	17 336	6	546
1	7	4	1 698	13	3 663	5	236	6	2 188	14	3 249	2	160
—	—	3	2 881	10	1 398	3	1 742	1	2 229	12	2 166	3	1 626
1	64	2	79	10	484	6	263	—	—	17	776	1	50
24	6 192	7	368	4	109	42	7 252	—	—	24	3 026	29	4 703
1	29	—	—	8	1 414	9	1 191	—	—	15	2 591	2	14
3	51	7	295	69	3 127	22	838	2	65	79	3 625	17	570
—	—	10	1 041	15	1 976	1	490	3	395	23	3 112	—	—
4	53	12	1 964	20	2 544	17	1 460	3	308	36	5 249	10	411
—	—	1	37	9	739	3	121	—	—	12	835	1	62
—	—	5	1 173	5	1 773	6	5 083	1	245	15	7 784	—	—
1	19	4	399	25	1 726	4	420	2	320	29	2 155	2	70
4	226	3	142	22	2 300	16	1 133	4	201	29	2 714	8	660
—	—	1	28	6	259	13	90	1	81	18	256	1	40
1	20	2	98	10	841	10	539	2	373	15	944	5	161
4	180	7	1 500	12	2 008	14	949	—	—	27	4 167	6	290
—	—	3	213	21	645	7	189	1	15	26	909	4	123
—	—	4	1 988	25	2 279	3	189	—	—	23	3 495	9	961
—	—	8	1 955	7	1 972	—	—	2	579	12	2 817	1	531
98	**12 928**	**427**	**73 985**	**1 257**	**136 364**	**526**	**60 861**	**188**	**37 705**	**1 769**	**204 345**	**253**	**29 160**
168	15 678	384	65 176	1 108	122 078	646	62 149	95	22 287	1 593	180 897	450	46 219
173	14 986	259	36 833	1 098	114 378	740	93 792	71	11 953	1 532	177 391	494	55 659
211	22 580	174	22 171	1 007	97 996	988	130 978	121	19 370	1 593	169 890	455	61 885
19	864	422	53 154	1 506	179 784	233	30 050	235	38 492	1 807	212 076	119	12 420

Arbetsmarknadens allmänna läge under andra kvartalet 1915 har, efter dessa siffror att döma, av kända orsaker varit mindre gynnsamt än under samma tid föregående år. Vid bedömande härav måste emellertid särskild hänsyn tagas till arbetstillgångens ojämnhet inom olika yrkesgrenar. Bland annat torde arbetsförmedlingsanstalternas siffror hava ogynnsamt påverkats av de många arbetslösa stenhuggarna och tobaksarbetarna, av vilka i synnerhet de sistnämnda ofta saknat förutsättningar för att kunna placeras inom annat yrke.

Ställningen framträder med särskild tydlighet i den statistiska sammanställningen sid. 836, enligt vilken bland de av rapporteringen berörda 271 210 arbetarna 67 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod, under det att 12 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Motsvarande siffror voro för samma kvartal 1914 75 och 6 %, 1913 77 och 3 %, 1912 70 och 5 % samt 1911 58 och 13 %. En omständighet, som vid tabellens begagnande måste tagas i beräkning, är, att den tid, för vilken statistik föreligger, frånsett sista året, är att anse som en period av övervägande goda ekonomiska konjunkturer. Att döma av de procenttal, vilka i den anförda sammanställningen tagits till konjunkturmätare, skulle ställningen vara bättre än under andra kvartalet 1911 och ej så synnerligen mycket sämre än motsvarande kvartal 1912, åtminstone för så vitt hänsyn tages till i vad utsträckning arbetstillgången varit mer än medelgod. I fråga om antalet arbetare, för vilka konjunkturerna varit mindre goda, ställer det sig för redogörelseåret mera ogynnsamt. Totalomdömet om läget på arbetsmarknaden måste alltjämt lyda: ojämn arbetstillgång för näringslivet i dess helhet med goda konjunkturer för nästan allt vad järnindustri heter samt med synnerligen tryckt läge för tobaksindustrien och stenhuggerierna.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 april, 1 maj och 1 juni 1915.

I slutet av mars månad utsändes, i likhet med vad förut varit fallet, frågeformulär direkt till samtliga fackföreningar inom 29 fackförbund. Svenska metallindustriarbetareförbundet har dessutom som förut till socialstyrelsen för vidare bearbetning överlämnat uppgifter om arbetslösheten bland förbundets medlemmar, varför formulär icke tillställas avdelningar, tillhörande detta förbund. De fackförbund, som icke deltaga i denna rapportering äro *dels* Svenska järnvägs-, lokomotiv-, post- samt telegraf- och telefonmannaförbunden m. fl. på grund därav, att förevarande undersökning avser att utröna arbetslösheten bland huvudsakligen industriens och hantverkets arbetare, *dels* Svenska arbetareförbundet, skrädderitillskärareförbundet, frisörbiträdesförbundet, handskarbetareförbundet, lantarbetareförbundet samt byggnadsträarbetareförbundet, vilka förbund av olika skäl icke kunnat i undersökningen medtagas.

Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 april, 1 maj och 1 juni 1915 utgjorde resp. 63 895, 60 074 och 58 980. Av medlemmarna voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 7 130, 5 121 och 3 935 eller resp. 11·2, 8·5 och 6·7 % av samtliga redovisade. Motsvarande siffror för samtliga månader under de år, undersökningen pågått, framgår av nedanstående:

	1911		1912		1913		1914		1915	
	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %
Januari .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0
Februari .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8
Mars . . .	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0
April . .	65 230	10·4	53 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2
Maj . . .	57 833	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5
Juni . . .	56 369	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7
Juli . . .	52 881	3·2	52 917	3·3	52 380	2·7	62 823	3·1	—	—
Augusti .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	—	—
September	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	—	—
Oktober .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	—	—
November	45 627	4·3	53 856	3·6	62 073	2·6	61 023	8·1	—	—
December.	44 539	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	—	—

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 852 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.[1]			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans.
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	16	727	42	169	**938**
» bleck- och plåtslagare »	41	1 128	263	—	**1 391**
» bokbindare »	6	336	64	232	**632**
» bryggeriarbetare »	16	744	19	405	**1 168**
De förenade förbunden	25	1 112	52	132	**1 296**
Sv. gjutare förbundet	75	2 304	263	4	**2 571**
» grov- och fabriksarbetare »	96	6 154	318	287	**6 759**
» gruvarbetare »	8	436	—	—	**436**
» hattarbetare »	4	93	2	14	**109**
» kakelugnsmakare »	7	116	11	—	**127**
» kommunalarbetare »	16	1 066	16	—	**1 082**
Intern. litografiska »	10	210	25	—	**235**
Sv. metallindustriarbetare »	57	—	—	—	**21 857**
Därav: Järnbruksarbetare	18	—	—	—	**3 154**
Mek. verkstadsarbetare	39	—	—	—	**18 703**
Sv. murare förbundet	25	1 463	18	—	**1 481**
» måleriarbetare »	18	1 267	59	—	**1 326**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	18	539	101	14	**654**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	18	1 488	238	504	**2 230**
» skrädderiarbetare »	23	928	87	210	**1 225**
» stenindustriarbetare »	76	2 789	464	—	**3 253**
» sågverksindustriarbetare »	56	3 959	418	1	**4 378**
Intern. tobaksarbetare »	13	359	22	1 465	**1 846**
Sv. transportarbetare »	7	323	11	—	**334**
» träarbetare »	73	4 321	268	10	**4 599**
» varuutkörare- och handelsarbetare »	22	615	39	161	**815**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	10	356	—	—	**356**
» elektriska arbetare »	16	775	72	—	**847**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	7	275	26	36	**337**
» stuckatör »	2	63	4	—	**67**
» textilarbetare »	11	601	26	165	**792**
» typograf »	19	520	201	33	**754**
Summa	**791**	[2] —	[2] —	[2] —	**63 895**

[1] Jfr noten å sid. 852. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 april 1915.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under mars 1915.			
Män.		Kvinnor.	Tillsammans.		arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.		Antal.	%								avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
45	4	22	71	7·6	71	—	15	—	51	—	66	9	682	50	1 434
276	27	—	303	21·8	302	1	34	—	105	—	139	32	1 223	303	7 004
14	2	4	20	3·2	20	—	16	—	29	1	46	4	539	20	429
4	1	7	12	1·0	12	—	48	—	31	6	85	4	193	10	311
22	—	—	22	1·7	22	—	31	—	52	2	85	6	158	22	385
36	3	—	39	1·5	37	2	97	—	214	12	323	12	457	26	611
1 147	37	14	1 198	17·7	1 068	130	290	39	424	12	765	48	3 969	1 123	26 274
13	—	—	13	3·0	8	5	19	—	25	1	45	2	288	8	74
8	—	—	8	7·3	8	—	2	5	2	7	16	2	53	1	384
22	—	—	22	17·3	22	—	4	—	7	—	11	5	53	22	502
31	—	—	31	2·9	31	—	18	—	17	—	35	5	287	30	721
9	—	—	9	3·8	2	7	8	—	16	—	24	4	182	9	195
—	—	—	693	3·2	—	—	—	—	—	—	—	39	20 092	692	20 857
—	—	—	21	0·6	—	—	—	—	—	—	—	8	1 976	20	521
—	—	—	672	3·6	—	—	—	—	—	—	—	31	18 116	672	20 336
669	—	—	669	45·2	653	16	25	—	69	12	106	18	1 104	534	12 430
331	14	—	345	26·0	284	61	9	—	77	—	86	14	1 213	327	7 878
45	—	—	45	6·9	45	—	16	—	45	—	61	13	599	40	804
30	1	2	33	1·5	33	—	54	1	112	1	168	9	1 014	26	554
60	3	28	91	7·4	87	4	24	—	30	3	57	13	1 021	91	2 204
592	59	—	651	20·0	650	1	109	45	186	371	711	21	917	404	12 169
739	92	—	831	19·0	535	296	90	75	213	58	436	28	2 644	831	17 547
60	3	590	653	35·4	653	—	49	—	9	5	63	8	1 755	651	35 005
37	4	—	41	12·3	41	—	6	—	12	10	28	3	98	41	1 262
1 043	20	4	1 067	23·2	1 006	61	151	3	290	8	452	50	3 738	1 023	21 407
6	—	—	6	0·7	6	—	10	2	34	—	46	3	410	5	207
42	—	—	42	11·8	28	14	14	—	18	—	32	5	242	32	556
120	9	—	129	15·2	129	—	11	—	123	3	137	11	726	125	3 371
9	3	1	13	3·9	13	—	—	—	7	—	7	3	271	13	254
18	—	—	18	26·9	16	2	1	—	3	—	4	2	67	18	460
9	—	19	28	3·5	27	1	51	—	61	—	112	3	193	25	423
17	6	4	27	3·6	27	—	17	—	60	5	82	10	527	25	732
[1] —	[1] —	[1] —	7 180	11·2	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	386	44 715	6 527	176 444

[1] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.[1]			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans.
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	15	888	32	88	**1 008**
» bleck- och plåtslagare »	40	1 116	246	—	**1 362**
» bokbindare »	6	336	65	231	**632**
» bryggeriarbetare »	14	674	19	389	**1 082**
De förenade förbunden	23	919	60	130	**1 109**
Sv. gjutare förbundet	68	2 004	251	3	**2 258**
» grov- och fabriksarbetare »	87	4 542	245	135	**4 922**
» gruvarbetare »	9	461	—	—	**461**
» hattarbetare »	4	93	2	14	**109**
» kakelugnsmakare »	5	90	10	—	**100**
» kommunalarbetare »	17	549	15	3	**567**
Intern. litografiska »	10	223	25	—	**248**
Sv. metallindustriarbetare »	55	—	—	—	**21 666**
Därav: Järnbruksarbetare	21	—	—	—	**3 509**
Mek. verkstadsarbetare	34	—	—	—	**18 157**
Sv. murare förbundet	26	1 476	11	—	**1 487**
» måleriarbetare »	19	3 401	90	1	**3 492**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	19	417	92	14	**523**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	19	1 507	234	511	**2 252**
» skrädderiarbetare »	20	440	25	112	**577**
» stenindustriarbetare »	73	2 620	416	—	**3 036**
» sågverksindustriarbetare »	51	3 548	384	—	**3 932**
Intern. tobaksarbetare »	11	348	20	1 452	**1 820**
Sv. transportarbetare »	6	154	55	—	**209**
» träarbetare »	69	4 199	257	10	**4 466**
» varuutkörare- och handelsarbetare »	10	360	24	67	**451**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	—	—	—	—	—
» elektriska arbetare »	16	916	84	—	**1 000**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	7	260	31	44	**335**
» stuckatör »	1	30	—	—	**30**
» textilarbetare »	11	574	22	155	**751**
» typograf »	8	131	45	13	**189**
Summa	**719**	[2] —	[2] —	[2] —	**60 074**

[1] Jfr noten å sid. 852. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 maj 1915.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under april 1915.			
Män.			Tillsammans.									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.	Kvinnor.	Antal.	%.	arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
70	—	—	**70**	6·9	60	10	15	—	90	—	**105**	8	847	64	**1 299**
165	18	—	**183**	13·4	180	3	47	1	129	—	**177**	23	1 131	183	**5 112**
10	3	5	**18**	2·8	18	—	27	—	37	1	**65**	5	596	18	**427**
3	—	19	**22**	2·0	22	—	59	—	23	—	**82**	2	162	4	**172**
52	—	1	**53**	4·8	53	—	15	—	36	2	**53**	5	256	48	**879**
34	2	—	**36**	1·6	35	1	84	—	193	30	**307**	10	298	17	**1 087**
689	10	6	**705**	14·3	612	93	136	—	303	22	**461**	38	2 119	676	**16 324**
3	—	—	**3**	0·7	3	—	22	—	29	1	**42**	1	240	3	**90**
8	—	—	**8**	7·3	8	—	3	4	5	19	**31**	—	—	—	—
5	1	—	**6**	6·0	6	—	2	—	—	—	**2**	—	—	—	—
21	1	—	**22**	3·9	22	—	12	1	12	—	**25**	5	298	22	**532**
9	—	—	**9**	3·6	9	—	10	—	24	—	**34**	3	185	9	**217**
—	—	—	**623**	2·9	—	—	—	—	—	—	—	53	21 530	620	**17 983**
—	—	—	**51**	1·5	—	—	—	—	—	—	—	20	3 384	51	**1 278**
—	—	—	**572**	3·2	—	—	—	—	—	—	—	33	18 146	569	**16 705**
338	—	—	**338**	22·7	338	—	17	—	60	—	**77**	14	1 029	244	**6 337**
352	4	—	**356**	10·2	323	33	17	7	77	14	**115**	12	3 275	350	**6 097**
15	—	—	**15**	2·9	15	—	4	—	27	—	**31**	7	367	15	**186**
12	3	2	**17**	0·8	17	—	39	—	104	—	**143**	7	719	13	**590**
15	1	11	**27**	4·7	27	—	18	—	19	—	**37**	9	331	27	**448**
520	70	—	**590**	19·4	590	—	113	11	190	356	**670**	21	1 013	369	**10 285**
372	84	—	**456**	11·6	222	234	151	89	324	8	**572**	21	2 276	436	**10 931**
57	7	546	**610**	33·5	610	—	33	—	11	2	**46**	9	835	255	**5 621**
22	45	—	**67**	32·1	67	—	5	—	7	—	**12**	3	120	67	**1 746**
703	19	—	**722**	16·2	695	27	144	—	293	2	**439**	44	3 469	673	**14 429**
3	—	—	**3**	0·7	3	—	5	—	12	8	**25**	1	229	3	**84**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
109	9	—	**118**	11·8	110	8	13	—	129	3	**145**	12	904	118	**3 489**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	4	**12**	—	—	—	—
13	—	—	**13**	43·3	—	—	—	—	—	—	—	1	30	13	**210**
6	—	19	**25**	3·3	25	—	30	—	36	24	**90**	2	182	23	**372**
4	1	1	**6**	3·2	6	—	5	—	11	2	**18**	4	112	6	**162**
[1] —	[1] —	[1] —	**5 121**	8·5	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	**320**	**42 553**	**4 276**	**105 109**

[1] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.[1]			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans.
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	13	680	31	62	**773**
» bleck- och plåtslagare »	40	1 125	237	—	**1 362**
» bokbindare »	6	337	64	230	**631**
» bryggeriarbetare »	15	731	18	403	**1 152**
De förenade förbunden	24	1 057	62	149	**1 268**
Sv. gjutare förbundet	60	1 698	210	3	**1 911**
» grov- och fabriksarbetare »	81	5 038	274	276	**5 588**
» gruvarbetare »	8	442	—	—	**442**
» hattarbetare »	3	87	3	14	**104**
» kakelugnsmakare »	4	97	9	—	**106**
» kommunalarbetare »	14	511	9	3	**523**
Intern. litografiska »	10	225	20	—	**245**
Sv. metallindustriarbetare »	46	—	—	—	**21 577**
Därav: Järnbruksarbetare	18	—	—	—	**3 893**
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	**17 684**
Sv. murare förbundet	25	1 410	11	—	**1 421**
» måleriarbetare »	17	3 321	75	1	**3 397**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	19	544	100	16	**660**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	18	1 459	257	522	**2 238**
» skrädderiarbetare »	14	382	28	99	**509**
» stenindustriarbetare »	72	2 591	405	—	**2 996**
» sågverksindustriarbetare »	51	3 526	329	—	**3 855**
Intern. tobaksarbetare »	8	259	11	1 184	**1 454**
Sv. transportarbetare »	4	138	5	—	**143**
» träarbetare »	61	3 810	221	10	**4 041**
» varuutkörare- och handelsarbetare »	—	—	—	—	—
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	9	390	—	—	**390**
» elektriska arbetare »	14	896	88	—	**984**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	5	233	20	42	**295**
» stuckatör »	2	54	3	—	**57**
» textilarbetare »	10	507	20	149	**676**
» typograf »	7	125	44	13	**182**
Summa	**660**	[2] —	[2] —	[2] —	**58 980**

[1] Jfr noten å sid. 852. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 juni 1915.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under maj 1915.			
Män.			Tillsammans.									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.	Kvinnor.	Antal.	%	arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
55	—	7	62	8·0	62	—	15	—	60	1	76	7	625	58	1 165
79	4	—	83	6·1	83	—	41	23	135	1	200	19	1 069	83	2 243
9	1	5	15	2·4	15	—	18	1	49	—	68	3	353	15	310
4	1	—	5	0·4	5	—	51	—	21	—	72	3	213	5	147
14	—	—	14	1·1	14	—	21	—	55	10	86	4	219	12	279
30	2	—	32	1·7	30	2	82	—	194	22	298	11	300	24	520
451	7	23	481	8·6	402	79	158	—	333	66	557	30	2 565	433	8 275
3	—	—	3	0·7	3	—	22	—	25	—	47	1	249	3	93
19	—	5	24	23·1	24	—	2	—	4	—	6	1	42	17	450
3	—	—	3	2·8	3	—	1	—	2	—	3	1	21	3	76
5	—	—	5	1·0	5	—	9	—	11	—	20	2	171	5	80
10	—	—	10	4·1	10	—	5	—	24	—	29	4	201	10	246
—	—	—	450	2·1	—	—	—	—	—	—	—	41	14 765	182	5 718
—	—	—	16	0·4	—	—	—	—	—	—	—	16	3 575	16	670
—	—	—	434	2·5	—	—	—	—	—	—	—	25	11 190	166	5 048
167	1	—	168	11·8	168	—	17	—	50	—	67	10	838	145	3 617
99	—	—	99	2·9	84	15	12	—	84	—	96	6	2 288	99	1 526
20	—	—	20	3·0	20	—	16	—	46	—	62	8	549	20	905
11	5	7	23	1·0	23	—	43	—	96	—	139	4	1 572	22	390
1	—	3	4	0·8	3	1	16	—	11	—	27	1	196	3	72
490	54	—	544	18·2	526	18	110	2	180	410	702	21	829	361	11 422
124	18	—	142	3·7	101	41	153	—	328	13	494	14	1 370	139	2 718
188	7	1 026	1 221	84·0	1 204	17	12	—	3	—	15	6	475	767	6 113
27	—	—	27	18·9	27	—	5	—	14	—	19	2	109	27	605
311	8	—	319	7·9	275	44	122	—	266	2	390	35	2 625	298	7 357
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	—	—	27	6·9	27	—	18	—	21	—	39	4	242	25	275
78	8	—	86	8·7	86	—	24	—	164	2	190	10	884	86	2 383
7	—	—	7	2·4	7	—	—	—	11	—	11	1	216	6	148
28	—	—	28	49·1	28	—	—	—	4	—	4	2	57	28	576
8	—	16	24	3·6	23	1	29	—	30	21	80	3	186	23	441
7	2	—	9	4·9	9	—	4	—	13	3	20	3	105	9	184
[1] —	[1] —	[1] —	3 935	6·7	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	257	33 394	2 908	58 334

[1] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 april, 1 maj och 1 juni 1915.

Fackförbund.	April.			Maj.			Juni.		
	Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.		Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.		Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.	
		Antal.	%.		Antal.	%.		Antal.	%.
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	938	71	7·6	1 008	70	6·9	773	62	8·0
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 391	303	21·8	1 362	183	13·4	1 362	83	6·1
» bokbindare »	632	20	3·2	632	18	2·8	631	15	2·4
» bryggeriarbetare »	1 168	12	1·0	1 082	22	2·0	1 152	5	0·4
De förenade förbunden	1 296	22	1·7	1 109	53	4·8	1 268	14	1·1
Sv. gjutare förbundet	2 571	39	1·5	2 258	36	1·6	1 911	32	1·7
» grov- och fabriksarbetare »	6 759	1 198	17·7	4 922	705	14·3	5 588	481	8·6
» gruvarbetare »	436	13	3·0	461	3	0·7	442	3	0·7
» hattarbetare »	109	8	7·3	109	8	7·3	104	24	23·1
» kakelugnsmakare »	127	22	17·3	100	6	6·0	106	3	2·8
» kommunalarbetare »	1 082	31	2·9	567	22	3·9	523	5	1·0
Intern. litografiska »	235	9	3·8	248	9	3·6	245	10	4·1
Sv. metallindustriarbetare »	21 857	693	3·2	21 666	623	2·9	21 577	450	2·1
Därav:									
Järnbruksarbetare	3 154	21	0·6	3 509	51	1·5	3 893	16	0·4
Mek. verkstadsarbetare	18 703	672	3·6	18 157	572	3·2	17 684	434	2·5
Sv. murare förbundet	1 481	669	45·2	1 487	338	22·7	1 421	168	11·8
» måleriarbetare »	1 326	345	26·0	3 492	356	10·2	3 397	99	2·9
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	654	45	6·9	523	15	2·9	660	20	3·0
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	2 230	33	1·5	2 252	17	0·8	2 238	23	1·0
» skrädderiarbetare »	1 225	91	7·4	577	27	4·7	509	4	0·8
» stenindustriarbetare »	3 253	651	20·0	3 036	590	19·4	2 996	544	18·2
» sågverksindustriarbetare »	4 378	831	19·0	3 932	456	11·6	3 855	142	3·7
Intern. tobaksarbetare »	1 846	653	35·4	1 820	610	33·5	1 454	1 221	84·0
Sv. transportarbetare »	334	41	12·3	209	67	32·1	143	27	18·9
» träarbetare »	4 599	1 067	23·2	4 466	722	16·2	4 041	319	7·9
» varuutkörare- och handelsarbetare »	815	6	0·7	451	3	0·7	—	—	—
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	356	42	11·8	—	—	—	390	27	6·9
» elektriska arbetare »	847	129	15·2	1 000	118	11·8	984	86	8·7
» slakteri- och charkuteriarbetare »	337	13	3·9	335	—	—	295	7	2·4
» stuckatör »	67	18	26·9	30	13	43·3	57	28	49·1
» textilarbetare »	792	28	3·5	751	25	3·3	676	24	3·6
» typograf »	754	27	3·6	189	6	3·2	182	9	4·9
Summa 1915	**63 895**	**7 130**	**11·2**	**60 074**	**5 121**	**8·5**	**58 980**	**3 935**	**6·7**
» 1914	64 410	—	6·5	63 146	—	5·1	60 494	—	3·2
» 1913	51 031	—	5·7	52 735	—	4·0	53 186	—	2·6
» 1912	53 727	—	6·5	55 163	—	5·2	55 034	—	3·7
» 1911	65 230	—	10·4	57 833	—	6·7	56 369	—	3·5

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Förslag till alkoholstatistiska undersökningar.

Den sedan år 1911 fungerande nykterhetskommittén har den 4 juni till Kungl. Maj:t avgivit underdånig framställning om anordnande av vissa statistiska undersökningar för belysning av alkoholens skadeverkningar i socialt hänseende. Undersökningarna, vilkas utförande enligt kommitténs mening borde uppdragas åt socialstyrelsen, skulle omfatta följande områden:

alkoholbrukets inverkan på fattigvårdsbehovet;
» » » brottsligheten;
» » » familjelivet i vissa hänseenden;
» samband med lösdriveri;
alkoholbruket såsom orsak till olycksfall;
» » » » självmord;
fylleriförseelserna och vissa i samband därmed stående förhållanden; samt en individualiserad alkoholkonsumtionsstatistik.

Rörande alkoholbrukets ingripande i vissa andra samhällsförhållanden, t. ex. dess inverkan på arbetsprestationen, hade kommittén med hänsyn till därmed förknippade särskilda svårigheter ej ansett sig böra ifrågasätta någon undersökning.

Socialstyrelsen, som av Kungl. Maj:t blivit anmodad att yttra sig angående ifrågavarande framställning och därvid särskilt angiva, huru de föreslagna undersökningarna borde anordnas, för att tidsutdräkt och kostnader ej måtte överstiga det för vinnande av säkra resultat nödvändiga, har i ett den 9 augusti avgivet utlåtande instämt i kommitténs uttalande om behovet av de föreslagna utredningarna samt förklarat sig beredd att verkställa de för ändamålet nödiga undersökningarna, därest erforderliga medel och arbetskrafter ställas till styrelsens förfogande. Beträffande den av kommittén i första rummet ifrågasatta undersökningen, angående förhållandet mellan *alkoholbruk och fattigvårdsbehov*, ansluter sig styrelsen till den av kommittén föreslagna utredningsmetoden, avseende dels en på bredare basis lagd statistik över samtliga i ett större antal kommuner under ett år förekommande understödsfall, där alkoholbruk befunnits utgöra orsak till fattigvårdsbehov, dels en specialundersökning i ett mindre antal — högst ett tiotal — kommuner, från vilka skulle insamlas ett mera ingående material till belysande av varje dylikt fattigvårdsfall. Socialstyrelsen har emellertid, under hänvisning till fattigvårdslagstiftningskommitténs nyligen avgivna betänkande, ansett sig böra särskilt framhålla, att den förstnämnda undersökningen, för att giva en fullt representativ bild av de skiftande ekonomiska och sociala förhållandena i landets olika delar, måste utsträckas till ett mycket betydande antal fattigvårdssamhällen både bland städerna och på landsbygden.

I fråga om undersökningen angående sambandet mellan *alkohol och brottslighet* anser socialstyrelsen, i likhet med nykterhetskommittén, domstolarna mest ägnade att tillhandahålla primärmaterialet. De uppgifter, som på detta

sätt kunna erhållas, synas nämligen på grund av den kontroll, som genom vittnesförhör kan utövas, mera tillförlitliga än de upplysningar, som kunna inhämtas av fängelsepredikanterna och vilka hittills legat till grund för den av fångvårdsstyrelsen publicerade statistiken över berörda förhållanden. De farhågor för en ökning av domstolarnas arbetsbörda, som härvidlag kunna göra sig gällande, böra enligt styrelsens uppfattning kunna avsevärt reduceras, därest iakttages, att de infordrade uppgifterna i görligaste mån anpassas efter de straffuppgifter, vilka redan nu från domstolarna ingå till det i fångvårdsstyrelsen förda straffregistret.

För klarläggande av frågan, i vad mån ett verkligt orsakssamband förefinnes mellan brottet och den hos förbrytaren konstaterade alkoholismen, anser styrelsen den nyssnämnda kriminalitetsundersökningen böra kompletteras med en individuell undersökning av vissa typiska levnadsöden. Denna undersökning torde lämpligen kunna kombineras med utredningen angående sambandet mellan *alkoholbruk och lösdriveri*, rörande vilken fråga enligt nykterhetskommitténs förslag primärmaterial skulle insamlas från tvångsarbetsanstalterna.

Den kriminalitetsstatistiken närliggande utredningen angående *fylleriförseelserna* borde enligt kommitténs förslag omfatta dels en sammanställning av tillgängliga uppgifter om begångna förseelser under en följd av år, dels en specialundersökning på grundval av för ändamålet under ett års tid insamlat representativt material. Vad beträffar det material, som finnes att anlita för förstnämnda statistik, framhåller socialstyrelsen särskilt de översikter över fylleriförseelser i Stockholm, som under en följd av år utarbetats av aktiebolaget Göteborgssystemet därstädes.

Vad beträffar övriga av nykterhetskommittén föreslagna statistiska undersökningar, finner socialstyrelsen jämväl dessa ur socialstatistisk synpunkt vara av stort intresse, men är styrelsen icke alldeles övertygad, att härvidlag undersökningsresultaten fullt skola motsvara undersökningskostnaderna. Enär emellertid det arbete och de utgifter, som kunna beräknas erforderliga för sistnämnda utredningars slutförande, avsevärt understiga dem, som krävas i och för den förut berörda gruppen av undersökningar, har styrelsen ej ansett sig böra invända något mot att även dessa frågor upptagas till behandling.

I fråga om de ömtåliga och svårutredda förhållanden, som betingas av *alkoholismens inflytande på familjelivet*, har styrelsen i likhet med nykterhetskommittén velat inskränka utredningen till att allenast avse alkoholbrukets samband med sedlig försummelse av barn. Likaså anser styrelsen, att i frågan om *alkoholbruket såsom orsak till olycksfall* utredningen bör begränsas till allenast några specialutredningar av smärre omfattning.

Undersökningen av sambandet mellan *alkoholbruk och självmord* skulle enligt kommitténs mening byggas på från prästerskapet enligt visst formulär avgivna redogöreler, där så ske kunde kompletterade med från läkare och polismyndighet inkomna uppgifter, varjämte i någon eller några större städer specialundersökningar borde vidtagas. Socialstyrelsen har för sin del ställt sig något skeptisk gentemot möjligheten, att orsakssammanhanget vid självmorden på detta sätt skall bliva klarlagt i den utsträckning, att slut-

satser av mera allmän natur därav skola kunna dragas. Å andra sidan framhåller styrelsen emellertid, att det material till belysning av denna fråga, som finnes i den allmänna befolkningsstatistiken, är synnerligen ofullständigt och av föga värde, varför skäl synas föreligga för att på ifrågavarande punkt vidtaga en kompletterande undersökning.

Beträffande slutligen den ifrågasatta utredningen av, huruledes *alkoholförbrukningen* fördelar sig bland befolkningen, delar styrelsen de av kommittén framförda betänkligheterna mot att söka utreda befolkningens alkoholvanor genom s. k. budgetsundersökningar, vilka i regel endast kunna utsträckas till sådana befolkningslager, inom vilka en relativt hög grad av ordentlighet och sanningsenlighet är att påräkna, alltså näppeligen till de egentliga alkoholisterna. Styrelsen finner emellertid även tvivelaktigt, huruvida någon säkrare inblick i dessa förhållanden för närvarande kan erhållas genom att, som kommittén ifrågasatt, anlita brännvinsförsäljningsbolagens anteckningar om kundernas inköp. Som likväl en undersökning av sistnämnda art ur vissa synpunkter kan anses vara ej utan intresse och torde kunna utföras utan mer avsevärda kostnader, har socialstyrelsen ej heller velat avstyrka upprättandet av denna statistik.

Det mindre jordbrukets driftkredit.

Utredningsarbetet rörande åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk har i Sociala Meddelanden[1] följts fram till hösten 1913 eller den tidpunkt, då de för denna frågas behandling senast inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunnige avgåvo sitt förslag. Även har omnämnts,[2] att frågan vid 1914 års senare riksdag upptogs i tvenne likalydande motioner, å det frisinnade partiets vägnar väckta av hrr Kvarnzelius och Staaff. I motionerna hemställdes, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och i erforderliga delar för nästa riksdag framlägga förslag till ordnande av det mindre jordbrukets kreditförhållanden i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som innefattades i det inom jordbruksdepartementet år 1913 utarbetade förslaget med de ändringar däri, som föreslogos av de år 1913 tillkallade sakkunnige, samt till de ändringar i gällande lag om bankrörelse och övriga lagbestämmelser, som kunde finnas erforderliga för förslagets genomförande.

Motionerna tillstyrktes av sammansatta banko- och jordbruksutskottet och bifölls av riksdagen. I skrivelsen till Kungl. Maj:t framhölls bland annat, att förutom redan föreslagna utvägar för anskaffande av rörelsekapital även

[1] Soc. Meddel. 1913, sid. 322 ff. och 918 ff.
[2] Soc. Meddel. 1914, sid. 567.

från pensionsfonden lån borde kunna erhållas och att desamma lämpligen kunde distribueras till kassorna genom en för hela riket gemensam centralkreditanstalt, vilkens förbindelser i viss utsträckning av staten garanterades.

Det av 1913 års sakkunnige avgivna utlåtandet hade emellertid, redan innan riksdagen upptog frågan, varit hänskjutet till bankinspektionen, vilken myndighet i sitt den 28 november 1913 avgivna yttrande i fråga om medgivande av rätt för centralkassorna att bedriva inlåning från allmänheten uttalade sin stora tveksamhet om dess lämplighet, då detsamma dels innebure en ändring av den endast ett par år gamla banklagen, dels kunde få betänkliga konsekvenser, om en liknande rätt krävdes för någon annan korporation med ett till äventyrs lika behjärtansvärt syfte. Då det vidare vore omöjligt att på förhand bedöma de blivande föreningarnas soliditet, ansåg bankinspektionen, att i varje fall rätt till inlåning från allmänheten ej borde medgivas dem, förrän efter någon tids verksamhet det kunnat konstateras, huru det tilltänkta experimentet sloge ut i verkligheten.

Bankinspektionen gjorde vidare erinringar med avseende på åtskilliga detaljer i fråga om de nya lagbestämmelser, som skulle bliva nödvändiga för reglerande av föreningarnas inlåningsrätt samt förhållande till långivande sparbanker och andra penninginrättningar.

Med anledning av den i riksdagens skrivelse framkastade tanken, att bidrag till kassornas rörelsekapital skulle kunna erhållas från pensionsfonden, infordrades under hösten 1914 yttranden från pensionsstyrelsen och styrelsen för postsparbanken, huruvida och i vilken omfattning pensionsfondens, resp. postsparbankens medel kunde användas till utlåning åt föreningar, avsedda att förmedla kredit åt det mindre jordbruket. Bägge styrelserna ställde i utsikt, att sådan utlåning kunde komma att ske till centralkassor, dock under förutsättning av prövning av säkerheten i varje fall. Lokala jordbrukskassor utan förmedling av centralkassor ansågos däremot erbjuda alltför ringa grad av säkerhet. Styrelsen för postsparbanken framhöll även, att under den nuvarande kristiden insättningarna minskats så, att för närvarande inga medel kunde avses för några nya ändamål, varemot det förväntades att, när lugnare tider åter inträtt, penningtillgången skulle bliva rikligare.

Slutligen upptogs till utredning frågan, huruvida med hänsyn till föreliggande förhållanden statens bidrag till anskaffande av erforderligt rörelsekapital icke lämpligen borde erhålla den form, att staten lämnade av sina obligationer till säkerhet för de medel, som behövde upplånas för ändamålet. Det ifrågasattes härvid, att för varje centralkassa, som vunne godkännande, ett belopp av 100 000 kronor i dylika obligationer skulle från riksgäldskontoret överlämnas till riksbanken, och att riksbanken skulle förvara dessa obligationer såsom en gemensam pant för alla centralkassans förbindelser, med rätt för fordringsägarna att, i den mån centralkassans egna tillgångar visade sig otillräckliga, tillgodogöra sig panten. Det belopp i obligationer, som härför skulle komma att erfordras, ansågs, under förutsättning att inom

avsevärd tid högst 15 centralkassor skulle komma att bildas, kunna beräknas till 1 500 000 kronor.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, som hördes över detta förslag, framförde visserligen betänkligheter, bland annat med hänsyn till möjliga konsekvenser, om liknande kreditkassor komme att bildas för att tillgodose andra, till äventyrs lika behjärtansvärda behov, men ansågo sig likväl, på grund av frågans vikt och de från riksdagen uttalade önskemålen om dess lösning, icke böra avstyrka den ifrågasatta åtgärden. Såsom nödvändiga förutsättningar för sitt tillstyrkande framhöllo fullmäktige en betryggande organisation av kassorna och ett noggrant övervakande från det allmännas sida.

Sedan sålunda ärendets förberedande behandling slutförts, framlades detsamma av Kungl. Maj:t för avgörande i de delar, som krävde riksdagens bifall. Efter tillstyrkande utlåtande av det sammansatta banko- och jordbruksutskottet antogs Kungl. Maj:ts förslag i oförändrat skick av bägge kamrarna.

De hithörande författningarna hava sedermera den 11 och 18 sistlidne juni av Kungl. Maj:t promulgerats och återfinnas i svensk författningssamling under nr 230—237. De äro följande:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning om ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket;

lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit (här avtryckt);

lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (här avtryckt);

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående överlämnande till Sveriges riksbank av svenska statens obligationer såsom pant för centralkassas för jordbrukskredit förbindelser;

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit (här avtryckt) samt

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor (här avtryckt).

Den nu beslutade organisationen avviker i så avsevärda delar från de förslag av år 1913, för vilka tidigare redogjorts i sociala meddelanden, att en kort översikt över de fattade beslutens innebörd här lämpligen torde få plats.

De grundläggande principerna för den genomförda organisationen av jordbrukets driftkredit äro desamma som de, varpå de närmast föregående förslagen vilade. Man har sålunda byggt på föreningsväsendet: beviljandet och utlämnandet av lån till jordbrukarna handhaves av lokala jordbrukskassor, vilka så vitt möjligt böra sammanslutas till centralkassor för jordbruks-

kredit. För att komma i åtnjutande av de särskilda förmåner ifråga om statsunderstöd, rättigheter beträffande inlåning m. m., som innefattas i riksdagsbeslutet, kräves, att kassorna hava vunnit godkännande från det allmännas sida, vilket godkännande åter är beroende av att de uppfylla vissa i de bägge sista av ovannämnda kungörelser stadgade villkor.

Lokal jordbrukskassa skall sålunda för att kunna vinna godkännande bestå av minst 15 medlemmar; till medlemmar kunna antagas allenast svenska undersåtar ävensom här i landet registrerade ekonomiska föreningar och svenska kommuner. Kassan skall vidare hava ett bestämt verksamhetsområde, vilket icke får vara större, än att kassans medlemmar kunna förutsättas känna varandras personliga och ekonomiska förhållanden. — Delaktigheten i jordbrukskassan beräknas efter det antal hektar jord, för vilket medlem vunnit inträde i densamma. Medlemmar, som äga eller bruka jord, få icke inträda för större areal odlad jord än de verkligen äga eller bruka inom verksamhetsområdet; beträffande andra medlemmar skall i stadgarna angivas det antal hektar, för vilket de skola anses inträda. Ingen må vinna inträde för större areal än 50 hektar eller för mer än en tiondedel av den sammanlagda areal, för vilken medlemskap i kassan vunnits. Medlems lånerätt regleras efter den areal, varmed han inträtt. För varje hektar odlad jord kan han sålunda erhålla en lånerätt av högst 75 kronor. Efter samma norm bestämmas medlemmarnas bidragsplikt och deras ansvarighet för kassans förbindelser. För varje påbörjat tiotal hektar skall nämligen göras en insats på minst 10 kronor.[1] Ansvarigheten är ställd i förhållande till lånerätten och skall uppgå till minst en och en halv gång densamma. Förutom denna ansvarighet, som kan tagas i anspråk först sedan kassan försatts i konkurs, skall medlem även vara underkastad en viss årlig uttaxering i och för täckande av tillfälliga förluster. Det högsta belopp, vartill sådan uttaxering får uppgå, skall vara i stadgarna bestämt.

Kassornas verksamhet för beredande av lån åt medlemmarna skall kunna bestå dels i utlämnande av direkta lån i mån av tillgång till därför erforderliga medel samt dels i förmedling åt medlemmarna av växellån.[2] För erhållande av lån erfordras att inom vederbörande kassas verksamhetsområde äga eller bruka minst en halv hektar odlad jord. De ändamål, för vilkas tillgodoseende lån skola kunna av kassorna utlämnas, äro desamma, som föreslogos av 1913 års sakkunnige och innehållas i § 14 av kungörelsen angående godkännandet av jordbrukskassor.

Beträffande kassarörelsen och bokföringen finnas vissa reglerande bestämmelser, avsedda att garantera kassornas skötsel efter sunda principer. Särskilda föreskrifter skola i dessa hänseenden gälla för kassor, som idka sparkasserörelse, vilka måst inryckas i här ifrågavarande kungörelse, enär den allmänna lagstiftning om inlåningsidkande ekonomiska föreningar, vartill förslag utarbetats, ännu icke kommit till stånd.

---

[1] Intet hinder föreligger enligt kungörelsen för medlem att för samma areal göra flera insatser.
[2] För medelanskaffningen redogöres längre fram i ett sammanhang.

Med avseende på ansökan om godkännande och övervakandet från det allmännas sida är i allmänhet iakttaget vad som föreslogs av 1913 års sakkunnige.

Bildas centralkassa inom det län, där jordbrukskassas styrelse har sitt säte, är kassan skyldig iakttaga vad på densamma ankommer för att vinna inträde i centralkassan. Åt fristående kassa inom centralkassas verksamhetsområde kan understöd från det allmännas sida enligt kungörelserna icke lämnas.

Med avseende på villkoren för centralkassas godkännande hava även vissa förändringar vidtagits gentemot 1913 års förslag, om ock kungörelsens huvudsakliga innehåll är orubbat.

Centralkassa skall för att vinna godkännande bestå av minst tio anslutna jordbrukskassor och hava ett insatskapital om minst 6 000 kronor. Endast godkända jordbrukskassor få mottagas som medlemmar. Verksamhetsområdet skall utgöras av ett, två eller högst tre län. Insatserna skola lyda å lägst tio kronor och skall varje kassa vid inträdet teckna insatser för minst 400 kronor. Beträffande de anslutna kassornas ansvarighet för centralkassans förbindelser hava flera olika förslag förelegat, men slutligen har man återgått till bestämmelsen i 1913 års departementsförslag med den modifikation, som lånerättens inom lokalkassorna höjande från högst 50 kronor till högst 75 kronor per hektar krävde, och fastställt ansvarigheten till minst trettio gånger det sammanlagda insatsbelopp, varmed jordbrukskassa ingått i centralkassan (enligt 1913 års förslag minst tjugu gånger samma insatsbelopp). Det kan icke förnekas, att detta sätt att bestämma underföreningarnas ansvarighet i vissa fall kan giva centralkassorna något minskad grad av soliditet i jämförelse med 1913 års sakkunniges förslag, att ansvarigheten skulle fastställas till två tredjedelar av den ansvarighet, som medlemmarna i de lokala kassorna åtagit sig för dessas förbindelser. Men då sistnämnda förslag torde få anses strida mot bestämmelserna i gällande lag om ekonomiska föreningar, har det ej kunnat godtagas. Någon annan metod att reglera ansvarigheten så, att å ena sidan de anslutna kassorna finge intresse av att åtaga sig en betydande ansvarighet, men å den andra hindrades från att ikläda sig förbindelser utöver sin förmåga, har icke kunnat utfinnas. Man har därför fått nöja sig med ovan refererade bestämmelser och så mycket hellre kunnat göra detta som statsmakterna för att höja allmänhetens förtroende för centralkassorna medgivit, att för varje centralkassa, som vunne godkännande, finge läggas som säkerhet för dess förbindelser statsobligationer till ett värde av 100 000 kronor att användas, sedan kassans samtliga övriga tillgångar, ansvarigheten inräknad, befunnits otillräckliga.

Det intresse, som skall förmå de lokala kassorna att teckna insatser och därmed åtaga sig ansvarighet i centralkassan är den bestämmelse, som gör deras lånerätt i centralkassan delvis beroende av deras ansvarighetsbelopp. Lånerätten får nämligen icke sättas högre än till halva det belopp, varmed jordbrukskassan ansvarar för centralkassans förbindelser, ökat med hälften av det sammanlagda belopp, intill vilket jordbrukskassans medlemmar i sin

ordning äga lånerätt i denna. Ett exempel skall tydliggöra, huru dessa bestämmelser verka. I en jordbrukskassa, där varje hektar jord erhåller en lånerätt av 75 kronor, har inträde vunnits för sammanlagt 1 000 hektar. Den sammanlagda lånerätten är sålunda 75 000 kronor. Om denna kassa inträtt i centralkassan med minsta tillåtna insatsbelopp eller 400 kronor, ikläder den sig en ansvarighet för centralkassans förbindelser av 12 000 kronor. Dess lånerätt blir 6 000 kronor + 37 500 kronor = 43 500 kronor. I förhållande till denna lånerätt är ju ansvarigheten tämligen obetydlig. Men om, såsom sannolikt är, den lokala kassan behöver i mer utsträckt grad utnyttja sina lånemöjligheter i centralkassan, måste den öka sina insatser, och därvid stiger ansvarigheten hastigare än lånerätten. För att få låna högsta behövliga belopp för tillgodoseende av medlemmarnas hela lånerätt, eller 75 000 kronor, måste en kassa sådan som den ovan berörda teckna insatser för 2 500 kronor och ansvarar då med 75 000 kronor för centralkassans förbindelser.

Föreskrifter med avseende på centralkassornas verksamhet innehållas i här avhandlade kungörelse och äro av samma art, som förut omnämnts beträffande de lokala kassorna.

I överensstämmelse med närmast föregående förslag skall varje godkänd centralkassa ställas under övervakande av ett av Konungens befallningshavande utsett ombud. Beträffande dessa ombuds befogenhet att hava uppsikt även över anslutna jordbrukskassors verksamhet hava vissa förtydliganden blivit gjorda.

De viktigaste och mest omfattande skiljaktigheterna mellan det nu genomförda systemet och de föregående förslagen äro att finna i fråga om sättet för rörelsekapitalets anskaffande och i samband därmed det direkta understödet från det allmännas sida. Den tankegång, som redan förut gjort sig gällande, att föreningarna i största möjliga utsträckning borde stå på egna ben, har nu genomförts i vida högre grad, än förut ansetts möjligt. Det är den överallt utomlands vunna erfarenheten, att endast en på självhjälp byggd rörelse har utsikt att vinna verklig styrka och utvecklingsförmåga som häruti tagit sig uttryck. Bidrag till organisationskostnaderna för centralkassorna och till förvaltningskostnaderna för såväl dessa som de lokala kassorna komma visserligen att lämnas av statsmedel, men dels äro beloppen i flera fall nedsatta och dels är tiden för förvaltningsbidragens utgående för bägge slagen av kassor begränsad till sammanlagt högst tio år. Beträffande beloppen och de vid anslagens utfående fästa villkoren hänvisas till den å sid. 863—864 tryckta kungörelsen.

Tanken på upprättande av en statens lånefond har däremot övergivits. I dess ställe hava flera andra utvägar anvisats till anskaffande av rörelsekapital. Först och främst torde härvid böra erinras om den förut omnämnda statsgarantien för centralkassornas förbindelser, varigenom dessa kassors möjligheter att vinna kredit otvivelaktigt i hög grad förbättrats.

I överensstämmelse med förslagen av år 1913 har man utgått från att grundstommen till rörelsekapitalet skall erhållas genom kassornas egen inlåningsrörelse. I enlighet med 1913 års sakkunniges förslag har härvid till-

erkänts godkända centralkassor rättighet att bedriva viss bankmässig inlåningsrörelse från allmänheten (jfr sid. 862, § 2). Lokala jordbrukskassor åter få endast mottaga insättningar från medlemmar samt, därest dessa utgöras av ekonomiska föreningar, från deras medlemmar. Däremot äro kassorna oförhindrade att tjänstgöra såsom filialer av centralkassorna för deras inlåningsrörelse.

Det kapitalbehov, som icke tillgodoses genom inlåningsrörelsen, kunna kassorna få fyllt på flera olika sätt. För den kortare krediten, lån med en återbetalningstid av högst nio månader, står till buds växeldiskontering i riksbanken under förutsättning att växlarna endosserats av en lokal och en central kassa; detta är i överensstämmelse med förslagen av år 1913. För den längre kreditens ordnande har genom en vidtagen ändring i förordningen om postsparbanken öppnats möjlighet för centralkassorna att erhålla lån av postsparbankens disponibla medel; liknande möjlighet torde komma att erbjudas i fråga om pensionsförsäkringens fonder.

I den mån även dessa utvägar befinnas otillräckliga, bliva kasssorna hänvisade till att anskaffa lån på privat väg, genom penninginrättningar eller annorledes. Denna utväg måste särskilt anlitas av jordbrukskassor inom de områden, för vilka centralkassor icke kunnat bildas, enär, såsom av det föregående torde framgå, för dessa kassor ingen av de omnämnda lånemöjligheterna står till buds utom inlåning från medlemmar. För att underlätta deras förbindelser med sparbankerna har det genom en ändring i gällande sparbankslag beretts tillfälle för sparbankerna att åt godkända jordbrukskassor utlämna lån på kreditivräkning eller löpande räkning, vilka låneformer i övrigt äro förbjudna för sparbankerna. Några särskilda åtgärder för att bereda centralkassor lättnad vid lånetransaktioner med enskilda penninginrättningar hava däremot icke ansetts av behovet påkallade; några lagliga hinder för dessa kassor att vid behov upptaga lån av banker eller sparbanker finnas icke, och de nu tillåtna låneformerna hava befunnits för centralkassornas del lämpliga. Vad slutligen angår till centralkassorna anslutna jordbrukskassor, äro de hänvisade att hos sina centralkassor anskaffa allt behövligt rörelsekapital, som icke kan erhållas genom inlåning från medlemmarna. Erfarenheten i andra länder har nämligen givit vid handen, att rörelsens soliditet bäst tryggas, om de lokala kassorna undvika de svårigheter, som alltid äro förenade med ett uppträdande på den allmänna lånemarknaden. — För alla slag av kassor gäller slutligen den inskränkningen att deras totala inlåning icke får överstiga, vad som behöves för att med bibehållen likviditet tillgodose medlemmarnas sammanlagda lånerätt. All penningrörelse vid sidan av kassornas egentliga ändamål är dem därför också förbjuden, ett stadgande, som med hänsyn till vissa tilldragelser speciellt inom Tysklands kreditföreningsrörelse torde få anses synnerligen välbetänkt.

Lag

innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit;

given Stockholms slott den 18 juni 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer:

1 §.

Med centralkassa för jordbrukskredit förstås i denna lag sådan ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av ekonomiska föreningar med ändamål att var inom sin ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk.

2 §.

Har centralkassa för jordbrukskredit i enlighet med bestämmelser, vilka Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, må Konungen kunna på villkor, som prövas lämpliga, giva kassan tillstånd att från allmänheten mottaga insättningar å sparkasseräkning, så ock, i den mån särskilda omständigheter föranleda därtill, å viss eller vissa andra bankmässiga räkningar av beskaffenhet att icke medföra skyldighet att vid anfordran återbetala insatt belopp.

3 §.

Har centralkassa, vilken med Konungens tillstånd från allmänheten mottagit insättningar på räkning, som ovan sägs, råkat i konkurstillstånd, skola i avseende å dess konkurs, utöver vad som i allmänhet gäller i fråga om ekonomisk förenings konkurs, de särskilda bestämmelser, som äro meddelade beträffande sparbanks konkurs, äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit.

Stockholms slott den 18 juni 1915.

GUSTAF.

(L. S.)

(Finansdepartementet.) *Axel Vennersten.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk;

given Stockholms slott den 18 juni 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att sedan Vi föreslagit riksdagen att godkänna vissa bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk ävensom å extra stat för år 1916 bevilja ett förslagsanslag å 10 000 kronor till statsbidrag åt sådana föreningar, samt riksdagen bifallit vad Vi sålunda föreslagit, Vi funnit gott förordna som följer, att gälla tillsvidare så länge anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande anvisas:

Mom. 1. Ekonomisk förening, som har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (*jordbrukskassa*), kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel undfå bidrag utan återbetalningsskyldighet till de årliga förvaltningskostnaderna. Dessa bidrag utgå med två kronor för medlem under vart och ett av de fyra första åren näst efter det, då godkännandet givits, samt med en krona för medlem under vart och ett av följande sex år och beräknas efter det antal medlemmar, som jordbrukskassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft.

Mom. 2. Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av jordbrukskassor (*centralkassa för jordbrukskredit*), kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel erhålla bidrag utan återbetalningsskyldighet dels till organisationskostnader med 2 000 kronor samt dels till de årliga förvaltningskostnaderna med 2 000 kronor under vart av de två första åren näst efter det, då godkännandet givits, med 1 000 kronor under vart av de följande fyra åren och med 500 kronor under vart av ytterligare fyra år.

Mom. 3. Då godkännande meddelas åt centralkassa för jordbrukskredit, skall tillika förordnas ett ombud att å det allmännas vägnar öva tillsyn över centralkassans verksamhet.

Detsamma gäller beträffande jordbrukskassa i län, för vilket centralkassa ännu icke bildats och vunnit godkännande.

Mom. 4. Förenämnda statsbidrag kunna på ansökning utanordnas, förvaltningsbidrag, när revision av nästföregående årets förvaltning och räkenskaper ägt rum samt ansvarsfrihet för samma år beviljats styrelsen, och bidrag till organisationskostnader, så snart godkännandet meddelats.

Mom. 5. Fråga om erhållande av bidrag, som ovan sägs, handlägges av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där vederbörande kassas styrelse har sitt säte.

Ansökan därom skall vara åtföljd av:

styrkt avskrift av kassans stadgar samt bevis om behörig registrering och om godkännande från det allmännas sida;

samt, såvitt fråga är om förvaltningsbidrag:

dels styrkta avskrifter av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för näst föregående år samt protokoll angående ansvarsfrihet för samma år för styrelsen,

dels ock,

där ansökningen göres av jordbrukskassa, en av dess styrelse på heder och samvete bestyrkt uppgift angående det antal medlemmar kassan under sin verksamhetstid när-

mast föregående år städse haft jämte särskilt yttrande över ansökningen antingen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, må vara förordnat att öva tillsyn över kassans verksamhet, eller av styrelsen för vederbörande centralkassa, därest jordbrukskassan är ansluten till en sådan,

samt, där ansökningen göres av centralkassa för jordbrukskredit, yttrande över ansökningen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, skall förordnas för tillsyn över kassans verksamhet.

Efter prövning av ansökningshandlingarna äger Kungl. Maj:ts befallningshavande att av det för ändamålet anvisade statsanslaget utanordna det kassan, enligt vad ovan sägs, tillkommande bidraget.

Mom. 6. De ytterligare föreskrifter i ämnet, som må finnas erforderliga, meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit.

Stockholms slott den 18 juni 1915.

GUSTAF.

(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit;

given Stockholms slott den 18 juni 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi funnit gott förordna som följer:

Villkor för centralkassas godkännande.

§ 1.

Centralkassa för jordbrukskredit kan vinna godkännande från det allmännas sida på nedan angivna villkor.

§ 2.

Centralkassan skall vara organiserad såsom ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet och hava till uteslutande ändamål att främja de anslutna jordbrukskassornas gemensamma syfte.

§ 3.

Kassans stadgar skola innehålla bestämmelser uti de i §§ 4—19 här nedan berörda ämnen; och må dessa bestämmelser icke avvika från vad i nämnda §§ föreskrives.

§ 4.

Centralkassans verksamhetsområde skall vara sammanhängande samt skilt från andra centralkassors och må utgöras av ett, två eller högst tre län.

§ 5.

Till medlem i centralkassan må endast kunna intagas godkänd jordbrukskassa vars styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde.

§ 6.

Insatserna i centralkassan skola lyda å minst tio kronor.
Jordbrukskassa skall vid inträdet teckna insatser för minst fyrahundra kronor.

§ 7.

Ansluten jordbrukskassas ansvarighet för centralkassans förbindelser må icke bestämmas lägre än till ett belopp motsvarande trettio gånger det sammanlagda insatsbelopp, med vilket jordbrukskassan ingått i centralkassan.

§ 8.

Jordbrukskassa må ej ingå med så många insatser, att det belopp, varmed den blir ansvarig för centralkassans förbindelser, kommer att överstiga två tredjedelar av det sammanlagda belopp, intill vilket dess medlemmar i sin ordning äro ansvariga för dess förbindelser.

Skulle för någon ansluten kassa sistnämnda ansvarighetsbelopp nedgå så, att det belopp, varmed den ansvarar för centralkassans förbindelser, överstiger nyssnämnda gräns, skall den anslutna kassan vara pliktig att, efter erinring om förhållandet från centralkassans sida, vid tiden för den räkenskapsavslutning inom denna, som infaller näst efter en månad sedan erinringen gjordes, utträda ur centralkassan med så många insatser, att det rätta förhållandet mellan ansvarighetsbeloppen återställes, såvida ej rättelse dessförinnan skett genom intagande av nya medlemmar i den anslutna kassan.

§ 9.

Beträffande insatserna skall gälla:

1:o) att minst en tiondel av varje tecknad insats skall kontant inbetalas samt återstoden inom ett år efter tecknandet;

2:o) att insatserna skola sammanföras under benämning centralkassans insatskapital;

3:o) att centralkassan må kunna av sin årsvinst, i den mån den ej efter vad nedan sägs skall avsättas till bildande av reservfond, efter beslut å föreningssammanträde lämna anslutna jordbrukskassor utdelning å deras insatser, dock ej efter högre räntefot än dessa skulle fått åtnjuta, därest insatsbeloppet i stället under det år, varom fråga är, innestått på deposition hos centralkassan.

§ 10.

Av årsvinsten, efter avdrag av vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, skola minst femton procent avsättas till reservfond. Vid beräkning av det belopp, som sålunda minst skall avsättas till reservfonden, må ej från årsvinsten avdragas den andel däri, som kan hava tillerkänts styrelseledamot eller annan såsom arvode (tantiem). Då reservfonden uppgår till ett belopp, motsvarande tio procent av det sammanlagda beloppet av medlemmarnas i § 11 omförmälda låneränt jämte hälften av insättarnas behållning enligt senaste räkenskapsavslutning, erfordras icke vidare avsättning till densamma; nedgår reservfonden under vad sålunda stadgats, skall avsättning till densamma ånyo vidtaga.

§ 11.

Det högsta belopp, intill vilket jordbrukskassa skall vara berättigad att genom centralkassan erhålla lån, (jordbrukskassas *lånerätt*) skall vara i stadgarna bestämt och må ej sättas högre än till halva det belopp, varmed jordbrukskassan ansvarar för centralkassans förbindelser, ökat med hälften av det sammanlagda belopp, intill vilket jordbrukskassans medlemmar i sin ordning äga lånerätt i denna.

§ 12.

Centralkassans verksamhet för att bereda de anslutna jordbrukskassorna lån skall kunna ske dels genom beviljande av direkta lån i mån av tillgång till därför erforderliga medel samt dels genom förmedling åt nämnda kassors medlemmar av växellån.

I övrigt skall gälla, att lån, som centralkassan lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, ej må utlämnas på längre återbetalningstid än den kassan själv åtnjuter, samt att minst sex tiondelar av de hos kassan insatta medlens sammanlagda belopp skall redovisas i sådan kassareserv, som omförmäles i § 15 här nedan eller i lån å återbetalningstid, som ej överstiger ett år.

§ 13.

För förmedling av växellån må centralkassan kunna betinga sig viss provision.

Storleken av dylik provision bestämmes å föreningssammanträde men må icke under några förhållanden för växlar med omloppstid icke överstigande tre månader uppgå till mer än en åttondels procent å växelbeloppet.

§ 14.

Centralkassan må av anslutna jordbrukskassor kunna mottaga medel till förräntning såväl å sparkasseräkning och depositionsräkning som å upp- och avskrivningsräkning och löpande räkning.

Dessutom må centralkassan kunna mottaga insättningar å sparkasseräkning från anslutna jordbrukskassors medlemmar. Härvid skall dock iakttagas, att ränta icke får gottgöras för högre belopp än tre tusen kronor av varje insättares tillgodohavande.

Ej må kassan ikläda sig skyldighet att återbetala på sparkasseräkning insatta medel annorledes än viss tid efter uppsägning; styrelsen dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan på uppsägningstidens utgång.

Angående den inlåningsrätt, som, utöver vad ovan sägs, kan varda centralkassan i särskild ordning medgiven, skola de villkor, som vid medgivandets lämnande föreskrivas, lända till efterrättelse.

§ 15.

Centralkassan skall vara skyldig att i tillgångar, bestående av statens, allmänna hypoteksbankens, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller kommuners obligationer eller fordran hos bankinrättning, för vilken Kungl. Maj:t fastställt reglemente, redovisa kassareserv, som tillsammans med den inneliggande kassan motsvarar minst en tiondel av insättarnas behållning. Pantsatt tillgång, som nu sagts, må härvid icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej av centralkassan till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som kassan enligt avtalet äger ytterligare utbekomma.

Nedgår kassareserv under vad nu är sagt, skall den, så snart det kan ske, åter uppbringas till föreskrivet belopp.

§ 16.

Centralkassans inlåning må icke överskrida det belopp, vartill de anslutna jordbrukskassornas sammanlagda lånerätt uppgår, ökat med två tredjedelar av det inbetalda insatskapitalet och fem gånger beloppet av reservfonden.

§ 17.

Styrelsen för centralkassan skall vara ålagt att vid sin förvaltningsberättelse foga vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret.

Jämte vad i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar är stadgat skall i avseende å upprättande av balansräkning iakttagas:

1:o) centralkassans tillgångar må ej upptagas vare sig över sina verkliga värden eller till högre belopp, än som motsvara kostnaderna för deras förvärvande eller anskaffande;

2:o) andra tillgångar än sådana, som äro avsedda till stadigvarande bruk för kassan, må dock kunna upptagas till högre belopp, än som motsvara kostnaderna för deras förvärvande eller anskaffande, så framt särskilda omständigheter kunna anses lämna fog därför och dessa i förvaltningsberättelsen fullständigt angivas;

3:o) osäkra fordringar skola upptagas endast till de belopp, varmed de beräknas komma att inflyta, och värdelösa fordringar avskrivas;

4:o) tillgångar, avsedda till stadigvarande bruk för kassan, må ej i vidare mån, än som betingas av däråt nedlagda förbättringar, upptagas till högre värde än det, vartill de varit uppförda i närmast föregående balansräkning;

5:o) de belopp, vartill insatskapitalet, reservfonden samt andra fonder uppgå, skola var för sig i balansräkningen uppföras bland skulderna;

6:o) kostnader för kassans bildande, organisations- eller förvaltningskostnader må ej uppföras såsom tillgång.

§ 18.

Ansluten jordbrukskassa skall vara tillförbunden att i fråga om den allmänna skötseln av sin rörelse och sin räkenskapsföring ställa sig centralkassans anvisningar till efterrättelse samt att lämna av centralkassan utsedd revisor de tillfällen att taga del av sina böcker och värdehandlingar m. m., som erfordras för att revisorn skall kunna ordentligt fullgöra sitt uppdrag; allt vid äventyr att eljest kunna uteslutas ur centralkassan.

§ 19.

Återkallas i den ordning här nedan sägs godkännandet från det allmännas sida, skall centralkassan vara pliktig träda i likvidation, så snart beslutet därom vunnit laga kraft.

Har såsom villkor för medgivande, som avses § 13 sista stycket, stadgats, att om medgivandet återkallas, kassan skall träda i likvidation, skall skyldighet att öppna likvidation inträda genast efter erhållen del av beslut om medgivandets återkallande.

§ 20.

Centralkassa må ej vinna godkännande från det allmännas sida, med mindre den består av minst tio jordbrukskassor samt dessa tecknat ett sammanlagt insatskapital av minst sex tusen kronor.

Allmänna bestämmelser.

§ 21.

Ansökan om godkännande prövas av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där centralkassans styrelse har sitt säte, och må göras antingen i samband med ansökan om centralkassans registrering eller därefter. I sistnämnda fall skall ansökningen vara åtföljd av ett exemplar av centralkassans stadgar.

§ 22.

Det ombud, som enligt vad särskilt är stadgat, skall förordnas att å det allmännas vägnar utöva tillsyn över godkänd centralkassas verksamhet, utses av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där kassan vunnit godkännande.

Förordnande, som nu är sagt, gäller tills vidare och intill dess annorledes beslutas.

Ombudet skall deltaga i den årliga revisionen av centralkassans förvaltning och är dessutom berättigat att även eljest, när ombudet så finner gott, taga kännedom om centralkassans protokoll, och bokföring samt värdehandlingar och kassabehållning; åliggande det ombudet, som av allmänna medel undfår gottgörelse enligt grunder, som Kungl. Maj:t bestämmer, att efter varje verkställd undersökning till Kungl. Maj:ts befallningshavande avgiva berättelse därom ävensom att ofördröjligen underrätta Kungl. Maj:ts befallningshavande, därest anledning synes ombudet hava förekommit, att det centralkassan eller någon till densamma ansluten jordbrukskassa meddelade godkännandet bör återkallas.

Underrättelse om tid och ställe för berörda revision skall styrelsen för centralkassan minst fjorton dagar förut lämna ombudet.

§ 23.

Ändring i stadgarna beträffande godkänd centralkassas ändamål och uti de i §§ 4—19 här ovan angivna hänseenden må ej vinna tillämpning förrän densamma av Kungl. Maj:ts befallningshavande godkänts.

§ 24.

Godkänd centralkassa må ej idka annan rörelse än penningrörelse eller bereda lån åt andra än anslutna jordbrukskassor.

§ 25.

Godkänd centralkassa skall vidtaga erforderliga åtgärder för en i allo sakkunnig uppsikt över och revision av anslutna jordbrukskassors verksamhet och förvaltning.

§ 26.

Revisionsberättelse angående godkänd centralkassas förvaltning jämte vinst- och förlusträkning samt balansräknig skall ofördröjligen offentliggöras i den stads tidning, där Kungl. Maj:ts befallningshavande, hos vilken centralkassan vunnit godkännande, har sitt säte, eller, om flera tidningar där utgivas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort.

§ 27.

Det åligger godkänd centralkassa att årligen avgiva statistiska uppgifter i enlighet med de föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

§ 28.

Nedgår antalet anslutna jordbrukskassor i godkänd centralkassa under tio eller sammanlagda insatskapitalet under sex tusen kronor, och fylles ej antalet jordbrukskassor eller täckes ej bristen i insatsbeloppet inom två månader efter erinring om förhållandet från Kungl. Maj:ts befallningshavandes sida, eller iakttager centralkassan icke i vad på den ankommer föreskrifterna i §§ 22—27 härförut eller handhavas dess angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan, kan godkännandet av Kungl. Maj:ts befallningshavande återkallas.

Har godkännandet för centralkassan återkallats, skall underrättelse därom genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg ofördröjligen kungöras i den stads tidning, där Kungl. Maj:ts befallningshavande har sitt säte, eller, om flera tidningar där utgivas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort. Beträffande centralkassa, som efter ty särskilt är stadgat erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att från allmänheten mottaga insättningar å bankmässig räkning, skall dessutom anmälan om återkallandet ofördröjligen göras hos Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit.

Stockholms slott den 18 juni 1915.

GUSTAF.

(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor;

given Stockholms slott den 18 juni 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi funnit gott förordna som följer:

Villkor för jordbrukskassas godkännande.

§ 1.

Jordbrukskassa kan vinna godkännande från det allmännas sida på nedan angivna villkor.

§ 2.

Jordbrukskassan skall vara organiserad såsom ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet.

§ 3.

Kassans stadgar skola innehålla bestämmelser uti de i §§ 4—21 här nedan berörda ämnen; och må dessa bestämmelser icke avvika från vad i nämnda §§ föreskrives.

§ 4.

Kassans verksamhetsområde skall vara sammanhängande samt skilt från andra jordbrukskassors och ej större, än att kassans medlemmar kunna förutsättas känna varandras personliga och ekonomiska förhållanden.

§ 5.

Kassan skall vara tillförbunden att, därest centralkassa för jordbrukskredit finnes bildad eller bildas för det län, inom vilket kassans styrelse har sitt säte, iakttaga vad på jordbrukskassan ankommer för vinnande av inträde i centralkassan.

§ 6.

Till medlem i kassan må icke kunna antagas annan än i Sverige bosatt svensk undersåte, här i landet registrerad ekonomisk förening eller svensk kommun.

§ 7.

Delaktighet i jordbrukskassan beräknas efter det antal hektar jord, för vilket medlem vunnit inträde i densamma.

För ägare eller brukare av jord inom kassans verksamhetsområde kan nämnda antal icke överstiga det antal hektar odlad jord han verkligen äger eller brukar inom området; dock att, om brukningsdel sträcker sig över gränsen för detta, delaktighet i kassan må kunna vinnas för den areal odlad jord, brukningsdelen i sin helhet innehåller.

Är fastighet av ägaren upplåten åt annan till brukande, må ägaren ej vinna delaktighet för mer än hälften av fastighetens areal odlad jord.

Beträffande annan medlem än i andra stycket avses, skola stadgarna angiva det antal hektar jord, för vilket sådan medlem skall anses ingå i kassan.

I övrigt skall gälla, att ingen må kunna vinna inträde i kassan för mer än femtio hektar jord eller för större areal, än som motsvarar en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemskap i kassan vunnits, att vid beräkning av den areal, för vilken delaktighet må vinnas, område, som understiger en hektar, räknas för en hektar, och att jämväl i övrigt brutet tal utjämnas till närmast högre hela tal, att medlem icke må för samma brukningsdel vara medlem jämväl i annan jordbrukskassa, samt att stadgarna skola innehålla bestämmelser angående de jämkningar uti delaktigheten, som betingas därav, att medlem må hava upphört att vara ägare eller brukare av jord, varför delaktighet vunnits, eller att genom utträde av medlemmar den areal, för vilken han äger delaktighet, kommit att överstiga en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemmarna äga delaktighet i kassan.

§ 8.

Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket medlem är berättigad att genom kassan erhålla lån, (medlems *lånerätt*) skall vara i stadgarna bestämt och må ej sättas högre än till sjuttiofem kronor för varje hektar jord, för vilken han äger delaktighet i kassan.

§ 9.

Beträffande medlemmarnas bidragsplikt och deras ansvarighet för kassans förbindelser skall särskilt iakttagas:

1:o) att medlems insats skall vara minst tio kronor för varje påbörjat tiotal hektar jord, varför han vunnit inträde i kassan;

2:o) att medlemmarna skola vid behov vara underkastade uttaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp för år räknat; samt

3:o) att medlems personliga ansvarighet icke må bestämmas lägre än till ett belopp, motsvarande en och en halv gång hans lånerätt.

§ 10.

Beträffande insatserna skall gälla:

1:o) att minst en tiondel av varje tecknad insats skall kontant inbetalas samt återstoden inom ett år efter tecknandet;

2:o) att insatserna skola sammanföras under benämning jordbrukskassans insatskapital;

3:o) att av detta insatskapital må tagas de medel, som erfordras till insatser i vederbörande centralkassa för jordbrukskredit; samt

4:o) att kassan må kunna av sin årsvinst, i den mån den ej, efter vad nedan sägs, skall avsättas till bildande av reservfond eller enligt medgivandet i § 12 användas till återgäldande av sådan tidigare uttaxering, som ägt rum till täckande av förlust, efter beslut å föreningssammanträde lämna medlemmarna utdelning å deras insatser, dock ej efter högre räntefot än medlemmen skulle fått åtnjuta, därest insatsbeloppet i stället under det år, varom fråga är, innestått å sparkasseräkning i kassan, eller, därest sparkasserörelse för egen räkning ej av denna under året bedrivits, efter högre räntefot än fem för hundra.

§ 11.

Av årsvinsten, efter avdrag av vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, skola minst femton procent avsättas till reservfond. Vid beräkning av det belopp, som sålunda minst skall avsättas till reservfonden, må ej från årsvinsten avdragas den andel däri, som kan hava tillerkänts styrelseledamot eller annan såsom arvode (tantiem). Då reservfonden uppgår till ett belopp, motsvarande tio procent av det sammanlagda beloppet av medlemmarnas lånerätt jämte, därest kassan för egen räkning driver sparkasserörelse, hälften av insättarnas behållning enligt senaste räkenskapsavslutning, erfordras icke vidare avsättning till densamma; nedgår reservfonden under vad sålunda stadgats, skall avsättning till densamma ånyo vidtaga.

Till ersättande av förlust, som kan täckas genom den uttaxering, medlemmarna äro skyldiga underkasta sig för det år, under vilket förlusten uppstått, må reservfonden ej anlitas, annat än i den mån den överstiger nyss angivna storlek.

§ 12.

Av årsvinsten, i den mån den ej åtgår för avsättning till reservfonden, må efter beslut å föreningssammanträde kunna till medlemmarna återgäldas belopp, som under något föregående år å dem uttaxerats till täckande av förlust.

§ 13.

Kassans verksamhet för beredande av lån åt medlemmarna skall kunna bestå dels i utlämnande av direkta lån i mån av tillgång till därför erforderliga medel samt dels i förmedling åt medlemmarna av växellån.

För erhållande av lån erfordras att inom kassans verksamhetsområde äga eller bruka minst en halv hektar odlad jord.

§ 14.

De ändamål, för vilka lån må kunna av kassan lämnas medlemmarna, skola vara i stadgarna angivna och må ej vara andra än följande, nämligen:

a) inköp av:

1:o) för jordbruket nödiga eller nyttiga husdjur och maskiner;

2:o) utsäde;

3:o) foder- och gödselmedel samt torvströ;

b) beredande av rörelsemedel i övrigt för jordbrukets drift under de tider av året, då fastighetens avkastning är lägst;

c) beredande av medel för bedrivande av sådan binäring till jordbruket, vilken lämpar sig för egendomen;

d) anläggande av vatten- eller avloppsledning eller anordning för gödsels tillvaratagande eller för ekonomiskt utnyttjande av jordbruksegendoms tillgångar med vad därtill hör;

e) smärre grundförbättringar samt uppförande av smärre ekonomibyggnader;

f) erläggande av insats för inträde i annan ekonomisk förening, som avser antingen beredande av tillgång till redskap och maskiner, som erfordras för jordbruket, eller utsäde eller foder- och gödselmedel eller torvströ eller avelsdjur, eller ock tillgodogörande av produkter av jordbruket eller någon dess binäring.

§ 15.

För ändamål, varom i § 14 under d) och e) förmäles, må växelkredit icke användas.

I övrigt skall gälla, att för ett och samma ändamål växelkredit ej må anlitas under längre tid i en följd än nio månader, att lån, som kassan lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, ej må utlämnas på längre återbetalningstid, än den kassan själv åtnjuter; samt att, därest kassan för egen räkning mottager insättningar på sparkasseräkning, minst sex tiondelar av de hos kassan insatta medlens sammanlagda belopp skall redovisas i sådan kassareserv, som omförmäles i § 17 här nedan, eller i lån å återbetalningstid, som ej överstiger ett år.

§ 16.

För förmedling av växellån må kassan kunna betinga sig viss provision.

Storleken av dylik provision bestämmes å föreningssammanträde, men må icke under några förhållanden för växlar med omloppstid icke överstigande tre månader uppgå till mer än en fjärdedels procent av växelbeloppet, däri inbegripet även den provision, som må uppbäras av centralkassan för den växelförpliktelse den kan behöva ikläda sig för ändamålet.

§ 17.

Kassan må för egen räkning icke driva annan inlåningsrörelse än å sparkasseräkning och icke mottaga insättningar annat än från medlemmarna eller, i den mån dessa utgöras av ekonomiska föreningar, deras medlemmar.

Innan insatskapitalet uppgår till minst ettusen kronor, må sådan inlåningsrörelse icke påbörjas.

Å medel, som insättas å sparkasseräkning, må icke gottgöras ränta för högre belopp än två tusen kronor av varje insättares tillgodohavande.

Ej må kassan ikläda sig skyldighet att återbetala på sparkasseräkning insatta medel annorledes än viss tid efter uppsägning; styrelsen dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan på uppsägningstidens utgång.

Jordbrukskassa, som för egen räkning driver sparkasserörelse, vare skyldig att i tillgångar, bestående av statens, allmänna hypoteksbankens, konungariket Sveriges stads-

hypotekskassas eller kommuners obligationer eller fordran hos bankinrättning, för vilken Kungl. Maj:t fastställt reglemente, eller hos godkänd centralkassa för jordbrukskredit, till vilken kassan är ansluten, redovisa kassareserv, som tillsammans med den inneliggande kassan motsvarar minst en tiondel av insättarnas behållning. Pantsatt tillgång, som nu sagts, må härvid icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej av kassan till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som kassan enligt avtalet äger ytterligare utbekomma.

Nedgår kassareserv under vad nu är sagt, skall den, så snart det kan ske, åter uppbringas till föreskrivet belopp.

§ 18.

Kassans inlåning må icke överskrida det belopp, vartill medlemmarnas sammanlagda lånerätt uppgår, ökat med två tredjedelar av det inbetalda insatskapitalet och fem gånger beloppet av reservfonden.

§ 19.

Angående kassarörelsen skola stadgarna innehålla sådana föreskrifter, att dels inflytande medel, som icke omedelbart åter utbetalas, i mån ej särskilda hinder däremot möta, genast insättas, om jordbrukskassan är medlem av godkänd centralkassa för jordbrukskredit, hos denna och eljest i sparbank eller annan bankinrättning samt dels varje in- och utbetalning på styrelsens ansvar kontrolleras av minst en styrelseledamot utom kassaförvaltaren; och skall vad sålunda stadgats gälla även beträffande medel, som kassan uppbär såsom ombud för vederbörande centralkassa för jordbrukskredit eller, där anslutning till sådan ännu icke kunnat vinnas, den sparbank eller annan penninginrättning, med vilken kassan må samarbeta.

§ 20.

Styrelsen för jordbrukskassan skall vara ålagt att vid sin förvaltningsberättelse foga vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret.

Jämte vad i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar är stadgat skall i avseende å upprättande av balansräkning iakttagas:

1:o) jordbrukskassans tillgångar må ej upptagas vare sig över sina verkliga värden eller till högre belopp, än som motsvara kostnaderna för deras förvärvande eller anskaffande;

2:o) andra tillgångar än sådana, som äro avsedda till stadigvarande bruk för kassan, må dock kunna upptagas till högre belopp, än som motsvara kostnaderna för deras förvärvande eller anskaffande, så framt särskilda omständigheter kunna anses lämna fog därför och dessa i förvaltningsberättelsen fullständigt angivas;

3:o) osäkra fordringar skola upptagas endast till de belopp, varmed de beräknas komma att inflyta, och värdelösa fordringar avskrivas;

4:o) tillgångar, avsedda till stadigvarande bruk för kassan, må ej i vidare mån, än som betingas av däråt nedlagda förbättringar, upptagas till högre värde än det, vartill de varit uppförda i närmast föregående balansräkning;

5:o) de belopp, vartill insatskapitalet, reservfonden samt andra fonder uppgå, skola var för sig i balansräkningen uppföras bland skulderna;

6:o) kostnader för kassans bildande, organisations- eller förvaltningskostnader må ej uppföras såsom tillgång.

§ 21.

Kassa, som för egen räkning driver sparkasserörelse, skall, därest godkännandet från det allmännas sida i den ordning här nedan sägs återkallas, vara pliktig träda i likvidation, så snart beslutet om återkallandet vunnit laga kraft.

§ 22.

Jordbrukskassa skall för att vinna godkännande bestå av minst femton medlemmar.

Allmänna bestämmelser.

§ 23.

Ansökan om godkännande prövas av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där jordbrukskassans styrelse har sitt säte, och må göras antingen i samband med ansökningen om kassans registrering eller därefter. I sistnämnda fall skall ansökningen vara åtföljd av ett exemplar av kassans stadgar.

§ 24.

Det ombud, som enligt vad särskilt är stadgat skall förordnas att å det allmännas vägnar utöva tillsyn över godkänd jordbrukskassa i län, för vilket centralkassa ännu icke bildats och vunnit godkännande, utses av Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Förordnande, som nu är sagt, gäller tills vidare och intill dess annorledes beslutas.

Ombudet skall deltaga i den årliga revisionen av jordbrukskassans förvaltning och är dessutom berättigat att även eljest, när ombudet så finner gott, taga kännedom om kassans protokoll och bokföring samt värdehandlingar och kassabehållning; åliggande det ombudet, som av allmänna medel undfår gottgörelse enligt grunder, som Kungl. Maj:t bestämmer, att efter varje verkställd undersökning till Kungl. Maj:ts befallningshavande avgiva berättelse därom ävensom att ofördröjligen underrätta Kungl. Maj:ts befallningshavande, därest anledning synes ombudet hava förekommit, att det kassan meddelade godkännandet bör återkallas.

Underrättelse om tid och ställe för berörda revision skall styrelsen för jordbrukskassan minst fjorton dagar förut lämna ombudet.

Beträffande jordbrukskassa i annat län, än som avses i första stycket, skall vad som stadgas i tredje stycket om rätt för allmänt ombud att taga kännedom om kassas protokoll och bokföring samt värdehandlingar och kassabehållning äga motsvarande tillämpning i avseende å det ombud, som skall förordnas att övervaka vederbörande centralkassas verksamhet.

§ 25.

Ändring av stadgarna beträffande godkänd jordbrukskassas ändamål och uti de i §§ 4—21 här ovan angivna hänseenden må ej vinna tillämpning, förrän densamma av Kungl. Maj:ts befallningshavande godkänts.

§ 26.

Godkänd jordbrukskassa må ej idka annan rörelse än penningrörelse eller bereda lån åt andra än medlemmar i kassan.

Sådan kassa må icke samtidigt vara medlem av mer än en centralkassa för jordbrukskredit, och må icke, så länge den är medlem av centralkassa, förskaffa sig kredit i annan kreditinrättning.

§ 27.

Det åligger godkänd jordbrukskassa att årligen avgiva statistiska uppgifter i enlighet med de föreskrifter Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

§ 28.

Nedgår antalet medlemmar i godkänd jordbrukskassa under femton, och fylles ej antalet inom en månad efter erinring om förhållandet från Kungl. Maj:ts befallnings-

havandes sida, eller iakttager kassan icke i vad på den ankommer föreskrifterna uti §§ 24—27, eller handhavas dess angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan, kan godkännandet av Kungl. Maj:ts befallningshavande återkallas.

Har godkännandet för jordbrukskassa återkallats, skall underrättelse därom genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg ofördröjligen kungöras i den stads tidning, där Kungl. Maj:ts befallningshavande har sitt säte, eller, om flera tidningar där utgivas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort.

§ 29.

Till jordbruk hänföras i denna kungörelse även trädgårdsskötsel och annan därmed jämförlig verksamhet, som avser frambringande av kulturväxter.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 18 juni 1915.

GUSTAF.

(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

Den norska lagen om arbetstvister.

Det av norska regeringen framlagda förslaget till lag om arbetstvister har, sedan det omtvistade kapitlet om obligatorisk skiljedom, i enlighet med vad förut omnämnts, blivit återtaget, med några smärre ändringar godkänts av stortinget, varpå konungen den 6 augusti sanktionerat den sålunda antagna lagen.[1]

Den nya lagen om arbetstvister omfattar fem kapitel, varav det första innefattar vissa grundläggande bestämmelser om registrering av organisationer och kollektivavtal samt om rätten till arbetsinställelse; andra kapitlet innehåller föreskrifter om den för behandling av mål angående avtalsbrott m. m. inrättade domstolen, arbetsrätten; tredje kapitlet behandlar förlikningsinstitutionen; fjärde kapitlet innehåller ansvarsbestämmelser och femte kapitlet föreskrifter om gäldande av med lagens tillämpning förbundna kostnader.

Varje fackförening eller arbetsgivarförening skall, enligt vad i första kapitlet är föreskrivet, registreras hos den myndighet, som Konungen därtill utser. Där flera föreningar äro sammanslutna i en huvudorganisation, behöver endast den sistnämnda registreras, men är denna skyldig att efter an-

[1] Jfr »Soc. Meddel.» 1910, sid. 232, 789; 1912, sid. 415; 1913 sid. 182; 1914 sid. 235; 1915 sid. 668.

modan meddela vederbörliga uppgifter om samtliga underavdelningar. Som fackförening betraktas varje sammanslutning av minst 25 arbetare, som har en vald styrelse och har till syfte att tillvarataga arbetarnas intressen gentemot arbetsgivarna. Som arbetare anses envar, som utför avlönat arbete av vad slag som helst hos enskild arbetsgivare eller för stat och kommun, i senare fallet dock allenast under den förutsättning, att arbetet utföres på ackord, eller att arbetaren är anställd med högst fjorton dagars uppsägningstid och icke är att räkna som offentlig tjänsteman.

Kollektivavtal skall enligt lagen upprättas i skriftlig form samt i avskrift insändas till den myndighet, som har att medla i arbetstvister. Avtalet skall, därest annan överenskommelse ej träffats, hava en giltighetstid av tre år och därutöver prolongeras år för år, om uppsägning ej skett minst tre månader före avtalstidens utgång eller inom den frist, som eljest blivit fastställd. Personligt arbetsavtal är ogiltigt, i vad det strider mot kollektivavtal. Medlem av organisation, som ingått kollektivavtal, blir ej fri sina därigenom iklädda förpliktelser, även om han utgått ur organisationen eller blivit ur densamma utesluten.

Arbetsinställelse får enligt lagen ej tillgripas för slitande av tvist om kollektivavtals tolkning eller tillämpning, ej heller i annat fall, förr än föreskrivet medlingsförfarande anlitats. Under den tid, arbetsinställelse sålunda är förbjuden, må ej heller vidtagas några ändringar i vid tvistens uppkomst gällande arbets- och lönevillkor (maskerad lockout).

Organisationen är ansvarig för av dess medlemmar begånget avtalsbrott eller lagstridig arbetsinställelse, därest organisationen själv kan tillvitas delaktighet i brottet.

Vid fastställande av skadestånd för avtalsbrott eller olaglig arbetsinställelse skall hänsyn tagas ej blott till skadans storlek, utan även till i vad mån brottet kan vara motiverat av oriktigt åtgörande från målsägarens sida, samt till övriga omständigheter, som vid skuldens bedömande kunna vara av betydelse. Vid synnerligen förmildrande omständigheter kan skadeståndsskyldigheten helt bortfalla.

Arbetsrätten är enda forum för tvister angående lagstridig arbetsinställelse Dock står det parterna fritt att, därest de därom enas, låta dylik tvist avgöras genom skiljedom. Rätt att uppträda som målsägare vid brott mot kollektivavtal tillkommer endast de avtalsslutande organisationerna, ej dessas enskilda medlemmar. Däremot äger organisation, som sålunda är part i målet, föra talan mot såväl motsidans organisation som enskilda medlemmar av densamma.

Arbetsrätten, som har sitt säte i Kristiania, består av ordförande jämte fyra bisittare. Rättens ledamöter tillsättas för en tid av tre år av Konungen, som samtidigt utser två suppleanter för varje bisittare; ställföreträdare för ordförande förordnas vid varje särskilt tillfälle, då så är behövligt. Ledamot måste hava fyllt 30 år och vara i besittning av fulla medborgerliga rättigheter; av ordföranden fordras dessutom den kompetens, som är föreskriven för ledamot av Norges högsta domstol. Av bisittarna utses två på förslag

av fackföreningar och två på förslag av arbetsgivarorganisationer. Rätt att framställa dylikt förslag tillkommer organisation, som omfattar 10 000 arbetare, eller till vilken äro anslutna minst 100 arbetsgivare med sammanlagt 10 000 arbetare. Varje förslag skall omfatta fyra bisittare med dubbla antalet suppleanter, bland vilka Konungen äger göra sitt val. Arbetar- eller arbetsgivarorganisationernas styrelseledamöter eller fast anställda funktionärer må ej vara bisittare i rätten.

Rättens beslut kunna hos högsta domstolen överklagas, för så vitt fråga är om rättens befogenhet att upptaga visst mål till behandling eller ålägga utom målet stående person att uppträda som vittne eller sakkunnig, även som i fråga om av rätten ådömda böter för försummad inställelse, oskickligt uppträdande o. d. Eljest må icke mot rättens utslag någon klagan föras.

För medling i arbetstvister skall riket av konungen indelas i medlingskretsar med var sitt medlingsråd, bestående av en fast anställd kretsmedlingsman och ett antal medlare, varav tvenne vid varje särskilt tillfälle av medlingsmannen inkallas till tjänstgöring. Medlare utses inom av arbetar- och arbetsgivarorganisationerna ingivet förslag, efter enahanda grunder, som för bisittare i arbetsrätten är stadgat. Kompetensvillkoren äro ävenledes desamma, som för rättens bisittare, dock att anställning hos organisation ej diskvalificerar för uppdraget. I spetsen för medlingsinstitutionen står en riksmedlingsman, vilken har att öva tillsyn över kretsmedlingsmännens verksamhet och själv har att omedelbart behandla sådana ärenden, som beröra hela riket, eller som eljest till honom hänskjutas eller av honom övertagas. Kretsmedlingsman äger även handlägga konflikter utom egen krets, därest han därom av parterna anmodas.

Till medlingsmännen skall anmälan göras vid varje arbetsuppsägning, varmed enligt den fastställda terminologien förstås det fall, att arbetare uppsagt sina platser eller arbetsgivare uppsagt sina arbetare, i syfte att företaga arbetsinställelse. Strejk eller lockout må icke träda i kraft, förr än minst fyra dagar förflutit, efter det berörda anmälan kommit vederbörande medlingsman tillhanda. Anser medlingsmannen, att arbetsinställelsen på grund av de därav berörda företagens art eller omfattning kommer att skada det allmännas intresse, äger han förbjuda arbetets nedläggande eller avstängning, intill dess medlingsproceduren avslutats. Har medlingsman fastställt förbud mot arbetsinställelse, åligger honom omedelbart utfärda kallelse till medlingssammanträde; samma sak gäller, där medlingsman eljest finner sig böra företaga medling eller blir därom av någondera parten anmodad. Förhandlingarna föras inför medlingsrådet, därest båda parterna därom framställa begäran eller därtill giva sitt samtycke; i annat fall äger medlingsmannen ensam utföra medlingen. Förhandlingarna hållas för slutna dörrar. Som representant för någondera parten må praktiserande advokat ej anlitas, utan att medlingsmannen därtill givit sitt samtycke. Träffad överenskommelse skall avfattas i form av kollektivavtal, som av parterna underskrives.

Hava tio dagar förflutit, sedan förbud mot arbetsinställelse utfärdats, utan att medlingen lett till något resultat, äger den part, som så önskar, påför-

dra, att förhandlingarna avslutas. Sådan fordran skall efterkommas senast fyra dagar efter det, att begäran därom framställts. Från denna tidpunkt upphör även, såsom av det föregående framgår, av medlingsman utfärdat strejk- och lockoutförbud att gälla. Redogörelse för förhandlingarna skall omedelbart upprättas och på lämpligt sätt offentliggöras samt, därest riksmedlingsmannen ej själv lett förhandlingarna, insändas till denne. Nytt försök att sammanföra parterna till förhandling bör av medlingsmannen göras senast en månad efter det första medlingsförsökets avslutande, där icke konflikten dessförinnan blivit bilagd.

Böter av minst 5, högst 25 000 kronor kunna ådömas arbetsgivare, som företager eller vidmakthåller lagstridig arbetsavstängning, eller arbetare, som deltager i förbjuden arbetsnedläggelse, så ock styrelseledamot eller annan funktionär hos arbetsgivar- eller fackförening, som giver sin medverkan till dylik arbetsinställelse genom att deltaga i beslut om densammas igångsättande eller understödjande eller genom att uppmana till sådan olaglig åtgärd samt insamla och utdela bidrag till stödjande av samma företag. Brott av detta slag åtalas av allmän åklagare efter angivelse av målsägare eller offentlig myndighet. Organisation kan åläggas häfta för dess funktionärer ådömda böter, dock ej i det fall, att den brottsliga handlingen utförts i strid mot organisationens stadgar eller beslut. Straff för deltagande i arbetsinställelse kan ådömas upprepade gånger, därest den dömde ej inom två veckor efter den första domens avkunnande upphört med sitt lagstridiga förfarande.

Lagen innehåller i övrigt ansvarsbestämmelser för oskickligt uppträdande inför arbetsrätten eller vid medlingssammanträde, för brott mot tystnadsplikt vid förhandlingar inom slutna dörrar samt för försummad inställelse eller vägran att avgiva avfordrad ed eller upplysning, framlägga för konfliktens belysning nödiga handlingar o. d.; i fråga om sistnämnda förseelser är särskilt stadgat, att ansvar ej må ådömas mer än två gånger i samma sak.

Anlitande av arbetsrätten och medlingsinstitutionerna skall som regel vara kostnadsfritt. Dock äger arbetsrätten att i särskilda fall ålägga endera eller båda parterna att gottgöra statskassan de med målet förenade kostnaderna. Ävenledes äger arbetsrätten ålägga endera parten att ersätta motpartens rättegångskostnader efter samma grunder, som vid annan rättegång äro gällande. Däremot äro parterna skyldiga att, där annat ej särskilt överenskommits, själva bära sina kostnader vid inställelse för medling.

Arbetsrättens ordförande och riksmedlingsmannen äro fast avlönade av staten. Övriga medlingsmän uppbära, förutom fast årslön, visst honorar för varje av dem handlagt ärende. Bisittare i arbetsrätten och medlingsråden åtnjuta arvode för varje gång, deras medverkan tages i anspråk; arbetsrättens bisittare kunna dock även tillerkännas fast lön.

Kooperativa förbundets verksamhet under år 1914.[1]

Till Kooperativa förbundets under slutet av juni månad 1915 avhållna kongress hade styrelsen av trycket utgivit den stadgeenliga berättelsen över föregående års verksamhet. Av denna framgår, att även år 1914 trots krisen medfört en för förbundet mycket god utveckling.

I fråga om antalet anslutna föreningar och dessas medlemsantal har tillväxten varit ungefär densamma som under år 1913. Vid årets början voro anslutna 567 konsumtions- och produktionsföreningar. Av dessa avfördes under året 22 (av vilka 12 upplöstes), varemot 63 föreningar vunno inträde. Hela antalet uppgick alltså vid årsslutet till 608. Medlemsantalet i de anslutna föreningarna växte från 97 705 till 106 583. Av denna ökning komma 7 107 medlemmar på äldre föreningar. I under året nyanslutna föreningar uppgick medlemstalet till 3 485. Härtill kommo 46 976 medlemmar i Ömsesidiga brandförsäkringsföreningen Samarbete och Sveriges praktiska livförsäkringsanstalt Folket, vilken senare under året ingått i förbundet med 8 206 medlemmar.

Omsättningen i förbundets partihandel steg från 7 621 305 kronor år 1913 till 9 889 253 kronor eller med 29·8 %. Stegringen utgjorde under första halvåret 18·7 %, under det att andra halvåret hade att uppvisa en procentuell ökning i omsättningen med ej mindre än 38·9 %. Till någon del förklaras naturligtvis sistnämnda starka uppgång av de under kristiden höjda varupriserna, men, även om dessa tagas i beräkning, visar sig kristiden för förbundet hava medfört ett kraftigt uppsving.

Av ökningen under året kom nära hälften på affärsavdelningen i Gävle samt omkring en femtedel på vardera av avdelningarna i Stockholm och Göteborg. Mindre har uppgången varit vid avdelningarna i Norrköping och, särskilt, i Malmö. Omsättningen har fördelat sig med 8 851 365 kronor från egna lager och 1 037 888 kronor i provisionsförsäljning. Detta betyder en stegring av den fasta omsättningen med 2 260 459 kronor eller 34·3 % och av provisionsförsäljningen med endast 7 498 kronor eller 0·7 % mot 28·3 % under år 1913. Provisionsförsäljningen, vars relativa andel i omsättningen år 1913 visade någon ökning och då uppgick till 13·5 % efter att de närmast föregående åren ända från 1907 ständigt hava minskats, gick under året ned till 10·5 % av totalomsättningen. För att underlätta varudistributionen till föreningarna i Ådalens distrikt öppnades under året en varudepå i Härnösand inom Gävleavdelningens affärsområde.

Förbundets tillgångar och skulder balanserade vid årets slut på 3 324 110 kronor. Bland skulderna voro upptagna andelskapitalet med 255 474 kronor, reservfonden med 317 876 kronor och nettoöverskottet med 163 137 kronor. Av övriga skulder märkas särskilt å förbundets sparkassa innestående 2 161 345 kronor. Bland tillgångarna utgöras de största posterna av: varulager 996 893 kronor (mot 679 772 kr. år 1913), fastigheter 208 256 kronor (mot 331 196 kr.

[1] Jfr »Soc. Medd.» 1914, sid. 652 ff.

år 1913; minskningen beroende på försäljning av margarinfabriken i Vänersborg), varufordringar (inbegripet inneliggande accepter) 1 004 101 kronor (mot 735 047 kr. år 1913), övriga fordringar mot hypotek och annan säkerhet 441 313 kronor (mot 108 589 kr. år 1913) och i »Samarbete» och »Folket» tecknat garantikapital 130 000 kronor. I banker innestodo 261 634 kronor (mot 658 376 kr. år 1913) och kontant i kassan funnos 56 012 kronor. I svenska statens 5 % obligationer placerades under året 200 000 kronor.

Under året sammanslogos samtliga fonder (med undantag av den för sparkassan föreskrivna garantifonden) till en reservfond, varigenom de rörliga garanti- och dispositionsfonderna avskaffades.

Nettoöverskottet uppgick, som nämnt, till 163 137 kronor eller 1·65 % av omsättningen mot 1·55 % år 1913. I likhet med föregående år hade före bokslutet företagits betydliga avskrivningar (å varulager 147 522 kronor, å inventarier 6 041 kronor samt å utestående fordringar 20 436 kronor eller tillsammans 173 999 kronor). Sedan insatskapitalet och fonderna förräntats efter 5 % med 24 166 kronor, beslöt kongressen på styrelsens och revisorernas förslag fördela det disponibla beloppet så, att kunderna erhöllo 1 % utdelning å varor, som köpts från förbundets egna lager (utom å mjöl och socker) med 55 000 kronor, till reservfonden överfördes 69 485 kronor och återstående 14 485 kronor reserverades till följande år.

Förbundets sparkassa, som under första halvåret hade att uppvisa en mycket betydande ökning av sin verksamhet, i det kassans inlåning under denna tid steg med 22 %, kunde lika litet som landets övriga bankinrättningar undgå att hava känning av de abnorma förhållanden, som gjorde sig gällande i och med krisperiodens inträde.

Detta återspeglas tydligt av proportionen mellan insättningar och uttagningar under augusti månad, då i sparkassan insattes 54 713 kronor och uttogos 147 746 kronor och innestående medel alltså minskades med 93 033 kronor. Under årets följande månader visade dock insättarnas tillgodohavanden åter någon ökning, nämligen med 31 000 kronor.

Sparkasserörelsens utveckling sedan dess början visas av följande sammanställning:

Datum.	Antal sparkasse-avdelningar.	Antal motböcker.	Innestående belopp. Summa, kr.	Innestående belopp. Per motbok, kr.	Insättarna under året gottskriven ränta, kr.
31/12 1908	1	6	2 730	455	35
» 1909	2	144	49 366	345	979
» 1910	133	3 714	457 584	123	13 247
» 1911	159	6 683	982 280	147	36 749
» 1912	164	8 228	1 387 755	169	53 078
» 1913	170	9 772	1 816 921	186	71 890
» 1914	168	10 978	2 161 345	197	92 385

Den viktiga roll, som sparkassemedlen spelat för förbundet genom dess frigörande i stor utsträckning från utomstående fordringsägare och ökningen av det disponibla kapitalet, har givetvis under kristiden framträtt med alldeles särskild påtaglighet. Med avseende härå är följande sammanfattning av skuldposterna i de sju senaste boksluten av intresse.

Skulderna (den $^{31}/_{12}$ resp. år) fördelade sig på följande sätt (i kr.):

	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.	1914.
Inteckningskonto .	—	65 000	—	—	—	—	—
Kreditivräkning . .	—	15 000	—	—	—	—	—
Reverskonto . . .	5 600	[1]166 714	[1]139 147	[1]106 402	[1]95 700	[1]80 100	110 600
Växelskulder . . .	245 987	334 657	9 175	957	—	1 692	—
Diverse kreditorer .	169 676	172 450	131 004	89 113	117 845	65 821	233 435
Folklånsreverser . .	—	56 172	60 203	62 939	65 676	68 388	71 123
Sparkassemedel . .	2 730	49 366	457 584	982 280	1 387 755	1 816 921	2 161 345
Summa	**423 993**	**859 359**	**797 113**	**1 241 691**	**1 666 976**	**2 032 922**	**2 576 503**

Förbundets skulder till varuleverantörer, i huvudsak sammanfallande med de bägge posterna »växelskulder» och skuld till »diverse kreditorer», visa under året en avsevärd stegring, vilket torde sammanhänga med den högst väsentligt ökade omsättningen under årets sista månader och i samband därmed starkt ökade kapitalbehov. Efter att i bokslutet för år 1913 hava motsvarat den genomsnittliga omsättningen från förbundets egna lager under endast en halv vecka, gingo de sålunda 1914 upp till en summa motsvarande omsättningen under 9 dagar.

Betraktar man balanskontot i dess helhet, kan man ej undgå att finna att en betydlig åtstramning under året ägt rum, en naturlig följd av krisperioden, som nödgat till bindande av relativt större kapital än förut, samtidigt med att omsättningen väsentligt ökats. Förbundets likviditet torde emellertid allt fortfarande få anses som synnerligen god, enär, om såsom kassareserv räknas förbundets samtliga tillgodohavanden på bankräkningar samt i statsobligationer placerade medel, densamma den $^{31}/_{12}$ 1914 jämte den inneliggande kassan utgjorde 23·9 % av det samma dag i sparkassan innestående beloppet.

Belysande för utvecklingen av förbundets affärsverksamhet är en jämförelse mellan omsättning, varulager och fordringar under de senaste åren.

Siffrorna äro sammanställda här nedan:

År.	Omsättning			Varulager.		Varufordringar.		Avskrivna varufordringar.	
	från egna lager, kr.	i provision, kr.	summa, kr.	Kronor.	I % av omsättningen från egna lager.	Kronor.	I % av omsättningen från egna lager.	Kronor.	I % av omsättningen från egna lager.
1908 .	1 906 843	2 489 807	4 396 650	221 812	11·6	314 705	16·5	42 437	2·2
1909 .	3 432 969	1 362 066	4 795 035	369 492	10·8	430 745	12·5	42 022	1·2
1910 .	3 449 534	1 063 494	4 513 028	430 956	12·5	381 443	11·1	15 584	0·5
1911 .	4 415 969	671 807	5 087 776	715 867	16·2	565 225	12·8	18 010	0·4
1912 .	5 941 140	803 208	6 744 348	998 223	16·8	571 254	9·6	10 477	0·2
1913 .	6 590 908	1 030 390	7 621 305	679 772	10·3	706 374	10·7	5 415	0·1
1914 .	8 851 366	1 037 887	9 889 253	996 893	11·3	1 004 101	11·3	20 436	0·2

[1] Till största delen skuld å margarinfabriken.

Värdet av varulagret i förhållande till försäljningssumman från egna lager, som under år 1913 sjönk med 6·5 % efter att under 4 år därförut hava visat en fortgående relativ ökning, steg under året med 1 %.

Avskrivningen av varufordringar företedde under året en betydande uppgång beroende därpå att åtskilliga, redan förut ekonomiskt svaga föreningar till följd av de tillstramade penningförhållandena under krisen tvungits att inställa sina betalningar. Att märka är, att, enär förbundet under alla åren avskrivit hela sin vid bokslutstillfället utestående fordran hos föreningar, som inställt betalningarna, äro de här redovisade beloppen ej att betrakta som förbundets faktiska förlust, vilken ställer sig avsevärt lägre. Att uppgången icke blivit större än som faktiskt skett synes vara ett gott vittnesbörd om konsumtionsföreningsrörelsens under de senaste åren ökade soliditet.

Förbundets kongress hade förutom de regelbundet återkommande frågorna om granskning av styrelsens förvaltning, ansvarsfrihets beviljande och överskottets fördelning egentligen endast en fråga av större intresse för kooperationen att handlägga, nämligen en anhållan om inträde i förbundet från Kiruna arbetares handelsaktiebolag, vilket företag, som senaste år haft en omsättning på c:a 1 million kronor, hittills på grund av bolagsformen varit förhindrat att vinna anslutning till den kooperativa centralorganisationen. Ansökan beviljades av kongressen på vissa villkor, bl. a. att förräntningen av aktiekapitalet skulle begränsas till högst 5 % och att styrelsen inom tre år skulle förelägga bolagsstämman förslag till bolagets ombildande till ekonomisk förening med antagande av förbundets mönsterstadgar.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1915.

(Preliminär redogörelse.)

Första och andra kvartalen.

Under förra hälften av år 1915 hava, enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter, inträffat 31 arbetsinställelser, varav 2 påbörjade under januari, 1 under februari, 4 under mars, 11 under april, 6 under maj och 7 under juni. Det osedvanligt låga antalet konflikter vittnar tydligt om det under halvåret rådande säregna ekonomiska läget. Av arbetsinställelserna voro 2 lockouter, återstoden strejker. Antalet berörda arbetsgivare utgjorde 37 och antalet arbetare 2 000.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de ifrågavarande 31 arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp.	Antal arbetsinställelser.	Antal berörda arbetsgivare.	Antal berörda arbetare.
Malmbrytning och metallindustri	5	5	705
Jord- och stenindustri	3	3	69
Trävaruindustri	2	2	173
Textil- och beklädnadsindustri	1	1	17
Läder-, hår- och gummivaruindustri	1	1	300
Kemisk-teknisk industri	2	2	72
Byggnadsverksamhet	13	19	344
Land- och sjötransport	3	3	309
Jordbruk	1	1	11
Summa	**31**	**37**	**2 000**

Antalet på grund av konflikterna *förlorade arbetsdagar* har approximativt beräknats till c:a 40 000.

Arbetsgivarna voro i 20 fall *organiserade* och i 11 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde i 25 fall helt eller delvis facklig organisation; i 6 fall voro de däremot oorganiserade.

Av arbetsinställelserna, som samtliga haft lokal karaktär, hava 6 inträffat i Älvsborgs län, 4 i vartdera av Göteborgs och Gävleborgs län, 2 i Stockholms stad samt vartdera av Östergötlands, Jönköpings, Hallands och Jämtlands län samt en i vartdera av Kalmar, Kronobergs, Blekinge, Malmöhus, Skaraborgs, Västmanlands och Norrbottens län.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Första och

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr.	1. Början.	2. Slut.	3. Varaktighet i dagar.	4. Karaktär.	5. Fack.	6. Ort.	7. Tvistepunkt.
1	25 jan.	26 jan.	1	Strejk.	Spinneriarbetare (förläggare).	Norrköping.	Begäran om en enligt a:s uppfattning i gällande riksavtal föreskriven löneförhöjning.
2	25 jan.	2 febr.	9	Strejk.	Cementgjuteriarbetare.	Skövde.	Missnöje med ag:s åtgärd att anställa en verkmästare.
3	26 febr.	4 mars.	7	Strejk.	Arbetare vid linoleummattfabrik.	Göteborg.	Löncsänkning.
4	5 mars.	14 april.	40	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Nödinge (Älvsborgs l.).	Begäran om arbetstidens förkortning från 12 till 8 timmar vid skiftarbete.
5	6 mars.	12 april.	38	Strejk.	Kasernbyggnadsarbetare.	Borås.	Missnöje på grund av upprepade dröjsmål med lönernas utbetalande.
6	10 mars.	19 april.	40	Lockout.	Sågverksarbetare.	Söderhamn.	Av ag. föreslagna modifikationer i fråga om arbetsprisen.
7	10 mars.	14 maj.	66	Strejk.	Stenhuggare.	Vånevik (Kalmar l.).	Tolkning av prislista.
8	6 april.	8 april.	2	Strejk.	Jordbruksarbetare.	Heagård (Hallands l.).	Förkortning av arbetstiden m. m.
9	6 april.	8 maj.	33	Strejk.	Murare.	Nässjö.	Ag:s underlåtenhet att följa gällande avtal och prislista m. m.

i Sverige, påbörjade under år 1915.

andra kvartalen.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Löpande årsnr.
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat.	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar.	
berörda arbetsgivare.	strejkande arbetare.	utestängda arbetare.	arbetsgivare.	arbetare.				
1	17	—	Ja.	Delvis.	A. återgingo på förutvarande villkor, men mot löfte att efter hand erhålla annat, högre avlönat arbete.	a.		1
1	10	—	Nej.	Nej.	De strejkande återgingo till arbetet eller ersattes med nya a.	ag.		2
1	18	—	Nej.	Nej.	Ag:s villkor.	ag., a.		3
1	105	—	Ja.	Delvis.	A. återgingo till arbetet, utan att hava fått sina fordringar beviljade.	ag., a.	[4]) En del av de i kol. 9 upptagna a. voro enl. a:s uppgift endast indirekt berörda av konflikten.	4
1	23	—	Nej.	Delvis.	Avskedande av en verkmästare, vars försumlighet förorsakat konflikten.	ag.	[5]) Uppgörelse i den egentliga tvistefrågan träffades redan efter 3 dagar. Konfliktens biläggande fördröjdes på grund av att ej samtliga a. omedelbart återtogos i arbete.	5
1	—	162	Ja.	Delvis.	Nytt avtal upprättades, i huvudsaklig överensstämmelse med förut gällande prislista, vilken a. önskat oförändrat prolongera.	ag., a.	[6]) *Statens förlikningsman medlade.*	6
1	18	—	Ja.	Ja.	Arbetet återupptogs på villkor, att förhandlingar för tvistefrågans slutgiltiga lösning senare skulle inledas.	ag., a.		7
1	11	—	Nej.	Nej.	De strejkande återgingo till arbetet eller ersattes med nya a.	ag. k.ordf.	[8]) A. voro lagstadda.	8
1	5	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar bevilviljades.	ag., a.	[9]) 26 hantlangare indirekt berörda.	9

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Första och

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr.	1. Början.	2. Slut.	3. Varaktighet i dagar.	4. Karaktär.	5. Fack.	6. Ort.	7. Tvistepunkt.
10	7 april.	22 april.	15	Strejk.	Snickeriarbetare.	Östersund.	Ag:s underlåtenhet att utbetala avlöning i avtalsenlig ordning.
11	7 april.	1 juli.	86	Strejk.	Glasbruksarbetare.	Hovgård (Kronob. l.).	Begäran om återtagande av en avskedad a.
12	15 april.	19 april.	5	Strejk.	Stuveriarbetare.	Göteborg.	A:s fordran att få gå i land under frukostrasten.
13	16 april.	10 maj.	25	Strejk.	Rörläggare m. fl. byggnadsarbetare.	Vänersborg.	Löneförhöjning.
14	22 april.	23 april.	1	Strejk.	Vägbyggnadsarbetare.	Laholm.	Löneförhöjning.
15	22 april.	26 juni.	66	Lockout.	Arbetare vid stålpressningsfabrik.	Olovström (Blek. l.).	A:s vägran att godkänna av ag. framlagda förslag till ackordsprislistan.
16	26 april.	8 maj.	13	Strejk.	Cementarbetare o. a. byggnadsarbetare.	Vänersborg.	Löneförhöjning.
17	29 april.	10 maj.	12	Strejk.	Banarbetare vid järnväg.	Trollhättan —Nygård.	Löneförhöjning.
18	29 april.	25 maj.	27	Strejk (och lockout).	Hantlangare vid mekanisk verkstad.	Landskrona.	Löneförhöjning.
19	1 maj.	—	—	Strejk (blockad).	Stuveriarbetare.	Hudiksvall.	A:s anspråk att vara delägare i stuverifirman och vägran att ingå kollektivavtal med ag.

i Sverige, påbörjade under år 1915. (Forts.)

andra kvartalen.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Löpande årsnr.
Känt högsta antal			Organiserade					
berörda arbetsgivare.	strejkande arbetare.	utestängda arbetare.	arbetsgivare.	arbetare.	Resultat.	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar.	
1	11	—	Nej.	Ja.	Ag. förband sig att följa det å orten gällande kollektivavtalet.	a.	[10]) Ag. hade efter firmans ombildning till bolag ej ansett sig skyldig följa det av honom förut godkända avtalet. *Statens förlikningsman medlade.*	10
1	35	—	Ja.	Delvis.	Ag:s villkor.	ag.,	[11]) A. hade avskedats för vägran att avsluta ett arbete, som ej blivit färdigt före den ordinarie arbetstidens slut.	11
1	c:a 200	—	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	ag., a., omb.	[12]) Arbetsnedläggelsen omfattade endast ett par timmar varje morgon (före frukost). A. hade under vintern kommit i åtnjutande av den begärda förmånen, som sedan indragits.	12
1	22	—	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.		13
1	15	—	Nej.	Nej.	Ag:s villkor.	magistrat, a.		14
1	—	450	Ja.	Ja.	Sv. verkstadsförening ålade ag., jämlikt gällande riksavtal, att upphäva lockouten.	ag., a.	[15]) *Statens förlikningsman medlade.* Tvist om ackordspris hade vid fabriken pågått sedan början av år 1914. (Jfr Arbetsinställ. 1914, nr 8.)	15
2	22	—	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.		16
1	22	—	Ja.	Nej.	A. tillerkändes vissa, efter ålder och anställningstid avmätta löneförhöjningar.	ag.	[17]) A:s fordringar hade redan före strejken delvis beviljats.	17
1	10	9	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.	[18]) 7 smeder indirekt berörda. Dessutom blevo enligt a:s uppgift 9 a. utestängda på grund av vägran att arbeta i de strejkandes ställe.	18
1	100	—	Ja.	Ja.	Konflikten olöst; frågan om ag:s och a:s inbördes ställning är föremål för rättegång.	ag.	[19]) Stuverifirman uppgives av a. vara ett kooperativt företag och dess innehavare följaktligen allenast representant för a:s organisation.	19

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Första och

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr.	1. Början.	2. Slut.	3. Varaktighet i dagar.	4. Karaktär.	5. Fack.	6. Ort.	7. Tvistepunkt.
20	7 maj.	—	—	Strejk.	Arbetare vid grustag.	Lärje (Göt. o. Boh. l.).	Löneförhöjning.
21	13 maj.	juli.	—	Strejk.	Målare.	Nässjö.	Löneförhöjning.
22	20 maj.	—	—	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Norberg (Västm. l.).	Löneförhöjning.
23	25 maj.	27 maj.	2	Strejk.	Hamnbyggnadsarbetare.	Piteå.	Löneförhöjning.
24	27 maj.	8 juni.	12	Strejk.	Sågverks- och kolugnsarbetare.	Grötingsjö (Jämtl. l.).	Löneförhöjning.
25	4 juni. 19 juni.	11 juni. 5 juli.	7 18	Strejk.	Byggnadsgrovarbetare.	Vänersborg.	Utbetalande av ackordsöverskott. Arbetets ledning och fördelning m. m.
26	7 juni.	14 juni.	8	Strejk.	Grundläggningsarbetare.	Sandviken (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
27	10 juni.	9 aug.	61	Strejk.	Murare.	Stockholm.	Begäran om ersättning för väntetid (genom brist på material förlorad arbetstid).
28	12 juni.	17 juni.	5	Strejk.	Lastningsarbetare.	Göteborg.	Tvist om timlönen vid visst arbete.
29	14 juni.	15 juni.	1	Strejk.	Skofabriksarbetare.	Stockholm.	Lönesänkning.
30	16 juni.	20 juni.	4	Strejk.	Arbetare vid hästskofabrik.	Hofors (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
31	28 juni.	12 juli.	14	Strejk.	Gruvarbetare.	Nartorp (Österg. l.).	Löneförhöjning.

i Sverige, påbörjade under år 1915. (Forts.)

andra kvartalen.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Löpande årsnr.
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat.	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar.	
berörda arbetsgivare.	strejkande arbetare.	utestängda arbetare.	arbetsgivare.	arbetare.				
1	17	—	Nej.	Ja.	Arbetet, som avsåg en leverans till Göteborgs stad, övertogs direkt av hamnstyrelsen.	ag., a.	[20]) Arbetsplatsen blockerades av de strejkandes syndikalistiska organisation, även sedan staden övertagit arbetet.	20
6	21	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades av 2 ag., hos vilka flertalet av de strejkande därefter erhöllo arbete.	ag., a.		21
1	12	—	Ja.	Ja.	Det igångsatta byggnadsarbetet uppsköts tills vidare.	ag., a.	[23]) *Ag. var Piteå stad.* Konflikten synes ha vållats därigenom, att a. ej ville avvakta, att deras fordringar förelades stadens hamndirektion.	22
1	59	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	ag.		23
1	54	—	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades delvis.	a.	[24]) *Statens förlikningsman medlade.*	24
1	13	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a. omb.		25
1	55	—	Ja.	Delvis.	Ag:s villkor.	ag.	[27]) *Statens förlikningsman medlade.* Ag. var entreprenör hos Stockholms stadshusnämnd, vilken såsom ansvarig för anskaffande av material ålades utbetala ersättningen till a.	26
1	15	—	Ja.	Ja.	Tvisten hänsköts till en skiljenämnd, som tillerkände a. den yrkade ersättningen.	—		27
1	9	—	Nej.	Delvis.	Överenskommelse träffades om arbetets utförande på ackord.	ag.	[28]) Den av a. fordrade timlönen hade för undvikande av arbetsinställelse förut vid ett tillfälle beviljats av ag.	28
1	c:a 300	—	Ja.	Ja.	Förutvarande löner bibehöllos.	a.		29
1	56	—	Ja.	Delvis.	Arbetet upptogs på förutvarande villkor, men mot löfte om löneförhöjning, så snart a. vunnit nödig färdighet i arbetet.	ag., a.	[30]) Konfliktens utbrott synes hava berott på att a:s fordringar på grund av ag:s bortavaro ej omedelbart kunde upptagas till behandling.	30
1	125	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades med vissa modifikationer.	a., ag.	[31]) *Statens förlikningsman medlade.*	31

Arbetsinställelsernas *huvudorsaker* och *resultat* framgå av nedanstående sammanställning:

Huvudorsaker.	Resultat.						
	Arbetsgivarens villkor.	Arbetarnas fordringar.	Kompromiss. Huvuds. ag:s villk.	Huvuds. a:s fordr.	Lika eftergift.	Oavgjort.	Summa.
Begäran om löneförhöjning	2	3	2	4	2	2	15
Lönesänkning	1	2	—	—	—	—	3
Andra lönefrågor	—	3	—	—	—	—	3
Organisationsspörsmål	—	1	—	—	—	1	2
Arbetstiden	2	—	—	—	—	—	2
Personliga förhållanden	1	1	—	—	1	—	3
Arbetares antagande och avskedande	1	1	—	—	—	—	2
Tolkning av avtal	—	—	—	1	—	—	1
Summa	7	11	2	5	3	3	31

Av de konflikter, vilka betecknats som oavgjorda, har en slutat därmed, att arbetet tills vidare blivit inställt, och en medfört, att arbetet övertagits av annan arbetsgivare. I ett fall har konflikten blivit föremål för rättegång, vilken ännu ej är avgjord.

Statens förlikningsmän hava i 6 fall medverkat vid biläggande av konflikter. I ett fall har tvistefrågan avgjorts genom *skiljedom.*

För övrigt kan anmärkas, att, enligt de föreliggande uppgifterna, 12 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 19 fall några dylika icke ägde rum.

Avtals- eller kontraktsbrott hava enligt endera eller båda parternas uppgift förekommit i ej mindre än 12 fall. I 2 fall beskylla parterna varandra ömsesidigt för avtalsbrott, övriga fall gälla 3 avtalsbrott från arbetsgivarnas och 7 från arbetarnas sida. Arbetarnas avtalsbrott uppgivas i 5 fall hava bestått i, att arbetet nedlagts i strid mot gällande kollektivavtal. De strejkande uppgivas vidare hava varit i ett fall lagstadda och i ett fall bundna av skriftliga personliga avtal, medan i återstående tvenne fall avtalsbrotten synas inskränka sig till, att arbetarna begärt högre lön, än förut muntligen överenskommits. Arbetsgivarnas avtalsbrott uppgivas i 3 fall hava bestått i underlåtenhet att i fråga om löner o. d. följa gällande kollektivavtal, i ett fall i avtalsstridig lockout, och i ett fall däri, att arbetsgivaren i strid mot muntligt löfte sänkt gällande ackordspris.

Vidkommande här redovisade konflikter hava uppgifter inkommit från båda parterna i 15 fall, endast från arbetare i 6 fall samt endast från arbetsgivare i 9 fall. För en konflikt föreligger ännu ej redogörelse från någondera av de direkt berörda parterna.

Yrkesinspektionens verksamhet

under *april—juni* år 1915.

Inspektionsfrekvensen har även under tiden april—juni lidit någon minskning på grund av att dels två underinspektörer av sjukdom under sammanlagt tre månader varit förhindrade att tjänstgöra, dels en underinspektör under hela kvartalet varit inkallad till militär tjänstgöring.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för april—juni 1915.

Antal	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören.	Yrkesinspektrisen.	Summa.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.			
inspekterade arbetsställen	87	137	119	95	186	95	114	138	73	15	109	**1 168**
med sammanlagt antal arbetare	8 660	7 942	2 236	4 701	5 068	5 219	5 185	5 897	4 365	338	3 228	**52 839**
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.) . .	7 653	23 175	6 910	10 324	7 441	16 104	33 053	26 917	47 141	621	—	**179 339**
inspektions- och resedagar: för yrkesinspektören .	56	35	32	33	57	49	43	39	50	23	41	**458**
» assistent	10	26	5	13	11	5	6	3	1	—	12	**92**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	21	116	58	46	119	68	49	86	68	22	14	**667**
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	13	44	23	43	36	46	26	71	45	3	—	**350**
mindre » . . .	95	114	67	61	97	133	84	99	128	2	—	**880**
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	—	5	—	1	1	1	1	8	3	—	—	**20**
mindre » . . .	—	—	—	8	—	3	—	—	—	—	—	**11**
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	67	59	10	20	132	41	16	3	—	—	—	**348**
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	353	476	312	304	920	764	539	707	588	2	—	**4 965**
därav med dödlig utgång	5	6	5	2	4	7	7	5	14	—	—	**55**
framställning till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd . . .	3	—	—	3	—	2	—	6	—	—	—	**14**
anmälningar till åtal . .	—	—	1	10	13	39	9	2	1	—	1	**76**
lämnade eftergifter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för april—juni 1915.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	161	44	200	376	162	200	82	45	**1 270**
Använda eff. hästkrafter . .	—	3 530	804	3 388	5 077	2 540	2 182	829	578	**18 928**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	16	11	47	24	213	109	30	112	47	**609**
Sysselsatta arbetare	69	43	113	65	448	195	69	182	121	**1 305**
Använda eff. hästkrafter . .	49	33	162	67	278	150	77	334	141	**1 291**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	48	28	212	114	218	158	101	192	59	**1 130**
Sysselsatta arbetare	683	220	960	351	792	1 550	151	398	162	**5 267**
Använda eff. hästkrafter . .	151	131	2 874	2 334	3 869	507	2 284	3 971	964	**17 085**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**64**	**200**	**303**	**338**	**807**	**429**	**331**	**386**	**151**	**3 009**
Sysselsatta arbetare	**752**	**263**	**1 073**	**416**	**1 240**	**1 745**	**220**	**580**	**283**	**6 572**
Använda eff. hästkrafter . .	**200**	**3 694**	**3 840**	**5 789**	**9 224**	**3 197**	**4 543**	**5 134**	**1 683**	**37 304**
Inspektions- och resedagar . . .	22	57	80	80	182	108	70	101	52	**752**
Lämnade skriftliga meddelanden	—	31	45	40	32	67	12	38	3	**268**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	2	52	90	93	64	20	17	23	10	**371**
mindre »	2	24	66	55	37	33	42	26	16	**301**

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för april—juni 1915.

Antal	Bergmästaren i						Summa.
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
	distriktet.						
inspekterade arbetsställen	3	6	8	9	2	4	**32**
med sammanlagt antal arbetare	1 346	323	595	506	191	1 250	**4 211**
» » kraftbelopp (eff. hkr.) . . .	9 067	1 380	4 041	1 071	605	1 471	**17 635**
inspektions- och resedagar: för bergmästaren	7	7	2	12	2	5	**35**
» gruvingenjören	—	—	6	—	—	—	**6**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	1	—	2	—	—	1	**4**
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar eller kranar	—	—	—	—	—	—	—
inkomna anmälningar om olycksfall	62	118	27	87	22	133	**449**
därav med dödlig utgång	1	2	—	1	—	—	**4**
lämnade eftergifter	1	—	—	—	—	—	**1**

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

83. Under arbete med jordschaktning skadade sig en arbetare P. så svårt, att han avled efter fem dagar. P. var sysselsatt med att spetta jord från övre kanten av en rörledningsgrav och stod därvid med ryggen vänd mot en annan grav, då spettet slant och han föll baklänges ned i sistnämnda grav, som var 3 m. djup. Tillskyndande kamrater buro upp honom och forslade honom i ambulansvagn till lasarettet, där han, som ovan nämnts, avled. Dödsorsaken var brott av ryggraden.

84. En sågverksarbetare E. skadades under arbete så svårt, att han avled samma dag. E., som hade sitt arbete utanför såghuset, inkom på olycksdagen i sågen och önskade arbeta sig varm, emedan han frös. I detta syfte närmade han sig sågen, en dubbel cirkelsåg med rörligt matarbord, och besteg bordet, som för tillfället var urkopplat, för att med en yxa löshugga en »bak», som sågklingan icke räckt till att skära ifrån. Under arbetet vände han ryggen till klingan, som befann sig på ett avstånd av c:a 1·3 m. från stockändan. Kamraterna sågo honom taga ett steg bakåt med vänstra benet, varvid foten kom i beröring med klingan. E. förlorade då jämvikten och föll över klingan, som klippte av vänstra foten och sargade honom svårt å låret och ryggen. Han lades skyndsamt i en vagn och kördes till närmaste lasarett, men var vid framkomsten redan död genom förblödning. Förbandsartiklar saknades helt och hållet. Över klingan var anbragt ett träskydd, som dock ej var tillräckligt långt, varför yrkesinspektören påyrkat skyddets förlängande.

85. Under arbete med sågning av plank vid cirkelsåg skadades en arbetare R. så svårt, att han avled följande dag. En stock hade matats igenom sågen och en planka sålunda avskilts, och omedelbart efter lössågningen fattades plankan av klingans tänder och slungades med våldsam fart mot R., som träffades i högra sidan av kroppen så hårt, att han genast sanslös föll till golvet. Vid undersökning å lasarettet, dit han omedelbart forslades, befanns han hava erhållit brott å överarmen och skallens bas. Både skyddstak och klyvkniv funnos vid klingan, ehuru kniven satt väl långt bakom densamma. Huruvida sistnämnda omständighet varit den direkta orsaken till olyckan har icke kunnat utrönas. Kniven skulle emellertid flyttas närmare klingan.

86. En järnvägsarbetare A. blev under arbete vid decauvillevagn skadad till döds. Vagnen, som var fylld med jord, skulle tömmas från banvallen, varvid tillgick så, att, sedan vagnen med kedjor fastgjorts vid spåret, tippades korgen. För att hindra vagnen att stjälpa, hade A. och en annan arbetare R. beordrats att med tillhjälp av en 4 m. lång stång, fastsatt i vagnens underrede, »väga emot». R., som stod närmast vagnen, höll emot med händerna, men A. lade sig med magen tvärs över stångens yttre ända. Trots allt stjälpte vagnen ändå vid tippningen, och stången beskrev en båge med påföljd att A. slungades över banvallen ned på ett stenrös, c:a 8 m. under banvallens nivå. R. däremot släppte sitt tag och blev oskadad. Tillkallad läkare konstaterade hjärn- och ryggmärgsskador, varav döden nästan omedelbart torde hava följt. Skulden till olyckan torde i detta fall få till en del läggas på den förolyckade.

87. Under rempåläggning vid ett järnbruk blev en masmästare E. svårt skadad med påföljd att döden inträdde efter c:a 20 minuter. Transmissionerna vid bruket, som stod under ombyggnad, voro försedda med provisoriska skyddsräck och skriftligt förbud fanns mot att under transmissioners gång av- och pålägga remmar. A. skulle,

trots förbudet, pålägga en rem utan att stoppa motorn, och använde för detta ändamål en träläkt, som torde kommit emot remskivans ekrar med den påföljd, att A. av läkten erhöll ett hårt slag mot bröstet och ena tinningen. Olyckan torde således få tillskrivas den skadades egen oförsiktighet.

88. En arbetare E. vid en sulfitfabrik skulle med händerna pålägga en rem på en remskiva, belägen på en under taket gående axelledning. Från ena sidan i arbetslokalen gick en trappa med plattform upp till transmissionen, som sålunda var lätt åtkomlig. Utanför remskivan sträckte sig den frilöpande axeländan, som över ett år tidigare bestämts att borttagas, och över denna axelända lutade sig E. under försök att »skjuva» över remmen på remskivan. Därvid fastnade hans kläder i axeländan och han drogs med axeln, som gjorde c:a 85 varv per minut. En tillskyndande kamrat fann E. död på golvet, fullkomligt naken och med högra armen avsliten. Yrkesinspektören har föreskrivit betryggande åtgärder mot ett upprepande av olycksfallet samt föranstaltat om uppsättande av varningstavlor, innehållande bl. a. förbud mot av- och påläggning av remmar under transmissionernas gång.

89. En fabriksarbetare K. ådrog sig under rempåläggning så svåra skador att döden följde en kvarts timme senare på sjukhuset, dit han omedelbart forslats. En kamrat A. stod vid sin arbetsmaskin, då drivremmen till denna föll av skivan, varför A. ämnade stoppa elektromotorn för att pålägga remmen. K. rusar då oombedd fram för att hjälpa A. med rempåläggningen och knuffar i förbifarten undan A., som sålunda icke hann stoppa motorn. Remmen, som på något vis hängt sig fast i axeln, började linda upp sig kring densamma och drog samtidigt in K., som följde med runt några varv, tills transmissionen hann avstannas. Han hade då fått 4 revben intryckta och armar och ben knäckta. Yrkesinspektören föreskrev i möjligaste mån betryggande åtgärder mot ett upprepande av olycksfallet och förelade arbetsledningen att uppsätta tydliga anslag, innehållande förbud mot rempåläggning under transmissioners gång. Olyckan torde få tillskrivas K:s egen oförsiktighet.

90. Under flottningsarbete drunknade en pojke A., som ännu icke fyllt 13 år. Han hade blivit satt att utföra s. k. strandrensningsarbete och var under arbetet tvungen att i en rank ekstock ro mellan flötvirke över till andra stranden, varvid han förlorade jämvikten, föll över bord och drunknade. De på stranden tillskyndande äldre kamraterna kunde icke uppbringa någon farkost, varför räddning blev omöjlig. Arbetsgivaren blev med anledning av det inträffade anmäld till åtal.

91. Under ombyggnadsarbete vid en kvarn skulle en gammal hjulstock borttransporteras medelst lyftkran. Under lyftningen slirade kättingen och stocken föll ned samt krossade högra benet på en arbetare H. Kamraterna forslade honom först till läkare och sedan till lasarettet, vilka transporter synas hava försämrat hans tillstånd, så att han avled två dagar efter olyckshändelsen.

92. Under utlastning av massabalar i massamagasinet vid en sulfitfabrik dödades tvenne arbetare B. och E., den senare endast 14 år gammal. Utlastningen tillgick så, att balarna, vilka lågo i staplar om 20 stycken till en höjd av c:a 7·5 m., nedstörtades skotvis för att undan för undan forslas ur magasinet medelst magasinskärra. B. var sysselsatt med att stapla balar på kärran, under det att E. märkte desamma, då plötsligt från en stapel på 14 balar 8 av dessa rasade ned över de båda arbetarna, varvid bådas huvuden krossades och döden ögonblickligen följde. Yrkesinspektören förordar, för undvikande av dylika ras, att balarna inläggas med förband mellan skoten.

93. En skogsarbetare K. fanns en dag av kamrater liggande död å arbetsplatsen. Av företagen polisundersökning framgick, att K. fällt ett träd, som i fallet kommit

emot en ledning för högspänd elektrisk ström och rivit ned densamma. Vid försök att lösgöra ledningen från trädet hade K. blivit dödad av den elektriska strömmen. Vid besiktning av hans kropp syntes inga tecken till yttre våld, men befanns hudfärgen å huvudet vara blåaktig samt insidan av händerna något brända.

94. Under arbete vid en brobyggnad blev en gråstensmurare E. överkörd och dödad av ett passerande bantåg. Han hade från banvallen gått upp på själva banan på väg till en cementblandare för att hämta cement, och blev genom två signaler från lokomotivet uppmärksamgjord på tågets ankomst men hann ej undan, utan blev kullkastad på rälsen och fick huvudet krossat av hjulen. Att E. ej genast märkte tåget berodde dels därpå, att banan vid olycksfallsplatsen lutar något utför, så att ångan där brukade avstängas å lokomotivet, dels på det buller, som åstadkoms av ett i närheten arbetande mudderverk. Med anledning av det inträffade har arbetsledningen låtit utsätta vakter å ömse sidor om arbetsstället vid banan.

Kortare meddelanden.

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i Danmark under år 1913.[1] Under år 1913 inträffade i Danmark 74 arbetsinställelser mot 64 föregående år och 78 i medeltal åren 1900—1911. Antalet berörda arbetsgivare utgjorde 976 och antalet arbetare 9 354 mot 213 arbetsgivare och 4 082 arbetare år 1912 samt 3 494 arbetsgivare och 29 284 arbetare år 1911. Frånsett sistnämnda år, uppvisar emellertid redogörelseåret högre siffror än något föregående år sedan 1900. Samtliga arbetsinställelser voro strejker; arbetsgivarna synas i Danmark, liksom i Sverige, iakttagit en genomgående defensiv hållning under år 1913. Antalet förlorade arbetsdagar har beräknats till 220 650, ett antal, som understiger motsvarande siffror för åren 1911, 1907 och 1905 samt endast obetydligt överstiger 1900 års summa, men är högre än de övriga mellanliggande åren.

Arbetsinställelsernas varaktighet var i 28 fall mindre än en vecka, i 39 fall mellan en vecka och tre månader samt i 1 fall längre tid; för 6 arbetsinställelser saknas uppgift.

Ej mindre än 35 av konflikterna voro förlagda till Köpenhamn; 31 strejker kommo på övriga städer och endast 4 på landsbygden; härtill komma 4 arbetsinställelser, som sträckte sig över hela landet.

Som konfliktorsak angives i 37 fall lönefrågor, i 1 fall fråga om arbetstiden, i 9 fall fråga om arbetets anordning, i 16 fall personliga förhållanden, i 3 fall organisationsfrågor samt i 8 fall andra orsaker.

Statens förlikningsman anlitades för medling i 9 fall (mot 5 år 1912 och 15 år 1911).

(Statistisk aarbog, 1914.)

Arbetsinställelser i Nederländerna åren 1913 och 1914.[2] Den nederländska statistiken för år 1913 uppvisar det största antalet arbetsinställelser, som dittills förekommit: 400 strejker och 27 lockouter. År 1914 inträffade åter enligt föreliggande preliminära uppgifter endast 248 strejker och 19 lockouter. Den avsevärda nedgången är naturligen i främsta rummet att tillskriva krigsutbrottet; under månaderna augusti—december utbröto endast 19 strejker och ingen

[1] Jfr »Soc. Meddel.» 1908, sid. 150; 1911, sid. 306, 789; 1912, sid. 251, 674; 1913, sid. 665.
[2] Jfr »Soc. Meddel.» 1914, sid. 52.

enda lockout. Antalet genom arbetsinställelserna förlorade arbetsdagar uppgick år 1913 till c:a 549 000, varav bortåt 46 000 kommo på av strejker indirekt berörda arbetare; största förlusten träffade gruppen fiskeri, där över 100 000 dagsverken gingo förlorade genom en enda strejk (bland trålbesättningar). För år 1914 saknas ännu dylika uppgifter.

Strejkerna berörde 1 878 arbetsgivare år 1913 och 824 år 1914; antalet strejkande uppgick till resp. 23 990 och 13 878.

Byggnadsverksamheten var båda åren den näringsgren, som räknade största antalet strejker: 106 år 1913 och 70 år 1914; inom livsmedelsindustrien inträffade resp. 40 och 19, inom jordbruket 42 och 17 samt bland transportarbetarna 37 och 31 strejker.

Såsom uteslutande eller bidragande konfliktorsak har uppgivits:

	1913.	1914.		1913.	1914.
Begäran om löneförhöjning .	262 fall	166 fall	Företräde för organiserade arbetare	4 fall	9 fall
Lönesänkning	24 »	26 »	Arbetares avskedande	38 »	27 »
Andra lönefrågor	89 »	57 »	Arbetets anordning	7 »	18 »
Arbetstiden	84 »	50 »	Begäran om kollektivavtal . . .	39 »	34 »
Föreningsrätten	10 »	10 »	Andra orsaker	101 »	54 »

Arbetsinställelsernas resultat belysas av nedanstående sammanställning:

Resultat:	Procent av samtliga strejker.				Procent av samtliga strejkande.			
	1911.	1912.	1913.	1914.	1911.	1912.	1913.	1914.
Arbetarnas fordringar	19·7	24·4	23·2	20·4	7·6	27·5	12·2	—
Arbetsgivarnas villkor	29·3	30·2	29·5	35·1	50·9	32·4	28·3	—
Kompromiss	43·9	41·6	40·4	34·3	39·6	39·3	58·6	—
Okänt eller oavgjort	7·1	3·8	6·9	10·2	1·9	0·8	0·9	—

Rörande arbetarnas fördelning i förevarande hänseende äro uppgifter för 1914 ännu ej tillgängliga.

Lockouterna omfattade sammanlagt 404 arbetsgivare och 6 167 arbetare år 1913 samt 272 arbetsgivare och 1 282 arbetare år 1914. Bland konfliktorsaker nämnes fråga om löneförhöjning i 13 fall år 1913 och 8 fall år 1914, lönesänkning i 3 fall (1913), andra lönefrågor i 10 resp. 2 fall, tvist om arbetstiden i 10 resp. 6 fall, fråga om föreningsrätten i 5 resp. 1 fall samt fråga om kollektivavtal i resp. 7 och 4 fall, varjämte fråga om arbetets anordning och andra orsaker i enstaka fall anförts som uteslutande eller bidragande orsak. Som sympatilockouter betecknas 1 konflikt år 1913 och 5 år 1914.

Byggnadsindustrien var även i fråga om lockouterna den starkast representerade yrkesgruppen antalet arbetsinställelser utgjorde 7 år 1913 och 4 år 1914.

De med lockouterna avsedda villkoren lyckades arbetsgivarna genomdriva i 6 fall år 1913 och 7 fall år 1914; kompromiss åvägabraktes i resp. 24 och 11 fall, varemot arbetarna endast vid en lockout vardera året lyckades helt hävda sin ståndpunkt. Vid 2 lockouter år 1913 är resultatet obekant.

(Maandschrift van het Centraal bureau voor de statistiek.)

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna sju månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 126 684 (123 152 under motsvarande tid år 1914). Under samma tid hava 6 704 olycksfall anmälts till anstalten (6 135 år 1914). Till begravningshjälp för 35 dödsfall har utanordnats 2 100 kronor (år 1914 för 35 dödsfall 2 160 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har ut-

anordnats 185 992 kronor (173 503 kronor år 1914) samt för sjukhjälpsersättningar 200 698 kronor (179 720 kronor år 1914), tillsammans 388 790 kronor (355 383 kronor år 1914). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 60 (37 år 1914). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 229 fall (271 år 1914), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 563 fall (4 179 år 1914).

Ny norsk sjukförsäkringslag. Den 6 aug. 1915 promulgerades en ny lag om sjukförsäkring att gälla från den dag konungen bestämmer. Lagen överensstämmer i huvudsak med den förut gällande. Bland förändringar förtjäna följande framhållas.

Undantagna från försäkringsskyldigheten äro personer, vilkas årsinkomst överstiger kr. 1 600 på landet och kr. 1 800 i stad (förut kr. 1 200 o. 1 400 resp.). Rätt till frivillig försäkring tillkommer personer under samma inkomstgränser. — Moderskapshjälp utbetalas till sjukförsäkrad kvinna med minst 1 kr. om dagen för 2 veckor före och 6 veckor efter nedkomsten samt till sjukförsäkrad mans hustru med 30 kr. för varje barnsäng. Dessutom lämnas fri barnmorskehjälp. — Antalet efter årsinkomst och sjukhjälpsbelopp ordnade klasser har ökats från 4 till 5.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under juni 1915. Den i allt större omfång försiggående värvningen och efterfrågan på arbetskraft för att utföra beställningar för de förbundna arméernas räkning hava medfört brist på arbetskraft inom många industrier, och arbetslöshet förekom egentligen blott inom några få lyxvaruindustrier. Överflyttning från ett yrke till ett annat och manlig arbetskrafts ersättande med kvinnlig är allt vanligare.

Vid kolgruvorna rådde fortfarande god arbetstillgång och den reducerade arbetsstyrkan fick arbetstiden väsentligt förlängd. Inom tackjärns- samt järn- och stålindustrierna var arbetstillgången alltjämt god, och inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetades fortfarande, liksom de närmast föregående månaderna, under högtryck. Järnblecksindustrien förbättrades ytterligare, och de övriga metallindustrierna voro mycket livaktiga med övertidsarbete i stor utsträckning till följd av beställningar för statens räkning. Inom bomullsväverierna förmärktes någon nedgång, och spinnerierna berördes av bristen på manlig arbetskraft. De övriga textilindustrierna företedde föga förändring. Läder- och skoindustrierna ävensom konfektionsskrädderierna hade full sysselsättning med beställningar för arméns behov. Inom beställningsskrädderierna, ävensom vid skjort- och kragfabrikerna gjorde sig nedgång gällande. Inom de övriga beklädnadsindustrierna var arbetstillgången tämligen god i det stora hela och företedde föga förändring.

Trots inskränkt byggnadsverksamhet var arbetslösheten bland byggnadsarbetarna obetydlig till följd av stark värvning. Inom möbelindustrien rådde tämligen goda konjunkturer. Näringsämnesindustrien var fortfarande mycket livaktig, under det att fiskeriet ogynnsamt påverkades av kriget. Bristen på arbetskraft inom lantbruket, som under de föregående månaderna gjort sig kännbart gällande, minskades i norra England och Skottland. Bland hamnarbetarna var arbetstillgången fortfarande god utom på ostkusten och på Irland. Inom handelsflottan fortsatte bristen på manskap att göra sig gällande.

En direkt jämförelse med läget på arbetsmarknaden motsvarande tid föregående år försvåras i hög grad av de genom kriget framkallade speciella förhållandena. Inom järn- och stål-, maskin-, skeppsbyggnads-, ylle-, trikå-, sko-, läder-, konfektions- och näringsämnesindustrierna var arbetstillgången betydligt bättre. En stark reduktion av arbetsstyrkan förekom inom kolgruvedriften och byggnadsindustrien. Även inom vissa grenar av textilindustrien samt inom glas-, lervaru- och tegelindustrierna hava arbetsstyrkorna av denna anledning minskats, men genomsnittsförtjänsten för de inom yrket kvarstående var större än motsvarande tid föregående år. Å andra sidan gjorde sig en nedgång gällande vid bomullsväverierna och inom linneindustrien, och antalet i drift varande järnblecksfabriker var mycket mindre än under juni 1914.

Fackorganisationer med 921 825 medlemmar rapporterade 8 945 eller 1 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av juni 1915 mot 1·2 % vid slutet av maj 1915 och 2·4 % vid utgången av juni 1914. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Finland. Allmänna arbetsgivareförbundet i Finland har låtit verkställa en undersökning över läget å arbetsmarknaden omkring mitten av maj månad vid de till förbundet anslutna industriella anläggningarna. Undersökningen omfattade 162 arbetsplatser, vid vilka sysselsattes sammanlagt 30 344 arbetare; vid krigsutbrottet var motsvarande siffra 30 265, varav synes framgå, att industrien i stort sett nu fullt ut kommit över den under hösten 1914 inträffade depressionen. Att märka är emellertid, att en av landets viktigaste industrier, sågverksrörelsen, faller helt utom undersökningen. Känt är dock, att just inom denna industri en betydlig försämring inträtt och torde komma att göra sig ytterligare kännbar, i den mån brädgårdarna bliva överfyllda, utan att möjlighet till export yppas. Däremot torde undersökningen vara ganska representativ för förhållandena inom trämasse- och pappersindustrien, av vars arbetare 70 % äro medtagna, ävensom textilindustrien (65 %), läderindustrien (55 %), grafiska industrien (50 %) och metallindustrien (40 %).

I jämförelse med början av augusti förra året befanns arbetarantalet hava ökats med 16 % inom metallindustrien samt med 2·2 % inom sko- och läderindustrien, men däremot minskats med 1·5 % inom textilindustrien, 2 % inom träförädlings-, trämasse- och pappersindustrierna, 7 % inom grafiska industrien samt 25·6 % inom byggnadsämnesindustrien. Endast 4·2 % av arbetarna voro underkastade reduktion i fråga om avlöning eller arbetstid. I slutet av oktober arbetade däremot ej mindre än 35·9 % mot mindre än normal lön eller med avkortad arbetstid.

Arbetsmarknaden i Tyskland under juni och till mitten av juli 1915. Situationen på arbetsmarknaden undergick under juni månad ingen väsentlig förändring, och liksom förut kunde den betecknas som i allo tillfredsställande. Den avmattning, som under sommaren brukar inträda inom en del yrken, förmärktes visserligen även i år, men verkan härav neutraliserades genom de av kriget skapade förhållandena. Inom de flesta industrierna äro nämligen ej säsongföreteelser utan krigsleveranserna bestämmande för arbetstillgången.

Kolgruvorna och järnindustrien hade liksom under maj månad full sysselsättning och kunde trots yttersta ansträngning ej fullt tillfredsställa efterfrågan. Även flera branscher inom maskinindustrien, exempelvis tillverkningen av verktygs- och skördemaskiner, lågo inne med stora beställningar; blott några få grenar av maskinindustrien, vilka ej förmått inrätta sig för tillverkning av krigsmaterial, ledo brist på sysselsättning. Inom spånadsämnestillverkningen syntes till följd av färre beställningar för krigsändamål en minskning av arbetstillgången hava inträtt. Stor omsättning hade även många branscher inom näringsämnesindustrien, vilkas tillverkningar användas av arméförvaltningen eller sändas till fronten som kärleksgåvor, såsom ölbryggerier och sockervarufabriker, ävensom sådana företag, som tillverka emballage för näringsämnen, såsom fat- och konservglasfabriker. Sådana industrier, som i större} omfattning bruka avsätta sina fabrikat utomlands, såsom kalibrytningen och vissa grenar av den kemiska industrien, ävensom lyxvarutillverkningen, exempelvis sidenindustrien, voro som naturligt är mindre starkt upptagna.

Den tillbakagång av arbetslösheten, som fortgått alltsedan den första krigsmånaden, augusti 1914, fortsatte även under juni. Av 998 563 organiserade, beträffande vilka uppgifter föreligga, voro 25 561 eller 2·6 % arbetslösa mot 2·9 % under närmast föregående månad och 2·5 % under juni månad 1914. Arbetslösheten i år var sålunda ej nämnvärt större än under samma tid förra året.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för männens vidkommande 96 arbetssökande (mot 99 i maj) och för kvinnornas 157 (mot 158 i maj).

Onsdagar och lördagar under tiden 16 juni—17 juli voro enligt »Arbeitsmarkt-Anzeiger» arbetssökande, åt vilka anställning ej kunnat förmedlas, och lediga platser anmälda å arbetsförmedlingsanstalterna till följande antal:

Dag.	Arbetsansökningar.		Lediga platser.	
	Antal arbetsförmedlingsanstalter.	Antal arbetssökande.	Antal arbetsförmedlingsanstalter.	Antal lediga platser.
16 juni	206	22 978	198	21 428
19 »	223	26 752	220	23 562
23 »	205	22 914	191	21 105
26 »	212	30 048	214	21 596
30 »	199	24 970	206	20 138
3 juli	217	26 542	222	20 539
7 »	219	23 943	221	21 937
10 »	224	26 488	224	20 811
14 »	208	28 640	216	20 442
17 »	217	27 306	222	20 367

En jämförelse mellan siffrorna för samma veckodagar i ovanstående tablå visar beträffande oförmedlade arbetsansökningar, att variationerna i deras antal ej beteckna några större språng. Ej heller i jämförelse med de fyra föregående veckorna äro avvikelserna anmärkningsvärda. Å samtliga redovisningsdagar i juni kommo i medeltal 130 oförmedlade arbetssökande på varje arbetsförmedlingsanstalt mot 118 under den redovisade delen av juli. Av lediga platser kommo i genomsnitt på varje arbetsförmedlingsanstalt under februari 187, i mars 110, i april 126, i maj 102, i juni 104 och under första hälften av juli 94.

Efterföljande sammanställning utvisar, huru de oförmedlade arbetsansökningarna och lediga platserna fördelade sig på jordbruk, industri och grovarbete.

Dag.	Antal arbetsansökningar.			Antal lediga platser.		
	Jordbruk.	Industri.	Grovarbete.	Jordbruk.	Industri.	Grovarbete.
16 juni	227	15 475	7 276	3 871	11 110	6 447
19 »	460	17 117	9 175	4 409	12 519	6 634
23 »	426	14 922	7 566	3 533	11 644	5 928
26 »	236	21 229	8 583	3 790	12 063	5 743
30 »	260	16 728	7 982	3 040	11 111	5 987
3 juli	481	18 067	7 994	3 133	11 597	5 809
7 »	209	16 247	7 487	3 372	12 093	6 472
10 »	219	18 456	7 813	2 858	12 620	5 333
14 »	283	16 122	7 285	2 977	11 600	5 865
17 »	462	19 187	7 657	2 719	12 428	5 220

Ovanstående siffror förete inga större växlingar. De oförmedlade arbetsansökningarna inom jordbruket voro under redovisningstiden något talrikare än under närmast föregående fyra veckor Antalet obeställbara grovarbetare minskades något, under det att antalet lediga platser för grovarbetare visade en stigande tendens.

(Reichsarbeitsblatt.)

Underlättande av medellösa arbetssökandes resor. Sedan Kungl. Maj:ts kungörelse av den 28 september 1914 angående bidrag av statsmedel till täckande av viss del av resekostnader för medellösa arbetssökande upphört att gälla från den 1 juni 1915, har Kungl. Maj:t den 18 i samma månad i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdat förnyad kungörelse angående berörda statsbidrag. Den nya författningen, som är i allo likalydande med den förut gällande, är avsedd att lända till efterrättelse intill utgången av år 1916.[1]

Kungl. Maj:t har samtidigt förordnat, att kungörelsen av den 4 juni 1913 angående bidrag av statsmedel till täckande av viss del av offentliga arbetsförmedlingsanstalters förluster å förskottering av resekostnader för medellösa arbetssökande, vilken författning ej ägt tillämpning under den tid, förenämnda kungörelse av den 28 september 1914 länt till efterrättelse, numera skall upphöra att gälla.

— Arbetsförmedling. —

Rekrytanställning genom den offentliga arbetsförmedlingen. I en till civilministern ingiven skrivelse hade, såsom förut meddelats (Soc. Medd. 1915, sid. 417), byråchefen i socialstyrelsen Gunnar Huss gjort framställning om vidtagande av vissa åtgärder för främjande av rekryteringen till armén och marinen. Med anledning härav har Kungl. Maj:t, i vad angår marinen, beslutat att för annonsering innevarande år till rekryteringens befrämjande ställa ett belopp av 1 500 kronor till socialstyrelsens förfogande samt att till en var, som genom värvares eller arbetsförmedlingsanstalts försorg efter undertecknande av tjänsteförbindelse undergår läkarundersökning för vinnande av anställning vid marinen, skall utbetalas ett belopp av 5 kronor.

Den offentliga arbetsförmedlingen i Finland år 1914. Verksamheten vid de kommunala arbetsförmedlingsanstalterna i Finland var under år 1914 synnerligen livlig, ungefär dubbelt så stor som föregående år. Utvecklingen under den senaste femårsperioden framgår av efterföljande översikt:

	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Summa.		
	Arbetssökande.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Arbetssökande.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Arbetssökande.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
1914	30 510	18 538	16 393	13 397	8 481	6 309	43 907	27 019	22 702
1913	16 149	7 945	6 856	9 943	7 041	4 796	26 092	14 986	11 652
1912	14 255	6 641	5 525	7 831	5 970	3 863	22 086	12 611	9 388
1911	15 283	6 798	5 832	7 551	4 966	3 554	22 784	11 764	9 386
1910	16 032	7 059	5 744	7 186	4 605	3 292	23 218	11 664	9 036

Arbete beredde under år 1914 54 % av de manliga och 47 % av de kvinnliga arbetssökande mot resp. 42 och 48 % år 1913. Av de lediga platserna tillsattes på resp. avdelningar 88 och 74 % mot 86 och 68 % föregående år.

Den starka ökningen i fråga om såväl antalet arbetssökande som antalet lediga platser är naturligen till stor del betingad av den ekonomiska krisen, som inom många näringsgrenar framkallade arbetslöshet, men på andra håll medförde ökat behov av arbetskraft. Enligt yrkesinspektörernas uppgifter hade vid de inspektionen underställda arbetsplatserna antalet sysselsatta arbetare under augusti och september minskats från c:a 102 000 till ej fullt 83 000, alltså med 19 %. Inom stuverirörelsen uppgick minskningen till ej mindre än 95 %, inom byggnadsverksamheten till 43 % samt inom jord- och stenindustrien till 34 %. Relativt oberörda voro läder-, hår- och gummivaruindustrien samt textil- och beklädnadsindustrierna med resp. 4 och 5 % minskning. Sistnämnda näringsgrenar ävensom metallindustrien fingo också snart nog stora beställningar för ryska statens räkning, varför arbetslösheten där upphörde eller ock varade endast under de tider, då fabrikerna till följd av brist på råvaror voro förhindrade att arbeta regelbundet. Vidare erhöllo ett stort antal av de arbetslösa inom byggnads- och stenindustrierna sysselsättning vid de för

[1] Jfr »Soc. Meddel.» 1913, sid. 573, och 1914, sid. 878.

militära ändamål igångsatta befästnings- och vägbyggnadsarbetena. I början av december rådde *arbetslöshet* icke annorstädes än i norra Finlands städer samt bland jordbruks- och sågverksarbetarna i landets norra och inre delar.

(Arbetsstatistisk Tidskrift.)

— Fattigvård m. m. —

Kommunernas fattigvård under år 1913. Av K. Statistiska Centralbyråns redogörelse för kommunernas fattigvård under år 1913, vilken redogörelse under sommaren 1915 utkommit, meddelas här ett kort sammandrag.

Antalet fattigvårdssamhällen (kommuner) i hela riket uppgick under året till 2 505, av vilka 2 376 tillhörde landsbygden och 129 städer och sådana köpingar, som bilda särskilda kommuner.

Roteindelning förekom i 158 fattigvårdssamhällen (i 163 år 1912), liksom föregående år relativt mest i Västmanlands och Uppsala län.

Distriktsindelning förekom under året i 307 samhällen (i 302 år 1912).

Antalet fattigvårdsanstalter, mindre fattigstugor inräknade, uppgick till 4 140 med utrymme för 72 572 personer, nämligen:

1 425	fattighus	rymmande 28 699	personer
517	fattiggårdar	» 26 863	»
35	arbetshus	» 8 020	»
32	barnhem	» 1 188	»
2 131	mindre fattigstugor	» 7 802	»
Summa **4 140**	*fattigvårdsanstalter,*	*rymmande* **72 572**	*personer*

Sedan 1912 hade antalet fattigvårdsanstalter minskats med 63, varemot det i dem befintliga utrymmet vidgats med 471 platser. Den största minskningen kommer som vanligt på de mindre fattigstugorna, vilkas antal nedgått med 91, varemot antalet fattiggårdar ökats med 13. Av samtliga fattigvårdsanstalter kommo 3 884, med utrymme för 53 060 personer, på landsbygden och 256, rymmande 19 512 personer, på städer och köpingar. I saknad av varje slags fattigvårdsanstalt voro 356 kommuner (362 år 1912), därav största antalet, eller 48, i Älvsborgs län.

Sammanlagda antalet personer i hela riket, vilka under år 1913 åtnjöto fattigunderstöd, utgjorde 246 261. Detta utvisar en ökning sedan näst föregående år av 2 246 personer. Av understödstagarna utgjorde landsbygdens fattigpersonal 143 907 (58·44 %) och stadskommunernas 102 354 (41·56 %). Motsvarande procenttal för år 1912 voro resp. 59·98 och 40·02 %.

Proportionen mellan antalet understödstagare och folkmängden har för år 1913 beräknats utgöra 4·37 % för hela riket, 3·53 % för landsbygden och 6·57 % för stadskommunerna. En jämförelse mellan de olika länen ådagalägger, att, vad landsbygden beträffar, Norrbottens län liksom de närmast föregående åren har det relativt största antalet understödstagare, nämligen 4·76 %, under det att Gottlands län med 1·83 % fortfarande har det lägsta. Av rikets elva största städer företedde Örebro det relativt högsta antalet understödda (12·65 %) och Eskilstuna det lägsta (3·64 %).

Låter man undersökningen sträcka sig till de särskilda fattigvårdssamhällena, befinnes, oberäknat städerna Norrköping och Örebro, antalet understödstagare i förhållande till folkmängden utgöra 10 % eller däröver inom två samhällen, nämligen Värna i Östergötlands län och Sundals-Ryr i Älvsborgs län, för vilka kommuner antalet understödstagare uppgick till 10·9 % av varderas folkmängd. Å andra sidan utgöra understödstagarna i förhållande till folkmängden 1 % eller ännu mindre inom 134 fattigvårdssamhällen, därav det största antalet i Skåne och på Gottland. Inom tre kommuner, nämligen Torsvi i Uppsala län, Akebäck i Gottlands län och Kyrkås i Skaraborgs län, utgick intet understöd under året.

Beträffande understödstagarnas kön föreligga uppgifter endast i fråga om personer över 15 år samt direkt understödda barn. Dessa fördelade sig år 1913 å 70 673 mankön och 114 750 kvinnkön. Mot varje hundratal understödstagare av mankön svarade 162 av kvinnkön. Bland de under-

stödda barnen är kvinnkönets antal något underlägset mankönets, varemot bland äldre personer kvinnorna utgöra ett nära dubbelt så stort antal som männen, och uppnår denna kvinnkönets övertalighet sin höjdpunkt inom gruppen änklingar, änkor och frånskilda, där mot 100 män svara 346 kvinnor.

Efter ålder under eller över 15 år fördelas de direkta understödstagarna i 30 156 barn och 155 267 äldre personer. Dessutom understöddes indirekt 60 838 (»tillhörande barn»), av vilka 8 709 tillhörde ogifta kvinnor, 31 008 gifta personer och 21 121 änklingar, änkor eller frånskilda. De direkt och indirekt understödda barnen utgjorde 1 847 mer än år 1912.

Med hänsyn till understödets beskaffenhet eller sättet för dess meddelande märkes följande. I fattighus, fattiggårdar, arbetshus eller barnhem befintliga personer utgjorde under år 1913 sammanlagt 49 886 personer, vilket är något mer än under näst föregående år. Däremot har antalet i mindre fattigstugor boende personer sedan år 1912 något nedgått och utgjorde 4 326 år 1913. Samtliga personer, som under år 1913 erhöllo husrum, vare sig i egentliga fattigvårdsanstalter eller i mindre fattigstugor, utgjorde sålunda ett antal av 54 212 eller 22·1 % av understödstagarnas totalsumma. — Utackorderade på kommunernas bekostnad voro 29 625 personer eller 12·0 % av samtliga understödstagare. Detta sätt för fattigunderstödets meddelande användes företrädesvis beträffande minderåriga; bland de utackorderade voro nämligen 20 023 barn och blott 9 343 äldre personer, vartill kommo 259 barn, tillhörande en del av de utackorderade äldre personerna. — Genom omgång (socken- eller rotegång) försörjda utgjorde som vanligt ett ringa antal, nämligen blott 45 personer (59 år 1912), samtliga tillhörande landsbygden. — I sjukvårdsanstalter på kommunernas bekostnad vårdade personer hava uppgivits till ett antal av 13 285 eller 5·4 % av samtliga understödstagare. Då likväl särskilda uppgifter härutinnan nu liksom föregående år saknas för rikets båda största kommuner, Stockholm och Göteborg, var antalet i själva verket mycket högre. — I sina hem understödda bilda den ojämförligt talrikaste klassen, i det hithörande personal uppgick för riket i dess helhet till 149 094 eller 60·5 % av hela antalet understödstagare.

Antalet fullt försörjda understödstagare var under året 85 061, delvis försörjda 114 763 och tillfälligt understödda 46 437. För landsbygden uppgick hela antalet fullt försörjda till 38·2 %, men stannade för stadskommunerna vid blott 29·4 %.

Medelvärdet av full fattigförsörjning utgjorde 171 kr. för hela riket, 167 kr. för landskommunerna och 241 kr. för stadskommunerna. Den högsta uppgivna kostnaden, 553 kr., träffas, vad landsbygden vidkommer, för Hög i Malmöhus län (inackordering i sinnessjukhem) och den lägsta, 63 kr., för Lycksele i Västerbottens län. Beträffande stadskommunerna förekom den högsta kostnaden i Hälsingborg, 566 kr., och den lägsta i Lidköping, 102 kr.

År 1908 utgjorde medelvärdet av full fattigförsörjning för hela riket 140 kr., för landskommunerna 137 kr. och för stadskommunerna 197 kr., härav framgår, att fattigunderstödet avsevärt stegrats under den senaste femårsperioden.

— Levnadskostnader. —

Minuthandelspriser å livsmedel i England under juni 1915. Priserna på importerat kött stego under juni månad med omkring 3 %, och inhemskt kött visade ringa eller ingen förhöjning. Fisk var c:a 4 % och te 2 % dyrare i slutet av juni än vid föregående månads utgång. Äggen företedde en med säsongen sammanhängande uppgång av c:a 6 % i London och 13 % i landsorten. Å andra sidan sjönko priserna på mjöl och bröd, mjölet i genomsnitt med 6 % och brödet med 4 %. De övriga redovisade varuslagen undergingo ingen väsentlig prisförändring.

I jämförelse med priserna under juli månad 1914 företedde socker en uppgång av 68 % och fisk med 64 %. Mjöl hade stigit med omkring 50 % och bröd med c:a 40 %. Priserna på inhemskt och importerat kött lågo resp. 40 och 50 % högre än under juli 1914. Av övriga varuslag hade mjölk stigit med 10 %, smör med omkring 15 %, ost med 33 %, te med 28 %, under det att potatis undergått en obetydlig prissänkning.

Med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för ett arbetarhushåll kan den allmänna prisstegringen å livsmedel sedan krigsutbrottet beräknas till 35 % i de större städerna och 30 % i mindre städer och byar. (Labour Gazette).

— Socialhygien. —

Dödligheten i lungsot i Sverige åren 1906—1910. K. Statistiska Centralbyrån har nyligen publicerat en statistisk redogörelse över lungsotsdödligheten i Sverige åren 1906—1910. Arbetet bildar en fortsättning av vissa motsvarande undersökningar rörande åren 1901—1905, vilka utfördes för den kungl. tuberkuloskommitténs räkning. Materialet för undersökningen utgjordes av anteckningarna om dödsorsakerna i de till centralbyrån från prästerskapet inkommande dödboksutdragen. Dessa anteckningar voro, vad städerna beträffar, så gott som fullständiga, under det att de för landsbygden voro tämligen bristfälliga. Till följd härav kommo vid beräknandet av antalet lungsotsdödsfall i städerna och på landsbygden olika metoder till användning. För städerna beräknades antalet dödsfall i lungsot direkt ur dödboksutdragen. För landsbygden däremot användes följande förfaringssätt. Inom varje domsaga utvaldes de socknar, där dödsorsakerna uppgivits i det stora flertalet (om möjligt minst 90 %) av dödsfallen. Frekvensen av lungsotsdödsfall i dessa socknar, uttryckt i procent av samtliga dödsfall, betraktades som representativ för hela domsagan och lades till grund för beräknandet av antalet dödsfall i lungsot i övriga socknar av domsagan. Enligt denna metod uppskattades hela antalet lungsotsdödsfall på landsbygden under åren 1906—1910 till 31 552. Det i dödboksutdragen uppgivna antalet utgjorde 27 195. I städerna var antalet dödsfall i lungsot 14 026, vadan hela antalet lungsotsdödsfall i riket, enligt den antagna beräkningsgrunden, utgjorde 45 578. I procent av samtliga dödsfall utgjorde de, som förorsakats av lungsot, å landsbygden 10·78, i städerna 15·02 och i hela riket i genomsnitt 11·78. Vad beträffar lungsotsdödligheten uttryckt i promille av folkmängden, har denna dödlighet ställt sig sålunda:

	Å landsbygden.	I städerna.	I hela riket.
Årligen 1901—1905	1·74	2·43	1·88
» 1906—1910	1·54	2·14	1·69
År 1911	1·44	1·90	1·55

Inom rikets olika delar har lungsotsmortaliteten växlat rätt avsevärt. Medan den för hela rikets landsbygd utgjorde 1·54 ‰ i medeltal för åren 1906—1910 uppgick den å Norrbottens landsbygd till 2·72 ‰. I allmänhet är den hög i Norrland, Dalarna, ävensom i Göteborgs- och Bohus län samt i Älvsborgs län; låg däremot i södra Sverige, i de flesta Mälarlänen och i en del av länen kring Vänern. Minimum på landsbygdan uppvisar Sevede och Tunaläns domsaga (i Kalmar län) med 0·83 ‰, maximum Torneå domsaga med 3·45 ‰. Vad städerna beträffar hava Strömstad, Luleå och Göteborg att uppvisa den högsta lungsotsdödligheten med resp. 3·35, 3·27 och 2·65 ‰. Även Stockholm och Gävle uppvisa höga siffror, resp. 2·42 och 2·41 ‰. För låg lungsotsdödlighet utmärka sig några småstäder, särskilt en del belägna vid Vättern eller i närheten därav, samt bland jämförelsevis större samhällen Landskrona (1·27 ‰), Nyköping (1·40 ‰) Halmstad (1·51 ‰) och Södertälje (1·58 ‰).

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Juli månad år 1915.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under juli månad.

Översikt av verksamheten under *juli* månad år 1915.

Juli:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholms stad	2 700	1 957	1 708	2 357	1 444	895	**5 057**	**3 401**	**2 603**
Stockholms län	633	517	407	105	149	80	**738**	**666**	**487**
Uppsala län	315	334	196	84	88	55	**399**	**422**	**251**
Södermanlands län	363	386	188	195	170	97	**558**	**506**	**285**
Östergötlands län	752	496	408	392	303	164	**1 144**	**799**	**572**
Norrköping	436	259	233	301	249	122	**737**	**508**	**355**
Jönköpings län	306	269	167	156	104	57	**462**	**373**	**224**
Kronobergs län	63	50	32	63	63	31	**126**	**113**	**63**
Norra Kalmar län	69	52	27	46	89	32	**115**	**141**	**59**
Södra Kalmar län	112	66	53	69	61	35	**181**	**127**	**88**
Gottlands län	40	52	23	25	59	10	**65**	**111**	**33**
Blekinge län	418	220	167	233	206	129	**651**	**426**	**296**
Kristianstads län	409	365	280	201	199	104	**610**	**564**	**384**
Malmöhus län. Malmö	1 083	425	384	1 308	547	408	**2 391**	**972**	**792**
Malmöhus län. Lund	210	93	75	107	41	22	**317**	**134**	**97**
Malmöhus län. Landskrona	131	55	43	99	28	17	**230**	**83**	**60**
Malmöhus län. Hälsingborg	533	178	145	302	164	115	**835**	**342**	**260**
Malmöhus län. Ystad	154	37	35	117	38	25	**271**	**75**	**60**
Malmöhus län. Trälleborg	105	60	51	36	34	23	**141**	**94**	**74**
Malmöhus län. Ealöv	137	88	79	59	49	38	**196**	**137**	**117**
Malmöhus län. Skurup	48	47	32	43	37	24	**91**	**84**	**56**
Hallands län	182	158	100	101	105	66	**283**	**263**	**166**
Göteb. o. Bohus län	213	167	135	106	139	59	**319**	**306**	**194**
Göteborg	1 700	1 544	1 421	992	871	581	**2 692**	**2 415**	**2 002**
Älvsborgs län	170	141	69	22	31	13	**192**	**172**	**82**
Skaraborgs län	111	132	73	57	76	18	**168**	**208**	**91**
Värmlands län	81	122	61	73	133	62	**154**	**255**	**123**
Örebro län	309	385	229	197	221	103	**506**	**606**	**332**
Västmanlands län	516	449	303	259	258	173	**775**	**707**	**476**
Kopparbergs län	213	190	146	145	165	97	**358**	**355**	**243**
Gävle stad och län	248	224	151	180	80	56	**428**	**304**	**207**
Västernorrlands län	177	158	86	302	86	72	**479**	**244**	**158**
Jämtlands län	127	144	84	130	176	85	**257**	**320**	**169**
Västerbottens län	77	100	56	143	132	85	**220**	**232**	**141**
Norrbottens län	90	120	59	103	118	77	**193**	**238**	**136**
Tillsammans juli 1915	**13 231**	**9 990**	**7 706**	**9 108**	**6 713**	**4 030**	**22 339**	**16 703**	**11 736**
» » 1914	10 270	8 956	6 693	6 175	7 668	4 117	16 445	16 624	10 810
» juni 1915	12 341	8 872	7 040	10 101	7 707	4 958	22 442	16 579	11 998

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—juli.			
	Juli 1914.	Juni 1915.	Juli 1915.	Juli 1914—juli 1915.		Juni 1915—juli 1915.		Hela antalet.		Ökn. (+) eller minskn. (—) 1914/1915.	
				Antal.	%	Antal.	%	1914.	1915.	Antal.	%
Stockholms stad	2 093	2 834	*2 603*	+ 510	+ 24	—231	— 8	13 949	17 073	+ 3 124	+ 22
Stockholms län	352	462	*487*	+ 135	+ 38	+ 25	+ 5	542	2 934	+ 2 392	+ 441
Uppsala län	262	262	*251*	— 11	— 4	— 11	— 4	2 048	2 392	+ 344	+ 17
Södermanlands län	194	218	*285*	+ 91	+ 47	+ 67	+ 31	1 373	2 066	+ 693	+ 50
Östergötlands län	438	623	*572*	+ 134	+ 31	— 51	— 8	3 589	4 386	+ 797	+ 22
Norrköping	406	404	*355*	— 51	— 13	— 49	—12	2 548	2 787	+ 239	+ 9
Jönköpings län	124	178	*224*	+ 100	+ 81	+ 46	+ 26	1 137	1 523	+ 386	+ 34
Kronobergs län	26	41	*63*	+ 37	+ 142	+ 22	+ 54	297	452	+ 155	+ 52
Norra Kalmar län	62	98	*59*	— 3	— 5	— 39	—40	401	507	+ 106	+ 26
Södra Kalmar län	69	77	*88*	+ 19	+ 28	+ 11	+ 14	712	750	+ 38	+ 5
Gottlands län [1]	—	33	*33*	—	—	± 0	± 0	—	102	—	—
Blekinge län	267	251	*296*	+ 29	+ 11	+ 45	+ 18	1 910	2 457	+ 547	+ 29
Kristianstads län	372	308	*384*	+ 12	+ 3	+ 76	+ 25	2 183	2 685	+ 502	+ 23
Malmöhus län. Malmö	1 237	975	*792*	— 445	— 36	—183	—19	7 361	6 749	— 612	— 8
Malmöhus län. Lund	179	133	*97*	— 82	— 46	— 36	—27	1 060	971	— 89	— 8
Malmöhus län. Landskrona	108	93	*60*	— 48	— 44	— 33	—35	577	651	+ 74	+ 13
Malmöhus län. Hälsingborg	401	320	*260*	— 141	— 35	— 60	—19	2 252	2 215	— 37	— 2
Malmöhus län. Ystad	69	52	*60*	— 9	— 13	+ 8	+ 15	526	603	+ 77	+ 15
Malmöhus län. Trelleborg	123	89	*74*	— 49	— 40	— 15	—17	725	665	— 60	— 8
Malmöhus län. Eslöv	130	126	*117*	— 13	— 10	— 9	— 7	830	872	+ 42	+ 5
Malmöhus län. Skurup	74	37	*56*	— 18	— 24	+ 19	+ 51	391	404	+ 13	+ 3
Hallands län	172	150	*166*	— 6	— 3	+ 16	+ 11	1 185	1 276	+ 91	+ 8
Göteb. o. Bohus län	162	193	*194*	+ 32	+ 20	+ 1	+ 1	1 002	1 347	+ 345	+ 34
Göteborg	1 941	2 027	*2 002*	+ 61	+ 3	— 25	— 1	12 147	14 240	+ 2 093	+ 17
Älvsborgs län	—	58	*82*	—	—	+ 24	+ 41	—	651	—	—
Skaraborgs län	101	82	*91*	— 10	— 10	+ 9	+ 11	514	620	+ 106	+ 21
Värmlands län	147	107	*123*	— 24	— 16	+ 16	+ 15	855	1 119	+ 264	+ 31
Örebro län	238	293	*332*	+ 94	+ 39	+ 39	+ 13	1 886	2 416	+ 530	+ 28
Västmanlands län	245	304	*476*	+ 231	+ 94	+ 172	+ 57	1 948	2 585	+ 637	+ 33
Kopparbergs län	190	221	*243*	+ 53	+ 28	+ 22	+ 10	1 647	1 762	+ 115	+ 7
Gävle stad och län	178	354	*207*	+ 29	+ 16	—147	—42	1 129	1 750	+ 621	+ 55
Västernorrlands län	106	138	*158*	+ 52	+ 49	+ 20	+ 14	1 091	1 849	+ 758	+ 69
Jämtlands län	126	180	*169*	+ 43	+ 34	— 11	— 6	871	1 020	+ 149	+ 17
Västerbottens län	67	138	*141*	+ 74	+ 110	+ 3	+ 2	592	923	+ 331	+ 56
Norrbottens län	151	139	*136*	— 15	— 10	— 3	— 2	829	940	+ 111	+ 15
Tillsammans	**10 810**	**11 998**	**11 736**	**+ 926**	**+ 9**	**—262**	**— 2**	**70 107**	**85 742**	**+ 15 685**	**+ 22**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	2 041	1 997	*2 285*	+ 244	+ 12	+ 288	+ 14	13 135	16 124	+ 2 989	+ 23
» övriga näringsgrenar	8 769	10 001	*9 451*	+ 682	+ 8	—550	— 5	56 972	69 613	+ 12 646	+ 22

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 22 339 ansökningar om arbete, varav 13 231 av män och 9 108 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 16 703 lediga platser, nämligen 9 990 för män och 6 713 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 11 736, av vilka 7 706 besattes med män och 4 030 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 134 ansökningar om arbete, gentemot 135 ansökningar under näst föregående

[1] Anstalten började sin verksamhet den 1 april 1915.

månad och 99 under juli 1914. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under juli 70, gentemot 72 under föregående månad och 65 under juli 1914.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. Över hälften av anstalterna framvisa något större resultat såväl i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år som med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med juli 1914 till 926 eller 9 % (därav för jordbruket m. m. 244 eller 12 % och för övriga näringsgrenar 682 eller 8 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde minskningen 262 eller 2 % (därav för jordbruket m. m. dock en ökning av 288 eller 14 %, men för övriga näringsgrenar en minskning av 550 eller 5 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Särskilt torde böra påpekas den synnerligen skarpa skillnaden mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft. Detta kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tidpunkt under föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
	Juli 1914.	Juni 1915.	Juli 1915.	Juli 1914.	Juni 1915.	Juli 1915.
Jordbruket m. m.						
Män	89	90	*103*	65	74	*68*
Kvinnor	44	50	*61*	29	53	*45*
Tillsammans	**82**	**81**	*95*	**60**	**69**	*64*
Övriga näringsgrenar.						
Män	127	155	*145*	79	81	*81*
Kvinnor	83	139	*144*	55	65	*62*
Tillsammans	**103**	**147**	*144*	**66**	**78**	*72*
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	115	139	*132*	75	79	*77*
Kvinnor	81	131	*136*	54	64	*60*
Tillsammans	**99**	**135**	*134*	**65**	**72**	*70*

Sveriges offentliga arbetsförmedling *juli* 1915.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 971	2 895	1 979	409	673	306	**3 380**	**3 568**	**2 285**	95	64
II. Gruvdrift och malmförädling	42	86	65	—	—	—	**42**	**86**	**65**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	464	284	235	6	2	2	**470**	**286**	**237**	164	83
B Metall- o. maskinindustri	826	621	412	10	22	14	**836**	**643**	**426**	130	66
C Trävaruindustri	268	421	269	7	16	16	**275**	**437**	**285**	63	65
D Byggnadsverksamhet	1 619	1 449	1 079	—	—	—	**1 619**	**1 449**	**1 079**	112	74
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	73	40	27	14	4	3	**87**	**44**	**30**	—	—
F Textilindustri	55	26	11	74	42	31	**129**	**68**	**42**	190	62
G Beklädnadsindustri	67	16	15	195	112	69	**262**	**128**	**84**	205	66
H Närings- och njutningsämnesindustri	773	140	104	2 049	255	193	**2 822**	**395**	**297**	714	75
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	52	61	50	29	20	8	**81**	**81**	**58**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	35	31	27	21	29	23	**56**	**60**	**50**	—	—
K Grafisk industri	45	14	7	3	3	1	**48**	**17**	**8**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	291	121	91	37	22	15	**328**	**143**	**106**	229	74
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	115	36	31	81	28	19	**196**	**64**	**50**	306	78
B Butiks- och magasinspersonal	406	260	221	253	90	40	**659**	**350**	**261**	188	75
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	95	75	53	559	857	523	**654**	**932**	**576**	70	62
D Landtransport	1 297	779	650	350	104	80	**1 647**	**883**	**730**	187	83
E Vattentransport	285	356	315	5	7	6	**290**	**363**	**321**	80	88
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	19	11	5	4	35	23	**23**	**46**	**28**	—	—
V. Husligt arbete	20	1	1	4 815	4 348	2 640	**4 835**	**4 349**	**2 641**	111	61
VI. Allmän och litterär verksamhet	23	28	22	50	40	16	**73**	**68**	**38**	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 390	2 239	2 037	137	4	2	**3 527**	**2 243**	**2 039**	157	91
Summa för juli 1915	**13 231**	**9 990**	**7 706**	**9 108**	**6 713**	**4 030**	**22 339**	**16 703**	**11 736**	**134**	**70**
» » » 1914	10 270	8 956	6 693	6 175	7 668	4 117	16 445	16 624	10 810	99	65

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava doc medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till tabellen å föregående sida.

I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Juli 1914.	Juni 1915.	Juli 1915.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	82	81	*95*
Metall- och maskinindustri	147	131	*130*
Trävaruindustri	79	95	*63*
Byggnadsverksamhet	97	135	*112*
Textilindustri	246	188	*190*
Beklädnadsindustri	137	162	*205*
Närings- och njutningsämnesindustri	78	438	*714*
Kontors- o. d. personal	246	384	*306*
Butiks- o. d. personal	144	176	*188*
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	43	67	*70*
Landtransport	125	184	*187*
Husligt arbete	87	106	*111*
Grovarbete	170	170	*157*

Flertalet ovanstående näringsgrupper utvisa, såsom av anförda relationstal framgår, alltjämt riklig tillgång på arbetskraft. I jämförelse med föregående månad har dock förbättring inträtt inom grupperna metall- och maskinindustri, byggnadsverksamhet, för kontors- o. d. personal samt för grovarbetare.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 82 platser för hushållerskor, 231 för hus- och barnjungfrur, 193 för kokerskor och köksor, 876 för ensamjungfrur samt 1 108 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurangrörelse anställdes 100 servitriser, 32 städerskor, 42 kokerskor, 320 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 53, i jordbruks- o. d. arbete 306. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 28, smeder och hovslagare 65, filare och bänkarbetare 53, maskinarbetare 58, sågverks- och brädgårdsarbetare 205, möbel- och finsnickare 14, jord-, beton- o. d. arbetare 257, murare 100, murarbetsmän och tegelbärare 170, byggnadssnickare och timmermän 356, måleriarbetare 81, handels- och lagerarbetare 140, springpojkar 343, kuskar och åkeriarbetare 74, stuveriarbetare 206, grovarbetare 2 031 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 20, tjänare på stat 290, tjänare i husbondes kost 671, tillfälliga arbetare 823, trädgårdspersonal 60, skogspersonal 99 samt diverse andra arbetare 16.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 398 platser, varav 1 116 manliga och 282 kvinnliga; motsvarande tal föregående år

voro resp. 1716, 1 444 och 272 samt under nästlidna månad resp. 1653, 1300 och 353. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *juli* månad tillsatts utom resp. orter.

	Juli 1915. Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Juli 1914.	Juni 1915.
Stockholm stad	91	47	**138**	142	165
Stockholms län	50	4	**54**	19	151
Uppsala län	16	1	**17**	42	52
Södermanlands län	3	—	**3**	9	7
Östergötlands län	3	5	**8**	21	12
Norrköping	79	29	**108**	196	153
Jönköpings län	27	3	**30**	13	19
Kronobergs län	1	5	**6**	3	7
Norra Kalmar län	1	—	**1**	4	—
Södra Kalmar län	8	—	**8**	4	2
Gottlands län	22	4	**26**	—	20
Blekinge län	73	10	**83**	18	67
Kristianstads län	77	19	**96**	100	61
Malmöhus län. Malmö	71	41	**112**	219	175
Lund	24	3	**27**	83	54
Landskrona	23	1	**24**	33	47
Hälsingborg	84	11	**95**	156	76
Ystad	20	8	**28**	42	13
Trälleborg	22	6	**28**	54	33
Eslöv	55	13	**68**	88	91
Skurup	31	23	**54**	71	33
Hallands län	11	4	**15**	13	15
Göteb. o. Bohus län	31	1	**32**	3	81
Göteborg	241	23	**264**	311	270
Älvsborgs län	1	1	**2**	—	1
Skaraborgs län	—	—	**—**	2	—
Värmlands län	5	2	**7**	21	3
Örebro län	9	3	**12**	10	13
Västmanlands län	9	3	**12**	7	9
Kopparbergs län	5	—	**5**	7	6
Gävle stad och län	6	6	**12**	20	10
Västernorrlands län	5	3	**8**	5	6
Jämtlands län	10	—	**10**	—	1
Västerbottens län	2	3	**5**	—	—
Norrbottens län	—	—	**—**	—	—
Tillsammans juli 1915	**1 116**	**282**	**1 398**	**1 716**	**1 653**
» » 1914	1 444	272	1 716	—	—
» juni 1915	1 300	353	1 653	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Läget å arbetsmarknaden synes även under juli månad kunna i stort sett betecknas som tämligen tillfredsställande. Antalet ansökningar om arbete är dock fortfarande ganska stort och betydligt överstigande an-

(Forts. å sid. 916.)

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Stockholms län.			Uppsala län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	25	13	13	300	445	356	131	194	100
Därav kvinnor	3	5	5	23	38	25	7	13	6
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	5	5	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	9	11	11	4	10	7	14	15	8
Därav kvinnor									
B Metall- och maskinindustri	227	118	73	32	13	9	13	9	6
Därav kvinnor	7	15	9	1	—	—			
C Trävaruindustri	40	40	18	2	5	4	5	7	4
Därav kvinnor	—	4	4						
D Byggnadsverksamhet	622	408	338	89	41	21	36	59	44
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	14	12	6	8	4	2	—	—	—
Därav kvinnor	5	3	2						
F Textilindustri	4	3	1	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
G Beklädnadsindustri	65	35	19	2	—	—	9	—	—
Därav kvinnor	64	35	19	1	—	—	5	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	1 078	96	83	17	10	5	10	7	4
Därav kvinnor	921	68	61	4	6	3	4	2	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	12	11	9	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	3	1						
J Trämasse- och pappersindustri	17	22	17	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	11	20	15						
K Grafisk industri	20	2	1	5	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	1	1	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	71	41	35	11	3	1	3	1	1
Därav kvinnor	4	2	1						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	92	32	23	4	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	41	17	11						
B Butiks- o. magasinspersonal.	240	157	110	13	4	2	4	3	2
Därav kvinnor	64	33	9	2	3	1	2	2	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	187	245	159	8	5	4	11	16	11
Därav kvinnor	161	228	147	7	5	4	10	15	11
D Landtransport	442	304	251	31	2	2	17	11	11
Därav kvinnor	31	9	5				—	2	2
E Vattentransport	45	56	53	5	4	4	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	11	37	23	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	2	34	28						
V. Husligt arbete	1 014	958	579	65	95	45	55	54	34
Därav kvinnor	1 013	958	579	65	95	45	55	54	34
VI. Allmän och litterär verksamhet	29	23	14	2	2	2	—	—	—
Därav kvinnor	15	7	3	2	2	2			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	793	777	767	189	16	16	90	46	26
Därav kvinnor	5	2	1				1	—	—
Summa för juli månad år 1915	5 057	3 401	2 603	738	666	487	399	422	251
Därav kvinnor	2 357	1 444	895	105	149	80	84	88	55
» » » månad år 1914	3 252	3 144	2 093	457	484	352	419	436	262
Därav kvinnor	1 313	1 568	822	29	62	17	78	87	47

Södermanlands län.			Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			
			Norrköping.			Övriga anstalter.												
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
139	182	73	96	59	46	265	305	236	106	99	25	33	36	24	96	83	39	I.
9	23	9	1	12	2	22	39	14	11	11	3	2	7	3	4	17	3	
—	—	—	2	1	1	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	4	3	9	17	17	15	5	5	65	75	75	3	4	4	5	—	—	*A*
						1	—	—										
28	27	17	23	26	23	21	12	6	32	26	19	2	3	1	4	1	1	*B*
13	14	8	11	8	4	22	4	4	14	8	2	1	4	1	4	—	—	*C*
22	15	14	52	32	31	42	47	32	18	35	25	—	3	1	10	18	13	*D*
1	2	1	2	3	2	1	—	—	6	5	5	—	—	—	—	—	—	*E*
						1	—	—										
—	—	—	53	30	19	2	1	1	1	—	—	2	3	3	—	—	—	*F*
			27	21	15	—	1	1	1	—	—	2	3	3				
—	1	—	15	4	4	20	2	1	1	2	—	1	—	—	1	—	—	*G*
—	1	—	12	2	2	18	2	1	1	2	—	1	—	—				
7	6	2	61	17	13	46	4	2	5	1	—	2	1	1	2	3	3	*H*
1	2	1	26	12	9	23	4	2	4	—	—	2	1	1	1	2	2	
—	—	—	1	—	—	—	1	1	9	21	2	—	—	—	27	27	27	*I*
									1	10	—				7	7	7	
—	—	—	6	7	6	1	—	—	4	2	2	—	2	2	—	—	—	*J*
									—	2	2							
—	—	—	10	2	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			1	—	—													
33	12	9	5	2	2	9	2	1	6	1	1	2	1	1	2	—	—	*L*
9	—	—	—	1	1													
																		IV.
—	—	—	5	1	1	3	2	2	4	—	—	—	—	—	3	1	—	*A*
			1	1	1	—	1	1	1	—	—				—	1	—	
4	4	1	22	11	9	17	6	2	10	4	2	2	—	—	7	2	—	*B*
			5	3	2	10	5	2	4	1	1	1	—	—	4	1	—	
11	13	11	19	40	23	17	37	23	11	9	9	5	4	2	15	22	14	*C*
9	13	11	15	40	25	15	36	22	10	8	8	1	3	1	14	20	14	
26	14	10	31	23	21	122	34	31	11	6	6	3	1	—	18	1	1	*D*
6	—	—	1	2	2	23	7	7							4	—	—	
5	35	24	23	36	34	6	33	32	3	1	1	—	—	—	3	—	—	*E*
—	4	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	1	—				2	—	—										
161	128	75	85	149	62	266	206	113	123	70	43	54	49	23	81	101	41	V.
161	128	75	85	149	62	266	206	113	123	70	43	54	49	23	81	101	41	
—	2	1	2	5	3	5	2	1	—	—	—	1	—	—	—	3	2	VI.
—	2	1	2	4	2	5	2	1							—	1	—	
108	43	36	204	35	33	259	94	77	31	8	7	15	2	—	18	6	6	VII.
			125	2	1	6	—	—										
558	506	285	787	508	355	1 144	799	572	462	373	224	126	113	63	296	268	147	
195	170	97	301	249	122	392	303	164	156	104	57	63	63	31	115	150	67	
402	404	194	700	576	406	819	719	438	256	293	124	63	85	26	276	303	131	
121	114	47	217	259	137	310	307	162	98	151	56	34	52	18	106	157	63	

Yrkesgrupper.	Gottlands län.			Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmö. Malmö.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**28**	**64**	**14**	**132**	**87**	**59**	**321**	**295**	**227**	**146**	**64**	**45**
Därav kvinnor	2	26	1	24	26	12	32	58	21	17	24	13
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	**2**	**2**	**13**	**15**	**12**	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**6**	**10**	**8**	**101**	**33**	**29**	**11**	**5**	**5**	**7**	**3**	**3**
Därav kvinnor										1	—	—
B Metall- och maskinindustri	**1**	—	—	**27**	**19**	**11**	**9**	**28**	**4**	**68**	**26**	**13**
Därav kvinnor										2	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	**7**	**5**	**3**	—	**4**	**3**	**15**	**16**	**14**
Därav kvinnor										6	12	12
D Byggnadsverksamhet	**1**	—	**1**	**26**	**29**	**22**	**15**	**22**	**10**	**157**	**88**	**78**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	**10**	**4**	**4**
Därav kvinnor										1	—	—
F Textilindustri	—	—	—	**1**	—	—	—	**1**	—	**14**	**5**	**3**
Därav kvinnor										14	1	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**4**	**1**	**1**	**1**	—	—	**70**	**47**	**37**
Därav kvinnor							1	—	—	55	45	34
H Närings- och njutningsämnesindustri	**1**	**10**	**1**	**30**	**4**	**2**	**26**	**11**	**5**	**453**	**77**	**70**
Därav kvinnor	1	10	1	15	3	2	10	9	3	311	59	53
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**7**	—	—
Därav kvinnor										5	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**6**	**1**	—
Därav kvinnor										5	1	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**5**	**2**	**1**
Därav kvinnor										1	2	1
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**3**	—	—	**7**	**5**	**3**	**1**	**1**	—	**103**	**29**	**26**
Därav kvinnor				1	—	—				20	12	11
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**1**	—	—	—	—	—	**4**	—	—	**60**	**10**	**8**
Därav kvinnor							2	—	—	34	6	4
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	**10**	**4**	**3**	**6**	**4**	**1**	**119**	**18**	**17**
Därav kvinnor				5	1	1	5	3	1	83	7	6
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**5**	**4**	**2**	**14**	**30**	**27**	**16**	**16**	**14**	**44**	**58**	**27**
Därav kvinnor	5	4	2	13	29	26	14	13	12	38	52	26
D Landtransport	**2**	**4**	**1**	**19**	**12**	**9**	**8**	**1**	**1**	**386**	**83**	**68**
Därav kvinnor				2	3	1	4	—	—	201	50	39
E Vattentransport	—	—	—	**16**	**3**	**3**	**2**	—	—	**31**	**5**	**5**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**3**	—	—
V. Husligt arbete	**17**	**19**	**6**	**173**	**144**	**87**	**133**	**116**	**67**	**507**	**271**	**208**
Därav kvinnor	17	19	6	173	144	87	133	116	67	507	271	208
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—	**7**	**7**	**2**
Därav kvinnor										7	5	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	—	—	—	**83**	**47**	**34**	**44**	**45**	**35**	**173**	**163**	**163**
Summa för juli månad år 1915	**65**	**111**	**33**	**651**	**426**	**296**	**610**	**564**	**384**	**2 391**	**972**	**792**
Därav kvinnor	25	59	10	233	206	129	201	199	104	1 308	547	408
» » » månad år 1914	—	—	—	420	465	267	491	621	372	2 059	1 548	1 237
Därav kvinnor	—	—	—	188	242	122	190	184	70	1 159	1 044	764

hus län.																		
Hälsingborg.			Övriga anstalter.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län. Göteborg.			Övriga anstalter.			Älvsborgs län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
174	70	58	363	245	172	88	95	60	88	147	110	71	67	28	15	37	16	I.
12	12	8	49	65	36	8	13	5	5	23	6	27	25	9	—	2	1	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	12	—	—	—	II.
																		III.
13	6	6	5	12	12	2	—	—	72	11	11	83	4	4	14	10	5	*A*
									1	—	—							
20	13	8	29	16	12	12	16	9	168	165	143	2	15	12	12	10	4	*B*
									—	6	5							
6	1	1	6	5	1	1	10	6	40	140	137	—	—	—	—	—	—	*C*
									1	—	—							
82	42	32	50	29	19	19	16	13	146	222	206	10	52	52	56	30	18	*D*
24	—	—	14	4	4	—	1	—	5	8	6	—	—	—	—	1	—	*E*
5	—	—	2	1	1													
2	—	—	4	1	—	8	8	6	17	13	9	2	1	—	12	2	—	*F*
2	—	—	2	—	—	4	3	3	13	12	9	2	1	—				
8	1	1	6	1	1	1	1	1	19	27	15	3	2	2	—	—	—	*G*
6	1	1	3	1	1				11	20	8	1	1	1				
111	8	6	161	18	18	7	3	1	348	38	20	—	3	2	1	—	—	*H*
54	3	1	76	1	1	—	1	—	252	13	3	—	2	1				
3	4	4	1	—	—	—	—	—	17	15	14	4	—	—	—	1	1	*I*
			1	—	—				8	—	—							
1	—	—	—	—	—	6	1	—	9	21	19	—	—	—	—	—	—	*J*
									5	6	6							
1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	10	4	—	—	—	—	—	—	*K*
7	2	2	12	2	2	1	—	—	15	10	7	1	—	—	—	—	—	*L*
2	1	1							1	1	1							
																		IV.
1	—	—	1	1	—	2	—	—	12	14	13	—	—	—	—	1	1	*A*
									1	1	1							
13	7	6	10	1	1	6	2	1	136	107	91	4	1	1	2	1	1	*B*
8	2	2	8	1	1	3	2	1	32	18	6	1	—	—	1	—	—	
33	34	16	9	20	18	4	12	8	60	89	36	2	25	14	—	1	—	*C*
30	30	14	9	16	15	3	12	8	43	80	30	2	20	11	—	1	—	
104	25	15	61	26	26	34	13	9	148	168	136	18	—	—	9	6	3	*D*
32	6	3	18	2	2	1	1	1	6	14	11	7	—	—				
22	5	5	15	10	10	4	1	1	72	134	132	3	2	2	5	—	—	*E*
1	—	—	1	1	1													
—	—	—	2	3	3	—	—	—	1	2	2	1	—	—	1	—	—	*F*
150	109	85	311	139	91	80	71	48	610	674	496	66	90	37	21	28	12	V.
150	109	85	292	139	91	80	71	48	610	673	495	66	90	37	21	28	12	
—	—	—	—	1	1	2	2	—	9	7	3	—	1	1	—	—	—	VI.
						2	2	—	3	4	—							
57	15	15	185	78	78	6	11	3	699	393	392	49	30	27	44	44	21	VII.
835	342	260	1 246	607	464	283	263	166	2 692	2 415	2 002	319	306	194	192	172	82	
302	164	115	461	227	149	101	105	66	992	871	581	106	139	59	22	31	13	
763	552	401	1 134	988	683	233	270	172	2 142	2 548	1 941	265	319	162	—	—	—	
260	279	169	304	325	172	84	121	70	876	1 253	775	100	178	59	—	—	—	

Yrkesgrupper.	Skaraborgs län.			Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	74	88	39	32	58	28	76	130	57	392	387	282
Därav kvinnor	3	11	—	3	17	3	10	27	6	91	98	79
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	5	5	4	9	1
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	—	11	—	2	5	—	9	9	3	2	5	5
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	1	4	—	1	3	—	10	18	10	34	14	7
Därav kvinnor										—	1	—
C Trävaruindustri	2	2	2	7	38	8	4	14	2	4	7	6
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	5	8	6	35	67	20	37	39	22
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor				3	—	—						
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	28	1	—	—	—	—
Därav kvinnor							8	—	—			
H Närings- och njutningsämnesindustri	8	4	1	2	2	2	11	5	3	3	6	1
Därav kvinnor	8	3	1				—	4	2	1	3	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1	—	—	1	—	—	13	13	4	4	5	2
Därav kvinnor							—	5	—			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	4	2	2	1	—	—	7	6	5	2	1	—
Därav kvinnor	2	1	1				2	2	2	—	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	2	5	1	8	19	11	14	17	7	22	25	22
Därav kvinnor	1	5	1	6	17	9	13	17	7	19	24	21
D Landtransport	—	1	—	2	1	—	33	19	18	30	13	7
Därav kvinnor							6	4	4	1	—	—
E Vattentransport	—	—	—	1	2	1	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	43	56	15	58	94	47	156	160	81	147	129	72
Därav kvinnor	43	56	15	58	94	47	156	160	81	147	129	72
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	1	1	3	5	3	3	2	1	—	2	—
Därav kvinnor				3	5	3	2	2	1	—	2	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	31	34	30	28	20	17	106	139	116	93	65	49
Summa för juli månad år 1915	168	208	91	154	255	123	506	606	332	775	707	476
Därav kvinnor	57	76	18	73	133	62	197	221	103	259	258	173
» » månad år 1914	175	214	101	177	281	147	382	395	238	453	488	245
Därav kvinnor	52	73	20	61	139	52	132	216	79	167	250	105

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
47	82	41	43	49	31	3	22	17	74	127	70	13	21	12	9	17	7	I.
11	23	8	3	2	2	—	1	—	18	36	16	8	12	7	4	7	3	
15	22	18	—	—	—	—	—	—	—	10	5	—	—	—	3	2	2	II.
																		III.
10	11	9	3	6	5	2	—	—	—	—	—	2	—	—	2	4	2	*A*
			3	2	2													
15	14	11	29	17	13	4	15	4	—	—	—	9	11	8	3	4	2	*B*
11	13	10	15	14	10	18	30	9	4	9	6	19	32	19	4	7	3	*C*
18	20	16	22	32	11	4	22	2	7	13	5	14	25	11	24	35	16	*D*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			2	—	—													
—	—	—	3	1	—	—	—	—	1	—	—	4	2	2	—	—	—	*G*
			3	—	—				1	—	—	4	2	2				
10	4	3	103	13	12	317	37	36	2	4	1	—	1	—	—	2	—	*H*
3	4	3	82	4	4	249	36	36	1	3	1							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	—	—	—	*J*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
4	4	3	5	8	5	2	1	1	1	—	—	4	—	—	1	—	—	*L*
																		IV.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	1	1	—	—	—	*A*
												1	1	1				
2	1	1	4	2	2	1	1	1	7	1	—	6	—	—	—	—	—	*B*
1	1	1	1	1	1	—	1	1	6	1	—	3	—	—				
20	32	23	11	22	14	12	14	12	37	70	36	26	20	10	31	33	22	*C*
18	28	19	9	17	10	11	12	11	33	66	33	22	18	8	28	28	19	
15	17	16	32	47	41	17	36	35	14	5	5	10	5	5	4	5	2	*D*
			6	3	2							1	1	1				
—	—	—	14	2	2	3	3	3	—	—	—	3	7	2	8	24	7	*E*
						1	3	3							2	3	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
112	109	66	70	51	35	41	33	21	67	69	34	100	97	65	69	80	53	V.
112	109	66	70	51	35	41	33	21	67	69	34	100	97	65	69	80	53	
—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	1	1	4	1	1	—	—	—	VI.
			1	—	—				4	1	1	4	1	1				
79	26	26	66	40	26	55	30	17	36	11	6	1	5	1	35	25	20	VII.
358	355	243	428	304	207	479	244	158	257	320	169	220	232	141	193	238	136	
145	165	97	180	80	56	302	86	72	130	176	85	143	132	85	103	118	77	
263	311	190	260	385	178	145	178	106	143	179	126	97	135	67	199	303	151	
73	116	62	55	122	37	59	82	42	61	89	49	40	70	33	98	128	73	

talet till buds stående lediga platser, vilket tydligt framgår av nedanstående relationstal.

	Antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser.
Juli 1915	134
Juni »	135
Juli 1914	99

Från en del orter, speciellt från de större städerna, anmäles brist å yrkeskunniga arbetare inom mekaniska verkstadsindustrien, t. ex. å verktygsarbetare, järngjutare, filare, modellsnickare m. fl. Likaså har inom byggnadsindustrien arbetstillgången under månaden förbättrats, och i vissa fall har brist på arbetskraft gjort sig gällande, oaktat arbetena där i de flesta fall avsett kompletterings- oeh reparationsarbeten samt i undantagsfall nybyggnader. Inom sågverksindustrien har jämväl å en del orter otillräcklig tillgång på arbetskraft förefunnits. På grund av den hotande kolbristen har upptagning av brännторv på ett flertal håll igångsatts, men hava svårigheter yppat sig att erhålla vana torvarbetare.

Inom stenindustrien däremot måste läget fortfarande betecknas såsom mycket tryckt. Arbete har visserligen erbjudits vid gruvor, kalkbruk och väganläggningar, men mestadels till långt avlägsna orter och mot i förhållande till dyrtiden för låg ersättning. Bland tobaksarbetarna råder jämväl fortfarande en mycket kännbar arbetsbrist å flertalet orter, där sådan industri förefinnes.

De osäkra tiderna hava inverkat på sjöfarten, så att från ett flertal orter brist å arbete rapporteras för eldare och maskinister, transport- och grovarbetare m. fl. med undantag för Göteborg.

I allmänhet torde man likväl kunna säga att arbetslösheten för närvarande, med ovan nämnda undantag, till största delen berör icke yrkeslärda arbetare.

På grund av den långvariga regnperioden har arbetstillfällena inom jordbruket under den gångna månaden för de manliga arbetarna avsevärt försämrats.

Livsmedelspriser under juli månad 1915.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 920—925), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som för de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Även under juli månad hava åtskilliga livsförnödenheter att uppvisa en fortsatt prisstegring, vilken dock beträffande en del av de för konsumtionen viktigaste varuslagen, framförallt kött, kan betecknas såsom mindre kraftig än under föregående månad. Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 920—921), så befinnas *prisstegringar* hava inträffat, i jämförelse med junipriserna, å 31 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas mejerismör, ost, färska ägg, kött och fläsk, de olika slagen av färsk fisk, salt sill samt bränsle. *Prisfall* hava inträffat i fråga om 6 varuslag, bland annat landssmör, gammal potatis, bönor och havregryn. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 18 varuslag, såsom mjölk, margarin, ärter, mjöl, hårt rågbröd, söt limpa, mjukt vetebröd, bakat med vatten, kaffe, socker, salt, svagdricka och fotogen.

En närmare granskning av fluktuationerna på de olika orterna (tab. sid. 922—925) giver fortfarande vid handen, att orterna inom övre Norrland icke i samma grad som övriga delar av vårt land haft känning av kristidens stegrade priser. Särskilt äro kött och fläsk alltjämt betydligt billigare i de nordligare bygderna, under det att i fråga om de flesta övriga varuslag en tydlig tendens till utjämning framträtt under de senaste månaderna.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 919, där julipriserna 1915 återgivas, jämförda med junipriserna 1915 och julipriserna 1913 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under juli 1915 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

*Mjölk*priset har under juli stigit på ytterligare några orter, men det för samtliga orter beräknade genomsnittspriset har ej undergått någon förändring. I jämförelse med prisläget under juli 1914, visar det sig, att priset å den för konsumenterna viktigaste mjölksorten, nämligen den oskummade mjölken, under ett år i genomsnitt stigit med 1·6 öre från 14·5 till 16·1 öre. Oförändrade priser hava under denna tid noterats endast från Jönköping, Kalmar, Västervik, Visby och Hälsingborg, under det att å övriga rapportorter

[1] »Soc. Medd.» 1915, sid. 178.

priserna varit underkastade förhöjningar i en eller på många håll flera repriser.

Priset på mejeri*smör* har under juli månad visat en fortgående tendens till stegring med för varje vecka höjda priser. Den sänkta prisnivå, som under sista veckorna av juni inträdde å landssmör å flera orter, särskilt i mellersta och östra Sverige samt Småland, fortsatte även under de första veckorna av juli, men mot slutet av månaden började åter tendens till prishöjning framträda.

Prisstegringen å de olika slagen av *ost* har under juli varit kraftigare än förut under krisen, i det att helfet ost och skummjölksost stigit med 11 öre per kg. och halvfet vara med 7 öre per kg.

Prisstegringen å *ägg* har pågått synnerligen kraftigt under de tre första veckorna av juli månad. Det under tredje veckan nådda genomsnittspriset av 1·74 kr. per tjog höll sig sedan oförändrat under återstoden av månaden för att under augusti åter efterträdas av för varje vecka stegrade priser med ett för tredje veckan av augusti noterat medelpris av 1·83 kr. per tjog. Det sedan den 16 juni bestående exportförbudet, som skulle hava utlöpt den 16 augusti, har numera förlängts att gälla på obestämd tid i avsikt att på ett effektivare sätt söka tillgodose den inhemska marknadens behov.

*Mjöl*priserna hava under juli månad varit stillastående, och under intryck härav hava ej heller *bröd*priserna att uppvisa annat än högst obetydliga variationer.

Priset på *havregryn* företedde under juli en genomsnittlig sänkning av 1 öre per kg., varemot *risgryn* steg med 1 öre per kg.

Den genomsnittliga prisstegringen under juli å de olika slagen av *kött* har ej varit av fullt samma styrka som under juni månad, och beträffande kalv- och fårkött kan under månadens senare hälft en, om också svag, tendens till nedgång konstateras.

Fläsk, såväl färskt som salt, har däremot gått upp i pris i ungefär samma omfattning som föregående månad och den procentuella stegringen sedan juli 1914 belöper sig till ej mindre än 53·9 % för färskt och 51·1 % för salt fläsk. Härvid är dock att märka, att prisstegringen på såväl kött som fläsk gjort sig gällande med olika styrka i skilda delar av landet. Särskilt hava många orter i södra och mellersta Sverige fått vidkännas en stegring vida över den beräknade genomsnittliga för samtliga rapportorter.

Samtliga sorter av färsk *fisk* hava under juli varit underkastade prisstegringar. Kraftigast hava höjningarna varit för färsk sill med 15 öre per kg. och för rödspotta med 7 öre per kg.

Priset på *gammal potatis* har under juli på skilda platser över hela landet undergått smärre sänkningar, och det för samtliga orter beräknade medelpriset har gått ned med 1 öre per 5 l. — Den *färska potatisen* har betingat ganska växlande priser å olika orter. Uppgifterna äro dock ej i allo fullt jämförbara, då noteringar från ett flertal håll saknas, särskilt för den första veckan, då priser rapporterades, som lågo betydligt över det för hela måna-

(Forts. å sid. 931.)

Medelpris å 44 orter.

Varuslag.	Kvantitet.	Juli 1915.	Juni 1915.	Juli 1914.	Juli 1913.	Höjning (+) eller sänkning (—) från juli 1913 till juli 1915.	Höjning (+) eller sänkning (—) från juli 1914 till juli 1915.
		öre.	öre.	öre.	öre.	%	%
Mjölk: oskummad	l.	16	16	15	14	+ 14·3	+ 6·7
handskummad	»	9	9	8	8	+ 12·5	+ 12·5
separerad	»	7	7	6	6	+ 16·7	+ 16·7
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	281	277	233	230	+ 22·2	+ 20·6
mat- (lands)	»	252	255	210	207	+ 21·7	+ 20·0
Margarin, växt-	»	167	167	138	135	+ 23·7	+ 21·0
Ägg, färska	tjog.	172	160	137	137	+ 25·5	+ 25·5
Potatis: gammal	5 l.	41	42	32	29	+ 41·4	+ 28·1
färsk	»	132	—	103	61	+ 116·4	+ 28·2
Ärter, gula	kg.	59	59	30	31	+ 90·3	+ 96·7
Bruna bönor	»	70	71	46	47	+ 48·9	+ 52·2
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	43	43	31	31	+ 38·7	+ 38·7
råg-, svenskt, bästa sort	»	34	34	21	22	+ 54·5	+ 61·9
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	41	41	27	27	+ 51·9	+ 51·9
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	52	53	36	36	+ 44·4	+ 44·4
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	47	46	39	41	+ 14·6	+ 20·5
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	56	56	41	41	+ 36·6	+ 36·6
mjukt: limpa, söt	»	50	50	38	38	+ 31·6	+ 31·6
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	40	39	31	30	+ 33·3	+ 29·0
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	90	90	75	76	+ 18·4	+ 20·0
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	55	55	44	43	+ 27·9	+ 25·0
mjukt, billigaste sort, bakat med mjölk	»	68	69	59	60	+ 13·3	+ 15·3
Nötkött, färskt: stek	»	155	148	118	124	+ 25·0	+ 31·4
soppkött	»	132	127	97	101	+ 30·7	+ 36·1
Kalvkött, stek: gödkalv	»	164	159	131	133	+ 23·3	+ 25·2
spädkalv	»	90	88	69	71	+ 26·8	+ 30·4
Fårkött: färskt, stek	»	171	168	136	138	+ 23·9	+ 25·7
salt, svenskt	»	142	138	121	117	+ 21·4	+ 17·4
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	197	188	128	134	+ 47·0	+ 53·9
salt, svenskt	»	204	194	135	140	+ 45·7	+ 51·1
Sill, salt: fetsill	»	48	47	43	44	+ 9·1	+ 11·6
Kaffe (obränt), prima Santos	»	162	162	157	168	— 3·6	+ 3·2
Socker, bit-	»	66	66	64	67	— 1·5	+ 3·1
Fotogen, Water White	l.	22	22	20	21	+ 4·8	+ 10·0
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn.	2810	2780	2600	2550	+ 10·2	+ 8·1
barr-, » »	»	2250	2220	2090	2050	+ 9·8	+ 7·7
Bränntorv	100 kg.	272	261	205	197	+ 38·1	+ 32·7
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	489	468	392	401	+ 21·9	+ 24·7
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	358	341	229	235	+ 52·3	+ 56·3
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	216	205	145	166	+ 30·1	+ 49·0
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	244	231	177	191	+ 27·7	+ 37·9

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	**Fisk, färsk:** abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
53	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
54	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
55	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
56	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185
57	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	378	373
58	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	189	134	180	132
60	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[6]) Uppgifterna avse hl.: vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för juli och au-
orter samt för juni och juli 1915 en ort. — [8]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser pris-

(juli 1914—juli 1915) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1915 för 44 orter.

1912.	1913.	1914.	Juli 1914.	Aug. 1914.	Sept. 1914.	Okt. 1914	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915.	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.	[10])Juli 1915	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	14	15	15	15	15	15	15	15	15	15	16	16	16	16	16	1
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	3
237	236	239	233	233	235	253	257	268	275	264	266	269	275	277	281	4
214	213	218	210	214	217	232	239	245	244	238	244	249	254	255	252	5
156	164	162	161	161	160	160	162	164	166	169	171	173	177	184	195	6
115	121	119	119	119	117	119	119	121	122	125	127	128	135	138	145	7
51	58	60	59	61	59	58	59	63	63	68	66	71	71	70	81	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	144	138	145	149	156	157	158	158	166	173	174	171	167	167	11
161	159	171	137	135	149	208	247	270	261	226	188	150	155	160	172	12
189	137	151	[7]) 145	[7]) 156	157	171	179	194	200	174	169	149	148	139	—	13
32	28	30	32	35	36	31	31	32	33	35	40	44	44	42	41	14
49	46	80	103	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	15
30	31	35	30	33	35	43	47	49	51	58	62	62	61	59	59	16
53	48	49	46	50	51	53	57	59	63	65	73	72	71	71	70	17
31	31	33	31	36	35	37	37	37	38	39	39	43	43	43	43	18
22	22	23	21	25	25	27	28	28	28	31	32	35	35	34	34	19
27	27	29	27	31	31	33	34	34	35	37	38	41	41	41	41	20
36	36	42	36	45	47	51	51	52	53	55	56	56	55	53	52	21
40	41	41	39	42	42	42	43	43	44	45	46	47	47	46	47	22
41	41	43	41	47	46	47	47	47	48	51	53	55	56	56	56	23
38	38	40	38	43	42	44	44	44	44	45	46	48	49	50	50	24
29	30	31	31	33	32	32	32	32	34	35	36	38	39	39	40	25
76	76	78	75	81	81	81	82	82	83	84	87	89	91	90	90	26
45	43	46	44	49	48	49	50	49	47	50	51	53	55	55	55	27
61	60	61	59	63	63	64	64	64	63	65	66	68	68	69	68	28
111	122	116	118	116	113	109	107	109	116	118	120	127	135	148	155	29
91	100	95	97	95	92	88	87	89	96	100	100	106	115	127	132	30
123	131	130	131	128	127	125	126	130	136	136	139	145	150	159	164	31
65	72	70	69	68	67	67	67	70	73	74	75	79	84	88	90	32
124	133	130	136	131	125	117	117	121	133	138	144	153	158	168	171	33
105	114	118	121	120	117	114	114	115	120	124	126	133	134	138	142	34
—	119	121	—	—	[8]) 104	[8]) 113	111	120	130	137	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	35
128	133	129	128	127	126	126	127	131	141	146	155	171	179	188	197	36
129	140	137	135	136	134	135	137	140	149	154	160	177	183	194	204	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	76	75	76	75	76	74	76	80	82	84	77	71	73	77	39
—	108	110	113	113	111	109	105	109	115	114	116	103	98	110	116	40
32	34	35	38	42	39	37	37	35	34	32	32	34	38	34	49	41
36	38	39	37	38	38	41	43	43	40	37	36	36	37	39	42	42
—	55	57	55	58	58	57	56	58	61	60	61	59	57	58	61	43
77	79	81	80	82	81	80	80	82	85	83	83	81	80	83	90	44
41	45	[9]) 45	[9]) 43	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	45
25	30	31	31	32	31	30	30	30	31	30	30	31	31	32	32	46
52	56	58	57	60	60	60	59	60	61	61	62	63	65	68	69	47
—	76	77	76	78	78	78	77	78	79	80	80	81	81	82	85	48
176	170	159	157	160	159	160	160	161	161	161	161	161	161	162	162	49
72	67	65	64	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	50
—	—	10	—	10	10	10	9	9	9	10	10	10	10	10	10	51
6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	52
17	20	21	20	20	21	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	53
2360	2500	2630	2600	2700	2690	2690	2680	2680	2710	2720	2720	2740	2760	2780	2810	54
1880	2040	2110	2090	2190	2170	2170	2160	2160	2170	2150	2170	2180	2210	2220	2250	55
187	196	220	205	231	240	241	241	243	260	266	263	251	254	261	272	56
397	401	411	392	467	445	427	422	421	430	443	447	449	454	468	489	57
—	234	242	229	290	264	255	251	257	269	291	317	327	333	341	358	58
155	165	157	145	163	161	163	162	164	167	172	173	184	186	205	216	59
177	189	190	177	222	206	193	193	194	199	208	213	221	221	231	244	60

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — gusti 1914 tre orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för sept. 1914 två, för okt. 1914 tre uppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) Preliminära siffror.

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	3. Stockholm.	4. Södertälje.	5. Uppsala.	6. Nyköping.	7. Eskilstuna.	8. Linköping.	9. Norrköping.	10. Motala.
			Medelpris (öre).							
1	Mjölk: oskummad	l.	19	19	18	16	16	15	16	15
2	handskummad	»	9	—	8	7	8	9	9	8
3	separerad	»	9	9	7	6	7	6	8	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	294	295	282	278	276	278	293	280
5	mat- (lands-)	»	270	274	236	247	248	235	252	272
6	Ost: helfet, okryddad	»	197	183	203	215	234	196	208	183
7	halvfet, »	»	161	140	168	143	155	151	163	140
8	skummjölks-, »	»	—	80	85	63	110	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	168	164	157	171	165	167	176	164
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	195	188	164	161	171	165	180	164
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	45	40	40	—	45	40	41	38
13	färsk	»	168	138	81	129	67	127	84	123
14	Ärter, gula	kg.	58	53	45	58	53	51	50	61
15	Bruna bönor	»	74	—	68	—	65	72	80	—
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	45	44	42	42	40	42	43	42
17	råg-, » » »	»	37	34	33	36	34	33	35	34
18	rågsikt-, » » »	»	44	40	40	41	—	40	40	38
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	53	51	47	52	50	51	52	50
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	49	45	47	45	45	49	43
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	53	50	50	53	53	58	49	53
22	mjukt, limpa, söt	»	66	60	53	52	51	53	62	42
23	» » sur	»	54	50	39	49	—	44	40	35
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	103	96	93	98	80	83	91	—
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	69	54	52	54	63	55	49	55
26	ligaste sort } » » mjölk	»	86	70	63	62	72	67	64	77
27	Nötkött, färskt: stek	»	176	158	151	163	165	160	175	192
28	soppkött	»	147	134	133	126	142	149	160	155
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	184	196	163	185	176	178	178	187
30	spädkalv	»	139	60	80	115	97	100	120	104
31	Fårkött: färskt, stek	»	189	200	181	172	209	183	195	181
32	salt, svenskt	»	158	130	160	—	—	161	—	—
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	244	224	191	219	217	203	228	203
35	salt, svenskt »	»	241	245	210	237	230	214	237	200
36	*Fisk, färsk: abborre	»	87	88	76	61	75	75	67	79
37	gädda	»	150	128	108	112	124	124	123	125
38	sill	»	66	57	—	23	60	50	60	60
39	strömming	»	43	42	38	56	56	49	45	52
40	torsk	»	66	86	75	70	90	74	70	70
41	rödspotta (»spätta»)	»	87	90	84	90	94	79	98	85
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	51	48	51	48	50	46	50	49
43	strömming	»	44	—	35	—	—	34	—	30
44	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	73	72	69	73	60	73	79	70
45	» » » rundskuren	»	—	—	88	—	80	—	—	—
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	167	173	164	160	165	151	157	144
47	Socker, bit-	»	66	66	68	65	65	65	66	65
48	Salt (matsalt)	»	12	13	12	11	12	12	10	10
49	Svagdricka	l.	9	8	7	8	8	8	6	8
50	Fotogen, Water White	»	21	22	22	22	22	21	20	21
51	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	4000	3450	3000	[2] 3000	2960	2610	3200	2700
52	barr-	»	2900	2500	2250	2000	2140	2210	2600	2000
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	575	575	563	450	490	475	500	450
55	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	360	—	—	325	400	375	325	383
56	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	220	268	200	210	—	235	225	222
57	engelsk kamin- » hemkörd	»	225	—	—	—	225	—	240	220

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för *Uppsala* braxen 70 à 100 och sjötunga 100 öre; för *Norrköping:* hälleflundra 150, kolja 70 à 90, sjötunga 100 och vitling förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) För och för tvetved 28·90 kr. per famn. — [4]) I Halmstad har under juli betalats för bokved 30·80 och för ribbkr. per famn.

11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	
Jönköping.	Växjö.	Kalmar.	Västervik.	Visby.	Karlskrona.	Kristianstad.	Malmö.	Lund.	Landskrona.	Hälsingborg.	Ystad.	Halmstad.	Göteborg.	Lysekil.	Vänersborg.	
Medelpris (öre).																
14	15	14	14	14	16	16	17	15	15	13	15	15	18	16	15	1
7	10	7	5	8	12	8	9	—	6	6	7	8	10	9	8	2
6	6	4	5	5	7	4	7	6	5	5	5	6	9	—	6	3
271	264	282	270	286	286	258	287	285	290	289	284	296	292	302	274	4
236	227	246	236	239	249	247	270	269	262	253	—	269	264	247	225	5
160	200	194	210	209	194	190	224	190	209	198	185	195	193	200	190	6
130	145	—	160	—	166	146	172	127	140	153	150	153	—	—	—	7
75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
180	163	170	165	171	161	168	164	155	164	167	165	170	170	175	170	9
160	152	157	142	158	153	157	170	160	158	174	159	162	166	159	156	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
31	33	41	38	—	38	33	43	50	50	42	40	37	42	43	43	12
115	122	106	127	136	130	120	84	107	99	94	133	89	82	90	135	13
63	59	56	58	52	70	63	64	62	70	71	65	60	61	70	55	14
75	—	79	72	66	75	—	75	—	90	92	75	—	—	—	78	15
43	43	43	43	44	46	42	45	46	44	44	44	44	42	43	44	16
34	33	33	35	31	34	32	38	35	38	33	33	33	32	33	34	17
41	42	42	41	—	44	41	42	41	45	42	42	42	40	39	41	18
52	48	53	50	55	49	58	55	55	58	54	58	52	47	50	50	19
54	45	42	43	47	49	45	50	47	48	50	55	42	43	50	45	20
57	59	60	60	43	58	70	65	61	69	68	70	58	54	64	66	21
52	42	46	45	38	46	36	26	39	42	41	41	40	51	48	53	22
43	37	36	—	31	37	31	20	28	31	30	31	34	34	35	—	23
106	86	84	86	88	85	82	81	—	89	98	80	85	81	79	91	24
57	44	53	47	41	—	75	57	—	—	—	—	—	52	44	46	25
68	58	71	70	53	69	77	57	60	67	58	74	71	57	55	52	26
150	147	159	148	148	159	150	180	193	158	165	164	159	162	150	156	27
137	127	137	112	134	144	139	155	154	154	154	145	144	142	130	134	28
149	163	143	133	144	161	151	180	200	175	178	174	155	155	160	154	29
82	92	86	83	—	100	96	124	124	109	108	84	103	95	83	64	30
160	163	161	137	154	157	176	180	200	187	180	159	163	182	150	174	31
—	153	—	125	138	133	175	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
190	194	217	180	194	209	246	220	230	200	219	207	203	205	192	203	34
200	193	218	180	200	206	253	240	212	226	233	240	218	220	200	243	35
78	76	75	49	110	63	79	100	82	73	79	122	93	115	—	59	36
111	110	150	95	—	107	109	148	129	135	125	137	122	150	—	80	37
—	—	—	—	—	—	—	65	—	35	64	36	66	—	29	40	38
36	53	50	35	43	38	25	—	—	—	61	30	58	61	—	—	39
59	62	70	61	68	29	34	65	58	44	56	50	45	52	30	48	40
91	75	95	—	103	93	79	107	94	80	116	118	95	110	60	90	41
33	56	—	50	50	46	53	—	45	58	50	58	55	40	50	—	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
76	—	73	—	72	80	—	—	—	—	65	60	83	59	73	75	44
—	83	—	—	—	90	—	90	—	85	103	85	97	—	—	—	45
154	155	160	150	178	160	163	170	162	170	167	171	159	163	158	173	46
66	67	67	67	68	67	66	67	66	65	66	66	66	65	65	65	47
12	10	8	12	12	8	10	6	10	10	10	11	8	7	12	10	48
6	7	6	6	6	8	6	6	5	6	6	5	7	9	9	7	49
20	22	22	22	24	21	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	50
2950	2080	2400	2540	[3])3610	2430	2520	3520	2930	3330	2870	3270	[4])2850	3930	3400	[6])3000	51
2150	1640	1930	1730	3000	—	1890	3190	2860	3190	2600	2140	2540	3450	2900	[5])2200	52
—	180	—	—	—	—	233	—	293	275	325	265	—	334	—	—	53
475	450	400	430	585	475	438	500	517	—	500	450	500	500	—	—	54
—	—	—	325	400	375	350	358	340	325	325	338	350	375	325	—	55
195	—	220	225	250	210	190	200	200	190	210	190	—	205	—	180	56
250	225	225	225	—	285	250	253	240	215	250	205	230	225	200	—	57

50 à 80, id 60 à 65, kolja 70 à 80, makrill 80 à 100, sik 100 och sjötunga 100 öre; för *Nyköping* makrill 50 à 60 öre; för *Jönköping:* kolja 60 à 70 och sik 100 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »K.K.K.» ej ribbved har under juli betalats 12·00 kr. per famn. — [3]) I Visby har under juli betalats för alved 32·70 ved 18·80 kr. per famn. — [5]) För klen björkved har under juli betalats 23·00 och för klen barrved 20·00

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	27. Borås.	28. Tidaholm.	29. Karlstad.	30. Örebro.	31. Kopparberg.	32. Västerås.	33. Falun.	34. Domnarvet och Borlänge.
			Medelpris (öre).							
1	Mjölk: oskummad	l.	16	15	16	16	15	17	17	15
2	» handskummad	»	9	8	8	—	—	8	9	8
3	» separerad	»	6	6	8	6	7	7	—	7
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	279	270	256	272	300	277	282	280
5	» mat- (lands-)	»	245	247	226	239	256	249	264	260
6	Ost: helfet, okryddad	»	185	156	195	195	194	188	197	180
7	» halvfet, »	»	138	98	165	155	—	150	128	130
8	» skummjölks-, »	»	69	47	—	90	95	75	—	—
9	Margarin, växt-	»	170	180	170	170	166	161	174	170
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	169	144	163	166	169	176	186	179
11	» » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	40	—	45	38	40	36	40	35
13	» färsk	»	114	156	127	83	150	123	123	—
14	Ärter, gula	kg.	74	75	60	51	53	49	61	53
15	Bruna bönor	»	80	75	80	—	—	65	61	65
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	43	44	44	44	42	42	42	42
17	» råg-, » » »	»	33	38	34	37	32	33	34	32
18	» rågsikt-, » » »	»	40	44	44	42	39	39	40	—
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	54	60	50	50	50	47	52	53
20	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	50	43	45	42	43	47	45
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	60	60	53	48	46	48	51	48
22	» mjukt, limpa, söt	»	54	46	57	50	50	48	56	62
23	» » » sur	»	48	—	42	—	—	—	—	—
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	86	75	102	100	95	108	107	101
25	» mjukt, bil- bakat med vatten	»	54	—	63	63	57	42	53	52
26	» ligaste sort » » mjölk	»	72	60	80	80	76	64	72	72
27	Nötkött, färskt: stek	»	193	171	140	157	147	158	158	162
28	» soppkött	»	160	128	131	125	124	134	126	127
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	174	159	150	166	155	164	169	164
30	» spädkalv	»	85	64	80	100	81	85	86	82
31	Fårkött: färskt, stek	»	203	164	162	166	173	203	174	160
32	» salt, svenskt	»	165	166	145	—	160	120	147	155
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	200	184	198	214	184	205	192	180
35	» salt, svenskt »	»	200	186	200	216	198	198	184	178
36	*Fisk, färsk: abborre	»	76	75	78	75	79	78	100	92
37	» gädda	»	117	123	124	117	128	127	140	130
38	» sill	»	35	47	—	55	—	—	—	—
39	» strömming	»	—	40	53	53	—	43	43	40
40	» torsk	»	49	69	66	63	66	75	61	60
41	» rödspotta (»spätta»)	»	82	90	—	81	88	—	99	94
42	» salt: sill, fetsill (»KKK»)[2]	»	45	47	54	43	45	41	45	45
43	» strömming	»	—	—	—	—	—	38	30	30
44	» kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	63	75	77	68	72	59	—	60
45	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	70	82	80
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	153	160	160	158	160	160	161	160
47	Socker, bit-	»	66	65	67	66	65	63	65	64
48	Salt (matsalt)	»	10	10	12	12	12	11	10	10
49	Svagdricka	l.	8	6	8	7	6	8	7	6
50	Fotogen, Water White	»	20	24	23	22	22	20	22	22
51	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	3010	2270	2900	3550	2270	2960	2610	2440
52	» barr-	»	2390	1640	2270	2840	1550	2330	1930	1820
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	517	500	425	550	500	—	500	—
55	» eng. hushålls (fyrkol) hemkörd	»	375	375	—	350	400	—	—	—
56	*Koks: gasverks- (okrossad)* hemkörd	»	240	—	—	190	250	—	—	—
57	» eng. kamin- hemkörd	»	250	250	225	250	—	275	300	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för *Umeå* id 35 à 45, [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) Å ort, där sill av märket »K.K.K.» ej förefallaved har betalats: i *Ludvika* 13·90 kr. per famn, i *Söderhamn* 11·20 kr. per famn, i *Nyland* (för Kiirunavaara aktiebolag har under juli tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i *Malm*ved till 21·00 kr. per famn samt antracitkol till 3·80 kr. per hl.

under juli månad 1915. (Forts.)

35. Ludvika.	36. Gävle.	37. Söderhamn.	38. Sundsvall: staden.	39. Sundsvall: sågverksdistrikten.	40. Nyland.	41. Östersund.	42. Umeå.	43. Luleå.	44. Boden.	45. Malmberget och Gällivare.	46. Kiruna.	47. Samtliga orter.	
Medelpris (öre).													
17	19	17	18	16	16	18	14	17	17	18	18	**16**	1
7	10	10	12	11	10	12	9	10	10	—	—	**9**	2
6	8	8	10	9	—	—	7	—	—	—	—	**7**	3
284	282	300	286	286	260	277	250	275	279	278	288	**281**	4
258	253	260	264	266	260	257	240	261	260	260	255	**252**	5
178	190	197	199	195	200	190	195	194	200	178	194	**195**	6
130	127	130	148	144	—	120	150	—	—	—	—	**145**	7
—	—	—	80	80	—	65	125	—	—	—	—	**81**	8
170	172	170	175	168	160	164	163	160	151	168	160	**167**	9
168	182	188	201	205	199	197	182	196	196	183	187	**172**	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
40	46	45	38	36	30	38	40	46	44	53	63	**41**	12
188	170	168	294	275	150	—	225	—	—	—	—	**132**	13
54	60	51	62	59	50	55	61	63	60	60	61	**59**	14
—	69	65	65	58	50	64	60	69	60	59	67	**70**	15
41	42	43	43	42	40	42	45	42	43	44	42	**43**	16
34	34	33	35	34	35	35	34	35	35	36	36	**34**	17
40	39	42	41	39	40	42	43	40	42	43	41	**41**	18
49	50	50	50	50	50	50	54	54	53	53	54	**52**	19
43	44	42	50	45	50	45	48	49	42	47	48	**47**	20
50	48	50	56	51	52	57	50	55	55	55	59	**56**	21
55	49	50	55	49	70	50	61	64	60	54	55	**50**	22
55	43	36	—	50	—	51	—	—	—	45	65	**40**	23
91	85	73	90	79	103	88	89	90	94	110	88	**90**	24
62	54	40	66	—	60	48	51	63	60	—	[1] 95	**55**	25
83	63	67	75	60	91	72	69	—	—	—	—	**68**	26
152	144	150	152	140	120	150	105	134	131	122	128	**155**	27
129	127	130	120	109	99	120	88	116	110	105	109	**132**	28
155	180	169	173	154	—	170	122	—	—	138	152	**164**	29
91	98	81	84	76	73	75	75	83	82	69	83	**90**	30
165	168	169	173	155	—	150	142	—	—	138	137	**171**	31
—	126	125	141	120	—	130	—	—	—	120	115	**142**	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	**130**	33
172	199	176	198	182	171	180	150	169	162	159	154	**197**	34
172	191	189	197	187	170	183	153	173	178	170	167	**204**	35
100	62	72	75	69	81	75	48	46	50	42	61	**77**	36
133	124	92	117	98	100	100	96	75	75	78	82	**116**	37
50	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**49**	38
50	28	30	27	24	35	50	22	29	35	39	43	**42**	39
75	70	50	53	—	—	60	—	—	—	—	53	**61**	40
100	88	75	77	—	—	75	—	—	—	—	74	**90**	41
46	47	48	50	43	50	60	46	48	43	43	41	**48**	42
25	27	—	30	27	—	35	25	30	37	29	40	**32**	43
56	55	74	75	75	—	60	—	—	—	—	—	**69**	44
65	79	100	83	85	100	80	75	—	—	85	—	**85**	45
160	168	150	178	167	150	161	171	163	160	169	170	**162**	46
65	65	67	67	66	65	65	69	65	70	68	67	**66**	47
10	10	10	13	10	6	12	6	10	10	10	10	**10**	48
7	7	7	7	5	5	7	9	8	7	7	9	**7**	49
22	21	22	21	22	22	24	25	22	23	25	27	**22**	50
[3] 2390	2900	[3] 2210	3020	2650	[3] 2200	2770	[3] 2350	2320	1890	[4] 2240	[4] 2270	**2810**	51
1830	2450	1830	2270	2140	—	2020	2050	1960	1640	1640	2020	**2250**	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**272**	53
600	475	—	425	—	450	500	475	450	450	—	500	**489**	54
350	350	—	360	—	—	—	—	400	—	—	—	**358**	55
200	210	—	245	—	—	—	250	—	—	—	—	**216**	56
225	260	—	225	—	225	275	250	275	—	—	350	**244**	57

lax 175 à 180 och sik 60 à 100 öre; för *Luleå* sik 75 à 80 öre; för *Malmberget* sik 50 à 80 öre. — kommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [3]) För avs. k. »klant») 4·00 kr. per kbm. (14·20 kr. per famn) och i *Umeå* 11·30 kr. per famn. — [4]) Luossavaara—*Kiruna*berget björkved till 22·10 och barrved till 15·10 kr. per famn och i *Kiruna* björkved till 23·90 och barr-

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
Kor:	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta[6])	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 kg.)[7]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[8])	—	—	53	54	52	50	51	51	58	58
Äldre, »	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	78	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	73	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. — holm och Malmö, för nov. och dec. 1914 samt för jan.—juli 1915 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 okt. 1914—juli 1915 Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för 1911 och för aug. 1914—april — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt för juli, aug. och sept. 1914 Stockholm Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—juli 1915.

(juli 1914—juli 1915) för alla tre orterna.

1914.	Juli 1914.	Aug. 1914.	Sept. 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915.	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.	Juli 1915.
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
61	57	61	62	59	64	67	70	71	75	81	91	100	102
53	50	48	50	53	54	57	60	62	64	68	76	80	82
48	46	44	46	47	49	51	55	57	60	64	72	75	76
36	34	32	34	33	36	38	41	43	46	50	58	63	58
66	61	62	67	70	72	74	76	77	80	87	97	102	105
58	56	55	55	56	58	62	65	67	69	74	81	86	87
47	45	44	45	46	48	50	54	55	58	62	69	73	69
63	58	56	69	64	67	70	73	76	79	81	91	96	98
58	53	52	55	58	61	63	67	69	71	74	82	87	88
54	49	48	51	53	55	58	63	64	66	69	77	82	82
44	40	39	41	41	43	47	50	50	54	57	64	69	67
61	—	57	61	64	65	64	71	73	74	80	—	96	—
54	51	51	52	54	57	59	63	65	67	70	77	82	85
45	43	43	43	44	47	48	55	56	58	61	67	73	72
67	60	60	59	59	68	72	77	79	81	82	88	90	88
62	57	56	54	54	61	64	69	73	75	76	81	82	78
49	44	41	38	36	44	55	61	60	62	64	71	74	69
55	61	56	52	46	48	54	60	60	62	66	72	75	74
47	44	44	40	38	40	45	50	52	62	64	68	71	64
74	69	67	73	74	78	86	94	99	109	119	127	131	130
71	65	66	72	73	78	85	94	99	111	120	130	135	133
58	46	53	57	61	67	73	82	93	105	116	125	126	121

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för juni—sept. 1914 endast Malmö, för okt. Stock- avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för juni—sept. 1914 endast Malmö, för 1915 samt för juni 1915 endast Malmö. — [6]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, samt för mars—juni 1915.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö

Medelpris under

Kreatursslag.	Stockholm.						
	Maj 1915.	Juni 1915.	1/7—7/7.	8/7—14/7.	15/7—21/7.	22/7—28/7.	Juli 1915.
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	75	79	78	78	80	82	80
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	71	75	74	74	76	78	76
» 3. Mindre feta	56	63	62	62	62	62	62
» 4. Magra, simpla	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	80	85	84	84	86	88	86
» 2. Mindre feta	70	75	74	74	76	76	75
» 3. Magra, simpla	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]
Tjurar:							
Extra prima	86	89	88	88	90	90	89
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	80	85	84	84	86	86	85
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	78	83	82	82	84	84	83
» 3. Mindre köttiga	64	72	71	71	71	71	71
» 4. Magra, simpla	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	80	85	84	84	86	88	86
» 2. Mindre feta	70	75	74	74	76	76	75
» 3. Magra, simpla	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	92	95	90	90	90	90	90
» (70—90 kg.)							
Skummjölkskalvar	70	77	72	72	72	72	72
Får:							
Yngre, feta	82	88	78	78	73	73	76
Äldre, »	77	83	73	73	68	68	71
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (85—100 kg.)	130	139	138	135	135	137	136
Rena, större svin (100—150 kg.)	130	139	138	135	135	135	136
Suggor	122	127	122	119	117	117	119

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under maj 129 kr., juni 163 kr. samt juli 160 kr. (medelpris per vecka pris per vecka under juli resp. 170, 100, 140, 130 och 120 kr.). — [2]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under under maj 140 kr., juni samt juli 125 kr. (medelpris per vecka under juli resp. 140, 100, 130, 130 och 125 kr.), resp. 210, 210, 210 och 210 kr.). — [4]) Medelpris *per styck* under maj 219 kr., juni 253 kr. samt juli 253 kr.

priser

vande vikt)

och Göteborg.

maj—juli 1915.

Malmö.								Göteborg.						
Maj 1915.	Juni 1915.	30/6—6/7.	7/7—13/7.	14/7—20/7.	21/7—27/7.	28/7—3/8.	Juli 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.	5/7—10/7.	12/7—17/7.	19/7—24/7.	26/7—31/7.	Juli 1915.
91	**100**	100	100	106	102	—	**102**	—	—	—	—	—	—	—
84	**90**	88	88	97	95	93	**92**	**69**	**72**	72	72	72	77	**73**
78	**82**	76	76	87	85	81	**81**	**66**	**68**	69	69	69	73	**70**
59	**63**	55	45	55	55	55	**53**	—	—	—	—	—	—	—
[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	—	[1]	—	—	—	—	—	—	—
97	**102**	100	105	106	107	—	**105**	—	—	—	—	—	—	—
88	**92**	88	90	97	97	94	**93**	**76**	**80**	80	80	80	85	**81**
72	**75**	65	55	65	65	63	**63**	**66**	**68**	68	68	68	74	**70**
[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	—	—	—	—	—	—	—
96	**102**	103	105	108	107	105	**106**	—	—	—	—	—	—	—
88	**93**	93	95	98	97	94	**95**	**77**	**82**	83	83	83	87	**84**
79	**83**	80	80	85	85	86	**83**	**74**	**80**	79	79	79	83	**80**
64	**65**	61	55	65	65	63	**62**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**96**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80	**86**	89	89	97	93	93	**92**	**72**	**75**	75	75	75	84	**77**
70	**76**	70	68	75	75	75	**73**	**62**	**67**	68	68	68	73	**69**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
88	**88**	83	83	83	83	81	**83**	**87**	**92**	92	92	92	92	**92**
80	**80**	70	70	70	70	68	**70**	**82**	**84**	85	85	85	85	**85**
73	**73**	63	63	63	63	61	**63**	**69**	**72**	72	72	72	72	**72**
63	**65**	—	—	—	—	—	—	**71**	**75**	72	72	72	72	**72**
—	—	60	60	60	60	60	**60**	**58**	**59**	60	60	60	60	**60**
103	**93**	80	78	73	73	73	**75**	—	—	—	—	—	—	—
132	**134**	131	131	130	132	136	**132**	**120**	**121**	121	121	121	126	**122**
134	**134**	131	131	130	132	136	**132**	**127**	**131**	131	131	131	131	**131**
132	**129**	124	124	119	121	127	**123**	**120**	**121**	121	121	121	121	**121**

under juli resp. 160, 160, 160 och 160 kr.); i *Malmö* under maj 158 kr., juni 173 kr. samt juli 132 kr. (medel-
maj 151 kr., juni 193 kr. samt juli 193 kr. (medelpris per vecka under juli resp. 190, 190, 195 och 195 kr.); i *Malmö*
— [3]) Medelpris *per styck:* under maj 176 kr., juni 211 kr. samt juli 210 kr. (medelpris per vecka under juli
(medelpris per vecka under juli resp. 250, 250, 255 och 255 kr.).

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *juli* 1914—*juli* 1915.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Juli 1914	Aug. 1914.	Sept. 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.	Juli 1915
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror:*[1]														
Abborre, stor . .	kg.	64	76	69	70	64	74	85	88	91	89	59	73	78
små . .	»	—	52	49	46	44	51	64	61	74	56	41	58	60
Braxen	»	56	48	65	56	47	45	39	—	60	60	58	60	63
Gråsej	»	50	45	—	—	25	25	22	—	—	38	31	45	55
Gädda, levande .	»	—	—	102	107	102	110	—	—	—	65	101	115	120
slaktad .	»	—	98	85	73	72	73	89	86	85	69	61	65	68
Gös	»	139	150	102	135	130	119	139	140	110	116	108	110	110
Hälleflundra, stor	»	91	100	98	105	83	106	119	101	96	115	113	109	113
små	»	—	—	—	—	61	65	80	80	73	65	70	70	70
Id	»	55	45	51	52	46	50	50	60	60	53	55	60	60
Kolja, svensk .	»	53	49	59	58	60	—	75	68	66	60	55	58	65
norsk . .	»	—	—	—	44	40	41	38	41	45	43	30	30	30
Kummel . . .	»	65	—	70	68	62	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	—	60	61	55	40	—	65	61	60	51	49	50	—
Lake, stor . .	»	—	—	—	52	50	70	69	—	—	68	40	—	—
insjö- små . .	»	—	41	44	43	52	—	76	84	85	25	41	40	48
Lax, färsk . .	»	183	202	195	213	217	200	188	250	—	223	310	201	196
Långa	»	—	—	64	58	50	—	—	65	65	58	55	50	57
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	—	—	—	150	125	—	—	—	160	130	127	125	—
Röding	»	—	134	123	125	129	134	140	145	115	133	165	165	—
Rödspotta, stor .	»	68	59	63	61	62	73	69	64	65	61	55	60	71
små .	»	—	—	—	—	—	65	65	—	55	55	—	—	—
Rödtunga . . .	»	78	73	93	135	66	70	60	—	89	81	65	88	93
Sik, stor . . .	»	100	103	104	88	89	90	—	—	—	100	102	110	113
små . . .	»	63	105	100	90	69	78	86	85	78	87	83	—	—
Siklöja	»	75	—	56	60	40	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda	1550	2400	2150	2250	2175	1930	2238	2150	1350	1500	2100	—	—
» » . . .	kg.	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	—	—
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	115	103	92	90	—
Stenbit	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda	900	—	—	—	1200	1100	1188	850	925	1125	1200	—	—
» . .	kg.	40	42	27	28	29	27	28	21	18	22	18	32	33
Torsk, stor. huvud	»	—	25	40	35	38	39	40	40	40	35	30	35	35
svensk huvudlös	»	45	45	65	61	61	77	73	60	63	59	54	64	75
Torsk, norsk . .	»	—	—	—	—	35	30	44	35	38	40	—	—	40
Uer, färsk . . .	»	—	—	—	—	35	30	30	35	35	35	—	—	—
Vitling, stor . .	»	30	30	28	26	28	33	39	36	40	31	34	35	35
små . .	»	20	25	18	—	25	—	32	26	30	25	24	25	25
Ål, levande, stor	»	200	140	121	148	155	125	—	140	—	228	185	175	180
små	»	150	105	101	115	122	—	—	—	—	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	—	1650	1690	1500	—	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	600	450	500	488	383	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	92	114	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	—	77	88	96	97	110	105	80	85	96	95	88	91
kokta små . .	»	—	60	—	—	—	—	100	—	—	—	57	63	59

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror

1/7—7/7:	tillgång god,	efterfrågan medelmåttig,	tendens svävande.				
8/7—14/7:	»	»	»	»	»	fast.	
15/7—21/7:	»	»	»	»	»	»	
22/7—28/7:	»	»	»	»	»	»	

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

den beräknade medelpriset. Den i jämförelse med motsvarande månad föregående år höga prisnivån torde till väsentlig del bero därpå, att potatisen i år först senare kommit i marknaden. De första veckorna av augusti visa också starkt fallande priser och under tredje veckan i augusti var genomsnittspriset nere i 38 öre per 5 l.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, har under juli priset å fotogen blivit oförändrat, vedpriserna på flera håll stigit ganska avsevärt samt kol- och kokspriserna alltjämt fortsatt att gå i höjden. Från flera håll rapporteras brist på sistnämnda varuslag.

Kreaturspriserna i Stockholm, Malmö och Göteborg under månaderna maj—juli redovisas i tabellen å sid. 928—929, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre orterna återfinnas å sid. 926—927.

Betraktar man sammandragstabellen för alla tre städerna, så befinnes prisstegringen hava fortgått endast beträffande de bättre kvaliteterna av nötkreatur, ehuru med betydligt mindre styrka än under juni månad, under det att såväl de sämre slagen av nötkreatur, som kalvar, får och svin undergått icke oväsentliga prissänkningar.

Såsom redan i översikten över andra kvartalet påpekades, visade priserna å samtliga slag av slaktdjur under förra hälften av juli en tydlig tendens till nedgång både i Stockholm och Malmö, under det att i Göteborg prisnivån bibehölls oförändrad från sista veckan av juni månad, då toppunkten nåddes över hela linjen. Under tredje veckan började åter en prisstegring göra sig gällande såväl i Stockholm som Malmö beträffande de bättre kvaliteterna av nötkreatur; i Göteborg åter höll sig prisnivån å hithörande kreatursslag oförändrad ända till fjärde veckan, då även där en tydlig uppåtgående tendens kan iakttagas. I fråga om de sämre slagen av nötkreatur, ävensom beträffande kalvar och får har prisläget ej undergått någon nämnvärd förändring i de tre olika städerna under månadens lopp. Svinpriserna slutligen började under månadens andra hälft att stiga i Malmö över hela linjen och i Göteborg under fjärde veckan beträffande slakterisvin, men voro i övrigt i det stora hela oförändrade.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik införas, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Meddelande till pensionsnämnder, n:r 21.

1. Läkarintyg ang. pensionsansökningar från äldre personer. Till Pensionsstyrelsen hava på senare tiden från flera håll inkommit förfrågningar, huruvida och i vad mån läkarintyg kan anses erforderligt vid prövning av pensionsansökningar för äldre invalider. Dessa förfrågningar torde närmast hava avsett personer över 67 år, från vilka ju ansökningar i stort antal under närmaste tiden komma till behandling i nämnderna. Då emellertid Pensionsstyrelsen hittills icke varit i tillfälle att förvärva sig någon praktisk erfarenhet beträffande behandlingen av invaliditetsfrågan för dylika äldre personer, torde det vara vanskligt att, förrän så blir fallet, lämna några närmare anvisningar, i vad mån läkarintyg för dessa personer kunna anses erforderliga. Följande allmänna uttalanden torde emellertid kunna göras.

Invaliditetsfrågan skall naturligtvis vid ansökningar från äldre personer göras till föremål för en lika omsorgsfull och noggrann prövning i nämnderna som vid ansökningar från yngre personer. Det torde till och med kunna ifrågasättas, huruvida icke i detta avseende åt ansökningar av förra slaget bör ägnas större uppmärksamhet på den grund, att det beträffande en äldre person ofta kan vara svårt att bedöma huruvida den obetydliga inkomst, som nämnden vet honom äga, är beroende på nedsättning av hans arbetsförmåga eller på arbetsbrist eller sådana svårigheter att erhålla arbete, som ofta möta äldre personer, även om de äro relativt arbetsdugliga.

Som exempel må anföras: En 72-årig person har under en följd av år haft arbete vid en fabrik, från vilken han erhållit en visserligen icke normal arbetslön, men dock en inkomst på arbete av 300 à 400 kronor om året. Detta arbete har upphört på grund av arbetsstyrkans inskränkning eller annan därmed jämförlig anledning. Det är ju i sådant fall tydligt, att sökandens otillräckliga inkomst icke är beroende på en sådan nedsättning av arbetsförmågan, som lagen föreskriver, utan på andra omständigheter.

Den sökandes inkomstförhållanden få sålunda icke alltför mycket inverka på prövningen av frågan, om invaliditet i lagens mening föreligger eller icke, ty då blir denna fråga ofta bedömd på ett oriktigt och missvisande sätt. Av avgörande betydelse är däremot, huruvida sökandens arbetsförmåga över huvud taget är så nedsatt, att han, även om lämpligt arbete erbjödes honom, icke skulle vara i stånd att med detta bereda sig sin försörjning.

Ledning för bedömandet av detta spörsmål kan ofta erhållas därigenom, att ordföranden till nämndens ledamöter framställer förfrågan, vilken dagspenning den sökande skulle kunna anses göra skäl för. Blir då svaret exempelvis kronor 1·25, under det att den vanliga dagspenningen på samma trakt för liknande arbete utgör 3 kronor, är sökanden tydligen i regel icke att anse som invalid i lagens mening. (Jfr Pensionsstyrelsens meddelanden n:r 7 och 14.)

Ofta hör man uttalas den uppfattningen, att alla personer över en viss ålder borde utan vidare kunna betraktas som arbetsoförmögna. En sådan uppfattning är naturligtvis oriktig. Någon åldersgräns härutinnan kan ej uppställas, då erfarenheten ju visar, att även personer i mycket

långt framskriden ålder, exempelvis 80 år, fortfarande äro i besittning av så stor arbetsförmåga, att de kunna bereda sig sin försörjning.

Om sålunda beträffande dessa äldre personer prövningen av invaliditetsfrågan måste bliva föremål för fullt ut samma uppmärksamhet, som då det gäller yngre invalider, är det ju å andra sidan tydligt, att i regel nämnderna böra utan infordrande av läkarintyg kunna avgöra denna fråga lättare då det gäller äldre, än då det gäller yngre invalider.

De vanskligheter, som göra sig gällande vid behandlingen av invaliditetsfrågan i nämnderna, hänföra sig nämligen till stor del till bedömandet av *varaktigheten* av sökandens arbetsförmåga. För nämnden finnes intet tvivel om, att sökanden för närvarande är oförmögen till arbete, men däremot har nämnden svårt att avgöra, huruvida denna arbetsförmåga är varaktig, d. v. s. sannolikt bestående för sökandens återstående livstid. Tydligt är emellertid, att sistnämnda fråga är lättare att bedöma beträffande äldre personer. Att i fråga om en yngre person bilda sig en uppfattning om, huruvida det finnes några utsikter för att hans arbetsförmåga skall kunna förbättras eller återställas, är i regel mycket svårare än då det gäller en ålderstigen person. Förutsättningarna för en sådan att genom lämplig sjukvård eller på annat sätt kunna få sin arbetsförmåga förbättrad eller återställd äro mestadels icke så stora.

Av denna omständighet torde man vara berättigad draga den slutsatsen, att behovet av läkarintyg vid ansökningar från äldre invalider bör bliva avsevärt mindre än då fråga är om yngre personer samt att detta behov bör bliva mindre, ju äldre den sökande är.

Det kan naturligtvis icke anses lämpligt, att nämnderna uppställa krav på läkarintyg vid ansökningar från äldre personer, vilkas invaliditet varat så länge, att den är allmänt känd och kan anses konstaterad, utan torde det tvärtom vara att tillråda, att nämnderna beträffande kravet på läkarintyg gå tillväga med hänsynsfullhet gentemot det stora antal äldre personer, som under den närmaste framtiden komma att inlämna sina ansökningar till pensionsnämnderna. Många av dessa skulle anse nödvändigheten att underkasta sig en läkarbesiktning som en mycket stor olägenhet, icke endast på grund av därmed förenade besvär och kostnader, utan även på grund av den obenägenhet, som ofta gamla personer visa mot att undergå en dylik undersökning.

Om sålunda läkarintyg för äldre personer i regel torde kunna avvaras, är det å andra sidan tydligt, att dylikt intyg måste fordras i alla sådana fall, då nämnden av en eller annan anledning känner sig tveksam om invaliditeten eller anser sig sakna förutsättningar att bedöma densamma.

Ofta förekommer, att sökanden säger sig icke lida av någon viss sjukdom men ändock på grund av allmän trötthet eller svaghet vara urståndsatt att arbeta. Det torde vara att tillråda, att nämnderna i sådana fall ägna särskilt stor omsorg åt prövningen av invaliditetsfrågan. Har sökanden uppnått en mycket hög ålder, exempelvis 70 à 80 år, kan naturligtvis en dylik arbetsoförmåga föreligga allenast på grund av ålderdom, utan att densamma sålunda behöver härleda sig från någon särskild sjukdom. Men eljest torde det nog vara ganska sällsynt, att arbetsoförmåga förefinnes, utan att densamma kan härledas från viss sjukdom eller lyte. Det tillkommer då nämnden att omsorgsfullt pröva, huruvida tillräcklig grad av arbetsoförmåga kan anses föreligga eller huruvida ej omständigheterna äro sådana, att ansökan ej för närvarande bör bifallas. Dylika fall torde bliva mycket vanliga. Är däremot nämnden tveksam, huru fallet bör bedömas, kan det ju vara lämpligt att söka genom ett läkarintyg få frågan angående sökandens arbetsoförmåga närmare utredd.

Några närmare regler att gå efter, då det gäller att avgöra, om läkarintyg för en äldre person må erfordras eller ej, torde emellertid icke nu kunna uppställas, utan måste styrelsen överlämna åt ordförandena och nämnderna att i varje särskilt fall så samvetsgrant som möjligt söka bilda sig en uppfattning om, huruvida med hänsyn till föreliggande omständigheter läkarintyg må anses erforderligt till styrkande av sökandens invaliditet.

Styrelsen vill slutligen erinra om, att det i väsentlig grad kommer att underlätta invaliditetsfrågans bedömande i Pensionsstyrelsen och helt säkert i ett mycket stort antal fall förhindra krav på läkarintyg från Pensionsstyrelsens sida, därest nämnderna i sådana fall, där läkarintyg icke medföljer, så utförligt som möjligt yttra sig angående sökandens invaliditet, d. v. s. närmare redogöra för sökandens rörelseförmåga och arbetsduglighet, sökandens allmänna hälsotillstånd, huru länge arbetsoförmågan varat o. s. v.

Den tid, som offras på en dylik mera utförlig beskrivning av sökandens invaliditetsförhållanden, torde i de allra flesta fall komma att visa sig vara mycket väl använd.

2. Pensionsnämndsutlåtanden i ärenden angående äldre invalider. Enligt meddelanden till pensionsnämnder n:r 20 skola för pensionsnämndsutlåtanden i ärenden angående genom 1915 års riksdags beslut nytillkomna invalider de formulär användas, som äro fastställda för år 1915.

Beträffande sådana pensionssökande, som vid 1914 års ingång redan fyllt 67 år, är det emellertid obehövligt att besvara formulärets fråga 4 angående sökandens inkomst under år 1914.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.
(Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

Åtgärder för vintern 1915—16.

Då kriget sannolikt kommer att fortgå även under instundande vinter, har det synts vederbörande myndigheter angeläget att med ledning av de erfarenheter, som vunnits under den föregående vinterns understödsverksamhet, vidtaga särskilda åtgärder för att förbättra hjälpsystemets effektivitet och organisation. Sålunda har civilministern i syfte att bereda det allmännas organ bättre överblick över läget på arbetsmarknaden samt större möjlighet att följa förändringarna på densamma till samtliga länsstyrelser utsänt följande cirkulär:

Ehuru det blivande läget på arbetsmarknaden under kommande vinter icke för närvarande kan med någon större grad av visshet bedömas, lärer dock kunna förutses att arbetslöshet i icke ringa omfattning kommer att uppträda. Det är därför av vikt att med särskild uppmärksamhet följa förhållandenas utveckling för att tillse, huruvida och i vad mån åtgärder från det allmännas sida kunna vidtagas i anledning av uppkommen arbetslöshet.

Jag får nu anmoda Eder, som är i tillfälle att taga noggrann kännedom om förekomsten och omfattningen av arbetslösheten å skilda orter, att, när helst vid större arbetsföretag inom länet driften helt nedlägges eller avsevärt begränsas, omedelbart härom insända rapport till kungl. civildepartementet, kungl. socialstyrelsen och länshjälpkommittén. Sådan rapport bör innehålla såvitt möjligt detaljerade uppgifter angående antalet arbetare, som blivit arbetslösa, samt yttrande rörande möjligheterna att för dem anskaffa annat arbete.

Stockholm den 22 september 1915.

OSCAR VON SYDOW.

Vilh. F. Schalén.

Den sociala beredskapen.

Statens arbetslöshetskommission har den 20 september översänt följande cirkulär beträffande den sociala krigsberedskapen till länshjälpkommittéerna och hjälpverksamhetens kommunala organ:

Erfarenheterna från det nu gångna krigsåret hava i alla länder tydligt ådagalagt vikten av en så fullständig och effektiv social beredskap som möjligt — för att mildra krisens verkningar genom beredande av sysselsättning åt arbetslösa och genom hjälp-

verksamhet för sådana och andra hjälpbehövande — detta oberoende av huruvida ett land varit direkt invecklat i kriget eller endast indirekt drabbats av dess verkningar. Statens arbetslöshetskommission, som har att i samråd med Kungl. Socialstyrelsen och Hennes Majestät Drottningens centralkommitté verka för arbetslöshetens bekämpande och sörja för den därmed sammanhängande sociala krigsberedskapen, har därför funnit nödvändigt att söka närmare belysa hithörande spörsmål samt undersöka ändamålsenligheten av hittills vidtagna anordningar och behovet av ytterligare åtgärder. Vid fyllandet av denna sin uppgift måste kommissionen givetvis anlita stöd och medverkan från de organ, som i landets olika delar skola uppbära hjälpverksamheten och vilkas effektiva organiserande utgör den oundgängliga förutsättningen för en betryggande social beredskap.

Arbetslöshetskommissionen vill därför till den lokala hjälpverksamhetens samtliga organ rikta en allvarlig vädjan att de, vart och ett för sin orts vidkommande, upprätta en detaljerad plan för denna ansvarsfulla verksamhet och för dess effektiva organiserande, för det fall att en svårare kris skulle inträffa.

Vid dessa planers uppgörande torde i bilagda P. M. angivna synpunkter beaktas, i den mån de lokala förhållandena sådant påkalla, och för övrigt tillgodogöras de lokala organens närmare kännedom om förhållandena i orterna och den erfarenhet desamma under det gångna krisåret vunnit.

Arbetslöshetskommissionen har tänkt sig, att länshjälpkommittéerna skulle anmoda resp. kommunala organ — kommunal hjälpkommitté eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnd, att inkomma med svar å de i promemorian framställda spörsmål samt med en skisserad plan för vederbörande kommuners vidkommande. Efter tagen kännedom härom samt med ledning av egna utredningar skulle därefter länshjälpkommittén i samråd med vederbörande förslagsställare komplettera de uppgjorda planerna, därvid beaktande, att enhetliga principer bliva i möjligaste mån tillämpade. De sålunda uppgjorda planerna böra av länshjälpkommittéerna jämte eget yttrande insändas till arbetslöshetskommissionen. Med ledning av dessa förslag kommer arbetslöshetskommissionen att göra de framställningar till Kungl. Maj:t och till Drottningens centralkommitté, som kunna befinnas nödvändiga för att förslagen må kunna genomföras.

På samma gång härigenom ett mera genomfört system förberedes för framtiden bliva de lokala organen i tillfälle att med ledning av de under det gångna krisåret vunna erfarenheterna granska sin hittillsvarande organisation och verksamhet samt att omedelbart vidtaga de kompletterande åtgärder, som i anledning därav må finnas nödiga.

Arbetslöshetskommissionen vill slutligen erinra, att det för statens myndigheter är av vikt att erhålla kännedom om de beräknade ungefärliga kostnaderna för den verksamhet och organisation, som beräknats i de olika länen, särskilt för det fall att statens mellankomst för täckande av någon del av dessa kostnader skulle påkallas. Jämväl i detta avseende anhåller arbetslöshetskommissionen sålunda om utredningar och uttalanden från de lokala hjälporganen.

Med hänsyn till de ovanberörda spörsmålens vikt samt angelägenheten att i god tid före vinterns inbrott komma till en lösning av dem, hemställer kommissionen om Edra uttalanden *senast 1 instundande november.*

På arbetslöshetskommissionens vägnar:

OSCAR VON SYDOW.

Gunnar Huss.

Förenämnda P. M. är av följande lydelse:

P. M.

angående den lokala hjälpverksamhetens beredskap.

Genom Kungl. Maj:ts cirkulärskrivelse den 18 augusti 1914 uppdrogos grundlinjerna till den lokala hjälpverksamhet under krisen, som sedermera närmare reglerades genom Kungl. Maj:ts instruktioner för länshjälpkommittéer och kommunala kommittéer den 10 september. Härmed åsyftades att överallt i landet bereda tillgång på organ, färdiga att motsvara de krav, som kunde komma att å varje ort göra sig gällande i anledning av den uppkomna situationen.

I enlighet med Kungl. Maj:ts bestämmelser skapades *dels* i alla län särskilda länshjälpkommittéer, *dels* i nästan alla städer och köpingar samt därjämte i ett stort antal industri- och stationssamhällen ävensom i åtskilliga landskommuner lokala hjälpkommittéer (för närvarande tillhopa c:a 460). I övriga kommuner, där mindre behov av hjälpverksamhet synts föreligga, har man hittills nöjt sig med att — jämväl i anslutning till Kungl. Maj:ts anvisning — låta vederbörande kommunala myndighet, i regel kommunalnämnd, åtaga sig kommittés uppgifter och ansvar. I åtskilliga fall synes sådan myndighet hava anförtrott hithörande angelägenheter närmast åt någon eller några av sina ledamöter.

Glädjande nog har det ekonomiska läget i landet hittills gestaltat sig väsentligen gynnsammare, än vad tidigare kunde med skäl antagas. Sådan hjälpverksamhet, som här är i fråga, har därför ännu behövt sättas i gång endast på ett mindre antal orter och i regel icke i den utsträckning och under så många former, som eljest kunnat krävas. I den mån hjälpverksamhetens organisation och arbetsduglighet hittills blivit satt på prov, torde densamma ock hava i huvudsak motsvarat de behov, som redan mött.

Osannolikt är emellertid ej, att den pågående krisens för vårt näringsliv skadliga verkningar komma att efter hand starkare framträda och under den instundande vinterns lopp förorsaka ökad arbetslöshet och nöd. Skulle vår handelsomsättning med utlandet bliva ytterligare försvårad, lärer arbetslösheten komma att antaga stor omfattning; och skulle förhållandena utveckla sig därhän, att utsträckt eller allmän mobilisering befinnes nödvändig, kan med visshet förutses, att en mycket stor del av landets befolkning förlorar sin vanliga utkomst och måhända blir hänvisad till den hjälp, som det allmännas understöd i förening med enskild offervillighet kan lämna.

Under nu angivna förutsättningar skulle uppenbarligen en tung börda läggas på den redan i sina huvuddrag organiserade hjälpverksamheten. Det kan förutses, att såväl länshjälpkommittéerna som de kommunala hjälpkommittéerna och organen nödgas påtaga sig en mycket omfattande och mycket mångskiftande verksamhet för de hjälpbehövande ortsinnebyggarnas bästa. Skulle en sådan eventualitet inträffa, så kommer den plötsligt, och blir det då givetvis mycket svårare att på behörigt sätt fylla de mötande uppgifterna. Detta kan uppenbarligen bliva möjligt endast under den förutsättningen, att *vederbörande lokala organ verkligen äro förberedda på vad komma kan.*

Även om det sålunda måste anses fullt riktigt, att man i orterna hittills icke satt i gång hjälparbetet i vidsträcktare mån än faktiska förhållanden påkallat, få dock nödiga förberedelser för väsentligt vidgad verksamhet icke uppskjutas till det ögonblick, då en eventuell kris måhända bryter in över landet. Tvärtom måste det anses som en oavvislig skyldighet mot samhällsmedlemmarna, och särskilt gent emot de ekonomiskt svagare bland dem, att man bereder sig för det fall att svårare dagar skulle stunda.

Den av Kungl. Maj:t bestämda hjälporganisationen har också fått en sådan läggning, att densamma kan utvecklas allt efter behoven. Det gäller sålunda att i full överensstämmelse med fastställda instruktioner och meddelade anvisningar, redan nu nog-

grant genomtänka, *vad* vid en svårare kris behöver göras, *huru* det bör göras samt *vilka arbetskrafter och andra resurser* därtill erfordras och kunna erhållas.

Främst bör därvid tillses, att kompetenta personer äro villiga att helt ställa sin arbetskraft till förfogande vid inträffande kris. Självfallet blir det närmast dessas sak att utarbeta detaljerad arbetsplan och förbereda nödiga anordningar i övrigt. På mindre orter torde *en* person, *verkställande ledamot*, kunna hos sig sammanhålla ledningen av hela verksamheten; på andra håll skall det visa sig nödvändigt att för olika delar av densamma förvärva särskilda personer att tjänstgöra såsom verkställande ledamöter hos resp. kommittéer, utskott eller sektioner. Alltid bör dock sörjas för att allt sammanlöper hos hjälpkommittén och dess verkställande utskott samt därinom hos en ledamot, som har både förmåga och tid att övervaka, leda och ena det hela. På denne ankommer det att närmast genomtänka och planlägga erforderliga åtgärder. För varje gren av hjälpverksamheten träder verkställande ledamoten i samverkan med därutinnan sakkunnig kommunal eller annan myndighet ävensom med arbetsdugliga frivilliga organisationer, så att klarhet vinnes, i vad mån dessa kunna och vilja stå till förfogande eller särskild organisation och personal erfordras.

Över huvud torde det vara angeläget ur samverkans synpunkt att så långt ske kan i gemensamma eller näraliggande lokaler sammanhålla hjälparbetets ledning, varigenom samarbete och samverkan lättare realiseras i praktiken.

Vid utseendet av de personer, som vid kristillfälle skola övertaga ledningen, bör förutom de personliga kvalifikationerna tagas i betraktande, att deras arbetskraft kan få helt tagas i anspråk. Ifrågakomma böra således ej sådana, som på grund av värnpliktsskyldighet, tjänsteställning eller andra omständigheter kunna vid allmän mobilisering bliva förhindrade att effektivt sköta uppdraget.

Under hänvisning till vad ovan anförts samt i anslutning till de av Kungl. Maj:t fastställda instruktionerna för hjälpverksamhetens organ, till kungl. kungörelsen den 28 sept. 1914 angående understöd åt arbetslösa ävensom till de tidigare meddelade anvisningarna för hjälpkommittéer framställas i det följande vissa

Frågor

rörande hjälpverksamhetens beredskap.

I. *Huru många personer kunna ungefärligen antagas bliva arbetslösa eller eljest i behov av hjälp, om svårare kris uppkommer?*

Av vikt är givetvis att erhålla en någorlunda klar föreställning om det antal personer inom olika kategorier, som vid en svårare kris kan behöva hjälp. Härigenom vinnes ett fastare underlag för bedömandet av arbetets omfattning och underlättas planläggandet av erforderliga åtgärder. I huvudsak riktiga beräkningar i nämnda avseende böra kunna göras med ledning av redan vunnen erfarenhet samt genom samråd med arbetsförmedlingsanstalter, fattigvårdsmyndigheter m. fl. samt — beträffande mobiliserades familjer — pensionsnämndernas ordförande (eventuellt rullförings- och landstormsområdesexpeditioner). Det torde nämligen böra erinras, att mobiliserades familjer icke sällan kunna bliva i behov av hjälp i avvaktan på eller vid sidan av det av staten för deras del anordnade understödsväsendet jämlikt kungl. kungörelse den 14 augusti 1914.

II. *Kan vid svårare kris arbete i erforderlig utsträckning beredas arbetslösa av olika kategorier?*

Vilka slag av arbeten?

Vilka mer betydande arbetsföretag?

Erfarenheterna från det gångna krisåret hava givit ytterligare stöd för den uppfattningen, att hjälp åt arbetslösa i allmänhet långt bättre beredes genom att lämna dem

arbete än understöd. Det bör därför vara en huvuduppgift för de lokala hjälporganen att i förbindelse med såväl enskilda som myndigheter i orten verka för beredandet av lämplig sysselsättning åt arbetslösa av olika kategorier.

Särskilt torde hänvändelse böra ske till vederbörande kommunala nämnder (styrelser och direktioner) i syfte att undersöka, huruvida icke nya kommunala arbetsföretag redan finnas planerade och förberedda eller vid behov kunna åstadkommas, så att arbetstillfällen i ökad omfattning kunna vid behov omedelbart stå till förfogande.

III. *Vilka hjälpformer böra företrädesvis komma till användning å eder ort?*

Hjälpverksamhetens huvudområden äro givetvis *dels* — för hjälpbehövande arbetslösa — det av staten jämte landsting och kommuner bekostade understödsväsendet jämlikt kungl. kungörelsen den 28 sept. 1914, *dels* — för andra hjälpbehövande — frivilligt hjälparbete med stöd, där så kan ske, av kommunen.

För de arbetslösa (liksom för mobiliserades familjer) måste emellertid i olika avseenden ytterligare hjälp i många fall kunna tillhandahållas genom frivillig hjälpverksamhet. (Beträffande olika grenar och former av frivillig hjälpverksamhet hänvisas till närmare anvisningar från Hennes Maj:t Drottningens centralkommitté.)

Antingen fråga är om den ena eller andra av de ovanberörda understödskategorierna, kunna olika hjälpformer ifrågakomma, företrädesvis

utbetalandet av kontanta understöd;
utdelande av livsmedel eller anvisningar å sådana;
bespisning;
beredande av husrum;
lämnande av hyresbidrag;
utdelande av bränsle eller anvisningar å sådant;
utdelande av klädespersedlar;
vård av och hjälp åt barnaföderskor;
barnavård;
rättshjälp och annan likartad omvårdnad åt sådana, som icke kunna tillvarataga sina angelägenheter.

Ifrågakomma kunna vidare särskilda anordningar för arbetshjälp åt familjer, där familjeförsörjaren genom mobilisering eller eljest förhindras sköta sitt jordbruk e. d., för vård av och trevnad åt mobiliserade, gåvor till dem o. s. v.

IV. *Vilka åtgärder anser ni böra vidtagas för hjälparbetets ordnande?*

Undersökning torde omedelbart böra ske beträffande bland annat följande spörsmål:

1:o. Erforderlig utveckling av den lokala hjälporganisationen (inrättande av kommitté, där sådan ännu ej finnes, men kan erfordras, val av specialutskott, adjungering av lämpliga personer o. s. v.).

2:o. Tillgång å byrålokaler med erforderligt utrymme.

3:o. Verksamhetsområdets uppdelande i särskilda distrikt.

4:o. Arbetskrafter för handhavande av byrågöromålen, för arbetet med undersökandet av hjälpbehovet hos understödssökande, för utdelande av understöd, för bespisning o. s. v.

5:o. Metoder för verkställandet av utbetalningar av beviljade understöd, varigenom minsta omgång och besvär vållas såväl byråer som hjälpsökande, dock utan att nödig kontroll eftersättes.

6:o. Grunderna för eventuella hyresbidrag.

7:o. Beredande av härbärge för husvilla (disponibla lokaler för ändamålet, erforderlig utrustning m. m.).

8:o. Tillhandahållandet av bränsle. (Tillgång på bränsle, grunder för utdelningen m. m.).

9:o. Livsmedel och bespisning.

Genom samverkan med ortens livsmedelskommission och eljest inhämtade upplysningar konstateras tillgången å livsmedel och den beräkneliga tillförseln vid eventuell svårare kris. Därest så finnes erforderligt, torde genom livsmedelskommissionen åtgärder kunna vidtagas för att trygga dispositionen över förråd å vissa oundgängliga varuslag, t. ex. genom hänvändelse till statens varuförmedlingsbyrå, genom överenskommelse med kvarnar eller andra affärer, inköp och förvaring hos slakthus eller offentlig inrättning.

I fråga om *utdelning av livsmedel* förberedes organisation genom bestämmande av varuslag, genom överenskommelse med livsmedelskommissionen, med handlande eller på annat sätt om varors utlämnande mot kuponger eller anvisningar o. s. v.

Beträffande *bespisning* beaktas särskilt uppkommande behov för vuxna, skolbarn och andra barn. Bespisning för vuxna torde kunna anordnas med tillhjälp av kommunal anstalt, skola, kasern, systembolag, större restaurang. Eventuellt skilda lokaler för tillredning och förtäring; mat till avhämtning; servis.

Bespisning av skolbarn helst vid skolorna. Därstädes eventuellt även bespisning för andra barn.

10:o. Småbarnsvård.

Till vilka former, i vilken omfattning. Tillgång å mjölk.

11:o. Vård av och hjälp åt barnaföderskor.

12:o. Byrå för rättshjälp och rådgivning, hyrestvister m. m.

V. *Vilka ytterligare åtgärder anser ni böra komma i betraktande för nödens avhjälpande under en svårare kris?*

VI. *Vilka kostnader kunna beräknas förknippade med hjälpverksamhetens effektiva ordnande och genomförande?*

Vilka kommunala och enskilda medel kunna påräknas för ändamålet? I vad mån kan statens mellankomst för kostnadernas täckande behöva ifrågasättas.

Arbetslöshetsunderstödet.

Samtidigt har statens arbetslöshetskommission funnit önskvärt att genom följande cirkulär till länshjälpkommittéerna samt hjälpverksamhetens kommunala organ inhämta de erfarenheter, som under den gångna vintern blivit gjorda med det nuvarande systemet för arbetslöshetsunderstödet:

Det genom statsmakternas beslut anordnade understödsväsendet för arbetslösa, vars organisation och grunder närmare angivits i kungl. kungörelsen den 28 september 1914, har under den nästlidna vintern kommit till användning på ett stort antal platser i riket. Därvid hava otvivelaktigt vunnits värdefulla erfarenheter rörande det tillämpade systemets lämplighet i olika avseenden.

Då det synts statens arbetslöshetskommission angeläget att inhämta kännedom om de sålunda gjorda erfarenheterna rörande kungörelsens bestämmelser, särskilt i vad angår förutsättningarna för bekommande av understöd (§ 1), samt om de synpunkter i övrigt, som göra sig gällande, får kommissionen härmed anhålla, att ni, efter hörande av vederbörande lokala organ, ville *senast 1 instundande november* till kommissionen inkomma med det yttrande i ämnet, vartill ni finner anledning.

På arbetslöshetskommissionens vägnar:

OSCAR von SYDOW.

Gunnar Huss.

2. Statens livsmedelskommission.

Varuförmedlingsbyrån. Den fortgående prisstegringen å de flesta livsförnödenheter föranledde livsmedelskommissionen mot slutet av sommaren att söka träffa en sådan anordning, varigenom, samtidigt som producenternas berättigade krav tillgodosåges, de viktigaste livsförnödenheterna kunde tillhandahållas de inhemska konsumenterna till möjligast billiga pris. För sådant ändamål föreslog kommissionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anordnandet av exportförbud för ifrågavarande varor, med samtidigt medgivande av undantag från dylikt förbud. Med beviljande av exportlicens skulle emellertid i varje fall förbindas skyldighet för exportören att leverera en viss kvantitet av varan för den inhemska marknaden till visst pris. Den för hemmamarknaden bestämda kvantiteten skulle av exportören helt eller delvis ställas till förfogande av en under kommissionen sorterande central byrå, vilken skulle inrättas till närmaste ledning av statens hithörande verksamhet och upprätthålla kontakt särskilt med landets kooperativa företag och med de lokala livsmedelskommissionerna.

Detta kommissionens förslag till ordnande av livsmedelsfrågan har av Kungl. Maj:t den 30 aug. i huvudsak bifallits. I enlighet härmed har exportförbud utfärdats för levande nötkreatur, alla slag, ävensom för alla slag av konserver och kött med undantag för fläsk. Licenser givas på de av livsmedelskommissionen föreslagna villkor. Beträffande fläsk avses att träffa sådan överenskommelse med rikets fläskexportörer, varigenom exporten av denna vara begränsas samt viss kvantitet fläsk från exportslakterierna levereras åt hemmamarknaden. Under namn av *Statens livsmedelskommissions varuförmedlingsbyrå* har inrättats en under nämnda kommission stående byrå med uppgift att dels förmedla försäljningen inom landet av här ifrågavarande varor samt ägg, dels ock upprätta förslag till exportlicenser. Byrån kan även erhålla i uppdrag att förmedla försäljning jämväl av andra varor än de här åsyftade.

Byrån består av två ständiga medlemmar samt ett erforderligt antal specialledamöter, en för varje större inom byråns verksamhetsområde fallande varugrupp. Samtliga ledamöter utses av livsmedelskommissionen; hittills hava tillsatts, förutom de ständiga ledamöterna, en specialledamot för köthandeln och en för ägghandeln samt därjämte två representanter för producenterna vid prissättning å kött resp. ägg, en sakkunnig i järnvägsfrågor och slutligen en representant för konsumenterna.

Redan från början av dess verksamhet togs av byrån om hand frågan om exportlicenser och försäljning av ägg. Exportörerna uppmanades att inkomma med ansökningar om licenser för viss tid; samtidigt mottager byrån från lokala livsmedelskommissioner, kooperativa organisationer och andra av statens kommission godkända rekvirenter uppgift rörande kvantiteten av de inom byråns verksamhetsområde fallande varor, vilka veder-

börande rekvirent önskar genom köp övertaga under loppet av viss tid. Sistnämnda rekvisition skall vara åtföljd av förbindelse att, där varorna icke äro avsedda till förbrukning inom statens eller kommunernas egna institutioner, desamma komma att tillhandahållas allmänheten till visst angivet pris. På grund av sålunda influtna exportansökningar och rekvisitioner bestämmas månatligen vederbörande exportörs exporträttighet ävensom leveransskyldighet för hemmamarknaden. För sistnämnda leveranser fastställas och offentliggöras tid efter annan bestämda pris. Förslag till dessa pris uppgöras av byrån, som för sådant ändamål med sig adjungerar en av kommissionen utsedd representant för producenterna inom den varugrupp, för vilken pris skola fastställas. Över den kvantitet, som återstår till exportörs disposition, sedan nämnda leveransskyldighet fullgjorts och beviljad exportlicens helt eller delvis utnyttjats, må exportör fritt förfoga för lagring och försäljning å den inhemska marknaden. Exportör, som erhållit licens, skall regelbundet till byrån insända uppgifter rörande av honom upphandlade, exporterade, inom riket försålda och lagrade äggkvantiteter.

Senare har varuförmedlingsbyrån även gripit sig an med behandlingen av licensansökningar mot kompensationsskyldighet för exportörer av boskap och slaktat kött samt vidare av fläsk och konserver.

Inom varuförmedlingsbyrån har även inrättats en särskild fraktbyrå, vilken ställts i direkt förbindelse med statsbanornas taxebyrå. Fraktbyrån skall äga tillgång till varuförmedlingens siffror angående de kvantiteter ägg, kött och fläsk, som skola av exportörer i olika landsdelar ställas till förfogande för inhemsk konsumtion. Med ledning av dessa uppgifter jämte erhållna uppgifter på av varuförmedlingsbyrån godkända rekvisitioner, rekvirerar fraktbyrån de begärda varorna till konsumenterna från närmast belägna försäljningsplatser. Härigenom undvikas för stora fraktkostnader vid transporten, och undgås nödvändigheten av lagring av livsmedel genom kommissionens försorg.

Fodermedelsbyrån. Statens livsmedelskommission har i Göteborg upprättat en fodermedelsbyrå. Denna, som varit i verksamhet sedan augusti månad, har till uppgift att efter beställning ombesörja inköp av fodermedel och gödningsämnen för kommuner och lokala livsmedelskommissioner samt för föreningar eller firmor inom landet, vilka under åren 1912—14 haft såsom sin huvudsakliga verksamhet att importera dessa varor. Ett villkor för byråns medverkan är att köpordern ej understiger en viss kvantitet. Varje köpare skall vidare på anfordran av byrån ställa nödigt belopp till förfogande för fullgörande av alla de likvider och kostnader i övrigt, som av köpet föranledas, eller eventuellt ställa bankgaranti enligt fastställt formulär. Köparen har jämväl skyldighet att överlämna den eller de förbindelser rörande varans konsumtion inom Sverige, som av byrån påfordras.

Nytt kvarnavtal. Sedan förut gällande avtal mellan Statens livsmedelskommission och kvarnföreningen rörande spannmåls- och mjölpris uppsagts att gälla

med september månads ingång, hava underhandlingar mellan kommissionen och föreningen förts om nytt avtal. Därvid har kommissionens majoritet framställt förslag, baserat på maximipris för inhemsk spannmål å 22 och 21 kr. för resp. bästa vete och bästa råg, fritt säljarens station. En överenskommelse skulle avse tiden intill årets slut. Vid de fortsatta förhandlingar i ämnet, som därefter förts mellan representanter för regeringen och kvarnföreningen, har regeringen, som funnit svårigheten att kunna överblicka förhållandenas utveckling tala för en kortare överenskommelse, vilken ej i någon mån föregrepe frågan om fastställande av maximipris på svensk spannmål och därmed sammanhängande åtgärder, godkänt ett förslag till avtal, baserat på fria pris för den svenska spannmålen samt ett bestämt försäljningspris av 24 kr. per 100 kg. såsom grundpris för det till kvarnarna levererade utländska vetet, 32 kr. för bagerimjöl, 34 kr. för kärnmjöl, 30 kr. för flormjöl, 28 kr. för 90 proc. rågsikt och 26·50 kr. för sammalet rågmjöl, allt per 100 kg. Nedsättningen av förut gällande mjölpris utgör sålunda 4·50 kr. för vetemjöl, 3 kr. för rågsikt och 2·75 kr. för sammalet rågmjöl, allt per 100 kg. Överenskommelsens giltighetstid har fastställts till en månad, och denna tid räknas på hemställan av kvarnarna fr. o. m. den 6 sept. t. o. m. den 5 okt. Under tiden 1—5 sept. har det förutvarande avtalet ägt giltighet.

Brödpris. I skrivelse till Sveriges bageriidkareförening fäste kommissionen, omedelbart efter det nya kvarnavtalets ingående, föreningens uppmärksamhet på att, då mjölprisen sänkts, från föreningens sida alla erforderliga åtgärder måste vidtagas, för att bageriidkarna i riket genomförde motsvarande nedsättningar av brödprisen, resp. ökningar av brödets vikt, så att dessa prissänkningar helt komme den konsumerande allmänheten till godo.

Vid sammanträde i början av september mellan representanter för Statens livsmedelskommission och Sveriges bageriidkareförening hava bageriidkarna också förklarat sig beredda att omedelbart sänka priset å det s. k. 1915 års bröd eller krigsbrödet, rörande vars sammansättning och pris tidigare överenskommelse med kommissionen träffats. Sänkningen av priset har överenskommits till 4 öre per kg., eller till omkring samma belopp som det i brödet ingående mjölet nedgått i pris. Rörande pris å övriga brödsorter hava lokala avtal om nedsättning träffats eller ock har dylik prisnedgång skett frivilligt från bageriidkarnas sida.

Bär och frukt. Statens livsmedelskommission har i cirkulär av den 3 aug. uppmanat de lokala kommissionerna att insända rekvisitioner över nödiga kvantiteter bär och frukt till vidare försäljning å respektive orter. Statens livsmedelskommission har i samarbete med direktören vid Experimentalfältet träffat särskilda anordningar, varigenom en snabb expedition av sålunda inflytande order är möjlig. Till de utsända cirkulären har bifogats en P. M., varav framgår de pris och övriga villkor, på vilka kommissionen är i tillfälle att tillhandahålla där upptagna artiklar. I ett senare cirkulär hava de lokala livsmedelskommissionerna beträffande rekvisition särskilt av mat-

frukt hänvisats till vissa uppgivna föreningar eller trädgårdstjänstemän i olika delar av landet.

Vidare har från statens livsmedelskommission till de lokala kommissionerna översänts en samling anvisningar rörande tillvaratagande av vinbär, lingon, rabarber, enbär, slånbär och fallfrukt, att på lämpligt sätt genom lokalpressen bringas till allmänhetens kännedom.

Ved. Sedan Kungl. Maj:t på framställning av Statens livsmedelskommission bemyndigat domänstyrelsen att till av denna fastställt pris tillhandahålla de lokala livsmedelskommissionerna ved från kronoskogarna, och domänstyrelsen med anledning därav anmodat jägmästarna att på förfrågan från de lokala kommissionerna meddela uppgifter rörande mängd, beskaffenhet, läge och pris å tillgänglig kronoved, har Statens livsmedelskommission i cirkulär av den 15 sept. uppmanat de lokala kommissionerna att utan dröjsmål sätta sig i förbindelse med jägmästarna inom respektive orter för erhållande av nyssnämnda upplysningar och eventuellt inköp av ved. För det fall, att vederbörande jägmästare icke skulle förfoga över den önskade kvantiteten, hava de lokala kommissionerna tillråtts att lämna meddelande härom till Statens livsmedelskommission, på det att denna må söka förskaffa den felande vedmängden från annan ort inom riket.

Uppläggande av vissa reservförråd. I mitten av juni utsände kommissionen cirkulär till de lokala kommissionerna angående uppläggande av reservförråd av vissa födoämnen, särskilt spannmål och mjöl, kött och fläsk, ävensom, när tiden bleve lämplig, potatis, gryn, salt fisk m. m. Kommissionen ställer sig enligt detta cirkulär till disposition för utförande av inköp eller för åstadkommande av en jämn fördelning inom landet av de varor, av vilka å vissa orter brist, å andra överskott förekommer. Där inköp ske direkt genom lokalkommissionens eller lokal myndighets försorg, erinras om önskvärdheten av att de verkställas på sådant sätt, att de icke åstadkomma prisstegring å den inhemska marknaden; särskilt beträffande spannmål framhålles nödvändigheten av att köpa utländsk vara och icke, såsom tidigare å flera håll skett, inhemsk spannmål. Lokalkommissionerna uppmanas att i god tid bereda sig tillfälle för erhållande av nödiga medel för avslutande av behövliga inköp. I cirkuläret fästes slutligen uppmärksamheten på lämpligheten av att behandlingen av ifrågavarande spörsmål sker under konfidentiella former.

Dyrtidshjälp under kristiden.

I anledning av den starka stegring å prisen på olika livsförnödenheter, som sedan ungefär ett år tillbaka varit rådande, hava arbetare och andra löntagare i allmän och enskild tjänst i stor utsträckning hos vederbörande arbetsgivare, gjort framställning om skäligt lönetillägg eller annan ersättning för lönernas minskade köpkraft. För offentliga myndigheter och andra arbetsgivare, som haft att pröva dylika framställningar, har det givetvis i många fall varit av stor vikt att äga kännedom om, i vilken utsträckning sådana dyrtidstillägg beviljats inom andra närgränsande arbetsområden och vilka former för ersättningarnas fastställande därvid kommit till användning. En undersökning i detta syfte har därför av socialstyrelsen ansetts vara av stor betydelse. Emellertid har det vid planläggandet av denna undersökning visat sig möta stora svårigheter att erhålla en någorlunda fullständig överblick av, i vilken omfattning åtgärder av här ifrågavarande slag vidtagits. För arbetsgivare, som sett sig föranlåtna att bevilja ett större eller mindre antal av sina löntagare dyrtidshjälp i en eller annan form, har det i allmänhet ansetts angeläget att icke giva utfästelse härom i sådan form, att löntagarna därav skulle kunna erhålla anledning att påyrka bibehållande av ifrågavarande förmån, även sedan en minskning av levnadskostnaderna eventuellt inträtt. I stor utsträckning har man därför, särskilt inom de merkantila yrkena och beträffande förvaltningspersonal inom industrien, sökt giva dyrtidshjälpen prägel av personligt lönetillägg. Socialstyrelsen har under dessa förhållanden icke ansett sig böra söka utsträcka sin undersökning till sådana fall, där parterna synas betrakta de vidtagna åtgärderna som sitt privata mellanhavande, helst ett försök till efterforskning på detta område måhända kunde befaras minska vissa arbetsgivares benägenhet att bevilja av dem begärda förmåner. Undersökningen har i stället i huvudsak begränsats till en sammanställning av de fall, där genom tidningsnotiser eller på annat sätt bekantgjorts, att dyrtidshjälp av ett eller annat slag förekommit. I syfte att vinna största möjliga garanti mot felaktiga uppgifter hava samtliga arbetsgivare, om vilka det på denna väg blivit känt, att åtgärder i här avsett syfte av dem vidtagits, genom särskild hänvändelse från socialstyrelsen anmodats att lämna upplysning om den beviljade dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m. samt antalet löntagare, som därav blivit delaktiga. Dessa förfrågningar hava även i allmänhet med största beredvillighet besvarats. Efterföljande redogörelse grundar sig på dylika uppgifter från 81 kommuner och enskilda arbetsgivare, men torde detta antal inom den närmaste framtiden komma att ej oväsentligt ökas, i den mån material inkommer från arbetsgivare, som enligt tillgängliga uppgifter lära hava vidtagit enahanda åtgärder, ehuru autentiska upplysningar därom ännu ej kun-

nat införskaffas. Ävenledes hava en del arbetsgivare meddelat, att beslut om dylika åtgärder av dem fattats, ehuru plan för dyrtidshjälpens utgående ännu ej fastställts eller den begärda redogörelsen för gjorda anordningar av annat skäl ej ännu kunnat lämnas.

Den ofullständighet ifråga om det införskaffade materialet, som blivit en följd av det sätt, varpå undersökningen begränsats, blir särskilt framträdande, om hänsyn tages till de i redogörelsen ingående arbetsställenas fördelning på olika *landsdelar*. Av arbetsställena äro endast 6 belägna i köpingar eller på landsbygden, därav 2 i Älvsborgs samt ett i vartdera av Stockholms, Göteborgs och Bohus, Örebro och Gävleborgs län. Av de återstående komma 16 på Stockholm, 14 på Göteborg, 13 på Malmö, 7 på Hälsingborg, 3 på Landskrona, 2 på vardera av städerna Norrköping, Kristianstad och Falkenberg samt ett på vardera av städerna Eskilstuna, Ystad, Trälleborg, Eslöv, Halmstad, Kungälv, Uddevalla, Vänersborg, Alingsås, Borås, Skövde och Gävle; 4 fall avse personal (vid järnvägar eller banker), fördelad på ett flertal orter, huvudsakligen städer. Den starka övervikt, som sålunda kommer på rikets största städer och dem omgivande orter torde vara att tillskriva ej allenast dessa landsdelars industriella utveckling, utan även det förhållande, att vissa pressorgan därstädes ägnat dyrtidsfrågan synnerlig uppmärksamhet och därmed på ett förtjänstfullt sätt bidragit till att öka materialet för undersökningen.

Av de redovisade 81 arbetsgivarna voro, såsom av efterföljande bilaga framgår, 12 kommuner. Bland de 69 enskilda arbetsgivarna äro flertalet *näringsgrupper* representerade. De enda grupper, som helt saknas, äro jord- och stenindustrien samt byggnadsverksamheten, ett förhållande, som väl får anses stå i samband därmed, att just inom dessa näringsgrupper de ekonomiska konjunkturerna under kristiden varit synnerligen ogynnsamma. Ett undantag härifrån utgör i främsta rummet kolbrytningsindustrien, och inom denna bransch hava även, enligt från vederbörande arbetsgivare inkomna uppgifter, åtgärder vidtagits att bereda arbetarna dyrtidshjälp, ehuru närmare redogörelse för de grunder, som härvid tillämpats, ännu ej kunnat lämnas. I övrigt äro inom de olika näringsgrupperna följande industrier representerade:

Metall ndustri: 1 malmförädlingsverk, 2 järn- och metallvarufabriker, 4 mek. verkstäder.

Trävaruindustri: 1 sågverk, 1 snickerifabrik och 1 korkfabrik.

Pappers- och grafisk industri: 2 pappersbruk samt 1 bokbinderi och tryckeri.

Livsmedelsindustri: 7 kvarnar, 5 bagerier (samtliga kooperativa), 4 choklad-, konfekt-, kex- och spisbrödsfabriker, 2 bryggerier, 3 charkuterier och 4 margarinfabriker.

Textil- och beklädnadsindustri: 3 spinnerier och väverier samt 1 konfektionsfabrik.

Läder-, hår- och gummivaruindustri: 2 garverier och 1 pälsvarufabrik.

Kemisk-teknisk industri: 2 olje- och tvålfabriker, 3 gödningsämnes- och svavelsyrefabriker samt 2 andra kemisk-tekniska fabriker.

Renhållning: 1 entreprenörsfirma.

Handel och varulager: 2 foder- och gödningsämnesaffärer, 2 kolonialvaruaffärer, 1 vinhandel, 1 petroleumimportör, 2 kolimportörer samt 3 manufakturaffärer.

Land- och sjötransport: 1 järnväg.

Bank- och försäkringsrörelse: 3 banker och 1 försäkringsanstalt.

Livsmedelsindustrien är bland de olika näringsgrupperna avgjort starkast representerad, ett förhållande, som väl delvis beror på, att arbetarna inom denna industrigrupp i regel hava en relativt fast anställning (veckolön), men som i övrigt väsentligen torde kunna antagas sammanhänga därmed, att livsmedelsprisens stegring just inom hithörande branscher i särskilt hög grad måste tilldraga sig arbetsgivarnas uppmärksamhet, vartill kommer, att arbetsgivarna i många fall äga speciella möjligheter att förskaffa sina arbetare livsmedel till låga pris.

Dyrtidshjälpen utgår i regel i form av *lönetillägg, gratifikation eller varuförmedling.* Inom samtliga dessa kategorier kan ytterligare skiljas mellan, huruvida dyrtidshjälpen beviljats med eller utan hänsyn till arbetarens försörjningsplikt. Särskilt då fråga är om lönetillägg, är denna åtskillnad av betydelse, enär vid beviljande av extra lönetillägg åt familjeförsörjare åtgärdens provisoriska karaktär avgjort starkare framhålles än vid generella lönetillägg som i många fall ej torde till innebörden skilja sig så synnerligen mycket från de av dyrtid o. d. motiverade löneförhöjningar, vilka även under normala förhållanden kunna förekomma.

Dyrtidshjälpens karaktär och grunderna för densammas utgående framgå av nedanstående sammanställning:

	[Antal arbetsgivare, som anordnat dyrtidshjälp i form av		
	lönetillägg	gratifikation	varuförmedling
utan hänsyn till arbetarnas försörjningsplikt	11	26	9
med högre belopp till familjeförsörjare	13	13	—
endast till familjeförsörjare	9	1	3
enligt icke angivna grunder	1	3	—
Summa	**34**	**43**	**12**
Därav kommuner	11	—	1

Härtill kommer ytterligare en arbetsgivare, som icke beviljat direkt dyrtidshjälp i någon av ovan angivna former, men däremot stått arbetarna till tjänst med fri lokal samt kredit åt en konsumtionsförening. Anmärkas kan dessutom, att en av de arbetsgivare, som upprättat varuförmedling endast till familjeförsörjare, jämväl tillgodosett de ogifta arbetarnas intresse genom anordnande av matservering och för kvinnliga arbetare även bostadsinackordering, en förmån, som dock enligt uppgift sannolikt torde bliva permanent.

De fortsatta resultaten av här berörda undersökning komma att av socialstyrelsen publiceras, i den mån ytterligare uppgifter erhållas från arbetsgivare, som enligt vad är känt vidtagit åtgärder av ifrågavarande art.

Arbetsgivare, som anordnat dyrtidshjälp, fördelade efter näringsgrupper.

A. Enskilda arbetsgivare.

N:r	Landsdelar (S. = stad. L. = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
			Metallindustri.
1	Stockholms stad . . .	600	*Varuförmedling:* Livsmedel till inköpspris.
2	Malmöhus län . . S.	50	*Gratifikation:* Gifta arb. 40 kr., ogifta 20, minderåriga 10 kr. Arb., som blivit antagna under året: 50 % av ovanstående. Dessutom *lönetillägg:* 2—5 öre per timme.
3	» » . . S.	290	*Gratifikation:* Gifta arb. m. 1 barn: 4 kr.; 2 barn: 7·75 (4 + 3·75); 3 barn: 11·25 kr. (4 + 3·75 + 3·50) o. s. v.
4	Göteb. o. Bohus län S.	800	*Fri lokal* samt *kredit* intill 10 000 kr. åt arbetarnas konsumtionsförening.
5	» » » » S.	1 500	*Varuförmedling:* Bränsle och livsmedel till inköpspris.
6	Älvsborgs län . . L.	370	*Gratifikation:* Gifta arb. 30 kr., ogifta 15, minderåriga 7 kr. Kontorspersonal: En halv månadslön extra. — Ytterligare en dylik gratifikation utlovad i december.
7	Örebro » . . L.	—	*Lönetillägg:* 2 öre per timme tills vidare.
			Trävaruindustri.
8	Malmöhus » . . S.	21	*Gratifikationer* till ett sammanlagt belopp av 112 kr.
9	Göteb. o. Bohus län S.	800	*Gratifikationer* med ett belopp motsvarande, vad varje arbetares genomsnittliga förtjänst under 50 arbetstimmar understiger 50 kr. (sålunda t. ex. 20 kr. för arb. med 60 öres timlön, 30 kr. vid 40 öres timlön o. s. v.) — Dessutom 5 kr. för varje minderårigt barn. — Till arb. under 21 år har gratifikation utgått med 5 à 10 kr.
10	» » » » S.	248	*Gratifikationer:* Familjeförsörjare med 4 barn: 30 kr.; med högst 3 barn: 25 kr.; arb. som försörja fader eller moder: 20 kr.; arb. utan försörjningsplikt: 15 kr.; arb. under 21 år: 10 kr., under 18 år: 5 kr.
			Pappers- och grafisk industri.
11	Östergötlands län . S.	375	*Varuförmedling:* Mjöl till nedsatt pris åt familjeförsörjare (5—10 kg. per vecka alltefter försörjningsplikt).
12	Göteb. o Bohus län L.	420	*Varuförmedling:* bränsle och livsmedel till inköpspris.
13	» » » » S.	82	*Gratifikation,* motsvarande en veckoavlöning.
			Livsmedelsindustri.
			Kvarnar.
14	Stockholms stad . . .	89	*Gratifikation:* gifta arb. 50 kr. + 10 kr. för varje barn; ogifta arb. 25 kr.
15	» . » . . .	100	
16	Kristianstads län S.	229	*Lönetillägg* från 15 april med 5 kr. per månad för ordinarie arbetare (förmän: 10 kr.) samt 2 öre per timme för snickare och reparatörer. — Dessutom *gratifikation* av 50 kr. per man till 153 arbetare med fast anställning.
17	Malmöhus län . . S.	147	*Gratifikationer* om 50—150 kr. (för flertalet arb. 100 kr.)
18	» » . . S.	13	*Gratifikationer* om 100 kr. per man. *Varuförmedling:* Mjöl till självkostnadspris.
19	» » . . S.	69	*Gratifikationer* vid tvenne tillfällen under året, 50 kr. per man varje gång (förmän: 75 kr.).

N:r	Landsdelar (S = stad. L. = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
20	Göteb. o. Bohus län S.	126	*Gratifikation:* gifta arb. 50 kr. + 10 kr. för varje barn; ogifta arb. 25 kr.; arb. som vunnit anställning under år 1915: gifta 25 kr. (+ 5 kr. per barn), ogifta 15 kr.; — kvinnor och minderåriga 5 kr. (oavsett tjänstetid).
			Bagerier (kooperativa).
21	Stockholms stad . . .	16	*Lönetillägg:* 2 kr. per vecka från 26 aug. tills vidare.
22	Malmöhus län . . S.	60	*Gratifikation:* 2 extra veckoavlöningar (à 14·72 kr.), varav den ena skall utbetalas vid jul.
23	» » . . S.	11	*Gratifikation:* familjeförsörjare 100 kr., övriga vuxna arb. 50 kr., minderåriga 25 kr. Halva beloppet utbetalas vid jul.
24	» » . . S.	4	
25	» » . . S.	16	
			Choklad-, konfekt-, kex- och spisbrödsfabriker.
26	Stockholms län . L.	150	*Gratifikation:* manl. arb. 50, kvinnl. 25 kr.
27	Göteb. o. Bohus län S.	140	*Gratifikation:* En extra veckoavlöning (avsedd huvudsakligen som ersättning för utebliven semester).
28	» » » » S.	80	*Gratifikation:* En extra veckoavlöning för personal, som varit anställd ett år vid fabriken. (Dessutom en veckas semester med full lön.)
29	» » » » S.	800	*Gratifikationer* om sammanlagt 5 000 kr. (motsvarande något mer än en veckoavlöning).
			Bryggerier.
30	Malmöhus län . . S.	23	*Gratifikationer:* Manl. arb. 50, kvinnl. 25 kr. *Lönetillägg* åt 3 kontorister med sammanlagt 38 kr. per månad.
31	Gävleborgs » . S.	24	*Lönetillägg:* 10 kr. per månad.
			Charkuterier.
32	Stockholms stad . . .	28	*Varuförmedling:* Livsmedel till inköpspris. *Lönetillägg:* 2 kr. per vecka åt 4 gifta arb.
33	» » . . .	26	*Varuförmedling:* Livsmedel till inköpspris (fabrikens egna tillverkningar till gällande partipris). *Lönetillägg:* 2—5 kr. per månad till familjeförsörjare.
34	» » . . .	24	*Lönetillägg* för familjeförsörjare: 50 öre per vecka för varje barn under 15 år.
			Margarinfabriker.
35	Stockholms stad . . .	42	*Gratifikation:* En extra veckoavlöning.
36	Malmöhus län . . S.	167	*Gratifikationer* till arb., som varit anställda vid fabriken sedan årets början: gift arb. 50 kr., ogift manl. arb. 30 kr., kvinnl. 20 kr.
37	Göteb. o. Bohus län S.	142	*Gratifikationer* vid tvenne tillfällen, vardera motsvarande en veckoavlöning.
38	» » » » S.	89	*Gratifikation:* En extra veckoavlöning.
			Textil- och beklädnadsindustri.
39	Göteb. o. Bohus län S.	1 250	*Gratifikationer*, vardera motsvarande en extra veckoavlöning, vid tvenne tillfällen, sista gången endast till vuxna arbetare.
40	» » » » S.	—	*Lönetillägg:* 10 kr. per månad för gifta manl. arb. med årsinkomst ej överstigande 1 500 kr. *Varuförmedling:* Livsmedel till självkostnadspris.

N:r	Landsdelar (S. = stad. L. = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
41	Älvsborgs län . . L.	349	*Gratifikation*, motsvarande en veckoavlöning (beräknad efter varje arbetares timpenning med ett tillägg av 6 %). *Varuförmedling* genom bolagets matservering, bageri, charkuteri, mjölkförsäljning och diverseaffär.
42	Gävleborgs » . . L.	273	*Lönetillägg:* Arb. utan barn att försörja: 15 öre per dag; med 1 barn: 20 öre; 2 barn: 25 öre; 3—4 barn: 30 öre; 5 barn: 35 öre. *Varuförmedling:* 15 % rabatt å livsförnödenheter för familjeförsörjare. *Matservering* för ogifta arb., helinackordering för flickor (sannolikt permanent för framtiden).
			Läder-, hår- och gummivaruindustri.
43	Malmöhus län . . S.	—	*Gratifikation:* En extra veckoavlöning.
44	Hallands » . . S.	80	*Lönetillägg:* 5 öre per timme. Familjeförsörjare dessutom 5 kr. per månad för varje barn.
45	Älvsborgs » . . S.	67	*Lönetillägg:* Gifta arb. 2 kr. per vecka, ogifta yrkeslärda 1·50, övriga 1 kr., minderåriga 60 öre.
			Kemisk-teknisk industri.
46	Stockholms stad . . .	45	*Lönetillägg:* Gifta arb. 12 kr. per månad + 2 kr. för varje barn; ogifta arb. 10 kr.; kvinnl. arb. över 18 år: 6 kr., under 18 år: 4 kr. per månad.
47	» » . . .	17	
48	» » . . .	50	*Lönetillägg:* Gifta arb. utan barn: 5·75 per månad; med 1 barn 8·25, 2 barn 10·50 och ytterligare 2 kr. för varje barn därutöver. Ogifta arb. 3 kr. per månad.
49	Malmöhus län . . S.	100	
50	» » . . S.	200	
51	» » . . S.	23	*Lönetillägg:* 2 kr. per vecka. Kontorspersonal: 10 kr. per månad.
52	Göteb. o. Bohus län S.	48	*Gratifikation:* Gifta arb. 10 kr. + 2 kr. för varje barn utöver 2 barn; ogifta arb. 5 kr.
			Renhållning o. d.
53	Stockholms stad . . .	271	*Gratifikation:* Gifta arb. 22·50 kr. + 1·50 kr. för varje barn; ogifta arb. 15 kr.
			Handel och varulager.
54	Stockholms stad . . .	86	*Gratifikation:* 10 % av årslönen, dock högst 300, lägst 50 kr.
55	» » . . .	70	*Lönetillägg:* 10 %.
56	» » . . .	15	*Lönetillägg:* 10 %.
57	Malmöhus län . . S.	13	*Gratifikation:* 150 kr. per man.
58	» » . . S.	8	*Gratifikation:* 50 kr. per man.
59	» » . . S.	14	*Lönetillägg* (beviljat för 3 månader): Manl. (gifta) arb. 15 %, kvinnl. 10 % å lönen; sammanlagt belopp: 592 kr.
60	» » . . S.	—	*Gratifikation:* Manl. arb. 50 kr., kvinnl. 20 kr.
61	» » . . S.	18	*Gratifikation:* 50 kr. per man.
62	» » . . S.	127	*Gratifikation:* En extra månadsavlöning.
63	» » . . S.	—	*Gratifikation:* 25 kr. per man (förman: 50 kr.).
64	» » . . S.	—	*Gratifikation:* 23 kr. per man.

N:r	Landsdelar (S. = stad. L. = landsb.)	Antal lön-tagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
			Land- och sjötransport.
65	Malmöhus län	—	*Varuförmedling:* Kol och koks till självkostnadspris. — Dessutom har i anledning av järnvägens 50-års-jubileum hela personalen tilldelats en gratifikation av 25 kr. per man.
			Bank- och försäkringsrörelse.
66	Stockholms stad . . .	7	*Lönetillägg:* 8 % å löner intill 1 500 kr., 5 % å löner mellan 1 500 och 2 000 samt 3 % å löner mellan 2 000 och 3 000 kr.
67	Göteb. o. Bohus m. fl. län	225	*Gratifikation:* 5 % av årslönerna för 1915.
68	Skaraborgs » » »	117	» 5 % » » » »
69	Värmlands » » »	136	» 5 % » » » »

B. Kommuner.

70	Eskilstuna	150	*Lönetillägg:* Fast anställda arb. 5 kr. per månad; övriga 2 öre per timme.
71	Norrköping	263	*Varuförmedling:* Familjeförsörjare med årsinkomst ej överstigande 1 500 kr. erhålla rågmjöl till ett pris av 20 öre per kg. (högst 2 kg. i veckan per familjemedlem).
72	Kristianstad	66	*Lönetillägg:* 5 % för arb. utan försörjningsplikt, vars veckoinkomst ej överstiger 21 kr.; 10 % för dylik arb. med 1 à 2 personer utom sig själv att försörja; 15 % för arb. med större försörjningsplikt.
73	Malmö	—	*Lönetillägg:* Arbetare med 2—4 familjemedl. att försörja: 5 kr.; för varje medlem därutöver 2 kr., dock högst 15 kr. Arb:s årsinkomst (inkl. tillägget) får ej överstiga resp. 1 530, 1 542, 1 554, 1 566, 1 578 och 1 590 kr.
74	Hälsingborg	190	*Lönetillägg* enligt samma system, som tillämpas för Göteborgs stads arbetare (se nedan).
75	Halmstad	44	*Lönetillägg:* 8 %, dock högst 5 kr. per avlöningsperiod (14 dagar). Poliskonstaplar, brandkarlar m. fl. 10 kr. per månad.
76	Falkenberg	21	*Lönetillägg:* Gifta arb. 4 kr., ogifta 2 kr. per vecka. Poliskonstaplar: 15 kr. per månad.
77	Göteborg	1 800	*Lönetillägg:* Arbetare, som har 1 familjemedlem att försörja: 5 kr. per månad; för varje medlem därutöver 2 kr., dock högst 15 kr. Arb:s ordinarie årsinkomst får ej överstiga ett belopp av 1 540 kr., ökat med det för varje fall bestämda lönetillägget. (Arb. med 1 fam.-medl. sålunda högst 1 600 kr.) — För poliskonstaplar, brandkarlar, vaktmästare m. fl. är motsvarande gräns fastställd till 2 000 i st. f. 1 540 kr.
78	Uddevalla	—	*Lönetillägg:* Grovarb. 2 öre per timme. Familjeförsörjare: 1 kr. extra per vecka för varje familjemedlem.
79	Vänersborg	31	*Lönetillägg* för familjeförsörjare: 5 kr. per månad för en familjemedlem + 2 kr. för var och en däröver, dock högst 15 kr.
80	Borås	57	*Lönetillägg* enligt samma system, som tillämpas för Göteborgs stads arbetare (se ovan).
81	Skövde	30	*Lönetillägg:* Gifta arb. 4 kr., ogifta 2 kr. per avlöningsperiod (14 dagar.)

Undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien i Sverige.

II. Mindre fabriker.

Den år 1913 verkställda undersökningen rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien i Sverige (Soc. Medd. 1914, sid. 388 ff.) omfattade ett antal större cellulosafabriker, huvudsakligen sulfitfabriker. Den undersökning, vars resultat här meddelas, har avsett de mindre cellulosafabrikerna (i allmänhet med en årsproduktion av under 6 000 ton) och omfattat såväl sulfat- som sulfitfabriker. Undersökningen är utförd efter samma principer som den föregående. Den har sålunda i huvudsak gällt endast de avdelningar, där särskild hälsofara ansetts föreligga, alltså inom sulfitfabrikerna syreberedning, kokarehus och massabingar med silavdelning och inom sulfatfabrikerna sodahus, kausticering och kokarehus.

Sammanlagt besöktes *18 fabriker*, därav 10 sulfit- och 8 sulfatfabriker. Tillverkningen per år utgjorde tillsammans 74 700 ton.

Vad beträffar de besökta fabrikernas *anläggningsår*, hade 12 fabriker tillkommit före år 1901 (varav dock en delvis ombyggts år 1903) och 4 efter nämnda tidpunkt. I avseende på 2 fabriker saknas uppgift om anläggningsår. Av de senast anlagda var en uppförd 1902, en 1904, en 1906 och en 1909.

Arbetslokalernas beskaffenhet. I tab. A (sid. 953—954) hava sammanförts resultaten av de anteckningar, som vid undersökningen fördes angående arbetslokalernas beskaffenhet; denna är betecknad med samma poängskala 1—10, som användes vid undersökningen av de större fabrikerna. De med poängsiffran 1 betecknade lokalerna stå sålunda lägst på skalan; de följande poängsiffrorna från 2 och uppåt angiva en gradvis skeende förbättring, varvid poängsiffran 5 torde få anses beteckna medelgoda förhållanden och slutsiffran 10 utmärker de lokaler, mot vilka ingen som helst anmärkning kunnat riktas.

Ett sammandrag av tab. A meddelas i tab. B, utvisande de undersökta fabriksavdelningarnas *allmänna beskaffenhet.*

Som synes av tablån, befunnos i alla de undersökta fabrikerna samtliga lokaler vara med avseende på totalbeskaffenheten i bättre än medelgott skick. Poängbeteckningen är mera varierande i fråga om sulfit- än beträffande sulfatfabrikernas avdelningar. Såväl de bästa som de sämsta arbetslokalerna äro att finna bland de förra; mest växlande är massabingarnas beskaffenhet.

Lokalernas speciella förhållanden framgå av följande redogörelse.

Dagerförhållandena (tab. C) tyckas i nästan alla arbetslokalerna vara mycket goda. Beträffande kokarehuset äro i en sulfitfabrik och två sulfatfabri-

Tab. A. De undersökta fabrikernas beskaffenhet.

1. Sulfitfabriker.

Nedan angivna siffror utmärka kvalitetsbeteckningar enligt en poängskala från 1 till och med 10.

Undersökta fabriker.	Syreberedning.					Kokarehus.					Massabingar.					Samtliga avdelningar.	
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Summa.	Medeltal.
Fabrik a	7	8	8	7	30	8	7	8	8	31	8	8	8	9	33	94	7·83
» c	8	7	8	6	29	8	8	7	8	31	8	8	7	8	31	91	7·58
» d	10	10	9	9	38	10	9	9	9	37	10	10	9	9	38	113	9·42
» e	9	9	8	8	34	8	8	8	8	32	—	—	—	—	—	66	8·25
» g	8	8	8	8	32	8	8	8	8	32	—	—	—	—	—	64	8·00
» h	9	9	9	8	35	9	9	8	9	35	9	8	9	9	35	105	8·75
» i	9	8	8	8	33	9	8	8	9	34	9	8	8	8	33	100	8·33
» j	8	8	7	6	29	8	8	7	6	29	8	8	7	6	29	87	7·25
» l	8	8	8	9	33	8	7	7	8	30	8	8	8	9	33	96	8·00
» q	8	6	7	6	27	8	6	6	7	27	6	6	6	6	24	78	6·50
Summa	**84**	**81**	**80**	**75**	**320**	**84**	**78**	**76**	**80**	**318**	**66**	**64**	**62**	**64**	**256**	**894**	—
Medeltal	8·40	8·10	8·00	7·50	32·00	8·40	7·80	7·60	8·00	31·80	8·25	8·00	7·75	8·00	32·00	—	7·98
Max./Min.	$^{10}/_{7}$	$^{10}/_{6}$	$^{9}/_{7}$	$^{9}/_{6}$	$^{38}/_{27}$	$^{10}/_{8}$	$^{9}/_{6}$	$^{9}/_{6}$	$^{9}/_{6}$	$^{37}/_{27}$	$^{10}/_{6}$	$^{10}/_{6}$	$^{9}/_{6}$	$^{9}/_{6}$	$^{38}/_{24}$	—	$^{9·42}/_{6·50}$
Medeltal för olika fabriksavdelningar	8·00					7·95					8·00					—	—

Tab. A. De undersökta fabrikernas beskaffenhet.

2. Sulfatfabriker.

Nedan angivna siffror utmärka kvalitetsbeteckningar enligt en poängskala från 1 till och med 10.

Undersökta fabriker.	Sodahus.					Kausticering.					Kokarehus.					Samtliga avdelningar.	
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	*Summa.*	*Medeltal.*
Fabrik b	8	8	8	9	33	9	9	8	8	34	8	8	8	8	32	99	8·25
» f	8	7	6	7	28	9	8	8	8	33	8	8	7	8	31	92	7·67
» k	9	8	8	9	34	—	—	—	—	—	8	7	7	9	31	65	8·13
» m	8	7	7	8	30	8	8	7	8	31	9	8	8	8	33	94	7·83
» n	8	8	8	8	32	8	8	8	8	32	7	7	8	8	30	94	7·83
» o	8	7	7	8	30	8	7	7	8	30	9	9	8	9	35	95	7·92
» p	8	8	8	7	31	8	8	8	7	31	7	7	7	7	28	90	7·50
» r	8	8	7	8	31	8	8	7	8	31	8	8	7	8	31	93	7·75
Summa	**65**	**61**	**59**	**64**	**249**	**58**	**56**	**53**	**55**	**222**	**64**	**62**	**60**	**65**	**251**	**722**	—
Medeltal	8·13	7·63	7·38	8·00	31·13	8·29	8·00	7·57	7·86	31·71	8·00	7·75	7·50	8·13	31·38	—	7·85
Max./Min.	$^{9}/_{8}$	$^{8}/_{7}$	$^{8}/_{6}$	$^{9}/_{7}$	$^{34}/_{28}$	$^{9}/_{8}$	$^{9}/_{7}$	$^{8}/_{7}$	$^{8}/_{7}$	$^{34}/_{30}$	$^{9}/_{7}$	$^{9}/_{7}$	$^{8}/_{7}$	$^{9}/_{7}$	$^{35}/_{28}$	—	$^{8·25}/_{7·50}$
Medeltal för olika fabriksavdelningar	7·78					7·93					7·84					—	—

Tab. B. Arbetslokalernas allmänna beskaffenhet.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Sulfitfabriker:										
Syreberedning	—	—	—	—	—	—	3	4	2	1
Kokarehus	—	—	—	—	—	—	2	5	3	—
Massabingar [1]	—	—	—	—	—	1	1	4	1	1
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	**1**	**6**	**13**	**6**	**2**
Sulfatfabriker:										
Sodahus	—	—	—	—	—	—	1	6	1	—
Kausticering [2]	—	—	—	—	—	—	—	6	1	—
Kokarehus	—	—	—	—	—	—	1	6	1	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	—	**2**	**18**	**3**	—

Tab. C. Dagerförhållanden inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Sulfitfabriker:										
Syreberedning	—	—	—	—	—	—	1	5	3	1
Kokarehus	—	—	—	—	—	—	—	7	2	1
Massabingar [3]	—	—	—	—	—	1	—	4	2	1
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**16**	**7**	**3**
Sulfatfabriker:										
Sodahus	—	—	—	—	—	—	—	7	1	—
Kausticering [4]	—	—	—	—	—	—	—	5	2	—
Kokarehus	—	—	—	—	—	—	2	4	2	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	—	**2**	**16**	**5**	—

ker sämre dagerförhållanden noterade för bottenvåningen. I en syreavdelning måste hela dagen elektrisk belysning vara anordnad. I en av sulfitfabrikerna hava samtliga avdelningar i avseende på dagerförhållandena blivit åsatta den högsta poängsiffran.

I fråga om *utrymmet* (tab. D) har flertalet lokaler fullt hållit måttet. I en

[1] Från 2 fabriker saknas uppgift. — [2] Från 1 fabrik saknas uppgift. — [3] Från 2 avdelningar saknas uppgift. — [4] Från 1 avdelning saknas uppgift.

Tab. D. Utrymme inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Sulfitfabriker:										
Syreberedning	—	—	—	—	—	1	1	5	2	1
Kokarehus	—	—	—	—	—	1	2	5	2	—
Massabingar[1]	—	—	—	—	—	1	—	6	—	1
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	**3**	**3**	**16**	**4**	**2**
Sulfatfabriker:										
Sodahus	—	—	—	—	—	—	3	5	—	—
Kausticering[2]	—	—	—	—	—	—	1	5	1	—
Kokarehus	—	—	—	—	—	—	3	4	1	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	—	**7**	**14**	**2**	—

Tab. E. Temperatur inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Sulfitfabriker:										
Syreberedning	—	—	—	—	—	—	2	6	2	—
Kokarehus	—	—	—	—	—	1	3	5	1	—
Massabingar[3]	—	—	—	—	—	1	2	3	2	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	**2**	**7**	**14**	**5**	—
Sulfatfabriker:										
Sodahus	—	—	—	—	—	1	3	4	—	—
Kausticering[4]	—	—	—	—	—	—	3	4	—	—
Kokarehus	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	**1**	**10**	**12**	—	—

del har dock utrymmet synts alltför knappt tillmätt. Detta gäller huvudsakligen äldre fabriker men även exempelvis en så ny som från år 1902, vilken från början byggts alltför hopträngd. Förhållandena med avseende på utrymmet synas, liksom lokalernas beskaffenhet i övrigt, vara mera växlande bland sulfit- än bland sulfatfabrikerna; till de förra höra lokalerna med den högsta och den lägsta förekommande poängsiffran (resp. 10 och 6).

[1] Från 2 avdelningar saknas uppgift. — [2] Från 1 avdelning saknas uppgift. — [3] Endast 8 avdelningar. — [4] Endast 7 avdelningar.

Tab. F. Damm och gaser inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Sulfitfabriker:										
Syreberedning	—	—	—	—	—	3	1	4	2	—
Kokarehus	—	—	—	—	—	1	1	5	3	—
Massabingar[1]	—	—	—	—	—	2	—	2	4	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	**6**	**2**	**11**	**9**	—
Sulfatfabriker:										
Sodahus	—	—	—	—	—	—	2	4	2	—
Kausticering[2]	—	—	—	—	—	—	1	6	—	—
Kokarehus	—	—	—	—	—	—	1	5	2	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	—	—	—	**4**	**15**	**4**	—

I avseende på *temperaturförhållandena* (tab. E) äro de högre poängbeteckningarna icke fullt så vanliga som beträffande utrymmet. Ventilationsanordningarna äro på flera håll tämligen otillfredsställande, varigenom luften blir kvav; på andra håll är det alltför dragigt i arbetslokalen. Det är dessutom att märka, att temperaturförhållandena om vintern i regel äro sämre än vad som utvisas av tabellen, vilken hänför sig till förhållandena under sommaren.

Beträffande förekomsten av *damm* och *gaser* (tab. F) hava i synnerhet sulfatfabrikerna visat sig vara i rätt stor utsträckning väl anordnade. Även i en del trånga, äldre lokaler var sörjt för gasernas bortförande enligt moderna metoder. I sulfitfabrikerna voro förhållandena icke fullt så tillfredsställande. Särskilt gåvo relativt många syreavdelningar anledning till anmärkningar. I ett kokarehus med massabingar var till följd av kranarnas otäthet luften starkt gasbemängd i mellanbottnen.

Uträknas medelpoängen för samtliga undersökta fabriksavdelningar såväl med avseende på den totala beskaffenheten som särskilt ifråga om belysning, utrymme, temperatur samt damm och gaser, erhållas som resultat de siffror, vilka återfinnas i tab. G, och som angiva arbetslokalernas *genomsnittliga beskaffenhet*. Tabellen utvisar, att i genomsnitt sulfitfabrikerna hava högre poänger än sulfatfabrikerna, utom med hänsyn till förekomsten av damm och gaser, i vilket avseende de förra äro underlägsna de sistnämnda. Kokarehusen hava i medeltal den sämsta genomsnittliga beskaffenheten av sulfitfabrikernas olika avdelningar, sodahusen av sulfatfabrikernas. Sodahusens genomsnitts-

[1] Endast 8 avdelningar. — [2] Endast 7 avdelningar.

Tab. G. Arbetslokalernas genomsnittliga beskaffenhet.

Fabriksavdelning.	Medelpoäng för undersökta fabriksavdelningar.				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalbeskaffenhet.
Sulfitfabriker:					
Syreberedning	8·40	8·10	8·00	7·50	8·00
Kokarehus	8·40	7·80	7·60	8·00	7·95
Massabingar	8·25	8·00	7·75	8·00	8·00
Samtliga fabriksavdelningar	8·36	7·96	7·79	7·82	7·98
Sulfatfabriker:					
Sodahus	8·13	7·63	7·38	8·00	7·78
Kausticering	8·29	8·00	7·57	7·86	7·93
Kokarehus	8·00	7·75	7·50	8·13	7·84
Samtliga fabriksavdelningar	8·13	7·78	7·48	8·00	7·85

poäng för temperatur är den lägsta siffra, som förekommer på tabellen. Alla slagen av fabriksavdelningar äro mest tillfredsställande i avseende på dagerförhållandena; de lägsta poängtalen gälla temperaturen, med undantag för sulfitfabrikernas syreavdelningar, vilkas lägsta poängtal blivit satt för damm och gaser.

Det är påfallande, att poängtalen i avseende på de mindre fabrikernas beskaffenhet i det hela kunnat sättas tämligen höga, jämfört med vad fallet var beträffande de större. Särskilt med hänsyn till förekomsten av damm och gaser utfaller jämförelsen till de förras fördel. Anmärkningsvärt är, hur mycket bättre massabingarna i detta som i andra avseenden synas vara i de mindre fabrikerna än i de större.

Ett par sulfitfabriker äro genomgående mönsteranläggningar. I en sulfatfabrik befanns sodahuset mönstergillt, i en annan kokarehuset. Ingen av de av denna undersökning berörda arbetslokalerna har förklarats avgjort underhaltig. Några hava dock befunnits vara långt ifrån utmärkta, i det de saknat moderna anordningar för gasuppsamling och utluftning; syrekaren hava icke varit tillräckligt täta o. s. v.

Av de 18 undersökta fabrikerna hade endast 5 särskilda *måltidsrum* för sina arbetare. Vid 6 fabriker hade arbetarna tillfälle att under dagskiftet intaga åtminstone huvudmålet i hemmet; under nattskiftet åto de i arbetslokalen. I de övriga fabrikerna intogos måltiderna i arbetslokalen även under dagskiftet.

Dricksvatten fanns lätt tillgängligt i eller i närheten av alla de undersökta fabrikerna utom en. I 2 tillhandahölls dessutom havrevatten, i en svagdricka.

För *förvaring och torkning av kläder* fanns endast i 2 fabriker särskild plats anordnad; i regel användes kokarehuset för ifrågavarande ändamål. Till tvenne arbetslokaler hörde duschbad.

I flera arbetslokaler funnos *anslag* uppsatta, innehållande föreskrifter i vissa avseenden. Sålunda var arbetarskyddslagen uppsatt i 13 fabriker, och i 7 av dem i varje särskild lokal. Föreskrifter angående förekommande av samt anmälan om olycksfall funnos i 5 fabriker, i 3 av dessa i varje särskild avdelning. I 6 arbetslokaler voro ordningsföreskrifter uppsatta; i en lokal fanns varning mot eldfara samt mot tuberkulos.

Tab. H. Arbetstid inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare med			Hela antalet arbetare.
	skiftarbete.		dagarbete (i regel 10 timmar netto).	
	8 timmar.	12 timmar.		
Sulfitfabriker:				
Syreberedning	—	17	19	**36**
Kokarehus	9	22	6	**37**
Massabingar	—	39	7	**46**
Summa	**9**	**78**	**32**	**119**
Sulfatfabriker:				
Sodahus	—	70	6	**76**
Kausticering	—	32	4	**36**
Kokarehus	—	48	—	**48**
Blekeri	3	8	—	**11**
Tvätteri	—	4	—	**4**
Summa	**3**	**162**	**10**	**175**

Arbetstid. Antalet arbetare, anställda inom de i samband med förevarande undersökning besökta fabriksavdelningarna, samt dessa arbetares arbetstid angivas i tab. H. De vid sulfitfabrikerna anställda arbetarna voro till antalet 119, de vid sulfatfabrikerna anställda 175. Det övervägande flertalet av dessa, eller 78 resp. 162, arbetade på 12 timmars skift; 9 resp. 3 hade 8 timmars skift, och 32 resp. 10 voro dagarbetare.

Arbetet på 8 timmars skift berörde sålunda blott ett mindretal arbetare; det förekom endast i ett par av sulfitfabrikernas kokarehus och i blekeriet i en av sulfatfabrikerna. Inom de mindre cellulosafabrikerna synes sålunda 12-timmarsskiftet vara i ännu högre grad förhärskande än inom de större (jfr Soc. Medd. 1914, sid. 397). I tvenne sulfitfabriker var skiftarbetet fördelat på 11 timmar om dagen och 13 timmar om natten. I en turade massaösaren i växelskift med arbetaren i syreberedningen.

I en sulfitfabrik var arbetsfördelningen inom massabingarna sådan, att på 2 timmars arbete följde 2 timmars vila; i en, där massabingen var särskilt het, skedde ombyte varje halvtimme, i två varje timme. Den effektiva arbetstiden för massaösarna blev sålunda endast 6 timmar; i en av de sistnämnda fabrikerna ålåg dem emellertid att under vilotiden hjälpa kokarna. I en sulfatfabriks sodahus arbetades i pass på 4 timmar; under vilotiden hade arbetarna att ombesörja smörjning etc.

Dagskiftet började i 5 av de sulfitfabriker, där 12-timmarsskift rådde, kl. 6 f. m. och slutade kl. 6 e. m.; i 2 var det förlagt mellan kl. 7 f. m. och kl. 7 e. m. och i en mellan kl. 8 f. m. och kl. 8 e. m. Där dagskiftet var 11 timmar, började arbetet kl. 7 f. m. och slutade kl. 6 e. m. För 8-timmarsskiften skedde ombyte i den ena fabriken kl. 6 f. m., kl. 2 e. m. och kl. 10 e. m., i den andra kl. 4 f. m., kl. 12 m. och kl. 8 e. m. I sulfatfabrikerna varade det dagliga arbetet från kl. 6 f. m. till kl. 6 e. m. utom i 2, där motsvarande tider voro resp. kl. 7 f. m. och kl. 7 e. m.; i det blekeri, där 8-timmarsskift var anordnat, skedde ombyte kl. 6 f. m., kl. 2 e. m. och kl. 10 e. m.

De undersökta arbetarna. De av läkare särskilt undersökta arbetarnas antal uppgick till 63, vad sulfitfabrikerna angår, och 52, beträffande sulfatfabrikerna. Deras fördelning inom olika fabriksavdelningar på *åldersgrupper* framgår av tab. I.

Tab. I. De undersökta arbetarnas åldersfördelning.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare.												Hela antalet arbetare.
	16–20 år.	21–25 år.	26–30 år.	31–35 år.	36–40 år.	41–45 år.	46–50 år.	51–55 år.	56–60 år.	61–65 år.	66–70 år.	71–75 år.	
Sulfitfabriker:													
Syreberedning . .	5	1	1	4	—	3	2	—	—	—	—	—	**16**
Kokarehus . . .	—	2	2	4	1	2	1	1	2	—	—	—	**15**
Blylödning . . .	—	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	**4**
Massabingar . .	1	3	6	8	5	2	2	1	—	—	—	—	**28**
Summa	**6**	**6**	**10**	**16**	**8**	**8**	**5**	**2**	**2**	—	—	—	**63**
Sulfatfabriker:													
Sodahus	—	—	—	5	6	4	6	2	2	2	—	—	**27**
Kausticering . .	—	—	2	1	—	—	3	1	1	—	—	2	**10**
Kokarehus . . .	—	1	1	2	3	1	2	1	1	—	2	—	**14**
Blekeri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	**1**
Summa	—	**1**	**3**	**8**	**9**	**5**	**12**	**4**	**4**	**2**	**2**	**2**	**52**

Som synes, är bland de undersökta sulfitfabriksarbetarna åldersgruppen 31—35 år talrikast företrädd, med något mera än en fjärdedel av hela antalet, och bland sulfatfabriksarbetarna gruppen 46—50 år, med nära en fjärde-

del av hela antalet. Den yngste arbetaren i sulfitfabrikerna var 16 och den äldste 56 år; beträffande arbetarna i sulfatfabrikerna voro motsvarande siffror resp. 24 och 73. Medelåldern utgjorde för sulfitfabrikernas arbetare 34 år, för sulfatfabrikernas 45 år.

Samma arbetares fördelning efter *anställningstid inom yrket* utvisas av tab. J. Av denna framgår, att nära hälften av sulfitfabrikernas arbetare varit anställda i yrket högst 5 år och något mer än en fjärdedel 6—10 år; deras genomsnittliga anställningstid var 8 år. Av sulfatfabrikernas arbetare hade endast något mindre än en femtedel varit anställda högst 5 år men en dryg fjärdedel i 6—10 år och nära en fjärdedel i över 20 år; deras genomsnittliga anställningstid var 14 år.

Tab. J. De undersökta arbetarnas anställningstid.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare anställda								Hela antalet arbetare.
	högst 5 år.	6—10 år.	11—15 år.	16—20 år.	21—25 år.	26—30 år.	31—35 år.	36—40 år.	
Sulfitfabriker:									
Syreberedning	10	3	2	—	1	—	—	—	**16**
Kokarehus	2	7	2	1	2	1	—	—	**15**
Blylödning	—	—	3	1	—	—	—	—	**4**
Massabingar	18	7	1	2	—	—	—	—	**28**
Summa	**30**	**17**	**8**	**4**	**3**	**1**	—	—	**63**
Sulfatfabriker:									
Sodahus	3	10	6	1	5	2	—	—	**27**
Kausticering	4	—	1	3	—	1	—	1	**10**
Kokarehus	3	5	—	3	1	—	1	1	**14**
Blekeri	—	—	1	—	—	—	—	—	**1**
Summa	**10**	**15**	**8**	**7**	**6**	**3**	**1**	**2**	**52**

Det är påfallande, att såväl anställningstid som ålder i genomsnitt äro högre för sulfat- än för sulfitfabrikernas arbetare; de yngsta åldersgrupperna voro betydligt svagare representerade bland de förra än bland de senare, bland vilka i stället så mycket färre äldre voro kvar i arbetet. Det synes, som om arbetet i sulfatfabrikerna till sin natur vore mera pressande för nybörjaren men i längden mindre besvärande än arbetet i sulfitfabrikerna. I detta sammanhang torde böra erinras om att förekomsten av damm och gaser gör sig mera kännbar i sulfitfabrikerna (jfr tab. F). Såsom i det följande påvisas, äro ock kronisk luftrörskatarr samt svalgkatarr mera utbredda bland arbetarna inom sistnämnda fabriker (jfr tab. M).

Med hänsyn till *arbetstiden* fördelade sig de undersökta arbetarna, såsom i efterföljande tab. K utvisas.

Tab. K. De undersökta arbetarnas arbetstid.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare med			Hela antalet arbetare.
	skiftarbete.		dagarbete (i regel 10 timmar netto).	
	8 timmar.	12 timmar.		
Sulfitfabriker:				
Syreberedning	—	10	6	**16**
Kokarehus	4	9	2	**15**
Blylödning	—	—	4	**4**
Massabingar	—	21	7	**28**
Summa	**4**	**40**	**19**	**63**
Sulfatfabriker:				
Sodahus	—	27	—	**27**
Kausticering	—	10	—	**10**
Kokarehus	—	14	—	**14**
Blekeri	—	1	—	**1**
Summa	—	**52**	—	**52**

Flertalet av hithörande arbetare inom sulfitfabrikerna utgjordes, som synes, av skiftarbetare; ett fåtal av dessa arbetade på 8 timmars skift, de övriga på 12 timmars skift. Alla de undersökta arbetarna i sulfatfabrikerna arbetade på 12 timmars skift.

Samtliga arbetare, som varit föremål för här ifrågavarande läkarundersökning, voro vid undersökningstillfället i arbete. Undersökningen utfördes efter samma plan som den vid de större fabrikerna verkställda. I främsta rummet efterforskades sålunda förekomsten av luftrörskatarr och lungtuberkulos samt av äggvita i urinen, varjämte arbetarna tillfrågades, huruvida de genomgått lunginflammation eller varit utsatta för akuta förgiftningar. Vidare observerades deras allmänna utseende ur hälsosynpunkt med anteckning i en del fall av möjligen förekommande bruk av kaffe, tobak eller sprit i större mängd. Slutligen utfrågades även arbetarna, om och i vad mån de kände sig särskilt påverkade av sitt arbete (blevo matta, slöa o. s. v.).

En sammanställning av undersökningens resultat i ovanbemälda hänseenden återfinnes i tab. L, där för var och en av de undersökta arbetarna antecknats hans hälsotillstånd med angivande tillika av hans ålder, yrkesspecialitet, anställningstid i yrket och arbetstid samt av arbetslokalens beskaffenhet.

Sammandragas uppgifterna i tab. L för erhållande av en mera översiktlig bild av hälsotillståndet inom de undersökta fabriksavdelningarna med hänsyn till förekomsten av vissa sjukdomar, som kunna tänkas stå i samband med yrket, ställer sig resultatet på sätt, som utvisas av tab. M (sid. 968).

Tab. L. Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökta arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Sulfitfabriker:										
Syreberedning.	10	10	9	9	10	35	5	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull.	——
	9	9	9	8	9	19	1½	12	Friskt, kraftigt utseende.	Svalgkatarr.
	9	9	8	8	9	22	½	10	Blek, mager, spenslig.	Reumatism.
	9	8	8	8	8	50	14	12	Friskt utseende; mager.	Hjärtfel, dubbelsidig luftrörskatarr, äggvita.
	8	8	8	9	8	50	12	12	» » »	Svalgkatarr.
	8	8	8	9	8	45	5	12	Friskt, kraftigt utseende.	»
	8	8	8	9	8	16	1	12	Friskt utseende, god kroppsbyggnad.	»
	8	8	8	9	8	16	1/12	12	Blek, mager, spenslig.	» Äggvita.
	8	8	8	8	8	45	21	10	Friskt, kraftigt utseende, mager.	»
	8	8	8	8	8	34	7	12	» » » »	»
	7	8	8	7	8	27	6	12	Friskt, kraftigt utseende.	»
	8	7	8	6	7	34	7	12	» » » Gott hull.	»
	8	8	7	6	7	33	2½	12	Friskt, kraftigt utseende.	——
	8	8	7	6	7	19	7/24	10	Blek, spenslig.	——
	8	8	7	6	7	16	1	10	Friskt utseende; god kroppsbyggnad.	——
	8	6	7	6	7	43	2/52	12	Friskt, kraftigt utseende.	——
Kokarehus.	10	9	9	9	9	37	7	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull. Känner sig matt.	——
	10	9	9	9	9	26	8	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull. Känner sig matt.	——
	9	9	8	9	9	31	13	8	Friskt, kraftigt utseende, gott hull. Känner sig matt.	Svalgkatarr.
	9	9	8	9	9	24	7	12	Blek, mager.	»
	9	9	8	9	9	36	14	10	» »	Lunginflammation. Lungsäcksinflammation. Tuberkulos (?). Hjärtfel.
	9	8	8	9	9	44	13	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull.	Magkatarr. Lungkatarr. Svalgkatarr.
	9	8	8	9	9	30	2½	12	Blek, mager, tämligen kraftig.	Luftrörskatarr. Svalgkatarr.
	9	8	8	9	9	44	14	10	Blek, gott hull.	Lunginflammation.
	9	8	8	9	9	56	30	10	Kraftigt utseende.	Influensa.

Tab. L. (Forts.) **Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.**

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökta arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Kokarehus.	8	8	8	8	8	33	4	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull. Känner sig matt.	Svalgkatarr. Magsyra.
	8	8	7	8	8	35	10	12	Friskt utseende, mager, något blek.	» Luftrörskatarr.
	8	8	7	8	8	48	9	12	Friskt, kraftigt utseende, fetlagd.	Lunginflammation. Svalgkatarr. Luftrörskatarr.
	8	7	8	8	8	31	8	12	Friskt, kraftigt utseende, mager.	Svalgkatarr.
	8	7	8	8	8	29	14	10	Liten, mager, tämligen kraftig.	» Struma.
	8	7	8	8	8	25	7½	12	——	»
	8	6	6	7	7	45	18	8	Friskt, kraftigt utseende, mager. Nervös av arbetet.	Lunginflammation. Svalgkatarr.
	8	6	6	7	7	56	24	8	Friskt, tämligen kraftigt utseende, mager. Nervös av arbetet.	——
	8	6	6	7	7	55	25	8	Friskt, kraftigt utseende. Känner sig stundom klen.	Magkatarr. Svalgkatarr.
	8	6	6	7	7	39	20	10	Friskt, kraftigt utseende, gott hull.	——
Massabingar.	10	10	9	9	10	31	1 11/12	12	Friskt utseende, mager. Känner sig nervös och matt.	Svalgkatarr. Magsyra.
	10	10	9	9	10	33	1	12	Friskt utseende, mager. Känner sig nervös och matt.	»
	10	10	9	9	10	38	7	12	Friskt, kraftigt utseende.	Reumatism.
	10	10	9	9	10	28	6½	12	» » »	Magsyra.
	9	8	9	9	9	30	5	12	Friskt, tämligen kraftigt utseende. Känner sig nervös.	Magkatarr. Svalgkatarr.
	9	8	9	9	9	33	7 2/12	12	Friskt, tämligen kraftigt utseende.	Svalgkatarr.
	9	8	8	9	9	35	5	12	Blek, mager.	»
	9	8	8	9	9	30	6	12	» » Känner sig nervös.	»
	9	8	8	9	9	37	9	12	Blek, tämligen gott hull. Känner sig nervös.	»
	9	8	8	9	9	31	13	12	Blek, tämligen gott hull.	»
	9	8	8	9	9	36	10	12	Blek, mager.	Magkatarr. Svalgkatarr.
	9	8	8	9	9	46	16	12	Blek, gott hull.	Svalgkatarr.
	8	8	8	9	8	34	4	12	Friskt utseende, mager, kraftig.	»
	8	8	8	9	8	32	9	12	» » » »	»
	8	8	8	9	8	36	4	12	Blek, mager, tämligen kraftig.	»
	8	8	8	9	8	26	1	12	Kraftigt utseende, mager.	»

Tab. L. (Forts.) **Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.**

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökta arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Massabingar.	8	8	7	8	8	20	3/12	12	Friskt, tämligen kraftigt utseende.	Svalgkatarr.
	8	8	7	8	8	24	3/12	12	Friskt, kraftigt utseende.	»
	6	6	6	6	6	49	20	12	Blek, mager, kraftig.	»
	6	6	6	6	6	23	3	12	Friskt, kraftigt utseende.	»
	—	—	—	—	—	52	5	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull.	»
	—	—	—	—	—	44	1/2	12	Friskt, kraftigt utseende, mager.	»
	—	—	—	—	—	27	1	10	» » » »	»
	—	—	—	—	—	24	4	10	Friskt, kraftigt utseende.	»
	—	—	—	—	—	39	2	10	» » »	»
	—	—	—	—	—	33	2	10	» » »	»
	—	—	—	—	—	30	2	10	» » »	»
	—	—	—	—	—	43	2	10	» » »	Reumatism. Svalgkatarr.
Sulfatfabriker:										
Sodahus.	9	8	8	9	9	49	10	12	Friskt, tämligen kraftigt utseende. Mager. Känner sig matt.	Reumatism.
	9	8	8	9	9	45	8	12	Friskt, kraftigt utseende.	——
	8	8	8	9	8	46	19 1/2	12	» » »	Svalgkatarr.
	8	8	8	9	8	53	30	12	Blek, mager.	Hjärtfel. Reumatisk feber.
	8	8	8	9	8	51	12	12	Friskt, kraftigt utseende, fetlagd.	Reumatism. Svalgkatarr.
	8	8	8	8	8	41	14	12	» » » Gott hull.	Svalgkatarr.
	8	8	8	8	8	43	9	12	Blek, mager.	»
	8	8	8	8	8	37	13	12	Friskt, kraftigt utseende. Ordinärt hull.	»
	8	8	8	8	8	50	30	12	——	Ledgångsreumatism. Svalgkatarr.
	8	8	8	7	8	37	8	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull. Ansträngd av nattskiften.	Hjärtfel. Reumatisk feber. Svalgkatarr.
	8	8	8	7	8	35	12	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull.	Svalgkatarr.
	8	8	7	8	8	46	5	12	Gulblek hy, tämligen kraftig, lagom hull.	Magkatarr. Svalgkatarr.
	8	8	7	8	8	48	22	12	Friskt, kraftigt utseende, mager.	Reumatism. Svalgkatarr.

Tab. L. (Forts.) **Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.**

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökta arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Sodahus.	8	8	7	8	8	58	28	12	Friskt, tämligen kraftigt utseende, gott hull.	Lunginflammation. Reumatisk feber. Svalgkatarr.
	8	7	7	8	8	40	7	12	Gulblek hy, mager. Känner sig matt.	——
	8	7	7	8	8	44	7	12	Blek, tämligen kraftig, gott hull.	Reumatism.
	8	7	7	8	8	31	7½	12	Gulblek hy, tämligen kraftig, gott hull. Känner sig matt.	Svalgkatarr. Influensa.
	8	7	7	8	8	40	9	12	Blek, mager, kraftig.	Reumatism. Svalgkatarr.
	8	7	7	8	8	61	23	12	Friskt, tämligen kraftigt utseende, mager. Ansträngd av nattskiften.	Magkatarr. Reumatism. Svalgkatarr.
	8	7	7	8	8	37	7	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull.	Svalgkatarr.
	8	7	7	8	8	61	30	12	Friskt, tämligen kraftigt utseende, mager.	Lunginflammation. Reumatism. Svalgkatarr.
	8	7	7	8	8	50	10	12	Friskt, kraftigt utseende, mager.	Svalgkatarr. Reumatism.
	8	7	7	8	8	56	30	12	Friskt, kraftigt utseende.	Reumatism. Svalgkatarr.
	8	7	6	7	7	39	13	12	Blek, mager, kraftig.	Svalgkatarr.
	8	7	6	7	7	32	12	12	Blek, mager, kraftig. Känner sig något nervös.	»
	8	7	6	7	7	33	3	12	Blek, mager, kraftig. Ansträngd av arbetet.	»
	8	7	6	7	7	34	1	12	Blek, mager, kraftig. Ansträngd av arbetet.	»
Kausticering.	9	9	8	8	9	49	20	12	Blek, mager, tämligen kraftig.	Reumatism. Magkatarr.
	9	8	8	8	8	31	2½	12	Friskt, kraftigt utseende.	Lindrig svalgkatarr.
	9	8	8	8	8	27	1½	12	Blek, mager, kraftig.	Svalgkatarr. Magkatarr.
	9	8	8	8	8	54	12	12	Friskt, kraftigt utseende, mager.	Svalgkatarr.
	8	8	8	8	8	73	40	12	Friskt utseende.	Åderförkalkning.
	8	8	8	8	8	47	28	12	Friskt, kraftigt utseende.	——
	8	8	8	7	8	26	3	12	Blek, mager, spenslig.	Svalgkatarr.
	8	8	7	8	8	71	20	12	Blek, mager.	Åderförkalkning. Kronisk luftrörskatarr.
	8	8	7	8	8	60	20	12	Blek, tämligen kraftig, gott hull.	Influensa. Bröstkatarr.
	8	7	7	8	8	46	4	12	Blek, mager.	Lunginflammation.

Tab. L. (Forts.) **Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.**

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökta arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Kokarehus.	9	9	8	9	9	38	21	12	Gulblek hy, mager, tämligen kraftig. Känner sig matt.	Blodbrist. Svalgkatarr.
	9	8	8	8	8	32	4	12	Friskt, kraftigt utseende, mager.	Svalgkatarr.
	9	8	8	8	8	52	20	12	Blek, tämligen kraftig, mager.	Magkatarr.
	8	8	8	8	8	67	37	12	Friskt, tämligen kraftigt utseende.	Svalgkatarr. Hjärtfel.
	8	8	7	8	8	35	8	12	Blek, mager, kraftig.	Svalgkatarr.
	8	7	7	9	8	69	10	12	Friskt utseende, mager.	Åderförkalkning.
	8	7	7	9	8	38	10	12	» » »	Svalgkatarr.
	8	7	7	9	8	40	7	12	Friskt, kraftigt utseende.	»
	8	7	7	9	8	41	10	12	Friskt utseende, mager, tämligen kraftig.	»
	8	8	7	8	8	48	18	12	Gulblek, tämligen kraftig, gott hull. Känner sig ständigt trött av nattskiften.	Reumatism.
	7	7	8	8	8	48	20	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull.	—
	7	7	8	8	8	56	32	12	Friskt utseende, mager.	—
	7	7	7	7	7	29	5	12	Friskt, kraftigt utseende, mager.	—
	7	7	7	7	7	24	1¼	12	Friskt, kraftigt utseende, tämligen gott hull.	—
Blekeri.	9	8	9	9	9	48	12	12	Friskt, kraftigt utseende, gott hull.	Svalgkatarr. Magkatarr. Dubbelsidig luftrörskatarr.

Bortses dels från de synnerligen talrika fallen av svalgkatarr, dels från redan genomgångna sjukdomar (lunginflammation, bly- eller svavelsyrlighetsförgiftning), visar det sig, att av de 63 undersökta sulfitfabriksarbetarna 9, eller 14·3 %, och av de 52 undersökta sufatfabriksarbetarna 17, eller 32·7 %, vid undersökningstillfället ledo av en eller flera av de övriga i tabellen nämnda sjukdomarna. Vad först arbetarna i sulfitfabrikerna beträffar, synes sjukdomsfrekvensen vara mindre inom de här ifrågavarande mindre fabrikerna än inom de större (jfr Soc. Medd. 1914, sid. 405). Särskilt visar sig reumatismen vara mindre utbredd. Luftrörskatarren spelar däremot en framträdande roll liksom beträffande de större fabrikerna, om ock ej i samma grad. Särskilt i kokarehusen hava arbetarna i relativt många fall (20·0 %) befunnits lida av denna sjukdom. Det mera obetydliga procenttalet äggvitesjuka

Tab. M. De undersökta arbetarnas hälsotillstånd.

Fabriksavdelning.	Antal undersökta arbetare.	Antal arbetare, som befunnos lida av										Antal arbetare, som befunnos					
		misstänkt lungtuberkulos		luftrörskatarr		äggvita		reumatism		en eller flera av förestående åkommor		hava genomgått lunginflammation		hava varit bly- eller svavelsyrlighetsförgiftade		lida av svalgkatarr	
		absolut.	%	absolut.	%	absolut.	%	absolut.	%	absolut.	%	absolut.	%	absolut.	%	absolut.	%
Sulfitfabriker:																	
Syreberedning . . .	16	—	—	1	6·3	2	12·5	1	6·3	3	18·8	—	—	—	—	9	56·3
Kokarehus	15	—	—	3	20·0	—	—	—	—	3	20·0	2	13·3	—	—	11	73·3
Blylödning	4	1?	25·0	—	—	—	—	—	—	1	25·0	2	50·0	—	—	1	25·0
Massabingar	28	—	—	—	—	—	—	2	7·1	2	7·1	—	—	—	—	26	92·9
Samtl. avdelningar	**63**	**1?**	1·6	**4**	6·3	**2**	3·2	**3**	4·8	**9**	14·3	**4**	6·3	—	—	**47**	74·6
Sulfatfabriker:																	
Sodahus	27	—	—	—	—	—	—	13	48·1	13	48·1	2	7·4	—	—	22	81·5
Kausticering	10	—	—	1	10·0	—	—	1	10·0	2	20·0	1	10·0	—	—	4	40·0
Kokarehus	14	—	—	—	—	—	—	1	7·1	1	7·1	—	—	—	—	8	57·1
Blekeri	1	—	—	1	100·0	—	—	—	—	1	100·0	—	—	—	—	1	100·0
Samtl. avdelningar	**52**	—	—	**2**	3·8	—	—	**15**	28·8	**17**	32·7	**3**	5·8	—	—	**35**	67·3

är detsamma i de mindre sulfitfabrikerna som i de större. Bland arbetarna i sulfatfabrikerna förekom intet fall av äggvita, och även luftrörskatarren visade sig mindre vanlig. Endast reumatismen syntes här vara mera utbredd, i synnerhet i sodahusen; av de på denna avdelning arbetande hava icke mindre än 48·1 % befunnits lida av reumatism.

Här nedan lämnas för övrigt en mera ingående kommentar till var och en av de sjukdomar eller åkommor av olika slag, som observerats hos de undersökta arbetarna.

Luftrörskatarr. I sulfitfabrikerna konstaterades luftrörskatarr hos 4 arbetare eller 6·3 % av hela antalet undersökta. Av dessa arbetade 1 i syreberedning och 3 i kokarehus. Den i syreberedningen arbetande hade dessutom äggvita och hjärtfel. De i kokarehusen anställda hade samtliga förutom luftrörskatarr även svalgkatarr; en hade haft lunginflammation. Alla hithörande arbetare arbetade på 12 timmars skift.

I sulfatfabrikerna hava 2 fall av luftrörskatarr konstaterats, 1 vid kausticering och 1 i ett blekeri.

Jämte förekomsten av damm och gaser torde mindre goda temperaturförhållanden

(hastiga växlingar o. s. v.) i väsentlig mån bidraga till framkallandet av ifrågavarande sjukdom

Lungsot. Bland alla de undersökta arbetarna fanns endast en — blylödare — som möjligen led av tuberkulos. Han hade förut haft lunginflammation och lungsäcksinflammation.

Lunginflammation. I sulfitfabrikerna hade 4 arbetare haft lunginflammation; 2 av dem tillhörde kokarehus, 2 voro blylödare. En hade vid tiden för insjuknandet icke tillhört cellulosaindustrien. Den ene av blylödarna har hostat sedan flera år (lindrig tuberkulos).

Av de i sulfatfabrikerna anställda arbetarna hade 3 genomgått lunginflammation; 2 av dessa arbetade i sodahus, 1 vid kausticering. En av de två förstnämnda hade dessutom haft reumatisk feber. Denne arbetare klagade över att kalken stundom vållade obehag vid andningen.

Äggvita. I sulfitfabrikerna konstaterades äggvita hos tvenne arbetare sysselsatta med syreberedning. Den ene var endast 16 år. Den andre, som varit anställd i 14 år och arbetade på 12 timmars skift, hade dessutom luftrörskatarr; han hade emellertid aldrig legat sjuk.

Reumatism. I sulfitfabrikerna förekom reumatism endast hos 1 syreberedare och 2 massaösare. Den förre, klen av naturen, hade varit reumatisk före sin anställning.

Däremot hade i sulfatfabrikerna 15 arbetare reumatiska åkommor, därav 13 anställda i sodahus, 1 vid kausticering och 1 i kokarehus. Av de 13, vilka arbetade i sodahus, hade 3 haft reumatisk feber och 1 ledgångsreumatism. Beträffande de övriga synes endast i ett fall reumatismen hava varit av svårare beskaffenhet.

Svavelsyrlighets- och blyförgiftning. Intet enda fall av svavelsyrlighets- eller blyförgiftning hade rapporterats från arbetarna i de här ifrågavarande mindre fabrikerna.

Svalgkatarr. Av de undersökta sulfitfabriksarbetarna befunnos 74·6 % och av sulfatfabriksarbetarna 67·3 % lida av svalgkatarr.

Övriga åkommor. Av de undersökta arbetarna uppgåvo sig i sulfitfabrikerna 7 och i sulfatfabrikerna 5 lida av magkatarr eller magsyra. Såväl kaffemissbruket som den gasbemängda luften torde härvid hava varit verksamma orsaker. 1 sulfit- och 2 sulfatfabriksarbetare hade en eller annan gång lidit av influensa. En arbetare, som var anställd i en sulfitfabriks kokarehus, hade haft lungkatarr ett par gånger.

Vad beträffar *arbetets inverkan* på arbetarnas välbefinnande, klagade 10 av de 63 undersökta arbetarna i sulfitfabrikerna över trötthet, slapphet eller nervositet till följd av arbetet. Av dem arbetade 7 på 12 och 3 på 8 timmars skift. Bland sulfatfabrikernas 52 undersökta arbetare förklarade sig likaledes 10 ofördelaktigt påverkade.

Det kan synas egendomligt, att så relativt många av de på 8 timmars skift arbetande (3 av 4) blivit ofördelaktigt påverkade, men denna omständighet torde bero på de mindre goda såväl utrymmes- som temperatur- och luftförhållandena i det kokarehus, i vilket arbetarna ifråga voro sysselsatta (poängtalen voro resp. 6, 6 och 7).

Vad angår de olika yrkesspecialiteterna, framstår arbetet såsom mattande särskilt i sulfitfabrikernas kokarehus och massabingar samt i sulfatfabrikernas sodahus. Av 15 undersökta arbetare i sulfitfabrikernas kokarehus hade 5, av 28 i massabingarna 5 och av 27 i sodahusen 8 känt sig besvärade av arbetet. I synnerhet hade nattskiften verkat enerverande; flera arbetare klagade över värmen och de stickande ångorna. Anmärkningsvärt

Tab. 0. Arbetets inverkan å de undersökta arbetarna.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare med						Hela antalet	
	8 timmars skift		12 timmars skift		dagarbete			
	undersökta.	ofördelaktigt påverkade av arbetet.	undersökta.	ofördelaktigt påverkade av arbetet.	undersökta.	ofördelaktigt påverkade av arbetet.	undersökta.	ofördelaktigt påverkade av arbetet.
Sulfitfabriker:								
Syreberedning	—	—	10	—	6	—	**16**	—
Kokarehus	4	3	9	2	2	—	**15**	**5**
Blylödning	—	—	—	—	4	—	**4**	—
Massabingar	—	—	21	5	7	—	**28**	**5**
Samtliga avdelningar	**4**	**3**	**40**	**7**	**19**	—	**63**	**10**
Sulfatfabriker:								
Sodahus	—	—	27	8	—	—	**27**	**8**
Kausticering	—	—	10	—	—	—	**10**	—
Kokarehus	—	—	14	2	—	—	**14**	**2**
Blekeri	—	—	1	—	—	—	**1**	—
Samtliga avdelningar	—	—	**52**	**10**	—	—	**52**	**10**

är för övrigt, att två av de ogynnsamt påverkade arbetade i sulfatfabrikernas bäst anordnade soda- resp. kokarehus, liksom att en var sysselsatt i den bästa av sulfitfabrikerna.

Av omförmälda 10 arbetare i sulfitfabrikerna voro 5 fullt friska för övrigt eller hade enbart svalgkatarr, 4 ledo av magkatarr eller magsyra, 1 hade haft lunginflammation. Av de 10 arbetarna i sulfatfabrikerna voro 4 friska för övrigt eller hade endast svalgkatarr, 4 hade reumatism och 1 av dem dessutom magkatarr, 1 led av blodbrist och 1 hade haft influensa.

Fabriksläkarnas uttalanden. För alla de undersökta fabrikerna utom två föreligga uppgifter, skriftligt eller muntligt meddelade, från resp. fabriksläkare angående hälsotillståndet bland arbetarna. Av dessa läkare, 14 till antalet, voro 2 anställda vid två fabriker vardera.

Samtliga dessa läkare förklara, att — liksom fallet var beträffande de större fabrikerna — hälsotillståndet bland cellulosaarbetarna ej är sämre än bland den övriga arbetarbefolkningen. I ett par fall ansåg läkaren till och med ifrågavarande fabriksarbetare bättre ställda i detta avseende, därigenom att de hade råd att hålla sig med kraftigare föda och sundare bostäder. Sulfatluktens för den ovane rätt kännbara obeh g omnämnes visserligen i en

del av de avgivna utlåtandena, och det erkännes, att svavelsyrligheten verkar retande i de övre luftvägarna, men samtidigt betonas, att några egentliga sjukdomsfall, orsakade av dessa olägenheter, icke kunnat konstateras. Från två av de undersökta sulfitfabrikerna meddelas dock, att luftrörskatarrer otvivelaktigt stundom uppstått som direkt följd av inandningen av svavelsyrlighet, liksom även att magkatarrer ibland förekommit, särskilt bland arbetarna vid svavelugnen. Men något fall av lunginflammation, lungsot eller njurinflammation, som kunde antagas bero på arbetet i svavelsyrlighetsbemängd luft, omtalas icke i någon av berörda läkarrapporter.

I fyra av de gjorda uttalandena framhålles 12-timmarsskiftets menlighet för välbefinnandet. Arbetarna bliva nervösa genom bristen på sömn; den genom skiftindelningen orsakade måltidsomkastningen utövar stundom ett ogynnsamt inflytande på matsmältningsorganen.

Ovanstående redogörelse ger vid handen, att sundhetsförhållandena bland de undersökta arbetarna i de mindre cellulosafabrikerna äro i viss mån bättre än bland dem i de större. De mindre fabrikernas arbetslokaler hava ock i allmänhet erhållit högre poängsiffror än de större fabrikernas.

Å andra sidan visade sig 12-timmarsskiftet vara mycket mera utbrett i de mindre fabrikerna än i de större, utan att dock detta i allmännare utsträckning verkat ogynnsamt på hälsotillståndet bland arbetarna. De deprimerande inflytelserna motverkas genom vistelsen i skog och mark mellan arbetstimmarna och genom det lugnare och naturenligare levnadssätt, vilket är rådande på landsbygden; arbetet i dessa fabriker forceras icke heller så mycket. Man kunde även i fabriker med långt ifrån utmärkta lokaler finna yrkesveteraner med fullt tillfredsställande hälsa och förträfflig kroppskonstitution.

Emellertid har ådagalagts, att även en del arbetare, som äro sysselsatta i mönstergillt inrättade sulfit- och sulfatfabrikslokaler, känt en mattighet, som de icke erfarit vid annat slags arbete. Det framgår härav, att arbetet i en cellulosafabrik, även om det anordnas på ett i allmänhet tillfredsställande sätt, dock är av den speciella art, att det för en och annan blir svårt att uthärda därmed.

Rörande förhållandena inom de undersökta lokalerna samt bland de observerade arbetarna hänvisas i övrigt till de särskilda berättelser, som avgivits av yrkesinspektör Wieselgren och doktor Koraen, vilka berättelser finnas bifogade denna redogörelse (bil. 1 och 2).

Bil. 1.

På grund av K. Socialstyrelsens särskilda uppdrag har jag tillsammans med styrelsens hygieniska expert med. d:r G. Koraen under förra hälften av juli månad företagit en resa i och för fortsatta undersökningar av arbetarnas förhållanden inom cellulosaindustrien. Uppdraget avsåg denna gång mindre cellulosafabriker — såväl sulfit- som sulfatfabriker — i allmänhet med en årsproduktion under 6 000 ton. Det var egentligen sulfitfabrikerna, som voro föremål för fjolårets undersökningar, men då sulfatcellulosaindustrien vid olika tillfällen tilldragit sig uppmärksamhet från det allmännas sida, torde en fullständigare utredning om arbetsförhållandena även inom dessa fabriker vara önskvärd. Den nya undersökningen är lagd efter samma schema som den föregående.

När det tämligen gynnsamma resultatet av fjolårets undersökningar förelåg i tryck, funnos de, som menade att så kunde väl förhållandena i genomsnitt gestalta sig inom de stora fabrikerna, men att man vid en undersökning rörande de små fabrikerna skulle göra mera nedslående erfarenheter. De mindre fabrikerna arbeta ju i själva verket ofta under primitivare villkor än de större, stundom i trängre lokaler och med tekniskt sett mindre utvecklade metoder. Dock må gentemot dessa de mindre fabrikernas nackdelar sättas sådana på arbetarnas liv, hälsa och allmänna välbefinnande fördelaktigt inverkande faktorer som vistelse på landet i friska luften och ringare forcering av arbetet.

Exempelvis kunde på grund av ömsesidig överenskommelse de flesta skiftarbetarna inom en hel del fabriker, där det arbetas på 12 timmars skift, tura om att gå hem i stugan och äta under dagskiftet, och de funnos, som fingo lagad mat buren till arbetsplatsen även under nattskiftet. Vad intagandet av huvudmåltiderna å annat ställe än arbetsplatsen eller åtminstone erhållandet av lagad mat till dessa måltider betyder för skiftarbetarna och arbetarna i allmänhet, är lätt att inse. Hemmen, ehuru även de mångenstädes primitiva, bliva på landsbygden, på grund av den avskildhet, i vilken flera av de mindre fabrikerna ligga, oftare verkliga hem, och större frihet i arbetet blir merendels rådande, då, som ovan nämnts, sällan samma forcering, som utmärker de större fabrikerna, kan genomföras. Därtill kommer även, att arbetarstammen till stor del utgöres av en mera rotfast lantbefolkning, som upplärts i yrket. Arbetarbefolkningen växlar icke så mycket som invid eller i en stad eller ett tätt bebyggt samhälle. Hemmet spelar för fabriksarbetarnas hälsa och arbetsduglighet fullt lika stor roll som arbetslokalen eller den fabriksavdelning, i vilken han arbetar. Och detta gäller för skiftarbetarna i ännu högre grad än för dem, som blott hava dagarbete. Det synes även, som om de ledande inom här ifrågavarande industrier alltmer begynte att beakta nu anförda faktorer i arbetarnas liv och underlätta möjligheterna till hemliv för arbetarna, vilket i hög grad bidrager till ett ömsesidigt närmande mellan arbetare och arbetsgivare. Synnerligen välbetänkt vore, om skiftarbetarfrågan mera ingående upptoges till studium, då i många fall ifrågavarande arbetare leva under andra förhållanden än de, som blott hava arbete under dagskift. Särskilt spela bostadsförhållandena för dem, som måste sova, då andra äro i rörelse, en mycket ingripande roll. Bland de smärre brukens arbetare göra sig samhörighetskänslan och det personliga samarbetet starkare gällande än inom storindustriens fabriker med dess vida mer omfattande organisation. Väl finnas smärre fabriker, där på grund av ombyte av ägare och chefskap förhållandena försämrats, och där bristen på organisation verkat föga uppmuntrande att ernå dylikt gagneligt samarbete. Detta är emellertid ett industriekonomiskt spörsmål, som icke i denna berättelse bör indragas. Vare nog sagt, att i fabriker, där man inom fackkretsar visste, att arbetsförhållandena

voro synnerligen primitiva, ja, hade varit särskilt hälsovådliga, under undersökningens gång påträffades yrkesveteraner med tillfredsställande hälsa och ofta utmärkt kroppskonstitution. Detta förklaras bland annat därigenom, att de långsamt hunnit vänja sig vid arbetslokalen, samt vidare genom det nyss omnämnda faktum, att vistelsen i skog och mark mellan arbetstiderna i beaktansvärd mån reducerar den inverkan arbetslokalens sämre luft och ljus utöva.

Glädjande var slutligen att kunna konstatera, hurusom många av de mindre bruken på grund av förbättrade konjunkturer och genom ökad tillgång på tekniskt skolad personal kommit i tillfälle att genom välbehövliga moderniseringar och tillbyggnader skapa drägligare och i ett par fall utmärkta arbetsförhållanden och arbetslokaler.

Där å ett par ställen bostadsförhållandena voro för skiftarbetarnas vilotid olämpliga, hade sovbaracker uppförts. Egentligen voro dessa avsedda för ungkarlar, som voro inneboende eller bodde i kaserner, men även många gifta skiftarbetare använde sig av sovbarackerna på sommaren.

Här nedan följer en redogörelse för de vid varje särskild fabrik gjorda iakttagelserna.

Fabrik a. Fabriken hör till de nyare och utgör ett appendix till bolagets pappersbruk, vilket anlades 1896. Sulfitfabriken har tillkommit senare och producerar 3 à 4 000 ton, ehuru den visserligen från början icke var avsedd för fullt så stor kvantitet.

Syreberedningen. I denna avdelning tjänstgjorde endast en man per skift, vilken hade att beskicka tre flata svavelugnar för framställning av svavelsyrlighetsgas, som sedan fördes genom kylare och kammarsystem till respektive behållare. Mannen bytte med sin kamrat kl. 7, och vardera arbetade på 12 timmars skift. Bortre delarna av arbetslokalerna voro särskilt mörka och i ständigt behov av artificiell belysning. På grund av fabrikens läge invid en bred flod voro dock utluftningsmöjligheterna tack vare de öppna fasaderna gynnsamma.

Kokarehus. I denna avdelning sysselsattes likaledes endast 2 man, en på vart skift, med skiftväxling kl. 7. 2 stående kokare, vardera à 5½ ton, användes för indirekt kokning. Kokarna utspolas emellertid före varje nödvändig nedstigning i desamma; i allmänhet försöker man förlägga nedstigningen till måndagen, då kokarna stått tomma, sedan kokningen på lördag eftermiddag avbrutits, varigenom utluftning kunnat ske.

Sileri och massabingar. I dessa tjänstgöra 4 man, 2 på varje skift, med byte kl. 7. I massabingarna arbetas endast en timme i sänder, men under den lediga mellantimmen måste den rastande hjälpa till i kokeriet vid tappningen. Massan sköljes nämligen ur kokaren och blåses ej ut.

Någon särskild avdelning, där arbetarna kunde byta eller torka sina kläder, fanns ej i många av dessa fabriker, där man vanligen sökte sig till kokeriets mellanbotten, vilken arbetslokal även här användes för ändamålet.

Fabrik b. Denna fabrik anlades 1871. Årsproduktionen uppgår till c:a 7 000 ton.

Sodahus. Här finnas uppställda 2 roterande Enderlein-ugnar. Arbetspersonalen utgöres av 10 man, 5 på vartdera skiftet. De arbeta från kl. 6 till 6 på 12 timmars skift. Emellertid vila 2 och 2 växelvis efter att hava i 4 timmar arbetat som sodabrännare. Under vilotiden åligger dock de rastande att hjälpa till vid smörjning jämte annat mindre handräckningsarbete. En bas tjänstgör å varje skift. Dricksvatten fanns tillgängligt och hade experiment med havremjöl utfallit fördelaktigt, i det att arbetarna visat sig må väl av att dricka vatten med dylikt mjöl inblandat.

Kausticeringen. I denna lokal arbetade 2 man, en man per skift om 12 timmar. De för återvinning avsedda avdelningarna gjorde ett gynnsamt intryck. Rymliga mixar, uppställda i skild lokal, gjorde att de annars så besvärande ångorna här icke kändes. Särskild hiss fanns för uppfordring av kalkstenen, och kunde härigenom hela återvinningen skötas av en man.

Kokarehus. I detta voro uppställda 4 roterande sulfatkokare (vanlig typ) à 20 kbm. = 1 200 kg. I avdelningen tjänstgöra 6 man, fördelade 3 och 3 på 12 timmars skift. Koken blåsas upp i diffusörer med 26 kbm. rymd. 7 stycken dylika stå uppställda i ett högre plan än kokarna jämte 2 tvättcylindrar à 22 kbm. 4 man, fördelade 2 och 2 per skift, ombesörja massans urtvättning.

Särskilda signalanordningar saknades, men rekommenderades sådana till anskaffning. Av yrkesinspektionen förut föreslagna allmänna säkerhetsåtgärder förordades. I fabriken funnos, jämfört med föregående, mycket sparsamt med anslag om iakttagande av försiktighet eller ordningsregler i övrigt. Personalen ansågs vara så gammal och van, att dylika betecknades såsom nästan överflödiga.

Fabrik c. Denna fabrik, i vilken tillverkades 3 400 ton per år, är anlagd 1902 och utvidgad 3 år senare.

I *syreberedningen* tjänstgjorde 2 man per skift à 12 timmar. Svavelgasen upptages här i kammarsystem. Till kalkstensinläggning samt rengöring användes särskild handräckning. Syreberedaren har jämförelsevis god tid och kan intaga måltiderna i hemmet. Hela avdelningen är både som produktions- och arbetslokal behäftad med svåra fel, och föreligger fördenskull även förslag att snarast möjligt ombygga och modernisera densamma.

Kokeriet jämte massabingar. Här äro uppställda 2 roterande kokare à 3½ ton för direkt kokning samt en stående kokare à 3½ ton för indirekt kokning. I avdelningen arbeta 4 man, fördelade 2 och 2 på 12 timmars skift. Dessutom sysselsättas i massabingarna, tillhörande samma lokal, 2 massaösare per skift med arbete varannan timme. Dessa bingar äro otillfredsställande som arbetslokaler. Endast handösning förekommer. (Förr utfördes arbetet av blott en man.) Emellertid hava arbetarna i denna avdelning tillfälle att intaga måltiderna i de närbelägna hemmen. Intet söndagsarbete förekommer. Eventuella reparationer av kokarna förläggas vanligen till måndagen, då utluftning ägt rum. Några särskilda anordningar för dylik utluftning finnas dock icke, utan sker den genom naturlig ventilation.

Pappsalen. I denna lokal tjänstgöra 6 man som skiftare, 3 och 3 i 12 timmar, medan de 2 man, som arbeta vid pressarna, endast hava dagskift. Även här kunna alla arbetarna gå hem och intaga sina måltider. Hela personalen vid bruket utgjordes av 65 man.

Fabrik d, med en årstillverkning av 3 600 ton, hör till de på senaste åren anlagda fabrikerna och har genomgående att uppvisa en följdriktig och modern teknisk anordning.

Syreberedningen. I denna avdelning arbetar endast en man per skift. Ombyte sker kl. 7 och kl. 6. Samma skiftsystem är genomfört i hela fabriken, som sålunda har 11 timmars dagpass och 13 timmars nattskift. Syreberedaren, som beskickar 3 gamla svavelugnar i en lämplig lokal, sköter även om gasen, vilken tillföres 14 små inomhus sammanbyggda torn. Denna anordning kan ju betraktas som kammarsystem, där kamrarna i stället för rektangulära äro cylindriska.

Kokarehuset. I denna avdelning finnas uppställda 3 roterande kokare à 3½ ton, avsedda för direkt kokning. Personalen utgöres av 4 man, fördelade 2 och 2 efter samma skiftindelning som ovan nämndes.

Massabingarna. Tillsvidare arbeta här per skift 2 man 2 timmar i sträck med därefter följande 2 timmars rast. Den nu använda handösningen skall emellertid snarast avlösas av en maskinell anordning av erkänt praktisk typ. I lokalen finnas klädskåp och avklädningsrum.

Arbetslokalerna, som äro luftiga och ljusa, uppvisa även olika anslag till förekommande av skilda slag av olycksfall och kunde genomgående rubriceras som särdeles lämpliga.

Fabrik e, med en årstillverkning av 3 600 ton, besöktes därefter.

Syreberedningen. De två svavelugnarna jämte kylare för gaserna stå uppställda inuti kokarehuset. Syran framställes av en man under dagskiftet, vilken därvid också är kokaren behjälplig vid satsning och urblåsning av kokarna. Under nattskiftet sköter kokaren själv syreberedningen. Syran föres till 4 små torn, uppställda utanför i det fria tillika med syrebehållarna.

Kokarehuset. En stående kokare för 10 à 11 tons massa finnes här uppställd, avsedd för såväl indirekt som direkt kokning. Kokarepersonalen utgöres av 2 man, en på vartdera skiftet à 12 timmar med skiftväxling kl. 6. Silhuset är mycket rymligt och anmärkningsfritt.

Fabrik f, med en tillverkning av 3 800 ton årligen, anlades 1890 och utvidgades under åren 1904 och 1905.

Sodahuset. I detta finnas uppställda 2 roterande ugnar (en system Enderlein och en system Carlsson). Personalen utgöres av 8 man, fördelade 4 och 4 på 12 timmars skift med skiftväxling

kl. 6. De, som arbeta på dagskift, kunna enligt överenskommelse avlösa varandra turvis och hinna därigenom intaga sina huvudmåltider i hemmet. Nattskiftarna däremot intaga sina måltider i röken och hettan vid ugnarna. En liten sov- och vilbänk hava arbetarna själva inrättat invid en vägg. Arbetslokalen företedde till det yttre åtskilliga bristfälligheter. Emellertid var förslag å bane att ombygga densamma, då en reparation torde vara omöjlig att genomföra. Efter överenskommelse med arbetsledningen vid besöket skulle arbetarna erhålla dricksvatten.

Kokarehuset. I detta finnas 2 helsvetsade kokare uppställda jämte 4 diffusörer. Någon särskild signalanordning finnes icke, men stå kokare och diffusörer så nära varandra, att arbetarna varsko genom tillrop. Personalen utgöres av 4 man, fördelade 2 och 2 på 12 timmars skift med skiftväxling kl. 6.

I *kausticeringen* tjänstgöra 3 man per skift; en av dem är bas samt har särskilt skötseln av mixarna om hand, vilka uppställts vid sidan i en lokal med högre uppbyggd takresning, i vilken lokal även mesamassan uppfångades i grunda bingar. De obehagliga gaserna avgingo hitåt och besvärade icke i kokeriet. Skiftarbetarna fingo även tjänstgöra som hjälpare åt kokaren. Likaså brukade arbetarna från sileriet lämna handräckning i tvätteriet, enär massan revs ur vid diffusörerna.

Arbetspersonalen vid fabriken utgöres av arbetare eller avkomlingar av arbetare vid ett förut på samma plats beläget järnbruk, som ännu för ett par och tjugo år tillbaka var i full drift, men sedan nedlagts. De från den tiden kvarvarande arbetarbostäderna äro delvis ännu i bruk, bl. a. en större kasernbyggnad för ett betydligt antal familjer, men under senare tid hava åtskilliga arbetare försökt sig på byggandet av egna hem. Några bostäder lågo kvar sedan gammalt alldeles inne i bruket och gjorde ett synnerligen ogynnsamt intryck. Hela personalen vid fabriken utgjorde c:a 140 man.

Fabrik g. Fabriken, som på sin tid inom fackkretsar benämndes »världens minsta sulfitfabrik» har numera en årsproduktion av c:a 700 ton.

Inom *syreberedningen* och *kokarehuset* sköta 2 skiftarbetare allt arbete. De beskicka svavelugnarna, bereda syran samt satsa de bägge på golvet liggande fasta kokarna, avsedda för att indirekt kunna koka c:a 2 ton massa. Därtill äro de ångpanneskötare och eldare. (En 37 kvm. ångpanna lämnar nödig ånga för kokning, torkning och uppvärmning.) Dessa arbetare kan man anse hava sitt 12 timmars skift fullt upptaget. All övrig personal arbetar blott under dagen och på grund av anordningarna medhinnes icke särdeles mycket, varför ingen klagade över någon forcering. Alla arbetarna gå hem till måltiderna utom den skiftande ansvarsmannen och hans kollega på nattskiftet, vilka äta i bruket å någon efter årstiden lämpad plats. Hela brukspersonalen utgör 13 man.

Fabrik h. Denna fabrik har ett par gånger undergått ombyggnad. Senast 1906 moderniserades anläggningen för att i sin nya ägares händer genomgå en ytterligare uppryckning till ett högre plan i fråga om tekniskt-praktiska anordningar. Årsproduktionen uppgår till 7 000 ton.

Syreberedningen är vetenskapligt korrekt ordnad med seriegassamlare och dubbelkammartorn. Kontrollen över syran samt rengöringen av kamrarna underlättas därigenom, att ena avdelningen kan behandlas för sig och utluftas i vanlig ordning. Svavelugnen är roterande, och tillsynen är icke mer krävande än att mannen, som sköter denna avdelning, kan gå hem vid måltiderna. Denna avdelning skötes av en man per skift om 12 timmar. Det intill tvåkammarsystemet liggande svavelugnshuset är rätt rymligt, varför det i stor utsträckning användes även till torkning av våta kläder av vissa därtill berättigade arbetare.

Kokarehuset, d. v. s. den nyinredda avdelningen, har tvenne stående kokare à 10 ton, avsedda för direkt kokning. Det är den tredje kokareavdelningen, som inretts sedan fabrikens begynnelse; den är hög, luftig och praktiskt inredd. Personalen utgöres av 5 man, av vilka 3 äro kokarebasar med arbete på 8 timmars skift och 2 hjälpkokare, vilka tjänstgöra på 12 timmars skift. Tack vare goda ledningar med säkerhetsarmatur och returgassamlare i fördelaktig anordning var luften mycket god och arbetsförhållandena synnerligen tillfredsställande.

Massabingarna voro försedda med mekanisk elevator, vilken betjänades av 1 man på 12 timmars skift. Likaledes arbetade inom *sileriet* 1 man och vid *defibrörerna* 1 man, och turade

dessa tre om att byta arbetslokaler enligt av arbetsledningen införd växelprincip, så att de härigenom fingo mera omväxling. För *blekeriet* arbetade dessutom 2 klorkalkupplösare på 12 timmars skift. Upplösningen försiggick i slutet rum. Blekeriet betjänades av 1 man per samma 12 timmars skift, och churu här stodo uppställda 3 blekholländare, rymmande 5 ton massa, syntes arbetaren räcka till på grund av praktiska hjälpanordningar i arbetet. — Dricksvatten från en god källa finnes genom särskilda ledningar inom fabriken tillgängligt i de flesta arbetslokaler. Hela personalen utgöres av 75 man.

Fabrik i. Fabriken är mera att betrakta som inom ett pappersbruk inrymda, för framställning av sulfitcellulosa anordnade eller apterade fabriksavdelningar. Dessa anordningar gjordes på grund av vid anläggningstiden — år 1897 — rådande förhållanden, vilka lade hinder i vägen för byggande av en särskild fabrik i vanlig mening. Årsproduktionen är nu uppe i c:a 7 000 ton för eget behov, sedan ytterligare 2 kokare under senare tid blivit uppställda, utan att syreberedningen behövt undergå väsentlig förändring.

Syreberedningen i särskilt uppbyggt fabrikshus, inrymmande svavelugnsavdelning med 3 flata ugnar och kammarsystem, betjänas av 1 man per 12 timmars skift. Denne erhåller naturligtvis handräckning vid fyllning och rengöring av kamrarna. Lokalen är ljus och rymlig.

Kokarehus med *massabingar* och *sileri*. Alla kokarna äro uppställda i övervåningen av ett före anläggningen befintligt kokarehus för annat slags cellulosa och hava sileri åt ena hållet och massabingar invid. 1 kokarebas står för själva kokningen; 3 silare och 3 massaösare per skift hjälpa till med den handräckning, som därvid behöves. Inalles arbeta således inom nämnda lokaler 14 man på 12 timmars skift. Därtill kommer en å verkstaden stationerad blylödare, som tjänstgör vid förefallande behov inom sulfitavdelningen. Sammanräknade finnas här för sulfitkokningen 4 kokare, av vilka 2 à 10 ton och 1 à 3·5 ton användas mest. Skiftombyte sker kl. 8 f. m. och 8 e. m. I särskild paviljong å fabriksgården finnes matrum, där det tillhandahålles svagdricka, ost o. d. Särskilt badhus med duschar ligger mitt i brukskomplexet invid syrehuset.

Fabrik j utgör ett till ett pappersbruk anslutet fabrikationsannex, och är årsproduktionen här endast 600 ton massa för eget behov. Personalen består av 3 man samt de 3 utearbetare, som tura om i egenskap av handräckning till kokarebasarna, jämte 2 skiftarbetare.

Kokarehuset har en kokare à 1·8 ton och syran göres av kockarna själva. Dessa äro 2 och arbeta på 12 timmars skift med en minderårig hjälpare, vilken blott arbetar om dagen.

Syreberedningen var i fråga om inredning och anordningar synnerligen primitiv; otäta cisterner av trä och illa omsedd armatur gjorde ofta lokalerna pinsamt besvärande för andningsorganen, och var f. ö. hela fabriken rätt skröplig.

Fabrik k. Denna fabrik anlades för tio år sedan. Den avsåg att upptaga de alkaliska cellulosaframställningsmetoder, som förr med äldre anordningar och metoder funnits inrymda i moderfabriken. Den nya fabriken producerar nu per år 7 500 à 8 000 ton och har att genomgående uppvisa luftiga och rymliga arbetslokaler.

Sodahuset sysselsatte 8 man, fördelade på två skift à 12 timmar från kl. 7—7, med undantag för nattskiftet lördag/söndag, som begynte kl. 6 e. m. och slöt kl. 5 à 6 söndag morgon. Två roterande ugnar arbetade här. Mixarna i kausticeringen intill voro icke besvärande. I maskinrummet, även det mycket rymligt, var plats beredd för intagande av måltider. Över huvud taget syntes det vara såväl här som inom övriga arbetslokaler väl sörjt för arbetarna.

Kokarehuset med *tvätteri* inrymmer 4 stående kokare, ur vilka massan rives ut samt 4 diffusörer. Då tvenne skilda koksystem i denna avdelning komma till användning, kräves givetvis mer folk, och arbeta här 12 man, fördelade på tvenne skift om 12 timmar, med samma ändring, som ovan anmärktes angående natten till söndag. Vid de särskilda ventilationsanordningar, som införts för att minska hettan och bereda de arbetande drägligare arbetsförhållanden, fästes uppmärksamheten vid besöket.

Fabrik l. Detta bruk, som anlades år 1894, tillverkar 2 000 à 2 500 ton sulfitmassa, vilken torkas. Personalen här var av äldre stam och rekryterades mest från jordbruksarbetarna. Det

kunde i allmänhet förr sägas, att bruket icke var känt som någon mönsteranläggning i fråga om fabriksbyggnader och arbetslokaler, men de senare åren hade införts väsentliga förbättringar särskilt inom syreberedningsavdelningen, som nu med nya, runda och täta kar, resp. cisterner, samt fullgod gasuppsamling i fråga om luft och ventilation var utan anmärkning. Förut hade praktiserats att om en arbetare känt sig ogynnsamt påverkad av arbetet inom sulfitfabriken, han erbjudits byte i arbete genom förflyttning på längre eller kortare tid till jordbruket.

Syreberedningen. Här arbetade 2 man, fördelade en och en på 11 resp. 13 timmars skift, med skiftväxling kl. 7 f. m. och 6 e. m., sålunda med långt nattpass. Svavelugnar, gaskammare, syrkar och massabingar, i vilka senare 2 man på vart skift tura om med det rätt ansträngande arbetet, äro inrymda i tämligen primitiva fabrikshus. Massaösarna hade emellertid, enligt vad som meddelades, tillräcklig vilotid för att medhinna att intaga sina måltider i hemmen, åtminstone under dagskiften.

Kokarehuset inrymmer 3 kokare à 3 ton vardera, avsedda för direkt kokning. Kockarna göra syran själva och arbeta 2 och 2 på samma skiftindelning, som ovan nämnts. Till medhjälpare åt kockarna tagas ofta minderåriga. Kockarna liksom de ansvariga ångpanneeldarna bruka sinsemellan avlösa varandra för att åtminstone i regel under dagskiften kunna gå hem för måltids intagande.

Anslag om varningar voro huvudsakligen uppsatta i pappsalen.

Fabrik m. Fabriken anlades år 1882 samt undergick till- och ombyggnad 1903. Flera arbetslokaler äro av stort intresse. Bland arbetarna är det flera, som kunna se tillbaka på några decenniers arbete vid bruket. Årstillverkningen uppgår till 4 600 ton blekt massa, vilket i runt tal motsvarar 5 000 ton oblekt. All tillverkad sulfatmassa vid denna fabrik blekes, och framställes blekvätskan genom elektrolytisk sönderdelning av klornatrium, d. v. s. koksalt.

Sodahuset. I denna arbetslokal, som under tidernas lopp undergått åtskilliga förändringar och därigenom knappast vunnit i överskådlighet, arbeta ångpannor samt lut-, in- och avdunstningsapparater i, som det vill synas, planlös ordning, med tid efter annan företagna begränsningar och ändringar. Nu vidtagas emellertid även här i successiv följd lämpliga omflyttningar för att vinna plats och överskådlighet. Arbetspersonalen i sodahuset utgöres av 12 man, fördelade 6 och 6 på 12 timmars skift. Därtill komma 2 man som handräckning om dagarna.

I den närbelägna *kausticeringsavdelningen* samt lutberedningen med mixar och mesamassans upptagning arbeta på 12 timmars skift sammanlagt 6 man, fördelade 3 och 3 per skift. Till denna avdelning får också räknas biprodukternas uppsamling, enär här tillverkas, tills vidare visserligen i mindre skala, men i värde dock uppgående till c:a 17 000 kronor, såväl methylalkohol (sulfatsprit) som terpentin och hartser. För denna särskilda avdelning är endast en man anställd.

Då det inom fackkretsar försports, att alkoholtillverkningen — frånsett obehaget av den gement otäcka lukten av de orenade första produkterna — kunde verka skadligt för därmed sysselsatta arbetare, gjorde jag, utom ramen för undersökningen, förfrågningar hos vederbörande på stället. Det ansågs, att ögonen bliva angripna, men förelågo icke så övertygande fakta, att ännu med visshet en generell varning kunde utarbetas. Dock böra specialläkares utlåtanden i tid inhämtas från några håll, å vilka redan erfarenhet med utvinning av methylalkohol som biprodukt vid sulfatfabriker finnes, så att skyddsåtgärder kunna vidtagas. Att alkoholförgiftning kan bli följden av ett oskyddat arbete i lokal med alkoholblandad luft, i synnerhet med alltför primitiva apparater, är bekant.

Kokarehuset med *diffusöravdelning.* Två vanliga sulfatkokare, roterande, vardera rymmande 21 kbm. eller motsvarande 1½ ton massa, samt 6 diffusörer arbetade här med en personal av 4 man, fördelade 2 och 2 på 12 timmars skift. Måltiderna intagas i allmänhet inom arbetslokalerna. För att få en särskilt under sommartiden svalkande plats hava arbetarna anordnat en liten »strömrestaurang» över forsen, där de, när väderleken är gynnsam, rasta och uppacka sina matkorgar.

I *blekeriet* arbetar 1 man per skift och likaså i den s. k. *elektrolysen* 1 man per skift; i *massabingar* och kammare arbeta 2 man per skift, men anses detta arbete här icke särdeles krävande, varför det mestadels är äldre arbetare, vilka utföra detsamma. För koksaltets uppforsling i elevator till elektrolysen äro 3 minderåriga arbetare anställda, fördelade 1 och 1 på 8 timmars skift.

Fabrik n. Fabriken, som anlades år 1872, var redan tidigt känd för sina banbrytande försök med mjuk, blekbar sodakokt cellulosa. Nu är årstillverkningen uppe i 4 500 à 5 000 ton, som dels exporteras, dels finna användning i ett ägaren tillhörigt pappersbruk 3 mil ifrån fabriken. Givetvis äro fabriksbyggnader och arbetslokaler över huvud taget i framträdande grad gammalmodiga och frätta, så att å många ställen reparationer anses ogörliga.

Sodahuset. Här framträda mest de ovan anförda skröpligheterna i det yttre. Ett sodahus, som genomgått flera tidvisa förändringar utan att helt och hållet kunna ombyggas och omändras i avseende å apparaternas uppställning, blir givetvis långt ifrån idealt i sin slutliga gestaltning. I sodahuset arbeta icke mindre än 16 man, fördelade på tvenne 12 timmars skift, därav 5 sodabrännare per skift och 3 medhjälpare. Dessutom arbeta 2 man per skift vid mixarna och 2 man per skift för mesamassan samt 1 man per skift för vedtransport. För kalktransporten tjänstgör — endast på dagen — ytterligare 1 man. 3 roterande ugnar användas nu i stället för de gamla fasta, murade ugnarna. Antalet skiftarbetare i denna arbetslokal med angränsande utbyggnader, tillhörande sodahuset, utgör inalles 26 man. Dessa arbetare hinna icke gå hem under arbetstiden utan intaga vanligen sina måltider inom arbetslokalen. Särskilda anordningar för folkets trevnad i avseende å måltidsrum, rum för torkning och upphängning av kläder eller särskilda skyddsanordningar för att i någon mån söka förebygga olyckshändelser hade förr ingen hög kurs å flertalet gamla bruk och dit hörde nog det ifrågavarande. Men på senare tid har den nuvarande ledningen, i synnerhet vad angår förebyggande av olycksfall, sökt vidtaga en hel del anordningar i samarbete med yrkesinspektionen. Lokala förhållanden och svårigheten att på ett praktiskt, billigt sätt lösa frågorna om övriga anordningar, resp. ombyggnader, hava lagt hinder i vägen för de planer, som varit uppe för åstadkommande av en del moderniseringar.

Kokarehuset. I detta stå 4 kokare à 800 kg. eller 12 kbm. uppställda. Kokningen sköttes av 1 kock och 1 hjälpare per skift om 12 timmar. Sålunda funnos tillsammantagna 4 skiftarbetare med skiftväxling här som i hela fabriken kl. 6 f. m. och 6 e. m.

I det intill sodahuset angränsande *tvätteriet* stå diffusörerna och en liten avdelning för sprittillverkning uppställda. 10 diffusörer voro i bruk, men ännu hade icke manometerkontroll införts, ej heller användes annan varningssignal än att kocken brukade knacka i rörledningen då koket skulle blåsas. Luckorna äro här av gjutjärn. Det framgick av på platsen gjorda förfrågningar angående arbetarnas bostadsförhållanden, att ungefär hälften av arbetarna hade egna hem och att de övriga dels hyrde lägenheter, dels bodde i bolaget tillhörande byggnader. Även några bland de gifta skiftarbetarna bodde i enrumslägenheter.

Fabrik o. Denna fabrik anlades år 1892 med sliperi och pappersbruk samt sedermera sulfatfabrik, vilken senare nu tillverkar 2 500 ton årligen för det egna pappersbrukets behov.

Sodahuset med mixar och återvinning har genom förenklad avdunstningsanordning m. fl. förändringar blivit något rymligare och är i avseende å luftförhållandena icke numera särskilt otrevligt. Hela skiftpersonalen i denna avdelning, inklusive kausticeringen, består av 6 man, fördelade 3 och 3 på 12 timmars skift med ombyte kl. 7 f. m. och 7 e. m., 2 sodabrännare betjäna ugnarna och 1 man återvinningen. Avdunstningen sker efter Carlssons princip.

Kokeriet är helt omändrat, och med sina höga, stående cylinderkokare erbjuder det anblicken av en förstklassig arbetslokal. 5 kokare à 17 kbm. betjänas av 1 man per skift som kock, och har denne tvenne medhjälpare. För övrigt arbeta här och i arbetslokalen invid tillsammans 6 man, fördelade 3 och 3 på 12 timmars skift från kl. 7 till 7. Kokarevinden användes här som torr lokal av sulfatfabrikens folk, då kläder behöva torkas. Någon särskild lokal för måltids intagande finnes icke, men inom brukets övriga arbetslokaler finnes lämplig plats.

Fabrik p. Fabriken utgör en del av ett större fabrikskomplex, avsett för papperstillverkning. Den anlades åren 1870—1871 och har flera gånger de senare åren växlat ägare och ledning. Där tillverkas nu c:a 2 500 ton massa per år för eget behov.

Sodahuset är den rymligaste och förmånligaste arbetslokalen. Där och i kausticeringen arbeta sammanlagt 6 skiftarbetare, fördelade 3 och 3 på 12 timmars skift från kl. 6 till 6. Två arbeta vid ugnarna och en för återvinningen per skift.

Kokhuset var och är delvis ännu mycket trångt hopkommet, men efter hand blir här nedlagt

mera arbete på möjliga förändringar till det bättre. Av de trenne kokarna användas blott 2 à 500 kg., vilka arbeta i hop med 6 diffusörer. En kock och en tvättare arbeta per 12 timmars skift i denna avdelning från kl. 6 till 6. Dessa gå vanligen ej hem för måltider, men flera andra av fabrikens arbetare kunna göra det. Annars få de från de närbelägna hemmen sina matkorgar, såsom i allmänhet sker vid skiftarbete inom bruk med s. k. ständig eld. Bad- och duschanordningar av enkelt, men tillfredsställande slag finnas.

Fabrik q. Fabriken är en liten men intressant anläggning för en årlig tillverkning av 2 700 ton sulfitmassa, vilket fabrikat haft och har gott namn om sig. Ursprungligen byggd för en årsproduktion av 1 000 ton har den efter hand icke egentligen utvidgats, men inom den trånga ramen utökats i kapacitet. Därigenom erbjuda några av arbetslokalerna långt ifrån ideala förhållanden, och är särskilt syreberedningen enastående enkel som byggnad och arbetslokal betraktad.

Syreberedningen. 1 man per skift om 12 timmar, vilka stundom erbjuda tillräcklig ledighet, men stundom kunna vara nog så ansträngande, tjänstgör här som skötare. Numera är arbetaren icke sysselsatt fullt så lång tid som förr i de inbyggda småtornen, vilka för övrigt blivit mycket tätare genom vidtagna reparationer. Även är utluftningsanordning å flera ställen anbragt, och man har försökt att göra åtskilligt för arbetsförhållandenas förbättring. De tvenne skiftarbetarna arbeta en och en på 12 timmars skift från kl. 7 till 7. En matvrå hava arbetarna vanligen i det s. k. annexet framför pappmaskinen, där packningen av balarna äger rum, och vilken plats är mest omtyckt.

Kokeriet fördelas i flera avdelningar på grund av produktionsökningen, och finnas nu 3 liggande roterande kokare à 3 ton vardera. Här arbeta 6 man, fördelade 2 och 2 på 8 timmars skift med ombyte kl. 4 f. m. samt 12 midd. och 8 e. m. Samma skiftindelning hava ångpanneeldarna. Å varje skift tjänstgör en kock och en hjälpare. En av hjälparna är därtill blylödare och ersättes vid längre reparationsarbeten å skiftet med en extra hjälpare. Här hava nämligen ännu alla kokare blymantel. Lokalerna äro delvis ganska mörka och temperaturförhållandena just icke de bästa.

Massabingarna i denna fabrik kunna icke förbigås utan anmärkning, och arbetet i dem under golvet har naturligtvis på grund av de efter hand tillkomna ökningarna i massaproduktionen icke kunnat ordnas på ett tillfredsställande sätt. Utluftningsanordningar äro av yrkesinspektören anbefallda för åstadkommande av någon förbättring, men på grund av lokala förhållanden och väl ock genom bristande förutseende vid insättande av nya kokare har tillskapats en mindervärdig arbetslokal. Med arbete i bingarna sysselsättas 4 man, fördelade 2 och 2 per skift om 12 timmar. Var och en arbetar $^1/_2$ timme i sänder och avlöses därefter av sin kamrat.

Fabrik r. Denna fabrik anlades 1870, men nedbrann 1890—91 och byggdes åter upp i något större skala. Avsedd från början för en årsproduktion av 4 000 ton tillverkar den numera c:a 7 000 ton massa.

Sodahuset och *kausticeringen* (återvinningen). Även här finnas nu roterande ugnar. I hela avdelningen tjänstgöra sammanlagt 12 man, med 4 för sodan och 2 för kausticeringen per skift om 12 timmar, vartill komma — dock blott under dagskiftet — 2 à 3 hantlangare för mesakörningen. Ibland arbetarna funnos många, som tillhört fabriken från dess anläggning. Sodahuset var i tekniskt hänseende rationellt inrett och föreföll, trots att det blivit rätt trångt med tiden, dock även som arbetslokal tillfredsställande. Skiftväxlingen försiggår här kl. 6 f. m. och 6 e. m. Arbetarna bruka själva sörja för att de hava svagdricka eller vatten att tillgå.

Kokeriet och *tvätteriet.* 3 roterande vanliga 24 kbm. kokare, som kunde lämna 1 200 à 1 500 kg. massa, voro här installerade och betjänades av endast 1 man per skift om 12 timmar. Diffusörerna voro 6 till antalet, och här tjänstgjorde vanligen även 1 man per skift. Således bestod hela skiftpersonalen av 4 man. Tekniskt var anordningen med kokare och diffusörer med deras dubbelrörförbindningar mycket tillfredsställande, men för luftväxling, skyddsanordningar och arbetets underlättande var icke mycket sörjt. Brukets hela personal uppgavs vara omkring 75 man, varav dock många bodde rätt långt från arbetsplatsen.

Karlstad i augusti 1914.

R. Wieselgren,
yrkesinspektör.

Bil. 2.

På uppdrag av K. Socialstyrelsen har jag tillsammans med yrkesinspektören Ragnar Wieselgren under juli 1914 utfört en fortsatt undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien i Sverige och får jag häröver avgiva följande berättelse.

Genom den under juni 1913 utförda undersökningen klargjordes förhållandena vid ett flertal större cellulosafabriker, huvudsakligen sulfitfabriker. Mot ett allmänt omdöme om ifrågavarande förhållanden inom cellusaindustrien i dess helhet, grundat på nämnda undersökning, skulle emellertid den berättigade invändningen kunna göras, att det alldeles icke vore säkert, att förhållandena vid större och mindre fabriker vore analoga med varandra, varjämte blott ett fåtal sulfatfabriker blivit undersökta. Tvärtom vore att antaga, att arbetsförhållandena vid de större fabrikerna skulle i vissa hänseenden kunna vara gynnsammare än vid de mindre, liksom ock att i andra hänseenden de mindre fabrikerna skulle kunna för arbetarna medföra fördelar framför de större. För att man sålunda skulle få en tillförlitligare översikt över ifrågavarande hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien i dess helhet, förlades undersökningen denna gång till ett flertal mindre såväl sulfit- som sulfatfabriker.

Undersökningen utfördes efter samma plan som den föregående. Inom sulfitfabrikerna undersökte jag sålunda framför allt de arbetare, som voro sysselsatta i sådana lokaler, där luften var förorenad med svavelsyrlighetsgas. Inom sulfatfabrikerna undersöktes företrädesvis de arbetare, som voro sysselsatta vid den s. k. återvinningen, där de få uthärda stark hetta, damm och stickande gaser. Då min undersökning av tidsskäl även denna gång endast kunde omfatta huvudsakligen det vid tiden för besöket vid fabriken tjänstgörande arbetsskiftet, hade jag liksom vid föregående undersökning på förhand utsänt ett cirkulär till de av resp. fabriker för arbetarnas räkning anlitade läkarna med anhållan om muntliga eller skriftliga upplysningar angående arbetarstammens hälsotillstånd. Även nu rönte jag från fabriksläkarnas sida ett synnerligen välvilligt tillmötesgående och fick vid mina besök vid fabrikerna muntligen eller skriftligen del av deras ofta mångåriga erfarenhet angående hälsotillståndet bland fabriksarbetarna i jämförelse med den övriga befolkningens.

Jag övergår nu till att lämna en översikt för varje fabrik över de av mig beträffande arbetarnas hälsotillstånd gjorda iakttagelserna och redogör i samband därmed för resp. fabriksläkares uttalanden.

Fabrik a. Inom *syreberedningen* undersöktes en 27-årig arbetare, som varit syreberedare 1 år och massaösare 3 år samt förut haft 2 års utearbete vid fabriken. Under alla dessa år hade han varit frisk och ej känt någon egentlig olägenhet av det specifika arbetet; blev emellertid ofta varm och svettig i sitt arbete och förkylde sig då stundom, så att han fick hosta. Annars hade han ingen hosta. Han var absolutist och använde ej heller tobak i någon form. Utseende friskt och kraftigt. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *kokarehuset* undersöktes en 31-årig arbetare, som varit kokare ett år, syreberedare 6 år och massaösare 1 år. Han hade aldrig känt någon egentlig olägenhet av arbetet. I massabingarna var arbetet dock tyngre och »kvavare» än i syrehus och kokarehus. Ingen hosta. Måttligt spritbruk. Tuggsnus. Utseende friskt, kraftigt. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

En *blylödare* undersöktes. Han var 29 år gammal och hade arbetat med blylödning sedan 14 år. Aldrig varit nämnvärt sjuk. Måttligt spritbruk. Tuggsnus. Liten, mager, tämligen kraftig. Svalgkatarr. Struma. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

En *maskinförare* undersöktes. 25 år gammal; maskinförare i 7 à 8 år. Måttligt spritbruk. Tuggsnus. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *massabringarna* undersöktes två arbetare, 36 resp. 26 år gamla och massaösare i 4 resp. 1 år; förut hade båda haft utearbete. Båda voro bleka och magra, men tämligen kraftiga; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita; svalgkatarr fanns hos båda. Ingendera tyckte arbetet vara menligt för deras hälsa. Den ena hade vid början av sitt arbete såsom massaösare haft obehag och mått illa av svavelsyrlighetslukten, men vande sig snart vid lukten, så att han ej kände sig särskilt påverkad därav. Båda använde sprit måttligt samt tuggsnus.

Fabrik b. Inom *sodahuset* undersöktes tre arbetare, resp. 46, 51 och 53 år med en arbetstid såsom sodabrännare av resp. c:a 19, 12 och 30 år. Ingendera ansåg att deras nuvarande arbete på något sätt varit särskilt menligt för deras hälsa. Den ena uttalade sig så, att han ansåg fabriksarbetet ej vara mera pressande än jordbruksarbetet, varmed han varit sysselsatt, innan han blev sodabrännare. Ingendera hade varit nämnvärt sjuk med undantag av 53-åringen, som för 20 à 25 år sedan legat sjuk under två månader i reumatisk feber. Han var blek och mager samt hade oregelbunden hjärtverksamhet; de båda andra sågo friska och kraftiga ut. Ingendera hade någon hosta. Lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. Alla använde sprit, men obetydligt eller måttligt samt tuggsnus eller tuggtobak. Svalgkatarr fanns hos alla.

Vid *kausticeringen* undersöktes en 49-årig arbetare med 20-årig arbetstid vid kausticering. Ansåg sin hälsa icke hava blivit menligt påverkad av det specifika arbetet. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. Blek och mager, men tämligen kraftig. Magkatarr för 15 år sedan, som nödgade honom avbryta arbetet för några månader; återkom till arbetet återställd och har sedan dess blott då och då haft känning av sin forna åkomma. Ingen hosta. Reumatisk sedan många år.

Inom *kokarehuset* undersöktes en 67-årig arbetare, som arbetat 37 år i kokarehus. Ansåg ej arbetet på något sätt varit menligt för hans hälsa. Känner sig frisk. Ingen hosta; tål all slags mat; måttligt bruk av sprit; tuggsnus; 6 koppar kaffe dagligen. Friskt, tämligen kraftigt utseende. Svalgkatarr. Hjärtfel. Lungor utan anmärkning. Ingen äggvita i urinen.

Fabrikernas läkare ansåg hälsotillståndet bland fabriksarbetarna vara mycket gott. Han hade aldrig iakttagit någon egentlig skillnad mellan fabriksarbetarna och jordbruksarbetarna beträffande frekvensen av katarrer i andningsvägarna, lunginflammationer eller lungsot; ej heller beträffande njursjukdomar. Fabriksarbetarnas allmänna hygieniska förhållanden voro tämligen goda. Bostäderna voro jämförelsevis tillfredsställande; ävenså matförhållandena. Kaffe användes ganska mycket, dock mindre nu än förr, då vävskedsindustrien var förhärskande i dessa trakter. Han erinrade sig, att en blylödare, som arbetat här en kort tid, dött i lungsot. Sjukdomen var emellertid av gammalt datum, flera år gammal.

Fabrik c. Inom *syreberedningen* undersöktes en 34-årig arbetare, som varit syreberedare 2 år och massaösare 1 år; dessutom hade han i 4 år utfört diverse arbeten i sulfitfabrik. Svavelsyrlighetslukten besvärade honom i början av hans arbetstid inom syreavdelningen, så att han ofta hostade och stundom fick kräkningar, men han vande sig snart vid lukten och har nu inga nämnvärda obehag av densamma; får dock ofta harkla sig. Aldrig legat sjuk under sin fabrikstid. Känner sig frisk. Måttligt spritbruk. Tuggsnus. Friskt kraftigt utseende, gott hull. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes två arbetare, 35 resp. 48 år gamla, med en arbetstid av 10 och 9 år i sulfitfabrik såsom kokare och massaösare. — 35-åringen, som varit massaösare 3 år och kokare 7 år, hade i början svårt att fördraga svavelsyrlighetslukten, han hostade ofta, hade svårt för att andas och blev illamående; nu fördrager han lukten ganska bra, men hostar dock något. Känner sig för övrigt frisk. Använder endast obetydligt sprit och icke tobak i någon form.

Friskt utseende, men mager och något blek. Svalgkatarr. Luftrörskatarr. Hjärta utan anmärkning. Ingen äggvita. — 48-åringen, som arbetat i sulfitfabrik 9 år och därunder varit hjälpkokare 2 år och massaösare 2 år, hade förut varit soldat i 17 år och härunder haft lunginflammation 2 gånger; sedan dess ofta lungkatarr om vårarna. Han ansåg ej fabriksarbetet hava inverkat menligt på hans hälsa; påstod sig hava under de 2 första åren av sitt fabriksarbete ökat 18 kg. i vikt. Använder obetydligt sprit. Tuggsnus. Friskt, kraftigt utseende, gott hull. Svalgkatarr. Luftrörskatarr. Hjärta utan anmärkning. Ingen äggvita i urinen.

Inom *massabingarna* undersöktes två arbetare, 20 resp. 24 år, som båda arbetat såsom massaösare i 3 månader. — 20-åringen, som förut varit jordbruksarbetare, kände i början obehag av syrelukten, men vande sig snart vid lukten och känner sig nu ej särskilt påverkad av arbetet. Ingen hosta. Absolutist. Använder ej tobak i någon form. Friskt, kraftigt utseende. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning. Ingen äggvita. — 24-åringen, som förut varit tändsticksarbetare, hade aldrig känt några särskilda obehag av det specifika arbetet. Ingen hosta. Måttligt spritbruk. Tuggsnus. Friskt, kraftigt utseende. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning. Ingen äggvita.

Fabrikens läkare uttalade såsom sin uppfattning på grund av en 11-årig erfarenhet om sulfitfabriker, att hälsotillståndet bland fabriksarbetarna i allmänhet var gott. Någon skillnad i detta hänseende mellan dem och jordbruksarbetarna ansåg han ej förefinnas; dock syntes honom nattskiften vara pressande för arbetarna; somliga blevo nervösa därav, då de vanligen ej fingo tillräcklig sömn om dagarna. Att luftrörskatarr stundom uppstod till följd av inandning av en myckenhet svavelsyrlighet, vore otvivelaktigt. Något fall av lunginflammation, lungsot eller njurinflammation, som kunde sättas i samband med arbetet i svavelsyrlighetsbemängd luft, hade han aldrig iakttagit. Magkatarr förekom stundom bland arbetarna vid svavelugnarna.

Fabrik d. Inom *syreberedningen* undersöktes en 35-årig arbetare, som varit syreberedare 5 år; förut arbetat i pappersbruk. I början av sitt arbete såsom syreberedare fick han ofta näsblödning; f. ö. hade han inga obehag av svavelsyrlighetslukten. Numera bekommer den honom alls intet. Ingen hosta. Tål allt slags mat. Ökat 10 kg. i vikt, sedan han började arbeta i sulfitfabriken. Känner sig frisk och kry. Aldrig varit nämnvärt sjuk. Friskt, kraftigt utseende, gott hull. Hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes två arbetare, 37 och 26 år gamla. — 37-åringen hade varit kokare 7 år och förut arbetat vid pappersmaskin. Han besvärades mycket av värmen i kokarehuset; kände sig matt och slapp, tungbröstad och fick ofta hosta, blev lätt varm och svettig samt förkylde sig ofta på vintern på grund därav. Har i allmänhet inga besvär från magen, men får lätt magsyra under nattarbetet genom omkastningen av måltiderna. Måttligt spritbruk. Tuggsnus. 6 à 8 koppar kaffe dagligen. Friskt, kraftigt utseende; gott hull. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 26-åringen hade arbetat 8 år i sulfitfabrik, därav $2^1/_2$ år såsom hjälpkokare och $5^1/_2$ år i renseri. Aldrig varit nämnvärt sjuk, men känner sig nervös. Röker ganska mycket (cigarrer och cigaretter). Absolutist. Friskt, kraftigt utseende. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *massabingarna* undersöktes två arbetare, 31 resp. 33 år, som båda varit massaösare c:a 1 år. — 31-åringen, som förut varit utearbetare, fick i början av sin arbetstid såsom massaösare ofta hosta; numera hade han vant sig vid syrelukten och hostade ej så ofta; han kände sig nervös, matt och slapp av arbetet; särskilt voro nattskiften mattande och han fick ofta därefter magsyra. Måttligt spritbruk. Tuggsnus. 4 koppar kaffe dagligen. Friskt utsende; mager. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning. Ingen äggvita. — 33-åringen var frisk och kry, men kände sig efter nattskiften ofta tung, trött och nervös. Aldrig varit nämnvärt sjuk. Får ofta hosta. Måttligt spritbruk. Tuggsnus. 4 koppar kaffe dagligen. Friskt utseende; mager. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning. Ingen äggvita.

Inom *sileriet* undersöktes en 38-årig arbetare, som arbetat såsom silare och blekare under 7 år. Han kände sig frisk och kry med undantag av att han då och då led av reumatism under

några dagar. Obetydligt spitbruk. 6 à 8 koppar kaffe om dagen. Friskt, kraftigt utseende. Hjärta och lungor utan anmärkning. Ingen äggvita.

En *maskinförare* undersöktes; 28 år gammal; maskinförare under 1½ år; förut massaösare under 5 år. Kände sig frisk och kry, men led stundom av magsyra. Aldrig legat sjuk. Absolutist. Tuggsnus. 4 koppar kaffe dagligen. Friskt, kraftigt utseende. Hjärta och lungor utan anmärkning. Ingen äggvita.

En *huggare* undersöktes. Hjärta och lungor utan anmärkning. Ingen äggvita.

Fabrikens läkare hade under de 2 år, han varit läkare vid sulfitfabriken, icke funnit någon skillnad i det allmänna hälsotillståndet mellan fabrikens arbetare och arbetare i allmänhet. Han hade ej iakttagit någon nämnvärd frekvens av luftrörskatarrer bland sulfitarbetarna, liksom ej heller av lunginflammation, lungsot eller njursjukdom. Däremot hade han tyckt sig finna, att fabriksarbetarna i allmänhet ledo av magbesvär, vilket han satte i samband med omkastningen av måltiderna på grund av nattskiften.

Fabrik c. Inom *syreberedningen* undersöktes en 22-årig arbetare, som varit syreberedare 6 månader. Ansåg arbetet i syreberedningen ej vara värre än annat arbete. Alltid varit blek och mager. Opererad för blindtarmsinflammation för några år sedan. Reumatisk i flera år. God aptit; tål allt slags mat. Absolutist. Röker. Hostar och harklar något ständigt. Blek, mager, spenslig. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes en 33-årig arbetare, som varit kokare 4 år och förut haft utearbete. Ökat 7 kg. i vikt, sedan han började arbeta i kokarehuset, men känner sig matt och slapp av arbetet, vilket han ej gjorde, då han var utearbetare. Aldrig legat sjuk under dessa 4 år, men känner sig nervös och besväras av magsyra alltsedan han började arbeta i kokarehuset. God aptit. Hostar och harklar något. Använder obetydligt sprit; ingen tobak; icke kaffe. Friskt, kraftigt utseende, gott hull. Svalgkatarr. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *massabingarna* undersöktes två arbetare, 52 resp. 44 år gamla, med en arbetstid såsom massaösare av 5 år resp. 6 månader. Båda kände sig friska och ansågo sig ej hava rönt något men av det specifika arbetet. 52-åringen använde obetydligt sprit, ingen tobak, 4 koppar kaffe dagligen; hade god aptit, hostade och harklade ständigt något; hans utseende var friskt och kraftigt; hade gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. 44-åringen använde obetydligt sprit; tuggsnus, 2 à 3 koppar kaffe dagligen; utseende friskt och kraftigt; mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Fabrikens läkare ansåg icke, att hälsotillståndet bland fabrikens arbetare var sämre än bland befolkningen i övrigt. Han hade aldrig iakttagit, att luftrörskatarr, lunginflammation, lungsot eller njursjukdom förekommo oftare bland sulfitarbetarna än bland andra arbetare. Han erinrade sig emellertid ett fall av en envis luftrörskatarr (hos en reparatör), som nog kunde sättas i samband med det specifika arbetet.

Fabrik f. Inom *sodahuset* undersöktes fyra arbetare, resp. 39, 32, 33 och 34 år gamla, med en arbetstid såsom sodabrännare av c:a 13, 12, 3 resp. 1 år. — 39-åringen, som arbetat såsom sodabrännare 13 år, kände sig frisk, men hostade och harklade något; tålde allt slags mat; obetydligt spritbruk; tuggsnus; 4 à 6 koppar kaffe dagligen. — 32-åringen, som varit sodabrännare c:a 12 år, hade aldrig varit sjuk annat än i småkrämpor, men kände sig något nervös; fördrog allt slags mat; ingen hosta; absolutist; tuggsnus; 3 koppar kaffe dagligen. — 33-åringen, som varit sodabrännare 3 år, kände sig frisk och kry, men tyckte arbetet vara synnerligen pressande; fördrog allt slags mat; ingen hosta; obetydligt spritbruk; tuggsnus; 6 à 8 koppar kaffe dagligen. — 34-åringen, som varit sodabrännare 1 år och förut varit utearbetare, kände sig lika frisk nu som under utearbetet; hans nuvarande arbete var dock mycket pressande, i synnerhet nattskiften togo mycket på krafterna; kände sig ej nervös; ingen hosta; fördrog allt slags mat; obetydligt spritbruk; tuggsnus; 2 koppar kaffe dagligen. — Alla 4 sodabrännarna voro bleka och magra, men sågo f. ö. kraftiga ut; alla hade svalgkatarr; hjärta och lungor voro utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes en 35-årig arbetare, som varit kokare 8 år och förut haft utearbete. Han kände sig frisk och kry; ej särskilt påverkad av arbetet i kokarehuset; ej nervös; fördrog allt slags mat och hade god aptit; ingen hosta; måttligt spritbruk; tuggsnus; 3 à 4 koppar kaffe dagligen; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita; blek och mager, men f. ö. kraftig.

Vid *kausticeringen* undersöktes tre arbetare av 31, 27 resp. 54 års ålder. — 31-åringen, som förut haft utearbete, hade arbetat $2^1/_2$ år vid kausticeringen; kände sig frisk och kry; aldrig legat sjuk; absolutist; ingen tobak; fyra koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager, kraftig; lindrig svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 27-åringen hade arbetat $1^1/_2$ år vid kausticeringen; förut haft utearbete; kände sig frisk och kry med undantag av att han ej tålde tung mat och ofta fick sura uppstötningar; måttligt spritbruk; röker tämligen mycket; 8 koppar kaffe dagligen; blekt utseende, mager, kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; magkatarr; ingen äggvita i urinen. — 54-åringen hade arbetat 4 år vid kausticeringen och förut varit sodabrännare under 8 år; kände sig frisk och kry; aldrig varit nämnvärt sjuk; obetydligt spritbruk; snusar; 4 koppar kaffe dagligen; fördrar allt slags mat; ingen hosta; känner sig ej nervös; friskt utseende, mager, kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrikens läkare ansåg icke, att det specifika arbetet hade någon särskilt ogynnsam inverkan på arbetarnas hälsotillstånd. Luftrörskatarrer, lunginflammation, lungsot, och njurinflammation förekommo ej oftare bland fabrikens arbetare än bland traktens arbetare i allmänhet. Däremot ansåg han 12-timmarsskiftet verka ogynnsamt på arbetarnas hälsotillstånd i allmänhet; de blevo nervösa samt fingo ett gulblekt utseende.

Fabrik g. Inom *syreberedningen* undersöktes två arbetare av 45 resp. 34 års ålder. — 45-åringen, som varit syreberedare 21 år, hade aldrig känt någon menlig inverkan av arbetet; aldrig varit nämnvärt sjuk; fördrog allt slags mat; kände sig ej nervös; ingen hosta; absolutist; ingen tobak; cirka 1 liter kaffe dagligen. — 34-åringen, som varit syreberedare 7 år kände sig ej särskilt påverkad av det specifika arbetet; aldrig varit nämnvärt sjuk; fördrog allt slags mat; kände sig ej nervös; hostar och harklar något; måttligt spritbruk; ingen tobak; 2 à 3 koppar kaffe dagligen. — Båda arbetarna hade ett friskt utseende, voro magra och kraftiga; svalgkatarr förekom hos båda; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *massabingarna* undersöktes sex arbetare, 27, 24, 39, 33, 30 resp. 43 år gamla, med en arbetstid såsom massaösare av 1, 4, 2, 2, 2 resp. 2 år. — 27-åringen, som varit massaösare 1 år och förut haft utearbete, hade aldrig känt några särskilda obehag av arbetet; aldrig varit nämnvärt sjuk; fördrog allt slags mat; ingen hosta, men behövde harkla mycket på grund av slembildning i halsen; måttligt spritbruk; röker; 4 à 5 koppar kaffe dagligen. — 24-åringen hade varit massaösare 4 år; förut haft utearbete; kände sig frisk; aldrig varit nämnvärt sjuk; fördrog allt slags mat; ingen hosta; inga harklingar; måttligt spritbruk; röker; 2 à 3 koppar kaffe dagligen. — 39-åringen hade varit massaösare 2 år; förut sågverksarbetare; hans hälsa var lika god nu som förut; fördrog allt slags mat; ingen hosta; inga harklingar; obetydligt spritbruk; ingen tobak; 2 koppar kaffe dagligen. — 33-åringen hade varit massaösare 2 år; förut haft utearbete; kände sig lika frisk nu som förr; aldrig varit nämnvärt sjuk; ingen hosta; obetydligt spritbruk; ingen tobak; 4 koppar kaffe dagligen. — 30-åringen hade varit massaösare 2 år; förut haft utearbete; kände sig lika frisk nu som förr; aldrig varit sjuk någon längre tid; blev varm och svettig av arbetet samt förkylde sig ofta om vintern, så att han fick hosta; fördrog allt slags mat; måttligt spritbruk; tuggsnus; 4 koppar kaffe dagligen. — 43-åringen hade varit massaösare 2 år; förut varit mjölnare; kände sig frisk och kry; hade aldrig varit nämnvärt sjuk; något reumatisk; ingen hosta; fördrog allt slags mat; måttligt spritbruk; tuggsnus; 2 à 3 koppar kaffe dagligen. — Alla sex massaösarna hade ett friskt utseende, voro magra och kraftiga. Svalgkatarr fanns hos samtliga; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Fabrikens läkare uttalade som sin uppfattning att hälsotillståndet bland sulfitarbetarna vore synnerligen gott. Det var så långt ifrån, att det var sämre än hos den övriga arbetarbefolkningen, att det snarare kunde anses bättre. Arbetet vore eko-

nomiskt fördelaktigt för dem, varigenom de kunde skaffa sig flera fördelar, som inverkade gynnsamt på deras allmänna hälsotillstånd, såsom tillräcklig och närande kost, relativt goda bostäder o. dyl. Fall av luftrörskatarrer, lunginflammation, lungsot eller njurinflammation speciellt bland sulfitarbetarna hade han icke iakttagit.

Fabrik h. Inom *syreberedningen* undersöktes en 19-årig arbetare, som varit syreberedare 1½ år. Han hade ej känt något obehag av arbetet, frånsett den tid, då han började arbeta i syrehuset; efter några dagar hade han dock blivit van vid syrelukten och fördrog densamma numera väl; kände sig fullt frisk; måttligt spritbruk; röker; 6 à 8 koppar kaffe dagligen; fördrager allt slags mat; friskt, kraftigt utseende; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *kokarehuset* undersöktes två arbetare, 31 resp. 24 år. — 31-åringen hade arbetat i kokarehus 13 år (9 år som kokare, 4 år som hjälpkokare); hade i början obehag av syrelukten (huvudvärk, illamående, hosta) men blev snart van vid den och kände nu inga obehag därav annat än om den tillfälligtvis blivit osedvanligt stark; hostade då upp mycket slem, när han kom ut i fria luften, men kände sig efter några timmar åter »lätt i bröstet»; aldrig varit sjuk, så att han behövt vara borta från arbetet; kände sig fullt frisk; fördrog allt slags mat; måttligt spritbruk; tuggsnus: 6 koppar kaffe dagligen. — 24-åringen hade varit hjälpkokare 7 år; ansåg sin hälsa icke på något sätt menligt påverkad av arbetet; i början dock obehag av syrelukten (illamående, hosta), vande sig emellertid snart därvid och hade inga nämnvärda obehag därav annat än om den tillfälligtvis blivit stark någon gång; spritbruk obetydligt; röker; 4 koppar kaffe dagligen. — Båda arbetarna hade svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen; 31-åringen såg frisk och kraftig ut; 24-åringen var blek och mager.

En *blylödare* undersöktes, 36 år gammal. Han hade arbetat i fabriken 14 år dels i reparationsverkstaden, dels såsom blylödare; genomgick lunginflammation för 4½ år sedan och därefter lungsäcksinflammation; ansåg sig ej hava tagit skada av arbetet; hostat sedan flera år; tidtals var hostan nästan fullständigt borta, men återkom lätt. Han var blek och mager; hade hjärtfel; högersidig lungtuberkulos(?); ingen äggvita i urinen.

Inom *massabingarna* undersöktes två arbetare, 30 resp. 33 år. — 30-åringen hade varit massaösare 5 år; kände sig nervös; fick lätt huvudvärk och svindel vid stark syrelukt; blev genast bättre, om han gick ut i fria luften; sedan många år magkatarr på grund av kaffemissbruk (10 à 12 koppar kaffe dagligen förr); numera dock bättre än förut, sedan han inskränkt sig till att dricka blott 3 à 4 koppar kaffe om dagen; vid stark syrelukt blev magen lätt »orolig»; harklade upp mycket slem om morgnarna; måttligt spritbruk; tuggtobak. — 33-åringen hade varit massaösare endast 2 månader; förut hade han arbetat i sileriet i 7 år; aldrig legat sjuk under denna tid; hostar och harklar särskilt om morgnarna; förkyler sig lätt därigenom att han blir varm och svettig av arbetet; fördrager allt slags mat; känner sig ej nervös; obetydligt spritbruk-röker; 3 koppar kaffe dagligen. — Båda arbetarna sågo friska och tämligen kraftiga ut; svalg; katarr fanns hos båda; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Från den i trakten närmast boende läkaren, till vilken fabriksföreståndaren överlämnat mitt i inledningen omnämnda cirkulär, erhöll jag följande skriftliga uttalande, då han vid tiden för mitt besök vid fabriken var bortrest. Han vore icke anställd såsom fabriksläkare vid sulfitfabriken, varför han icke haft anledning att företaga någon mera omfattande undersökning över arbetarnas hälsotillstånd, men såsom närmaste praktiserande läkare hade han åtminstone en viss uppfattning om sjukdomsförhållandena inom fabrikens arbetarkår. Beträffande luftvägarnas och andningsorganens sjukdomar vore det påfallande, i huru ringa grad dessa föranlett arbetarna att söka läkarhjälp. Såväl akuta som kroniska dylika sjukdomar mötte han rätt ofta bland samhällets övriga invånare, således även lungtuberkulos, vilken sjukdom han dock icke konstaterat hos någon sulfitarbetare, som rådfrågat honom. Annat vore förhållandet bland kvinnorna och barnen i arbetarkasernerna. Hos dem hade han funnit tuberkulos i ej så få fall. Nefriter (njurinflammationer) hade han icke funnit i större proportion bland sulfitarbe-

tarna än bland befolkningen i övrigt. Några slutsatser av sina nu nämnda iakttagelser ville han dock icke draga, då de omfattade en alldeles för kort tid. En ingående undersökning med avseende särskilt fästat å de i cirkuläret omnämnda förhållandena skulle säkerligen erbjuda mycket av intresse.

Fabrik i. Inom *syreberedningen* undersöktes en 50-årig arbetare, som arbetat såsom syreberedare 10 år; dessutom 2 år som kokare och 2 år som massaösare. Under alla dessa 14 år hade han aldrig legat sjuk; kände sig frisk och kry; hostade något; behövde harkla om morgnarna; fördrog allt slags mat; absolutist; tuggsnus; 2 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager; hjärtfel; dubbelsidig luftrörskatarr; spår av äggvita i urinen.

Inom *kokarehuset* undersöktes två arbetare, 44 resp. 30 år. — 44-åringen hade varit kokare 13 år; kände sig frisk och kry med undantag av att han sedan några år led av magkatarr; haft lungkatarr ett par gånger och då legat sjuk ungefär en vecka; absolutist; tuggsnus; 2 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende, gott hull; svalgkatarr; hjärta utan anmärkning; luftrörskatarr; magkatarr; ingen äggvita. — 30-åringen hade varit hjälpkokare 2½ år; kände sig frisk men hostade något; fördrog allt slags mat; ansåg ej, att arbetet inverkat menligt på hans hälsa; obetydligt bruk av sprit; tuggsnus; 4 koppar kaffe dagligen; blek, mager, tämligen kraftig; svalgkatarr; hjärta utan anmärkning; luftrörskatarr; ingen äggvita.

En *blylödare* undersöktes, 44 år. Arbetat som blylödare 14 år; kände sig frisk; fördrog allt slags mat; lunginflammation för något år sedan; måttligt bruk av sprit; tuggsnus; 2 à 3 koppar kaffe dagligen; blekt utseende, gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

En *förman* undersöktes, 56 år, som arbetat i fabriken 30 år, huvudsakligen i kokarehuset; aldrig legat sjuk annat än på grund av tillfälliga förkylningar; influensa 1892; kände sig fullt frisk; absolutist; tuggsnus; 2 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, kraftig; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *massabingarna* undersöktes tre arbetare, 35, 30 resp. 37 år. — 35-åringen hade varit massaösare 5 år; förut haft utearbete; kände sig frisk och ansåg icke, att arbetet på något sätt inverkat menligt på hans hälsa med undantag av att han lätt blir varm och svettig av arbetet och därför stundom förkyler sig; annars aldrig varit sjuk under dessa 5 år; obetydligt spritbruk; tuggsnus; 4 koppar kaffe dagligen; blek och mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita. — 30-åringen hade varit massaösare 6 år; i början obehag av syrelukten, men nu van vid densamma och känner intet men av den; arbetet är tungt och hårt; han blir varm och svettig under arbetet och förkyler sig därför ofta om vintern; darrhänt efter arbetets slut; känner sig klen och nervös, närmast därför att han icke får sova ostört efter nattskiften; obetydligt spritbruk; tuggsnus; 2 à 3 koppar kaffe dagligen; blek och mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen; tremor i fingrarna (darrhänt); fibrillära ryckningar i tungan. — 37-åringen hade varit massaösare 9 år; i början obehag av syrelukten, numera van vid densamma och är ej särskilt generad av den annat än vid tillfällen, då det uppkommer starkare lukt än vanligt, fördrar allt slags mat; känner sig nervös av det hårda arbetet; hostar och harklar särskilt om morgnarna; obetydligt bruk av sprit; tuggsnus; 3 koppar kaffe dagligen; blek med tämligen gott hull; svalgkatarr; hjärta utan anmärkning; lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen; tremor i fingrarna (darrhänt); fibrillära ryckningar i tungan.

Inom *silhuset* undersöktes tre arbetare, 31, 36 resp. 46 år. — 31-åringen hade arbetat i silhuset 13 år; kände sig frisk och kry; hade aldrig behövt söka läkare för sjukdom; blek, tämligen gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 36-åringen hade arbetat i silhuset 10 år; kände sig frisk med undantag av att han led av magkatarr sedan flera år; obetydligt spritbruk; tuggsnus; 3 koppar kaffe dagligen; blek och mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 46-åringen hade arbetat i silhuset 16 år; kände sig frisk och kry, aldrig legat sjuk, frånsett någon tillfällig förkylning; obetydligt spritbruk; tuggsnus; 4 koppar kaffe dagligen; blek och gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Fabrikens sjukkasseläkare hade icke gjort några iakttagelser, som tydde på att sul-

fitarbetarnas hälsotillstånd skulle på något sätt vara sämre än andra arbetares på grund av det specifika arbetet.

Fabrik j. Inom *syreberedningen* och *kokarehuset* undersöktes tre arbetare, 33, 19 och 16 år gamla, med en arbetstid i yrket av 2½, 3½ mån. och 1 år. — 33-åringen kände sig frisk och kry; aldrig under sin arbetstid behövt söka läkare; fördrog allt slags mat; förkylde sig ofta om vintern och fick hosta; ansåg sig ej haft något men av sitt arbete; absolutist; röker; 6 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 19-åringen, som var blek, mager, spenslig, ansåg ej att arbetet på något sätt försämrat hans hälsa; han hade alltid varit blek och mager; obetydligt bruk av sprit; röker; 4 à 5 koppar kaffe dagligen; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 16-åringen, som varit hjälpkokare och hjälpsyreberedare 1 år, hade aldrig känt något egentligt obehag av arbetet; kände sig fullt frisk; friskt utseende och god kroppsbyggnad; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrik k. Inom *sodahuset* undersöktes två arbetare, 49 och 45 år, med en yrkestid av 10 resp. 8 år. 49-åringen kände sig frisk och kry, men blev matt och slapp efter det pressande arbetet vid sodaugnarna; på senare åren reumatisk; förkyler sig ofta om vintern på grund av att han blir varm och svettig vid arbetet; absolutist; tuggsnus; 6 à 8 koppar kaffe dagligen; friskt, tämligen kraftigt utseende, mager; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 45-åringen kände sig frisk och kry; aldrig varit nämnvärt sjuk; arbetet är tungt och pressande, men han orkar väl med det; fördrar allt slags mat; absolutist; tuggsnus; 6 à 8 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *kokarehuset* undersöktes fyra arbetare i i en ålder av 69, 38, 40 och 41 år. — 69-åringen, som varit lutkokare i 10 år, kände sig frisk och kry, med undantag av en smula åldersrötthet; ansåg ej, att arbetet på något sätt inverkat menligt på hans hälsa; fördrog allt slags mat; absolutist; ingen tobak; 6 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager; åderförkalkning; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 38-åringen, som varit lutkokare 10 år, kände sig frisk och kry; ansåg ej att arbetet på något sätt varit skadligt för honom; absolutist; tuggsnus; 6 à 8 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 40-åringen, som varit hjälpkokare 7 år, kände sig frisk och kry; under sin yrkestid såsom kokare hade han aldrig behövt anlita läkare; fördrog allt slags mat; absolutist; tuggsnus; 4 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; svalgkatarr; ingen äggvita i urinen. — 41-åringen, som varit lutpumpare i 10 år, kände sig frisk och kry; aldrig under denna tid behövt söka läkare för någon invärtes åkomma; absolutist; ingen tobak; 4 à 5 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager, tämligen kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrik l. Inom *syreberedningen* undersöktes fyra arbetare, som tillika arbetade inom *kokarehuset*. Två av arbetarna voro minderåriga, 16 år; de båda andra 50 resp. 45 år. — 50-åringen, som i 5 år varit syreberedare och kokare samt dessutom förut massaösare i 7 år, kände sig frisk och kry och hade aldrig haft några nämnvärda obehag av arbetet; ingen hosta; inga harklingar; fördrog allt slags mat; absolutist; tuggsnus; 2 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 45-åringen, som varit syreberedare och kokare i 5 år, kände sig frisk och kry; hade blott en gång under dessa 5 år legat sjuk i bröstvärk under 14 dagar; hostar och harklar mycket, särskilt om morgnarna; måttligt spritbruk; tuggsnus; 7 à 8 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; svalgkatarrr; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita. — Den ene 16-åringen hade varit hjälpkokare i 1 år; kände sig frisk och kry; aldrig varit sjuk under sitt arbetsår; friskt utseende, god kroppsbyggnad; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — Den andre 16-åringen, hade varit hjälpkokare endast 1 månad; kände sig frisk och kry; hade ingen hosta, men behövde harkla något; blek, mager, spenslig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; äggvita i urinen.

Inom *massabingarna* undersöktes två arbetare, 34 resp. 32 år med en yrkestid såsom massaösare av 4 resp. 9 år. Båda kände sig friska och krya och hade inga nämnvärda obehag av arbetet; ingendera hade under de nämnda arbetsåren legat sjuk; ingendera hade någon hosta, men den ene behövde harkla något på grund av slembildning i halsen. Båda använde sprit måttligt samt tuggsnus och drucko 3 à 4 koppar kaffe dagligen. Båda hade ett friskt utseende, voro magra och kraftiga; svalgkatarr fanns hos båda; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Fabrikens läkare hade aldrig iakttagit, att hälsotillståndet bland sulfitarbetarna vore sämre än hos den övriga arbetarbefolkningen. Stundom hade dock sulfitarbetarna klagat över, att svavelsyrlighetslukten besvärade dem. Några sjukdomar, som kunde sägas direkt bero på inandning av en myckenhet svavelsyrlighetsgas, hade icke iakttagits.

Fabrik m. Inom *sodahuset* undersöktes sex arbetare, resp. 40, 61, 37, 61, 50 och 56 år gamla. — 40-åringen hade varit sodabrännare i 9 år; kände sig frisk och kry med undantag av att han var reumatisk sedan flera år; ingen hosta; absolutist; ingen tobak; obetydligt kaffebruk; blek, mager, kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 61-åringen hade varit sodabrännare 23 år; led sedan flera år av magkatarr samt var reumatisk; ingen hosta; absolutist; tuggtobak; 4 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager, tämligen kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 37-åringen hade varit sodabrännare 7 år; kände sig frisk och kry; uthärdade det tunga arbetet ganska bra; ingen hosta; aldrig varit nämnvärt sjuk; absolutist; tuggsnus och tobak; 6 à 8 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende, gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 61-åringen hade varit sodabrännare 30 år; kände sig frisk och kry; orkat med arbetet ganska bra; lunginflammation för 15 år sedan; reumatisk sedan flera år; absolutist; tuggsnus; c:a 1½ liter kaffe om dagen; friskt utseende, mager, tämligen kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita. — 50-åringen hade varit sodabrännare 10 år; kände sig frisk och kry; orkat med arbetet ganska bra; något reumatisk; ingen hosta; friskt utseende, mager kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita; absolutist; tuggsnus; 6 à 8 koppar kaffe dagligen. — 56-åringen hade varit sodabrännare 30 år; kände sig frisk och kry med undantag av att han var mycket reumatisk; orkat med arbetet ganska bra; måttligt spritbruk; tuggtobak; 4 à 5 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes två arbetare, 32 resp. 52 år. — 32-åringen hade varit kokare 4 år; kände sig frisk och kry; aldrig varit sjuk under dessa 4 år; ansåg ej att arbetet på något särskilt sätt inverkat på hans hälsa; absolutist; tuggsnus; 6 à 8 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager, kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 52-åringen hade arbetat vid diffussörerna c:a 20 år; led sedan många år av magkatarr; absolutist; ingen tobak; 1½ liter kaffe om dagen; blek, mager, tämligen kraftig; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *blekeriet* undersöktes en 48-årig arbetare, som arbetat i blekeriet 12 år; han kände sig frisk, men hostar och nyser mycket på grund av klorlukten, dock ej så mycket under själva arbetstiden som fastmera, sedan han kommit hem; stundom får han hosta hela sitt viloskift; fördrager ej fet mat, potatis och dylikt, får ofta sura uppstötningar; absolutist; ingen tobak; 6 à 8 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende, gott hull; svalgkatarr; magkatarr; dubbelsidig luftrörskatarr; hjärta utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Fabrik n. Inom *sodahuset* undersöktes tre arbetare, 41, 43 resp. 37 år. — 41-åringen hade varit sodabrännare 14 år; kände sig frisk och kry; hade ej känt någon menlig inverkan av arbetet; arbetet vore dock pressande, särskilt nattskiftet; aldrig varit nämnvärt sjuk; förkylde sig ofta om vintern, därigenom att han blev varm och svettig av arbetet; fördrog allt slags mat; hostade ibland till följd av de stickande gaserna; absolutist; tuggsnus; c:a 1 liter kaffe dagligen;

friskt, kraftigt utseende, gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 43-åringen hade varit sodabrännare 9 år; alltid varit blek och mager; kände sig frisk; aldrig rådfrågat läkare annat än för yttre åkommor; fördrog allt slags mat; ingen hosta; absolutist; röker; 1 liter kaffe dagligen; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita. — 37-åringen hade varit sodabrännare 13 år; kände sig frisk; aldrig rådfrågat läkare annat än för yttre åkommor; måttligt spritbruk; röker; 1 liter kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende, ordinärt hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

En *eldare* undersöktes; 50 år gammal; varit eldare i 30 år samt dessutom arbetat vid sodaugnarna; kände sig frisk; ledgångsreumatism för flera år sedan; absolutist; tuggsnus; c:a 1 liter kaffe dagligen; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Vid *kausticeringen* undersöktes två arbetare, 73 och 47 år. — 73-åringen hade varit lutkokare 40 år; kände sig frisk och kry; aldrig varit nämnvärt sjuk; ansåg ej att arbetet varit menligt för hans hälsa; absolutist; tuggtobak; 1 liter kaffe dagligen; friskt utseende; åderförkalkning; lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita. — 47-åringen hade varit lutkokare 28 år; kände sig frisk; ej varit sjuk, frånsett yttre åkommor; ingen hosta; absolutist; ingen tobak; 1 liter kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes två arbetare, 48 resp. 56 år. — 48-åringen hade varit kokare 20 år; kände sig frisk; aldrig varit sjuk annat än vid tillfällig förkylning; fördrog allt slags mat; absolutist; ingen tobak; c:a ½ liter kaffe dagligen; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen; friskt, kraftigt utseende, gott hull. — 56-åringen hade varit kokare 32 år; kände sig frisk och hade aldrig varit nämnvärt sjuk; måttligt bruk av sprit; tuggsnus; 1 liter kaffe dagligen; friskt utseende, mager; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Dessa båda sistnämnda sulfatfabrikers läkare lämnade följande skriftliga upplysningar. Han hade varit läkare vid fabrikerna c:a 8 resp. 18 år, och hade han aldrig kunnat märka, att arbetet vid fabrikerna haft något som helst menligt inflytande på arbetarnas hälsotillstånd. Han hade aldrig iakttagit någon större sjuklighet eller några andra sjukdomsformer hos arbetarna eller den i fabrikernas närhet bosatta befolkningen än hos befolkningen i andra trakter, där han utövat sin läkarverksamhet. Särskilt hade han icke kunnat förmärka någon större frekvens av vare sig lung- eller njursjukdomar. Visserligen hade han inga exakta siffror att framlägga, men under sin mångåriga verksamhet som läkare för ifrågavarande kategori av arbetare hade han ju haft rikliga tillfällen att göra iakttagelser. Han vill dock ingalunda förneka, att sulfatlukten har sina obehagligheter i synnerhet för därvid ovana personer, men enligt hans uppfattning vande man sig märkvärdigt fort vid den. Hans bostad hade det för röken mest utsatta läget vid hela bruket, och likväl hade varken han eller hans fru, sedan de snart nog blivit vana vid lukten, något närmare fäst sig vid densamma annat än när den varit ovanligt intensiv; för dem hade det största obehaget varit rökens inverkan på silver och mässing m. m., vadan alla de åtgärder, som kunde motverka dessa — om också ej hälsovådliga — olägenheter, måste hälsas välkomna.

Fabrik o. Inom *sodahuset* undersöktes tre arbetare, 40, 44, 31 år. — 40-åringen hade varit sodabrännare 7 år; kände sig frisk, men blir matt och slapp av arbetet, varför han förlorat aptiten och magrat, sedan han blev fabriksarbetare; förut var han jordbruksarbetare; fördrar allt slags mat utom fet; ingen hosta; ej varit nämnvärt sjuk; obetydligt bruk av sprit; tuggtobak; 8 à 10 koppar kaffe under nattskiften, annars mindre; gulblek, mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 44-åringen hade varit sodabrännare 7 år, men nyligen — för två månader sedan — fått annat arbete vid fabriken, då han tyckte sig bliva tungbröstad genom arbetet vid sodaugnarna och led av reumatisk värk; känner sig nu bättre och har återfått sin matlust, som alltid var dålig den tiden han arbetade vid sodaugnarna; han drack då stora mängder vatten på grund av den starka svettningen; hade ökat i vikt, sedan han slutade arbetet vid sodaugnarna; fördrar allt slags mat; ingen hosta; obetydligt spritbruk; tugg-

snus; 1/2 liter kaffe dagligen; blek, tämligen kraftig med ganska gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 31-åringen hade varit sodabrännare 7 1/2 år; kände sig frisk, men blev matt och slapp av värmen från sodaugnen och hade obehag av röken därifrån; arbetet var tungt och pressande; hade aldrig under de 7 1/2 åren legat sjuk annat än en gång i influensa; fördrar allt slags mat; ingen hosta; obetydligt bruk av sprit; tuggtobak; 1 liter kaffe dagligen; gulblekt utseende; tämligen kraftig med ganska gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *kausticeringen* undersöktes en 46-årig arbetare, som varit lutkokare 4 år; kände sig frisk, men tyckte att »kalken lade sig på bröstet», så att det blev »kvavt» att andas; lunginflammation för 3 år sedan; ingen hosta; fördrog allt slags mat; måttligt spritbruk; tuggtobak; c:a 1 liter kaffe dagligen; blek och mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *kokarehuset* undersöktes en 38-årig arbetare, som varit kokare 2 år och förut i 19 år haft diverse arbeten i fabriken; sedan barndomen känt sig klen och matt; av läkare blivit förklarad lida av blodbrist; blev friskare under sin exercistid; när han sedan började fabriksarbetet inträdde åter försämring; upprepade gånger rådfrågat läkare, som förklarat att han lider av blodbrist; aldrig har han dock legat sjuk någon längre tid annat än vid tillfällig förkylning under några dagar; fördrar i regel allt slags mat; måttligt bruk av sprit; tuggsnus; 6 à 8 koppar kaffe, dagligen; gulblek, mager, tämligen kraftig, men ser trött och slapp ut; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Fabrikens läkare ansåg icke hälsotillståndet bland arbetarna vid fabriken vara sämre än bland arbetarna i allmänhet. Han hade dock fäst sin uppmärksamhet vid att fabriksarbetarna i allmänhet hade ett mera gulblekt utseende. Detta tillskrev han dels nattskiftsarbetet, dels den trångboddhet, som i allmänhet förefanns.

Fabrik p. Inom *sodahuset* undersöktes två arbetare, 37 och 35 år. — 37-åringen hade varit sodabrännare 8 år; kände sig frisk; nattskiften voro mycket ansträngande; reumatisk feber för 4 år sedan; fördrog allt slags mat; ingen hosta; obetydligt bruk av sprit; tuggsnus; c:a 1 liter kaffe dagligen; svalgkatarr; hjärtfel; lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen; friskt, kraftigt utseende; gott hull. — 35-åringen hade varit sodabrännare i 12 år; kände sig frisk; aldrig legat sjuk annat än någon enstaka dag för någon tillfällig åkomma; ansåg ej arbetet hava inverkat på något sätt menligt på hans hälsa; obetydligt bruk av sprit; tuggsnus; c:a 1/2 liter kaffe om dagen; friskt, kraftigt utseende; gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Vid *kausticeringen* undersöktes en arbetare, 26 år gammal, som arbetat där i 3 år och förut i 7 år haft diverse arbeten i fabriken; han kände sig frisk; alltid varit blek och mager med undantag af exercistiden; han hade då ökat 10 kg.; några månader efter exercistidens slut hade hans kroppsvikt åter sjunkit ned; han hade aldrig under sin arbetstid behöft rådfråga läkare; fördrog allt slags mat; ingen hosta; absolutist; röker; c:a 1/2 liter maltkaffe; blek, mager, spenslig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *kokarehuset* undersöktes två arbetare, 29 och 24 år. — 29-åringen hade arbetat i kokarehuset 5 år; kände sig frisk; under sin arbetstid ej varit sjuk annat än någon enstaka dag på grund av förkylning; ingen hosta; fördrog allt slags mat; måttligt bruk av sprit; ingen tobak; c:a 1/2 liter kaffe om dagen; dräck för övrigt under arbetet mjölk eller vatten med havremjöl; friskt, kraftigt utseende, mager; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 24-åringen hade arbetat i kokarehuset 1 1/2 år; kände sig frisk; ej varit nämnvärt sjuk; ingen hosta; fördrog allt slags mat; måttligt bruk av sprit; tuggtobak; c:a 1/2 liter kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende, tämligen gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrikens läkare ansåg att allmänna hälsotillståndet bland arbetarna var gott. Någon särskild sjuklighet eller särskilda sjukdomsformer bland fabrikens arbetare hade han aldrig iakttagit.

Fabrik q. Inom *syreberedningen* undersöktes en 43-årig arbetare; han hade endast under 2 veckor arbetat såsom syreberedare; förut hade han haft utearbete; syrelukten hade i början varit svår att fördraga, men nu hade han redan vant sig vid densamma och ansåg ej arbetet vara svårare än det arbete, han förut haft; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes tre arbetare, 45, 56 resp. 55 år gamla. — 45-åringen hade varit kokare 18 år; kände sig frisk, ehuru något nervös av arbetet; lunginflammation 1911; obetydligt bruk av sprit; tuggsnus; 4 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 56-åringen hade varit kokare 24 år; känner sig frisk, ehuru han blir matt och nervös av arbetet; anser för övrigt ej, att det specifika arbetet inverkat menligt på hans hälsa; hostar och harklar något; absolutist; tuggtobak; 3 à 4 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, tämlig kraftig, mager; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 55-åringen hade varit kokare 25 år; kände sig stundom frisk och kry, stundom sämre; hostade ganska mycket på vintern; aldrig varit nämnvärt sjuk med undantag av att han haft magkatarr för några år sedan, varifrån han dock nu var återställd; absolutist: tuggsnus; 5 à 6 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

En *blylödare* undersöktes, 39 år, hade varit blylödare i 20 år; kände sig frisk; endast enstaka gånger varit borta från arbetet en eller annan dag på grund av någon tillfällig sjukdom, såsom förkylning e. d.; fördrog allt slags mat; ingen hosta; friskt, kraftigt utseende, gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *massabingarna* undersöktes två arbetare, 49 och 23 år. — 49-åringen hade varit massaösare 20 år; kände sig frisk; var ej särskilt påverkad av arbetet men fick hosta och harklade mycket om vintrarna och vårarna; aldrig varit nämnvärt sjuk; tål allt slags mat; arbetet är tungt och mattande på grund av värmen i bingarna; absolutist; ingen tobak; 5 à 6 koppar kaffe; blek, mager, kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; i urinen ingen äggvita. — 23-åringen hade varit massaösare 3 år; kände sig frisk; aldrig varit sjuk under dessa 3 år annat än någon gång på grund av förkylning; får ofta hosta och nysa på grund av syrelukten; tål allt slags mat; absolutist; tuggsnus; 8 koppar kaffe dagligen; friskt, kraftigt utseende; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Fabrikens läkare ansåg icke att hälsotillståndet bland sulfitarbetarna var sämre än bland andra fabriksarbetare; snarare vore det något bättre, då sulfitarbetarna hade god avlöning och därigenom kunde skaffa sig tillräcklig och närande kost, relativt goda bostäder o. dyl. allmänhygieniska fördelar. Någon särskild sjuklighet eller särskilt anmärkningsvärda sjukdomsformer förekommo icke, ehuru det icke kunde förnekas, att ej svavelsyrlighetsgasen åstadkom retning i de övre luftvägarna hos arbetarna.

Fabrik r. Inom *sodahuset* undersöktes tre arbetare, 46, 48, 58 år. — 46-åringen hade varit sodabrännare 5 år; förut haft diverse utearbeten; kände sig klenare nu än under utearbetet; får ofta hosta och nysa av ångorna från sodaugnarna; blir varm och svettig av arbetet och förkyler sig ofta; hostar och harklar särskilt på vårarna; mindre på sommaren; magkatarr sedan flera år; absolutist; ingen tobak; 6 à 7 koppar kaffe dagligen; gulblek, tämligen kraftig, lagom hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. — 48-åringen hade varit sodabrännare 22 år; kände sig frisk med undantag av att han är reumatisk sedan många år; hade svår bröstkatarr 1902 och 1913; får lätt hosta om vårarna, annars icke; absolutist; tuggsnus; 6 à 7 koppar kaffe dagligen; friskt utseende, mager, kraftig; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. — 58-åringen hade varit sodabrännare 28 år; kände sig frisk; lunginflammation för 20 år sedan i sammanhang med influensa; reumatisk feber för 15 år sedan; hostar och harklar något; måttligt bruk av sprit; tuggsnus; 3 à 4 koppar kaffe dagligen; friskt utseende; tämligen kraftig; gott hull; svalgkatarr; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *kausticeringen* undersöktes två arbetare, 71 och 60 år. — 71-åringen hade varit lutkokare 20 år; kände sig tämligen frisk, men får hosta och harkla mycket; anser för övrigt, att han tålt vid arbetet ganska bra; blek, mager; åderförkalkning; kronisk luftrörskatarr; ingen äggvita. — 60-åringen hade varit lutkokare 20 år; kände sig tämligen frisk och ansåg icke sin hälsa vara sämre än andra arbetares vid samma ålder; har legat sjuk i bröstkatarr och influensa några gånger; hostar och harklar särskilt om vintrar och vårar, då han ofta förkyler sig, emedan han blir varm och svettig av arbetet; blek, tämligen kraftig, ganska gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *kokarehuset* undersöktes en arbetare, 48 år, som varit kokare 18 år; kände sig ej sjuk, men ständigt trött på grund av nattskiften och därför att han får sova otillräckligt under viloskiftet på dagen; ingen hosta eller harklingar; reumatisk; gulblek; ganska kraftig, tämligen gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrikens läkare ansåg icke, att hälsotillståndet bland sulfatarbetarna var sämre än bland arbetarna i allmänhet. Någon särskild sjuklighet eller speciella sjukdomsformer bland sulfatarbetarna hade han icke iakttagit. Nattskiften voro för arbetarna mycket betungande, då de vanligen på grund av bostadsförhållandena hade svårt för att få sova ostört om dagen.

Sulfitfabriker.

Fabrik.	Avdelning.	Antal undersökta arbetare.	Antal arbetare, som lida av lungtuberkulos.	lida av luftrörskatarr.	genomgått lunginflammation.	lida av äggvita i urinen.
Fabrik a:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	1	—	—	—	—
	Blylödare	1	—	—	—	—
	Maskinförare	1	—	—	—	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
Fabrik c:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	2	1	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
Fabrik d:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	—	—	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
	Silhus	1	—	—	—	—
	Maskinförare	1	—	—	—	—
Fabrik e:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	1	—	—	—	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
Fabrik g:	Syreberedning	2	—	—	—	—
	Massabingar	6	—	—	—	—
Fabrik h:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	—	—	—
	Blylödare	1	1 (?)	—	1	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
Fabrik i:	Syreberedning	1	—	1	—	1
	Kokarehus	2	—	1	—	—
	Blylödare	1	—	—	1	—
	Förman	1	—	—	—	—
	Massabingar	3	—	—	—	—
	Silhus	3	—	—	—	—
Fabrik j:	Syreberedning o. kokarehus	3	—	—	—	—
Fabrik l:	Syreberedning o. kokarehus	4	—	—	—	1
	Massabingar	2	—	—	—	—

Fabrik.	Avdelning.	Antal undersökta arbetare.	Antal arbetare, som lida av lungtuberkulos	lida av luftrörskatarr.	genomgått lunginflammation.	lida av äggvita i urinen.
Fabrik q:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	3	—	—	1	—
	Blylödare	1	—	—	—	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
	Summa	63	1 (?)	4	4	2

Sulfatfabriker.

Fabrik.	Avdelning.	Antal undersökta arbetare.	Antal arbetare, som lida av lungtuberkulos.	lida av luftrörskatarr.	genomgått lunginflammation.	lida av äggvita i urinen.
Fabrik b:	Sodahus	3	—	—	—	—
	Kausticering	1	—	—	—	—
	Kokarehus	1	—	—	—	—
Fabrik f:	Sodahus	4	—	—	—	—
	Kokarehus	1	—	—	—	—
	Kausticering	3	—	—	—	—
Fabrik k:	Sodahus	2	—	—	—	—
	Kokarehus	4	—	—	—	—
Fabrik m:	Sodahus	6	—	—	1	—
	Kokarehus	2	—	—	—	—
	Blekeriet	1	—	1	—	—
Fabrik n:	Sodahus	3	—	—	—	—
	Eldare	1	—	—	—	—
	Kausticering	2	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	—	—	—
Fabrik o:	Sodahus	3	—	—	—	—
	Kausticering	1	—	—	1	—
	Kokarehus	1	—	—	—	—
Fabrik p:	Sodahus	2	—	—	—	—
	Kausticering	1	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	—	—	—
Fabrik r:	Sodahus	3	—	—	1	—
	Kausticering	2	—	1	—	—
	Kokarehus	1	—	—	—	—
	Summa	52	—	2	3	—

I ovanstående tablå lämnas en översikt av de sjukdomsfall bland arbetarna, som närmast varit föremål för undersökning. Av tablån framgår, att det bland sulfitarbetarna förekom 1 misstänkt fall av lungtuberkulos (1·6 %), 4 fall av luftrörskatarr (6·3 %), 1 fall av lunginflammation (1·6 %) samt 2 fall av äggvita i urinen (3·2 %).

Bland sulfatarbetarna förekom intet fall av lungtuberkulos, 2 fall av luftrörskatarr (3·8 %), 3 fall av lunginflammation (5·8 %) och intet fall av äggvita i urinen.

Liksom vid undersökningen av hälsotillståndet bland arbetarna vid de större fabrikerna synes man sålunda beträffande hälsotillståndet bland arbetarna vid de mindre fabrikerna vara berättigad att uttala den uppfattningen, att någon direkt hälsovådlighet i cellulosaarbetarnas yrke icke föreligger i högre grad än inom många andra yrken, men att den ofta förekommande fördelningen av arbetet på 12-timmars skift ej oväsentligt bidrager till den nedsättning i allmäntillståndet, som förefanns hos många av de på detta sätt sysselsatta arbetarna.

Gunnar Koraen.

Statens förlikningsmäns för medling i arbetstvister verksamhet år 1914.

Enligt förlikningsmännens jämlikt 13 § i lagen angående medling i arbetstvister avgivna berättelser har antalet arbetstvister, vilka varit föremål för någon deras åtgärd, under år 1914 utgjort 67 gentemot 72 i medeltal för åren 1907—1913.

I samtliga dessa fall har förlikningsmannens medling antingen erbjudits eller begärts. I en del fall har emellertid någon förhandling inför förlikningsmannen icke kommit till stånd, antingen av det skäl att parterna avslagit förlikningsmannens erbjudande, eller ock av annan anledning, såsom att konflikten redan varit löst, då medlingsanbud framställts, eller strax därefter blivit bilagd. Medan sålunda under år 1914 medling av förlikningsmännen försöktes i 67 tvister, ägde medlingssammanträden rum i endast 42 tvister eller 62·7 % av hela antalet gentemot 63·2 % för de sju föregående åren. Beträffande de 25 fall, då medling under redogörelseåret icke kom till stånd, var detta i 15 fall eller 22·4 % av samtliga i förlikningsmännens berättelser omförmälda arbetstvister beroende på vägran från parterna att underhandla — i 12 fall arbetsgivarna, i 2 fall arbetarna och i 1 fall båda parterna. Utav de under åren 1907—1913 gjorda medlingsförsöken strandade av samma anledning 18·9 %.

Hela antalet av förlikningsmännen redovisade konflikter samt särskilt de tvister — med eller utan arbetsinställelse — vilka föranlett förhandling inför förlikningsmannen och därför i det följande för korthetens skull benämnas förhandlingsärenden, fördela sig under redogörelseåret på olika distrikt, såsom nedanstående översikt utvisar:

Förlikningsmannen i:	Antal redovisade arbetstvister.	Antal förhandlingsärenden med arbetsinställelse.	Antal förhandlingsärenden utan arbetsinställelse.	Antal förhandlingsärenden Summa.
första distriktet	10	4	5	9
andra »	14	2	1	3
tredje »	8	6	1	7
fjärde »	11	3	1	4
femte »	6	5	1	6
sjätte »	17	7	5	12
sjunde »	1	—	1	1
Summa	**67**	**27**	**15**	**42**

Antalet redovisade konflikter var, som synes, störst inom sjätte och andra distrikten med resp. 17 och 14 dylika arbetstvister. Förstnämnda

distrikt har även att uppvisa det största antalet förhandlingsärenden, eller 12. Därnäst kom första distriktet med 9 förhandlingsärenden.

Under åren 1907—1913 redovisades för fjärde distriktet det sammanlagt största antalet arbetstvister, nämligen 117, av vilka 68 föranledde förhandlingar mellan parterna inför förlikningsmannen. I andra rummet kom första distriktet, med 93 redovisade arbetstvister, varav 79 utgjorde förhandlingsärenden. Därefter följde sjätte, andra, tredje, femte och sjunde distrikten med resp. 85, 69, 69, 53 och 22 redovisade arbetstvister. Med hänsyn till antalet tvister, för vilkas biläggande medlingssammanträde blev hållet, kommo de sistnämnda fem distrikten i följande ordning: sjätte distriktet med 65, femte med 33, andra med 32, tredje med 29 och sjunde med 15 förhandlingsärenden.

I den efterföljande framställningen hava endast de tvister kunnat tagas i betraktande, vilka här benämnts förhandlingsärenden. Av dessa ärenden berördes under redogörelseåret 562 arbetsgivare och 20 308 arbetare, utav vilka ej mindre än 410 arbetsgivare och 8 961 arbetare kommo på förlikningsmannen i första distriktet.

Antalet förhandlingsärenden med arbetsinställelse har under år 1914 utgjort 27, eller 64·3 % av samtliga förhandlingsärenden, medan motsvarande procentsiffra för åren 1907—1913 utgjorde 67·9.

I det övervägande flertalet av dessa konflikter har arbetsinställelsen utbrutit, innan ännu någon förhandling kommit till stånd. Detta var under år 1914 fallet med ej mindre än 26 ärenden, medan blott 1 arbetsinställelse föregicks av förhandlingar inför förlikningsmannen. Beträffande de under åren 1907—1913 inträffade öppna konflikter, vilka föranledde ingripande av förlikningsman, utbröto c:a 88 % före första medlingssammanträdet och endast c:a 12 % efter nämnda tidpunkt.

Av de här ifrågavarande arbetsinställelserna voro under redogörelseåret 24 strejker och 3 lockouter; under åren 1907—1913 i medeltal per år 22 strejker, 5 lockouter och 5 blandade konflikter.

Vid de 42 förhandlingsärendena under år 1914 utgick initiativet till medlingen i 32 fall från förlikningsmannen, i 2 fall från arbetsgivarna, i 2 fall från arbetarna och i 6 fall från båda parterna. Under åren 1907—1913 tog förlikningsmannen initiativet i 66·3 % av samtliga förhandlingsärenden, arbetsgivarna i 14·0 %, arbetarna i 12·5 % samt bägge parterna i 7·2 %.

Med hänsyn till förhandlingsärendenas fördelning efter näringsgrupper står trävaruindustrien främst i avseende på antalet ärenden, vilket även var fallet de fyra föregående åren, medan däremot grafiska industrien företer det högsta antalet av dessa ärenden berörda arbetsgivare och arbetare.

Av särskilt intresse är att undersöka förhandlingsärendenas fördelning efter konflikternas orsaker, emedan därigenom erhålles en närmare inblick i arten av förlikningsmännens verksamhet. Det befinnes sålunda, att av de 42 förhandlingsärendena under redogörelseåret 28, eller 66·7 %, hänföra sig till löneförhöjningstvister och 4, eller 9·5 %, till konflikter, föranledda av frågor om arbetares antagande eller avskedande. Övriga förekommande tvister

— angående lönesänkning och andra lönefrågor, föreningsrätten, införande av kollektivavtal, personliga förhållanden, arbetares antagande och avskedande samt tolkning av avtal — hava endast i ett fåtal fall föranlett ingripande av förlikningsmännen.

Av under åren 1907—1913 behandlade konflikter utgjorde kollektivavtals- och löneförhöjningstvisterna tillsammantagna mer än halva antalet med resp. 24·0 och 29·9 %. Motsvarande procentsiffra var för tvister rörande arbetares antagande och avskedande 12·8 samt angående »andra lönefrågor» — avseende form för avlöningen, dennas utbetalande m. m. — 11·2. Därefter kommo konflikter om tolkning av avtal med 5·3 % och om lönesänkning med 4·4 %. Övriga tvistefrågor voro i mindre grad föremål för förlikningsmännens verksamhet.

Utgången av medlingen samt den reella innebörden av de resultat, som därvid ernåtts, utvisas av nedanstående översikt, i vilken ärendena grupperats med hänsyn till, om medlingen medfört resultat eller icke.

Medlingen åtföljd av resultat.	Ärenden.	
Slutlig uppgörelse omedelbart inför förlikningsmannen:	Antal.	%.
på arbetsgivarens villkor	4	*9·5*
enligt arbetarnas fordringar	1	*2·4*
genom kompromiss	22	*52·4*
Summa ärenden med resultat	**27**	*64·3*
Medlingen utan resultat.		
Uppgörelse träffad mellan parterna själva	10	*23·8*
Konflikten principiellt olöst	5	*11·9*
Summa ärenden utan resultat	**15**	*35·7*
Hela antalet ärenden	**42**	*100·0*

Beträffande anförda tablå är att märka, att densamma i enlighet med det förut sagda icke upptager de ärenden — till antalet 25 under här ifrågavarande år — vid vilka någon förhandling inför förlikningsmannen icke kommit till stånd. Av de övriga 42 ärendena, här benämnda förhandlingsärenden, hava under året 27, eller 64·3 %, lett till resultat, i det de bragts till avgörande omedelbart inför förlikningsmannen. I återstående 15 fall eller 35·7 % av samtliga förhandlingsärenden är medlingen att betrakta såsom väsentligen resultatlös, i det att ärendets slutbehandling övertagits av parterna själva eller tvisten blivit principiellt olöst.

Vid fördelning med hänsyn till resultatets innebörd av de konflikter, som bilagts av förlikningsmännen, framgår, att 22 förhandlingsärenden eller 52·4 % av hela antalet avgjorts genom kompromiss, medan 4, eller 9·5 %, utfallit till arbetsgivarnas och 1, eller 2·4 %, till arbetarnas förmån.

Även under de sju föregående åren framträder kompromissens stora betydelse, då det gäller resultatet av arbetstvister, i vilka förlikningsmännen medlat. I ungefär hälften, eller 51·7 % av dessa fall, har förlikning kommit till stånd genom ömsesidiga eftergifter, medan till fördel för endera parten

bilagts ej fullt en fjärdedel, eller 22·1 %, därav på arbetsgivarnas villkor 10·6 % och enligt arbetarnas fordringar 11·5 %. I de återstående fallen medförde medlingen intet direkt resultat eller är detta okänt.

Hela antalet öppna arbetskonflikter — strejker eller lockouter — utgjorde under år 1914 enligt officiell statistik 115 med 247 berörda arbetsgivare och 14 385 berörda arbetare.[1] Som förut omnämnts, hava under redogörelseåret 27 ärenden med arbetsinställelse, omfattande 131 arbetsgivare och 7 683 arbetare, varit föremål för förlikningsmännens handläggning. Följaktligen hava förlikningsmännen fungerat som medlare i 23·5 % av under år 1914 inträffade arbetsinställelser gentemot 18·8 % under åren 1907—1913. Motsvarande procentsiffror med hänsyn till de berörda arbetarnas antal utgjorde resp. 53·4 och 85·1 %.

Registrerade sjukkassor 1911 och 1912.[2]

Den 31 dec. 1911 utgjorde antalet registrerade sjukkassor 2 216 med 628 151 medlemmar. Av dessa kassor voro 1 969 med 376 829 medlemmar registrerade enligt den äldre sjukkasselagen av år 1891 samt 247 kassor med 251 322 medlemmar enligt den nya sjukkasselagen av år 1910. Sistnämnda lag medgiver nämligen fem övergångsår, 1911—1915, för kassornas registrering enligt densamma. Fr. o. m. år 1916 upphör den äldre lagen att gälla. År 1912 var kassornas antal 2 063 med 637 049 medlemmar, av vilka kassor 1 454 med 247 847 medlemmar voro registrerade enligt den äldre lagen och 609 kassor med 389 202 medlemmar enligt den nya lagen.

Den minskning i kassornas antal, som sålunda inträtt sedan 1910, då det utgjorde 2 426, beror i främsta rummet på de sammanslagningar av smärre kassor till större, som ägt rum i samband med registrering enligt den nya lagen. Härigenom har en koncentrering av sjukkasseväsendet uppstått, som bl. a. visar sig däruti, att medeltalet medlemmar per sjukkassa ökats från 266 år 1910 till resp. 287 och 313 de tvenne följande åren.

Genom kassornas sammanslagning har ett avsevärt antal personer, som samtidigt tillhört flera av de sammanslagna kassorna och därför tidigare såsom medlemmar räknats två eller flera gånger, numera räknats endast en gång, vilket medfört en minskning i medlemsantalet för de tvenne åren med resp. c:a 1 596 och c:a 6 155. Därigenom att kassor upphört att vara registrerade eller icke lämnat uppgift om medlemsantalet, har vidare en minskning för samtliga kassor inträtt med resp. 8 482 och 5 141 medlemmar. Å andra sidan har

[1] Jfr sid. 644.

[2] Utgör en sammanfattning av den av Socialstyrelsen i serien »Sveriges officiella statistik: Försäkringsväsen» utgivna publikationen »Registrerade sjukkassor 1911 och 1912», del II (tabeller), jämte den inom kort utkommande del I (text).

en ökning i kassornas medlemsantal uppkommit dels genom registrering av förut oregistrerade kassor, 468 och 1 225 medlemmar under resp. åren 1911 och 1912, dels genom fullständigare redovisning från en del kassor, resp. 379 och 450 medlemmar, samt slutligen genom överskott av nytillkomna över avgångna medlemmar, resp. c:a 5 377 och c:a 18 519 medlemmar.

Av kassornas medlemmar år 1911 voro 466 622 eller 74·3 % män och 161 529 eller 25·7 % kvinnor, de förra utgörande 25·6 % av den manliga befolkningen i riket över 15 år och de senare 8·2 % av den kvinnliga. Av männen kommo 287 186 och av kvinnorna 89 643 på enligt 1891 års lag registrerade kassor samt resp. 179 436 och 71 886 på enligt 1910 års lag registrerade. År 1912 var de manliga medlemmarnas antal 464 512 eller 72·9 % och de kvinnliga 172 537 eller 27·1 %, utgörande resp. 25·2 och 8·6 % av den vuxna manliga resp. kvinnliga befolkningen. På de under den äldre lagen kvarstående kassorna kommo av dessa 192 658 män och 55 189 kvinnor samt på de enligt nya lagen registrerade 271 854 män och 117 348 kvinnor.

År 1911 hade 705 av de enligt den äldre lagen registrerade kassorna endast manliga medlemmar, 1 191 kassor hade både manliga och kvinnliga samt 48 endast kvinnliga medlemmar. År 1912 var antalet kassor av motsvarande slag resp. 527, 866 och 36. De enligt den nya lagen registrerade kassorna fördelade sig det förra året å de nämnda kategorierna med resp. 48, 193 och 5 samt det senare året med resp. 106, 486 och 14.

Liksom tidigare varit fallet, lämnade det övervägande antalet kassor, nämligen år 1911 1 811 enligt den äldre lagen registrerade samt 234 enligt den nya lagen registrerade kassor, både sjuk- och begravningshjälp samt år 1912 resp. 1 327 och 567. Endast sjukhjälp lämnades det förra året av 158 enligt den äldre lagen registrerade och av 13 enligt den nya lagen registrerade kassor. År 1912 voro motsvarande siffror 127 och 42.

Beträffande det antal medlemmar, vilka på grund av sitt ledamotskap äro berättigade till olika slag av understöd, föreligga uppgifter endast för enligt 1910 års lag registrerade kassor, utvisande följande: år 1911 voro 192 470 medlemmar både sjuk- och begravningshjälpsförsäkrade, 55 160 endast sjukhjälpsförsäkrade, samt 3 692 endast begravningshjälpsförsäkrade. Motsvarande siffror för år 1912 voro resp. 297 142, 79 977 och 12 083.[1]

Fortsättningskassorna, d. v. s. kassor, vilka tillförsäkra sjukhjälp efter den tidpunkt, då dylik på grund av sjukdoms långvarighet eller andra orsaker upphör inom de vanliga kassorna, hava båda åren utgjort 26, av vilka en varit registrerad enligt 1910 års lag, de övriga enligt den äldre lagen.

Efterföljande tablå utvisar de registrerade sjukkassornas inkomster, fördelade på olika inkomstposter åren 1911 och 1912.

[1] Jämlikt 9 § av lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 äger sjukkassa i sina stadgar upptaga en bestämmelse, som medgiver medlems make (maka) rätt att tillhöra kassan endast för beredande av begravningshjälp. Samma rätt förefinnes ock i fråga om sådana medlemmar av sjukkassa som hava uppburit all den sjukhjälp, vartill de enligt stadgarna äro berättigade.

Inkomster åren 1911 och 1912 inom registrerade sjukkassor

		Enl. 1891 års lag Kr.	Enl. 1910 års lag Kr.	Samtliga kassor Kr.
Regelbundna avgifter	1911	2 796 372·64	2 658 358·68	5 454 731·32
» »	1912	1 655 998·74	4 811 288·89	6 467 287·63
Utdebiterade bidrag	1911	390 104·25	644 588·09	1 034 692·34
» »	1912	267 699·10	172 985·67	440 684·77
Statsbidrag	1911	378 996·03	221 626·33	600 622·36
»	1912	253 109·13	600 427·06	853 536·19
Räntor	1911	366 461·64	169 664·27	536 125·91
»	1912	273 575·54	245 703·54	519 279·08
Kommunbidrag	1911	65 725·77	26 624·65	92 350·42
»	1912	42 448·61	82 160·40	124 609·01
Övriga inkomster	1911	362 730·13	189 286·48	552 016·61
» »	1912	252 585·11	328 525·47	581 110·58
	Summa 1911	**4 360 390**·46	**3 910 148**·50	**8 270 538**·96
	» 1912	**2 745 416**·23	**6 241 091**·03	**8 986 507**·26

Dessutom hava en del kassors medlemmar för sin sjukförsäkring direkt kommit i åtnjutande av ofta rätt avsevärda belopp utan att kassorna därvid tjänat som mellanhand. Dessa belopp hava utgjorts av bidrag till läkarvård och medicin samt vanligen erhållits av arbetsgivare. År 1911 uppgingo dessa bidrag till 223 350·68 kronor och år 1912 till 181 124·77 kronor.

Kassornas utgifter framgå av efterföljande tablå:

Utgifter åren 1911 och 1912 inom registrerade sjukkassor

		Enl. 1891 års lag Kr.	Enl. 1910 års lag Kr.	Samtliga kassor Kr.
Kontant sjukhjälp	1911	2 941 159·98	2 630 916·28	5 572 076·26
» »	1912	1 804 547·45	4 690 057·12	6 494 604·57
Begravningshjälp	1911	348 119·77	582 956·55	931 076·32
»	1912	222 757·76	488 545·30	711 303·06
Läkararvoden, medicin o. d.	1911	149 846·08	25 530·57	175 376·65
» » »	1912	107 422·16	104 173·66	211 595·82
Förvaltningskostnader	1911	391 604·58	368 386·96	759 991·49
»	1912	223 865·10	534 391·35	758 256·45
Övriga utgifter	1911	107 753·55	91 726·90	199 480·45
» »	1912	90 607·27	143 239·70	233 846·97
	Summa 1911	**3 938 483**·91	**3 699 517**·26	**7 638 001**·17
	» 1912	**2 449 199**·74	**5 960 407**·13	**8 409 606**·87

Till understöd av olika slag, d. v. s. utgifter av de trenne första kategorierna, har sålunda åtgått år 1911 87·5 % och år 1912 88·2 % av samtliga utgifter. Förvaltningskostnaderna och »övriga utgifter» hava dragit resp. 9·9 och 2·6 % år 1911 samt 9·0 och 2·8 % år 1912. Behållningen av de tvenne

årens verksamhet utgjorde resp. 632 537·79 kronor och 576 900·39 kronor. Härav kommo å de enligt den äldre lagen registrerade resp. 421 906·55 kronor och 296 216·49 kronor samt å de enligt den nya lagen registrerade resp. 210 631·24 kronor och 280 683·90 kronor.

Kassornas tillgångar och skulder framgå av efterföljande tvenne tablåer:

Registrerade sjukkassors tillgångar den 31 dec. 1911 och 1912

		Enl. 1891 års lag Kr.	Enl. 1910 års lag Kr.	Samtliga kassor Kr.
Kontant kassa	1911	276 165·80	114 917·81	391 083·61
» »	1912	186 949·90	204 694·40	391 644·30
Medel innestående i banker	1911	6 343 974·28	2 775 136·18	9 119 110·46
» » » »	1912	4 466 754·42	4 884 834·71	9 351 589·13
Fordringar mot revers	1911	1 048 169·78	228 416·10	1 276 585·88
» » »	1912	742 582·87	647 430·24	1 390 013·11
Obligationer och aktier	1911	224 496·30	44 505·50	269 001·80
» » »	1912	144 477·62	147 874·28	292 351·90
Medel, innestående hos arbetsgivare	1911	884 794·86	35 334·02	920 128·88
» » » »	1912	836 337·76	122 139·03	958 476·79
Fastigheter	1911	216 926·34	32 775·—	249 701·34
»	1912	161 774·37	41 528·25	203 302·62
Inventarier	1911	52 844·99	28 407·17	81 252·16
»	1912	28 226·38	62 977·89	91 204·27
Utestående medlemsavgifter	1911	21 025·25	11 382·49	32 407·74
» »	1912	14 147·48	29 896·58	44 044·06
Andra	1911	4 978·91	15 359·45	20 338·36
»	1912	745·90	19 693·39	20 439·29
	Summa 1911	**9 073 376**·51	**3 286 233**·72	**12 359 610**·23
	» 1912	**6 581 996**·70	**6 161 068**·77	**12 743 065**·47

Specifikation av registrerade sjukkassors skulder den 31 dec. 1911 och 1912.

		Enl. 1891 års lag Kr.	Enl. 1910 års lag Kr.	Samtliga kassor Kr.
Upptagna lån	1911	146 177·49	36 857·50	183 034·99
» »	1912	95 757·77	58 084·04	153 841·81
Förskotterat av kassören	1911	13 406·43	7 364·25	20 770·68
» » »	1912	8 759·42	9 326·79	18 086·21
Delägarnas garantimedel	1911	326 731·87	123 544·04	450 275·91
» »	1912	247 168·91	152 683·78	399 852·69
Oregl. utg. för året till deläg.	1911	10 256·83	2 168·17	12 425·—
» » » » » »	1912	9 150·10	10 737·76	19 887·86
Andra	1911	535·20	6 415·40	6 950·60
»	1912	1 422·14	10 683·78	12 105·92
	Summa 1911	**497 107**·82	**176 349**·86	**673 457**·18
	» 1912	**362 258**·34	**241 516**·15	**603 774**·49

Såsom härav framgår, utgjorde kassornas behållna tillgångar år 1911 11 686 153·05 kronor samt år 1912 12 139 290·98 kronor motsvarande resp. 18·61 och 19·28 kronor per medlem. Av denna behållning kommo år 1911 8 576 268·69 kronor eller 22·69 kronor per medlem och år 1912 6 219 738·36 kronor eller 25·28 kronor per medlem på kassor, som kvarstodo under den äldre lagen. På kassor, som registrerats enligt 1910 års lag, kommo resp. 3 109 884·36 kronor eller 12·45 kronor per medlem och 5 919 552·62 kronor eller 15·43 kronor per medlem.

Efterföljande redogörelse omfattar endast de sjukdomsfall, för vilka kassorna utbetalat kontant sjukhjälp samt beträffande antalet sjukdagar endast de dagar, för vilka kontant sjukhjälp uppburits.

För år 1911 hava rapporterats 171 206 sjukdomsfall med sammanlagt 4 074 967 sjukdagar, motsvarande 23·8 dagar per fall. År 1912 uppgick antalet fall till 184 218 med 4 339 466 sjukdagar eller 23·6 dagar per fall.

Fördelningen å olika slag av registrerade kassor framgår av efterföljande tablå:

År	Sjuk-kassor	Medlemmar (medeltal) Män	Kvinnor	Sjukdomsfall Män	Kvinnor	Understödsdagar Män	Kvinnor
Enl. 1891 års lag 1911	1 969	288 297	89 635	71 639	16 303	1 665 131	502 601
» 1910 » » »	247	179 605	70 263	64 896	18 368	1 398 357	508 878
» 1891 » » 1912	1 454	191 225	54 786	46 184	10 400	1 038 527	321 112
» 1910 » » »	609	270 498	113 096	99 630	28 004	2 179 191	800 636
Samtliga 1911	**2 216**	**467 902**	**159 898**	**136 535**	**34 671**	**3 063 488**	**1 011 479**
» 1912	**2 063**	**461 723**	**167 882**	**145 814**	**38 404**	**3 217 718**	**1 121 748**

Sjukdomsfrekvensen bland män och kvinnor inom kassor, registrerade enligt de tvenne lagarna, ter sig på följande sätt:

Antal sjukdomsfall på 100 medlemmar

	Män	Kvinnor	Tillsammans
Enl. 1891 års lag 1911	24·8	18·2	23·3
» » » » 1912	24·2	19·0	23·0
» 1910 » » 1911	36·1	26·1	33·3
» » » » 1912	36·8	24·8	33·3
Samtliga 1911	**29·2**	**21·7**	**27·3**
» 1912	**31·6**	**22·9**	**29·3**

På varje 100-tal manliga och kvinnliga medlemmar fördela sig sjukdagarna på följande sätt:

Antal sjukdagar på 100 medlemmar

	Män	Kvinnor	Tillsammans
Enl. 1891 års lag 1911	577·6	560·7	573·6
» » » » 1912	543·1	586·1	552·7
» 1910 » » 1911	778·6	724·2	763·3
» » » » 1912	805·6	707·9	776·8
Samtliga kassor 1911	**654·7**	**632·6**	**649·1**
» » 1912	**696·9**	**668·2**	**689·2**

Dessa siffror utvisa en högst betydande stegring, ända till c:a 40 %, i antalet understödsdagar per 100 medlemmar för enligt den nya lagen registrerade kassor i jämförelse med under den äldre lagen kvarstående. Anledningarna härtill äro flera; bl. a. bestämmelserna i den nya lagen att kassorna numera skola lämna sjukhjälp för alla dagar och icke blott för söckendagar, vartill kommer den bestämmelsen att karenstiden ej får överstiga 7 dagar samt understödstiden ej understiga 90 dagar per 12 månader samt ytterligare att genom olycksfall förorsakad sjukdom icke får undantagas från ersättning.

Antalet understödsdagar per sjukdomsfall är däremot lägre för enligt den nya lagen registrerade kassor än för de enligt 1891 års lag registrerade, såsom framgår av efterföljande sammanställning.

Antal understödsdagar per sjukdomsfall

		Män	Kvinnor	Tillsammans
Enl. 1891 års lag	1911	23·2	30·8	24·6
» » » »	1912	22·5	30·9	24·0
» 1910 » »	1911	21·5	27·7	22·9
» » » »	1912	21·9	28·6	23·3
Samtliga kassor	1911	**22·4**	**29·2**	**23·8**
» »	1912	**22·1**	**29·2**	**23·6**

Emellertid äro dessa siffror för åren 1911 och 1912 ganska osäkra på grund av kassors sammanslagning m. m. under övergångsåren, till dess de samtliga bliva registrerade enligt den nya lagen.

De utbetalade understödens storlek per sjukdomsfall och sjukdag framgår av nedanstående tablå som utvisar en väsentlig stegring i detta hänseende år 1912 för de kassor, vilka *hela* det nämnda året fungerat enligt den nya lagen.

Den kontanta sjukhjälpens fördelning

	Män	Kvinnor	Samtliga
Antal sjukdomsfall	71 525	20 594	92 119
» » per 100 medl.	40·3	29·8	37·4
» understödsdagar	1 526 526	583 266	2 109 792
» » per 100 medl.	860·7	844·6	856·2
» » » sjukd.-fall.	21·3	28·3	22·9
Kontant sjukhjälp per sjukdomsfall, kr.	—	—	36·10
» » » understödsdag, kr.	—	—	1·58

Olycksfall genom elektrisk ström under år 1914.

Enligt meddelande från elektriska inspektörerna hava under år 1914 så vitt bekant inom landet inträffat 65 olycksfall, vilka orsakats av elektrisk ström. Av dessa hava 10 fall medfört döden, 4 invaliditet samt de övriga 51 fallen övergående skador. 36 av de inträffade skadorna eller 55 % av hela antalet krävde en läketid av högst 30 dagar och voro sålunda av jämförelsevis lindrig beskaffenhet.

Efterföljande tabell utvisar antalet av de under senare åren inträffade olycksfallen:

	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
Med dödlig utgång . . .	5	6	6	7	14	7	13	15	10
Utan » » . . .	24	34	47	23	43	38	55	44	55
Summa	**29**	**40**	**53**	**30**	**57**	**45**	**68**	**59**	**65**

Med ett undantag hava samtliga olycksfall under år 1914 träffat personer, som i en eller annan egenskap varit anställda eller sysselsatta vid respektive anläggningar.

Fallen drabbade sålunda av utomstående: 1 fjortonårig gosse, genom beröring med en på marken för tillfället nedlagd ledningstråd, och av anläggningspersonal: 1 ingenjör och 36 maskinister, montörer o. d. mer eller mindre elektriskt sakkunniga, under normal skötsel av anläggningen (14 fall), under tillfälligt arbete å denna (14 fall), under rengöring (5 fall), i provrum (3 fall), under andra förhållanden (1 fall); samt 27 personer tillhörande andra yrken, under normal användning av förbrukningsapparater (lampa, motor etc. 12 fall), under tillfälligt arbete å anläggningen (8 fall) eller av annan anledning (7 fall).

I det följande beskrivas de olycksfall, som föranlett dödsfall eller invaliditet.

1. En maskinist vid en kraftstation råkade vid undersökning av ett fel att beröra en ledning bakom instrumenttavlan (1-fas 3 000 volt). Strömmen passerade från handen till knäet och medförde omedelbart döden. Den förolyckade, som var fullt sakkunnig, hade tydligen utfört denna undersökning under allt för riskabla förhållanden.

2. En elektriker vid ett bruk råkade beröra en högspänningsledning (3-fas 20 000 volt) i brukets transformatorshus och avled troligen omedelbart. Den största försiktighet kräves vid arbete eller vistelse i högspänningsrum.

3. En maskinist vid ett kraftverks omformarstation ämnade företaga en rengöring å en del av ställverket (3-fas 3 000 volt). För ändamålet avskilde han denna del från de spänningsförande ledningarna, men glömde därvid att bryta en frånskiljare. Han vidrörde med ena handen en ledning, med den andra troligen järnstativet och avled omedelbart. Jordförbindning och kortslutning hade, som alltid vid arbete å högspänningsledningar, bort företagas.

4. En hjälpmontör företog i ett transformatorshus rengöring under en ledning (3-fas 33 000 volt) och råkade därvid beröra denna. Han nedstörtade från en höjd av 7 meter till en undre våning, erhöll svåra skador och avled samma dag. Rengöring bör icke företagas invid spänningsförande ledning.

5. En hjälpmontör vid ett kraftverk hade beordrats att nedtaga ett ledningssnöre, som var anslutet till en spänningsförande ledning (3-fas 380 volt). Han utförde arbetet stående på en jordförbunden järntrappa och sökte med en tång avklippa en ledningstråd i sänder (för att undvika kortslutning). Han påträffades efter några minuter död. Fallet utgör ett nytt bevis för farligheten hos växelström av 380 volts spänning.

6. Föreståndaren för en transformatorstation skulle, efter ett utfört reparationsarbete å byggnaden, rengöra väggenomföringarna för de utgående ledningarna. Efter att hava avtorkat 6 genomföringar för spänningslösa trådar berörde han av misstag även en genomföring för en bredvidliggande spänningsförande tråd (3-fas 50 000 volt) och störtade till marken från 20 meters höjd. Fallet visar, hurusom ständig vaksamhet kräves av en person på ifrågavarande post.

7. En montör vid ett kraftverk råkade under arbete å en fördelningskiosk i ett ledningsnät för 3-fas 380 volt beröra ledningarna och dödades omedelbart. Det inträffade utgör ett exempel till många föregående på den stora faran att handhava ledningar för 380 volts växelström.

8. Förste maskinisten vid ett elektricitetsverk skulle företaga ett arbete i en högspänningsstolpe (1-fas 2 000 volt). Luftledningen övergår i denna stolpe i jordkabel, och dämpspolar äro uppsatta i stolpens topp, omgivna av en plåtkåpa av betydliga dimensioner. Efter en stunds arbete föll maskinisten till marken och avled kort därefter utan att hava återfått medvetandet. Fallet är icke fullt utrett. Högspänningsledningens trådar hade kortslutits men icke jordförbundits. Dämpspolarnas plåtkåpa var icke jordförbunden. Ledningens smältmetaller voro uttagna. Maskinisten hade troligen med vänstra handen berört ett jordförbundet åskledarhorn. I denna hand funnos brännsår. Det återstår knappast annan förklaring än att högspänningsledningen och plåtkåpan uppladdats atmosfäriskt och att laddningen utjämnats genom maskinistens kropp och åskledarhornets jordlina. Ledningen hade bort jordförbindas före arbetets början.

9. En traverssköterare skulle under arbete å en travers (3-fas 380 volt) passera från dennas ena ända till den andra. Han gick därvid på traversbalken och fattade tag i kontakttrådarna för att stödja sig. Han hade kort förut haft kranen igång, men glömt att avstänga strömmen. Han dödades omedelbart. Vid denna strömart och spänning böra kontakttrådarna skyddas mot beröring. Särskild gångbana med räck bör finnas å traversen.

10. En gjutare vid ett järnverk, som för tillfället tjänstgjorde som traverssköterare, hade av någon anledning gått upp på traversens ena tvärbalk och gripit tag i kontakttrådarna. Då strömmen avbröts, föll han till golvet och avled omedelbart. (Jämför närmast föregående fall.)

11. En arbetare skulle sopa golvet i ett transformatorshus (3-fas 33 000 volt). Han råkade därvid beröra en ledning, och det är sannolikt, att han då ryggade tillbaka och med borstskaftet åstadkom kortslutning mellan 2 ledningar. (Invaliditet 30 %).

12. En arbetare, som var sysselsatt med tjärning av taket å ett transformatorshus fattades av den mycket hårda blåsten och nedföll på högspänningsledningen (3-fas 40 000 volt) och därifrån på marken. (Invaliditet tillsvidare 50 %).

13. En ingenjör, som hade att inspektera en kraftledning, besteg för ändamålet en järnstolpe och råkade därvid komma alltför nära ledningen. Strömmen passerade från ryggen till händerna och den skadade föll sanslös till marken. (Invaliditeten ej känd).

14. En lågspänningsledning (3-fas 380 volt) hade på grund av pågående arbete nedlagts på marken. Ledningen bestod av en isolerad fas och en blank nolltråd, som var jordförbunden vid utgångspunkten. Nolltråden avbröts med eller utan avsikt av den skadade själv, vilket hade till följd att belysningen släcktes och tråden antog spänning. Svåra brännskador uppkommo i händerna. (Invaliditet $33^1/_3$ %).

Kortare meddelanden.

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna åtta månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 131 265 (127 945 under motsvarande tid år 1914). Under samma tid hava 7 717 olycksfall anmälts till anstalten (6 926 år 1914). Till begravningshjälp för 40 dödsfall har utanordnats 2 400 kronor (år 1914 för 44 dödsfall 2 700 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 274 073 kronor (253 380 år 1914) samt för sjukhjälpsersättningar 226 447 kronor (204 117 år 1914) tillsammans 502 920 kronor (460 197 år 1914). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 61 (39 år 1914). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 258 fall (299 år 1914), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 592 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under juli och augusti 1915. Efterfrågan på manlig arbetskraft var fortfarande större än tillgången, särskilt inom de yrken, som voro sysselsatta med tillverkning av krigsförnödenheter, med den påföljd, att ytterst ringa arbetslöshet var rådande. En avsevärd omsättning av arbetskraft ägde rum inom industrier, som olika starkt berördes av kriget, och kvinnlig arbetskraft fortfor att i allt större utsträckning ersätta den brist, som uppstått genom värvningarna.

Inom kolgruvedriften rådde fortfarande stor livaktighet, och bristen på arbetskraft föranledde en ökning av arbetstiden. Det genomsnittliga antalet dagar per vecka, under vilka gruvorna voro i arbete, var sålunda under augusti det högsta, som rapporterats för denna månad under de senaste 20 åren. Järn- och stålverken hade god sysselsättning och maskin- och skeppsbyggnadsindustrien arbetade alltjämt under högtryck med övertidsarbete i stor utsträckning. Järnblecksindustrien företedde under juli någon förbättring och förändrades föga under augusti. De övriga metallindustrierna voro särdeles livaktiga, särskilt på grund av beställningar för statens räkning. Textilindustrierna undergingo föga förändring. God arbetstillgång rådde sålunda fortfarande inom ylle- och trikåvaruindustrierna, under det att någon nedgång gjorde sig gällande inom linneindustrien. Sko-, läder- och konfektionsindustrierna hade full sysselsättning både med arméleveranser och annat arbete. Beställnings- och damskrädderierna företedde en med säsongen sammanhängande nedgång. Byggnadsverksamheten var alltjämt mycket begränsad, men antalet arbetslösa inom yrket var dock ringa, beroende på värvningar och överflyttningar till andra industrier. Tegelindustrien företedde föga förändring. Möbelindustrierna kännetecknades av någon nedgång, men arbetstillgången var fortfarande god för sågverksarbetare, vagnmakare och tunnbindare. Arbetstillgången för pappersbruksarbetare och bokbindare undergick en ytterligare förbättring, likaledes förbättrades läget inom glas- och lervaruindustrierna. Näringsämnesindustrien var särdeles livaktig med övertidsarbete i stor utsträckning. Fiskeriet led svårt avbräck av kriget, men de inom yrket sysselsatta funno vanligen annat arbete. Skördearbetet försvårades under juli av brist på arbetskraft, men pågick i augusti under gynnsamma förhållanden, i det bristen på manlig arbetskraft ersattes genom anställande av kvinnor. Hamnarbetare hade fortfarande mycket goda arbetstillfällen, utom vid några hamnar på ostkusten, och tillgången på sjömän för handelsflottan motsvarade under augusti för första gången på flera månader efterfrågan.

För juli månads vidkommande påverkas jämförelser med läget motsvarande tid föregående år i hög grad av de speciella av kriget framkallade förhållandena. Inom järn- och stål-, maskin-, skeppsbyggnads-, ylle-, trikåvaru-, sko-, läder-, konfektions- och näringsämnesindustrierna var

arbetstillgången betydligt bättre på grund av arméleveranser. Inom gruvdriften och byggnadsindustrien bedrevs arbetet med minskade arbetsstyrkor. Antalet inom textilindustrierna anställda företedde en nedgång, men genomsnittsförtjänsten var, utom inom linneindustrien, högre än under juli 1914. Även inom lervaru-, glas-, tegel- och cementindustrierna hade lönerna under året stigit. I jämförelse med motsvarande månad 1914, då flera industrier för en kort tid desorganiserades genom krigsutbrottet, visade arbetsmarknaden under augusti 1915 en märkbar allmän förbättring.

Fackorganisationer med 913 566 medlemmar rapporterade 8 287 eller 0·9 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av juli mot 1·0 % vid slutet av juni 1915 samt 2·8 % vid utgången av juli 1914, och fackorganisationer med 927 237 medlemmar rapporterade 9 140 eller 1·0 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av augusti 1915 mot 7·1 % vid slutet av augusti 1914.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under juli 1915. Situationen på arbetsmarknaden undergick under juli ingen väsentlig förändring. Med hänsyn till de genom kriget skapade svårigheterna kunde läget inom de flesta industrier betraktas som fullt tillfredsställande. Inom en del yrken, exempelvis beklädnadsindustrien, förmärktes liksom under juni månad en avmattning på grund av sommarsäsongen.

Bäst sysselsatta voro fortfarande de industrier, som medel- eller omedelbart arbetade för krigsändamål, i första rummet gruvdriften samt järn- och metallindustrierna, de flesta grenar av närings- och njutningsämnesindustrien, vissa branscher inom beklädnadsindustrien, fabrikationen av optiska glas samt de yrken, inom vilka tillverkas emballage för varor, som utsändas till arméerna. Mycket stor olikformighet beträffande arbetstillgången inom olika grenar av samma yrke framträdde särskilt inom den kemiska och textilindustrierna. Ett rykte, att förbud mot tillverkning av vissa bomullsvävnader skulle utfärdas, verkade snarare uppdrivande än förlamande på verksamheten inom textilindustrien. Avgjort mindre god arbetstillgång rådde blott inom ett fåtal industrigrenar, såsom inom byggnadsverksamheten och kalibrytningen.

Av 983 425 redovisade medlemmar av de tyska fackförbunden voro i juli 26 121 eller 2·7 % arbetslösa mot 2·5 % under närmast föregående månad och 2·7 % i juli 1914. Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 98 arbetssökande under juli mot 96 i juni och 158 i juli 1914 samt på 100 lediga platser för kvinnor 165 arbetssökande i juli mot 157 i juni och 99 i juli 1914.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring. —

Invandringen till Nordamerikas Förenta Stater. Immigrationen har på sista tiden åter börjat visa en långsam ökning. I mars tillätos 26 335, i april 31 765, i maj 32 363 personer invandra. Under samma månader förra året, alltså före krigets utbrott, utgjorde motsvarande siffror 108 923, 142 207 och 126 848. Av de i maj immigrerade voro 5 399 okvalificerade arbetare, 1 958 lantarbetare, 595 handelsbiträden, 488 timmermän och snickare, 284 sjömän, 202 skräddare o. s. v. Med avseende på nationaliteten utgjorde italienarna allt fortfarande det största antalet, nämligen 4 932.

— Arbetsförmedling. —

Rekrytanställning genom den offentliga arbetsförmedlingen. Med anledning av en av byråchefen i socialstyrelsen Gunnar Huss hos civilministern gjord framställning om vidtagande av vissa åtgärder för främjande av rekryteringen till armén och marinen hade, såsom förut meddelats (Soc. Medd. 1915, sid. 900), Kungl. Maj:t, i vad angår marinen, bl. a. beslutat att för annonsering innevarande år till rekryteringens befrämjande ställa ett belopp av 1 500 kronor till socialstyrelsens förfogande.

Kungl. Maj:t har sedermera utfärdat särskilda föreskrifter jämväl beträffande rekryteringen vid armén. Sålunda skall chefen för varje truppförband för undvikande av konkurrens mellan de olika underavdelningarna vid truppförbanden beordra lämplig personal att för truppförbandet i dess helhet handlägga rekryteringsärendena samt under chefen förvalta och redovisa rekryteringsmedlen. Den offentliga arbetsförmedlingen skall i största möjliga utsträckning anlitas för rekryteringen, på det att omkostnaderna för densamma må nedbringas och bidraget därigenom så mycket som möjligt komma manskapet till godo i form av ökad lega. Uppgifter angående vakanserna vid truppförbanden skola från dessa insändas till socialstyrelsen enligt de anvisningar, som styrelsen lämnar. I samband med omförmälda föreskrifter har Kungl. Maj:t för annonsering under innevarande år till befrämjande av arméns rekrytering ställt ett anslag på 1 500 kronor till styrelsens disposition.

Paritetisk arbetsförmedling i Frankrike. Tanken på paritetisk arbetsförmedling, som flertalet franska fackorganisationer tidigare av principiella skäl bestämt motsatt sig, har på senaste tiden gjort snabba framsteg. Sålunda hava nyligen bageriarbetarnas och servitörernas fackföreningar i Paris föreslagit sina arbetsgivarorganisationer att gemensamt med kommunerna öppna sådana. Vidare har ett särskilt statsunderstöd beviljats för ändamålet. I alla departement skola genom yrkesdomstolarna bildas paritetiska förvaltningsnämnder för en platsanvisnings- och arbetsstatistisk byrå i varje. Den första byrån av detta slag skall inom den närmaste tiden öppnas i Paris.

— Arbets- och löneförhållanden m. m. —

Dyrtidshjälp i Danmark. De danska järnvägs-, post-, telegraf- och tulltjänstemännen samt folkskollärarna hava under sommaren av riksdagen beviljats ett dyrtidstillägg en gång för alla, graderat efter storleken av den årliga inkomsten från stat och kommun och privat inkomst, överstigande 300 kr., samt efter civilstånd och antalet barn, på sätt som framgår av efterföljande sammanställning, avseende löntagare bosatta i städer och andra samhällen med minst 2 000 invånare; på landsbygden hava löneklasserna satts 150 kronor lägre.

Årsinkomst	Ogifta	Gifta	För varje barn under 15 år	Maximum av dyrtidshjälpen i % av årslönen
högst 1 350 kr.	50 kr.	75 kr.	25 kr.	16·0
1 350—1 550 »	—	50 »	25 »	13·0
1 550—1 750 »	—	25 »	25 »	10·0
1 750—1 950 »	—	—	25 »	7·0
1 950—2 150 »	—	—	25 »	5·0

Köpenhamns kommunalrepresentation har förelagts ett förslag till en tillfällig dyrtidshjälp åt kommunens tjänstemän och arbetare att utgå för varje barn under 15 år, dock för högst fem, i förhållande till årsinkomsten enligt följande grunder: årsinkomst ej överstigande 1 550 kr.: 50 kr; årsinkomst mellan 1 550 och 1 750 kr.: 40 kr.; mellan 1 750 och 2 800 kr.: 30 kr. Kommunens dyrtidshjälp beräknas uppgå till sammanlagt omkring 475 000 kr.

Dyrtidstillägg i England. Dels till följd av den betydligt förbättrade arbetstillgången, dels till följd av de ökade levnadsomkostnaderna hava sedan början av september 1914 en halv million arbetare mottagit löneförhöjningar och dyrtidstillägg uppgående till över 400 000 £ i veckan eller över 3 sh. per man. Dessa siffror inbegripa ej de tillägg, som beviljats jordbruksarbetare, sjömän, järnvägspersonal, polisen och statens tjänstemän, ej heller ingår däri ökad arbetsförtjänst på grund av övertidsarbete.

(Labour Gazette.)

Minderårigas jordbruksarbete i England. Jordbrukarnas önskningar att erhålla skolbarn till lantbruksarbete tillmötesgås allt mer. Redan under den förflutna vintern blevo, såsom den högsta skolmyndigheten meddelar, många barn befriade från skolbesöken för att kunna inträda i jordbrukets tjänst, nämligen under tiden 1 september 1914 till slutet av januari 1915: 54 gossar mellan 11 och 12 år, 885 gossar och 1 flicka mellan 12 och 13 år, 454 gossar och 24 flickor mellan 13 och 14 år.

Kvinnoarbetet i England. Den kooperativa personalens förbund i England har nyligen tagit ställning till kvinnoarbetsfrågan. På många platser hava nämligen de kooperativa företagen nödgats anställa kvinnor, men detta har i allmänhet skett mot betydligt lägre löner än för män. Förbundet fordrar nu, att kvinnor för en minimilön av 17 shillings skola få sysselsättas endast en månad. Om de efter provmånadens slut icke avskedas, skola de erhålla samma löner som männen, d. v. s. vid 21 års ålder ej under 26 shillings och vid 25 års ålder ej under 30 shillings i veckan. Vidare få de anställas endast för den tid kriget varar, och alla återvändande män skola återtagas på sina gamla platser, om de så önska. Slutligen måste alla kvinnliga arbetare ansluta sig till organisationen. På en del platser hava de kooperativa företagen vägrat godkänna dessa villkor, varför förbundet utfärdat strejkförklaringar.

Arbetslöner vid ammunitionstillverkningen i Kanada. Då den engelska regeringen gör allt större beställningar av ammunition i Kanada, fordra fackorganisationerna, att även här den i England vanliga löneklausulen bifogas respektive beställningskontrakt. Därigenom skulle de ifrågavarande firmorna nödgas betala de på platsen brukliga avtalsenliga lönerna, under det de nu ofta betala 10—30 proc. mindre.

Till grund för alla av offentliga myndigheter utlämnade arbeten gälla de på resp. platser vanliga lönesatserna, vilka tid efter annan fastställas av särskilda ämbetsmän. Sålunda utfärdades nyligen för staden Winnipeg följande löneskala:

	Timlön	Arbetstid per vecka
Murare	70 cents	44 timmar
Stenhuggare	67½ »	44 »
Stuckatörer	65 »	44 »
Marmorarbetare	55 »	44 »
Timmermän	55 »	44 »
Maskinister	60 »	60 »
Asbestarbetare	50 »	54 »
Järnblecksarbetare	45 »	54 »
Målare	45 »	54 »
Installatörer	55 »	44 »
Pannplåtslagare	50 »	54 »
Hjälparbetare	27½ »	60 »

— Levnadskostnader. —

Översikt av livsmedelprisernas förändring i Danmark under tiden augusti 1914—juli 1915. Den allmänna prisfördyring, som gjort sig gällande under det första krisåret, har träffat de skilda varuslagen med olika styrka. För olika slag av bröd kan sålunda prisförhöjningen beräknas till omkring 33 à 50 %, för mjöl, gryn och ärter till 75 %, för kött, fläsk och charkuterivaror till 33 à 50 %, för smör och margarin till 20 à 30 %. Priset på socker och flera av de viktigaste kolonialvarorna har icke undergått någon väsentlig förändring, och likaså hava de i konsumtionen allmännaste slagen av fisk och grönsaker knappast varit dyrare i år än föregående år med undantag av potatis.

Fördyringen, som för hushållningen i stort sett fortgått tämligen likformigt månad för månad, har icke samtidigt drabbat de skilda varuslagen. Bortsett från de panikpriser, som inträdde i

augusti 1914 på grund av en plötsligt stegrad efterfrågan, men som fingo en helt tillfällig karaktär och jämförelsevis snart försvunno, var det i första hand alla slags spannmålsprodukter, som stego i pris. Dessa prisstegringar hava för varugruppen i sin helhet antingen hållit sig konstanta eller ytterligare ökats. Något senare började prisfördyringen att utbreda sig till exportvarorna (såsom kött, fläsk, smör, ägg och ost) till följd av en ständigt växande utländsk efterfrågan. För sådana varor som smör och ägg, vilka alltid stiga i pris under höstmånaderna och falla under våren, märktes prisstegringen därav, att priserna under våren icke sjönko till den sedvanliga nivån och började att stiga tidigare än vanligt. Till följd av ökade fraktomkostnader och försvårad import hava vidare kol och koks drabbats av betydande prisförhöjningar, och slutligen hava även en del varor, som icke i och för sig kunna framställas med samma kostnader och i samma kvantiteter som eljest, tenderat att stiga i pris, därigenom att efterfrågan, då så många andra varor blivit oöverkomliga för stora lager av konsumenter, samlar sig kring dessa billigare varor och på så sätt bringar priserna i höjden. Efterföljande tabell avser att belysa prisrörelsen i huvudstaden för en del viktigare varuslag under de olika månaderna juli 1914—juli 1915. Som utgångspunkt äro julipriserna 1914 satta = 100 och de följande månadernas priser beräknade i förhållande därtill.

Varuslag	Juli 1914	Aug. 1914	Sept. 1914	Okt. 1914	Nov. 1914	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915
Rågbröd . . .	100	134	137	137	139	139	142	143	143	143	143	143	143
Vetemjöl . . .	100	127	113	113	113	113	113	118	121	121	124	127	130
Nötkött	100	100	100	100	100	100	100	104	105	112	125	141	149
Fläsk	100	100	100	110	110	110	120	122	126	[1] 136	[1] 136	[1] 136	[1] 136
Ägg, färska . .	100	100	112	150	175	185	199	171	136	110	115	123	140
Smör	100	107	98	114	118	122	127	125	115	117	117	118	122
Margarin . . .	100	105	111	116	116	116	116	116	116	130	130	130	130
Koks	100	—	120	120	120	128	132	147	176	176	176	184	217

I avsikt att belysa den roll, de olika utgiftsposterna spelat i avseende på de förhöjda levnadsomkostnaderna i ett köpenhamnshushåll med 2 000 kr. årsinkomst, har här nedan med ledning av de kvantitetstal, som framgått vid en år 1909 företagen undersökning av arbetarfamiljers budgeter, sammanställts å ena sidan den årliga utgiften för de skilda posterna, beräknad på grundval av julipriserna 1914, d. v. s. omedelbart före krisen, och å andra sidan motsvarande utgift efter julipriserna 1915.

Utgifter för	Enligt julipriserna		Utgifter för	Enligt julipriserna	
	1914	1915		1914	1915
	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
Kött och fläsk	234	328	Transport	950	1 219
Mejeriprodukter, ägg och margarin	290	377	Kläder, skodon, tvätt	270	297
Mjöl, gryn, bröd	186	255	Hyra	330	330
Fisk	30	30	Bränsle och lyse	100	130
Potatis, grönsaker, frukt	54	65	Läkare, skatter o. d.	210	210
Socker, kryddor, öl m. m. . . .	156	164	Övriga utgifter	140	140
Transport	950	1 219	Summa	**2 000**	**2 326**

[1] Maximipris.

Som härav framgår, har prisstegringen för livsmedel under här berörda period uppgått till 269 kr. eller c:a 30 % och för hela budgeten till 326 kr. eller 16 %, detta under förutsättning, att ingen ändring i konsumtionen och levnadsvanorna i övrigt under året vidtagits.

Övergången från julipriserna 1914 till julipriserna 1915 har ju emellertid icke inträtt på en gång utan gradvis månad för månad. I förhållande till julipriserna 1914 beräknas t. ex. priserna under oktober hava stigit med 7 %, under december med 8 %, under maj med 13 %, och i genomsnitt för hela året belöper sig fördyringen till något över 10 % för en köpenhamnsfamilj med 2 000 kr. årlig inkomst.

(Statistiske Efterretninger.)

Minuthandelspriser å livsmedel i England under tiden augusti 1914—juli 1915. Redan den 1 augusti 1914 inträdde en uppåtgående prisrörelse, men först den 4 augusti gjorde sig en märkbar allmän prisstegring gällande. Den 8 augusti belöpte sig förhöjningen till 15 à 16 %, men därefter började priserna på de flesta varuslag att åter sjunka och vid september månads ingång låg prisnivån c:a 10 % högre än före krigsutbrottet. Den motsvarande procentiska stegringen för de följande månaderna framgår av nedanstående översikt:

	%		%
September 1914	10	Mars 1915	24
Oktober »	12	April »	24
November »	13	Maj »	26
December »	16	Juni »	32
Januari 1915	18	1 Juli »	32 ½
Februari »	22	31 » »	34

Prisuppgifter hava inhämtats från mellan 500 och 600 rapportorter och avse följande varuslag: nöt- och fårkött (inhemskt och importerat), skinka, fisk, mjöl, bröd, te, socker, mjölk, smör, ost, margarin, ägg och potatis. En kort översikt av prisrörelsen å de skilda varuslagen under månaderna augusti 1914—juli 1915 lämnas här nedan.

Priserna på inhemskt nöt- och fårkött företedde endast ringa uppgång under de fem sista månaderna av 1914, belöpande sig till ej fullt 10 % i genomsnitt. Under den första delen av 1915 pågick en stadig prisstegring och vid början av maj uppgick höjningen till 20 %. Under maj inträdde en ytterligare prisstegring av omkring 14 %, men därefter har prisläget i det hela hållit sig oförändrat. På importerat nöt- och fårkött har den relativa prisförhöjningen under hela perioden varit högre än för inhemskt kött och uppgick vid juli månads slut för bättre kvaliteter till 40 % och för sämre delar av djuret till över 60 % i förhållande till julipriserna 1914.

Från slutet av augusti till början av maj växlade genomsnittspriset på skinka mellan 7 och 11 % över julipriset. Under maj inträdde en ytterligare stegring av 5 % och vid slutet av juli låg prisnivån ungefär 18 % högre än under motsvarande tid föregående år.

Intill den 1 december 1914 hade fiskpriserna stigit med ungefär 25 %, men en rad av senare prisförhöjningar hava resulterat i en genomsnittlig ökning av över 60 % vid slutet av juli 1915.

Mjöl och bröd hade vid årsskiftet stigit i pris med resp. 20 och 16 % sedan krigsutbrottet, men på nyåret började hastiga prisstegringar göra sig gällande och under första delen av mars belöpte sig höjningarna till resp. 47 och 36 %. Den uppåtgående prisrörelsen avstannade i mars, men under april vidtog den åter, och den 1 juni voro mjölpriserna nära 60 % och brödpriserna över 45 % högre än under juli månad 1914. Under juni och juli inträffade åter fallande priser och ett år efter krisens inträde var mjölet ungefär 45 % och brödet 40 % dyrare än motsvarande tid föregående år.

Te bibehölls vid oförändrat prisläge till dess i november en extra skatt (om 3 pence) pålades. Därefter har det undergått ständiga prisförhöjningar och till slutet av juli hade priset under ett år stigit med 30 %. Sockerpriserna fluktuerade avsevärt under de första krigsveckorna. Den 1 oktober gick den relativa stegringen upp till ej mindre än 80 % över julipriserna för att sedan sjunka till 68 % i början av december, och har priset sedan dess hållit sig ungefär vid samma nivå.

Mjölkpriset ökades så småningom och var vid början av mars 1915 c:a 10 % högre än under juli 1914 och hade till slutet av juli 1915 stigit med ytterligare 1 %. Genomsnittspriserna på

smör och ost voro i början av december c:a 8 % högre än under juli, men sedan den 1 februari hade höjningen stigit till 16 %. Smöret bibehölls ungefär oförändrat vid detta prisläge under de följande månaderna ända till början av juli, då en ny prisförhöjning inträdde om c:a 3 %. Ostpriserna däremot sköto snabbt i höjden och voro den 1 juli nära 1/5 högre än motsvarande tid 1914. Med undantag av de två första månaderna har margarinpriset under här ifrågavarande period hållit sig oförändrat 4 à 5 % högre än det normala.

Äggpriserna stego oavbrutet från juli till december 1914, och stegringen under denna tid belöpte sig till nära 70 %. Sedan undergingo de en sänkning till början av maj 1915, då priserna voro ungefär lika med julipriserna 1914. I slutet av juli 1915 var äggpriset i genomsnitt en fjärdedel högre än under juli 1914.

Potatispriset var lägst under oktober och november 1914. Från mars till juni 1915 var priset i stort sett detsamma som i slutet av juli 1914. Till följd av senare skörd var priset vid juli månads utgång 1915 c:a 25 % högre än ett år tidigare.

Nedanstående tabell utvisar den procentiska stegringen dels i större, dels i mindre städer för ovan berörda varuslag av priserna vid slutet av juli 1915 i förhållande till priserna omedelbart före krigsutbrottet.

Varuslag	Ökning sedan juli 1914	
	Större städer	Mindre städer
	%	%
Nötkött, inhemskt	44	40
» importerat	60	52
Fårkött, inhemskt	39	33
» importerat	56	49
Skinka	20	15
Fisk	77	51
Mjöl	42	48
Bröd	40	37
Te	31	28
Socker	70	65
Mjölk	12	10
Smör	18	21
Ost	28	30
Margarin	5	4
Ägg, färska	28	24
Potatis	24	25

(Labour Gazette.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Augusti månad år 1915.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under augusti månad.

Översikt av verksamheten under *augusti* månad år 1915.

Augusti:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholms stad	2 488	2 016	1 704	2 522	1 973	1 089	**5 010**	**3 989**	**2 793**
Stockholms län	1 166	807	565	84	156	37	**1 250**	**963**	**602**
Uppsala län	713	717	474	256	323	193	**969**	**1 040**	**667**
Södermanlands län	880	830	603	328	361	167	**1 208**	**1 191**	**770**
Östergötlands län	1 540	1 150	801	924	722	408	**2 464**	**1 872**	**1 209**
Norrköping	694	383	344	365	321	174	**1 059**	**704**	**518**
Jönköpings län	363	323	193	221	191	112	**584**	**514**	**305**
Kronobergs län	39	31	12	107	101	53	**146**	**132**	**65**
Norra Kalmar län	105	106	51	86	102	46	**191**	**208**	**97**
Södra Kalmar län	118	80	66	91	72	48	**209**	**152**	**114**
Gottlands län	83	57	36	37	58	16	**120**	**115**	**52**
Blekinge län	551	232	187	398	250	159	**949**	**482**	**346**
Kristianstads län	454	408	340	388	269	191	**842**	**677**	**531**
Malmöhus län. Malmö	1 069	626	528	1 341	673	533	**2 410**	**1 299**	**1 061**
Malmöhus län. Lund	263	152	130	187	105	71	**450**	**257**	**201**
Malmöhus län. Landskrona	166	102	91	117	50	21	**283**	**152**	**112**
Malmöhus län. Hälsingborg	472	217	185	411	201	133	**883**	**418**	**318**
Malmöhus län. Ystad	129	45	37	153	79	54	**282**	**124**	**91**
Malmöhus län. Trälleborg	107	99	78	46	39	26	**153**	**138**	**104**
Malmöhus län. Eslöv	176	128	115	67	50	40	**243**	**178**	**155**
Malmöhus län. Skurup	94	74	68	53	46	34	**147**	**120**	**102**
Hallands län	187	210	129	156	139	106	**343**	**349**	**235**
Göteb. o. Bohus län	174	167	117	113	150	40	**287**	**317**	**157**
Göteborg	1 596	1 555	1 411	916	984	731	**2 512**	**2 539**	**2 142**
Älvsborgs län	200	164	59	22	56	16	**222**	**220**	**75**
Skaraborgs län	219	253	151	116	145	67	**335**	**398**	**218**
Värmlands län	106	119	83	117	194	83	**223**	**313**	**166**
Örebro län	441	545	307	330	335	171	**771**	**880**	**478**
Västmanlands län	666	586	341	346	426	212	**1 012**	**1 012**	**553**
Kopparbergs län	175	228	123	138	180	106	**313**	**408**	**229**
Gävle stad och län	297	275	215	184	80	66	**481**	**355**	**281**
Västernorrlands län	158	116	64	280	78	46	**438**	**194**	**110**
Jämtlands län	87	105	73	134	140	75	**221**	**245**	**148**
Västerbottens län	88	91	61	146	163	106	**234**	**254**	**167**
Norrbottens län	87	119	64	118	144	87	**205**	**263**	**151**
Tillsammans aug. 1915	**16 151**	**13 116**	**9 806**	**11 298**	**9 356**	**5 517**	**27 449**	**22 472**	**15 323**
» » 1914	16 564	11 685	9 032	10 579	8 789	5 191	27 143	20 474	14 223
» juli 1915	13 231	9 990	7 706	9 108	6 713	4 030	22 339	16 703	11 736

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—augusti.			
	Aug. 1914.	Juli 1915.	Aug. 1915.	Aug. 1914—aug. 1915.		Juli 1915—aug. 1915.		Hela antalet.		Ökn. (+) eller minskn. (—) 1914/1915.	
				Antal.	%.	Antal.	%.	1914.	1915.	Antal.	%.
Stockholms stad . .	2 205	2 603	*2 793*	+ 588	+ 27	+ 190	+ 7	16 154	19 866	+ 3 712	+ 23
Stockholms län . .	319	487	*602*	+ 283	+ 89	+ 115	+ 24	861	3 536	+ 2 675	+ 311
Uppsala län	714	251	*667*	— 47	— 7	+ 416	+ 166	2 762	3 059	+ 297	+ 11
Södermanlands län .	636	285	*770*	+ 134	+ 21	+ 485	+ 170	2 009	2 836	+ 827	+ 41
Östergötlands län .	1 137	572	*1 209*	+ 72	+ 6	+ 637	+ 111	4 726	5 595	+ 869	+ 18
Norrköping	440	355	*518*	+ 78	+ 18	+ 163	+ 46	2 988	3 305	+ 317	+ 11
Jönköpings län . .	241	224	*305*	+ 64	+ 27	+ 81	+ 36	1 378	1 828	+ 450	+ 33
Kronobergs län . .	74	63	*65*	— 9	— 12	+ 2	+ 3	371	517	+ 146	+ 39
Norra Kalmar län .	71	59	*97*	+ 26	+ 37	+ 38	+ 64	472	604	+ 132	+ 28
Södra Kalmar län .	114	88	*114*	± 0	± 0	+ 26	+ 30	826	864	+ 38	+ 5
Gottlands län [1] . .	—	33	*52*	—	—	+ 19	+ 58	—	154	—	—
Blekinge län . . .	300	296	*346*	+ 46	+ 15	+ 50	+ 17	2 210	2 803	+ 593	+ 27
Kristianstads län .	547	384	*531*	— 16	— 3	+ 147	+ 38	2 730	3 216	+ 486	+ 18
Malmöhus län. Malmö	1 054	792	*1 061*	+ 7	+ 1	+ 269	+ 34	8 415	7 810	— 605	— 7
Malmöhus län. Lund	371	97	*201*	— 170	— 46	+ 104	+ 107	1 431	1 172	— 259	— 18
Malmöhus län. Landskrona . .	143	60	*112*	— 31	— 22	+ 52	+ 87	720	763	+ 43	+ 6
Malmöhus län. Hälsingborg . .	373	260	*318*	— 55	— 15	+ 58	+ 22	2 625	2 533	— 92	— 4
Malmöhus län. Ystad	101	60	*91*	— 10	— 10	+ 31	+ 52	627	694	+ 67	+ 11
Malmöhus län. Trälleborg . . .	214	74	*104*	— 110	— 51	+ 30	+ 41	939	769	— 170	— 18
Malmöhus län. Eslöv	172	117	*155*	— 17	— 10	+ 38	+ 32	1 002	1 027	+ 25	+ 2
Malmöhus län. Skurup	90	56	*102*	+ 12	+ 13	+ 46	+ 82	481	506	+ 25	+ 5
Hallands län . . .	220	166	*235*	+ 15	+ 7	+ 69	+ 42	1 405	1 511	+ 106	+ 8
Götebo. o. Bohus län	186	194	*157*	— 29	— 16	— 37	— 19	1 188	1 504	+ 316	+ 27
Göteborg	1 777	2 002	*2 142*	+ 365	+ 21	+ 140	+ 7	13 924	16 382	+ 2 458	+ 18
Älvsborgs län . . .	—	82	*75*	—	—	— 7	— 9	—	726	—	—
Skaraborgs län . .	255	91	*218*	— 37	— 15	+ 127	+ 140	769	838	+ 69	+ 9
Värmlands län . . .	200	123	*166*	— 34	— 17	+ 43	+ 35	1 055	1 285	+ 230	+ 22
Örebro län	389	332	*478*	+ 89	+ 23	+ 146	+ 44	2 275	2 894	+ 619	+ 27
Västmanlands län .	765	476	*553*	— 212	— 28	+ 77	+ 16	2 713	3 138	+ 425	+ 16
Kopparbergs län . .	222	243	*229*	+ 7	+ 3	— 14	— 6	1 869	1 991	+ 122	+ 7
Gävle stad och län	165	207	*281*	+ 116	+ 70	+ 74	+ 36	1 294	2 031	+ 737	+ 57
Västernorrlands län	120	158	*110*	— 10	— 8	— 48	— 30	1 211	1 959	+ 748	+ 62
Jämtlands län . . .	215	169	*148*	— 67	— 31	— 21	— 12	1 086	1 168	+ 82	+ 8
Västerbottens län .	198	141	*167*	— 31	— 16	+ 26	+ 18	790	1 090	+ 300	+ 38
Norrbottens län . .	195	136	*151*	— 44	— 23	+ 15	+ 11	1 024	1 091	+ 67	+ 7
Tillsammans	**14 223**	**11 736**	**15 323**	**+ 1 100**	**+ 8**	**+ 3 587**	**+ 31**	**84 330**	**101 065**	**+ 16 735**	**+ 20**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	5 397	2 285	*4 777*	— 620	— 11	+ 2 492	+ 109	18 532	20 901	+ 2 369	+ 13
» övriga näringsgrenar	8 826	9 451	*10 546*	+ 1 720	+ 19	+ 1 095	+ 12	65 798	80 164	+ 14 366	+ 22

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 27 449 ansökningar om arbete, varav 16 151 av män och 11 298 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 22 472 lediga platser, nämligen 13 116 för män och 9 356 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 15 323, av vilka 9 806 besattes med män och 5 517 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 122 ansökningar om arbete, gentemot 134 ansökningar under näst föregående

[1] Anstalten började sin verksamhet den 1 april 1915.

månad och 133 under augusti 1914. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under augusti 68, gentemot 70 under föregående månad och 69 under augusti 1914.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. Flertalet anstalter framvisa något mindre resultat i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år. Vid en jämförelse med nästlidna månad hava däremot de flesta anstalterna att framvisa betydligt ökad omsättning. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med augusti 1914 till 1 100 eller 8 % (därav för jordbruket m. m. dock en minskning av 620 eller 11 % men för övriga näringsgrenar en ökning av 1 720 eller 19 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde ökningen 3 587 eller 31 % (därav för jordbruket m. m. 2 492 eller 109 % och för övriga näringsgrenar 1 095 eller 12 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Särskilt torde böra påpekas, att den förut synnerligen skarpa skillnaden mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft nu avsevärt minskats. Detta kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tidpunkt under föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Aug. 1914.	Juli 1915.	Aug. 1915.	Aug. 1914.	Juli 1915.	Aug. 1915.
Män	99	103	*111*	73	68	*70*
Kvinnor	72	61	*79*	46	45	*47*
Tillsammans	**95**	**95**	*105*	**69**	**64**	*66*
Övriga näringsgrenar.						
Män	196	145	*133*	83	81	*79*
Kvinnor	129	144	*127*	61	62	*61*
Tillsammans	**156**	**144**	*130*	**70**	**72**	*69*
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	142	132	*123*	77	77	*75*
Kvinnor	120	136	*121*	59	60	*59*
Tillsammans	**133**	**134**	*122*	**69**	**70**	*68*

Sveriges offentliga arbetsförmedling *augusti* 1915.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	6 659	5 999	4 195	981	1 245	582	**7 640**	**7 244**	**4 777**	105	66
II. Gruvdrift och malmförädling	48	285	153	—	—	—	**48**	**285**	**153**	17	54
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	505	327	240	7	—	—	**512**	**327**	**240**	157	73
B Metall- o. maskinindustri	803	561	347	23	30	22	**826**	**591**	**369**	140	63
C Trävaruindustri	273	357	215	9	7	5	**282**	**364**	**220**	77	60
D Byggnadsverksamhet	1 536	1 168	957	—	—	—	**1 536**	**1 168**	**957**	132	82
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	47	35	21	17	21	21	**64**	**56**	**42**	—	—
F Textilindustri	83	24	16	114	19	15	**197**	**43**	**31**	458	72
G Beklädnadsindustri	79	22	13	270	145	101	**349**	**167**	**114**	209	68
H Närings- och njutningsämnesindustri	600	125	86	1 574	188	120	**2 174**	**313**	**206**	695	66
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	62	48	44	28	22	18	**90**	**70**	**62**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	28	19	12	25	21	13	**53**	**40**	**25**	—	—
K Grafisk industri	43	17	15	5	4	2	**48**	**21**	**17**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	310	107	80	51	66	60	**361**	**173**	**140**	209	81
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	100	42	24	113	30	17	**213**	**72**	**41**	296	57
B Butiks- och magasinspersonal	383	325	249	299	91	53	**682**	**416**	**302**	164	73
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	78	91	66	671	871	503	**749**	**962**	**569**	78	59
D Landtransport	926	867	643	287	146	92	**1 213**	**1 013**	**735**	120	73
E Vattentransport	248	229	201	8	6	4	**256**	**235**	**205**	109	87
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	13	14	9	4	13	11	**17**	**27**	**20**	—	—
V. Husligt arbete	21	2	2	6 588	6 393	3 856	**6 609**	**6 395**	**3 858**	103	60
VI. Allmän och litterär verksamhet	29	27	20	58	29	17	**87**	**56**	**37**	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 277	2 425	2 198	166	9	5	**3 443**	**2 434**	**2 203**	141	91
Summa för aug. 1915	**16 151**	**13 116**	**9 806**	**11 298**	**9 356**	**5 517**	**27 449**	**22 472**	**15 323**	**122**	**68**
» » » 1914	16 564	11 685	9 032	10 579	8 789	5 191	27 143	20 474	14 223	133	69

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till tabellen å föregående sida.

I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Aug. 1914.	Juli 1915.	Aug. 1915.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	95	95	*105*
Metall- och maskinindustri	317	130	*140*
Trävaruindustri	360	63	*77*
Byggnadsverksamhet	131	112	*132*
Textilindustri	784	190	*458*
Beklädnadsindustri	278	205	*209*
Närings- och njutningsämnesindustri	177	714	*695*
Kontors- o. d. personal	703	306	*296*
Butiks- o. d. personal	220	188	*164*
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	112	70	*78*
Landtransport	147	187	*120*
Husligt arbete	114	111	*103*
Grovarbete	206	157	*141*

Flertalet ovanstående näringsgrupper utvisa, såsom av anförda relationstal framgår, alltjämt riklig tillgång på arbetskraft. I jämförelse med föregående månad har dock förbättring inträtt inom grupperna närings- och njutningsämnesindustri, för kontors-, butiks- o. d. personal samt inom grupperna landtransport, husligt arbete och grovarbete.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 113 platser för hushållerskor, 343 för hus- och barnjungfrur, 272 för kokerskor och köksor, 1 308 för ensamjungfrur samt 1 637 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurangrörelse anställdes 103 servitriser, 38 städerskor, 35 kokerskor, 297 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 48, i jordbruks- o. d. arbete 582. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 28, smeder och hovslagare 53, filare och bänkarbetare 46, maskinarbetare 50, sågverks- och brädgårdsarbetare 153, möbel- och finsnickare 28, jord-, beton- o. d. arbetare 222, murare 81, murarbetsmän och tegelbärare 200, byggnadssnickare och timmermän 268, måleriarbetare 90, handels- och lagerarbetare 161, springpojkar 348, kuskar och åkeriarbetare 95, stuveriarbetare 106, grovarbetare 2 184 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 100, tjänare på stat 1 708, tjänare i husbondes kost 1 138, tillfälliga arbetare 1 076, trädgårdspersonal 82, skogspersonal 81 samt diverse andra arbetare 10.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 101 platser, varav 1 698 manliga och 403 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 2 470, 2 097 och 373 samt under nästlidna månad resp. 1 398, 1 116 och 282. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *augusti* månad tillsatts utom resp. orter.

	Augusti 1915. Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Aug. 1914.	Juli 1915.
Stockholm stad	110	56	**166**	109	138
Stockholms län	49	1	**50**	27	54
Uppsala län	78	26	**104**	97	17
Södermanlands län	17	—	**17**	15	3
Östergötlands län	26	4	**30**	28	8
Norrköping	223	49	**272**	226	108
Jönköpings län	15	3	**18**	36	30
Kronobergs län	2	9	**11**	8	6
Norra Kalmar län	2	2	**4**	2	1
Södra Kalmar län	10	5	**15**	3	8
Gottlands län	30	6	**36**	—	26
Blekinge län	66	13	**79**	45	83
Kristianstads län	91	19	**110**	143	96
Malmöhus län. Malmö	156	51	**207**	350	112
Lund	73	10	**83**	221	27
Landskrona	62	4	**66**	105	24
Hälsingborg	130	14	**144**	157	95
Ystad	25	15	**40**	57	28
Trälleborg	53	14	**67**	132	28
Eslöv	104	15	**119**	145	68
Skurup	66	28	**94**	74	54
Hallands län	6	—	**6**	6	15
Göteb. o. Bohus län	57	—	**57**	19	32
Göteborg	198	28	**226**	382	264
Älvsborgs län	2	1	**3**	—	2
Skaraborgs län	—	1	**1**	1	—
Värmlands län	7	1	**8**	2	7
Örebro län	7	3	**10**	22	12
Västmanlands län	14	14	**28**	28	12
Kopparbergs län	5	1	**6**	8	5
Gävle stad och län	11	2	**13**	11	12
Västernorrlands län	3	3	**6**	10	8
Jämtlands län	—	3	**3**	1	10
Västerbottens län	—	2	**2**	—	5
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans aug. 1915	**1 698**	**403**	**2 101**	**2 470**	**1 398**
» » 1914	2 097	373	2 470	—	—
» juli 1915	1 116	282	1 398	—	—

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Stockholms län.			Uppsala län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**18**	**7**	**4**	**832**	**737**	**490**	**614**	**689**	**451**
Därav kvinnor	7	—	—	18	45	11	80	111	64
II. Gruvdrift och malmförädling	**—**	**19**	**19**	**1**	**1**	**1**	**—**	**—**	**—**
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**12**	**9**	**8**	**11**	**17**	**17**	**6**	**5**	**—**
Därav kvinnor	2	—	—						
B Metall- och maskinindustri	**247**	**167**	**98**	**18**	**8**	**4**	**7**	**9**	**5**
Därav kvinnor	15	28	21						
C Trävaruindustri	**32**	**33**	**26**	**13**	**19**	**17**	**5**	**6**	**2**
Därav kvinnor	1	—	—						
D Byggnadsverksamhet	**604**	**324**	**289**	**77**	**33**	**26**	**24**	**14**	**6**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**15**	**24**	**17**	**1**	**—**	**—**	**—**	**1**	**—**
Därav kvinnor	5	12	12						
F Textilindustri	**10**	**5**	**4**	**—**	**—**	**—**	**1**	**—**	**—**
Därav kvinnor	5	—	—						
G Beklädnadsindustri	**96**	**54**	**36**	**3**	**—**	**—**	**5**	**1**	**1**
Därav kvinnor	92	54	36						
H Närings- och njutningsämnesindustri	**872**	**62**	**54**	**11**	**4**	**—**	**4**	**8**	**1**
Därav kvinnor	754	46	42	1	—	—	—	5	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**16**	**5**	**3**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**
Därav kvinnor	10	5	3						
J Trämasse- och pappersindustri	**22**	**13**	**7**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**
Därav kvinnor	15	11	5						
K Grafisk industri	**19**	**1**	**1**	**4**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**
Därav kvinnor	4	1	1						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**57**	**32**	**23**	**6**	**5**	**4**	**3**	**1**	**—**
Därav kvinnor	2	3	2	—	1	1			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**120**	**44**	**22**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**
Därav kvinnor	73	23	11						
B Butiks- o. magasinspersonal.	**253**	**180**	**112**	**19**	**5**	**—**	**8**	**8**	**6**
Därav kvinnor	75	30	15	5	2	—	2	4	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**205**	**268**	**151**	**5**	**6**	**1**	**10**	**15**	**10**
Därav kvinnor	176	243	134	2	4	—	10	13	10
D Landtransport	**330**	**394**	**287**	**21**	**7**	**5**	**13**	**21**	**8**
Därav kvinnor	31	20	8	1	—	—	1	2	1
E Vattentransport	**30**	**46**	**44**	**4**	**3**	**1**	**8**	**7**	**7**
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**11**	**18**	**12**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**	**—**
Därav kvinnor	2	10	9						
V. Husligt arbete	**1 221**	**1 477**	**785**	**57**	**104**	**25**	**157**	**188**	**116**
Därav kvinnor	1 220	1 476	784	57	104	25	157	188	116
VI. Allmän och litterär verksamhet	**44**	**24**	**14**	**1**	**—**	**—**	**1**	**—**	**—**
Därav kvinnor	25	6	3				1	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**776**	**783**	**777**	**166**	**14**	**11**	**103**	**67**	**54**
Därav kvinnor	8	5	3				5	—	—
Summa för aug. månad år 1915	5 010	3 989	2 793	1 250	963	602	969	1 040	667
Därav kvinnor	2 522	1 973	1 089	84	156	37	256	323	193
» » » månad år 1914	4 540	3 059	2 205	598	545	319	1 199	1 034	714
Därav kvinnor	2 150	1 689	1 045	72	91	33	283	293	187

Södermanlands län.			Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			
			Norrköping.			Övriga anstalter.												
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
822	864	576	396	240	218	1 395	1 150	774	197	197	83	33	32	10	140	132	61	I.
116	156	79	9	24	13	217	202	126	18	41	9	6	9	4	19	27	9	
—	—	—	—	2	2	4	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
1	1	1	3	2	1	14	11	3	59	79	60	—	—	—	6	6	6	*A*
14	7	6	23	19	14	25	22	12	27	35	23	—	—	—	2	—	—	*B*
			—	1	1													
4	3	3	8	16	12	22	10	8	9	16	4	2	—	—	3	1	1	*C*
						—	1	—										
15	16	10	66	27	27	42	26	23	16	10	9	1	1	1	12	14	10	*D*
—	—	—	1	2	2	1	2	2	3	3	3	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	61	19	14	5	2	1	—	3	1	—	—	—	—	—	—	*F*
			32	13	10	2	1	1										
2	—	—	22	1	—	26	14	10	2	1	1	1	1	—	1	—	—	*G*
2	—	—	18	1	—	24	14	10				1	1	—	1	—	—	
1	5	1	49	14	10	60	15	5	7	4	3	4	2	1	1	1	—	*H*
—	5	1	21	10	9	30	9	3	4	2	1	3	1	—				
—	—	—	1	1	1	1	—	—	5	—	—	—	—	—	43	38	38	*I*
			—	1	1				2	—	—				8	8	8	
—	—	—	2	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	5	—	*J*
			—	1	—													
—	—	—	6	4	2	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			1	3	1													
44	5	4	4	4	3	2	4	2	4	3	1	—	—	—	7	6	5	*L*
14	1	1	1	—	—													
																		IV.
—	—	—	3	—	—	3	—	—	5	2	2	—	—	—	1	—	—	*A*
			1	—	—				2	1	1				1	—	—	
8	3	1	23	10	5	17	6	5	8	3	3	1	—	—	8	3	2	*B*
4	—	—	5	2	—	12	5	4	2	—	—				7	2	1	
6	6	4	15	41	28	31	39	23	19	20	18	10	19	6	12	16	15	*C*
6	5	3	14	39	26	30	38	22	16	14	12	8	16	5	9	15	14	
12	10	8	23	32	22	85	23	14	12	—	—	3	2	2	13	4	4	*D*
4	1	—	3	6	3	39	7	4							4	2	3	
5	4	4	19	6	5	4	24	22	1	—	—	—	—	—	—	1	—	*E*
1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
1	1	1				1	—	—										
180	190	81	115	216	108	556	443	237	176	133	89	89	73	44	128	120	59	V.
180	190	81	115	216	108	556	443	237	176	132	88	89	73	44	128	120	59	
1	1	—	4	2	2	3	5	4	1	1	1	—	1	—	—	—	—	VI.
1	1	—	3	1	1	2	2	1	1	1	1	—	1	—				
92	75	70	215	44	41	166	68	57	30	4	4	2	1	1	23	13	10	VII.
—	1	1	142	5	1	11	—	—										
1 208	1191	770	1 059	704	518	2 464	1 872	1 209	584	514	305	146	132	65	400	360	211	
328	361	167	365	321	174	924	722	408	221	191	112	107	101	53	177	174	94	
1 137	1059	636	1 218	615	440	2 331	1 719	1 137	481	452	241	125	114	74	482	335	185	
339	315	155	407	271	170	875	651	381	218	211	103	74	67	50	213	151	76	

Yrkesgrupper.	Gottlands län.			Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmö. Malmö.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	58	39	16	205	95	55	423	361	301	184	184	153
Därav kvinnor	5	12	2	51	27	12	91	71	39	16	22	19
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	45	45	15	20	14	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	2	15	15	143	15	15	17	21	12	—	1	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	17	3	2	3	3	—	62	43	17
Därav kvinnor										6	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	4	3	1	3	2	1	21	16	10
Därav kvinnor										8	5	5
D Byggnadsverksamhet	1	1	—	20	27	21	14	19	7	159	108	97
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	13	10
Därav kvinnor										1	9	9
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	14	—	—
Därav kvinnor										14	—	—
G Beklädnadsindustri	1	1	—	7	4	4	11	11	9	70	40	26
Därav kvinnor				4	4	4	10	11	9	59	36	23
H Närings- och njutningsämnesindustri	2	3	2	41	5	3	29	14	9	401	53	43
Därav kvinnor	—	1	—	21	3	1	17	9	5	267	40	31
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	6	4
Därav kvinnor										4	6	4
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1
Därav kvinnor										3	1	1
K Grafisk industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	1	1
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	4	—	—	23	21	20	1	1	1	110	51	50
Därav kvinnor				9	11	11				23	43	42
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	2	—	—	—	1	—	1	1	1	52	9	5
Därav kvinnor							1	1	1	31	4	3
B Butiks- och magasinspersonal	1	—	—	19	6	4	9	1	1	135	21	19
Därav kvinnor				12	2	1	9	1	1	96	11	9
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	8	7	1	35	25	18	34	31	23	56	44	32
Därav kvinnor	8	7	1	34	24	17	32	28	20	49	40	29
D Landtransport	4	1	1	35	18	10	8	6	3	237	118	80
Därav kvinnor				2	5	1	6	2	1	107	62	39
E Vattentransport	—	—	—	19	8	8	3	1	1	36	21	20
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	24	38	13	265	174	112	222	146	115	649	391	318
Därav kvinnor	24	38	13	265	174	112	222	146	115	649	391	318
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	—	1	1	8	3	1
Därav kvinnor										8	3	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	13	10	4	112	32	28	49	38	32	194	174	173
Summa för aug. månad år 1915	120	115	52	949	482	346	842	677	531	2 410	1 299	1 061
Därav kvinnor	37	58	16	398	250	159	388	269	191	1 341	673	533
» » » månad år 1914	—	—	—	801	435	300	832	700	547	2 525	1 320	1 054
Därav kvinnor	—	—	—	318	235	149	302	225	147	1 301	704	478

hus län.																	
Hälsingborg.			Övriga anstalter.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län. Göteborg.			Övriga anstalter.			Älvsborgs län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
138	117	100	593	520	418	122	125	77	98	159	110	63	73	27	26	54	10	I.
17	16	13	88	103	57	21	17	12	7	30	7	29	22	2	—	3	—	
4	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	65	50	1	—	—	II.
																		III.
10	6	6	17	15	13	11	1	—	69	42	39	82	2	2	10	1	5	*A*
									4	—	—							
24	10	8	40	21	14	6	15	8	187	114	91	3	2	—	31	23	18	*B*
									2	1	—							
6	3	—	7	7	3	2	12	2	47	73	65	—	—	—	2	—	—	*C*
									—	1	—							
73	35	30	46	32	26	11	31	22	108	223	206	6	11	8	76	38	7	*D*
26	1	1	3	—	—	2	—	—	6	8	6	—	—	—	—	1	1	*E*
11	—	—																
56	2	2	9	1	1	3	9	7	22	2	1	3	—	—	12	—	—	*F*
52	—	—	3	—	—	1	3	3	3	2	1	2	—	—				
8	1	1	12	3	3	2	4	3	28	13	5	—	—	—	1	—	—	*G*
7	1	1	7	3	3	1	—	—	17	8	4							
120	12	9	131	9	8	4	4	1	35	37	28	2	3	1	1	—	—	*H*
57	2	—	75	3	3	—	1	—	14	11	5	1	3	1				
1	6	5	—	—	—	—	—	—	17	10	9	—	—	—	—	3	1	*I*
									4	2	2							
3	—	—	1	—	—	1	—	—	12	16	15	—	—	—	—	—	—	*J*
2	—	—							4	8	7							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	14	13	—	—	—	—	—	—	*K*
9	2	2	4	1	1	1	—	—	29	9	9	—	—	—	4	2	1	*L*
1	—	—							—	2	2							
																		IV.
1	—	—	—	1	—	2	—	—	10	13	10	—	—	—	6	—	—	*A*
1	—	—							2	1	1				1	—	—	
8	10	9	6	2	1	6	8	6	97	125	108	3	2	2	1	1	1	*B*
4	2	1	4	—	—	3	1	1	27	20	10	3	1	1				
32	44	26	19	14	11	5	14	8	47	78	36	5	23	8	1	3	2	*C*
31	41	24	19	14	11	3	12	8	41	65	26	5	22	7	1	2	1	
81	26	20	74	31	30	30	12	10	98	187	153	11	2	1	5	2	—	*D*
34	8	7	22	3	3	8	2	2	4	12	10	6	—	—				
27	—	—	11	1	1	2	—	—	52	84	79	1	—	—	1	—	—	*E*
3	—	—																
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	6	—	—	—	1	—	—	*F*
									—	2	1							
191	131	87	425	243	169	119	100	77	782	818	655	65	102	29	19	51	15	V.
191	131	87	405	243	169	119	100	77	782	818	655	65	102	29	19	51	15	
—	—	—	—	1	1	—	4	4	12	1	—	2	1	1	1	—	—	VI.
						—	3	3	5	1	—	2	—	—	1	—	—	
65	12	12	160	67	65	14	10	10	746	506	498	41	31	28	23	41	14	VII.
883	418	318	1 558	969	765	343	349	235	2 512	2 539	2 142	287	317	157	222	220	75	
411	201	133	623	369	246	156	139	106	916	984	731	113	150	40	22	56	16	
968	468	373	1 690	1434	1091	366	340	220	2 451	2 333	1 777	348	345	186	—	—	—	
312	164	119	477	430	238	138	145	90	1 034	1 126	705	143	166	57	—	—	—	

Yrkesgrupper.	Skaraborgs län.			Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**218**	**269**	**149**	**80**	**101**	**68**	**280**	**312**	**178**	**546**	**545**	**320**
Därav kvinnor	18	47	14	9	24	7	39	46	15	75	133	51
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	**1**	**40**	**3**	**3**	**50**	**4**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	—	**5**	—	**4**	**9**	**4**	**11**	**30**	**5**	**4**	**3**	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**1**	—	—	**1**	**1**	—	**18**	**9**	**6**	**22**	**6**	—
C Trävaruindustri	—	—	—	**1**	**5**	**1**	—	**7**	—	**3**	**3**	—
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	**5**	**5**	**1**	**20**	**17**	**11**	**32**	**19**	**15**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**28**	**1**	—	**3**	**2**	**2**
Därav kvinnor							10	1	—	3	2	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	**14**	**6**	**1**	**2**	**1**	**1**	**7**	**10**	**2**	**9**	**13**	**5**
Därav kvinnor	14	6	1				3	5	2	8	9	4
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	**3**	**2**	—	—	—	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**1**	—	—	—	—	—	**11**	**14**	**5**	**9**	**3**	**2**
Därav kvinnor							—	5	1	1	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—	—	—	—
B Butiks- o. magasinspersonal	—	—	—	**1**	**1**	**1**	**12**	**6**	**3**	**10**	**3**	**2**
Därav kvinnor				1	1	1	6	1	—	6	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**2**	**3**	**1**	**13**	**13**	**8**	**14**	**31**	**12**	**23**	**36**	**19**
Därav kvinnor	1	2	—	13	13	8	12	26	8	22	35	19
D Landtransport	—	—	—	**2**	**4**	**2**	**19**	**30**	**19**	**21**	**18**	**11**
Därav kvinnor				1	1	1	8	7	5	2	4	3
E Vattentransport	—	—	—	**2**	**1**	—	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**83**	**90**	**52**	**93**	**154**	**66**	**250**	**241**	**138**	**228**	**239**	**130**
Därav kvinnor	83	90	52	93	154	66	250	241	138	228	239	130
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	**1**	—	**2**	**3**	**2**	**1**	**2**	**1**
Därav kvinnor				—	1	—	2	3	2	1	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**16**	**25**	**15**	**19**	**15**	**13**	**94**	**127**	**94**	**97**	**69**	**41**
Summa för aug. månad år 1915	**335**	**398**	**218**	**223**	**313**	**166**	**771**	**880**	**478**	**1 012**	**1 012**	**553**
Därav kvinnor	116	145	67	117	194	83	330	335	171	346	426	212
» » månad år 1914	437	415	255	280	299	200	885	696	389	1 257	1 042	765
Därav kvinnor	141	148	77	96	147	74	372	375	149	423	441	262

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
49	74	36	42	55	26	11	13	9	31	60	42	20	25	10	6	15	5	I.
9	21	4	2	4	2	3	2	1	4	15	6	4	9	2	3	6	2	
11	30	4	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	2	II.
																		III.
12	15	14	3	11	11	2	1	1	—	—	—	—	—	—	3	4	2	*A*
			1	—	—													
13	35	11	23	27	24	2	1	—	—	2	1	6	5	5	4	4	2	*B*
11	10	8	26	22	11	26	52	17	5	13	8	17	24	17	3	8	3	*C*
9	19	12	37	41	38	11	13	12	8	12	9	18	15	13	25	37	21	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
2	2	2	9	6	6	2	—	—	—	—	—	7	7	5	—	—	—	*G*
2	2	2	5	4	4	2	—	—				5	3	3				
12	4	3	94	6	6	258	11	7	1	4	—	1	1	1	1	2	1	*H*
4	3	2	73	1	1	205	9	7	1	3	—	1	1	1				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	*J*
			1	—	—													
—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
4	3	1	14	4	4	4	—	—	—	—	—	3	1	1	3	1	1	*L*
																		IV.
—	—	—	3	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
7	3	3	6	6	5	6	—	—	4	2	2	4	1	1	2	—	—	*B*
4	2	2	2	—	—	3	—	—	4	2	2	1	—	—	2	—	—	
19	28	21	6	10	9	16	21	21	55	48	25	19	29	13	27	30	19	*C*
14	24	17	6	9	8	16	20	20	52	47	24	16	27	12	25	26	17	
21	15	12	27	19	18	10	8	4	4	10	5	11	8	4	3	5	2	*D*
1	1	—	2	—	—				1	1	1							
—	—	—	16	6	2	3	2	2	—	—	—	—	—	—	11	20	9	*E*
						1	1	1							4	5	3	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
104	125	77	92	62	51	50	46	17	72	71	41	115	122	87	82	107	65	V.
104	125	77	92	62	51	50	46	17	72	71	41	115	122	87	82	107	65	
—	2	2	—	1	1	—	—	—	—	1	1	4	1	1	2	—	—	VI.
—	2	2							—	1	1	4	1	1	2	—	—	
39	43	23	78	76	67	36	26	20	37	22	14	8	14	8	29	27	19	VII.
313	408	229	481	355	281	438	194	110	221	245	148	234	254	167	205	263	151	
138	180	106	184	80	66	280	78	46	134	140	75	146	168	106	118	144	87	
491	306	222	481	226	165	272	237	120	317	315	215	356	269	198	275	362	195	
221	169	100	115	78	52	110	97	53	137	146	80	198	122	81	110	132	80	

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Arbetsmarknaden har under augusti månad ej undergått någon väsentlig förändring. Dock synes ytterligare förbättring hava inträtt sedan föregående månad, då antalet ansökningar om arbete utgjorde 134 mot 122 under den nu gångna månaden. Motsvarande siffra för augusti 1914 var 133.

Inom den mekaniska verkstadsindustrien råder alltjämt god arbetstillgång för yrkesskickliga arbetare. Från flera anstalter rapporteras brist å dylik arbetskraft inom hithörande yrkesgrenar, t. ex. från Göteborg å gjutare, nitare, grovplåtslagare och järnsvarare, från Malmö å järnsvarvare och maskinarbetare, från Hälsingborg å smeder och gjutare, från anstalterna i Södermanlands och Uppsala län å verktygs- och verkstadsarbetare o. s. v. Det å en del orter förefintliga överskottet av arbetskraft inom hithörande yrkesgrenar utgöres till övervägande del av icke yrkesskickligt folk.

Inom byggnadsindustrien arbetas ungefär i samma omfattning som förut. Antalet nya byggnadsföretag synes vara lägre än vanligt, vilket dock till någon del uppväges av en ovanligt livlig reparations- och ombyggnadsverksamhet. Under det att å en del orter brist å arbetskraft till hithörande yrken förefinnes, rapporteras åter från andra orter överflöd å dylik arbetskraft; dock synes arbetstillgången under månaden hava undergått någon minskning, speciellt för murare och timmermän.

För betong- och schaktningsarbetare samt bergsprängare har tillgången på arbete flerstädes varit dålig, med undantag för Gottland, delvis beroende på avslutande av större företag, t. ex. i Älvsborgs län, där vissa arbeten vid Trollhätte kanals ombyggnad fullbordats, delvis beroende på tillströmning av arbetssökande till orter, där större arbeten väntas bliva påbörjade, t. ex. i Gävleborgs län, där Ostkustbanebygget ännu ej igångsatts.

Inom vissa grenar av trävaruindustrien har arbetstillgången varit god. Sålunda rapporteras från ett flertal anstalter brist på arbetskraft inom möbelsnickeribranschen, och från norra Sverige och Göteborg klagas likaledes över otillräcklig tillgång på arbetskraft inom sågverks- och brädgårdsrörelsen. För skogsarbetare har jämväl arbetstillgången varit god.

Vid gruvor och järnbruk samt kalkbruk synes arbetstillgången fortfarande vara god.

Inom stenindustrien och tobaksindustrien är arbetsmarknaden alltjämt mycket tryckt. För arbetare tillhörande den förstnämnda industrien har dock en del arbetstillfällen stått till buds, t. ex. vid gruvor och järnbruk, men hava de ej räckt till att fylla behovet.

För kontors-, butiks- o. d. personal har arbetstillgången likaledes varit otillräcklig.

Inom jordbruket har arbetsmarknaden å de flesta orter varit god med brist på tillfälliga arbetare för skörden.

Livsmedelspriser under augusti månad 1915.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efter följande tabeller (sid. 1028—1033), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som för de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 1028—1029), så befinnas *prisstegringar* hava inträffat, i jämförelse med julipriserna, å 30 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas smör, ost, färska ägg, de olika slagen av kött, med undantag av färskt fårkött, fläsk, salt sill samt bränsle. *Prisnedgång* är att anteckna för 9 varuslag, bland annat potatis, ärter, gryn och kaffe. *Oförändrade* äro genomsnittsprisen å 16 varuslag, såsom mjölk, margarin, mjöl, rågbröd, socker, salt, svagdricka och fotogen.

En närmare granskning av fluktuationerna på de olika orterna (tab. sid. 1030—1033) giver, såsom förut i dessa månadsöversikter påpekats, vid handen, att kött och fläsk alltjämt äro betydligt billigare å orterna inom övre Norrland än i landets övriga delar, under det att i fråga om de flesta övriga varuslag den under de senaste månaderna allt tydligare framträdande tendensen till utjämning fortgått.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tab. å sid. 1027, där augustipriserna 1915 återgivas, jämförda med julipriserna 1915 och augustipriserna 1913 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under augusti 1915 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

*Mjölk*priset har under augusti stigit på åtskilliga orter över hela landet, ehuru det för samtliga orter beräknade genomsnittspriset ej undergått någon förändring. Sålunda har den oskummade mjölken varit underkastad en prisförhöjning av 3 öre i Västerås, av 2 öre i Stockholm, Visby och Östersund och av 1 öre på 8 olika rapportorter. Priserna å såväl mejeri- som landssmör hava under augusti månad undergått avsevärda prisförhöjningar, nämligen med resp. 16 och 13 öre per kg. Landssmör visade en fortgående tendens till stegring under hela månadens lopp med för varje vecka höjda priser, under det att för mejerismör en svag tendens till prisfall inträdde under sista veckan av augusti. Prisförhöjningen å de olika slagen av *ost* har under augusti fortgått med ungefär samma styrka som under föregående månad. Helfet ost har sålunda stigit med 11 öre, halvfet ost med 10 öre och skummjölksost med 6 öre per kg. För att motverka ytterligare prisstegring har numera exportförbud utfärdats att gälla från och med den 23 september. Prisrörelsen å *ägg* kännetecknades av en jämn stegring under de tre första veckorna av augusti med ett för tredje veckan noterat medelpris av 1·83 kr. per tjog, vilket pris sedan bibehölls oförändrat till månadens slut för att under september efterträdas av något fallande priser.

[1] Soc. Medd. 1915, sid. 178.

*Mjöl*priserna hava under augusti månad varit oförändrade, och under intryck härav hava ej heller *bröd*priserna att uppvisa annat än högst obetydliga variationer.

Den genomsnittliga prisstegringen under augusti å de olika slagen av *kött* har varit avgjort mindre framträdande än under någon av de närmast föregående månaderna, och färskt fårkött har till och med att uppvisa en nedgång av priset med 2 öre per kg. *Fläsk*, såväl färskt som salt, har däremot gått upp i pris i ungefär samma omfattning som föregående månad, nämligen med 11 öre per kg. Härvid är dock att märka, att prisstegringen på såväl kött som fläsk gjort sig gällande med olika styrka i skilda delar av landet. Särskilt hava många orter i södra och mellersta Sverige fått vidkännas en stegring vida över den beräknade genomsnittliga för samtliga rapportorter.

Å den i folkhushållet ojämförligt viktigaste *fisk*sorten, nämligen salt sill, har under augusti på grund av starkt minskad tillförsel och på världsmarknaden höjda priser en särdeles kraftig prisstegring ägt rum, i det genomsnittspriset från föregående månad stigit med ej mindre än 14 öre, från 48 till 62 öre per kg. från att under hela den föregående kristiden hava varit underkastad den jämförelsevis obetydliga ökningen av 3 öre per kg. Oförändrade eller obetydligt förhöjda priser hava dock noterats å åtskilliga orter. Särskilt gäller detta så gott som alla rapportorter i Dalarna och Norrland, där affärerna tydligen legat inne med större lager, som kunnat tillhandahållas allmänheten till de före den senaste prisstegringen gällande lägre priserna. Övriga fisksorter förete endast mindre prisvariationer utan utpräglad tendens i någondera riktningen.

Priset å *potatis* av årets skörd visade under augusti stark nedgång och under sista veckan av månaden var priset nere i 34 öre per 5 liter, vilket innebär en betydlig sänkning i jämförelse med motsvarande vecka föregående år, då den färska potatisen i genomsnitt betingade ett pris av 44 öre per 5 liter. — Å orterna inom övre Norrland noterades dock under månaden alltjämt priser, som lågo betydligt över det för samtliga rapportorter beräknade medelpriset.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, har under augusti priset på fotogen stigit med 1 à 2 öre per liter på åtskilliga orter, ehuru medelpriset ännu icke undergått någon förändring. Vedpriserna hava gått upp kraftigt å nästan samtliga rapportorter över hela landet, och kol- och kokspriserna hava alljämt fortsatt att gå i höjden. Från flera håll rapporteras brist å sistnämnda varuslag.

Kreaturspriserna i Stockholm, Malmö och Göteborg under månaderna juni—augusti redovisas i tabellen å sid. 1036—1037, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre orterna återfinnas å sid. 1034—1035.

Betraktar man sammandragstabellen för alla tre städerna, så befinnes för samtliga slag av nötkreatur och svin en särdeles kraftig uppgång hava under månaden ägt rum. Mindre betydande har prisstegringen å kalvar varit, och fårpriserna förete ingen förändring.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag.	Kvantitet.	Aug. 1915.	Juli 1915.	Aug. 1914.	Aug. 1913.	Höjning (+) eller sänkning (−) från aug. 1913 till aug. 1915.	Höjning (+) eller sänkning (−) från aug. 1914 till aug. 1915.
		öre.	öre.	öre.	öre.	%	%
Mjölk: oskummad	l.	16	16	15	14	+ 14·3	+ 6·7
handskummad	»	9	9	8	8	+ 12·5	+ 12·5
separerad	»	7	7	6	6	+ 16·7	+ 16·7
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	297	281	233	231	+ 28·6	+ 27·5
mat- (lands-)	»	265	252	214	212	+ 25·0	+ 23·8
Margarin, växt-	»	167	167	145	137	+ 21·9	+ 15·2
Ägg, färska	tjog.	181	172	135	143	+ 26·6	+ 34·1
Potatis: gammal	5 l.	35	41	35	29	+ 20·7	0
färsk	»	44	132	56	31	+ 41·9	— 21·4
Ärter, gula	kg.	58	59	33	31	+ 87·1	+ 75·8
Bruna bönor	»	71	70	50	46	+ 54·3	+ 42·0
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	43	43	36	31	+ 38·7	+ 19·4
råg-, svenskt, bästa sort	»	34	34	25	22	+ 54·5	+ 36·0
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	41	41	31	27	+ 51·9	+ 32·3
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	51	52	45	36	+ 41·7	+ 13·3
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	46	47	42	41	+ 12·2	+ 9·5
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	56	56	47	41	+ 36·6	+ 19·1
mjukt: limpa, söt	»	50	50	43	38	+ 31·6	+ 16·3
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	40	40	33	30	+ 33·3	+ 21·2
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	91	90	81	76	+ 19·7	+ 12·3
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	55	55	49	42	+ 31·0	+ 12·2
mjukt, billigaste sort, » » mjölk	»	69	68	63	60	+ 15·0	+ 9·5
Nötkött, färskt: stek	»	157	155	116	125	+ 25·6	+ 35·3
soppkött	»	135	132	95	102	+ 32·4	+ 42·1
Kalvkött, stek: gödkalv	»	165	164	128	133	+ 24·1	+ 28·9
spädkalv	»	92	90	68	72	+ 27·8	+ 35·3
Fårkött: färskt, stek	»	169	171	131	137	+ 23·4	+ 29·0
salt, svenskt	»	145	142	120	118	+ 22·9	+ 20·8
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	208	197	127	136	+ 52·9	+ 63·8
salt, svenskt	»	215	204	136	143	+ 50·3	+ 58·1
Sill, salt: fetsill	»	62	48	45	45	+ 37·8	+ 37·8
Kaffe (obränt), prima Santos	»	161	162	160	164	— 1·8	+ 0·6
Socker, bit-	»	66	66	66	67	— 1·5	0
Fotogen, Water White	l.	22	22	20	21	+ 4·8	+ 10·0
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn.	2960	2810	2700	2540	+ 16·5	+ 9·6
barr-, » »	»	2360	2250	2190	2060	+ 14.6	+ 7·8
Bränntorv	100 kg.	301	272	231	197	+ 52·8	+ 30·3
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	566	489	467	400	+ 41·5	+ 21·2
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	390	358	290	235	+ 66·0	+ 34·5
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	229	216	163	162	+ 41·4	+ 40·5
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	259	244	222	191	+ 35·6	+ 16·7

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, billigaste sort bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	*sill*	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
53	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
54	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
55	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
56	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185
57	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
58	eng. hushålls- (fyrkol)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Koks: gasverks- (okrossad)	»	—	112	106	126	139	134	130	132
60	eng. kamin- »	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1914 tre och för
orter samt för juni och juli 1915 en ort. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser pris-

(aug. 1914—aug. 1915) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1915 för 44 orter.

1912.	1913.	1914.	Aug. 1914	Sept. 1914.	Okt. 1914	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915	Febr. 1915.	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.	[10])Juli 1915	[10])Aug. 1915.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	**14**	**15**	15	15	15	15	15	15	15	16	16	16	16	16	16	1
8	**8**	**8**	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	2
6	**6**	**6**	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	3
237	**236**	**239**	233	235	253	257	268	275	264	266	269	275	277	281	297	4
214	**213**	**218**	214	217	232	239	245	244	238	244	249	254	255	252	265	5
156	**164**	**162**	161	160	160	162	164	166	169	171	173	177	184	195	206	6
115	**121**	**119**	119	117	119	119	121	122	125	127	128	135	138	145	155	7
51	**58**	**60**	61	59	58	59	63	63	68	66	71	71	70	81	87	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	**135**	**144**	145	149	156	157	158	158	166	173	174	171	167	167	167	11
161	**159**	**171**	135	149	208	247	270	261	226	188	150	155	160	172	181	12
139	**137**	**151**	[7]) 156	157	171	179	194	200	174	169	149	148	139	—	148	13
32	**28**	**30**	35	36	31	31	32	33	35	40	44	44	42	41	35	14
49	**46**	**80**	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	44	15
30	**31**	**35**	33	35	43	47	49	51	58	62	62	61	59	59	58	16
53	**48**	**49**	50	51	53	57	59	63	65	73	72	71	71	70	71	17
31	**31**	**33**	36	35	37	37	37	38	39	39	43	43	43	43	43	18
22	**22**	**23**	25	25	27	28	28	28	31	32	35	35	34	34	34	19
27	**27**	**29**	31	31	33	34	34	35	37	38	41	41	41	41	41	20
36	**36**	**42**	45	47	51	51	52	53	55	56	56	55	53	52	[5])51	21
40	**41**	**41**	42	42	42	43	43	44	45	46	47	47	46	47	46	22
41	**41**	**43**	47	46	47	47	47	48	51	53	55	56	56	56	56	23
38	**38**	**40**	43	42	44	44	44	44	45	46	48	49	50	50	50	24
29	**30**	**31**	33	32	32	32	32	34	35	36	38	39	39	40	40	25
76	**76**	**78**	81	81	81	82	82	83	84	87	89	91	90	90	91	26
45	**43**	**46**	49	48	49	50	49	47	50	51	53	55	55	55	55	27
61	**60**	**61**	63	63	64	64	64	63	65	66	68	68	69	68	69	28
111	**122**	**116**	116	113	109	107	109	116	118	120	127	135	148	155	157	29
91	**100**	**95**	95	92	88	87	89	96	100	100	106	115	127	132	135	30
123	**131**	**130**	128	127	125	126	130	136	136	139	145	150	159	164	165	31
65	**72**	**70**	68	67	67	67	70	73	74	75	79	84	88	90	92	32
124	**133**	**130**	131	125	117	117	121	133	138	144	153	158	168	171	169	33
105	**114**	**118**	120	117	114	114	115	120	124	126	133	134	138	142	145	34
—	**119**	**121**	—	[8]) 104	[8]) 113	111	120	130	137	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	35
123	**133**	**129**	127	126	126	127	131	141	146	155	171	179	188	197	208	36
129	**140**	**137**	136	134	135	137	140	149	154	160	177	183	194	204	215	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	**75**	**76**	76	75	76	74	76	80	82	84	77	71	73	77	79	39
—	**108**	**110**	113	111	109	105	109	115	114	116	103	98	110	116	120	40
32	**34**	**35**	42	39	37	37	35	34	32	32	34	38	34	49	50	41
36	**38**	**39**	38	38	41	43	43	40	37	36	36	37	39	42	41	42
—	**55**	**57**	58	58	57	56	58	61	60	61	59	57	58	61	61	43
77	**79**	**81**	82	81	80	80	82	85	83	83	81	80	83	90	89	44
41	**45**	[9]) **45**	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	45
25	**30**	**31**	32	31	30	30	30	31	30	30	31	31	32	32	34	46
52	**56**	**58**	60	60	60	59	60	61	61	62	63	65	68	69	74	47
—	**76**	**77**	78	78	78	77	78	79	80	80	81	81	82	85	91	48
176	**170**	**159**	160	159	160	160	161	161	161	161	161	161	162	162	161	49
72	**67**	**65**	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	50
—	—	**10**	10	10	10	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	51
6	**6**	**6**	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	52
17	**20**	**21**	20	21	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	53
2360	**2560**	**2630**	2700	2690	2690	2680	2680	2710	2720	2720	2740	2760	2780	2810	2960	54
1880	**2040**	**2110**	2190	2170	2170	2160	2160	2170	2150	2170	2180	2210	2220	2250	2360	55
187	**196**	**220**	231	240	241	241	243	260	266	263	251	254	261	272	301	56
397	**401**	**411**	467	445	427	422	421	430	443	447	449	454	468	489	566	57
—	**234**	**242**	290	264	255	251	257	269	291	317	327	333	341	358	390	58
155	**165**	**157**	163	161	163	162	164	167	172	173	184	186	205	216	229	59
177	**189**	**190**	222	206	193	193	194	199	208	213	221	221	231	244	259	60

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — aug. 1915 två orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för sept. 1914 två, för okt. 1914 tre uppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) Preliminära siffror.

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	3. Stockholm.	4. Södertälje.	5. Uppsala.	6. Nyköping.	7. Eskilstuna.	8. Linköping.	9. Norrköping.	10. Motala.
			Medelpris (öre).							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	19	18	14	16	15	16	15
2	handskummad	»	10	—	8	7	8	10	9	8
3	separerad	»	10	9	7	6	7	7	8	7
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	318	312	305	298	298	297	317	299
5	mat- (lands-)	»	287	290	264	280	266	265	289	272
6	Ost: helfet, okryddad	»	206	204	200	240	222	206	203	183
7	halvfet, »	»	169	170	156	147	163	153	160	130
8	skummjölks-, »	»	—	—	93	83	110	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	168	165	157	171	168	168	173	161
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	197	190	171	166	171	166	179	167
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	27	40	—	30	—	33	—	—
13	färsk	»	39	33	43	28	32	34	31	31
14	Ärter, gula	kg.	59	54	44	56	55	49	49	52
15	Bruna bönor	»	78	—	68	—	65	70	80	72
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	44	43	42	41	42	42	43	42
17	råg-, » » »	»	37	33	33	34	34	33	35	34
18	rågsikt-, » »	»	42	42	40	—	—	40	40	—
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	52	48	47	52	50	50	51	49
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	49	45	45	47	45	45	49	46
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	54	50	50	52	55	57	49	53
22	mjukt, limpa, söt	»	64	59	53	49	51	56	63	47
23	» » sur	»	60	50	39	51	—	48	40	41
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	111	96	95	101	78	88	92	—
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	73	54	52	52	63	54	49	52
26	ligaste sort } » » mjölk	»	86	70	65	62	73	67	64	97
27	Nötkött, färskt: stek	»	171	164	154	164	169	160	175	195
28	soppkött	»	146	133	138	132	145	149	160	152
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	185	200	153	192	172	179	176	197
30	spädkalv	»	133	62	79	90	95	105	—	119
31	Fårkött: färskt, stek	»	184	200	168	178	216	179	189	185
32	salt, svenskt	»	179	120	167	—	—	160	—	—
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	262	243	197	235	245	210	232	204
35	salt, svenskt »	»	255	250	203	220	245	223	237	200
36	*Fisk, färsk: abborre	»	102	95	77	56	71	79	70	80
37	gädda	»	159	129	108	117	128	128	125	123
38	sill	»	—	50	—	52	50	50	—	50
39	strömning	»	46	51	38	50	53	47	44	48
40	torsk	»	—	84	77	70	90	79	70	—
41	rödspotta (»spätta»)	»	91	91	84	100	97	80	91	80
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)[1]	»	56	73	66	68	66	71	80	63
43	strömming	»	43	50	35	—	—	—	—	45
44	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	79	76	79	73	—	80	85	74
45	» » » rundskuren	»	90	90	93	—	80	—	—	—
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	167	166	165	160	160	151	159	148
47	Socker, bit-	»	66	66	67	65	65	65	66	65
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	11	12	12	10	10
49	Svagdricka	l.	10	8	7	8	8	8	6	8
50	Fotogen, Water White	»	23	24	23	23	24	21	22	21
51	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	3900	3500	3300	3200	3220	2920	3470	2700
52	barr- }	»	3000	2500	2550	2200	2390	2550	2650	2000
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	400	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	600	575	590	650	650	—	600	500
55	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	375	—	—	450	410	450	400	408
56	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	220	265	230	200	—	265	235	217
57	engelsk kamin- » } hemkörd	»	250	—	—	—	250	—	265	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för *Uppsala* braxen 80 à 90 och tonfisk 80 à 150 öre; för *Norrköping* hälleflundra 150, kolja 70, sjötunga 90 à 100, tonfisk 100 öre; för *Halmstad* braxen 75, hälleflundra 140 à 150, kolja 40 à 75, lake 75, makrill 65, sik 125, prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) För alved har betalats ribbved 18·40 kr. per famn. — [4]) För klen björkved har under aug. betalats 26·00 och för klen barrved

11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	
Jönköping.	Växjö.	Kalmar.	Västervik.	Visby.	Karlskrona.	Kristianstad.	Malmö.	Lund.	Landskrona.	Hälsingborg.	Ystad.	Halmstad.	Göteborg.	Lysekil.	Vänersborg.	
Medelpris (öre).																
14	15	15	15	16	16	17	17	15	16	13	15	15	18	16	15	1
7	10	8	9	8	12	9	9	—	6	6	7	8	10	9	8	2
6	6	6	6	6	7	5	7	6	5	5	5	6	9	—	6	3
277	272	304	297	305	305	303	301	302	310	307	306	313	305	310	307	4
245	253	267	262	245	255	294	282	283	278	275	—	279	273	247	229	5
166	200	203	217	217	204	190	234	190	220	223	214	198	204	240	213	6
136	155	—	170	—	—	146	174	133	180	168	175	164	—	—	—	7
80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
177	163	170	168	173	161	168	163	155	166	168	165	170	170	170	168	9
170	157	162	158	159	156	191	188	164	175	189	168	176	176	159	165	10
—	—	—	—	—	—	146	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	—	12
28	43	29	33	36	40	51	43	38	38	32	35	32	33	29	30	13
63	58	58	57	54	70	62	62	62	67	69	70	60	61	70	53	14
75	—	80	72	66	76	—	—	—	90	88	78	—	100	—	75	15
43	43	43	43	44	46	42	45	46	44	44	44	44	42	43	43	16
35	33	33	35	31	35	32	39	35	38	34	33	33	32	33	38	17
41	42	42	42	—	44	41	42	43	—	43	42	42	40	39	40	18
52	47	53	50	56	49	57	53	54	55	54	55	52	47	50	50	19
48	44	42	43	48	49	45	51	47	47	49	55	42	43	49	43	20
57	59	62	60	43	58	70	62	62	69	69	70	58	54	64	64	21
51	42	44	45	38	47	37	26	40	42	41	40	40	51	43	52	22
39	37	35	—	31	36	31	20	28	31	30	30	34	34	36	—	23
102	88	84	86	87	85	82	81	—	89	96	80	85	81	75	93	24
57	44	53	47	41	—	75	57	—	—	—	—	—	52	49	57	25
67	58	71	70	53	71	77	57	60	68	59	74	71	57	61	61	26
154	147	156	150	149	151	146	180	193	162	157	165	163	163	150	150	27
143	128	139	117	136	139	136	155	157	158	147	150	146	143	130	134	28
155	154	143	134	147	161	149	180	200	180	165	163	160	155	160	151	29
82	89	92	83	—	98	94	120	125	109	96	90	111	95	82	67	30
161	154	155	142	154	153	179	—	200	195	191	155	164	183	150	180	31
—	—	150	128	142	139	178	—	—	190	—	—	—	—	—	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
200	200	219	190	206	217	243	221	215	218	227	215	210	205	200	210	34
200	—	220	180	210	216	254	256	233	237	239	250	218	220	200	247	35
80	85	77	55	100	63	82	95	88	75	75	123	95	121	—	61	36
122	114	147	99	150	102	110	144	138	135	119	142	128	147	—	85	37
—	—	—	—	—	—	—	73	—	41	56	32	70	—	30	35	38
39	45	64	38	30	33	24	—	—	—	—	28	50	59	—	—	39
59	64	75	65	67	28	42	60	58	47	53	50	46	53	30	50	40
83	82	100	—	103	100	83	106	99	105	94	125	84	105	60	84	41
65	80	80	55	78	83	58	76	65	68	76	75	79	41	75	57	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
78	—	77	78	74	90	—	—	—	—	68	60	78	63	73	73	44
—	—	—	—	—	100	—	100	—	85	100	85	97	—	—	—	45
154	155	160	150	178	160	163	169	162	169	167	170	157	162	160	150	46
66	67	67	67	68	67	66	67	66	65	66	66	66	65	65	65	47
12	10	8	12	12	8	10	6	10	10	10	11	8	7	12	10	48
6	7	6	6	6	8	6	6	5	6	6	5	7	9	9	7	49
20	22	22	22	26	21	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	50
2930	2110	2700	2600	[2]3600	2550	2520	3960	3190	3330	2930	3480	[2]2880	4100	3600	[3]3200	51
2270	1640	2100	1840	3100	—	1890	3390	3060	3190	2640	2140	2560	3500	3000	[4]2400	52
—	200	—	—	—	—	233	296	313	288	325	265	300	390	—	—	53
625	500	—	625	625	533	525	538	617	—	550	—	550	550	—	600	54
400	—	—	350	400	375	375	375	—	340	354	—	375	400	350	400	55
195	—	220	275	267	210	195	220	230	210	210	—	—	225	—	200	56
—	225	225	—	—	285	313	273	—	235	250	—	255	255	225	290	57

75 à 80, kolja 75 à 80, makrill 90 à 100, siklöja 100 à 110 och tonfisk 100 öre; för *Nyköping* sjötunga 125 och vitling 50 à 60 öre; för *Jönköping* kolja 70, sik 100 och tonfisk 70 öre; för *Lund* tonfisk tonfisk 100 à 110 och vitling 35 à 60 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »K.K.K.» ej förekommer, avser i Visby under aug. 31·50 kr. per famn. — [2]) I Halmstad har under aug. betalats för bokved 31·80 och för 22·00 kr. per famn.

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	27. Borås.	28. Tidaholm.	29. Karlstad.	30. Örebro.	31. Kopparberg.	32. Västerås.	33. Falun.	34. Domnarvet och Borlänge.
			Medelpris (öre).							
1	Mjölk: oskummad	l.	16	15	17	17	15	20	17	16
2	handskummad	»	9	8	8	9	—	11	9	8
3	separerad	»	6	6	8	7	7	9	8	7
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	314	281	288	288	296	296	289	302
5	mat- (lands-)	»	264	250	250	265	250	273	267	263
6	Ost: helfet, okryddad	»	202	182	197	195	200	210	197	200
7	halvfet, »	»	152	108	170	165	—	169	160	155
8	skummjölks-, »	»	80	78	—	90	100	75	—	60
9	Margarin, växt-	»	170	170	170	170	164	162	170	170
10	Ägg: svenska, färska	tjog	176	160	170	163	174	177	200	192
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	25	—	—	40	—	—	38	36
13	färsk	»	37	48	37	30	51	30	44	45
14	Ärter, gula	kg.	74	72	60	49	53	50	57	50
15	Bruna bönor	»	70	75	—	—	—	65	72	70
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	43	44	44	44	42	42	43	42
17	råg-, » » »	»	33	33	34	34	32	33	34	32
18	rågsikt-, » » »	»	40	44	44	42	41	38	40	38
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	53	57	50	50	50	48	50	50
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	50	44	45	41	42	42	45
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	60	55	52	48	47	48	50	48
22	mjukt, limpa, söt	»	54	44	56	50	50	48	55	53
23	» » sur	»	48	—	42	—	—	—	50	—
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	86	75	104	100	96	108	107	103
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	54	—	63	66	57	41	49	48
26	ligaste sort } » » mjölk	»	72	60	79	83	76	62	74	70
27	Nötkött, färskt: stek	»	191	178	145	163	152	165	165	160
28	soppkött	»	155	149	132	129	131	136	127	125
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	172	163	152	163	159	168	171	163
30	spädkalv	»	83	74	85	99	85	97	92	86
31	Fårkött: färskt, stek	»	196	170	165	171	174	211	181	163
32	salt, svenskt	»	—	130	160	—	180	120	130	150
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	207	196	216	230	200	226	216	198
35	salt, svenskt »	»	217	194	220	233	220	224	210	200
36	*Fisk, färsk: abborre	»	80	75	84	76	84	89	100	91
37	gädda	»	120	125	126	123	137	128	140	130
38	sill	»	53	50	50	55	—	30	—	—
39	strömming	»	49	40	51	51	—	40	40	40
40	torsk	»	45	70	65	60	70	76	66	63
41	rödspotta (»spätta»)	»	83	90	86	86	80	85	100	93
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)[2]	»	56	—	70	58	62	58	47	45
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	33	30
44	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	75	80	75	83	81	—	60	—
45	» » » rundskuren	»	—	—	—	115	—	76	89	88
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	153	160	160	155	160	154	161	160
47	Socker, bit-	»	66	65	67	66	65	63	65	64
48	Salt (matsalt)	»	10	10	12	12	12	11	10	10
49	Svagdricka	l.	8	6	8	7	6	8	7	6
50	Fotogen, Water White	»	20	24	23	23	24	22	24	24
51	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-	famn.	3010	2250	2980	3690	2520	3400	3180	3060
52	barr- } famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2390	1640	2270	2840	1760	2430	—	—
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	588	475	—	600	475	—	600	675
55	eng. hushålls (fyrkol) } körd	»	425	325	—	400	—	—	—	—
56	Koks: gasverks- (okrossad)	»	—	—	—	213	238	—	—	—
57	eng. kamin- »	»	273	225	250	275	—	275	—	250

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för *Örebro* tonfisk *Umeå* id 35 à 50, sik 80 à 100 och ål 175 öre; för *Malmberget* sik 60 öre. — [1]) Icke av samma kvalitet den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) För avfallsved har betalats: i *Nyland* Kiirunavaara aktiebolag har under aug. tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: björkved — [6]) Prisuppgiften avser en ort.

under aug. månad 1915. (Forts.)

35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	
Ludvika.	Gävle.	Söderhamn.	Sundsvall: staden.	Sundsvall: sågverksdistriktet.	Nyland.	Östersund.	Umeå.	Luleå.	Boden.	Malmberget och Gällivare.	Kiruna.	Samtliga orter.				
												Aug. 1915.	Juli 1915.	Juni 1915.	Maj 1915.	
Medelpris (öre).																
17	19	17	18	16	16	20	15	17	17	18	18	**16**	16	16	16	1
7	10	10	13	11	—	14	9	10	—	—	—	**9**	9	9	9	2
6	8	8	10	9	8	—	8	—	8	—	—	**7**	7	7	7	3
294	297	303	298	291	—	271	260	281	285	280	290	**297**	281	277	275	4
256	270	260	266	268	268	247	251	266	264	265	260	**265**	252	255	254	5
200	202	199	212	202	213	198	217	235	205	189	198	**206**	195	184	177	6
140	148	140	150	150	—	130	160	—	—	—	—	**155**	145	138	135	7
—	—	—	95	90	—	75	110	—	—	—	—	**87**	81	70	71	8
166	172	170	173	168	160	166	162	160	155	166	163	**167**	167	167	171	9
187	200	202	209	205	224	207	201	202	205	193	200	**181**	172	160	155	10
—	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	—	[5])**148**	—	139	148	11
—	43	50	35	30	—	30	—	—	—	45	35	**35**	41	42	44	12
54	37	41	62	60	78	75	58	59	58	125	75	**44**	132	—	—	13
54	57	51	63	58	50	55	57	65	57	60	63	**58**	59	59	61	14
—	55	65	68	60	50	65	60	70	65	62	71	**71**	70	71	71	15
42	42	43	43	42	40	42	44	42	43	44	44	**43**	43	43	43	16
34	33	32	36	34	35	35	34	34	36	35	35	**34**	34	34	35	17
40	39	42	42	40	40	42	42	40	42	43	41	**41**	41	41	41	18
48	51	50	50	49	50	50	55	53	51	51	51	**51**	52	53	55	19
43	45	42	52	46	50	46	48	47	43	47	46	**46**	47	46	47	20
49	48	48	56	52	52	54	50	55	56	55	59	**56**	56	56	56	21
55	50	49	54	51	69	50	62	56	56	53	60	**50**	50	50	49	22
55	43	36	45	50	—	51	—	45	—	45	—	**40**	40	39	39	23
91	86	67	94	79	102	88	88	91	95	110	90	**91**	90	90	91	24
62	54	45	67	—	63	48	51	62	61	—	[1])100	**55**	55	55	55	25
83	62	64	77	63	90	72	72	—	—	—	—	**69**	68	69	68	26
154	150	150	161	143	120	150	118	141	134	136	139	**157**	155	148	135	27
135	131	130	123	112	100	120	98	125	115	116	119	**135**	132	127	115	28
165	179	172	173	153	175	170	130	—	—	130	155	**165**	164	159	150	29
110	103	82	86	73	74	75	82	91	86	100	85	**92**	90	88	84	30
173	169	169	169	151	125	150	148	150	150	149	138	**169**	171	168	158	31
—	136	—	143	120	—	130	—	140	—	116	125	**145**	142	138	134	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[6])130	[6])133	135	33
200	211	198	207	186	181	184	164	182	178	164	166	**208**	197	188	179	34
207	191	196	213	192	170	183	180	192	193	178	201	**215**	204	194	183	35
103	76	74	76	73	—	78	56	49	50	45	62	**79**	77	73	71	36
140	136	96	126	108	100	105	110	77	75	83	82	**120**	116	110	98	37
—	40	—	—	—	—	53	—	—	—	—	80	**50**	49	34	38	38
43	27	24	20	20	28	50	35	32	—	40	45	**41**	42	39	37	39
72	67	50	59	—	—	60	—	—	—	50	62	**61**	61	58	57	40
100	95	75	75	—	—	75	—	—	—	70	71	**89**	90	83	80	41
53	57	51	50	49	—	68	48	50	50	45	47	**62**	48	47	47	42
25	28	—	30	27	25	40	33	—	34	29	38	**34**	32	32	31	43
—	55	70	75	75	—	60	—	—	—	—	—	**74**	69	68	65	44
—	96	90	83	83	100	80	—	—	—	85	—	**91**	85	82	81	45
160	168	148	180	169	150	163	170	161	160	170	165	**161**	162	162	161	46
65	65	67	67	66	65	65	68	65	70	69	67	**66**	66	66	66	47
10	10	10	13	10	7	12	6	10	10	10	10	**10**	10	10	10	48
10	7	7	7	6	5	7	9	—	—	7	9	**7**	7	7	7	49
22	23	23	23	23	24	26	24	25	25	25	27	**22**	22	22	22	50
2770	3030	2210	3090	2770	[3])2200	2770	[3])2500	2320	2070	[4])2240	2270	**2960**	2810	2780	2760	51
1930	2530	1830	2390	2210	—	2020	2150	2080	1820	[4])1640	2020	**2360**	2250	2220	2210	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**301**	272	261	254	53
625	675	—	500	—	450	—	475	475	—	—	500	**566**	489	468	454	54
350	450	—	375	—	—	450	—	—	—	—	—	**390**	358	341	333	55
200	210	—	245	—	—	300	250	—	—	—	—	**229**	216	205	186	56
225	275	—	250	—	225	—	—	—	—	—	350	**259**	244	231	221	57

60 öre; för *Falun* kolja 60, tonfisk 80 à 100 och vitling 50 à 60 öre; för *Ludvika* tonfisk 85 öre; för som bröd från övriga orter. — [2]) Å ort, där sill av märket »K.K.K.» ej förekommer, avser prisuppgiften (för s. k. »klant») 4·00 kr. per kbm. (14·20 kr. per famn) och i *Umeå* 11·00 kr. per famn. — [4]) Luossavaara— till 22·10 och barrved till 15·10 kr. per famn. — [5]) Uppgiften avser tre orter, å vilka höga äggpris gällde.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Kor:										
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	48	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 kg.)[6]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[7])	—	—	53	54	52	50	51	51	53	58
Äldre, » [8])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	73	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. — holm och Malmö, för nov. och dec. 1914 samt för jan.—aug. 1915 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 okt. 1914—aug. 1915 Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för 1911 och för aug. 1914—april — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för aug. och sept. 1914 samt för juli samt för mars—juni 1915 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—aug. 1915.

(aug. 11914—aug. 1915) för alla tre orterna.

1914.	Aug. 1914.	Sept 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915.	Mars 1915.	April 1915	Maj 1915.	Juni 1915.	Juli 1915.	Aug. 1915
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
61	61	62	59	64	67	70	71	75	81	91	100	102	111
53	48	50	53	54	57	60	62	64	68	76	80	82	89
48	44	46	47	49	51	55	57	60	64	72	75	76	83
36	32	34	33	36	38	41	43	46	50	58	63	58	66
66	62	67	70	72	74	76	77	80	87	97	102	105	112
58	55	55	56	58	62	65	67	69	74	81	86	87	93
47	44	45	46	48	50	54	55	58	62	69	73	69	76
63	56	69	64	67	70	73	76	79	81	91	96	98	102
58	52	55	58	61	63	67	69	71	74	82	87	88	93
54	48	51	53	55	58	63	64	66	69	77	82	82	87
44	39	41	41	43	47	50	50	54	57	64	69	67	69
61	57	61	64	65	64	71	73	74	80	—	96	—	[99
54	51	52	54	57	59	63	65	67	70	77	82	85	91
45	43	43	44	47	48	55	56	58	61	67	73	72	78
67	60	59	59	68	72	77	79	81	82	88	90	88	90
62	56	54	54	61	64	69	73	75	76	81	82	78	80
49	41	38	36	44	55	61	60	62	64	71	74	69	72
55	56	52	46	48	54	60	60	62	66	72	75	74	74
47	44	40	38	40	45	50	52	62	64	68	71	64	64
74	67	73	74	78	86	94	99	109	119	127	131	130	141
71	66	72	73	78	85	94	99	111	120	130	135	133	143
58	53	57	61	67	73	82	93	105	116	125	126	121	132

[3]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för aug. och sept. 1914 endast Malmö, för okt. 1914 Stock- avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för aug. och sept. 1914 endast Malmö, för 1915 samt för juni och aug. 1915 endast Malmö. — [6]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö

Medelpris under

Kreatursslag.	Stockholm.							
	Juni 1915.	Juli 1915.	29/7—4/8.	5/8—11/8.	12/8—18/8.	19/8—25/8.	26/8—1/9.	Aug. 1915.
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**79**	**80**	82	82	86	88	88	**85**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**75**	**76**	78	78	82	84	84	**81**
» 3. Mindre feta	**63**	**62**	62	62	64	68	73	**66**
» 4. Magra, simpla	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**85**	**86**	88	88	92	94	94	**91**
» 2. Mindre feta	**75**	**75**	76	76	78	80	78	**78**
» 3. Magra, simpla	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]
Tjurar:								
Extra prima	**89**	**89**	90	90	93	94	94	**92**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**85**	**85**	86	86	89	90	90	**88**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**83**	**83**	84	84	87	88	88	**86**
» 3. Mindre köttiga	**72**	**71**	71	71	73	74	72	**72**
» 4. Magra, simpla	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[5]	[3]
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**85**	**86**	88	88	92	94	94	**91**
» 2. Mindre feta	**75**	**75**	76	76	78	80	78	**78**
» 3. Magra, simpla	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**95**	**90**	90	90	95	100	100	**95**
» (70—90 kg.)								
Skummjölkskalvar	**77**	**72**	72	72	77	82	82	**77**
Får:								
Yngre, feta	**88**	**76**	73	73	78	78	78	**76**
Äldre, »	**83**	**71**	68	68	73	73	73	**71**
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (85—100 kg.)	**139**	**136**	139	139	143	158	158	**147**
Rena, större svin (100—150 kg.)	**139**	**136**	137	137	143	158	158	**147**
Suggor	**127**	**119**	117	117	123	142	142	**128**

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under juni 163 kr., juli 160 kr. samt augusti 160 kr. (medel-132 kr. samt augusti 155 kr. (medelpris per vecka under augusti resp. 140, 160, 160 och 160 kr.). — per vecka under augusti resp. 195, 195, 195, 200 och 190 kr.); i *Malmö* under juni—juli 125 kr. samt under juni 211 kr., juli 210 kr. samt augusti 210 kr. (medelpris per vecka under augusti resp. 210, 210, (medelpris per vecka under augusti 255, 255, 255, 265 och 255 kr.).

priser

vande vikt)

och Göteborg.

juni—augusti 1915.

Malmö.							Göteborg.						
Juni 1915.	Juli 1915.	4/8—10/8.	11/8—17/8.	18/8—24/8.	25/8—31/8.	Aug. 1915.	Juni 1915.	Juli 1915.	2/8—7/8.	9/8—14/8.	16/8—21/8.	23/8—28/8.	Aug. 1915.
100	**102**	109	—	112	112	**111**	—	—	—	—	—	—	—
90	**92**	100	100	102	105	**102**	**72**	**73**	77	77	83	83	**80**
82	**81**	90	90	92	95	**92**	**68**	**70**	73	73	78	78	**76**
63	**53**	65	65	65	65	**65**	—	—	—	—	—	—	—
[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	—	—	—	—	—	—	—
102	**105**	112	112	112	112	**112**	—	—	—	—	—	—	—
92	**93**	100	100	102	105	**102**	**80**	**81**	85	85	86	86	**86**
75	**63**	73	73	73	75	**74**	**68**	**70**	74	74	75	75	**75**
[2])	[2])	[2])	[2])	[2])	[2])	[2])	—	—	—	—	—	—	—
102	**106**	110	110	112	112	**111**	—	—	—	—	—	—	—
93	**95**	100	100	102	105	**102**	**82**	**84**	87	87	88	88	**88**
83	**83**	88	88	90	93	**90**	**80**	**80**	83	83	85	85	**84**
65	**62**	65	65	65	65	**65**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
96	—	98	100	—	—	**99**	—	—	—	—	—	—	—
86	**92**	94	96	98	98	**97**	**75**	**77**	84	84	85	85	**85**
76	**78**	83	83	83	83	**83**	**67**	**69**	73	73	74	74	**74**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
88	**83**	83	83	88	93	**87**	**92**	**92**	92	92	92	92	**92**
80	**70**	70	70	75	80	**74**	**84**	**85**	85	85	85	85	**85**
73	**63**	63	63	68	73	**67**	**72**	**72**	72	72	72	72	**72**
65	—	—	—	—	—	—	**71**	**72**	72	72	72	72	**72**
—	**60**	60	60	60	60	**60**	**59**	**60**	60	60	60	60	**60**
93	**75**	73	73	78	78	**76**	—	—	—	—	—	—	—
134	**132**	138	142	148	155	**146**	**121**	**122**	126	128	128	133	**129**
134	**132**	138	142	148	155	**146**	**131**	**131**	131	133	137	141	**136**
129	**123**	133	139	147	153	**143**	**121**	**121**	121	123	123	128	**124**

pris per vecka under augusti resp. 160, 160, 160, 165 och 155 kr.); i *Malmö* under juni 173 kr., juli
[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under juni och juli 193 kr. samt augusti 195 kr. (medelpris under augusti 125 kr. (medelpris för varje vecka under augusti 125 kr.). — [3]) Medelpris *per styck:* 210, 215 och 205 kr.). — [4]) Medelpris *per styck* under juni och juli 253 kr. samt augusti 257 kr.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *aug.* 1914—*aug.* 1915.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Aug. 1914	Sept. 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor . .	kg.	76	69	70	64	74	85	88	91	89	59	73	78	79
små . .	»	52	49	46	44	51	64	61	74	56	41	58	60	57
Braxen	»	48	65	56	47	45	39	—	60	60	58	60	63	64
Gråsej	»	45	—	—	25	25	22	—	—	38	31	45	55	57
Gädda, levande .	»	—	102	107	102	110	—	—	—	65	101	115	120	100
slaktad .	»	98	85	73	72	73	89	86	85	69	61	65	68	70
Gös	»	150	102	135	130	119	139	140	110	116	108	110	110	119
Hälleflundra, stor	»	100	98	105	83	106	119	101	96	115	113	109	113	105
små	»	—	—	—	61	65	80	80	73	65	70	70	70	65
Id	»	45	51	52	46	50	50	60	60	53	55	60	60	60
Kolja, svensk .	»	49	59	58	60	—	75	68	66	60	55	58	65	61
norsk . .	»	—	—	44	40	41	38	41	45	43	30	30	30	—
Kummel . . .	»	—	70	68	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	60	61	55	40	—	65	61	60	51	49	50	—	41
Lake, stor . .	»	—	—	52	50	70	69	—	—	68	40	—	—	67
insjö- små . .	»	41	44	43	52	—	76	84	85	25	41	40	48	63
Lax, färsk . .	»	202	195	213	217	200	188	250	—	223	310	201	196	328
Långa	»	—	64	58	50	—	—	65	65	58	55	50	57	65
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	—	—	150	125	—	—	—	160	130	127	125	—	—
Röding	»	134	123	125	129	134	140	145	115	133	165	165	—	155
Rödspotta, stor .	»	59	63	61	62	73	69	64	65	61	55	60	71	71
små .	»	—	—	—	—	65	65	—	55	55	—	—	—	65
Rödtunga . . .	»	73	93	135	66	70	60	—	89	81	65	88	93	85
Sik, stor . . .	»	103	104	88	89	90	—	—	—	100	102	110	113	120
små . . .	»	105	100	90	69	78	86	85	78	87	83	—	—	—
Siklöja	»	—	56	60	40	—	—	—	—	—	—	—	—	67
Sill, färsk . . .	låda	2400	2150	2250	2175	1930	2238	2150	1350	1500	2100	—	—	3500
» » . . .	kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	—	—	—	—	—	—	115	103	92	90	—	—
Stenbit	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda	—	—	—	1200	1100	1188	850	925	1125	1200	—	—	—
» . .	kg.	42	27	28	29	27	28	21	18	22	18	32	33	28
Torsk, m. huvud	»	25	40	35	38	39	40	40	40	35	30	35	35	38
svensk huvudlös	»	45	65	61	61	77	73	60	63	59	54	64	75	73
Torsk, norsk . .	»	—	—	—	35	30	44	35	38	40	—	—	40	—
Uer, färsk . . .	»	—	—	—	35	30	30	35	35	35	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	30	28	26	28	33	39	36	40	31	34	35	35	34
små . .	»	25	18	—	25	—	32	26	30	25	24	25	25	32
Ål, levande, stor	»	140	121	148	155	125	—	140	—	228	185	175	180	177
små	»	105	101	115	122	—	—	—	—	—	—	—	—	127
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	1650	1690	1500	—	—	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	450	500	488	383	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	92	114	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123
Räkor, stora . .	kg.	77	88	96	97	110	105	80	85	96	95	88	91	73
kokta små . .	»	60	—	—	—	—	100	—	—	—	57	63	59	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

29/7—4/8:	tillgång god,	efterfrågan	medelmåttig,	tendens fast.
5/8—11/8:	»	»	»	» »
12/8—18/8:	»	»	livlig,	» »
19/8—25/8:	»	knapp,	»	» svävande.
26/8—1/9:	»	»	»	» stigande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Ämbetsverkens utlåtande rörande tillfälligt rusdrycksförbud.

I frågan om utfärdande av tillfälligt förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker hava socialstyrelsen, kommerskollegium och kontrollstyrelsen den 23 oktober 1915 avgivit gemensamt utlåtande, som här nedan återgives in extenso.[1]

Uti underdånig framställning hade åttonde svenska förbudskongressen anhållit, det Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att tillverkning och försäljning av rusgivande drycker måtte under nu rådande världskris upphöra.

Genom nådig remiss har Eders Kungl. Maj:t därefter den 24 sistlidne augusti anbefallt kommerskollegium, kontrollstyrelsen och socialstyrelsen att, efter överståthållarämbetets och Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes i länen hörande, över nämnda framställning skyndsamt inkomma med utlåtande, vilket tillika borde innefatta utredning rörande den inverkan, det ifrågasatta tillfälliga förbudet kunde hava för de av detsamma berörda näringarna och däri sysselsatt personal.

Med anledning av den nådiga remissen hava ämbetsverken dels genom särskilda skrivelser och dels genom meddelande i pressen påkallat yttranden över framställningen. Sådana yttranden hava ock inkommit från överståthållarämbetet och Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i rikets samtliga län, statens arbetslöshetskommission, samtliga handelskammare i riket, svenska fattigvårdsförbundet, Sveriges bränneriidkareförening, svenska bryggareföreningen, Sveriges allmänna vin- och spirituosahandlareförening, Sveriges förenade buteljglasbruk, Göteborgssystembolagens förtroendenämnd, landssekretariatet, Sveriges centrala hotell- och restaurangförening, Stockholms kaféidkareförening, svenska handelsagenters förening, svenska musikerförbundet, svenska bryggeriarbetareförbundet, svenska grov- och fabriksarbetareförbundet, svenska varuutkörare- och handelsarbetareförbundet, Kristianstad—Hässleholms järnvägsaktiebolag, Östra Skånes järnvägsaktiebolag och aktiebolaget Sveriges litografiska tryckerier samt från lektorn fil. dr. Johan Bergman och folkskolläraren Magnus Bergquist. Dessutom hava till ämbetsverken överlämnats vissa till Eders Kungl. Maj:t ingivna framställningar i ärendet dels från Jönköpings läns landsting och Undersåkers sockens kommunalstämma samt nykterhetsgrupperna inom eller enskilda medlemmar av Södermanlands, Älvsborgs, Västmanlands, Gävleborgs och Västernorrlands läns landsting, dels från svenska tunnbinderiarbetareförbundet, tjänstemän och arbetare vid rikets

[1] Av de till betänkandet fogade 13 bilagorna medfölja här endast vissa av dc inom Socialstyrelsen utarbetade (se nedan ss. 1061, 1068, 1073, 1075). En del övriga bilagor torde bliva föremål för redogörelse i Kommerskollegii tidskrift »Kommersiella Meddelanden». Dessutom finnes hela utlåtandet jämte bilagor tillgängligt i bokhandeln i särtryck.

spritförädlingsverk samt förvaltnings- och arbetarpersonalen i vin- och spirituosahandelns utminuteringsaffärer jämte vissa andra av det ifrågasatta förbudet berörda organisationer och personalgrupper; och hava likaledes blivit överlämnade en del resolutioner, antagna vid allmänna möten eller vid sammanträden inom nykterhets-, religiösa och andra organisationer, inalles enligt uppgift representerande c:a 191 000 personer.

Under anmälan att ämbetsverken på grund av ärendets brådskande beskaffenhet givetvis nödgats i viss mån begränsa de anbefallda utredningarna, få ämbetsverken, med överlämnande av promemorior rörande sagda utredningar och inkomna utlåtanden m. m., härmed anföra följande.

Förbudskongressens föreliggande framställning åsyftar förbud för såväl tillverkning av brännvin och öl som försäljning av brännvin, vin och öl. Då kongressen uppenbarligen avsett, att åtgärder i berörda syfte skulle omedelbart vidtagas, torde till en början böra undersökas, i vad mån gällande lagstiftning lämnar tillfälle härtill. Vad då först angår tillverkningen av brännvin, föreligger intet formellt hinder för meddelande av förbud, enär i 2 § 4 mom. av förordningen angående *tillverkning av brännvin* den 11 oktober 1907 finnes stadgat, att Eders Kungl. Maj:t kan, där högst viktiga omständigheter sådant föranleda, föreskriva inställande under viss tid av all brännvinstillverkning. Någon motsvarande bestämmelse är däremot icke inrymd i förordningen den 7 augusti 1905 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, vadan åtgärder för inställande av *öltillverkningen* lära förutsätta riksdagens medverkan.

Vad åter angår *försäljningen av brännvin, vin och öl* hava genom förordningar den 21 maj 1915 träffats bestämmelser, enligt vilka Eders Kungl. Maj:t eller, med nådigt medgivande, Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande tillerkänts rätt att, när sådant finnes nödigt vid krig eller omedelbar krigsfara, eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande, meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med brännvin, resp. försäljning av vin och öl, eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel. I fråga om försäljningen av alkoholhaltiga drycker möta sålunda ur konstitutionell synpunkt inga hinder för genomförande, under de av författningen angivna förutsättningar, av tillfälligt förbud i avseende å alla slag av alkoholhaltiga drycker.

Om sålunda öltillverkningen för närvarande icke kan med stöd av gällande lagstiftning förhindras eller begränsas genom direkt ingripande, ligger det emellertid i denna tillverknings natur, att densamma icke kan bedrivas, därest avsättningen av varan förhindras. Då utsikterna att utom landet försälja densamma icke torde vara stora, skulle sålunda ett försäljningsförbud med avseende å ölet i tillämpningen jämväl medföra inställandet av den huvudsakliga tillverkningen. Det i den föreliggande framställningen åsyftade målet, nämligen upphörandet av all tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker, lärer sålunda utan hinder av nuvarande författningsbestämmelser kunna genomföras på ett i realiteten verksamt sätt.

Sitt krav på tillverkningsförbud har förbudskongressen motiverat därmed att betydande kvantiteter potatis och spannmål användas vid framställandet av brännvin och öl, vilket innebar en misshushållning med landets livsmedelstillgångar, som kunde bliva särskilt ödesdiger under nuvarande kris, allra helst då årets skörd icke syntes bliva så givande som under gynnsamma år.

De nu anförda motiven — vilka väsentligen torde hava påverkats av den bristfälliga kännedom om skördeförhållandena, som vid tiden för förbudskongressen stod till förfogande — hava i de till ämbetsverken ingångna yttrandena i allmänhet mött bestämda gensagor. Ej blott de yrkeskorporationer, som närmast skulle beröras av ett förbud, utan även de flesta länsstyrelserna, i vad angår deras verksamhetsområden, förklara nämligen, att årets skörd i stort sett ter sig god samt att den för en normal tillverkning av brännvin och öl erforderliga mängden av jordbruksprodukter icke har den relativa betydelse i förhållande till hela skörden av samma slag, att livsmedelstillgången eller levnadskostnaderna därav skulle avsevärt påverkas.

En närmare utredning av vissa hithörande spörsmål har i anledning av särskild remiss lämnats av lantbruksstyrelsen och kontrollstyrelsen i gemensamt utlåtande den 13 nästlidne september. I anledning av framställning från statens livsmedelskommission samt med tagen hänsyn till förbudskongressens förevarande framställning hava de båda ämbetsverken upptagit till besvarande frågan, i vad mån brännvinsbränningens förbjudande skulle bliva till gagn för landets livsmedels- och fodermarknad. Genom ingående undersökningar uppvisa ämbetsverken härvid, att av *potatis* mellan 6 och 7 % av medelskörd plägar användas för brännvinsbränning, att största delen härav utgöres av s. k. bränneripotatis, vilken är mindre användbar såsom matpotatis och ej heller vid ett bränningsförbud skulle i sin helhet komma landet till godo såsom fodermedel, samt att innevarande års potatisskörd lovar att bli rikare än medelskörd. Då därjämte inställandet av bränningen skulle medföra andra direkta och indirekta olägenheter, uttala ämbetsverken såsom sin uppfattning, att en sådan åtgärd skulle för jordbruket medföra förluster, som äro långt mer betydelsefulla än den ringa ökningen av fodermedel, som därigenom kunde beredas.

Den för brännvinsbränning använda *spannmålen* — nästan uteslutande havre och korn — utgör enligt de nämnda ämbetsverkens beräkning ej fullt $^1/_2$ % av landets medelskörd av samma sädesslag (enbart för kornet i medeltal c:a 2 400 ton eller 0·7 % av medelskörden). Då årets skörd av korn och havre torde komma att bliva rikare än medelskörd, skulle sålunda den för bränning avsedda kvantiteten för instundande bränningsperiod bliva proportionsvis än mindre betydande.

Enär väsentligt större kvantiteter spannmål emellertid åtgå för öltillverkningen, har en särskild utredning härom inom kommerskollegiet utarbetats efter samråd med lantbruksstyrelsen. Av denna framgår, att kornåtgången vid den skattepliktiga öltillverkningen — den som i detta sammanhang kommer ifråga — under de senaste åren uppgått till 32 000 à 35 000 ton, utgörande i medeltal c:a 34 000 ton eller 10·3 % av kornskörden, under det att

11 000 à 12 000 ton eller i genomsnitt c:a 3·5 % använts till svagdrickstillverkning, vars förbjudande nu icke ifrågasatts, utan vilken tvärt om i händelse av förbud för öltillverkningen kan beräknas erhålla väsentligt ökad omfattning.

Jämväl med avseende å maltkornet gäller vad nyss påvisats beträffande brännеripotatisen, nämligen att vad genom ett öltillverkningsförbud skulle besparas icke skäligen kan beräknas utan vidare stå till disposition såsom livsmedel. Med avseende härå märkes till en början, att kornet endast i ringa omfattning användes såsom födoämne. Vidare betingar det till malt dugliga kornet sådana priser, som icke gärna kunna betalas för detsamma, därest det skall brukas till annat ändamål. Skulle så ske, måste tydligen odlarna erhålla en betalning, som understiger det vanliga och av de särskilda produktionssvårigheterna väl motiverade höga priset. Såsom från bryggareföreningens sida erinrats, har därjämte under innevarande år för bryggeriernas räkning ägt rum en avsevärd import av malt och maltkorn (jfr bil. 9).

Hela den mängd av korn, som under åren 1909—1913 förbrukades till framställande av alkoholhaltiga drycker (brännvin och öl), uppgick enligt vad nyss visats, till i genomsnitt c:a 36 000 ton per år. Då medelskörden för samma period beräknades till omkring 329 000 ton, skulle alltså ifrågavarande tillverkning hava tagit ungefär 11 % av kornskörden i anspråk.

Såsom redan antytts, hava lantbruksstyrelsen och kontrollstyrelsen i sitt ovannämnda utlåtande framhållit, hurusom årets skörd av vårsäd och i synnerhet potatis torde komma att utfalla rikare än medelskörd. Enligt vad förevarande ämbetsverk inhämtat från lantbruksstyrelsen hava hittills ingångna skörderapporter och andra upplysningar ytterligare bestyrkt riktigheten av detta omdöme. Vad särskilt angår de här närmast ifrågakommande skördeslagen potatis och korn, torde enbart skördens överskott utöver det normala kunna beräknas bliva ungefär lika stort som vad plägar åtgå till brännvins- och öltillverkning. Under sådana förhållanden och då vad genom brännvins- och öltillverkningens inställande kunde besparas icke i sin helhet skulle komma den inhemska konsumtionen till godo samt tillförseln till landet av spannmål kunnat fortgå, lärer den av förbudskongressen förordade åtgärden icke till fullo kunna motiveras av omsorgen om att öka tillgången å livsmedel.

Beträffande brännvinstillverkningen föreligger ett särskilt förhållande, i det att tillgång till sprit erfordras, även om konsumtionen av förtäringsbrännvin skulle upphöra. Såsom lantbruksstyrelsen och kontrollstyrelsen i sitt meranämnda utlåtande anfört, erfordras nämligen icke obetydliga kvantiteter sprit för andra ändamål än förtäring, såsom för vetenskapliga, medicinska, tekniska och likartade ändamål. Särskilt lärer under nuvarande förhållanden sprit måhända bliva oundgängligen nödvändig till motorbränsle såsom ersättare för bensinen.

Oaktat något förbud mot öltillverkning icke kan, såsom ovan nämnts, ifrågakomma redan av formella skäl och ehuru Eders Kungl. Maj:t genom

nådigt beslut den 21 nästlidne september beslutat väsentlig begränsning av brännvinsbränningen under instundande vinter och därigenom redan tagit ståndpunkt till den föreliggande framställningen i denna del, hava ämbetsverken ansett sig böra på sätt här skett i korthet belysa innebörden av det föreslagna tillverkningsförbudet. Att ett försäljningsförbud skulle, särskilt beträffande ölet, i realiteten medföra tillverkningens upphörande, har redan i det föregående framhållits.

Till stöd för sin framställning om förbud mot försäljning av alkoholhaltiga drycker anför förbudskongressen företrädesvis, att arbetslöshet mer än eljest är rådande, att tillgången å livsmedel är knapp, i samband varmed oroväckande prisstegring å sådana ägt rum, samt att bekymmer och brist till följd härav uppkommit i många hem. Det vore då angeläget att undanröja de frestelser, som en obehindrad rusdrycksförsäljning innebär, synnerligast som de med densamma förbundna sociala och ekonomiska skadeverkningarna under nuvarande förhållanden gjorde sig särskilt kännbara. Kongressen hänvisar därjämte till erfarenheter, som både i vårt land och annorstädes vunnits rörande gynnsamma verkningar av spritrestriktioner under kristiden.

Beträffande de sålunda angivna sociala motiven för ett försäljningsförbud hava åtskilliga utredningar verkställts och uttalanden gjorts av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande samt ett flertal organisationer, varjämte av ämbetsverken företagits undersökningar i ämnet.

Med få undantag hava de hörda myndigheterna vitsordat, att *arbetslösheten* för närvarande icke är större än vanligt. Samma uppfattning uttala flertalet organisationer. Emellertid framhålla såväl landssekretariatet som svenska fattigvårdsförbundet, att landet till följd av världskrisen lider av arbetslöshet i sådan utsträckning, att det allmännas bistånd påkallats, samt att denna arbetslöshet kan befaras under instundande vinter få allt större omfattning.

I detta ämne hava inom socialstyrelsen verkställts vissa utredningar, vilkas resultat sammanfattats i bil. 4. Av denna framgår, att de rubbningar å arbetsmarknaden, som inträdde vid krisens utbrott och sedan gjorde sig märkbara under den gångna vintern, efter hand väsentligen utjämnats. Visserligen ställa sig förhållandena olika inom skilda arbetsområden, i det att t. ex. stenindustrien ävensom, av känd särskild anledning, tobaksindustrien förete en mycket betydande arbetslöshet, medan t. ex. olika grenar av järnindustrien och därmed sammanhängande yrken hava att glädja sig åt synnerligen goda konjunkturer med ty åtföljande stark efterfrågan på arbetskraft. Direkta siffror om förekomsten av arbetslöshet finnas senast för tiden omkring den 1 juli, då bland de 64 252 organiserade arbetare, för vilka rapporter föreligga, 6·4 % voro arbetslösa. Då vid samma tidpunkt föregående år motsvarande procenttal var 3·1, skulle förhållandena, av dessa siffror att döma, hava väsentligt försämrats. Om man emellertid härvid frånser tobaksarbetarnas förhållanden, vilka bestämmas av andra faktorer än den nuvarande krisen, befinnes arbetslöshetsfrekvensen vid början av juli i år hava varit unge-

får densamma som år 1914. Om vidare med ledning av arbetsförmedlingsanstalternas uppgifter en jämförelse verkställes mellan månaderna januari—juli 1914 och 1915, synes en stark försämring hava inträtt, i det antalet arbetssökande på 100 lediga platser under år 1915 varit avsevärt högre än under samma tid 1914. Vid bedömandet av denna företeelse bör emellertid uppmärksammas, att den stegrade anmälningsfrekvensen av arbetssökande år 1915 till mycket stor del berodde på att de, som önskade erhålla arbetslöshetsunderstöd, måste inställa sig å de offentliga anstalterna. Denna anmälningsplikt kvarstod för tobaksarbetarnas del hela sommaren, enär de hela tiden åtnjutit arbetslöshetsunderstöd. Beträffande siffrorna för år 1915 tillkommer därjämte den omständigheten att, vid in- och utryckningen av mobiliserade årsklasser av värnpliktige, dessa i allt större utsträckning frekventera de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna. Under sådana förhållanden kunna inga bestämda jämförelser rörande arbetstillgången under de båda åren göras på grund av arbetsförmedlingsstatistiken. Så mycket kan dock konstateras, att efter krisen vid krigsutbrottet och under förvintern 1914—1915 en oavbruten förbättring gjort sig gällande.

Rörande arbetsgivarnas uppfattning om läget vid olika tidpunkter föreligga socialstyrelsens sedvanliga översikter för respektive kvartal. Belysande för utvecklingen äro följande siffror, angivande antalet arbetare (i %), anställda hos arbetsgivare, som angivit arbetstillgången såsom

	mer än medelgod		medelgod		mindre än medelgod	
	1914.	1915.	1914.	1915.	1914.	1915.
1:sta kvartalet	71	63	21	22	8	15
2:dra »	75	67	19	21	6	12
3:dje »	39	·	29	·	32	·
4:de »	52	·	25	·	23	·

Dessa uppgifter, vilka omfatta c:a 2 200 arbetsgivare med närmare 300 000 arbetare och följaktligen äro synnerligen representativa för den svenska storindustrien, åskådliggöra med all tydlighet, huru krisen plötsligt störde de ovanligt goda konjunkturerna under år 1914 samt huru sedan för varje kvartal arbetsmarknaden åter stadgat sig, så att densamma under 2:dra kvartalet i år ånyo nästan nått samma goda läge som under 1914. Enahanda resultat lämna vissa från svenska arbetsgivarföreningen bekomna uppgifter, enligt vilka antalet hos föreningens medlemmar (oberäknat säsongindustrierna) anställda arbetare sedan senaste årsskiftet ökats med 4·1 % till 1 februari, 6·2 % till 1 mars, 5·9 % till 1 april, 9·5 % till 1 maj samt 11·9 % till 1 juni. Att denna gynnsamma utveckling alltjämt fortgått, därom vittna åtskilliga antal till socialstyrelsen redan ingångna rapporter för innevarande års 3:dje kvartal. För närvarande föreligger otvivelaktigt inom vissa näringsgrenar och delar av landet en påtaglig knapphet på arbetskraft.

För att söka utröna utsikterna för den närmaste tiden, har socialstyrelsen vidare anmodat sina ombud i orterna (flertalet av dem föreståndare för

arbetsförmedlingsanstalter) att till ledande arbetsgivare rikta muntliga förfrågningar i ämnet och till styrelsen meddela resultaten. Bland de sålunda tillfrågade synes den meningen vara allmän, att, därest icke några nu oberäkneliga svårigheter skulle tillstöta, anledning icke förefinnes till att befara ökad arbetslöshet inom några andra grenar av storindustrien än vid stenhuggerierna. Beträffande byggnadsverksamheten och därmed sammanhängande yrken synas däremot utsikterna mindre lovande. Med stöd av en på socialstyrelsens begäran verkställd särskild enquête anger sålunda centrala arbetsgivarförbundet, att dess medlemmar, vilka den 1 november 1913 och 1914 sysselsatte resp. 15 587 och 14 079 arbetare, beräkna arbetarantalet komma att instundande 1 november uppgå till allenast c:a 12 000, vilket i förhållande till år 1913 innebär en minskning av c:a 20 %, i förhållande till år 1914 åter av c:a 15 %.

Om sålunda arbetslösheten icke kan med fog sägas nu hava den stora omfattning, som förbudskongressen velat göra gällande, lärer däremot kongressens framhållande av knappheten å livsmedel och den därav förorsakade *prisstegringen* hava fog för sig. För den inverkan, som den allmänna prisfördyringen kan beräknas utöva å de mindre bemedlades levnadskostnader i städer och stadsliknande samhällen, lämnas i bil. 5 en närmare redogörelse. Denna ger såsom huvudsakligt resultat, att för en familj om 4 personer och med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor per år levnadskostnaderna sedan krisens utbrott skulle hava ökats med i genomsnitt c:a 10 à 15 %, i vissa fall sannolikt något mer. Det ligger i öppen dag, att inkomster, som för många endast med svårighet kunde räcka till under förutvarande förhållanden, vid en sådan stegring som den nu konstaterade skola visa sig otillräckliga. Att med någon säkerhet beräkna, vilka och huru stora delar av landets befolkning bliva direkt lidande på dyrtiden, låter sig icke göra, då prisstegringarna verka synnerligen ojämnt och då för stora grupper av befolkningen, särskilt flertalet självständiga jordbrukare, de ökade utgifterna för vissa förbrukningsartiklar uppvägas och delvis övervägas av starkt höjda avsättningspris å deras produkter. Erinras må ock, att en mycket stor del av jordbrukets arbetarkår uppbär sin avlöning väsentligen in natura och därigenom undandrages verkningarna av prisstegringen å vissa livsförnödenheter.

Härtill kommer slutligen, att den rådande dyrtiden föranlett beviljandet av dyrtidstillägg åt arbetstagare inom olika yrken och orter. Enligt hittills till socialstyrelsen ingångna uppgifter, vilka dock ingalunda äro fullt uttömmande, skulle dyrtidshjälp i olika former till mildrande av prisfördyringens verkningar hava beviljats åt ett avsevärt antal arbetare såväl hos enskilda företagare som i offentlig tjänst. I en mängd andra fall hava framställningar till vederbörande gjorts och förberedande utredningar i ämnet anordnats.

Oaktat sålunda prisfördyringens svårigheter icke torde verka över så breda lager eller överallt framträda fullt så skarpt som i allmänhet antages,

lärer det få anses otvivelaktigt, att några hundratusental av arbetare och andra mindre löntagare, småhandlande och småhantverkare, lägre tjänstemän m. fl. fått sina levnadsvillkor avsevärt försämrade, särskilt i de fall, då de hava familjer att underhålla. Såsom förbudskongressen såväl som många av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande och vissa organisationer påpekat, befinna sig därför åtminstone stora delar av den mindre bemedlade befolkningen i en synnerligen brydsam belägenhet, som hotar deras ekonomiska bestånd. Den minskning i arbetstillfällen och den ökning av vissa nödvändiga utgifter, som denna gång liksom eljest lärer inträda vid vinterns inbrott, måste därför förutsättas komma att i större utsträckning än vanligt medföra verklig nöd.

Visserligen synas de under den senaste tiden från det allmännas sida vidtagna anordningarna för livsmedelshandelns ordnande giva goda löften om något nedbringande av vissa priser och hejdande av stegringen i fråga om en del andra, men lärer det icke desto mindre få förutses, att verklig dyrtid kommer att åtminstone ännu någon tid vara rådande. Den av vissa myndigheter påpekade omständigheten, att allmänhetens tillgodohavanden hos sparbankerna visa tendens till ökning, lärer icke jäva det nu anfördas riktighet, då det torde få anses otvivelaktigt, att sparbankerna i betydande utsträckning äga kunder bland jordbrukare och andra befolkningsgrupper, som haft tillfälle till förmånlig avsättning av sina produkter.

Att de nuvarande förhållandena i hög grad påkalla sparsamhet, särskilt från den fattigare befolkningens sida, lärer i allt fall vara obestridligt. Det måste sålunda anses synnerligen önskvärt, att de mindre bemedlades inkomster så mycket som möjligt reserveras för nödiga utgifter och icke förspillas på förbrukning av överflödsvaror, särskilt när dessa, såsom fallet är med spritdryckerna, medföra ekonomiska och sociala skadeverkningar, vilka starkast framträda just för de ifrågavarande befolkningslagren.

För bedömandet av frågan, huruvida nu anförda omständigheter kunna anses giva tillräckligt stöd för kraven å försäljningsförbud, torde det vara påkallat att något närmare undersöka *innebörden av de i ämnet gällande författningsbestämmelserna.*

Såsom redan förut anförts, äger Eders Kungl. Maj:t, eller, efter nådigt medgivande, Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande att meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med brännvin (resp. vin och öl) eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel, därest så finnes nödigt »vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande». När riksdagen till Kungl. Maj:ts prövning överlämnade frågan om förbud eller restriktioner i fråga om spritdrycker, skedde detta sålunda under angivande av vissa objektiva förutsättningar, vilka icke bestämdes med hänsyn till specifika nykterhetssynpunkter utan hänförde sig till vissa lägen, i vilka landet kunde befaras råka. Användandet av den Kungl. Maj:t tillerkända befogenheten måste alltså i varje fall bliva beroende på en prövning av, huruvida någon av berörda förutsättningar är tillfinnandes.

Vad angår de i författningen först angivna förutsättningarna »krig eller omedelbar krigsfara» lärer något annat uttalande från ämbetsverkens sida icke påkallas än en erinran därom, att ordet »omedelbar», som här tillfogats, saknas i andra under kristiden och med hänsyn till krisläget utfärdade lagar, i vilka behandlas vissa vid krig eller krigsfara uppkommande förhållanden.

Försäljningsförbud skulle vidare kunna meddelas, då arbetslöshet eller nöd i större utsträckning är rådande. Rörande innebörden härav yttrade chefen för civildepartementet i anförande till statsrådsprotokollet den 5 december 1914 följande:

»Väl uppskattar jag till fullo det behjärtansvärda syftet i de framställningar, vari påyrkas utfärdandet under rådande förhållanden av ett för hela riket gällande förbud mot försäljning av alkoholhaltiga drycker. Jag anser dock tillräckliga skäl ej förefinnas, att under sådana omständigheter som de nuvarande omedelbart företages ett så långt gående ingrepp i näringslivet och den enskildes förhållanden, som ett dylikt allmänt förbud skulle innefatta. De rådande allvarliga förhållandena giva mig emellertid anledning att till övervägande upptaga frågan, huruvida icke en utsträckning av rätten att meddela förbud mot försäljning av alkoholhaltiga drycker kan befinnas påkallad för vissa fall, då de ekonomiska och sociala vådorna av en fri förbrukning av dessa drycker i alldeles särskild grad kunna göra sig gällande. Så synes i främsta rummet vara förhållandet i fall av krig eller vid omedelbar krigsfara. Att för sådana utomordentliga fall utomordentliga åtgärder jämväl i nu förevarande hänseende kunna tänkas erforderliga, synes mig utan vidare uppenbart. Bortsett från dessa fall lärer det vara tydligt, att särskilt om de nu rådande ekonomiska förhållandena förvärras, arbetslöshet och verklig nöd i större omfattning kan uppstå i olika delar av landet. Med hänsyn till de olägenheter av social och ekonomisk art, som förbrukningen av alkoholhaltiga drycker under sådana omständigheter kan medföra, måste det enligt min mening anses påkallat, att beträffande de orter, där dylik omfattande arbetslöshet eller nöd redan må hava uppkommit eller kan befaras inom snar framtid inträda, åtgärder kunna från det allmännas sida vidtagas för att förhindra eller försvåra åtkomsten av sådana drycker.»

Vad i detta yttrande särskilt faller i ögonen är departementschefens starka betonande av försäljningsförbudets karaktär av undantagsåtgärd. Ehuru anförandet hölls vid en tidpunkt, då väsentlig prisstegring redan inträtt och då arbetslöshet förelåg i långt större utsträckning än nu är fallet, förutsatte departementschefen sålunda en försämring av de dåvarande ekonomiska förhållandena för att »arbetslöshet och verklig nöd i större omfattning» skulle anses vara för handen.

Då bevillningsutskottet — på denna punkt enhälligt — och sedermera riksdagen uttryckligen förklarade sig »icke haft något att erinra i fråga om de förutsättningar, under vilka enligt Kungl. Maj:ts förslag ifrågavarande befogenhet skall inträda», torde det få anses ställt utom allt tvivel, att statsmakterna med avsikt velat skarpt begränsa förbudsrättens utövande till vissa angivna undantagslägen. Endast för så vitt sådant läge kan anses föreligga, skulle sålunda tillfälligt försäljningsförbud kunna ifrågakomma.

Om man ur nu angivna synpunkter samt med ledning av de verkställda utredningarna söker pröva, huruvida »arbetslöshet eller nöd i större omfatt-

ning är rådande, måste man enligt ämbetsverkens uppfattning komma till det resultat, att varken arbetslöshet eller nöd för närvarande förekomma i sådan omfattning, som av statsmakterna avsetts såsom förutsättning för ett riksförbud. Huruvida förhållandena å vissa orter eller inom särskilda landsdelar tillfyllest motivera sådan åtgärd för ifrågavarande orters eller landsdelars vidkommande, gäller det uppenbarligen icke här att bedöma.

För ett allsidigt bedömande av frågan om tillfälligt förbud mot såväl tillverkning som försäljning av alkoholhaltiga drycker är det givetvis av vikt att även undersöka, vilka verkningar i olika avseenden en sådan åtgärd skulle medföra. Det bör härvid framhållas, att rubbningar, som vid införandet av ett i god tid förberett och försiktigt genomfört förbud kunna väsentligen neutraliseras med hänsyn till sina skadliga påföljder, vid en tillfällig förbudsåtgärd däremot måste medföra svåra skadeverkningar. Så till exempel kan det tänkas, att den betydande mängd av arbetskraft, som sprithanteringens olika grenar nu sysselsätta, skulle kunna vid övergång till fullständigt förbudstillstånd successivt upptagas inom andra delar av näringslivet. En sådan utjämning kan däremot ej gärna påräknas vid ett tillfälligt förbud, synnerligast om dettas långvarighet icke kan bestämt förutses, och personalen sålunda måste vara ständigt beredd på att återupptaga sitt arbete. På samma sätt förhåller det sig med jordbrukets förhållande såsom leverantör till sprithanteringen. Ett tillfälligt upphörande av dess avsättning av till exempel bränneripotatis och maltkorn skulle medföra betänkliga rubbningar i jordbruksproduktionens hela läggning inom vissa delar av landet, samtidigt med att viktiga fodermedel skulle undandragas boskapsskötseln därstädes. De härav härflytande olägenheterna skulle naturligtvis bliva mindre starkt framträdande, därest lanthushållningen i tid förbereddes på en bestående omläggning, därvid också de nödiga förändringarna i fråga om jordens brukning kunde i tid planeras och efter hand genomföras.

Om också några fasta hållpunkter icke givas för en beräkning rörande den nuvarande krisens fortvaro och ett eventuellt förbuds därav betingade varaktighet, hava ämbetsverken funnit nödigt att för vinnande av erforderliga utgångspunkter för sina undersökningar rörande förbudets verkningar utgå från en viss sannolik tidrymd, under vilken sprithanteringen skulle ligga nere. Med avseende härå har det befunnits antagligt, att därest tillräckliga skäl nu skulle prövas föreligga för ett förbud, dessa skäl icke gärna kunna antagas förlora i giltighet under den instundande vintern. En kortare förbudstid än 8 månader skulle i sådant fall icke gärna kunna ifrågakomma. Då det snarare synes vara anledning befara, att den pågående krisen eller i allt fall dess omedelbara verkningar knappast torde hava upphört förrän tidigast om ett år och då det erbjuder avsevärda praktiska fördelar att till utgångspunkt för utredningar härom taga en tidrymd av ett år, hava ämbetsverken lagt denna tid till grund för sina beräkningar i det följande.

För att vinna ett mått på de ekonomiskt fördelaktiga verkningar, som på vissa håll kunna förväntas, för det fall att försäljningen av alkoholhaltiga drycker upphörde för ett år, torde det vara lämpligt utgå från en värdering av vad konsumenterna årligen betala. Det är emellertid icke möjligt att erhålla någon säker beräkning i detta hänseende. Särskilt bereder det svårigheter att erhålla en uppfattning av utskänkningskostnaden. Däremot kan *spritdryckernas minutförsäljningsvärde* för år 1911 uppskattas till

	Liter	Kronor
Brännvin å 50 %	29 800 000	49 600 000
Annan spirituosa	10 500 000	25 700 000
Vin	5 300 000	12 100 000
Maltdrycker	110 600 000	35 100 000
Summa	**156 200 000**	**122 500 000**

Förutom av spritdrycker hava de av ett eventuellt rusdrycksförbud berörda fabriks- och handelsföretagen även andra inkomster, nämligen av mathållning, skattefria maltdrycker, biprodukter m. m. Dessa inkomster uppgingo år 1911 till omkring 18 700 000 kr. Slutsumman för spritdryckernas värde och beloppet av biinkomsterna utgör sålunda 141 200 000 kronor och kan beräknas vara sammansatt på ungefär följande sätt:

Råvaror för fabrikation:		
vid brännerier	5 300 000	
» bryggerier	4 936 000	10 236 000
Utensilier (glas, kork m. m.)		4 876 000
Avlöningar		16 689 000
Diverse fabrikationskostnader (hyror, räntor, övriga omkostnader)		11 462 000
Distributionskostnader		19 582 000
Bränneriernas, destilleringsverkens, bryggeriernas och vinhandlarnas vinster		11 922 000
Importerade drycker		7 963 000
Tull	5 169 000	
Tillverknings- och försäljningsskatter:		
brännvinstillverkningsskatt	21 719 000	
maltskatt	5 357 000	
punschskatt	1 744 000	
brännvinsförsäljningsmedel	19 100 000	
Krono- och kommunalutskylder	5 381 000	58 470 000
Summa		**141 200 000**

Bland dessa poster kunna dock endast en ringa del inbesparas under ett års förbud. Det framgår av vad nyss anfördes beträffande de inträdande rubbningarna vid ett tillfälligt förbud, att knappast några andra direkta besparingar för sprithanteringen skulle uppkomma än i fråga om vissa materialier, råvaror samt i någon ringa mån löner. Därtill skulle även kunna läggas den minskade importen, ehuru denna minskning kan befaras komma att uppvägas av en ökning i kaffeimporten.

Bland de i sprithanteringen använda råvarorna äro åtskilliga icke av den beskaffenhet, att deras användande eller icke användande för tillverkning av alkoholhaltiga drycker kan för nuvarande läge anses av särskild betydelse. Att vidare ett inbesparande av de angivna kvantiteterna av bränneripotatis och spannmål icke skulle i avsevärd mån öka tillgången å livsmedel, har tidigare påpekats. Därjämte anses, att såväl bränneripotatisen som maltkornet skulle väsentligt sjunka i pris, därest de måste användas för annan förbrukning än den med dem avsedda.

Det skulle också vara förhastat att angiva hela spritförsäljningsbeloppet som en verklig besparing för spritkonsumenterna under ett förbudsår. Känt är nämligen, att ett stort antal mera bemedlade spritförbrukare äro innehavare av spritlager och sålunda för sin förbrukning icke äro direkt beroende av omedelbara inköp. Beträffande denna del av konsumentkretsen gäller följaktligen, att suspenderandet för ett år av inköpsrätten endast skulle medföra ett starkare uttömmande av förut befintliga lager men ej synnerligen mycket minska spritförbrukningen eller de verkliga kostnaderna därför. Otvivelaktigt skulle däremot ett förbud mot spritförsäljning medföra ett så gott som fullständigt upphörande av spritförbrukningen inom de mindre bemedlade folklagren i stadssamhällena, under förutsättning givetvis att försäljningsförbudet kan effektivt upprätthållas. Då det just är inom dessa lager, som spritdryckernas såväl ekonomiska som sociala skadeverkningar huvudsakligen göra sig gällande, vore det av stor betydelse att bedöma för huru stor del av befolkningen detta gäller och huru stor dess spritkonsumtion är. Med den kännedom, som nu föreligger i ämnet, låter det sig emellertid icke göra att ens tillnärmelsevis beräkna dessa förhållanden. Så mycket kan dock med bestämdhet sägas, att en mycket stor del av arbetarna och andra mindre bemedlade i stadssamhällena regelbundet konsumerar spritdrycker, företrädesvis egentligt brännvin och öl, i den omfattning, att utgifterna härför utgöra en avsevärd post i deras levnadskostnader. Då de oundgängliga behovens tillgodoseende nu till följd av den allmänna prisstegringen kräver väsentligt mera medel än förut, skulle sålunda bortfallandet av spritutgifterna medföra en avsevärd besparing, som kunde användas till att täcka de ökade kostnaderna för nödvändighetsvaror. Härigenom skulle säkerligen i icke ringa utsträckning motverkas den under krisen på många håll tydligt framträdande tendensen till sänkning av näringsstandarden. Denna företeelse är otvivelaktigt synnerligen beklaglig, enär de inom det moderna samhället stegrade kraven på individens andliga och kroppsliga motståndskraft med nödvändighet förutsätta god näring för att icke folkmaterialet skall taga skada. Om också anledningen till en sådan nedpressning av näringsnivån är tillfällig och till följd därav verkningarna bliva närmast tillfälliga, är det tydligen ett viktigt samhällsintresse att motverka dylika symptom.

De nu berörda, för individerna gagneliga verkningarna av en inbesparing utav spritutgifterna skulle sannolikt i viss mån återverka jämväl på sådana det allmännas åtgärder och kostnader, som åsyfta att bland de mindre be-

medlade motverka nöd ävensom minska antalet förbrytelser. Det är sålunda antagligt, att kostnaderna för fattigvård och annan understödsverksamhet samt för fångvård, som till följd av spritkonsumtionen ställa sig högre än eljest behövdes, skulle komma att bliva i någon mån mindre tyngande under ett förbudsår. Även på denna punkt kunna dock endast mer eller mindre grundade antaganden göras; några begränsningar av större betydelse i det allmännas hithörande utgifter lära emellertid icke kunna förväntas i anledning av ett tillfälligt förbud.

Det bör likväl här erinras, att de i vissa avseenden betydelsefulla fördelar, som även under ett tillfälligt förbud kunna förväntas i fråga om folkhälsa och allmän sedlighet, väsentligen bliva beroende av det stöd förbudet har att påräkna inom folkets olika lager. Ämbetsverken finna det sålunda otvivelaktigt, att den allmänna opinionen utan knot skulle mottaga och lojalt foga sig efter de mest rigorösa åtgärder i nykterhetssyfte, därest de påkallades av och stode i samklang med en hela folket omfattande allvarsstämning, framkallad av yttre eller inre faror av det slag, statsmakterna tänkt sig såsom oundgänglig förutsättning. Lika klart synes det emellertid å andra sidan, att genomförandet av ett förbud, som icke inför en mera enhetlig folkmening synes fullt motiverad av verkligt bjudande orsaker, skulle vara ägnat att framkalla sådant missnöje och sådan benägenhet för överträdelser, som gemenligen plägar uppväckas av tvångsåtgärder, vilkas nödvändighet icke klart inses av de därav närmast berörda. Denna uppfattning, som uppenbarligen legat till grund för det av riksdagen uttryckligen gillade, i det föregående anförda uttalandet av civilministern, bör icke förbises vid bedömandet av frågan om rusdrycksförbud.

Att genomförandet av ett tillfälligt rusdrycksförbud skulle medföra i vissa avseenden allvarliga olägenheter, har icke av några i ämnet hörda myndigheter eller korporationer bestritts, men väl av åtskilliga skarpt framhållits. Jämväl med avseende å olägenheterna gäller vad nyss anförts beträffande fördelarna, nämligen att någon fullt uttömmande och exakt värdering givetvis icke kan åvägabringas på alla punkter, utan är man hänvisad till att mera i stort bedöma förbudets återverkningar och approximativt beräkna dessas räckvidd.

Vad då först beträffar ett rusdrycksförbuds rent *ekonomiska verkningar* i fråga om de näringsgrenar, som därav beröras, har inom kommerskollegiet verkställts en närmare utredning, vars resultat återfinnes i bil. 8. Det har därvid förutsatts, att sulfitspritfabriker, jästfabriker och skattefria bryggerier skulle fortsätta sin drift. För brännvinsbrännerier och -reningsverk, skattepliktiga bryggerier, brännvinsförsäljningsbolag samt vin- och spirituosaaffärer, ävensom vissa av rusdryckshanteringen nära beroende industrier, såsom butelj- och korkfabriker, kan förlusten under ett förbudsår beräknas uppgå till följande belopp:

ränta å kapital	omkring	9 600 000 kronor
hyror	»	2 000 000 »
löner och arvoden	»	16 700 000 »
utensilier	»	4 900 000 »
	eller tillhopa c:a	33 200 000 kronor

Härtill torde emellertid böra läggas dels ett års normal handelsvinst med omkring 5 000 000 kronor samt amortering å fastigheter och inventarier med omkring 5 200 000 kronor. Vidare märkes, att värdet av det hos bryggerier inneliggande lager, som i händelse av förbud skulle förfaras, kan uppskattas till omkring 7½ miljoner kronor. Med avseende härå bör emellertid beaktas, att ett ölförsäljningsförbud ju kan tänkas genomfört successivt på sådant sätt, att inneliggande lager kunna åtminstone i huvudsak realiseras och sålunda undgå förstöring. Allt efter det sätt, varpå sistnämnda förhållande ordnas, skulle sålunda de ifrågavarande näringsområdenas (inklusive personalen) förluster kunna uppskattas till 43 å 50 miljoner kronor.

Ett ölförsäljningsförbud behöver emellertid ej nödvändigtvis leda till att alla skattepliktiga bryggeriers verksamhet helt nedlägges, utan torde den efter ett dylikt förbud stegrade efterfrågan å skattefria maltdryckssorter kunna föranleda, att vissa skattepliktiga bryggerier komma att, ehuru i mindre omfattning, fortsätta med sin verksamhet. Nu framhållna omständighet är ägnad att försvåra en beräkning av de förluster, som industrien skulle komma att lida vid ett förbuds införande.

Emellertid får icke förbises, att, förutom de nu nämnda, jämväl andra i ekonomiskt avseende synnerligen betydelsefulla affärsföretag skulle kännbart beröras av ett spritförsäljningsförbud. Hotell, restauranger och kaféer äro i vårt land vid sin affärsutövning i allmänhet så starkt beroende av försäljning av alkoholhaltiga drycker, att denna försäljnings inställande under viss längre period otvivelaktigt skulle komma att för många av dem medföra mycket allvarliga verkningar. Det kan med visshet förutses, att den genom ett rusdrycksförbud minskade frekvensen och omsättningen vid restauranger och kaféer skulle tvinga en stor del av dem att för en tid helt upphöra med sin verksamhet samt att övriga sådana etablissement ävensom hotell, vilka idka utskänkning av alkoholhaltiga drycker, skulle få vidkännas avsevärd förlust. En närmare värdering av dessa ekonomiska påföljder låter sig icke verkställa på grund av bristande näringsstatistiskt material. Någon ledning kan emellertid i detta avseende hämtas av vissa uppgifter, som av socialstyrelsen inhämtats för en pågående socialstatistisk undersökning, och enligt vilka man kan beräkna, att antalet här ifrågakommande affärsföretag i hela landet uppgår till c:a 3 900, sysselsättande en personal jämte innehavarna av c:a 21 000 personer (bil. 6).

Huru vanskligt det än må vara att närmare angiva måttet av den ust,förl som denna omfattande näringsdrift skulle lida genom eventuellt tillfälligt, men ändock mera långvarigt rusdrycksförbud, lärer med visshet kunna antagas, att förlusten icke kan understiga några 10-tal miljoner kronor.

Vid de nu gjorda överslagsberäkningarna har hänsyn icke tagits till de förluster jordbruket skulle tillskyndas av ett spritförbud. För sin avsättning av bränneripotatis och maltkorn samt för åtkomsten av åtskilliga fodermedel äro lantbrukarna i vissa delar av landet nära beroende av bränn erier och bryggerier. Likaså äro väsentliga delar av kreaturs- och trädgårdsskötseln inriktade på och helt beroende av försäljning till restauranger, hotell och kaféer. En plötslig begränsning eller helt upphörande av dessa affärsförbindelser skulle helt visst för jordbruket i vidsträckta delar av landet innebära ett hårt slag.

Ytterligare må endast framhållas, att restauranger och kaféer i allmänhet hava så höga lokalhyror, att de äro avgörande för resp. fastigheters värden och ekonomi. Om alltså restauranger och kaféer till större antal bragtes i trångmål genom ett rusdrycksförbud, skulle ganska allvarliga påföljder därav kunna drabba fastighetsägare åtminstone i de större städerna.

Bland de ekonomiska verkningarna av ett rusdrycksförbud torde också böra uppmärksammas den *övergång till annan förbrukning*, som därvid skulle inträda. Det är känt, att ölet till väsentlig, sannolikt övervägande del användes såsom måltidsdryck; behovet av en sådan står givetvis kvar, även om ölet upphör att finnas. Antagligt är, att detsamma i många fall skulle ersättas med naturligt vatten. Men som regel torde kunna sägas, att ölet kommer att efterträdas av en annan inköpt vara, företrädesvis skattefria maltdrycker, andra läskedrycker, kaffe eller mjölk. Beträffande samtliga dessa gäller, att de visserligen äro billigare än ölet, vissa av dem dock icke synnerligen mycket; den beräknade besparingen för konsumenten blir sålunda icke så stor som ölets värde utan endast skillnaden mellan ölets och ersättningsdryckens värde. Det förtjänar ock erinras, att förbrukningen av ersättningsdryckerna även medför vissa menliga verkningar. Så t. ex. förutsätta även de skattefria maltdryckerna en kornförbrukning, som visserligen är något mindre än för ölet men i allt fall betydligt reducerar den åsyftade besparingen av spannmål. Mot en ökad kaffeförbrukning talar, förutom vissa hygieniska synpunkter, den under alla förhållanden beaktansvärda och nu särskilt aktuella olägenheten, att varan måste importeras. Med avseende slutligen å mjölkförbrukningen bör framhållas, att mjölktillgången i allt fall nu är så knapp och priserna så höga, att en framtvungen ökning i konsumtionen kunde medföra ytterligare svårigheter i detta avseende.

Det blir sålunda även ur konsumenternas synpunkt icke endast fördelar att anteckna vid en övergång från ölet till annan måltidsdryck.

De i det föregående framhållna sociala fördelarna av ett tillfälligt förbud lära likaledes i viss mån uppvägas av *sociala nackdelar*. Det är utan vidare klart, att sprithanteringens upphörande för obestämd längre tid — här förslagsvis beräknad till ett år — skulle för hela den därinom verkande personalen, från ägare och chefer ned till de lägst avlönade, innebära en fullständig omkastning i arbets- och levnadsförhållanden. Av anställda undersökningar framgår, att sprithanteringen — tagen i samma omfattning som i

det föregående — nu ger arbete och utkomst helt och hållet åt omkring 6 800 personer vid tillverkning av brännvin, vin och öl och åt omkring 5 000 vid försäljning därav, varjämte omkring 21 000 personer äro anställda vid hotell, restauranger och kaféer, där utskänkning av dylika drycker förekommer och där sålunda affären och personalen äro väsentligen beroende av spritkonsumtionen. Det lider intet tvivel, att den vid tillverkningen verksamma personalen skulle till endast ringa del kunna behållas vid sina platser och inkomster samt att den beräknade ökningen av tillverkningen vid skattefria bryggerier och läskedrycksfabriker endast skulle åt ett fåtal av dem bereda ny anställning. För försäljningspersonalen skulle läget helt visst ställa sig ännu ogynnsammare. Vad slutligen angår de vid hotell, restauranger och kaféer anställda, är det givetvis svårare att beräkna den tvungna avgångens omfattning, men lärer den kunna lägst anslås till $^1/_3$ av hela antalet. Härtill kommer slutligen, att ett beräknat antal av c:a 1 000 vid restauranger anställda musici skulle tämligen undantagslöst förlora sina engagement. Det kan sålunda antagas, att av hela den vid ifrågavarande olika företag anställda arbetsstyrkan — c:a 33 800 personer, varav c:a 5 000 förvaltningspersonal och 28 800 andra — allra minst 16 000 personer, varav 2 000 förvaltningspersonal, skulle förlora sin anställning utan utsikt att få annan sådan inom angränsande yrkesområden. Därest den för kravet på förbud åberopade förutsättningen av omfattande arbetslöshet vore riktig, skulle givetvis också små möjligheter givas för de arbetslösa att få annat arbete. De flesta av dem kunna utan vidare sägas vara föga lämpade för övergång till nytt yrke, något som för övrigt knappast kan ifrågakomma i större omfattning även av det skälet, att förbudets varaktighet blir obestämd och sålunda sannolikheten att återfå förutvarande anställning kommer att förlama intresset för att finna ny sådan. Under förutsättning vidare att endast halva antalet av de arbetslösa äro gifta och hava ett genomsnittligt antal familjemedlemmar av 4 personer, skulle hela antalet personer, som genom förbudet förlora sin försörjning, komma att uppgå till över 50 000. De nu anförda siffrorna, vilka med säkerhet icke kunna vara för högt beräknade, giva tydligt vid handen, att genomförandet av ett tillfälligt förbud skulle med nödvändighet komma att direkt och hårt drabba ett avsevärt antal samhällsmedlemmar. Att därutöver ett än större antal skulle mer eller mindre indirekt erfara visst avbräck i sin näringsutövning, har redan antytts och torde ej behöva vidare utvecklas. Även om viss ekonomisk ersättning kunde beredas de genom förbudets verkningar direkt arbetslösa — till vilken fråga ämbetsverken nu vilja övergå — så måste i allt fall sysslolösheten med dess demoraliserande inverkan samt ovissheten om framtida utkomst medföra sociala skadeverkningar, vilkas betydelse ej bör underskattas.

De ekonomiska rubbningarna och därmed förenade sociala följderna av ett tillfälligt rusdrycksförbud äro påtagligen så betydande, att redan klokhetsskäl torde ofrånkomligt kräva åtgärder för ersättande av vissa uppkommande förluster. Att även rättssynpunkter tala härför torde få anses all-

mänt erkänt. I sina underdåniga utlåtanden den 7 januari 1915 betonade också såväl socialstyrelsen som kontrollstyrelsen, att vid tillämpningen av de föreslagna lagbestämmelserna om förbud eller inskränkningar i fråga om rusdrycksförsäljningen måste noga beaktas de konsekvenser, som därav skulle föranledas, särskilt nödvändigheten att lämna ersättningar åt idkare och personal, som bleve ekonomiskt lidande. Liknande synpunkter voro uppenbarligen vägledande för riksdagens nykterhetsgrupp, när densamma i motioner år 1915 inom riksdagens båda kamrar betonade angelägenheten av att utreda bland annat »huruvida och enligt vilka principer ersättningar böra utgå till de under förbudets giltighetstid från sin yrkesutövning avstängda». I anslutning till bevillningsutskottets enhälliga mening uttalade slutligen riksdagen i sin skrivelse i anledning av nådiga propositionen rörande befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela tillfälligt rusdrycksförsäljningsförbud »sin förvissning därom, att Eders Kungl. Maj:t kommer att vid handhavandet av ifrågavarande befogenhet taga behörig hänsyn till de förluster, som genom de nya bestämmelsernas tillämpning kunna vållas både tillverkare och arbetare, ävensom till de befogade ersättningskrav, vilka från deras sida i anledning därav må kunna resas». Det torde böra särskilt beaktas, att riksdagen genom detta utan meningsskiljaktigheter framförda uttalande förklarat sig anse, *dels* att hänsyn till yrkesutövarnas förluster skall tagas vid övervägandet av frågan, om förbud skall stadgas, *dels ock* att, när så skett, befogade ersättningskrav måste förutsättas uppkomma.

Beträffande förevarande spörsmål må slutligen erinras, att statsmakterna i sina beslut angående ersättning, resp. arbetslöshetsunderstöd åt personer, som förlorat sin anställning i anledning av införandet i riket av tobaksmonopol, även i handling givit sin anslutning till den grundsatsen, att staten måste vidkännas viss ersättningsskyldighet för de mera direkta förluster för enskilda, som den genom sitt direkta ingripande kan föranleda.

Om ock denna princip sålunda får anses hava erkänd giltighet, möter det givetvis i tillämpningen stora svårigheter att avgöra, vilka affärsföretag och individer skola anses på sådant sätt lidande, att rätt till ersättning för dem inträder, ävensom efter vilka grunder ersättning skall utgå. I intetdera av dessa hänseenden kunna ämbetsverken nu lämna någon bestämd anvisning, enär tiden icke medgivit verkställandet av den närmare utredning, som fordras för ett slutligt bedömande av dessa invecklade spörsmål. Det torde också kunna ifrågakomma att bedöma ersättningskravens större eller mindre giltighet med hänsyn tagen till de omständigheter och motiv, som varit avgörande för beslutet om förbud. Det vill sålunda synas, som om genomförandet av ett förbud vid krigsutbrott icke skulle konstituera samma anspråk på ersättning som en av arbetslöshet föranledd åtgärd av samma innebörd, enär dels ett krigsutbrott i och för sig måste antagas väsentligen minska spritförtäringen och sålunda medföra förluster, dels ock de enskildas ekonomiska anspråk gent emot samhället måste i sådant läge, som här förutsatts, ses mot bakgrunden av allas förluster och det allmännas fara.

I detta sammanhang torde tagas i beräkning endast de ersättningskrav,

som kunna möta från affärsföretag och anställda, vilka genom ett förbud bliva *direkt lidande*. Enligt de ovan gjorda undersökningarna skulle företagens förluster uppgå till c:a 33 000 000 kronor eller, om värdet å utebliven handelsvinst och amorteringar medtages, till c:a 43 000 000 kronor. Till ungefär samma belopp borde alltså utgå ersättningar till företag, nämligen till brännvinsbrännerier och -reningsverk samt skattepliktiga bryggerier, brännvinsförsäljningsbolag ävensom vin- och spirituosaaffärer. Med avseende å hotell, restauranger och kaféer ställer sig saken i viss mån annorlunda, då spritförsäljningen icke torde för flertalet av dem utgöra den övervägande delen av omsättningen utan denna även under en förbudsperiod kan fortgå i mer eller mindre begränsad omfattning. Det vill dock synas ämbetsverken, som om även i detta fall viss ersättning bör beräknas.

Om i stort sett vederlaget till de direkt berörda företagen beräknas till förlustens verkliga belopp, lärer staten i allmänhet icke behöva för sin del sörja för ersättning åt leverantörer m. fl., som i andra och tredje hand drabbas av ett förbud. Ämbetsverken finna emellertid sannolikt, att denna regel icke alltid skulle kunna vidhållas, enär leveransavtal ofta torde vara slutna på så lång tid och på sådana villkor i övrigt, att mellanhänderna tillskyndas oundvikliga förluster genom ett förbuds verkningar.

Utgår man, såsom ovan skett, från den grundsatsen, att företagen få bära hela förlusten och följaktligen ock mottaga ersättningen därför, så ligger det i sakens natur, att ansvaret att sörja för hela den hos dem anställda personalen faller på företagen. De skulle alltså förpliktas att på i huvudsak oförändrade villkor hos sig bibehålla sina anställda jämväl under förbudstiden. Kostnaderna för den därunder obehövliga personalen äro redan inberäknade i de förut angivna förlustsiffror, som av staten skulle ersättas.

Det torde emellertid kunna anses riktigare, att icke mera personal användes än behovet påkallar samt att följaktligen denna angelägenhet ordnades såsom företagarnas ensak. I sådant fall skulle staten få övertaga ansvaret för den ledigblivna personalen, vars antal i det föregående uppskattats till c:a 16 000, varav c:a 2 000 förvaltningspersonal. Det kunde obestridligen ifrågasättas, huruvida icke personalen borde få åtnjuta hela den inkomst, som den hade grundad utsikt att behålla, därest ej förbud genomförts. Emellertid torde det få anses allmänt erkänt inom affärslivet liksom inom statsförvaltningen, att avlöning under väntetid med fog kan sättas lägre än under tjänsteperiod.

Med avseende å ersättningsbeloppens storlek borde vidare viss ledning kunna hämtas från de erfarenheter, som vunnits under den pågående övergången till monopoldrift inom tobaksindustrien. Emellertid föreligger här den väsentliga skillnaden, att driften ej skulle för någon tid upphöra utan för framtiden omläggas, så att viss del av personalen (i verkligheten ungefär hälften) blir för all framtid överflödig för yrket. För tobakspersonalens del gäller således att bereda ersättning för tvungen definitiv avgång från tidigare levnadsbana, och får härigenom ersättningen en annan betydelse än i förevarande fall. Visserligen hava de säregna förhållandena vid tobaksmo-

nopolets genomförande därjämte för hela personalen framkallat en tillfällig arbetslöshetsperiod, som nödvändiggjort lämnandet av särskilt arbetslöshetsunderstöd av ungefär samma beskaffenhet, som torde böra ifrågakomma, därest rusdrycksförsäljningsförbud genomföres. Då emellertid arbetslöshetsunderstödet för tobakspersonalen utgör en slags komplettering av ersättningarna och till följd härav kunnat hållas ganska lågt, få dess bestämmelser ej utan vidare anses tillämpliga å förevarande personal. Beträffande denna bör vidare märkas, att densamma i långt högre grad än tobakspersonalen består av män samt i stort sett står på högre lönenivå. Dessa olika omständigheter föranleda, att eventuell ersättning bör för den inom rusdrycksförsäljningen sysselsatta personalen beräknas avsevärt högre än för tobaksarbetarna. Vid dess tillmätande synes ock hänsyn böra tagas till *dels* förutvarande avlöning — härutinnan liknande tobakspersonalens ersättning — *dels* det av försörjningsplikt härflytande behovet — i likhet med tobaksarbetarnas arbetslöshetsunderstöd. Att närmare ingå på den vanskliga frågan om de eventuella ersättningsbeloppen, lärer icke nu kunna ifrågakomma. Ämbetsverken anse sig emellertid böra utgå från den förutsättningen, att ersättningarna icke gärna kunna sättas lägre än till i genomsnitt 5 kronor om dagen (inklusive sön- och heldagar) per individ tillhörande förvaltningspersonalen samt till 2·50 kronor om dagen för annan. Statens kostnad för dessa ersättningar under ett förbudsår skulle i sådant fall ej understiga 16 425 000 kronor, varav 3 650 000 till förvaltningspersonal och 12 775 000 kronor till andra. Härvid ha icke beräknats några kostnader för administreringen av ett blivande understödssystem.

Med all sannolikhet måste emellertid statsverket vara berett att lämna ytterligare arbetslöshetsersättningar. Redan förut har påpekats, att ett förbud skulle kunna medföra så starka indirekta verkningar, att staten näppeligen skulle kunna undandraga sig att lämna någon gottgörelse i vissa fall. Därjämte kan förutses, att åtskilliga av de direkt berörda företagen skulle genom ett rusdrycksförbud under ett år komma i det ekonomiska läge, att de icke sedermera kunna återupptaga sin verksamhet. Den personal, som härigenom berövas sin utkomst för framtiden, kan icke gärna av staten helt lämnas åt sitt öde.

Under den ovan antagna förutsättningen, att rusdryckshanteringen skulle ligga helt nere under en viss förbudstid, skulle staten givetvis komma att gå förlustig sina normala inkomster från ifrågavarande hantering under samma tid. I riksstaten för åren 1915 och 1916 äro de s. k. rusdrycksmedlen beräknade till 45 100 000, resp. 40 900 000 kronor, det sistnämnda beloppet fördelat på följande sätt:

brännvinstillverkningsskatten	kronor	17 000 000
punschskatten	»	2 000 000
maltskatten	»	5 400 000
brännvinsförsäljningsmedel	»	16 500 000
	kronor	40 900 000

Att till ett lägre belopp än det nyssnämnda beräkna statens direkta förlust på uteblivna rusdrycksmedel under ett förbudsår, lärer icke böra ifrågakomma. Till beloppet 40 900 000 kronor böra läggas det allmännas förluster till följd av utebliven tull å alkoholhaltiga drycker, omkring 5 miljoner kronor, samt utebliven inkomst av förmögenhetsskatt och kommunalskatt m. fl. utskylder från företag inom sprithanteringen, belöpande sig till minst 5 miljoner kronor. Med avseende härå må dock erinras att, därest full ersättning lämnades företagen, dessa givetvis hade att erlägga dem påförda skattebelopp.

Även med hänsyn tagen till sannolik minskning av vissa rusdrycksmedel i samband med rikets uppdelande i kontrollområden, lärer sålunda genomförandet av ettårigt förbud för närvarande få anses tillskynda staten en inkomstförlust av i runt tal c:a 50 miljoner kronor.

Även vad personalen angår måste förutses dels en väsentlig minskning i förmågan att betala redan pålagda skatter, dels för förbudstiden en av inkomstminskningen föranledd sänkning i debiterade skattebelopp. Det kunde visserligen ifrågasättas, huruvida icke staten borde ersätta kommunerna den förlust dessa lida genom denna minskade taxering. Det lärer emellertid kanske få antagas, att genom ett rusdrycksförbud skatteförmågan inom landet i allmänhet skulle ökas i sådan mån, att såväl staten som kommunerna skulle hållas skadelösa för de säkerligen icke obetydliga förlusterna till följd av utebliven eller minskad skattebetalning från rusdryckshanteringens sida.

Enligt vad i den föregående framställningen anförts, finna ämbetsverken sig böra förutsätta, att de mera direkta ekonomiska nackdelarna av det ifrågasatta tillfälliga rusdrycksförbudet komma att i huvudsak drabba staten. De kostnader av detta slag, rörande vilka beräkningar med någorlunda tillförlitlighet kunnat ovan verkställas, skulle i runt tal uppgå till *mellan 90 och 100 miljoner kronor* och fördela sig på ungefär följande sätt:

ersättning till företag	30 000 000 kronor
» » personal	15 000 000 »
uteblivna rusdrycksmedel m. m.	50 000 000 »

Ämbetsverken anse sig slutligen böra betona, att vid genomförandet av ett tillfälligt förbud av större varaktighet skulle till de olägenheter av olika slag, som redan antytts och vilka till dels kunnat evalveras i penningar, oundgängligen komma en mängd andra, varom nu endast antydningar kunna lämnas. Rusdryckshanteringen och därmed sammanhängande yrken bilda tillhopa ett komplex av intressen och ekonomiska faktorer av sådan betydelse i samhället, att en plötsligt genomförd omvälvning på detta område skulle mycket kännbart beröra snart sagt hela näringslivet. Ämbetsverken hava givetvis icke kunnat försöka utreda alla dylika rubbningar inom samhällsorganismen. Enligt ämbetsverkens mening var det med allt fog, som riksdagens nykterhetsgrupp i sina förut åberopade motioner vid innevarande

års riksdag framhöll, att de med ett tillfälligt förbud förknippade ekonomiska svårigheterna »i vissa avseenden torde vara större än när det gäller att under viss tid avveckla hela hanteringen och införa permanent förbud». Då det ändock befunnits nödigt att beträffande det permanenta förbudet anordna mycket omfattande och ingående utredningar, lärer det knappast kunna förväntas, att ämbetsverken skulle kunna i sin enligt åläggande skyndsamt bedrivna undersökning rörande det tillfälliga förbudet beakta och tillbörligt belysa ens alla viktigare komplikationer, som där möta.

Förtjänt att beaktas är slutligen, att ett tillfälligt förbud skulle omedelbart och starkt ingripa i ett mycket stort antal medborgares privata levnadsförhållanden och i umgängeslivets nuvarande gestaltning. Alla tiders erfarenhet torde ha visat, att plötsliga reformer på dessa områden äro synnerligen vanskliga att genomföra, därest icke på grund av alldeles särskilda förhållanden en omkastning i åskådningssätt inträtt inom befolkningens breda lager. Då någon sådan omkastning näppeligen nu kunnat iakttagas, lärer det ifrågasatta tillfälliga förbudet sakna en mycket viktig förutsättning för att kunna genomföras på tillfredsställande sätt.

Ämbetsverken hava ovan givit uttryck för sin uppfattning, att de av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen angivna förutsättningarna för genomförande av tillfälligt försäljningsförbud i fråga om brännvin, vin och öl icke nu föreligga i den utsträckning, som av statsmakterna lärer vara avsedd. De verkställda undersökningarna rörande ett sådant förbuds verkningar i olika avseenden hava vidare givit till resultat, att å ena sidan åtskilliga beaktansvärda besparingar och andra fördelar därmed torde vinnas, men att å andra sidan stora olägenheter kunna direkt konstateras och andra sådana måste vara att befara i samband med den allmänna rubbning i näringarnas och de enskildas liv, som ett plötsligt förbud måste medföra. För staten skulle därjämte inträda, vid sidan av vissa mindre omfattande fördelar, en otvivelaktig, direkt förlust, som under antagande, att förbudet komme att fortvara ett år, skulle uppgå till inemot ett hundratal miljoner kronor. Av samtliga dessa skäl och med hänsyn jämväl till faran av att under nuvarande förhållanden ådraga staten en så stor finansiell belastning anse sig ämbetsverken böra avstyrka den av förbudskongressen föreslagna åtgärden.

Den uppfattning i fråga om det tillfälliga förbudet, åt vilken ämbetsverken nu givit uttryck, har delats av det alldeles övervägande antalet myndigheter, vilka yttrat sig i ämnet. Emellertid hava många av dem betonat angelägenheten av att under nuvarande förhållanden de mindre bemedlades inkomster i så ringa mån som möjligt användas till alkoholhaltiga drycker. Jämväl från ledande näringskorporationer föreligga uttalanden i samma riktning. Såsom framgår av en särskild utredning har man vidare både i krigförande och neutrala länder funnit lämpligt vidtaga partiella begränsningar av rusdrycksdistributionen. De av ämbetsverken verkställda utredningarna rörande det för tillfället visserligen goda men osäkra läget på arbetsmarknaden ävensom

beträffande levnadskostnadernas kraftiga stegring synas ock giva starkt stöd för den meningen, att staten redan inom den närmaste framtiden bör vara beredd att vidtaga åtgärder för att minska frestelserna, särskilt för de mindre bemedlade, att på sådana drycker förbruka sina för livets nödtorft under kristiden mer än eljest behövliga inkomster. Det måste nämligen förutses, att till följd av dyrtidens långvarighet och på grund av den ytterligare stegring i levnadskostnader, som vinterns inbrott oundvikligt föranleder, en mycket stor del arbetare och andra mindre bemedlade, i synnerhet i stadsamhällena, skola komma att befinna sig vid eller till och med överskrida nödens gräns, därest de icke iakttaga stor varsamhet i fråga om utgifter för spritkonsumtion. Då erfarenheten visat, att sådan varsamhet av mången icke iakttages, med mindre det allmänna genom lämpliga åtgärder nödgar därtill, kunna sålunda enligt ämbetsverkens mening starka skäl anses tala för, att anordningar träffas i sådant syfte. Att därvid emellertid rusdrycksförbud bör tillgripas endast under synnerligen exceptionella förhållanden, torde framgå av vad ovan anförts beträffande de med förbudet förenade olägenheterna. Med hänsyn till nu föreliggande och beräkneliga omständigheter lärer sålunda närmast kunna ifrågakomma att vidtaga lämpligt avvägda *restriktioner* med avseende å försäljningen av alkoholhaltiga drycker.

Visserligen möta även i sådant fall allvarliga hinder i den för vissa enskildas ekonomi och statens inkomster menliga verkan, som skulle bliva en följd av en väsentlig minskning i rusdrycksförsäljningen. Denna minskning bör därför icke göras skarpare än som är nödvändigt för att åstadkomma besparingar närmast bland dem, för vilka besparing är mest nödvändig för egen och familjemedlemmarnas utkomst. Det lärer ej heller vara alldeles omöjligt finna sådana försäljningsrestriktioner, vilkas genomförande skulle giva en väsentlig del av ett förbuds fördelar, utan att nackdelarna behövde bliva alltför betydande. Sålunda borde sådana bestämmelser kunna träffas, att icke idkare avstängas från sin näringsutövning och föranledas avskeda personal i större utsträckning, under vilken förutsättning de ekonomiska och sociala rubbningarna bleve jämförelsevis ringa och även statens eljest tyngande ersättningsplikt kunde helt eller åtminstone i huvudsak bortfalla.

Ämbetsverken anse sig emellertid böra framhålla, hurusom, enligt de i lagstiftningen angivna förutsättningar, nödvändigheten att vidtaga restriktiva åtgärder kan framträda med så stor hastighet, att det icke gives tillfälle att ägna frågan den allsidiga och omsorgsfulla prövning, som betingas av svårigheten att finna en sådan form för det allmännas ingripande, att ej det åsyftade gagnet motväges av än större nackdelar. Med hänsyn härtill vore det av betydelse, att förslag till dylika åtgärder på förhand utarbetas.

Det synes därför ämbetsverken ändamålsenligt, att kontrollstyrelsen och socialstyrelsen redan nu erhålla i uppdrag att verkställa utredning samt till Eders Kungl. Maj:t avgiva utlåtande och förslag i ämnet. För den händelse dessa kunde väntas beröra de intressen kommerskollegium företräder, synes kollegium böra sättas i tillfälle att däröver avgiva utlåtande.

Bilagor till ämbetverkens utlåtande rörande tillfälligt rusdrycksförbud.

P. M.

rörande yttranden över rusdrycksförbudet från vissa sociala institutioner och organisationer m. fl.

(Utarbetad inom K. Socialstyrelsen.)

De yttranden, som i frågan om tillfälligt rusdrycksförbud avgivits av statens arbetslöshetskommission, svenska fattigvårdsförbundet, landsorganisationen samt av det ifrågasatta förbudet direkt berörda organisationer och personalgrupper, återgivas här nedan, delvis i sammandragen form.

Statens arbetslöshetskommission.

Statens arbetslöshetskommission, som haft att ur synpunkten av arbetslöshetens bekämpande överväga den till kommissionens yttrande överlämnade framställningen angående förbud å tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker och vilken på grund av den knappa tiden icke varit i tillfälle att härom verkställa närmare utredningar, anser sig böra såsom sin uppfattning uttala, att genomförandet av den ifrågasatta åtgärden otvivelaktigt skulle föranleda en omfattande arbetslöshet.

Då därjämte sådan arbetslöshet, såsom direkt vållad av en statsåtgärd, måste anses föranleda berättigade krav på särskilt kraftig hjälp från statens sida — varom erfarenheterna från tobaksmonopolets genomförande bära vittne — får kommissionen avstyrka det ifrågavarande förbudet.

Svenska fattigvårdsförbundet.

I och för klargörandet av den föreliggande frågan hade det varit önskvärt, om förbundet kunnat inhämta uppgifter från sina över landet spridda ombud samt sammankalla styrelsen. Då emellertid den till buds stående knappa tiden ej medgivit dessa åtgärder, får förbundet såsom svar å socialstyrelsens hemställan meddela den uppfattning, som förbundets arbetsutskott kunnat bilda sig i frågan.

Den av världskrisen skapade nöden och arbetslösheten har helt naturligt givit sig tillkänna inom den kommunala fattigvården. Från vissa orter har förbundet erfarit, att de i staten fastställda fattigvårdsutgifterna måst betydligt överskridas, i andra samhällen ha de nödställda huvudsakligen hänvänt sig till den nedan omnämnda nyskapade hjälporganisationen. Någon sammanfattning av fattigvårdens ökade utgifter till följd av krisen har tiden ej medgivit att skaffa. Enligt förut gjorda erfarenheter under nödtider torde emellertid fattigvårdens påkänning kunna förväntas först efter nödtidens slut och sedan alla besparingar och hjälpkällor sinat. Betecknande för situationen är emellertid att i Stockholm, där en storartad hjälpverksamhet kommit till stånd för de arbetslösa, fattigvården ändock anlitats i ganska ökad utsträckning under hela kristiden, vilket framgår av den officiella statistiken. Även i Malmö hava liknande erfarenheter gjorts.

Att den privata hjälpverksamheten under förliden vinter hårt anlitats är allmänt känt. Som bekant bildades under krisens början en hel del tillfälliga organisationer med syfte att lämna hjälp i olika form. Även förut befintliga privata institutioner

togos hårt i anspråk. Sålunda framgår det av meddelanden från föreningen skyddsvärnet, föreningen för välgörenhetens ordnande samt frälsningsarméns sociala avdelning, att arbetet inom dessa organisationer högst väsentligt ökats, att arbetslösheten gjort sig kännbar långt in på sommaren och att erfarenheterna ge vid handen, att en svår nödtid kan befaras under stundande vinter.

Från svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå i Stockholm meddelas ock, att antalet hjälpsökande ökats högst väsentligt under ifrågavarande nödvinter.

Den stora massan personer, som blivit nödställda genom krisen, ha vänt sig till den förliden höst nyskapade hjälporganisationen, de s. k. arbetslöshets- och hjälpkommittéerna. Enligt tillgängliga uppgifter ha sådana kommittéer bildats i 450 kommuner. Inom 123 av dessa ha intill den 1 juli utbetalats ett arbetslöshetsunderstöd av ej mindre än 1 030 946 kr., varav givetvis den långt övervägande delen kommer på de större städernas och industriorternas konto. Säkerligen motsvarar denna siffra på långt när ej den nöd, som förefunnits. Till en början må nämligen framhållas, att ett stort antal samhällen i stället för att lämna understöd anslagit medel till nödhjälpsarbeten av olika slag. I Stockholm, där arbetslöshetsunderstödet intill juni månads utgång uppgått till 528 698 kronor förutom diverse understöd till ett belopp av ett par tusen kronor, har över en miljon kronor anslagits till extra arbeten för arbetslösa. Vidare må erinras, att en del arbetarfamiljer ej framställt någon begäran om hjälp, ehuru behov därav otvivelaktigt förelegat, något som är känt av envar, som deltagit i vinterns hjälparbete. Delvis kommer sig detta av det kända förhållandet, att mången arbetare in i det längsta drager sig för att begära hjälp, delvis ock därav att statens och kommunens arbetslöshetshjälp ej utbetalas till dem, som äro partiellt arbetslösa eller äga besparingar.

Det har synts utskottet lämpligt att antyda dessa förhållanden för att härigenom lättare skall kunna erhållas en bild av det läge, som kan förväntas uppstå under den nu stundande vintern. Enligt utskottets mening finnes det anledning att förmoda att den vinter, som nu stundar, skall präglas av än mer betydande arbetslöshet och nöd än den senast förflutna. Visserligen förmärkes i dessa dagar icke någon mer utbredd arbetslöshet, men det bör erinras, att september månad i detta avseende sedan gammalt visat sig vara den måhända mest fördelaktiga av årets alla månader. Men annorlunda torde förhållandena gestalta sig längre fram på hösten. Även torde böra erinras om att vi gå den kommande vintern tillmötes med väsentligt mycket mindre resurser, än vad förhållandet var föregående år. Besparingarna torde för många arbetare ha tagit slut, särskilt för dem, som varit partiellt arbetslösa, ej minst på grund av de stegrade levnadskostnaderna. En beklaglig sänkning av arbetarfamiljernas levnadsstandard inträdde genom förliden vinters arbetslöshet och dyrtid, och tillståndet kan förväntas bli än värre under den kommande vintern.

Även ur den synpunkten torde förhållandena ställa sig föga förhoppningsfulla under stundande vinter, att det för en del fattigare kommuner, som redan förliden vinter fått kännas vid nödtiden, torde vara svårt att komma ut med något understöd denna vinter. Så torde bl. a. vara förhållandet inom vissa kommuner i Blekinge och Bohuslän, där stenhuggerierna tillföljd av kristiden måst så gott som fullständigt nedlägga sin verksamhet och varest i följd därav antalet arbetslösa är stort. Härtill kommer en annan omständighet, som även gör sig märkbar i de fattigare kommunerna, nämligen att inbetalningen av skatten försiggått otillfredsställande och ställt vederbörande kommuner inför en svår situation.

En ytterligare anledning till den nyss antydda förmodan, att den kommande vintern i nödavseende blir väsentligt svårare än den nyss förflutna vintern, ser arbetsutskottet i de oerhörda prisstegringarna å livsmedel. Den senast av socialstyrelsen publicerade jämförelsen mellan dessa pris under juli månad innevarande år och samma tid 1914 — sålunda före krisen — talar i detta avseende ett vältaligt språk. För att blott hålla sig till några av arbetarklassens mest använda födoämnen visar prisstegringen under nämnda tid följande enorma belopp: växtmargarin 21 %, färsk potatis

28 %, svensk rågsikt 51·9 %, havregryn 44·4 %, färskt sidfläsk 53·9 %, gula ärter 96·7 %.

När sålunda arbetslöshet och dyrtid kan förväntas skapa ett nödtillstånd, som särskilt i städerna förmodligen kommer att bliva synnerligen omfattande, kunde det ligga nära till hands att antaga, att en sådan överflödsvara som rusdrycker icke skulle kunna spela någon väsentlig roll med hänsyn till nödens lindrande, emedan de nödställda av naturlig självbevarelseinstinkt skulle avstå från användning av desamma. Tyvärr talar erfarenheten ett helt annat språk. I otaliga hem är rusdryckerna det, som man allra sist avstår ifrån — det vanliga uttrycket är att »en sup har man alltid råd till». Under vinterns arbetslöshetshjälp i Stockholm visade det sig, att en mycket stor del av de understödda, som ägde rättighet att rekvirera brännvin av Stockholmssystemet, å sina motböcker plägat uttaga sin »normala» kvantitet brännvin eller det maximibelopp av 16 liter per kvartal, som Stockholmssystemet fastställt för huvudstadens invånare. Endast undantagsvis användes icke motboken. Detta talar ett tydligt språk därom, att spriten t. o. m. i nödtider och då arbetslöshet föreligger spelar en väsentlig roll. Det visade sig också i huvudstaden vara nödvändigt att träffa anordningar, varigenom de understödde under den tid, de uppburo understöd, icke kunde å systemet inköpa sprit. Emellertid stå så många andra vägar öppna för den, som önskar skaffa sig spritdrycker, att ingenting annat än ett förbud skulle kunna helt och hållet förhindra att understödet förslösas på nämnda drycker.

Det behöver ej betonas, att ett förslösande av offentligt understöd, som alltid måste i möjligaste mån förebyggas, är särskilt betänklig, då det gäller familjer. Då understödet gäller även hustru och barn, synes ej minst ur denna synpunkt nödvändigt att söka i möjligaste mån skydda mot frestelserna till alkoholbruk.

I viss mån gäller vad ovan sagts om de personer, som erhålla hemunderstöd av fattigvården. Dessa utgöra en mycket stor del av fattigvårdens skyddslingar (enligt 1910 års statistik 56·8 % eller 109 790). Att det skulle vara av betydelse att genom eventuella förbudsbestämmelser förhindra, att ifrågavarande understöd förslösas på rusdrycker är tydligt. I Stockholm och även en del andra städer har man visserligen genom samarbete mellan fattigvården och Stockholmssystemet sökt förhindra att de understödda inköpa brännvin genom systemets affärer. För öl är emellertid ingen sådan anordning vidtagen.

Utskottet tillåter sig till slut erinra om att erfarenhet redan föreligger i vårt land om verkningarna av ett i viss omfattning genomfört tillfälligt förbud. De bestämmelser, som under den stora arbetskonflikten augusti—september 1909 av länsstyrelserna fastställdes i fråga om utminutering och utskänkning av rusdrycker, voro ganska växlande inom de olika länen. Dock infördes fullständigt förbud mot utminutering av brännvin. I åtskilliga län (11) utfärdades jämväl förbud mot utminutering av vin och öl. Emellertid var i flera av dessa län försäljning enligt § 14 i vin- och ölförsäljningsförordningen, som handlar om försändning efter rekvisition av dylika drycker att avlämnas inomhus till därstädes boende, undantagen från förbudet.

I avseende på utskänkningen förekom totalt förbud allenast i Kristianstads län. För övrigt gällde vitt skilda bestämmelser. I regel förekom dock förbud för utskänkning av brännvin, varemot vin och öl, stundom också brännvin i starkt begränsad kvantitet, fick utskänkas till spisande gäster. Såväl restriktioner som lindringar i gällande bestämmelser vidtogos vid många tillfällen under den tid storstrejken varade.

Om de gynnsamma verkningarna av dessa bestämmelser torde vara onödigt att här närmare orda, emedan de äro allmänt bekanta. Det må blott framhållas det belysande faktum, som framgår av den officiella redogörelsen för konflikten, att trots det nödläge, vari flera hundra tusen arbetare blevo ställda, »någon ökning i den offentliga fattigvårdens verksamhet icke synes hava ägt rum under tiden för själva storstrejken och de närmaste två följande månaderna». Det meddelas också att »i ett stort antal uttalanden framhålles, att rusdrycksförbudet verksamt bidragit att minska utgifterna och att förbättra tillståndet bland arbetarna». Sammanställt med den erfarenhet, som

från skilda håll förspörjes, att mången familj visade sig bättre ställd under ifrågavarande strejkdagar än under normala tider, trots att strejkunderstödet utgjorde blott en ringa del av den sedvanliga arbetslönen, torde man kunna fastslå, att ett rusdrycksförbud eller restriktionssystem, varigenom konsumtionen av rusdrycker i avsevärd mån inskränkes, verkligen har ett synnerligen välgörande inflytande på de mindre bemedlade folkklassernas ekonomi.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, får arbetsutskottet, med hänsyn tagen till den arbetslöshet och nöd, som alltsedan krisens början förekommit och den, som under stundande vinter kan väntas uppstå, som sin mening uttala, att effektiva inskränkningar i fråga om rusgivande dryckers tillverkning och försäljning — i det senare avseendet åtminstone i den omfattning, som under 1909 års arbetskonflikt ägde rum — måste anses vara behövliga.

Landsorganisationen i Sverige.

Utan att yttra oss över de fördelar, som kunna vara förknippade med en åtgärd i enlighet med förbudskongressens framställning, vilja vi framhålla, att ett inställande av tillverkningen av rusgivande drycker ej skulle tillföra landet något tillskott av livsförnödenheter av betydenhet och att den ifrågasatta reformen alltså ej torde kunna i ringaste mån inverka till en sänkning av de höga livsmedelsprisen. Detta emedan endast en relativt ringa procent av landets brödsäd användes för tillverkning av rusdrycker och den något högre procent av potatis, som användes för sagda ändamål, utgöres av sådan, som knappast lämpar sig för människoföda i form av ätpotatis.

Då vi emellertid ej kunna tillstyrka bifall till sagda reform, sker detta under åberopande av, att landet som en följd av världskriget lider av arbetslöshet i sådan utsträckning, att det allmännas bistånd påkallats, vilken arbetslöshet under stundande vinter kan befaras få allt större omfattning och att på grund härav en åtgärd ej kan anbefallas, som skulle öka de arbetslösas antal med ytterligare många tusen. Vi erinra vidare om att den arbetslöshet, som genom statens åtgärd med tobaksmonopolets införande åvägabragtes inom tobaksindustrien, blev av så bekymmersam karaktär, att vi måste varna för åtgärder, som på andra stora områden skulle åstadkomma ett upprepande av dessa beklagliga förhållanden.

Varken nu eller framdeles bör, enligt vårt förmenande, en åtgärd i omskrivna syfte kunna få ske, med mindre full ersättning från statens sida tillförsäkras alla de arbetare, som genom en dylik reform bliva sysslolösa.

Sveriges centrala hotell- och restaurangförening.

Inom hotell- och restaurangrörelsen äro för närvarande ungefär femtontusen personer sysselsatta. Genom ett försäljningsförbud skulle största delen av dem bliva utan arbete. Då dessa personer i de flesta fall endast äga vad de genom sitt eget arbete förtjäna och det är omöjligt för innehavarna av hotell och restauranger att efter ett förbuds inträdande fortsätta med utbetalande av löner till sådan personal, som ej mera behöves, skulle dessa arbetare försättas i nödställd belägenhet.

För innehavarna av hotell och restauranger skulle ett förbud medföra svåra ekonomiska följder. Dessa skulle emellertid icke inskränka sig till en minskad inkomst å rörelsen utan utgöra direkta förluster, i åtskilliga fall antagligen så stora, att många skulle se sin ekonomiska ställning allvarligt hotad. Hotell- och restaurangrörelsen är nämligen till stor del så nära förbunden med rätten till utskänkning av brännvin, vin och öl, att i många fall, därest sistnämnda rätt borttoges, rörelsen i övrigt icke skulle täcka de synnerligen dryga omkostnaderna, vilket skulle hava till följd, att ett flertal hotell och restauranger såge sig nödsakade att stänga. Och i de fall, då hotell-

eller restauranginnehavarna möjligen vore i stånd att upprätthålla rörelsen, skulle en stegring av de redan förut på grund av rådande förhållanden höga matpriserna otvivelaktigt inträda.

Vid ett försäljningsförbud av den omfattning, som förbudskongressen ifrågasätter — vilket till tidslängden visserligen skulle vara svårt att på förhand bestämma, men som säkerligen komme att bliva ganska långt — skulle väl staten näppeligen kunna undgå att få utgiva gottgörelse för den skada och förlust, som därigenom uppkomme. Och de rättsanspråk, som i sådant avseende komme att framställas, måste med hänsyn till de olika områden, som beröras av ett förbud, bliva ganska stora.

På grund av vad sålunda anförts, hemställes att den av förbudskongressen gjorda framställningen, i den mån densamma kan äventyra rätten till utskänkning av brännvin, vin och öl, måtte lämnas utan avseende.

Stockholms kaféidkareförening.

I Stockholms stad finnas för närvarande omkring 400 kaféer och äro i genomsnitt och lågt beräknat 6 personer förutom innehavaren och hans hustru sysselsatta å varje kafé. Dessa kaféer lämna således uppehälle åt icke mindre än över 3 000 personer.

Å omkring 250 av kaféerna förekommer icke matservering utan endast servering av kaffe, läskedrycker och maltdrycker. För dessa är rätten att utskänka öl av så väsentlig betydelse, att ett förbud härvid skulle vara detsamma som en stängning av kaféerna. Någon fortsatt rörelse är i dessa fall otänkbar. Härigenom skulle av personalen icke mindre än omkring 1 500 personer drabbas av arbetslöshet och nöd. Därjämte skulle innehavaren av rörelsen se sin egen ekonomiska ställning rubbad, kanske rent av icke hava möjlighet att skaffa utkomst för sig och sin familj.

Beträffande de övriga kaféerna, uppgående till ungefär 150 stycken, där jämväl matservering förekommer, skulle i många fall följderna av ett förbud bliva desamma, som nu nämnts, d. v. s. stängning med åtföljande arbetslöshet och nöd för såväl personal som innehavare. Och i de fall, då kaféinnehavaren för sin egen utkomst sökte fortsätta med sin rörelse, skulle en höjning av matpriserna med nödvändighet inträda. Då dessa kaféer till större delen ha sina gäster bland den arbetande befolkningen, är det tydligt, att denna prisstegring skulle kännas särskilt svår.

Svenska musikerförbundet.

Det tillfälliga förbud, som petitionen avser, skulle på ett högst ödesdigert sätt drabba de inom Sverige bosatta musici, som äro anställda å landets restauranger och kaféer.

Dessa musici hava för övrigt sedan lång tid tillbaka haft att kämpa emot synnerligen stora svårigheter. Många restauranger hava av olika ekonomiska skäl tvingats att reducera sina kapell till det minsta möjliga eller att minska de redan förut blygsamma gagen.

För den händelse det ifrågasatta förbudet komme till stånd, skulle kanske de flesta restauranger stängas, och följden härav bleve då den, att flertalet av de musici, varom här är fråga, komme i nödställd belägenhet.

Tjänstemän och arbetare vid rikets spritförädlingsverk.

Nyttan av ett spritförbud förmår icke uppväga därmed förbundna olägenheter. Ibland oss skulle flertalet komma att stå utan existensmedel, hundratals våra familjer, många med flera barn, komme att kastas ur ordnade förhållanden, prisgivna åt fattigdom och förnedring, hunger och nöd.

Förvaltnings- och arbetarpersonalen i vin- och spirituosahandelns utminuteringsaffärer.

Det finnes tillfällen, då ett rusdrycksförbud kan tjäna ett allmänt intresse, så att ett privat intresse måste stå tillbaka. Så var nog fallet vid storstrejken år 1909 och även tro vi, att, om vid krigsutbrottet förra året en sådan åtgärd vidtagits, den kunnat uppbäras av stämningen inom landet. Om statsmakterna då ansett sig böra i det allmännas intresse vidtaga den försiktighetsåtgärden att införa rusdrycksförbud, som räckt så länge det kunde anses av förhållandena påkallat, torde säkerligen ingen hava däremot protesterat. Men nu föreligga inga sådana skäl.

Ett plötsligt inträdande rusdrycksförbud, som fortfar en oviss tid, har naturligen till följd, att samtliga näringar inom branschen nedläggas. Men det förhatliga härutinnan är, att förbudet sedan möjligen kommer att räcka så lång tid, att dessa näringar ej kunna åter upptagas. Då stå vi alla, som ägnat oss åt en av staten lovgiven näring, utan levebröd och utan utsikter att kunna skaffa oss dylikt. Vad som gör det än svårare för oss är, att, då ett slutgiltigt rusdrycksförbud måste föregås av en förberedelsetid av ett eller annat år, därunder man möjligen skulle kunna inrätta sig för framtiden, varjämte skadestånd utgår efter vissa principer, vid ett tillfälligt rusdrycksförbud intet härav är att påräkna.

Svenska bryggeriarbetareförbundet.

Bryggeriarbetareförbundet representerar de arbetare, som äro anställda i maltdrycksbryggerierna, i maltfabrikerna, i reningsverken samt hos vin- och spirituosahandlarna, utgörande enligt kommerskollegii närings- och arbetsstatistiska undersökningar av år 1913 över 8 000 personer, av vilka det stora flertalet äro familjeförsörjare. Med beräkning av 25 arbetsdagar i månaden blir antalet förlorade dagsverken 200 000 per månad. Sättes daglönen till i genomsnitt 3 kronor, skulle förbudet medföra en förlust i minskad arbetsförtjänst av 600 000 kronor i månaden.

Ett förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker skulle inom ovannämnda arbetargrupper framkalla en farlig och förhärjande arbetslöshet, fullständigt nedbrytande arbetarna både moraliskt och materiellt. Ett sådant förbud skulle jämväl menligt inverka på arbetstillgången inom andra industrier, korkfabriker (vilkas arbetare även tillhöra bryggeriarbetareförbundet), glasbruk m. fl., vilka bero av ställningen inom sprit- och maltdryckstillverkningen. Det skall i detta sammanhang jämväl framhållas, att det fullständigt undandrager sig bedömandet hur länge den nuvarande kristiden kan räcka och därmed även varaktigheten av det begärda förbudet. Men därmed följer också, att möjligheterna för de arbetargrupper, som vi representera, att på självhjälpens väg kunna undanröja följderna av en ofrivillig arbetslöshet i högsta grad minskas. Enär bidrag från arbetsgivarna icke lärer kunna påräknas, bliva arbetarna i dessa fack sålunda hänvisade att i sin olyckliga belägenhet begära understöd av stat och kommun, varför vi hoppas, att förbudskongressens anhållan måtte lämnas utan avseende.

Om ett tillfälligt förbud för tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker ändå blir en verklighet, så vore det väl en gärd av rättvisa, att alla de arbetare, som därigenom bliva ofrivilligt arbetslösa, av staten hölles ekonomiskt fullt skadeslösa, i det de genom statens försorg bereddes annat lika lönande arbete eller erhölle ett understöd, som motsvarade deras nuvarande arbetsförtjänst.

Svenska grov- och fabriksarbetareförbundet.

Svenska grov- och fabriksarbetareförbundet har infordrat utlåtanden från förbundets avdelningar inom buteljglasindustrien i Sund, Arboga, Surte, Kungälv, Borensberg, Gävle, Västervik samt Östervik.

Vid anförda åtta buteljglasbruk äro anställda 1 022 arbetare, av vilka 601 arbetare, med försörjningsplikt för sammanlagt 1 640 personer, äro sysselsatta med tillverkning av buteljer, avsedda för buteljering av sprit samt starkare maltdrycker för den inhemska marknaden. Arbetsförtjänsten utgör i genomsnitt 100 kronor i månaden, vartill kommer fri bostad, vedbrand samt potatisland.

Arbetarna vid omnämnda bruk ha, under hänvisning till det förhållandet, att ett rusdrycksförbud skulle komma att för dem medföra omedelbar arbetslöshet, för sin del enhälligt uttalat, att ett tillfälligt rusdrycksförbud nu bör avstyrkas. Med instämmande häri hemställer förbundsstyrelsen, att för den händelse likväl ett tillfälligt rusdrycksförbud skulle komma till stånd, staten må hålla de arbetare, vilka på grund av förbudet bliva arbetslösa, fullt skadeslösa antingen genom anvisande av annat för dem lämpligt arbete, genom vilket samma arbetsförtjänst kan uppnås, som den arbetarna åtnjöto genom sitt arbete inom buteljglasindustrien, eller, om det icke är möjligt, därigenom att ett understöd, vilket icke är att jämställa med fattigunderstöd, månatligen, så länge arbetslösheten till följd av förbudet räcker, må utgå av staten till ett belopp, motsvarande den arbetsförtjänst, vilken arbetarna nu åtnjuta genom sitt arbete inom buteljglasindustrien.

Svenska tunnbinderiarbetareförbundet.

Den kår, som vi representera, består av c:a 400 personer. Av dessa äro de flesta familjeförsörjare. Skulle ett förbud för tillverkning av brännvin, vin och öl utfärdas, så komme detta att medföra stort men för vår näringsgren. Halva vår yrkeskår är nämligen sysselsatt med tillverkning av kärl för öl- och vinindustrien.

P. M.

rörande arbetsmarknadens läge hösten 1915.

(Utarbetad inom K. Socialstyrelsen.)

K. socialstyrelsen har för bedömande av arbetsmarknadens läge i huvudsak att anlita följande material:

I. Från industriidkare och andra arbetsgivare inhämtade uppgifter om arbetstillgång m. m.

II. Från arbetarorganisationerna inkomna uppgifter om arbetslösheten bland organisationernas medlemmar.

III. Arbetsförmedlingsanstalternas rapporter om arbetssökande och lediga platser.

För nu föreliggande undersökning hava därjämte bekommits särskilda uppgifter från vissa arbetsgivarorganisationer m. fl. rörande antalet sysselsatta arbetare m. m.

I.

De senast från arbetsgivare inkomna uppgifterna avse andra kvartalet innevarande år. Rapporteringen omfattade 2 210 industriidkare och hantverkare med sammanlagt 271 210 arbetare, varav $^2/_3$ anställda hos arbetsgivare, som angivit arbetstillgången som mer än medelgod. Ställningen framgår närmare av nedanstående tablå:

1915	Antal redovisade arbetare	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: mer än medelgod	medelgod	mindre än medelgod
2:dra kv.	271 210	67	21	12
1:sta »	249 403	63	22	15
1914				
4:de kv.	245 003	52	25	23
3:dje »	251 145	39	29	32
2:dra »	262 988	75	19	6
1:sta »	253 324	71	21	8
1913				
4:de kv.	257 916	74	21	5
3:dje »	273 375	76	19	5
2:dra »	266 560	77	20	3
1:sta »	250 336	71	23	6
1912				
4:de kv.	200 918	73	21	6
3:dje »	203 578	73	22	5
2:dra »	202 407	70	25	5
1:sta »	184 711	62	26	12
1911				
4:de kv.	186 685	58	31	11
3:dje »	186 259	57	28	15
2:dra »	178 446	58	29	13
1:sta »	163 200	51	36	13

Såsom av jämförelsen framgår, äro siffrorna för andra kvartalet 1915 gynnsammare än motsvarande tid 1911, men sämre än de mellanliggande åren. Att antalet arbetare, för vilka arbetstillgången betecknats som mer än medelgod, genomgående varit avsevärt högre än antalet arbetare, som kommit under medelmåttan, är ett förhållande, som visserligen delvis kan förklaras med de övervägande goda konjunkturer, vilka varit rådande under de år, denna regelbundna arbetsmarknadsrapportering pågått, men som sannolikt även i någon mån måste tillskrivas en benägenhet hos respektive arbetsgivare att vid avgivande av sina omdömen vara något förhastade med vitsordet »god», där rätta beteckningen snarare skulle varit »medelgod».

Arbetsgivarnas egen uppfattning om arbetstillgången under det senaste året, i jämförelse med närmast föregående år, framgår av nedanstående sammanställning.

	Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år					
	Bättre		Oförändrad		Sämre	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
2:dra kv. 1915	427	73 985	1 257	136 364	526	60 861
1:sta » »	384	65 176	1 108	122 078	646	62 149
4:de » 1914	259	36 833	1 098	114 378	740	93 792
3:dje » »	174	22 171	1 007	97 996	988	130 978

Antalet arbetsgivare, som anse det senaste året hava medfört en konjunkturförsämring, har som synes under samtliga kvartal överstigit antalet arbetsgivare, som ansett sig kunna konstatera ökad arbetstillgång. Att däremot den sistnämnda gruppen, om hänsyn tages till antalet sysselsatta arbetare, för de två gångna kvartalen av år 1915 uppvisar högre siffror, torde åtminstone i viss mån bero på de avsevärda reduceringar av arbetsstyrkan, som mäst vidtagas inom vissa av krisen berörda industrier.

II.

Arbetslöshetsfrekvensen bland fackorganisationernas medlemmar under den tid, statistik häröver förelegat, framgår av nedanstående översikt:

	1911		1912		1913		1914		1915	
	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %
Januari . . .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0
Februari . .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8
Mars	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0
April	65 230	10·4	53 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2
Maj	57 833	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5
Juni	56 369	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7
Juli	52 881	3·2	52 917	3·3	52 380	2·7	62 823	3·1	64 252	6·4
Augusti . . .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	—	—
September . .	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	—	—
Oktober . . .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	—	—
November . .	45 627	4·3	53 856	3·6	62 073	2·6	61 023	8·1	—	—
December . .	44 539	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	—	—

Procenttalen för arbetslösa hava, som härav framgår, alltsedan krigsutbrottet hållit sig ej obetydligt högre än föregående år. Härvid måste emellertid erinras om, att de senaste månadernas relativt höga arbetslöshetssiffror i ej oväsentlig grad äro beroende på en av världskonjunkturerna oberoende ekonomisk kris inom tobaksindustrien. Särskilt utövar denna kris inverkan på de senaste i ovanstående tablå anförda arbetslöshetssiffrorna, avseende början av juni och juli månader. Bland de 3 935 arbetare, som rapporterades arbetslösa vid början av juni 1915, då tobaksmonopolet just trädde i kraft, befunno sig ej mindre än 1 221 tobaksarbetare, 84 % av hela det redovisade arbetarantalet inom denna bransch. Vid början av juli månad voro bland 4 109 arbetslösa 1 348 tobaksarbetare, 76 % av fackförbundets redovisade medlemsantal.

III.

Ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling kan till belysning av arbetsmarknadens växlingar göras följande sammanställning, avseende antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser.

	Jordbruk m. m.			Övriga näringar			Samtliga näringar			
	1913	1914	1915	1913	1914	1915	*1902—1912*	1913	1914	1915
Januari	97	62	100	170	147	225	**182**	153	125	202
Februari	84	77	92	151	144	209	**150**	133	127	181
Mars	83	71	90	119	119	165	**119**	110	107	147
April	66	59	80	108	101	150	**104**	97	91	125
Maj	72	71	85	106	98	126	**106**	99	93	118
Juni	71	68	81	122	112	147	**119**	112	104	135
Juli	77	82	95	116	103	144	**118**	107	99	134
Augusti	87	95	105	101	156	130	**101**	96	133	122
September	75	96	—	94	130	—	**93**	89	121	—
Oktober	77	94	—	108	145	—	**104**	98	128	—
November	96	116	—	141	217	—	**141**	129	192	—
December	92	130	—	122	189	—	**134**	117	182	—

Denna statistik bär otvetydigt vittnesbörd om en ganska väsentlig ökning i tillströmningen av arbetssökande i förhållande till antalet lediga platser under de månader, som förflutit efter krigsutbrottet, och detta ej blott i förhållande till högkonjunkturperioden under år 1913 och början av 1914, utan även i jämförelse med genomsnittssiffrorna för åren 1902—1912, vari även ingår en utpräglad depressionsperiod. En omständighet, som emellertid härvidlag måste tagas i beaktande, är den ojämnhet, varmed arbetslösheten under sista krisåret drabbat vissa arbetargrupper. Framför allt torde arbetsförmedlingsanstalternas siffror hava belastats med de tusental understödda arbetslösa under vintern samt de många arbetslösa sten- och tobaksarbetarna, bland vilka särskilt de sistnämnda ofta nog saknat förutsättningar för att placeras inom annat yrke.

IV.

Som en ganska representativ mätare av de förändringar, den inom industrien sysselsatta arbetsstyrkan undergått under förra delen av innevarande år, torde man kunna anse efterföljande, inom svenska arbetsgivareföreningens statistiska byrå utarbetade sammanställning, utvisande antalet hos föreningens flesta medlemmar [1] sysselsatta arbetare varje månad från januari till juni 1915.

Till Svenska arbetsgivareföreningen anslutna organisationer:[1]	Antal hos organisationernas medlemmar sysselsatta arbetare					
	1 jan.	1 febr.	1 mars	1 april	1 maj	1 juni
Allmänna gruppen	25 515	26 725	27 320	27 011	27 561	27 775
Allmänna arbetsgivareföreningen	1 585	1 690	1 915	2 003	2 038	2 077
Bryggeriarbetsgivareförbundet	2 298	2 299	2 310	2 331	2 379	2 455
Järnbruksförbundet	27 098	27 899	28 660	29 324	29 828	29 998
Järn- och metallindustriförbundet	959	1 011	1 012	1 014	1 056	1 059
Pappersmasseförbundet	7 687	7 824	7 677	7 636	8 198	8 461
Stockholms handelsarbetsgivareförbund	151	152	151	149	151	150
Svenska byggnadsämnesindustriförbundet	3 810	3 898	3 973	4 085	4 615	4 948
Svenska detaljisternas herrkonfektionsförbund	277	444	465	394	387	263
Svenska garveriidkareföreningen	1 460	1 514	1 573	1 598	1 646	1 645
Svenska grossisternas herrkonfektionsförbund	160	158	158	161	175	179
Svenska skofabrikantföreningen	5 865	6 090	6 204	6 080	5 943	5 760
Sveriges bokbinderiidkares arbetsgivareförbund	1 818	1 878	1 890	1 817	1 796	1 781
Sveriges buteljglasbruksförbund	1 153	1 166	1 176	1 152	1 162	1 183
Sveriges fönsterglasbruksförbund	304	309	315	322	325	322
Sveriges kvarnyrkesförbund	901	921	941	908	885	850
Sveriges pappersbruksförbund	7 228	7 399	7 567	7 433	7 594	7 601
Sveriges småglasbruksförbund	1 455	1 476	1 471	1 481	1 493	1 499
Sveriges textilindustriförbund	20 243	21 420	21 505	21 371	21 386	21 253
Sveriges träindustriförbund	2 512	2 573	2 633	2 539	2 600	2 658
Sågverksförbundet	10 727	11 278	11 830	11 681	14 164	17 096
Västra Sveriges gatstensindustriidkareförbund	3 382	3 650	3 731	3 527	3 300	2 733
Västra Sveriges gruvvirkesindustriförbund	320	321	331	332	380	340
Västra Sveriges storstensindustriidkareförbund	653	670	686	691	660	630
Summa	**127 561**	**132 765**	**135 494**	**135 040**	**139 722**	**142 716**
Ökning sedan årets början	—	4·1 %	6·2 %	5·9 %	9·5 %	11·9 %

[1] Här dock ej medtagna de mera utpräglade säsongindustrierna.

Från årets början till 1 juni hade antalet hos svenska arbetsgivareföreningens medlemmar sysselsatta arbetare sålunda ökats med c:a 12 %, en stegring, som visserligen i huvudsak är att tillskriva säsongförhållandena inom vissa industrier, men som dock detta år torde ha varit något större än eljest under motsvarande årstid brukar vara fallet.

Ett försök att skaffa hållpunkter för bedömande av, i vad mån den kommande vintern skall medföra en förändring av det nuvarande läget på arbetsmarknaden, har socialstyrelsen gjort genom anordnande av en enquête bland arbetsgivare å de 40 större orter i landet, där styrelsen är genom ombud representerad. Att döma av de redogörelser häröver, som från ombuden inkommit, synes bland fabriksidkarna i allmänhet inga särskilda farhågor för någon större konjunkturförsämring göra sig gällande, allt naturligtvis under förutsättning, att inga opåräknade internationella faktorer komma att inverka. Inom byggnadsverksamheten äro däremot utsikterna något mindre ljusa. De under årets senare del vanliga avmattningstendenserna hava detta år mångenstädes börjat framträda tidigare än eljest, och utsikter, att nya byggnadsföretag under hösten i större utsträckning skola sättas i gång, synas i allmänhet ej förefinnas. På åtskilliga orter äro arbetstillfällena väsentligen begränsade till vissa byggnadsföretag av offentlig karaktär.

Enligt en av centrala arbetsgivareförbundet på socialstyrelsens hemställan verkställd utredning beräknas antalet hos förbundets medlemmar anställda arbetare den 1 nästkommande november till omkring 12 000 mot 14 079 vid samma tid år 1914 och 15 587 år 1913. Reduktionen av arbetsstyrkan torde sålunda i jämförelse med de närmast föregående komma att uppgå till respektive c:a 15 och 20 %.

Med stöd av det inom socialstyrelsen tillgängliga materialet från arbetsgivare, arbetarorganisationer och arbetsförmedlingsanstalter torde såsom totalomdöme kunna fastslås, att konjunkturerna på arbetsmarknaden visserligen i jämförelse med de närmast föregående åren utvisa viss försämring, men likväl i stort sett måste betecknas såsom med hänsyn till det världspolitiska läget mycket tillfredsställande. I västra Sverige, särskilt Göteborg, råder t. o. m. kännbar brist på arbetskraft.

Starkt framträdande är också, hurusom de anförda medeltals- och totalsiffrorna avsevärt nedpressas genom den ofördelaktiga ställningen inom vissa svårt hemsökta näringsgrenar, främst tobaks- och stenindustrierna, samt i viss mån även byggnadsämnes- och byggnadsindustrierna och tillfälligtvis även andra branscher, där opåräknade exportförbud, importsvårigheter o. d. gjort sig gällande. Vad den egentliga fabriksindustrien beträffar, måste läget, såsom av socialstyrelsens kvartalsberättelser närmare framgår, för de allra flesta branscher karakteriseras som långt ifrån ogynnsamt; det mest beaktansvärda undantaget härifrån, krisen inom tobaksindustrien, har som bekant sin säregna historia. Inom livsmedelsindustrien i övrigt, som i allmänhet är relativt oberoende av de ekonomiska konjunkturväxlingarna, har den nu pågående krisen ej gått alldeles spårlöst förbi. Inom de branscher, som haft tillfälle och tillstånd att driva export, har den exceptionella efterfrågan på livsmedel i vissa av våra grannländer medfört synnerligen goda arbetstillfällen, medan i andra fall stockning inträtt. Bland annat hava kvarnarna hela året haft mycket ojämn arbetstillgång. Anmärkas kan i detta samband, att bryggeriindustrien ingalunda torde hava haft någon särdeles god säsong, ehuruväl arbetslösheten inom denna bransch som vanligt varit minimal. I övrigt äro beklädnads- och trävaruindustrierna att nämna bland de näringsgrupper, som fått pröva krisens verkningar både på gott och ont, medan framför allt malmförädlings- och metallindustrierna synas hava haft en verklig högkonjunktur med stark efterfrågan på arbetskraft. Vid gruvor i Bergslagen har genom den offentliga arbetsförmedlingens försorg anställning beretts åt ett avsevärt antal stenarbetare.

Såsom slutomdöme skulle kunna sägas, att den svenska arbetsmarknaden, trots den ojämnhet ifråga om arbetstillgång, som gör sig gällande på olika orter och inom skilda industrier, synes hava i stort sett uppnått ett visst jämnviktstillstånd, vars fortvaro dock måste vara beroende av att icke störande inflytelser komma att ytterligare göra sig gällande.

P. M.

rörande prisstegringen å livsmedel under kristiden.

(Utarbetad inom K. Socialstyrelsen.)

Det material, som står till buds för bedömande av livsmedelspriserna och deras växlingar i Sverige, utgöres av till k. socialstyrelsen från dess ombud i orterna regelbundet inkommande uppgifter angående priserna å alla viktigare slag av livsförnödenheter (inkl. bränsle och lyse) å ej mindre än 44 platser (representerande städer, köpingar, municipalsamhällen eller mera tättbebyggda orter å landsbygden) inom olika delar av riket. För ett riktigt avvägande av betydelsen för ett hushåll av livsmedelspriserna förändringar är det emellertid nödvändigt att därjämte äga åtminstone ungefärlig kännedom om, med vilka kvantiteter de olika slagen av livsmedel ingå i ett normalhushålls budget. Med avseende härpå har man ännu endast att tillgå de vid en budgetsundersökning i Stockholm funna kvantitetstalen. Ehuru dessa tal icke kunna äga sin fulla tillämplighet på orter i andra delar av riket, torde de dock i det stora hela få anses giva en korrekt föreställning om de olika varuslagens *allmänna* betydelse i förhållande till varandra och således vara användbara då det gäller en genomsnittsberäkning för riket i dess helhet. Ifrågavarande kvantitetstal avse ett normalhushåll på c:a 4 personer (man, hustru och två barn) med en årlig utgiftsstat av c:a 2 000 kr.

För utrönande av den betydelse prisstegringen å livsmedel under kristiden haft för folkhushållningen i riket har man nu gått tillväga på följande sätt. Till utgångspunkter för jämförelsen hava tagits dels månaderna januari—juli (i genomsnitt), dels juli månad ensamt under å ena sidan år 1914 och å den andra år 1915. Det beräknade medelpriset under anförda tidsperioder för samtliga 44 ombudsorter (det s. k. riksmedelpriset) har beträffande varje varuslag multiplicerats med det kvantitetstal, som ifrågavarande varuslag representerar i normalbudgeten, och genom sammanslagning av de sålunda erhållna posterna har man kommit fram till följande totala utgiftsbelopp för livsmedel vid de olika tidpunkterna:

Jan.—juli 1914	Jan.—juli 1915	Juli 1914	Juli 1915
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
722	851	726	890

Den absoluta och relativa livsmedelsfördyringen befinnes alltså utgöra:

Jan.—juli 1914—jan.—juli 1915		Juli 1914—juli 1915	
Kr.	%.	Kr.	%.
129	17·9	164	22·6

Ökningen under krisperioden av utgifterna för livsmedel i ett hushåll, tillhörande de mindre bemedlade familjerna, torde följaktligen för landet i dess helhet (för såvitt hänsyn tages endast till städer och stadsliknande samhällen) kunna beräknas bestiga sig till omkring 20 %. Då det kan antagas, att livsmedelsutgifterna för mindre be-

medlade hushåll (i städer och stadsliknande samhällen) utgöra omkring hälften av samtliga utgifter, skulle krisperiodens prisstegring, under förutsättning av *oförändrat kosthåll*, kunna anses motsvara en uppgång av levnadskostnaderna i stort sett med c:a 10 %.

Denna siffra är emellertid att anse som ett minimital, enär övriga utgiftsposter i bästa fall kvarstått på samma nivå som före krisen (t. ex. hyror och skatter), men i flera fall (såsom kläder, skodon, olika slag av husgeråd m. m.) undergått en avsevärd stegring, vars inflytande på hela årsbudgeten det dock är ytterst vanskligt att uppskatta. Då utgifterna för kläder och skodon, som äro de avgjort mest betydande av ifrågavarande hushållsposter, i sin helhet genomsnittligt icke torde uppgå till mera än 10 % eller något därutöver av de årliga utgifterna, synes dock fördyringen enbart på denna grund icke kunna antagas överstiga 2 à 3 % av årsbudgeten.

Kristiden kan sålunda för en normalfamilj av ovan angivna typ få anses hava inneburit en stegring av levnadskostnaderna i deras helhet med mellan 10 och 15 %. För lägre inkomsttagare (än 2 000 kr.) torde det kunna antagas som säkert, att den relativa kostnadsökningen blivit ännu något högre, beroende särskilt på att utgifterna för livsmedel i regel spela en allt större roll, ju mindre inkomsterna ställa sig.

Framhållas må slutligen, att den här använda Stockholmska hushållsbudgeten, beräknad på grundval av 1907—1908 års levnadsvanor, helt visst icke fullt motsvarar 1915 års faktiska budget. Den senare tidens prisökning har nämligen icke drabbat alla varor lika mycket, varför ett ej obetydligt utbyte av dyrare varuslag och kvaliteter mot billigare säkerligen skett och kunnat ske utan att levnadsstandarden därför nämnvärt behövt sjunka. En fingervisning i detta avseende lämnar för Stockholms del det förhållandet, att allenast utbytet av det därstädes förut mest använda mjuka matbrödet (franska bröd, sötlimpa) mot samma kvantitet av det s. k. 1915 års bröd medför en sänkning av det relativa ökningstalet för Stockholm, 26·9 %, till 23·7 %.

P. M.

rörande antalet hotell, restauranger och kaféer i riket samt vid dessa anställd personal.

(Utarbetad inom K. Socialstyrelsen.)

I samband med den inom socialstyrelsen pågående utredningen angående personalens vid hotell, restauranger och kaféer arbetstid och arbetsförhållanden hava genom hänvändelse till Konungens befallningshavande i riket förteckningar införskaffats, upptagande namn och adress å samtliga för resp. polismyndigheter i orterna kända företag av detta slag. Dessa förteckningar, som synas vara uppgjorda med stor noggrannhet, upptaga för hela riket sammanlagt över 10 000 hotell, restauranger och kaféer.

Vid en gruppering av i förteckningarna upptagna företag i enlighet med där använda beteckningar erhålles följande preliminära tablå:

1. **Antal företag i städerna:**

a.	Hotell och rum för resande	818
b.	Restauranger (inkl. brännvinsutskänkningsställen)	440
c.	Pensionat och matserveringar	529
d.	Automater	79
e.	Öl- och vinutskänkning (ölkaféer)	1 008
f.	Utskänkning av alkoholfria drycker (nykterhetskaféer)	1 693
g.	Konditorier	313
	Summa	**4 880**

2. **Antal företag å landsbygden (inkl. köpingar och municipalsamhällen):**

a.	Hotell och restauranger (inkl. brännvinsutskänkningsställen)	1 766
b.	Pensionat och matserveringar	512
c.	Utskänkning av öl, vin och alkoholfria drycker (ölkaféer och nykterhetskaféer)	3 090
	Summa	**5 368**

Socialstyrelsens till samtliga dessa företag utsända frågeformulär hava besvarats av omkring halva antalet. Innehavare till över 2 000 företag hava meddelat, att de bedriva rörelsen utan någon anställd personal. Från c:a 3 000 företag hava uppgifter angående personalen inkommit. I efterföljande tabell meddelas närmare uppgifter angående personalens fördelning efter ålder och kön vid 2 897 företag, som bedriva rörelsen under hela eller så gott som hela året. Härvid äro de redovisade företagen fördelade i följande sju grupper nämligen:

A. Hotell, rum för resande, pensionat o. d. utan brännvinsutskänkning. *B*. Hotell med restauration och brännvinsutskänkning. *C*. Restauranger och kaféer med brännvinsutskänkning. *D*. Utskänkningsställen o. d. (med eller utan matservering). *E*. Automater. *F*. Ölkaféer m. fl. *G*. Nykterhetskaféer m. fl.

Den ordinarie personalens storlek och fördelning vid årsföretag med regelbundet anställd personal.

Företagsgrupper	Antal företag	Män				Kvinnor				Tillsammans			
		Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa	Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa	Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa
A	797	79	327	6	412	163	2 037	53	2 253	242	2 364	59	2 665
B	124	121	1 030	5	1 156	51	2 458	15	2 524	172	3 488	20	3 680
C	70	35	388	—	423	19	1 072	5	1 096	54	1 460	5	1 519
D	134	4	144	1	149	24	941	8	973	28	1 085	9	1 122
E	66	—	39	—	39	12	600	—	612	12	639	—	651
F	591	9	74	—	83	89	1 766	19	1 874	98	1 840	19	1 957
G	1 115	13	37	—	50	309	1 796	27	2 132	322	1 833	27	2 182
Summa	**2 897**	**261**	**2 039**	**12**	**2 312**	**667**	**10 670**	**127**	**11 464**	**928**	**12 709**	**139**	**13 776**
Därav:													
i städerna	1 915	195	1 813	9	2 017	436	8 615	73	9 124	631	10 428	82	11 141
å landsbygden	982	66	226	3	295	231	2 055	54	2 340	297	2 281	57	2 635

Brännvinsutskänkning förekom vid samtliga företag tillhörande grupperna B, C och D. Öl- eller vinutskänkning förekom, utom vid företag med brännvinsutskänkning, vid samtliga företag tillhörande grupp F samt vid en del företag tillhörande grupperna A och E. Övriga redovisade företag hade varken brännvins-, öl- eller vinutskänkning.

Med ledning av ovan meddelade uppgifter har verkställts följande *rent preliminära* uppskattning av antalet här berörda företag och vid dessa regelbundet anställd personal. I rörelsen sysselsatta medlemmar av resp. innehavares familjer hava härvid ej inräknats i personalantalen.

	Antal företag	Antal anställd personal
Företag med brännvinsutskänkning	900	11 000
Företag med endast öl- eller vinutskänkning	3 000	6 000
Företag utan såväl brännvins- som öl- och vinutskänkning	6 300	6 000
Summa	**10 200**	**23 000**

Vid bortåt hälften av hela antalet här angivna företag med endast öl- eller vinutskänkning och vid mer än hälften av hela antalet företag utan såväl brännvins- som öl- och vinutskänkning torde rörelsen bedrivas av innehavarna själva och deras familjemedlemmar utan anlitande av främmande arbetskraft.

Dyrtidshjälp under kristiden.

(Forts.)

Uppgifter om anordnad dyrtidshjälp hava, utöver vad förut omnämnts, till socialstyrelsen inkommit från ytterligare 68 arbetsgivare, vadan hela antalet nu, såsom av efterföljande översikt framgår, uppgår till 149. Härvid har dock Stockholms bageriidkareförening redovisats som allenast en arbetsgivare, enär hela antalet bagerier, där den av berörda organisation anbefallda dyrtidshjälpen beviljats, icke kunnat med säkerhet fastställas. Särskilt från bryggeriindustrien föreligger ett synnerligen fullständigt material, vilket genom tillmötesgående från bryggeriarbetsgivareförbundet ställts till socialstyrelsens förfogande. Bland de redovisade arbetsgivarna äro härjämte i främsta rummet att märka de skånska stenkolsbolagen, som inkommit med redogörelse för sina åtgärder till nedbringande av arbetarnas levnadskostnader.

Av de nu redovisade arbetsgivarna hava flertalet (c:a $^2/_3$) lämnat dyrtidshjälp i form av lönetillägg. Även gratifikationer hava förekommit i ganska stor utsträckning, bl. a. för ett avsevärt antal arbetare vid boktryckerier, bagerier och bryggerier i Stockholm. Varuförmedling har däremot anordnats endast i ett fåtal fall, vid kolgruvorna samt ett par smärre bryggerier.

Dyrtidshjälpens karaktär och grunderna för densammas utgående i samtliga de fall, för vilka socialstyrelsen hitintills erhållit fullständig redogörelse, framgå av nedanstående sammanställning:

	Antal arbetsgivare, som anordnat dyrtidshjälp i form av		
	lönetillägg	gratifikation	varuförmedling
utan hänsyn till arbetarnas försörjningsplikt	18	27	10
med högre belopp till familjeförsörjare	15	23	4
endast till familjeförsörjare	37	10	3
enligt icke angivna grunder	7	4	1
Summa	77	64	18
Därav allmänna arbeten	13	—	1

I två fall hava arbetsgivare dessutom stått arbetarna till tjänst med anskaffande av lokal samt kredit åt en konsumtionsförening.

De fortsatta resultaten av här berörda undersökning komma att av socialstyrelsen publiceras, i den mån ytterligare uppgifter erhållas från arbetsgivare, som enligt vad är känt vidtagit åtgärder av ifrågavarande art.

Arbetsgivare, som anordnat dyrtidshjälp, fördelade efter näringsgrupper. (Forts.)

A. Enskilda arbetsgivare. (Forts.)

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
			Metallindustri.
82	Stockholms län . . S	70	*Lönetillägg:* gift arb. 8 kr., ogift 5 kr. per månad.
83	Örebro län. L	26	*Lönetillägg:* 10 % å dagavlöningen.
			Jord- och stenindustri (kolgruvor).
84	Kristianstads län . L	400	*Varuförmedling:* 10 öres rabatt per kg. för mjöl, gryn o. d. intill högst 10 kg. per familjemedlem och månad. — 50 öres rabatt per kg. för fläsk, kött o. d. samt 25 öre för margarin intill en sammanlagd kvantitet av 2·5 kg. per familjemedlem och månad.
85	Malmöhus län . . . L	200	
86	» » . . . L	2 588	
87	» » . . . L	744	
			Trävaruindustri.
88	Göteb. o. Bohus län . S	6	*Gratifikationer* à 40—50 kr. till klampare.
		245	*Gratifikationer*, motsvarande en veckoavlöning, till fabriksarb. (+ 10 kr. extra till arb. med minst 4 barn).
		75	*Lönetillägg*, motsvarande en extra daglön per månad, till brädgårdsarbetare.
89	» » » » S	—	*Lönetillägg*, 2—3 kr. per vecka. *Gratifikationer* till kontorspersonalen, motsvarande en månads avlöning.
			Pappers- och grafisk industri.
90	Stockholms stad . . .	161	*Gratifikationer* till kontorspersonal och förmän, motsvarande en månadsavlöning (högst 150 kr.).
		116	*Gratifikationer* à 15—100 kr. till arb., som därav ansetts särskilt vara i behov. *Hyres- och förvaltningsbidrag samt lån* av rörelsekapital åt arbetarnas samköpsförening.
91	» » . . .	24	*Gratifikation*, motsvarande en extra veckolön.
92	Malmöhus län . . . S	9	*Lönetillägg:* 10 % å förutvarande löner.
93	» » . . . S	14	*Gratifikationer* à 20 kr. åt familjeförsörjare, vars årsinkomster ej överstiga 2 000 kr.
94	Värmlands län . . . S	9	*Lönetillägg:* gifta arb. 10 kr. per månad.
			Livsmedelsindustri.
			Bagerier.
95	Stockholms stad . . .	[1] 900	*Gratifikation*, motsvarande en veckoavlöning, till fast anställda manl. arb.
96	Kristianstads län . S	16	*Lönetillägg:* 10 % å förutvarande löner. Dessförinnan hava vid två tillfällen utbetalats gratifikationer, motsvarande ena gången en halv och andra gången en hel veckolön.

[1] Innefattar arbetare, sysselsatta hos medlemmar av Stockholms bageriidkareförening samt ett antal utomstående bagerier, som beviljat dyrtidshjälp enligt av föreningen anbefallda grunder.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal lön-tagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
97	Stockholms stad . . .	1 208	**Bryggerier.** *Gratifikation:* 20 kr. åt varje arb. + 20 kr. för hustru och 20 kr. för varje barn under 15 år. Halva beloppet utbetalas 30 oktober, återstoden 30 december 1915.
98	» » . . .		
99	» » . . .		
100	» » . . .		
101	» » . . .		
102	» » . . .	64	
103	» » . . .	—	
104	» » . . .	—	*Lönetillägg:* manl. arb. 10, kvinnl. 6 kr. per månad.
105	Uppsala län . . . . S	—	*Gratifikation:* ogift arb. 25, gift 50 kr.; dessutom ökat *hyresbidrag* i några fall, där arb. haft stor familj.
106	Södermanlands län . L	—	*Lönetillägg*, enligt ej angivna grunder.
107	Kalmar län . . . . S	—	*Lönetillägg:* 1 kr. per vecka.
108	Gottlands län . . . S	—	*Fri ved* för gifta arb. samt *hyresnedsättning* för mobiliserade arb. m. fl.
109	Kristianstads län . S	20	*Lönetillägg:* 5 kr. per månad för de lägst avlönade arb.
110	» » . S	—	*Gratifikation:* 20 kr. per man.
111	Hallands län . . . S	29	*Lönetillägg:* Manl. arb. 1 kr., kvinnl. 50 öre per vecka: dessutom 2 kr. per månad för varje barn.
112	» » . . . S	24	*Lönetillägg* för tiden $^{23}/_{4}$—$^{29}/_{10}$ 1915: Manl. arb. 1 kr., kvinnl. 58 öre per vecka (= resp. 26 kr. och 15·08).
113	» » . . . S	20	
114	Göteb. o. Bohus län . S	165	*Lönetillägg* för familjeförsörjare enligt samma system som gäller för Göteborgs stads arbetare (jfr sid. 951, n:r 77).
115	» » » » . S	120	
116	» » » » . S	108	
117	» » » » . S	93	
118	» » » » . S	89	*Lönetillägg:* gifta arb. 5 kr., kvinnl. arb. med försörjningsplikt 3 kr. + 2 kr. för varje barn.
119	Älvsborgs län . . . S	—	*Gratifikationer*, motsvarande en veckas avlöning.
120	Skaraborgs län . . L	—	*Naturaförmåner* enligt ej angivna grunder.
121	» » . . S	—	*Gratifikation:* gifta arb. 35 kr., ogifta lägre belopp.
122	» » . . S	—	*Lönetillägg:* 3 kr. per månad.
123	Värmlands län . . . S	—	*Lönetillägg*, i genomsnitt 5 kr. per månad.
124	» » . . . S	—	*Lönetilllägg*, ej överstigande 5 kr. per månad.
125	Örebro län L	—	*Lönetillägg:* 5 % å förutvarande löner.
126	» » . . . . S	21	*Lönetillägg:* arb., som varit anställda 3 år: 25 kr. per kvartal; arb. med 1—3 års anställning: 20 kr.
127	» » . . . . S	23	*Lönetillägg:* 10 % förhöjning å förutvarande löner.
128	Gävleborgs län . . S	—	*Lönetillägg* till manl. ordinarie arb.: 10 kr. per månad.
129	» » . . S	—	
130	» » . . S	—	
131	» » . . S	—	
132	» » . . L	—	*Lönetillägg:* 10 % förhöjning å förutvarande löner.
133	Västernorrl. län . . S	—	*Gratifikation:* 30 kr. (mindre belopp till arb., vilkas tjänstetid understiger 5 år). Eventuellt ännu en gratifikation vid jul.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
134	Västerbottens län . S	—	*Lönetillägg:* 5—10 kr. per månad.
135	Norrbottens län . . S	—	*Lönetillägg* till de lägst avlönade arb.: 10 kr. per månad.
136	» » . . S	2	*Lönetillägg:* 25 kr. per år.
			Textil- och beklädnadsindustri.
137	Göteb. o. Bohus län . L	100	*Gratifikation*, motsvarande en halv veckolön. Ytterligare en liknande gratifikation utlovad.
138	Älvsborgs län . . . L	133	*Gratifikation*, motsvarande en halv veckolön.
			Handel och varulager.
			Kooperativa förbundet.
139	Stockholms stad . . .	28	*Lönetillägg:* 8 % å inkomster under 1 500 kr., 5 % under 2 000 kr. samt 3 % under 3 000 kr.
140	Östergötlands län . S	5	*Lönetillägg:* 8 % å inkomster under 1 320 kr., 5 % under 1 760 kr. samt 3 % under 2 640 kr.
141	Malmöhus län . . . S	7	
142	Göteb. o. Bohus län . S	7	
143	Gävleborgs län . . S	12	
			Andra firmor.
144	Göteb. o. Bohus län . S	12	*Lönetillägg:* 12 kr. per månad.
145	» » » » . S	50	*Lönetillägg:* 10 % av årslönerna, dock högst 300 kr.
146	Norrbottens län . . S	22	*Lönetillägg:* 10—25 % å förutvarande löner.
			Land- och sjötransport.
147	Malmöhus län	325	*Gratifikationer* om sammanlagt 26 000 kr.

B. Allmänna arbeten. (Forts.)

			Flottans varvsarbetare.
148	Stockholms stad . . .	582	*Lönetillägg:* 10 % å förutvarande löner.
			Kommunalarbetare.
149	Varbergs stad	—	*Lönetillägg:* 3 öre per timme. Förman: 10 kr. per månad.

Utlandet och krisen. (Forts.)

3. Tyskland. (Forts.)

Livsmedelsfrågan. I »Soc. Medd.» har förut redogjorts för de åtgärder, som i Tyskland vidtagits för att 1914 års inhemska skörd skulle räcka till befolkningens och husdjurens födande, intill dess innevarande års skörd kunde bliva tillgänglig. Den i detta syfte under hand utarbetade och fullkomnade planen har också fullt motsvarat de förväntningar, som ställts på densamma, så att förråden å de viktigaste livsmedlen, brödsäd och potatis, ej endast varit tillräckliga utan även lämnat betydande överskott; härtill bidrog dock i ej ringa mån, att en betydande del av svinstocken nedslaktades.[1] Vid det nya konsumtionsårets ingång, som beräknats infalla omkring den 15 augusti, funnos c:a 700 000 ton oförbrukad brödsäd, en kvantitet, med vilken befolkningen skulle kunnat födas under ytterligare två månader. Då det blev tydligt, att överskott skulle uppstå, höjdes den dagliga mjölransonen för personer med tungt arbete från 200 till 250 gram.[2]

Då krigets slut ännu ej kunnat förutses, har Tysklands regering räknat med möjligheten, att landet även under det nu ingångna konsumtionsåret kan bliva hänvisat till huvudsakligen inom landet producerade livsmedel, och har med anledning därav utarbetat en ny och enhetlig hushållsplan, som under de gångna höstmånaderna efter hand trätt i stället för den gamla, i den mån denna hunnit avvecklas. Dessförinnan hade myndigheterna i god tid vidtagit sådana åtgärder, som kunnat vidtagas, för att göra den nya skörden så riklig som möjligt. All odlingsbar jord har i största utsträckning utnyttjats,[3] och alltifrån sådden har skörden övervakats av det allmänna, som ställde motorplogar, bränsle, gödningsämnen, utsäde och arbetare till lantbrukets förfogande. Då skörden stod mogen, sörjdes även för dess snabba inbärgande; permitterade soldater, krigsfångar och även straffångar samt skolungdom sändes ut till jordbruksarbete. Redan den 10 juni hade förordnats om särskild uppskattning av skörden.

Grundprincipen i den nya hushållsplanen är densamma som den, vilken efter beslagtagandet av spannmål i början av innevarande år ligger utexperimenterad i det komplex av förordningar, som reglerat konsumtionen av 1914 års skörd.[4] Den innebär, att först och främst varje konsument erhåller så mycket livsförnödenheter, som oundgängligen kräves, samt vidare, att han skall bekomma dem till priser, som ej äro alltför betungande. Men å andra sidan skola priserna också hållas så höga, att jordbrukets kapitalstyrka och leveranskapacitet ej försvagas. På grund av den under kristiden uppjagade nervositeten kunna vid en konstaterad eller endast befarad brist priserna genom spekulation hastigt drivas i höjden. Sådant skall omöjliggöras genom maximipriser. Och för att slutligen nödig sparsamhet med förråden skall iakttagas, måste dessa beslagtagas och fördelningen därav ske enligt i lag fastställda grunder samt konsumtionen ställas under offentlig kontroll.

Hushållsplanen för konsumtionsåret 1915—1916 är i huvudsak nedlagd i en serie förbundsrådskungörelser, som utkommo den 28 juni. De viktigaste avse handeln med brödsäd och mjöl av skördeåret 1915, utmalning av brödsäd, utfodring med brödsäd, bröd och mjöl, handeln med korn av skördeåret 1915 samt reglering av handeln med havre.

---

[1] Se »Medd.» 1915, h. 6, sid. 611.
[2] Jfr »Medd.» 1915, h. 3, sid. 215.
[3] Jfr »Medd.» 1915, h. 3, sid. 216.
[4] Se »Medd.» 1915, h. 3, sid. 210 ff.

Kungörelsen angående *handeln med brödsäd och mjöl av skördeåret 1915* avviker i två väsentliga avseenden från motsvarande, numera upphörda förordning angående reglering av handeln med brödsäd och mjöl av den 25 januari 1915. Centralledningen har blivit omorganiserad och det kommunala inflytandet på distributionen av förråden och kontrollen över förbrukningen är avsevärt stärkt.

Vad organisationen beträffar, hava riksdistributionsanstalten och krigsspannmålsbolaget blivit upplösta och ersatta av en enhetlig institution, *riksspannmålsanstalten* (Reichsgetreidestelle). De organ, som verkade under de förutvarande formerna, hava såvitt möjligt bibehållits oförändrade och inpassats i den nya ramen. Anstalten är delad på två avdelningar, administrativa avdelningen och affärsavdelningen. Den förra, som har karaktär av offentlig myndighet, har förvaltningsangelägenheterna om hand och skall därjämte verkställa nödiga statistiska utredningar. Den sönderfaller i sin tur i två avdelningar, direktorium och kuratorium. Direktoriet, som är bildat efter mönster från riksbanken, består av ordförande, vice ordförande samt ett antal ledamöter. Kuratoriet utgöres av 16 förbundsrådsledamöter samt av ett antal representanter för jordbruket, tyska stadsförbundet, handeln, industrien och konsumenterna. I detsamma har den förutvarande riksdistributionsanstalten övergått. Dennas förutvarande funktion övertages av förvaltningsavdelningen i dess helhet. Direktoriet är den beslutande myndigheten, som dock måste inhämta kuratoriets bifall. Sålunda avgöres, huru stor mjölmängd dagligen får förbrukas per person bland den civila befolkningen, vilken kvantitet sedermera fastställts till 225 gram per person från och med den 15 september; den ovannämnda undantagsbestämmelsen för personer med tungt arbete beröres ej härav. Vidare bestämmes, huru stora mängder de s. k. »självförsörjarna» d. v. s. lantbrukare, som erhålla tillåtelse att själva hushålla med de förråd, som producerats å deras egen jord, få använda, huruvida, i vilket omfång och på vad sätt brödsäd eller mjöl må utlämnas till andra företag än kvarnar, bagerier och konditorier för bearbetning, huru mycket brödsäd eller mjöl tillkommer varje kommunalförbund för där befintlig civil befolkning och för utsäde, huru mycket brödsäd skall levereras från de olika kommunalförbunden, i huru stora mängder och under vilka förutsättningar fallsäd må av kommunalförbunden *frigivas för utfodring m. m.*

I affärsavdelningen har det gamla krigsspannmålsbolaget uppgått. Den nya avdelningen är fortfarande ett bolag med begränsad personlig ansvarighet, men dess karaktär av riksinstitution är, frånsett infogandet i riksspannmålsanstalten, starkare framhävd än vad krigsspannmålsbolaget beträffar därigenom att riket tecknat 20 millioner mark i detsamma. Bolaget står under uppsikt av ett råd, bestående av förutom ordförande 24 ledamöter, varav 7 representera riket och förbundsstaterna, 7 jordbruket, 3 grosshandeln och 7 städerna. Rådet tillsätter med rikskanslerns samtycke de egentliga affärsledarna, bland vilka en måste vara jordbrukare. Affärsavdelningen levererar, avhämtar och betalar spannmål och mjöl, varöver riksspannmålsanstalten förfogar för den civila befolkningens behov, fullgör rekvisitioner av brödsäd och mjöl för armén och marinen samt förvaltar förråden.

I riksspannmålssanstalten äro så många intressegrupper representerade som utan praktisk olägenhet kunnat ske. För att ändock den ganska vidlyftiga apparaten skall kunna verka så enhetligt som möjligt, hava samma personer beklätts med flera olika funktioner. Sålunda är samma person ordförande i direktoriet, kuratoriet och i affärsavdelningens uppsiktsråd, och även de olika intressegruppernas representanter äro i dessa tre avdelningar såvitt möjligt desamma. I de olika förbundsstaterna kunna myndigheterna upprätta särskilda förmedlingsanstalter för fördelning av förråden och kontroll av konsumtionen inom resp. områden.

Enligt förordningen den 25 januari 1915 beslagtogs all brödsäd till förmån för krigsspannmålsbolaget och mjölet för kommunalförbunden. Det gällde emellertid då blott en del av 1914 års skörd, belöpande sig till omkring 4 mill. ton. Då man denna gång skred till beslag, hade man att tillgå hela årsskörden, approximativt beräknad till 13 mill. ton. En sådan kvantitet skulle redan genom sin storlek hava

varit omöjlig att förvalta och fördela över riket av en centralorganisation. Å andra sidan hade kommunalförbunden förmått att i stort sett väl lösa de uppgifter, som blevo dem pålagda genom januariförordningen. På grund av kommunalförbundets begränsade omfång är det möjligt att där övervaka beslagtagningen samt effektivt utöva den nödiga kontrollen. Förordningen av den 28 juni 1915 stadgar sålunda, att *all i riket odlad brödspannmål, nämligen råg, vete och s. k. spelt, i och med skiljandet från roten skall beslagtagas till förmån för det kommunalförbund, inom vars område säden vuxit.* Beslaget omfattar även halmen och det genom förmalning av den beslagtagna säden tillverkade mjölet. Det upphör genom frivillig överlåtelse av äganderätten till riksspannmålsanstalten eller kommunalförbundet, genom expropriation och genom av kommunalförbundet tillåten användning eller avyttring.

Då sålunda brödsäden blivit beslagtagen till förmån för kommunalförbunden, äro först och främst särskilda bestämmelser givna för de former, i vilka leverans av brödsäd skall ske. Genom skördestatistik och inventering av förråden skall tillgångens storlek utrönas, varjämte månatlig redovisningsskyldighet åligger kommunalförbunden. På grundval av de statistiska utredningarna rekvirerar riksspannmålsanstalten vissa kvantiteter brödsäd, som kommunalförbunden äro pliktiga att inom bestämda tider leverera. För att fullgöra denna skyldighet kan kommunalförbundet använda olika tillvägagångssätt. Det kan antingen uppköpa de erforderliga mängderna för egen räkning och sedan sälja till riksspannmålsanstalten eller också vara dennas kommissionär; i båda dessa fall skola inom kommunalförbundet befintliga handelsföretag så långt som möjligt anlitas. Vidare kan kommunalförbundet giva lantbrukare och handlande inom distriktet tillstånd att under dess kontroll själva leverera kontingenten till riksspannmålsanstalten, och slutligen kan det låta dennas egna kommissionärer taga saken om hand.

Om ett kommunalförbund önskade självt handhava regleringen och konsumtionen under det nya skördeåret, skulle det före den 15 juli inlämna ansökan härom till vederbörande förbundsstats regering och därvid lämna tillfredsställande garantier för att det även vore i stånd att lösa uppgiften, särskilt i vad angår förrådens finansiering och lagring — i båda dessa avseenden kan det dock erhålla riksspannmålsanstaltens biträde. Regeringen kan då meddela dylikt tillstånd. Kommunalförbundet får i så fall behålla så mycket spannmål, som motsvarar behovet under skördeåret; överskottet skall tillfalla riksspannmålsanstalten. Skulle det senare visa sig, att förbundet ej mäktar på ett tillfredsställande sätt genomföra hushållningen, kan regeringen åter fråntaga det rätten härtill, i vilket fall riksspannmålsanstalten själv åtager sig regleringen.

Ett självhushållande kommunalförbund skall inrätta en mjöldistributionsanstalt inom sitt område, genom särskilda kommissioner tilldela handlandena, bagarna och konditorerna mjöl, reglera deras avsättning och anordna en detaljerad kontroll av konsumtionen genom brödkort och brödböcker — brödkortssystemet, som under det gångna konsumtionsåret infördes på kommunal väg, har sålunda nu blivit obligatoriskt. Kommunalförbunden kunna bland annat utfärda närmare bestämmelser rörande tillverkning av bröd samt fastställa priser härför. För det mjöl, som av detsamma utlämnas, bestämmer det ett pris, som täcker dess egna kostnader.

Liksom förut kunna större kommuner själva få övertaga hushållningen. Å andra sidan kunna flera kommunalförbund, inom vilka likartade förhållanden äro rådande, ena sig om gemensamt tillvägagångssätt.

Riksspannmålsanstalten har rättighet att i trängande fall övertaga en del av den brödsäd, som är avsedd för ett självhushållande kommunalförbunds egna behov, men skall då snarast möjligt ersätta de uttagna förråden med brödsäd av samma slag. Å andra sidan kan dylikt kommunalförbund begära att av riksspannmålsanstalten erhålla mjöl med skyldighet att snarast möjligt återställa detsamma. Vidare är riksanstalten skyldig att leverera råg i stället för vete och omvänt, så att de kommunalförbund, som övervägande producera ettdera sädesslaget likväl skola hava tillgång till båda sorterna för befolkningens födande. Riksanstalten skall slutligen av kommunalförbunden

mottaga fuktig brödsäd eller torka sådan mot viss avgift, så att dylik säd må kunna räddas i folknäringens intresse och kommunalförbund, inom vilka på grund av översvämning eller dåligt skördeväder blott fuktig brödsäd finnes, likväl skola kunna övertaga hushållningen.

Liksom föregående konsumtionsår kan även varje särskild jordbrukare få hushålla för sig själv. Förordningen bibehåller de gamla satserna, nämligen 9 kg. brödsäd per person och månad, varvid 1 kg. brödsäd anses motsvara 800 gr. mjöl, men riksspannmålsanstalten kan efter inventeringen under höstens lopp bestämma om satserna skola bibehållas oförändrade eller vilka satser i annat fall böra träda i stället. Den 19 augusti 1915 beslöt anstalten, att självförsörjarna från och med den 1 september månatligen må förbruka 10 kg. brödsäd per person och att 1 kg. brödsäd skall anses motsvara 750 gr. mjöl. Kommunalförbunden utöva kontroll över dessa självförsörjare och kunna fråntaga dem rätten, om de visa sig ej iakttaga de gällande bestämmelserna.

De kommunalförbund, som ej själva handhava hushållningen, förses med spannmål och mjöl av riksspannmålsanstalten. Brödsäd, som skördats inom ett dylikt kommunalförbund, övertages av anstalten. Då alla kommunalförbund, som kunna åtaga sig självhushållning, principiellt även skola göra det, blir det huvudsakligen de stora konsumtionscentra, som anstalten får direkt försörja. Vidare skall den fullgöra arméoch marinförvaltningarnas rekvisitioner, upplägga och förvalta en spannmålsreserv samt leverera spannmål och mjöl till sådana företag, som bearbeta dessa varor.

Kvarnarna äro skyldiga att förmala spannmål, som tillställas dem av riksspannmålsanstalten och kommunalförbund, inom vars område de äro belägna. Ett kommunalförbund får dock ej på en gång mala mer mjöl, än vad som täcker behovet under högst två månader.

Förordningen angående *utmalning av brödsäd* giver riksspannmålsanstalten befogenhet att sedan skörderesultatet blivit känt ändra den från och med den 11 januari 1915 gällande minimiprocenten för utmalning av brödsäd (82 % för råg och 80 % för vete). Anstalten har sedermera förordnat, att all brödsäd från och med den 1 september 1915 må utmalas till minst 75 %. De förut gällande bestämmelserna rörande *utfodring med brödsäd, mjöl och bröd*[1] bibehållas i stort sett oförändrade i den nya förordningen härom. Det är förbjudet att till foder använda brödsäd, nämligen råg, vete och spelt, oblandad eller blandad med annan spannmål utom havre, även krossad, gröpad eller på annat sätt sönderdelad, vidare av brödsäd eller av havre tillverkat mjöl, som enbart eller blandat med annat mjöl är lämpligt för brödtillverkning, blandningar av dylikt mjöl samt brödavfall och bröd, som är lämpligt till människoföda.

Den fjärde bland förordningarna den *28* juni gäller *handeln med korn av skördeåret 1915*. Detta sädesslag intager en särställning, enär det dels är ett viktigt foderämne, dels vid behov väl lämpar sig som brödsäd och dels slutligen är den viktigaste råvaran inom bryggeriindustrien. Ifrågavarande förordning tager hänsyn till alla dessa synpunkter. Den stadgar visserligen, att allt korn vid skiljandet från roten skall beslagtagas till förmån för det kommunalförbund, inom vars område det vuxit. Trots beslaget har dock ägaren i flera avseenden fri dispositionsrätt över varan. Han får först och främst efter behag använda hälften av all sin kornskörd i sin näring. Den andra hälften skall enligt planens grundtanke överlämnas till kommunalförbundet, men ägaren har rättighet att även av detta parti sälja så mycket han vill till utsäde, till »Zentralstelle zur Beschaffung der Heeresverpflegung»[2] och till vissa företag, som bearbeta korn (bryggerier, bränneri er, pressjästfabriker m. fl., som av kornet tillverka slutprodukt). För försäljningen erfordras härvid ej kommunalförbundets tillstånd men väl för rättigheten att utföra partiet ur dess område. Det åligger kommunalförbundet

[1] »Medd.» 1915, sid. 212.

[2] »Zentralstelle zur Beschaffung der Heeresverpflegung», som grundades den 11 augusti 1914, är en till inrikesministeriet ansluten rikskommission med offentlig myndighets karaktär och har till uppgift att förse armén med livsförnödenheter.

att överlämna det sålunda levererade kornet till »Zentralstelle zur Beschaffung der Heeresverpflegung».

Den centrala ledningen av kornfördelningen handhaves av en nyupprättad *»riksfodermedelsanstalt»* (Reichsfuttermittelstelle). Denna anstalt bestämmer, vilka företag, som, enligt vad nyss nämnts, få bearbeta korn ävensom mängden härav (den s. k. kontingenten); likaså beräknar anstalten på grundval av skördestatistiken storleken av det förråd, som skall levereras till »Zentralstelle zur Beschaffung der Heeresverpflegung», vilken efter riksfodermedelsanstaltens anvisningar sedermera verkställer fördelningen av kornet mellan kommunalförbund, där brist å korn föreligger.

Riksfodermedelsanstalten var ännu ej grundad, när ovan refererade förordning utkom; kungörelsen angående upprättandet av densamma är dagtecknad den 23 juli. Anstalten är en offentlig myndighet och består av ordförande och ett antal ledamöter. Vid dess sida står ett råd, delat på fyra avdelningar, en för korn, en för havre, en för sockerhaltiga foderämnen och en för kraftfoder. Anstaltens huvudsakliga uppgift är att sörja för anskaffande och distribution av inländska fodermedel. Vad korn och havre beträffar, medverkar härvid, såsom nyss nämnts, »Zentralstelle zur Beschaffung der Heeresverpflegung» och för såvitt kli, sockerhaltiga foderämnen och kraftfoder ifrågakomma, »Bezugsvereinigung der deutschen Landwirte».

Kungörelsen angående *reglering av handeln med havre* förordnar, att all havre vid skiljandet från roten skall beslagtagas till förmån för det kommunalförbund, inom vilket den vuxit. Trots beslaget få lantbrukare utfodra havre till hästar och tjurar. Utsädeshavre frigives likaledes. Vidare får försäljning ske till armé- och marinförvaltningarna, »Zentralstelle zur Beschaffung der Heeresverpflegung» och vederbörande kommunalförbund. Därvid uppkommande överskott överlämnas till kommunalförbundet och av detta på riksfodermedelsanstaltens anmodan till »Zentralstelle zur Beschaffung der Heeresverpflegung», som ersätter förefintlig brist inom kommunalförbunden och levererar havre i nödig utsträckning till havregryns- o. d. fabriker.

Sedan en överblick över skörderesultatet vunnits, fastställdes nya *maximipriser*. Kungörelsen härom utkom den 23 juli. Vid överläggningen om maximipriserna å brödsäd hade producent- och konsumentintressena ej kunnat ena sig om deras höjd. På grund av de stegrade produktionskostnaderna och de enormt höga fodermedelspriserna, som försvårade köttproduktionen, krävdes från jordbrukarhåll en om ock ej särdeles betydande höjning av 1914 års maximipriser. Från konsumenternas sida framhölls, att den allmänna prisstegringen å livsmedel ej tilläte, att folkets viktigaste näringsämne, brödet, ytterligare fördyrades. Regeringen, som ej alldeles underkände det berättigade i den förra synpunkten, behjärtade dock den senare, och maximipriserna å brödsäd bibehöllos sålunda å sin förra nivå. Vissa jämkningar äro dock vidtagna. De i oktober 1914 fastställda maximipriserna avsågo 32 olika orter. Dessa maximipriser voro fastställda med hänsyn till att däri skulle ingå bl. a. transportkostnader. Emellertid utvecklade sig den praxis, att priserna beräknades å inlastningsorten, varigenom fraktkostnaderna kommo att falla på köparen. På grund härav fanns ej längre skäl att låta indelningen i 32 prisdistrikt, där priserna voro avpassade efter skillnaderna i transportkostnaderna kvarstå, utan sammanslogos de till 4 större områden. Maximipriserna per ton råg sattes i de spannmålsproducerande östra delarna av riket till 215 mark, i området mellan floderna Oder och Elbe till 220 mark, i området mellan Nordsjön och Bayerns gräns till 225 mark och i västra och södra Tyskland till 230 mark. Priset per ton vete sattes 40 mark högre. Det högsta priset ligger sålunda 15 mark över det lägsta, under det att skillnaden förra året utgjorde 28 mark. Som skörden i Östtyskland i år blivit relativt dålig, har maximipriset här undergått någon förhöjning, under det att det västra och södra distriktet med sin jämförelsevis goda skörd fått vidkännas en jämkning nedåt. — Liksom föregående år bliva maximipriserna oförändrade till och med den 31 december 1915. Sedan höjas de med 1·50 mark den 1 och 15 i varje månad. Även i övrigt, såsom beträffande betalningsvillkor, säckhyra, kommissions-

avgifter och undantag från maximipris för utsäde, äro de kompletterande bestämmelserna i den nya förordningen desamma som i de gamla.[1]

De under föregående konsumtionsår gällande maximipriserna å korn stodo i visst samband med maximipriserna å råg, för att det senare spannmålsslaget skulle vara skyddat för utfodring. Då nu samtliga förråd voro beslagtagna, innan maximipriserna fastställdes, behövde en sådan synpunkt denna gång ej anläggas. Man utgick i stället ifrån, att korn är ett synnerligt värdefullt fodermedel och att maximipriset därå borde avpassas efter övriga fodermedelspriser. Det ansågs vidare onödigt att beträffande korn vare sig bibehålla de förutvarande 32 prisdistrikten eller indela riket i fyra eller fem sådana, enär produktionsförhållandena därinom ställa sig tämligen ensartade. Ett enhetligt maximipris för hela riket fastställdes därför. Det sattes till 300 mark per ton, sålunda 30 mark högre än det högsta vetepriset; det skiljer sig dock ej väsentligt från de under slutet av föregående konsumtionsår gällande kornpriserna. Priset är likväl tilltaget så högt även med tanke på att jordbrukarna därigenom skola erhålla någon ersättning för den uteblivna höjningen av priserna å brödsäd. Övriga bestämmelser äro desamma som i kungörelsen angående maximipriser å brödsäd.

Å havre fastställdes av samma grunder som för korn ett enhetligt maximipris å 300 mark. För att i arméförvaltningens intresse tröskningen av havre under tiden närmast efter skörden skulle påskyndas, beviljades till den 1 oktober ett tillägg å 5 mark per ton. I maximipriserna å kli hava inga ändringar vidtagits.[2]

Det område av livsmedelsfrågan, där statens reglerande ingripande under det gångna konsumtionsåret torde hava berett de största missräkningarna, är *potatisnäringen*.[3] Ovan har antytts, att när den nya potatisskörden begynte komma i marknaden, betydande mängder gammal potatis funnos kvar. Den väsentligaste orsaken härtill torde hava varit, att den inventering av förråden, som föregick kungörelsen den 12 april angående handeln med potatis, betydligt underskattade tillgångarna. Då man hyst allvarliga farhågor för att potatisen ej skulle räcka till, hade riksanstalten för potatisanskaffning[4] och kommunerna till höga priser uppköpt och lagrat förråd, men när tidpunkten för dessas utsläppande kom, översvämmades marknaden av det oberäknade överskottet, som utbjöds till lägre priser än vad anstalten och kommunerna själva betalat. På grund därav kunde betydande förluster ej undvikas. Det förelåg t. o. m. fara för att avsevärda mängder skulle förstöras, och regeringen måste därför vidtaga skyndsamma åtgärder för att förhindra detta. Största delen av den potatis, varöver riket förfogade, sändes till fabriker för tillverkning av potatisprodukter för att där för rikets räkning förarbetas till potatisflingor, potatissnitsel, potatisstärkelse och potatisstärkelsemjöl, och ett mindre parti gick till brännerierna i och för tillverkning av brännvin, varå förelåg kännbar brist till följd av den påbjudna inskränkningen av produktionen.

Efter hand upphävdes gällande maximipriser å potatis, från och med den 26 augusti å matpotatis och från och med den 17 september å foderpotatis. Man synes inom regeringen efter de nedslående erfarenheterna till en början hava varit böjd för att — såsom en högtstående ämbetsman lär hava uttryckt saken — »lämna potatisen i fred». Till stöd för en sådan ståndpunkt kunde även den omständigheten åberopas, att potatisskörden denna gång blivit ovanligt riklig. Den har uppskattats till omkring 52 millioner ton (befolkningens behov av matpotatis under konsumtionsåret beräknas till 15 à 16 millioner ton), och härtill kommer ytterligare överskottet i de ockuperade delarna av Ryssland, utgörande 600 000 à 750 000 ton. För att tillgodogöra den tyska konsumtionen sistnämnda förråd har regeringen stiftat »Kartoffelverwertungsgesellschaft-ort», ett bolag, vari riket, preussiska staten och »Kartoffeltrocknungsgesellschaft» vartdera tecknat 50 000 mark.

[1] Se »Medd.» årg. 1914, sid. 1163, årg. 1915, sid. 211.
[2] Se »Medd.» 1915, sid. 211.
[3] Jfr »Medd.» 1915, sid. 610.
[4] Jfr »Medd.» 1915, sid. 611.

Då potatishandeln sålunda fick fortgå utan ingrepp från det allmännas sida, höllos priserna trots den goda skörden uppe å en onaturlig höjd. I augusti i år stodo de i de medeltyska storstäderna omkring 30 %, i västra Tyskland på sina ställen ända till 50 % högre än i augusti 1914. Spekulationen kunde åter inverka på marknaden, och i september uppdrevos priserna ytterligare. Kraven på regeringens ingripande gjorde sig allt starkare gällande, och denna var nu beredd härtill. Den 9 oktober utfärdades en förbundsrådskungörelse angående potatisnäringen. Den trädde i kraft samma dag.

Ledningen av de beslutade åtgärderna anförtros åt en »*rikspotatisanstalt*» (Reichskartoffelstelle), organiserad efter riksspannmålsanstaltens mönster. Den utgöres sålunda av en administrativ och en affärsavdelning, den förra en offentlig myndighet, bestående av en styrelse (motsvarande direktoriet) och ett råd (motsvarande kuratoriet), den senare ett bolag med begränsad personlig ansvarighet med ett råd vid sin sida, sammansatt på samma sätt som rådet i riksspannmålsanstaltens affärsavdelning.

Det är även i detta fall kommunalförbunden, som inom sina resp. distrikt hava att vidtaga de åtgärder, som äro nödiga för befolkningens förseende med potatis. De äro skyldiga att sörja för att under den kallare årstiden nödiga förråd härför stå till förfogande. Såvida de ej på annat sätt eller till rimliga priser kunna anskaffa de erforderliga kvantiteterna, skall anmälan härom göras hos rikspotatisanstalten. Denna skall söka täcka sitt behov genom inköp i den fria handeln, men lyckas ej detta, rekvirerar den vad som felas hos kommunalförbunden. För detta ändamål äro alla producenter, som odlat potatis å en areal, överstigande 10 hektar, skyldiga att intill den 29 februari 1916 ställa 10 % av sin hela potatisskörd till vederbörande kommunalförbunds förfogande. Sker ej överlåtandet godvilligt, äger expropriation rum. Efter den 31 december 1915 kan utöver expropiationspriset beviljas en gottgörelse för bevaring till visst belopp. Vara, som här avses, skall utgöras av matpotatis.

Beträffande potatisen synes maximiprissystemet definitivt hava övergivits. Inköp eller expropriation av potatis enligt föreliggande förordning sker i stället på grundvalen av s. k. *grundpriser*, som skola tillämpas å matpotatis (med minst 3·4 cm. genomskärning, sorterad vara) vid förvärv eller expropriation hos producenten. Grundpriset per ton potatis är i rikets östra och nordöstra delar 55, i de mellersta 57, i de nordvästra 59 och i de sydvästra 61 mark. Grundpriserna — som alltså äro 5 — äro beräknade för kontant köp, för leverans utan säck och för varan inlastad vid närmaste lastkaj.

För potatisprodukter hava däremot nya maximipriser fastställts. Enligt kungörelse den 16 september är från och med den 1 november 1915 maximipriset å 100 kg. potatisflingor, potatissnitsel, potatisvalsmjöl och torkad potatisstärkelse samt potatisstärkelsemjöl resp. 28·9, 27·65, 32·9 och 40 mark (förut resp. 35, 33·75, 39 och 48 mark). Det »Trockenkartoffel Verwertungsgesellschaft» meddelade monopolet å handeln med dylika potatisprodukter har förnyats genom kungörelse den 16 september.[1]

För avsättningen av *kraftfoder och sockerhaltiga fodermedel* utfärdades nya huvudbestämmelser i kungörelser den 28 juni. En kungörelse den 19 augusti fastställer därjämte maximipriser för kraftfoder vid leverans till »Bezugsvereinigung der deutschen Landwirte», som innehar monopol å omsättningen härav. Genom en kungörelse den 26 augusti reglerades handeln med *skidfrukter* (ärter, böner och linser) och monopoliserades för »Zentraleinkaufs-Gesellschaft».

En stor del av *oljebehovet* plägar fyllas genom import från Amerika, men f. n. är, utom Österrike, Rumänien den ende utländska leverantören av denna vara. Petroleumpriserna hava under det gångna året på sina ställen i Tyskland stigit ända till 70 à 80 pfennig per liter. Den 8 juli fastställdes emellertid maximipriser å 30 mark per 100 kg. i grosshandeln och i detaljhandeln per liter 32 pfennig eller vid hemforsling 34 pfennig.

[1] Jfr »Medd.» 1915, sid. 212.

Oaktat statens omfattande åtgärder nästan överallt å livsmedelshandelns område hava klagomålen i Tyskland blivit allt högljuddare över att spekulationen likväl förmått göra sig gällande och skruva upp priserna i detaljhandeln, som ju till sist bestämmer, vad konsumenten får betala för sina livsförnödenheter. De lokala civilmyndigheterna kunna här hålla tillbaka, och på grund av rådande belägringstillstånd hava även de militära vidsträckt befogenhet att ingripa, vilket de ock flerstädes gjort med bättre resultat än de förra. Någon effektiv garanti mot spekulationen har dock på så sätt ej stått att vinna, utan riksregeringen har även här måst vidtaga normerande åtgärder. Den 24 juni påbjöds, att prislistor skulle anslås i detaljhandlarnas försäljningslokaler, för att allmänheten skulle kunna jämföra priserna i olika affärer. Av större betydelse är en kungörelse den 23 juli angående *oskälig prisstegring* beträffande handeln med förnödenheter för dagligt behov, i synnerhet närings- och fodermedel av alla slag, bränsle och lyse m. m. Kungörelsen giver befogenhet att expropriera dylika förnödenheter, därest någon, som producerat eller förvärvat dem, undanhåller dem från försäljning. Vidare stadgar den straff för producenter eller handlande, som för ifrågavarande förnödenheter begära priser, som i förhållande till det allmänna prisläget innebära en oskälig vinst. Även den, som i vinstsyfte undanhåller, förstör eller inskränker handeln därmed, ådrager sig straff.

Ett än viktigare steg i samma riktning som de nu nämnda förordningarna beteckna emellertid tvenne kungörelser, av vilka den ena utkom den 23 och den andra den 25 september. Enligt den förra, som avser *övervakandet av handeln*, kan handelsrörelse med livsförnödenheter förbjudas, därest näringsidkaren i utövandet av densamma överbevisas om opålitlighet, särskilt i efterlevandet av föreskrifter om maximipriser, inventeringar, prisanslag och oskälig prisstegring. Vidare skall person, som önskar öppna handel med livsförnödenheter, härför begära särskilt tillstånd, som kan vägras, om mot den sökande kan andragas, att han i handel visat opålitlighet. Kungörelsen den 25 september angående *inrättandet av prisprövningsanstalter och reglering av tillgodoseendet med livsförnödenheter* stadgar, att i och för skapandet av en grundval för reglering av priser å förnödenheter för det dagliga behovet och som biträde åt myndigheterna vid övervakande av handeln därmed s. k. prisprövningsanstalter (Preisprüfungsstellen) skola upprättas inom kommunerna. Inom kommuner med mer än 10000 invånare äro sådana anstalter obligatoriska. De utgöras av en av kommunalstyrelsen vald nämnd, och skall ena hälften av ledamöterna utses bland producenter och handlande, den andra bland sakkunniga och konsumenter. Anstalterna skola genom att taga kännedom om produktions-, bearbetnings- och dylika kostnader bilda sig en föreställning om de priser för förnödenheterna, som kunna anses motsvara på orten rådande förhållanden, de skola vara myndigheterna behjälpliga vid övervakandet av handeln därmed ävensom bevira förseelser mot föreskrifter angående maximipriser och handeln med livsmedel, de skola vidare inför domstol och myndigheter avgiva utlåtande över huruvida priser skola anses skäliga, och slutligen skola de vara myndigheterna behjälpliga med att lämna allmänheten upplysning rörande prisutvecklingen och dess orsaker. För att på bästa sätt kunna lösa dessa uppgifter skola de stå i förbindelse med andra prisprövningsanstalter i och för utrönande av tillförsel, tillgångens storlek samt priser, varjämte de äga befogenhet att inom sina resp. verksamhetsområden av envar infordra uppgift rörande alla faktorer, som äro av vikt för prisbildningen, särskilt beträffande tillförsel, tillgång och priser, vidare att besöka lokaler, där förnödenheter tillverkas, förvaras eller försäljas samt med vederbörlig myndighets tillstånd begära att få taga del av räkningar, fraktsedlar, konnossement och övriga för handeln brukliga dokument och böcker. Nämnderna äro skyldiga att förtiga vad som på så sätt kommit till deras kännedom.

För större områden kunna prisprövningsanstalter upprättas av landsmyndigheterna. I Berlin upprättas för hela riket en särskild prisprövningsanstalt, bestående av styrelse och råd, utsedda av rikskansleren. Den skall genom förbindelse med de lokala prisprövningsanstalterna och myndigheterna samt på annat sätt ständigt skaffa sig kännedom om tillförsel, tillgång och priser samt på grundvalen därav giva rikskansleren råd i alla frågor angående befolkningens förseende med förnödenheter för det dagliga behovet, särskilt rö-

rande prisförhållanden, ävensom giva de lokala prisprövningsanstalterna del av de viktigaste resultat, vartill den kommit.

Beträffande regleringen av befolkningens förseende med livsförnödenheter till skäliga priser stadgar förordningen, att kommunerna med respektive förbundsstatsregeringars tillstånd äga meddela föreskrifter för handels- och näringsidkare inom resp. kommuner rörande formen för företagets drivande, avsättning, priser och bokföring. Om så skulle befinnas nödigt, kunna de, med undanskjutande av de vanliga handels- och näringsidkarna, själva övertaga befolkningens tillgodoseende med livsförnödenheter eller uppdraga detta åt allmännyttiga inrättningar eller åt vissa företag.

Förslag till obligatorisk olycksfallsförsäkring.

Ålderdomsförsäkringskommittén har till regeringen ingivit förslag till *lag angående försäkring för olycksfall i arbete* jämte motiv och bilagor.

Förslaget, som är enhälligt, innehåller synnerligen betydande förändringar och utvidgningar av nu gällande olycksfallslag. I första rummet avse dessa förändringar införande av *försäkringsplikt*, *förhöjning av ersättningarna* och deras bestämmande efter arbetarens *arbetsförtjänst* samt lagstiftningens utvidgning till att omfatta ej endast arbetarna inom industrien utan så gott som *alla slag av arbetare*.

Förslagets omfattning.

I nära nog alla europeiska länder omfattas *industrien* och därmed jämförlig verksamhet, inbegripet byggnadsverksamhet, järnvägsdrift m. m., av olycksfallslagstiftningen, och i flertalet länder numera även *sjöfarten* och *jordbruket*. Några lagar omfatta jämväl *handeln* ävensom *hantverket*, då det drives under liknande förhållanden som industrien. Endast *tjänarearbetet* har ännu ej intagits under lagstiftningen utom enligt den engelska lagen av år 1906, vilken omfattar så gott som *alla slag av arbetare, således även tjänarna*. Sistnämnda ståndpunkt intages även av det danska förslag, som nu föreligger till behandling inom riksdagen och synes hava stora utsikter att bliva genomfört.

Den uppfattningen har också överallt gjort sig alltmera gällande, att varje arbetare, av vad slag hans arbete än må vara, bör så vitt möjligt beredas rätt till ersättning för skada till följd av olycksfall i arbetet. Då enligt kommitténs mening även förvaltningssvårigheterna icke skulle komma att ökas utan snarare, och särskilt med hänsyn till förhållandena inom jordbruket, komma att minskas genom lagstiftningens utsträckande även till tjänarna, så har kommittén ansett steget redan nu böra tagas fullt ut och därför i 1 § föreslagit, att i regel *envar arbetare skall enligt lagen vara försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet*. Med arbetare förstår lagen icke allenast kroppsarbetare, utan envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning, ävensom lärling (inklusive studerande, praktikanter o. d.), som utan avlöning användes till arbete. Med arbetsgivare åter förstås enligt lagen envar, för vilkens räkning arbetare användes till arbete, utan att mellan dem står någon tredje person, vilken såsom självständig företagare åtagit sig att ombestyra arbetet.

Från lagens omfattning göras dock vissa undantag. Såsom arbetare enligt lagen anses icke den, vilkens årliga avlöning överstiger 5 000 kr., ej heller minderårig, som icke fyllt 12 år. Arbetsgivarens barn och föräldrar anses icke heller såsom arbetare i förhållande till honom. Det s. k. hemarbetet omfattas vanligen icke av den ut-

ländska lagstiftningen och ej heller av den svenska arbetarskyddslagen. Kommittén har dock endast funnit nödvändigt att undantaga arbete, vartill arbetaren användes i sitt eget hem.

Beträffande *tillfälligt arbete* göres ej undantag för arbetsgivare, som eljes enligt lagen äro försäkringspliktiga. Däremot skall den, som vanligen icke använder arbetare i lagens mening, utan t. ex. son eller dotter, och vilken således under normala förhållanden icke är skyldig att erlägga försäkringsavgift, ej heller behöva erlägga avgift, om han av tillfällig anledning, såsom sjukdom, exceptionella väderleksförhållanden o. d., för någon kortare tid nödgas använda främmande arbetskraft. I fråga om jordbruket torde detta innebära, att jordbruk med en åkerareal av mindre än omkring 10 tunnland i allmänhet icke skulle vara avgiftspliktigt, då dylikt mindre jordbruk vanligen skötes av ägaren och hans hustru eller hemmavarande barn.

Antalet arbetare, som år 1917 skulle komma att omfattas av den nya lagstiftningen, uppskattas till minst 900 000 män och 450 000 kvinnor, eller tillsammans minst *1 350 000 arbetare.* Av dessa skulle omkring 185 000 män och 145 000 kvinnor tillhöra jordbruket och 455 000 män och 115 000 kvinnor den egentliga industrien.

Antalet arbetsgivare har uppskattats till *omkring 300 000.*

Försäkringsplikten.

Kommittén har byggt sitt förslag på principen om *försäkringsplikt* för arbetsgivarna, vilken princip numera är genomförd i flertalet europeiska lagar. Även det nya danska förslaget innebär ersättningspliktens utbytande mot försäkringsplikt.

I de flesta länder med försäkringsplikt skola försäkringarna tagas i en för hela landet gemensam försäkringsinrättning eller, efter lagstadgade grunder, fördelas på flera anstalter eller arbetsgivarföreningar med bestämda verksamhetsområden. I ett fåtal länder kan försäkringen även tagas i enskilt försäkringsbolag. Vad vårt land beträffar, har kommittén visserligen antagit, att försäkringen i allmänhet skulle äga rum *i riksförsäkringsanstalten*, men har, då även sammanslutningar av arbetsgivare visat sig lämpliga för ändamålet, därjämte föreslagit, att jämväl ömsesidiga *arbetsgivarbolag* skulle få meddela försäkring enligt lagen. Dessa bolag skulle vara byggda på grundsatsen om delägarnes obegränsade personliga ansvarighet för bolagets förbindelser samt vara underkastade försäkringsinspektionens tillsyn.

Enligt förslaget skall varje arbetare, med undantag för det fall, att han försäkrats i ett arbetsgivarbolag, utan särskilt åtgörande från egen eller arbetsgivarens sida, vara försäkrad i riksförsäkringsanstalten. Arbetsgivaren anses utan vidare hava tagit försäkringen och är således icke skyldig att göra ansökan därom, utan är, förutom att erlägga föreskrivna avgifter, endast skyldig att vid anfordran lämna erforderliga uppgifter. Riksförsäkringsanstalten skall föra register över samtliga avgiftsskyldiga arbetsgivare och deras verksamheter samt övervaka försäkringspliktens genomförande. Med tillhjälp av vunna upplysningar om verksamheternas art bestämmas försäkringsavgifterna, såsom även eljest är vanligt, ofta provisoriskt och regleras efteråt.

Yrkessjukdomar.

Medan den äldre lagstiftningen avser ersättning vid olycksfall i arbete, har man i ett par lagar av senare datum utsträckt området även till yrkessjukdomar. Kommittén, som även funnit sambandet mellan dylika sjukdomar och olycksfallen vara av den art, att vissa av dessa sjukdomar böra jämställas med olycksfall, har föreslagit, att lagen skall omfatta sådana sjukdomar, som förorsakas av särskilt giftiga, vid arbetet begagnade ämnen (bly-, fosfor- och kvicksilverförgiftningar m. m.).

Karenstid.

Med *karenstid* förstås en viss längre eller kortare tid efter olycksfallet, under vilken den skadade icke erhåller ersättning enligt olycksfallslagen. I gällande svenska lag

är karenstiden 60 dagar, men kan arbetsgivaren i riksförsäkringsanstalten erhålla försäkring för sina arbetare även under karenstiden. I utlandet växlar karenstidens längd från 13 veckor till en à två dagar. I några fall utgår ersättning till och med från dagen för olycksfallet. Med undantag för Sverige och Danmark hava alla länder med lång karenstid obligatorisk sjukförsäkring, genom vilken i flertalet fall sörjes för den skadade under karenstiden. I länder med kort karenstid är sjukförsäkringen oftast frivillig.

Så länge sjukförsäkringen i vårt land ännu är ordnad enligt frivillighetens princip, bör enligt kommitténs åsikt karenstiden i möjligaste mån inskränkas. Även med nuvarande sjukkasselag synes dock, liksom flerstädes i utlandet, ett fruktbringande *samarbete med sjukkassorna* kunna anordnas, så att den skadade under den första sjukdomstiden kunde omhändertagas av en sjukkassa. Förvaltningsfrågan i övrigt torde enligt kommitténs mening icke vara svårare att lösa för vårt land än för flera andra länder, som hava kort karenstid. Kommittén har därför ansett sig kunna föreslå, att den kontanta ersättningen skall utgå från och med dagen efter olycksfallet, dock under förutsättning att sjukdomstillståndet varat minst tre dagar efter olycksfallsdagen.

Ersättningarna.

Den dagliga *sjukpenningen* ävensom *livräntan vid helinvaliditet* bestämmes till *två tredjedelar av den skadades arbetsförtjänst* under året före olycksfallet. Sjukpenningen utgår, liksom enligt nuvarande lag, även för helgdag. Under konvalescenstid och vid lindrigare sjukdom samt vid partiell invaliditet utgår sjukpenning resp. livränta med proportionsvis lägre belopp. Under sjukdomstiden äger den skadade rätt till *fri läkarvård och läkemedel*, vartill räknas enklare hjälpmedel, såsom kryckor, bråckband o. d. Den försäkringsinrättning, i vilken den skadade är försäkrad, äger rätt att bereda honom *vård å sjukhus*.

Sjukpenning skall utgå, om olycksfallet medfört väsentlig nedsättning av arbetsförmågan. Är arbetsförmågan nedsatt i mindre grad, äger den skadade uppbära en mindre sjukpenning i proportion till nedsättningen av arbetsförmågan. Dock förutsättes det, att arbetsförmågan i ty fall blivit nedsatt med minst en fjärdedel.

Med avseende på vården å sjukhus gäller, att den skadade icke utan sitt medgivande kan intagas å sjukhus, såvida ej skadan, enligt läkares intyg, kräver behandling och vård, som icke kan på annat sätt nöjaktigt beredas honom. För den tid, den sjuke vårdas å sjukhus, äger försäkringsinrättningen för bestridande av kostnaderna göra avdrag å sjukpenningen eller livräntan intill dennas halva belopp.

Har den skadade avlidit till följd av olycksfallet, utgives dels begravningshjälp och dels livräntor till efterlevande maka och barn under 15 år. *Begravningshjälpen* utgör en tiondel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, dock minst 50 kronor. *Livränta till änka eller änkling* utgår, så länge livräntetagaren lever ogift, med en *fjärdedel* av arbetsförtjänsten. Till varje den avlidnes minderåriga (även utom äktenskapet födda) *barn* utgår livränta med en *sjättedel* av arbetsförtjänsten. Dessa livräntor få sammanlagt ej överstiga två tredjedelar av arbetsförtjänsten. Med avseende å rätten till livräntor har icke gjorts skillnad mellan änka och änkling. Enligt utländska lagar erhåller vanligen änklingen ersättning, endast om han är invalid; dock göra de franska och italienska lagarna ingen skillnad mellan änka och änkling. Kommittén har följt sistnämnda lagars exempel, då införandet av denna likställighet, på grund av de relativt låga beloppen av livräntor till änklingar, ej medför någon nämnvärd ökning av försäkringsavgifterna. Slutligen har efter utlandets exempel även föreslagits, att änkan eller änklingen skulle, vid ingående av nytt äktenskap, erhålla ett kapital för en gång, motsvarande tre gånger den årliga livräntan. Såsom villkor härför har dock, i motsats till utländska lagar, föreskrivits, att äktenskapet skall hava ingåtts före fyllda sextio år.

Arbetsförtjänsten.

I huvudsaklig överensstämmelse med utländska lagar skall den skadades *årliga arbetsförtjänst* i de reguljära fallen utgöra hela den avlöning, vinstandelar och naturaförmåner inräknade, som han under året före olycksfallet åtnjutit av sin arbetsgivare. Har arbetaren icke under hela året varit sysselsatt hos arbetsgivaren, skall för den tid, han icke haft arbete, avlöning beräknas efter avlöningen i arbetsorten under motsvarande tid för en liknande arbetare, eller eljest med hänsyn till omständigheterna. Överstiger den årliga arbetsförtjänsten *1 800 kronor*, tages det överskjutande beloppet icke i beräkning. Understiger arbetsförtjänsten *300 kronor*, skall den beräknas till detta belopp. Den dagliga arbetsförtjänsten beräknas utgöra $^1/_{300}$ av den beräknade årliga arbetsförtjänsten.

Försäkringsavgifterna.

Försäkringsavgifterna, som växla efter yrkets farlighet, bliva ganska höga men ej högre än i andra länder med motsvarande lagar. Den årliga avgiften för en arbetare med 1 000 kronors årsförtjänst kommer att inom *industrien*, för sådana yrken som tobaksfabriker, beklädnadsindustri, mejerier m. m., att uppgå till 4 à 8 kronor, för mekaniska verkstäder, järnvägstrafik, kvarnverk, större sågverk, skogsavverkning m. m. till 12 à 20 kronor, men för vissa särskilt farliga yrken, såsom stenbrott, lastning och lossning, mindre sågverk och malmgruvor, ända till 30 à 50 kronor. För en manlig årsarbetare inom *jordbruket* skulle avgiften för en medellön av 700 kronor bliva 8 à 9 kronor och för en kvinnlig arbetare 3 à 4 kronor. För en sommararbetare inom jordbruket blir avgiften högst 2 à 4 kronor. Årspremien för *sjömän* bliver för 1 000 kronors årsförtjänst 15 till 20 kronor, för arbetare inom *handeln* och *hantverket* 3 till 20 kronor och för *kvinnliga tjänare*, efter årsförtjänsten 2 till 5 kronor.

Är arbetsgivaren enligt annan författning eller eljest skyldig att utgiva understöd vid olycksfall eller har han lämnat väsentligt bidrag till kassa, som meddelar sådant understöd, äger han, under förutsättning av säkerhet för understödets utgivande, erhålla motsvarande minskning i försäkringsavgiften, varjämte från ersättningen avdrages, vad som svarar mot bidraget.

Avgifterna för samtliga försäkringar enligt lagförslaget hava uppskattats till *minst nio à tio millioner* kronor om året. Den fond, som efter hand samlas, antages komma att växa till omkring 300 millioner kronor.

Försäkringsråd och förvaltningskostnader.

Besvär över försäkringsinrättnings eller försäkringsbolags beslut rörande ersättning, avgiftsbelopp, avgiftsskyldighet och andra försäkringsfrågor skall föras hos en särskild myndighet, benämnd *försäkringsrådet*, som skulle bestå av medlemmar med juridisk, ingenjörs- och försäkringsteknisk samt medicinsk sakkunskap, jämte ett antal arbetsgivare och arbetare. Härigenom undvikes att dylika tvister bliva föremål för prövning vid domstol. Rådets beslut i försäkringsfrågor skulle ej få överklagas. Rådet skall dessutom hava vissa allmänna uppgifter.

I följd av det ökade arbetet och de nya uppgifterna måste riksförsäkringsanstalten betydligt utvidgas och delvis omorganiseras. De årliga kostnaderna för anstaltens verksamhet beräknas till 730 000 kronor. Omkostnaderna för försäkringsrådet hava uppskattats till 120 000 kronor årligen. Hela *den årliga förvaltningskostnaden* beräknas alltså till *850 000 kronor*. Kommittén framhåller, att denna kostnad är proportionsvis lägre än i andra länder. För att minska statens utgifter har föreslagits, att, såsom i Holland och Schweiz, ungefär hälften av förvaltningskostnaderna (i Tyskland bäres

nästan hela omkostnaden av arbetsgivarna) skulle bestridas genom ökning av de egentliga försäkringsavgifterna med ungefär 5 proc. Arbetsgivarbolagens bidrag avse huvudsakligen kostnaden för försäkringsrådet. Hela *förvaltningsbidraget* har beräknats till *minst 450 000 kronor* om året, och då statens utgifter för riksförsäkringsanstalten nu uppgå till omkring 200 000 kronor om året, skulle förslagets genomförande för *staten* komma att medföra en *ökad årlig förvaltningskostnad av högst 200 000 kronor*.

Kommittén föreslår slutligen, att rätt till ersättning *icke* såsom för närvarande är fallet, skulle förverkas, därest olycksfallet förorsakats av *grov vårdslöshet*.

Förslaget innehåller dessutom en mängd detaljbestämmelser om frivillig försäkring, anmälan om olycksfall, avgifternas erläggande, ersättningarnas utbetalande, utländsk arbetares rätt till ersättning m. m.

Förslaget meddelas här nedan in extenso.

Förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Envar arbetare är, där ej nedan annorlunda stadgas, enligt denna lag försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet.

Kostnaden för försäkringen bestrides genom försäkringsavgifter, som erläggas av arbetsgivaren.

2 §.

Såsom skada till följd av olycksfall i arbete anses i denna lag jämväl sjukdom, som förorsakats av särskilt giftiga, vid arbetet begagnade ämnen.

3 §.

I denna lag förstås med arbetare envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning utan att i förhållande till honom vara att anse såsom självständig företagare, så ock lärling, som utan avlöning användes till dylikt arbete. Med arbetsgivare förstås envar, för vilkens räkning sådan arbetare användes till arbete, utan att mellan dem står någon tredje person, vilken såsom självständig företagare åtagit sig att ombesörja arbetets utförande.

Arbetsgivares barn och föräldrar må i förhållande till honom ej anses såsom arbetare enligt denna lag.

Såsom arbetare enligt denna lag anses ej heller den, vilkens avlöning hos arbetsgivaren, för år räknat, överstiger femtusen kronor, ej heller minderårig, som icke fyllt tolv år, ej heller den, som i sitt hem användes till arbete, ej heller den, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon, som eljest ej använder arbetare.

4 §.

Försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten; dock att, där för ändamålet bildats sådant ömsesidigt olycksfallsförsäkringsbolag, vars delägare äro arbetsgivare och för vars förbindelser delägarna svara med obegränsad personlig ansvarighet, försäkringen av delägarnas arbetare i stället må äga rum i det bolag.

5 §.

Besvär och framställningar, som i 33 § omförmälas, prövas av ett för hela riket gemensamt försäkringsråd, som jämväl i övrigt har att med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling. Försäkringsrådets organisation bestämmes av Konung och ksdag.

Ersättningar.

6 §.

Har arbetare skadats till följd av olycksfall i arbetet, skall, på grund av försäkringen, till honom i ersättning utgivas:

1) om olycksfallet medfört väsentlig nedsättning av den skadades arbetsförmåga under mer än tre dagar efter dagen för olycksfallet:

sjukpenning, motsvarande två tredjedelar av den skadades dagliga arbetsförtjänst, för varje dag från och med dagen efter olycksfallet intill dess den skadade blivit från sådan nedsättning av arbetsförmågan återställd eller olycksfallet medfört för framtiden bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan eller döden inträtt;

2) om olycksfallet medfört för framtiden bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan:

livränta, i förra fallet å ett årligt belopp, som motsvarar två tredjedelar av den skadades årliga arbetsförtjänst, och i senare fallet å det lägre belopp, som svarar mot arbetsförmågans minskning, räknat från och med den dag, då olycksfallet medfört för framtiden bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan; dock att livränta icke skall utgå, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel.

Är den skadades arbetsförmåga i följd av olycksfallet nedsatt i mindre grad än som berättigar till erhållande av sjukpenning enligt 1), och är den skadade ej heller enligt 2) berättigad att erhålla livränta, äger han erhålla mindre sjukpenning å belopp, som bestämmes med ledning av de i 2) meddelade föreskrifter; dock att sådan sjukpenning icke må utgå, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en fjärdedel.

Den skadade äger ock att från och med dagen för olycksfallet och därefter så länge sjukpenning till honom utgår, erhålla erforderlig läkarvård jämte läkemedel, vartill räknas även andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, såsom kryckor, enklare konstgjorda lemmar, bråckband, glasögon och dylikt.

7 §.

Har olycksfallet medfört arbetarens död, skall i ersättning utgivas:

a) begravningshjälp med en tiondel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, dock ej med mindre än femtio kronor;

b) livräntor till efterlevande, nämligen:

till änka eller änkling, när äktenskapet slutits före olycksfallet, en livränta från dödsfallet, så länge livräntetagaren lever ogift, å ett årligt belopp, motsvarande en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, samt till varje den avlidnes minderåriga barn en livränta från dödsfallet, till dess barnet uppnått femton års ålder, å ett årligt belopp motsvarande en sjättedel av arbetsförtjänsten; dock att, där livräntor till efterlevande skulle, för år räknat, sammanlagt överstiga två tredjedelar av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, de skola, i förhållande till vad på envar livräntetagare belöper, nedsättas till detta belopp, så länge anledningen till dylik nedsättning fortfar.

Till änka eller änkling, som före fyllda sextio år ingår nytt äktenskap, utgives ett kapital för en gång, motsvarande tre fjärdedelar av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

8 §.

Vid bedömandet, i vad mån viss kroppsskada åstadkommit nedsättning av arbetsförmågan, skall hänsyn tagas ej blott till skadans beskaffenhet och inverkan på den skadades förmåga i allmänhet att försörja sig genom arbete utan även till skadans inflytande på de särskilda färdigheter, som för drivande av den skadades yrke må vara erforderliga, samt till den skadades ålder och kön. Var den skadade vid olycksfallet behäftad med kroppsskada eller lyte, skall hänsyn jämväl tagas till den mindre arbetsförmåga, som till följd därav vid olycksfallet hos honom förefanns.

9 §.

Den årliga arbetsförtjänst, som i 6 och 7 §§ omförmäles, utgör hela den avlöning — vinstandelar, där sådana förekommit, inräknade — som den skadade under ett år, räknat tillbaka från

olycksfallet, åtnjutit av arbetsgivaren. Har under längre eller kortare tid av året den skadade icke av arbetsgivaren använts till arbete, eller kan för någon tid av året avlöningen ej med tillräcklig noggrannhet bestämmas, beräknas avlöning för den tid till belopp, som med hänsyn till avlöningen i arbetsorten under motsvarande tid för en arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete som den skadade eller eljest med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt.

Utgöres avlöning helt eller delvis av naturaförmåner, uppskattas dessa förmåners värde efter de i arbetsorten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

Överstiger den årliga arbetsförtjänsten ettusen åttahundra kronor, tages det överskjutande beloppet icke i beräkning. Understiger den årliga arbetsförtjänsten trehundra kronor, skall den beräknas till detta belopp.

Med den i 6 § 1) omförmälda dagliga arbetsförtjänst förstås en trehundradel av den enligt ovan angivna grunder bestämda årliga arbetsförtjänsten.

10 §.

Försäkringsinrättning, i vilken den skadade enligt 4 § är försäkrad, äger rätt att när helst och under så lång tid, sådant finnes lämpligt, bereda honom vård å sjukhus. Den skadade må dock ej utan sitt medgivande intagas å sjukhus, såvida ej skadan, enligt läkares intyg, kräver behandling och vård, som icke kan på annat sätt nöjaktigt beredas honom.

Har den skadade intagits å sjukhus, äger försäkringsinrättningen att till betäckande av kostnaden för vården, å den till honom, under den tid vården å sjukhuset varar, utgående sjukpenning eller livränta avdraga högst hälften.

Försäkringsinrättning äger ock att under viss tid, i stället för livränta eller viss del därav, bereda livräntetagare, som därtill samtycker, uppehälle å ålderdomshem, barnhem eller annan dylik anstalt.

11 §.

Är arbetsgivaren enligt annan lag eller särskild författning eller på grund av egen utfästelse skyldig att vid skada till följd av olycksfall i arbete utgiva pension eller annat understöd, eller skall sådant understöd utgå från kassa, som helt och hållet eller till väsentlig del bildats genom bidrag av arbetsgivaren, avdrages från ersättning, som i 6 eller 7 § stadgas, vad i anledning av olycksfallet för motsvarande ändamål av arbetsgivaren eller av kassan utgives för tid, under vilken ersättningsskyldighet åligger försäkringsinrättningen; dock att sådant avdrag må äga rum endast om arbetsgivaren, på grund av understödet, enligt 15 § andra stycket erhållit lindring i försäkringsavgiften, samt, i fråga om understöd från kassa, ej ske med större belopp än som svarar mot arbetsgivarens bidrag. För pensionstillägg eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring eller för understöd från sjömanshus eller för annat dylikt, allenast för behövande avsett understöd må avdrag icke göras.

Beredes den skadade genom understödet naturaförmåner, såsom bostad, fritt uppehälle eller dylikt, sker avdrag för dessa förmåners värde, uppskattat efter de i arbetsorten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

Avdrag enligt ovan angivna grunder skall jämväl ske för skadestånd, som i följd av olycksfall i arbete utbetalts enligt allmän lag eller särskild författning.

12 §.

Äger någon rätt till ersättning enligt denna lag, är han ej därav hindrad att hos arbetsgivaren eller annan göra gällande det anspråk på skadestånd, som i följd av olycksfallet eljest skulle tillkomma honom enligt allmän lag eller särskild författning; dock att försäkringsinrättning, i vilken den skadade enligt denna lag försäkrats, äger att, sedan den skadeståndspliktige därom tillsagts, i ersättningstagarens ställe uttaga skadeståndet, för så vitt motsvarande ersättning utgår från försäkringsinrättningen.

13 §.

Sedan försäkringsinrättningen erhållit underrättelse om olycksfallet, skall inrättningen, ändå att ansökan om ersättning ej blivit gjord, så fort ske kan, besluta om de åtgärder, som för den skadades vård må vara av nöden, samt bestämma den ersättning, som enligt denna lag skall ut-

givas. Kan ersättningen ej med ledning av inkomna handlingar genast bestämmas, utgives provisoriskt skäligt belopp, utan återbetalningsskyldighet för den, som uppburit beloppet, därest sedermera ersättningen bestämmes till lägre belopp eller ersättning finnes icke böra utgå.

Yppas, sedan ersättning till den skadade blivit av försäkringsinrättningen bestämd, väsentlig förändring i de förhållanden, vilka voro avgörande för ersättningens bestämmande, må jämkning i ersättningen äga rum. Sådan jämkning må dock ej avse ersättning, som belöper å tiden före den dag, då ansökan därom gjorts, eller, där jämkningen utan ansökan beslutats av inrättningen, före dagen för beslutet.

Beslut om ersättning skall, så fort ske kan, meddelas den ersättningsberättigade och utan hinder av förd klagan tillsvidare lända till efterrättelse.

14 §.

Begravningshjälp ävensom kapital enligt 7 och 27 §§ utbetalas så fort ske kan, samt sjukpenning för varje kalendervecka å veckans sista dag. Livränta utbetalas för varje månad, räknad från den dag rätten till livräntan inträtt, å månadens första dag, utan återbetalningsskyldighet för månad, under vilken rätten till livräntan upphört eller livräntan minskats. Sjukpenning och livränta må ock, med ersättningstagarens samtycke och utan återbetalningsskyldighet, utbetalas för längre betalningsterminer än ovan sägs. Uppkommer vid bestämmande av belopp, som sålunda skall utbetalas, bråktal av ören, utföres beloppet med närmast högre antal ören.

Har ersättningsbelopp ej lyftats före utgången av året näst efter det, under vilket detsamma förfallit till betalning, är rätten till beloppets utfående förverkad.

Angående sättet för utbetalning av ersättning förordnas av Konungen.

Försäkringsavgifter.

15 §.

Avgift för försäkring enligt denna lag skall av försäkringsinrättningen bestämmas till belopp, som med hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och till de särskilda förhållanden, under vilka det bedrives, efter försäkringstekniska grunder prövas vara erforderligt för betäckande av den risk, som försäkringen avser, med tillägg, i fråga om försäkring i bolag, som i 4 § avses, av ett belopp motsvarande omkostnaderna för försäkringen; och kan förty avgiften ökas eller minskas i den mån förändring i försäkringsrisken eller omkostnaderna äger rum.

Är arbetsgivaren eller kassa, som helt och hållet eller till väsentlig del bildats genom bidrag av honom, skyldig att utgiva understöd, för vilket, enligt 11 §, avdrag må göras, bestämmes försäkringsavgiften till det lägre belopp, som motsvarar den minskade försäkringsrisken; dock att, i fråga om annan arbetsgivare än staten, sådan lindring i försäkringsavgiften ej må äga rum, med mindre arbetsgivaren det begär och tillika, där så finnes erforderligt, för utgörande av understödet ställer säkerhet, som av försäkringsinrättningen godkännes.

16 §.

Såsom bidrag till bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet skall, i sammanhang med avgift för försäkring i riksförsäkringsanstalten, till statsverket erläggas tilläggsavgift med belopp motsvarande fem procent av försäkringsavgiften, beräknad utan hänsyn till avdrag, som i 11 § omförmäles.

Försäkringsbolag, som i 4 § avses, är ock skyldigt att till statsverket erlägga bidrag till bestridande av nämnda omkostnader. Bidraget erlägges för varje räkenskapsår efter årets utgång på tid och sätt, som av Konungen bestämmes, med belopp motsvarande fem procent av summan av försäkringsavgifterna, beräknade utan hänsyn till avdrag, som i 11 § omförmäles, för de i bolaget under räkenskapsåret tagna försäkringar.

Övriga omkostnader för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet bestridas av statsmedel.

17 §.

Arbetsgivaren är pliktig att när som helst, på därom framställd begäran, till försäkringsrådet eller den försäkringsinrättning, i vilken försäkringen äger rum, lämna sådana uppgifter om arbetets beskaffenhet och arbetarnas antal, arbetstid och avlöningsförhållanden, som må erfordras för bestämmande av försäkringsavgift eller ersättningsbelopp.

18 §.

Försäkringsinrättningen äger att, i den mån sådant må vara nödigt för bestämmande av försäkringsavgifter och ersättningsbelopp, taga del av arbetsgivares avlöningslistor och förteckningar samt hos myndighet, som enligt lagen om arbetarskydd utövar tillsyn å samma lags efterlevnad, påfordra eller, där särskild skyndsamhet är av nöden, ävensom i fråga om arbete, varå nämnda lag ej äger tillämpning, själv företaga undersökning av de förhållanden, under vilka arbetet bedrives. Enahanda befogenheter tillkomma jämväl försäkringsrådet.

Angående undersökning, vilken sålunda må företagas, gäller i tillämpliga delar vad i lagen om arbetarskydd är stadgat om undersökningar, vilka må företagas av dem, som hava att taga befattning med tillsyn å efterlevnaden av samma lag.

19 §.

Riksförsäkringsanstaltens beslut om försäkringsavgifts belopp skall, även där beloppet blivit allenast provisoriskt bestämt, utan hinder av förd klagan, tillsvidare lända till efterrättelse. Vinnes nedsättning i eller befrielse från avgift, återbetalas vad för mycket blivit erlagt.

Angående tid och sätt för erläggande av avgifterna för försäkringar i riksförsäkringsanstalten förordnas av Konungen. Avgifter, som icke på föreskrivet sätt blivit erlagda, förskjutas av statsverket och indrivas i den ordning, som för indrivning av resterande kronoutskylder är stadgat.

Försäkringsavgifterna ingå till en fond, som förvaltas enligt grunder, som bestämmas av Konung och Riksdag.

Anmälan och undersökning om olycksfall.

20 §.

Varder arbetare, som i denna lag avses, skadad till följd av olycksfall i arbetet, skall arbetsgivaren eller den, som å hans vägnar förestår arbetet, ofördröjligen härom underrättas. Den skadade är skyldig att underkasta sig vård eller föreskrift av läkare, som må tillkallas av försäkringsinrättningen eller av arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren.

21 §.

Där olycksfallet medfört eller skäligen kan antagas medföra påföljd, som enligt 6 eller 7 § föranleder ersättning, åligger det arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren att, sedan han från den skadade eller eljest erhållit underrättelse om olycksfallet, därom hos polismyndigheten i orten ofördröjligen göra skriftlig anmälan enligt formulär, som av riksförsäkringsanstalten fastställes. Är gjord anmälan icke fullständig eller har polismyndigheten, utan att anmälan gjorts, från den skadade eller eljest erhållit underrättelse om olycksfallet, åligger det polismyndigheten att ofördröjligen infordra felande uppgifter eller föreskriven anmälan. Underrättelse om olycksfallet insändes genast av polismyndigheten till den försäkringsinrättning, i vilken den skadade enligt denna lag är försäkrad.

Då anmälan hos polismyndigheten göres, skall samtidigt eller, där så ej kan ske, så snart som möjligt därefter till samma myndighet insändas på arbetsgivarens bekostnad anskaffat läkarbetyg enligt formulär, som av medicinalstyrelsen fastställes, angående skadans beskaffenhet och den skadades tillstånd eller, där olycksfallet medfört döden, angående dödsorsaken; kan läkarbetyg ej utan

oskälig omgång eller kostnad anskaffas, må i stället insändas intyg av präst eller annan tjänsteman i orten, av ordföranden i kommunalstämman eller ordföranden eller ledamot i kommunalnämnden eller av ledamot i häradsnämnden.

Polisundersökning om olycksfallet skall av polismyndigheten, så fort ske kan, hållas, om undersökning begäres av försäkringsinrättningen eller av försäkringsrådet; begäres ej polisundersökning, hålles undersökning allenast om polismyndigheten finner sådan nödig.

Polismyndighet, som i denna § avses, är å landet länsmannen, i stad, där poliskammare finnes, poliskammaren och i övriga städer magistraten eller, där sådan ej finnes, stadsstyrelsen.

Polismyndigheten åligger att ofördröjligen till försäkringsinrättningen insända handlingarna i ärendet ävensom, där polisundersökning hållits, protokoll över undersökningen.

22 §.

Har olycksfallet inträffat under resa utom riket, sker anmälan om olycksfallet hos den svenska polismyndighet eller det svenska konsulat, där anmälan tidigast kan äga rum. Har anmälan skett hos svenskt konsulat, verkställes genom dess försorg nödig undersökning, varefter handlingar och protokoll i ärendet insändas till försäkringsinrättningen.

23 §.

Försäkringsinrättning ävensom försäkringsrådet äga att, till vidare utredning, i ärende rörande tillämpning av någon i denna lag given bestämmelse, låta vid allmän domstol avhöra vittnen eller sakkunniga.

Särskilda bestämmelser.

24 §.

Har olycksfallet uppsåtligen förorsakats av den skadade, utgår ej ersättning enligt denna lag. Ej heller må, där olycksfall, som medfört den skadades död, uppsåtligen förorsakats av efterlevande, ersättning utgå till denne.

25 §.

Ställer sig den skadade icke till efterrättelse anordning eller föreskrift om sjukhus- eller läkarvård, som givits på grund av denna lag, må, där skadan väsentligen förvärrats därigenom att den skadade i följd därav kommit att sakna lämplig vård, den i denna lag stadgade ersättning skäligen nedsättas eller indragas.

Lag samma vare, där genom försummelse av den skadade underrättelse om olycksfallet enligt 20 § icke lämnats.

26 §.

Har någon, som är försäkrad enligt denna lag, under resa eller eljest blivit borta samt har all underrättelse om honom upphört, och kan skäligen antagas, att han omkommit till följd av olycksfall i arbetet, äger anhörig, som i 7 § b) omförmäles, att av den försäkringsinrättning, i vilken försäkringen ägt rum, uppbära livränta efter de i samma lagrum angående livräntor till efterlevande stadgade grunder.

Försäkringsinrättningen är berättigad att av sådan anhörig, såsom villkor för utbetalning av livränta, fordra förklaring under edlig förpliktelse, att han saknar varje underrättelse om den försäkrade.

Rätt till livräntan upphör, därest den försäkrade finnes vara vid liv eller hava avlidit av annan orsak än olycksfall i arbete.

27 §.

Är någon, som har rätt till sjukpenning eller livränta enligt denna lag, icke svensk medborgare, och är han ej i riket bosatt, äger försäkringsinrättningen att, med hans samtycke, när som helst, i stället för sådan ersättning, till honom utgiva ett kapital för en gång till belopp motsvarande högst femtio och minst tjugu procent av ersättningens kapitalvärde enligt de för inrättningen gällande beräkningsgrunder. Ersättningen må ock utan den ersättningsberättigades samtycke utbytas mot kapital till belopp av femtio procent av kapitalvärdet. Har utbyte av ersättning mot kapital ägt rum, är rätten till vidare ersättning på grund av olycksfallet förfallen.

Har olycksfallet medfört döden, och var den avlidne ej svensk medborgare och ej i riket bosatt, utgår begravningshjälp enligt 7 § allenast om olycksfallet inom tre månader medfört döden, samt livränta eller kapital enligt samma § till efterlevande, som ej är svensk medborgare, allenast om denne vid tiden för olycksfallet var bosatt här i riket.

Från vad ovan i denna § är föreskrivet äger Konungen, under förutsättning av ömsesidighet, medgiva undantag för medborgare i visst land.

28 §.

Försäkringsbolag, som i 4 § avses, åligger att för varje år, inom åtta månader efter årets utgång, till riksförsäkringsanstalten, enligt formulär, som av anstalten fastställes, lämna uppgifter angående de arbetsgivare, som under året varit delägare i bolaget, och de av dem använda arbetare, som under året varit i bolaget försäkrade, samt angående inträffade olycksfall i arbete, ävensom i övrigt att när som helst på begäran av anstalten eller av försäkringsrådet lämna uppgifter om delägare eller arbetare eller om olycksfall. Bolaget är ock skyldigt att, där ny delägare inträtt i bolaget eller delägare ur bolaget utträtt, därom genast lämna uppgift till riksförsäkringsanstalten.

29 §.

Grunderna för beräkning av försäkringsavgifter och premiereserv för försäkringar i riksförsäkringsanstalten bestämmas av Konungen.

Angående beräkningsgrunderna för försäkringsbolag, som i 4 § avses, ävensom angående sådant bolags verksamhet, i den mån härom ej särskilt föreskrives i denna lag, gäller vad i lagen om försäkringsrörelse stadgas angående ömsesidigt försäkringsbolag.

30 §.

Slutes avtal om ersättning enligt denna lag, annorledes än i 10, 14 och 27 §§ sägs, är avtalet utan verkan mot den ersättningsberättigade.

31 §.

Rätt till ersättning enligt denna lag kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

32 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av riksförsäkringsanstalten.

Besvär.

33 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsbolag, som i 4 § avses, rörande ersättning eller eljest rörande tillämpning av någon i denna lag given bestämmelse, må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola ingivas till rådet eller i betalt brev med allmänna posten vara till rådet inkomna sist å trettionde dagen efter det klaganden av beslutet erhållit del, den dagen oräknad, då sådant skedde.

Hava besvär över beslut om ersättning anförts efter utgången av den tid, som ovan stadgats, är försäkringsrådet ändock oförhindrat att till prövning upptaga besvären, därest rådet finner omständigheterna därtill föranleda.

Den, som önskar ändring i formulär, som fastställts av riksförsäkringsanstalten, eller i annan föreskrift, som på grund av denna lag meddelats av anstalten, äger därom göra framställning hos försäkringsrådet.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

Straffbestämmelser.

34 §.

Underlåter arbetsgivare eller arbetsföreståndare, att fullgöra något av vad honom enligt denna lag åligger, eller försummar någon att lämna uppgift, som i 28 § stadgas, straffes med böter.

Lämnar någon i uppgift, som enligt denna lag skall avgivas, veterligen oriktigt meddelande, straffes med böter från och med tjugufem till och med ettusen kronor, där ej enligt allmän lag straff följer.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla den i 19 § tredje stycket omförmälda fond. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Frivillig olycksfallsförsäkring.

35 §.

Vill arbetsgivare, som till arbete använder annan arbetare än i denna lag avses, i riksförsäkringsanstalten försäkra honom för olycksfall i arbetet, vare därtill berättigad. Har sådan försäkring ägt rum, skall vad i denna lag finnes stadgat, i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Övergångsbestämmelser.

36 §.

Genom denna lag upphäves lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete ävensom de i lagen angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift meddelade bestämmelser om skyldighet för järnvägs ägare eller innehavare att utgiva ersättning, då i följd av järnvägs drift arbetare, som är anställd i järnvägens tjänst eller arbete, under förrättandet därav varder dödad eller skadad.

37 §.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1917; dock att ersättningsanspråk, som grund s på olycksfall, vilket därförinnan inträffat, bedömes enligt äldre lag.

Bostadshygieniska bestämmelser i förslaget till ny hälsovårdsstadga för riket.

Den av Kungl. Maj:t den 11 september 1909 tillsatta kommittén för verkställande av revision av hälsovårdsstadgan för riket och utarbetande av ändrade föreskrifter i avseende å farsotssjukvården avgav den 1 april detta år sitt betänkande, innefattande bl. a. förslag till ny hälsovårdsstadga. Jämfört med den hittills gällande av år 1874 upptager förslaget betydligt fullständigare och mer detaljerade föreskrifter icke minst i avseende på bostäder och samlingslokaler m. m.

I sin allmänna motivering understryker kommittén det nära sambandet mellan bostadshygienen och den på dagordningen stående frågan om ny byggnadsstadga. Kommittén har dock ej hyst någon tvekan att ur hälsovårdssynpunkt upptaga förstnämnda fråga till behandling, därvid utgående dels från de ofullständiga bestämmelserna i gällande hälsovårdsstadga och dels från de erfarenheter, som vunnits genom de särskilda åtgärder, vilka vidtagits i åtskilliga städer för befordrande av bostadshygienen. Det föreliggande förslaget upptager därför dels i allmänhet skärpta bestämmelser i bostadshygeniskt avseende, dels ock för städer och vissa andra samhällen obligatorisk bostadsbesiktning, varjämte kommittén sökt sörja för viss samverkan mellan byggnads- och hälsovårdsnämnd.

Kommittén framhåller vidare, hurusom insikten om bostadsförhållandenas stora betydelse med hänsyn till den allmänna hälsovården under senare tider väsentligen ökats. Likaså framhålles den mångfaldiga arten av de omständigheter, som inverka på ett bostadsrums hygieniska beskaffenhet: byggnadernas mer eller mindre fria läge, grundens beskaffenhet, byggnadsmaterialen, husens uttorkning, eldstäders och rörledningars beskaffenhet, naturlig belysning, möjlighet till luftväxling m. m. Alla dessa faktorer kunna naturligtvis ej motsvaras av fixa bestämmelser i en stadga. Kommittén har därför hållit sig till vissa huvudsynpunkter.

Åtskilliga bestämmelser av betydelse för den allmänna bostadshygienen förefinnas i byggnadsstadgan, exempelvis bestämmelserna om golvytans höjd över marken, rummets höjd, byggnadens höjd, gatubredden m. m. Kommittén har ansett, att tillsynen i dessa avseenden fortfarande lämpligast bör åligga byggnadsnämnden, och har alltså ej i sitt förslag till ny hälsovårdsstadga intagit några hithörande bestämmelser, detta så mycket mindre som kommittén anser sig kunna förvänta, att den föreslagna nya sammansättningen av hälsovårdsnämnden skall medföra ett närmare samarbete mellan denna och byggnadsnämnden.

I kommitténs förslag till hälsovårdsstadga för riket förefinnas i allmänhet parallella bostadshygieniska bestämmelser för stad och land. För städerna

gäller att börja med, att varje boningsrum, som nyinredes, skall »bereda erforderligt skydd mot köld och fuktighet samt förses med fönster». Detta senare skall vara »tillräckligt stort, lämpligt anbragt och vetta åt gata, allmän plats eller gårdsrum» samt giva möjlighet till nödig luftväxling. Dessa bestämmelser gälla även förut befintliga boningsrum, så vida de mot ersättning eller såsom avlöningsförmån upplåtas till begagnande eller av fattigvårdsstyrelse anvisas till bostad.

I sin motivering framhåller kommittén att uttrycket »erforderligt skydd» naturligtvis måste tolkas i enlighet med de olika klimatiska förhållandena, samt att däri även inbegripes krav på inredande av eldstad, där så erfordras.

Vidare bestämmes närmare hälsovårdsnämndens befogenhet att förbjuda boningsrums tagande i bruk, då detta skulle medföra hälsofara »i följd av byggnadens beskaffenhet, osnygghet eller annan orsak». Vid nyinredda boningsrum må detta ske utan vidare; i fråga om sådana, som redan tagits i bruk, må en viss respittid för bristens avhjälpande föreläggas; kan bristen ej avhjälpas, äger nämnden förbjuda rummets vidare användande.

Erfarenheten har, framhåller kommittén i sin motivering, gång efter annan visat otillräckligheten i gällande föreskrifter om hälsovårdsnämndens befogenhet i fråga om hälsofarliga bostäder. Kommitténs förslag innebär därför en betydande utsträckning av denna befogenhet. Nämndens befogenhet att förbjuda användandet även av redan bebodda rum torde ock vara nödvändig för att möjliggöra bortrensandet av mindrevärdiga bostäder, vilkas menliga inverkan i synnerhet på barnens hälsa erfarenheten nogsamt visat.

Vidare stadgas i förslaget befogenhet för nämnden att förbjuda, att i ett och samma boningsrum så stort antal personer inhyses, att genom deras sammanboende fara för hälsan kan uppkomma, med det förbehållet likväl, att dylikt förbud ej får utfärdas beträffande personer, tillhörande samma familj, »utan så är, att större fara för hälsan föreligger och annan bostad på kommunens bekostnad tillhandahålles, för den händelse sådant av behovet påkallas».

Dessa stadganden innebära i flera avseenden en skärpning av gällande bestämmelser. Så erfordras för ett ingripande blott att »fara» kan uppkomma, ej endast, som i nu gällande bestämmelser, »större fara». Och för att sätta nämnden i stånd att ännu kraftigare bekämpa inneboendesystemets sanitära vådor, använder kommittén i sitt förslag ordet »inhysa» i stället för »inhyra», varigenom stadgandet äger tillämplighet, såväl då ersättning skall utgå som då detta icke är fallet. Vidare gives det allmänna genom kommitténs förslag för första gången möjlighet att effektivt motarbeta trångboddhet även i fråga om en enda familjs medlemmar. Dock har kommittén ansett nödvändigt, på grund av de ekonomiska svårigheter, som kunna uppstå för familjen, att här inskränka sig till fall av »större fara», då kommunen måste anses skyldig träda emellan och anvisa nödig utväg för bostadsfrågans ordnande.

Förslaget utsträcker giltigheten av ovan anförda bestämmelser i tillämpliga delar även till kök, där dock fönster må kunna anbringas i taket. Till

kök böra ej hänföras s. k. kokskrubbar, försedda med gaskök e. d., vilka lämpligen böra räknas såsom ett med därinvid liggande rum.

Allmänt förbud stadgas för innehavare av bostadslägenhet att genom osnygghet orsaka sanitära olägenheter för närboende.

Dessa sanitära olägenheter kunna naturligtvis förorsakas av annat än »osnygghet» i vanlig mening, exempelvis genom förvarandet av ruttnande ämnen. Däremot har kommittén ej ansett lämpligt att i detta sammanhang stadga något förbud för överdrivet buller, på grund av svårigheten att härvidlag uppdraga en lämplig gräns mellan tillåtet och otillåtet.

Vidare fastställes nämndens befogenhet att meddela föreskrifter om anordningar för luftväxling samt om undanröjande av sanitära olägenheter i övrigt i fråga om samlingslokaler liksom även dess befogenhet att bestämma det högsta antal personer, som på en gång må inrymmas i dylik lokal.

Sistberörda befogenhet för nämnden är i förslaget nytillkommen. De synpunkter, som härvidlag göra sig gällande, äro emellertid ej endast av sanitär art. Så inverkar exempelvis även hänsyn till ordningens upprätthållande samt ernåendet av säkerhet vid eldfara. Bestämmandet ur dessa synpunkter bör dock, anser kommittén, fortfarande ligga i händerna på magistraten. Någon större olägenhet av att på detta sätt två myndigheter måste åtspörjas anser kommittén ej vara att befara. Den myndighet, som fastställer det lägsta antalet, bör naturligtvis följas. Överträdelser i dessa avseenden böra enligt kommitténs uppfattning lämpligen beivras efter ordningsstadgan för rikets städer.

Närmare bestämmelser meddelas även angående besiktningen av boningsoch samlingslokaler. Så stadgas obligatorisk besiktning för nyinredda bonings- och samlingsrum och dessutom besiktning, »så ofta behovet påkallar», av alla sådana lägenheter, där möjlighet av sanitära vådor anses kunna föreligga. För rätt att erhålla tillträde till boningsrum eller kök vid besiktning erfordras förut lämnad underrättelse om densamma.

I sin motivering framhåller kommittén, att utvecklingen redan på många håll frambragt anordnandet av systematisk *bostadsinspektion*. Så i Stockholm sedan 1906, där bostadsinspektionen arbetar som en särskild avdelning under hälsovårdsnämnden, varjämte bostadsinspektörer eller inspektriser sorterande under vederbörande hälsovårdsnämnder tillsatts i ett flertal svenska städer. Kommittén har icke velat gå så långt som att föreskriva allmänna regelbundna bostadsbesiktningar — många bostäder behöva ju tydligen ej en dylik regelbunden besiktning — utan ansett lämpligast att härvidlag lämna en vidsträckt frihet åt de olika hälsovårdsnämnderna.

Stadgandet om tillsägelse före besiktning har tillkommit i allmänhetens intresse, men är begränsat till bostadslägenheter, då en dylik bestämmelse vid besiktningen av exempelvis danslokaler och natthärbärgen skulle kunna tänkas motverka besiktningens syfte.

Förslaget stadgar dessutom en allmän rätt att underställa hälsovårdsnämnden förslag till nyinredning av boningsrum, kök eller samlingslokaler, naturligtvis efter tillhandahållande av erforderliga ritningar och beskrivning m. m.

Fördelarna för allmänheten av ett dylikt stadgande synas kommittén ligga i öppen dag, då därigenom sanitära olägenheter i tid och utan större kostnader kunna avlägsnas.

Slutligen undantagas från samtliga stadganden angående besiktning alla de lägenheter, som äro inrymda i statens under överintendentsämbetets vård ställda byggnader eller i andra allmänna byggnader, till vilka ritningarna granskas av överintendentsämbetet eller fastställas av Konungen.

I förslaget till hälsovårdsstadga för landsbygden förefinnas, såsom ovan blivit antytt, i stort sett likartade bestämmelser. Sålunda uppställes kravet på att fönstret skall bereda möjlighet till tillräcklig luftväxling. Det får alltså ej, som nu ofta förekommer, vara igenspikat.

En bestämmelse, som för städernas vidkommande återfinnes i byggnadsstadgan, nämligen att golv i boningsrum, som nyinrättas, skall läggas minst 30 centimeter högre än den angränsande markens yta, har i vad angår landsbygden av kommittén införts i hälsovårdsstadgan, då denna bestämmelse för landsbygden uppenbarligen har samma betydelse som i städerna. Undantag medgives dock under vissa omständigheter i fråga om kök, såsom exempelvis då detta på grund av terrängförhållandena är önskvärt eller nödvändigt. Härför fordras emellertid hälsovårdsnämndens godkännande.

Föreskrift om skyldighet för hälsovårdsnämnd på landet att besiktiga nyinredda boningsrum och samlingslokaler har av lätt begripliga skäl ej föreslagits. Ej heller ålägges nämnden att företaga besiktning, då möjligheten av sanitära vådor i redan befintliga bostadslägenheter anses kunna föreligga. Slutligen har rätten att underställa hälsovårdsnämnden förslag till nyinredning av boningsrum etc. ej ansetts böra förekomma på landsbygden. Dels äro de olägenheter, som betingas av städernas ringa tomtutrymme och det där oftast använda slutna byggnadssättet, sällan att befara på landet, dels skulle nämnden lätt bliva betungad med alltför många sammanträden.

Anvisningar

angående skydd mot yrkesfara vid brytning och bearbetning av sten

utfärdade av Kungl. Socialstyrelsen den 9 aug. 1915.

Till ledning vid tillämpningen av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 å brytning och bearbetning av sten, har K. Socialstyrelsen, i egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet, funnit sig böra meddela följande anvisningar.

Beträffande mindre arbetsställen, s. k. småbrott, skola dock huvudsakligen beaktas anvisningarna uti **1, 2, 14** och **18.**

1. Bergytan i dagen invid stenbrott skall vara avrymd på sådant sätt, att de, som arbeta i stenbrottet, icke utsättas för fara att skadas av nedrasande föremål; och skall för sådant ändamål särskilt iakttagas:

att bergytan till tillräcklig bredd från kanten befrias från jord, grus och lösa stenar;
att avschaktningen utföres med slänt eller i avsatser på sätt, som med hänsyn till jordlagrets beskaffenhet och mäktighet kan anses betryggande;
att jordlagrets slänt rensas från större kullerstenar; samt
att, där bergytan sluttar mot stenbrottet, betryggande fördämning i fall av behov anordnas.

2. Bergvägg, invid vilken arbete i stenbrott bedrives, skall hållas ren från löst sittande stenpartier. Efter skottlossning ävensom vid inträdande töväder eller då arbetet efter längre uppehåll återupptages, skall särskilt tillses, att dylika partier ej förekomma. Där tillfyllestgörande säkerhet ej lämpligen vinnes på nu berörda sätt, skall anbringas tillförlitligt skyddstak, eller ock skall platsen avspärras samt dess farlighet utmärkas medelst tydligt anslag.

3. Vid arbete i stenbrott å smala, högt belägna avsatser eller å platser, där arbetarna eljest äro utsatta för större fara att nedstörta, skola arbetarna tillhandahållas och åläggas att använda säkerhetslinor av tillförlitlig och ändamålsenlig beskaffenhet. Kan säkerhetslina ej lämpligen komma till användning, skall arbetaren på annat sätt, t. ex. medelst en inom räckhåll för honom upphängd eller spänd lina, vara beredd tillgång till stöd.

4. Högt belägna bryggor, plattformer och dylika platser, där arbetare mer allmänt hava att uppehålla sig eller passera, skola utmed sina fria sidor vara försedda med tillförlitligt bröstvärn. Utsättas nedanför varande arbetare för fara att skadas genom nedfallande föremål, skall därjämte anbringas fotbräda.

5. Arbete, som kan förorsaka olycksfall genom nedfallande föremål, må icke utan att betryggande skydd däremot finnes, bedrivas ovanför plats, där arbetare hava att uppehålla sig eller passera.

6. Ställningar, bryggor och kajer skola, innan de utsättas för belastning, som avsevärt överstiger den vanliga, undersökas till utrönande, om de erbjuda tillräcklig säkerhet.

7. Stegar skola vara tillverkade av fullgott material och befinna sig i tillfredsställande skick. Äro stegpinnarna av trä, skall detta vara helrent och rätvuxet. Stegpinnarna skola vara stadigt fästa i längdstyckena och få ej bestå av endast utanpå längdstyckena fastspikade ribbor. Stegar skola uppställas eller fastgöras på sådant sätt, att de icke kunna glida ut. Stege skall, där ej lämpligt stöd ändock finnes, skjuta minst 1 m. över det plan, vartill stegen leder.

8. Transportbanor skola i avseende å såväl material och konstruktion som utförande och underhåll erbjuda betryggande säkerhet; och skall med hänsyn härtill särskilt iakttagas:
att banan lägges på sådant sätt, att skarpa kurvor i möjligaste mån undvikas och att lutningen ej blir större, än att å banan framförda fullastade fordon kunna var som helst medelst befintliga bromsanordningar bringas att hastigt stanna;
att bockar och andra stöd för banan, broar samt linor och kättingar äro av fullgott material samt tillräckliga dimensioner med hänsyn till den avsedda trafiken;
att rälsen, synnerligast där banan ej ligger å marken, är tillräckligt grov, väl fäst vid syllarna, tillförlitligt hopskarvad och noga underbäddad vid skarvarna;
att vändskivor anordnas på sådant sätt, att de ligga stadigt samt mellanrummen mellan skivan och de fasta skenornas ändar bli de minsta möjliga;
att vid tipplats finnes betryggande anordning till förhindrande, att fordon åka över tippen; samt

att i avseende å linor, kättingar och andra delar, som äro av större betydelse för driftsäkerheten och särskilt utsatta för att skadas genom nötning eller på annat sätt, med lämpliga mellantider tillses, att de ej lidit skada av beskaffenhet att avsevärt minska driftsäkerheten.

9. S. k. broms- eller kabelbana skall vara försedd med urspårningsväxel eller ock med sådan självverkande fång- eller bromsanordning, som i händelse av brott å dragkabeln eller oavsiktligt lösgörande av fordon hastigt bringar å banan framförda fordon att stanna. Dessutom skall, där så lämpligen låter sig göra, vid banans nedre ände finnas skyddsvall eller annan betryggande anordning till hejdande av eventuellt nedrutschande fordon.

10. Där lin- eller annan hängbana är framdragen över platser, varest arbetare mer allmänt hava att uppehålla sig eller passera, skall genom banans underskyddande, förhindrande av transportfordonens överfyllnad, signalering om fordons annalkande e. d. vara behörigen sörjt för arbetarnas tryggande mot skada genom nedfallande, transporterat gods.

11. Transportbana utom de egentliga arbetsplanen, vilken av arbetarna i allmänhet användes såsom gångväg, skall vara så anordnad, att utefter banans hela längd å endera sidan finnes utrymme för en person att med trygghet passera å banan framförda, i gång varande fordon. Sådant utrymme, räknat från lastprofilens ytterkant, skall minst uppgå till i skärningar 0·75 m. och å broar 0·90 m. Gångbana å bro skall utmed sin fria sida vara försedd med tillförlitligt bröstvärn.

12. Sidotippvagnar skola vara försedda med säkerhetshake eller annan betryggande anordning till förhindrande av tippning åt icke avsett håll. Är sådan vagns underrede på grund av liten spårvidd eller annat förhållande utsatt för att stjälpa vid tippning, skall det dessförinnan fastgöras vid rälsen eller stöttas på tillförlitligt sätt. Vagnsunderrede skall hava sådan form, att fara för kross- och klämskador vid koppling såvitt möjligt förekommes.

13. Brytningsarbete, lastning och lossning av tyngre stenblock samt skötsel av mekaniskt drivna transportanordningar skola, där ej till arbetet ifråga endast användas däri kunniga och erfarna personer, stå under omedelbar ledning och tillsyn av sådan person.

14. Vid stenbearbetning skola arbetarna såvitt möjligt stå på sådant avstånd eller så vända från varandra, att de icke utsätta varandra för fara att skadas genom stensplittror, eller ock skall vid arbete under tak nämnda fara vara förebyggd medelst lämpliga skyddsskärmar. Arbetarna böra använda ögonskydd, och åligger arbetsgivaren att på begäran tillhandahålla sådana skydd av ändamålsenlig beskaffenhet.

15. Borrar, mejslar, hammare eller släggor med utstående flagor få ej användas.

16. Arbetare, som på mer stadigvarande sätt användes till maskinbearbetning av sten, skall beredas nödigt skydd mot vind och nederbörd.

17. Vid stenbearbetning i sluten lokal skall för varje arbetare finnas ett luftutrymme av minst 20 m^3. Golvet bör vara fast och tätt samt dagligen stänkas med vatten. Vid maskinbearbetning må temperaturen i lokalen ej understiga + 10° C. Damm, som alstras vid sådan bearbetning, skall på tillfredsställande sätt utsugas, där ej dammet bindes genom vattenpåspolning.

18. Å eller invid varje arbetsställe skall åt sådana arbetare, som ej äro bosatta i närheten, på tillfredsställande sätt vara berett utrymme för förvaring av kläder och matpaket samt tillgång till dricks- och tvättvatten ävensom avträde.

Lämpliga förbandsartiklar skola finnas tillgängliga å arbetsstället.

19. Sysselsättas å ett arbetsställe på mer stadigvarande sätt minst 10 arbetare, som ej äro bosatta i närheten, skall det i **18** omförmälda utrymme utgöras av en särskilt för arbetarna avsedd lokal, som skall hava fönster samt täta väggar, tak och golv. Dylik lokal, som under den kallare årstiden bör hållas tillbörligen uppvärmd, skall vara försedd med bänkar och bord samt anordning för värmande av medförd mat.

Vid arbetsställe, där något större antal arbetare sysselsättas, bör jämte lämpliga förbandsartiklar även finnas sjukbår.

Arbetarna erinras om den dem enligt lagen om arbetarskydd åliggande skyldigheten, att i vad på dem ankommer medverka till förekommande av olycksfall och ohälsa i arbetet!

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

95. En arbetare A. i en mekanisk verkstad fick under arbetet högra armen avsliten vid axeln. Olyckan inträffade vid en i gång varande taktransmission, när han skulle för hand lägga en rem på en å takaxeln sittande remskiva. Remmen fastnade av okänd anledning å axeln och virades upp på densamma, varvid högra rockärmen drogs in och A. följde med axeln runt ett halvt varv, då armen slets utav och han föll till golvet. Fabrikens sjuksköterska anlade ett första förband, varefter A. fördes till sjukhuset. Med anledning av det inträffade har en av fabrikens ingenjörer fått i uppdrag att i samråd med yrkesinspektören särskilt ägna sig åt utvecklingen av säkerhetsåtgärderna vid fabriken.

96. Vid ett sågverk skulle en arbetare H. jämte tvenne kamrater pålägga remmarna i det under sågen belägna underhuset. För att underlätta arbetet hade de beordrat maskinisten att låta maskineriet gå med sakta fart — c:a 100 varv per minut mot 250 vid full hastighet. Under arbetet hade H. lutat sig mot den oskyddade, släta huvudaxeln, som grep fatt i kläderna och drog honom runt några varv, innan maskinen hann avstannas. H., som hela tiden var vid sans, lösgjordes så skyndsamt som möjligt och infördes till den c:a två mil avlägsna sjukstugan, där brott å armar och ben konstaterades. Döden följde efter 4 dagar.

Att olyckan fick ett så ogynnsamt förlopp måste tillskrivas de särdeles otillfredsställande anordningarna på platsen jämte arbetarnas oförsiktighet att pålägga remmar under maskineriets gång. Det s. k. underhuset utgjordes av en c:a 1·3 m. djup utgrävning under såghusets golv, där alla axlar, remskivor och remmar voro alldeles oskyddade. Huvudaxelns avstånd från taket utgjorde endast 0·4 m., varför H. under axelns rotation ideligen slogs mot detsamma. Yrkesinspektören föreskrev, att huvudaxeln skulle förskyddas utefter hela sin längd, samt förbud utfärdas mot att under maskineriets gång av- och pålägga remmar.

97. En sågverksarbetare S., vars vanliga sysselsättning var spånskjutning, hade under en kortare tid satts till att kapa lådämnen vid det i undersågen inrymda stavverket. Av någon anledning hade remmen, som drev stavkapsågen, glidit av remskivan, varför S. försökte att under maskineriets gång pålägga densamma på remskivan i taket. För detta ändamål hade han stigit upp och satt sig på en spånledningsränna, som gick vinkelrätt mot axeln och på ett avstånd av c:a 1·25 m. under densamma. Samtidigt stödde han ryggen mot en vertikal stolpe och sökte att med en 1 m. lång träribba föra den 9 cm. breda remmen på remskivan, som roterade med en hastighet av c:a 400 varv per minut. Träribban råkade då komma mot en av ekrarna i remskivan och kastades våldsamt mot S., som träffades i underlivet med påföljd att han segnade ned på golvet. Efter en första skötsel av fabriksläkaren fördes han i automobil till sjukstuga, där han dock efter några timmar avled på grund av bristning i bukhålan samt skador på levern.

Emedan taktransmissionen var i fullständig saknad av frånslagningsanordningar, vilken omständighet torde hava väsentligt bidragit till olyckan, föreskrev yrkesinspektören, att dylika anordningar skulle anbringas på alla de olika transmissionsgrupperna. Därjämte ålades arbetsgivaren att uppsätta anslag med förbud mot remmars av- och påläggning under maskineriets gång.

98. Under arbete med smörjning av transmissioner blev en sågverksarbetare N. så illa skadad, att döden följde efter fem dagar. Något åsyna vittne till olyckan fanns ej, men efter av yrkesinspektören företagen undersökning att döma torde förloppet hava varit följande. N. hade fyllt olja på ett lager till en kapverkstransmission i underhuset — för detta ändamål hade han gått innanför det kring transmissionen anbrakta skyddsstängslet — och sedan tagit en genväg under en större drivrem av balata, som var skarvad medelst skarvplåtar och remskruvar, vilka senare nådde c:a 2·5 cm. utanför remmen. Denna, som med sin underkant gick på 1 m. höjd från golvet, svajade på grund av sin stora belastning och hastighet betydligt, ibland ända till 40 cm. Troligen har N. ej böjt sig tillräckligt, utan träffats av remskruvarna i bakhuvudet och bedövats samt slungats framstupa med huvudet ned i en spånränna, vilkas träklossar svårt skadade ansiktet. En spånskjutare upptäckte honom, till utseendet livlös, varefter maskineriet stannades och N. efter en första vård forslades till lasarettet, där han som nämnts avled. Dödsorsaken var krossår i huvudet samt hjärnskakning. Yrkesinspektören föreskrev, att ifrågavarande drivrem skulle underskyddas och stängselanordningarna ändras så, att smörjning och skötsel av lagren kunde äga rum från platsen utanför stängslet.

99. En mältare A. vid ett bryggeri var sysselsatt med tvättning av väggarna och taket i lagerlokalen och skadade sig därvid så illa, att döden inträdde efter några timmar. För sitt arbete hade A. betjänat sig av en ställning, bestående av tvenne flyttbara bockar av 2·4 m. höjd, på vilka lagts tre lösa plankor 4 m. i längd, 18 cm. i bredd och 7·5 cm. i tjocklek. Vid olyckstillfället tvättade han taket med en vanlig skrubborste och steg vid en förflyttning utanför ställningen samt föll med huvudet mot cementgolvet. A., som genast förlorade medvetandet, blev efter en första vård omedelbart forslad till lasarettet, där läkare konstaterade brott å skallens bas. Yrkesinspektören föreskrev, att ställningen skulle ändras så, att i stället för de tre lösa plankorna anordnades en ordentlig plattform, försedd med stadigt räcke runt densamma.

100. Under arbete ombord på ett ångfartyg, som låg under reparation, blev en timmerman V. så svårt skadad, att han två dagar senare avled på sjukhuset, dit han forslats omedelbart efter olyckan. V. skulle genom en lucköppning i fartygets däck begiva sig ned i ett trångt rum för att taga mått på en träkloss, som skulle användas vid fastsurrandet av en i rummet stående reservpropeller. Därvid fattade han med händerna tag i luckans kant, under det han firade sig ned i rummet och råkade då

med ena foten trampa på en planka, som för tillfället stödde propellern. Plankan lossnade och föll ned, varför V., för att icke falla, fattade tag i ett av propellerbladen med den påföljd, att propellern föll över honom. Ett av propellerbladen träffade V. i underlivet och fastklämde honom mot ett av skotten, sålunda förorsakande svåra inre skador. Han lösgjordes av tillskyndande kamrater, som varskotts av hans nödrop.

101. En magasinsarbetare A. skulle iordningställa motorn till en magasinshiss, vilken vid ett tillfälle var i olag. Då dörren till motorrummet, som låg i fjärde våningen, befanns vara stängd, försökte A. krypa ut genom ett fönster i tredje våningen å en vägg i rät vinkel mot den, å vilken hissdörrarna voro anbragta, till två från hissdörröppningens underkant utstående rälsskenor, för att denna väg bereda sig tillträde till motorrummet. Därvid råkade han slinta eller trampa fel med den påföljd att han föll ned på den stenlagda gården och ådrog sig hjärnskakning och hjärnblödning. Tillskyndande kamrater ombesörjde hans avförande till sjukhuset, där han avled efter tvenne dagar. Yrkesinspektören förelade arbetsgivaren att låta besiktiga hissen samt anordna bättre belysning kring hissöppningarna.

102. Vid en sulfatfabrik förolyckades en slipare S. Han var jämte några kamrater sysselsatt i kaphuset, utefter vars ena vägg ett järnvägsspår var beläget på 1 m. avstånd från väggen. S. gick i ett ärende ut från kaphuset tvärs över nämnda spår och passerade därvid mellan två på kort avstånd från varandra stående vagnar. Inkommen mellan vagnarna vände han sig om för att säga något till kamraterna, och samtidigt fick den ena vagnen en knuff av en tredje inväxlad vagn med påföljd att S. klämdes mellan buffertarna. När vagnarna efter sammanstötningen gingo isär, vacklade S. ut och gick 10 à 15 m. innan han föll till marken. Han fördes först till sitt hem och sedan med första tåg till lasarettet, där han avled tio timmar efter olyckshändelsen på grund av sönderslitning av tunntarmen. Arbetsledningen har uppmanat växlingskarlarna att iakttaga större uppmärksamhet vid växlingsarbetet samt vid utgångarna från kaphuset låtit uppsätta bommar med anslag om varning för pågående vagnväxling.

103. Under arbete med förflyttning av en täckt godsvagn skadades en stationskarl S. så svårt, att döden följde. Vagnen skulle föras fram till stationens omlastningsbrygga och när den kommit mitt för densamma observerade S. att den landgång, som användes för lastning av gods, låg på marken invid magasinets yttre stolprad. S. och en annan stationskarl J. försökte då lägga in landgången i vagnen, under det att denna var i sakta rörelse, men lyckades detta icke fullständigt, emedan en magasinskärra stod mitt för vagnsdörren. J. tillropade S., som gick baklänges, att akta sig för en bakomvarande stolpe, men S. hann icke undan, utan blev klämd mellan landgången och stolpen. Han sändes omedelbart till lasarettet, där läkaren konstaterade inre skador i bröstet, vilka icke syntes vara av farlig beskaffenhet. Tillståndet förvärrades emellertid och döden inträdde efter tio dagar.

104. Vid ett tegelbruk dödades genom olycksfall en gosse W. i en ålder av ej fullt 13 år. Han hade till uppgift att observera inmatningen av lera mellan valsarna i en murstenspress och efter pressens avstannande bortskaffa stenar och dylikt, som eljest kunde inträngа i valsverket. Leran avskars, när den utkom ur mataröppningen, av tvenne järntrådar, fästade vid en roterande träställning. W. har antagligen lutat sig för långt fram, gripits av ovannämnda träställning och neddragits mot det första valsparet, som gåvo honom ett dödande krossår å bakhuvudet. Åsyna vittne till olyckan fanns ej.

105. Under arbete vid mudderverk drunknade en arbetare S. Han skulle tillika med maskinisten N. på mudderverket upptaga en vid sjöbotten fastnad kätting, som gick från mudderverket över till en holme, och begagnade för ändamålet en större rodd-

båt, tvärs över vilken kättingen var lagd, under det att arbetarna befunno sig i en mindre båt. Plötsligt spändes kättingen så att den större båten blev nedklämd och sjönk, och på grund av någon rörelse från en av de ombordvarande sköt den mindre båten fram och fastnade med förstäven under kättingen, varvid den kom att ställa sig på ända. Efter c:a 1 minuts förlopp kom båten loss, så att den föll tillbaka, men den var då i sjunkande tillstånd, varför båda arbetarna hoppade ur. N. räddade sig simmande, sedan han gjort försök att hjälpa S., men denne sjönk efter 2 minuters förlopp. Från mudderverket utkastades trävirke och linor, men S. hade ej sinnesnärvaro nog att fatta tag i dessa föremål.

106. Under gjutning av betonggrund vid ett järnvägsbygge skadades en arbetare Å. så svårt, att döden följde efter en kort stund. En tippvagnskorg, fylld med betong, upplyftes medelst en kran och svängdes in mot grunden samt nedfirades. När korgen hunnit till manshöjd över marken, brast kranarmen uppe vid blockskivan och korgen störtade ned på Å., som kom under densamma och fick huvudet krossat. Vid företagen undersökning befanns kranarmen, som var av trä, fullt frisk i brottet. Däremot syntes de på sidorna av armen pålagda förstärkningsjärnen vara för korta och hålen för bultarna placerade för nära hålet för blockskivan. Yrkesinspektören gav order om anbringande av grövre arm och längre förstärkningsjärn. Överbelastning av kranen förelåg ej, varför det hela måste betraktas som ren olyckshändelse.

107. Under arbete i gruva dödades tvenne arbetare, skjutaren J. och lastaren E. J. var sysselsatt med laddning av ett borrhål, då plötsligt ett stort kilformigt klippblock föll ur bergväggen och krossade ovannämnda arbetare. Bergväggen hade före borrningen undersökts och befunnits sprickfri, men hade troligen bristningar sedan uppstått på grund av borrmaskinens upprepade slag.

108. Vid en hamnbyggnad inträffade en olyckshändelse, vid vilken timmermännen S. och L. dödades. Ett betongblock, vägande 26 ton, höll på att lyftas från kajen för att nedsänkas vid yttre vågbrytaren, och användes för detta ändamål en kran, vilande på två pontoner. Kranen bestod av tvenne i pontonernas ena ända snedställda ståndare, förenade med ett tvärstycke av gran och stagade med grova ståltrådslinor. I tvärstycket voro två skruvblock upphängda strax intill ståndarnas insida. Vid lastens firande brukade en man (i detta fall L.) sitta på en av ståndarna och upplyfta spärren på blocken, under det att en man (i detta fall S.) på kajen »bar ifrån» betongblocket. Vid olyckstillfället brast tvärstycket och L. föll ned på den ena prämens däck och krossade huvudet, under det att S. förlorade jämvikten, föll i vattnet och drunknade. Vid företagen undersökning framgick att det brustna tvärstyckets dimensioner voro fullt tillräckliga för den använda belastningen. För vinnande av större säkerhet har numera i det brustna tvärstyckets ställe insatts en differdingerbalk.

109. En arbetare K. vid en trämassefabrik drabbades av olycksfall med dödlig utgång under följande omständigheter. Massabalarna transporteras från fabriken till magasinet i linbanevagnar, bestående av ett bottenplan upphängt under tvenne hjul, vilka löpa på linan. I magasinet löpa bärhjulen upp på en järnskena, som följer väggarna runt hela magasinet, och under nämnda järnskena är en träplattform anordnad för lossningspersonalen. Plattformens höjd från golvet är 4·7 m. och vagnarnas bottenplan ligger 0·27 m. över plattformen. Vid olyckstillfället skulle en arbetare S. stjälpa en bal från vagnen, då balens underkant kom under vagnens bottenplan och vägde upp densamma, så att hjulen avlyftes från bärskenan och vagnen störtade ned till magasinsgolvet, där K. jämte andra arbetare befunno sig. S. utstötte ett varningsrop, men K. hann ej undan, utan fick huvudet krossat av vagnen och ljöt en ögonblicklig död. Yrkesinspektören föreskrev anbringandet av en extra järnskena parallellt med och ovanför bärskenan till förhindrande av hjulens avlyftande från denna.

110. En 68-årig kolugnsarbetare N. vid ett järnverk blev överkörd av ett tågsätt och skadades därvid så svårt, att han avled efter två dagar. Olyckan inträffade, där det raka järnvägsspåret går fram mellan en kolbrygga och en mitt emot denna belägen smedja. Tågsättet bestod av tvenne vagnar, skjutna av ett växellokomotiv, och uppgives av den tåget medföljande växlaren, att spåret var klart, när vagnsättet kom fram till kolbryggan. N. hade emellertid uppehållit sig under kolbryggan och därifrån gått ut på spåret, där han blivit kullkastad och fallit mellan rälsen samt skadats av lokomotivets bromsstänger, vilka sutto ovanligt lågt. Yrkesinspektören konstaterade vid företagen undersökning, att avståndet mellan rälsen och kolbryggan ej understiger normalprofils mått, samt att större utrymme finnes mellan spåret och smedjan. Olyckan torde kunna förklaras av att N. på grund av lindrig dövhet ej hört tåget komma.

111. Vid ett järnverk drabbades en hyttarbetare H. av olycksfall med dödlig utgång. H. hade bland annat till åliggande att tillse, att landgångarna vid masugnarna icke fattade eld. Vid olyckstillfället upptäckte han emellertid att det brann i en planka, varför han tillsammans med en kamrat V. begav sig dit med en hink vatten och en handspruta. För att nå fram till den brinnande plankan bestego de en annan planka av 3 tums tjocklek, som emellertid brast med den påföljd, att H. föll från 12 m. höjd ned på hyttgolvet, under det att V. räddade sig genom att fatta tag i ett järnstag. H. erhöll svåra krossår å huvudet, brott å flera revben och skada å ena lungan samt avled följande dag. Vid undersökning av plankan visade det sig, att brottet var snett, varav framgick, att virket var »snedsavat». Samtliga plankor, som legat en tid i de s. k. mellanbottnarna vid masugnarna, blevo snart torra som fnöske till följd av den starka hettan. Yrkesinspektören har till arbetsledningen gjort framställning om trälandgångarnas utbyte mot sådana av järn på de ställen, där ständig eldfara förefinnes.

112. En martinarbetare B. vid ett järnverk kom vid städning i transformatorhuset i beröring med en elektrisk ledning med påföljd, att han fick elektrisk ström genom huvudet. Döden följde omedelbart. Yrkesinspektören har för arbetsledningen betonat nödvändigheten av att till arbete av dylik art endast använda personer med tillräcklig erfarenhet.

113. Under arbete med bortkörning av jord vid kraftstationsbygge drunknade en arbetare S. En kanal var täckt av ett c:a 0·8 m. tjockt jordlager, vilande på en träbotten. Då denna vid undersökning befunnits vara upprutten, hade över kanalen anbragts en läm för arbetarna att stå på under grävningen. S. råkade stiga från lämmen upp på kanten av schaktningen mitt över kanalen, varvid jorden rasade och drog S. ned i den strida strömmen, som bortförde honom. Då han 200 m. längre ned upptogs ur strömmen var han redan död.

Registrering enligt den nya sjukkasselagen.

Tredje kvartalet 1915.[1]

Under innevarande års tredje kvartal registrerades sammanlagt 85 kassor enligt den nya sjukkasselagen med tillsammans c:a 14 000 medlemmar.

Inalles äro numera 1 086[2] kassor registrerade enligt den nya lagen, motsvarande 1 480 äldre kassor och med ett medlemsantal av i runt tal 523 000.

De under tredje kvartalet registrerade sjukkassorna äro:

986. Bälinge med omnejd allmänna sjuk- och begravningskassa.
987. Motala hundramannaförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
988. Eksjö hundramannaförenings sjuk- och begravningskassa.
989. Hälsingborgs kopparverksarbetares sjuk- och begravningskassa.
990. Sjuk- och begravningskassan Enighet i Hedeskoga.
991. Sjuk- och begravningskassan Understödsföreningen i Marstrand.
992. Personalens vid Uppsala—Gävle järnväg sjuk- och begravningskassa (Gävle).
993. Salsåkers arbetares sjuk- och begravningskassa.
994. Tierps nykterhetsvänners sjukkassa.
995. Sjuk- och begravningshjälps-kassan Framåt i Gränna.
996. Skirö sjuk- och begravningskassa.
997. N. N:s (Nästans Nytta) sjuk- och begravningskassa (Uddevalla).
998. Sjuk- och begravningskassan »Hemmets hjälp» i Lyse socken.
999. Tulltjänstemännens sjukkassa (Stockholm).
1000. Sparreholms allmänna sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1001. Orlunda sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1002. Vaggeryds sjuk- och begravningskassa.
1003. Sågarbetarnes sjuk- och begravningskassa (Braås).
1004. Torsås sjuk- och begravningskassa.
1005. Grov- och Fabriksarbetarnas i Karlskrona sjukkassa.
1006. Sjuk- och begravningshjälps-kassan Rönne i Ängelholm.
1007. Ängelholms allmänna sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1008. Tomelilla sjuk- och begravningskassa.
1009. Norra Strö sockens sjuk- och begravningskassa.
1010. Sjuk- och begravningskassan Enighet, Klippan.
1011. Annelövs sockens sjuk- och begravningskassa.
1012. Svenneby sjuk- och begravningskassa.
1013. Aktiebolaget A. F. Carlssons skofabriks arbetares sjuk- och begravningskassa (Vänersborg).
1014. Grästorps arbetareförenings sjukkassa.
1015. Vilhelmsbergs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1016. Viby sjuk- och begravningskassa i Närke.

[1] Under första och andra halvåren 1911 samt första halvåret, tredje och fjärde kvartalen 1912, första, andra, tredje och fjärde kvartalen 1913, första, andra, tredje och fjärde kvartalen 1914 samt första och andra kvartalen 1915 registrerade kassor redovisades i »Medd.» 1911, sid. 567; i »Medd.» 1912, sid. 863, 954 och 1027; i »Medd.» 1913, sid. 499, 502, 636 och 852; i »Medd.» 1914, sid. 42, 340, 666 och 1177 samt i »Medd.» 1915, sid. 153, 412 och 774.

[2] Häri inberäknade sexton fortsättningskassor, som icke ingå i den vanliga nummerföljden.

1017. Irsta sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1018. Larsbo arbetares sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1019. Villands Vånga sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1020. Föreningsklippan n:o 1 sjuk- och begravningskassa (Stockholm).
1021. Näshulta sjuk- och begravningskassa.
1022. Lids sjuk- och begravningskassa.
1023. Täby arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
1024. Björkebergs sockens sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1025. Asby sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1026. Öja sjuk- och begravningshjälps-kassa i Kronobergs län.
1027. Personalens vid Östra Skånes järnvägar sjuk- och begravningshjälps-kassa (Kristianstad).
1028. Gumlösa sjuk- och begravningskassa.
1029. Gualövs sjuk- och begravningskassa.
1030. Malmö möbelsnickares sjuk- och begravningskassa.
1031. Skräddarnas sjuk- och begravningskassa (Malmö).
1032. Äsperöds sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1033. Svalövs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1034. Sannäs sjukkassa.
1035. Vänersborgs arbetareförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1036. Verkstadspersonalens vid Bergslagernas järnvägar sjuk- och begravningskassa (Åmål).
1037. J. A. Forss aktiebolags personals sjuk- och begravningskassa (Falköping).
1038. Valle härads sjuk- och begravningskassa.
1039. Kinnekulle arbetares sjuk- och begravningskassa.
1040. Källskärs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1041. Skogs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1042. Björksjö sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1043. Lövsta bruks arbetares sjuk- och begravningskassa.
1044. Ullfors arbetares sjuk- och begravningskassa.
1045. Norra Södermanlands järnvägs personals sjuk- och begravningskassa (Eskilstuna).
1046. Ludgo sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1047. Toresunds sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1048. Ringarums arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
1049. Valdemarsviks hundramannaförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1050. Jönköpings läns sjukkassa (Jönköping).
1051. Barkeryds sjuk- och begravningskassa.
1052. Oskarshamns tryckeriaktiebolags personals sjuk- och begravningskassa.
1053. Mönsterås gamla sjuk- och begravningskassa.
1054. Visby sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1055. Ausås sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1056. Norra Åkarps sockens sjuk- och begravningskassa.
1057. Onslunda sjukkassa.
1058. Röke sjuk- och begravningskassa.
1059. Österslövs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1060. Östra Vemmerlövs sjuk- och begravningskassa.
1061. Järnvägsfolkets sjuk- och begravningskassa i Halmstad.
1062. Halmstads lärares och lärarinnors sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1063. Sjuk- och begravningshjälps-kassan »sällskapet Svea» (Göteborg).
1064. Sjuk- och begravningskassan »Förgät mig ej» (F. M. E) (Uddevalla).
1065. Gårda skofabriks-arbetares sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1066. Eda glasbruks sjuk- och begravningskassa.
1067. Hillringsbergs arbetares sjukkassa.
1068. Sala stads sjuk- och begravningskassa.
1069. Gagnefs femtiomannaförenings sjuk- och begravningskassa.
1070. Forså arbetares sjuk- och begravningskassa.

Av ovannämnda kassor utgör:

Ängelholms allmänna sjuk- och begravningshjälps-kassa en sammanslutning av sjuk- och begravningshjälpsföreningen Viktoria, sjuk- och begravningshjälpsföreningen Svea samt Ängelholms arbetares sjuk- och begravningshjälpsförening Enighet;

Tomelilla sjuk- och begravningskassa en sammanslutning av Tomelilla arbetareförenings sjuk- och begravningskassa och Tomelilla hundramannaförening;

Sjuk- och begravningskassan Enighet, Klippan en sammanslutning av Åby-Klippans frivilliga brandkårs sjukkassa och Åby-Klippans sjuk- och begravningshjälpsförening;

Mönsterås gamla sjuk- och begravningskassa en sammanslutning av M. F:s sjuk- och begravningskassa i Mönsterås och Mönsterås gamla allmänna sjuk- och begravningskassa.

Visby sjuk- och begravningshjälps-kassa en sammanslutning av Allmänna sjukhjälps- och begravningskassan, föreningen H. V. (Hjälpsamma vänner), sjuk- och begravningsföreningen M. V. (Missionsvännerna), sjukhjälps- och begravningsföreningen n:r 2, understödsförbundet n:r 1 samt understödsförbundet n:r 3;

Sala stads sjuk- och begravningskassa en sammanslutning av Allmänna sjuk- och begravningskassan, Godtemplarordens sjuk- och begravningskassa, Sala templares sjuk- och begravningskassa och sjuk- och begravningshjälpsföreningen Enighet och vänskap; samt

Forså arbetares sjuk- och begravningskassa en sammanslutning av Forssa ångsågs arbetares sjuk- och begravningskassa och Forssa arbetares sjukhjälpsförening.

Kortare meddelanden.

Institut för arbetsfysiologi i Berlin. I Berlin har grundats ett institut för utforskande av arbetets fysiologi. Institutet, som fullföljer såväl teoretiska som praktiska syftemål, är delat på tre avdelningar, en fysiologisk-kemisk, en fysikalisk-psykologisk och en statistisk-ekonomisk. Undersökningarna gälla närmast kroppens funktioner under arbetet, matsmältning, trötthet o. s. v. I den fysiologisk-kemiska avdelningen utforskas sålunda förloppet av de olika näringsämnenas upptagande i kroppen; i den fysikalisk-psykologiska avdelningen söker man utröna födans inverkan på arbetarens prestationsförmåga; slutligen införskaffas i den statistisk-ekonomiska avdelningen upplysningar om den bland arbetare faktiskt brukliga kostens beskaffenhet. — De studier, som redan hunnit utföras angående arbetsintensitet och trötthet, hava givit resultat, vilka i allt väsentligt sammanfalla med dem, som blivit bekanta genom det s. k. Taylorsystemet. Med ledning av verkställda experiment har man kunnat förorda tvenne botemedel mot trötthet vid muskelarbete: en bestämd fördelning av pauserna samt åstadkommande av sådant ombyte i arbetet, varigenom de uttröttade musklerna bliva avlösta och utvilade. Ett stort steg har genom dessa forskningar tagits mot förverkligandet av en mera rationell ledning av arbetsprocessen.

(Der Arbeitsnachweis.)

Ökat skydd mot offentliggörande av statistiska primäruppgifter. Sedan kommerskollegium i skrivelse till finansministern den 11 mars innevarande år framhållit önskvärdheten av att ökat skydd bereddes åt sådana primäruppgifter, som av enskilda lämnades till den officiella statistiken, samt hemställt, att utredning måtte åvägabringas på vad sätt ett dylikt önskemål lämpligen borde förverkligas, hava statistiska centralbyrån och socialstyrelsen avgivit infordrade utlåtanden i ämnet. Statistiska centralbyrån framhåller, att något behov av ökat skydd för de statistiska primäruppgifterna visserligen icke gjort sig gällande inom centralbyråns ämbetsverksamhet, men vill centralbyrån likväl såsom sin mening uttala, att när det befinnes nödvändigt att för den officiella statistikens ändamål ålägga enskilda personer och samhälligheter att meddela de mest ingående uppgifter om sina ekonomiska och andra förhållanden, uppgiftslämnarna givetvis böra

vara tillförsäkrade sådant skydd, att skada genom uppgifternas offentliggörande under inga omständigheter må kunna tillfogas dem.

Socialstyrelsen anför, att styrelsen i sitt år 1913 avgivna utlåtande över kap. 2 i förslaget till ny tryckfrihetsförordning visserligen icke hade något att erinra mot bestämmelsen om statistiska primäruppgifters offentliggörande fem år efter uppgiftens datum, men har styrelsen sedan dess i likhet med kommerskollegium fått från näringsidkarehåll mottaga påpekande av, att det skydd mot obehörigt offentliggörande, som åberopas vid statistiska uppgifters inhämtande, i vissa fall måste anses otillräckligt på grund av den korta tidsperiod, för vilken skyddet gäller, och anser sig styrelsen under sådana förhållanden böra tillstyrka kommerskollegii framställning. Med anledning härav har Kungl. Maj:t uppdragit åt kommerskollegium att verkställa utredning i berörda hänseende samt att utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, vartill utredningen kan föranleda.

— Arbetarskydd. —

Dispens från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor. Med anledning av en av arméförvaltningens artilleridepartement gjord framställning angående eftergift från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor, har Kungl. Maj:t, sedan socialstyrelsen avgivit utlåtande och överlämnat yttranden av yrkesinspektrisen och inspektören för explosiva varor, meddelat följande besked om eftergift, att gälla tillsvidare under tiden till och med den 29 februari 1916, från bestämmelserna i § 13 av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 samt från stadgandena i § 1 av lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag: oundgängligen nödvändiga arbeten vid statens ammunitionsfabrik, i vilka minderåriga och kvinnor användas, må kunna bedrivas, under villkor dock att vederbörande arbetsföreståndare ställer sig till efterrättelse de föreläggande om åtgärder av hygienisk innebörd, som yrkesinspektrisen kan finna skäl meddela i avseende å minderårigas och kvinnors användande.

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna tre kvartal utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 138 036 (134 345 under motsvarande tid år 1914). Under samma tid hava 8 800 olycksfall anmälts till anstalten (7 795 år 1914). Till begravningshjälp för 44 dödsfall har utanordnats 2 640 kronor (år 1914 för 52 dödsfall 3 360 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 276 623 kronor (255 525 år 1914) samt för sjukhjälpsersättningar 254 996 kronor (226 975 år 1914), tillsammans 534 259 kronor (485 860 år 1914). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 71 (43 år 1914). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 288 fall (318 år 1914), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 622 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i Tyskland under augusti 1915. Även i augusti har läget i de flesta industrier med hänsyn till de extraordinära omständigheterna varit tillfredsställande. Förbundsrådets kungörelse av den 12 augusti beträffande arbetstidens begränsning i textilindustrien har visserligen inneburit ett bakslag, och från andra industrier omförmäles en minskning i antalet uppdrag för hären, men den gynnsamma ställning, som det tyska näringslivet företett under de senaste månaderna, är dock i det väsentliga orubbad. Karakteristiskt är, att de preussiska statsbaneinkomsterna av godstrafik i juli 1915 överstego inkomsterna i juli 1914 med 2·8 %; den militära trafiken bidrog till detta resultat med endast 7·4 %.

Till de livligast sysselsatta industrierna höra alltjämt gruvdriften och de flesta grenar av järn-, metall- och maskinindustrierna ävensom närings- och njutningsämnesindustrien. Mot den nyss omnämnda försämringen i textilindustrien kan å andra sidan uppvisas en förbättring i kaligruvdriften.

Enligt uppgift från sjukkassorna minskades antalet i arbete varande medlemmar från den 1 augusti 1915 till den 1 september 1915 med 69 643 personer eller 1·5 %. I juli 1915 var minskningen 2·0 % och i augusti 1914, mobiliseringsmånaden, 27·1 %, medan augusti 1913 visade en ökning på 0·2 %. De kvinnliga medlemmarnas antal har under den sistförflutna månaden ökats med 22 517 eller 0·6 %, mot 1·2 % den närmast föregående månaden; i augusti 1914 visade motsvarande tal en minskning på 18·3 % och i augusti 1913 en ökning på 0·7 %. Totalsumman av sysselsatta personer har i augusti 1915 minskats med 0·6 %, mot 0·6 % i juli 1915 och 24·0 % i augusti 1914. Härvid är att märka, att i industrien sysselsatta krigsfångar icke medtagits i beräkningen. Därjämte bör tagas hänsyn till att icke alltid samma kassor lämna uppgift under olika månader. I juli 1915 förelågo sålunda berättelser från 5 648 kassor med 7 896 923 medlemmar, i augusti 1915 från 6 101 kassor med 8 121 701 medlemmar.

Av 963 909 redovisade medlemmar av de tyska fackförbunden voro i augusti 1915 25 282 eller 2·6 % arbetslösa, mot 2·7 % närmast föregående månad, 22·4 % i augusti 1914 och 2·8 % i augusti 1913. Dessa siffror utvisa, att arbetslösheten något minskats under den sistförflutna månaden, och att den icke är större än i fredstid är vanligt.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo i augusti 1915 liksom närmast föregående månad på 100 lediga platser för män 98 arbetssökande mot 248 i augusti 1914 och 178 i augusti 1913 samt på 100 lediga platser för kvinnor 165 arbetssökande mot 202 i augusti 1914 och 101 i augusti 1913. Även dessa tal äro emellertid endast i viss mån jämförbara från månad till månad, emedan de rapporterande arbetsförmedlingsanstalterna icke alltid äro desamma.

Av de av arbetsförmedlingsförbunden utgivna berättelserna framgår, att arbetsmarknaden i de flesta trakter är väsentligen oförändrad sedan föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under september 1915. Situationen å arbetsmarknaden var under september fortfarande tillfredsställande. I det mest gynnade läget befann sig liksom förut gruvindustrien, men även järn-, metall- och maskinindustrierna voro övervägande livligt sysselsatta. Inom övriga industrier rådde högst olikartade förhållanden; inom varje yrke funnos både sådana företag, som voro ansträngda till det yttersta, och sådana, som ej voro fullt upptagna. God arbetstillgång erbjödo exempelvis garvämnesfabriker, företag för tillverkning av ammunitionskorgar, cigarrfabriker, konfektionsföretagen i Berlin samt fabriker för tillverkning av optiska glas, konservglas och emballage. Otillfredsställande var läget inom spånadsämnesindustrien med undantag för några specialiteter, inom den schlesiska linneindustrien, inom byggnadsverksamheten och med denna sammanhängande yrken. Beträffande transportverksamheten var att anteckna en väsentlig förbättring av skeppsfarten på Rhen.

Av 919 965 redovisade medlemmar av fackförbunden voro 23 622 eller 2·6 % arbetslösa mot 2·6 % närmast föregående månad, 15·7 % i september 1914 och 2·7 % i september 1913. De redovisade förbundsmedlemmarnas antal uppgick i september 1914 till 1 395 157 och år 1913 till 1 994 261.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna avtog under september tillgången å manlig arbetskraft, under det att de kvinnliga arbetsansökningarna ökades. På 100 lediga platser för män kommo i september 1915 89 arbetssökande, i augusti 98, i september 1914 200 och i september 1913 160, på 100 lediga platser för kvinnor däremot 170 arbetssökande i september 1915, 165 i augusti, 183 i september 1914 och 99 i september 1913.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i England under september 1915. Inom vissa av de industrier, där under de närmast föregående månaderna arbetet bedrivits under högtryck, inträdde under september en viss tillbakagång, men på det hela taget var arbetstillgången under månaden särdeles god. Kvinnlig arbetskraft togs alltjämt i anspråk för att ersätta bristen på manlig arbetskraft.

Inom kolgruvedriften var arbetstillgången fortfarande mycket god, och det genomsnittliga antalet dagar per vecka, under vilka gruvorna voro i arbete, var betydligt högre än vad plägar vara fallet under september månad. Järn- och stålindustrierna företedde ytterligare uppgång, och inom tackjärnsindustrien var arbetstillgången alltjämt god. Högtrycket inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna fortgick, och brist på arbetskraft gjorde sig där allt fortfarande gällande. Med undantag av järnblecks- och stålplåtindustrierna voro de övriga metallindustrierna alltjämt mycket livaktiga med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom bomullsindustrien inträdde nedgång, huvudsakligen vid väverierna. Ylle- och trikåvaruindustrierna hade fortfarande god sysselsättning inom de flesta distrikt, men det forcerade arbetet med beställningar för arméns räkning hade något avtagit. Linneindustrien företedde nedgång, särskilt i Belfast var arbetstillgången dålig. Sko- och läderindustrierna voro alltjämt mycket livaktiga. Beställnings- och damskrädderierna, ävensom modevaruindustrien företedde en obetydlig, med säsongen sammanhängande uppgång, under det att konfektionsindustrien visade någon nedgång, ehuru arbetstillgången alltjämt var god. Byggnadsverksamheten var, utom beträffande uppförandet av nya fabriker och verkstäder, fortfarande begränsad, men antalet arbetslösa inom yrket var dock mycket ringa, beroende på värvningar och överflyttningar till andra industrier. Läget inom tegel- och cementindustrierna försämrades. Trä- och möbelindustrierna undergingo föga förändring. Arbetstillgången för pappersbruksarbetare och bokbindare undergick en ytterligare förbättring. Näringsämnesindustrien visade någon nedgång inom vissa grenar, och inom fiskeriet rådde god arbetstillgång. Inom lantbruket underlättades skördens inbärgande av gynnsamt väder, och bristen på arbetskraft ersattes genom anställande av kvinnor och barn. Hamnarbetarna hade i stort sett goda arbetstillfällen, och vid de flesta hamnar motsvarade tillgången på sjömän ungefär efterfrågan.

I jämförelse med september 1914, då industrien ännu icke hämtat sig efter den desorganisation, som förorsakades av krigsutbrottet, företedde läget på arbetsmarknaden en högst betydlig förbättring, vilket återspeglas i de månatliga fattigvårdsrapporterna, vilka för september 1915 visade en minskning av 30 fattighjon på varje 10 000-tal invånare i 35 stadsdistrikt i jämförelse med motsvarande tid föregående år.

Fackorganisationer med 930 141 medlemmar rapporterade 8 231 eller 0·9 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av september mot 1·0 % vid slutet av augusti 1915 samt 5·9 % vid utgången av september 1914.

(Labour Gazette.)

— Arbetsförmedling. —

Skördepermission för värnpliktiga. Då årets skördeförhållanden särskilt i Stockholms län förorsakat ovanligt stor efterfrågan på arbetskraft, hade representanter för Stockholms läns arbetsförmedlings styrelse gjort framställning hos jordbruksministern om vidtagande av sådana anordningar, att värnpliktiga måtte kunna anlitas för skördearbetets påskyndande. Med anledning härav har i ämnet utfärdats en generalorder, att regementschef må under nu pågående beväringsrekrytskola utöver i arméns tjänstgöringsreglemente angiven tid bevilja värnpliktig av årsklass 1914 ä eller y tjänstledighet för skördearbete under högst 5 dagar. Värnpliktig, som härom gör anhållan, skall bifoga behörigt intyg, gällande därvid intyg jämväl från arbetsförmedlingsanstalt, och oavsett huruvida ansökan om tjänstledighet avser deltagande i skördearbete å den värnpliktiges hemort eller annorstädes. Tjänstledighet för berörda ändamål får dock icke beviljas i så stor utsträckning, att utbildningsarbetet vid vederbörligt truppförband därigenom bliver lidande.

— Bostadsförhållanden. —

Bostadsfrågan i Göteborg. Med anledning av den rådande bostadsbristen i Göteborg har drätselkammarens fastighetsavdelning hemställt hos stadsfullmäktige om bemyndigande att tillsvidare i den utsträckning, drätselkammaren kan finna lämpligt, vid försäljning av tomter, som

äro avsedda att bebyggas med hus för små bostadslägenheter, mot ränta och på villkor i övrigt, som drätselkammaren äger att bestämma, låta köpeskillingarna med undantag av viss handpenning innestå mot inteckningar, vilka efter tomternas bebyggande kunna nedflyttas intill högst 85 procent av fastigheternas värde.

— Nykterhetsrörelsen. —

Alkoholstatistiska undersökningar. På framställning av nykterhetskommittén har Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen att verkställa statistiska undersökningar rörande dels alkoholbruk och brottslighet, dels alkoholbruk och lösdriveri, dels ock fylleriförseelser ävensom sådana kompletterande statistiska undersökningar rörande alkoholbruk och fattigvårdsbehov, som vid granskning av de av rusdrycksmedelskommittén och fattigvårdslagstiftningskommittén meddelade uppgifter må finnas erforderliga. Före igångsättandet av dessa undersökningar skall styrelsen i samråd med nykterhetskommittén och, där så prövas nödigt, andra sakkunniga personer uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med fullständiga planer till de särskilda utredningarnas anordnande, med angivande tillika, huru lång tid desamma kunna antagas komma att kräva, samt av det ungefärliga beloppet av därmed förenade kostnader.

Därjämte har Kungl. Maj:t medgivit, att nykterhetskommittén må uppdraga dels åt professorn vid Lunds universitet Sjövall att utarbeta den av kommittén föreslagna redogörelsen för alkoholens påverkan på människokroppen i patologiskt avseende, dels åt professorn vid samma universitet Thunberg att verkställa utredning rörande hemtillverkningen av alkoholhaltiga drycker.

— Levnadskostnader. —

Svenska Stadsförbundets livsmedelskommitté. Vid Svenska Stadsförbundets kongress i Malmö sistlidne september månad beslöts tillsättandet av en Stadsförbundets livsmedelskommitté med uppgift att utgöra ett för stadskommunerna gemensamt organ för behandling av livsmedelsfrågorna under kristiden. Medlemmar av kommittén blevo frih. Erik Palmstierna, Stockholm (ordf.), grosshandlare B. Florén, Göteborg, rådman Knut Dahlberg, Malmö (v. ordf.), grosshandlare Fritz Forsman, Norrköping, advokaten Louis Chrysander, Uppsala, redaktör C. E. Svensson, Eskilstuna och handlanden Fredr. Öberg, Sundsvall. Såsom kommitténs sekreterare fungerar t. f. förste aktuarien i socialstyrelsen, Hugo Heyman. Det första sammanträdet hölls i Stockholm den 15 september. Arbetet har hittills i huvudsak utgjorts, dels av införskaffande av uppgifter rörande kommunernas inneliggande förråd samt de lokala livsmedelskommissionernas arbete, dels av ordnandet i vissa avseenden av kompensationsvarornas distribution, dels slutligen har, i samverkan med statens livsmedelskommission, lämnats råd och anvisningar rörande inköp av utländsk spannmål m. m.

Dyrortsgruppering. För att kunna tillgodose önskemålet, att i första rummet de dyraste orterna i riket komme i åtnjutande av varuförmedlingsbyråns kompensationsvaror, har Svenska Stadsförbundets livsmedelskommitté låtit verkställa en provisorisk dyrortsgruppering, avseende de 44 orter, från vilka socialstyrelsen regelbundet erhåller uppgifter å minuthandelspriser. Man har härvid använt sig av samma metod, som av socialstyrelsen brukats för undersökningar av detta slag.[1] Den här ifrågavarande dyrortsgrupperingen har verkställts med anlitande av de för september månad 1915 av socialstyrelsen rapporterade priserna för de skilda orterna, varjämte genomsnittspriset för samtliga de 44 orterna beräknats. Sättes den med ledning av sistnämnda pris beräknade medelkostnaden = 1 000, erhålla orterna nedanstående indextal, varvid sålunda de i den första kolumnen uppförda orterna för närvarande med avseende på utgifterna för livsmedel (inkl. lyse och bränsle) ligga över medelvärdet och de i den andra kolumnen under samma värde.

[1] Jfr härom t. ex. »Medd.» 1915, sid. 132.

Stockholm	1 133	Linköping	1 001
Södertälje	1 065	Hälsingborg	995
Malmö	1 057	Nyköping	992
Östersund	1 046	Malmberget och Gällivare	992
Landskrona	1 046	Karlskrona	990
Uppsala	1 040	Vänersborg	990
Sundsvall (staden)	1 037	Luleå	988
Norrköping	1 037	Halmstad	984
Eskilstuna	1 029	Motala	984
Göteborg	1 026	Visby	980
Örebro	1 025	Kalmar	978
Falun	1 019	Lysekil	977
Karlstad	1 018	Borlänge och Domnarvet	974
Ystad	1 016	Jönköping	969
Gävle	1 014	Kopparberg	965
Kristianstad	1 011	Sundsvall (sågverksdistriktet)	964
Lund	1 010	Tidaholm	964
Västerås	1 009	Nyland	962
Ludvika	1 008	Söderhamn	958
Kiruna	1 004	Västervik	954
Borås	1 004	Umeå	945
Boden	1 002	Växjö	938

Samtliga 44 orter 1 000

Det framgår av ovanstående tabell, att Stockholm i fråga om livsmedelspriser alltjämt bibehåller sin plats som den dyraste orten i riket och nu ännu mera än förr i detta avseende intager en undantagsställning, liksom ock att de småländska orterna som vanligt äro bland de billigaste. De skånska orterna och de i norra Sverige belägna hava däremot i stort sett bytt plats och de förra äro nu med avseende på livsmedel, att betrakta som mycket markerade dyrorter, varemot särskilt orterna i övre Norrland fått sina priser höjda anmärkningsvärt mindre än övriga delar av riket. En mera detaljerad granskning av orternas inbördes ordning erbjuder även mycket av intresse, men bör på grund av primärmaterialets karaktär ej utsträckas alltför långt.

Undersökning angående potatiskonsumtionen i Tyskland. I några större tyska städer hava kommunalmyndigheterna låtit verkställa en undersökning angående potatisens betydelse för hushållet. Den genomsnittliga potatiskonsumtionen (mätt i gram) per person och dag uppgick i kommunala tjänstemanna- och arbetarfamiljer i Berlin och Düsseldorf till följande kvantiteter:

	Berlin	Düsseldorf
Högre tjänstemän	332	401
Tjänstemän i mellangraderna	426	579
Lägre tjänstemän	531	796
Annan förvaltningspersonal av lägre grad	—	749
Verkmästare	501	745
Yrkesarbetare	603	917
Grovarbetare	696	1 182
Samtliga grupper	**591**	**939**

Att konsumtionen i Berlin var lägre än i Düsseldorf har sin grund däri, att undersökningen å den förra platsen företogs under slutet av april och början av maj, då potatispriserna voro sär-

deles höga. Men i övrigt stod potatiskonsumtionen i båda städerna i omvänt förhållande till inkomsterna, d. v. s. den dagliga, i ett hushåll konsumerade genomsnittskvantiteten potatis var lägre ju högre inkomstförhållandena voro och tvärtom. En höjning av potatispriserna belastar därför budgeten ej blott absolut utan även relativt starkare, ju mindre inkomstsidan är.

(Soziale Praxis.)

Prisstegringen å vissa livsmedel i Berlin och dess orsaker. Nedanstående utgör ett sammandrag utav en i Berliner Tageblatt av Berlins saluhallsdirektör lämnad översikt av prisläget å en del i rikshuvudstaden saluförda livsmedel den 1 sept. 1915 i jämförelse med motsvarande tid föregående år.

För att i möjligaste mån lindra trycket av den rådande dyrtiden har magistraten på grund av en den 23 juli 1915 utfärdad förbundsrådsförordning mot oskälig prisstegring tillsatt priskontrollkommissioner med uppgift att såvitt möjligt söka utröna produktionspriset, i förhållande till vilket mellanhändernas lovliga förtjänst skall bestämmas.

I nedanstående tabeller lämnas med stöd av saluhallsstyrelsens offentliga noteringar en översikt av priserna å olika kött- och fisksorter, sådana de gestaltat sig dels i grosshandeln, dels i minuthandeln den 1 sept. 1915 i jämförelse med motsvarande tid föregående år.

Som av efterföljande sammanställningar framgår, har prisfördyringen under året 1 sept. 1914—1 sept. 1915, särskilt vad de olika köttsorterna beträffar, varit högst avsevärd, under det att fiskpriserna icke hava att uppvisa stegringar av samma omfång och styrka.

Någon större reduktion av nötkreatursstocken kan icke konstateras, utan har denna i det hela bibehållits vid samma storlek som före kriget. En kraftigt bidragande orsak till nötköttets fördyring är framför allt den stora bristen på kraftfoder, såväl vad de egna lantbruksprodukterna beträffar som i fråga om utländsk vara på grund av den fullständigt stoppade importen. Till följd av denna brist på lämpligt kraftfoder hava kreaturen icke varit fullt utgödda vid nedslaktningen, varjämte mjölkproduktionen minskats och mjölkens kvalitet försämrats. På grund av den under försommaren rådande torkan voro lantbrukarna icke heller i stånd att såsom ersättning för kraftfoder utfodra med grönfoder. Till prisfördyringen hava dessutom bidragit de inom olika förbundsstater utfärdade förbuden (t. ex. det under en tid gällande förbudet mot att använda pota-

1. Partipriser.

Varuslag	Kvantitet	1 sept. 1914	1 sept. 1915	Varuslag	Kvantitet	1 sept. 1914	1 sept. 1915
		Mark	Mark			Mark	Mark
Nötkött:				Fårkött:			
Oxkött, I:a	50 kg.	79—90	107—122	Gödda lamm . .	100 kg.	82—90	130—136
» II:a	»	74—78	97—107	Hammel, I:a .	»	75—81	120—130
» III:a . . .	»	61—71	92—97	» II:a .	»	72—79	115—124
Tjurkött, I:a . . .	»	76—82	100—110	Får	»	70—80	115—125
» II:a . . .	»	68—74	95—100				
Kor, feta	»	52—64	88—98	Svin	50 kg.	52—59	150—182
» magra	»	46—52	78—85				
Ungnöt	»	67—70	80—90	Fisk:			
Kalvkött:				Gädda	»	110—132	124—146
Dubbellårade kalvar .	100 kg.	100—115	150—170	Sutare	»	90—110	130—146
Gödkalvar, I:a . . .	»	70—80	125—142	Ål	»	55—102	80—139
» II:a . .	»	60—70	110—124	Karp	»	80	99—106
Spädkalvar	»	45—55	90—110	Potatis	»	3·50—4	4·50—6

2. Minuthandelspriser.

Varuslag	1 sept. 1914	1 sept. 1915	Varuslag	1 sept. 1914	1 sept. 1915
	Kg.	Mark	Kg.	Mark	Mark
Nötkött:			Skinka	1·50	3·60
Bog	2·00—2·40	2·40—2·80	Svinbog	1·50	3·40
Bringa	1·60—1·80	2·00—2·40	Svinflott	1·60	3·60
Kalvkött:			Ister, rökt	2·40	3·60—3·80
Bog och rygg	2·00	2·60—3·20	Skinka, rökt	3·00	4·00
Bringa	2·00	2·60—3·00	» benfri	4·00—4·60	5·20
Fårkött:			Fisk:		
Bog och rygg	2·40	2·80—3·00	Gädda	2·20	2·40—2·80
Bringa	2·20	2·80—3·00	Sutare	2·20	2·40—3·00
Fläsk:			Ål	2·00—3·00	2·20—3·20
Svinrygg och revbensspjäll	2·40	3·60—4·00	Karp	2·00—3·00	2·40—3·20

tis till utfodring), vidare den allmänna uppgången av lönerna samt slutligen de betydligt stegrade transportkostnaderna. Kalvpriset har nu nått en höjd, som förut aldrig noterats. Priset är naturligen beroende av prisläget på nötköttet och av påläggningen. Svårare att förklara är fördyringen av fårköttet, och de höga fårpriserna synas föga motiverade, då fåren endast behöva magert bete och i och för uppgödning erfordra jämförelsevis små mängder kraftfoder.

Vad fläsket beträffar, är det för närvarande, i motsats till vad under normala förhållanden brukar vara fallet, dyrare än köttet. Sålunda kostade fläsket i grosshandeln 60 m. per 50 kg. mera än prima oxkött. Orsakerna härtill ligga på flera håll. I främsta rummet torde hava bidragit den av regeringen påbjudna nedslaktningen av svin (6 mill. svin, motsvarande nära 25 % av svinstocken) i avsikt att låta de förefintliga potatisförråden i största möjliga utsträckning komma till användning såsom människoföda, vidare brist på kraftfoder och förbud mot utfodring med spannmål. Till följd härav saluföres knappast längre någon prima, fullt utgödd vara utan huvudsakligen en mellankvalitet, som trots ringa utbyte betingar särdeles höga priser. Användning av fläsk till konservberedning[1] visade sig vara en mindre välbetänkt åtgärd, i det att till följd av bristfälliga anordningar vid tillverkningen minst 30 % förstördes och icke kunde användas annat än för tillverkning av vagnssmörja.

Frågan huruvida priserna i minuthandeln stå i rimligt förhållande till grosshandelspriserna är svår att besvara. För det första finnas nämligen en mängd olika kvaliteter av kreatur, och vidare styckas det slaktade djuret i många särskilda delar, som betinga alldeles olika priser och prissättas efter sin kvalitet. Huruvida priset å soppkött står i proportion till priset å filet, rostbiff o. d., är under dylika förhållanden svårt att avgöra.

Vad som framför allt annat bidrager att höja prisnivån i minuthandeln är det stora antal mellanhänder varan ofta måste gå igenom för att komma från producenten till konsumenten. Till belysning härav framdrages följande exempel. En småhandlare på landet köper av bonden ett kreatur och säljer det i sin tur till en grosshandlare, som kanske köper upp en vagnslast olika kreatursslag, vilka sedan skickas till Berlin. Här erhåller en kommissionär det för försäljning, och hos denne inköper slaktaren varan för att sedan avyttra den till charkuterihandlaren, från vilken den slutligen kommer till konsumenten. Alltså har varan i detta fall från bonden till konsumenten gått genom 5 mellanhänder, vilka alla skola hava viss förtjänst på förmedlingen.

En annan viktig vara för folkhushållet är fisk. Priserna äro på det hela taget icke överdrivet mycket högre än under normala förhållanden. Relativt mest har saltsjöfisken stigit i pris till

[1] Jfr »Soc. Medd.» årg. 1915 sid. 611.

följd av den minskade fångsten inom egna farvatten och ökad import från Sverige, Danmark och Holland, men trots detta hava priserna hållit sig inom måttliga gränser och äro icke väsentligt högre än under fredstid.

Årets potatisskörd väntas bliva mycket rik och beräknas uppgå till c:a 50 mill. ton. Tysklands hela årskonsumtion är under normala förhållanden 14 à 15 mill. ton men beräknas detta år på grund av den stora mängden fångar komma att stiga till 15 à 16 mill. ton, d. v. s. ungefär en tredjedel av hela produktionen. En tredjedel förarbetas inom industrien och återstoden åtgår till utsäde och kreatursfoder. Priserna äro likväl höga, och den minst bemedlade befolkningen är knappast i stånd att köpa detta viktiga näringsmedel, vadan författaren anser det vara regeringens plikt att åtminstone fixera priserna så, att de stora massorna kunna köpa tillräckligt med potatis till måttliga priser. Fastställandet av maximipriser under förra året har icke haft den önskade verkan. De sattes alltför höga, och priset har icke reglerats efter tillgång och efterfrågan utan varje säljare höll sig till maximipriset. Om maximipriser åter infördes, torde de böra sättas till ungefär 2·50 m. per 50 kg. franko Berlin, vilket skulle innebära en stegring av 25 % mot normala fredspriser.

Vad de övriga slagen av grönsaker beträffar, gör sig den bristande tillförseln från utlandet ganska kännbar. Genom myndigheternas propaganda har allmänhetens uppmärksamhet fästs på användningen av grönsaker såsom ett hälsosamt och billigt födoämne och på grund av den härigenom stegrade efterfrågan har en prisstegring blivit oundviklig. Skörden av tidiga grönsaker blev dålig till följd av den ihållande torkan under försommaren, medan man däremot har att emotse en rik skörd av vinterkål och kålrötter.

Fruktskörden har i många provinser varit utomordentligt rik, och till Berlin hava massor av frukt införts, som salubjudits till delvis lägre priser än under fredstid. Det enda undantaget härifrån utgör plommon, som betingat oerhört höga priser, beroende på massinköp från de stora marmeladfabrikerna.

Även priserna på vilt, som dock ej spelar någon egentlig roll för folkhushållet, hava gått upp i pris. Fjäderfä är likaså mycket dyrt. Orsaken ligger här i den starka reduktionen av stocken, vidare i förbud mot spannmålsutfodring till höns och brist på annat lämpligt foder. Beträffande prisläget på gäss gör sig frånvaron av importen från Ryssland gällande.

Maximipris på vissa livsförnödenheter i Kristiania. Den av Kristiania provianteringsråd[1] tillsatta noteringskommissionen, bestående av representanter för provianteringsrådet, köpmannakorporationer och kooperativa föreningar, har för nedannämnda varuslag fastställt följande maximipriser, att gälla från och med den 1 oktober 1915.

	Börsnotering kr.		Försäljningspris kr.	
Vetemjöl, prima	35·00	per 100 kg.	0·40	per kg.
» tertia	34·00	» » »	0·38	» »
Rågmjöl, finmalet, prima	32·00	» » »	0·36	» »
Kornmjöl, » »	30·50	» » »	0·35	» »
Havremjöl, siktat	44·00	» » »	0·50	» »
Havregryn, amer.	35·00	» » »	0·40	» »
Socker, farin-	66·00	» » »	0·72	» »
» crushed	69·00	» » »	0·76	» »
» raffinad	71·00	» » »	0·80	» »
Potatismjöl	60·00	» » »	0·70	» »
Fläsk, amer.	1·55	» kg.	1·80—1·90	» »
Helgryn	35·00	» 100 kg.	0·40	» »
Gula ärter, amer.	84·00	» » »	0·90	» »
Mejerismör, prima	3·15	» kg.	3·45	» »
Fjällsmör	2·95	» »	3·15—3·25	» »
Klippfisk	1·00	» »	1·10	» »
Ister	1·06	» »	1·20	» »

[1] Jfr »Medd.», årg. 1914, h. 8, sid. 737.

Maximipriser å salt sill i Norge. Den 23 september fastställdes av statens provianteringskommission[1] priser å den för den inhemska konsumtionen reserverade salta sillen, nämligen för tunnor om 90 kg. netto från 24·25 kr. för den minsta sorten (23 à 25 st. per kg.) upp till 39·25 kr. för den största sillen (7 à 8 st. per kg.). I priserna är inberäknad frakt till Kristiania med 3·50 kr. per tunna. Vid kortare transporter reduceras priset med ett mot fraktminskningen svarande belopp.

Livsmedelsprisernas stegring i Australien. Allt sedan krigets utbrott har tillförseln av livsmedel i Australien varit synnerligen knapp och priserna befunnit sig i stadigt stigande, vartill den under året rådande torkan varit en väsentligt bidragande orsak. Stora kvantiteter smör hava importerats från Amerika, och import av vete har ägt rum från Argentina. Köttpriserna hava i vissa fall stigit med ända upp till 100 %. Den genomsnittliga prisstegringen å livsmedel under ett år uppgick i slutet av juni 1915 till 23 %.

Här nedan lämnas en sammanställning av marknadspriserna i Melbourne å en del varuslag under juli 1915, jämförda med priserna under motsvarande månad 1914.

Varuslag	Kvantitet	Juli 1914	Juli 1915
		kr.	kr.
Vete	60 pund[2]	3·50	7·35
Vetemjöl	2 000 »	162·00	306·00
Kli	» »	99·00	184·50
Samsikt	» »	103·50	202·50
Havre	40 »	2·15	4·80
Havremjöl	ton	297·00	531·00
Majs	56 pund	3·00	4·50
Potatis	ton	90·00	153·00
Smör	pund	1·05	1·88
Ägg	dussin	1·24	1·50

[1] Se »Medd.», årg. 1914, h. 8, sid. 737.
[2] 1 pund = 454 gram.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

September månad år 1915.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under september månad.

Översikt av verksamheten under *september* månad år 1915.

September:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholms stad	2 650	2 397	1 939	3 193	3 032	1 687	**5 843**	**5 429**	**3 626**
Stockholms län	1 154	1 008	814	117	161	59	**1 271**	**1 169**	**873**
Uppsala län	621	718	473	382	441	290	**1 003**	**1 159**	**763**
Södermanlands län	620	564	402	429	441	238	**1 049**	**1 005**	**640**
Östergötlands län	1 379	1 158	850	1 212	1 027	626	**2 591**	**2 185**	**1 476**
Norrköping	627	448	385	410	424	243	**1 037**	**872**	**628**
Jönköpings län	246	242	137	329	232	166	**575**	**474**	**303**
Kronobergs län	33	28	16	112	105	76	**145**	**133**	**92**
Norra Kalmar län	77	66	45	93	86	45	**170**	**152**	**90**
Södra Kalmar län	111	68	62	143	91	64	**254**	**159**	**126**
Gottlands län	51	50	24	72	65	28	**123**	**115**	**52**
Blekinge län	536	350	241	438	291	204	**974**	**641**	**445**
Kristianstads län	377	384	283	455	335	260	**832**	**719**	**543**
Malmöhus län. Malmö	1 065	726	588	1 425	913	732	**2 490**	**1 639**	**1 320**
Malmöhus län. Lund	263	169	145	193	126	91	**456**	**295**	**236**
Malmöhus län. Landskrona	125	100	81	113	94	59	**238**	**194**	**140**
Malmöhus län. Hälsingborg	414	294	223	437	308	197	**851**	**602**	**420**
Malmöhus län. Ystad	120	57	44	166	82	58	**286**	**139**	**102**
Malmöhus län. Trelleborg	128	135	101	59	40	34	**187**	**175**	**135**
Malmöhus län. Eslöv	170	141	115	92	92	67	**262**	**233**	**182**
Malmöhus län. Skurup	81	90	61	49	60	40	**130**	**150**	**101**
Hallands län	182	171	114	157	144	105	**339**	**315**	**219**
Göteb. o. Bohus län	166	139	93	202	235	107	**368**	**374**	**200**
Göteborg	1 950	1 947	1 755	1 137	1 497	941	**3 087**	**3 444**	**2 696**
Älvsborgs län	167	172	78	20	51	15	**187**	**223**	**93**
Skaraborgs län	164	176	88	126	220	71	**290**	**396**	**159**
Värmlands län	110	170	92	174	210	129	**284**	**380**	**221**
Örebro län	371	450	283	416	372	262	**787**	**822**	**545**
Västmanlands län	493	530	269	373	444	250	**866**	**974**	**519**
Kopparbergs län	204	195	141	262	285	176	**466**	**480**	**317**
Gävle stad och län	231	240	173	242	135	104	**473**	**375**	**277**
Västernorrlands län	129	133	68	319	107	59	**448**	**240**	**127**
Jämtlands län	113	165	87	218	198	107	**331**	**363**	**194**
Västerbottens län	91	99	57	274	276	154	**365**	**375**	**211**
Norrbottens län	108	147	80	145	166	108	**253**	**313**	**188**
Tillsammans sept. 1915	**15 827**	**13 927**	**10 407**	**13 984**	**12 786**	**7 852**	**29 811**	**26 713**	**18 259**
» » 1914	14 858	10 965	8 583	12 756	11 942	7 388	27 614	22 907	15 971
» aug. 1915	16 151	13 116	9 806	11 298	9 356	5 517	27 449	22 472	15 323

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—september.			
				Sept. 1914—sept. 1915.		Aug. 1915—sept. 1915.		Hela antalet.		Ökn. (+) eller minskn. (—) 1914/1915.	
	Sept. 1914.	Aug. 1915.	Sept. 1915.	Antal.	%.	Antal.	%.	1914.	1915.	Antal.	%.
Stockholms stad . .	2 962	2 793	*3 626*	+ 664	+ 22	+ 833	+ 30	19 116	23 492	+ 4 376	+ 23
Stockholms län . .	334	602	*873*	+ 539	+ 161	+ 271	+ 45	1 195	4 409	+ 3 214	+ 269
Uppsala län	654	667	*763*	+ 109	+ 17	+ 96	+ 14	3 416	3 822	+ 406	+ 12
Södermanlands län .	444	770	*640*	+ 196	+ 44	— 130	— 17	2 453	3 476	+ 1 023	+ 42
Östergötlands län .	1 209	1 209	*1 476*	+ 267	+ 22	+ 267	+ 22	5 935	7 071	+ 1 136	+ 19
Norrköping	620	518	*628*	+ 8	+ 1	+ 110	+ 21	3 608	3 933	+ 325	+ 9
Jönköpings län . .	279	305	*303*	+ 24	+ 9	— 2	— 1	1 657	2 131	+ 474	+ 29
Kronobergs län . .	80	65	*92*	+ 12	+ 15	+ 27	+ 42	451	609	+ 158	+ 35
Norra Kalmar län .	94	97	*90*	— 4	— 4	— 7	— 7	566	694	+ 128	+ 23
Södra Kalmar län .	121	114	*126*	+ 5	+ 4	+ 12	+ 11	947	990	+ 43	+ 5
Gottlands län[1] . .	—	52	*52*	—	—	± 0	± 0	—	206	—	—
Blekinge län . . .	438	346	*445*	+ 7	+ 2	+ 99	+ 29	2 648	3 248	+ 600	+ 23
Kristianstads län .	610	531	*543*	— 67	— 11	+ 12	+ 2	3 340	3 759	+ 419	+ 13
Malmöhus län: Malmö	1 118	1 061	*1 320*	+ 202	+ 18	+ 259	+ 24	9 533	9 130	— 403	— 4
Malmöhus län: Lund	278	201	*236*	— 42	— 15	+ 35	+ 17	1 709	1 408	— 301	— 18
Malmöhus län: Landskrona . .	126	112	*140*	+ 14	+ 11	+ 28	+ 25	846	903	+ 57	+ 7
Malmöhus län: Hälsingborg . .	391	318	*420*	+ 29	+ 7	+ 102	+ 32	3 016	2 953	— 63	— 2
Malmöhus län: Ystad	96	91	*102*	+ 6	+ 6	+ 11	+ 12	723	796	+ 73	+ 10
Malmöhus län: Trelleborg . . .	128	104	*135*	+ 7	+ 5	+ 31	+ 30	1 067	904	— 163	— 15
Malmöhus län: Eslöv	185	155	*182*	— 3	— 2	+ 27	+ 17	1 187	1 209	+ 22	+ 2
Malmöhus län: Skurup	92	102	*101*	+ 9	+ 10	— 1	— 1	573	607	+ 34	+ 6
Hallands län . . .	253	235	*219*	— 34	— 13	— 16	— 7	1 658	1 730	+ 72	+ 4
Göteb. o. Bohus län	173	157	*200*	+ 27	+ 16	+ 43	+ 27	1 361	1 704	+ 343	+ 25
Göteborg	2 514	2 142	*2 696*	+ 182	+ 7	+ 554	+ 26	16 438	19 078	+ 2 640	+ 16
Älvsborgs län . . .	—	75	*93*	—	—	+ 18	+ 24	—	819	—	—
Skaraborgs län . .	147	218	*159*	+ 12	+ 8	— 59	— 27	916	997	+ 81	+ 9
Värmlands län . . .	236	166	*221*	— 15	— 6	+ 55	+ 33	1 291	1 506	+ 215	+ 17
Örebro län	509	478	*545*	+ 36	+ 7	+ 67	+ 14	2 784	3 439	+ 655	+ 23
Västmanlands län .	520	553	*519*	— 1	—	— 34	— 6	3 233	3 657	+ 424	+ 13
Kopparbergs län . .	275	229	*317*	+ 42	+ 15	+ 88	+ 38	2 144	2 308	+ 164	+ 8
Gävle stad och län	241	281	*277*	+ 36	+ 15	— 4	— 1	1 535	2 308	+ 773	+ 50
Västernorrlands län	218	110	*127*	— 91	— 42	+ 17	+ 15	1 429	2 086	+ 657	+ 46
Jämtlands län . . .	225	148	*194*	— 31	— 14	+ 46	+ 31	1 311	1 362	+ 51	+ 4
Västerbottens län .	226	167	*211*	— 15	— 7	+ 44	+ 26	1 016	1 301	+ 285	+ 28
Norrbottens län . .	175	151	*188*	+ 13	+ 7	+ 37	+ 25	1 199	1 279	+ 80	+ 7
Tillsammans	**15 971**	**15 323**	**18 259**	**+ 2 288**	**+ 14**	**+ 2 936**	**+ 19**	**100 301**	**119 324**	**+ 19 023**	**+ 19**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	4 280	4 777	*5 141*	+ 861	+ 20	+ 364	+ 8	22 812	26 042	+ 3 230	+ 14
» övriga näringsgrenar	11 691	10 546	*13 118*	+ 1 427	+ 12	+ 2 572	+ 24	77 489	93 282	+ 15 793	+ 20

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 29 311 ansökningar om arbete, varav 15 327 av män och 13 984 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 26 713 lediga platser, nämligen 13 927 för män och 12 786 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 18 259, av vilka 10 407 besattes med män och 7 852 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 110 ansökningar om arbete, gentemot 122 ansökningar under näst föregående

[1] Anstalten började sin verksamhet den 1 april 1915.

månad och 121 under september 1914. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under såväl september som augusti månader 68, gentemot 70 under augusti 1914.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med såväl motsvarande tidpunkt under föregående år som med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med september 1914 till 2 288 eller 14 % (därav för jordbruket m. m. 861 eller 20 % och för övriga näringsgrenar 1 427 eller 12 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde ökningen 2 936 eller 19 % (därav för jordbruket m. m. 364 eller 8 % och för övriga näringsgrenar 2 572 eller 24 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Alltjämt framträder därvid skillnaden mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft. Den väsentliga olikheten mellan dessa huvudområden kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tidpunkt under föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Sept. 1914.	Aug. 1915.	Sept. 1915.	Sept. 1914.	Aug. 1915.	Sept. 1915.
Män	105	111	*91*	70	70	*70*
Kvinnor	71	79	*74*	49	47	*53*
Tillsammans	**96**	**105**	***87***	**65**	**66**	***66***
Övriga näringsgrenar.						
Män	161	133	*124*	85	79	*78*
Kvinnor	113	127	*115*	64	61	*63*
Tillsammans	**130**	**130**	***119***	**72**	**69**	***69***
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	136	123	*110*	78	75	*75*
Kvinnor	107	121	*109*	62	59	*61*
Tillsammans	**121**	**122**	***110***	**70**	**68**	***68***

Sveriges offentliga arbetsförmedling *september* 1915.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	5 504	6 030	4 236	1 265	1 721	905	**6 769**	**7 751**	**5 141**	87	66
II. Gruvdrift och malmförädling	40	247	109	—	—	—	**40**	**247**	**109**	16	44
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	407	210	139	3	6	—	**410**	**216**	**139**	190	64
B Metall- o. maskinindustri	811	559	369	25	27	20	**836**	**586**	**389**	143	66
C Trävaruindustri	269	324	160	3	7	4	**272**	**331**	**164**	82	50
D Byggnadsverksamhet	1 635	1 244	1 020	—	1	1	**1 635**	**1 245**	**1 021**	131	82
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	65	39	24	16	8	8	**81**	**47**	**32**	—	—
F Textilindustri	71	36	31	83	17	9	**154**	**53**	**40**	291	75
G Beklädnadsindustri	72	22	11	276	99	57	**348**	**121**	**68**	288	56
H Närings- och njutningsämnesindustri	548	103	62	1 480	212	167	**2 028**	**315**	**229**	644	73
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	28	27	24	29	16	13	**57**	**43**	**37**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	27	34	21	39	47	37	**66**	**81**	**58**	—	—
K Grafisk industri	40	20	16	4	4	3	**44**	**24**	**19**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	290	147	109	41	36	27	**331**	**183**	**136**	181	74
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	101	58	37	103	11	9	**204**	**69**	**46**	296	67
B Butiks- och magasinspersonal	339	372	271	321	111	56	**660**	**483**	**327**	137	68
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	72	70	46	896	907	535	**968**	**977**	**581**	99	59
D Landtransport	876	1 128	805	259	204	122	**1 135**	**1 332**	**927**	85	70
E Vattentransport	327	282	266	7	5	3	**334**	**287**	**269**	116	94
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	18	12	9	4	17	9	**22**	**29**	**18**	—	—
V. Husligt arbete	13	2	—	8 858	9 279	5 830	**8 871**	**9 281**	**5 830**	96	63
VI. Allmän och litterär verksamhet	31	34	30	90	38	26	**121**	**72**	**56**	168	78
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 743	2 927	2 612	182	13	11	**3 925**	**2 940**	**2 623**	134	89
Summa för sept. 1915	**15 327**	**13 927**	**10 407**	**13 984**	**12 786**	**7 852**	**29 311**	**26 713**	**18 259**	**110**	**68**
» » » 1914	14 858	10 965	8 583	12 756	11 942	7 388	27 614	22 907	15 971	121	70

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till tabellen å föregående sida.

I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Sept. 1914.	Aug. 1915.	Sept. 1915.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	96	105	*87*
Metall- och maskinindustri	298	140	*143*
Trävaruindustri	138	77	*82*
Byggnadsverksamhet	141	132	*131*
Textilindustri	935	458	*291*
Beklädnadsindustri	218	209	*288*
Närings- och njutningsämnesindustri	169	695	*644*
Kontors- o. d. personal	485	296	*296*
Butiks- o. d. personal	197	164	*137*
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	123	78	*99*
Landtransport	110	120	*85*
Husligt arbete	101	103	*96*
Grovarbete	179	141	*134*

Flertalet ovanstående näringsgrupper utvisa, såsom av anförda relationstal framgår, alltjämt riklig tillgång på arbetskraft. I jämförelse med föregående månad har dock förbättring inträtt inom de flesta industrigrupper.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 136 platser för hushållerskor, 536 för hus- och barnjungfrur, 475 för kokerskor och köksor, 1 851 för ensamjungfrur samt 2 594 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurangrörelse anställdes 97 servitriser, 46 städerskor, 43 kokerskor, 320 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 71, i jordbruks- o. d. arbete 905. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 28, smeder och hovslagare 49, filare och bänkarbetare 52, maskinarbetare 36, sågverks- och brädgårdsarbetare 115, möbel- och finsnickare 26, jord-, beton- o. d. arbetare 316, murare 81, murarbetsmän och tegelbärare 174, byggnadssnickare och timmermän 281, måleriarbetare 66, handels- och lagerarbetare 163, springpojkar 325, kuskar och åkeriarbetare 107, stuveriarbetare 215, grovarbetare 2 593 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 57, tjänare på stat 666, tjänare i husbondes kost 1 313, tillfälliga arbetare 1 997, trädgårdspersonal 129, skogspersonal 59 samt diverse andra arbetare 15.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 223 platser, varav 1 703 manliga och 520 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 2 404, 1 837 och 567 samt under nästlidna månad resp. 2 101, 1 698 och 403. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *september* månad tillsatts utom resp. orter.

September 1915.

	Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Sept. 1914.	Aug. 1915.
Stockholm stad	103	33	**136**	203	166
Stockholms län	42	—	**42**	21	50
Uppsala län	52	25	**77**	114	104
Södermanlands län	8	5	**13**	6	17
Östergötlands län	20	13	**33**	34	30
Norrköping	184	78	**262**	323	272
Jönköpings län	22	12	**34**	50	18
Kronobergs län	3	8	**11**	9	11
Norra Kalmar län	1	2	**3**	8	4
Södra Kalmar län	6	2	**8**	1	15
Gottlands län	19	8	**27**	—	36
Blekinge län	129	37	**166**	103	79
Kristianstads län	106	39	**145**	98	110
Malmöhus län. Malmö	193	55	**248**	288	207
Malmöhus län. Lund	89	13	**102**	118	83
Malmöhus län. Landskrona	50	6	**56**	55	66
Malmöhus län. Hälsingborg	121	18	**139**	121	144
Malmöhus län. Ystad	23	17	**40**	54	40
Malmöhus län. Trälleborg	72	13	**85**	70	67
Malmöhus län. Eslöv	97	23	**120**	140	119
Malmöhus län. Skurup	61	34	**95**	89	94
Hallands län	6	3	**9**	6	6
Göteb. o. Bohus län	12	4	**16**	6	57
Göteborg	220	21	**241**	282	226
Älvsborgs län	18	1	**19**	—	3
Skaraborgs län	1	1	**2**	4	1
Värmlands län	3	4	**7**	4	8
Örebro län	7	6	**13**	29	10
Västmanlands län	1	13	**14**	30	28
Kopparbergs län	18	5	**23**	9	6
Gävle stad och län	14	5	**19**	76	13
Västernorrlands län	—	9	**9**	47	6
Jämtlands län	1	1	**2**	—	3
Västerbottens län	1	6	**7**	6	2
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans sept. 1915	**1 703**	**520**	**2 223**	**2 404**	**2 101**
» » 1914	1 837	567	2 404	—	—
» aug. 1915	1 698	403	2 101	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Arbetsmarknaden har under september ytterligare förbättrats. Antalet arbetssökande per 100 lediga platser, som under juli utgjorde 134 och under augusti 122, har nedgått till 110. Motsvarande siffra för september 1914 var 121.

(Forts. å sid. 1136.)

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Stockholms län.			Uppsala län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	39	16	12	913	989	796	545	670	484
Därav kvinnor	16	2	—	33	47	18	108	142	101
II. Gruvdrift och malmförädling	—	3	3	—	—	—	—	10	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	8	12	5	2	3	3	8	—	—
Därav kvinnor	1	6	—						
B Metall- och maskinindustri	238	154	94	18	7	7	14	15	6
Därav kvinnor	17	23	18						
C Trävaruindustri	35	53	30	8	2	2	6	2	—
Därav kvinnor	—	2	—						
D Byggnadsverksamhet	680	345	291	44	17	12	19	35	19
Därav kvinnor	—	1	1						
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	9	14	6	2	1	—	1	—	—
Därav kvinnor	2	3	3						
F Textilindustri	9	3	2	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	9	—	—						
G Beklädnadsindustri	104	51	20	5	2	2	3	—	—
Därav kvinnor	98	47	20				1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	810	80	60	4	—	—	8	7	3
Därav kvinnor	697	66	56	3	—	—	1	1	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	14	5	2	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	9	2	1						
J Trämasse- och pappersindustri	22	28	18	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	15	27	17						
K Grafisk industri	13	2	2	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	2	2						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	52	38	30	11	6	5	2	2	2
Därav kvinnor	5	4	3						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	110	27	16	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	61	2	1						
B Butiks- o. magasinspersonal.	246	238	136	7	2	2	7	2	—
Därav kvinnor	101	60	22	2	—	—	2	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	274	263	173	4	9	1	12	12	8
Därav kvinnor	243	249	160	4	9	1	12	11	7
D Landtransport	319	639	428	17	1	—	14	15	5
Därav kvinnor	38	47	11	1	—	—	3	1	—
E Vattentransport	46	32	27	3	—	—	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	14	27	17	—	—	—	2	—	—
Därav kvinnor	4	17	9						
V. Husligt arbete	1 837	2 469	1 359	74	105	40	247	285	182
Därav kvinnor	1 836	2 467	1 359	74	105	40	247	285	182
VI. Allmän och litterär verksamhet	47	20	17	1	—	—	1	1	1
Därav kvinnor	31	4	3				1	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	917	910	878	154	25	8	114	103	53
Därav kvinnor	7	1	1				7	—	—
Summa för sept. månad år 1915	5 843	5 429	3 626	1 271	1 169	873	1 003	1 159	763
Därav kvinnor	3 193	3 032	1 687	117	161	59	382	441	290
» » » månad år 1914	5 012	4 450	2 962	698	535	334	1 008	883	654
Därav kvinnor	2 527	2 647	1 485	97	127	86	430	392	279

Södermanlands län.			Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			
			Norrköping.			Övriga anstalter.												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
530	591	386	267	241	198	1 268	1 211	879	168	169	82	29	25	15	123	115	79	I.
108	165	81	18	44	27	273	261	178	33	40	18	7	8	4	22	27	13	
—	—	—	1	5	5	2	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	8	1	1	5	—	—	8	37	21	—	—	—	7	6	6	*A*
21	15	13	34	12	8	30	16	6	22	33	22	1	3	—	7	1	1	*B*
			—	1	1													
29	24	10	16	9	6	15	6	3	8	13	2	2	—	—	—	—	—	*C*
									—	1	—							
10	5	5	117	32	27	49	26	19	19	10	10	—	—	—	17	11	11	*D*
2	1	1	1	2	—	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	57	35	25	4	1	—	1	—	—	—	2	2	—	—	—	*F*
			22	15	7	1	—	—	1	—	—							
1	—	—	26	1	—	25	8	7	2	1	1	—	—	—	1	—	—	*G*
1	—	—	22	1	—	22	7	6	1	1	1							
5	4	2	43	13	10	41	21	14	6	1	1	5	4	3	7	1	—	*H*
2	3	1	21	11	8	26	14	10	3	1	1	3	3	2	4	—	—	
—	—	—	2	—	—	1	—	—	8	2	2	1	—	—	19	24	24	*I*
			1	—	—				2	—	—				10	11	11	
—	1	—	2	1	1	1	—	—	2	4	3	—	—	—	—	1	1	*J*
									1	—	—							
—	—	—	4	2	1	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			—	1	—													
27	18	10	6	3	1	5	6	4	2	2	2	—	—	—	7	2	2	*L*
11	4	3	—	1	—													
																		IV.
—	—	—	5	—	—	5	1	1	3	2	2	—	—	—	—	1	—	*A*
			1	—	—				1	—	—							
3	1	1	10	18	15	22	12	9	6	1	1	—	—	—	4	3	2	*B*
1	—	–	2	3	2	16	8	7	1	1	1				2	1	1	
8	12	8	17	31	14	36	32	16	17	11	9	5	5	1	11	14	8	*C*
8	9	5	15	27	12	35	32	16	17	11	9	5	2	1	11	14	8	
8	5	4	27	47	29	102	44	31	8	9	7	2	—	—	4	3	2	*D*
5	3	3	2	11	5	56	11	7	—	2	2							
5	5	5	23	9	9	8	10	8	2	—	—	—	—	—	4	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	*F*
292	256	144	149	308	180	774	692	401	268	175	134	97	91	69	186	124	76	V.
292	256	144	149	308	180	774	692	401	268	175	134	97	91	69	186	124	76	
1	1	1	3	3	3	12	9	8	1	—	—	—	1	—	1	—	—	VI.
1	1	1	3	—	—	6	2	1	1	—	—	—	1	—	1	—	—	
107	66	50	219	99	95	175	76	58	23	4	4	3	2	2	26	4	4	
			154	1	1	3	—	—										
1 049	1005	640	1 037	872	628	2 591	2 185	1 476	575	474	303	145	133	92	424	311	216	
429	441	288	410	424	243	1 212	1 027	626	329	232	166	112	105	76	266	177	109	
893	714	444	1 304	902	620	2 471	1 808	1 209	497	420	279	122	114	80	492	388	215	
393	321	182	477	467	282	1 130	942	591	240	247	149	89	88	68	274	191	119	

Yrkesgrupper.	Gottlands län.			Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmö. Malmö.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**38**	**48**	**13**	**216**	**193**	**111**	**379**	**389**	**281**	**181**	**345**	**236**
Därav kvinnor	2	15	1	62	77	37	113	121	77	29	77	57
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**1**	**75**	**57**	**14**	**20**	**14**	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**9**	**9**	**9**	**145**	**50**	**26**	**13**	**12**	**6**	**7**	**11**	**1**
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	**14**	**9**	**3**	**12**	**20**	**19**	**66**	**41**	**26**
Därav kvinnor										8	1	1
C Trävaruindustri	—	—	—	**2**	—	—	**2**	**3**	**1**	**8**	**12**	**7**
Därav kvinnor										3	4	4
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	**17**	**32**	**25**	**16**	**6**	**4**	**149**	**104**	**100**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**3**	—	—	—	—	—	**6**	**8**	**6**
Därav kvinnor										2	5	5
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	**14**	**1**	**1**
Därav kvinnor										12	1	1
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**8**	**7**	**5**	**1**	—	—	**70**	**27**	**20**
Därav kvinnor				6	5	4				53	26	19
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	**55**	**2**	—	**8**	**10**	**8**	**361**	**18**	**14**
Därav kvinnor				28	1	—	5	4	3	235	14	11
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**3**	**2**	**1**
Därav kvinnor										3	2	1
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—	**5**	—	—
Därav kvinnor										2	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	**3**	—	—	**7**	**1**	**1**
Därav kvinnor										1	1	1
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**3**	—	—	**12**	**1**	**1**	**1**	**1**	—	**103**	**23**	**22**
Därav kvinnor				1	—	—				20	18	18
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	**54**	**13**	**13**
Därav kvinnor										35	7	7
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	**11**	**2**	**1**	**8**	**1**	**1**	**137**	**29**	**23**
Därav kvinnor				3	—	—	8	1	1	108	16	11
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**3**	**5**	**2**	**29**	**18**	**16**	**38**	**29**	**21**	**87**	**55**	**42**
Därav kvinnor	3	5	2	29	18	16	37	27	20	76	53	41
D Landtransport	—	**1**	—	**19**	**10**	**8**	**5**	**1**	**1**	**208**	**142**	**112**
Därav kvinnor				3	1	1				83	79	57
E Vattentransport	—	—	—	**16**	**9**	**8**	**2**	—	—	**59**	**2**	**2**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**5**	—	—
V. Husligt arbete	**66**	**44**	**24**	**306**	**188**	**145**	**292**	**182**	**159**	**743**	**607**	**497**
Därav kvinnor	66	44	24	306	188	145	292	182	159	743	607	497
VI. Allmän och litterär verksamhet	**1**	**1**	**1**	—	**3**	**3**	—	—	—	**12**	**2**	**1**
Därav kvinnor	1	1	1	—	1	1				12	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**3**	**7**	**3**	**119**	**41**	**35**	**37**	**45**	**28**	**205**	**196**	**195**
Därav kvinnor												
Summa för sept. månad år 1915	**123**	**115**	**52**	**974**	**641**	**445**	**882**	**719**	**548**	**2 490**	**1 689**	**1 320**
Därav kvinnor	72	65	28	438	291	204	455	385	260	1 425	918	732
» » » månad år 1914	—	—	—	878	594	438	895	785	610	2 443	1 458	1 118
Därav kvinnor	—	—	—	391	306	218	387	356	245	1 277	889	619

hus län.																		
Hälsingborg.			Övriga anstalter.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län. Göteborg.			Övriga anstalter.			Älvsborgs län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
104	174	107	550	615	448	119	125	85	97	184	121	128	145	59	31	51	14	I.
21	30	13	84	144	79	29	24	17	12	32	3	48	58	11	—	3	—	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	2	—	—	II.
																		III.
9	4	2	10	15	13	12	4	3	83	21	21	34	—	—	7	—	—	*A*
									1	—	—							
21	24	22	41	27	16	5	7	—	199	117	98	2	6	4	10	14	5	*B*
									—	2	—							
5	2	—	9	5	2	4	7	3	49	36	28	—	2	2	2	6	2	*C*
45	53	47	42	39	25	16	26	22	156	255	234	8	15	15	75	70	38	*D*
18	—	—	8	1	1	2	—	—	18	19	17	—	—	—	—	—	—	*E*
10	—	—	2	—	—													
31	—	—	4	—	—	3	3	3	25	7	6	—	—	—	3	—	—	*F*
29	—	—							7	1	1							
7	3	2	11	2	2	4	—	—	42	7	3	3	5	2	—	—	—	*G*
5	—	—	7	1	1	4	—	—	36	5	3	1	1	—				
106	7	5	129	50	47	3	2	—	44	28	15	1	1	—	1	1	—	*H*
55	5	4	79	32	31	1	—	—	10	11	6							
2	4	4	—	—	—	—	—	—	4	6	4	1	—	—	—	—	—	*I*
1	—	—							3	1	—							
3	—	—	—	—	—	1	2	2	7	8	6	18	17	17	—	—	—	*J*
1	—	—							3	3	3	17	17	17				
—	1	—	—	—	—	—	—	—	9	15	12	1	—	—	—	—	—	*K*
13	1	1	18	11	10	1	—	—	18	11	7	—	—	—	2	—	—	*L*
			1	2	1				—	2	—							
																		IV.
3	—	—	1	—	—	1	—	—	12	20	11	—	—	—	—	—	—	*A*
2	—	—							2	1	—							
15	14	12	14	13	8	7	2	1	121	117	100	1	1	—	—	2	1	*B*
11	4	2	7	1	—	5	—	—	28	8	4							
43	36	24	14	12	9	11	14	9	89	113	36	11	22	15	—	—	1	*C*
39	34	22	13	10	7	10	12	8	83	99	30	11	22	15	—	—	1	
61	26	19	52	33	29	23	12	8	123	205	150	17	4	3	3	4	3	*D*
22	7	6	21	10	9	2	1	1	4	14	8	4	—	—				
32	4	4	18	7	7	3	—	—	78	178	176	—	—	—	—	—	—	*E*
3	—	—	1	1	1													
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
237	225	148	469	291	218	104	105	78	939	1 317	883	120	134	61	19	47	14	V.
237	225	148	457	291	218	104	105	78	939	1 317	883	120	134	61	19	47	14	
1	—	—	—	3	2	2	2	1	17	4	2	1	4	4	1	1	—	VI.
1	—	—	—	2	2	2	2	1	9	1	—	1	3	3	1	1	—	
92	24	23	169	62	59	17	4	4	957	776	766	22	13	13	31	27	15	VII.
—	8	2																
851	602	420	1 559	1186	896	339	315	219	3 087	3 444	2 696	368	374	200	187	223	93	
437	308	197	672	494	349	157	144	105	1 137	1 497	941	202	235	107	20	51	15	
869	586	391	1 467	1277	905	427	388	253	2 986	3 046	2 514	408	317	173	—	—	—	
358	315	180	546	510	316	203	201	128	1 889	1 469	1 045	207	180	81	—	—	—	

Yrkesgrupper.	Skaraborgs län.			Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**153**	**223**	**83**	**62**	**116**	**54**	**229**	**253**	**151**	**384**	**481**	**255**
Därav kvinnor	16	70	9	11	29	10	57	64	32	105	134	72
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	**2**	**53**	**6**	**3**	**49**	**3**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**2**	**2**	**2**	**1**	**5**	**1**	**20**	**4**	**4**	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**6**	**2**	**1**	**4**	**3**	**1**	**11**	**4**	**2**	**23**	**18**	**11**
C Trävaruindustri	—	—	—	—	**9**	—	**5**	**15**	**6**	**4**	**8**	**7**
D Byggnadsverksamhet	**5**	**2**	**1**	**5**	**9**	**9**	**29**	**28**	**18**	**35**	**28**	**20**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**25**	**2**	**2**	**2**	—	—
Därav kvinnor							11	1	1	1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	**12**	**14**	**8**	**4**	**4**	**2**	**5**	**5**	**2**	**13**	**8**	**6**
Därav kvinnor	12	14	8	4	4	2	—	2	1	7	4	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	**1**	—	—	**8**	**2**	**1**	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**2**	**3**	**2**	**11**	**14**	**7**	**15**	**3**	**1**
Därav kvinnor							—	5	2	1	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**1**	**3**	**1**	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	**2**	—	—	**1**	**1**	**1**	**4**	**5**	**4**	**6**	**4**	**2**
Därav kvinnor	1	—	—	1	—	—	2	2	1	4	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**9**	**10**	**6**	**9**	**18**	**8**	**20**	**19**	**9**	**27**	**50**	**25**
Därav kvinnor	7	8	4	9	18	8	20	18	8	26	48	23
D Landtransport	—	—	—	**6**	**16**	**2**	**20**	**29**	**24**	**19**	**16**	**9**
Därav kvinnor							2	8	4	1	1	1
E Vattentransport	—	—	—	**3**	**2**	**1**	—	—	—	**2**	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—
V. Husligt arbete	**90**	**128**	**50**	**145**	**156**	**106**	**321**	**272**	**213**	**224**	**251**	**145**
Därav kvinnor	90	128	50	145	156	106	321	272	218	224	251	145
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	**4**	**3**	**3**	**3**	—	—	**4**	**4**	**4**
Därav kvinnor				4	3	3	3	—	—	4	4	4
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**10**	**12**	**7**	**37**	**34**	**31**	**81**	**108**	**92**	**102**	**53**	**30**
Därav kvinnor												
Summa för sept. månad år 1915	**290**	**396**	**159**	**284**	**380**	**221**	**787**	**822**	**545**	**866**	**974**	**519**
Därav kvinnor	126	220	71	174	210	129	416	372	262	373	444	250
» » månad år 1914	273	355	147	330	371	236	937	754	509	900	867	520
Därav kvinnor	137	205	75	172	209	122	466	408	249	390	440	260

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
66	82	48	30	60	36	9	44	15	67	128	61	36	54	25	8	14	7	I.
16	26	13	6	6	1	1	16	6	18	28	18	14	26	11	3	5	3	
9	2	2	1	3	3	—	—	—	—	8	—	—	—	—	2	1	—	II.
																		III.
7	12	9	3	1	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	1	2	1	*A*
			1	—	—													
12	20	11	14	7	6	1	1	1	—	—	—	4	4	2	6	6	4	*B*
7	17	15	17	10	7	13	35	12	6	3	3	8	23	6	12	29	10	*C*
12	24	21	32	14	13	2	6	—	5	12	9	13	13	12	18	28	14	*D*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			2	—	—													
—	—	—	6	2	2	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	*G*
			5	2	2							2	2	—				
10	10	9	97	6	6	242	9	9	2	4	2	6	5	3	—	—	—	*H*
6	4	4	75	5	5	199	8	8	2	3	2	2	2	1				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	—	1	—	2	8	7	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
3	2	1	12	32	25	2	—	—	1	1	1	—	—	—	2	3	2	*L*
			2	—	—													
																		IV.
1	1	1	—	1	1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	*A*
1	1	1																
2	2	1	6	2	2	4	6	2	5	2	—	6	3	2	5	—	—	*B*
1	1	1	4	1	1	3	—	—	4	1	—	2	—	—	2	—	—	
17	29	19	17	15	8	16	16	13	64	49	29	45	42	28	35	36	23	*C*
16	23	15	16	15	8	16	16	13	62	49	29	41	37	25	32	31	21	
16	14	11	35	29	26	4	4	2	9	12	6	8	5	4	6	6	4	*D*
			12	6	6				—	2	1							
—	—	—	19	14	14	2	1	1	—	—	—	—	—	—	9	14	7	*E*
															3	4	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
220	226	140	119	100	81	99	67	32	129	112	61	202	201	110	103	123	80	V.
220	226	140	119	100	81	99	67	32	129	112	61	202	201	110	103	123	80	
2	4	2	—	—	—	1	—	—	3	3	1	—	—	—	2	3	2	VI.
2	4	2				1	—	—	3	3	1				2	3	2	
82	35	27	60	76	45	51	43	33	38	25	17	32	22	19	42	48	34	VII.
												11	8	7				
466	480	317	473	375	277	448	240	127	331	363	194	365	375	211	253	313	188	
262	285	176	242	135	104	319	107	59	218	198	107	274	276	154	145	166	108	
554	350	275	484	329	241	378	321	218	302	315	225	344	338	226	242	292	175	
302	231	171	149	123	69	189	166	91	191	163	102	287	233	147	108	121	84	

Då överskottet av arbetskraft sålunda varit ganska knappt, har det givetvis i åtskilliga fall för arbetsförmedlingsanstalterna varit förenat med stora svårigheter att tillgodose industriens behov av arbetare, särskilt då fråga varit om yrkesvant folk. Framför andra har metallindustrien, i likhet med föregående månader, haft svårt att få tillräcklig arbetskraft. Även jord- och stenindustrien har på många orter erbjudit överflöd på arbetstillfällen, så t. ex. vid torvupptagningen i Småland, kalkbrotten på Gottland och tegelbruken i Skåne. Däremot har tegelindustrien i Vänersborgstrakten vidtagit vissa inskränkningar och vid stenhuggerierna äro konjunkturerna fortfarande mörka. Inom trävaruindustrien har delvis, bl. a. i Västernorrland, rått brist på arbetskraft. Byggnadsverksamheten har på grund av den närstundande höstflyttningen merendels varit livlig, med undantag för ett fåtal orter, såsom Växjö och Ystad, där arbetsbristen dock betecknas såsom mera tillfällig. Å andra sidan hava dock på åtskilliga orter tecken till den döda säsongens inträdande redan börjat framträda. Även tillfälligt grov- och transportarbete har i allmänhet erbjudits i riklig mängd, delvis i samband med höstflyttningen.

Icke minst livlig har frekvensen vid arbetsförmedlingsanstalterna varit beträffande jordbruket. Efterfrågan har här gällt såväl tillfällig arbetskraft för skördens avslutande som fast personal till årsplatser. Brist på skördefolk har särskilt inrapporterats från anstalterna i Uppsala, Linköping, Uddevalla, Gävle och Östersund. Även vid de skånska anstalterna har riklig tillgång på dylika platser stått till förfogande, i följd varav brist på grovarbetare i städerna tidtals uppstått. Däremot synes tillgången på fasta statplatser varit mindre god i södra och västra Sverige samt på Gottland.

Åtskilliga arbetsförmedlingsanstalter beteckna frekvensen, åtminstone inom vissa branscher, såsom livligare än någon föregående månad.

Livsmedelspriser under tredje kvartalet 1915.

I efterföljande tabeller (sid. 1146—1161) meddelas en översikt för tredje kvartalet 1915 av livsmedelspriser å de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, samt av kreaturspriser i Stockholm, Malmö och Göteborg. För priserna under juli och augusti hava förut i Meddelanden (årg. 1915, sid. 917 ff. och sid. 1025 ff.) preliminära redogörelser lämnats.

Betraktar man först sammandragstabellen för *livsmedelspriserna* (sid. 1146—1147), visar det sig, att medelpriserna för alla orterna tillsammantagna liksom under föregående kvartal till följd av krisen undergått mycket betydande förändringar. *Oförändrade* under de tre månaderna hava endast förblivit medelpriserna på mjölk, såväl oskummad som handskummad och separerad, margarin, mjukt vetebröd, risgryn, färskt fårkött, socker, salt och svagdricka.

Prisfall har noterats för potatis, ärter, bönor, mjöl, havregryn, rågbröd, skorpor och kaffe.

Övriga noterade varuslag företedde *högre priser* vid kvartalets slut än vid dess början. Särskilt torde böra nämnas prisstegringen å smör, ost, ägg, kött (utom färskt fårkött) och fläsk, de olika slagen av färsk och salt fisk samt lyse och bränsle. En närmare redogörelse för prisnivåns utveckling för de olika varuslagen under kvartalets olika månader lämnas i ett sammanhang längre fram. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 1145, där septemberpriserna 1915 återgivas, jämförda med augustipriserna 1915 och septemberpriserna 1913 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under september 1915 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen hava de redovisade varuslagens beräknade medelpriser under första kvartalet år 1913, då varulistan i sitt nuvarande skick först började användas, vart för sig satts = 100 och medelpriserna för de följande kvartalen reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava därefter sammanförts till sex grupper, varpå de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats

och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för 1913 års första kvartal = 100. Resultatet av uträkningen framgår av nedanstående tabell. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och bränntorv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt, som först under tredje kvartalet 1914 införts i varulistan.

Varugrupper	1:a kvartalet 1913	3:e kvartalet 1913	2:a kvartalet 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	101	99	102	111	113	115	125
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	100	99	108	117	123	134	132
Kött (8 varuslag)	100	104	101	99	96	107	123	138
Fisk (9 varuslag)	100	102	100	105	105	106	105	122
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	97	94	100	109	124	131	125
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	101	98	105	106	110	117	132

Som synes av denna tabell, företer sist tilländalupna kvartal i förhållande till det närmast föregående starkt ökade priser å första, tredje, fjärde och sjätte grupperna, under det att bröd, mjöl och gryn ävensom gruppen övriga födoämnen (omfattande ärter, bönor, potatis, kaffe, socker samt svagdricka) undergått någon sänkning. Till den höjda prisindexen för den första gruppen, mejeriprodukter, ägg och margarin, har framför allt bidragit den under kvartalet fortgående starka prisstegringen å smör och ost. Fiskgruppen, som under hela den föregående krisperioden kunnat hålla sig tämligen oberörd, har under kvartalet undergått en högst avsevärd ökning, som varit särskilt utpräglad i fråga om färsk och salt sill.

En jämförelse med andra kvartalet 1914 giver en tämligen god föreställning om världskrigets inverkan på levnadskostnaderna i vårt land. I förhållande till andra kvartalet 1914 utgjorde genomsnittspriserna under tredje kvartalet 1915 i procent räknat för

mejeriprodukter, ägg och margarin	126 %
bröd, mjöl och gryn	133 »
kött	137 »
fisk	122 »
övriga födoämnen	132 »
bränsle och lyse	135 »

Hade beräkningen utförts med hänsyn till de vid resp. kvartals slut rådande priserna, hade desamma för samtliga varugrupper utom bröd, mjöl och gryn blivit avsevärt högre.

Övergår man härefter till en mera detaljerad granskning av prisväxlingarna å de särskilda varuslagen under innevarande års tredje kvartal och med hänsyn jämväl till den föregående kristiden, befinnes det, att åtminstone för vissa varuslag de för samtliga orter uträknade medelpriserna i så måtto kräva kompletterande upplysningar, att prisrörelsen icke varit likformig över hela landet.

Vad först *mjölken* beträffar, hava visserligen medelpriserna under kvartalet hållit sig oförändrade, men lokala förhöjningar hava flerstädes inträffat. Sålunda höjdes under augusti den oskummade mjölken i Stockholm med 2 öre per liter, och en motsvarande höjning inträdde i Göteborg under september månad. De vidtagna höjningarna hava emellertid icke kunnat försiggå utan kraftiga protester från konsumenthåll. I Stockholm kom sålunda redan den 18 augusti ett möte till stånd mellan representanter för producenter och konsumenter, varvid en överenskommelse träffades att, i avsikt att tillgodose konsumentintresset, i handeln införa en ny mjölktyp, den s. k. hushållsmjölken, som skulle försäljas till 19 öre per liter, men i stället få sin fetthalt reducerad till 2·75 % från en förut fastställd minimihalt av 3 %. Mjölken, som kom i marknaden i mitten av september, vann emellertid icke någon större användning, och sedermera hava stadsfullmäktige vägrat att vidtaga den ändring i hälsovårdsstadgan, som var erforderlig för saluhållande av den nya mjölktypen, vadan hela frågan tillsvidare förfallit. Mera effektivt har motståndet mot mjölkfördyringen tydligen varit i Västerås, där den under augusti inträffade prisstegringen å oskummad mjölk från 17 till 20 öre per liter redan under september efterföljdes av en sänkning av 2 öre per liter.

Priserna å såväl *mejeri-* som *landssmör* hava under kvartalet undergått högst avsevärda prisförhöjningar. Den uppåtgående prisrörelsen har i stort sett fortgått under hela kvartalet. Särskilt starkt har prisstegringen gjort sig gällande i de exporterande landsdelarna, där priser noterats, som ligga betydligt över det för samtliga orter beräknade genomsnittspriset. Under förra hälften av oktober har den stigande tendensen varit ännu mera utpräglad. För andra veckan av oktober var sålunda medelpriset å mejerismör uppe i 3·53 och å landsmör i 3·00 kr. per kg. I och med tredje veckan kan emellertid tillföljd av det då utfärdade exportförbudet å annat än runmärkt smör en bestämd tendens till nedgång konstateras, vilken först givit sig tillkänna å exportorterna.

Å de olika slagen av *ost* har prisförhöjningen under kvartalet varit högst betydande, för helfet ost belöpande sig till i genomsnitt 33 öre, för halvfet vara till 28 öre samt skummjölksost till 21 öre per kg. I jämförelse med priserna vid slutet av motsvarande kvartal 1914 innebär prisläget under innevarande september en höjning av resp. 35·6, 41·9 och 54·2 %.

Prisrörelsen å *ägg* har under kvartalet kännetecknats av en jämn stegring till och med tredje veckan av augusti. Det då noterade medelpriset av 1·83 kr. per tjog höll sig sedan oförändrat till månadens slut för att under september efterträdas av något fallande priser. I slutet av sistnämnda månad började priserna åter gå i höjden, och denna stigande tendens har med avsevärd styrka fortsatt även under oktober månad med ett för tredje veckan noterat medelpris av 2·12 kr. per tjog.

*Mjöl*priserna höllo sig oförändrade under juli och augusti månader, men sedan förut gällande avtal mellan Statens livsmedelskommission och kvarnföreningen rörande spannmåls- och mjölpris uppsagts att gälla med september månads ingång, har ny överenskommelse träffats för tiden fr. o. m. den 6 sept. t. o. m. den 5 okt., varigenom åvägabragts en sänkning av förut gällande mjölpris med 4·50 kr. för vetemjöl, 3·00 kr. för rågsikt och 2·75 kr. för sammalet rågmjöl, allt per 100 kg. Till följd härav har också i minuthandeln vetemjölet under september gått ned med i genomsnitt 4 öre per kg. från 43 till 39 öre och det sammalda rågmjölet med i genomsnitt 3 öre per kg. från 34 till 31 öre.

Beträffande rågsiktmjöl har numera tillföljd av det bestående förbudet mot finare siktning än till högst 90 % den bästa sorten, varå noteringar hittills uteslutande inhämtats, nästan fullständigt försvunnit ur marknaden, och prisuppgifter komma hädanefter att införskaffas endast å 90 % rågsikt.

I samband med sänkningen av mjölpriserna fäste livsmedelskommissionen i skrivelse till Sveriges bageriidkareförening, omedelbart efter det nya kvarnavtalets ingående, föreningens uppmärksamhet på, att från föreningens sida alla erforderliga åtgärder borde vidtagas för att bageriidkarna i riket skulle genomföra de av prissänkningen på mjöl betingade nedsättningar av *bröd*priserna, resp. ökningar av brödets vikt, så att dessa prissänkningar helt komma den konsumerande allmänheten till godo. Vid sammanträde i början av september mellan representanter för Statens livsmedelskommission och Sveriges bageriidkareförening hava bageriidkarna också förklarat sig beredda att omedelbart med 4 öre per kg. sänka priset å det s. k. 1915 års bröd, vilket alltså numera kostar 38 öre per kg. och 20 öre per ½ kg. Av de övriga brödsorterna har prisnedgången, beroende på den fabriksmässiga tillverkningen, fortast och kraftigast gjort sig gällande beträffande spisbrödet, som fallit med 3 öre per kg. från 56 till 53 öre, under det att övriga brödsorter endast i mindre grad deltagit i den nedåtgående prisrörelsen, vilket otvivelaktigt sammanhänger därmed, att avsaknaden av enhetliga standardtyper i hög grad fördyra själva tillverkningskostnaden.

Priset på *havregryn* har under kvartalet gått ned med 4 öre per kg., men det under september noterade medelpriset av 49 öre per kg. är avsevärt högre än vad plägar vara fallet normala år under motsvarande månad, t. ex. 1910 34, 1911 32 och 1912—1913 36 öre per kg. Det nu gällande högre priset står givetvis i samband med det höga havrepriset, men torde å

andra sidan ligga ej oväsentligt högre än det, vartill importerade gryn kunna försäljas.

Prisstegringen å de olika slagen av *kött* har under kvartalet varit av betydligt mindre omfattning än under föregående kvartal. Den uppåtgående prisrörelsen fortgick visserligen under kvartalets båda första månader å samtliga hithörande varuslag med undantag av färskt fårkött, som under augusti hade att uppvisa en nedgång av 2 öre per kg., men i och med september månads ingång kan, utom beträffande spädkalvstek, en bestämd nedåtgående tendens konstateras med för varje vecka något fallande priser, vilket förhållande får ses mot bakgrunden av det fr. o. m. september gällande exportförbudet för levande nötkreatur, ävensom för alla slag av konserver och kött med undantag för fläsk och det samtidigt införda s. k. kompensationssystemet.[1] Under förra hälften av oktober hava priserna i stort sett bibehållits oförändrade i det prisläge, som rådde i slutet av september.

Fläsk, såväl färskt som salt, har däremot under kvartalet varit underkastat en alltjämt fortgående, synnerligen stark prisstegring. Härvid är dock att märka att prisuppgången å såväl kött som fläsk gjort sig gällande med olika styrka i skilda delar av landet. Särskilt hava många orter i södra och mellersta Sverige fått vidkännas en stegring vida över den beräknade genomsnittliga för samtliga rapportorter.

Priserna på *fisk*, vilken varugrupp, såsom ovan påpekats, som helhet betraktad förut varit tämligen oberörd av den rådande dyrtiden, hava under kvartalet varit underkastade avsevärda förhöjningar. Den i folkhushållet ojämförligt viktigaste fisksorten, nämligen salt sill, har under augusti på grund av starkt minskad tillförsel och på världsmarknaden höjda priser undergått en särdeles kraftig prisstegring, i det genomsnittspriset från juli stigit med ej mindre än 14 öre från 48 till 62 öre per kg. från att under hela den föregående kristiden hava varit underkastad den jämförelsevis obetydliga ökningen av 3 öre per kg. Oförändrade eller obetydligt förhöjda priser hava dock under augusti noterats å åtskilliga orter. Särskilt gäller detta så gott som samtliga rapportorter i Dalarna och Norrland, där affärerna tydligen legat inne med större lager, som kunnat tillhandahållas allmänheten till de före den senaste prisstegringen gällande lägre priserna, men under september har fördyringen sträckt sig även till dessa landsdelar och det för samtliga orter beräknade medelpriset har ytterligare skjutit i höjden, nämligen till 68 öre per kg., vilket i jämförelse med motsvarande månad föregående år innebär en stegring av 51·1 %. Den salta strömmingen, å vilken exportförbud utfärdades att gälla fr. o. m. den 9 sept., har under kvartalet stigit från 32 till 38 öre per kg. Av de olika slagen av färsk fisk har den ojämförligt kraftigaste uppgången, från 34 till 55 öre per kg., träffat färsk sill, beroende på de höga priser, som erhållas vid export till Tyskland.

Vad beträffar de i den femte varugruppen sammanförda artiklarna, så har

[1] Se vidare härom »Meddel.» 1915, sid. 941 ff.

priset å *potatis* av den nya skörden under september gått ned till i genomsnitt 29 öre per 5 liter, och under oktober har priset ytterligare sjunkit med c:a 2 öre per 5 liter. Prisläget torde kunna betraktas som normalt för ett gott skördeår. Till jämförelse anföres medelpriserna under september de närmast föregående åren: 1910 27, 1911 34, 1912 31, 1913 27 och 1914 36 öre, allt per 5 liter. Med undantag av förra vintern, då genom en hänsynslös spekulation priserna drevos upp från 36 öre under september 1914 till 44 öre under april och maj 1915 för att därefter så småningom åter falla, förete potatispriserna i regel endast smärre variationer under vinterns lopp, vadan det under september—oktober rådande prisläget i stort sett kan anses vara karakteriserande för hela det ingående konsumtionsåret, därest ej förra årets företeelser upprepas.

Gula ärter hava även under detta kvartal liksom under det föregående sjunkit något i pris, nämligen i genomsnitt från 59 till 56 öre per kg., men prisnivån kan alltjämt betecknas såsom mycket hög. Någon ytterligare mera betydande nedgång synes ej heller vara att vänta, då partipriset, som enligt börsnoteringarna visade en betydande återgång — från 40 kr. under juli och augusti ned till 30 kr., allt per 100 kg., vid mitten av september — redan i slutet av september åter började stiga. Någon reell grund för ett så högt prisläge som det nu rådande torde ej få anses förefinnas, enär Sverige även under vanliga förhållanden plägar vara i huvudsak hänvisat till sin egen produktion av ärter, och skörden i år anses hava blivit förhållandevis riklig. Priset å *bruna bönor* har under kvartalet varit i stort sett oförändrat.

Vad slutligen *lyse och bränsle* beträffar, hava under kvartalet samtliga hithörande varuslag varit underkastade prisförhöjningar. Fotogenpriset, som förut hållit sig oförändrat vid den under oktober 1914 nådda prisnivån av i genomsnitt 22 öre per liter, har under september stigit över hela riket med 1 à 3 öre per liter — endast från ett par rapportorter i övre Norrland noteras oförändrade priser — och genomsnittspriset för månaden hade gått upp till 23 öre per liter. Vedpriserna hava stigit ganska avsevärt över hela landet, och kol- och kokspriserna hava alltjämt fortsatt att skjuta i höjden. Från flera håll, särskilt i norra Sverige, rapporteras brist å kol och koks.

Vad beträffar *kreaturspriserna* under tredje kvartalet, innehåller sammandragstabellen å sid. 1158—1159 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg tillsammantagna, under det att i tabellen å sid. 1160—1161 sammanställts månadsmedelpriser under tredje kvartalet och för september jämväl veckomedelpriser för var och en av dessa tre städer.

Betraktar man först sammandragstabellen för alla tre städerna, befinnes det, att den särdeles starka prisstegring, som kännetecknade förra kvartalet beträffande samtliga slag av kreatur, endast i fråga om svin, som voro i genomsnitt 19 öre per kg. dyrare under september än under juni, i ungefär motsvarande omfattning fortgått även under tredje kvartalet. Av de olika

slagen av nötkreatur och kalvar visa däremot endast de bättre kvaliteterna fortfarande en, om ock i de flesta fall jämförelsevis obetydlig uppgång, under det att de sämre kvaliteterna genomgående förete fallande eller oförändrade priser. Å får har under kvartalet inträtt ett prisfall av i genomsnitt 6 öre per kg. En granskning av prisrörelsen under kvartalets olika månader giver vid handen, att den starka prisstegring, som under juni gjorde sig gällande över hela linjen, under juli månad fortgått, ehuru betydligt försvagad endast beträffande de bättre kvaliteterna av nötkreatur, under det att såväl de sämre slagen av nötkreatur som kalvar, får och svin undergått icke oväsentliga prissänkningar. Under augusti har åter en särdeles kraftig uppgång ägt rum beträffande nötkreatur och svin. Mindre betydande har prisstegringen varit å kalvar, och fårpriserna förete ingen förändring. I och med september månad har emellertid udden brutits av den uppåtgående priskurvan för samtliga kvaliteter av nötkreatur, som under månaden förete en utpräglat vikande tendens. Svinpriserna hava däremot stigit i höjden med ungefär samma styrka som under augusti, d. v. s. med i genomsnitt 10 à 12 öre per kg., och för kalvar har priskurvan sakta förskjutits uppåt.

Granskar man därefter med ledning av tabellen å sid. 1160—1161, prisrörelsen inom var och en av de tre orterna, så framgår det, att i fråga om nötkreatur de tre orterna icke haft att uppvisa några mera betydande inbördes avvikelser. Vid kvartalets slut voro de absoluta priserna å de bättre kvaliteterna högst i Malmö, under det att beträffande de sämre kvaliteterna Stockholm och Malmö voro ungefär lika ställda. I Göteborg voro priserna över hela linjen avsevärt lägre. — Priset på kalvar visade i Malmö en uppgång av i genomsnitt 2 à 3 öre per kg., men var i såväl Stockholm som Göteborg i stort sett oförändrat. — Fårpriset hade sjunkit mest, nämligen med i genomsnitt 10 öre per kg., i Stockholm, där dock alltjämt den högsta prisnivån var rådande, hållit sig oförändrat i Malmö och stigit med i genomsnitt 10 öre per kg. i Göteborg.

I fråga om svin har prisuppgången varit starkast i Malmö med i genomsnitt 24 öre per kg. mot 20 öre i Stockholm och 15 öre i Göteborg, i vilken sistnämnda stad svinpriserna voro icke obetydligt lägre än å de båda övriga orterna.

Vad därefter beträffar tillförseln till kreatursmarknaderna, så företer densamma endast i fråga om nötkreatur en avsevärd uppgång i jämförelse med tredje kvartalet 1914, under det att tillförseln av andra kreatursslag minskats. Hela antalet å de tre städernas kreatursmarknader saluförda djur var c:a 20 000 nötkreatur mot c:a 15 500 motsvarande kvartal 1914, omkring 4 400 kalvar (resp. 4 700), 1 400 får (resp. 2 800) och 3 400 svin (resp. 4 000). Av de tre städerna har Malmö den ojämförligt största tillförseln. Antalet saluförda nötkreatur var där i år 11 145 mot 9 345 i fjol och antalet svin 1 565 mot 1 344 i fjol. Tillförseln av kalvar belöpte sig däremot endast till c:a 70 % och av får till ej mer än 27 % av fjolårets siffror. I Stockholm

och Göteborg ökades antalet salufördа nötkreatur och kalvar ganska avsevärt, under det att antalet salufördа får och svin visade nedgång.

Köttkonsumtionen i Stockholm uppgives i jämförelse med motsvarande kvartal 1914 hava stigit avsevärt beträffande nötkreatur, men sjunkit i fråga om kalvar, får och framför allt svin, för vilka konsumtionen gått ned högst väsentligt, eller med ej mindre än c:a 65 %.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Sept. 1915	Aug. 1915	Sept. 1914	Sept. 1913	Höjning (+) eller sänkning (−) från sept. 1913 till sept. 1915	Höjning (+) eller sänkning (−) från sept. 1914 till sept. 1915
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	16	16	15	14	+ 14·3	+ 6·7
handskummad	»	9	9	8	8	+ 12·5	+ 12·5
separerad	»	7	7	6	6	+ 16·7	+ 16·7
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	308	296	235	237	+ 30·0	+ 31·1
mat- (lands-)	»	269	265	217	216	+ 24·5	+ 24·0
Margarin, växt-	»	167	167	149	138	+ 21·0	+ 12·1
Ägg, färska	tjog	180	181	149	154	+ 16·9	+ 20·8
Potatis: gammal	5 l.	29	35	36	27	+ 7·4	— 19·4
färsk	»	—	43	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	56	58	35	31	+ 80·6	+ 60·0
Bruna bönor	»	70	71	51	47	+ 48·9	+ 37·5
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	39	43	35	31	+ 25·8	+ 11·4
råg-, svenskt, bästa sort	»	31	34	25	22	+ 40·9	+ 24·0
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	40	41	31	27	+ 48·1	+ 29·0
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	51	47	36	+ 36·1	+ 4·3
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	46	46	42	41	+ 12·2	+ 9·5
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	53	56	46	41	+ 29·3	+ 15·2
mjukt: limpa, söt	»	49	50	42	38	+ 28·9	+ 16·7
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	39	40	32	30	+ 30·0	+ 21·9
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	89	91	81	75	+ 18·7	+ 9·9
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	54	55	48	43	+ 25·6	+ 12·5
mjukt, billigaste sort, bakat med mjölk	»	69	69	63	60	+ 15·0	+ 9·5
Nötkött, färskt: stek	»	155	157	113	126	+ 23·0	+ 37·2
soppkött	»	134	135	92	104	+ 28·8	+ 45·7
Kalvkött, stek: gödkalv	»	165	165	127	133	+ 24·1	+ 29·9
spädkalv	»	95	92	67	74	+ 28·4	+ 41·8
Fårkött: färskt, stek	»	168	169	125	134	+ 25·4	+ 34·4
salt, svenskt	»	146	145	117	119	+ 22·7	+ 24·8
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	226	208	126	138	+ 63·8	+ 79·4
salt, svenskt	»	232	215	134	144	+ 61·1	+ 73·1
Sill, salt: fetsill	»	68	62	45	45	+ 51·1	+ 51·1
Kaffe (obränt), prima Santos	»	161	161	159	161	0	+ 1·3
Socker, bit-	»	66	66	66	67	— 1·5	0
Fotogen, Water White	l.	23	22	21	21	+ 9·5	+ 9·5
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	3020	2950	2690	2560	+ 18·0	+ 12·3
barr-, » »	»	2390	2360	2170	2050	+ 16·6	+ 10·1
Bränntorv	100 kg.	307	301	240	197	+ 55·8	+ 27·9
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	614	567	445	400	+ 53·5	+ 38·0
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	442	392	264	233	+ 89·7	+ 67·4
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	239	229	161	160	+ 49·4	+ 48·4
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	279	259	206	188	+ 48·4	+ 35·4

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, billigaste sort bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
53	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
54	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
55	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
56	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185
57	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
58	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
60	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för
orter för juni och juli 1915 en ort och för sept. tre orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej före-

(sept. 1914—sept. 1915) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1915 för 44 orter.

1912	1913	1914	Sept. 1914	Okt. 1914	Nov. 1914	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	14	15	15	15	15	15	15	15	16	16	16	16	16	16	16	1
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	3
237	236	239	235	253	257	268	275	264	266	269	275	277	281	296	308	4
214	213	218	217	232	239	245	244	238	244	249	254	255	252	265	269	5
156	164	162	160	160	162	164	166	169	171	173	177	184	194	206	217	6
115	121	119	117	119	119	121	122	125	127	128	135	138	145	154	166	7
51	58	60	59	58	59	63	63	68	66	71	71	70	78	85	91	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	144	149	156	157	158	158	166	173	174	171	167	167	167	167	11
161	159	171	149	208	247	270	261	226	188	150	155	160	172	181	180	12
139	137	151	157	171	179	194	200	174	169	149	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	13
32	28	30	36	31	31	32	33	35	40	44	44	42	41	35	29	14
49	46	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131	43	—	15
30	31	35	35	43	47	49	51	58	62	62	61	59	59	58	56	16
53	48	49	51	53	57	59	63	65	73	72	71	71	70	71	70	17
31	31	33	35	37	37	37	38	39	39	43	43	43	43	43	39	18
22	22	23	25	27	28	28	28	31	32	35	35	34	34	34	31	19
27	27	29	31	33	34	34	35	37	38	41	41	41	41	41	40	20
36	36	42	47	51	51	52	53	55	56	56	55	53	52	51	49	21
40	41	41	42	42	43	43	44	45	46	47	47	46	47	46	46	22
41	41	43	46	47	47	47	48	51	53	55	56	56	56	56	53	23
38	38	40	42	44	44	44	44	45	46	48	49	50	50	50	49	24
29	30	31	32	32	32	32	34	35	36	38	39	39	39	40	39	25
76	76	78	81	81	82	82	83	84	87	89	91	90	90	91	89	26
45	43	46	48	49	50	49	47	50	51	53	55	55	55	55	54	27
61	60	61	63	64	64	64	63	65	66	68	68	69	68	69	69	28
111	122	116	113	109	107	109	116	118	120	127	135	148	155	157	155	29
91	100	95	92	88	87	89	96	100	100	106	115	127	132	135	134	30
123	131	130	127	125	126	130	136	136	139	145	150	159	164	165	165	31
65	72	70	67	67	67	70	73	74	75	79	84	88	90	92	95	32
124	133	130	125	117	117	121	133	138	144	153	158	168	171	169	168	33
105	114	118	117	114	114	115	120	124	126	133	134	138	142	145	146	34
—	119	121	[8]) 104	[8]) 113	111	120	130	137	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	35
128	133	129	126	126	127	131	141	146	155	171	179	188	197	208	226	36
129	140	137	134	135	137	140	149	154	160	177	183	194	204	215	232	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	76	75	76	74	76	80	82	84	77	71	73	77	79	82	39
—	108	110	111	109	105	109	115	114	116	103	98	110	116	120	124	40
32	34	35	39	37	37	35	34	32	32	34	38	34	49	50	55	41
36	38	39	38	41	43	43	40	37	36	36	37	39	42	41	44	42
—	55	57	58	57	56	58	61	60	61	59	57	58	61	61	64	43
77	79	81	81	80	80	82	85	83	83	81	80	83	90	89	91	44
41	45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	[9]) 68	45
25	30	31	31	30	30	30	31	30	30	31	31	32	32	34	38	46
52	56	58	60	60	59	60	61	61	62	63	65	68	69	74	77	47
—	76	77	78	78	77	78	79	80	80	81	81	82	85	90	96	48
176	170	159	159	160	160	161	161	161	161	161	161	162	162	161	161	49
72	67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	50
—	—	10	10	10	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	51
6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	52
17	20	21	21	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	23	53
2360	2560	2630	2690	2690	2680	2680	2710	2720	2720	2740	2760	2780	2820	2950	3020	54
1880	2040	2110	2170	2170	2160	2160	2170	2150	2170	2180	2210	2220	2260	2360	2390	55
187	196	220	240	241	241	243	260	266	263	251	254	261	272	301	307	56
397	401	411	445	427	422	421	430	443	447	449	454	468	489	567	614	57
—	234	242	264	255	251	257	269	291	317	327	333	341	358	392	442	58
155	165	157	161	163	162	164	167	172	173	184	186	205	216	229	239	59
177	189	190	206	193	193	194	199	208	213	221	221	231	244	259	279	60

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för sept. 1914 två, för okt. 1914 tre kommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	19	21	21	19	19	19	18	18	20
2	handskummad	»	9	10	10	—	—	12	8	8	10
3	separerad	»	9	10	10	9	9	10	7	7	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	294	318	334	295	312	331	282	305	316
5	mat- (lands-)	»	270	287	292	274	290	286	236	264	268
6	Ost: helfet, okryddad	»	197	206	231	183	204	208	203	200	222
7	halvfet, »	»	161	169	181	140	170	180	168	168	183
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	80	—	—	85	93	107
9	Margarin, växt-	»	168	168	167	164	165	163	157	157	162
10	Ägg: svenska, färska	tjog	195	197	191	188	190	190	164	171	180
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	165
12	Potatis: gammal	5 lit.	45	27	32	40	40	25	40	—	29
13	färsk	»	168	39	—	138	33	—	81	43	—
14	Ärter, gula	kg.	58	59	45	53	54	55	45	44	44
15	Bruna bönor	»	74	78	78	—	—	—	68	68	70
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	45	44	41	44	43	39	42	42	38
17	råg-, » » »	»	37	37	33	34	33	29	33	33	30
18	rågsikt-, » » »	»	44	42	42	40	42	—	40	40	—
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	53	52	47	51	48	47	47	47	44
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	49	51	49	45	44	45	45	45
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	53	54	51	50	50	47	50	50	48
22	mjukt, limpa, söt	»	66	64	55	60	59	55	53	53	54
23	» » sur	»	54	60	48	50	50	50	39	39	39
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	103	111	101	96	96	96	93	95	98
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	69	73	66	54	54	54	52	52	55
26	ligaste sort } » » mjölk	»	86	86	87	70	70	70	63	65	63
27	Nötkött, färskt: stek	»	176	171	170	158	164	169	151	154	155
28	soppkött	»	147	146	144	134	133	136	133	138	140
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	184	185	192	196	200	193	163	153	167
30	spädkalv	»	139	133	132	60	62	64	80	79	88
31	Fårkött: färskt, stek	»	189	184	186	200	200	200	181	168	171
32	salt, svenskt	»	158	179	175	130	120	—	160	167	142
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	244	262	277	224	243	247	191	197	233
35	salt, svenskt »	»	241	255	281	245	250	250	210	203	240
36	*Fisk, färsk: abborre	»	87	102	107	88	95	101	76	77	83
37	gädda	»	150	159	154	128	129	130	108	108	121
38	sill	»	66	—	—	57	50	67	—	—	45
39	strömming	»	43	46	49	42	51	56	38	38	38
40	torsk	»	66	—	86	86	84	100	75	77	79
41	rödspotta (»spätta»)	»	87	91	92	90	91	94	84	84	85
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	51	56	72	48	73	65	51	66	72
43	strömming	»	44	43	56	—	50	—	35	35	40
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	73	79	80	72	76	78	69	79	82
45	» » » rundskuren	»	—	90	90	—	90	—	88	93	98
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	167	167	166	173	166	164	164	165	163
47	Socker, bit-	»	66	66	66	66	66	66	68	67	67
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	13	12	12	12	12	12
49	Svagdricka	lit.	9	10	10	8	8	8	7	7	7
50	Fotogen, Water White	»	21	23	23	22	24	24	22	23	23
51	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.) }	famn	4000	3900	4000	3450	3500	3500	3000	3300	3300
52	barr- }	»	2900	3000	3000	2500	2500	2500	2250	2550	2550
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	575	600	650	575	575	600	563	590	590
55	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	360	375	425	—	—	—	—	—	300
56	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	220	220	215	268	265	265	200	230	230
57	eng. kamin- » } hemkörd	»	225	250	250	—	—	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala braxen under juli 70 à 80, aug. 75 à 80 och sept. 70 à 80 öre, makrill under juli 80 à 100 och aug. 90 à 100 öre, 100 och sept. 100 à 125 öre, vitling under sept. 40 à 50 öre; för Nyköping makrill under juli 70 à 100 och sept. 100 à 140 öre, vitling under sept. 60 à 70 öre; för Norrköping hälleflundra under juli—sept. 125 öre, tonfisk under aug. 125 och sept. 120 à 125 öre, vitling under juli—aug. 50 à 60 och sept. 50 öre; aug. 70 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
Nyköping			**Eskilstuna**			**Linköping**			**Norrköping**			**Motala**			**Jönköping**			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
M e d e l p r i s (ö r e)																		
14	14	15	16	16	16	14	14	14	16	16	16	15	15	15	14	14	14	
7	7	7	8	8	8	9	10	10	9	9	9	8	8	8	7	7	7	
6	6	6	7	7	7	6	7	7	8	8	8	6	7	7	6	6	6	3
278	298	300	276	298	301	278	297	308	293	317	323	280	299	308	271	277	285	4
247	280	258	248	266	243	235	265	268	252	289	272	272	272	276	236	245	252	5
215	240	245	234	222	229	196	206	207	208	203	229	180	180	180	160	166	190	6
143	147	147	155	163	170	151	153	157	163	160	170	140	130	140	130	136	143	7
63	83	—	110	110	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	80	—	8
171	171	170	165	168	170	167	168	169	176	173	174	164	161	160	180	177	174	9
161	166	175	171	171	182	165	166	171	180	179	180	164	167	171	160	170	179	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	30	23	45	—	23	40	33	26	41	—	25	38	—	22	31	—	25	12
129	28	—	67	32	—	127	34	—	84	31	—	76	31	—	115	28	—	13
58	56	40	53	55	58	51	49	46	50	49	38	61	52	53	63	63	62	14
—	—	—	65	65	65	72	70	75	80	80	—	—	72	73	75	75	74	15
42	41	38	40	42	38	42	42	38	43	43	39	42	42	38	43	43	39	16
36	34	30	34	34	30	33	33	29	35	35	32	34	34	28	34	35	—	17
41	—	—	—	—	—	40	40	—	40	40	—	38	—	—	41	41	41	18
52	52	48	50	50	47	51	50	50	52	51	47	50	49	45	52	52	50	19
47	47	48	45	45	45	45	45	42	49	49	49	43	46	44	54	48	45	20
53	52	49	53	55	50	58	57	54	49	49	47	53	53	54	57	57	57	21
52	49	46	51	51	52	53	56	56	62	63	60	42	47	46	52	51	54	22
49	51	46	—	—	—	44	48	48	40	40	39	35	41	41	43	39	41	23
98	101	94	80	78	77	83	88	88	91	92	87	—	—	—	106	102	101	24
54	52	48	63	63	64	55	54	54	49	49	49	55	52	65	57	57	56	25
62	62	62	72	73	72	67	67	67	64	64	63	77	97	85	68	67	68	26
163	164	158	165	169	167	160	160	162	175	175	165	192	195	186	150	154	159	27
126	132	132	142	145	143	149	149	150	160	160	153	155	152	146	137	143	149	28
185	192	187	176	172	175	178	179	182	178	176	183	187	197	182	149	155	160	29
—	90	125	97	95	97	100	105	117	120	—	—	104	119	129	82	82	83	30
172	178	175	209	216	220	183	179	178	195	189	186	181	185	184	160	161	—	31
—	—	—	—	—	—	161	160	166	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
219	235	255	217	245	275	203	210	245	228	232	263	203	204	226	190	200	222	34
237	220	—	230	245	285	214	223	251	237	237	270	200	200	231	200	200	220	35
61	56	57	75	71	72	75	79	81	67	70	76	79	80	83	78	80	79	36
112	117	113	124	128	133	124	128	126	123	125	125	125	123	127	111	122	125	37
23	52	67	60	50	68	50	50	53	60	—	55	60	50	68	—	—	28	38
56	50	52	56	53	59	49	47	48	45	44	51	52	48	49	36	39	42	39
70	70	78	90	90	—	74	79	73	70	70	71	70	—	70	59	59	83	40
90	100	98	94	97	98	79	80	85	98	91	90	85	80	83	91	83	81	41
48	68	74	50	66	65	46	71	70	50	80	68	49	63	66	33	65	66	42
—	—	45	—	—	—	34	—	35	—	—	—	30	45	40	—	—	—	43
73	73	80	60	—	80	73	80	79	79	85	80	70	74	75	76	78	80	44
—	—	—	80	80	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
160	160	158	165	160	155	151	151	151	157	159	157	144	148	148	154	154	153	46
65	65	65	65	65	65	65	65	65	66	66	66	65	65	65	66	66	66	47
11	11	11	12	12	12	12	12	12	10	10	10	10	10	10	12	12	12	48
8	8	8	8	8	8	8	8	8	6	6	6	8	8	8	6	6	6	49
22	23	23	22	24	24	21	21	23	20	22	22	21	21	23	20	20	22	50
[2]3000	3200	3400	2960	3220	3210	2610	2920	3000	3200	3470	3500	2700	2700	2790	2950	2930	2930	51
2000	2200	2340	2140	2390	2390	2210	2550	2600	2600	2650	2680	2000	2000	2090	2150	2270	2300	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	375	—	—	—	—	—	—	53
450	650	650	490	650	635	475	—	660	500	600	600	450	500	567	475	625	625	54
325	450	450	400	410	410	375	450	450	325	400	400	383	408	433	—	400	—	55
210	200	275	—	—	—	235	265	288	225	235	250	222	217	242	195	195	195	56
—	—	—	225	250	250	—	—	—	240	265	265	220	—	238	250	—	225	57

under juli 50 à 80 och aug. 75 à 80 öre, hälleflundra under sept. 140 öre, id under juli 60 à 65 öre, kolja sik under juli 100 öre, siklöja under aug. 100 à 110 öre, sjötunga under juli 100 öre, tonfisk under aug. och sept. 100 öre, sjötunga under juli 100, aug. 80 à 90 och sept. 90 à 100 öre, tonfisk under aug. 80 à 150 150 öre, kolja under juli 70 à 90, aug.—sept. 70 öre, sjötunga under juli 100, aug. 90 à 100 och sept. 100 à för Jönköping kolja under juli 60 à 70 och aug. 70 öre, sik under juli—aug. 100 öre och tonfisk under ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) För ribbved har under juli betalats 12·00 kr. per famn.

	1	2	30	31	32	33	34	35	36	37	38
	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	15	15	15	14	15	16	14	15	15
2	handskummad	»	10	10	10	7	8	9	5	9	9
3	separerad	»	6	6	6	4	6	6	5	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	264	272	271	282	304	320	270	297	287
5	mat- (lands-)	»	227	253	233	246	267	268	236	262	269
6	Ost: helfet, okryddad	»	200	200	230	194	203	210	210	217	247
7	halvfet »	»	145	155	168	—	—	--	160	170	180
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	163	163	163	170	170	170	165	168	169
10	Ägg: svenska, färska	tjog	152	157	166	157	162	160	142	158	167
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	33	—	26	41	—	25	38	30	25
13	färsk	»	122	43	—	106	29	—	127	33	—
14	Ärter, gula	kg.	59	58	53	56	58	58	58	57	58
15	Bruna bönor	»	—	—	--	79	80	80	72	72	70
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	43	43	39	43	43	38	43	43	38
17	råg-, » » »	»	33	33	29	33	33	29	35	35	32
18	rågsikt-, » » »	»	42	42	—	42	42	—	41	42	—
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	48	47	43	53	53	52	50	50	48
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	45	44	39	42	42	43	43	43	45
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	59	59	56	60	62	54	60	60	58
22	mjukt, limpa, söt	»	42	42	40	46	44	40	45	45	45
23	» » sur	»	37	37	35	36	35	33	—	—	—
24	Vetebröd: skorpor, runda ordinära	»	86	88	86	84	84	83	86	86	86
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	44	44	42	53	53	51	47	47	47
26	ligaste sort } » » mjölk	»	58	58	56	71	71	63	70	70	70
27	Nötkött, färskt: stek	»	147	147	144	159	156	151	148	150	150
28	soppkött	»	127	128	132	137	139	135	112	117	133
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	163	154	156	143	143	145	133	134	139
30	spädkalv	»	92	89	105	86	92	91	83	83	84
31	Fårkött: färskt, stek	»	163	154	151	161	155	150	137	142	136
32	salt, svenskt	»	153	—	162	—	150	150	125	128	128
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	194	200	217	217	219	232	180	190	233
35	salt, svenskt »	»	193	—	222	218	220	232	180	180	220
36	*Fisk, färsk: abborre	»	76	85	98	75	77	78	49	55	66
37	gädda	»	110	114	122	150	147	142	95	99	100
38	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39	strömming	»	53	45	59	50	64	55	35	38	38
40	torsk	»	62	64	75	70	75	61	61	65	64
41	rödspotta (»spätta»)	»	75	82	91	95	100	100	—	—	—
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	56	80	74	—	80	70	50	55	70
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	73	77	87	—	78	85
45	» » » rundskuren	»	83	—	100	—	—	—	—	—	—
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	155	155	155	160	160	160	150	150	150
47	Socker, bit-	»	67	67	67	67	67	67	67	67	67
48	Salt (matsalt)	»	10	10	10	8	8	8	12	12	12
49	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	6	6	7
50	Fotogen, Water White	»	22	22	22	22	22	24	22	22	24
51	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2080	2110	2170	2400	2700	2700	2540	2600	2590
52	barr- }	»	1640	1640	1640	1930	2100	2210	1730	1840	2020
53	Bränntorv	100 kg.	180	200	180	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	450	500	650	400	—	—	430	625	625
55	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	325	350	400
56	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	—	—	—	220	220	220	225	275	275
57	eng. kamin- » } hemkörd	»	225	225	267	225	225	225	225	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Lund tonfisk varande ort allmännast förekommande sillsorten. — [1]) I Visby har betalats för alved under juli 32·70,

39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
Visby			**Karlskrona**			**Kristianstad**			**Malmö**			**Lund**			**Landskrona**			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
Medelpris (öre)																		
14	16	16	16	16	16	16	17	17	17	17	17	15	15	15	15	16	15	1
8	8	8	12	12	12	8	9	9	9	9	9	—	—	—	6	6	6	2
5	6	6	7	7	7	4	5	5	7	7	7	6	6	6	5	5	5	3
286	305	316	286	305	316	258	303	319	287	301	318	285	302	320	290	310	326	4
239	245	250	249	255	255	247	294	310	270	282	293	269	283	289	262	278	280	5
209	217	217	194	204	214	190	190	204	224	234	236	190	190	196	209	220	233	6
—	—	—	166	—	185	146	146	164	172	174	178	127	133	138	140	180	205	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
171	173	171	161	161	166	168	168	170	164	163	167	155	155	160	164	166	166	9
158	159	159	153	156	164	157	191	163	170	188	174	160	164	166	158	175	173	10
—	—	—	—	—	—	—	146	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	25	38	—	28	33	—	36	43	—	25	50	—	27	50	—	30	12
136	36	—	130	40	—	120	51	—	84	43	—	107	38	—	99	38	—	13
52	54	53	70	70	62	63	62	62	64	62	60	62	62	59	70	67	64	14
66	66	63	75	76	75	—	—	—	75	—	—	—	—	—	90	90	—	15
44	44	40	46	46	40	42	42	37	45	45	40	46	46	41	44	44	40	16
31	31	30	34	35	31	32	32	28	38	39	33	35	35	31	38	38	34	17
—	—	—	44	44	44	41	41	—	42	42	—	41	43	—	45	—	—	18
55	56	51	49	49	46	58	57	57	55	53	50	53	54	50	58	55	50	19
47	48	47	49	49	49	45	45	44	50	51	50	47	47	46	48	47	50	20
43	43	43	58	58	54	70	70	62	65	62	60	61	62	60	69	69	64	21
38	38	38	46	47	45	36	37	34	26	26	27	39	40	42	42	42	39	22
31	31	31	37	36	33	31	31	30	20	20	21	28	28	29	31	31	30	23
88	87	88	85	85	84	82	82	77	81	81	81	—	—	—	89	89	88	24
41	41	41	—	—	—	75	75	66	57	57	57	—	—	—	—	—	—	25
53	53	53	69	71	71	77	77	72	57	57	57	60	60	60	67	68	67	26
148	149	146	159	151	150	150	146	139	180	180	180	193	193	180	158	162	163	27
134	136	134	144	139	134	139	136	128	155	155	156	154	157	150	154	158	155	28
144	147	143	161	161	160	151	149	142	180	180	180	200	200	199	175	180	171	29
—	—	—	100	98	101	96	94	88	124	120	120	124	125	119	109	109	101	30
154	154	143	157	153	149	176	179	171	180	—	213	200	200	200	187	195	200	31
138	142	131	133	139	138	175	178	177	—	—	—	—	—	—	—	190	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
194	206	223	209	217	235	246	243	250	220	221	245	230	215	232	200	218	240	34
200	210	225	206	216	238	253	254	262	240	255	273	212	233	237	226	237	250	35
110	100	—	63	63	64	79	82	81	100	95	96	82	88	84	73	75	80	36
—	150	143	107	102	103	109	110	111	148	144	145	129	138	134	135	135	143	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	73	59	—	—	90	35	41	60	38
43	30	35	38	33	33	25	24	25	—	—	25	—	—	—	—	—	—	39
68	67	68	29	28	29	34	42	43	65	60	63	58	58	59	44	47	50	40
103	103	115	93	100	99	79	83	82	107	106	95	94	99	102	80	105	114	41
50	78	75	46	83	83	53	58	73	—	76	86	45	65	88	58	68	70	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
72	74	77	80	90	80	—	—	—	—	—	80	—	—	—	—	—	—	44
—	—	—	90	100	93	—	—	—	90	100	110	—	—	—	85	85	110	45
178	178	178	160	160	160	163	163	160	170	169	173	162	162	162	170	169	165	46
68	68	68	67	67	67	66	66	66	67	67	67	66	66	66	65	65	65	47
12	12	12	8	8	8	10	10	10	6	6	6	10	10	10	10	10	10	48
6	6	6	8	8	8	6	6	6	6	6	6	5	5	5	6	6	6	49
24	26	26	21	21	23	20	20	22	20	20	22	20	20	22	20	20	22	50
[2])3610	[2])3600	[2])3730	2430	2550	2660	2520	2520	2520	3520	3960	4090	2930	3190	3390	3330	3330	3330	51
3000	3100	3220	—	—	—	1890	1890	1890	3190	3390	3690	2860	3060	3230	3190	3190	3190	52
—	—	—	—	—	—	233	233	250	—	296	305	293	313	333	275	288	342	53
585	625	625	475	533	600	438	525	550	500	538	650	517	617	600	—	—	—	54
400	400	400	375	375	383	350	375	375	358	375	475	340	—	—	325	340	375	55
250	267	250	210	210	230	190	195	200	200	220	220	200	230	210	190	210	210	56
—	—	—	285	285	278	250	313	325	253	273	255	240	—	285	215	235	275	57

under aug. 100 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande aug. 31·50 och sept. 32·40 samt för tvetved under juli 23·90 kr. per famn.

	1	2	57	58	59	60	61	62	63	64	65
	Varuslag	Kvantitet	Hälsingborg			Ystad			Halmstad		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	13	15	15	16	15	15	15
2	» handskummad	»	6	6	6	7	7	8	8	8	8
3	» separerad	»	5	5	5	5	5	5	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	289	307	327	284	306	314	296	313	322
5	» mat- (lands-)	»	253	275	296	—	—	—	269	279	276
6	Ost: helfet, okryddad	»	198	223	231	185	214	250	195	198	215
7	» halvfet, »	»	153	168	163	150	175	210	153	164	170
8	» skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	167	168	169	165	165	165	170	170	170
10	Ägg: svenska, färska	tjog	174	189	177	159	168	160	162	176	176
11	» » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	42	—	25	—	—	25	37	—	29
13	» färsk	»	94	32	—	133	35	—	89	32	—
14	Ärter, gula	kg.	71	69	66	65	70	60	60	60	60
15	Bruna bönor	»	92	88	90	75	78	73	—	—	—
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	44	44	39	44	44	40	44	44	39
17	» råg-, » » »	»	33	34	30	33	33	31	33	33	31
18	» rågsikt-, » » »	»	43	43	41	42	42	—	42	42	—
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	54	54	52	58	55	50	52	52	49
20	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	49	48	55	55	55	42	42	42
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	68	69	68	70	70	67	58	58	55
22	» mjukt, limpa, söt	»	41	41	41	41	40	38	40	40	38
23	» » » sur	»	30	30	30	31	30	30	34	34	33
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	98	96	94	80	80	80	85	85	78
25	» mjukt, bil-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	» ligaste sort	»	58	59	59	74	74	73	71	71	71
27	Nötkött, färskt: stek	»	165	157	153	164	165	159	159	163	155
28	» soppkött	»	154	147	143	145	150	145	144	146	139
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	178	165	168	174	163	164	155	160	161
30	» spädkalv	»	108	96	100	84	90	96	103	111	121
31	Fårkött: färskt, stek	»	180	191	191	159	155	172	163	164	167
32	» salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	219	227	250	207	215	241	203	210	238
35	» salt, svenskt »	»	233	239	259	240	250	260	218	218	250
36	*Fisk, färsk: abborre	»	79	75	—	122	123	121	93	95	110
37	» gädda	»	125	119	130	137	142	145	122	128	143
38	» sill	»	64	56	60	36	32	31	66	70	65
39	» strömming	»	61	—	56	30	28	31	58	50	50
40	» torsk	»	56	53	53	50	50	50	45	46	53
41	» rödspotta (»spätta»)	»	116	94	101	118	125	126	95	84	88
42	» salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	50	76	73	58	75	95	55	79	70
43	» strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	65	68	70	60	60	60	83	78	93
45	» » » rundskuren	»	103	100	100	85	85	87	97	97	100
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	167	167	167	171	170	171	159	157	158
47	Socker, bit-	»	66	66	66	66	66	66	66	66	66
48	Salt (matsalt)	»	10	10	10	11	11	11	8	8	8
49	Svagdricka	lit.	6	6	6	5	5	5	7	7	7
50	Fotogen, Water White	»	20	20	22	20	20	22	20	20	22
51	Ved: björk- (osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.))	famn	2870	2930	2930	3270	3480	3480	[2]2850	[2]2880	[2]2900
52	» barr-	»	2600	2640	2640	2140	2140	2140	2540	2560	2530
53	Bränntorv	100 kg.	325	325	325	265	265	265	—	300	325
54	Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	500	550	550	450	—	—	500	550	600
55	» eng. hushålls- (fyrkol) (hemkörd)	»	325	354	354	338	—	—	350	375	390
56	Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	210	210	210	190	—	225	—	—	—
57	» eng. kamin- » (hemkörd)	»	250	250	250	205	—	—	230	255	255

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad braxen sept 35 à 70 öre, lake under aug. 75 och sept. 80 öre, makrill under aug. 65 öre, sik under aug. 125 och 60 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande och sept. 32·40 samt för ribbved under juli 18·80, aug. 18·40 och sept. 22·10 kr. per famn. — [2]) För klen juli 20·00 och aug. 22·00 kr. per famn.

66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	
Göteborg			**Lysekil**			**Vänersborg**			**Borås**			**Tidaholm**			**Karlstad**			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
M e d e l p r i s (ö r e)																		
18	18	18	16	16	16	15	15	15	16	16	16	15	15	15	16	17	17	1
10	10	10	9	9	9	8	8	9	9	9	9	8	8	8	8	8	8	2
9	9	9	—	—	—	6	6	7	6	6	7	6	6	6	8	8	8	3
292	305	323	302	310	320	274	307	314	279	314	319	270	281	293	256	288	295	4
264	273	280	247	247	249	225	229	247	245	264	252	247	250	256	226	250	258	5
193	204	220	200	240	238	190	210	210	185	202	203	156	182	182	195	197	195	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	138	152	158	98	108	108	165	170	175	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	80	100	47	78	79	—	—	—	8
170	170	170	175	170	170	170	168	170	170	170	170	180	170	170	170	170	174	9
166	176	176	159	159	148	156	165	166	169	176	177	144	160	163	163	170	177	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
42	—	29	43	28	25	43	—	25	40	25	26	—	—	35	45	—	25	12
82	33	—	90	29	—	135	30	—	114	37	—	156	48	—	127	37	—	13
61	61	61	70	70	68	55	53	53	74	74	74	75	72	60	60	60	61	14
—	100	100	—	—	—	78	75	78	80	70	72	75	75	—	80	—	—	15
42	42	38	43	43	39	44	43	39	43	43	39	44	44	40	44	44	39	16
32	32	30	33	33	30	34	38	31	33	33	30	38	33	30	34	34	32	17
40	40	—	39	39	—	41	40	39	40	40	—	44	44	—	44	44	—	18
47	47	44	50	50	50	50	50	50	54	53	50	60	57	50	50	50	47	19
43	43	43	50	49	46	45	43	41	50	50	50	50	50	50	43	44	43	20
54	54	51	64	64	61	66	64	63	60	60	60	60	55	58	53	52	51	21
51	51	48	48	43	40	53	52	51	54	54	54	46	44	45	57	56	60	22
34	34	31	35	36	37	—	—	—	48	48	48	—	—	—	42	42	44	23
81	81	78	79	75	70	91	93	89	86	86	86	75	75	75	102	104	99	24
52	52	49	44	49	49	46	57	55	54	54	54	—	—	—	63	63	65	25
57	57	54	55	61	58	52	61	58	72	72	72	60	60	60	80	79	80	26
162	163	154	150	150	150	156	150	152	193	191	185	171	178	180	140	145	139	27
142	143	144	130	130	130	134	134	131	160	155	149	128	149	158	131	132	130	28
155	155	155	160	160	160	154	151	149	174	172	175	159	163	179	150	152	156	29
95	95	103	83	82	77	64	67	65	85	83	84	64	74	84	80	85	85	30
182	183	171	150	150	160	174	180	177	203	196	192	164	170	172	162	165	171	31
—	—	—	—	—	—	—	—	—	165	—	—	166	130	170	145	160	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
205	205	209	192	200	220	203	210	225	200	207	220	184	196	212	198	216	230	34
220	220	230	200	200	240	243	247	250	200	217	222	186	194	—	200	220	235	35
115	121	125	—	—	—	59	61	65	76	80	79	75	75	—	78	84	92	36
150	147	150	—	—	—	80	85	88	117	120	123	123	125	125	124	126	133	37
—	—	58	29	30	—	40	35	51	35	53	42	47	50	56	—	50	50	38
61	59	60	—	—	—	—	—	—	—	49	—	40	40	—	53	51	53	39
52	53	63	30	30	33	48	50	51	49	45	49	69	70	73	66	65	66	40
110	105	104	60	60	60	90	84	84	82	83	85	90	90	92	—	86	89	41
40	41	73	50	75	70	—	57	68	45	56	65	47	—	65	54	70	73	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
59	63	65	73	73	73	75	73	73	63	75	75	75	80	80	77	75	79	44
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
163	162	162	158	160	158	150	150	150	153	153	152	160	160	160	160	160	162	46
65	65	65	65	65	65	65	65	65	66	66	66	65	65	65	67	67	67	47
7	7	7	12	12	12	10	10	10	10	10	10	10	10	10	12	12	12	48
9	9	10	9	9	9	7	7	7	8	8	8	6	6	7	8	8	8	49
20	20	22	20	20	22	20	20	22	20	20	22	24	24	26	23	23	24	50
3930	4100	4180	3400	3600	3600	[3]3000	[3]3200	[3]3300	3010	3010	3010	2270	2250	2270	2900	2980	3020	51
3450	3500	3630	2900	3000	3000	[3]2200	[3]2400	2500	2390	2390	2400	1640	1640	1640	2270	2270	2310	52
334	390	389	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
500	550	550	—	—	600	—	600	588	517	588	583	500	500	700	425	—	—	54
375	400	450	325	350	400	—	400	400	375	425	450	375	375	500	—	—	—	55
205	225	225	—	—	—	180	200	200	240	—	240	—	—	—	—	—	—	56
225	240	240	200	225	265	—	290	290	250	273	300	250	250	290	225	250	—	57

under aug. 75 öre, hälleflundra under aug. 140 à 150 och sept. 150 à 160 öre, kolja under aug. 40 à 75 och sept. 125 à 150 öre, tonfisk under aug. 100 à 110 och sept. 100 à 125 öre, vitling under aug.—sept. 35 à ort allmännast förekommande sillsorten. — [3]) I Halmstad har betalats för bokved under juli 30·80, aug. 31·80 björkved har i Vänersborg betalats under juli 23·00, aug. 26·00 och sept. 27·00 samt för klen barrved under

	1	2	84	85	86	87	88	89	90	91	92
	Varuslag	Kvantitet	Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	17	17	15	15	15	17	20	18
2	handskummad	»	—	9	—	—	—	—	8	11	9
3	separerad	»	6	7	7	7	7	7	7	9	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	272	288	296	300	296	300	277	296	299
5	mat- (lands-)	»	239	265	260	256	250	256	249	273	271
6	Ost: helfet, okryddad	»	195	195	195	194	200	210	188	210	220
7	halvfet, »	»	155	165	165	—	—	—	150	169	180
8	skummjölks-, »	»	90	90	90	95	100	—	75	75	75
9	Margarin, växt-	»	170	170	170	166	164	168	161	162	164
10	Ägg: svenska, färska	tjog	166	163	170	169	174	179	176	177	175
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	38	40	25	40	—	25	36	—	24
13	färsk	»	83	30	—	150	51	—	123	30	—
14	Ärter, gula	kg.	51	49	49	53	53	49	49	50	48
15	Bruna bönor	»	—	—	—	—	—	—	65	65	65
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	44	44	39	42	42	39	42	42	38
17	råg-, » » »	»	37	34	30	32	32	29	33	33	31
18	rågsikt-, » » »	»	42	42	—	39	41	—	39	38	—
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	48	50	50	47	47	48	44
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	45	45	44	42	41	42	43	42	42
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	48	48	46	46	47	44	48	48	46
22	mjukt, limpa, söt	»	50	50	46	50	50	50	48	48	45
23	» » sur	»	—	—	50	—	—	—	—	—	—
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	100	100	90	95	96	96	108	108	103
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	63	66	58	57	57	57	42	41	41
26	ligaste sort } » » mjölk	»	80	83	80	76	76	77	64	62	59
27	Nötkött, färskt: stek	»	157	163	166	147	152	147	158	165	165
28	soppkött	»	125	129	129	124	131	126	134	136	139
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	166	163	173	155	159	160	164	168	171
30	spädkalv	»	100	99	107	81	85	83	85	97	101
31	Fårkött: färskt, stek	»	166	171	174	173	174	166	203	211	204
32	salt, svenskt	»	—	—	—	160	180	—	120	120	120
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	214	230	253	184	200	218	205	226	243
35	salt, svenskt »	»	216	233	250	198	220	223	198	224	239
36	*Fisk, färsk: abborre	»	75	76	73	79	84	85	78	89	83
37	gädda	»	117	123	122	128	137	136	127	128	134
38	sill	»	55	55	63	—	—	—	—	30	49
39	strömming	»	53	51	56	—	—	56	43	40	48
40	torsk	»	63	60	75	66	70	75	75	76	75
41	rödspotta (»spätta»)	»	81	86	89	88	80	89	—	85	80
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	43	58	64	45	62	64	41	58	60
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	58	—	—
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	68	83	83	72	81	76	59	—	—
45	» » » rundskuren	»	—	—	100	—	—	—	70	76	78
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	158	155	158	160	160	160	160	154	154
47	Socker, bit-	»	66	66	66	65	65	65	63	63	63
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	12	12	12	11	11	11
49	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	8	8	8
50	Fotogen, Water White	»	22	23	24	22	24	24	20	22	22
51	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	3550	3690	3980	2270	2520	2520	2960	3400	3340
52	barr- } × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2840	2840	3410	1550	1760	1790	2330	2430	2440
53	Bränntorv	100 kg.	—	—	289	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	550	600	675	500	475	—	—	—	625
55	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	350	400	450	400	—	—	—	—	—
56	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	190	213	220	250	238	—	—	—	—
57	eng. kamin- » } hemkörd	»	250	275	300	—	—	—	275	275	275

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro tonfisk 100 öre, vitling under aug. 50 à 60 och sept. 60 öre; för Ludvika tonfisk under aug. 85 öre; för Söderprisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) För avfallsved har betalats 13·10 kr. per famn.

93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	
Falun			**Domnarvet o. Borlänge**			**Ludvika**			**Gävle**			**Söderhamn**			**Sundsvall:** staden			
Juli	Aug.	Sept	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
Medelpris (öre)																		
17	17	18	15	16	16	17	17	17	19	19	19	17	17	17	18	18	18	1
9	9	9	8	8	8	7	7	8	10	10	10	10	10	10	12	13	13	2
—	8	8	7	7	7	6	6	—	8	8	8	8	8	8	10	10	10	3
282	289	297	280	302	298	284	294	316	282	297	310	300	303	309	286	298	318	4
264	267	271	260	263	270	258	256	268	253	270	281	260	260	264	264	266	281	5
197	197	228	180	200	222	178	200	218	190	202	218	197	199	213	199	212	226	6
128	140	147	130	155	—	130	140	180	127	148	155	130	140	—	148	150	168	7
—	—	65	—	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	95	105	8
174	170	170	170	170	170	170	166	166	172	172	173	170	170	170	175	173	173	9
186	200	193	179	192	188	168	187	178	182	200	195	188	202	184	201	209	208	10
—	—	—	—	—	—	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	150	—	11
40	38	34	35	36	30	40	—	28	46	43	25	45	50	25	38	35	30	12
123	44	—	—	45	—	188	54	—	170	37	—	168	41	—	294	62	—	13
61	57	56	53	50	50	54	54	50	60	57	55	51	51	50	62	63	60	14
61	72	75	65	70	—	—	—	—	69	55	69	65	65	—	65	68	60	15
42	43	40	42	42	38	41	42	38	42	42	38	43	43	38	43	43	40	16
34	34	30	32	32	29	34	34	31	34	33	30	33	32	29	35	36	32	17
40	40	40	—	38	—	40	40	—	39	39	—	42	42	—	41	42	40	18
52	50	50	53	50	50	49	48	46	50	51	47	50	50	50	50	50	50	19
47	48	48	45	45	43	43	43	43	44	45	46	42	42	42	50	52	50	20
51	50	48	48	48	45	50	49	47	48	48	47	50	48	45	56	56	53	21
56	55	57	62	53	55	55	55	55	49	50	52	50	49	50	55	54	51	22
—	50	40	—	—	—	55	55	55	43	43	39	36	36	36	—	45	43	23
107	107	102	101	103	98	91	91	90	85	86	88	73	67	73	90	94	89	24
53	49	48	52	48	47	62	62	62	54	54	49	40	45	44	66	67	63	25
72	74	74	72	70	74	83	83	82	63	62	63	67	64	67	75	77	78	26
158	165	165	162	160	161	152	154	154	144	150	155	150	150	150	152	161	150	27
126	127	130	127	125	126	129	135	131	127	131	137	130	130	130	120	123	124	28
169	171	173	164	163	161	155	165	170	180	179	179	169	172	170	173	173	163	29
86	92	103	82	86	85	91	110	120	98	103	105	81	82	92	84	86	87	30
174	181	177	160	163	167	165	173	172	168	169	164	169	169	166	173	169	167	31
147	130	158	155	150	150	—	—	—	126	136	136	125	—	—	141	143	144	32
—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
192	216	220	180	198	207	172	200	216	199	211	223	176	198	210	198	207	221	34
184	210	209	178	200	215	172	207	220	191	191	206	189	196	209	197	213	220	35
100	100	100	92	91	90	100	103	106	62	76	86	72	74	76	75	76	78	36
140	140	147	130	130	133	133	140	140	124	136	139	92	96	100	117	126	125	37
—	—	50	—	—	—	50	—	—	40	40	—	—	—	30	—	—	—	38
43	40	39	40	40	39	50	43	43	28	27	31	30	24	28	27	20	39	39
61	66	65	60	63	60	75	72	75	70	67	75	50	50	50	53	59	64	40
99	100	100	94	93	95	100	100	100	88	95	100	75	75	80	77	75	78	41
45	47	59	45	45	60	46	53	60	47	57	66	48	51	57	50	50	68	42
30	33	38	30	30	35	25	25	50	27	28	34	—	—	—	30	30	33	43
—	60	—	60	—	—	56	—	84	55	55	—	74	70	70	75	75	75	44
82	89	122	80	88	120	65	—	—	79	96	104	100	90	83	83	83	83	45
161	161	155	160	160	160	160	160	158	168	168	166	150	148	150	178	180	178	46
65	65	65	64	64	64	65	65	65	65	65	65	67	67	67	67	67	65	47
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	10	10	10	13	13	13	48
7	7	7	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	49
22	24	24	22	24	24	22	22	25	21	23	23	22	23	24	21	23	24	50
2610	3180	3350	2440	2540	2500	[2])2390	2770	[2])2960	2900	3030	3030	[2])2210	2210	[2])2330	3020	3090	3020	51
1930	—	2100	1820	—	1930	1830	1930	1950	2450	2530	2500	1830	1830	1890	2270	2390	2270	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
500	600	700	—	675	733	600	625	650	475	675	650	—	—	—	425	500	—	54
—	—	600	—	—	600	350	350	—	350	450	450	—	—	—	360	375	—	55
—	—	—	—	—	—	200	200	300	210	210	250	—	—	—	245	245	—	56
300	—	300	—	250	275	225	225	340	260	275	275	—	—	—	225	250	—	57

under aug. 60 öre; för Falun kolja under aug.—sept. 60 öre, tonfisk under aug. 80 à 100 och sept. 90 à hamn tonfisk under sept. 90 à 100 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser talats i Ludvika under juli 13·90 och sept. 15·10 kr. per famn, i Söderhamn under juli 11·20 och sept.

	1	2	111	112	113	114	115	116	117	118	119
	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: sågverksdistriktet			Nyland			Östersund		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	16	16	16	18	20	20
2	handskummad	»	11	11	11	10	—	—	12	14	14
3	separerad	»	9	9	9	—	8	8	—	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	286	291	302	260	260	294	277	271	281
5	mat- (lands-)	»	266	268	274	260	268	271	257	247	260
6	Ost: helfet, okryddad	»	195	202	218	200	213	213	190	198	205
7	halvfet, »	»	144	150	155	—	—	—	120	130	140
8	skummjölks-, »	»	80	90	100	—	—	—	65	75	75
9	Margarin, växt-	»	168	168	167	160	160	170	164	166	166
10	Ägg: svenska, färska	tjog	205	205	209	199	224	215	197	207	202
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	36	30	26	30	—	35	38	30	50
13	färsk	»	275	60	—	150	78	—	—	75	—
14	Ärter, gula	kg.	59	58	60	50	50	50	55	55	55
15	Bruna bönor	»	58	60	58	50	50	50	64	65	65
16	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	42	42	39	40	40	38	42	42	38
17	råg-, » » »	»	34	34	31	35	35	30	35	35	32
18	rågsikt, » » »	»	39	40	40	40	40	40	42	42	40
19	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	50	49	47	50	50	45	50	50	48
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	45	46	44	50	50	48	45	46	45
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	52	49	52	52	50	57	54	53
22	mjukt, limpa, söt	»	49	51	49	70	69	70	50	50	50
23	» » sur	»	50	50	50	—	—	—	51	51	51
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	79	79	77	103	102	100	88	88	88
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	—	—	—	60	63	60	48	48	48
26	ligaste sort } » » mjölk	»	60	63	67	91	90	91	72	72	72
27	Nötkött, färskt: stek	»	140	143	147	120	120	120	150	150	150
28	soppkött	»	109	112	120	99	100	98	120	120	120
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	154	153	164	—	175	—	170	170	170
30	spädkalv	»	76	73	76	73	74	75	75	75	75
31	Fårkött: färskt, stek	»	155	151	152	—	125	124	150	150	150
32	salt, svenskt	»	120	120	145	—	—	—	130	130	135
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	182	186	194	171	181	185	180	184	208
35	salt, svenskt »	»	187	192	205	170	170	177	183	183	230
36	*Fisk, färsk: abborre	»	69	73	73	81	—	—	75	78	80
37	gädda	»	98	108	108	100	100	100	100	105	110
38	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	53	55
39	strömming	»	24	20	30	35	28	34	50	50	50
40	torsk	»	—	—	—	—	—	—	60	60	60
41	rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	—	—	—	75	75	75
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1]	»	43	49	55	50	50	65	60	68	69
43	strömming	»	27	27	30	—	25	—	35	40	40
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	75	75	75	—	—	—	60	60	60
45	» » » rundskuren	»	85	83	85	100	100	100	80	80	80
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	167	169	168	150	150	150	161	163	163
47	Socker, bit-	»	66	66	66	65	65	65	65	65	65
48	Salt (matsalt)	»	10	10	10	6	7	7	12	12	12
49	Svagdricka	lit.	5	6	5	5	5	5	7	7	8
50	Fotogen, Water White	»	22	23	24	22	24	24	24	26	26
51	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2650	2770	[3])2650	2200	2200	—	2770	2770	2770
52	barr-	»	2140	2210	1960	[3]) —	[3]) —	[3]) —	2020	2020	2020
53	Bränntorv	100 kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	—	—	—	450	450	450	500	—	835
55	eng. hushålls- (fyrkol) } hem-	»	—	—	—	—	—	—	—	450	735
56	Koks: gasverks- (okrossad) } körd	»	—	—	—	—	—	—	—	300	325
57	eng. kamin- »	»	—	—	—	225	225	225	275	—	410

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Umeå id under sept. 50 à 125 öre; för Luleå sik under juli 75 à 80 och sept. 85 öre; för Malmberget sik under prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) Icke av samma kvalitet »brädved») under sept 14·40 kr. per famn, i Nyland under juli—sept. (för s. k. »klant») 4·00 kr. per ossavaara-Kiirunavaara aktiebolag har under kvartalet juli—sept. tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: björkved till 23·90 och barrved till 21·00 kr. per famn samt antracitkol till 5·75 kr. per hl.

120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	
Umeå			Luleå			Boden			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
Medelpris (öre)																		
14	15	15	17	17	17	17	17	17	18	18	18	18	18	18	**16**	**16**	**16**	1
9	9	10	10	10	10	10	10	10	—	—	—	—	—	—	**9**	**9**	**9**	2
7	8	8	—	—	—	—	8	8	—	—	—	—	—	—	**7**	**7**	**7**	3
250	260	272	275	281	300	279	285	305	278	280	316	288	290	305	**281**	**296**	**308**	4
240	251	257	261	266	277	260	264	274	260	265	270	255	260	278	**252**	**265**	**269**	5
195	217	221	194	235	237	200	205	213	178	189	200	194	198	212	**194**	**206**	**217**	6
150	160	175	—	—	—	—	—	—	—	—	170	—	—	—	**145**	**154**	**166**	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**78**	**85**	**91**	8
163	162	160	160	160	160	151	155	153	168	166	166	160	163	160	**167**	**167**	**167**	9
182	201	187	196	202	201	196	205	204	183	193	198	187	200	203	**172**	**181**	**180**	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**148**	**157**	11
40	—	38	46	—	42	44	—	41	53	45	35	63	35	42	**41**	**35**	**29**	12
225	58	—	—	59	—	—	58	—	—	90	—	—	75	—	**131**	**43**	—	13
61	57	54	63	65	66	60	57	54	60	60	59	61	63	59	**59**	**58**	**56**	14
60	60	60	69	70	70	60	65	60	59	62	64	67	71	68	**70**	**71**	**70**	15
45	44	40	42	42	38	43	43	39	44	44	40	42	44	42	**43**	**43**	**39**	16
34	34	30	35	34	30	35	36	30	36	35	33	36	35	33	**34**	**34**	**31**	17
43	42	38	40	40	40	42	42	—	43	43	42	41	41	40	**41**	**41**	**40**	18
54	55	50	54	53	50	53	51	50	53	51	47	54	51	51	**52**	**51**	**49**	19
48	48	45	49	47	47	42	43	43	47	47	48	48	46	48	**47**	**46**	**46**	20
50	50	50	55	55	52	55	56	54	55	55	54	59	59	56	**56**	**56**	**53**	21
61	62	61	64	56	56	60	56	56	54	53	55	55	60	55	**50**	**50**	**49**	22
—	—	—	—	45	45	—	—	—	45	45	—	—	—	—	**39**	**40**	**39**	23
89	88	87	90	91	91	94	95	96	110	110	110	88	90	85	**90**	**91**	**89**	24
51	51	50	63	62	63	60	61	60	—	—	—	[2])95	[2])100	[2])95	**55**	**55**	**54**	25
69	72	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**68**	**69**	**69**	26
105	118	125	134	141	140	131	134	136	122	136	132	128	139	131	**155**	**157**	**155**	27
88	98	97	116	125	123	110	115	120	105	116	113	109	119	113	**132**	**135**	**134**	28
122	130	128	—	—	—	—	—	—	138	130	128	152	155	138	**164**	**165**	**165**	29
75	82	85	83	91	89	82	86	86	69	100	87	83	85	83	**90**	**92**	**95**	30
142	148	137	—	150	139	—	150	138	138	149	129	137	138	128	**171**	**169**	**168**	31
—	—	—	—	140	—	—	—	—	120	116	116	115	125	125	**142**	**145**	**146**	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	130	—	114	**130**		**133**	33
150	164	185	169	182	193	162	178	180	159	164	181	154	166	195	**197**	**208**	**226**	34
153	180	180	173	192	193	178	193	200	170	178	204	167	201	214	**204**	**215**	**232**	35
48	56	56	46	49	51	50	50	—	42	45	44	61	62	66	**77**	**79**	**82**	36
96	110	115	75	77	81	75	75	—	78	83	83	82	82	92	**116**	**120**	**124**	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	58	**49**	**50**	**55**	38
22	35	50	29	32	50	35	—	—	39	40	39	43	45	50	**42**	**41**	**44**	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	50	53	62	60	**61**	**61**	**64**	40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	60	74	71	75	**90**	**89**	**91**	41
46	48	67	48	50	60	43	50	60	43	45	53	41	47	48	**48**	**62**	**68**	42
25	33	35	30	—	30	37	34	—	29	29	33	40	38	40	**32**	**34**	**38**	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**69**	**74**	**77**	44
75	—	75	—	—	—	—	—	—	85	85	—	—	—	—	**85**	**90**	**96**	45
171	170	163	163	161	158	160	160	163	169	170	176	170	165	172	**162**	**161**	**161**	46
69	68	65	65	65	65	70	70	70	68	69	68	67	67	67	**66**	**66**	**66**	47
6	6	6	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	**10**	**10**	**10**	48
9	9	9	8	10	10	7	7	7	7	7	7	9	9	9	**7**	**7**	**7**	49
25	24	25	22	25	25	23	25	25	25	25	25	27	27	25	**22**	**22**	**23**	50
[5])2350	[6])2500	[3])2600	2320	2320	2480	1890	2070	2140	[4])2240	[4])2240	[4])2240	[4])2270	[4])2270	[4])2270	**2820**	**2950**	**3020**	51
2050	2150	2130	1960	2080	2050	1640	1820	1890	[4])1640	[4])1640	[4])1640	[4])2020	[4])2020	[4])2020	**2260**	**2360**	**2390**	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**272**	**301**	**307**	53
475	475	475	450	475	550	450	—	—	—	—	—	[4])500	[4])500	[4])500	**489**	**567**	**614**	54
—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**358**	**392**	**442**	55
250	250	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**216**	**229**	**239**	56
250	—	—	275	—	310	—	—	—	—	—	—	350	350	350	**244**	**259**	**279**	57

juli 35 à 45 och aug 35 à 50 öre, lake under sept. 40 öre, sik under juli 60 à 100, aug. 80 à 100 och juli 50 à 80, aug. 60 och sept. 50 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser som bröd från övriga orter. — [3]) För avfallsved har betalats: i Sundsvall: sågverksdistriktet (för kbm. (14·20 kr. per famn) och i Umeå under juli 11·30, aug. 11·00 och sept. 10·10 kr. per famn. — [4]) Lujande priser: i Malmberget björkved till 22·10 och barrved till 15·10 kr. per famn och i Kiruna björk-

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
Kor:	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6])	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 kg.)[6])	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[7])	—	—	53	54	52	50	51	51	58	58
Äldre, » [8])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	78	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.)	47	59	76	65	55	68	78	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. — holm och Malmö, för nov. och dec. 1914 samt för jan.—aug. 1915 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 okt. 1914—aug. 1915 Stockholm och Malmö, för sept. 1915 endast Stockholm. — [5]) Uppgifterna avse för avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för avse endast Göteborg, samt för mars—juni 1915 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—sept. 1915.

(sept. 1914—sept. 1915) för alla tre orterna.

1914.	Sept. 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915.	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.	Juli 1915.	Aug. 1915.	Sept. 1915.
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
61	62	59	64	67	70	71	75	81	91	100	102	111	—
53	50	53	54	57	60	62	64	68	76	80	82	89	86
48	46	47	49	51	55	57	60	64	72	75	76	83	77
36	34	33	36	38	41	43	46	50	58	63	58	66	58
66	67	70	72	74	76	77	80	87	97	102	105	112	110
58	55	56	58	62	65	67	69	74	81	86	87	93	90
47	45	46	48	50	54	55	58	62	69	73	69	76	71
63	69	64	67	70	73	76	79	81	91	96	98	102	88
58	55	58	61	63	67	69	71	74	82	87	88	93	88
54	51	53	55	58	63	64	66	69	77	82	82	87	81
44	41	41	43	47	50	50	54	57	64	69	67	69	62
61	61	64	65	64	71	73	74	80	—	96	—	99	—
54	52	54	57	59	63	65	67	70	77	82	85	91	89
45	43	44	47	48	55	56	58	61	67	73	72	78	73
67	59	59	68	72	77	79	81	82	88	90	88	90	92
62	54	54	61	64	69	73	75	76	81	82	78	80	83
49	38	36	44	55	61	60	62	64	71	74	69	72	73
55	52	46	48	54	60	60	62	66	72	75	74	74	71
47	40	38	40	45	50	52	62	64	68	71	64	64	64
74	73	74	78	86	94	99	109	119	127	131	130	141	151
71	72	73	78	85	94	99	111	120	130	135	133	143	154
58	57	61	67	73	82	93	105	116	125	126	121	132	144

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för sept. 1914 endast Malmö, för okt. 1914 Stockavse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för sept. 1914 endast Malmö, för 1911 och för sept. 1914—april 1915 samt för juni och aug. 1915 endast Malmö. — [6]) Fr. o. m. år 1908 sept. 1914 samt för juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö

Medelpris under

Kreatursslag.	Stockholm.						
	Juli 1915.	Aug. 1915.	2/9—8/9.	9/9—15/9.	16/9—22/9.	23/9—29/9.	Sept. 1915.
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**80**	**85**	86	86	86	86	**86**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**76**	**81**	81	81	81	81	**81**
» 3. Mindre feta	**62**	**66**	57	57	57	57	**57**
» 4. Magra, simpla	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**86**	**91**	92	92	92	92	**92**
» 2. Mindre feta	**75**	**78**	74	74	74	74	**74**
» 3. Magra, simpla	—	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]
Tjurar:							
Extra prima	**89**	**92**	88	88	88	88	**88**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**85**	**88**	84	84	84	84	**84**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**83**	**86**	82	82	82	82	**82**
» 3. Mindre köttiga	**71**	**72**	65	65	65	65	**65**
» 4. Magra, simpla	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**86**	**91**	92	92	92	92	**92**
» 2. Mindre feta	**75**	**78**	74	74	74	74	**74**
» 3. Magra, simpla	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**90**	**95**	95	95	95	95	**95**
» (70—90 kg.)							
Skummjölkskalvar	**72**	**77**	77	77	77	77	**77**
Får:							
Yngre, feta	**76**	**76**	78	78	78	78	**78**
Äldre, »	**71**	**71**	73	73	73	73	**73**
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slaktersvin (85—100 kg.)	**136**	**147**	160	160	—	—	**160**
Rena, större svin (100—150 kg.)	**136**	**147**	160	160	—	—	**160**
Suggor	**119**	**128**	144	144	—	—	**144**

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under juli och aug. 160 kr. samt sept. 130 kr. (medelpris för under andra och fjärde veckorna av sept. resp. 130 och 115 kr., under de övriga veckorna ingen tillförsel). för varje vecka under sept. 165 kr.); i *Malmö* under juli och aug. 125 kr. samt sept. —. — [3]) Medel- 175 kr.). — [4]) Medelpris *per styck* under juli 253 kr., aug. 257 kr. samt sept. 225 kr. (medelpris för

Anm. Tillförseln har under kvartalet (juli—sept.) varit i:

	Nötkreatur.	Kalvar.	Får och lamm.	Svin.
Stockholm	4 249	922	707	1 540
Malmö	11 145	2 328	487	1 565
Göteborg	4 411	1 153	192	320

priser

vande vikt)

och Göteborg.

juli—september 1915.

Malmö.							Göteborg.							
Juli 1915.	Aug. 1915.	1/9—7/9.	8/9—14/9.	15/9—21/9.	22/9—28/9.	Sept. 1915.	Juli 1915.	Aug. 1915.	30/8—4/9.	6/9—11/9.	13/9—18/9.	20/9—25/9.	27/9—2/10.	Sept. 1915.
102	111	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92	102	—	90	95	93	93	73	80	81	81	79	79	77	79
81	92	—	80	83	83	82	70	76	80	68	66	66	64	69
58	65	—	57	58	58	58	—	—	—	—	—	—	—	—
[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	—	—	—	—	—	—	—	—
105	112	—	—	110	—	110	—	—	—	—	—	—	—	—
93	102	—	95	95	95	95	81	86	84	84	82	82	80	82
63	74	—	75	75	75	75	70	75	73	63	61	61	59	63
[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	—	—	—	—	—	—	—	—
106	111	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
95	102	—	93	98	93	95	84	88	86	86	84	84	82	84
83	90	—	—	85	83	84	80	84	83	78	76	76	74	77
62	65	—	—	—	58	58	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92	97	—	—	95	92	94	77	85	83	83	81	81	79	81
73	83	—	—	80	80	80	69	74	72	66	64	64	62	66
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
83	87	—	93	93	88	91	92	92	92	92	92	92	92	92
70	74	—	80	80	80	80	85	85	85	85	85	85	85	85
63	67	—	73	73	68	71	72	72	72	72	72	72	72	72
—	—	—	—	—	65	65	72	72	72	72	72	72	72	72
60	60	—	60	60	55	58	60	60	60	60	60	60	60	60
75	76	—	73	73	—	73	—	—	—	—	—	—	—	—
132	146	160	160	152	—	157	122	129	133	138	138	138	140	137
132	146	160	160	152	—	157	131	136	141	145	145	145	147	145
123	143	159	157	150	—	155	121	124	128	133	133	133	141	134

varje vecka under sept. 130 kr.); i *Malmö* under juli 132 kr., aug. 155 kr. samt sept. 123 kr. (medelpris — [2]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under juli 193 kr., aug. 195 kr. samt sept. 165 kr. (medelpris pris *per styck:* under juli och aug. 210 kr. samt sept. 175 kr. (medelpris för varje vecka under sept. varje vecka under sept. 225 kr.).

Köttkonsumtionen i Stockholm har under kvartalet (juli—sept.) varit:

Nötkreatur-kroppar.	Gödkalv-kroppar.	Spädkalv-kroppar.	Får-kroppar.	Svin-kroppar.	Spädgris-kroppar.
16 011	17 585	8 405	16 487	9 699	183

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *sept.* 1914—*sept.* 1915.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Sept. 1914.	Okt. 1914.	Nov. 1914.	Dec. 1914.	Jan. 1915.	Febr. 1915.	Mars 1915.	April 1915.	Maj 1915.	Juni 1915.	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor. .	kg.	69	70	64	74	85	88	91	89	59	73	78	79	93
små. .	»	49	46	44	51	64	61	74	56	41	58	60	57	80
Braxen	»	65	56	47	45	39	—	60	60	58	60	63	64	75
Gråsej	»	—	—	25	25	22	—	—	38	31	45	55	57	65
Gädda, levande.	»	102	107	102	110	—	—	—	65	101	115	120	100	131
slaktad.	»	85	73	72	73	89	86	85	69	61	65	68	70	—
Gös.	»	102	135	130	119	139	140	110	116	108	110	110	119	—
Hälleflundra, stor	»	98	105	83	106	119	101	96	115	113	109	113	105	114
små	»	—	—	61	65	80	80	73	65	70	70	70	65	90
Id	»	51	52	46	50	50	60	60	53	55	60	60	60	—
Kolja, svensk .	»	59	58	60	—	75	68	66	60	55	58	65	61	68
norsk. .	»	—	44	40	41	38	41	45	43	30	30	30	—	—
Kummel . . .	»	70	68	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	61	55	40	—	65	61	60	51	49	50	—	41	70
Lake, stor . .	»	—	52	50	70	69	—	—	68	40	—	—	67	78
insjö- små . .	»	44	43	52	—	76	84	85	25	41	40	48	63	—
Lax, färsk . .	»	195	213	217	200	188	250	—	223	310	201	196	328	275
Långa	»	64	58	50	—	—	65	65	58	55	50	57	65	70
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	—	150	125	—	—	—	160	130	127	125	—	—	—
Röding	»	123	125	129	134	140	145	115	133	165	165	—	155	170
Rödspotta, stor.	»	63	61	62	73	69	64	65	61	55	60	71	71	73
små.	»	—	—	—	65	65	—	55	55	—	—	—	65	—
Rödtunga . . .	»	93	135	66	70	60	—	89	81	65	88	93	85	79
Sik, stor . . .	»	104	88	89	90	—	—	—	100	102	110	113	120	119
små . . .	»	100	90	69	78	86	85	78	87	83	—	—	—	112
Siklöja	»	56	60	40	—	—	—	—	—	—	—	—	67	70
Sill, färsk . . .	låda	2150	2250	2175	1930	2238	2150	1350	1500	2100	—	—	3500	3650
» » . . .	kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	—	—	—	—	—	115	103	92	90	—	—	—
Stenbit	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda	—	—	1200	1100	1188	850	925	1125	1200	—	—	—	—
» . .	kg.	27	28	29	27	28	21	18	22	18	32	33	28	44
Torsk, m. huvud	»	40	35	38	39	40	40	40	35	30	35	35	38	44
svensk huvudlös	»	65	61	61	77	73	60	63	59	54	64	75	73	88
Torsk, norsk. .	»	—	—	35	30	44	35	38	40	—	—	40	—	—
Uer, färsk . . .	»	—	—	35	30	30	35	35	35	—	—	—	—	—
Vitling, stor. .	»	28	26	28	33	39	36	40	31	34	35	35	34	41
små. .	»	18	—	25	—	32	26	30	25	24	25	25	32	30
Ål, levande, stor	»	121	148	155	125	—	140	—	228	185	175	180	177	—
små	»	101	115	122	—	—	—	—	—	—	—	—	127	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	1650	1690	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	2000
Krabbor . . .	»	500	488	383	—	—	—	—	—	—	—	—	—	650
Kräftor, stora .	»	114	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	118
små. .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	—
Räkor, stora. .	kg.	88	96	97	110	105	80	85	96	95	88	91	73	85
kokta små . .	»	—	—	—	—	100	—	—	—	57	63	59	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

2/9—8/9:	tillgång knapp, efterfrågan livlig, tendens fast.
9/9—15/9:	» » » » » »
16/9—22/9:	» » » » » »
23/9—29/9:	» » » » » stigande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Arbetsmarknaden under tredje kvartalet 1915

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetsmarknadens läge grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 19 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regeln sysselsätta minst 200 arbetare. Antalet av socialstyrelsen direkt tillfrågade arbetsgivare uppgår numera till omkring 600. Såsom material för bedömande av arbetstillgången i riket föreligga även rapporter från socialstyrelsens ombud, vilka rapporter innehålla dels en kort allmän karakteristik av ställningen på arbetsmarknaden inom ombudens orter, med särskild hänsyn tagen till de större näringar, som där äro representerade, dels uppgifter om arbets- och arbetartillgången inom jordbruket, skogsbruket, byggnadsverksamheten samt transportarbetet i orten, i den mån ombuden genom förfrågningar hos vederbörande arbetsgivare, deras samt arbetarnas organisationer eller på annat sätt kunnat bilda sig en säker uppfattning därom.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 235 arbetsgivare med 285 388 arbetare, varav *2 209* arbetsgivare med *269 636* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetningen av de inkomna svaren har det visat sig, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, i jämförelse med samma kvartal föregående år, såsom *bättre* av 837 arbetsgivare med 134 092 arbetare (50 %), såsom *oförändrad* av 1 127 arbetsgivare med 115 347 arbetare (43 %) samt som *sämre* av 245 arbetsgivare med 20 197 arbetare (7 %).

För bedömande av arbetstillgången under tredje kvartalet 1915 inom industri och hantverk kan i övrigt följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare.	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod.	medelgod.	mindre än medelgod.
1915.				
3:dje kv.	269 636	77	15	8
2:dra »	271 210	67	21	12
1:sta »	249 403	63	22	15
1914.				
4:de kv.	245 003	52	25	23
3:dje »	251 145	39	29	32
2:dra »	262 988	75	19	6
1:sta »	253 324	71	21	8
1913.				
4:de kv.	257 916	74	21	5
3:dje »	273 375	76	19	5
2:dra »	266 560	77	20	3
1:sta »	250 336	71	23	6
1912.				
4:de kv.	200 918	73	21	6
3:dje »	203 578	73	22	5
2:dra »	202 407	70	25	5
1:sta »	184 711	62	26	12
1911.				
4:de kv.	186 685	58	31	11
3:dje »	186 259	57	28	15
2:dra »	178 446	58	29	13
1:sta »	163 200	51	36	13

Med ledning av tabellen å sid. 1168—1169, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under tredje kvartalet 1915. I förevarande redogörelse har för första gången tillämpats en reviderad yrkesgruppering, som socialstyrelsen efter samråd med vissa myndigheter och organisationer beslutat tills vidare använda, och vilken numera ävenledes ligger till grund för kommerskollegiets industristatistik (jfr »Soc. Meddel.» 1913, sid. 640).

Inom *malmbrytningen* och *metallindustrien*, varunder innefattas de förutvarande grupperna gruvdrift (utom kolgruvor), malmförädlingsindustri, metallindustri samt maskin- och skeppsbyggnadsindustri, har arbetstillgången betecknats som mer än medelgod av 394 arbetsgivare med 79 681 arbetare (85 %), som medelgod av 83 arbetsgivare med 7 528 arbetare (8 %) och som mindre än medelgod av 27 arbetsgivare med 6 354 arbetare (7 %). Inom denna betydelsefulla näringsgrupp, som omfattar mer än 1/3 av samtliga de redovisade arbetarna, har den redan föregående kvartal mer än vanligt goda arbetstillgången efter dessa siffror att döma ytterligare förbättrats. Inom gruvdriften hava mindre goda konjunkturer inrapporterats endast från Kiruna och Malmberget samt ett par smärre malmfält i Bergslagen; vid lapplandsfälten måste driften fortfarande inskränkas till 5 dagar i veckan. Inom malmförädlingsindustrien voro av 24 000 redovisade arbetare ej mindre än 14 000 sysselsatta vid verk, vilka betecknat konjunkturerna som mycket goda. Endast för lancashiresmide hava avsättningsförhållandena i vissa fall varit mindre tillfredsställande. Vid järn- och stålfabrikerna, där arbetstillgången undantagslöst betecknats som allra minst medelgod, har brist på råmaterial i åtskilliga fall gjort sig kännbar. Ännu mera synas svårigheter i detta avseende gjort sig gällande inom bleckslageriyrket. Elektromekaniska industrien uppvisar mindre gynnsamma siffror än övriga

hithörande branscher, beroende på de icke så goda konjunkturerna inom telefonindustrien samt materialbristen, som vållat bl. a. fullständig driftinställelse vid en större glödlampfabrik. Inom mekaniska verkstadsindustrien, liksom inom järnhanteringen i allmänhet, har bristen på yrkesvana arbetare gjort sig mycket kännbart gällande.

Inom *jord-* och *stenindustrien* har arbetstillgången betecknats som mer än medelgod av 138 arbetsgivare med 12 330 arbetare (50 %), som medelgod av 63 arbetsgivare med 5 557 arbetare (23 %) samt som mindre än medelgod av 66 arbetsgivare med 6 670 arbetare (27 %). Till denna grupp hänföras numera även kol- och torvindustrierna, vilka liksom under föregående kvartal arbetat under utpräglat goda konjunkturer och väsentligen bidragit till de relativt gynnsamma genomsnittssiffrorna. Högkonjunktur har likaledes varit rådande inom glasindustrien med undantag för en del kristallglasbruk, där arbetstillgången endast angives som medelgod. Tämligen god arbetstillgång synes i stort sett hava varit rådande vid tegelbruken, trots de svårigheter, som vållats av kolbrist, sommarens fuktiga väderlek samt den mångenstädes reducerade byggnadsverksamheten. Inom cement- och kalkindustrien har ställningen i flertalet fall varit mer än medelgod och bättre än vid samma tid föregående år. För kalkstensbrotten på Gottland, där driften under månaderna efter krigsutbrottet låg helt nere, har arbetskraft åter börjat i större utsträckning rekvireras från fastlandet. Däremot fortgår depressionen inom granitindustrien, där arbetstillgången av de större exporthuggerierna betecknas såsom om möjligt sämre än under föregående kvartal. Av de sammanlagt c:a 7 000 arbetare inom olika näringsgrenar, för vilka arbetstillgången, efter vad av tabellen framgår, karakteriserats som utpräglat dålig, komma ej mindre än 4 771 på denna bransch.

För *trävaruindustrien* är en alltjämt fortgående konjunkturstegring att konstatera. Inom sågverksindustrien har mindre än medelgod arbetstillgång inrapporterats endast från tvenne större exporthyvlerier i södra Sverige samt ett tiotal smärre sågar i olika delar av landet. Vid snickerifabrikerna har likaledes sedan föregående kvartal en ganska utpräglad förbättring inträtt. De undantag, som här och var framträda, bero merendels på de mindre goda avsättningsmöjligheterna för byggnadssnickerier. Inalles hava inom trävaruindustrien 260 arbetsgivare med 27 796 arbetare (76 %) angivit arbetstillgången som mer än medelgod, medan 85 arbetsgivare med 6 410 arbetare (18 %) betecknat densamma som medelgod och 36 arbetsgivare med 2 059 arbetare (6 %) ansett den mindre än medelgod.

Inom *pappersindustrien* har arbetstillgången i det stora flertalet fall betecknats som god. Det enda nämnvärda fall, där en konjunkturförsämring inträtt, gäller ett pappersbruk, som till följd av brist på svavel och andra råämnen måst reducera driften. Inom bokbinderiyrket, där konjunkturerna under förra delen av året flerstädes varit mindre gynnsamma, tyckes förbättring i åtskilliga fall hava gjort sig gällande. Inom *grafiska industrien* synes någon mera anmärkningsvärd förändring ej hava inträtt, utom möjligen i så mätto, att arbetstillgången inom litografiska branschen, som föregående

kvartal var mindre god, nu blivit mera tillfredsställande. Inalles har inom gruppen pappers- och grafisk industri ställningen betecknats som mer än medelgod av 166 arbetsgivare med 19 409 arbetare (76 %), som medelgod av 64 arbetsgivare med 4 702 arbetare (18 %) och som mindre än medelgod av 19 arbetsgivare med 1 596 arbetare (6 %).

Inom *livsmedelsindustrien* har högkonjunkturen ej varit fullt så utpräglad som inom flertalet andra näringsgrupper. Likväl rapportera 111 arbetsgivare med 9 123 arbetare (65 %) mer än medelgod, 83 arbetsgivare med 4 027 arbetare (29 %) medelgod och endast 19 arbetsgivare med 791 arbetare (6 %) mindre än medelgod arbetstillgång. Kvarnindustrien står i huvudsak på samma ståndpunkt som förra kvartalet. Detsamma gäller även bagerierna. Att arbetstillgången flerstädes varit sämre än vid samma tid år 1914, beror på den abnormt livliga efterfrågan på hårt bröd, som uppstod vid krigsutbrottet. Från choklad- och konfektindustrien inrapporteras så gott som undantagslöst mer än medelgod arbetstillgång. Vid råsockerfabrikerna pågingo under kvartalet i allmänhet endast förarbeten till höstkampanjen; vid raffinaderierna åter torde arbetstillgången hava varit ganska god, i den mån produktionen för året ej redan avslutats. Inom bryggeri- och kanske i ännu högre grad läskedrycksindustrien tyckes avsättningen liksom under förra kvartalet hava lidit åtskilligt avbräck på grund av den under hela sommaren ihållande kylan, varjämte naturligtvis dyrtiden haft visst inflytande på konsumtionen. Av tobaksfabrikerna har endast ett fåtal under den nya regimen efter monopolets införande ännu ansett lämpligt insända några rapporter. Inom charkuteri- och konservindustrien torde arbetstillgången hava varit ganska ojämn, beroende på de rubbningar, vissa exportförbud medfört.

Inom *textil-* och *beklädnadsindustrierna*, vilka nu sammanförts till en grupp, betecknas arbetstillgången som mer än medelgod av 155 arbetsgivare med 24 934 arbetare (76 %), som medelgod av 52 arbetsgivare med 6 272 arbetare (19 %) samt som mindre än medelgod av 18 arbetsgivare med 1 584 arbetare (5 %). Inom spinneri- och väveriindustrierna är det endast en del yllefabriker, som klagat över mindre god arbetstillgång; orsaken angives i samtliga fall vara utebliven import av ull från England. Även från några bomullsfabriker förspörjes brist på råmaterial, vilket dock icke hindrat att arbetstillgången därstädes ännu så länge betecknats som mycket god. Av trikåfabrikerna befaras likaledes åtskilliga stå inför nödvändigheten att inom en ej avlägsen framtid nedlägga driften, trots de goda avsättningsförhållanden, som förefinnas. Även till konfektionsindustrien har materialbristen i vissa fall sträckt sina verkningar; eljest råda inom denna bransch, som vanligt under tredje kvartalet, tämligen lugna konjunkturer.

Läder-, *hår-* och *gummivaruindustrien*, dit även hänförts de förut till beklädnadsindustrien räknade sko-, handsk- och pälsvarufabrikerna, uppvisa gynnsammare siffror än någon av de förut nämnda grupperna. Mer än medelgod arbetstillgång inrapporteras av 78 arbetsgivare med 9 332 arbetare (87 %), medelgod av 22 arbetsgivare med 856 arbetare (8 %) och mindre än medel-

god av 10 arbetsgivare med 487 arbetare (5 %). Vid garverierna betecknas arbetstillgången i de allra flesta fall som mer än medelgod. Inom skoindustrien har, liksom förut under året, visat sig hurusom de större fabrikerna i vida högre grad än den mindre industrien förmått tillgodogöra sig de genom kriget skapade konjunkturerna. Gummivaruindustrien har undantagslöst haft god arbetstillgång, ehuru väl här, liksom inom borstbinderi- och reseffektbranscherna, konjunkturernas fulla utnyttjande förhindrats genom bristande tillförsel av material.

Liknande förhållanden hava rått inom den *kemisk-tekniska industrien*. Arbetstillgången betecknas här som mer än medelgod av 53 arbetsgivare med 10 746 arbetare (86 %), som medelgod av 14 arbetsgivare med 1 395 arbetare (11 %) och som mindre än medelgod av 8 arbetsgivare med 339 arbetare (3 %). Framför allt synas tändsticksfabrikerna hava arbetat under en utpräglad högkonjunktur.

Byggnadsverksamheten uppgives under kvartalet hava varit ganska livlig på skånska landsbygden, i Lund, Hälsingborg, Göteborg, Borås, Falun, Sundsvall, Östersund och Kiruna samt ungefär normal i Stockholm, Uppsala, Linköping, Kalmar, Karlskrona, Kristianstad, Ystad, Gävle och Söderhamn. Vid Vänersborg och Trollhättan, där flera såväl väg- och vatten- som husbyggnadsarbeten äro i gång, har arbetstillgången under kvartalets senare del ej varit fullt så god som förut, vilket dock torde hava berott på tillfälliga orsaker. Däremot synas mindre goda konjunkturer varit rådande bl. a. i Södertälje, Norrköping, Jönköping, Växjö, Västervik, Visby, Malmö och Halmstad.

För *transportarbetarna* har arbetstillgången på de flesta orter varit god, särskilt i Stockholm, Norrköping, Göteborg och flertalet norrlandshamnar. Även i Malmö och Hälsingborg synes livlig trafik hava varit rådande, dock med undantag för stenkolsbranschen, där arbetstillgången på grund av den starkt reducerade importen varit ganska knapp; samma har förhållandet varit i Landskrona och Halmstad. Vid hamnarna på södra östersjökusten har rörelsen liksom under föregående kvartal varit mindre livlig. I Nyköping synas konjunkturerna hava försämrats, sannolikt på grund av de rubbningar, som drabbat den tyska malmtrafiken. Däremot har petroleumimporten här liksom i övriga hamnar berett goda arbetstillfällen.

Vid *statens* militärverkstäder har den redan förut goda arbetstillgången i flera fall ytterligare ökats. Däremot uppvisa telegrafverkets verkstäder en något reducerad, men fortfarande tillfredsställande arbetstillgång. Vid städernas *kommunala arbeten* har arbetstillgången varit övervägande god.

Inom *jordbruket* hava konjunkturerna, särskilt under kvartalets senare del, varit mycket goda, beroende på den åtminstone i vissa landsdelar rikliga skörden, som måst inbärgas under ganska ogynnsamma väderleksförhållanden. En ytterligare försvärande omständighet har även varit, att ett osedvanligt stort antal arbetare blivit inkallade för värnpliktens fullgörande. Däremot har tillgången på fasta platser vid höstflyttningen varit mindre god. Särskilt i Skåne har det för många statdrängar varit svårt att erhålla arbete. Orsaken till detta anmärkningsvärda förhållande torde å ena sidan vara

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	45	11 722	8	1 999	26	5 458	7	1 197	4	3 068
Malmförädlingsverk	84	24 002	31	13 943	43	9 547	9	464	—	—
Järn- och stålvarufabriker	76	7 780	30	2 856	39	4 004	7	830	—	—
Bleck- och plåtslagerier	17	2 538	3	321	8	1 722	4	449	2	46
Mekaniska verkstäder	183	29 501	55	13 832	84	11 734	35	3 341	8	566
Skeppsvarv	22	5 457	4	1 100	11	4 025	6	310	1	22
Elektromekanisk industri	21	7 221	9	4 220	5	590	3	332	3	1 818
Annan metallindustri	56	5 342	14	1 292	24	2 948	12	605	6	497
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	10	2 781	4	881	4	1 120	2	780	—	—
Torvindustri	29	735	8	212	15	427	5	76	1	20
Stenhuggerier	44	6 223	—	—	3	93	8	371	13	988
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	17	2 665	—	—	7	1 466	7	1 118	2	62
Tegelbruk	91	3 060	5	209	35	1 475	26	740	18	549
Glasbruk	33	3 676	14	1 272	14	1 474	5	930	—	—
Annan jord- och stenindustri	43	5 417	7	490	22	3 211	10	1 542	2	151
Trävaruindustri:										
Sågverk	220	27 447	30	6 311	120	15 019	57	5 332	9	533
Snickerifabriker och annan träförädling	157	8 489	38	2 085	69	4 107	27	1 023	18	916
Korkfabriker	4	329	—	—	3	274	1	55	—	—
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	71	9 006	10	1 490	47	6 014	13	1 470	1	32
Pappersbruk	36	8 201	5	741	25	6 163	4	746	2	551
Tapetfabriker	3	135	—	—	3	135	—	—	—	—
Bokbinderier	34	2 160	3	513	15	571	11	915	5	161
Boktryckerier och litografiska anstalter	105	6 205	10	540	48	3 242	36	1 571	11	852
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	20	1 064	—	—	9	382	9	526	2	156
Bagerier	36	1 440	2	76	14	866	18	441	1	19
Sockerindustri	25	3 516	2	603	7	1 395	15	1 451	1	67
Choklad- och konfektfabriker	16	2 207	2	132	13	2 064	1	11	—	—
Bryggerier	70	3 602	1	36	28	1 968	33	1 192	8	406
Tobaksfabriker	3	340	—	—	2	80	1	260	—	—
Annan livsmedelsindustri	43	1 772	2	185	29	1 336	6	146	3	47
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	34	10 800	14	3 152	16	5 470	4	2 178	—	—
Jute- och linneindustri	8	2 359	2	381	4	1 533	2	445	—	—
Ylleindustri	49	6 850	13	1 450	24	4 055	4	637	3	229
Trikåfabriker	18	2 180	4	375	7	773	7	1 032	—	—
Annan textilindustri	31	2 343	12	817	14	1 214	3	208	1	47
Skrädderi- och sömnadsyrket	59	6 297	5	964	25	3 522	24	1 265	3	509
Annan beklädnadsindustri	26	1 961	3	262	12	966	8	507	2	193
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garveri- och läderfabriker	24	1 722	6	590	14	1 017	1	25	2	43
Skofabriker	52	5 813	3	525	30	4 408	17	601	1	262
Gummivarufabriker	5	1 627	1	285	4	1 342	—	—	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	29	1 513	8	575	12	590	4	230	4	94
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	29	1 311	1	70	15	546	8	525	4	144
Tändsticksfabriker	15	7 865	9	6 048	5	1 278	1	539	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	31	3 304	4	292	19	2 512	5	331	1	76
Byggnadsverksamhet	77	4 955	9	882	24	1 300	13	1 601	25	1 105
Handel och varulager	28	952	1	13	19	437	6	461	2	41
Land- och sjötransport	34	5 259	4	770	16	3 347	5	651	5	301
Kommunala arbeten	31	4 390	3	1 601	12	1 719	14	915	2	155
Statens arbeten	15	4 102	8	2 982	7	1 120	—	—	—	—
Summa 3:dje kv. 1915	**2 209**	**269 630**	**407**	**77 878**	**1 051**	**130 149**	**504**	**40 375**	**176**	**14 726**
» 2:dra » »	2 210	271 210	321	54 611	994	128 030	587	57 782	210	17 859
» 1:sta » »	2 138	249 403	253	50 968	821	105 100	571	54 589	325	23 068
» 4:de » 1914	2 097	245 003	208	31 194	772	95 418	573	61 031	371	42 374
» 3:dje » »	2 169	251 145	137	17 211	729	79 718	616	72 971	476	58 665

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
—	—	19	3 995	23	6 446	3	1 281	15	4 403	30	7 319	—	—
1	48	48	19 442	34	4 428	2	132	26	8 651	57	15 275	1	76
—	—	51	5 599	23	2 109	2	72	17	2 390	59	5 390	—	—
—	—	8	1 139	6	1 007	3	392	3	152	11	2 327	3	59
1	28	99	19 129	71	8 713	13	1 659	67	10 419	113	18 747	3	335
—	—	9	2 398	12	3 033	1	26	10	4 011	12	1 446	—	—
1	261	9	5 516	10	1 605	2	100	6	2 942	14	2 716	1	1 563
—	—	29	2 617	21	2 438	6	287	7	340	47	4 702	2	300
—	—	2	152	8	2 629	—	—	5	1 212	5	1 569	—	—
—	—	9	250	18	447	2	38	9	221	20	514	—	—
20	4 771	2	171	19	1 043	23	5 009	1	7	16	570	27	5 646
1	19	4	2 076	9	494	4	95	1	254	14	2 337	2	74
7	87	23	904	49	1 660	19	496	12	503	72	2 400	7	157
—	—	19	2 083	14	1 593	—	—	8	845	24	2 825	1	6
2	23	15	1 853	24	3 280	4	284	7	620	31	4 134	5	663
4	252	94	16 986	115	9 821	11	640	45	10 727	167	16 299	8	421
5	358	76	4 129	63	3 754	18	606	20	934	126	6 623	11	932
—	—	—	—	3	246	1	83	—	—	4	329	—	—
—	—	31	2 541	36	6 125	4	340	25	3 851	44	4 987	2	168
—	—	18	3 164	17	4 886	1	151	5	1 229	29	6 816	2	156
—	—	2	100	1	35	—	—	1	38	2	97	—	—
—	—	11	359	21	1 759	2	42	—	—	34	2 160	—	—
—	—	31	1 819	55	3 341	19	1 045	3	132	90	4 748	12	1 325
—	—	—	—	18	1 005	2	59	—	—	18	922	2	142
1	38	9	610	17	4 8	10	342	1	20	33	1 372	2	48
—	—	5	1 396	18	1 652	2	468	3	602	18	2 679	4	235
—	—	9	1 262	7	945	—	—	3	514	12	1 492	1	201
—	—	3	92	50	2 836	17	674	—	—	62	3 350	8	252
—	—	2	297	1	43	—	—	—	—	2	80	1	260
3	58	8	602	28	1 036	7	134	3	138	34	1 449	6	185
—	—	18	4 094	16	6 706	—	—	11	3 817	23	6 983	—	—
—	—	3	807	5	1 552	—	—	3	848	5	1 511	—	—
5	479	24	2 473	19	3 748	6	629	3	115	42	6 448	4	287
—	—	2	160	13	1 537	3	483	—	—	17	2 035	1	145
1	57	17	1 318	13	968	1	57	6	752	25	1 591	—	—
2	37	15	1 798	39	3 804	5	695	2	652	53	5 046	4	599
1	33	3	418	20	1 242	3	301	1	28	24	1 814	1	119
1	47	9	814	14	861	1	47	3	195	18	1 356	3	171
1	17	14	2 462	36	3 072	2	279	1	95	49	5 326	2	392
—	—	4	952	1	675	—	—	1	15	3	1 327	1	285
1	24	13	851	12	552	4	110	6	318	18	965	5	230
1	26	8	294	19	999	2	18	—	—	24	1 110	5	201
—	—	9	6 105	6	1 760	—	—	2	1 410	13	6 455	—	—
2	93	9	1 156	17	1 468	5	680	3	287	27	2 796	1	221
6	67	12	2 068	47	2 191	18	696	6	477	62	4 227	9	251
—	—	7	160	18	676	3	116	1	21	24	834	3	97
4	190	14	3 515	8	684	12	1 060	7	1 960	23	3 092	4	207
—	—	6	1 868	24	2 419	1	103	2	1 529	26	2 549	3	312
—	—	5	2 098	9	1 536	1	468	3	1 192	12	2 910	—	—
71	**7 013**	**837**	**184 092**	**1 127**	**115 847**	**245**	**20 197**	**364**	**68 806**	**1 688**	**184 049**	**157**	**16 721**
98	12 928	427	73 985	1 257	136 364	526	60 861	188	37 705	1 769	204 345	253	29 160
168	15 678	384	65 176	1 108	122 078	646	62 149	95	22 287	1 593	180 897	450	46 219
173	14 986	259	36 833	1 098	114 378	740	93 792	71	11 953	1 532	177 391	494	55 659
211	22 580	174	22 171	1 007	97 996	988	130 978	121	19 370	1 593	169 890	455	61 885

arbetsgivarnas sparsambetssträvan och kreatursstammarnas minskning, som medfört mindre behov av arbetskraft under vintern, å andra sidan de icke yrkesvana arbetarnas önskan att sätta sig i säkerhet för den arbetslöshet, som antagligen stundar inom vissa branscher. En särskilt betydelsefull faktor är tydligen även, att statlönernas penningvärde avsevärt ökats på grund av den under senaste året inträdda prisstegringen på de flesta livsmedel.

Skogshanteringen synes, så vitt man hittills kunnat döma, gå en ganska livlig vintersäsong tillmötes. Avverkningen torde komma att avse såväl timmer som ved, varå åtgången på grund av de högt uppskruvade kolprisen förväntas bliva avsevärt större än vanligt.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

3:dje kvartalet 1915.	Inom jordbruket m. m.	Inom övriga näringsgrenar.	Inom samtliga näringsgrenar.
September	87	119	110
Augusti	105	130	122
Juli	95	144	134
2:dra kvartalet 1915.			
Juni	81	147	135
Maj	85	126	118
April	80	150	125
3:dje kvartalet 1914.			
September	96	130	121
Augusti	95	156	133
Juli	82	103	99

Jämförelsen med motsvarande kvartal 1914 torde, på grund av de då rådande abnorma förhållandena, knappast giva en fullständig föreställning om, i vilken utsträckning arbetstillgången förbättrats sedan månaderna närmast efter krigsutbrottet. Att tillströmningen av arbetssökande under september 1914 var relativt mindre än under juni och juli innevarande år, är sannolikt väsentligen att tillskriva det förhållandet, att arbetare, som då på grund av krisen blevo entledigade, i många fall ansågo lönlöst att söka ny plats.

Ställningen framträder med särskild tydlighet i den statistiska sammanställningen å sid. 1164, enligt vilken bland de av rapporteringen berörda 269 636 arbetarna 77 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod, under det att 8 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Motsvarande siffror voro för samma kvartal 1914 39 och 32 %, 1913 76 och 5 %, 1912 73 och 5 % samt 1911 57 och 15 %. Av dessa siffror att döma, hava konjunkturerna under innevarande år ingalunda varit sämre, om ock något mera ojämna, än 1913 och 1912.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1915.

I slutet av juni månad utsändes, i likhet med vad förut varit fallet, frågeformulär direkt till samtliga fackföreningar inom 30 fackförbund. Svenska metallindustriarbetareförbundet har dessutom som förut till socialstyrelsen för vidare bearbetning överlämnat uppgifter om arbetslösheten bland förbundets medlemmar, varför formulär icke tillställas avdelningar, tillhörande detta förbund. De fackförbund, som icke deltaga i denna rapportering, äro *dels* Svenska järnvägs-, lokomotiv-, post- samt telegraf- och telefonmannaförbunden m. fl. på grund därav, att förevarande undersökning avser att utröna arbetslösheten bland huvudsakligen industriens och hantverkets arbetare, *dels* Svenska arbetareförbundet, skrädderitillskärareförbundet, frisörbiträdesförbundet, lantarbetareförbundet samt byggnadsträarbetareförbundet, vilka förbund av olika skäl icke kunnat i undersökningen medtagas.

Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1915 utgjorde resp. 66 184, 59 870 och 61 072. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 4 169, 2 377 och 2 179 eller resp. 6·3, 4·0 och 3·6 % av samtliga redovisade. Motsvarande siffror för samtliga månader under de år, undersökningen pågått, framgår av nedanstående tablå:

	1911		1912		1913		1914		1915	
	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %
Januari .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0
Februari .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8
Mars . . .	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0
April . .	65 230	10·4	53 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2
Maj . . .	57 833	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5
Juni . . .	56 369	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7
Juli . . .	52 881	3·2	52 917	3·3	52 380	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3
Augusti .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0
September	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6
Oktober .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	—	—
November	45 627	4·3	53 856	3·6	62 073	2·6	61 023	8·1	—	—
December.	44 539	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	—	—

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 1178 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar [1]			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	15	730	47	73	850
» bleck- och plåtslagare »	41	1 124	234	—	1 358
» bokbindare »	2	221	42	182	445
» bryggeriarbetare »	17	834	23	411	1 268
De förenade förbunden	23	1 076	71	147	1 294
Sv. gjutare förbundet	74	1 916	243	3	2 162
» grov- och fabriksarbetare »	98	6 614	351	286	7 251
» gruvarbetare »	9	485	—	—	485
» handskarbetare »	6	119	—	42	161
» hattarbetare »	3	84	3	14	101
» kakelugnsmakare »	3	87	6	—	93
» kommunalarbetare »	46	3 935	80	10	4 025
Intern. litografiska »	10	226	23	—	249
Sv. metallindustriarbetare »	47	—	—	—	21 751
Därav: Järnbruksarbetare	20	—	—	—	4 406
Mek. verkstadsarbetare	27	—	—	—	17 345
Sv. murare förbundet	25	1 497	9	—	1 506
» måleriarbetare »	18	1 305	57	—	1 362
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	19	546	100	15	661
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	20	1 509	259	520	2 288
» skrädderiarbetare »	23	623	46	153	822
» stenindustriarbetare »	73	2 535	344	—	2 879
» sågverksindustriarbetare »	58	3 848	387	4	4 239
Intern. tobaksarbetare »	10	321	19	1 423	1 763
Sv. transportarbetare »	7	273	10	—	283
» träarbetare »	89	4 834	90	10	4 934
» varuutkörare- och handelsarbetare »	8	437	51	110	598
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	10	438	—	—	438
» elektriska arbetare »	16	908	90	—	998
» slakteri- och charkuteriarbetare »	10	318	36	36	390
» stuckatör »	2	54	3	—	57
» textilarbetare »	11	570	22	150	742
» typograf »	17	500	181	50	731
Summa	810	[2] —	[2] —	[2] —	66 184

[1] Jfr noten å sid. 1178. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 juli 1915.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under juni 1915			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
29	3	7	39	4·6	38	1	14	—	74	1	89	9	681	38	920
32	—	—	32	2·4	31	1	40	22	135	2	199	8	674	20	423
11	—	2	13	2·9	13	—	12	—	24	1	37	2	445	13	300
1	—	3	4	0·3	4	—	61	—	23	2	86	3	187	4	138
25	2	2	29	2·2	29	—	29	—	57	—	86	6	419	29	636
82	6	—	88	4·1	61	27	72	1	193	27	293	12	510	73	530
824	30	30	884	12·2	670	214	236	1	324	37	598	42	3 895	762	14 038
1	—	—	1	0·2	1	—	21	3	23	—	47	1	26	1	25
—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	—
1	—	—	1	1·0	1	—	2	—	1	14	17	—	—	—	—
2	—	—	2	2·2	2	—	1	—	28	—	29	1	21	2	32
72	2	—	74	1·8	41	33	121	—	229	18	368	4	281	8	174
6	1	—	7	2·8	7	—	9	—	24	—	33	4	204	7	162
—	—	—	433	2·0	—	—	—	—	—	—	—	29	18 439	429	12 075
—	—	—	19	0·4	—	—	—	—	—	—	—	8	1 524	15	429
—	—	—	414	2·4	—	—	—	—	—	—	—	21	16 915	414	11 646
99	—	—	99	6·6	99	—	17	—	49	—	66	7	616	93	1 940
8	—	—	8	0·6	8	—	4	—	83	—	87	3	764	8	157
52	—	—	52	7·9	52	—	8	—	36	—	44	10	418	52	467
23	3	3	29	1·3	28	1	39	—	87	1	127	8	1 574	27	433
11	—	3	14	1·7	13	1	21	—	18	—	39	3	231	13	321
489	66	—	555	19·3	507	48	107	—	191	388	686	23	1 089	324	7 008
35	5	4	44	1·0	19	25	179	—	348	18	545	9	920	44	880
262	17	1 069	1 348	76·5	1 274	74	8	—	5	—	13	7	749	686	15 288
35	1	—	36	12·7	26	10	5	—	10	1	16	3	156	36	780
200	5	—	205	4·2	179	26	153	—	254	2	409	37	2 884	199	3 663
4	—	—	4	0·7	4	—	3	—	21	1	25	2	248	4	100
21	—	—	21	4·8	19	2	16	—	17	3	36	5	262	19	264
74	6	—	80	8·0	74	6	20	—	150	2	172	11	934	80	2 158
11	1	2	14	3·6	13	1	1	—	25	—	26	6	300	14	405
19	—	—	19	33·3	19	—	1	—	3	—	4	2	57	19	467
4	—	16	20	2·7	20	—	33	—	35	5	73	2	173	19	277
9	5	—	14	1·9	14	—	20	—	46	7	73	8	320	13	341
[1] —	[1] —	[1] —	4 169	6·3	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	267	37 477	3 036	64 402

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar [1]			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	12	907	28	39	974
» bleck- och plåtslagare »	42	1 132	238	—	1 370
» bokbindare »	4	243	54	195	492
» bryggeriarbetare »	15	343	18	419	780
De förenade förbunden	25	1 122	102	175	1 399
Sv. gjutare förbundet	67	1 938	215	3	2 156
» grov- och fabriksarbetare »	87	5 601	315	279	6 195
» gruvarbetare »	7	185	—	—	185
» handskarbetare »	6	119	—	42	161
» hattarbetare »	3	85	3	14	102
» kakelugnsmakare »	—	—	—	—	—
» kommunalarbetare »	50	3 938	85	13	4 036
Intern. litografiska »	11	244	29	—	273
Sv. metallindustriarbetare »	48	—	—	—	21 096
Därav: Järnbruksarbetare	21	—	—	—	4 741
Mek. verkstadsarbetare	27	—	—	—	16 355
Sv. murare förbundet	24	1 429	10	—	1 439
» måleriarbetare »	16	1 163	47	—	1 210
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	22	554	99	14	667
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	15	1 226	191	436	1 853
» skrädderiarbetare »	20	577	43	139	759
» stenindustriarbetare »	67	2 321	369	—	2 690
» sågverksindustriarbetare »	59	3 808	474	5	4 287
Intern. tobaksarbetare »	—	—	—	—	—
Sv. transportarbetare »	5	182	10	—	192
» träarbetare »	84	4 524	292	11	4 827
» varuutkörare- och handelsarbetare »	6	328	19	78	425
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	8	495	—	—	495
» elektriska arbetare »	13	347	60	—	407
» slakteri- och charkuteriarbetare »	7	270	38	49	357
» stuckatör »	3	71	3	—	74
» textilarbetare »	12	608	20	184	812
» typograf »	6	109	35	13	157
Summa	744	[2] —	[2] —	[2] —	59 870

[1] Jfr noten å sid. 1178. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 augusti 1915.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under juli 1915			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
39	—	—	**39**	4·0	39	—	22	1	75	—	**98**	6	717	38	**879**
26	—	—	**26**	1·9	26	—	53	32	146	—	**231**	12	866	26	**545**
17	—	10	**27**	5·5	27	—	27	—	33	—	**60**	4	492	27	**662**
2	—	2	**4**	0·5	4	—	20	—	31	1	**52**	2	161	4	**105**
20	1	12	**33**	2·4	32	1	31	—	47	1	**79**	8	500	32	**579**
45	2	—	**47**	2·2	46	1	101	1	179	2	**283**	7	324	21	**389**
655	12	31	**698**	11·3	492	206	171	—	313	29	**513**	35	3 120	640	**11 550**
—	—	—	—	—	—	—	7	—	8	—	**15**	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	**6**	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	3	—	4	3	**10**	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	2	—	**49**	1·2	29	20	134	—	263	6	**403**	3	230	24	**260**
4	1	—	**5**	1·8	5	—	9	—	17	5	**31**	2	135	3	**79**
—	—	—	**363**	1·7	—	—	—	—	—	—	—	31	18 846	363	**10 904**
—	—	—	**16**	0·3	—	—	—	—	—	—	—	9	3 069	16	**552**
—	—	—	**347**	2·1	—	—	—	—	—	—	—	22	15 777	347	**10 352**
53	—	—	**53**	3·7	53	—	18	—	49	—	**67**	9	829	50	**1 079**
2	—	—	**2**	0·2	1	1	5	—	77	—	**82**	2	89	2	**50**
112	—	—	**112**	16·8	112	—	10	1	39	—	**50**	9	344	110	**828**
16	1	1	**18**	1·0	18	—	38	—	62	1	**101**	5	1 489	17	**418**
58	5	29	**92**	12·1	92	—	26	—	28	—	**54**	7	516	86	**2 316**
386	62	—	**448**	16·7	433	15	96	10	151	134	**391**	18	993	261	**5 616**
29	5	4	**38**	0·9	17	21	155	44	339	5	**543**	9	1 011	38	**810**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	**50**	26·0	40	10	6	—	8	—	**14**	2	129	50	**1 360**
169	1	3	**173**	3·6	153	20	136	6	256	—	**398**	29	2 558	161	**3 449**
5	—	—	**5**	1·2	5	—	2	—	13	1	**16**	3	348	5	**79**
20	—	—	**20**	4·0	20	—	24	—	24	—	**48**	4	353	20	**275**
15	3	—	**18**	4·4	12	6	6	—	39	2	**47**	4	166	10	**275**
6	2	—	**8**	2·2	8	—	1	—	14	—	**15**	3	284	8	**374**
25	—	—	**25**	33·3	25	—	2	—	4	—	**6**	3	74	25	**679**
2	—	15	**17**	2·1	17	—	42	—	47	5	**94**	2	173	16	**296**
6	1	—	**7**	4·5	7	—	7	—	5	2	**14**	3	111	6	**123**
[2] —	[2] —	[2] —	**2 377**	4·0	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	**222**	**34 858**	**2 043**	**43 979**

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar [1]			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	10	806	28	35	869
» bleck- och plåtslagare »	39	1 108	280	—	1 388
» bokbindare »	5	268	63	218	549
» bryggeriarbetare »	18	772	33	423	1 228
De förenade förbunden	23	1 084	96	183	1 363
Sv. gjutare förbundet	68	2 121	214	26	2 361
» grov- och fabriksarbetare »	85	6 095	317	373	6 785
» gruvarbetare »	5	144	—	—	144
» handskarbetare »	6	119	—	42	161
» hattarbetare »	3	86	3	14	103
» kakelugnsmakare »	—	—	—	—	—
» kommunalarbetare »	53	4 024	87	16	4 127
Intern. litografiska »	11	233	26	—	259
Sv. metallindustriarbetare »	50	—	—	—	21 510
Därav: Järnbruksarbetare	22	—	—	—	4 875
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	16 635
Sv. murare förbundet	24	1 311	9	—	1 320
» måleriarbetare »	12	1 036	52	—	1 088
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	22	583	92	14	689
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	17	1 417	235	505	2 157
» skrädderiarbetare »	23	628	55	140	823
» stenindustriarbetare »	63	2 177	338	—	2 515
» sågverksindustriarbetare »	58	3 597	374	4	3 975
Intern. tobaksarbetare »	—	—	—	—	—
Sv. transportarbetare »	5	155	6	—	161
» träarbetare »	83	4 522	293	11	4 826
» varuutkörare- och handelsarbetare »	5	318	19	66	403
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	10	570	—	—	570
» elektriska arbetare »	13	369	75	—	444
» slakteri- och charkuteriarbetare »	6	243	38	42	323
» stuckatör »	1	29	—	—	29
» textilarbetare »	10	555	11	141	707
» typograf »	7	136	47	12	195
Summa	735	[2] —	[2] —	[2] —	61 072

[1] Jfr noten å sid. 1178. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 september 1915.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under augusti 1915			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
31	1	—	32	3·7	32	—	16	—	67	—	83	5	724	29	674
21	—	—	21	1·5	21	—	48	—	161	—	209	11	850	21	282
13	—	26	39	7·1	39	—	23	—	34	1	58	4	489	39	712
1	1	2	4	0·3	4	—	45	—	25	1	71	1	131	3	65
15	4	7	26	1·9	23	3	22	—	74	2	98	5	407	23	409
100	7	—	107	4·5	47	60	103	1	220	3	327	8	437	50	902
535	24	19	578	8·5	469	109	260	1	403	69	733	34	3 068	490	10 433
—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	—	7	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	2	—	7	2	11	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	—	—	22	0·5	22	—	138	—	253	—	391	1	83	2	54
5	1	—	6	2·3	6	—	3	—	22	—	25	4	200	6	141
—	—	—	327	1·5	—	—	—	—	—	—	—	31	18 442	326	9 794
—	—	—	16	0·3	—	—	—	—	—	—	—	10	2 523	15	525
—	—	—	311	1·9	—	—	—	—	—	—	—	21	15 919	311	9 269
59	—	—	59	4·5	59	—	12	—	44	—	56	5	607	59	1 233
—	—	—	—	—	—	—	2	1	66	—	69	—	—	—	—
14	—	—	14	2·0	14	—	6	—	31	—	37	7	323	14	279
15	1	—	16	0·7	16	—	77	—	86	—	163	7	1 363	15	263
81	5	34	120	14·6	120	—	20	—	29	—	49	13	611	112	3 007
361	88	—	449	17·9	421	28	132	1	156	259	548	17	913	262	6 132
24	1	4	29	0·7	17	12	158	38	329	5	530	6	685	29	540
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	—	—	18	11·2	11	7	7	—	3	—	10	2	101	18	493
184	2	2	188	3·9	183	5	135	—	261	1	397	27	2 570	175	2 720
1	—	—	1	0·2	1	—	1	—	13	1	15	1	232	1	26
27	—	—	27	4·7	20	7	23	—	21	—	44	3	179	18	222
8	3	—	11	2·5	11	—	7	—	44	3	54	6	228	11	482
9	1	2	12	3·7	4	8	4	1	15	1	21	3	275	12	265
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
10	—	57	67	9·5	67	—	28	—	36	5	69	2	172	16	227
5	1	—	6	3·1	6	—	9	—	12	2	23	3	110	6	146
[2] —	[2] —	[2] —	2 179	3·6	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	206	33 200	1 737	39 501

[2] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1915.

Fackförbund	Juli			Augusti			September		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	850	39	4·6	974	39	4·0	869	32	3·7
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 358	32	2·4	1 370	26	1·9	1 388	21	1·5
» bokbindare »	445	13	2·9	492	27	5·5	549	39	7·1
» bryggeriarbetare »	1 268	4	0·3	780	4	0·5	1 228	4	0·3
De förenade förbunden	1 294	29	2·2	1 399	33	2·4	1 363	26	1·9
Sv. gjutare förbundet	2 162	88	4·1	2 156	47	2·2	2 361	107	4·5
» grov- och fabriksarbetare »	7 251	884	12·2	6 195	698	11·3	6 785	578	8·5
» gruvarbetare »	485	1	0·2	185	—	—	144	—	—
» handskarbetare »	161	—	—	161	—	—	161	—	—
» hattarbetare »	101	1	1·0	102	—	—	103	—	—
» kakelugnsmakare »	93	2	2·2	—	—	—	—	—	—
» kommunalarbetare »	4 025	74	1·8	4 036	49	1·2	4 127	22	0·5
Intern. litografiska »	249	7	2·8	273	5	1·8	259	6	2·3
Sv. metallindustriarbetare »	21 751	433	2·0	21 096	363	1·7	21 510	327	1·5
Därav:									
Järnbruksarbetare	4 406	19	0·4	4 741	16	0·3	4 875	16	0·3
Mek. verkstadsarbetare	17 345	414	2·4	16 355	347	2·1	16 635	311	1·9
Sv. murare förbundet	1 506	99	6·6	1 439	53	3·7	1 320	59	4·5
» måleriarbetare »	1 362	8	0·6	1 210	2	0·2	1 088	—	—
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	661	52	7·9	667	112	16·8	689	14	2·0
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	2 288	29	1·3	1 853	18	1·0	2 157	16	0·7
» skrädderiarbetare »	822	14	1·7	759	92	12·1	823	120	14·6
» stenindustriarbetare »	2 879	555	19·3	2 690	448	16·7	2 515	449	17·9
» sågverksindustriarbetare »	4 239	44	1·0	4 287	38	0·9	3 975	29	0·7
Intern. tobaksarbetare »	1 763	1 348	76·5	—	—	—	—	—	—
Sv. transportarbetare »	283	36	12·7	192	50	26·0	161	18	11·2
» träarbetare »	4 934	205	4·2	4 827	173	3·6	4 826	188	3·9
» varuutkörare- och handelsarbetare »	598	4	0·7	425	5	1·2	403	1	0·2
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	438	21	4·8	495	20	4·0	570	27	4·7
» elektriska arbetare »	998	80	8·0	407	18	4·4	444	11	2·5
» slakteri- och charkuteriarbetare »	390	14	3·6	357	8	2·2	323	12	3·7
» stuckatör »	57	19	33·3	74	25	33·8	29	—	—
» textilarbetare »	742	20	2·7	812	17	2·1	707	67	9·5
» typograf »	731	14	1·9	157	7	4·5	195	6	3·1
Summa 1915	**66 184**	**4 169**	**6·3**	**59 870**	**2 377**	**4·0**	**61 072**	**2 179**	**3·6**
» 1914	62 823	—	3·1	58 912	—	3·0	58 257	—	8·1
» 1913	52 380	—	2·7	53 906	—	2·5	53 954	—	2·3
» 1912	52 917	—	3·3	54 267	—	2·8	50 927	—	2·7
» 1911	57 833	—	6·7	56 369	—	3·5	52 881	—	3·2

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Arbetstillgången inom sjömansyrket under tiden 1 aug. 1914—31 juli 1915.

I syfte att utröna, vilken inverkan krigsutbrottet haft på arbetstillgången inom sjömansyrket, utsände socialstyrelsen — efter samråd med kommerskollegium — i augusti i fjol till samtliga sjömanshus i riket särskilda frågekort med begäran om uppgifter angående antalet på- och avmönstrade sjömän, antalet arbetslösa sjömän m. m. Denna rapportering har sedermera fortsatts, och skall i det följande lämnas en sammanfattning av resultaten för tiden 1 aug. 1914—31 juli 1915.

Hela antalet under nämnda tid påmönstrade sjömän uppgick till 47 791 och antalet avmönstrade till 40 940. Av påmönstringarna utgjorde de i inrikes fart 1 556 och av avmönstringarna 1 258 eller resp. 3·3 och 3·1 %.

Fördelningen på olika månader framgår av efterföljande översikt.

	Påmönstrade	Avmönstrade
augusti 1914	3 333	6 949
september »	4 195	2 629
oktober »	3 412	2 491
november »	2 441	2 603
december »	2 051	3 667
januari 1915	7 542	6 709
februari »	3 732	3 229
mars »	4 706	2 615
april »	4 964	2 703
maj »	4 531	2 377
juni »	3 348	2 255
juli »	3 536	2 713
Summa	**47 791**	**40 940**

Av påmönstringarna hade januari månad att uppvisa största antalet, 7 542 eller 15·8 % av samtliga under året. Detta sammanhänger därmed, att av den mönstrade personalens hyresavtal omkring 90 % gälla för seglationstiden under ett kalenderår, varför besättningspersonalen i stor utsträckning av- och påmönstras på nyåret.

Det största antalet avmönstringar förekom under augusti månad i fjol, då antalet utgjorde 6 949 eller 17·0 % av samtliga under året. Av dessa kommo icke mindre än 5 206 på förra hälften av augusti, då sjöfarten på grund av krigsoroligheterna nästan alldeles avstannade. Omkring mitten av månaden började emellertid sjöfarten åter upptagas, vartill statsmakternas åtgärd att införa en statens krigsförsäkring av fartyg och last mot krigsfara verksamt bidrog.

Medan sålunda under förra hälften av augusti antalet avmönstrade sjömän var inemot 11 gånger större än antalet påmönstrade — siffrorna voro resp. 5 206 och 493 — översteg under senare hälften av samma månad antalet påmönstrade sjömän antalet avmönstrade med nära 1 100 man.

Under de olika månaderna kom på 100 avmönstrade sjömän följande antal påmönstrade: augusti 48, september 160, oktober 137, november 94, december 56, januari i år 112, februari 116, mars 180, april 184, maj 191, juni 148 och juli 130.

Antalet på- och avmönstrade sjömän vid rikets *olika sjömanshus* under tiden 1 aug. 1914—31 juli 1915 framgår av efterföljande översikt.

Sjömanshus	På- mönstrade	Av- mönstrade	Sjömanshus	På- mönstrade	Av- mönstrade
Luleå	265	224	Sölvesborg	585	410
Örnsköldsvik	122	122	Kristianstad	286	238
Härnösand	535	409	Ystad	274	282
Sundsvall	1 134	868	Trälleborg	425	446
Hudiksvall	125	88	Malmö	2 569	2 235
Söderhamn	272	215	Landskrona	763	448
Gävle	1 654	1 459	Hälsingborg	5 010	3 547
Stockholm	6 404	5 645	Halmstad	1 126	914
Nyköping	706	779	Göteborg	14 958	13 268
Norrköping	1 150	1 117	Uddevalla	614	524
Västervik	335	300	Lysekil	1 524	1 519
Oskarshamn	820	651	Strömstad	341	455
Kalmar	1 046	808	Karlstad	305	175
Visby	344	332	Övriga	1 530	1 263
Karlskrona	413	350	Summa	**47 791**	**40 940**
Ronneby	1 710	1 447			
Karlshamn	446	402			

Av påmönstringarna under året kommo sålunda icke mindre än 14 958 eller 31·3 % av samtliga på sjömanshuset i Göteborg, varefter följde sjömanshuset i Stockholm med 6 404 eller 13·4 %, i Hälsingborg med 5 010 eller 10·5 % och i Malmö med 2 569 eller 5·4 %. Dessa fyra sjömanshus räknade sålunda tillsammans 28 941 påmönstringar eller 60·6 % av hela antalet under året. Beträffande avmönstringarna blev ordningsföljden mellan sjömanshusen densamma eller i främsta rummet Göteborg med 13 268 (32·4 %), Stockholm med 5 645 (13·8 %), Hälsingborg med 3 547 (8·7 %) och Malmö med 2 235 (5·5 %) eller tillsammans för alla fyra sjömanshusen 24 695 avmönstringar, vilket utgör 60·4 % av samtliga under året.

Av de under tiden påmönstrade utgjordes 3 137 av fartygsbefälhavare, 7 459 av styrmän och maskinister, 20 252 av däcksmanskap, 13 121 av eldaremanskap samt 3 822 av kökspersonal. Bland de avmönstrade voro 2 775 fartygsbefälhavare, 6 754 styrmän och maskinister, 17 331 däcksmanskap, 10 849 eldaremanskap och 3 231 kökspersonal.

Beträffande *arbetslöshetens* omfattning inom sjömansyrket under här ifrågavarande tidsperiod giva rapporterna vid handen, att det omedelbart efter krigsutbrottet å vissa orter fanns ett ganska betydande antal arbetslösa sjömän. Redan i slutet av augusti i fjol, då sjöfarten började återupptagas, hade emellertid förhållandena ändrat sig till det bättre och vid nyårsmönstringarna yppade sig vid flera av våra mest betydande sjöstäder svårigheter att anskaffa nödigt sjöfolk, såväl befäl som manskap, varför åtskilliga fartyg enligt rapporterna måst avgå utan att vara fullt bemannade. I Norrköping har nästan under hela tiden rått brist på sjöfolk, varför sjömanshuset måst anskaffa erforderligt antal besättningsmän från andra orter.

Dyrtidshjälp under kristiden.

(Forts.)

Uppgifter om anordnad dyrtidshjälp hava, utöver vad förut omnämnts, till socialstyrelsen inkommit från ytterligare 106 arbetsgivare, vadan hela antalet vid slutet av november 1915 uppgår till 255. Härvid har dock Göteborgs bageriidkareförening, liksom motsvarande organisation i Stockholm, redovisats som allenast en arbetsgivare, enär hela antalet bagerier, där den av berörda förening anbefallda dyrtidshjälpen beviljats, icke kunnat med säkerhet fastställas.

Dyrtidshjälpens karaktär och grunderna för densammas utgående framgå av nedanstående sammanställning, vari medtagits samtliga, såväl i efterföljande förteckning som förut redovisade fall:

	Antal arbetsgivare, som anordnat dyrtidshjälp i form av		
	lönetillägg	gratifikation	varuförmedling
utan hänsyn till arbetarnas försörjningsplikt	38	64	21
med högre belopp till familjeförsörjare	25	37	4
endast till familjeförsörjare	53	13	3
enligt icke angivna grunder	12	10	1
Summa	**128**	**124**	**29**
Därav allmänna arbeten	18	1	3

I tre fall hava arbetsgivare dessutom stått arbetarna till tjänst med anskaffande av lokal samt kredit åt en konsumtionsförening.

Framhållas må härvidlag, att under beteckningen lönetillägg hänförts alla sådana fall, där dyrtidshjälpen utanordnats i form av periodiska utbetalningar, medan som gratifikation betecknats dyrtidshjälp av rent tillfällig karaktär. Däremot har vid ifrågavarande indelning ingen hänsyn tagits till, huruvida hjälpen varit att betrakta som en frivillig gåva från arbetsgivarens sida eller haft sin grund i någon överenskommelse mellan parterna. En mera ingående redogörelse för de olika former, som vid anordnande av dyrtidshjälp tillämpats, kommer att av socialstyrelsen publiceras, sedan ytterligare uppgifter erhållits från arbetsgivare, som, enligt vad är känt, vidtagit åtgärder av ifrågavarande art.

Arbetsgivare, som anordnat dyrtidshjälp, fördelade efter näringsgrupper. (Forts.)

A. Enskilda arbetsgivare. (Forts.)

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal lön-tagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
			Metallindustri.
150	Stockholms stad . . .	2 000	*Varuförmedling:* livsförnödenheter till inköpspris.
151	Stockholms län . . L	153	*Lönetillägg*: gifta arb. 10 kr., ogifta 4 kr. under vardera av månaderna oktober, november och december 1915.
152	» » . . L.	400	*Gratifikationer* (till arbetare med timlön): 20 kr. för varje familjemedlem.
153	Södermanlands län . S	478	*Gratifikationer* till gifta arb.: 15 kr. + 6 kr. för varje barn. Dessutom *varuförmedling*, speciellt saltsjöfisk.
154	Kristianstads län . S	127	*Lönetillägg:* 1—3 öre per timme samt *varuförmedling* (koks).
155	Göteb. o. Bohus län . S	127	*Gratifikationer*, motsvarande en veckolön för ogifta och dubbelt för gifta arb. Dessutom *fri lokal och kredit* åt arbetarnas samköpsförening.
156	» » » » S	13	*Lönetillägg:* 3 öre per timme.
157	Västmanlands län . L	412	*Lönetillägg:* förmän 15 kr., gifta arb. 8 kr. + 1 kr. för varje barn; ogifta arb. 5 kr., under 18 år 3 kr. Dessutom *varuförmedling* (saltsjöfisk, mjölk, ved).
			Trävaruindustri.
158	Stockholms stad . . .	17	*Gratifikationer*, motsvarande en veckolön (28—40 kr. per man).
159	Södermanlands län . L	40	*Lönetillägg:* 1·25 per vecka för tredje barnet och varje barn därutöver.
160	» » L	—	
161	Jönköpings län . . L	30	*Lönetillägg:* 3—5 öre per timme samt *gratifikationer* à 20 kr. till gifta och 10 kr. till ogifta arb.
162	Värmlands län . . L	70	*Varuförmedling* (rågmjöl, potatis, kålrötter m. m.).
			Pappers- och grafisk industri.
163	Stockholms stad . . .	50	*Lönetillägg:* 10 %.
164	» » . . .	29	*Gratifikation* (hyresbidrag): gifta arb. 50, ogifta 35 kr., minderåriga en extra veckolön.
165	» » . . .	32	
166	Malmöhus län . . . S	14	*Lönetillägg:* 3 kr. för gifta arbetare med barn, 2 kr. för övriga äldre arb. och 1 kr. för yngre.
			Jordbruk och livsmedelsindustri.
			Jordbruk.
167	Malmöhus län . . . L	30	*Lönetillägg:* 25 kr. per år.
			Bagerier.
168	Stockholms stad . . .	—	*Gratifikation*, motsvarande en veckoavlöning + ½ veckolön för varje familjemedlem; dessutom 25 % rabatt å bröd.
169	» » . . .	—	*Gratifikation*, motsvarande en veckoavlöning, samt 20 % rabatt å bröd.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal lön-tagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
170	Stockholms stad . . .	24	*Lönetillägg* (hyresbidrag): 25 kr. per kvartal.
171	Malmöhus län . . . S	9	*Gratifikation*, motsvarande en veckolön (vuxna arb. 32 kr., minderåriga 10 kr.)
172	Göteb. o. Bohus län . S	255	*Gratifikation*, motsvarande en veckoavlöning, till arb. med minst 1/2 års anställning.
			Bryggerier och bränn erier.
173	Stockholms stad . . .	131	*Lönetillägg* åt gifta arb.: 3 kr. per familjemedlem och månad, att utbetalas kontant för augusti och september samt i form av anvisningar å matvaror för årets 3 återstående månader.
		40	*Gratifikationer* till tjänstemännen, motsvarande 1/2 månads lön.
174	Göteb. o. Bohus län . S	60	*Lönetillägg:* 5 kr. per månad + 2 kr. för varje barn. Utkörarbiträden: 2·50 per månad.
175	Älvsborgs län . . . S	21	*Lönetillägg:* 5 kr. per månad + 2 kr. för varje barn.
			Slakterier.
176	Malmöhus län . . . S.	29	*Lönetillägg:* 2 kr. per vecka.
			Textil- och beklädnadsindustri.
177	Södermanlands län . S.	128	*Gratifikationer:* ogifta arb. 6 kr., gifta arb. 12 kr. + 2 kr. för varje barn.
178	» » . L.	133	*Lönetillägg:* 5 kr. per månad + 2 kr. för varje familjemedlem; minderåriga arb. 3 kr.
179	Jönköpings län . . S.	300	*Lönetillägg:* 10 %.
180	Malmöhus län . . . S.	250	*Gratifikationer*, till ej angivet belopp, samt *varuförmedling* (ved och kol).
181	Göteb. o. Bohus län . S	—	*Gratifikationer* vid tvenne tillfällen, vardera à 10 kr. för gifta manl. arb. och 6 kr. för övriga äldre arb. + 2 kr. för varje barn; 5 kr. för yngre arb.
182	» » » » . S	57	*Gratifikationer* à 10 kr. (liknande belopp torde komma att utdelas vid jul och påsk).
183	» » » » . S	84	*Gratifikationer* à 10—50 kr. (i regel 25 kr.).
184	» » » » . S	100	*Lönetillägg:* 10 %.
185	Älvsborgs län . . . S	105	*Lönetillägg:* kvinnl. arb. samt vävare 20 öre per dag; övriga manl. arb. 30 öre, minderåriga 15 öre.
			Läder-, hår- och gummivaruindustri.
186	Göteb. o. Bohus län . S	9	*Gratifikationer*, motsvarande 2 veckors avlöning.
187	Älvsborgs län . . . S.	30	*Lönetillägg:* 10 %.
			Kemisk-teknisk industri.
188	Stockholms stad . . .	37	*Lönetillägg:* Förmän 35 kr., gifta manl. arb. 30 kr., övriga arb. 25 kr. per kvartal under ett års tid.
189	» » . . .	73	*Gratifikationer.* Ogifta manl. arb. 25 kr., gifta 50 kr. + 10 kr. för varje barn, dock högst 100 kr.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
190	Jönköpings län . . S	504	
191	» » . . S	357	
192	» » . . S	143	
193	» » . . L	180	*Lönetillägg* under oktober—december 1915: 5 kr. till arb. med en familjemedlem att försörja + 2 kr. för varje person därutöver, dock högst 19 kr. per månad.
194	Kalmar län . . . . S	280	
195	Göteb. o. Bohus län . S	334	
196	Älvsborgs län . . . S	260	
197	Skaraborgs län . . S	715	
198	Västernorrl. län . . L	47	**Handel och varulager.**
199	Stockholms stad . . .	9	*Lönetillägg* till växlande belopp.
200	» » . . .	10	*Lönetillägg:* 10 à 15 % till äldre biträden, löneförhöjning av mera stadigvarande karaktär till de yngre.
201	» » . . .	12	*Lönetillägg:* 10 %.
202	» » . . .	—	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön för kontorspersonal, en veckolön för arbetare.
203	» » . . .	40	*Gratifikationer* (hyresbidrag): 25 kr. per arbetare.
204	» » . . .	50	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön.
205	» » . . .	47	» » » »
206	» » . . .	3	» » » »
207	» » . . .	179	*Gratifikationer*, motsvarande ½ månadslön.
208	» » . . .	85	» » » »
209	» » . . .	3	» » » »
210	» » . . .	25	*Gratifikationer*, motsvarande 10 % av årslönen, dock högst 300 kr.
211	» » . . .	45	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön jämte ett tillägg av 15 % för varje barn under 16 år. Extra personal erhåller mindre belopp.
212	Uppsala län . . . . S	34	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön.
213	Östergötlands län . S	4	*Gratifikationer*, motsvarande ½ månadslön.
214	Malmöhus län . . . S	44	*Lönetillägg:* gifta arb. 10 kr., ogifta 5 kr. per månad.
215	Göteb. o. Bohus län . S	31	*Gratifikationer*, motsvarande ½ månadslön.
216	» » » » . S	163	» » » »
217	» » » » . S	186	» » » »
218	» » » » . S	7	» » » »
219	» » » » . S	—	» » » »
220	» » » » . S	9	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön.
221	» » » » . S	19	» » » »
222	» » » » . S	10	*Gratifikationer*, motsvarande 4 dagars lön.
223	» » » » . S	9	*Gratifikationer* om sammanlagt 437 kr. Ytterligare ett dylikt belopp utlovat år 1916.
224	» » » » . S	6	*Gratifikationer* för lagerpersonalen: 3 extra veckolöner.
		12	*Lönetillägg* samt gratifikationer till växlande belopp för kontorspersonalen.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
225	Göteb. o. Bohus län . S	57	*Gratifikationer* motsvarande en månadslön, till kontors- och lagerpersonalen. Dessutom *varuförmedling.*
		21	*Lönetillägg:* 10 %, till månadskarlar o. d.
226	» » » » . S	20	*Lönetillägg:* 10 kr. per månad.
227	» » » » . S	35	» » » » »
228	» » » » . S	19	*Lönetillägg:* 5 kr. per månad + 1·50 för varje barn under 15 år.
229	» » » » . S	33	*Lönetillägg:* gifta månadskarlar 25 kr. per månad; ogift personal 15 % å lönen.
			Land- och sjötransport.
230	Stockholms stad . . .	578	*Lönetillägg* enligt samma system som tillämpas för Stockholms stads arbetare (se nedan).
231	» » . . .	178	
147	[1] Malmöhus län	421	*Gratifikationer:* löntagare med högst 1 440 kr. per år: 10 kr. för varje tjänstgöringsmånad under förra hälften av år 1915 + 1 kr. för varje barn och månad. För löntagare med 1 440—3 000 kr. per år utgjorde motsvarande belopp 7·50 per månad.
			Bank- och försäkringsrörelse.
232	Stockholms stad . . .	15	*Gratifikationer* å 40 –200 kr.
233	» » m. fl. .	75	*Gratifikationer* å 300 kr. till gifta manl. tjänstemän med löner ej överstigande 4 500 kr.
234	» » . . .	70	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön.
235	» » . . .	91	*Lönetillägg:* 5 %.
236	» » m. fl. .	—	*Lönetillägg* av växlande storlek.
237	» » . . .	48	*Gratifikationer*, motsvarande minst en månadslön.
238	» » . . .	—	*Gratifikationer*, motsvarande 5 % av årslönen, dock minst 100 kr.
239	» » m. fl. .	132	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön.
240	Uppsala län	—	*Gratifikationer:* gift personal 10 %, ogift 5 % av årslönen, dock minst 100 kr.
241	Södermanlands län . .	57	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön, till löntagare med högst 6 000 kr. per år. Därjämte *lönetillägg* för extra tjänstemän: 25 kr. per månad (oktober—december 1915).
242	Östergötlands län . .	—	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön för löntagare med högst 5 000 kr. per år, samt 5 % av årslönen för högre lönegrader.
243	Gottlands län	19	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön för familjeförsörjare, ½ månad för övriga.
244	Malmöhus m. fl. län .	82	*Gratifikationer* till familjeförsörjare: tjänstemän 200 kr., vaktmästare 10 % av årslönen.

[1] Komplettering av förut införda uppgifter.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
245	Malmöhus m. fl. län .	162	*Lönetillägg:* 5 % till tjänstemän med högst 5 000 kr. per år (vid Stockholmskontoret 6 500 kr)
246	» » » .	180	*Gratifikationer* till tjänstemän med högst 5 000 kr. per år: 5 % av årslönerna, dock minst 120 kr.
247	Älvsborgs m. fl. län .	35	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön.
248	Kopparbergs län . . .	49	» » » »
249	Gävleborgs län . . .	66	*Gratifikationer:* 10 % av årslönen (minst 100, högst 500 kr.) för gifta samt 5 % (minst 100, högst 250 kr.) för ogifta löntagare.

B. Allmänna arbeten. (Forts.)

			Staten (mynt- o. justeringsverket).
250	Stockholms stad . . .	31	*Lönetillägg:* 10 % samt *varuförmedling.*
			Landsting (lasarett).
251	Kristianstads län . S	4	*Lönetillägg:* 15 kr. per månad.
			Kommuner.
252	Stockholms stad . . .	—	*Lönetillägg:* arbetare, som har 1 familjemedlem att försörja: 5 kr. per månad; för varje medlem därutöver 2 kr., dock högst 15 kr. Arb:s ordinarie årsinkomst får ej överstiga ett belopp av 1 600 kr., ökat med det för varje fall bestämda lönetillägget. (Arb. med 1 fam.-medl. sålunda 1 660 kr.)
253	Jönköpings » . . .	—	*Lönetillägg* = Stockholms stad, dock att maximum är fastställt till 1 440 kr. för arbetare och likställda samt 1 940 kr. för vissa högre funktionärer i st. f. 1 600 kr.
[1]74	Hälsingborgs » . . .	54	*Lönetillägg* har beviljats hamndirektionens arb. enligt samma grunder som stadens övriga arb.
[1]77	Göteborgs » . . .	—	*Lönetillägg* har tilldelats även arb., vilkas årsinkomst överstiger 1 540, men ej 2 000 kr.
254	Åmåls » . . .	—	*Gratifikationer* à 100 kr. till fast anställd personal. *Lönetillägg* à 3 öre per timme till övriga arb.
255	Karlstads » . . .	—	*Varuförmedling.* Förslag föreligga dessutom om lönetillägg.

[1] Komplettering av förut införda uppgifter.

Kollektivavtal i Sverige, träffade under år 1914.

1. Kollektivavtalens utbredning.

Under år 1914 hava, enligt erhållna uppgifter, träffats 226 kollektivavtal, vilka, direkt eller genom vederbörande organisationer, godkänts av 1 572 arbetsgivare och genom vilka 59 980 arbetares arbetsförhållanden kunna anses reglerade.

Tab. A. Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Antal den 1 jan. 1914			Antal under år 1914			Antal den 1 jan. 1915		
Näringsgrupper.	gällande kollektivavtal	därav berörda		ingångna kollektivavtal	därav berörda		gällande kollektivavtal	därav berörda	
		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	148	813	63 522	19	169	785	146	804	63 613
Jord- och stenindustri	96	248	21 534	15	90	10 957	92	237	22 050
Trävaruindustri o. skogshantering	166	447	21 774	46	93	7 674	171	458	20 328
Pappers- och grafisk industri	75	579	20 519	17	390	9 769	78	605	21 367
Livsmedelsindustri och jordbruk	239	883	18 730	33	117	3 533	229	940	19 490
Textil- och beklädnadsindustri	137	789	13 444	16	206	18 479	95	768	23 260
Läder-, hår- och gummivaruindustri	93	801	10 180	21	153	1 652	98	756	11 743
Kemisk-teknisk industri	41	36	3 208	9	8	864	47	47	5 275
Byggnadsverksamhet	200	[1] 2 579	23 340	22	263	2 624	203	[1] 2 568	23 332
Allmänna arbeten	30	36	5 888	4	4	110	24	30	1 794
Handel och varulager	33	148	1 138	6	19	493	34	128	1 240
Land- och sjötransport	170	606	28 840	12	22	2 920	169	450	29 924
Annan yrkesrörelse	20	335	903	6	38	120	22	377	974
Summa	**1 448**	[1] **8 300**	**233 020**	**226**	**1 572**	**59 980**	**1 408**	[1] **8 168**	**244 390**

Tab. A utvisar antalet och fördelningen på olika näringsgrupper av de kollektivavtal — med därav berörda arbetsgivare och arbetare — som voro

[1] Därav c:a 700 arbetsgivare dubbelförda.

upprättade vid redogörelseårets början, de, som sedermera träffades under 1914 års lopp, samt de, som ägde gällande kraft vid samma års slut. Såsom härav framgår, har antalet i kraft varande kollektivavtal under året minskats med 40, varemot antalet härav berörda arbetare ökats med 11 370. Av de under år 1914 träffade och vid samma års slut gällande kollektivavtalen avsågo 79 sådana arbetsplatser, som dittills saknat kollektivavtal, medan antalet kollektivavtal, vilka under redogörelseåret upphört, utan att ersättas av nya, utgör 53. Därtill kommer, i likhet med föregående år, ett avsevärt antal avtal för enskilda arbetsplatser, vilka uppgått i för respektive industrier gällande riksavtal. Särskilt har detta varit fallet inom textilindustrien, som även är den näringsgrupp, vilken uppvisar största minskningen i fråga om antalet avtal och samtidigt starkaste ökningen av arbetarantalet. Den mest anmärkningsvärda nedgången beträffande de avtalsberörda arbetarna förekommer inom gruppen allmänna arbeten, ett förhållande, som väsentligen är beroende därpå, att ett vid Stockholms stads arbeten gällande kollektivavtal under redogörelseåret blivit uppsagt. Fullt bindande kraft torde detta avtal emellertid knappast hava ansetts äga sedan 1909 års storstrejk, då flertalet av de därav berörda arbetarna enligt arbetsgivarens uppfattning gjorde sig skyldiga till avtalsbrott. Den relativt obetydliga minskning i fråga om arbetarantalet, som ägt rum inom trävaruindustrien, synes bero därpå, att åtskilliga arbetsgivare i följd av den ekonomiska krisen vid 1914 års slut sysselsatte en mindre arbetsstyrka än vid årets början.

Till belysande av kollektivavtalens relativa utbredning inom olika näringsgrupper meddelas nedanstående sammanställning av antalet av kollektivavtal berörda arbetare vid början och slutet av år 1914 samt antalet inom resp. näringsgrupper sysselsatta arbetare under det senaste år, för vilket dylik statistik föreligger (1913).

Näringsgrupper	Hela antalet sysselsatta arbetare (1913)	Därav berörda av kollektivavtal 1 januari 1914		1 januari 1915	
		Antal	%	Antal	%
Malmbrytning och metallindustri	119 698	63 522	53·1	63 613	53·1
Jord- och stenindustri	45 274	21 534	47·6	22 050	48·7
Trävaruindustri (utom skogsbruk)	62 633	20 513	32·8	18 603	29·7
Pappers- och grafisk industri	38 288	20 519	53·6	21 367	55·8
Livsmedelsindustri (utom jordbruk)	45 692	18 330	40·1	19 150	41·9
Textil- och beklädnadsindustri	52 479	13 444	25·6	23 260	44·3
Läder-, hår- och gummivaruindustri	20 055	10 180	50·8	11 743	58·6
Kemisk-teknisk industri	14 469	3 208	22·2	5 275	36·5

För övriga i tab. A anförda grupper saknas tillförlitliga uppgifter om hela arbetarantalet, och omfattar tablån därför endast de näringar, som finnas upptagna i den officiella industri- och hantverksstatistiken.

I **Tab. B** har verkställts en fördelning på olika landsdelar ävensom på städer och landsbygd av antalet arbetare, berörda av de under redogörelse-

Tab. B. Antal under år 1914 träffade lokala avtal och av dem berörda arbetare inom olika landsdelar.

Län	Hela antalet		Därav å landsbygd:		Län	Hela antalet		Därav å landsbygd:	
	avtal	arbetare	avtal	arbetare		avtal	arbetare	avtal	arbetare
Stockholms stad . .	22	2 912	—	—	Göteborgs o. Boh. län	9	794	1	45
Stockholms län . . .	6	758	5	745	Älvsborgs län . . .	9	210	—	—
Uppsala län	6	2 082	3	1 741	Skaraborgs län . . .	3	58	1	6
Södermanlands län .	10	920	6	489	Värmlands län . . .	5	324	1	32
Östergötlands län . .	9	257	—	—	Örebro län	5	392	2	108
Jönköpings län . . .	6	119	2	28	Västmanlands län . .	4	95	2	27
Kronobergs län . . .	3	142	2	72	Kopparbergs län . .	5	675	5	675
Kalmar län	7	324	3	150	Gävleborgs län . . .	17	2 335	6	860
Gottlands län	—	—	—	—	Västernorrlands län .	15	3 745	12	3 043
Blekinge län	5	246	1	158	Jämtlands län . . .	6	545	3	508
Kristianstads län . .	5	472	4	464	Västerbottens län . .	3	639	3	639
Malmöhus län. . . .	48	6 370	6	3 590	Norrbottens län . . .	3	1 341	3	1 341
Hallands län	6	198	1	50	*Summa*	**217**	**25 953**	**72**	**14 771**

Tab. C. Antal under år 1914 träffade lokala avtal och av dem berörda arbetare i rikets städer.

Städer	Antal avtal	Antal arbetare	Städer	Antal avtal	Antal arbetare	Städer	Antal avtal	Antal arbetare
Stockholm . .	22	2 912	Sölvesborg . .	1	28	Trollhättan .	5	130
Norrtälje' . .	1	13	Ängelholm . .	1	8	Alingsås . .	1	10
Uppsala . . .	3	341	Malmö . . .	21	1 500	Borås	1	20
Nyköping . .	2	358	Lund	3	63	Lidköping . .	2	52
Eskilstuna .	2	73	Landskrona .	3	18	Karlstad . .	3	259
Linköping . .	2	36	Hälsingborg .	11	1 122	Kristinehamn	1	33
Norrköping .	6	181	Ystad	2	50	Örebro . . .	3	284
Vadstena . .	1	40	Trälleborg .	2	27	Västerås . .	2	68
Jönköping . .	1	1	Halmstad . .	2	101	Gävle	10	1 259
Nässjö . . .	3	90	Falkenberg .	2	32	Söderhamn .	1	216
Växjö	1	70	Varberg . . .	1	15	Sundsvall . .	2	562
Kalmar . . .	2	30	Göteborg . .	6	437	Härnösand . .	1	140
Västervik . .	2	144	Uddevalla . .	1	300	Östersund . .	3	37
Karlskrona .	2	43	Strömstad . .	1	12	*Summa*	**145**	**11 182**
Ronneby . .	1	17	Vänersborg .	2	50			

året träffade avtalen med lokal karaktär; frånräknade äro följaktligen 7 under året ingångna riksavtal, ävensom tvenne i anslutning till byggnadsämnesindustriens riksavtal träffade avtal med sten- och tunnbinderiarbetare inom berörda industri, vilka sistnämnda avtal, ehuru de ej ansetts kunna hänföras till egentliga riksavtal, likväl omfatta arbetsplatser i olika landsdelar. Frånräknas de 34 027 arbetare, som ingå i nämnda 9 avtal, återstå sålunda 25 953 arbetare, berörda av de 217 som lokala betraktade avtalen. Av dessa avtal kommer, såsom tabellen utvisar, endast en tredjedel på landsbygden. Ifrågavarande 72 avtal omfatta emellertid tillsammans 14 771 arbetare, medan de 145 avtalen i städerna sammanlagt beröra endast 11 182 arbetare. Avtalens fördelning på rikets olika städer framgår av **tab. C.**

2. Kollektivavtalens parter.

Vid framställningen av parternas organisationsförhållanden har under föregående år huvudsaklig vikt lagts vid, huruvida någon organisation som part eller garant underskrivit kollektivavtalen. Härvid har emellertid, så-

Tab. D. Kollektivavtalen, fördelade efter parternas organisation.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Näringsgrupper	Kollektivavtal, träffade av								Hela antalet	
	organiserade arb.-givare				icke organ. arb.-givare					
	med organ. arbetare		med icke organ. arb.		med organ. arbetare		med icke organ. arb.			
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	4	280	—	—	15	505	—	—	**19**	**785**
Jord- och stenindustri	[1] 7	10 456	—	—	7	471	1	30	**15**	**10 957**
Trävaruindustri	26	5 309	4	1 574	16	791	—	—	**46**	**7 674**
Pappers- och grafisk industri	16	9 684	—	—	1	85	—	—	**17**	**9 769**
Livsmedelsindustri	10	2 619	1	318	22	596	—	—	**33**	**3 533**
Textil- och beklädnadsindustri	7	18 237	—	—	9	242	—	—	**16**	**18 479**
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	8	1 471	—	—	13	181	—	—	**21**	**1 652**
Kemisk-teknisk industri	8	847	1	17	—	—	—	—	**9**	**864**
Byggnadsverksamhet	7	1 751	1	120	14	753	—	—	**22**	**2 624**
Allmänna arbeten	—	—	—	—	4	110	—	—	**4**	**110**
Handel och varulager	3	468	—	—	3	25	—	—	**6**	**493**
Land- och sjötransport	8	2 615	1	33	3	272	—	—	**12**	**2 920**
Annan yrkesrörelse	5	103	—	—	1	17	—	—	**6**	**120**
Summa	**109**	**53 840**	**8**	**2 062**	**108**	**4 048**	**1**	**30**	**226**	**59 980**

[1] Ett av dessa avtal är jämväl underskrivet av representanter för icke organiserade arbetare.

som även i redogörelserna städse framhållits, den svårigheten gjort sig gällande, att det ej alltid kunnat med säkerhet avgöras, huruvida en organisations underskrift utvisat, att organisationen framträtt såsom part, eller allenast inneburit ett godkännande av avtalet. Ävenledes har måst anmärkas, att den efter ovannämnda formella synpunkter upprättade statistiken i viss mån varit att betrakta som bristfällig, enär här berörda påskrifter ofta torde hava anbragts allenast å de hos organisationerna deponerade originalexemplaren av avtalen, medan de till socialstyrelsen överlämnade avskrifterna i förevarande avseende varit mindre tillförlitliga. För frågan, vilka garantier parterna äga för ett kollektivavtals efterlevnad, torde dessutom i allmänhet vara av vida större vikt, huruvida parterna äro anslutna till någon organisation, än huruvida organisationen formligen som part underskrivit avtalet. I överensstämmelse härmed hava även i förevarande undersökning kollektivavtalen fördelats med hänsyn därtill, huruvida endera eller båda parterna varit organiserade eller icke.

Såsom av **tab. D** framgår, hava under år 1914 ingåtts 117 avtal av organiserade och 109 av icke organiserade arbetsgivare. Arbetarna hava åter i 217 fall varit organiserade och endast i 9 fall icke organiserade. Av de till sistnämnda kategori hörande avtalen hava åtskilliga varit av ganska betydande omfattning. Det är särskilt inom trävaruindustrien, som arbetsgivarna i flera fall anslutit sig till den kollektiva avtalsprincipen även gent emot icke organiserade arbetare.

3. Kollektivavtalens giltighetsområde och giltighetstid.

Avtalens fördelning efter lokala giltighetsområden framgår av **tab. E**. Enligt vad tabellen utvisar, hava under redogörelseåret upprättats 7 riksavtal, avseende mekaniska verkstadsindustrien[1], byggnadsämnesindustrien[2], småglasindustrien[3], boktryckerierna[4], tobaksindustrien, textilindustrien[5] samt handskindustrien. Av dessa är avtalet inom textilindustrien det första i sitt slag, medan samtliga de övriga ersatt förut gällande riksavtal. Såsom närstående riksavtalen kunna även anses de tvenne inom kol- och lervaruindustrien med olika arbetargrupper träffade, likalydande avtalen, vilka visserligen hava ett lokalt begränsat giltighetsområde, men likväl omfatta samtliga arbetsgivare och arbetare i riket inom ifrågavarande bransch. Förutom de nämnda avtalen har inom trämasseindustrien mellan vederbörande organisationer träffats en överenskommelse av i viss mån riksavtals karaktär, innefattande allmänna bestämmelser, avsedda att ligga till grund för de avtal för enskilda arbetsplatser, som upprättas inom denna industri.

Som ortsavtal äro att betrakta 71 avtal, medan återstående 148 avtal endast avsågo enskilda arbetsplatser. Såsom av översikten framgår, voro riksavtalen genomsnittligen av betydligt större omfattning än de övriga avtalen

---

Separat överenskommelse, träffad med Svenska arbetarförbundet, likalydande med de till landsorganisationen anslutna fackförbundens år 1913 upprättade riksavtal. — [2] Jfr »Soc. Meddel.» 1914, sid. 443. — [3] Jfr 1914, sid 585. — [4] Jfr 1914, sid. 931. — [5] Jfr 1914, sid. 667.

Tab. E. Kollektivavtalen, fördelade efter giltighetsområde.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Näringsgrupper	Riksavtal		Ortsavtal		Avtal för enskilda arbetsplatser		Hela antalet	
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning och metallindustri .	1	150	4	67	14	568	**19**	**785**
Jord- och stenindustri	2	6 300	3	3 982	10	675	**15**	**10 957**
Trävaruindustri	—	—	9	534	37	7 140	**46**	**7 674**
Pappers- och grafisk industri . .	1	6 800	—	—	16	2 969	**17**	**9 769**
Livsmedelsindustri	1	2 400	9	193	23	940	**33**	**3 533**
Textil- och beklädnadsindustri . .	1	18 000	12	373	3	106	**16**	**18 479**
Läder-, hår- och gummivaruindustri	1	250	8	374	12	1 028	**21**	**1 652**
Kemisk-teknisk industri	—	—	—	—	9	864	**9**	**864**
Byggnadsverksamhet	—	—	16	1 822	6	802	**22**	**2 624**
Allmänna arbeten	—	—	—	—	4	110	**4**	**110**
Handel och varulager	—	—	3	468	3	25	**6**	**493**
Land- och sjötransport	—	—	3	1 594	9	1 326	**12**	**2 920**
Annan yrkesrörelse	—	—	4	56	2	64	**6**	**120**
Summa	**7**	**33 900**	**71**	**9 463**	**148**	**16 617**	**226**	**59 980**

och berörde i medeltal 4 843 arbetare per avtal, medan motsvarande siffror för ortsavtal samt avtal för enskilda arbetsplatser voro resp. 133 och 112.

Tab. F. utvisar avtalens fördelning efter giltighetstid. Växlingarna i detta hänseende under de senare åren framgår av nedanstående sammanställning:

År.	Kollektivavtal med en giltighetstid av					
	t. o. m. 1 år.	1–2 år.	2–3 år.	3–4 år.	över 4 år.	obestämt antal år.
	% av hela antalet kollektivavtal.					
1914	20·3	13·3	35·0	15·5	13·3	2·6
1913	12·2	13·9	47·7	14·3	11·0	0·8
1912	12·0	9·5	20·3	15·5	41·1	1·6
1911	9·6	12·8	10·5	4·1	60·3	2·7
1910	16·1	15·2	10·2	40·2	16·5	1·8
1909	18·9	43·6	26·3	5·3	4·4	1·5
1908	32·3	37·6	22·3	2·6		5·2

Det relativt ökade antalet avtal med en giltighetstid av ett år och därunder är väsentligen att tillskriva det osäkerhetstillstånd, som under redogörelseåret varit rådande inom tobaksindustrien i anledning av det förestående statsmonopolet. Ävenledes torde inom andra näringsgrenar en del avtal erhållit kortare giltighetstid, än eljest varit brukligt, på grund av de genom kriget

Tab. F. Kollektivavtalen, fördelade efter giltighetstid.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrupper.	Under 1 år	1 år	1—2 år	2 år	2—3 år	3 år	3—4 år	4 år	4—5 år	5 år och däröver	Obestämd avtalstid	Hela antalet avtal
Malmbrytning och metallindustri	—	—	—	2	—	2	1	2	10	2	—	19
Jord- och stenindustri	1	2	—	4	—	—	3	2	3	—	—	15
Trävaruindustri	—	9	4	5	4	14	5	1	1	3	—	46
Pappers- och grafisk industri .	—	1	1	1	13	1	—	—	—	—	—	17
Livsmedelsindustri	15	2	—	1	2	7	1	2	2	1	—	33
Textil- och beklädnadsindustri	—	2	—	—	1	10	1	—	—	1	1	16
Läder-, hår- o. gummivaruind. .	—	8	1	1	—	7	1	2	—	—	1	21
Kemisk-teknisk industri . . .	—	1	—	—	1	1	1	3	1	1	—	9
Byggnadsverksamhet	1	—	5	2	2	8	—	—	—	—	4	22
Allmänna arbeten	—	—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	4
Handel och varulager.	—	1	1	—	1	1	—	—	1	1	—	6
Land- och sjötransport	1	—	—	—	—	—	4	5	2	—	—	12
Annan yrkesrörelse	1	1	—	1	—	3	—	—	—	—	—	6
Summa	**19**	**27**	**13**	**17**	**25**	**54**	**17**	**18**	**20**	**10**	**6**	**226**

vållade oberäkneliga ekonomiska konjunkturerna. I större utsträckning synes emellertid hava förekommit, att äldre kollektivavtal, som före krigsutbrottet blivit av endera parten uppsagda, sedermera genom överenskommelse prolongerats på ytterligare ett år. Antalet under redogörelseåret nyingångna avtal har av denna orsak blivit avsevärt mindre, än vad eljest sannolikt skulle varit fallet.

4. FörlikningS- och skiljenämnder samt regler för förhandling mellan parterna.

Avtalens bestämmelser angående tvisters biläggande kunna fördelas på trenne huvudgrupper, som äro att karakterisera sålunda: 1) förhandling mellan organisationerna i samtliga tvister; 2) skiljedom i rättstvister; och 3) skiljedom eller förhandling inom nämnd för åstadkommande av förlikning i samtliga tvister.

Till den förstnämnda gruppen äro, som av tab. G framgår, att hänföra 110 avtal, nära hälften av samtliga i redogörelsen ingående. Bland andra höra hit flertalet av Svenska arbetsgivareföreningens delägare eller medlemmar ingångna avtal.

Skiljedom för tvister om avtalets tillämpning och tolkning föreskrives i 28 avtal, varibland flertalet mera betydande äro att finna inom byggnads-

industrien. Dessa äro i regel upprättade på grundval av eller i överensstämmelse med Centrala arbetsgivareförbundets riksavtal.

Bland de 31 avtal, som utsträcka skiljenämndens befogenhet till samtliga mellan parterna uppstående tvister, äro de viktigaste Boktryckare- och Cigarrfabrikantföreningarnas riksavtal. I övrigt höra hit åtskilliga mindre omfattande avtal inom mekaniska, elektriska och tobaksindustrierna, upprättade i överensstämmelse med de inom ifrågavarande näringsgrenar gällande riksavtalen.

Härförutom äro att märka en del avtal, enligt vilka frågor om förändring av ackordspris under vissa förutsättningar kunna underställas skiljedom, medan tvister eljest i sista hand avgöras genom förhandlingar mellan organisationerna. Dylika bestämmelser förekomma särskilt inom stuveriyrket.

De i avtalen införda stadgandena om förhandlingar mellan parterna avse givetvis att trygga arbetsfreden under avtalstiden. Även om ett avtal innehaller betryggande stadganden rörande ordnandet av parternas egna mellanhavanden, återstår dock alltid risken, att arbetsgivare eller arbetare genom

Tab. G. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrupper	FörlikningS- eller skiljenämnd						Tvister avgöras i sista hand av organisationerna		Inga bestämmelser rörande tvisters avgörande		Hela antalet	
	för samtliga tvister		endast för tvister om avtalets tolkning		Summa							
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning o. metallind.	12	609	1	33	13	642	3	109	3	34	**19**	**785**
Jord- och stenindustri . .	—	—	1	10	1	10	10	10 767	4	180	**15**	**10 957**
Trävaruindustri	1	6	3	90	[1] 4	96	27	5 867	15	1 711	**46**	**7 674**
Pappers- och grafisk industri	1	6 800	—	—	1	6 800	15	2 884	1	85	**17**	**9 769**
Livsmedelsindustri	13	2 656	2	43	15	2 699	11	694	7	140	**33**	**3 533**
Textil- och beklädnadsind.	—	—	—	—	—	—	9	18 309	7	170	**16**	**18 479**
Läder-,hår-o. gummivaruind.	—	—	—	—	—	—	13	1 402	8	250	**21**	**1 652**
Kemisk-teknisk industri .	—	—	1	70	1	70	8	794	—	—	**9**	**864**
Byggnadsverksamhet . . .	1	25	13	1 940	14	1 965	1	300	7	359	**22**	**2 624**
Allmänna arbeten	—	—	3	70	3	70	—	—	1	40	**4**	**110**
Handel och varulager . .	—	—	3	25	3	25	2	428	1	40	**6**	**493**
Land- och sjötransport . .	—	—	—	—	[2] —	—	10	2 722	2	198	**12**	**2 920**
Annan yrkesrörelse. . . .	3	45	1	11	4	56	1	47	1	17	**6**	**120**
Summa	**31**	**10 141**	**28**	**2 292**	**59**	**12 433**	**110**	**44 823**	**57**	**3 224**	**226**	**59 980**

[1] Dessutom 1 avtal (34 arbetare), som föreskriver skiljedom för avgörande av tvist, huruvida höjning av ackordspris på grund av underhaltig beskaffenhet hos arbetsmaterialet bör äga rum.

[2] 5 avtal (1 659 arbetare) föreskriva skiljedom för avgörande av tvist, huruvida förändring av ackordspris på grund av nya arbetsmetoder bör äga rum.

sina organisationer indragas i på andra håll utbrutna konflikter. Inom åtskilliga industrier har man med hänsyn härtill i stor utsträckning fastslagit i avtalen, att av vederbörande organisationer i föreskriven ordning beslutad eller godkänd arbetsinställelse ej må anses som avtalsbrott, under förutsättning likväl, att arbetsinställelsen ej åsyftar att framkalla ändring i eller tillägg till gällande avtal eller förbindes med yrkande i sådan riktning. Förekomsten av dylik s. k. *sympatistrejkklausul* i under år 1914 ingångna kollektivavtal framgår av nedanstående tablå:

	Näringsgrenar	Antal avtal	Arbetare antal	Arbetare %
I.	Malmbrytning och metallindustri: mekaniska verkstäder m. m.	2	146	31·4
II.	Jord- och stenindustri: stenhuggerier	1	37	6·8
	cementfabriker, tegelbruk och kalkbrott	3	4 361	99·3
III.	Trävaruindustri: sågverk	16	4 119	82·0
	brädgårdar	2	481	83·5
	tunnbinderier	2	100	60·2
IV.	Pappers- och grafisk industri: trämassefabriker och pappersbruk	15	2 884	97·1
V.	Livsmedelsindustri: bryggerier	1	4	18·2
	tobaksfabriker	12	2 638	91·7
VI.	Textil- och beklädnadsindustri: spinnerier, väverier m. m.	1	18 000	100·0
VII.	Läder-, hår- och gummivaruindustri: gummivarufabriker	1	371	39·1
XI.	Handel och varulager: handelsarbetare och varuutkörare	2	428	86·8
XII.	Land- och sjötransport: lastning och lossning	9	2 666	93·1
	järnvägar	1	56	100·0
	Summa	68	36 291	60·5

Framhållas må i detta sammanhang, att den av arbetsgivar- och arbetarorganisationerna sålunda antagna rättsuppfattningen i fråga om befogenheten att, där annat ej uttryckligen överenskommits, företaga arbetsinställelse under ett kollektivavtals giltighetstid numera blivit legaliserad genom ett av Högsta domstolen i ett dylikt mål avkunnat, prejudicerande utslag.[1]

5. Arbetslön.

Av de under redogörelseåret träffade avtalen innehålla 43 avtal med 6 884 arbetare bestämmelser endast om tidlönsarbete och 7 avtal med 111 arbetare stadganden uteslutande om ackordsarbete, medan 176 avtal med 52 985 arbetare föreskriva eller medgiva användande av båda löneformerna. Av de inalles 183 avtal, som sålunda förutsätta förekomsten av ackordsarbete, tillerkänna såsom tab. H utvisar, 26 avtal arbetaren *garanterad tidlön* vid allt ackordsarbete, medan likaledes 26 avtal lämna dylik garanti endast för vissa fall; inskränkningen avser i regel det fall, att priset för arbetet är reglerat genom av parterna upprättad fast prislista, medan garantien gäller med vidkommande arbetare överenskomna tillfälliga ackord. I 131 avtal saknas varje bestämmelse om garanterad tidlön vid ackordsarbete.

[1] Jfr »Soc. Medd.» 1915, sid. 651.

Tab. H. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Näringsgrenar	Tidlön garanterad vid allt ackords-arbete		Tidlön garanterad endast i vissa fall		Tidlön icke garanterad		Endast tid-lönebestäm-melser eller inga lönebe-stämmelser		Hela antalet	
	Av-tal	Arbe-tare	Av-tal	Arbe-tare	Av-tal	Arbe-tare	Av-tal	Arbe-tare	av-tal	arbe-tare
I. Järn-, stål- och kopparverk	—	—	—	—	1	17	—	—	**1**	**17**
Järn- och stålvarufabriker .	—	—	1	80	—	—	—	—	**1**	**80**
Bleck- och plåtslagerier . .	1	11	1	10	—	—	1	13	**3**	**34**
Mekaniska verkstäder m. m.	3	168	—	—	—	—	1	297	**4**	**465**
Elektriska verkstäder . . .	10	189	—	—	—	—	—	—	**10**	**189**
II. Kolgruvor o. lervarufabriker	—	—	—	—	—	—	2	3 945	**2**	**3 945**
Stenbrott och stenhuggerier	—	—	1	37	4	308	1	200	**6**	**545**
Cementfabriker o. tegelbruk	—	—	2	4 345	2	46	—	—	**4**	**4 391**
Kakelfabriker	—	—	—	—	1	10	—	—	**1**	**10**
Glasbruk	—	—	—	—	2	2 066	—	—	**2**	**2 066**
III. Flottning	—	—	—	—	2	960	—	—	**2**	**960**
Sågverk och hyvlerier . . .	—	—	—	—	21	5 023	—	—	**21**	**5 023**
Brädgårdar	—	—	—	—	3	486	1	90	**4**	**576**
Snickeri- och möbelfabriker	2	161	7	676	—	—	1	24	**10**	**861**
Trätoffelfabriker	—	—	—	—	2	20	—	—	**2**	**20**
Tunnbinderier	—	—	4	156	1	10	—	—	**5**	**166**
Korgmakerier	—	—	1	35	1	33	—	—	**2**	**68**
IV. Trämassefabriker o. pappers-bruk	—	—	—	—	16	2 969	—	—	**16**	**2 969**
Boktryckerier	—	—	—	—	1	6 800	—	—	**1**	**6 800**
V. Kvarnar	—	—	—	—	1	14	1	50	**2**	**64**
Bagerier och konditorier . .	—	—	—	—	—	—	10	186	**10**	**186**
Sockerraffinaderier	—	—	—	—	—	—	1	318	**1**	**318**
Bryggerier	—	—	—	—	2	22	—	—	**2**	**22**
Tobaksfabriker	—	—	—	—	15	2 876	—	—	**15**	**2 876**
Slakterier och charkuterier	—	—	—	—	—	—	2	30	**2**	**30**
Makaronfabriker	—	—	—	—	1	37	—	—	**1**	**37**
VI. Spinnerier, väverier m. m. .	—	—	—	—	[1] 1	18 000	—	—	**1**	**18 000**
Repslagerier	—	—	—	—	—	—	1	16	**1**	**16**
Hattfabriker	—	—	—	—	3	116	—	—	**3**	**116**
Skrädderier	—	—	—	—	11	347	—	—	**11**	**347**

[1] Avtalet innehåller bestämmelser om viss ersättning åt arbetare, som på grund av underhaltigt arbetsmaterial ej kan uppnå sedvanlig förtjänst.

Tab. H. (Forts.) **Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Näringsgrenar	Tidlön garanterad vid allt ackordsarbete		Tidlön garanterad endast i vissa fall		Tidlön icke garanterad		Endast tidlönebestämmelser eller inga lönebestämmelser		Hela antalet	
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
VII. Garverier och läderfabriker	—	—	—	—	1	28	1	4	2	32
Handskfabriker	—	—	—	—	7	262	—	—	7	262
Skofabriker	—	—	—	—	1	31	—	—	1	31
Skomakeriverkstäder	—	—	—	—	8	369	—	—	8	369
Gummivarufabriker	—	—	1	371	1	578	—	—	2	949
Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder	—	—	—	—	—	—	1	9	1	9
VIII. Oljeslagerier och tvålfabriker	—	—	—	—	1	45	—	—	1	45
Gödningsämnesfabriker	—	—	—	—	1	180	2	37	3	217
Sprängämnesfabriker	—	—	—	—	1	78	1	136	2	214
Tändsticksfabriker	—	—	1	300	1	70	—	—	2	370
Karbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	—	—	1	18	1	18
IX. Murare	3	97	3	107	1	15	—	—	7	219
Byggnadsträarbetare	1	40	4	1 263	—	—	1	90	6	1 393
Byggnadsgrovarbetare	1	25	—	—	—	—	2	460	3	485
Målare	—	—	—	—	—	—	1	25	1	25
Kakelugnsmakare	—	—	—	—	1	8	—	—	1	8
Rörarbetare	1	24	—	—	—	—	—	—	1	24
Väg- och vattenbyggnadsarbetare	2	170	—	—	1	300	—	—	3	470
X. Kommunala gatu- och byggnadsarbeten	2	57	—	—	—	—	—	—	2	57
Belysningsverk	—	—	—	—	1	25	—	—	1	25
Renhållningsverk	—	—	—	—	—	—	1	28	1	28
XI. Handelsarbetare och varuutkörare	—	—	—	—	4	470	2	23	6	493
XII. Lastning och lossning	—	—	—	—	9	2 099	2	765	11	2 864
Järnvägar	—	—	—	—	1	56	—	—	1	56
XIII. Barberare	—	—	—	—	—	—	4	56	4	56
Vaktmanskap	—	—	—	—	—	—	1	47	1	47
Teaterarbetare	—	—	—	—	—	—	1	17	1	17
Summa	**26**	**942**	**26**	**7 380**	**131**	**44 774**	**48**	**6 884**	**226**	**59 980**

De i avtalen fastställda *tidlönerna* framgå av den till denna redogörelse fogade tabellbilagan med därtill hörande kommentar. Utöver de där angivna, för arbete under den i tabellen likaledes utsatta ordinarie arbetstiden avsedda lönesatserna, är arbetaren vid *övertidsarbete* enligt flertalet avtal berättigad till ett särskilt tillägg, utgående antingen i procent av den ordinarie tidlönen eller med visst belopp per timme; en viss skala gäller oftast för beloppets storlek med olika satser för s. k. vanligt övertidsarbete (2 à 3 timmar efter ordinarie arbetstid), annat övertidsarbete eller nattarbete samt sön- och helgdagsarbete. I nedanstående fördelning av avtalen med hänsyn till deras bestämmelser om övertidsarbete har för jämförelses underlättande övertidstillägget, där detta utgår med visst belopp, omräknats i procent av tidlönen.

	Stipulerat eller beräknat tillägg i % av tidlönen				
	25 %[1]	50 %[1]	75 %[1]	100 %[1]	Summa
Vanligt övertidsarbete	122	69	8	2	**201**
Nattarbete	—	135	24	31	**190**
Sön- och helgdagsarbete	—	60	30	102	**192**

Av de relativt fåtaliga avtal, som för vanligt övertidsarbete föreskriva tillägg, överstigande 50 % av normal timlön, avser flertalet transportarbetare.

6. Arbetstid.[2]

Tab. J meddelar en översikt över den i redogörelseårets avtal stipulerade ordinarie veckoarbetstiden. Av tabellen framgår, att 1 536 arbetsgivare och 59 844 arbetare eller 99·8 % av samtliga arbetare, för vilka avtal träffats under år 1914, beröras av avtal med bestämmelser om arbetstid. Detta arbetarantals fördelning efter bestämmelserna om den ordinarie arbetstidens längd framgår av efterföljande sammandrag:

Arbetstid per vecka[3]	Arbetare		Arbetstid per vecka[3]	Arbetare	
	antal	%		antal	%
48 timmar och därunder	3 998	6·7	58 timmar	3 346	5·6
49—53 timmar	5 383	9·0	59 »	13 225	22·1
54 »	696	1·2	60 »	21 098	35·2
55—56 »	1 636	2·7	över 60 timmar	296	0·5
57 »	10 166	17·0	*Summa*	**59 844**	**100·0**

Avtal utan bestämmelser om arbetstidens längd förekomma huvudsakligen dels inom vissa hantverksyrken, såsom skrädderier och skomakerier, där arbetet uteslutande utföres på ackord och tekniska hänsyn icke kräva gemensam arbetstid för alla arbetare, dels ock i avtal för varuutkörare, vilkas arbete fordrar fullgörande av en viss, till tiden ej bestämbar dagsprestation.

[1] De avtal, där det stipulerade eller beräknade tillägget utgjort annan procentsats än de vanligast förekommande, 25, 50, 75 eller 100 %, hava hänförts till den närmast liggande av de nämnda fyra huvudgrupperna.

[2] Beträffande sättet för de i avtalen förekommande arbetstidsuppgifternas bearbetning, se närmare »Kollektivavtal 1913», sid. 30 och 46, samt motsvarande ställen i föregående årgångar av samma publikation.

[3] I de undantagsfall, då arbetstiden ej utgått efter jämnt timtal per vecka, har tiden reducerats till jämnt tal.

Tab. J. Ordinarie nettoarbetstid per vecka

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Näringsgrenar	Hela antalet av kollektivavtal berörda		Därav berörda av avtal med bestämmelse om arbetstid		48 t. och därunder		Över 48 t. o. m. 51 t.		Över 51 t. o. m. 52 t.	
	arb.-g.	arb.	Arb.-g.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
I. 1. Järn-, stål- och kopparverk	1	17	1	17	—	—	—	—	—	—
2. Järn- och stålvarufabriker	1	80	1	80	—	—	—	—	—	—
3. Bleck- och plåtslagerier	12	34	12	34	—	—	—	—	—	—
4. Mekaniska verkstäder och gjuterier	135	465	135	465	—	—	—	—	—	—
5. Elektriska verkstäder	20	189	20	189	—	—	—	—	—	—
II. 1. Kolgruvor och lervarufabriker	4	3 945	4	3 945	4	2 145	—	—	—	—
2. Stenbrott och stenhuggerier	3(8)	545	3(8)	545	—	—	(4)	[2] —	—	—
3. Cementfabriker, tegelbruk m. m.	66	4 391	66	4 391	—	—	—	—	—	—
4. Kakelfabriker	1	10	1	10	—	—	—	—	—	—
5. Glasbruk	16	2 066	16	2 066	—	—	—	—	—	—
III. 1. Flottning	2	960	2	960	—	—	—	—	—	—
2. Sågverk och hyvlerier	20	5 023	20	5 023	—	—	—	—	—	—
3. Brädgårdar	8	576	8	576	—	—	—	—	—	—
4. Snickeri- och möbelfabriker	29	861	29	861	—	—	—	—	—	—
5. Trätoffelfabriker	5	20	1	6	—	—	—	—	—	—
6. Tunnbinderier	23	166	23	166	—	—	—	—	—	—
7. Korgmakerier	6	68	6	68	—	—	—	—	—	—
IV. 1. Trämassefabriker och pappersbruk	15	2 969	15	2 969	—	—	—	—	—	—
2. Boktryckerier	375	6 800	375	6 800	75	1 800	300	5 000	—	—
V. 1. Kvarnar	2	64	2	64	—	—	—	—	—	—
2. Bagerier och konditorier	57	186	57	186	11	53	—	—	—	—
3. Sockerraffinaderier	1	318	1	318	—	—	—	—	—	—
4. Bryggerier	2	22	1	18	—	—	—	—	—	—
5. Tobaksfabriker	46	2 876	46	2 876	—	—	—	—	6	238
6. Slakterier och charkuterier	8	30	8	30	—	—	—	—	—	—
7. Makaronfabriker	1	37	1	37	—	—	—	—	—	—
VI. 1. Spinnerier, väverier m. m.	119	18 000	119	18 000	—	—	—	—	—	—
2. Repslagerier	1	16	1	16	—	—	—	—	—	—
3. Hattfabriker	7	116	7	116	—	—	—	—	—	—
4. Skrädderier	79	347	71	322	—	—	—	—	—	—

[1] Dessutom förekommer arbete på 12 timmars skift. (72 t. per vecka.) — [2] Jfr kol. 21. — [3] För sand- och

enligt under år 1914 träffade kollektivavtal.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
Över 52 t. o. m. 53 t.		Över 53 t. o. m. 54 t.		Över 54 t. o. m. 55 t.		Över 55 t. o. m. 56 t.		Över 56 t. o. m. 57 t.		Över 57 t. o. m. 58 t.		Över 58 t. o. m. 59 t.		Över 59 t. o. m. 60 t.		Över 60 t. o. m. 63 t.		Över 63 t. o. m. 66 t.		Över 66 t.		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
—	—	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	1	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	4	10	8	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	—	—	1	297	1	12	133	156	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	—	—	6	33	14	156	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[1](4)	1 800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	[3](5)	37	1	200	—	—	2	308	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	65	[1] 4 345	—	—	—	—	(1)	16	—	—	3.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	(16)	435	—	—	16	1 631	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	960	—	—	—	—	—	—	—	—	1.
1	112	—	—	—	—	—	—	3	200	2	306	14	4 401	(1)	4	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	95	2	481	—	—	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	22	351	1	278	1	16	4	208	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	—	—	—	—	—	—	5.
—	—	—	—	—	—	—	—	12	122	10	34	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	6.
5	33	—	—	—	—	—	—	1	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[4] 489	10	[4] 2 126	3	[4] 195	1	[1] 159	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	[1] 64	—	—	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	—	—	6	25	—	—	36	88	—	—	4	20	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	318	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18	—	—	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	—	—	—	—	40	2 638	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	12	6	18	—	—	—	—	—	—	6.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	18 000	—	—	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	3	40	1	72	—	—	—	—	3	4	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	322	—	—	—	—	—	—	4.

kalkstensarbetare är arbetstiden 50½ t. — [4] Dessutom förekommer skiftarbete (56—72 t. per vecka).

Tab. J. (Forts.) **Ordinarie nettoarbetstid per vecka**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Näringsgrenar	Hela antalet av kollektivavtal berörda		Därav berörda av avtal med bestämmelse om arbetstid		48 t. och därunder		Över 48 t. o. m. 51 t.		Över 51 t. o. m. 52 t.	
	arb.-g.	arb.	Arb.-g.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
VII. 1. Garverier och läderfabriker	2	32	2	32	—	—	—	—	—	—
2. Handskfabriker	16	262	16	262	—	—	—	—	—	—
3. Skofabriker	1	31	1	31	—	—	—	—	—	—
4. Skomakeriverkstäder	125	369	113	330	—	—	—	—	—	—
5. Gummivarufabriker	2	949	2	949	—	—	—	—	—	—
6. Sadelmakeri- o. tapetserarverkstäder	7	9	7	9	—	—	—	—	—	—
VIII. 1. Oljeslagerier och tvålfabriker	1	45	1	45	—	—	—	—	—	—
2. Gödningsämnesfabriker	2	217	2	217	—	—	—	—	—	—
3. Sprängämnesfabriker	2	214	2	214	—	—	—	—	—	—
4. Tändsticksfabriker	2	370	2	370	—	—	—	—	—	—
5. Karbid- och kloratfabriker	1	18	1	18	—	—	—	—	—	—
IX. 1. Murare	36	219	36	219	—	—	—	—	—	—
2. Byggnadsträarbetare	206	1 393	196	1 341	—	—	—	—	—	—
3. Byggnadsgrovarbetare	10	485	10	485	—	—	—	—	—	—
4. Målare	5	25	5	25	—	—	—	—	—	—
5. Kakelugnsmakare	2	8	2	8	—	—	—	—	—	—
6. Rörarbetare	1	24	1	24	—	—	—	—	—	—
7. Väg- och vattenbyggnadsarbetare	3	470	3	470	—	—	—	—	—	—
X. 1. Kommunala gatu- och byggnadsarbeten	2	57	2	57	—	—	—	—	—	—
2. Belysningsverk	1	25	1	25	—	—	—	—	—	—
3. Renhållningsverk	1	28	1	28	—	—	—	—	—	—
XI. Handelsarbetare och varuutkörare	19	493	18	491	—	—	—	—	—	—
XII. 1. Lastning och lossning	21	2 864	21	2 864	—	—	—	—	—	—
2. Järnvägar	1	56	1	56	—	—	—	—	—	—
XIII. 1. Barberare	36	56	36	56	—	—	—	—	—	—
2. Vaktmanskap	1	47	1	47	—	—	—	—	—	—
3. Teaterarbetare	1	17	1	17	—	—	—	—	—	—
Summa	**1 572**	**59 980**	**1 536**	**59 844**	**90**	**3 998**	**300**	**5 000**	**6**	**238**

[1] Dessutom förekommer skiftarbete (56—70 t. per vecka). — [2] Dessutom förekommer skiftarbete (56 t. därtill 1 t. arbete per dag i stallet. — [5] Dessutom förekommer arbete på 12 timmars skift.

enligt under år 1914 träffade kollektivavtal.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
Över 52 t. o. m. 53 t.		Över 53 t. o. m. 54 t.		Över 54 t. o. m. 55 t.		Över 55 t. o. m. 56 t.		Över 56 t. o. m. 57 t.		Över 57 t. o. m. 58 t.		Över 58 t. o. m. 59 t.		Över 59 t. o. m. 60 t.		Över 60 t. o. m. 63 t.		Över 63 t. o. m. 66 t.		Över 66 t.		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	28	1	4	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	—	—	16	262	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	45	100	—	—	23	80	45	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	371	—	—	—	—	1	578	—	—	—	—	—	—	5.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	45	—	—	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	[1] 217	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	1	136	—	—	—	—	1	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	70	1	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	[2] 18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.
—	—	—	—	—	—	3	26	33	193	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	196	1 341	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	10	485	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	—	—	—	—	5	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	—	—	—	—	2	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	24	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.
—	—	—	—	—	—	—	—	3	[3] 470	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	40	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	[2] 25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	1	15	—	—	—	—	5	[4] 375	—	—	—	—	[4] 7	40	2	8	3	53	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	8	1 077	—	—	9	890	4	897	—	—	—	—	—	—	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	[5] 56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	56	—	—	—	—	1.
—	—	1	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.
6	**145**	**72**	**696**	**3**	**1 090**	**69**	**546**	**546**	**10 166**	**66**	**3 346**	**105**	**18 225**	**230**	**21 098**	**40**	**227**	**3**	**69**	—	—	

per vecka). — [3] Dessutom förekommer skiftarbete (48 timmar per vecka). — [4] För utkörare kommer

7. Ersättning vid olycksfall och sjukhjälp.

Av samtliga under år 1914 träffade 226 avtal, berörande 59 980 arbetare, innehålla 172 med 54 787 berörda arbetare bestämmelser om olycksfallsersättning och sjukhjälp i en eller annan form. **Tab. K** meddelar en översikt över hithörande bestämmelsers fördelning på olika näringsgrupper. Av tabellen framgår även, inom vilka näringsgrupper — vad gäller här behandlade avtal — dylika bestämmelser saknas. I främsta rummet märkas härvid avtal inom sådana yrkesgrenar, där laglig ersättning icke existerar, såsom skrädderier och andra hantverkerier (grupperna textil- och beklädnads- samt läder-, hår- och gummivaruindustri). Bland avtal, som sakna stadganden om olycksfallsersättning, men träffats inom näringsgrenar, varå 1901 års lag om ersättning äger tillämpning, märkas avtalen för tobaksarbetare (gruppen livsmedelsindustri).

Olycksfallsförsäkring enligt 1901 års lag stadgades i 93 avtal. Av dessa innehåller flertalet föreskrifter om tillägg till den lagliga försäkringen, avseende i regel försäkringens utsträckning även till den i lagen föreskrivna s. k. karenstiden, i en del fall dessutom ersättning vid utom arbetet inträffande olycksfall. Bland de till sistnämnda kategori hörande avtalen är det mest betydande boktryckeriernas riksavtal. Tilläggspremierna för ifrågavarande försäkring skola emellertid enligt detta avtal erläggas av arbetarna själva.

I en del fall, som förts under rubriken: »Olycksfallsförsäkring enligt lagen den 5 juli 1901», har försäkringssumman fastställts till belopp, som icke fullständigt motsvarar den lagstadgade ersättningen. Sålunda föreskrives i några avtal, att försäkringen skall avse en ersättning med visst belopp (vanligen 1 000—2 000 kr.) vid invaliditet eller dödsfall. I ganska stor utsträckning har även ersättningen vid övergående skada fastställts till större belopp, än arbetsgivaren enligt lag skulle vara skyldig att betala.

Skyldighet för arbetare att, där försäkringen avser större ersättning än den lagstadgade, till någon del bidraga till de förhöjda premierna, föreskrives i 10 avtal. Förutom det ovan nämnda riksavtalet inom grafiska industrien höra till denna grupp avtal inom plåtslageri- och stenhuggeriyrkena samt sågverksindustrien.

Riksförsäkringsanstalten skall vid försäkring anlitas enligt 5 avtal, varav 2 avseende kommunalarbetare. Dessutom är i 23 avtal föreskrivet, att livränta vid invaliditet skall inlösas i nämnda anstalt.

I kol. 10—17 av tab. K hava behandlats de fall, då vid olycksfall eller sjukdom *ersättning* utöver den lagbestämda utgår, men försäkring icke är stadgad. Enligt vad i kol. 10 är angivet, hade i 89 avtal föreskrivits ersättning under karenstiden genom direkt utbetalning från arbetsgivaren, vartill komma de avtal, som enligt kol. 4 och 6 föreskriva försäkring under motsvarande tid, så att tillhopa 169 avtal, berörande 54 749 arbetare, tillförsäkrat arbetarna dylikt tillägg till den lagstadgade ersättningen.

Bestämmelser om *sjukdagsersättning* direkt från arbetsgivaren finnas i 18

Tab. K. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående olycksfallsförsäkring samt ersättning m. m. vid olycksfall eller sjukdom.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Näringsgrupper	Olycksfallsförsäkring enl. lagen d. 5 juli 1901								Ersättning vid olycksfall eller sjukdom											
	utan tillägg av annan försäkring		m. tillägg av försäkr.				Summa		Ersättning under karenstiden vid olycksfall		Sjukdagsersättning				Kostnadsfri läkare, medicin, sjukhusvård, m. m.		Inga bestämmelser		Hela antalet	
			under karenstiden		under karenstiden samt utom arbetet						Direkt från arbetsgivaren		Genom bidrag till sjukkassa							
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	2	97	3	168	2	24	7	289	12	286	—	—	—	—	2	97	2	307	**19**	**785**
Jord- och stenindustri	—	—	7	4 766	3	150	10	4 916	4	6 011	—	—	2	3 945	7	6 622	1	30	**15**	**10 957**
Trävaruindustri	4	422	12	1 634	3	55	19	2 111	28	5 114	2	85	3	204	26	5 483	3	871	**46**	**7 674**
Pappers- och grafisk industri	—	—	—	—	1	6 800	1	6 800	16	2 969	1	159	1	193	16	2 969	—	—	**17**	**9 769**
Livsmedelsindustri	1	18	2	18	8	163	11	199	8	476	4	383	2	41	1	50	15	2 876	**33**	**3 533**
Textil- och beklädnadsindustri	—	—	—	—	1	72	1	72	1	18 000	—	—	—	—	1	18 000	14	407	**16**	**18 479**
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	1	578	2	375	1	28	4	981	2	609	—	—	1	578	2	949	16	640	**21**	**1 652**
Kemisk-teknisk industri	—	—	2	206	1	20	3	226	6	638	3	199	1	300	8	564	—	—	**9**	**864**
Byggnadsverksamhet	2	40	15	1 887	—	—	17	1 927	6	710	1	300	—	—	3	624	1	27	**22**	**2 624**
Allmänna arbeten	2	42	—	—	1	40	3	82	3	70	1	28	—	—	3	70	—	—	**4**	**110**
Handel och varulager	1	375	3	95	2	23	6	493	1	375	3	423	—	—	1	40	—	—	**6**	**493**
Land- och sjötransport	—	—	10	2 722	—	—	10	2 722	2	198	—	—	—	—	1	56	—	—	**12**	**2 920**
Annan yrkesrörelse	—	—	1	47	—	—	1	47	—	—	3	38	—	—	1	47	2	35	**6**	**120**
Summa	**13**	**1 572**	**57**	**11 918**	**23**	**7 375**	**93**	**20 865**	**89**	**35 456**	**18**	**1 615**	**10**	**5 261**	**72**	**35 571**	**54**	**5 193**	**226**	**59 980**

avtal. Bidrag från arbetsgivaren till arbetarnas *sjukkassa* föreskrivas eller omförmälas i 10 avtal, varav de viktigaste avse kol- och lervaruindustrien.

Bestämmelser om kostnadsfri *läkarbehandling, sjukhusvård, medicin* m. m. förefinnas i 72 avtal.

8. Kollektivavtalens övriga innehåll.

Tab. L innehåller en översikt över de år 1914 träffade avtalens bestämmelser rörande *arbetets ledning, föreningsrätt* m. m.

Bestämmelser om rätt för arbetsgivaren att leda och fördela arbetet samt fritt antaga och avskeda arbetare förefunnos, enligt vad av tabellen (kol. 2—7) framgår i 139 avtal med 56 813 berörda arbetare. Av dessa innehålla 4 avtal stadgande av den art, som i 23 § av Svenska arbetsgivareföreningens stadgar omförmäles, utan något modifierande tillägg.[1] I samtliga övriga hithörande avtal är § 23 kompletterad med bestämmelser till skydd för föreningsrätten, och hava dessa bestämmelser i de flesta fall formulerats i överensstämmelse med den s. k. kompromissen av december 1906.[2]

Av de avtal, som innehålla bestämmelser om arbetets ledning utan uttryckligt tillägg till skydd för föreningsrätten, är det mest betydande riksavtalet för typografiska yrkena. Framhållas bör emellertid, att föreningsrätten för de av detta avtal berörda arbetarna måste anses garanterad genom gällande förhandlingsordning, enligt vilken parterna äga för samtliga rörande arbetsförhållandena uppstående tvister anlita skiljedom.

Bestämmelser till skydd för föreningsrätten förekomma, enligt vad tab. L (kol. 4—9) utvisar, inalles i 154 avtal med 49 820 arbetare, därav i 19 avtal utan samband med bestämmelser om arbetets ledning. I 41 av ifrågavarande avtal förefanns emellertid en klausul angående inskränkning i föreningsrätten för innehavare av vissa anställningar, som innebära särskilt uppdrag att bevaka arbetsgivarens intressen (förmän, vakter m. fl.).

I 27 avtal är stadgat, att vid avskedande och stundom även vid antagande hänsyn skall tagas till arbetarens *personliga förhållanden*, såsom boningsort, anställningstid, försörjningsplikt och ålder. Till denna kategori höra bl. a. samtliga under året ingångna avtal för kommunalarbetare. I övrigt förekomma dylika stadganden vanligast inom byggnadsindustrien.

Bestämmelser om *organisationstvång* eller företrädesrätt till arbete för fackföreningsmedlemmar förekomma i 23 avtal, varibland 10 inom livsmedelsindustrien (bagerier och slakterier).

Bestämmelser rörande *utbildningstid och lärlingsväsen* förefinnas, såsom

[1] Stadgar för Svenska arbetsgivareföreningen, § 23, mom. 2:
»I kollektivt avtal, som upprättas mellan delägare eller medlem i föreningen och fackförening eller fackförbund, skall intagas bestämmelse, att arbetsgivaren har rätt att fritt antaga och avskeda arbetare, att leda och fördela arbetet och att begagna arbetare från vilken förening som helst eller arbetare, stående utanför förening.»

[2] Enligt kompromissen av december 1906 skall § 23 kompletteras med följande tillägg:
»Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränkt. Anse arbetarna, att avskedande ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande av rättelse.»

Tab. L. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående arbetets ledning, föreningsrätt m. m.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Näringsgrupper	Kollektivavtal med bestämmelser														Inga bestämmelser ang. arbetsledning, föreningsrätt eller dylikt		Hela antalet	
	i överensstämmelse med Sv. arbetsg.-fören. § 23				i överensstämmelse med kompromissen av december 1906		endast till skydd för föreningsrätten		ang. inskränkning i föreningsrätten för förmän m. fl.		ang. företrädesrätt till arbete							
	utan tillägg		med tillägg till skydd för föreningsrätten								efter anställningstid, boningsort, ålder m. m.		för fackföreningsmedlemmar					
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	—	—	—	—	2	97	12	345	—	—	5	77	2	21	3	322	**19**	**785**
Jord- och stenindustri	—	—	—	—	10	10 577	—	—	9	10 419	1	30	—	—	4	350	**15**	**10 957**
Trävaruindustri	1	800	1	57	31	6 543	1	24	1	10	4	411	2	20	7	167	**46**	**7 674**
Pappers- och grafisk industri	1	6 800	1	85	15	2 884	—	—	15	2 884	—	—	—	—	—	—	**17**	**9 769**
Livsmedelsindustri	—	—	—	—	19	3 099	4	256	2	368	—	—	10	178	—	—	**33**	**3 533**
Textil- och beklädnadsindustri	—	—	1	12	6	18 268	2	26	1	18 000	1	16	—	—	6	157	**16**	**18 479**
Läder-, hår- och gummivaruindustri	—	—	—	—	11	1 243	—	—	1	28	1	31	2	49	[1] 8	360	**21**	**1 652**
Kemisk-teknisk industri	—	—	—	—	9	864	—	—	2	123	1	136	—	—	—	—	**9**	**864**
Byggnadsverksamhet	2	44	3	110	9	2 023	—	—	8	1 752	9	281	2	77	3	236	**22**	**2 624**
Allmänna arbeten	—	—	3	70	—	—	—	—	—	—	4	110	—	—	—	—	**4**	**110**
Handel och varulager	—	—	—	—	3	468	—	—	—	—	—	—	2	23	1	2	**6**	**493**
Land- och sjötransport	—	—	—	—	10	2 722	—	—	1	56	—	—	—	—	2	198	**12**	**2 920**
Annan yrkesrörelse	—	—	—	—	1	47	—	—	1	47	1	12	3	45	2	28	**6**	**120**
Summa	**4**	**7 644**	**9**	**334**	**126**	**48 835**	**19**	**651**	**41**	**33 687**	**27**	**1 004**	**23**	**413**	**36**	**1 820**	**226**	**59 980**

[1] I 2 avtal är arbetsgivarens rätt att fördela arbetet och avskeda arbetare inskränkt genom föreskrift, att arbetsbrist ej må föranleda avskedande, utan bör tillgängligt arbete jämnt fördelas mellan samtliga arbetare.

Tab. M. Bestämmelser om lärlingsväsendet inom vissa näringsgrenar enligt år 1914 träffade kollektivavtal.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Näringsgrenar	Hela antalet		Därav med bestämmelser om lärlingsväsendet		Bestämmelser rörande									
					lärlingslön och lärotid		begränsning av lärlingarnas antal		lärlings ålder vid inskrivningen		lärlings sysselsättning		lärlings deltagande i yrkesskola	
	avtal	arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare
I. Bleckslagerier . .	3	34	2	23	2	23	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Kakelfabriker . . .	1	10	1	10	1	10	—	—	1	10	1	10	1	10
III. Snickerifabriker . .	10	861	1	51	1	51	—	—	—	—	—	—	—	—
Trätoffelfabriker .	2	20	2	20	—	—	—	—	—	—	1	14	—	—
Tunnbinderier . .	5	166	2	32	2	32	—	—	—	—	2	32	—	—
IV. Boktryckerier . . .	1	6 800	1	6 800	1	6 800	1	6 800	1	6 800	—	—	—	—
V. Bagerier	10	186	2	32	2	32	1	12	—	—	—	—	—	—
Slakterier	2	30	2	30	2	30	—	—	—	—	1	18	—	—
VI. Skrädderier	11	347	4	248	2	161	1	17	—	—	—	—	—	—
VII. Handskfabriker . .	7	262	7	262	7	262	—	—	—	—	—	—	—	—
Skomakeriverkstäder	8	369	2	100	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—
Gummivarufabriker	2	949	2	949	2	949	—	—	—	—	—	—	—	—
Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder	1	18	1	18	1	18	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. Murare	7	219	2	74	1	29	1	29	2	74	—	—	—	—
Byggnadsträarbetare	6	1 393	1	40	—	—	1	40	1	40	—	—	—	—
Målare	1	25	1	25	1	25	1	25	1	25	1	25	—	—
Kakelugnsmakare .	1	8	1	8	1	8	—	—	1	8	1	8	1	8
XI. Handelsarbetare . .	6	493	1	15	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—
XIII. Barberare	4	56	1	15	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—
Summa	**88**	**12 246**	**36**	**8 752**	**28**	**8 530**	**8**	**6 953**	**7**	**6 957**	**7**	**107**	**2**	**18**

av tab. M framgår, i 36 avtal. De allmännast förekommande bestämmelserna av hithörande slag avse lärlingslöner och lärotidens längd (28 avtal). S. k. lärlingsregulativ, d. v. s. föreskrift om begränsning av de hos en arbetsgivare sysselsatta lärlingarnas antal, förefinnes i 8 avtal, medan 7 avtal innehålla bestämmelser om lärlings minimi- eller maximiålder vid inskrivningen i läran. Föreskrifter om skyldighet för arbetsgivaren att bereda lärling regelbunden sysselsättning året om och allsidig utbildning i verkligt yrkesarbete finnas i 7 avtal samt bestämmelser om lärlings skyldighet att på arbetsgivarens bekostnad besöka yrkesskola i 2 avtal. Av tabellen framgår för övrigt närmare, inom vilka yrken lärlingsbestämmelser av det ena eller andra slaget äro att anträffa.

Tabellbilaga.

Kollektivavtal träffade år 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter.

Översikt över antalet avtalsberörda arbetsgivare och arbetare samt över i avtalen fastställda tidlönesatser och arbetstimmar.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.*	*Timmar.*
I. **Malmbrytning och metallindustri.**							
Järn-, stål- och kopparverk.							
Malmöhus län: Hälsingborg . . .	1	17	—	52	—	9½	54
Järn- och stålvarufabriker.							
Södermanlands län: Nyköping .	1	80	41	42	50	9¾	55
Bleck- och plåtslagerier.							
Kalmar län: Västervik	5	13	40	47	—	10	57
Malmöhus län: Landskrona . .	3	11	45	50	—	10	57
Älvsborgs län: Alingsås	4	10	40	50	—	10	56
Mekaniska verkstäder och gjuterier.							
Riksavtal: ortsgrupp I . . .	132	150	35	39	42	10	57
Riksavtal: ortsgrupp II . . .			29	33	37		
Riksavtal: ortsgrupp III . .			28	31	35		
Uppsala län: Uppsala	1	297	25	38	47	10	55
Södermanlands län: Eskilstuna .	1	12	—	34	38	10	56
Skaraborgs län: Landsbygden .	1	6	—	28	40	—	57
Elektriska verkstäder.							
Stockholms stad, avtal A . . .	6	33	38	50	65	10	56
» B . . .	1	35	38	50	60	10	57
Malmöhus län: Ystad	3	25	30	37	45	10	57
Hallands län: Halmstad	1	11	33	40	50	10	57
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg, avtal A	1	20	33	40	50	10	57
» B	1	20	33	40	50	10	57

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.*	*Timmar.*
Älvsborgs län: Trollhättan, avtal A	2	8	33	40	50	10	57
» B	1	12	33	40	50	10	57
Gävleborgs län: Gävle, » A	3	20	33	40	50	10	57
» B	1	5	33	40	50	10	57
II. Jord- och stenindustri.							
Kolgruvor och lervarufabriker.			*Kronor per dag.*	*Kronor per dag.*	*Kronor per dag.*		
Kristianstads län, Malmöhus län, avtal A och B	4	3 945	3	3·50	4·80	[1] 8 [2] 10 [3] 12	48 57½ 72
Stenbrott och stenhuggerier.			*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*		
Kalmar län: Landsbygden, avtal A [4]	1	150	35	—	47	10	60
» B [5]			—	—	47	10	60
» C [6]			35	—	47	10	60
Blekinge län: Landsbygden . .	1	158	43	—	47½	10	60
Malmöhus län: Malmö, Lund, Landskrona och landsbygden .	(5)	37	—	42	70	[7] 12 9—10	72 50½—59
Jämtlands län: Landsbygden . .	1	200	38	45	60	10	57½
Cementfabriker, tegelbruk och kalkbrott.							
Riksavtal	64	4 300	32	—	—	[7] 12 10	72 57—59
Malmöhus län: Hälsingborg . .	1	45	34	—	—	10	59
Örebro län: Landsbygden . . .	1	30	35	—	—	9	54
Malmöhus län: Landsbygden [8] .	(1)	16	—	36	44	11	—
Kakelfabriker.							
Örebro län: Örebro	1	10	—	—	—	10	57
Glasbruk.							
Riksavtal	15	2 000	26	40	—	9½—10	55—57
Kronobergs län: Landsbygden .	1	66	—	40	—	9½—10	55—57

[1] Gruvarbete under jord. — [2] Fabriksarbete m. m. — [3] Skiftarbete. — [4] Kantstenshuggare. — [5] Gatstenshuggare. — [6] Dagsverkare — [7] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare. — [8] Avtalet omfattar endast maskinister och eldare.

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			över huvud.	för van arbetare.			
III. **Trävaruindustri.**			*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.*	*Timmar.*
Flottning.							
Gävleborgs län: Landsbygden .	1	160	—	37	48	10	59
Västernorrlands l.: Landsbygden	1	800	—	30	33	10	59
Sågverk och hyvlerier.							
Stockholms stad	1	75	85	—	55	10	57
» län: Nynäshamn . .	1	15	48	—	50	10	57
Landsbygden .	1	90	32	—	50	10	58
Uppsala län: Landsbygden . . .	1	1 077	25	—	—	10	59
Värmlands län: Karlstad, avtal A	1	110	34	—	50	10	57—60
» B	1	145	30	—	40	10	59
Kopparbergs län: Landsbygden .	1	160	25	—	40	10	59
Gävleborgs län: Söderhamn . .	1	216	25	—	40	10	57½
Landsbygden, avtal A	1	101	30	—	35	10	59
» B	1	57	35	—	—	10	59
Västernorrlands l.: Landsbygden, avtal A	1	280	27	—	40	10	59
» B	1	167	27	—	40	10	59
» C	1	529	—	—	—	10	59
» D	1	120	27	—	30	10	59
» E	1	90	25	—	35	10	59
Västerbottens län: Landsbygden, avtal A	1	112	27½	—	40	9—10	53—59
» B	1	334	27	—	40	10	59
Norrbottens län: Landsbygden, avtal A	1	629	[1] 12	—	—	10	59
» B	1	250	25	—	50	10	59
» C	1	462	25	—	40	10	59
Värmlands län: Karlstad [2] . . .	(1)	4	38	40	42	10	60
Brädgårdar.							
Stockholms stad	1	5	—	48	—	10	58
Hallands län: Halmstad	5	90	—	42	—	10	58
Västmanlands län: Västerås . .	1	50	35	40	—	10	59
Gävleborgs län: Gävle	1	431	25	35	40	10	59

[1] Arbete mot timlön förekommer endast för minderåriga arbetare. — [2] Avtalet omfattar endast maskinister och eldare.

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.*	*Timmar.*
Snickeri- och möbelfabriker.							
Södermanlands län: Nyköping .	1	278	41	46	51	9¾	55
Landsbygden	1	110	—	43	46	9½	54
Jönköpings län: Nässjö	1	45	[1] 14	—	[1] 50	10	57
Kalmar län: Västervik	1	131	30	33	36	—	57
Kristianstads län: Ängelholm .	2	8	37	45	—	10	57
Landsbygden	1	8	—	41	—	10	58
Malmöhus län: Malmö	15	190	48	52	54	9	54
Lund	6	51	45	51	—	—	54
Kopparbergs län: Landsbygden .	1	16	—	40	—	10	56
Södermanlands l.: Landsbygden[2]	(1)	24	—	50	—	10	57
Trätoffelfabriker.							
Malmöhus län: Hälsingborg . .	1	6	—	50	—	10	60
Landsbygden . .	4	14	—	40	—	—	—
Tunnbinderier.							
Stockholms stad	10	34	—	62	—	10	57½
Malmöhus län: Malmö, avtal A	4	12	—	48	—	10	57
» B	3	20	—	48	—	10	57
Malmö och landsbygden	5	90	—	38	—	10	57
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	1	10	—	53	—	10	58½
Korgmakerier.							
Stockholms stad	5	33	—	—	—	9½	53
Malmöhus län: Malmö	1	35	—	45	—	10	57
IV. Pappers- och grafisk industri.							
Trämassefabriker och pappersbruk.							
Allmänna bestämmelser	(57)	(10 648)	—	—	—	8—12 10	56—72 59 (58)

[1] Personlig lönelista. — [2] Avtalet avser endast måleriarbetare.

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			över huvud	för van arbetare.			
			Öre per timme.	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.* [1]	*Timmar.* [1]
Uppsala län: Landsbygden . .	1	489	30	—	—	8—10¼ 10	56—72 58
Södermanlands län: Landsbygden, avtal A	1	115	32	—	—	12 10½	72 59
» B	1	159	28	—	—	12 10½	72 63
Värmlands län: Landsbygden .	1	32	30	—	—	12 10	68—72 59
Örebro län: Örebro	1	246	34	—	50	12 10	70—72 59
Kopparbergs län: Landsbygden .	1	85	32	—	—	8—9¾ 10	56—68 60
Gävleborgs län: Landsbygden, avtal A	1	177	—	—	—	8—12 10	56—72 59
» B	1	200	33	—	—	8—12 10	56—72 57—59
Västernorrlands l.: Landsbygden, avtal A [2]	1	545	35	—	—	8—12 10	56—72 59—60
» B [3]			30	35	40	8—12 10	56—72 59
» C	1	150	30	—	—	8—12 10	56—72 59
» D	1	64	30	35	—	12 10	72 60
» E	1	280	30	—	—	8—12 10	56—72 59
Jämtlands län: Landsbygden . .	1	188	33	35	47	8—12 10	56—72 59
Västerbottens län: Landsbygden	1	193	30	—	—	8 10	48—64 59
Östergötlands län: Norrköping [4]	1	46	32	34	48	12 10	72 60

[1] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare. — [2] Sulfitfabrik. — [3] Sulfatfabrik. — [4] Avtalet omfattar endast metallarbetare (reparatörer).

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Kr. per vecka.	*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*	*Timmar.*	*Timmar.*
Boktryckerier.							
Riksavtal: ortsgrupp I	375	6 800	[1] 17	28	40	[2] —	51
ortsgrupp II			16	27·50	37·50		
ortsgrupp III			15	26	36	8	48
ortsgrupp IV			14	24·50	34·50		
ortsgrupp V			13	23	33		
V. Livsmedelsindustri.							
Kvarnar.							
Malmöhus län: Malmö	1	14	[3] —	38·80	—	12	72
			[4] —	28	—	10	60
Hälsingborg	1	50	[3] —	30·25	31·20	12	72
			[4] —	24·25	25·20	10	60
Bagerier och konditorier.							
Malmöhus län: Malmö, avtal A[5]	10	50	—	32	—	8	48
» B[6]	4	20	—	28	32	9½	60
Landskrona[5]	1	3	—	30	—	8	48
Ystad	6	25	20	26	30	—	56—58
Göteborgs o. Bohus län: Strömstad	4	12	17	25	28	10	58
Älvsborgs län: Vänersborg	6	21	18	24	27	10	58
Borås	13	20	19	22	26·50	10	58
Västmanlands län: Landsbygden	3	9	18	22	27	—	58
Jämtlands l.: Östersund, avtal A[7]	9	18	20·90	21·95	28·25	—	58
» B[6]	1	8	13	15	18	—	58
Sockerraffinaderier.				*Kr. per månad.*			
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	1	318	—	89	—	10	60
Bryggerier.			*Kr. per dag.*	*Kr. per dag.*			
Malmöhus län: Trälleborg	1	18	3·30	4	—	10	60
Lund	1	4	[9] 3·50	[9] 4	—	—	—

[1] Till de angivna veckolönerna komma semesterbidrag, motsvarande 2 % av resp. lönesatser (4 % från och med år 1917). — [2] Den kortare arbetstiden gäller vid maskinsättning och arbete på dagliga tidningar. — [3] Skiftarbete. — [4] Dagarbete. — [5] Grovbagerier. — [6] Konditorier. — [7] Manliga arbetare. — [8] Kvinnliga arbetare. — [9] Dessutom provision; avtalet omfattar endast ölutkörare.

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
Tobaksfabriker.			*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*	*Timmar.*	*Timmar.*
Riksavtal	22	2 400	15	—	—	10	57
Stockholms stad, avtal A . . .	1	13	15	—	—	10	57
» B . . .	1	10	15	—	—	10	57
» C . . .	1	33	15	23	27	9	52
Uppsala län: Uppsala	1	29	15	—	—	10	57
Östergötlands län: Norrköping, avtal A	2	16	15	—	—	10	57
» B	1	2	15	—	—	10	57
Vadstena . .	1	40	15	—	—	10	57
Kronobergs län: Landsbygden .	1	6	15	—	—	10	57
Kristianstads län: Landsbygden	1	12	15	—	—	10	57
Malmöhus län: Malmö	7	74	15	—	—	10	57
Landsbygden, avtal A	1	26	15	—	—	10	57
» B	1	10	15	—	—	10	57
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	4	65	15	23	27	9	52
Västernorrlands län: Härnösand	1	140	15	23	27	9	52
Slakterier och charkuterier.							
Östergötlands län: Linköping .	2	12	—	29	—	—	59
Västmanlands län: Landsbygden	6	18	—	26	30	10½	60
Makaronfabriker.			*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*		
Östergötlands län: Norrköping .	1	37	33	36	—	10	57
VI. Textil- och beklädnadsindustri.							
Spinnerier, väverier m. m.							
Riksavtal: tariff[1] I	119	18 000	20	40	—	10½	60
II			17	35	—		
III . . .			16	34	—		
IV . . .			16	32	—		
V			16	31	—		
VI . . .			14	29	—		
VII . . .			12	29	—		

[1] Tarifferna avse: I. Stockholm. — II. Södertälje, Malmö, Hälsingborg, Göteborg. — III. Nyköping, Norrköping, Linköping, Halmstad (2 fabriker). — IV. Åby (Östergötl. l.), Kristianstad, Lund. — V. Halmstad, Mölndal, Mölnlycke (Göteb. o. Boh. l.), Borås. — VI. Högsjö (Söderm. l.), Svenljunga (Älvsb. l.). — VII. Motala.

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.*	*Timmar.*
Repslagerier.							
Malmöhus län: Malmö	1	16	—	42	—	10½	60
Hattfabriker.							
Stockholms stad	1	72	37	47	55	—	57
Malmöhus län: Malmö	3	40	—	50	—	10	56
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	3	4	—	50	—	10	60
Skrädderier.			*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*		
Stockholms stad	12	59	30	37·50	—	10	60
» län: Norrtälje . . .	3	13	—	24	—	10	60
Södermanlands län: Eskilstuna	14	61	—	26	—	10	60
Jönköpings län: Nässjö	3	20	—	22·50	—	10	60
Värnamo . . .	1	18	—	25	—	10	60
Landsbygden .	2	10	—	—	—	—	—
Kalmar län: Kalmar	7	26	—	24	25	10	60
Kristianstads län: Hässleholm	6	12	—	23	—	10	60
Kristianstads län: Landsbygden				20			
Malmöhus län: Hälsingborg . .	22	102	—	30	—	10	60
Landsbygden . .	3	11	—	23	—	10	60
Hallands län: Falkenberg . . .	6	15	—	—	—	—	—
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri.							
Garverier och läderfabriker.			*Öre per timme.*	*Öre per timme.*			
Blekinge län: Sölvesborg . . .	1	28	35	40	—	10	60
				Kr. per vecka.			
Malmöhus län: Malmö [1]	1	4	—	27·50	—	—	62
Handskfabriker.							
Riksavtal	10	250	—	27	—	10	56
Stockholms stad, avtal A . . .	1	3	—	27	—	10	56
» B . . .	1	2	—	27	—	10	56
Jönköpings län: Jönköping . .	1	1	—	27	—	10	56

[1] Avtalet omfattar maskinister och eldare.

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
				Kr. per vecka.		*Timmar.*	*Timmar.*
Malmöhus län: Malmö, avtal A	1	1	—	27	—	10	56
» B	1	1	—	27	—	10	56
Landskrona . .	1	4	—	27	—	10	56
Skofabriker.			*Öre per timme.*	*Öre per timme.*			
Gävleborgs län: Gävle	1	31	25	45	—	10	57
Skomakeriverkstäder.			*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*		
Stockholms stad[1]	45	150	—	28·50	35	10	57
Östergötlands län: Norrköping, avtal A	23	80	—	22	—	10	56
» B[1]			—	25·20	—	10	56
Kalmar län: Kalmar[1]	1	4	—	21·60	—	—	—
Blekinge län: Karlskrona . . .	3	18	—	—	—	—	—
Ronneby	8	17	—	—	—	—	—
Malmöhus län: Malmö, avtal A	45	100	24	26	—	9	54
» B[1]			24	26	—	9	54
Gummivarufabriker.			*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*		
Malmöhus län: Malmö	1	371	26	40	46	10	57
Hälsingborg . .	1	578	27	60	—	10	60
Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder.							
Malmöhus län: Trälleborg . . .	7	9	[2] 40	43	46	—	58
			[3] 35	38	42		
VIII. Kemisk-teknisk industri.							
Oljeslagerier och tvålfabriker.							
Göteb. o. Bohus län: Landsbygden	1	45	33	35	39	10	60
Gödningsämnesfabriker.							
Malmöhus l.: Hälsingborg, avtal A	1	20	37	38	—	[5] 8—12	—
						10	60
» B	1	180	—	38	41	[5] 8—10	56—70
						10	60
» C[4]		17	—	38	40	10	60

[1] S. k. reparationsfabriker. — [2] Tapetserare. — [3] Sadelmakare. — [4] Järnarbetare. — [5] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare.

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.*	*Timmar.*
Sprängämnesfabriker.							
Stockholms stad	1	136	43	44	47	9½	53¾
Örebro län: Landsbygden . . .	1	78	32	35	44·5	10	57—60
Tändsticksfabriker.							
Kronobergs län: Växjö	1	70	18	30	33	10	57
Göteborgs o. Bohus län: Uddevalla	1	300	22	30	35	10	57½
Karbid- och kloratfabriker.							
Västernorrlands län: Landsbygden	1	18	35	43	45	[1] 8 10	56 57
IX. Byggnadsverksamhet.							
Murare.							
Södermanlands län: Landsbygden	3	26	—	57	—	10	56
Jönköpings län: Nässjö	3	25	—	55	—	10	57
Hallands län: Varberg	2	15	—	54	—	10	57
Älvsborgs län: Vänersborg . .	4	29	—	57	—	10	57
Trollhättan . .	10	45	—	57	—	10	57
Skaraborgs län: Lidköping . .	4	27	—	53	—	—	57
Gävleborgs län: Gävle	10	52	—	60	—	10	57
Träarbetare.							
Stockholms stad, avtal A [2] . .	180	417	—	62	—	10	57
» B [3] . .		537	—	57	—	10	57
Södermanlands län: Landsbygden	3	55	—	48	—	10	57
Älvsborgs län: Trollhättan . .	9	40	—	50	—	10	57
Kopparbergs län: Ludvika . . .	4	254	—	54	—	10	57
Gävleborgs län: Gävle	10	90	—	50	—	—	—
Grovarbetare.							
Stockholms län: Landsbygden .	2	300	42	[4] 47	—	10	57
Älvsborgs län: Trollhättan . . .	5	25	44	—	—	10	57
Kopparbergs län: Ludvika . . .	3	160	46	—	—	10	57
Målare.							
Skaraborgs län: Lidköping . . .	5	25	—	50	—	10	56

[1] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare. — [2] Snickare. — [3] Timmermän. — [4] Avser *träarbetare.*

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			över huvud.	för van arbetare.			
Kakelugnsmakare.			*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.*	*Timmar.*
Stockholms stad	2	8	—	—	—	10	57
Rörarbetare.							
Östergötlands län: Linköping .	1	24	31	48	53	10	56½
Väg- och vattenbyggnadsarbetare.							
Stockholms län: Landsbygden .	1	300	48	—	—	[1] 8 / 10	48 / 57
Hallands län: Landsbygden . .	1	50	42	50	55	10	57
Jämtlands län: Landsbygden . .	1	120	42	43	50	10	57
X. Allmänna arbeten.							
Gatu- och byggnadsarbeten.							
Stockholms län: Nynäshamn . .	1	40	48	52	55	10	57
Hallands län: Falkenberg . . .	1	17	35	—	—	10	58
Belysningsverk.			*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*		
Blekinge län: Karlskrona . . .	1	25	27	32	37	[1] 8 / 10	56 / 57
Renhållningsverk.			*Kr. per månad.*	*Kr. per månad.*	*Kr. per månad.*		
Örebro län: Örebro	1	28	95	100	105	10	—
XI. Handel och varulager.							
Handelsarbetare och varuutkörare.			*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*		
Stockholms stad	5	375	—	[2] 28	—	9½–10½	57—63
Malmöhus län: Malmö, avtal A	3	53	—	26	—	10	65
» B	1	2	—	[2] 25	—	—	—
Lund	2	8	—	24	—	10	62
Hälsingborg . .	7	40	—	24	—	10	60
Gävleborgs län: Gävle [3]	1	15	14	—	18	—	54

[1] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare. — [2] Dessutom provision. — [3] Avtalet omfattar endast kvinnliga arbetare.

Kollektivavtal 1914, fördelade efter näringsgrenar och orter (forts.).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Avlöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivare.	arbetare.	Lägsta lönesats över huvud.	Lägsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	*Öre per timme.*	*Öre per timme.*	*Timmar.*	*Timmar.*
XII. Land- och sjötransport.							
Lastning och lossning.							
Stockholms stad, avtal A . . .	1	215	—	58	—	10	60
» B . . .	4	650	—	58	—	9½	57
Uppsala län: Landsbygden . . .	1	175	—	58	65	10	59
Malmöhus län: Malmö	3	394	—	50		9½	57
Hälsingborg . .	2	67	—	40	50	10	60
Värmlands län: Kristinehamn .	1	33	—	40	—	9½	57
Gävleborgs län: Gävle, avtal A	1	615	—	58	65	10	60
» B			—	63	—	10	60
» C			—	58	—	10	60
Landsbygden .	1	165	—	58	65	10	59
Västernorrlands län: Sundsvall	7	550	—	55	75	10	59
			Kr. per vecka.	*Kr. per vecka.*	*Kr. per vecka.*		
Järnvägar.							
Malmöhus län: Malmö	1	56	[1] 13	—	[1] 22	[2] 12 / 10	— / 57 (59)
XIII. Annan yrkesrörelse.							
Barberare.							
Uppsala län: Uppsala	10	15	—	21	29	10½	62
Västmanlands län: Västerås . .	7	18	—	20	28	10½	63
Västernorrlands län: Sundsvall .	10	12	—	23	26	10½	63
Jämtlands län: Östersund . . .	9	11	—	20	29	10½	63
				Kr. per månad.			
Vaktmanskap.							
Malmöhus län: Malmö	1	47	—	120	—	9	54
				Kronor per dag.			
Teaterarbetare.							
Stockholms stad	1	17	—	4	—	8	56

[1] Dessutom provision. — [2] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare.

Kommentar till tabellen.

Järn-, stål- och kopparverk. Avlöning. Den angivna timlönen avser träarbetare, som arbetat 4 år i yrket. För slitning av kläder och verktyg erhålla arbetarna en extra ersättning av 30 kronor per år.

Arbetstiden inskränkes på lördag till 6½ timmar, där så utan olägenhet kan ske, men äro arbetarna eljest skyldiga att utan övertidsersättning utföra fullt dagsverke (9½ timmar).

Järn- och stålvarufabriker. Avlöning. Kol. 4 avser hjälparbetare och hantlangare, kol. 5 järn- och metallarbetare, metallgjutare och slipare, som fyllt 21 år och arbetat 4 år i yrket, kol. 6 metalltryckare eller ciselör, som fyllt 24 år och innehar 7 års yrkesvana.

Bleck- och plåtslagerier. Avlöning. Kol. 5 avser utlärd arbetare (avtalen från Västervik och Alingsås förutsätta 5 års lärotid); de i kol. 4 angivna lönerna utgå till första årets utlärling (femte årets lärling). Strykning av tak, snöskottning o. d. arbeten betalas enligt samtliga avtalen med 5—10 öre extra per timme. Vid arbete utom staden erhåller arbetare i Landskrona 35 % förhöjning av lönen, i Västervik dagtraktamente med 75 öre (familjeförsörjare 1·25) samt i Alingsås dagtraktamente med 1·50 jämte 10 % förhöjning å lönen, därest måltiderna ej kunna intagas i hemmet.

Timlönerna höjas under avtalstiden: i Västervik med 1 öre från 1 maj vartdera av åren 1915, 1916 och 1917; i Landskrona med 2 öre 1 augusti 1916 och ytterligare 1 öre samma tid 1918.

Mekaniska verkstäder och gjuterier. Avlöning. Kol. 6 avser arbetare över 24 år, som arbetat i facket 7 år (Uppsala: 5 år), kol. 5 arbetare över 21 år med 4 (3) års yrkesvana samt kol. 4 yngre arbetare. Avtalet från Skaraborgs län fastställer endast personlig lönelista.

Elektriska verkstäder. Avlöning. Avtalet A från Stockholm gäller svagströmsarbetare; de i tabellen anförda lönesatserna avse: fullt självständig montör, som under 5 år deltagit i svagströmsanläggningar (kol. 6), montör med 3 års anställning i facket eller 6 månaders vana vid åskledararbeten (kol. 5) samt nybörjare, som fyllt 18 år (kol. 4). Från början av år 1917 höjas samtliga timlöner med 2 öre.

De övriga avtalen äro samtliga likalydande med det år 1913 inom branschen träffade riksavtalet.

Kolgruvor och lervarufabriker. Avlöning. Kol. 4 avser fullgod arbetare över 19 år. För ordinarie kolhuggare utgår vid dagsverksarbete den i kol. 5, vid specialarbete den i kol. 6 angivna lönesatsen.

Stenhuggerier. Avlöning. Kol. 6 avser huggning eller lastning av sten, kol. 5 stenslipning och kol. 4 annat arbete i stenbrotten.

Glasbruk. Avlöning. Kol. 4 avser grovarbetare, kol. 5 yrkesarbetare (glasslipare).

Arbetstiden är för hyttarbetare 9½, för glasslipare 10 timmar; för smältare gäller längre arbetstid.

Kakelfabriker. Avtalet är i tillämpliga delar likalydande med det år 1911 upprättade riksavtalet. Arbetet utföres i regel på ackord.

Flottning. Avlöning. Kol. 6 avser s. k. ropare.

Sågverk och hyvlerier. Avlöning. Kol. 4 avser fullgod dagsverksarbetare. De i kol. 6 angivna lönesatserna gälla för mera kvalificerade arbetare, såsom sågställare, sågare och stabbläggare, justerare, sorterare, klampare, timmermän, hyvelmästare m. fl. Ett avtal avser endast maskinpersonal, nämligen maskinist (kol. 6), eldare (kol. 5) och smörjare (kol. 4).

Arbetstid. Enligt avtal A från Karlstad är arbetstiden för försågare, hjälpsågare, kantare och smörjare 60 timmar, för övriga arbetare 57 timmar. Avtal A från Västerbottens län föreskriver för brädgården en arbetstid av 10 timmar per dag medan de egentliga sågverksarbetarna arbeta endast 9 timmar. Enligt avtalet från Uppsala län är arbetstiden vid justerverken 9 1/2 timmar per dag (56 timmar per vecka); vid nattskift arbetas 57 1/2 timmar per vecka.

Brädgårdar. Avlöning. Enligt avtalet från Gävle utgår den i kol. 6 angivna timlönen till krankörare och hjälpkarlar vid transportarbeten; justerare betalas enligt kol. 5 och övriga timlönsarbetare enligt kol. 4. Avtalet från Västerås fastställer för vuxna arbetare två lönesatser, varav den högre (kol. 5) avser »van arbetare».

Arbetstiden är i Halmstad under vintern endast 8 timmar per dag.

Snickeri- och möbelfabriker. Avlöning. Kol. 6 avser svarvare eller högre kvalificerad möbelsnickare, kol. 5 övriga snickare och kol. 4 hantlangare (Nyköping), torkarbetare (Västervik) eller nyutlärd arbetare (avtalen från Skåne).

Trämassefabriker och pappersbruk. Avlöning. De »allmänna bestämmelser för kollektivavtal vid de till Pappersmasseförbundet anslutna fabrikerna», som genom överenskommelse med vederbörande fackförbund blivit fastställda, innehålla inga föreskrifter angående arbetspriser, utan skola dessa regleras genom prislistor för varje särskild fabrik.

Flertalet avtal innehålla ett stort antal växlande lönesatser för olika arbetsspecialiteter. I kol. 4 hava angivits de lägsta, för vuxna, ej yrkesutbildade dagsverksarbetare o. d. gällande timlönerna. Enligt några avtal kan timlönen för dylika arbetare variera mellan tvenne angivna belopp; det högre av dessa har i så fall utsatts i kol. 5. För mera kvalificerade arbetare tillämpas i stor utsträckning ackordsavlöning enbart eller i kombination med timlön. De i kol. 6 angivna timlönerna avse pappersmaskinförare (avtalen från Örebro och Jämtlands län) eller kokare och därmed likställda arbetare (avtalet från Västernorrlands län); i sistnämnda fallet utgår timpenning dock endast vid stillestånd i den egentliga tillverkningen. De i åtskilliga avtal upptagna lönerna för reparatörer och andra hantverkare hava i allmänhet icke upptagits i tabellen; undantag göres för avtalet från Norrköping, som endast omfattar dylika arbetare; lönesatserna i detta avtal avse de inom metallindustrien sedvanliga tre kategorierna (se järn- och stålvarufabriker, föregående sida).

Arbetstid. Avtalen innehålla i allmänhet olika bestämmelser för särskilda arbetargrupper. Pappersmasseförbundets allmänna bestämmelser föreskriva för dagarbetare en arbetstid av 10 timmar per dag och 58 eller 59 timmar per vecka, för skiftarbetare i kontinuerlig drift 8 timmar per skift och 56 timmar per vecka; för övriga skiftarbetare skall arbetet fortgå i 10- eller 12-timmarsskift, enligt vad i prislistorna vid de olika fabrikerna närmare bestämmes.

Boktryckerier. Avlöning. Kol. 6 avser maskinsättare vid dagligen utkommande tidningar, kol. 5 handsättare m. fl. utlärda typografiska arbetare, kol. 4 manliga hjälparbetare, som fyllt 18 år.

Kvarnar. Avlöning. Kol. 6 avser rensare, kol. 5 övriga fullgoda arbetare. Det i avtalet från Malmö stadgade extra tillägget vid skiftarbete motsvarar ersättning för 2 timmars övertidsarbete per dag.

Arbetstid. Enligt avtalet från Hälsingborg äga arbetarna vid skiftarbete använda 2 timmar till intagande av måltider, då så passar sig.

Bagerier och konditorier. Avlöning. Kol. 6 avser ugnsarbetare (förste man i konditori), kol. 5 bordsarbetare och kol. 4 sättare eller andra underarbetare. Enligt avtalet från Ystad betalas

kombinerat ugns- och trågarbete 2 kronor högre, än vad i kol. 6 är angivet. Likaså föreskriva en del avtal särskilda lönetillägg för förste man i konditori, där arbetsgivaren ej är fackman.

Löneförhöjningar under avtalstiden inträda: i Landskrona med 1 krona den 15 februari 1915 och ytterligare 1 krona vid samma tidpunkt 1916; i Vänersborg och Östersund med 1 krona den 1 juni 1915; i Borås med 1 krona den 1 juni 1916; samt i Strömstad med 1 krona den 1 juni 1916 och ytterligare 1 krona den 1 juni 1918.

Arbetstid. I Malmö konditorier skall 3 timmar av veckoarbetstiden förläggas till söndag. I Vänersborg skall arbetstiden en dag i veckan, måndag eller lördag, förkortas till 8 timmar. I Strömstad utgör arbetstiden 9 timmar måndagar och lördagar

Bryggerier. Avlöning. Avtalet från Trälleborg upptager löner för ordinarie arbetare över 21 år, med 3 månaders anställning (kol. 5) samt för extra arbetare över 18 år (kol. 4). Avtalet från Lund, som endast avser ölutkörare, fastställer likaså tvenne lönesatser, varav den lägre (kol. 4) avser arbetare under första anställningsåret; till den i tabellen angivna fasta lönen kommer en provision av 35 öre per 100 halvbuteljer, varjämte utköraren äger rätt att av privatkunder uttaga ½ öre högre pris än av återförsäljare; utköraren är emellertid skyldig att själv avlöna biträde.

Tobaksfabriker. Avlöning. De under året ingångna avtalen äro i huvudsak av två typer, å ena sidan riksavtalet och de med detsamma i huvudsak likalydande avtalen, å andra sidan avtalen av den s. k. härnösandstypen (avtalen med 9 timmars arbetsdag). Enligt samtliga avtal är ackordsarbete förhärskande. Enligt riksavtalet skola av vuxna manliga arbetare endast sorterare avlönas per vecka; minimilönen är 15 kronor (kol. 4). De ur härnösandsavtalet anförda veckolönerna gälla vid kamning och fuktning av tobak; kol. 6 avser arbetare över 21 år, kol. 5 yngre arbetare. Den i kol. 4 angivna veckolönen utgår under de tre första månaderna vid fabriken.

Slakterier. Avlöning. Kol. 6 avser »förste man», kol. 5 arbetare med 3 års yrkesvana.

Makaronfabriker. Avlöning. De angivna timlönerna avse manlig arbetare över 20 år; kol. 5 förutsätter 3 års anställning.

Arbetstiden är för kvinnliga arbetare 56, för minderåriga 53 timmar per vecka.

Spinnerier, väverier m. m. Avlöning. Kol. 4 avser manlig arbetare, som fyllt 16 år och har ½ års vana i yrket, kol. 5 arbetare över 21 år, som varit anställd vid fabriken minst ½ år och har ett års yrkesvana.

Hattfabriker. Avlöning. Stockholmsavtalets lönesatser avse: kol. 4 nyantagen arbetare, som fyllt 19 år, kol. 5 arbetare, som 5 år varit anställd vid fabriken och kol. 6 s. k. fackarbetare; de två sistnämnda lönesatserna höjas 1 juli 1915 med 2 öre; 1 juli 1916 inträder en ytterligare förhöjning intill resp. 50 och 60 öre.

Skrädderier. Avlöning. Kol. 6 avser arbetare vid I:a klass verkstad, där sådan indelning förekommer; eljest äro för utlärda veckoarbetare gällande löner angivna i kol. 5. Kol. 4 avser arbetare under första året i facket. Timlönsarbete, utfört av styckarbetare, betalas enligt de avtal, där bestämmelse därom finnes, med 50 öre.

Arbetstiden skall i Stockholm förkortas till 9 timmar per dag (53 timmar per vecka) under tiden 1 januari—1 mars samt 25 juni—1 september. I övrigt inträder enligt flertalet avtal under juli och augusti en förkortning av veckoarbetstiden till 54 timmar.

Garverier. Avlöning. Kol. 5 avser yrkesvana arbetare, kol. 4 andra fullgoda arbetare.

Arbetstid. Vid fabriken i Malmö är ordinarie veckoarbetstiden 54 timmar. Maskinpersonalen, som det föreliggande avtalet omfattar, är därutöver skyldig att för diverse arbeten tjänstgöra 8 timmar extra.

Skofabriker. Avlöning. Kol. 4 avser arbetare i åldern 16—18 år, kol. 5 arbetare över 20 år; i båda fallen förutsättes 1/2 års yrkesvana.

Arbetstiden förkortas från år 1915 till 54 timmar.

Skomakeriverkstäder. Avlöning. Den i kol. 6 angivna lönesatsen avser maskinarbetare, kompetent att sköta alla vid reparationsfabrik förekommande maskiner. Övriga för fullgoda arbetare gällande lönesatser äro utsatta i kol. 5. Kol. 4 innehåller minimilöner för »mindre arbetsför» arbetare.

Gummivarufabriker. Avlöning. Kol. 4 avser ynglingar, som fyllt 18 år, kol. 5 laboratorie- och gårdsarbetare m. fl. med ett års vana eller callanderskötare (nybörjare); samt kol. 6 arbetare inom sistnämnda grupp efter ett års anställning.

Arbetstiden utgör vid fabriken i Malmö 58 1/2 timmar under årets 4 sista månader.

Sadelmakeri- och tapetserareverkstäder. Avlöning. De anförda lönesatserna avse arbetare med resp. 4, 5 och 6 års yrkesvana.

Oljeslagerier och tvålfabriker. Avlöning. Kol. 4 avser nyantagen arbetare, kol. 5 arbetare, som varit anställd ett år vid fabriken, kol. 6 pressare m. fl.

Gödningsämnesfabriker. Avlöning. Avtal A fastställer en högre lönesats (kol. 5) för arbetare i sikt och benkvarn, en lägre (kol. 4) för övriga manliga arbetare. De i kol. 6 angivna lönesatserna avse blylödare (avtal B) eller järnarbetare (avtal C), som fyllt 24 år och arbetat 7 år i yrket.

Vid arbete å 8 timmars skift betalas fast skiftlön, motsvarande timlön för 10 timmar.

Sprängämnesfabriker. Avlöning. De för avtalet från Stockholm angivna lönesatserna avse nyanställd arbetare (kol. 4) samt arbetare, som varit anställd vid fabriken resp. 1 1/2 och 2 år (kol. 5 och 6). Ur avtalet från Örebro län hava anförts lönesatser för dagsverkare (kol. 4), bomullskrutmalare, saltmalare och hantlangare m. fl. (kol. 5) samt nitroglycerintillverkare (kol. 6).

Arbetstiden utgör enligt avtalet från Örebro län 57 timmar vid svartkrutbruket och ballistitfabriken samt 60 timmar vid dynamitfabriken m. m.

Tändsticksfabriker. Avlöning. Kol. 6 avser satsmalare, paraffinerare m. fl., kol. 5 zinklödare o. a. samt kol. 4 arbetare vid plån- och packmaskiner m. m. Arbetet bedrives i väsentlig utsträckning på ackord. Enligt avtalet från Uddevalla skola timlönerna (utom för satsmalare) blott i vissa undantagsfall tillämpas.

Karbid- och kloratfabriker. Avlöning. Timlönerna avse nyantagen arbetare (kol. 4) samt montör, som arbetat resp. 3 och 5 år i facket (kol. 5 och 6).

Murare. Avlöning. Timlönerna gälla »duglig arbetare» (avtalen från Varberg och Trollhättan) eller arbetare med 4 (i Nässjö 3) års vana i yrket. Timlönerna höjas år 1915 med 1 öre enligt avtalet från Södermanlands län samt 2 öre i Lidköping och Gävle, år 1916 med 2 öre i Vänersborg. Arbete utom resp. städer betalas med 7 öre extra i Varberg och Lidköping samt 5 öre extra i Vänersborg och Trollhättan.

Byggnadsträarbetare. Avlöning. Timlönerna gälla arbetare med 3 (i Trollhättan 4) års yrkesvana. De angivna lönesatserna höjas under år 1915 med 1 öre i Trollhättan, 2 öre enligt avtalen från Södermanlands och Kopparbergs län och 3 öre enligt avtalet från Gävle. År 1916 inträder en förhöjning med ytterligare 1 öre i Trollhättan samt 2 öre enligt avtalet från Ludvika, därest sistnämnda avtal ej dessförinnan blivit uppsagt.

Arbetstid. Avtalet från Gävle innehåller inga stadganden om arbetstidens längd. Sannolikt gälla emellertid samma bestämmelser, som för murarna i Gävle (10/57 timmar).

Byggnadsgrovarbetare. Avlöning. Timlönerna höjas i Trollhättan med 1 öre från och med år 1915 samt i Ludvika med 2 öre under år 1915 och ytterligare 2 öre 1916, därest avtalet då ej uppsäges.

Målare. Avlöning. Den angivna timlönen, som avser arbetare med 5 års yrkesvana, höjes under år 1915 till 52 öre samt 1916 till 55 öre.

Kakelugnsmakare. Avtalet är lika lydande med det år 1911 upprättade riksavtalet.

Väg- och vattenbyggnadsarbetare. Avlöning. Kol. 4 avser grovarbetare, kol. 5 bergsprängare och kol. 6 timmermän, smeder m. fl.

Arbetstiden utgör enligt avtalet från Jämtland vid nattskift 9 timmar.

Kommunala gatu- och byggnadsarbeten. Avlöning. Kol. 4 avser grovarbetare, kol. 5 rörläggare och cementarbetare, kol. 6 grundläggare och borrare.

Arbetstiden är enligt avtalet från Nynäshamn 47 timmar per vecka under vintermånaderna.

Belysningsverk. Avlöning. Tabellen angiver veckolöner för retorteldare, kolkörare, montörer och skötare av reningskistor vid första anställningen (kol. 4) samt efter resp. 3 och 6 års anställning (kol. 5 och 6).

Renhållningsverk. Avlöning. Kol. 4 avser körkarlar för sopor, kol. 5 körkarlar för latrin, lastare, fabriksarbetare och svinskötare, kol. 6 förste fabriksarbetare resp. svinskötare. Från och med år 1916 höjas samtliga månadslöner med 5 kronor. Därest fri bostad upplåtes avdrages 15 kronor å månadslönen.

Arbetstiden skall på lördagar om möjligt sluta kl. 2 e. m.

Handel- och varulager. Avlöning. De i kol. 5 angivna veckolönerna avse varuutkörarare o. d. Avtalet från Lund omfattar även handelsbiträden, vilka avlönas med 50—70 kronor per månad.

Arbetstiden utgör enligt avtalet från Stockholm för s. k. utarbetare 57 t., för gårdsarbetare 60 (under sommaren 56) t. samt för utkörare 63, (under sommaren 59) t. Av avtalen från Malmö innehåller det ena inga bestämmelser om arbetstiden; enligt det andra, som avser mjölkutkörare, utgör arbetstiden på söndagar högst 8 timmar. Enligt avtalet från Lund utsträckes arbetstiden fredagar och lördagar till 11 t.

Lastning och lossning. Avlöning. Kol. 5 upptager de vid lastning och lossning utgående timlönerna. Tre avtal fastställa för vinschmän en timlön av 65 öre, vilken redovisats i kol. 6. Avtalet från Sundsvall fastställer ett flertal olika lönesatser för transport av olika varor; den lägsta av ifrågavarande timlöner angives i kol. 5, den högsta i kol. 6.

Järnvägar. Avlöning. Kol. 4 avser eldare (under de tre första anställningsåren), kol. 6 lokomotivförare, med 9 års anställning. Till de angivna veckolönerna kommer en provision av kr. 1·45 per 100 kbm. fraktat gods, att fördelas mellan tågpersonalen.

Barberare. Avlöning. Kol. 5 avser biträde, som fyllt 18 år och har 4 års yrkesvana. För de i kol. 6 angivna veckolönerna erfordras 21—22 års ålder och minst 6 års yrkesvana.

Arbetstid. Söndagar arbetas i Östersund 1 timme, å övriga orter 2 timmar, varemot erhålles några timmars ledighet annan veckodag. Under sommarmånaderna indrages söndagsarbetet (utom i Sundsvall).

Teaterarbetare. Avlöning. Förutom den i kol. 5 angivna fasta lönen, erhåller arbetaren ersättning med 1·75—2·25 vid varje föreställning, samt 45 öre per timme för tjänstgöring under de kvällar, då föreställning ej äger rum.

Frågan om garanterad tidlön vid ackordsarbete.

Telegraf-, järnvägs- och vattenfallsstyrelserna hava i gemensam skrivelse den 22 maj 1915 hos socialstyrelsen hemställt om föranstaltande av en utredning rörande den utsträckning, i vilken garanterad tidlön vid ackordsarbete förekommer i arbetsavtal inom den enskilda arbetsmarknaden. Såsom grund för denna hemställan anfördes bland annat, att denna fråga varit en av tvistepunkterna vid konflikten angående arbetsförhållandena vid statens byggnadsarbeten i Trollhättan år 1913. Den för biläggande av ifrågavarande konflikt tillsatta förlikningskommissionen hade i anledning härav i sin den 17 januari 1914 till parterna avlåtna hemställan anfört följande:

»Frågan om garantering av timlön vid ackord är, såsom känt, av komplicerad natur och föremål för mycket stridiga meningar. Medgivas må, att åtskilligt talar för en dylik anordning på ett arbetsområde, där såsom här hinder i regel torde möta för upprättande av fasta, för längre tid giltiga ackordsprislistor. Men med hänsyn till frågans invecklade natur och måhända vitt gående verkningar lärer den icke lämpligen böra lösas enbart vid *ett* av statens affärsdrivande verk utan samband med de övriga. Därest, såsom torde vara att vänta, inom den närmaste tiden bestämmelser komma att träffas om den ordning, i vilken förhållandena mellan statens samtliga affärsdrivande verk och deras arbetspersonal skola regleras, lärer därav föranledas även åtgärder för att beträffande samtliga dessa verk söka enhetligt reglera likartade, viktigare arbetsförhållanden vid de olika verken, och detta i vidare utsträckning än hittills skett. Vid sådant förhållande synes det kommissionen, att den av arbetarna väckta frågan om garantering av timlön vid ackord, utöver vad nu vid statens affärsdrivande verk tillämpas, icke bör upptagas till avgörande för allenast *en* statens arbetsplats.»

I överensstämmelse med vad kommissionen sålunda uttalat, vidtogs vid den följande uppgörelsen i Trollhättekonflikten ingen förändring i gällande bestämmelser angående garanterande av timlön. Däremot har frågan härom sedermera varit föremål för överläggning mellan styrelserna för statens affärsdrivande verk, vilka, i samband därmed, såsom ovan nämnts, ansett sig böra hos socialstyrelsen anhålla om viss utredning i ämnet.

Den på grund härav verkställda utredningen har, i enlighet med de förutnämnda ämbetsverkens hemställan, begränsats till sådana näringsgrenar, som kunnat anses hava motsvarighet vid statens arbeten. Medtagits hava sålunda metall- och byggnadsindustrierna (inkl. kommunala byggnadsarbeten) samt vissa industrigrenar, tillhörande jord- och sten- samt trävaruindustrierna Som material för undersökningen har i huvudsak anlitats socialstyrelsens samling av gällande kollektivavtal. Beträffande ett par branscher, som för

Kollektivavtal, gällande inom vissa näringsgrenar vid 1915 års ingång, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Näringsgrenar	Tidlön garanterad vid allt ackordsarbete						Tidlön garanterad endast vid arbete, som ej är åsatt fast ackordspris		Tidlön icke garanterad vid ackordsarbete						Kollektivavtal med endast tidlönsbestämmelser		Hela antalet	
	Avtal med prislista		Avtal utan prislista		Summa				Avtal med prislista		Avtal utan prislista		Summa					
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Järn- och stålverk m. m. . .	—	—	2	292	2	292	4	22 799	5	475	4	343	9	818	1	16	16	23 925
Mekaniska o. elektr. verkstäder	19	32 023	13	437	32	32 460	5	341	2	95	1	30	3	125	6	2 667	46	35 593
Annan järn- och metallindustri	7	1 036	21	880	28	1 916	27	1 333	10	259	2	110	12	369	10	191	77	3 809
Stenbrott och stenhuggerier .	1	60	1	67	2	127	7	777	37	8 408	2	45	39	8 453	4	392	52	9 749
Cementfabriker, tegelbruk m. m.	—	—	—	—	—	—	2	4 530	4	145	2	93	6	238	—	—	8	4 768
Snickeri- och möbelfabriker .	2	221	16	1 283	18	1 504	39	2 314	—	—	—	—	—	—	7	217	64	4 035
Murare	4	157	13	731	17	888	19	2 833	2	65	1	25	3	90	—	—	39	3 811
Byggnadsträarbetare	1	40	9	1 320	10	1 360	18	4 133	—	—	—	—	—	—	15	1 217	43	6 710
Byggnadsgrovarbetare	3	90	24	2 391	27	2 481	16	2 695	2	80	—	—	2	80	4	720	49	5 976
Målare	3	755	3	158	6	913	4	2 198	6	158	—	—	6	158	25	1 637	41	4 906
Förgylleri- och glasmästeriarb.	—	—	3	69	3	69	2	193	1	10	1	20	2	30	—	—	7	292
Rörarbetare	3	891	5	278	8	1 169	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1 169
Väg- o. vattenbyggnadsarbetare	—	—	2	170	2	170	1	680	—	—	1	300	1	300	—	—	4	1 150
Kommunala gatu- o. byggn.-arb.	2	85	6	427	8	512	[1] 1	60	—	—	2	162	2	162	1	12	12	746
Summa	45	35 358	118	8 503	163	43 861	145	44 886	69	9 695	16	1 128	85	10 823	73	7 069	466	106 639

[1] Avser entreprenörsfirmor (arbeten i enskild drift).

det föreliggande spörsmålet varit av särdeles stor betydelse, men inom vilka kollektivavtalen ej ernått större utbredning, har dock utredningen kompletterats med en undersökning angående avlöningsbestämmelser i personliga arbetsavtal.

Inom de av undersökningen berörda näringsgrenarna voro, såsom av vidstående tabell framgår, vid 1915 års början gällande 466 kollektivavtal med därav berörda 106 639 arbetare. Enligt 163 av dessa avtal, omfattande 43 861 arbetare, var tidlönen garanterad vid allt ackordsarbete, varemot 145 avtal med 44 886 arbetare garanterade tidlönen endast vid sådant arbete, som ej blivit åsatt fast ackordspris; i 85 avtal med 10 823 arbetare saknades varje *garanti för tidlönen, medan 73 avtal med 7 069 arbetare förutsatte, att allt* arbete utföres mot tidlön. Av de avtal, som garanterade tidlönen vid allt ackordsarbete, innehöllo 45 avtal fasta ackordsprislistor, medan sådana saknades i 118 avtal. I fråga om avtal, där tidlönen ej garanterats, voro motsvarande siffror resp. 69 och 16.

Bland de avtal, som under alla omständigheter garantera tidlönen, märkes i främsta rummet verkstadsföreningens riksavtal med c:a 30 000 berörda arbetare, och bland avtal, där tidlönen endast i vissa fall är garanterad, järnbruksförbundets riksavtal med c:a 22 000 arbetare. I de på grundval av centrala arbetsgivareförbundets riksavtal upprättade avtalen inom byggnadsindustrien och närgränsande yrkesgrenar är, för så vitt fast ackordsprislista finnes upprättad, tidlönen garanterad endast vid i prislistan ej upptaget arbete; saknas däremot prislista, gäller garantien vid allt ackordsarbete. Ävenledes finnas åtskilliga avtal, enligt vilka allt arbete skall utföras mot tidlön.

Inom väg- och vattenbyggnadsbranschen, vars arbetsförhållanden erbjuda särskilt intresse på grund av den nära liggande jämförelsen med järnvägs- och vattenfallsstyrelsernas arbeten, förefunnos vid den tidpunkt, undersökningen avser, blott ett fåtal kollektivavtal, varav endast ett upprättat under medverkan av den inom facket bildade arbetsgivarorganisationen, Väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund. Detta avtal medgiver under inga omständigheter garanti för tidlönen, och samma princip tillämpas även, efter vad socialstyrelsen inhämtat, av övriga till berörda organisation anslutna arbetsgivare, enligt svenska arbetsgivareföreningens matrikel uppgående till ett antal av 12, med sammanlagt 2 429 arbetare.

De för kommunala gatu- och byggnadsarbeten gällande avtalen representera likaledes endast ett mindretal av de vid dylik drift anställda arbetarna. I syfte att få utrönt, i vilken utsträckning förekommer, att timlönen vid ackordsarbete är garanterad vid dessa arbeten, har socialstyrelsen för den skull hos byggnadscheferna i ett tjugutal av rikets större städer, där avtal ej äro gällande, anhållit om vissa uppgifter rörande arbets- och avlöningsbestämmelser. Sedan dylika uppgifter inkommit från flertalet av dessa, har styrelsen, med inräknande av tillgängliga kollektivavtal, till sitt förfogande haft material i berörda hänseende från 30 stadskommuner.

Enligt vad härav framgår, är timlönen vid ackordsarbete utan inskränkning garanterad i 12 kommuner, nämligen Södertälje, Sundbyberg, Nynäshamn, Nyköping, Linköping, Kalmar, Karlskrona, Lund, Trälleborg, Falkenberg, Uddevalla och Gävle. I Malmö är timlönen alltid garanterad utom vid nödhjälpsarbeten (makadamslagning o. d.), och i Sundsvall uppgives timlönen vara garanterad vid schaktningsarbeten o. d., men ej vid makadamslagning. I Karlstad finnas inga generella bestämmelser sedan storstrejken, men var timlönen dessförinnan avtalsenligt garanterad. Från Borås uppgives, att arbetarna där vid ackordsarbete i allmänhet förbehålla sig garanterad timlön. I Kristianstad äro arbetarna vid mera långvariga ackordsarbeten berättigade till förskott, motsvarande timlönen, vilket torde få anses innebära, att timlönen även där under alla omständigheter är dem tillförsäkrad.

I Stockholm är timlönen garanterad vid ackordsarbete, varom icke träffats överenskommelse rörande priset. Däremot förekommer icke garanterad tidlön i Uppsala, Eskilstuna, Jönköping, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Halmstad, Göteborg, Örebro, Västerås och Falun. Från Jönköping och Landskrona framhålles emellertid, att det där aldrig torde förekomma, att förtjänsten understiger timlönen.

I Norrköping har slutligen, enligt uppgift, ackordsarbete så gott som aldrig tillämpats för stadens egna arbetare, enär alla större byggnadsarbeten o. d. vanligen utlämnas åt entreprenörer.

Den norska alkoholkommissionens förslag till försäljningslag.

Den enligt stortingets beslut av den 25 juni 1910 tillsatta blandade kungliga och parlamentariska kommissionen för behandling av alkoholspörsmålet har den 12 juli 1915 till departementet för sociala frågor m. m. avgivit betänkande, innefattande förslag till ny lag om försäljning och utskänkning av brännvin, öl, vin, fruktvin och mjöd. Förslaget är undertecknat av sex bland kommissionens nio ledamöter. Av de övriga hava stortingsmännen Eggede-Nissen och Aarrestad till departementet ingivet ett särskilt lagförslag, medan slutligen doktor Scharffenberg utarbetat en egen reservation.

Kommissionens majoritet har ej ansett sig kunna förorda vare sig något riksförbud eller något lokalt förbud mot alkoholhaltiga drycker i allmänhet, utan föreslår i huvudsak bibehållande av de förut gällande villkoren för upprättande av brännvinsförsäljningsbolag. Sålunda skall frågan om dylika bolags bestående fortfarande avgöras genom kommunal omröstning, varvid rösträtt tillkommer samtliga inom vederbörande kommun bosatta välfrejdade män och kvinnor över 25 år. För avskaffande av förut medgiven försäljning eller införande av sådan, där den förut icke funnits, erfordras bifall av mer än hälften bland samtliga enligt angivna grunder röstberättigade. Omröstningen gäller för en tid av sex år framåt. För den händelse omröstningen av någon orsak blir överklagad och förklarad ogiltig, skall ny omröstning snarast möjligt företagas; uttrycklig föreskrift härom har förut saknats, vilket lett till svårlösta processer mellan vissa stadskommuner och deras brännvinsbolag.

Rättighet att till landet importera brännvin skall uteslutande tillkomma brännvinsbolagen. Dock må enskilda personer fortfarande införa brännvin för tekniskt, medicinskt eller vetenskapligt ändamål, med iakttagande av de kontrollföreskrifter, som konungen kan komma att utfärda. Dessutom äro, liksom i Sverige, enskilda personer berättigade att genom vederbörande bolag från utlandet rekvirera brännvin av visst slag, mot villkor, att betalning erlägges i förskott, och att den rekvirerade kvantiteten ej är större, än bolaget anser befogat. Därest samtliga inom riket bestående bolag skulle bliva nedlagda, äger konungen tills vidare fastställa regler för enskildas rätt att för eget behov importera brännvin.

Medan sålunda villkoren för brännvinsförsäljningsbolagens upprättande i huvudsak förbliva oförändrade, föreslås genomgripande reformer i fråga om sättet för brännvinshandelns utövande. Den individuella kontroll, som härmed avses komma till stånd, är väsentligen organiserad efter mönster av den

nya svenska kontrollagstiftningen. Med hänsyn till den ringa erfarenhet, man har på detta område, har kommissionen ej ansett sig böra föreslå några mera detaljerade bestämmelser om kontrollens organisation, utan överlämnas detta åt ett nykterhetsråd, som skall tillsättas av konungen och utöva ungefär samma funktioner, som i Sverige tillagts kontrollstyrelsen. Som allmänna regler fastslås en minimiålder av 21 år för köpare av brännvin samt en minimigräns av 0·35 liter vid utminutering; där så ur nykterhetssynpunkt befinnes lämpligt, må denna gräns dock höjas till 0·7 liter. Utminutering må icke tillåtas mellan kl. 6 em. och kl. 10 fm., ej heller på sön- eller helgdag eller efter kl. 1 em. dagen dessförinnan. I fråga om utskänkning gälla samma regler med undantag av, att stängningstiden framskjutes från kl. 6 till kl. 7 och med av vederbörande departement utfärdat särskilt tillstånd kan framflyttas till kl. 12 midnatt.

Då bolagen genom den nya lagstiftningen erhålla avsevärt utvidgad befogenhet att ingripa i enskilda medborgares rättigheter, har det ansetts nödigt att bereda kommunerna ökat inflytande på bolagens ledning. I sådant syfte föreslås, att kommunen och aktieägarna skola vardera äga tillsätta lika många styrelseledamöter; ordförande förordnas av nykterhetsrådet. Bolagens vinstöverskott skola under de närmaste åren efter lagens ikraftträdande successivt indragas till staten; av denna statsinkomst skall tills vidare (intill 1920) 65 % avsättas till invaliditets- och ålderdomsförsäkringen, medan av återstoden bildas en s. k. nykterhetsfond.

På landsbygden, där brännvinsbolag ej få upprättas, kunna utskänkningsrättigheter, efter häradsstyrelsens förord, av konungen meddelas gästgivare, hotellinnehavare och restauratörer vid kurorter, dock endast för resande och gäster. I fråga om denna bestämmelse har dock ej ens kommittémajoriteten varit enig, i det tvenne ledamöter helt reserverat sig mot denna utskänkning, medan en ledamot ej velat godkänna, att dylikt tillstånd skall vara beroende på de lokala myndigheternas bifall. I fråga om utskänkningsrättigheter å ångbåtsrestauranger, varom i övrigt gälla motsvarande bestämmelser, föreskrives endast, att uttalande från därav berörda kommunala myndigheter skall inhämtas i den utsträckning, som i varje fall anses av behovet påkallat.

Rätt till utskänkning av öl, vin o. d. beviljas på landsbygden av häradsstyrelsen och i stad av stadsstyrelsen eller enligt dess bemyndigande av magistraten. Avslag på ansökan om dylik rättighet kan hos konungen överklagas, för så vitt fråga är om hotell e. d. i mera betydande turist- eller kurorter. Rättigheten kan inskränkas dels att avse endast vissa slags drycker, dels att gälla endast resande, matgäster eller medlemmar av slutet sällskap. För rätt till utskänkning av alkoholsvagt öl under sistnämnda inskränkningar skall, i motsats till vad nu gällande lag stadgar, endast erfordras tillstånd av polismyndigheterna. Uteslutande rätt att inom en kommun utskänka vin och öl, utom sådant svagt öl, varom ovan är nämnt, kan med-

delas brännvinsförsäljningsbolag eller annat för sådant ändamål bildat bolag med intill högst 5 % begränsad vinstutdelning.

Rätt till utskänkning i ångbåts- eller järnvägsrestauranger samt å statens domäner (i fjällstugor o. d.) meddelas efter ansökan direkt hos konungen, i sistnämnda fall och i fråga om ångbåtar i lokaltrafik dock först efter hörande av vederbörande kommunala myndigheter. För ångbåtar, som göra längre turer eller befara trafikleder med stark resandefrekvens och fullständig matservering, bortfaller däremot detta hittills gällande villkor, och fartyg i utrikes fart äro, liksom i fråga om brännvin, under alla omständigheter tillförsäkrade utskänkningsrättigheter, under förutsättning att vissa därför uppställda betingelser uppfyllts. Tvenne medlemmar av kommissionens majoritet reservera sig mot, att utskänkning skall få försiggå till besättningsmanskap och andra permanent ombordvarande personer, som ej äro att hänföra till passagerare.

För rätt till utminutering av här ifrågavarande alkoholhaltiga drycker erfordras liknande tillstånd som för utskänkning. Däremot skola handelsidkare i städerna äga rätt sälja öl och vin i parti om minst 40 liter eller 100 s. k. halvbuteljer. Alkoholsvagt öl får ävenledes fritt utminuteras.

I den händelse vin eller fruktvin å någon ort befunnits uppenbarligen missbrukas till berusningsmedel, skall kommunalstyrelsen med $^2/_3$ majoritet äga besluta, att utminuteringen därav skall underkastas samma personliga kontroll, som i fråga om brännvin är föreskriven. Beslut härom skall dock för vinnande av laga kraft underställas konungen. För upphävande av sådan kontroll kräves däremot endast enkel majoritet. En medlem av kommissionens majoritet har reserverat sig mot denna utsträckning av kontrollen, under framhållande av, att missbruket av vin är långt mindre utbrett än ölsuperiet, varför restriktioner häremot ej synas vara av behovet påkallade, men äro ägnade att medföra åtskilliga olägenheter.

Hittillsvarande bestämmelser i fråga om producenters rätt att å tillverkningsplatsen försälja alkoholhaltiga drycker bibehålles i huvudsak oförändrade.

Alla förut förvärvade rättigheter till försäljning eller utskänkning av alkoholhaltiga drycker skola upphöra att gälla två år efter den nya lagens ikraftträdande, för såvitt rättigheten ej är av det slag, att den måste anses som ett av senare lagstiftning oangripligt privilegium. I detta fall äger dock staten inlösa rättigheten mot av skiljedomstol fastställt ersättningsbelopp. Även andra innehavare av indragna rättigheter kunna, där särskilda billighetshänsyn befinnas så kräva, erhålla viss ersättning. I fråga om dessa övergångsbestämmelser har kommissionens majoritet splittrats i tvenne fraktioner, mellan vilka ordförandens röst tydligen måst fälla utslag. Tre medlemmar hava nämligen reserverat sig dels mot en klausul i förslaget, som från varje ersättningsanspråk utesluter rättighetsinnehavare, vilka under året 1 juli 1915—1 juli 1916 ej oavbrutet utövat sin rörelse, dels ock mot en före-

skrift om rättighetsinnehavares bevisningsskyldighet angående rörelsens avkastning, samt dels mot en bestämmelse, i enlighet varmed vid ersättningens beräknande ingen hänsyn får tagas till den ökning i omsättningen, som kan anses vara en följd därav, att en innehavare av livstidsrättighet e. d. genom nykterhetslagstiftningens utveckling befriats från konkurrenter i orten. Reservanterna hava ansett, att skiljedomstolen i alla dessa fall bör äga frihet att avgöra, hur med hänsyn till föreliggande omständigheter bör förfaras.

Enligt det av stortingsmännen Eggede-Nissen och Aarrestad reservationsvis framlagda lagförslaget skola kommunerna vara berättigade att införa individuell kontroll i huvudsaklig överensstämmelse med »stockholmssystemet». Huvudvikten lägges emellertid vid det lokala vetot. Villkoren för upprättande av brännvinsbolag skärpas därigenom, att absolut majoritet bland samtliga röstberättigade föreskrives icke blott, då fråga är om koncession åt nytt bolag, utan även vid varje omröstning om förnyelse av förutvarande rättigheter. Vidare förbjudes all överlåtelse av utskänkning eller utminutering.

Den mest genomgripande reformen, som av reservanterna påyrkas, gäller emellertid det lokala vetots utsträckning att avse all slags försäljning, utskänkning eller transport av alkoholhaltiga drycker över huvud. Dylikt totalförbud införes genom folkomröstningar, som i likhet med omröstningarna om brännvinsförsäljningen avse en period av sex år. Anslutning av mer än hälften av de röstberättigade inom vederbörande kommun eller amt erfordras såväl för införande av sådant förbud som för detsammas upphävande efter den angivna periodens utgång.

Producenternas partihandel, utskänkning å fartyg o. d. avskaffas helt och hållet beträffande brännvin och underkastas skärpta restriktioner i fråga om öl och vin.

Doktor Scharffenberg intager gentemot de övriga reservanterna en så till vida avvikande ståndpunkt, att han anser lagstiftningen böra bereda möjlighet även för ett direkt genomförande av riksförbud genom allmän folkomröstning, som i så fall skulle kunna anordnas i samband med stortingsvalen. I övrigt lägger hans förslag bland annat ökad vikt vid alkoholisters rationella behandling efter medicinska principer. För handhavande av den individuella kontrollen föreskrives upprättande av kommunala nykterhetsnämnder med ganska vidsträckt befogenhet.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1915.

(Preliminär redogörelse.)

Tredje kvartalet.

Under tredje kvartalet av år 1915 hava, enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter, inträffat 29 arbetsinställelser, varav 10 påbörjade under juli, 6 under augusti och 13 under september. Härtill kommer en i slutet av juni månad utbruten konflikt, rörande vilken uppgift ännu ej inkommit vid tiden för utarbetande av föregående kvartalsredogörelse. Inalles berörde dessa 30 arbetsinställelser 37 arbetsgivare och 2 152 arbetare. Av konflikterna var en lockout och två av omtvistad karaktär; återstoden äro att beteckna som strejker.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de ifrågavarande 30 arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp	Antal arbetsinställelser	Antal arbetsgivare	Antal arbetare
Malmbrytning och metallindustri	3	8	96
Jord- och stenindustri	1	1	40
Trävaruindustri	12	12	692
Pappers- och grafisk industri	3	3	485
Livsmedelsindustri	1	1	24
Textil- och beklädnadsindustri	2	2	73
Läder-, hår- och gummivaruindustri	2	2	302
Kemisk-teknisk industri	1	1	62
Byggnadsverksamhet	5	7	348
Summa	**30**	**37**	**2 122**

Antalet på grund av konflikterna *förlorade arbetsdagar* har approximativt beräknats till 28 000.

Arbetsgivarna voro i 13 fall *organiserade* och i 17 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde i 21 fall helt eller delvis facklig organisation; i 9 fall voro de däremot oorganiserade.

Av arbetsinställelserna, som samtliga haft lokal karaktär, hava 8 inträffat i Västernorrlands län, 5 i Gävleborgs, 4 i Östergötlands, 3 i Malmöhus, 2 i Göteborgs och Bohus, 2 i Norrbottens samt 1 i vartdera av Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Blekinge, Hallands och Kopparbergs län.

Arbetsinställelsernas *huvudorsaker* och *resultat* framgå av nedanstående sammanställning:

Huvudorsaker	Resultat						
	Arbetsgivarens villkor	Arbetarnas fordringar	Kompromiss			Oavgjort eller okänt	Summa
			Huvuds. ag:s villk.	Huvuds. a:s fordr.	Lika eftergift		
Begäran om löneförhöjning	4	2	—	2	7	—	15
Andra lönefrågor	—	2	—	—	—	—	2
Begäran om kollektivt avtal	1	4	—	—	—	—	5
Andra organisationsspörsmål	—	—	—	—	—	1	1
Arbetstiden	—	—	—	—	—	1	1
Personliga förhållanden	—	2	—	—	—	—	2
Arbetares antagande och avskedande	1	—	—	—	—	—	1
Arbetets anordning	—	1	—	—	—	—	1
Tolkning av avtal	—	—	—	—	1	1	2
Summa	6	11	—	2	8	3	30

Av de konflikter, som betecknats såsom oavgjorda, har en bilagts genom att tvistefrågan hänskjutits till en skiljenämnd, vars utslag dock ännu ej var känt vid slutet av oktober 1915. 2 konflikter voro vid samma tidpunkt ännu olösta.

Statens förlikningsmän hava i 10 fall medverkat vid biläggande av konflikter.

För övrigt kan anmärkas, att, enligt de föreliggande uppgifterna, 14 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 16 fall några dylika icke ägde rum.

Avtals- eller kontraktsbrott hava enligt endera eller båda parternas uppgift förekommit vid 8 arbetsinställelser. I 2 fall beskylla parterna varandra ömsesidigt för avtalsbrott; övriga fall avse 2 avtalsbrott å arbetsgivarnas och 4 å arbetarnas sida. Arbetsgivarnas avtalsbrott uppgivas hava bestått i underlåtenhet att utbetala arbetarnas löner i 2 fall, fordran på nattarbete, utöver vad avtalet föreskrivit, i ett fall samt underlåtenhet att hänskjuta tvistefråga till skiljenämnd i ett fall. Arbetarnas avtalsbrott bestod i ett fall i vägran att för överenskommet pris fullgöra åtaget arbete, medan i de övriga fallen arbetsinställelsen uppgives vidtagen utan iakttagande av gällande förhandlingsordning eller i strid mot träffad överenskommelse om ostörd arbetsfred under pågående avtalsunderhandlingar.

Vidkommande här redovisade konflikter hava uppgifter inkommit från båda parterna i 18 fall, endast från arbetare i 3 fall samt endast från arbetsgivare i 9 fall.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Tredje

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
32	29 juni.	1 juli.	2	Strejk.	Minderåriga arbetare vid spinneri.	Motala verkstad.	Löneförhöjning.
33	1 juli.	10 juli.	10	Strejk.	Plåtslagare.	Sundsvall.	Löneförhöjning.
34	2 juli.	8 juli.	7	Strejk.	Brädgårdsarbetare.	Göteborg.	Löneförhöjning (15 %).
35	2 juli.	16 juli.	15	Strejk.	Arbetare vid gummivarufabrik.	Trälleborg.	Löneförhöjning m. m.
36	5 juli.	6 juli.	2	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Iggesund (Gävleb. l.).	Införande av anordning för kontroll vid a:s ankomst till arbetet.
37	8 juli.	10 juli.	3	Strejk.	Sågverksarbetare (minderåriga).	Strömnäs (Västern. l.).	Löneförhöjning.
38	10 juli.	22 juli.	13	Strejk.	Sågverksarbetare.	(Västern. l.).	Begäran om inledande av förhandlingar angående nytt kollektivavtal.
39	10 juli.	—	—	Lockout.	Mekaniska verkstadsarbetare.	Köja Gävle.	Förlängning av arbetstiden.
40	15 juli.	10 aug.	27	Strejk.	Sågverksarbetare.	Seskarö (Norrb. l.).	Begäran om kollektivavtal.
41	21 juli.	24 juli.	4	Strejk.	Brädgårdsarbetare.	Törefors (Norrb. l.).	Löneförhöjning.
42	28 juli.	10 aug.	14	Strejk.	Arbetare vid mössfabrik.	Motala.	Löneförhöjning.
43	2 aug.	23 aug.	22	Strejk.	Arbetare vid trämassefabrik.	Gävle.	Fastställande av timlön i samband med omläggning av arbetstiden (övergång från 6 tolvtimmarsskift till 7 åttatimmarsskift per vecka).
44	13 aug.	22 aug.	10	Strejk.	Sågverksarbetare.	Skutskär (Uppsala l.).	Löneförhöjning.
45	20 aug.	24 aug.	4	Strejk.	Arbetare vid torvströfabrik.	Omberg (Österg. l.).	Missnöje med arbetsförman.
46	23 aug.	26 aug.	3	Strejk.	Stabbläggare vid sågverk.	Fjärdvik (Västern. l.).	Löneförhöjning.

i Sverige, påbörjade under år 1915.

kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	23	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.		32
6	11	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.		33
1	30	—	Ja.	Ja.	A. erhöllo 5 % löneförhöjning jämte ett tillfälligt dyrtidstillägg.	ag., a.		34
1	298	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag.	[35]) *Statens förlikningsman medlade.*	35
2	265	—	Ja.	Nej.	A. befriades från att använda s. k. kontrollbrickor.	ag.	[36]) Fackförening bildades i anledning av konflikten.	36
1	32	—	Ja.	Nej.	A. återgingo till arbetet utan att hava genomdrivit sina fordringar.	ag.	[37]) 77 a. indirekt berörda. Några av de strejkande hava senare av ag. beviljats löneförhöjning.	37
1	112	—	Nej.	Delvis.	Prolongation av förut gällande kollektivavtal, som av ag. blivit uppsagt.	ag.	[38]) *Statens förlikningsman medlade.* 38 a. indirekt berörda.	38
1	—	52	Nej.	Ja.	Konflikten ännu ej bilagd vid slutet av oktober 1915.	ag., a.		39
1	102	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[40]) *Statens förlikningsman medlade.*	40
1	73	—	Ja.	Delvis.	Förhöjning beviljades å timlön, men ej i fråga om ackord.	ag., a.	[41]) *Statens förlikningsman medlade.* 110 a. indirekt berörda.	41
1	50	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.		42
1	475	—	Ja.	Delvis.	Kompromiss.	ag., a.	[43]) *Statens förlikningsman medlade.* Av de berörda a. gjorde 360 sympatistrejk. Ett antal stuveriarb. indirekt berörda.	43
1	72	—	Ja.	Nej.	Arbetet återupptogs som villkor för inledande av förhandlingar.	ag., a.	[44]) 166 a. indirekt berörda.	44
1	40	—	Nej.	Nej.	Förmannen avskedades.	ag., a., k. ordf.		45
1	4	—	Nej.	Nej.	Ag:s villkor.	ag.	[46]) 31 a. indirekt berörda.	46

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Tredje

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
47	25 aug.	16 sept.	23	Strejk.	Kvinnliga arbetare vid marmeladfabrik.	Varberg.	Begäran om kollektivavtal.
48	27 aug.	2 sept.	7	Strejk.	Rörarbetare.	Göteborg.	Begäran om kollektivavtal.
49	4 sept.	11 sept.	8	Enl. ag.: strejk.	Typografer.	Malmö.	Avlöningens utbetalande.
50	4 sept.	23 sept.	20	Enl. a.: lockout.	Typografer.	Norrtälje.	Avlöningens utbetalande.
51	4 sept.	13 sept.	10	Strejk.	Snickerifabriksarbetare.	Landskrona.	Löneförhöjning.
52	7 sept.	—	—	Strejk.	Måleriarbetare.	Söderhamn.	Upprättande av nytt kollektivavtal.
53	8 sept.	21 sept.	14	Strejk.	Tapetserare.	Sundsvall.	Tvist om rätt för vissa a att erhålla i kollektivavtal föreskriven högre timlön.
54	9 sept.	11 sept.	2	Strejk.	Flottningsarbetare.	Kvitsle (Västern. l.).	Begäran om ersättning för nattarbete.
55	11 sept.	26 okt.	45	Strejk.	Snickerifabriksarbetare.	Hedemora.	Löneförhöjning.
56	16 sept.	20 sept.	5	Strejk.	Brädgårdsarbetare.	Myrnäs (Västern. l.).	Löneförhöjning.
57	16 sept.	29 sept.	14	Strejk.	Arbetare vid träkolsverk.	Fagervik (Västern. l.).	Arbetares avskedande.
58	17 sept.	1 okt.	15	Strejk.	Snickerifabriksarbetare.	Nässjö.	Trakasserier mot en a. (förflyttning till annan arbetsplats).
59	18 sept.	29 sept.	12	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Iggesund (Gävleb. l.).	Löneförhöjning och fråga om garanterad timlön vid ackordsarbete.
60	20 sept.	21 sept.	2	Strejk.	Elektriska montörer.	Karlskrona.	Begäran om tillämpning av inom yrket gällande riksavtal.
61	25 sept.	12 okt.	18	Strejk.	Byggnadsgrovarbetare.	Torskär (Österg. l.).	Löneförhöjning.

i Sverige, påbörjade under år 1915. (Forts.)

kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	24	—	Nej.	Ja.	Nya a. antogos.	ag.	[49, 50]) Båda konflikterna betecknas av a. som lockouter (avskedande utan föreskriven uppsägningstid). Ag. uppgiva sig däremot hava avstängt arbetsplatserna på grund av att a. förklarat sig ämna nedlägga arbetet.	47
1	38	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	ag.		48
1	2		Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.		49
1	8		Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a.		50
1	30	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades delvis.	a.	[51]) *Statens förlikningsman medlade.*	51
3	12	—	Nej.	Ja.	Konflikten ännu ej bilagd vid slutet av oktober 1915.	a.	[52]) A:s fordringar hava utan konflikt godkänts av 2 ag. i staden.	52
1	4	—	Ja.	Ja.	Tvistefrågan hänsköts till en för tvister om avtalets tillämpning tillsatt skiljenämnd.	ag., a.	[53]) *Statens förlikningsman medlade.*	53
1	187	—	Ja.	Delvis.	Kompromiss.	ag., a.	[54]) *Statens förlikningsman medlade.* 45 a indirekt berörda.	54
1	28	—	Ja.	Ja.	Ag. godkände ett av *statens förlikningsman* före strejkens utbrott framlagt medlingsförslag.	ag., a.		55
1	4	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.	[56]) 17 a. indirekt berörda.	56
1	62	—	Ja.	Ja.	Ag:s villkor.	ag.		57
1	18	—	Nej.	Ja.	Den ifrågavarande a. fick behålla sin förutvarande arbetsplats.	ag., a.	[58]) *Statens förlikningsman medlade.* Den enligt a:s uppfattning trakasserade a. var fackföreningens ordförande.	58
2	280	—	Ja.	Delvis.	Löneförhöjningen beviljades delvis, men ej garanterad timlön.	ag., a.	[59]) Samma arbetsplats som n:r 36. *Statens förlikningsman medlade.*	59
1	33	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag.	[60]) Ag. uppgiver strejkens utbrott hava berott på, att hans svar på a:s fordringar ej i tid kommit dessa till handa.	60
1	18	—	Nej.	Delvis.	Nya a. antogos.	ag., a.		61

Yrkesinspektionens verksamhet

under *juli—september* år 1915.

Jämväl under tiden juli—september har inspektionsfrekvensen lidit någon minskning beroende därpå, att dels en underinspektör varit kommenderad till militär tjänstgöring under hela kvartalet, dels en underinspektör på grund av sjukdom varit förhindrad att fullgöra sina åligganden.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för juli—september 1915.

Antal	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören.	Yrkesinspektrisen.	Summa.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.			
inspekterade arbetsställen	108	117	99	161	258	162	56	107	79	14	134	1 295
med sammanlagt antal arbetare	11 356	5 683	2 909	5 356	7 004	5 142	2 214	6 060	6 181	407	3 393	55 705
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.) . .	7 622	41 073	4 893	15 456	18 317	52 064	8 694	49 098	21 066	718	—	219 001
inspektions- och resedagar: för yrkesinspektören .	62	43	27	40	48	64	29	45	50	25	22	455
» assistent	5	13	15	23	30	8	4	7	—	—	36	141
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	28	116	52	46	163	93	23	66	55	24	27	693
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	47	48	16	37	54	76	25	43	28	—	—	374
mindre » . . .	78	117	46	54	143	119	31	79	81	—	—	748
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	2	2	—	2	—	3	1	—	—	—	—	10
mindre » . . .	—	—	—	—	—	11	5	—	—	—	—	16
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	45	8	1	3	100	67	6	1	3	—	—	234
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	392	564	292	378	960	918	643	805	753	6	—	5 711
därav med dödlig utgång	3	4	2	4	14	6	3	10	11	—	—	57
framställning till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd . . .	—	—	—	24	1	1	—	6	—	—	—	32
anmälningar till åtal . .	1	—	1	4	14	43	2	2	3	—	—	70
lämnade eftergifter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för juli—september 1915.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	250	105	197	410	303	167	95	44	**1 571**
Använda eff. hästkrafter . .	—	4 097	1 988	3 122	5 733	4 554	1 934	1 233	740	**23 401**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	40	13	37	40	117	114	21	54	8	**444**
Sysselsatta arbetare	234	32	110	85	289	160	34	107	28	**1 079**
Använda eff. hästkrafter . .	192	41	131	110	153	168	81	167	30	**1 073**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	159	43	255	127	125	245	109	124	79	**1 266**
Sysselsatta arbetare	2 995	1 003	915	295	629	3 070	145	330	193	**9 575**
Använda eff. hästkrafter . .	628	804	2 201	2 193	2 021	824	2 636	3 529	1 750	**16 586**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**199**	**306**	**397**	**364**	**652**	**662**	**297**	**273**	**131**	**3 281**
Sysselsatta arbetare [1]	**3 229**	**1 035**	**1 025**	**880**	**918**	**3 230**	**179**	**437**	**221**	**10 654**
Använda eff. hästkrafter . .	**820**	**4 942**	**4 320**	**5 425**	**7 907**	**5 546**	**4 651**	**4 929**	**2 520**	**41 060**
Inspektions- och resedagar . . .	48	80	91	82	166	134	56	98	58	**813**
Lämnade skriftliga meddelanden	6	40	31	68	124	121	37	57	24	**508**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	4	112	145	78	211	35	14	23	2	**624**
mindre »	4	42	64	40	374	109	36	56	8	**734**

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för juli—september 1915.

Antal	Bergmästaren i						Summa.
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
	distriktet.						
inspekterade arbetsställen	2	5	12	1	4	11	**35**
med sammanlagt antal arbetare	1 739	320	696	28	186	1 316	**4 285**
» » kraftbelopp (eff. hkr.) . . .	4 597	926	4 800	70	682	1 716	**12 791**
inspektions- och resedagar: för bergmästaren	4	7	3	1	7	12	**34**
» gruvingenjören	3	—	6	—	—	—	**9**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	2	—	4	—	3	3	**12**
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar eller kranar	—	—	—	—	—	—	—
inkomna anmälningar om olycksfall	61	160	46	101	18	125	**511**
därav med dödlig utgång	1	2	3	6	—	—	**12**
framställningar till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	—	—	—	1	—	**1**
anmälningar till åtal	—	—	—	—	1	—	**1**
lämnade eftergifter	1	—	—	—	—	—	**1**

[1] Arbetarna i jordbruket ej medräknade.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

114. En 66-årig brädgårdsarbetare J. var sysselsatt med att från en läktare i justerhuset nedtaga bräder, vilket tillgick så, att han lyfte upp ena ändan av brädan och sköt denna framför sig till läktarens kant, där den fick nedfalla. Vid ett tillfälle högg brädan mot en från golvet uppskjutande spik, varvid J. fick en stöt i underlivet, vilken dock icke syntes vara stark. Han gick därefter ned och satte sig i vedgården för att hämta sig, men blev sämre och begav sig, följd av en kamrat, till hemmet. Senare delen av vägen måste han bäras, då tillståndet förvärrades. Döden inträdde fem dagar senare till följd av skada å bukhinnan.

115. En telefonreparatör A. skulle undersöka en telefonledning och hade för ändamålet uppstigit i en stolpe med tillhjälp av stolpskor. Uppkommen hade han med vänstra handen tagit i tvenne ledningstrådar, som gingo i en viss riktning och därefter med högra handen vidrört en tråd, som gick i en annan riktning. Omedelbart därefter uppgav han ett högt rop och föll tillbaka med huvudet och överkroppen, synbarligen utan medvetande. Efter en kort stund föll han, emedan stolpskorna icke voro fastsnörda, baklänges till marken, varifrån han upptogs av tillskyndande personer och forslades till lasarettet, där han avled följande dag till följd av revbensbrott och blödning å ena lungan. Den enda synbara yttre skadan var ett gråaktigt hudsår inuti högra handen. Den sistnämnda telefonledningen hade icke varit i bruk på åtta år, och vid företagen undersökning framgick, att ledningen på ett ställe korsade en kraftledning. Det kunde icke med bestämdhet konstateras, att ledningarna varit i kontakt med varandra, emedan telefonledningen kort efter olycksfallet avklippts, men det syntes dock mycket troligt, då A. synbarligen fått en kraftig elektrisk stöt. Anmärkas bör dessutom, att ett våldsamt åskväder samma dag drog över trakten.

116. Under arbete vid järnvägsbygge drabbades en arbetare J. av olycksfall med dödlig utgång. Han var sysselsatt med lastning av grus i en grusgrop, då plötsligt ett ras inträffade, varvid J. begrovs. En kamrat upptäckte olycksfallet, hämtade hjälp och framgrävde honom, varefter upplivningsförsök gjordes, ehuru förgäves.

117. En timmerflottare P., som under arbetet använde sig av en båt, föll därvid överbord och drunknade. Olycksfallet orsakades av en stock, som törnade emot båten så häftigt, att P. förlorade jämvikten.

118. Under arbete vid en järnvägsbyggnad skadades en grovarbetare A. så svårt att döden inträffade efter fem dagar. Han var jämte tvenne kamrater sysselsatt med att skruva fast en s. k. brygga vid en av grävmaskinerna, då ett ras inträffade. A. hann icke springa undan, utan trycktes av jordmassorna mot grävmaskinen med påföljd att han ådrog sig inre skador i magen.

119. Tvenne snickare K. och E. skulle reparera en kolpulverelevator i en cementfabrik under en tid, då arbetet vid fabriken avstannat på grund av att elektriska strömmen brutits. Arbetet utfördes i elevatorns nedersta del, som utgjordes av en fördjupning på 3·8 m. längd och 2 m. bredd, 1·8 m. under golvplanet. E. och K. begåvo sig ned i fördjupningen, men då där var rätt mörkt tändes ett par ljus samt tvenne

fotogenlampor, vilka senare fästes på elevatorns kringbyggnad. Vid några slag med hammare på kringbyggnaden nedföll lagrat koldamm, vilket förorsakade en häftig explosion. De båda arbetarnas kläder antändes och förbrändes fullständigt, innan elden släcktes genom tillskyndande kamraters försorg, varefter de skadade avfördes till sjukhuset, där K. avled samma dag och E. dagen efter. Arbetsledningen hade tidigare utfärdat muntligt förbud mot användande av bart brinnande ljus i fabrikens lokaler, men har detta förbud, såsom möjligen varande obekant för flera av arbetarna, vid åtskilliga tillfällen överträtts. Yrkesinspektören föreskrev uppsättande av tydliga anslag rörande förbud i berörda avseende.

120. Vid en kemisk-teknisk fabrik voro tvenne arbetare J. och K. sysselsatta med tillverkning av ett visst slags celluloid genom upplösning av vanlig celluloid, vid förevarande tillfälle använd och rentvättad film, i aceton. Apparaten utgjordes av en cylinder om c:a 200 liters rymd, försedd med ett horisontalt omröringsverk med knivar, som passera liknande knivar, fästade å cylinderväggen. Först ihälldes aceton och sedan infördes filmen under det att omröringsverket var i gång; dess hastighet uppgick till c:a 125 varv per minut. Under arbetet med blandningen fattade denna helt plötsligt eld och de båda arbetarnas kläder antändes. Av de erhållna brännskadorna avled J. efter en timme och K. några dagar senare. Vid strax efter olyckan verkställd polisundersökning har det icke kunnat utrönas, huru antändningen uppstått, men troligast är, att omröringsverkets knivar slagit emot någon järnbit, som medföljt den inmatade filmen. Vid liknande fabriker i andra länder har, enligt fabriksföreståndarens uppgift, aldrig någon dylik olycka ägt rum. Med anledning av det inträffade föreskrev yrkesinspektören automatisk inmatning av filmen i blandningsapparaten.

121. En 66-årig grovarbetare Å. skulle sänka ned en stege till botten av en torrdocka, som för tillfället var vattenfri, och stod för detta ändamål på den näst översta av de trappliknande, c:a 0·5 m. breda avsatser, som funnos anbragta å torrdockans väggar. Av okänd anledning råkade Å. falla ifrån avsatsen och ned till dockans botten, i fallet slående emot ett par lägre liggande avsatser. Avståndet från nämnda avsats till dockans botten utgjorde c:a 6 m. Tillskyndande kamrater buro upp Å., som blödde ur öronen och ett större krossår i huvudet, och förde honom till sjukhuset, där han avled följande dag. Dödsorsaken var brott å huvudskålen. Olyckan synes hava tillgått så, att Å. stigit med foten utanför avsatsen. Som skydd mot dylika olycksfall, hade förut uppsatts ett skyddsräck av järn å dockväggen innanför varje avsats, men Å. synes icke hava använt sig av detsamma.

122. En kusk H. vid ett åkeri skulle skjuta ut en vagn genom en trång portgång och hade för ändamålet fattat tag i tistelstångens yttre ända. När vagnen forslats ett stycke, stötte ena framhjulet mot en stenpall i portgången och tistelstången slängdes åt sidan samt gav H. ett hårt slag i magen. Sedan han förts till lasarettet konstaterade läkaren tarmbristning, varav H. avled efter fem dagar. Enligt kamraters uppgift brukar vagnskjutning av dem utföras så, att den skjutande ställer sig vid tistelstångens mitt för minskande av hårdheten i eventuella slag.

123. Under arbete vid en mekanisk verkstad drabbades en grovarbetare Å. av olycksfall med dödlig utgång. Han var jämte tre kamrater sysselsatt med bortbärning av ett 260 kg. tungt stativ till en kraftledningsstolpe. Å. bar i bakre vänstra hörnet och framför honom bar arbetaren L. Vid passerandet av ett järnvägsspår snavade L. och segnade till marken, varvid Å. föll baklänges och träffades i pannan av stativet. Av kamrater forslades Å. till lasarettet, där han avled följande dag på grund av brott å huvudskålen.

Kortare meddelanden.

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i Danmark år 1914.[1] År 1914 kan i Danmark, vad arbetsförhållandena angår, karakteriseras som ett lugnt år. Endast 44 arbetsinställelser inträffade under året mot 74 år 1913 och 76 i medeltal åren 1900—1913. Beträffande 10 arbetsinställelser under år 1914, alla av ringa betydelse, hava närmare uppgifter ej erhållits. Av de övriga 34 berördes 331 arbetsgivare och 2 687 arbetare mot resp. 969 och 9 324 arbetsgivare och arbetare år 1913. Av arbetsinställelserna voro 3 lockouter, samtliga av mindre omfattning och de övriga strejker. Av konflikterna varade 12 högst 1 vecka, 18 över 1 vecka men mindre än 1 månad, 3 mellan 1—2 månader och 1 över 2 månader. De förlorade arbetsdagarna hava beräknats till omkring 37 000 och mistade arbetsförtjänster till omkring 143 000 kr. Över hälften av de förlorade arbetsdagarna kommo på blott 3 arbetsinställelser. Av de 34 redovisade arbetskonflikterna voro 9 begränsade till Köpenhamn, 17 till landsortsstäder och 3 till något område på landsbygden. Av de övriga 5 omfattade 2 huvudstaden och flera landsortsstäder, 1 åtskilliga landsortsstäder i Jylland, 1 största delen av landets lervaruindustri och 1 största delen av bokbinderifacket.

Som orsak till arbetsinställelserna angives i 23 fall tvist om arbetsvillkoren, i 10 fall tvister om avtalets tolkning o. dyl., varjämte 1 strejk igångsattes för att framtvinga återtagandet av en avskedad arbetare. I 7 fall ägde brytande av avtal rum. För konflikternas biläggande kom i 4 fall skiljedom och i 3 fall medling till användning; de övriga bragtes till avslutning genom förhandling mellan parterna själva. (Statistiske Efterretninger.)

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna tio månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 144 557 (198 953 under motsvarande tid år 1914). Under samma tid hava 9 830 olycksfall anmälts till anstalten (8 739 år 1914). Till begravningshjälp för 47 dödsfall har utanordnats 2 820 kronor (år 1914 för 55 dödsfall 3 540 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 277 326 kronor (256 656 år 1914) samt för sjukhjälpsersättningar 280 854 kronor (252 100 år 1914) tillsammans 561 000 kronor (512 296 år 1914). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 75 (48 år 1914). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 321 fall (359 år 1914) och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 655 fall.

Ändring av den danska lagen om understöd till änkors barn. Jämlikt lagen om offentligt understöd till änkors barn den 29 april 1913[2] bortfaller understödet, så snart barnens moder får hjälp av någon hjälpkassa, som erhåller bidrag av kommunen. På grund av rådande dyrtid måste det understöd, som sålunda utgår, anses otillräckligt, och för att bereda vederbörande tillfälle att erhålla hjälp såväl direkt av staten som av de kommunala hjälpkassorna, vilka sedan augusti månad 1914 få statsbidrag för att kunna tillgodose de under kristiden stegrade anspråken på bispringande från deras sida,[3] har under oktober månad 1915 antagits en provisorisk lag, enligt vilken understöd till änkors barn må tills vidare utgå, även om modern erhåller understöd av kommunal hjälpkassa. Denna lag gäller så länge ovannämnda lag om statsbidrag till sådan kassa är i kraft.

---

[1] Jfr »Soc. Medd.» 1908, sid. 150; 1911, sid. 306, 789; 1912, sid. 251, 674; 1913, sid. 665; 1915, sid. 895.

[2] Se »Soc. Medd.» årg. 1913, sid. 415.

[3] Se »Soc. Medd.» årg. 1914, sid. 889.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Nödhjälpsarbeten i Malmö. Stadsfullmäktige i Malmö hava beslutat att i överensstämmelse med en av drätselkammaren gjord framställning anvisa ett belopp av 151 140 kr. till anordnande av nödhjälpsarbeten under instundande vinter.

Arbetsmarknaden i England under oktober 1915. Bristen på manlig arbetskraft blev under oktober mera framträdande på grund av livligare rekrytering, vilket i sin ordning avsevärt ökade efterfrågan på kvinnliga och minderåriga arbetare såsom ersättning.

I jämförelse med oktober 1914, då arbetsmarknaden hade väsentligen hämtat sig efter de första verkningarna av kriget, kan konstateras en allmän förbättring, vilken var särskilt utpräglad inom de industrier, som voro sysselsatta med beställningar för arméns räkning.

Inom kolgruvedriften var arbetstillgången fortfarande mycket god. Järn- och stålindustrierna företedde ytterligare förbättring, och inom tackjärnsindustrien var arbetstillgången alltjämt god. Ytterst knapp tillgång på arbetskraft rapporterades inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna, vilka fortsatte att arbeta under högtryck. Med undantag av järnblecks- och stålplåtsindustrierna voro de övriga metallindustrierna alltjämt mycket livaktiga med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom bomullsindustrien inträdde någon förbättring, särskilt vid väverierna. Ylleindustrien var alltjämt livaktig, ehuru en viss nedgång började göra sig gällande. Inom linneindustrien förbättrades läget något, men förkortad arbetstid rapporterades fortfarande, framför allt i Belfast. Arbetstillgången inom sko- och läderindustrierna var alltjämt god. Beställnings- och damskrädderierna, ävensom modevaruindustrien företedde en ytterligare, med säsongen sammanhängande förbättring under det att läget inom konfektionsindustrien oväsentligt försämrades. Byggnadsverksamheten var fortfarande begränsad, men antalet arbetslösa inom yrket var dock mycket ringa, beroende på värvningar och överflyttningar till andra industrier. Inom tegelindustrien inträdde nedgång, men inom cementindustrien var arbetstillgången fortfarande god. Trävaru- och möbelindustrierna företedde föga förändring. Inom boktryckerierna och bokbinderierna förbättrades läget. Glas- och lervaruindustrierna voro på det hela taget väl sysselsatta. Inom näringsämnesindustrierna var läget alltjämt mycket tillfredsställande, likaså inom fiskeriet. Jordbruksarbetena hindrades av brist på arbetskraft, men gynnades i allmänhet av vackert väder. Hamnarbetarna hade i stort sett fortfarande goda arbetstillfällen, och tillgången på sjömän för handelsflottan motsvarade efterfrågan.

Fackorganisationer med 930 089 medlemmar rapporterade 7 055 eller 0·8 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av oktober mot 0·9 % vid slutet av september 1915 samt 4·4 % vid utgången av oktober 1914. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under oktober 1915. Situationen å den tyska arbetsmarknaden gestaltade sig under oktober ej väsentligen annorlunda än under närmast föregående månader. Frånsett textilindustrien och byggnadsverksamheten kunde sysselsättningen med hänsyn till de genom kriget skapade svårigheterna betecknas som i allmänhet tillfredsställande.

Den livligaste verksamheten rådde fortfarande inom gruvindustrien, och de flesta grenar av järn- och maskinindustrierna hade likaledes god arbetstillgång. Inom övriga yrken var läget olikartat; överallt funnos företag, som hade stor avsättning, vid sidan av sådana, som voro mindre väl sysselsatta. Även inom de fack, som framställa spånads- och vävnadsämnen, inträdde sporadiska förbättringar, exempelvis inom sammets- och sidenindustrien i Crefeld, under det att inom andra grenar verksamheten ytterligare avtog.

Av 901 272 redovisade medlemmar av fackförbunden voro 22 293 eller 2·5 % arbetslösa mot 2·6 % under närmast föregående månad, 10·9 % i oktober 1914 och 2·8 % i oktober 1913. Vid sistnämnda tillfälle redovisades 1·9 millioner och i oktober 1914 1·8 millioner arbetare.

Vid arbetsförmedlingsanstalterna kommo under oktober 89 arbetssökande på 100 lediga platser för män; under närmast föregående månad uppgick motsvarande antal likaledes till 89, i oktober 1914 till 154 och i oktober 1913 till 178. På 100 lediga platser för kvinnor kommo i oktober 1915 182 arbetssökande mot 170 i september, 191 i oktober 1914 och 122 i oktober 1913.

Enligt meddelande från sjukkassorna hade de manliga medlemmar, som voro i arbete under tiden mellan 1 oktober och 1 november, minskats med närmare 77 000 eller med 1·69 %, under det att de sysselsatta kvinnliga medlemmarna under samma tid hade ökats med cirka 67 000 eller med 1·84 %. (Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring. —

Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar har under innevarande års tredje kvartal varit betydligt mindre än under motsvarande tid förlidet år.

Enligt de till socialstyrelsen från vederbörande myndigheter inkomna uppgifterna hava under månaderna juli—september från hamnar i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg emigrerat till främmande världsdelar 844 i Sverige hemmahörande personer, varjämte 506 från annat land utvandrat härifrån. Läggas härtill motsvarande siffror för första och andra kvartalen, befinnes emigrationen över nyssnämnda hamnar hava under de gångna tre kvartalen omfattat 2 280 svenskar och 1 461 personer från annat land. Dessutom hava över Kristiania, Trondhjem och Bergen utvandrat under årets tredje kvartal 298 och under de tre första kvartalen sammanlagt 904 svenskar. Hela antalet svenska emigranter, som under årets första nio månader utvandrat över ovannämnda svenska och norska hamnar, utgjorde 3 184, av vilka 1 600 voro män och 1 584 kvinnor, mot 7 526 under samma tid i fjol.

Ovanstående uppgifter omfatta icke dem, som utvandrat över andra hamnar, samt icke heller dem, som utflyttat till europeiska länder.

Emigrationen från Sverige under de tre första kvartalen av åren 1914 och 1915 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska eller norska hamnarna, på rikets olika delar på följande sätt:

Län	Över svenska hamnar jan.—sept. År 1915	Över norska hamnar År 1915	Över svenska och norska hamnar År 1915	Över svenska och norska hamnar År 1914
Stockholms stad	207	12	219	352
Stockholms län	58	9	67	94
Uppsala »	18	1	19	46
Södermanlands »	39	1	40	55
Östergötlands »	106	12	118	232
Jönköpings »	102	2	104	307
Kronobergs »	129	1	130	328
Kalmar »	232	3	235	610
Gottlands »	14	5	19	42
Blekinge »	124	—	124	306
Kristianstads »	133	—	133	419
Malmöhus »	168	—	168	397
Hallands »	181	—	181	406
Göteborgs och Bohus »	180	20	200	446
Älvsborgs »	156	74	230	383
Skaraborgs »	96	14	110	250
Värmlands »	79	352	431	746
Örebro »	42	28	70	136
Västmanlands »	21	2	23	47
Kopparbergs »	48	70	118	319
Gävleborgs »	71	50	121	336
Västernorrlands »	36	122	158	454
Jämtlands »	5	48	53	275
Västerbottens »	5	56	61	269
Norrbottens »	30	22	52	271
Hela riket	2 280	904	3 184	7 526
Från annat land	1 461			
Summa	3 741			

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under detta års nio första månader befordrats från de olika hamnarna i följande antal:

	Jan.—mars	April—juni	Juli	Augusti	September	Summa jan.—sept.
Stockholm	119	191	26	88	91	**515**
Malmö	131	269	65	69	76	**610**
Hälsingborg	49	63	16	6	72	**206**
Göteborg	230	384	97	78	160	**949**
Kristiania	175	240	58	57	105	**635**
Trondhjem	84	100	22	26	26	**258**
Bergen	—	7	—	—	4	**11**
Summa	**788**	**1 254**	**284**	**324**	**534**	**3 184**

— Kooperation. —

Kooperativa förbundets omsättning under andra och tredje kvartalen 1915. Förbundets försäljningssumma uppgick under *andra* kvartalet till *3 388 278 kronor* och under tredje kvartalet till *4 187 318 kronor*. Utvecklingen under de två senaste åren belyses genom nedanstående sammanställning.

		Ökning i jämförelse med motsvarande kvartal föregående år.	
	Kronor	Kronor	%
3:e kvartalet 1915	4 187 318	1 727 602	70·2
2:a » »	3 388 278	1 265 139	59·6
1:a » »	3 612 205	1 655 855	84·6
4:e » 1914	3 350 048	1 225 081	57·6
Summa	**14 537 849**	**5 873 677**	**67·8**

Den i föregående kvartalsöversikter framhållna kraftiga stegringen i förbundets omsättning under kristiden har sålunda alltjämt fortgått. Då fördyringen i fråga om flera av de i förbundets försäljning viktigaste varorna varit jämförelsevis obetydlig (t. ex. kaffe och socker), torde även med avseende på de förmedlade varumängderna stegringen vara mycket ansenlig. Några härför belysande siffror föreligga emellertid icke. — Ökningen har varit betydlig för alla försäljningsavdelningarna, men är liksom under föregående kvartal särskilt anmärkningsvärd för Gävleavdelningen.

Insättarnas behållning å förbundets sparkassa uppgick den 30 september till 2 563 263 kr., vilket innebär en stegring sedan början av år 1915 med 437 696 kr. eller 20·6 %; i betraktande av rådande dyrtid torde denna ökning få anses såsom synnerligen tillfredsställande.

(Konsumentbladet.)

— Bostadsförhållanden. —

Bostadsförhållandena i smålägenheter i Kristiania. Under åren 1913—1914 verkställdes av kommunens statistiska kontor en representativ undersökning angående bostadsförhållandena, för så vitt det angår de bland den mindre bemedlade befolkningen vanligaste bostadstyperna, en- och tvårumslägenheter. Undersökningen omfattade 10 332 sådana lägenheter eller 30·7 % av samtliga den 1 februari 1914 befintliga. Sammanlagda antalet i dessa lägenheter boende personer uppgick till 41 690, motsvarande 31·7 % av den befolkning, som enligt kommunens statistik hade sin hemvist i dylika smålägenheter, och 17·7 % av stadens hela folkmängd.

De undersökta lägenheterna uppdelas i följande kategorier:

1 rum utan kök	407	2 rum utan kök	48
1 » med del i kök	182	2 » med del i kök	28
1 » » kök	4 841	2 » » kök	4 826
Summa enrumslägenheter	**5 430**	Summa tvårumslägenheter	**4 902**

Av de undersökta lägenheterna låga c:a 83 % i stenhus och 17 % i trähus. Belägna i gårdshus voro 19 % av lägenheterna, som källarlägenheter betecknas 2·5 % och som vindslägenheter 4·5 %.

Lägenheternas golvyta befanns i genomsnitt utgöra 30·62 kvm. rummens höjd 2·79 m. och luftrymden 86·37 kbm. Härvid hava tamburer icke i något fall medtagits i beräkningen och kök endast i det fall, att de uteslutande disponerats av de i lägenheterna boende. Av enrumslägenheterna utan eller endast med del i kök hava flertalet (resp. 56 och 59 %) en rymd av 20—40 kbm. medan bland de av rum med kök bestående lägenheterna mer än hälften (56 %) tillhöra gruppen 60—80 kbm. Tvårumslägenheterna utvisa ganska stora variationer i avseende å utrymme; starkast representerad är dock gruppen 100—120 kbm. (38 %).

I 17·7 % av de undersökta lägenheterna befanns fönsternas sammanlagda yta understiga $^1/_{10}$ av golvytan. Det är i synnerhet de minsta lägenheterna, som i detta avseende visat sig vanlottade.

Som underhaltiga betecknas inalles 1 727 lägenheter eller 16·7 % av samtliga. Härav hava 1 106 (10·7 %) befunnits antingen fuktiga, mörka eller förfallna, mot 239 lägenheter (2·3 %) framställdes anmärkningar i flera av berörda avseenden, och 382 lägenheter (3·7 %) karakteriserades som helt otjänliga till bostäder. I dessa siffror äro dock ej medräknade sådana lägenheter, vilka enbart angivits vara kalla eller lida av andra, ej direkt hälsovådliga bristfälligheter. Särskilt hava allvarliga anmärkningar framkommit mot en stor del av källarlägenheterna. Av dessa måste omkring 1/3 betraktas som absolut osunda, och lika många betecknas som mindre goda; endast ett mindretal befinner sig alltså i tillfredsställande skick. Av vindslägenheterna konstaterades 15·2 % vara underhaltiga i ett av ovan angivna avseenden, 1·7 % dåliga i flera avseenden och 5·6 % avgjort osunda; för övriga lägenheter voro motsvarande siffror resp. 10·1, 2·2 och 2·9 %.

Antalet invånare per lägenhet växlar mellan 1 och 13; nämnda maximum har uppnåtts till och med i enrumslägenheter. Boendetätheten framgår närmare av nedanstående tablå, varvid hänsyn är tagen allenast till lägenheter med eget kök:

	Enrumslägenheter		Tvårumslägenheter	
	Antal	%	Antal	%
1 à 2 personer	1 509	31·2	862	17·9
3 à 4 »	1 801	37·2	1 835	38·0
5 à 6 »	985	20·3	1 243	25·8
7 à 8 »	432	8·9	622	12·9
9 à 10 »	96	2·0	214	4·4
11—13 »	18	0·4	50	1·0
Summa	4 841	100·0	4 826	100·0

Medeltalet i varje lägenhet boende är 4 personer eller 3·5 personenheter (2 barn under 10 år = 1 vuxen). I genomsnitt kommer på varje rum (inkl. kök) 1·7 person eller 1·5 enhet; för enrumslägenheter (med kök) beräknas i medeltal 1·6 personenhet per rum, för tvårumslägenheter 1·3.

Som överbefolkade enligt den vid bostadsundersökningar i Sverige tillämpade regeln, d. v. s. med över 2 personer per rum, betecknas nära 25 % av samtliga lägenheter (32 % av enrums- och 18 % av tvårumslägenheterna). Efter vad man på grundval av från folkräkningarna tillgängliga uppgifter kan beräkna, uppgick antalet överbefolkade lägenheter år 1900 till över 28 %, 1910 åter till ej fullt 24 % av samtliga. Den försämring, som under de senaste åren åter synes hava inträtt, drabbar närmast enrumslägenheterna, framför allt enkelrum utan kök; i fråga om tvårumslägenheter kan däremot en oavbruten förbättring konstateras.

En mera säker måttstock för beräknande av trångboddheten får man, om hänsyn tages till luftutrymmet per person. I genomsnitt kommer i de undersökta lägenheterna ett utrymme av 21·4 kbm. på varje person och 24·4 kbm. på varje personenhet (21 kbm. per personenhet i enrumslägenheter och 27·3 kbm. i tvårumslägenheter). Om överbefolkning anses föreligga, där utrymmet understiger 15 kbm. per personenhet, falla inom denna kategori 15·3 % av lägenheterna. Ett utrymme av mindre än 10 kbm. per enhet har konstaterats i ej fullt 3·0 % av samtliga lägenheter. Om man härmed jämställer de resultat, som framkommo vid en under åren 1893—95 företagen undersökning av arbetarklassens bostäder i Kristiania, synes det, som om antalet starkt överbefolkade lägenheter under de senaste 20 åren ej oväsentligt minskats; på grund av de olikartade undersökningsmetoder, som använts, kan dock förbättringens omfattning ej exakt fastställas.

Överbefolkning förekommer såväl i små som stora hushåll. För de sistnämndas vidkommande äro missförhållandena givetvis i flertalet fall beroende på familjeförsörjarens oförmåga att, i samma mån som barnskaran ökas, skaffa större bostadsutrymme; i många fall torde emellertid skulden även direkt få tillskrivas den rådande bostadsbristen. Inneboendesystemet synes däremot ej i någon särdeles hög grad stå i samband med överbefolkningen; av de 303 lägenheter, som voro starkast överbefolkade (mindre än 10 kbm. per personenhet), befunnos endast 13 hysa inneboende. Inalles funnos inneboende i c:a 14 % av de undersökta lägenheterna, huvudsakligen tvårumslägenheter.

Medelhyran för de olika slagen av lägenheter utgjorde:

	Enrumslägenheter			Tvårumslägenheter			Genomsnitt
	utan kök	med del i kök	med kök	utan kök	med del i kök	med kök	
källarlägenheter	101	88	154	—	—	244	174
vindslägenheter	121	107	158	274	243	264	172
övriga lägenheter	126	122	198	278	264	315	251
Genomsnitt	**123**	**116**	**195**	**277**	**255**	**313**	**246**

Genomsnittliga årshyran utgjorde 102 kronor per rum (inkl. kök) och 2·85 per kbm.

Om man dömer allenast efter medelhyran per lägenhet och rum, synas vinds- och källarlägenheter vara avsevärt billigare än övriga lägenheter. Tages däremot hänsyn till lägenheternas utrymme, befinnas vindslägenheterna dyrare än de andra kategorierna.

Hyresprisens förhållande till hyresgästernas inkomst framgår av följande sammanställning:

Inkomst	Hyra	Inkomst	Hyra
Under 600 kr.	26·9 %	1 600—1 799 kr.	15·9 %
600— 699 »	26·1 »	1 800—1 999 »	16·1 »
700— 799 »	23·7 »	2 000—2 249 »	14·0 »
800— 899 »	21·6 »	2 250—2 499 »	12·5 »
900— 999 »	21·3 »	2 500—2 749 »	11·9 »
1 000—1 199 »	19·6 »	2 750—2 999 »	11·4 »
1 200—1 399 »	20·0 »	3 000 kr. och däröver	10·0 »
1 400—1 599 »	17·6 »	I genomsnitt	**17·9 %**

Lägenheter med inneboende äro vid denna beräkning ej medtagna.

De låga procenttalan för de högsta inkomstklasserna få naturligen icke tagas som måttstock för, hur mycket en person i sådan ställning i medeltal ger ut för hyra, enär i den föreliggande sammanställningen ingen hänsyn tagits till de många bättre bemedlade personer, som hyra lägenheter om mer än 2 rum och kök och darför i genomsnitt måste betala högre hyror. Om däremot jämförelsen inskränkes till de lägre inkomstklasserna, där man i regel ej torde hyra större lägenheter, än de i förevarande undersökning ingående, synes man därur kunna draga den tämligen otvetydiga slutsatsen, att de ekonomiskt allra svagaste befolkningslagren i genomsnitt måste anslå ett relativt större belopp till bostadshyra än de mera bemedlade. (Sociale Meddelelser.)

Jämförelse mellan bostadsförhållandena i Skandinaviens större städer. Efterföljande redogörelse ansluter sig i huvudsak till en sammanställning av vissa uppgifter angående bostadsförhållandena i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Köpenhamn och Kristiania, som av sistnämnda stads statistiska kontor publicerats i samband med redogörelsen för bostadsförhållandena därstädes 1913—1914.[1] För Stockholm har härvidlag anlitats berättelsen om bostadsräkningen den 31 december 1910, för Uppsala den av docenten K. Edin år 1907 verkställda undersökningen angående arbetarbefolkningens bostadsförhållanden, för Göteborg den av samma person i samband med 1910 års bostadsräkning utförda undersökningen av bostadslägenheter om två rum och kök eller därunder samt, för Köpenhamn vissa uppgifter, inhämtade i samband med den allmänna folkräkningen den 1 februari 1911.

Jämförelsen är begränsad till lägenheter om 1 à 2 rum förutom kök. De hit hörande bostadskategoriernas inbördes styrkeförhållanden framgår av nedanstående tablå.

	Enrumslägenheter				Två rum med eller utan kök	Summa
	utan kök	med del i kök	med kök	Tillsammans		
	%	%	%	%	%	%
Stockholm	19·5	1·1	42·4	63·0	37·0	100·0
Uppsala	28·7	0·9	59·1	88·7	11·3	100·0
Göteborg	9·7	0·5	67·5	77·7	22·3	100·0
Köpenhamn	4·7	0·3	14·3	19·3	80·7	100·0
Kristiania	3·9	1·8	46·8	52·5	47·5	100·0

[1] Jfr sid. 1247.

Tvårumslägenheterna äro, som synes, relativt talrikast i Köpenhamn och därnäst i Kristiania. Av de svenska städerna är Stockholm i detta avseende gynnsammare ställt än Göteborg, medan å andra sidan sistnämnda stad uppvisar bättre siffror, om hänsyn tages till, i vilken utsträckning enrumslägenheterna äro försedda med kök. Vad Uppsala beträffar, måste här, liksom städse i det följande, hänsyn tagas till, att undersökningen omfattar endast arbetarbostäder. Medeltalet i varje rum boende personer utgjorde i Stockholm 1·73, i Uppsala 1·83, i Göteborg 1·86, i Kristiania 1·67 och i Köpenhamn 1·03. Frånsett sistnämnda stad, äro variationerna i detta avseende följaktligen ganska obetydliga.

Antalet lägenheter, som beboddes av mer än 2 personer per rum, utgjorde i Stockholm 25·4 %, i Uppsala 25·9 %, i Göteborg 30·7 % och i Kristiania 24·9 % av samtliga. För Köpenhamn saknas motsvarande siffror, men torde med säkerhet kunna antagas, att antalet enligt denna måttstock överbefolkade lägenheter därstädes är avsevärt mindre.

Beträffande rummens storlek föreligga uppgifter endast för Uppsala, Göteborg och Kristiania.

Städer	Genomsnittligt utrymme (kubikmeter)											
	per lägenhet				per rum				per person			
	1 rum		2 rum med kök	Tillsammans	1 rum		2 rum med kök	Tillsammans	1 rum		2 rum med kök	Tillsammans
	utan kök	med kök			utan kök	med kök			utan kök	med kök		
Uppsala	31·50	69·19	99·85	61·02	31·50	34·60	33·28	33·73	15·70	18·52	21·65	18·45
Göteborg	32·20	78·62	128·58	85·01	32·20	39·31	42·86	40·07	17·78	19·13	28·98	21·56
Kristiania	36·24	68·90	110·20	86·37	36·24	34·45	36·73	35·84	21·46	18·15	24·23	21·40

Enligt vad av ovanstående tablå framgår, uppvisar Kristiania de rymligaste enkelrummen, varemot lägenheter med kök i Göteborg genomsnittligen äro avsevärt större än i de övriga städerna. Största trångboddheten skulle, efter de anförda siffrorna att döma, råda i Uppsala, varvid emellertid hänsyn måste tagas till, vad förut är sagt om undersökningens begränsning till endast arbetarbostäder. Givet är, att de enkelrum och tvårumslägenheter, som bebos av personer tillhörande högre samhällsklasser, vanligen äro mera rymliga. Beträffande lägenheter om ett rum och kök, vilka så gott som uteslutande torde användas som arbetarbostäder, uppvisar Uppsala något fördelaktigare siffror än Kristiania och står, särskilt om hänsyn tages till utrymme per person, ej så långt efter Göteborg. Om utrymmet beräknas efter personenhet (två barn = en vuxen person), *blir genomsnittssiffran för Uppsala 21·5, för Göteborg och Kristiania 26·0 kubikmeter; härvid* måste emellertid beaktas, att åldersgränsen i Uppsala satts till 14 år, i de andra städerna däremot till 15 år.

Antalet barn utgjorde, i procent av samtliga i lägenheterna boende:

	1 rum utan kök	1 rum med kök	2 rum med kök	Tillsammans
Uppsala	17·5	31·3	27·9	**28·1**
Göteborg	14·2	37·7	28·0	**34·2**
Kristiania	15·1	38·1	33·9	**35·4**

Barnantalet är alltså störst i Kristiania, men Göteborg kommer ej långt efter. Att Uppsala i fråga om enkelrum uppvisar högre siffror än de övriga städerna, beror naturligtvis på, att hänsyn här ej tagits till de lägenheter av denna typ, som bebos av studenter och andra, i regel ensamstående, personer i liknande samhällsställning.

En jämförelse mellan hyresprisen i de olika städerna lämnar följande resultat:

Städer	Medelhyra (kronor per år)											
	per lägenhet				per rum				per kubikmeter			
	1 rum		2 rum med kök	Tillsammans	1 rum		2 rum med kök	Tillsammans	1 rum		2 rum med kök	Tillsammans
	utan kök	med kök			utan kök	med kök			utan kök	med kök		
Stockholm . . .	[1]) 197	314	511	359	197	157	170	168	—	—	—	—
Uppsala	78	143	238	131	78	71	79	74	2·50	2·20	2·40	2·30
Göteborg	109	194	348	221	109	97	116	104	3·27	2·40	2·51	2·47
Köpenhamn . . .	84	124	218	200	84	62	73	72	—	—	—	—
Kristiania	123	195	313	246	123	98	104	102	3·61	2·84	2·83	2·85

Medelhyran per rum är, som synes, avgjort högst i Stockholm och lägst i Köpenhamn. Att Uppsala visar så låga siffror, får tillskrivas den förut framhållna begränsningen av materialet från denna stad, i någon mån kanske även det förhållande, att uppgifterna äro några år äldre, än från de andra städerna. Vid 1913 års allmänna bostadsräkning kom man i Uppsala till avsevärt högre medelhyror, resp. 99, 183 och 313 kr. för de tre här ifrågavarande lägenhetskategorierna. Någon undersökning av lägenheternas utrymme gjordes emellertid ej vid sistnämnda tillfälle, varför ej kan avgöras, i vilken utsträckning stegringen berott på, att de nytillkomna bostäderna i regel varit rymligare.

Göteborg och Kristiania intaga i fråga om hyresprisen en mellanställning och utvisa sinsemellan ganska stor överensstämmelse, om hänsyn tages till medelhyran per rum. På grund av göteborgsrummens i genomsnitt större utrymme, blir dock hyrespriset per kubikmeter där billigare. Avenledes är medelhyran per lägenhet i Göteborg ej obetydligt lägre. Detta beror huvudsakligen på det billiga priset för enkelrum; beträffande enrumslägenheter med kök äro siffrorna i det närmaste lika, och tvårumslägenheterna äro i Göteborg avsevärt dyrare.

Bostadsförhållandena i de danska landsortsstäderna år 1911. Det statistiske departement i Danmark har, på grundval av uppgifter inhämtade i samband med den i februari 1911 verkställda folkräkningen, publicerat en redogörelse över bostadsförhållandena i de danska landsortsstäderna, av vilken redogörelse i det följande ett kort sammandrag lämnas.

Sammanlagda antalet i de danska landsortsstäderna befintliga byggnader uppgick år 1911 till 57 087, varav de till bostadsändamål använda utgjorde 53 623 (93·9 %). I övrigt utgjordes byggnaderna av 1 915 för lantbruksändamål använda byggnader, 684 hotell o. d. byggnader, 605 offentliga byggnader, 195 fabriker samt 65 byggnader med ej specificerad användning.

Vad boningshusen beträffar, fördelade de sig efter antalet våningar och lägenheter i enlighet med nedanstående tablå:

	Antal invånare	Antal boningshus	Antal hus, i % av samtliga, med följande antal våningar			Antal hus, i % av samtliga, med följande antal lägenheter			
			1	2	3 och däröver	1	2	3—10	10 och däröver
Större landsortsstäder [2] .	219 723	15 028	23·0	41·9	35·1	18·5	21·5	54·9	5·1
Medelstora » [3] .	240 350	24 537	55·6	36·0	8·4	37·1	28·6	33·2	1·1
Mindre » [4] .	90 255	14 058	85·2	13·8	1·0	67·4	18·7	13·7	0·2
Samtliga landsortsstäder	**550 328**	**53 623**	**54·2**	**31·9**	**13·9**	**39·8**	**24·0**	**34·2**	**2·0**

[1] Vid beräkning av detta medeltal har hänsyn även tagits till det uppskattade hyresvärdet för fritt upplåtna lägenheter. För enbart uthyrda lägenheter var hyran 202 kr. (jfr »Soc. Medd.» 1915, sid. 247).

[2] 7 städer med 15 000 invånare och däröver.

[3] 31 städer med 4—15 000 invånare.

[4] 34 städer med under 4 000 invånare samt 1 stad (Rönne) med omkr. 9 000 invånare, som på grund av bebyggnadssättet sammanförts med de minsta städerna.

Av tablån framgår, att över hälften (54·2 %) av samtliga boningshus i de danska landsortsstäderna utgjordes av envåningshus och omkring en tredjedel (31·9 %) av tvåvåningshus. Härvid visade sig betydande olikheter mellan de större och de mindre städerna. Under det att i de mindre städerna envåningshusens antal uppgick till 85·2 % av samtliga boningshus, var motsvarande procentsiffra för de medelstora städerna 55·6 och för de större 23·0. I förhållande till samtliga boningshus utgjorde enlägenhetshusen 39·8 % och hus med fler än en lägenhet 60·2 %. Enlägenhetshusen utgjorde den förhärskande byggnadstypen i de mindre städerna, under det att i de medelstora och större städerna hus med två eller flera lägenheter voro de talrikaste.

I boningshusen funnos sammanlagt 114 295 lägenheter, uteslutande avsedda till bostadsändamål, 16 992 s. k. blandade lägenheter, avsedda ej endast till bostadsändamål utan även till lokaler för lägenhetsinnehavares yrkesutövning, samt dessutom 11 184 lägenheter, avsedda att användas till butiker, kontor, verkstäder o. d.

Av de egentliga bostadslägenheterna voro 90·7 % belägna i gatuhus och 9·3 % i gårdshus. Vad våningsläget för dessa lägenheter beträffar, omfattade 14·2 % av lägenheterna helt hus, 2·2 % voro belägna i mer än en våning, 1·8 % i källarvåningen, 39·0 % i bottenvåningen, 35·3 % en eller flera trappor upp samt 7·5 % i vindsvåningen.

De egentliga bostadslägenheterna fördelade sig efter rumsantalet[1] på följande sätt:

	Hela antalet lägenheter	Därav lägenheter med 1 rum	2 rum	3 rum	4 o. fl. rum	1 rum	2 rum	3 rum	4 o. fl. rum
		Absoluta tal				relativa tal, %			
Större landsortsstäder . . .	47 469	3 020	19 521	13 751	10 074	6·5	42·1	29·7	21·7
Medelstora » . . .	49 613	3 370	17 746	15 196	12 582	6·9	36·3	31·1	25·7
Mindre » . . .	17 213	931	4 903	5 248	5 997	5·5	28·7	30·7	35·1
Samtliga landsortsstäder	**114 295**[2]	**7 321**	**42 170**	**34 195**	**28 653**	**6·5**	**37·5**	**30·5**	**25·5**

Flertalet (96·6 %) av i denna tablå redovisade lägenheter voro försedda med eget kök. Bland enrumslägenheterna var detta fallet med 73·4 %, bland tvårumslägenheterna med 97·2 % samt bland lägenheter med fler än två rum med 99·1 % av samtliga lägenheter.

Ungefär $^2/_3$ (68·0 %) av lägenheterna utgjordes av två- och trerumslägenheter. Tvårumslägenheten var den dominerande bostadstypen, i synnerhet i de större städerna, där den omfattade 42·1 % av samtliga lägenheter. I de mindre städerna omfattade denna lägenhetstyp 28·7 %, under det att trerumslägenheterna utgjorde 30·7 % av hela antalet lägenheter. Överhuvud taget voro de större lägenheterna relativt talrikare i de mindre än i de större städerna.

Antalet outhyrda lägenheter uppgick bland de egentliga bostadslägenheterna till 2 955 (2·6 %). De outhyrda lägenheterna utgjorde bland lägenheter med 1, 2, 3, 4, 5 och 6 o. fl. rum resp. 5·3, 2·6, 2·1, 1·9, 2·2 och 2·0 %. De större, medelstora och mindre städerna uppvisade bland samtliga lägenheter resp. 1·9, 3·1 och 3·0 % outhyrda lägenheter. För i gatu- resp. gårdshus belägna lägenheter voro ledighetsprocenterna 2·4 och 4·9.

Medelhyrorna för egentliga bostadslägenheter av olika storlek belysas genom nedanstående tablå:

	Medelhyra per år i kronor för lägenheter med 1 rum	2 rum	3 rum	4 rum	5 rum	6 rum	7 rum	8 o. fl. rum	Samtliga lägenheter
Större landsortsstäder	81	162	245	342	458	557	674	955	251
Medelstora »	70	124	199	283	369	462	574	800	218
Mindre »	64	104	153	193	253	341	418	628	180
Samtliga landsortsstäder	**74**	**139**	**210**	**284**	**376**	**473**	**581**	**817**	**226**

Av tablån framgår, att medelhyran för samtliga lägenheter utgjorde 226 kr.; för en-, två- och trerumslägenheter uppgick den till resp. 74, 139 och 210 kr. I de större städerna voro hyrorna

[1] Köken äro ej räknade såsom självständiga rum.
[2] Därav 1 956 lägenheter med ej angivet rumsantal.

för samma lägenhetstyp i allmänhet 20 à 30 % högre än i de medelstora och i dessa 30 à 40 % högre än i de mindre städerna. Beträffande medelhyran per rum var denna lägst för två- och trerumslägenheter med omkring 70 kr., varefter den steg allt eftersom lägenheternas rumsantal ökades, så att den för sjurumslägenheter uppgick till 83 kr. I gatuhus voro lägenheterna så gott som undantagslöst dyrare än i gårdshus. Våningslägets inverkan på lägenheternas hyrespris var för 1—3 rumslägenheter tämligen obetydligt; vid de större lägenheterna däremot steg hyran genomgående med våningshöjden.

Vad de boendes fördelning på olika lägenhetskategorier beträffar, har vid denna fördelning liksom vid beräknandet av boendetätheten och antalet överbefolkade lägenheter egentliga och blandade bostadslägenheter sammanförts, varvid de blandade lägenheterna räknats med det antal rum, som uteslutande använts till bostadsändamål. Av de i egentliga och blandade bostadslägenheter boende kommo 2·5 % på enrumslägenheter, 30·0 % på tvårumslägenheter, 31·2 % på trerumslägenheter samt 36·3 % på lägenheter med fler än tre rum. Härvid är ej antalet boende i lägenheter med ej angivet rumsantal medräknat.

Boendetätheten utgjorde för lägenheter om 1, 2, 3. 4 och 5 rum resp. 158, 165, 134, 106 och 92 boende per 100 rum. Trångboddheten var sålunda störst i tvårumslägenheterna och avtog sedan, allt eftersom lägenheternas storlek ökades. De större, medelstora och mindre städerna uppvisade för tvårumslägenheter en boendetäthet av resp. 169, 164 och 152 boende per 100 rum; för trerumslägenheter voro motsvarande siffror 136, 134 och 121. En mera ingående översikt av boendetätheten särskilt med hänsyn till lägenheternas överbefolkning lämnas i nedanstående tablå:

Antal rum	Antal bostadslägenheter med följande antal invånare						Antal överbefolkade lägenheter[1].			Antal i dessa boende personer.	
	1—2	3—4	5—6	7—8	9—10	11—12	13 o. fl.	Absolut	%	Absolut	%
1	6 298	724	193	50	11	3	—	981	13·5	3 951	34·4
2	17 188	15 288	6 810	2 430	518	61	6	9 825	23·2	60 105	43·0
3	9 876	14 375	8 175	3 422	922	135	6	4 485	12·3	35 394	24·3
4	3 411	6 289	3 714	1 614	507	84	18	609	3·9	5 917	9·0
Summa	**36 273**	**36 676**	**18 892**	**7 516**	**1 958**	**283**	**30**	**15 900**	**15·6**	**105 367**	**29·0**

Ungefär 1/6 (15·6 %) av 1—4-rumslägenheterna voro att betrakta såsom överbefolkade. Det relativt största antalet överbefolkade lägenheter uppvisade tvårumslägenheterna med 23·2 % och därnäst enrumslägenheterna med 13·5 %. Bland lägenheter med flera än fyra rum voro ytterst få överbefolkade; bland 5, 6 och 7 rumslägenheter resp. 1·2, 0·4 och 0·3 %. Beträffande de i ovan anförda överbefolkade lägenheter boende, uppgick dessas antal till 105 367 personer, varav flertalet (57·0 %) i tvårumslägenheter. I de större städerna hodde av befolkningen i 1—4-rumslägenheter 30·7 % i överbefolkade lägenheter, i de medelstora städerna var motsvarande siffra 29·0 % och i de minsta städerna 24·4 %.

Vissa mindre bemedlade samhällsklassers bostadsförhållanden belysas av följande sammanställning, som omfattar av nämnda klasser förhyrda egentliga bostadslägenheter:

	Antal bostadslägenheter	Därav lägenheter, i % av samtliga, med				Medelhyra per år i kronor för lägenheter med				
		1 rum	2 rum	3 rum	4 o. fl. rum	1 rum	2 rum	3 rum	4 o. fl. rum	Samtliga lägenheter
Lägre tjänstemän o. d. .	7 467	2·3	30·7	42·0	25·0	79	164	228	311	226
Arbetare	42 732	6·9	52·4	31·9	8·8	70	138	186	232	157
Understödstagare	7 548	24·0	54·2	16·1	5·7	63	107	156	256	113

Sammanställningen ger vid handen, att de anförda klasserna i bostadshänseende företedde betydande olikheter. Under det att av understödstagarna 78·2 % förhyrde en- eller tvårumslägenheter, var detta bland arbetarna fallet med 59·3 % och bland de lägre tjänstemännen med 33·0 %. I genom-

[1] En lägenhet betraktas som överbefolkad om antalet boende per rum (köket oräknat) överstiger 2 personer.

snitt betalade de lägre tjänstemännen 43·9 % mer för sina bostäder än arbetarna och dessa 38·9 % mer än understödstagarna. Även för en och samma lägenhetstyp betalade de olika klasserna väsentligt olika hyror.

Den här refererade redogörelsen behandlar även ingående de s. k. blandade lägenheterna samt de lägenheter, som ej användas för bostadsändamål. Beträffande de förstnämnda 16 992 lägenheterna må endast anföras, att 5 252 (30·9 %) utgjordes av butiker, 985 (5·8 %) av kontor eller lager samt 2 320 (13·7 %) av fabriker eller verkstäder, samtliga i förening med ett eller flera boningsrum. Bland de 11 184 lägenheter, som ej användas till bostäder, utgjordes 1 655 (14·8 %) av butiker, 1 269 (11·3 %) av kontor eller lager samt 2 274 (20 3 %) av fabriker eller verkstäder. Sammanlagda årshyrorna uppgingo för blandade lägenheter till 11·9 mill. kr. samt för till bostäder ej begagnade lägenheter till 8·0 mill. kr. För egentliga bostadslägenheter var motsvarande siffra 25·8 mill. kr.

Bostadsfrågan i Göteborg. Den av drätselkammaren i Göteborg gjorda hemställan[1] om bemyndigande att vid försäljning av tomter, avsedda att bebyggas med hus för små bostadslägenheter, låta köpeskillingarna innestå mot inteckningar har av stadsfullmäktige bifallits.

Bostadsräkning i Göteborg. Stadsfullmäktige i Göteborg hava beslutat att under år 1916 genom kommittén för stadens kommunalstatistik låta verkställa en bostadsräkning i Göteborg avseende förhållandena den 31 december 1915. Bostadsräkningen skall verkställas i huvudsaklig likhet med den år 1911 utförda med de förändringar, som kommittén kan finna nödiga. För bostadsräkningens utförande hava stadsfullmäktige beviljat ett förslagsanslag av 7 950 kr.

— Föreningsväsen. —

Landsorganisationen i Sverige år 1914.[2] Enligt vad som framgår av den i oktober 1915 utkomna berättelsen över den svenska landsorganisationens verksamhet under år 1914 ökades medlemsantalet under året med 3 955 från 97 252 till 101 207. Inom skrädderiarbetare-, grov- och fabriksarbetare-, stenindustriarbetare- och kommunalarbetareförbunden samt inom de förenade förbunden minskades medlemsantalet. Antalet fackförbund utgjorde 27, varav 1, nämligen väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet, under året tillkommit.

Fackförbundens inkomster belöpte sig till sammanlagt 2 123 453·50 kr. och utgifterna till 1 615 980·69 kr., fördelade på följande poster:

	Kr.		Kr.
Strejker inom avdelningarna	174 725·04	Begravningshjälp	13 175·00
Lockouter » »	395 363·12	Rättegångar	3 513·50
Lönerörelser, skiljedomar o. förhandlingar	85 764·86	Bildningsföretag	1 383·35
Trakasserade medlemmar	22 782·73	Administration	198 526·59
Kontingent till landsorganisationen	103 676·70	Kongresser och konferenser	8 257·31
Uttaxering » »	170 638·99	Agitation	34 880·88
Internationella förbindelser	4 304·81	Tidningar och andra trycksaker	90 929·53
Konflikter i utlandet	15 347·43	Beviljade lån	13 389·47
Arbetslöshetsunderstöd	249 780·56	Återbetalade lån	13 584·05
Reseunderstöd	5 802·45	Övriga utgifter	56 456·82
Sjukunderstöd	4 197·55		**Summa 1 615 980·69**

Fackförbundens sammanlagda kapital- och kassabehållning uppgick den 1 januari 1915 till 2 623 835·50 kr. mot 2 128 085·94 kr. den 1 januari 1914. Kassabehållningen per medlem var vid 1915 års början 22·40 kr.

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 1117.
[2] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 1049.

Till landsorganisationen anslutna fackförbund.

Organisationernas namn	Antal avdelningar		Antal medlemmar				Inkomster under år 1914		Utgifter under år 1914	
			1 jan. 1914		1 jan. 1915					
	1 jan. 1914	1 jan. 1915	Hela antalet	Därav kvinnor	Hela antalet	Därav kvinnor	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Sv. Träarbetareförbundet . .	150	153	8 021	9	8 327	13	127 728	94	95 554	17
» Bleck- o. plåtslagareförb.	43	43	1 490	—	1 400	—	28 308	68	26 074	95
» Sågverksindustriarb.-förb.	89	87	6 020	28	6 454	6	78 070	15	86 145	43
» Måleriarbetareförbundet .	41	40	2 116	—	1 903	—	56 338	48	29 653	42
» Skrädderiarbetareförb. . .	58	57	2 260	415	2 012	368	27 223	45	18 564	14
» Sko- och läderindustriarbetareförbundet . . .	35	36	3 275	841	3 698	1 031	61 726	58	29 641	60
Int. Tobaksarbetareförbundet	15	15	2 271	1 703	2 334	1 767	56 276	40	56 122	49
Sv. Bageri- o. konditoriindustriarbetareförbundet. .	52	52	3 030	193	3 149	240	68 498	64	53 300	07
» Bryggeriarbetareförbundet	24	25	1 341	403	1 485	418	20 492	03	10 373	67
» Handskarbetareförbundet .	6	6	153	50	162	40	13 138	13	13 730	—
» Grov- o. fabriksarb-.förb.	185	197	13 897	453	13 615	533	412 783	33	436 738	18
» Tunnbinderiarbetareförb.	22	20	332	—	284	—	21 322	01	19 722	73
» Gjutareförbundet	98	103	3 139	—	3 271	—	67 316	63	50 216	51
De Förenade förbunden . . .	39	37	1 424	45	1 385	51	27 741	26	18 077	03
Sv. Murareförbundet	68	66	3 357	—	3 382	—	63 696	41	43 286	83
» Stenindustriarbetareförb. .	102	104	4 321	—	4 202	—	55 915	32	51 509	23
» Gruvarbetareförbundet .	24	26	1 682	—	1 698	—	53 648	32	45 134	50
Skand. Sadelm.- o. tapetserareförbundet	26	22	612	—	653	—	15 400	29	6 701	49
Sv. Bokbindareförbundet . .	8	8	619	250	767	305	15 132	37	12 676	73
» Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförbundet . . .	—	30	—	—	1 050	—	22 187	18	19 126	60
» Transportarbetareförb. . .	64	65	4 201	127	4 358	152	52 900	05	36 415	61
» Kommunalarbetareförb. .	40	43	2 673	—	3 471	6	47 109	44	28 801	31
» Kakelugnsmakareförb. . .	23	20	458	—	323	—	6 249	34	6 517	01
» Varuntkörare- o. handelsarbetareförbundet . . .	20	23	753	171	827	159	10 597	97	10 253	38
» Hattarbetareförbundet . .	5	5	173	14	173	12	3 697	57	3 095	30
Int. Litografiska förbundet .	10	10	236	—	238	—	10 070	22	7 854	50
Sv. Metallindustriarb.-förb. .	186	185	29 488	561	30 586	413	699 884	31	400 693	81
Summa	**1 433**	**1 478**	**97 252**	**5 263**	**101 207**	**5 514**	**2 123 453**	50	**1 615 980**	69

— Nykterhetsrörelsen. —

Kommunalt hyresbidrag till nykterhetsföreningar i Örebro. Drätselkammaren i Örebro har riktat en hemställan till stadsfullmäktige att i likhet med föregående år bevilja en av tio nykterhetsföreningar gjord anhållan om hyresbidrag. Sammanlagt skulle i hyresbidrag utgå 1 525 kr. Drätselkammaren motiverar sin hemställan med att föreningarna på grund av deras för samhället gagneliga verksamhet samt deras ringa ekonomiska bärkraft äro förtjänta av understöd.

Uppsala stads nykterhetsnämnds verksamhet. Den av stadsfullmäktige i Uppsala den 9 januari 1914 tillsatta nykterhetsnämnden har i en skrivelse till stadsfullmäktige anhållit om ett anslag av 300 kronor för bestridande av kostnaderna för nämndens arbete under år 1916. I sin skrivelse påpekar nämnden, att genom de med ingången av år 1916 ikraftträdande lagbestämmelserna angående brännvinshandel förfinnes utsikt, att de åtgärder mot rusdrycksmissbruket, som avsetts med nämndens tillsättande, skola kunna bliva mer effektiva än de hittills varit. Vidare framhåller nämnden att fullföljandet och kompletteringen av det av nämnden förda registret över personer, som på grund av begångna tylleriförseelser, lösdriveri eller av andra skäl ansetts böra avstängas från spirituosainköp, ävensom insamlandet och ordnandet av andra upplysningar beträffande rusdrycksmissbruk och därmed i samband stående frågor skulle icke blott i hög grad underlätta den nuvarande nykterhetsnämndens verksamhet utan även bliva till stor nytta för den nykterhetsnämnd, som enligt lagen om behandling av alkoholister skall utses av stadsfullmäktige och som utöver den nuvarande nämndens uppgifter även har att ombesörja internering av alkoholister. Med anledning av denna skrivelse har drätselkammaren hemställt, att stadsfullmäktige måtte för år 1916 ställa ett belopp av 300 kronor till nykterhetsnämndens förfogande.

— Fattigvård. —

Den danska fattigvården 1911—1912. Under räkenskapsåret $^1/_4$ 1911—$^{31}/_3$ 1912 erhöllo i Danmark 133 376 personer eller 4·8 % av landets samtliga invånare (mot 4·4 % år 1901) offentligt fattigunderstöd. Därav voro 70 912 direkt och 62 464 indirekt understödda; de senare utgjordes av hustrur och barn till direkt understödda samt s. k. alimentantbarn, d. v. s. barn till personer, som av domstol blivit dömda att för dem utgiva uppfostringsbidrag. Av de direkt understödda mottogo 42 712 egentligt fattigunderstöd, 10 482 alimentantunderstöd och 17 718 oegentligt understöd, d. v. s. sådant, som ej hade fattigunderstöds verkan. Antalet understödda var relativt betydligt större i städerna än i landskommunerna, vilket delvis sammanhänger därmed, att tillfällig hjälp oftare förekommer å de förra platserna än å de senare. Av de direkt understödda voro 37 545 vuxna män, 24 796 vuxna kvinnor och 8 571 barn under 18 år; av de indirekt understödda voro 8 306 vuxna kvinnor och 54 158 barn under 18 år.

De sammanlagda utgifterna för den offentliga fattigvården uppgingo under räkenskapsåret till sammanlagt omkring 18 12 mill. kr. Genom restitutioner, inkomster av fattigvårdsanstalter m. m. minskades detta belopp till omkring 12 65 mill. kr., som alltså utgjorde nettoutgifterna. Dessa fördelade sig med 5·03 mill. kr. på Köpenhamn, 2·38 mill. kr. på landsortsstäderna och 5·24 mill. kr. på landskommunerna. Den genomsnittliga nettoutgiften till fattigväsendet per person utgjorde $4^1/_2$ kr. i hela landet, 9 kr. i Köpenhamn, $6^2/_3$ kr. i landsortsstäderna och $3^1/_3$ kr. i landskommunerna. (Fattigvæsenet i Danmark i Aaret 1911—12, utg. av Det statistiske Departement.)

— Arbets- och löneförhållanden m. m. —

En norsk undersökning rörande levnadskostnader för affärsanställda m. fl. under år 1912 har nyligen publicerats av statistiska centralbyrån i Norge. Den är emellertid i huvudsak baserad på räkenskaper, som förts i endast 19 hushåll. I 12 av dessa hushåll understeg årsinkomsten 3 000 kr. och i 7 hushåll översteg den detta belopp. Av utgifterna kommo i de förra bortåt en tredjedel och i de senare omkring en fjärdedel på livsmedel. Per vuxen konsumtionsenhet uppgingo livsmedelsutgifterna till i genomsnitt 91 öre per dag. I Kristiania särskilt utgjorde de 1·06 kr. och i de övriga städerna 79 öre.

Affärs- och kontorsanställdas löne- och arbetsförhållanden i Danmark. Det statistiske departement i Danmark har offentliggjort en undersökning angående de affärs- och kontorsanställdas lönelörhållanden m. m., av vilken undersökning de viktigaste resultaten här nedan meddelas.

Undersökningen hänför sig till februari och mars år 1914 och omfattade utom Köpenhamn 44 städer, däribland de 12 största, samt 5 andra samhällen. Materialet utgjordes av uppgifter, som införskaffades dels från affärsinnehavare och dels direkt från de hos dem anställda.

Undersökningen berörde omkring 14 400 kontors- och affärsanställda (ungefär ¼ av samtliga). Huru dessa fördelade sig efter olika årsförtjänster framgår av nedanstående tablå:

Årsförtjänst	Huvudstaden		Landsorten		Hela landet	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
	%	%	%	%	%	%
Under 600 kr.	6·3	25·2	7·5	38·2	7·0	32·4
600—1200 »	22·4	58·2	33·7	52·9	28·9	55·2
1 200—2 400 »	41·2	15·8	44·7	8·8	43·2	11·7
Över 2 400 »	30·1	1·3	14·1	0·1	20·9	0·7
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Vid denna fördelning hava lärlingar ej medtagits. Årsförtjänsten har beräknats till 12 gånger månadslönen med tillägg av gratifikationer och tantièmer.

För olika kategorier av löntagare framgå årsförtjänsterna av följande tablå:

	Genomsnittlig årsförtjänst, kr.			
	Huvudstaden		Landsorten	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Lärlingar	368	300	392	329
Expediter	1 361	714	1 231	645
Kontorister	1 411	859	1 045	677
Kassörer och bokhållare	2 986	1 093	2 112	803
Prokurister och kontorschefer	3 941	1 324	2 925	1 282
Samtliga anställda	**1 870**	**821**	**1 246**	**689**

Inom olika branscher betalades väsentligt olika löner. Så utgjorde medellönerna för män, anställda inom specerihandeln 841 kr., inom järnkramhandeln 969 kr., inom manufakturhandeln 1 106 kr., inom engroshandeln 1 414 kr., inom försäkringsanstalterna 2 046 kr. samt inom bankinstituten 2 063 kr. För kvinnliga löntagare voro medellönerna inom järnkramhandeln 574 kr., inom specerihandeln 614 kr., inom manufakturhandeln 648 kr., inom engroshandeln 796 kr., inom försäkringsanstalterna 890 kr. samt inom bankinstituten 1 137 kr.

Vad lönerna inom affärsföretag av olika storlek beträffar, gav undersökningen vid handen, att de större företagen genomgående betalade högre löner än de mindre.

Bruttoarbetstiden understeg 8 timmar för 8·5 % av de anställda och utgjorde 8—10 timmar för 16·3 %, 10—12 timmar för 25·6 % samt 12 timmar eller däröver för 49·6 %. Arbetstiden var i landsorten i regel längre än i huvudstaden.

De skilda branscherna utmärkte sig för olika arbetstider. Inom detaljhandeln var den dagliga bruttoarbetstiden så gott som undantagslöst 12 timmar eller däröver. Inom manufaktur-, järnvaru- och bokhandeln utsträcktes arbetstiden mera sällan över 12 timmar. Inom engroshandeln utgjorde den genomsnittliga arbetstiden omkring 11 timmar, inom industrien samt i speditionsaffärer m. m. ungefär 10 timmar, å advokatkontor 9 timmar samt i banker och försäkringsanstalter 8 timmar.

Övertidsarbete förekom bland 40 % av de manliga och bland 30 % av de kvinnliga anställda. Motsvarande siffror för söndagsarbete voro 30 och 24 %.

Vid en sammanställning av uppgifterna om arbetstiden samt medellönen inom olika företag framgår, att medellönen genomgående var större i samma mån som arbetstiden var mindre. Detta sammanhänger därmed, att de stora företagen hade relativt kort arbetstid.

Vad beträffar genomsnittslönerna för olika åldersklasser, visade sig desamma stiga tämligen regelbundet med åldern; för kvinnorna dock mindre än för männen. Högsta medellönen uppvisade bland männen åldersgruppen 35—44 år samt bland kvinnorna gruppen över 45 år.

Det stora flertalet eller 83·0 % av företagen beviljade semester. I huvudstaden förekom semester bland 73·4, 92·3 och 98·4 % av affärsföretagen med resp. 1, 2—4 och flera än 4 anställda, i landsorten bland resp. 69·3, 87·1 och 96·3 %.

Beträffande de anställdas skolunderbyggnad hade av de manliga 58·3 samt av de kvinnliga 79·8 % genomgått folkskola, 39·6 resp. 19·8 % mellan- eller realskola samt 2·1 resp. 0·4 % erhållit högre utbildning. Bland männen hade av dem, som genomgått folkskola, 9·3 %, av dem, som genomgått mellan- eller realskola, 13·5 % samt av dem, som erhållit högre utbildning, 39·1 % uppnått en årsförtjänst av 2 400 kr. eller däröver. Motsvarande siffror för de kvinnliga anställda med avseende på en årsförtjänst av 1 200 kr. voro 9·1, 10·4 samt 30·0 %.

Minimilöner för kvinnliga hemarbetare i Frankrike.[1] Genom en lag av den 10 juli 1915 hava minimilöner införts i Frankrike för hemarbeterskor inom beklädnadsindustrierna (konfektions-, hattillverknings-, skomakeri-, linnesömnads-, blomstertillverkningsindustrierna m. fl.). Lönerna skola så avpassas att arbeterskor av genomsnittlig skicklighet genom tio timmars arbete kunna uppnå en minimilön, som för vederbörande yrke och distrikt fastställts av de i enlighet med lagen av den 17 juli 1908 bildade arbetsråden, eller, om sådana saknas, av särskilt upprättade lönenämnder.

Enär inom beklädnadsindustrierna inga arbetsråd finnas upprättade, måste lönenämnder bildas för att övertaga dessas åligganden. Inom varje departement skall i den förnämsta staden en dylik nämnd tillsättas, bestående av två eller fyra arbetare eller arbeterskor och samma antal arbetsgivare, samtliga verksamma inom beklädnadsindustrien, samt med den äldste fredsdomaren i staden såsom ordförande. Genom nämnden skola införskaffas uppgifter angående den daglön, som i trakten vanligen betalas till arbeterskor av genomsnittlig skicklighet. Med ledning av den gängse daglönen åligger det nämnden att bestämma dels den i det föregående omtalade minimilönen, som en hemarbeterska med 10 timmars arbete skall kunna uppnå, dels stycklöner, som möjliggöra uppnående av nämnda minimilön.

För att underlätta lönenämndernas fastställande av stycklönerna skall i varje departement tillsättas en eller flera sakkunniga yrkesnämnder, bestående av två arbeterskor och två arbetsgivare (manliga eller kvinnliga) tillhörande beklädnadsindustrien, samt med en fredsdomare såsom ordförande. Dessa yrkesnämnder skola i fråga om artiklar, vilkas förfärdigande förutsätter flera olika arbetsprocesser, upprätta tabeller över den för tillverkningen erforderliga tiden. Genom multiplikation av det antal timmar, som erfordras för att förfärdiga en artikel, med den av lönenämnden fastställda minimilönen per timme erhålles stycklönen för artikeln ifråga.

Såväl de fastställda minimilönerna som stycklönerna skola offentliggöras av prefekten i departementet. Tre månader efter offentliggörandet vinna de laga kraft inom det till vederbörande lönenämnd hörande distriktet. Besvär över beslutade minimilöner eller stycklöner avgöras av en nämnd vid sidan av socialministeriet.

Varje fabriksidkare eller mellanman, som sysselsätter hemarbeterskor inom beklädnadsindustrien, är skyldig att härom underrätta yrkesinspektören samt att upprätta en förteckning över arbeterskorna. Stycklönerna för arbeten, som utlämnas till hemarbeterskor, skola finnas anslagna såväl i väntrummen som i de rum, där arbetet lämnas ut och där det lämnas tillbaka. Samtidigt som en hemarbeterska erhåller arbete, erhåller hon en blankett, å vilken är angivet antalet utlämnade artiklar och dessas beskaffenhet, dagen då de utlämnades, den för desamma fastställda arbetslönen samt beskaffenheten och värdet av de arbetstillbehör, vilka det åligger arbeterskan att på egen bekostnad anskaffa. När det utlämnade arbetet är fullbordat och återlämnas, antecknas å blanketten arbetslönen för arbetet i fråga ävensom den nettoförtjänst, som utbetalas till arbeterskan.

De minimilöner, som enligt ifrågavarande lag fastställas, skola vart tredje år underkastas förnyad prövning.

Överträdelser av lagens bestämmelser straffas med böter från och med 5 till och med 3 000 francs.

[1] Jfr. »Soc. Medd.» årg. 1911, h. 8, sid. 686; årg. 1912, h. 1, sid. 65; årg. 1914, h. 10, sid. 1054 ff. (Bulletin des Internationalen Arbeitsamts.)

— Levnadskostnader. —

Husdjursräkningen sommaren 1915. Då det ansågs vara av vikt att erhålla kännedom om i vilken mån landets kreatursstock förändrats till antalet under det senaste året, anbefallde statistiska centralbyrån genom nådigt brev den 6 juli 1915 att snarast möjligt inom varje hushållningssällskaps distrikt å högst en fjärdedel av det område, varå jordbruksstatistiska lokalundersökningar under åren 1913 och 1914 företagits, i överensstämmelse med av centralbyrån förut uppgjord plan verkställa räkning av antalet husdjur samt att efter bearbetning av det sålunda insamlade materialet till Konungen inkomma med beräkning av det inom landet befintliga antalet husdjur. I en den 10 september 1915 dagtecknad publikation har centralbyrån avgivit berättelse över den nu utförda undersökningen. Husdjuren räknades under sommaren i 97 över hela riket fördelade socknar, varav 36 blivit lokalundersökta år 1913 och 71 år 1914.

I fråga om hästar framgick av undersökningen, att antalet därav i de socknar, som berörts av räkningen, sedan lokalundersökningarna verkställts, ökats med i genomsnitt 2·0 %. Den relativt största ökningen eller ej mindre än 18·9 % kom på hingstar. Bland arbetshästarna hade antalet vallacker gått tillbaka med 0·5 % men stoen ökats med 3·8 %; av vagns- och ridhästar hade såväl vallacker som stoen minskats i antal, de förra med 3·4 och de senare med 5·2 %. I stort sett hade dock stoens antal ökats och vallackernas minskats. Denna olikhet torde icke vara någon tillfällighet utan beror säkerligen på en fullt medveten strävan att vid den gallring av häststammen, som skett genom exporten, bevara *hondjuren*. Liknande var förhållandet i fråga om unghästarna, av vilka vallackerna minskats med 1·1 % men stoen ökats med 7·2 %. Antalet föl hade ökats med 2·9 %. Antalet nötkreatur hade gått tillbaka med i genomsnitt 5·9 %, därav oxar med 13·7 %, tjurar med 12·2 %, kor med 4·4 %, ungnöt med 9·6 % och kalvar med 5·9 %. Antalet får hade minskats med 2·4 % och antalet getter ökats med 5·0 %. Antalet svin hade minskats med ej mindre än 23·9 %.

På grundvalen av de genom husdjursräkningen vunna resultaten utfördes en beräkning av kreatursstockens storlek i hela landet. För största delen av riket finnes jordbruksstatistik för år 1911. Genom en jämförelse mellan kreatursantalet i de under åren 1913 och 1914 lokalundersökta områdena dels enligt ifrågavarande lokalundersökningar, dels enligt nämnda jordbruksstatistik utfördes en beräkning av antalet husdjur i hela riket sommaren 1914. På samma sätt verkställdes genom en jämförelse mellan det sålunda beräknade husdjursbeståndet år 1914 och de vid årets undersökning vunna resultaten en beräkning av antalet husdjur i riket sommaren 1915. Den gav följande huvudsakliga resultat. Hästarna hade ökats från 643 000 till 657 000 eller med 14 000, varav 10 000 voro över 3 år gamla och 4 000 under 3 år. Nötkreaturen hade minskats från 2 971 000 till 2 796 000 eller med 175 000, varav 13 000 utgjorde oxar, 5 000 tjurar, 82 000 kor samt 75 000 ungnöt och kalvar. Antalet svin hade nedgått med 294 000 från 1 234 000 till 940 000. Får och lamm hade minskats med 27 000, varemot getter och fjäderfä hade ökats med resp. 5 000 och 88 000.

Kommunal försäljning av kol i Malmö. Stadsfullmäktige i Malmö hava medgivit stadens livsförnödenhetsnämnd rätt att från av nämnden inköpta kolförråd försälja kol till de av stadens invånare, som så önskade. Om kolen icke av nämnden försåldes till självkostnadspris eller vid distribution genom kolhandlare till 10 eller 20 öre per hl. över ett sådant pris, kunde de till mindre bemedlade försäljas till ett pris understigande stadens egen kostnad.

Dyrtidshjälp i Norge. Den 21 augusti beslöt norska stortinget, att 1 mill. kr. skulle ställas till regeringens förfogande för att efter dennas närmare bestämmande användas till dyrtidstillägg åt de lägst avlönade statstjänstemännen. Tillägget skall vara tillfälligt och utgå under instundande vinter till tjänstemän med försörjningsplikt.

Kristiania stads styrelse har beslutat, att kommunens *tjänstemän* på grund av de höga levnadskostnaderna må beviljas ett tillfälligt dyrtidstillägg att utdelas efter Formandskabets närmare bestämmelser. Härvid bör dock i allmänhet följande iakttagas. Tillägget skall utgå till alla tjänstemän utom till sådana, som fått sina löner reglerade eller blivit insatta i annan tjänsteställning efter den 1 juli 1915 och med 120 kr. till gifta och 60 kr. till ogifta. Äro både man och hustru kommunala tjänstemän, erhåller var och en halvt dyrtidstillägg. — Det sammanlagda belopp, vartill dessa dyrtidstillägg beräknats utgå, uppgår till omkring 260 000 kronor.

Kommunens *arbetare* hava beviljats ett dyrtidstillägg å 40 öre per dag utöver den fastställda lönen utan hänsyn till civilstånd.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Oktober månad år 1915.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under oktober månad.

Översikt av verksamheten under *oktober* månad år 1915.

Oktober:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser.
Stockholms stad	2 834	2 261	1 893	3 771	2 856	1 952	**6 605**	**5 117**	**3 845**
Stockholms län	969	952	653	153	263	90	**1 122**	**1 215**	**743**
Uppsala län	696	730	523	438	440	370	**1 134**	**1 170**	**893**
Södermanlands län	487	466	341	359	357	227	**846**	**823**	**568**
Östergötlands län	1 142	1 083	784	900	762	544	**2 042**	**1 845**	**1 328**
Norrköping	603	465	408	463	431	284	**1 066**	**896**	**692**
Jönköpings län	225	278	125	258	190	148	**483**	**468**	**273**
Kronobergs län	36	34	20	76	66	49	**112**	**100**	**69**
Norra Kalmar län	58	44	30	70	80	57	**128**	**124**	**87**
Södra Kalmar län	104	97	74	142	107	83	**246**	**204**	**157**
Gottlands län	55	88	34	51	47	21	**106**	**135**	**55**
Blekinge län	582	444	323	402	332	232	**984**	**776**	**555**
Kristianstads län	569	665	458	398	372	249	**967**	**1 037**	**707**
Malmöhus län. Malmö	1 165	943	696	1 354	926	702	**2 519**	**1 869**	**1 398**
Malmöhus län. Lund	350	220	194	143	88	79	**493**	**308**	**273**
Malmöhus län. Landskrona	157	126	102	71	60	47	**228**	**186**	**149**
Malmöhus län. Hälsingborg	464	298	225	390	245	194	**854**	**543**	**419**
Malmöhus län. Ystad	152	93	68	128	60	38	**280**	**153**	**106**
Malmöhus län. Trälleborg	123	120	104	48	34	32	**171**	**154**	**136**
Malmöhus län. Eslöv	315	278	244	69	84	59	**384**	**362**	**303**
Malmöhus län. Skurup	108	94	86	30	36	27	**138**	**130**	**113**
Hallands län	301	325	187	209	200	121	**510**	**525**	**308**
Göteb. o. Bohus län	170	159	111	188	178	90	**358**	**337**	**201**
Göteborg	2 056	2 158	1 903	1 385	1 775	1 119	**3 441**	**3 933**	**3 022**
Älvsborgs län	144	164	55	24	58	11	**168**	**222**	**66**
Skaraborgs län	121	144	79	91	104	59	**212**	**248**	**138**
Värmlands län	166	216	147	167	208	138	**333**	**424**	**285**
Örebro län	405	703	336	460	379	270	**865**	**1 082**	**606**
Västmanlands län	623	777	406	415	509	312	**1 038**	**1 286**	**718**
Kopparbergs län	210	181	143	290	254	184	**500**	**435**	**327**
Gävle stad och län	261	261	204	258	160	143	**519**	**421**	**347**
Västernorrlands län	126	107	76	342	135	100	**468**	**242**	**176**
Jämtlands län	114	121	95	280	180	149	**394**	**301**	**244**
Västerbottens län	101	65	47	195	173	132	**296**	**238**	**179**
Norrbottens län	99	124	65	132	144	91	**231**	**268**	**156**
Tillsammans okt. 1915	**16 091**	**15 284**	**11 239**	**14 150**	**12 293**	**8 403**	**30 241**	**27 577**	**19 642**
» » 1914	17 587	12 087	99 953	12 812	11 649	7 847	30 399	23 736	17 800
» sept. 1915	15 327	13 927	10 407	13 984	12 786	7 852	29 311	26 713	18 259

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—oktober.			
	Okt. 1914.	Sept. 1915.	Okt. 1915.	Okt. 1914—okt. 1915.		Sept. 1915—okt. 1915.		Hela antalet.		Ökn. (+) eller minskn. (—) 1914 1915.	
				Antal.	%.	Antal.	%.	1914.	1915.	Antal.	%.
Stockholms stad . .	3 268	3 626	*3 845*	+ 577	+ 18	+ 219	+ 6	22 384	27 337	+ 4 953	+ 22
Stockholms län . .	468	873	*743*	+ 275	+ 59	— 130	—15	1 663	5 152	+ 3 489	+210
Uppsala län . . .	852	763	*893*	+ 41	+ 5	+ 130	+ 17	4 268	4 715	+ 447	+ 10
Södermanlands län .	430	640	*568*	+ 138	+ 32	— 72	—11	2 883	4 044	+ 1 161	+ 40
Östergötlands län .	1 221	1 476	*1 328*	+ 107	+ 9	— 148	—10	7 156	8 399	+ 1 243	+ 17
Norrköping	727	628	*692*	— 35	— 5	+ 64	+ 20	4 335	4 625	+ 290	+ 7
Jönköpings län . .	224	303	*273*	+ 49	+ 22	— 30	—10	1 881	2 404	+ 523	+ 28
Kronobergs län . .	60	92	*69*	+ 9	+ 15	— 23	—25	511	678	+ 167	+ 33
Norra Kalmar län .	99	90	*87*	— 12	— 12	— 3	— 3	665	781	+ 116	+ 17
Södra Kalmar län .	147	126	*157*	+ 10	+ 7	+ 31	+ 25	1 094	1 147	+ 53	+ 5
Gottlands län[1] . .	—	52	*55*	—	—	+ 3	+ 6	—	261	—	—
Blekinge län . . .	466	445	*555*	+ 89	+ 19	+ 110	+ 25	3 114	3 803	+ 689	+ 22
Kristianstads län .	717	543	*707*	— 10	— 1	+ 164	+ 30	4 057	4 466	+ 409	+ 10
Malmöhus län. Malmö	1 486	1 320	*1 398*	— 88	— 6	+ 78	+ 6	11 019	10 528	— 491	— 4
Malmöhus län. Lund	331	236	*273*	— 58	— 18	+ 37	+ 16	2 040	1 681	— 359	— 18
Malmöhus län. Landskrona . .	155	140	*149*	— 6	— 4	+ 9	+ 6	1 001	1 052	+ 51	+ 5
Malmöhus län. Hälsingborg . .	586	420	*419*	— 167	— 28	— 1	— 1	3 602	3 372	— 230	— 6
Malmöhus län. Ystad	138	102	*106*	— 32	— 23	+ 4	+ 4	861	902	+ 41	+ 5
Malmöhus län. Trälleborg . . .	190	135	*136*	— 54	— 28	+ 1	+ 1	1 257	1 040	— 217	— 17
Malmöhus län. Eslöv	322	182	*303*	— 19	— 6	+ 121	+ 66	1 509	1 512	+ 3	—
Malmöhus län. Skurup	119	101	*113*	— 6	— 5	+ 12	+ 12	692	720	+ 28	+ 4
Hallands län . . .	293	219	*308*	+ 15	+ 5	+ 89	+ 41	1 951	2 038	+ 87	+ 5
Göteb. o. Bohus län	207	200	*201*	— 6	— 3	+ 1	+ 1	1 568	1 905	+ 337	+ 21
Göteborg	2 575	2 696	*3 022*	+ 447	+ 17	+ 326	+ 12	19 013	22 100	+ 3 087	+ 16
Älvsborgs län . . .	—	93	*66*	—	—	— 27	—29	—	885	—	—
Skaraborgs län . .	158	159	*138*	— 20	— 13	— 21	—13	1 074	1 135	+ 61	+ 6
Värmlands län. . .	247	221	*285*	+ 38	+ 15	+ 64	+ 29	1 538	1 791	+ 253	+ 16
Örebro län	515	545	*606*	+ 91	+ 18	+ 61	+ 11	3 299	4 045	+ 746	+ 23
Västmanlands län .	631	519	*718*	+ 87	+ 14	+ 199	+ 38	3 864	4 375	+ 511	+ 13
Kopparbergs län . .	250	317	*327*	+ 77	+ 31	+ 10	+ 3	2 394	2 635	+ 241	+ 10
Gävle stad och län	218	277	*347*	+ 129	+ 59	+ 70	+ 25	1 753	2 655	+ 902	+ 51
Västernorrlands län	189	127	*176*	— 13	— 7	+ 49	+ 39	1 618	2 262	+ 644	+ 40
Jämtlands län . . .	203	194	*244*	+ 41	+ 20	+ 50	+ 26	1 514	1 606	+ 92	+ 6
Västerbottens län .	147	211	*179*	+ 32	+ 22	— 32	—15	1 163	1 480	+ 317	+ 27
Norrbottens län . .	161	188	*156*	— 5	— 3	— 32	—17	1 360	1 435	+ 75	+ 6
Tillsammans	**17 800**	**18 259**	**19 642**	**+1 842**	**+ 10**	**+1 383**	**+ 8**	**118101**	**138966**	**+20 865**	**+ 18**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	5 606	5 141	*5 926*	+ 320	+ 6	+ 785	+ 15	28 418	31968	+ 3 550	+ 12
» övriga näringsgrenar	12 194	13 118	*13 716*	+1 522	+ 12	+ 598	+ 5	89 683	106998	+17 315	+ 19

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 30 241 ansökningar om arbete, varav 16 091 av män och 14 150 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 27 577 lediga platser, nämligen 15 284 för män och 12 293 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 19 642, av vilka 11 239 besattes med män och 8 403 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under oktober såväl som september månad 110 ansökningar om arbete, gentemot 128 ansökningar

[1] Anstalten började sin verksamhet den 1 april 1915.

under oktober 1914. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 71, gentemot 68 under näst föregående månad och 75 under oktober 1914.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Tabellen å föregående sida lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med såväl motsvarande tidpunkt under föregående år som med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med oktober 1914 till 1 842 eller 10 % (därav för jordbruket m. m. 320 eller 6 % och för övriga näringsgrenar 1 522 eller 12 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde ökningen 1 383 eller 8 % (därav för jordbruket m. m. 785 eller 15 % och för övriga näringsgrenar 598 eller 5 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Alltjämt framträder därvid skillnaden mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft. Den väsentliga olikheten mellan dessa huvudområden kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tidpunkt under föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Okt. 1914.	Sept. 1915.	Okt. 1915.	Okt. 1914.	Sept. 1915.	Okt. 1915.
Män	105	91	*78*	77	70	*66*
Kvinnor	63	74	*67*	55	53	*55*
Tillsammans	**94**	**87**	***75***	**71**	**66**	***63***
Övriga näringsgrenar.						
Män	185	124	*130*	88	78	*81*
Kvinnor	119	115	*124*	70	63	*71*
Tillsammans	**145**	**119**	***127***	**77**	**69**	***75***
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	146	110	*105*	82	75	*74*
Kvinnor	110	109	*115*	67	61	*68*
Tillsammans	**128**	**110**	***110***	**75**	**68**	***71***

Sveriges offentliga arbetsförmedling *oktober* 1915.

Sammandrag för *samtliga anstalter*

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	5 704	7 354	4 836	1 348	1 998	1 090	**7 052**	**9 352**	**5 926**	75	63
II. Gruvdrift och malmförädling	85	189	120	—	—	—	**85**	**189**	**120**	45	63
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	443	110	62	5	8	8	**448**	**118**	**70**	380	59
B Metall- o. maskinindustri	842	623	363	52	11	6	**894**	**634**	**369**	141	58
C Trävaruindustri	264	251	171	10	3	1	**274**	**254**	**172**	108	68
D Byggnadsverksamhet	1 785	1 186	966	—	—	—	**1 785**	**1 186**	**966**	151	81
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	43	33	13	18	10	5	**61**	**43**	**18**	—	—
F Textilindustri	84	22	15	78	37	16	**162**	**59**	**31**	275	53
G Beklädnadsindustri	84	27	16	308	143	77	**392**	**170**	**93**	231	55
H Närings- och njutningsämnesindustri	493	145	103	1 349	231	158	**1 842**	**376**	**261**	490	69
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	30	33	29	34	44	33	**64**	**77**	**62**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	20	32	27	27	40	21	**47**	**72**	**48**	—	—
K Grafisk industri	50	6	6	9	9	7	**59**	**15**	**13**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	239	156	104	40	38	27	**279**	**194**	**131**	144	68
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	98	54	31	91	16	13	**189**	**70**	**44**	270	63
B Butiks- och magasinspersonal	429	344	258	323	106	62	**752**	**450**	**320**	167	71
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	99	59	38	1 074	876	614	**1 173**	**935**	**652**	125	70
D Landtransport	879	1 023	689	234	232	125	**1 113**	**1 255**	**814**	89	65
E Vattentransport	348	372	344	—	1	—	**348**	**373**	**344**	93	92
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	11	27	24	5	23	16	**16**	**50**	**40**	—	—
V. Husligt arbete	7	4	3	8 871	8 413	6 091	**8 878**	**8 417**	**6 094**	105	72
VI. Allmän och litterär verksamhet	20	39	38	90	48	29	**110**	**87**	**67**	126	77
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 034	3 195	2 983	184	6	4	**4 218**	**3 201**	**2 987**	132	93
Summa för okt. 1915	**16 091**	**15 284**	**11 239**	**14 150**	**12 293**	**8 403**	**30 241**	**27 577**	**19 642**	**110**	**71**
» » » 1914	17 587	12 087	9 953	12 812	11 649	7 847	30 399	23 736	17 800	128	75

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till tabellen å föregående sida.

I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Okt. 1914.	Sept. 1915.	Okt. 1915.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	94	87	*75*
Metall- och maskinindustri	207	143	*141*
Trävaruindustri	154	82	*108*
Byggnadsverksamhet	247	131	*151*
Textilindustri	415	291	*275*
Beklädnadsindustri	203	288	*231*
Närings- och njutningsämnesindustri	189	644	*490*
Kontors- o. d. personal	557	296	*270*
Butiks- o. d. personal	254	137	*167*
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	149	99	*125*
Landtransport	121	85	*89*
Husligt arbete	107	96	*105*
Grovarbete	186	134	*132*

Samtliga ovanstående näringsgrupper, med undantag av jordbruk och landtransport, utvisa, såsom av anförda relationstal framgår, överflöd på arbetskraft. I jämförelse med föregående månad har dock förbättring inträtt inom en del grupper.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 165 platser för hushållerskor, 542 för hus- och barnjungfrur, 378 för kokerskor och köksor, 2 122 för ensamjungfrur samt 2 615 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurangrörelse anställdes 93 servitriser, 55 städerskor, 35 kokerskor, 380 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 64, i jordbruks- o. d. arbete 1 090. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 39, smeder och hovslagare 44, filare och bänkarbetare 45, maskinarbetare 35, sågverks- och brädgårdsarbetare 106, möbel- och finsnickare 40, jord-, beton- o. d. arbetare 314, murare 50, murarbetsmän och tegelbärare 176, byggnadssnickare och timmermän 297, måleriarbetare 59, handels- och lagerarbetare 162, springpojkar 298, kuskar och åkeriarbetare 112, stuveriarbetare 257, grovarbetare 2 963 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 37, tjänare på stat 439, tjänare i husbondes kost 2 037, tillfälliga arbetare 1 996, trädgårdspersonal 141, skogspersonal 181 samt diverse andra arbetare 5.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 776 platser, varav 2 096 manliga och 680 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 2 855, 2 171 och 684 samt under nästlidna månad resp. 2 223, 1 703 och 520. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *oktober* månad tillsatts utom resp. orter.

Oktober 1915.

	Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Okt. 1914	Sept. 1915.
Stockholm stad	74	62	**136**	152	136
Stockholms län	71	—	**71**	40	42
Uppsala län	88	42	**130**	160	77
Södermanlands län	12	8	**20**	22	13
Östergötlands län	23	24	**47**	49	33
Norrköping	234	81	**315**	358	262
Jönköpings län	27	11	**38**	29	34
Kronobergs län	2	4	**6**	7	11
Norra Kalmar län	—	1	**1**	3	3
Södra Kalmar län	9	2	**11**	2	8
Gottlands län	31	3	**34**	—	27
Blekinge län	154	53	**207**	117	166
Kristianstads län	113	29	**142**	133	145
Malmöhus län. Malmö	215	91	**306**	343	248
Malmöhus län. Lund	155	21	**176**	160	102
Malmöhus län. Landskrona	63	6	**69**	81	56
Malmöhus län. Hälsingborg	117	39	**156**	198	139
Malmöhus län. Ystad	51	15	**66**	85	40
Malmöhus län. Trälleborg	72	16	**88**	116	85
Malmöhus län. Eslöv	228	38	**266**	273	120
Malmöhus län. Skurup	83	21	**104**	111	95
Hallands län	13	11	**24**	13	9
Göteb. o. Bohus län	25	5	**30**	6	16
Göteborg	191	38	**229**	294	241
Älvsborgs län	7	1	**8**	—	19
Skaraborgs län	—	1	**1**	4	2
Värmlands län	1	6	**7**	3	7
Örebro län	12	7	**19**	19	13
Västmanlands län	8	10	**18**	29	14
Kopparbergs län	6	9	**15**	17	23
Gävle stad och län	7	3	**10**	25	19
Västernorrlands län	4	12	**16**	4	9
Jämtlands län	—	3	**3**	—	2
Västerbottens län	—	7	**7**	2	7
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans okt. 1915	**2 096**	**680**	**2 776**	**2 855**	**2 223**
» » 1914	2 171	684	2 855	—	—
» sept. 1915	1 703	520	2 223	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Arbetsmarknadens läge har, om man dömer efter förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på arbete, under oktober varit lika gott som närmast föregående månad. Antalet arbetssökande per 100 lediga platser, utgjorde i

(Forts. å sid. 1272.)

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Stockholms län.			Uppsala län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	50	30	29	708	1 017	658	554	711	542
Därav kvinnor	11	19	19	39	105	23	130	151	128
II. Gruvdrift och malmförädling	1	4	3	—	—	—	1	7	2
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	10	8	8	2	1	1	8	1	1
Därav kvinnor	2	8	8						
B Metall- och maskinindustri	292	137	77	26	4	—	20	13	9
Därav kvinnor	49	7	4						
C Trävaruindustri	40	39	21	8	1	—	2	8	3
Därav kvinnor	1	—	—						
D Byggnadsverksamhet	738	320	282	58	24	13	30	25	17
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	13	15	3	1	2	1	—	—	—
Därav kvinnor	6	6	2						
F Textilindustri	13	2	—	—	10	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	1	—	—	10	—			
G Beklädnadsindustri	145	57	25	5	2	—	5	1	—
Därav kvinnor	124	50	18				1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	786	67	37	5	2	—	4	6	3
Därav kvinnor	680	56	32	5	2	—	1	1	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	22	21	14	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	13	19	12						
J Trämasse- och pappersindustri	17	23	13	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	16	19	11						
K Grafisk industri	21	3	2	3	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	3	2						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	42	49	27	4	2	—	3	2	—
Därav kvinnor	1	9	4	1	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	92	33	18	—	—	—	—	3	—
Därav kvinnor	53	8	5						
B Butiks- o. magasinspersonal.	298	193	127	10	2	1	11	3	3
Därav kvinnor	108	39	24	2	1	—	1	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	385	246	167	16	4	4	30	25	22
Därav kvinnor	360	235	160	10	4	4	28	21	19
D Landtransport	306	510	351	19	1	1	16	10	7
Därav kvinnor	23	43	14				3	4	4
E Vattentransport	51	72	67	—	—	—	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	10	35	26	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	4	22	15						
V. Husligt arbete	2 267	2 299	1 615	94	138	63	260	261	217
Därav kvinnor	2 267	2 297	1 614	94	138	63	260	261	217
VI. Allmän och litterär verksamhet	52	24	19	2	3	—	3	1	1
Därav kvinnor	36	12	7	2	3	—	2	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	954	930	914	161	2	1	186	93	66
Därav kvinnor	5	3	1				12	—	—
Summa för okt. månad år 1915	6 605	5 117	3 845	1 122	1 215	743	1 134	1 170	893
Därav kvinnor	3 771	2 856	1 952	153	263	90	438	440	370
» » » månad år 1914	6 182	4 371	3 268	976	654	468	1 190	1 044	852
Därav kvinnor	3 103	2 640	1 736	140	173	75	462	437	364

Södermanlands län.			Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			
			Norrköping.			Övriga anstalter.												
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
346	454	293	210	287	250	880	1 077	753	148	221	94	26	31	21	121	147	91	I.
70	115	52	25	69	41	160	206	125	21	26	14	5	9	5	19	36	13	
—	—	—	1	5	5	3	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	5	—	—	8	3	1	13	11	7	—	—	—	2	1	1	A
23	17	8	33	18	13	44	21	12	16	39	22	—	8	—	4	2	1	B
3	2	2	25	7	4	21	8	7	6	9	—	—	—	—	2	—	—	C
20	9	6	94	47	39	49	19	12	8	1	—	—	—	—	8	4	4	D
1	—	—	1	2	1	3	1	1	2	2	2	—	—	—	—	—	—	E
—	—	—	52	26	16	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	F
			16	15	8													
—	—	—	10	3	—	24	11	9	—	3	—	—	—	—	—	—	—	G
			7	2	—	24	11	9	—	2	—							
4	7	3	36	19	11	26	9	6	6	5	3	2	2	1	6	3	1	H
2	5	2	14	9	4	19	6	4	1	2	1	1	2	1	6	2	1	
—	—	—	1	—	—	—	4	1	1	1	1	—	—	—	25	22	22	I.
						—	4	1							17	16	16	
1	—	—	6	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	J
									1	—	—							
—	—	—	5	3	3	3	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	K
			1	3	3	1	—	—										
24	13	9	8	4	1	5	7	3	3	1	1	1	1	1	4	—	—	L
5	4	3	1	1	—													
																		IV.
—	—	—	4	2	2	8	1	1	4	2	—	—	—	—	3	—	—	A
			1	—	—	2	1	1										
6	2	1	29	21	18	11	9	6	3	2	1	2	1	1	9	1	1	B
1	1	1	5	3	2	5	4	3	1	2	1				4	—	—	
8	21	8	31	30	21	51	31	26	15	19	18	6	8	6	10	15	12	C
8	19	7	27	29	21	48	27	22	13	18	17	5	7	5	9	15	12	
14	6	4	38	34	16	97	44	30	6	3	1	2	—	—	4	3	1	D
5	—	—	4	6	3	45	9	8	2	—	—							
5	4	4	21	6	6	12	17	16	1	1	1	—	—	—	1	2	2	E
—	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	F
—	1	1				1	—	—										
268	212	161	193	286	198	586	493	370	216	136	113	65	48	38	156	117	97	V.
268	212	161	193	286	198	586	493	370	216	136	113	65	48	38	156	117	97	
—	—	—	4	6	2	7	15	15	3	4	2	—	—	—	1	1	1	VI.
			4	5	1	7	1	1	3	4	2				1	1	1	
123	75	68	259	89	85	203	69	55	25	8	7	8	1	1	18	9	9	VII.
			165	3	3	2	—	—										
846	823	568	1 066	896	692	2 042	1 845	1 328	483	468	273	112	100	69	374	328	244	
359	357	227	463	431	284	900	762	544	258	190	148	76	66	49	212	187	140	
735	608	430	1 381	872	727	2 239	1 611	1 221	401	297	224	102	71	60	509	326	246	
258	243	153	543	419	321	830	642	452	171	143	104	60	49	42	258	162	120	

Yrkesgrupper.	Gottlands län.			Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmö.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	51	92	33	247	349	233	623	740	498	271	423	258
Därav kvinnor	4	18	2	65	115	74	139	170	100	56	80	53
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	17	14	16	27	19	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	1	10	—	128	12	5	10	15	14	8	10	1
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	16	23	15	5	6	2	78	40	27
Därav kvinnor										2	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	5	12	9	3	—	—	15	5	3
Därav kvinnor										8	3	1
D Byggnadsverksamhet	—	2	—	29	12	9	5	—	—	202	126	102
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	2
Därav kvinnor										1	3	2
F Textilindustri	—	—	—	2	—	—	1	—	—	15	2	2
Därav kvinnor				1	—	—				12	2	2
G Beklädnadsindustri	—	—	—	3	3	3	1	—	—	69	45	32
Därav kvinnor				2	3	3	1	—	—	52	43	31
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	45	46	35	4	8	4	332	21	17
Därav kvinnor				19	—	—	1	4	2	220	15	11
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2
Därav kvinnor										2	2	2
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	12	12	—	—	—	2	10	9
Därav kvinnor										1	10	9
K Grafisk industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	11	3	2
Därav kvinnor										1	3	2
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	9	9	8	2	2	2	97	21	21
Därav kvinnor				—	5	5				26	9	9
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	1	1	45	11	11
Därav kvinnor										32	5	5
B Butiks- och magasinspersonal	4	—	—	17	2	2	7	—	—	118	41	32
Därav kvinnor				10	2	2	6	—	—	83	16	12
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	5	3	3	21	25	20	31	29	22	95	56	42
Därav kvinnor	4	2	2	19	25	20	29	27	21	83	53	42
D Landtransport	1	1	1	30	22	15	8	8	5	155	188	93
Därav kvinnor				5	4	1	2	1	1	67	94	52
E Vattentransport	—	—	—	17	13	9	1	—	—	61	21	21
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2
V. Husligt arbete	42	26	16	281	178	127	220	170	125	703	585	466
Därav kvinnor	42	26	16	281	178	127	220	170	125	703	585	466
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	1	1	—	4	4	—	—	—	5	3	3
Därav kvinnor	1	1	1							5	3	3
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	1	—	1	133	37	35	30	31	15	227	250	250
Summa för okt. månad år 1915	106	135	55	984	776	555	967	1087	707	2 519	1 869	1 398
Därav kvinnor	51	47	21	402	332	232	398	372	249	1 354	926	702
» » » månad år 1914	—	—	—	891	614	466	874	1124	717	3 014	1 915	1 486
Därav kvinnor	—	—	—	331	272	196	245	459	206	1 383	1 043	744

hus län.						Hallands län.			Göteborgs och Bohus län.						Älvsborgs län.			
Hälsingborg.			Övriga anstalter.						Göteborg.			Övriga anstalter.						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
193	195	135	896	886	742	218	304	159	138	174	98	121	155	71	21	75	12	I.
29	29	21	111	129	95	43	80	39	27	35	3	56	64	20	—	2	—	
11	—	—	—	2	2	—	—	—	1	—	—	—	18	18	—	—	—	II.
																		III.
17	—	—	9	3	3	19	—	—	123	22	17	45	—	—	8	1	1	*A*
									3	—	—							
20	26	26	29	22	14	7	17	10	182	109	80	—	—	—	15	14	7	*B*
1	—	—							—	4	2							
5	1	1	15	8	6	4	3	—	53	79	69	—	—	—	—	—	—	*C*
1	—	—																
57	34	30	45	36	30	18	28	18	171	253	232	20	23	23	62	50	23	*D*
16	—	—	11	4	2	—	—	—	8	11	4	—	—	—	—	—	—	*E*
10	—	—	1	—	—				—	1	1							
12	—	—	6	1	1	5	7	5	43	8	5	1	2	2	9	—	—	*F*
10	—	—	3	—	—	1	—	—	28	7	4	—	2	2				
7	4	1	7	4	1	5	1	—	72	21	10	2	1	—	—	—	—	*G*
6	3	1	5	4	1	5	1	—	59	15	7	2	1	—				
84	8	4	90	28	28	3	8	4	58	39	20	4	3	3	—	—	—	*H*
46	6	3	40	22	22	—	1	1	17	21	6							
1	19	16	2	—	—	—	—	—	9	8	6	—	—	—	—	—	—	*I*
									2	3	2							
6	3	2	—	—	—	—	—	—	13	20	9	—	—	—	—	—	—	*J*
1	2	1							8	9	—							
1	1	1	—	—	—	—	—	—	7	5	5	1	—	—	—	—	—	*K*
1	—	—																
9	3	3	6	2	2	—	2	2	16	11	4	—	—	—	1	1	—	*L*
			1	1	1				1	1	—							
																		IV.
1	—	—	2	—	—	1	—	—	15	12	7	3	1	1	—	—	—	*A*
1	—	—							1	—	—	1	1	1				
19	6	3	7	4	4	7	4	3	135	136	98	—	—	—	2	3	1	*B*
15	4	3	2	—	—	5	1	1	44	26	8							
56	40	29	12	12	10	7	10	6	129	99	45	6	19	12	1	1	1	*C*
48	39	28	11	12	10	3	9	6	119	92	40	5	15	10	1	1	1	
49	32	21	44	23	21	30	16	12	134	251	166	18	1	1	2	1	—	*D*
22	7	5	9	3	3	6	5	5	7	34	15	10	1	1				
28	4	4	13	1	1	4	—	—	88	202	195	—	6	—	1	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	7	7	—	3	3	—	—	—	—	—	—	*F*
197	155	132	311	190	149	146	103	69	1 061	1 528	1 033	114	94	56	23	54	10	V.
197	155	132	305	190	149	146	103	69	1 060	1 526	1 031	114	94	56	23	54	10	
2	—	—	1	2	1	—	4	4	12	2	1	—	1	1	—	1	—	VI.
2	—	—	1	1	1				9	1	—				—	1	—	
63	12	11	188	65	63	36	11	9	973	940	915	23	13	13	23	21	11	VII.
854	543	419	1 694	1293	1080	510	525	308	3 441	3 933	3 022	358	337	201	168	222	66	
390	245	194	489	362	282	209	200	121	1 385	1 775	1 119	188	178	90	24	58	11	
1 025	751	586	1 885	1531	1255	481	484	293	3 229	3 316	2 575	425	284	207	—	—	—	
391	313	222	534	490	358	183	232	122	1 510	1 744	1 150	222	146	101	—	—	—	

Yrkesgrupper.	Skaraborgs län.			Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	101	149	71	108	173	97	256	523	178	510	791	393
Därav kvinnor	10	32	10	29	56	27	75	90	37	159	265	134
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	3	45	4	22	38	29
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	—	6	—	4	4	3	17	4	4	2	—	—
B Metall- och maskinindustri	2	1	2	2	1	1	15	6	4	25	58	12
C Trävaruindustri	—	—	—	3	2	2	6	3	—	6	5	5
D Byggnadsverksamhet	2	2	2	19	27	16	43	27	18	28	28	24
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	21	5	5	—	2	1
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	6	1	1	—	2	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	10	7	5	2	1	1	6	16	11	12	5	2
Därav kvinnor	8	7	5	2	1	1	3	11	7	7	3	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	—	—	4	4	4	10	13	7	7	6	4
Därav kvinnor							—	6	3	4	2	2
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	4	3	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Därav kvinnor										—	1	1
B Butiks- o. magasinspersonal	2	1	1	—	—	—	14	3	3	8	3	3
Därav kvinnor	1	—	—				7	—	—	1	3	3
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	5	3	3	14	26	13	19	11	9	18	29	20
Därav kvinnor	4	3	3	13	24	12	19	8	7	15	27	18
D Landtransport	—	—	—	5	3	2	16	27	16	32	17	12
Därav kvinnor							4	7	4	2	2	2
E Vattentransport	1	—	—	1	—	—	2	—	—	3	1	1
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	67	61	40	123	127	98	342	255	210	226	204	150
Därav kvinnor	67	61	40	123	127	98	342	255	210	226	204	150
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	1	1	—	—	—	4	1	1	1	—	—
Därav kvinnor	1	1	1				4	1	1	1	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	14	14	11	48	56	48	91	143	136	137	96	59
Summa för okt. månad år 1915	212	248	138	333	424	285	865	1 082	606	1 038	1 286	718
Därav kvinnor	91	104	59	167	208	138	460	379	270	415	509	312
» » månad år 1914	276	303	158	299	367	247	1 100	714	515	1 013	890	631
Därav kvinnor	125	148	72	140	190	131	463	382	250	427	420	312

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser.	
81	92	65	50	81	43	14	18	11	64	97	68	41	49	26	5	11	4	I.
27	32	23	10	8	6	5	12	7	10	19	8	11	22	9	2	4	2	
19	18	16	3	—	—	—	2	2	—	1	1	—	—	—	4	1	1	II.
																		III.
7	2	2	2	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	*A*
9	18	11	22	21	15	1	9	—	1	1	—	5	—	—	2	3	1	*B*
5	13	10	19	16	14	10	6	6	3	—	—	8	5	5	7	22	5	*C*
10	15	11	32	18	18	10	7	5	6	19	17	4	6	3	17	24	12	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
1	1	1	9	2	2	2	1	1	—	1	1	4	2	1	—	—	—	*G*
1	1	1	7	1	1	2	1	1	—	1	1	4	1	1				
4	5	3	90	35	34	218	21	21	1	3	3	4	2	1	—	—	—	*H*
			69	30	30	187	21	21	1	3	3	—	1	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	—	1	1	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	—	—	16	31	29	—	5	—	—	—	—	3	3	2	3	2	1	*L*
																		IV.
—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	*A*
5	3	3	3	4	4	6	3	1	5	—	—	8	3	3	6	—	—	*B*
2	—	—	1	—	—	5	2	—	5	—	—	6	1	1	3	—	—	
29	25	21	19	13	13	17	14	14	66	49	39	34	31	22	37	41	24	*C*
28	24	20	17	11	11	17	14	14	66	49	39	32	31	22	33	35	21	
12	8	7	35	17	11	4	3	2	17	12	10	14	6	4	5	8	4	*D*
3	3	2	13	5	3				—	1	—				2	3	2	
1	1	1	19	9	7	2	1	—	—	—	—	4	5	4	11	7	5	*E*
						—	1	—										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
227	192	136	140	104	91	125	84	57	195	104	95	139	114	97	91	99	65	V.
227	192	136	140	104	91	125	84	57	195	104	95	139	114	97	91	99	65	
2	2	2	1	2	2	1	—	—	3	3	3	3	3	2	1	3	1	VI.
2	2	2	1	1	1	1	—	—	3	3	3	3	3	2	1	3	1	
88	40	38	56	67	63	56	63	54	31	11	7	23	9	9	40	46	33	VII.
500	435	327	519	421	347	468	242	176	394	301	244	296	238	179	231	238	156	
290	254	184	258	160	143	342	135	100	280	180	149	195	173	132	132	144	91	
487	309	250	482	323	218	330	261	189	363	258	203	247	216	147	263	222	161	
255	211	165	148	122	68	186	170	108	210	154	109	138	146	93	101	99	73	

båda fallen 110. En förskjutning kan dock så till vida konstateras, att antalet kvinnliga arbetssökande relativt ökats, medan de manliga minskats, en företeelse, som med hänsyn till årstiden måste betecknas som mindre vanlig. I jämförelse med oktober 1914 framträder en mycket avsevärd förbättring av balansen, vilket ävenledes uteslutande beror på den rikligare arbetstillgången å manliga sidan.

Inom den egentliga industrien torde nästan överallt hava rått god och jämn arbetstillgång. För de fortfarande i stor utsträckning arbetslösa stenhuggarna synas arbetsförmedlingsanstalterna hava kunnat erbjuda åtskilliga arbetstillfällen, ehuru visserligen mestadels av tillfällig art. Sålunda hava från Blekinge ett flertal arbetare anvisats sysselsättning vid rotfruktsupptagningen i Skåne; likaledes hava i Bohuslän åtskilliga stenhuggare förmedlats platser till Bergslagen och Norge eller sysselsatts med skogsplantering och vägbyggnadsarbeten i hemorten. Även från Halland uppgives, att flertalet arbetslösa, som anlitat den offentliga arbetsförmedlingen, blivit placerade.

Byggnadsverksamheten har under månadens senare del givetvis i allmänhet minskats, även där den förut varit relativt livlig. Särskilt har en försämring gjort sig gällande för murare, timmermän och grovarbetare; däremot torde snickare och målare ännu någon tid hava någorlunda drägliga utsikter.

Inom jordbruket har efterfrågan på tillfällig arbetskraft nästan överallt varit synnerligen livlig, till synes beroende på den ovanligt starka köld med åtföljande snöfall, som över större delen av landet inträdde i mitten av månaden och nödgade lantbrukarna att tillgripa extra åtgärder för det ännu återstående höstarbetet. Däremot har efterfrågan på statfolk och annan fast anställd personal ej varit större, än att den fullt ut kunnat tillgodoses; orsakerna härtill torde vara desamma, som framhållits i redogörelsen för arbetsmarknaden under årets tredje kvartal (sid. 1167). Yngre, ännu ej värnpliktiga drängar hava särskilt i Skåne varit ganska efterfrågade; sökande till dylika platser hava ej heller saknats, varemot förmedlingsresultatet ej blivit fullt tillfredsställande på grund av parternas oförenliga ståndpunkter i lönefrågan.

På skogsarbetare har brist gjort sig gällande i Jönköpings, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs och Gävleborgs län.

Såsom totalomdöme kan sägas, att arbetsmarknaden så gott som genomgående betecknats som god, på många orter, såsom Uppsala, Jönköping, Lund, Göteborg, Karlstad och Falun till och med som synnerligen god. Mindre tillfredsställande konjunkturer synas egentligen hava framträtt endast i en del skånska städer — Landskrona, Ystad, Trälleborg — samt enstaka andra platser i landet, t. ex. Härnösand.

Livsmedelspriser under oktober månad 1915.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 1276—1285), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som för de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 1276—1277), så befinnas *prisstegringar* hava inträffat i jämförelse med septemberpriserna å 33 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas oskummad mjölk, smör, ost, ägg, fläsk, de olika slagen av fisk samt lyse och bränsle. *Prisnedgång* är att anteckna för 13 varuslag, bland annat potatis, ärter, mjöl, nötkött och gödkalvstek. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 10 varuslag, såsom mjölk, handskummad och separerad, kaffe, socker, salt och svagdricka.

En närmare granskning av fluktuationerna på de olika orterna (tab. sid. 1278—1281) giver, såsom förut i dessa månadsöversikter påpekats, vid handen, att orterna inom övre Norrland, särskilt i fråga om kött och fläsk, fått sina priser höjda anmärkningsvärt mindre än övriga delar av landet. Under de senaste månaderna har dock en allt tydligare framträdande tendens till utjämning gjort sig märkbar beträffande de flesta övriga varuslag.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tab. å sid. 1275, där oktoberpriserna 1915 återgivas, jämförda med septemberpriserna 1915 och oktoberpriserna 1913 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under oktober 1915 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, så har under oktober genomsnittspriset på oskummad mjölk stigit från 16 till 17 öre per liter, vilket sedan juni månad 1914 innebär en genomsnittlig stegring av 3 öre per liter. Man får ett intryck av hur kraftig uppgången varit, när man finner, att priset förut hållit sig oförändrat vid 14 öre per liter från år 1906 till och med juni månad 1914. Priserna å såväl mejeri- som landss*mör* hava under oktober månad undergått ytterst avsevärda prisförhöjningar, nämligen med resp. 34 och 22 öre per kg. I de exporterande landsdelarna nåddes toppunkten under andra veckan av månaden med priser, som lågo betydligt över det för samtliga orter beräknade genomsnittspriset. I och med tredje veckan inträffade i samband med det då utfärdade exportförbudet å annat än runmärkt smör ett starkt prisfall å exportorterna, under det att prisuppgången synnerligen kraftigt fortgick å så gott som samtliga övriga rapportorter. Under fjärde veckan kan en allmän tendens till fallande priser konstateras å orterna i södra och mellersta Sverige, under det att i Norrland prisläget i det hela höll sig oförändrat. Prisförhöjningen å *ost* har under oktober fortgått med ungefär samma styrka som under föregående månad. Helfet ost har sålunda stigit

[1] »Soc. Medd.» 1915, sid. 178.

med 10 öre, halvfet med 8 öre och skummjölksost med 12 öre per kg. Prisrörelsen å *ägg* kännetecknades av en jämnt fortgående stegring under hela månaden med ett för sista veckan noterat medelpris av 2·24 kr. per tjog. Detta pris ligger visserligen över de före kristiden vid denna årstid gängse, men i jämförelse med priserna tidigare under året har stegringen denna höst varit något mindre kraftig än de närmast föregående åren.

Den överenskommelse mellan statens livsmedelskommission och kvarnföreningen angående nedsättning av partipriserna å mjöl, som avsåg att gälla fr. o. m. den 6 sept. t. o. m. den 5 okt., har genom ett nytt avtal utsträckts att gälla även under oktober månad beträffande sammalet rågmjöl och rågsikt, under det att priserna å vetemjöl sänktes med ytterligare 1 kr. per 100 kg. för tiden 6 okt. 1915—15 jan. 1916, och under intrycket härav hava *mjöl*priserna i detaljhandeln under månaden gått ned ytterligare något, nämligen vete- och sammalet rågmjöl med i genomsnitt 1 öre per kg. Å rågsiktmjöl upptagas numera endast noteringar å 90 % sikt, som under oktober betingat ett medelpris av 33 öre per kg. *Bröd*priserna hava ej att uppvisa annat än högst obetydliga variationer.

De olika slagen av färskt *kött*, för vilka, utom beträffande gödkalvstek, under september en bestämt nedåtgående tendens med för varje vecka fallande priser kunde konstateras, hava under oktober i stort sett bibehållits oförändrade i det prisläge, som rådde i slutet av september, med en, om ock svag tendens till ytterligare nedgång. *Fläsk*, såväl färskt som salt, ha visserligen under oktober fortsatt att stiga men med betydligt mindre styrka än under föregående månad, vilket synes tyda på, att tillgången inom landet blivit rikligare.

Å de olika slagen av färsk och salt *fisk* har prisuppgången under oktober fortsatt över hela linjen, och prisnivån ligger för gruppen i dess helhet betydligt högre än under motsvarande månad föregående år.

Priset å *potatis* har under oktober i genomsnitt sjunkit med 2 öre per 5 lit. och det för samtliga rapportorter beräknade medelpriset, 27 öre per 5 lit., torde kunna betraktas som normalt för ett gott skördeår. *Gula ärter* hava under oktober fallit med i genomsnitt 5 öre per kg., under det att medelpriset på *bruna bönor* visar en uppgång från 70 till 80 öre per kg. beroende därpå, att holländska bönor, som betingat ett pris per kg. av 1 kr. och därutöver, numera åter börjat föras i handeln å åtskilliga orter i stället för de billigare amerikanska bönorna.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, har under oktober priset på fotogen ytterligare gått upp med i genomsnitt 1 öre per liter. Vedpriserna hava stigit å nästan samtliga rapportorter över hela landet, och kol- och kokspriserna hava alltjämt fortsatt att gå i höjden. Från åtskilliga håll rapporteras brist å sistnämnda varuslag.

Kreaturspriserna i Stockholm, Malmö och Göteborg under månaderna augusti—oktober redovisas i tabellen å sid. 1284 - 1285, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre orterna tillsammantagna återfinnas å sid. 1282—1283.

Betraktar man sammandragstabellen för alla tre städerna, kan med undantag för de bättre kvaliteterna av kor och tjurar en bestämd nedgång konstateras för de olika slagen av nötkreatur, och kalvar och får förete i stort sett oförändrade eller något fallande priser. Å samtliga slag av svin har däremot prisuppgången alltjämt fortgått synnerligen kraftigt.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Okt. 1915	Sept. 1915	Okt. 1914	Okt. 1913	Höjning (+) eller sänkning (−) från okt. 1913 till okt. 1915	Höjning (+) eller sänkning (−) från okt. 1914 till okt. 1915
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**17**	16	15	14	+ *21·4*	+ *13·3*
handskummad	»	**9**	9	8	8	+ *12·5*	+ *12·5*
separerad	»	**7**	7	6	6	+ *16·7*	+ *16·7*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**342**	308	253	241	+ *41·9*	+ *35·2*
mat- (lands-)	»	**291**	269	232	219	+ *32·9*	+ *25·4*
Margarin, växt-	»	**168**	167	156	138	+ *21·7*	+ *7·7*
Ägg, färska	tjog	**207**	180	208	180	+ *15·0*	— *0·5*
Potatis: gammal	5 l.	**27**	29	31	26	+ *3·8*	— *12·9*
Ärter, gula	kg.	**51**	56	43	31	+ *64·5*	+ *18·6*
Bruna bönor	»	**80**	70	53	47	+ *70·2*	+ *50·9*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	**38**	39	37	31	+ *22·6*	+ *2·7*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**30**	31	27	21	+ *42·9*	+ *11·1*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	**33** [1]	40	33	27	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**47**	49	51	36	+ *30·6*	— *7·8*
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	**46**	46	42	41	+ *12·2*	+ *9·5*
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**53**	53	47	41	+ *29·3*	+ *12·8*
mjukt: limpa, söt	»	**49**	49	44	38	+ *28·9*	+ *11·4*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**38**	39	32	30	+ *26·7*	+ *18·8*
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	**88**	89	81	75	+ *17·3*	+ *8·6*
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	**54**	54	49	43	+ *25·6*	+ *10·2*
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	**68**	69	64	60	+ *13·3*	+ *6·3*
Nötkött, färskt: stek	»	**151**	155	109	125	+ *20·8*	+ *38·5*
soppkött	»	**130**	134	88	103	+ *26·2*	+ *47·7*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**162**	165	125	132	+ *22·7*	+ *29·6*
spädkalv	»	**96**	95	67	74	+ *29·7*	+ *43·3*
Fårkött: färskt, stek	»	**163**	168	117	129	+ *26·4*	+ *39·3*
salt, svenskt	»	**151**	146	114	118	+ *28·0*	+ *32·5*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**233**	226	126	137	+ *70·1*	+ *84·9*
salt, svenskt	»	**238**	232	135	144	+ *65·3*	+ *76·3*
Sill, salt: fetsill	»	**74**	68	45	45	+ *64·4*	+ *64·4*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**161**	161	160	162	— *0·6*	+ *0·6*
Socker, bit-	»	**66**	66	66	67	— *1·5*	*0*
Fotogen, Water White	l.	**24**	23	22	21	+ *14·3*	+ *9·1*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**3100**	3020	2680	2580	+ *20·2*	+ *15·7*
barr-, » »	»	**2460**	2390	2170	2060	+ *19·4*	+ *13·4*
Bränntorv	100 kg.	**318**	307	241	196	+ *62·2*	+ *32·0*
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	**657**	614	427	399	+ *64·7*	+ *53·9*
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	**453**	442	255	233	+ *94·4*	+ *77·6*
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	**253**	239	163	158	+ *60·1*	+ *55·2*
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	**298**	279	193	188	+ *58·5*	+ *54·4*

[1]) 90 % utmalning.

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, sött	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » surt	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
53	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
54	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
55	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
56	Bränntorv	100 kg	—	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185
57	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
58	eng. hushålls- (fyrkol)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Koks: gasverks- (okrossad)	»	—	112	106	126	139	134	130	132
60	eng. kamin- »	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för
juli 1915 en ort, för sept. tre och för okt. fem orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekom-
[11]) Preliminära siffror.

(okt. 1914—okt. 1915) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1915 för 44 orter.

1912	1913	1914	Okt. 1914	Nov. 1914	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	[11])Okt. 1915	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	14	15	15	15	15	15	15	16	16	16	16	16	16	16	17	1
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	9	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	3
237	236	239	253	257	268	275	264	266	269	275	277	281	296	308	342	4
214	213	218	232	239	245	244	238	244	249	254	255	252	265	269	291	5
156	164	162	160	162	164	166	169	171	173	177	184	194	206	217	227	6
115	121	119	119	119	121	122	125	127	128	135	138	145	154	166	174	7
51	58	60	58	59	63	63	68	66	71	71	70	78	85	91	103	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	144	156	157	158	158	166	173	174	171	167	167	167	167	168	11
161	159	171	208	247	270	261	226	188	150	155	160	172	181	180	207	12
139	137	151	171	179	194	200	174	169	149	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	13
32	28	30	31	31	32	33	35	40	44	44	42	41	35	29	27	14
49	46	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131	43	—	—	15
30	31	35	43	47	49	51	58	62	62	61	59	59	58	56	51	16
53	48	49	53	57	59	63	65	73	72	71	71	70	71	70	80	17
31	31	33	37	37	37	38	39	39	43	43	43	43	43	39	38	18
22	22	23	27	28	28	28	31	32	35	35	34	34	34	31	30	19
27	27	29	33	34	34	35	37	38	41	41	41	41	41	40	[10]) 33	20
36	36	42	51	51	52	53	55	56	56	55	53	52	51	49	47	21
40	41	41	42	43	43	44	45	46	47	47	46	47	46	46	46	22
41	41	43	47	47	47	48	51	53	55	56	56	56	56	53	53	23
38	38	40	44	44	44	44	45	46	48	49	50	50	50	49	49	24
29	30	31	32	32	32	34	35	36	38	39	39	39	40	39	38	25
76	76	78	81	82	82	83	84	87	89	91	90	90	91	89	88	26
45	43	46	49	50	49	47	50	51	53	55	55	55	55	54	54	27
61	60	61	64	64	64	63	65	66	68	68	69	68	69	69	68	28
111	122	116	109	107	109	116	118	120	127	135	148	155	157	155	151	29
91	100	95	88	87	89	96	100	100	106	115	127	132	135	134	130	30
123	131	130	125	126	130	136	136	139	145	150	159	164	165	165	162	31
65	72	70	67	67	70	73	74	75	79	84	88	90	92	95	96	32
124	133	130	117	117	121	133	138	144	153	158	168	171	169	168	163	33
105	114	118	114	114	115	120	124	126	133	134	138	142	145	146	151	34
—	119	121	[8]) 113	111	120	130	137	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 141	35
123	133	129	126	127	131	141	146	155	171	179	188	197	208	226	233	36
129	140	137	135	137	140	149	154	160	177	183	194	204	215	232	238	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	76	76	74	76	80	82	84	77	71	73	77	79	82	83	39
—	108	110	109	105	109	115	114	116	103	98	110	116	120	124	125	40
32	34	35	37	37	35	34	32	32	34	38	34	49	50	55	58	41
36	38	39	41	43	43	40	37	36	36	37	39	42	41	44	49	42
—	55	57	57	56	58	61	60	61	59	57	58	61	61	64	66	43
77	79	81	80	80	82	85	83	83	81	80	83	90	89	91	95	44
41	45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	[9]) 68	[9]) 74	45
25	30	31	30	30	30	31	30	30	31	31	32	32	34	38	43	46
52	56	58	60	59	60	61	61	62	63	65	68	69	74	77	82	47
—	76	77	78	77	78	79	80	80	81	81	82	85	90	96	106	48
176	170	159	160	160	161	161	161	161	161	161	162	162	161	161	161	49
72	67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	50
—	—	10	10	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	51
6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	52
17	20	21	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	23	24	53
2360	2560	2630	2690	2680	2680	2710	2720	2720	2740	2760	2780	2820	2950	3020	3100	54
1880	2040	2110	2170	2160	2160	2170	2150	2170	2180	2210	2220	2260	2360	2390	2460	55
187	196	220	241	241	243	260	266	263	251	254	261	272	301	307	318	56
397	401	411	427	422	421	430	443	447	449	454	468	489	567	614	657	57
—	234	242	255	251	257	269	291	317	327	333	341	358	392	442	453	58
155	165	157	163	162	164	167	172	173	184	186	205	216	229	239	253	59
177	189	190	193	193	194	199	208	213	221	221	231	244	259	279	298	60

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för okt. 1914 tre orter, för juni och mer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) 90 % utmalning. —

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Varuslag.	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Nyköping	Eskilstuna	Linköping	Norrköping	Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	15	16	14	16	15
2	handskummad	»	10	—	9	7	8	10	9	8
3	separerad	»	10	10	9	6	7	7	8	7
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	373	373	370	348	351	356	381	349
5	mat- (lands-)	»	326	293	284	286	275	280	303	289
6	Ost: helfet, okryddad	»	236	217	231	247	245	241	247	220
7	halvfet, »	»	192	180	182	164	183	187	200	150
8	skummjölks-, »	»	—	—	130	—	125	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	168	163	161	171	170	168	171	160
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	246	218	196	217	206	205	227	194
11	» konserverade	»	—	—	193	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	30	25	28	20	23	25	25	20
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	52	46	45	45	45	41	43	40
15	Bruna bönor	»	99	110	70	—	65	98	80	100
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	39	38	36	37	37	37	37	37
17	råg-, » » »	»	32	—	30	30	30	28	32	28
18	rågsikt-,[5]) » » »	»	35	33	34	32	35	30	32	31
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	46	45	42	48	47	46	46	45
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	49	50	45	48	45	44	49	42
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	50	47	47	49	50	54	47	51
22	mjukt, limpa, söt	»	61	59	55	49	49	56	60	46
23	» » sur	»	49	—	38	46	—	48	40	39
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	102	96	101	100	77	88	87	—
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	70	54	55	50	62	50	49	53
26	ligaste sort } » » mjölk	»	88	70	63	63	73	64	63	76
27	Nötkött, färskt: stek	»	173	168	155	152	161	157	160	177
28	soppkött	»	143	138	133	126	136	144	150	147
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	186	186	163	165	175	179	178	167
30	spädkalv	»	133	93	92	94	100	118	—	120
31	Fårkött: färskt, stek	»	174	187	164	180	208	176	179	166
32	salt, svenskt	»	163	—	167	—	—	160	—	150
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	278	243	243	265	279	250	269	237
35	salt, svenskt »	»	277	250	242	250	280	255	273	238
36	*Fisk, färsk: abborre	»	109	94	100	61	76	84	75	80
37	gädda	»	155	126	122	117	137	127	125	126
38	sill	»	72	57	39	70	65	57	60	67
39	strömming	»	49	56	38	58	75	52	55	55
40	torsk	»	78	97	83	88	—	81	70	70
41	rödspotta (»spätta»)	»	99	95	87	100	96	98	95	93
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)[1])	»	77	70	74	80	78	70	73	74
43	strömming	»	54	50	41	51	50	45	50	45
44	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	82	83	81	80	80	79	80	72
45	» » » rundskuren	»	90	—	98	—	100	—	—	—
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	169	160	163	160	155	152	157	145
47	Socker, bit-	»	66	66	67	65	65	65	66	65
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	10	12	12	10	10
49	Svagdricka	l.	10	9	7	8	8	8	6	8
50	Fotogen, Water White	»	23	24	23	23	24	23	23	23
51	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-fam 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn.	4000	3500	3300	3430	3340	3000	3550	2840
52	barr- } 3·56 kbm.)	»	3100	2630	2550	2360	2650	2600	2680	2130
53	Bränntorv	100 kg.	375	—	—	—	—	—	375	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	725	625	638	750	635	710	600	642
55	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	425	—	—	412	414	450[4])	400	463
56	Koks: gasverks- (okrossad) }	»	265	260	270	235	240	300	250	243
57	engelsk kamin- » }	»	—	275	—	—	250	—	265	248

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för *Uppsala* kolja 90 à 60 öre; för *Halmstad* hälleflundra 150 à 175, kolja 40 à 75, lake 90, sik 125 à 150 och vitling 30 à ort allmännast förekommande sillsorten. — [3]) För alved har betalats i Visby under okt. 32·70 kr. per [4]) För klen björkved har under okt. betalats 27·00 kr. per famn. — [5]) 90 % utmalning.

under oktober månad 1915.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
16	15	16	15	16	17	17	19	15	17	15	17	15	20	16	16	1
9	10	9	9	8	12	9	12	—	7	8	8	8	11	9	10	2
7	6	6	6	6	7	5	9	6	6	6	5	6	10	—	8	3
336	282	376	316	380	358	367	367	370	380	369	384	381	366	343	371	4
271	265	308	283	273	291	354	339	341	315	326	—	308	315	276	274	5
211	245	225	243	242	230	212	264	192	231	241	262	219	223	238	218	6
156	193	—	190	—	197	170	191	133	—	165	225	167	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
173	163	170	169	172	166	170	168	160	166	169	167	170	170	170	170	9
206	193	199	190	196	201	208	230	230	206	217	205	227	225	199	198	10
—	—	—	175	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
25	25	26	25	25	26	33	26	25	25	25	25	26	30	25	25	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
44	50	51	53	49	57	63	54	49	65	53	55	50	53	51	53	14
73	—	80	68	63	77	—	103	—	80	103	125	120	—	—	75	15
38	38	37	38	39	40	37	40	40	39	39	40	38	37	38	37	16
—	30	29	32	29	31	28	33	30	35	30	33	31	30	29	30	17
32	33	30	33	33	34	31	35	34	36	32	34	32	32	32	35	18
46	43	50	48	50	45	55	50	47	50	49	50	49	44	45	45	19
47	48	43	43	46	49	44	—	46	50	49	55	42	43	45	40	20
57	56	58	58	46	54	62	61	61	66	68	68	55	51	61	66	21
54	39	39	45	41	44	34	32	40	38	41	38	38	48	43	49	22
40	34	33	—	38	33	30	25	27	28	30	30	32	31	37	—	23
101	84	81	86	90	84	78	81	—	88	92	80	78	78	75	90	24
59	42	51	47	56	—	66	57	—	—	—	—	—	49	48	46	25
—	54	62	70	57	69	73	57	61	66	59	73	69	54	59	55	26
157	144	154	150	142	148	154	178	162	158	150	154	151	151	150	148	27
146	130	135	133	131	131	139	155	140	145	139	139	136	141	130	133	28
156	159	144	145	144	168	153	178	200	169	167	159	166	155	160	149	29
82	112	93	93	—	115	101	122	113	104	105	96	125	105	88	65	30
—	157	147	132	138	147	177	222	200	200	189	181	163	161	160	172	31
—	158	—	145	144	140	182	—	—	—	—	—	170	—	—	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
238	221	237	249	243	241	256	260	248	242	251	251	246	220	220	201	34
240	223	232	250	247	240	266	293	—	250	268	285	251	240	255	230	35
80	102	75	64	—	65	81	103	83	100	—	118	100	133	—	64	36
124	122	135	100	143	103	108	144	140	150	127	145	150	146	—	93	37
53	—	—	—	—	—	—	47	—	48	57	33	55	72	48	61	38
43	59	43	37	36	26	25	—	—	—	54	33	50	60	—	—	39
70	67	56	58	66	45	45	64	60	46	56	50	57	70	41	60	40
88	90	100	—	120	100	81	115	110	103	112	125	89	105	60	90	41
67	83	78	70	79	83	73	94	80	68	78	110	71	88	75	78	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
80	—	80	80	76	90	—	85	—	—	100	—	83	74	73	71	44
—	118	—	—	—	125	—	120	—	118	125	136	112	—	—	—	45
153	155	160	153	178	160	158	169	162	171	170	171	157	162	160	150	46
66	67	67	67	68	67	66	67	66	65	66	66	66	65	65	65	47
12	10	8	12	12	8	10	6	10	10	10	10	8	12	12	10	48
6	7	6	7	6	8	6	6	5	6	6	5	7	10	9	8	49
22	23	24	24	26	23	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	50
2900	2210	2700	2660	[2]3890	2780	2900	4590	3790	3590	3470	3790	[3]3020	4250	4000	[4]3300	51
2300	1700	2210	2070	3240	—	2140	4190	3520	3460	2980	2140	2530	3680	3000	2500	52
—	223	—	—	—	—	270	323	358	363	325	265	325	389	—	—	53
625	700	700	625	625	600	663	650	—	—	600	—	600	600	625	600	54
500	—	—	400	450	450	388	500	517	400	360	—	390	450	400	400	55
235	—	240	275	258	230	275	220	210	210	230	225	—	255	—	200	56
300	—	230	—	—	278	—	265	307	300	270	250	270	—	260	290	57

och id 100 à 110 öre; för *Norrköping* hälleflundra 150, kolja 70 à 80, sjötunga 125 à 150 och vitling 50 50 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »K.K.K.» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande famn. — [3]) I Halmstad har under okt. betalats för bokved 33·20 och för ribbved 22·10 kr. per famn. —

1	2	27	28	29	30	31	32	33	34
Varuslag	Kvantitet	Borås	Tidaholm	Karlstad	Örebro	Kopparberg	Västerås	Falun	Domnarvet och Borlänge
		Medelpris (öre)							
1 Mjölk: oskummad	l.	16	16	17	17	15	18	18	16
2 handskummad	»	9	8	8	—	—	9	9	8
3 separerad	»	7	6	8	7	7	8	—	—
4 Smör: bords- (mejeri-)	kg.	341	300	336	350	334	335	307	302
5 mat- (lands-)	»	281	274	269	275	271	283	275	276
6 Ost: helfet, okryddad	»	212	206	225	223	214	223	233	217
7 halvfet, »	»	169	124	185	185	—	190	170	—
8 skummjölks-, »	»	115	84	—	100	—	80	—	—
9 Margarin, växt-	»	170	170	174	170	172	163	171	178
10 Ägg: svenska, färska	tjog.	215	175	200	203	190	202	197	188
11 » konserverade	»	198	—	—	—	—	140	—	180
12 Potatis: gammal	5 l.	29	30	27	25	25	24	25	25
13 färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Ärter, gula	kg.	50	60	55	43	49	47	50	45
15 Bruna bönor	»	73	—	110	—	—	65	—	70
16 Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	39	38	38	37	37	38	38
17 råg-, » » »	»	30	30	32	30	30	30	29	28
18 rågsikt-,[6]) » » »	»	32	32	33	—	33	32	34	32
19 Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	47	50	45	45	45	44	47	49
20 ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	51	50	44	46	42	42	44	45
21 Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	55	61	50	46	43	46	47	45
22 mjukt, limpa, söt	»	50	48	56	46	48	45	54	53
23 » » sur	»	—	—	43	—	—	—	—	—
24 Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	84	75	96	90	95	97	96	95
25 mjukt, bil- } bakat med vatten	»	54	—	60	58	56	41	48	47
26 ligaste sort } » » mjölk	»	66	60	76	80	76	57	70	71
27 Nötkött, färskt: stek	»	176	180	134	168	138	166	160	157
28 soppkött	»	143	144	124	125	121	139	129	128
29 Kalvkött, stek: gödkalv	»	183	180	151	169	163	171	164	160
30 spädkalv	»	94	75	90	113	91	102	96	93
31 Fårkött: färskt, stek	»	185	171	165	175	161	193	166	162
32 salt, svenskt	»	175	166	145	—	—	—	168	165
33 Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	160	—	—	155	—
34 Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	242	224	239	255	220	241	221	212
35 salt, svenskt »	»	247	220	240	255	235	244	221	203
36 *Fisk, färsk: abborre	»	80	—	94	75	70	94	100	90
37 gädda	»	132	127	144	129	150	145	145	140
38 sill	»	55	60	72	64	—	60	58	—
39 strömming	»	59	—	—	75	—	55	43	40
40 torsk	»	61	76	70	75	78	76	61	60
41 rödspotta (»spätta»)	»	101	98	96	95	100	93	100	100
42 salt: sill, fetsill (»KKK»)[2])	»	75	80	78	74	69	65	65	63
43 strömming	»	—	—	—	57	50	43	39	35
44 kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	83	90	88	90	77	78	86	110
45 » » » rundskuren	»	—	—	—	100	—	—	123	115
46 Kaffe (obränt), prima Santos	»	153	160	162	160	160	155	159	160
47 Socker, bit-	»	66	65	67	66	65	63	65	64
48 Salt (matsalt)	»	10	10	12	12	12	11	10	10
49 Svagdricka	l.	8	6	8	7	6	8	7	7
50 Fotogen, Water White	»	22	26	24	24	24	22	24	24
51 Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn.	3010	2270	3150	4050	2520	3400	3010	2610
52 barr- } 3·56 kbm.)	»	2410	1640	2270	3050	1760	[3])2650	2120	1930
53 Bränntorv	100 kg.	—	—	—	278	—	—	—	—
54 Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	600	—	—	675	—	650	800	750
55 eng. hushålls (fyrkol) } körd	»	450	—	—	450	—	—	600	533
56 Koks: gasverks- (okrossad) }	»	277	—	288	220	—	258	—	—
57 eng. kamin- » }	»	315	300	—	300	—	—	350	317

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för *Falun* kolja 60 samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) Å ort, där sill av märket »K.K.K.» ej förekommer, avser triska Aktiebolaget i Västerås har under okt. tillhandahållit sin personal barrved till ett pris av 22·70 [5]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under okt. tillhandahållit sin personal bränsle till följande 23·90 och barrved till 21·00 kr. per famn samt antracitkol till 5·75 kr. per hl. — [6]) 90 % utmalning. —

under oktober månad 1915. (Forts.)

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter. Okt. 1915	Sept. 1915	Aug. 1915	Juli 1915	
Medpris (öre)																
17	19	17	18	16	16	20	16	17	17	18	18	**17**	16	16	16	1
8	10	10	12	12	—	14	10	10	10	—	—	**9**	9	9	9	2
—	8	8	10	—	8	—	8	—	8	—	—	**7**	7	7	7	3
316	336	333	335	336	300	296	293	291	321	325	321	**342**	308	296	281	4
281	293	279	295	290	301	274	269	288	293	282	292	**291**	269	265	252	5
214	225	219	231	223	230	218	200	240	233	210	232	**227**	217	206	194	6
165	—	170	167	180	—	150	150	—	—	—	—	**174**	166	154	145	7
—	—	—	110	—	—	80	—	—	—	—	—	**103**	91	85	78	8
166	173	170	174	168	170	167	159	160	156	165	158	**168**	167	167	167	9
172	207	208	214	206	241	222	195	201	206	199	210	**207**	180	181	172	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**174**	157	148	—	11
27	25	25	31	26	35	40	25	38	35	35	35	**27**	29	35	41	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	—	43	131	13
44	50	44	56	57	45	50	—	60	54	58	56	**51**	56	58	59	14
—	70	—	60	55	—	65	60	63	60	66	70	**80**	70	71	70	15
37	37	38	40	38	38	37	38	38	39	40	39	**38**	39	43	43	16
30	30	29	32	30	30	32	32	30	30	34	32	**30**	31	34	34	17
35	33	33	35	34	33	33	34	33	33	35	34	**33**	40	41	41	18
45	45	45	47	47	45	45	50	48	50	46	46	**47**	49	51	52	19
45	46	42	50	45	50	45	45	45	42	48	43	**46**	46	46	47	20
44	47	45	53	48	49	52	48	52	53	54	54	**53**	53	56	56	21
55	48	52	50	49	63	50	57	56	56	50	55	**49**	49	50	50	22
55	38	39	46	48	—	51	—	—	—	—	—	**38**	39	40	39	23
90	85	73	87	77	88	88	86	90	95	105	85	**88**	89	91	90	24
62	56	50	63	—	—	48	50	62	60	—	[1]90	**54**	54	55	55	25
82	64	69	78	60	95	72	67	—	—	—	—	**68**	69	69	68	26
150	148	149	144	146	118	150	121	131	129	115	122	**151**	155	157	155	27
127	133	129	119	116	96	120	88	115	113	97	103	**130**	134	135	132	28
171	176	170	159	158	150	170	123	—	—	124	110	**162**	165	165	164	29
—	111	90	85	79	73	75	83	90	87	77	75	**96**	95	92	90	30
166	160	159	145	137	118	150	132	125	132	116	122	**163**	168	169	171	31
—	—	—	147	125	—	145	—	123	—	115	122	**151**	146	145	142	32
—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	125	115	[7]**141**	[7]133	—	[7]130	33
217	216	216	226	221	215	210	184	204	195	197	193	**233**	226	208	197	34
—	207	225	231	215	180	230	180	201	213	200	227	**238**	232	215	204	35
110	100	85	78	75	—	85	50	53	55	50	60	**83**	82	79	77	36
148	144	100	127	119	115	115	99	79	88	81	89	**125**	124	120	116	37
70	60	—	—	—	—	58	—	—	—	—	60	**58**	55	50	49	38
51	57	36	43	38	55	50	50	50	—	50	—	**49**	44	41	42	39
75	65	57	66	63	—	63	—	—	—	—	68	**66**	64	61	61	40
100	93	98	75	75	—	78	—	—	—	60	73	**95**	91	89	90	41
74	70	66	68	65	65	72	60	66	65	59	73	**74**	68	62	48	42
—	38	38	34	36	—	40	—	34	—	35	40	**43**	38	34	32	43
85	—	75	75	—	—	63	—	—	—	—	—	**82**	77	74	69	44
—	106	100	85	80	100	85	—	—	—	80	—	**106**	96	90	85	45
158	160	153	179	167	150	157	170	161	161	172	170	**161**	161	161	162	46
65	65	66	65	66	65	65	65	65	70	69	68	**66**	66	66	66	47
10	10	10	14	11	7	12	6	10	10	10	10	**10**	10	10	10	48
7	7	8	7	5	5	8	9	10	7	7	9	**7**	7	7	7	49
25	23	24	24	23	24	26	29	25	25	25	25	**24**	23	22	22	50
2960	3130	[4]2270	3020	2650	—	2770	[4]2770	2460	2140	[5]2210	2270	**3100**	3020	2950	2820	51
1950	2580	1830	2390	2100	—	2020	2500	2020	1890	[5]1640	2020	**2460**	2390	2360	2260	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**318**	307	301	272	53
700	675	688	500	—	—	835	600	625	—	—	700	**657**	614	567	489	54
—	425	450	400	—	—	735	—	450	—	—	—	**453**	442	392	358	55
300	250	—	245	—	—	325	300	—	—	—	—	**253**	239	229	216	56
350	275	313	300	—	—	410	—	310	—	—	450	**298**	279	259	244	57

och vitling 60 öre; för *Umeå* harr 75, lake 50 och sik 60 à 110 öre; för *Luleå* sik 80 öre. — [1]) Icke av prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [3]) Allmänna Svenska Elek- kr. per famn. — [4]) För avfallsved har betalats i *Söderhamn* 12·50 och i *Umeå* 10·70 kr. per famn. — priser: i *Malmberget* björkved till 21·40 och barrved till 15·10 kr. per famn och i *Kiruna* björkved till [7]) Uppgiften avser för juli en, för sept. tre och för okt. fem orter.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Kreatursslag	[1])1904	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 kg.)[6]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[7])	—	—	53	54	52	50	51	51	53	58
Äldre, » [8])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	78	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. — dec. 1914 samt för jan.—aug. samt okt. 1915 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Malmö, för sept. 1915 endast Stockholm. — [5]) Uppgifterna avse för 1911 och för okt. 1914—april 1915 Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för juli och aug. 1915 Stockholm Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—okt. 1915.

(okt. 1914—okt. 1915) för alla tre orterna.

1914	Okt. 1914	Nov. 1914	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
61	59	64	67	70	71	75	81	91	100	102	111	—	121
53	53	54	57	60	62	64	68	76	80	82	89	86	88
48	47	49	51	55	57	60	64	72	75	76	83	77	79
36	33	36	38	41	43	46	50	58	63	58	66	58	54
66	70	72	74	76	77	80	87	97	102	105	112	110	94
58	56	58	62	65	67	69	74	81	86	87	93	90	84
47	46	48	50	54	55	58	62	69	73	69	76	71	66
63	64	67	70	73	76	79	81	91	96	98	102	88	101
58	58	61	63	67	69	71	74	82	87	88	93	88	90
54	53	55	58	63	64	66	69	77	82	82	87	81	83
44	41	43	47	50	50	54	57	64	69	67	69	62	59
61	64	65	64	71	73	74	80	—	96	—	99	—	121
54	54	57	59	63	65	67	70	77	82	85	91	89	85
45	44	47	48	55	56	58	61	67	73	72	78	73	68
67	59	68	72	77	79	81	82	88	90	88	90	92	91
62	54	61	64	69	73	75	76	81	82	78	80	83	83
49	36	44	55	61	60	62	64	71	74	69	72	73	71
55	46	48	54	60	60	62	66	72	75	74	74	71	72
47	38	40	45	50	52	62	64	68	71	64	64	64	60
74	74	78	86	94	99	109	119	127	131	130	141	151	162
71	73	78	85	94	99	111	120	130	135	133	143	154	166
58	61	67	73	82	93	105	116	125	126	121	132	144	157

[2]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för okt. 1914 Stockholm och Malmö, för nov. och Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för okt. 1914—aug. 1915 samt okt. 1915 Stockholm och samt för juni, aug. och okt. 1915 endast Malmö. — [6]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, samt för mars—juni 1915

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö

Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm							
	Aug. 1915	Sept. 1915	30/9—6/10	7/10—13/10	14/10—20/10	21/10—27/10	28/10—3/11	Okt. 1915
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	85	86	82	78	80	80	80	80
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	81	81	77	73	75	75	75	75
» 3. Mindre feta	66	57	53	51	51	51	51	51
» 4. Magra, simpla	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	91	92	88	84	84	84	84	85
» 2. Mindre feta	78	74	70	68	68	68	68	68
» 3. Magra, simpla	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]
Tjurar:								
Extra prima	92	88	85	85	85	85	85	85
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	88	84	81	81	81	81	81	81
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	86	82	79	79	79	79	79	79
» 3. Mindre köttiga	72	65	62	60	60	60	60	60
» 4. Magra, simpla	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	91	92	88	84	84	84	84	85
» 2. Mindre feta	78	74	70	68	68	68	68	68
» 3. Magra, simpla	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	95	95	90	90	90	90	90	90
» (70—90 kg.)								
Skummjölkskalvar	77	77	72	72	72	72	72	72
Får:								
Yngre, feta	76	78	73	73	73	73	73	73
Äldre, »	71	73	68	68	68	68	68	68
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (85—100 kg.)	147	160	—	170	180	190	160	175
Rena, större svin (100—150 kg.)	147	160	—	170	180	190	160	175
Suggor	128	144	—	170	173	173	153	167

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under aug. 160 kr., sept. 130 kr. samt okt. 111 kr. (medelpris samt okt. 115 kr. (medelpris för varje vecka under okt. 115 kr.). — [2]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* 145 och 145 kr.); i *Malmö* under aug. 125 kr., sept. — samt okt. 110 kr. (medelpris för de fyra sista (medelpris per vecka under okt. resp. 160, 155, 155, 155 och 155 kr.). — [4]) Medelpris *per styck* under och 195 kr.). — [5]) För platsförbrukning. För export: den 6/10—12/10 85, den 13/10—19/10 80, den 20/10—26/10 ning. För export: den 13/10—19/10 105, den 20/10—3/11 113 öre.

priser

vande vikt)

och Göteborg.

augusti—oktober 1915.

Malmö								Göteborg						
Aug. 1915	Sept. 1915	29/9—5/10	6/10—12/10	13/10—19/10	20/10—26/10	27/10—2/11	Okt. 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	4/10—9/10	11/10—16/10	18/10—23/10	25/10—30/10	Okt. 1915
111	—	—	120	115	125	125	**121**	—	—	—	—	—	—	—
102	**93**	85	110	105	113	113	**105**	**80**	**79**	77	79	79	79	**79**
92	**82**	80	100	95	105	105	**97**	**76**	**69**	64	66	66	66	**66**
65	**58**	58	60[5]	55[5]	55[5]	51[5]	**56**	—	—	—	—	—	—	—
[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	—	—	—	—	—	—	—
112	**110**	—	100	95	90	90	**94**	—	—	—	—	—	—	—
102	**95**	88	90	90	80	80	**86**	**86**	**82**	80	82	82	82	**82**
74	**75**	75	75	70	65	65	**70**	**75**	**63**	59	61	61	61	**61**
[2]	[2]	—	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	—	—	—	—	—	—	—
111	—	—	120	115	115	115	**116**	—	—	—	—	—	—	—
102	**95**	93	113	108	108	108	**106**	**88**	**84**	82	84	84	84	**84**
90	**84**	83	105	100	75[6]	100	**93**	**84**	**77**	74	76	76	76	**76**
65	**58**	58	60	55	55	55	**57**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
99	—	—	120	115	125	125	**121**	—	—	—	—	—	—	—
97	**94**	91	110	80[7]	75[7]	85[7]	**88**	**85**	**81**	79	81	81	81	**81**
83	**80**	78	75	68	68	68	**71**	**74**	**66**	62	64	64	64	**64**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
87	**91**	88	88	88	88	93	**89**	**92**	**92**	92	92	92	92	**92**
74	**80**	80	80	80	80	85	**81**	**85**	**85**	85	85	85	85	**85**
67	**71**	68	68	68	68	73	**69**	**72**	**72**	72	72	72	72	**72**
—	**65**	65	75	75	78	—	**73**	**72**	**72**	70	70	70	70	**70**
60	**58**	55	55	55	55	—	**55**	**60**	**60**	58	58	58	58	**58**
76	**73**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
146	**157**	—	—	—	—	—	—	**129**	**137**	140	148	156	148	**148**
146	**157**	—	—	—	—	—	—	**136**	**145**	147	153	162	153	**154**
143	**155**	—	—	—	—	—	—	**124**	**134**	141	148	153	140	**146**

per vecka under okt. resp. 115, 110, 110, 110 och 110 kr.); i *Malmö* under aug. 155 kr., sept. 123 kr. under aug. 195 kr., sept. 165 kr. samt okt. 146 kr. (medelpris per vecka under okt. resp. 150, 145, 145, veckorna av okt. 110 kr.). — [3]) Medelpris *per styck:* under aug. 210 kr., sept. 225 kr. samt okt. 156 kr. aug. 257 kr., sept. 225 kr. samt okt. 197 kr. (medelpris per vecka under okt. resp. 205, 195, 195, 195 80 och den 27/10—2/11 95 öre. — [6]) För platsförbrukning. För export: 100 öre. — [7]) För platsförbruk-

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *okt.* 1914—*okt.* 1915.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Okt. 1914	Nov. 1914	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1]														
Abborre, stor . .	kg.	70	64	74	85	88	91	89	59	73	78	79	93	90
små . .	»	46	44	51	64	61	74	56	41	58	60	57	80	80
Braxen	»	56	47	45	39	—	60	60	58	60	63	64	75	78
Gråsej	»	—	25	25	22	—	—	38	31	45	55	57	65	75
Gädda, levande .	»	107	102	110	—	—	—	65	101	115	120	100	131	132
slaktad .	»	73	72	73	89	86	85	69	61	65	68	70	—	—
Gös	»	135	130	119	139	140	110	116	108	110	110	119	—	—
Hälleflundra, stor	»	105	83	106	119	101	96	115	113	109	113	105	114	124
små	»	—	61	65	80	80	73	65	70	70	70	65	90	90
Id	»	52	46	50	50	60	60	53	55	60	60	60	—	80
Kolja, svensk .	»	58	60	—	75	68	66	60	55	58	65	61	68	72
norsk . .	»	44	40	41	38	41	45	43	30	30	30	—	—	—
Kummel . . .	»	68	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	55	40	—	65	61	60	51	49	50	—	41	70	74
Lake, stor . .	»	52	50	70	69	—	—	68	40	—	—	67	78	80
insjö- små . .	»	43	52	—	76	84	85	25	41	40	48	63	—	—
Lax, färsk . .	»	213	217	200	188	250	—	223	310	201	196	328	275	395
Långa	»	58	50	—	—	65	65	58	55	50	57	65	70	73
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	150	125	—	—	—	160	130	127	125	—	—	—	265
Röding	»	125	129	134	140	145	115	133	165	165	—	155	170	165
Rödspotta, stor .	»	61	62	73	69	64	65	61	55	60	71	71	73	82
små .	»	—	—	65	65	—	55	55	—	—	—	65	—	—
Rödtunga . . .	»	135	66	70	60	—	89	81	65	88	93	85	79	105
Sik, stor . . .	»	88	89	90	—	—	—	100	102	110	113	120	119	119
små . . .	»	90	69	78	86	85	78	87	83	—	—	—	112	—
Siklöja	»	60	40	—	—	—	—	—	—	—	—	67	70	40
Sill, färsk . . .	låda	2250	2175	1930	2238	2150	1350	1500	2100	—	—	3500	3650	4460
» » . . .	kg.	—	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	—	—	—	—	115	103	92	90	—	—	—	150
Stenbit	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda	—	1200	1100	1188	850	925	1125	1200	—	—	—	—	—
» . .	kg.	28	29	27	28	21	18	22	18	32	33	28	44	34
Torsk, m. huvud	»	35	38	39	40	40	40	35	30	35	35	38	44	51
svensk huvudlös	»	61	61	77	73	60	63	59	54	64	75	73	88	95
Torsk, norsk . .	»	—	35	30	44	35	38	40	—	—	40	—	—	—
Uer, färsk . . .	»	—	35	30	30	35	35	35	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	26	28	33	39	36	40	31	34	35	35	34	41	40
små . .	»	—	25	—	32	26	30	25	24	25	25	32	30	30
Ål, levande, stor	»	148	155	125	—	140	—	228	185	175	180	177	—	—
små	»	115	122	—	—	—	—	—	—	—	—	127	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	1650	1690	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	1940
Krabbor . . .	»	488	383	—	—	—	—	—	—	—	—	—	650	690
Kräftor, stora .	»	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	118	91
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	—	—
Räkor, stora . .	kg.	96	97	110	105	80	85	96	95	88	91	73	85	95
kokta små . .	»	—	—	—	100	—	—	—	57	63	59	—	—	68

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror

$^{30}/_{9}$ — $^{6}/_{10}$:	tillgång	knapp,	efterfrågan	livlig, tendens stigande.
$^{7}/_{10}$—$^{13}/_{16}$:	»	»	»	» » »
$^{14}/_{10}$—$^{20}/_{10}$:	»	»	»	» » fast.
$^{21}/_{10}$—$^{27}/_{10}$:	»	»	»	» » »
$^{28}/_{10}$— $^{3}/_{11}$:	»	god,	»	medelmåttig, » svävande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av *ordinär storlek*, där ej annat uppgives.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik införas, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Meddelande till fattigvårdsstyrelserna i riket.

Genom den utvidgning av pensionsförsäkringen, som ägt rum genom lagen den 8 juni 1915, hava i försäkringen inbegripits förut uteslutna cirka 165 000 arbetsoförmögna personer av landets fattigaste befolkning med en understödskostnad, som i allt beräknats belöpa sig till omkring 71 millioner kronor.

Pensionsstyrelsen uttalade i sin hemställan till Kungl. Maj:t angående denna reform, att densamma, om den genomfördes, skulle komma att medföra en minskning i kommunernas fattigvårdsutgifter. Detta uttalande synes på sina håll hava givit anledning till missförstånd. Styrelsen har därför ansett angeläget att meddela följande.

Styrelsen har med nämnda uttalande mindre velat giva uttryck åt den tanken, att kommunerna skulle vinna minskning i sina utgifter genom indragning helt eller delvis av fattigvårdsbidrag, som nu utgå till personer, vilka enligt de nya lagbestämmelserna berättigats till understöd från pensionsförsäkringen. Styrelsen har snarare ansett, att den lättnad i kommunernas fattigvårdsutgifter, som ifrågavarande lagändring förutsattes komma att medföra, skulle uppstå därigenom, att kommunerna besparades de fattigvårdsunderstöd, som de eljest i ett mycket stort antal fall framdeles sannolikt skulle nödgas ikläda sig, därest utvidgningen av pensionsförsäkringen icke kommit till stånd.

De invalider, som inbegripas i denna utvidgning, utgöras nämligen till ett mycket betydande antal av sådana medellösa personer, som hittills endast tack vare understöd från anhöriga eller andra kunnat erhålla sin försörjning utan bidrag från fattigvården. Dessa deras försörjare äro emellertid ofta själva i fattiga omständigheter och deras förmåga att taga hand om ifrågavarande invalider för framtiden är på grund därav mycket osäker. Så snart sådan försörjare på grund av sjukdom, arbetslöshet eller dylikt icke längre kan bära försörjningsbördan, skulle vederbörande försörjningstagare i regel måst omhändertagas av fattigvården. Genom de understöd, som nu komma att utgå, torde detta i de flesta fall kunna undvikas.

Andra av dessa i pensionsförsäkringen nu inneslutna invalider utgöras av äldre personer, som genom en ringa återstod av arbetskraft eller med tillhjälp av egna små besparingar hittills lyckats draga sig fram utan att anlita fattigvården, ofta dock endast med de största svårigheter. Av dessa skulle sannolikt med tilltagande ålder och arbetsoförmåga många så småningom blivit i behov av fattigvårdsbidrag, men torde numera, till följd av de från pensionsförsäkringen utgående understöden, sättas i stånd att fortfarande draga sig fram utan att åtminstone i nämnvärd grad anlita fattigvården.

Till kostnaden för de understöd, som utgå från pensionsförsäkringen, bidraga som bekant kommunerna i allmänhet direkt med $^1/_8$ samt städer, som ej deltaga i landsting, med $^1/_4$. Detta medför att, om nu utgående fattigvårdsbidrag oförändrade bibehållas för dem, som tillerkännas understöd från pensionsförsäkringen, kommunernas understödskostnader skulle komma att under första

tiden något ökas. Den besparing i fattigvårdskostnader, som vinnes genom minskat antal nytillträdande understödstagare, gör sig nämligen endast så småningom gällande.

Det har också från sina håll uttalats, att det icke kunde anses obilligt, om kommun för att undvika en sådan ökning nedsatte nu utgående fattigvårdsbidrag med ett belopp, som motsvarade kommunens andel i kostnaden för det från pensionsförsäkringen utgående understödet. Pensionsstyrelsen inser väl, att goda skäl kunna anföras för ett dylikt förfarande i kommuner, som äro hårt tyngda av fattigvårdsutgifter. Styrelsen vill dock framhålla, att med hänsyn till de jämförelsevis obetydliga understöd, som under övergångstiden utgå från pensionsförsäkringen, det måste anses önskvärt, att dessa understöd *i regel* icke föranleda nedsättning i utgående fattigvårdsbidrag. Och detta så mycket hellre som på grund av den på senaste tiden inträffade stegringen i levnadskostnaderna fattigvårdsstyrelserna, om ej lagändringen nu kommit till stånd, sannolikt i ej så få fall blivit nödsakade höja fattigvårdsbidragen. De nu utgående fattigvårdsbidragen oförminskade tillsammans med understöden från pensionsförsäkringen torde därför i allmänhet kunna anses väl behövliga för bestridande av understödstagarnas nödtorftiga försörjning.

Pensionsstyrelsen anser sig därför härmed böra till fattigvårdsstyrelserna i riket hemställa, att någon nedsättning i hittills utgående bidrag från fattigvården till personer, som förklaras berättigade till understöd från pensionsförsäkringen, i regel icke måtte ifrågakomma samt att, därest på grund av särskilda omständigheter dylik nedsättning anses böra äga rum, denna nedsättning i vilket fall som helst icke måtte ske med högre belopp, än som motsvarar kommunens andel i kostnaden för understödet från pensionsförsäkringen.

Ett strängare förfarande härutinnan från kommunernas sida skulle föranleda, att det syfte, som legat till grund för utvidgningen av pensionsförsäkringsverksamheten, nämligen att bereda ifrågavarande invalider en lättnad i deras ekonomiska förhållanden, skulle komma att i väsentlig grad bliva förfelat.

Vad nu sagts gäller uppenbarligen i huvudsak även i fråga om indragning av fattigvårdsbidrag till personer, som erhållit eller erhålla understöd från pensionsförsäkringen enligt de ursprungliga lagbestämmelserna.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.

(Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

I anledning av framställningar till Kungl. Maj:t från trenne industrifirmor i Blekinge har arbetslöshetskommissionen avgivit ett utlåtande, vari anföres följande:

»Sökandena hava, under hänvisning till den nuvarande krisens störande inverkan på stenindustrien — i vilket ämne kommissionen utförligt uttalat sig i sitt utlåtande den 6 maj 1915 — framhållit, hurusom allt större svårigheter för dem yppats att framgent bereda arbete åt sina arbetare. De förmäla sig emellertid villiga taga den risk, som medföljer fortsatt arbetande på lager i större utsträckning, därest erforderligt kapital ställes till deras förfogande av staten. De hemställa sålunda om erhållande av räntefria statslån tillräckliga för att under längre tid bestrida kostnaderna för avlöning åt firmornas personal.

Såväl i anledning av ifrågavarande framställningar som med hänsyn till angelägenheten att lära närmare känna stenindustriens arbetsförhållanden i Blekinge innevarande höst har arbetslöshetskommissionen föranstaltat om åtskilliga utredningar i ämnet. För att mera ingående taga kännedom om de sökande firmornas ekonomiska läge och deras önskemål beredde kommissionen deras chefer tillfälle att uttala sig inför kommissionen, vid vilket tillfälle jämväl stenarbetareförbundets förtroendeman var närvarande. Till komplettering av de upplysningar, som därvid lämnades, hava firmorna sedermera tillställt kommissionens ordförande vissa förtroliga uppgifter av ekonomisk innebörd. Vid sammanträdet planerades jämväl en detaljerad undersökning rörande vissa arbetares arbetsförhållanden, vilken undersökning verkställts genom socialstyrelsens försorg.»

För resultaten av den sålunda utförda utredningen, vilken finnes återgiven i detta häfte sid. 1293—1297, lämnas en summarisk redogörelse, varefter det i fortsättningen av utlåtandet heter:

»Att ett så stort antal av stenindustriens i Blekinge arbetare nu har annat arbete beror till väsentlig del på arbetsmarknadens i allmänhet goda läge inom landet, varigenom dugliga och villiga utearbetare ganska lätt kunnat — genom egen företagsamhet eller med den offentliga arbetsförmedlingens medverkan — förskaffa sig någon anställning annorstädes. Icke mindre betydelse i anfört hänseende torde emellertid böra tillskrivas den omständigheten, att vid offentliga arbetsföretag inom länet anställning kunnat beredas en stor del av dem. I överensstämmelse med vad arbets-

löshetskommissionen härom anförde i sitt underdåniga utlåtande den 6 maj 1915 hava nämligen vederbörande myndigheter, i flera fall tack vare Eders Kungl. Maj:ts kraftiga medverkan, kommit i tillfälle att igångsätta dylika företag i ganska stor omfattning. Andra sådana äro färdiga att igångsättas, så att omkring ett tusental arbetare torde kunna, därest icke oförutsedda hinder på någon punkt möta, beräknas få sysselsättning under den nu återstående delen av vintern. Kommissionen vill med avseende härå erinra om järnvägsföretagen Listershuvud—Hällevik och Thorsås—Gullabo, de av Eders Kungl. Maj:t genom särskilda åtgärder påskyndade fiskehamnsanläggningarna vid Hällevik och Nogersund, statens och Karlskrona stads gatuarbeten, som jämväl berett tillfälle till gatstenstillverkning, staden Karlshamns planeringsarbeten ävensom åtskilliga väganläggningar. I samtidigt avgivet utlåtande har kommissionen slutligen för sin del förordat statsbidrags beviljande till vissa väganläggningar och vägförbättringar inom Bräkne härad i Blekinge, i vilken trakt en väsentlig del av de nu arbetslösa stenarbetarna äro bosatta.

Om arbetslösheten blivit hittills mindre omfattande än vad tidigare kunde med fog befaras, så bör å andra sidan icke förbises den risk för ökad arbetslöshet, som skulle uppstå, därest de ifrågavarande firmorna skulle helt nedlägga sin verksamhet. Såsom ovan anfördes, förklara firmorna sig villiga fortsätta densamma i oförminskad omfattning, under förutsättning att erforderligt driftkapital lämnas dem av staten i form av räntefritt lån.

Beträffande anlitandet av sådan utväg för arbetslöshetens förebyggande inom stenindustrien har kommissionen redan yttrat sig i sitt utlåtande av den 6 maj 1915. De betänkligheter, som då framhöllos ur mera allmänna synpunkter, hava icke undanröjts genom de upplysningar om lagerbehållningarnas starka stegring m. m., som nu stått till kommissionens förfogande.

Kommissionen vill emellertid framhålla, att det uppenbarligen måste vara av stort intresse för industrien att genom driftens vidmakthållande, så långt sunda affärsprinciper det medgiver, hos sig behålla den stam av vana arbetare, som vid krisens slut blir mycket värdefull. Att även de penninginstitut, som under normala förhållanden lämnat stenindustrien sitt stöd, ej heller under nuvarande kristid skola undandraga företagen nödig kredit, har kommissionen likaledes anledning förutsätta. Skulle icke desto mindre befinnas oundgängligt att ytterligare begränsa driften, torde ledigblivande arbetare böra omhändertagas på det sätt Västra Sveriges gatstensindustriidkareförbund i skrivelse den 9 innevarande månad till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län antytt. De till denna organisation anslutna företagen — vilka tidigare vid överläggning med representant för arbetslöshetskommissionen förklarat sig icke vilja reflektera på den av de tre firmorna i Blekinge föreslagna vägen — hava nämligen förklarat sig anse lämpligast, att arbetslösa stenarbetare beredas anställning vid offentliga arbetsföretag inom orten eller genom utsträckt understödsverksamhet.

Kommissionen anser sig därför icke kunna förorda firmornas nu föreliggande framställning.

Vad angår offentliga arbetsföretag i Blekinge, har kommissionen i det föregående framhållit, att vid redan pågående eller omedelbart förestående arbeten plats finnes för ett stort antal arbetare, varjämte ytterligare arbetstillfällen torde bliva tillgängliga vid de väganläggningar, vilkas understödjande med statsmedel kommissionen samtidigt härmed förordat.

Att därutöver på sina håll arbetslöshetsunderstöd torde böra tilldelas stenarbetare, synes antagligt. Som redan påpekats i kommissionens utlåtande den 6 maj 1915, lära inom de egentliga stenhuggardistrikten speciella svårigheter och behov därvid göra sig gällande. Till frågan om vad från statens sida kan i dylika särskilda fall åtgöras, ämnar kommissionen återkomma i samband med de övriga spörsmål rörande understödsverksamhetens effektivitet, vilka nu äro föremål för kommissionens övervägande.»

Över en av Göteborgs och Bohus läns landsting till Kungl. Maj:t ingiven framställning, att ett anslag av intill 200 000 kronor till anläggning av nya och förbättring av äldre vägar måtte utöver förut beviljade medel tilldelas väghållningsdistrikt inom länet, har arbetslöshetskommissionen avgivit ett utlåtande av följande lydelse:

»Arbetslöshetskommissionen har i underdånigt utlåtande den 6 maj 1915 lämnat en ingående redogörelse för de svårigheter av mångahanda slag, som till följd av den pågående krisen drabbat stenindustrien i vårt land och icke minst inom Göteborgs och Bohus län. Dessa svårigheter, som fortfarande göra sig gällande med oförminskad styrka, hava föranlett, att arbetsförhållandena för stenindustriens arbetare ställt sig mycket bekymmersamma. Såsom i nyssnämnda utlåtande visades, var visserligen antalet arbetslösa på våren innevarande år icke så stort, men därutöver voro de flesta arbetarna hänvisade till ett väsentligt begränsat arbete, som lämnade dem en ganska ringa arbetsinkomst. Under sådana förhållanden sågo sig arbetarna i stor utsträckning nödsakade att lämna orten för att dels genom den offentliga arbetsförmedlingens medverkan, dels genom egen företagsamhet förskaffa sig utkomst inom andra yrken och på andra orter. Säkerligen minst ett tusental stenarbetare har sålunda, företrädesvis från länets norra del, efter hand strömmat ut till gruvor och järnbruk i mellersta Sverige, till kanalarbetena vid Trollhättan, till stuveri- och grovarbeten i Göteborg, till kasernbyggen, mekaniska verkstäder o. s. v., varjämte ett icke ringa antal torde hava vunnit anställning vid stenhuggerier, cementgjuterier m. fl. arbeten i Norge. Även om på detta sätt de yngre och ogifta arbetarna kunde bereda sig skälig utkomst, ställde sig utsikterna icke lika gynnsamma för arbetare, som på grund av högre ålder eller försörjningsförhållanden icke så lätt kunde taga arbete på annat håll. Dessa hava sett sig hänvisade företrädesvis till att fortgå med det stenarbete i begränsad omfattning, som vederbörande arbetsgivare ansett sig kunna framgent tillhandahålla dem.

För att emellertid söka om möjligt förbättra deras arbetsförhållanden samt

särskilt bereda någon anställning för dem, som på orten voro arbetslösa, hava vederbörande lokala myndigheter sökt anordna offentliga arbetsföretag, som kunde lämpa sig för ändamålet. Därvid har ock Eders Kungl. Maj:ts kraftiga medverkan vid upprepade tillfällen lämnats. I sådant avseende erinrar kommissionen om att dels sedan augusti 1914 statsbidrag beviljats till 14 vägföretag inom länet med tillhopa 337 600 kronor (totalkostnad 507 000 kronor), dels sedan samma tidpunkt nådigt tillstånd lämnats till påbörjande i förtid av 3 vägföretag till en beräknad totalkostnad av 106 300 kronor, dels ock ett belopp av 10 000 kronor ställts till länets skogsvårdsstyrelses förfogande för vissa skogsodlingsarbeten.

Otvivelaktigt är ock, att väsentligen genom dessa arbetsföretag antalet arbetslösa stenarbetare fortfarande kunnat hållas nere vid en jämförelsevis mindre siffra.

Enligt vad kommissionen inhämtat, äro emellertid vissa av dessa företag redan fullbordade eller förda nära sin avslutning, vadan arbetare efter hand komma att lediggöras från dem. Till kommissionens kännedom har vidare kommit, att vid början av innevarande månad tillsammans mellan 200 och 300 stenarbetare inom Sotenäs härad entledigats från sin anställning hos trenne stenindustrifirmor.

Under sådana omständigheter synes det arbetslöshetskommissionen synnerligen behjärtansvärt, att så snart ske kan åtgärder vidtagas för igångsättande inom länet av ytterligare ett antal arbetsföretag, lämpade för stenarbetares sysselsättande. Kommissionen anser sig böra särskilt framhålla, att därest icke kraftiga mått och steg för sådant ändamål tagas, bortflyttningen av stenarbetare till andra delar av landet eller rent av till andra länder hotar antaga sådana proportioner, att stenindustriens under längre tid utbildade arbetarstam spränges och bortflyttar, vilket vore till stor skada för denna industri och landet i dess helhet.

Då genom ett bifall till landstingets förevarande framställning vägbyggnadsföretag till betydlig omfattning torde kunna inom kort anordnas och därigenom väsentlig lättnad beredas talrika stenarbetare, får arbetslöshetskommissionen livligt förorda, att statsmedel ställas till förfogande för det i framställningen angivna syfte.»

Statens arbetslöshetskommission har vidare avgivit utlåtanden *dels* över en av vägstyrelsen i Bräkne härad i Blekinge län gjord framställning om statsbidrag för utförande av vissa väganläggningar och vägförbättringar, vartill arbetslöshetskommissionen tillstyrkt bifall, *dels* över en framställning från ett antal stenhuggeriarbetare m. fl. inom Stångenäs härad i Göteborgs och Bohus län i anledning av en utav häradets väghållningsdistrikt gjord ansökan om tillstånd att få i förtid påbörja ett arbetsföretag med bibehållen rätt att erhålla statsbidrag till detsamma, vilken ansökan av arbetslöshetskommissionen likaledes förordats.

Slutligen har arbetslöshetskommissionen avgivit yttrande i anledning av en till järnvägsstyrelsen av en stenhuggerifirma i Göteborgs och Bohus

län ingiven framställning om största möjliga fraktnedsättning för gatsten. Under framhållande därav, att transportkostnadernas storlek är av väsentlig betydelse för avsättningen inom landet av gatsten, och att sålunda en nedsättning av dessa kostnader skulle vara av stor betydelse för avsättningens underlättande, förordar arbetslöshetskommissionen ett tillmötesgående av den gjorda framställningen.

Arbetslösheten bland stenarbetarna i Blekinge.

I det utlåtande,[1] vilket statens arbetslöshetskommission avgav i anledning av en utav socialdemokratiska riksdagsgruppens förtroenderåd gjord framställning om vidtagande av åtgärder för bispringande av stenindustriens arbetare, framhölls, att den nu pågående krisen inverkat i hög grad störande på denna industris avsättningsförhållanden samt föranlett betydande driftsinskränkningar med därav följande arbetslöshet.

En på kommissionens begäran av socialstyrelsen verkställd utredning beträffande frågan om arbetslöshetens omfattning vid tiden omkring den 1 maj 1915 hade sålunda givit till resultat, att hos de 43 firmor med sammanlagt 6 709 arbetare, för vilka uppgifter inkommit, 2 834 arbetare eller 42 % fortfarande hade full sysselsättning, medan 2 936 eller 44 % hade begränsat arbete och 939 eller 14 % voro arbetslösa.

Stenarbetarnas svåra läge hade varit föremål för omsorg från de kommunala hjälpkommittéernas och andra lokala myndigheters sida. Åtskilliga kommuner hade sålunda väsentligen för stenarbetarnas omhändertagande anordnat särskilda nödhjälpsarbeten, vanligen nyanläggningar eller förbättringar av vägar. Emellertid borde och kunde, enligt arbetslöshetskommissionens förmenande, ytterligare omfattande åtgärder vidtagas, gående ut på tillhandahållande av nya arbetstillfällen av för stenarbetarna lämplig beskaffenhet. Såsom sådana ansågos närmast böra ifrågakomma järnvägs-, väg- och hamnbyggnader samt jordbruks- och skogsodlingsföretag.

Åtgärder i denna riktning hava ock sedermera vidtagits. För utrönande av i vad mån arbetslösheten härigenom blivit avhjälpt har arbetslöshetskommissionen i anledning av särskild framställning från de tre största stenhuggerifirmorna i Blekinge infordrat vissa uppgifter. På detta sätt har erhållits upplysning, beträffande de arbetare, som den 1 augusti 1914 voro eller efter denna tidpunkt blevo hos nämnda firmor anställda, om den sysselsättning desamma hade sistlidna november månad samt om arbetarnas födelseår och civilstånd, det antal personer, som de hade att försörja, samt huruvida de voro i besittning av eget hem.

Undersökningens omfattning i jämförelse med den ovan omförmälda, i vad denna avsåg förhållandena i Blekinge län, framgår av nedanstående sammanställning:

[1] »Soc. Medd.» 1915, sid. 468 ff.

	Redovisade		Arbetande		Arbetslösa	
	firmor	arbetare	Antal	%	Antal	%
Maj	10	2 636	2 259	85·7	377	14·3
November	3	2 930	2 660	90·8	270	9·2

Ehuru de för november månad lämnade uppgifterna avse ett mindre antal firmor är, som synes, det av dessa redovisade arbetarantalet större än för maj månad. Detta beror ej endast därpå, att rapporteringen vid förstnämnda tillfälle varit noggrannare utan även därpå, att härvid medräknats dels 51 arbetare, som voro hos berörda firmor anställda vid arbetsföretag utom Blekinge län, dels 26 arbetare, som erhållit anställning efter den 1 maj.

Av de i tablån anförda siffror att döma har stenarbetarnas läge under det halvår, som ligger emellan här ifrågavarande tvenne undersökningar, betydligt förbättrats, i det antalet arbetslösa minskats från 377, eller 14·3 %, till 270, eller 9·2 %. Beträffande de 2 660 för november såsom arbetande upptagna är att märka, att häri ingår ett antal av 216 arbetare eller 7·4 % av samtliga redovisade, vilka beräknas hava sysselsättning, ehuru närmare uppgift härom ännu ej kunnat lämnas.

Vidare har den betydelsefulla förändringen inträtt, att, medan samtliga de arbetare, som för maj månad upptagits såsom helt eller delvis arbetande, tillhörde stenindustrien, detta är fallet med endast $^2/_3$ av de för november månad till samma kategori hänförda arbetarna, såsom närmare utvisas av nedanstående tabell.

Yrkesgrupper	Antal arbetare		
	ogifta	gifta	tillsammans
Jordbrukare	1	6	7
Jordbruksarbetare	56	146	202
Skogs- och dikningsarbetare	4	8	12
Fiskare	27	50	77
Gruvarbetare	14	11	25
Järnbruksarbetare	11	2	13
Stenhuggare (hos samma firma)	475	968	1 443
» (» annan »)	63	130	193
Cementarbetare m. fl.	3	4	7
Järn- och metallarbetare	12	9	21
Sågverks- och snickeriarbetare	4	12	16
Väg- och vattenbyggnadsarbetare	31	86	117
Byggnadsarbetare	11	12	23
Textilarbetare m. fl.	2	8	10
Slakteri- och charkuteriarbetare m. fl.	2	7	9
Sockerbruksarbetare	4	21	25
Stärkelsefabriksarbetare	1	12	13
Pappersbruksarbetare	6	5	11
Handlande	—	4	4
Handelsarbetare	2	2	4
Vaktmästare m. fl.	5	6	11

Yrkesgrupper	Antal arbetare ogifta	gifta	tillsammans
Sjömän	27	10	37
Grovarbetare	20	47	67
Värnpliktiga	62	7	69
Värvade	17	1	18
Avresta till Amerika	6	4	10
Obekant arbete	139	77	216
Arbetslösa	114	156	270
Summa	**1 119**	**1 811**	**2 930**

Av de 2 930 arbetare, som vid krisens utbrott hade anställning hos ovanberörda trenne firmor, voro sålunda sistlidna november ej fullt hälften eller blott 1 443 arbetare kvar i arbete hos samma arbetsgivare, vartill komma 89 arbetare, som övergått från en till en annan av nämnda firmor, samt 104 arbetare, som fått anställning vid andra stenhuggeriföretag. Inom övriga uppgivna yrken hade — i allmänhet genom den offentliga arbetsförmedlingens medverkan — sammanlagt 808 arbetare erhållit sysselsättning, därav 202 som jordbruksarbetare och 117 som väg- och vattenbyggnadsarbetare, av vilka 63 voro anställda vid järnvägsbyggnader, 47 vid andra vägarbeten och 7 vid hamnbyggnader. 77 av de förutvarande stenarbetarna hade funnit sin utkomst som fiskare, 37 hade blivit sjömän, 25 arbetade vid gruvor och lika många hade fått anställning vid sockerbruk. 69 arbetare fullgjorde sin värnplikt och 18 hade tagit värvning. 10 arbetare hade emigrerat. Till gruppen grovarbetare hava slutligen förts 67 arbetare med tillfälligt arbete eller ej specificerat fabriksarbete.

De uppgifter, som meddelats angående arbetarnas ålder, hava sammanställts här nedan.

Ålder	Hela antalet arbetare	Därav stenhuggare hos samma firma	hos annan firma	annat uppgivet arbete	obekant arbete	arbetslösa
Under 20 år	363	179	22	102	30	30
20—25 år	317	114	20	130	21	32
25—30 »	321	158	27	82	23	31
30—35 »	325	169	27	74	22	33
35—40 »	330	175	21	87	14	33
40—50 »	570	316	39	150	14	51
50—60 »	366	207	23	90	9	37
Över 60 år	181	117	6	36	3	19
Obekant	157	8	8	57	80	4
Summa	**2 930**	**1 443**	**193**	**808**	**216**	**270**

Frånsett arbetare under 20 år, företer inom övriga kategorier det relativa antalet arbetare, vilka kvarstannat hos resp. stenhuggerifirmor, en oavbruten stegring med högre ålder. Av arbetare i åldern 20—25 år hade sålunda

behållits i arbete endast 36·0 %, av 30—35-åringar 52·0 %, av 40—50-åringar 55·4 % samt av arbetare över 60 år 64·6 %. Å andra sidan giva de i ovanstående tablå anförda siffror vid handen, att, såsom naturligt är, yngre arbetare haft jämförelsevis lätt för att erhålla arbete inom andra yrken. Antalet arbetslösa utgör inom samtliga åldersgrupper 8 à 10 %.

Vid den av krisen framtvungna inskränkningen av personal synas de olika firmorna hava tagit mycken hänsyn till, huruvida arbetarna varit ensamstående eller haft stor familj att försörja. Av ogifta arbetare utan försörjningsplikt hava sålunda endast 41·7 % kvarblivit i arbete, av gifta arbetare utan barn 50·7 %, men av gifta arbetare med 7 à 8 barn däremot 60—70 %. Av de gifta arbetslösa arbetarna hade 93 högst 3 personer att försörja, medan 56 hade försörjningsplikt gent emot 4—6 personer och 7 gent emot 7—9 personer. Av de 114 ogifta arbetslösa arbetarna hade 8 en person samt 5 flera än en att försörja.

För bedömande av stenarbetarnas läge är vidare att taga i betraktande, om de hava eget hem eller ej. Av de meddelade uppgifterna framgår, att något mera än hälften av samtliga redovisade arbetare eller 1 476 besutto eget hem, men att 1 424 voro i avsaknad därav. Till den förstnämnda kategorien hörde 112 arbetslösa arbetare, därav 7 ogifta och 105 gifta, till den sistnämnda 157 dylika arbetare, av vilka 107 voro ogifta samt 50 gifta.

Vad slutligen beträffar arbetarnas fördelning på kommuner, framgår denna av följande tablå, vari angivas de kommuner, till vilka arbetarna hörde den 1 augusti 1914, och varifrån sålunda en del av de såsom arbetande upptagna numera avflyttat.

Kommun	Hela antalet arbetare	Därav arbetande	Därav arbetslösa
Karlshamn	16	14	2
Torhamn	85	83	2
Sturkö	473	471	2
Tjurkö	195	194	1
Ramdala	47	44	3
Jämjö	19	19	—
Lösen	9	9	—
Rödeby	10	5	5
Fridlevstad	22	11	11
Nättraby	21	14	7
Hasslö och Aspö	109	84	25
Listerby	174	144	30
Förkärla	55	53	2
Hjortsberga	3	3	—
Edestad	6	6	—
Ronneby landskommun	134	108	26
Backaryd	234	172	62

Kommun	Hela antalet arbetare	Därav arbetande	Därav arbetslösa
Bräkne-Hoby	79	78	1
Öljehult	15	9	6
Hällaryd	149	142	7
Åryd	39	32	7
Asarum	633	600	33
Mörrum	148	139	9
Elleholm	42	39	3
Jämshög	14	6	8
Gammalstorp	23	15	8
Allmundsryd (Kronobergs län)	16	9	7
Lofta (Kalmar län)	35	32	3
Ej angivna kommuner	125	125	—
Summa	**2 930**	**2 660**	**270**

Arbetslösheten synes vara mest utbredd inom Backaryds kommun med 62 arbetslösa samt Asarum med 33, Listerby med 30, Ronneby landskommun med 26, Hasslö och Aspö med 25 samt Fridlevstad med 11 arbetslösa.

Dyrtidshjälp under kristiden.

(Forts.)

Uppgifter om anordnad dyrtidshjälp hava, utöver vad förut omnämnts, till socialstyrelsen inkommit från ytterligare 65 arbetsgivare, vadan hela antalet omkring mitten av december 1915 uppgår till 320.

Dyrtidshjälpens karaktär och grunderna för densammas utgående framgå av nedanstående sammanställning, vari medtagits samtliga, såväl i efterföljande förteckning som förut redovisade fall:

	Antal arbetsgivare, som anordnat dyrtidshjälp i form av		
	lönetillägg	gratifikation	varuförmedling
utan hänsyn till arbetarnas försörjningsplikt	48	78	29
med högre belopp till familjeförsörjare	25	66	4
endast till familjeförsörjare	60	17	5
enligt icke angivna grunder	16	11	1
Summa	**149**	**172**	**39**
Därav allmänna arbeten	19	1	3

Arbetsgivare, som anordnat dyrtidshjälp, fördelade efter näringsgrupper. (Forts.)

A. Enskilda arbetsgivare. (Forts.)

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
			Metallindustri.
256	Stockholms stad . . .	1 452	*Gratifikationer:* manl. gifta arb. 40 kr., ogifta över 20 år 20 kr., kvinnl. över 20 år 15 kr., 18—20 år 10 kr. Arb. nyanställda under år 1915: halva beloppet. Tjänstemän o. förmän med löner under 3 000 kr. hava erhållit växlande belopp (10—150 kr.). — Dessutom *varuförmedling* (ved) samt understöd (lokal och rörelsekapital) till arb:s samköpsförening.
257	» » . . .	—	*Lönetillägg:* 10 %.
258	Södermanlands län . S	121	*Gratifikationer:* gifta arb. 40 kr. + 3 kr. för varje barn; ogifta arb. 25 kr., minderåriga 15 kr. Arb. nyanställda under år 1915: gifta 20 kr. + 3 kr. per barn, ogifta 10 kr. Dessutom *varuförmedling* (saltsjöfisk).
259	» » S	—	*Gratifikationer*, motsvarande en veckoavlöning + 10 kr. för varje barn (till familjer med mer än 2 barn).
260	» » L	—	*Gratifikationer*, motsvarande 100 arbetstimmars förtjänst för varje arb.
261	Blekinge län . . . S	—	*Lönetillägg*, enligt ännu ej definitivt fastställda grunder.
262	Malmöhus län . . . S	17	*Lönetillägg*, 4 öre per timme (minderåriga 2 öre).
263	» » . . . S	—	*Lönetillägg*, 2 öre per timme.
264	Göteb. o. Bohus län . S	117	*Gratifikationer* vid tvenne tillfällen, vardera motsvarande 1/2 veckolön.
265	» » » » . S	9	*Gratifikationer*, till några äldre arb., 25 kr. till gifta och 20 kr. till ogifta. Dessutom lönetillägg i förhållande till duglighet.
266	» » » » . S	11	*Lönetillägg:* 2 öre per timme samt *gratifikationer* à 25 kr. till gifta och 10 kr. till ogifta arb. Dessutom särskilda understöd till ett par arb. med stor barnskara.
267	» » » » . S	53	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön (under året nyanställda arb. erhålla 1/12 av intjänta löner).
268	Värmlands län . . S	435	*Löneförhöjning.* 1—1 2/3 öre per timme, samt *gratifikationer* à 3 kr. per månad för varje barn eller annan försörjd anhörig. Dessutom *varuförmedling* (genom koop. affär å orten).
269	Örebro län L	89	*Lönetillägg:* arb. med 3—6 barn resp. 5, 10, 15 och 20 kr. per månad.
270	Västmanlands län . L	[1] 1 140	*Varuförmedling* för gifta arb. *Lönetillägg*, 10 öre per dag, till ogifta.
271	» » . L	—	*Gratifikationer* à 5 kr. per familjemedlem, utdelas in natura (mjöl).
272	Kopparbergs län . . L	—	*Lönetillägg* till familjeförsörjare: 5 kr. per månad för första barnet och 2·50 för varje barn därutöver. Dessutom *varuförmedling* (ved).
273	Gävleborgs län . . L	—	

[1] Därav 330 lant- och skogsarbetare.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
274	Gävleborgs län . . L	—	*Gratifikationer* till gifta arb.: 20 kg. omalen brödsäd; malning kostnadsfritt. *Varuförmedling* samt försäljning av ved och mjölk till underpris.
			Trävaruindustri.
275	Gävleborgs län . . S	81	*Gratifikationer* till familjeförsörjare med under 1 400 kr. årsinkomst: resp. 50, 90, 120, 140 och 150 kr. för 1—5 barn.
276	Norrbottens län . . L	240	*Lönetillägg*, 7 %, samt gratifikationer om tillsammans 1 500 kr. till 71 familjer med vardera minst 3 barn.
			Pappers- och grafisk industri.
277	Kristianstads län . S	22	*Gratifikationer*, motsvarande en veckolön.
278	Göteb. o. Bohus län . S	47	*Gratifikationer* (»bränslebidrag») för personal med ½ års anställning och högst 2 100 kr. årsinkomst: familjeförsörjare 25 kr., övriga 15 kr., minderåriga 5 kr., kvinnl. tidningsbud 10 kr.
279	» » » » S	21	*Lönetillägg:* arbetare, som har 1 familjemedlem att försörja: 5 kr. per månad; för varje medlem därutöver 2 kr., dock högst 15 kr.
			Livsmedelsindustri.
			Kvarn.
280	Göteb. o. Bohus län . S	19	*Gratifikationer* om sammanlagt kr. 392·18 (= arbetarnas kronoutskylder).
			Bagerier.
281	» » » » . S	45	*Gratifikationer*, beräknade efter varje persons anställningstid (sammanlagt 1 800 kr.).
282	» » » » . S	45	*Gratifikationer* à 10—30 kr., allt efter försörjningsplikt (sammanlagt 942 kr.). Ytterligare 1 000 kr. anslagna till julgratifikationer. Dessutom *varuförmedling* (bränsle).
			Charkuteri.
283	Stockholms stad . . .	14	*Gratifikationer:* manl. gifta arb. 30 kr., övriga arb. 20 kr. Dessutom *varuförmedling* (livsmedel till självkostnadspris).
			Textil- och beklädnadsindustri.
284	Stockholms stad . . .	65	*Lönetillägg:* 7 % å ackordslöner, 7—10 % å veckolöner.
285	Södermanlands län . S	—	*Lönetillägg:* arbetare, som har 1 familjemedlem att försörja: 5 kr. per månad; för varje medlem därutöver 2 kr., dock högst 15 kr.
286	Östergötlands län . S	639	*Lönetillägg* = föregående, dock med begränsning till inkomsttagare under 1 500 kr. per år.
287	Malmöhus län . . . S	—	*Gratifikationer* till fabriksarbetare: manl. 30 kr. (de äldsta arb. 50 kr.), kvinnl. 20 kr. *Lönetillägg*, 5 %, för hemarbetare.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
288	Göteb. o. Bohus län . S	87	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön för gifta löntagare ävensom ogifta med högst 60 kr. per månad, 1/2 månadslön för löntagare över 150 kr. samt 60—95 % av månadslöner mellan 65 och 150 kr.
289	Älvsborgs län . . . L	100	*Gratifikationer* vid tvenne tillfällen, vardera à 20 kr. till familjeförsörjare och 10 kr. till övriga arbetare.
			Kemisk-teknisk industri.
290	Stockholms stad . . .	283	*Gratifikationer:* manl. familjeförsörjare 50 kr. + 10 kr. för varje barn; kvinnl. föreståndare 50 kr., övriga manl. och kvinnl. arb. 25 kr. Tjänstemän 10 % av årslönen.
			Belysning och renhållning.
291	Stockholms stad . . .	4	*Lönetillägg:* 2—3 kr. per vecka. Fri ved för familjeförsörjare.
292	Blekinge län . . . S	31	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön + 10 kr. för varje familjemedlem (hustru eller barn).
			Handel och varulager.
293	Stockholms stad . . .	14	*Lönetillägg*, 10 % å månadslöner, ej överstigande 200 kr.
294	Södermanlands län . S	—	*Gratifikationer*, motsvarande en månadslön för familjeförsörjare och 1/2 månadslön för övriga.
295	Malmöhus län . . . S	20	*Lönetillägg:* 10—12 1/2 %.
296	Göteb. o. Bohus län . S	28	*Gratifikationer:* manl. biträden 50 kr., kvinnl. 25 kr., månadskarlar 25 kr., springpojkar 15 kr.
297	» » » » . S	28	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön.
298	» » » » . S	5	*Lönetillägg*, 10 % till kontorspersonal, *gratifikationer* à 30—50 kr. till lagerarbetare.
299	» » » » . S	24	*Gratifikationer:* affärsbiträden 25 kr., verkstadsarbeterskor 10 kr., springpojkar 5 kr. samt en vinterkostym.
300	» » » » . S	5	*Gratifikationer* à 25 kr.
			Land- och sjötransport.
			Järnvägar.
301	Bergslagernas m. fl. jv.	4 928	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön + 20 kr. för varje familjemedlem (hustru eller barn), dock högst 240 kr. (minst 120 kr. för familjeförsörjare). Lägre belopp till under året nyanställd personal.
302	Grängesberg-Oxelösund	1 387	
303	Uppsala-Gävle	458	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön + 10 kr. för varje familjemedlem, dock högst 200 kr.
304	Norra Södermanlands jv.	197	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön (dock högst 60 kr.) + 10 kr. per familjemedlem.
305	Norra Östergötlands jv.	—	*Gratifikationer:* ogifta män 50 kr., gifta män eller ogifta (änklingar) med eget hushåll 70 kr. + 10 kr. för varje barn.

N:r	Landsdelar (S = stad. L = landsb.)	Antal löntagare	Dyrtidshjälpens karaktär, belopp m. m.
306	Norrköp.—Söderköping	174	*Gratifikationer:* ogifta 50 kr., gifta 70 kr. + 10 kr. för varje barn.
307	Östra centralbanan . .	182	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön (dock högst 50 kr.) + 10 kr. för varje barn; därtill 20 kr. för gift personal i Linköping.
308	Gottlands jv.	140	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön + 10 kr. för varje familjemedlem.
309	Västergötl.—Göteborg.	—	
310	Falkenbergs jv. . . .	—	*Gratifikationer:* ogifta 50 kr., gifta 65 kr. + 10 kr. för varje barn. Grindvakter, tillhörande tjänstemans familj, 5 kr., övriga 10 kr.
311	Varberg—Borås . . .	253	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön, samt för de lägsta löntagarna dessutom 10 kr. för varje familjemedlem.
312	Uddevalla—Lelången .	99	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön (dock högst 50 kr.) + 10 kr. för varje familjemedlem. Banarbetare 20 kr. + 10 kr. för varje barn.
313	Dalslands jv.	173	*Gratifikationer*, motsvarande 1/2 månadslön + 10 kr. per familjemedlem. Dessutom *varuförmedling* (mjöl).
314	Härnösand—Sollefteå .	166	*Gratifikationer* = Dalslands jv (se ovan).
			Andra transportföretag.
315	Stockholms stad . . .	106	
316	Kalmar län . . . . S	11	*Gratifikationer*, motsvarande 10 % av årslönen.
317	Gävleborgs län . . . S	11	
318	Västernorrl. län . . S	—	*Gratifikationer:* ogifta löntagare 10 kr., gifta 30 kr. + 12 kr. för varje familjemedlem utom hustrun, dock högst 66 kr.
			Bankrörelse.
319	Örebro län	43	*Gratifikationer*, motsvarande 10 % av årslönen för familjeförsörjare, 5 % för övriga.

B. Allmänna arbeten. (Forts.)

			Kommun.
320	Örebro stad	—	*Lönetillägg* för familjeförsörjare med högst 1 200 kr. per år: kr. 2·50 per månad för varje barn; löntagare med 1 200—1 500 kr. erhålla samma tillägg för varje barn utom det första.

I fyra fall hava arbetsgivare dessutom stått arbetarna till tjänst med anskaffande av lokal samt kredit åt en konsumtionsförening.

Framhållas må härvidlag, att under beteckningen lönetillägg hänförts alla sådana fall, där dyrtidshjälpen utanordnats i form av periodiska utbetalningar, medan som gratifikation betecknats dyrtidshjälp av rent tillfällig karaktär. Däremot har vid ifrågavarande indelning ingen hänsyn tagits till, huruvida hjälpen varit att betrakta som en frivillig gåva från arbetsgivarens sida eller haft sin grund i någon överenskommelse mellan parterna. En mera ingående redogörelse för de olika former, som vid anordnande av dyrtidshjälp tillämpats, kommer att av socialstyrelsen publiceras, sedan ytterligare uppgifter erhållits från arbetsgivare, som, enligt vad känt är, vidtagit åtgärder av ifrågavarande art.

Utlandet och krisen.

(Forts.)

8. Frankrike.

Åtgärder för befolkningens förseende med livsmedel m. m. Den 6 och den 11 augusti 1914 tillsattes i Frankrike tvenne regeringskommissioner, varav den ena skulle verkställa utredning rörande landets behov av livsmedelsimport och den andra i utlandet inköpa livsmedel samt sörja för dessas transporterande till Frankrike. En särskild organisation upprättades den 8 september 1914 för att i möjligaste mån befrämja den civila befolkningens förseende med livsmedel genom underlättande av införseln och distributionen.

I avsikt att medverka till, att 1915 års skörd bleve så riklig som möjligt, riktade jordbruksministern den 17 oktober 1914 en skrivelse till prefekterna, vari framhölls, att, ehuru arbetet inom jordbruket hittills utfallit tillfredsställande, det i vissa avseenden borde kunna organiseras på ett bättre sätt. Prefekterna anmodades därför uppmana märerna att i förening med kommunalråden taga detta regeringsuttalande under övervägande samt därefter utfärda nödiga anvisningar för jordbruksarbetets bedrivande.

Vid tiden för sådden beviljades under fanorna inkallade jordbrukare, som tjänstgjorde vid territorialarméns depåer, permission på högst 14 dagar. Beträffande användandet av denna permission stadgades, att de permitterade, som före permissionstidens utgång hade avslutat arbetet med sin egen jord, skulle under den återstående delen av tjänstledigheten deltaga i jordbruksarbete hos andra lantbrukare, i första hand hos inkallade, som ej erhållit permission.

Under tröskningstiden förorsakade bristen på arbetskraft, att spannmål ej blev urtröskad i tillräckliga mängder. För att deltaga i tröskningen erhöllo nu inkallade jordbrukare förnyad permission på samma villkor som under skördetiden, varjämte märerna erhöllo bemyndigande att med användande av i kommunerna förefintliga redskap och tillgänglig arbetskraft i tur och ordning låta hjälpa de olika lantbrukarna med tröskningen. Om så erfordrades, skulle prefekterna genom arbetsfördelning över hela departementen tillgodose de olika kommunernas behov av arbetskraft och redskap.

Uppskov med erläggande av hyra, med bankers och kreditanstalters utbetalningar m. m. Genom ett flertal förordningar hava sedan krigets början upprepade betalningsanstånd beviljats beträffande till betalning förfallna kvartalshyror för såväl möblerade

som omöblerade lägenheter. I fråga om de hyror, som förföllo till betalning före den 1 januari 1915, beviljades betalningsanstånd, om hyresbeloppet pr år utgjorde i Paris högst 1 000 francs, i städer med över 100 000 invånare högst 600 francs, i städer med 5 000—100 000 invånare högst 300 francs samt i övriga orter högst 100 francs. För erhållande av anstånd erfordrades, att hyresgästen senast dagen innan hyran skulle erläggas skulle inför fredsdomstolen avlägga en förklaring, att han vore ur stånd att vare sig helt eller delvis erlägga hyresbeloppet. Fritagna från avläggande av dylika förklaringar voro personer, som inkallats till krigstjänst, samt handels- och industriidkare och andra skattskyldiga beträffande sådana för yrkesutövning avsedda lokaler, vilka voro angivna på resp. debetsedlar.

Betalningsanstånd med hyresskulder, som förföllo till betalning mellan den 1 januari och den 1 juli 1915, beviljades de inkallade samt firmor och kommanditbolag, vilkas chefer gjorde krigstjänst. Vidare medgavs dylikt anstånd i fråga om lägenheter, som förhyrts av personer, vilka efter den 1 augusti 1914 avlidit eller försvunnit, såframt lägenheterna beboddes av ifrågavarande personers familjer. Övriga hyresgäster erhöllo uppskov med erläggande av hyror, vilka ej överstego ett visst bestämt belopp, under förutsättning, att husägaren ej förmådde bevisa, att hyresgästen vore i stånd att erlägga vare sig hela hyran eller någon del av densamma.

De hyreskontrakt, som utlöpt före den 1 juli 1915, hava förlängts, för varje gång på 90 dagar, om de hyresgäster, som ingått avtalen, voro mobiliserade och om de eller någon av deras familjemedlemmar inför fredsdomstolen framställde begäran härom. Samma bestämmelser gälla även lokaler, som för yrkesutövning förhyrts av handels- eller industriidkare.

Arrenden, som utlöpte före den 1 augusti 1915, förlängdes på ett år, om vederbörande arrendator var inkallad och han eller någon av de familjemedlemmar, som deltogo i den arrenderade gårdens skötsel, före arrendetidens utgång framställde begäran därom till ägaren samt till fredsdomstolens notarie. För den händelse ägaren utarrenderat egendomen till annan person, suspenderades denna överenskommelse på ett år. Mobiliserade arrendatorer, som före den 1 augusti 1915 skulle hava tillträtt nya arrenden, erhöllo ett års uppskov därmed, om begäran därom framställdes. Arrendatorer, som ej kunde tillträda nya arrenden, emedan de förutvarande arrendatorerna fått sina avtal förlängda, ägde rätt att i sin tur få sina gamla arrendekontrakt prolongerade.

Genom en förordning den 1 augusti 1914 erhöllo banker samt kredit- och depositionsanstalter ett uppskov på 30 dagar med utbetalningar av på depositions- och upp- och avskrivningsräkning stående medel. Depositionsbelopp på högst 250 francs kunde dock omedelbart uppsägas, av högre belopp däremot högst 5 %. Handels- och industriidkare utbekommo emellertid erforderliga medel för utbetalning av löner till i deras tjänst anställd personal. Nämnda uppskov har sedermera intill den 15 juli 1915 med obetydliga ändringar förlängts.

Den 30 juli 1914 begränsades utbetalningarna från vanliga sparkassor och från »Caisse nationale d'épargne» till 50 francs var fjortonde dag för varje insättare.

I en förordning av den 24 augusti 1914 stadgas, att från mobiliseringen och till en framdeles närmare bestämd tidpunkt de, som inkallats till krigstjänst, ej kunna försättas i konkurs och att ej heller mot dem någon process kan föras under denna tid.

Den 26 september 1914 förbjöds att under krigstiden företaga utmätning av innestående löner och arvoden, som ej överstego 2 000 francs, såvida utmätningen ej begärts för gäldande av livsmedelsskulder.

Understödsåtgärder. I enlighet med en den 5 augusti 1914 antagen lag utbetalas till de mobiliserades familjer under den tid kriget pågår ett understöd av 1·25 francs pr dag med tillägg av 50 centimes för varje barn under 16 år, som av de mobiliserade försörjes. Nämnda understöd utgå även till engelska, belgiska, ryska och serbiska familjer, som vistas i Frankrike och vilkas försörjare voro inkallade i resp. länders arméer samt till franska familjer, som voro bosatta i utlandet och vilkas försörjare göra krigstjänst i Frankrike, ävensom till familjer av vilken nationalitet som helst, för den hän-

delse familjens överhuvud tagit tjänst i den franska armén. Enligt en lag av den 9 april 1915 utgå understöden, även om den mobiliserade familjeförsörjaren blivit dödad eller tillfångatagen. Behövande familjer till sjömän, vilka på grund av att deras fartyg kapats eller blivit förstört mistat sin inkomst, erhålla även nämnda understöd från den dag, då fartyget förlorades till dess vederbörande familjeförsörjare landstigit i fransk hamn.

Jämlikt en förordning av den 24 oktober 1914 äga efterlevande till under kriget dödade tjänstemän och arbetare i statens tjänst, att så länge krigstillståndet varar av staten uppbära hälften av den lön, som vederbörande före kriget åtnjutit.

Krigsriskförsäkring. En förordning av den 7 september 1914 föreskriver, att hos »Caisse nationale d'assurance» skall vid livförsäkringar, som avse krigsrisk, beräknas en extrapremie uppgående till 10 % av försäkringssumman, om försäkringstagaren tillhörde den aktiva armén eller dess reserver, till 7·5 %, ifall han tillhörde territorialarmèn eller dess reserver samt till 5 % för den händelse den försäkrade vore inkallad utan att tillhöra vare sig den aktiva armén eller territorialarmén. Det överskott, som eventuellt kommer att uppstå genom inbetalandet av dessa extrapremier, skall tre månader efter fientligheternas upphörande fördelas mellan de olika försäkringstagarna eller dessas arvingar.

Enligt tvenne den 13 augusti och den 10 oktober 1914 utfärdade förordningar meddelar franska staten krigsförsäkring dels av fartyg, som föra fransk flagg, äro hemmahörande i fransk hamn samt till minst 25 % av värdet äro försäkrade mot vanliga risker, dels av laster, som in- eller utföras å fartyg, vilka föra fransk eller allierade och neutrala länders flagg och som äro försäkrade mot vanliga risker. Krigsförsäkringsbeloppet må för fartyget uppgå till högst 25 % och för lasten till hela den summa, för vilken fartyget resp. lasten erhållit försäkring mot vanliga risker. Försäkringspremien är 5 %. Försäkringssumman begränsades vid krigsförsäkring av fartyg till högst 80 %.

Priser och arbetslöner vid vissa arméleveranser.

I. Utlåtande.

Sedan socialstyrelsen genom nådig remiss av den 9 oktober 1914 anbefallts avgiva utlåtande över en underdånig skrivelse från socialdemokratiska kvinnokongressens verkställande utskott rörande priser och arbetslöner för vissa för arméns räkning beställda persedlar, har styrelsen den 15 december 1915 avgivit utlåtande och därvid anfört huvudsakligen följande.

Till fullgörande av nådiga uppdraget har socialstyrelsen föranstaltat om en utredning i frågan, varöver berättelse härjämte överlämnas (sid. 1308 ff.).

Av utredningen framgår bland annat följande, som socialstyrelsen anser sig böra särskilt framhålla.

De undersökta leveranserna, som samtliga avsågo samma tid eller hösten 1914, grundade sig på avtal, avslutade dels centralt av arméförvaltningen och dels av intendenturförråden i Karlsborg och Boden samt vissa arméns truppförband. Det visar sig emellertid, att tillverkningsorten för de levererade persedlarna i mindre grad, än vad kunnat antagas, sammanfaller med eller är beroende av de respektive beställarnas förläggningsort. Av 339 le-

veranser hava nämligen endast 106 fullgjorts från beställningsorten, medan 233 kommit leverantörer på andra, ofta avlägsna orter till del. Beträffande fullgörandet av leveranser från orter utom förläggningsplatsen må anföras, att av 12 leveranser till Boden ingen utförts å denna plats, men 4 i Stockholm, 2 i Borås och 1 i Malmö; av 13 leveranser till Lund har ingen utförts därstädes, men 5 i Stockholm och 1 i Malmö; av 34 leveranser till Sollefteå kommer ingen å denna plats, men 5 på Stockholm, och av 11 leveranser till Östersund har ingen fullgjorts från denna plats men 4 från Stockholm och 2 från Malmö.

Av de 339 leveranserna befinnas 108 vara fullgjorda från Stockholm, 56 från Borås, 35 från Göteborg, 17 från Malmö, 14 från Linköping, 12 från Gävle och 10 från Eskilstuna eller sammanlagt 252 leveranser, motsvarande 74 % av samtliga, från nu angivna sju platser.

Då sålunda platsen för upphandlingen av armépersedlar endast i ringa mån bestämmes av respektive förläggningsorter, skulle dessa orters ekonomiska intressen föga beröras av en eventuell centralisering av upphandlingsväsendet, i all synnerhet som en central upphandling i och för sig ej utesluter konkurrens från skilda håll.

Av utredningen framgår vidare, hurusom mellanhänderna i regel fördyra varorna, utan att arbetslönerna stegras — snarare kan sägas, att arbetslönerna, där leveranserna passerat mellanhänder, hålla sig å den lägre delen av löneskalan. Beträffande arbetslönerna visar utredningen vidare en stor variation i ackordspriserna, vilka för en viss vara växlat mellan 12 och 46 öre per styck, och därjämte att, oaktat medelarbetslönen för samma vara utgjorde 21 öre, ej mindre än 409 av de 589 med ifrågavarande tillverkning sysselsatta hemarbeterskorna haft en arbetslön av högst 15 öre per styck. Arbetsförtjänsten per dag har naturligen även varierat högst betydligt eller från cirka 50 öre till cirka 3 kronor 50 öre. Av 128 hemarbeterskor, för vilka uppgifter föreligga om dagsförtjänsten, hava 49 haft en dagsinkomst av högst 1 krona.

Man skulle förmoda, att de högre leveranspriserna medfört högre arbetslön, men utredningen visar, att så ofta ej varit förhållandet. Ett leveranspris av 1·75 kr. per styck för ett visst persedelslag har sålunda visserligen i ett fall motsvarats av en arbetslön av 27 öre men i flera fall av endast 14—16 öre eller samma arbetslön som i ett fall utbetalats, då leveranspriset uppgått till 1·20 kr. En firma, som själv erhöll 1·97 kr. per styck, betalade i arbetslön 21 öre eller endast 2 öre mera än en annan firma, vars pris utgjorde 1·25 kr. för samma vara. De anförda exemplen torde ådagalägga, att arbetslönerna i vissa fall varit skäligen knappt tillmätta samt ingalunda proportionella mot leveranspriserna, om ock med de lägsta leveranspriserna som regel följt de lägsta arbetslönerna.

Med anledning av remissen har styrelsen även sökt inhämta upplysning om de åtgärder, som i främmande länder vidtagits för att förhindra lönenedpressning vid arméleveranser. På av styrelsen därom framställd begäran har sålunda Kungl. Maj:ts beskickning i Berlin tillhandahållit styrelsen

vissa trycksaker samt andra uppgifter till belysande av förevarande spörsmål, varjämte yrkesinspektrisen för ändamålet företagit en studieresa till Tyskland, varöver berättelse bifogas (sid. 1330 ff.).

Av de upplysningar, som på detta och annat sätt kommit styrelsen tillhanda, framgår, att, vad Tyskland beträffar, före det pågående krigets utbrott några direkta åtgärder i berörda syfte knappast varit vidtagna.

Inom tyska riksdagen framställde emellertid budgetskommissionen (Die Kommission für den Reichshaushalts-Etat) i ett utlåtande av den 28 maj 1913 det yrkande, att riksdagen ville hos rikskanslern hemställa om åtgärder i ändamål att arbeten och leveranser till armén endast måtte uppdragas åt sådana arbetsgivare, vilka

a) lämnade arbetarnas föreningsrätt okränkt,

b) samtidigt med offert ingåve uppgift om de arbetslöner, som av arbetsgivaren betaltes,

c) icke betalte lägre löner eller hölle sämre arbetsvillkor än som förekomme inom jämställda allmänna eller enskilda företag, vilka ej arbetade för militära ändamål, samt

d) medverkade till upprätthållande av en medlings- och skiljedomsinstitution, vilken vore berättigad och förpliktigad att vid utbrytande tvister övertaga medlingen.

Av ovan anförda reseberättelse inhämtas, att, ehuru det i Tyskland betalades relativt höga priser vid anskaffning av klädespersedlar för arméns räkning, arbetarna icke desto mindre erhöllo synnerligen låga löner, beroende i främsta rummet på det utbredda mellanhandssystemet. För avhjälpande av detta missförhållande har fastställts, att ingen leverans skulle utlämnas, med mindre arbetsgivaren underskrivit en förbindelse att i avseende å arbetslöner o. d. rätta sig efter vissa uppställda fordringar. Såsom den viktigaste bestämmelsen angives den, vilken avser att garantera arbetaren en viss del — 75 % — av arbetskostnaderna. Angående övriga bestämmelser hänvisas till berörda berättelse.

Genom privata förfrågningar har styrelsen erfarit, att vid de underhandlingar, som fördes, innan ovannämnda bestämmelser antogos, från vissa arbetsgivarföreningar framkom anmärkning, att de för arbetsgivaren beräknade 25 % vore för lågt tilltagna och måste betecknas som oräntabla.

Sedan dess har emellertid den angivna fördelningen praktiskt tillämpats under omkring ett år utan att någon anmärkning från arbetsgivarna gjorts varken till intendenturen eller hos yrkesdomstolen, som har att avgöra lönetvister, något som säkerligen skulle hava varit fallet, om de beräknade 25 % varit för lågt tillmätta.

Förenämnda bestämmelser hava ursprungligen utgått från gardeskårens intendentur men tillämpas numera, enligt uppgift, vid samtliga intendenturer i Tyskland. Den 14 januari 1915 uttalas i »Ministerialblatt der Handels- und Gewerbeverwaltung» till beaktande av övriga handelskammare preussiska handelsministerns gillande av en viss handelskammares åtgärd att vägra att till firmor, som bevisligen för av dem utlämnade arbeten icke betalade å

orten gängse arbetslöner, utfärda det för erhållande av arméleveranser föreskrivna intyget om tillförlitlighet.

Generalkommandot i Bayern utfärdade den 11 november 1914 vissa bestämmelser mot lönenedpressning, vari föreskrevs, att vid arméleveranser leverantörerna vore skyldiga reglera arbetslönerna på ett sådant sätt, att arbetarna erhölle en mot deras arbete svarande förtjänst. Försummelse härutinnan kunde medföra:

1) offentliggörande av vederbörande firmas namn,
2) varaktig förlust av arméleveranser,
3) stoppande av all godstrafik till firman å järnvägarna,
4) stängning av firmans verksamhet.

Redan hösten 1914 förordnade österrikiska krigsministeriet, att de firmor och affärsföretag, som offererade arméleveranser, skulle åläggas förpliktelse att bibehålla sina arbetare i full utsträckning och ej reducera deras löner. I motsatt fall skulle de icke blott uteslutas från kommande leveranser utan eventuellt även fråntagas redan erhållna uppdrag.

Slutligen må anföras, att civilkommissionen i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse för att bereda besparingar i munderingsanslaget dels föreslagit en centralisering av tillskärningen av arméns uniformspersedlar samt utredning om centralisering jämväl av den övriga tillverkningen, dels ock ifrågasatt, huruvida icke ändrade grunder för munderingsanslagets fördelning vore påkallade. En centralisering i den av civilkommissionen angivna riktningen skulle, såvitt den sträckte sig till upphandlingsväsendet, enligt styrelsens mening kunna kraftigt bidraga till minskande av de genom förevarande utredning påvisade missförhållanden såväl i avseende å arbetslönernas otillräcklighet och olikformighet som i fråga om den fördyring, vilken i regel torde uppstå genom anlitande av mellanhänder och varornas förfärdigande å från leveransorten avlägset belägna orter.

För ett närmare bedömande av den föreliggande frågan och uppgörande av detaljerat förslag till de åtgärder, som böra vidtagas med hänsyn till densamma, fordras emellertid särskild sakkunskap på upphandlingsväsendets och arméperseddeltillverkningens olika områden, en sakkunskap, som ej stått till socialstyrelsens förfogande. Styrelsen har därför ej funnit sig kunna i detta sammanhang framlägga några direkta förslag till de påvisade missförhållandenas avhjälpande, men anser sig böra hemställa, att det måtte uppdragas åt annan statens myndighet, som förfogar över nödig sakkunskap på nyssnämnda områden, att utarbeta sådana förslag i samråd med socialstyrelsen.

II. Undersökning.

I den till Kungl. Maj:t av socialdemokratiska kvinnokongressens verkställande utskott ingivna skrivelse, varöver förestående utlåtande blivit av socialstyrelsen avgivet, framhålles såsom känt, att de vid vissa leveranser av armén anlitade firmorna utbetalade löner till mycket varierande belopp, och framställes till besvarande det spörsmålet, huruvida den i vissa fall oskäligt låga arbetslönen vore betingad av det för persedlarna erlagda priset, samt vilken inverkan det s. k. mellanhandssystemet utövade i förevarande avseende.

För utredande av berörda spörsmål anhöll socialstyrelsen till en början, att genom kungl. arméförvaltningens försorg uppgifter måtte infordras rörande de avtal, som under hösten 1914 träffats med arméns truppförband, intendenturförråden å Karlsborg och i Boden samt arméförvaltningens intendentsdepartement angående leverans av skjortor, kalsonger, ylletröjor, strumpor, strumpskaft och halsskydd.

Sedan på detta sätt erhållits uppgift om, vilka firmor anlitats för ifrågavarande leveranser, samt om de med dessa firmor överenskomna priser ävensom i en del fall angående leveransernas omfattning, utsände socialstyrelsen till firmorna frågeformulär med begäran om upplysning rörande den ackordslön, som av dem betalades vid fabriksarbete, resp. hemarbete. I avseende på hemarbetet anhölls dessutom om uppgift å de härmed sysselsatta arbetarnas antal jämte förteckning å deras namn och adress. Med ledning av denna förteckning införskaffades slutligen av härtill särskilt utsedda personer vid besök hos vissa hemarbeterskor detaljerade upplysningar i fråga om deras löneförhållanden.

* * *

Undersökningens omfattning. Uppgifter angående leveranser av armépersedlar inkommo, såsom framgår av efterföljande tab. 1, från *58 beställare* (regementen, kårer m. fl.) samt rörande inalles *108 firmor*.

I vissa fall har samma firma levererat varor — av ett eller flera slag — till olika beställare. Dessa senare åter hava stundom för anskaffande av ett visst slags persedlar vänt sig till flera olika firmor. Vid fullgörandet av en leverans har vederbörande firma antingen låtit å egen fabrik eller genom engagerade hemarbeterskor förfärdiga resp. persedlar eller ock härför anlitat andra firmor, vilka stundom i sin tur överlåtit tillverkningen åt en tredje firma. I enlighet härmed hava i tabellen leverantörerna uppdelats i »tillverkare» och »ej-tillverkare», liksom ock å andra sidan ibland de tillverkande firmorna skilts emellan sådana, som levererat direkt till vederbörande truppförband (»leverantörer-tillverkare»), och dem, som arbetat för en annan

Tab. 1. Antal beställare och firmor.

Persedelslag	Antal beställare	Antal firmor	Därav			
			leverantörer-tillverkare	leverantörer-ej tillverkare	tillverkare-ej leverantörer	övriga firmor
Skjortor	53	50	21	15	13	1
Kalsonger	53	36	10	17	8	1
Ylletröjor	33	28	7	16	3	2
Strumpor	53	41	19	20	2	—
Strumpskaft	4	6	2	2	2	—
Halsskydd	26	22	9	10	1	2
Samtliga persedelslag	**58**	**108**	**45**	**37**	**20**	**6**

firmas räkning (»tillverkare-ej leverantörer»). Till »övriga firmor» hava förts de, som icke tagit annan befattning med leveranserna än att de förmedlat dessa mellan tvenne olika firmor.

En blick på tabellen visar, att för samtliga persedelslag med undantag av skjortor och strumpskaft endast en mindre del av leverantörerna själva ombesörjt tillverkningen, medan de flesta uppdragit denna åt andra firmor. Att det oaktat hela antalet leverantörer, vilka betecknats såsom tillverkare, blivit relativt stort beror därpå att en leverantör räknats till nämnda grupp, så snart hos densamme över huvud förekommit något slags tillverkning av armépersedlar, sålunda även om huvudparten av vad som levererats blivit inköpt från andra firmor.

Antalet *leveranser samt dessas totala omfattning* angives i följande tab. 2, vilken även utvisar det genomsnittliga antalet persedlar per beställare och

Tab. 2. Antal leveranser och persedlar.

Persedelslag	Antal leveranser	Uppgivet antal persedlar	Antal persedlar per	
			beställare	leverantör
Skjortor	82	191 667	3 616	5 324
Kalsonger	83	203 535	3 840	7 538
Ylletröjor	44	82 912	2 512	3 605
Strumpor (par)	95	260 375	4 913	6 676
Strumpskaft (par)	4	506	127	127
Halsskydd	31	106 426	4 093	5 601
Samtliga persedelslag	**339**	**845 421**	**3 808**	**5 712**

Tab. 3. Tillverk-

Leverans till	Antal leve-									
	Borås	Eskils-tuna	Gävle	Göte-borg	Halm-stad	Jön-köping	Karls-krona	Karl-stad	Kinna	Lin-köping
Boden	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Borås	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eksjö	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Falun	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Gävle	2	—	11	—	1	—	—	2	1	—
Göteborg	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—
Halmstad	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Hässleholm	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jönköping	2	—	—	3	—	7	—	—	—	—
Karlsborg	3	—	—	3	—	—	1	—	1	—
Karlskrona	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—
Kristianstad	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Linköping	2	—	—	—	—	—	—	—	—	14
Lund	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Oscar-Fredriksborg	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skövde	7	—	—	1	—	—	—	2	—	—
Sollefteå	2	1	—	4	—	—	1	—	—	—
Strängnäs	1	1	—	2	—	—	1	—	—	—
Stockholm	5	2	—	5	1	1	—	2	—	—
Uddevalla	1	1	—	3	—	—	—	—	—	—
Umeå	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uppsala	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—
Visby	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vänersborg	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Västerås	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Växjö	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Ystad	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Örebro	—	1	—	1	1	—	—	—	1	—
Östersund	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Summa	**56**	**10**	**12**	**35**	**4**	**8**	**4**	**7**	**6**	**14**

[1] Hit hava förts 18 orter med tillverkning av persedlar till högst 3 leveranser vardera.

ningsorter.

r a n s e r f r å n									Summa	Antal leveranser av persedlar, tillverkade å	
Malmö	Norrköping	Stockholm	Svängsta	Uddevalla	Ulricehamn	Umeå	Örebro	Övriga orter [1]		förläggningsorten	annan ort
1	2	4	—	—	—	—	—	2	**12**	2	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	**5**	5	—
—	1	4	1	—	—	—	—	2	**10**	1	9
1	—	—	—	—	—	—	—	1	**4**	1	3
—	—	4	—	—	—	—	—	—	**21**	11	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	**6**	5	1
—	—	1	—	—	—	—	1	1	**6**	1	5
1	—	—	—	—	—	—	—	—	**6**	—	6
1	—	2	—	—	—	—	—	—	**15**	7	8
1	—	3	1	—	—	—	—	1	**14**	1	13
1	—	—	2	—	—	—	—	1	**6**	1	5
2	—	2	—	—	—	—	—	3	**9**	1	8
—	—	9	—	—	1	—	—	—	**26**	14	12
1	1	5	—	—	—	—	1	2	**13**	—	13
—	—	1	—	—	—	—	—	—	**2**	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	3	**3**	3	—
—	—	—	—	—	—	—	1	2	**13**	2	11
—	1	5	—	—	—	—	—	—	**14**	—	14
—	—	3	—	—	—	—	—	2	**10**	—	10
1	—	40	1	—	1	—	—	—	**59**	40	19
1	—	3	—	4	—	—	1	1	**15**	4	11
—	—	1	—	—	—	4	—	1	**12**	4	8
1	—	4	—	—	—	—	—	—	**9**	—	9
1	—	6	2	—	—	—	—	—	**10**	—	10
1	—	—	—	—	—	—	—	1	**4**	1	3
—	—	2	—	—	—	—	1	2	**7**	—	7
—	—	3	—	—	—	—	—	—	**4**	—	4
1	—	—	—	—	—	—	—	—	**3**	—	3
—	1	2	—	—	1	—	2	—	**10**	2	8
2	—	4	—	—	1	—	1	—	**11**	—	11
17	**6**	**108**	**7**	**4**	**4**	**4**	**8**	**25**	**389**	**106**	**283**

per leverantör. Beträffande persedelantalet bör observeras, att, då detsamma är känt endast i fråga om ungefär halva antalet — eller inalles 164 — leveranser, det i verkligheten ställer sig betydligt högre än vad här anförda siffror synas giva vid handen.

Tillverkningsorter. Den å sid. 1310—1311 införda tab. 3 utvisar tillverkningsorterna för här ifrågavarande leveranser ävensom de orter, till vilka dessa leveranser skett. Som synes, förekom det beträffande ej fullt en tredjedel av hela antalet leveranser, att tillverkningen ägde rum å den ort, där vederbörande truppförband var förlagt, medan 233 av samtliga 339 leveranser fullgjorts genom tillverkning å annan ort.

Leveranspriser. Angående de i leveranskontrakten stipulerade prisen hava i regel fullständiga uppgifter lämnats för varje särskild leverans. En sammanställning av de meddelade prisuppgifterna är gjord i följande tab. 4, utvisande för olika persedelslag lägsta och högsta samt medelpris per styck jämte antalet olika prislägen. Medelpriset är beräknat dels efter antalet leveranspartier, varmed betecknas varje leverans eller del därav, vilken blivit åsatt ett särskilt pris, och dels efter det uppgivna antalet persedlar.

Tab. 4. Pris å olika persedelslag.

Persedelslag	Lägsta—högsta pris per styck (kr.)	Medelpris per styck, beräknat efter antalet		Antal olika prislägen
		partier	persedlar	
Skjortor	1·20—2·16	1·52	1·62	41
Kalsonger av trikå	0·98—2·40	1·49	1·46	46
» » domestik	1·20—1·80	1·89	1·87	6
Ylletröjor	1·52—4·25	3·16	3·31	29
Strumpor (par)	0·59—1·50	0·79	0·75	37
Strumpskaft (par)	1·06—1·65	1·50	1·36	4
Halsskydd av bomull	0·08—0·35	0·21	0·18	10
» » ylle	0·35—0·65	0·50	0·45	13

I vilken omfattning de olika prisen varit gällande belyses av efterföljande tab. 5, vilken utvisar antalet partier och persedlar i skilda prislägen.

Denna tabell ger vid handen, att det förefinnes högst betydande olikheter mellan de pris, som betalats för samma persedelslag. Och vid ett närmare studium av det föreliggande materialet visar det sig, att denna olikhet icke endast existerar mellan olika firmor, utan att det även i ett och samma kontrakt kunnat fastställas flera, ända till 7 à 8 olika priser för samma slags persedlar med en stundom avsevärd differens mellan högsta och lägsta pris.

Tab. 5. Antal partier och persedlar i olika prislägen.

Pris per styck (kr.)	Antal partier	Antal persedlar
Skjortor		
1·20	3	216
1·21—1·30	11	4 143
1·31—1·40	25	27 750
1·41—1·50	20	15 520
1·51—1·60	14	45 793
1·61—1·70	8	6 135
1·71—1·80	12	80 968
1·81—1·90	2	200
1·91—2·00	3	7 942
2·01 och däröver	3	3 000
Summa	**101**	**191 667**
Kalsonger av trikå		
1·10 och därunder	1	—
1·11—1·20	5	11 195
1·21—1·30	15	5 162
1·31—1·40	22	30 177
1·41—1·50	38	36 557
1·51—1·60	28	29 062
1·61—1·70	19	7 401
1·71—1·80	6	7 280
1·81—1·90	1	—
1·91—2·00	2	—
2·01 och däröver	1	—
Summa	**138**	**126 834**
Kalsonger av domestik		
1·20	1	1 694
1·21—1·30	4	31 004
1·31—1·40	1	15 000
1·41—1·50	3	28 000
1·51 och däröver	1	1 000
Summa	**10**	**76 698**
Ylletröjor		
1·75 och därunder	2	—
1·76—2·00	2	655
2·01—2·25	2	144
2·26—2·50	5	955
2·51—2·75	4	1 032
2·76—3·00	4	988
3·01—3·25	10	30 258
3·26—3·50	16	48 740
3·51—3·75	9	140
3·76—4·00	4	—
4·01 och däröver	1	—
Summa	**59**	**82 912**
Strumpor (par)		
0·60 och därunder	5	9 800
0·61—0·70	32	26 228
0·71—0·80	48	178 757
0·81—0·90	26	30 819
0·91—1·00	9	7 610
1·01—1·10	5	7 161
1·11—1·20	2	—
1·21 och däröver	2	—
Summa	**129**	**260 375**
Strumpskaft (par)		
1·10 och därunder	1	156
1·11—1·30	1	150
1·31—1·50	1	—
1·51—1·70	1	200
Summa	**4**	**506**
Halsskydd av bomull		
0·10 och därunder	1	1 500
0·11—0·20	11	6 184
0·21—0·30	6	1 300
0·31 och däröver	1	—
Summa	**19**	**8 984**
Halsskydd av ylle		
0·40 och därunder	2	—
0·41—0.50	10	93 782
0·51—0·60	6	2 260
0·61 och däröver	2	1 400
Summa	**20**	**97 442**

Om än berörda skiljaktigheter i pris i främsta rummet äro att tillskriva den omständigheten, att en mängd olika leverantörer anlitats, hava sålunda även andra faktorer i detta avseende gjort sig gällande. Så torde persedlarnas olika storlek och kvalitet härvidlag hava spelat en mycket viktig roll, liksom ock leveransernas omfattning. Tydligt är även att då, som ovan framhållits, flertalet leveranser skett från annan ort än vederbörande regementes förläggningsplats och i många fall från orter, långt avlägsna från denna, fraktkostnaden verkat i viss mån bestämmande för leveranspriset. Uppkomsten av den i hög grad skiftande prisskalan har säkerligen även till en del sin förklaring i tidpunkten för de olika beställningarnas fullgörande. De leveranser, varom överenskommelse träffades efter utbrottet av det nu pågående världskriget, och som måste effektueras under stark forcering, torde sålunda hava blivit avsevärt dyrare än de övriga.

I sistnämnda liksom i flera av här berörda avseenden föreligga emellertid inga som helst uppgifter. Särskilt bristen på upplysningar om persedlarnas kvalitet och storlek gör det i hög grad vanskligt att avgöra, med vilken styrka även övriga faktorer — såväl de ovan antydda som ock andra — spelat in vid prissättningen.

Dock skall här göras ett försök att belysa i vad mån en dylik faktor, nämligen *mellanhandssystemet*, i förevarande hänseende inverkat, varefter ingås på frågan om arbetslönen och dess förhållande till priset.

I vilken omfattning det förekommit, att leverans skett dels direkt från tillverkaren, dels genom annan firma, framgår av följande tab. 6, utvisande för olika persedelslag antalet partier samt det uppgivna antalet persedlar vid »direkt» och vid »förmedlad» leverans.

Tab. 6. Antal partier och persedlar vid direkt och vid förmedlad leverans.

Persedelslag	Antal partier vid		Därav med uppgift om persedelantalet vid		Uppgivet antal persedlar vid	
	direkt leverans	förmedlad leverans	direkt leverans	förmedlad leverans	direkt leverans	förmedlad leverans
Skjortor	61	40	32	21	95 609	96 058
Kalsonger av trikå . . .	96	42	41	19	114 252	12 585
» » domestik . .	7	3	5	2	60 698	16 000
Ylletröjor	24	35	11	13	60 250	22 662
Strumpor (par)	93	36	47	20	133 779	126 596
Strumpskaft (par)	2	2	2	1	306	200
Halsskydd av bomull . .	9	10	4	5	3 690	5 294
» » ylle	10	10	3	5	90 356	7 086
Summa	**302**	**178**	**145**	**86**	**558 940**	**286 481**

Som synes av ovan anförda siffror, förekom förmedlad leverans beträffande 37 % av samtliga partier och 34 % av det uppgivna antalet persedlar.

Nedan har i tab. 7 sammanställts resultatet av de beräkningar, som gjorts angående medelpriset per styck, beräknat dels efter antalet partier, dels efter antalet persedlar, vid direkt och vid förmedlad leverans.

Tab. 7. Medelpris vid direkt och vid förmedlad leverans.

Persedelslag	Medelpris, beräknat efter antalet partier, vid		Medelpris, beräknat efter antalet persedlar, vid	
	direkt leverans	förmedlad leverans	direkt leverans	förmedlad leverans
Skjortor	1·50	1·56	1·54	1·70
Kalsonger av trikå	1·47	1·55	1·46	1·47
» » domestik	1·30	1·60	1·33	1·52
Ylletröjor	3·31	3·06	3·35	3·20
Strumpor (par)	0·80	0·78	0·78	0·72
Strumpskaft (par)	—	1·50	1·18	1·65
Halsskydd av bomull	0·18	0·24	0·14	0·21
» » ylle	0·46	0·55	0·44	0·52

Det visar sig nästan genomgående, att medelpriset vid leverans från tillverkaren ställt sig lägre än då varorna passerat genom ytterligare en eller tvenne firmor, innan de kommit beställaren tillhanda.

I fråga om ylletröjor och strumpor är emellertid medelpriset vid förmedlad leverans lägre än vid direkt leverans. Vad förstnämnda artikel beträffar, befinnes det vid en granskning av föreliggande uppgifter, att de låga prisen härröra nästan uteslutande från en enda handelsfirma. Enligt meddelande från denna voro de billiga persedlarna av låg kvalitet.

För närmare kännedom om i vilken utsträckning pris i olika lägen förekommit vid direkt och vid förmedlad leverans hänvisas för övrigt till tabellbilaga A (sid. 1321—1326).

Arbetslöner. I tabellbilaga B (sid. 1327—1329) finnes angiven för olika firmor hos dem gällande arbetslön för fabriks-, resp. hemarbete. Till jämförelse härmed meddelas ock det pris (resp. medelpris), som vederbörande regemente betalat för den färdiga varan till leverantörerna, d. v. s. antingen i tabellerna angivna firmor, eller — därest dessa betecknats såsom »ej-leverantörer» — till andra firmor. Vidare finnas uppgifter om hemarbeterskornas antal samt slutligen om den — med ledning av upplysningar, som lämnats av vissa hos olika firmor anställda hemarbeterskor — för dessa beräknade medelförtjänsten per dag.

Arbetslönen utgår för här ifrågavarande arbeten i regel helt och hållet efter *ackord*. Endast vid tillverkning av skjortor och kalsonger förekommer

i vissa fall att dessutom timlön betalas för tillklippning, isyning av knappar samt knapphålssyning eller för något av dessa arbeten. Några direkta uppgifter om timlönens storlek hava ej meddelats. För erhållande av en med motsvarande prisuppgift jämförbar uppgift om arbetslönen har därför i de fall, då särskild timlön utbetalas, dennas belopp approximativt beräknats med ledning bland annat av de uppgifter, som i ett par fall meddelats om arbetskostnaden för förenämnda arbeten, då dessa betalas efter ackord, varefter det sålunda erhållna beloppet lagts till den uppgivna ackordslönen.

Hela antalet firmor, vilka lämnat uppgift om arbetslönen, utgör 48. Hos en del av dessa förekom tillverkning av olika slags artiklar, varför i vissa fall samma firma upptagits under flera persedelslag. Tillverkningen bedrevs uteslutande å fabrik hos 15 av angivna firmor, medelst hemarbete hos 14 firmor samt genom såväl fabriks- som hemarbete hos 19 firmor. Det uppgivna antalet hemarbeterskor utgjorde sammanlagt 739.

Av tabellbilaga B meddelas här nedan i tab. 8 ett sammandrag, utvisande antalet av olika arbetslöner berörda arbetsgivare och hemarbetare.

Tab. 8. Arbetslöner vid olika tillverkningar.

Arbetslön per styck (kr.)	Antal arbetsgivare	Antal hemarbetare	Arbetslön per styck (kr.)	Antal arbetsgivare	Antal hemarbetare
Skjortor			*Kalsonger av triká*		
0·12	1	200	0·17	1	—
0·14	2	4	0·38	1	—
0·15	2	205	Summa	2	—
0·16	3	10			
0·17	3	—			
0·18	1	—	*Kalsonger av domestik*		
0·19	3	9			
0·20	1	—	0·10	1	—
0·21	3	37	0·11	1	—
0·22	2	—	0·12	1	3
0·23	2	17	0·13	2	45
0·25	6	47	0·14	1	—
0·26	1	2	0·16	1	—
0·27	1	3	0·25	2	—
0·46	2	55	0·27	1	—
Summa	[1] 33	589	Summa	10	48

[1] 3 arbetsgivare äro dubbelräknade, emedan hos dem vardera tvenne ackordslöner äro gällande.

Arbetslön per styck (kr.)	Antal arbetsgivare	Antal hemarbetare
Ylleträjor		
0·17	1	—
0·23	1	—
0·28	1	—
0·35	1	—
0·60	1	—
0·70	1	4
Summa	[1] 6	4
Strumpor (par)		
0·08	1	—
0·09	1	—
—	—	—
0·13	1	—
0·14	2	8
0·15	1	—
0·20	1	11
0·21	3	12
0·23	1	8
0·25	4	44
Summa	[1] 15	83
Strumpskaft (par)		
0·12	1	5
0·14	1	1
0·18	1	—
Summa	3	6
Halsskydd av bomull		
0·03	1	—
0·05	1	—
Summa	2	—
Halsskydd av ylle		
0·02	1	—
0·04	1	—
0·05	1	1
0·08	1	—
0·09	1	—
0·20	1	2
0·25	1	6
Summa	7	9

Som synes äro de arbetslöner, som förekomma hos olika firmor, i hög grad växlande. Sålunda utgjorde arbetslönen vid tillverkning av skjortor lägst 0·12 kr. och högst 0·46 kr., för kalsonger av trikå resp. 0·17 och 0·38 kr. samt av domestik 0·10—0·27, för ylleträjor 0·17—0·70 kr., för strumpor 0·08—0·25 kr., för strumpskaft 0·12—0·18 kr. samt för halsskydd av bomull 0·03—0·05 och av ylle 0·02—0·25. I avseende på arbetslönens storlek förefinnes i allmänhet icke någon skillnad mellan fabriks- och hemarbete. Dock är att märka, att beträffande tillverkning av ylleträjor samtliga de i tabellen upptagna lönesatser med undantag av den högsta — 0·70 kr. — avse fabriksarbete och att ifråga om strumptillverkning likaledes de lägsta arbetslönerna — t. o. m. 0·13 kr. — uteslutande gälla fabriksarbetare.

I bil. B hava ej medtagits tvenne fall, då beställaren tillsläppt materialet. Det ena avser tillverkning av skjortor, för vilka av en firma till hemarbeterskor betaltes en arbetslön av 0·40, resp. 0·55 kr. per styck; i det andra är det fråga om strumptillverkning, varför av ett regemente till en hemarbeterska betalades i arbetslön 0·21 kr. per par.

I detta sammanhang må antecknas, att det i ett fall meddelats uppgift om de arbetslöner, som å ett regementes verkstad betalats vid tillverkning

[1] 1 arbetsgivare är dubbelräknad.

av skjortor och strumpor, och utgjorde desamma 0·50 kr. per styck, resp. 0·20 kr. per par.

Förhållandet mellan arbetslönerna och leveransprisen åskådliggöres medelst följande tab. 9.

Tab. 9. Arbetslönens förhållande till priset.

Arbetslön per styck (kr.)	Antal firmor, för vilka priset per styck utgjort:					Hela antalet firmor
Skjortor . .	*1·20*	*1·21–1·40*	*1·41 1·60*	*1·61 1·80*	*1·97*	
0·12 . . .	—	—	1	—	—	1
0·14 . . .	—	1	—	[1] (2)	—	1 (2)
0·15 . . .	1	1	—	—	—	2
0·16 . . .	—	—	1	(2)	—	1 (2)
0·17 . . .	—	—	2 (1)	—	—	2 (1)
0·18 . . .	—	—	1	—	—	1
0·19 . . .	—	1	(1)	(2)	—	1 (3)
0·20 . . .	—	—	1	—	—	1
0·21 . . .	—	—	1 (1)	—	1	2 (1)
0·22 . . .	—	1	—	(1)	—	1 (1)
0·23 . . .	—	1	—	(1)	—	1 (1)
0·25 . . .	—	—	2 (1)	2 (1)	—	4 (2)
0·26 . . .	—	1	—	—	—	1
0·27 . . .	—	—	—	1	—	1
0·46 . . .	—	—	—	2	—	2
Summa	**1**	**6**	**9 (4)**	**5 (9)**	**1**	[2] **22 (13)**
Ylleröjor .	*3·18*	*3·25*	*3·42*	*3·69*	*3·82*	
0·17 . . .	—	—	1	—	—	1
0·23 . . .	—	—	—	1	—	1
0·28 . . .	1	—	—	—	—	1
0·35 . . .	—	1	—	—	—	1
0·60 . . .	—	—	—	—	1	1
0·70 . . .	—	—	—	—	1	1
Summa	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	[3] **6**
Strumpor (par) . . .	*0·65–0·70*	*0·71–0·80*	*0·81–0·90*	*1·05*	*1·08*	
0·08 . . .	—	1	—	—	—	1
0·09 . . .	(1)	1	—	—	—	1 (1)
0·13 . . .	—	—	1	—	—	1
0·14 . . .	—	(1)	1	—	—	1 (1)
0·15 . . .	1	—	—	—	—	1
0·20 . . .	1	—	—	—	—	1
0·21 . . .	1	(1)	—	—	1	2 (1)
0·23 . . .	—	1	—	—	—	1
0·25 . . .	—	1	2	1	—	4
Summa	**3 (1)**	**4 (2)**	**4**	**1**	**1**	[4] **13 (3)**

Arbetslön per styck (kr.)	Antal firmor, för vilka priset per styck utgjort:			Hela antalet firmor
Kalsonger av trikå . . .	*1·45*	*1·46*	*1·63*	
0·17 . . .	1	—	(1)	1 (1)
0·38 . . .	—	(1)	—	(1)
Summa	**1**	**(1)**	**(1)**	[3] **1 (2)**
Kalsonger av domestik .	*1·21–1·30*	*1·50*	*1·80*	
0·10 . . .	—	(1)	—	(1)
0·11 . . .	—	—	(1)	(1)
0·12 . . .	—	(1)	—	(1)
0·13 . . .	2	—	—	2
0·14 . . .	1	—	—	1
0·16 . . .	—	(1)	—	(1)
0·25 . . .	—	(2)	—	(2)
0·27 . . .	—	1	—	1
Summa	**3**	**1 (5)**	**(1)**	**4 (6)**
Strumpskaft (par)	*1·06*	*1·30*	*1·65*	
0·12 . . .	1	—	—	1
0·14 . . .	—	—	1	1
0·18 . . .	—	1	—	1
Summa	**1**	**1**	**1**	**3**
Halsskydd av bomull . .	*0·22*	*0·27*	—	
0·03 . . .	(1)	—	—	(1)
0·05 . . .	—	1	—	1
Summa	**(1)**	**1**	**—**	**1 (1)**
Halsskydd av ylle . . .	*0·07*	*0·21–0·30*	*0·41–0·51*	
0·02 . . .	1	—	—	1
0·04 . . .	—	(1)	—	(1)
0·05 . . .	—	—	1	1
0·08 . . .	—	—	1	1
0·09 . . .	—	—	1	1
0·20 . . .	—	1	—	1
0·25 . . .	—	—	1	1
Summa	**1**	**1 (1)**	**4**	**6 (1)**

[1] Siffrorna inom parentes beteckna firmor, vilka ej levererat direkt till resp. regemente utan genom annan firma. — [2] 5 firmor äro dubbelräknade. — [3] 1 firma är dubbelräknad. — [4] 2 firmor äro dubbelräknade.

I förestående översikt kan ett om än svagt samband skönjas mellan pris och arbetslön, i det i några fall höga pris åtföljas av relativt höga arbetslöner liksom billiga pris av låga löner. Dock förekommer å andra sidan ofta, att höga pris stå jämsides med synnerligen låga arbetslöner.

Särskilt framträder bristen på överensstämmelse mellan pris och arbetslön i de fall, då *förmedlad leverans* förekommit.

Detta omdöme bestyrkes av följande tab. 10, som utvisar med vilket belopp priset överskjuter arbetslönen, dels när tillverkaren levererat direkt till vederbörande regemente, och dels när leveransen skett genom annan firma. Som synes blir nämnda överskott ofta större vid förmedlad än vid direkt leverans.

Tab. 10. Skillnaden mellan pris och arbetslön.

Skillnad mellan pris och arbetslön (kr.)	Antal tillverkare, vilka levererat direkt till resp. regemente	Antal tillverkare, vilka levererat genom annan firma	Hela antalet tillverkare
Skjortor			
1·05—1·10	2	—	2
1·11—1·20	5	—	5
1·21—1·30	3	4	7
1·31—1·40	9	—	9
1·41—1·50	1	1	2
1·51—1·60	1	6	7
1·61—1·70	—	2	2
1·76	1	—	1
Summa	**22**	**13**	**35**
Kalsonger av trikå			
1·08	—	1	1
1·28	1	—	1
1·46	—	1	1
Summa	**1**	**2**	**3**
Kalsonger av domestik			
1·08—1·10	2	—	2
1·11—1·20	1	—	1
1·21—1·30	1	2	3
1·31—1·40	—	3	3
1·69	—	1	1
Summa	**4**	**6**	**10**
Ylletröjor			
2·90	2	—	2
3·12	1	—	1
3·22	1	—	1
3·25	1	—	1
3·46	1	—	1
Summa	**6**	—	**6**

Skillnad mellan pris och arbetslön (kr.)	Antal tillverkare, vilka levererat direkt till resp. regemente	Antal tillverkare, vilka levererat genom annan firma	Hela antalet tillverkare
Strumpor (par)			
0·45—0·50	2	—	2
0·51—0·60	4	1	5
0·61—0·70	4	2	6
0·71—0·80	3	—	3
Summa	**13**	**3**	**16**
Strumpskaft (par)			
0·94	1	—	1
1·21	1	—	1
1·51	1	—	1
Summa	**3**	—	**3**
Halsskydd av bomull			
0·19	—	1	1
0·22	1	—	1
Summa	**1**	**1**	**2**
Halsskydd av ylle			
0·05	1	—	1
0·10	1	—	1
0·18	—	1	1
0·26	1	—	1
0·35	1	—	1
0·42	2	—	2
Summa	**6**	**1**	**7**

Den arbetslönen överskjutande delen av priset är avsedd att täcka i främsta rummet kostnaden för använda materialier. Då emellertid inga uppgifter föreligga rörande materialprisen, är ett närmare ingående på denna fråga här ej möjligt.

I detta sammanhang må anföras, att i det ovan berörda fall, då vederbörande regemente vid tillverkning av skjortor släppte till material och då i arbetslön betaltes 0·40, resp. 0·55 kr. per styck, priset uppgick till 0·77 kr., vadan överskottet utgjorde 0·37, resp. 0·22 kr.

Till sist har i tab. 11 till belysande av vad de i det föregående omnämnda arbetslöner betyda med avseende på arbetarnas genomsnittliga inkomster, gjorts en sammanställning av de uppgifter, som vissa hemarbeterskor — inalles 128 — härom meddelat.

Tab. 11. Hemarbeterskornas medelförtjänst per dag.

Medelförtjänst per dag (kr.)	Antal hemarbeterskor, sysselsatta med tillverkning av						Hela antalet hemarbeterskor	%
	skjortor	kalsonger	ylletröjor	strumpor	strumpskaft	halsskydd		
Högst 0·50	4	—	—	—	—	1	5	*3·9*
0·51—0·75	19	1	1	1	—	2	24	*18·7*
0·76—1·00	14	—	—	3	1	2	20	*15·6*
1·01—1·25	12	4	—	2	—	—	18	*14·1*
1·26—1·50	12	2	—	7	—	—	21	*16·4*
1·51—1·75	6	1	—	4	—	—	11	*8·6*
1·76—2·00	6	1	1	6	—	—	14	*10·9*
2·01—2·25	—	—	—	1	—	—	1	*0·8*
2·26—2·50	1	1	2	2	—	—	6	*4·7*
2·51—2·75	—	—	—	1	—	—	1	*0·8*
2·76—3·00	2	—	—	3	—	—	5	*3·9*
3·01—3·25	—	—	—	—	—	—	—	—
3·26—3·50	1	—	—	—	—	—	1	*0·8*
3·51 och däröver	1	—	—	—	—	—	1	*0·8*
Summa	**78**	**10**	**4**	**30**	**1**	**5**	**128**	**100·0**

Uträknas medelsiffran för de med olika slags tillverkning sysselsatta hemarbeterskornas genomsnittliga inkomst, befinnes densamma utgöra vid tillverkning av skjortor 1·24 kr., för kalsonger 1·51, ylletröjor 1·83, strumpor 1·78, strumpskaft 1·00 och halsskydd 0·76.

Till högre inkomster än de här angivna resp. medelsiffror nådde 50 % av de arbeterskor, som tillverkade skjortor, och 33 % av dem, som tillverkade kalsonger. Beträffande övriga tillverkningar voro motsvarande siffror resp. för ylletröjor 50 %, för strumpor 43 % och för halsskydd 40 %.

För samtliga hemarbeterskor utgjorde den beräknade medelinkomsten 1·39 kr. per dag, vilket belopp 45 % av desamma överskredo.

Bil. A.

Leveranspriser.

Pris per styck (kr.)	Direkt leverans		Förmedlad leverans		Summa	
	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar
Skjortor						
1·20	1	—	2	216	3	216
1·24	1	150	1	3 243	2	3 393
1·25	1	600	1	—	2	600
1·27	1	—	—	—	1	—
1·28	3	—	1	—	4	—
1·30	1	150	1	—	2	150
1·33	2	150	—	—	2	150
1·35	7	5 799	1	—	8	5 799
1·38	2	2 000	2	3 243	4	5 243
1·39	1	150	—	—	1	150
1·40	9	16 408	1	—	10	16 408
1·42	1	—	1	1 020	2	1 020
1·43	1	—	—	—	1	—
1·44	1	6 000	—	—	1	6 000
1·45	1	—	2	816	3	816
1·47	1	—	—	—	1	—
1·48	1	1 000	—	—	1	1 000
1·49	1	—	2	2 026	3	2 026
1·50	4	3 500	4	1 158	8	4 658
1·51	2	40 000	—	—	2	40 000
1·52	—	—	1	—	1	—
1·53	1	—	—	—	1	—
1·55	1	1 000	1	—	2	1 000
1·57	1	—	—	—	1	—
1·58	—	—	1	2 793	1	2 793
1·60	4	2 000	2	—	6	2 000
1·62	1	1 360	—	—	1	1 360
1·63	—	—	1	—	1	—
1·64	—	—	1	—	1	—
1·65	2	500	2	4 275	4	4 775
1·69	1	—	—	—	1	—
1·75	—	—	8	70 686	8	70 686

Pris per styck (kr.)	Direkt leverans		Förmedlad leverans		Summa	
	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar
Skjortor (forts.)						
1·80	3	4 100	1	6 182	4	10 282
1·83	1	—	—	—	1	—
1·89	—	—	1	200	1	200
1·95	—	—	1	200	1	200
1·96	1	3 500	—	—	1	3 500
1·98	1	4 242	—	—	1	4 242
2·10	1	—	—	—	1	—
2·11	1	3 000	—	—	1	3 000
2·16	—	—	1	—	1	—
Summa	**61**	**95 609**	**40**	**96 058**	**101**	**191 667**
Kalsonger av trikå						
0·98	1	—	—	—	1	—
1·15	2	682	—	—	2	682
1·18	1	—	1	433	2	433
1·20	1	10 080	—	—	1	10 080
1·22	1	—	—	—	1	—
1·23	1	—	—	—	1	—
1·24	1	800	—	—	1	800
1·25	6	3 370	—	—	6	3 370
1·27	—	—	2	692	2	692
1·28	2	300	1	—	3	300
1·30	—	—	1	—	1	—
1·32	—	—	1	433	1	433
1·35	7	21 884	—	—	7	21 884
1·37	—	—	1	587	1	587
1·38	1	—	1	—	2	—
1·40	8	6 250	3	1 023	11	7 273
1·41	1	—	—	—	1	—
1·44	—	—	2	1 633	2	1 633
1·45	13	24 920	1	2 200	14	27 120
1·46	—	—	1	—	1	—
1·48	2	500	1	84	3	584
1·49	2	1 400	1	120	3	1 520
1·50	9	4 500	5	1 200	14	5 700
1·51	1	—	—	—	1	—
1·52	1	500	—	—	1	500
1·54	—	—	2	—	2	—
1·55	6	22 166	2	2 788	8	24 954

Pris per styck (kr.)	Direkt leverans		Förmedlad leverans		Summa	
	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar
Kalsonger av trikå (forts.)						
1·56	2	—	—	—	2	—
1·57	—	—	1	—	1	—
1·58	4	1 870	1	488	5	2 358
1·60	6	1 250	2	—	8	1 250
1·62	—	—	2	333	2	333
1·63	2	500	1	—	3	500
1·65	3	—	1	—	4	—
1·66	2	—	—	—	2	—
1·67	—	—	1	—	1	—
1·68	2	—	—	—	2	—
1·70	4	6 000	1	571	5	6 571
1·71	1	1 400	—	—	1	1 400
1·72	—	—	1	—	1	—
1·75	2	5 880	—	—	2	5 880
1·80	1	—	1	—	2	—
1·90	—	—	1	—	1	—
1·95	—	—	1	—	1	—
2·00	—	—	1	—	1	—
2·40	—	—	1	—	1	—
Summa	**96**	**114 252**	**42**	**12 585**	**138**	**126 837**
Kalsonger av domestik						
1·20	1	1 694	—	—	1	1 694
1·23	3	31 004	—	—	3	31 004
1·30	1	—	—	—	1	—
1·40	1	15 000	—	—	1	15 000
1·50	1	13 000	2	15 000	3	28 000
1·80	—	—	1	1 000	1	1 000
Summa	**7**	**60 698**	**3**	**16 000**	**10**	**76 698**
Ylletröjor						
1·52	—	—	1	—	1	—
1·70	—	—	1	—	1	—
2·00	1	655	1	—	2	655
2·10	—	—	1	—	1	—
2·22	—	—	1	144	1	144
2·33	1	—	—	—	1	—
2·34	—	—	1	—	1	—
2·40	1	655	1	—	2	655

Pris per styck (kr.)	Direkt leverans		Förmedlad leverans		Summa	
	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar
Ylletröjor (forts.)						
2·50	—	—	1	300	1	300
2·63	—	—	1	888	1	888
2·70	—	—	2	144	2	144
2·75	1	—	—	—	1	—
2·85	—	—	1	—	1	—
2·90	—	—	1	88	1	88
2·95	—	—	1	—	1	—
3·00	—	—	1	900	1	900
3·02	—	—	1	—	1	—
3·10	1	350	1	700	2	1 050
3·22	—	—	1	240	1	240
3·25	3	11 480	3	17 488	6	28 968
3·35	—	—	1	730	1	730
3·40	5	41 100	—	—	5	41 100
3·50	6	6 010	4	900	10	6 910
3·55	—	—	2	140	2	140
3·60	1	—	1	—	2	—
3·75	2	—	3	—	5	—
3·90	—	—	1	—	1	—
4·00	2	—	1	—	3	—
4·25	—	—	1	—	1	—
Summa	**24**	**60 250**	**35**	**22 662**	**59**	**82 912**
Strumpor (par)						
0·59	2	8 000	1	1 200	3	9 200
0·60	1	—	1	600	2	600
0·61	2	—	1	1 200	3	1 200
0·62	1	—	—	—	1	—
0·63	1	—	—	—	1	—
0·65	4	5 800	1	—	5	5 800
0·66	1	—	—	—	1	—
0·67	3	2 226	2	174	5	2 400
0·68	4	—	1	5 500	5	5 500
0·69	—	—	1	528	1	528
0·70	8	3 400	2	7 400	10	10 800
0·71	1	5 670	3	1 140	4	6 810
0·72	1	3 000	3	100 894	4	103 894
0·73	5	12 496	—	—	5	12 496
0·74	6	8 285	1	363	7	8 648

Pris per styck (kr.)	Direkt leverans		Förmedlad leverans		Summa	
	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar
Strumpor (forts.)						
0·75	11	36 150	1	4 500	12	40 650
0·76	3	2 875	1	—	4	2 875
0·77	—	—	2	684	2	684
0·78	—	—	1	—	1	—
0·80	7	2 700	2	—	9	2 700
0·81	3	3 385	—	—	3	3 385
0·82	2	1 037	—	—	2	1 037
0·84	1	7 000	3	200	4	7 200
0·85	5	8 540	1	—	6	8 540
0·86	2	1 854	1	—	3	1 854
0·88	—	—	1	—	1	—
0·89	3	7 700	2	400	5	8 100
0·90	1	600	1	103	2	703
0·94	—	—	1	1 710	1	1 710
0·98	2	1 200	1	—	3	1 200
0·99	2	2 700	—	—	2	2 700
1·00	3	2 000	—	—	3	2 000
1·05	2	5 161	—	—	2	5 161
1·10	3	2 000	—	—	3	2 000
1·15	2	—	—	—	2	—
1·30	—	—	1	—	1	—
1·50	1	—	—	—	1	—
Summa	**93**	**133 779**	**36**	**126 596**	**129**	**260 375**
Strumpskaft (par)						
1·06	1	156	—	—	1	156
1·30	1	150	—	—	1	150
1·35	—	—	1	—	1	—
1·65	—	—	1	200	1	200
Summa	**2**	**306**	**2**	**200**	**4**	**506**
Halsskydd av bomull						
0·08	1	1 500	—	—	1	1 500
0·15	1	1 000	—	—	1	1 000
0·16	—	—	2	—	2	—
0·19	2	770	—	—	2	770
0·20	4	420	2	3 994	6	4 414
0·21	1	—	1	100	2	100
0·23	—	—	1	700	1	700

Pris per styck (kr.)	Direkt leverans		Förmedlad leverans		Summa	
	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar	Antal partier	Antal persedlar
Halsskydd av bomull (forts.)						
0·24	—	—	1	—	1	—
0·30	—	—	2	500	2	500
0·35	—	—	1	—	1	—
Summa	**9**	**3 690**	**10**	**5 294**	**19**	**8 984**
Halsskydd av ylle						
0·35	2	—	—	—	2	—
0·42	—	—	1	3 306	1	3 306
0·44	2	90 200	1	120	3	90 320
0·47	1	156	—	—	1	156
0·48	1	—	—	—	1	—
0·49	1	—	—	—	1	—
0·50	1	—	2	—	3	—
0·51	1	—	—	—	1	—
0·52	1	—	—	—	1	—
0·58	—	—	1	—	1	—
0·59	—	—	1	1 760	1	1 760
0·60	—	—	2	500	2	500
0·65	—	—	2	1 400	2	1 400
Summa	**10**	**90 356**	**10**	**7 086**	**20**	**97 442**

Bil. B.

Arbetslön m. m. hos olika firmor.

Tillverkare (*betecknar ej-leverantör)	Fabriksarbete (f), hemarbete (h)	Uppgiven ackordslön per dussin (kr.)	Beräknad arbetslön per styck (kr.)	Pris (medelpris) per styck (kr.)	Skillnad mellan pris och arbetslön (kr.)	Antal hemarbeterskor	Hemarbeterskornas medelförtjänst per dag (kr.)
Skjortor							
Firma n:r 1	f	2·00	0·22	1·40	1·18	—	—
	h	2·50	0·26		1·14	2	—
» » 2	fh	2·50	0·23	1·37	1·14	17	1·06
» » 3	h	3·00	0·25	1·65	1·40	2	—
» » 4	h	[1] 5·50	0·46	1·80	1·34	40	3·00
» » 5	h	1·80	0·15	1·20	1·05	45	1·20
» » 6	f	1·50	0·16	1·49	1·33	10	—
	h	1·60	0·17		1·32		—
» » 7	h	2·50	0·21	1·52	1·31	2	2·00
» » 8	fh	2·50	0·21	1·97	1·76	35	1·08
» » 9	fh	3·00	0·25	1·59	1·34	20	—
» » 10	fh	1·38	0·12	1·48	1·36	200	—
» » 11	h	2·00	0·17	1·51	1·34	—	—
» » 12	fh	3·00	0·27	1·75	1·48	3	1·00
» » 13	fh	5·50	0·46	1·71	1·25	15	2·14
» » 14	f	3·00	0·25	1·80	1·55	—	—
» » 15	h	3·00	0·25	1·47	1·22	25	1·25
» » 16	f	2·00	0·20	1·50	1·30	—	—
	h	1·75	0·18		1·32	—	—
» » 17	h	1·50	0·15	1·28	1·13	160	1·16
» » 18	fh	1·50	0·14	1·34	1·20	4	0·75
» » 18*				1·75	1·61		
» » 19	f	2·25	0·19	1·25	1·06	—	—
» » 19*				1·42	1·23		
» » 20*	f	2·50	0·21	1·45	1·24	—	—
» » 21*	f	3·00	0·25	1·47	1·22	—	—
» » 22*	f	[2] 3·00	0·25	1·75	1·50	—	—

[1]) För tillklippning och knapphålssyning betaltes till en arbeterska 2 kr. Denna hade engagerat de övriga arbeterskorna för sömnadsarbetet, vilket betaltes med 3·50 kr.

[2]) Tillverkaren, som av leverantören erhöll 3 kr. pr dussin (= arbetslönen) och som åtagit sig tillverkningen för att skaffa sina arbetare sysselsättning under kristiden, ställde gratis lokal, lyse, drivkraft och tråd till förfogande. Tillklippning betaltes med 0·25 kr. pr dussin, maskinsömnaden med 2·40 kr. och handsömnaden med 0·35 kr.

Tillverkare (*betecknar ej-leverantör)	Fabriksarbete (f), hemarbete (h)	Uppgiven ackordslön per dussin (kr.)	Beräknad arbetslön per styck (kr.)	Pris (medelpris) per styck (kr.)	Skillnad mellan pris och arbetslön (kr.)	Antal hemarbeterskor	Hemarbeterskornas medelförtjänst per dag (kr.)
Skjortor (forts.)							
Firma n:r 23*	f	[1]) 2·70	0·23	1·75	1·52	—	—
» » 24*	h	1·50	0·16	1·75	1·59	—	—
» » 25*	f	1·90	0·16	1·75	1·59	—	—
» » 26*	fh	1·75	0·19	1·75	1·56	9	0·75
» » 27*	f	2·25	0·19	1·75	1·56	—	—
» » 28*	f	1·50	0·14	1·75	1·61	—	—
» » 29*	fh	[2]) 2·00	0·22	1·75	1·53	—	—
» » 30*	h	2·00	0·17	1·45	1·28	—	1·57
Kalsonger av trikå							
Firma n:r 31	f	2·06	0·17	1·45	1·28	—	—
» » 31*				1·63	1·46	—	—
» » 32*	f	4·50	0·38	1·46	1·08	—	—
Kalsonger av domestik							
Firma n:r 2	f	1·65	0·14	1·30	1·16	—	—
» » 10*	f	1·31	0·11	1·80	1·69	—	—
» » 12	f	3·00	0·27	1·50	1·23	—	—
» » 16	fh	1·50	0·13	1·23	1·10	20	1·47
» » 17	h	1·25	0·13	1·21	1·08	25	1·47
» » 22*	f	[3]) 3·00	0·25	1·50	1·25	—	—
» » 23*	f	[4]) 3·03	0·25	1·50	1·25	—	—
» » 24*	h	1·50	0·16	1·50	1·34	—	—
» » 26*	fh	1·15	0·12	1·50	1·38	3	—
» » 28*	f	1·10	1·10	1·50	1·40	—	—

[1]) Häri ingår även beräknad ersättning för tillbehör och drivkraft. Tillverkaren erhöll av leverantören 2·88 kr.

[2]) Tillverkaren erhöll av leverantören 2·88 kr.

[3]) Tillverkaren, som av leverantören erhöll 3 kr. per dussin (= arbetslönen) och som åtagit sig tillverkningen för att skaffa sina arbetare sysselsättning under kristiden, ställde gratis lokal, lyse, drivkraft och tråd till förfogande. Tillklippning betaltes med 0·80 kr. per dussin, maskinsömnad med 2·20 kr. och handsömnad med 0·50 kr. — Jfr not 2 å föreg. sida.

[4]) Häri ingår även beräknad ersättning för tillbehör och drivkraft. Tillverkaren erhöll av leverantören 3·28 kr.

Tillverkare (*betecknar ej-leverantör)	Fabriks-arbete (f), hem-arbete (h)	Uppgiven ackords-lön per styck (kr.)	Pris (me-delpris) per styck (kr.)	Skillnad mellan pris och arbetslön (kr.)	Antal hem-arbeter-skor	Hemarbe-terskornas medelför-tjänst per dag (kr.)
Ylletröjor						
Firma n:r 31	f	0·28	3·18	2·90	—	—
» » 33	f	0·60	3·82	3·22	—	—
	h	0·70		3·12	4	1·83
» » 34	f	0·35	3·25	2·90	—	—
» » 35	f	0·23	3·69	3·46	—	—
» » 36	f	0·17	3·42	3·25	—	—
Strumpor (par)						
Firma n:r 4	h	0·25	1·05	0·80	2	1·50
» » 31	f	0·09	0·74	0·65	—	—
» » 31*			0·70	0·61	—	—
» » 33	fh	0·21	1·08	0·87	12	1·53
» » 34	h	0·14	0·85	0·71	8	—
» » 35	f	0·13	0·82	0·69	—	—
» » 37	h	0·15	0·69	0·54	—	—
	f	0·21		0·48	—	—
» » 38	h	0·23	0·78	0·55	8	1·80
» » 39	h	0·25	0·80	0·55	—	2·38
» » 40	h	0·20	0·65	0·45	11	2·06
» » 41	h	0·25	0·86	0·61	32	1·43
» » 42	h	0·25	0·85	0·60	10	—
» » 43	f	0·08	0·72	0·64	—	—
» » 44*	h	0·21	0·78	0·57	—	—
» » 45*	fh	0·14	0·80	0·66	—	—
Strumpskaft (par)						
Firma n:r 34	f	0·18	1·30	1·12	—	—
» » 46	fh	0·14	1·65	1·51	1	—
» » 47	fh	0·12	1·06	0·94	5	1·00
Halsskydd av bomull						
Firma n:r 31	f	0·05	0·27	0·22	—	—
» » 48*	f	0·03	0·22	0·19	—	—
Halsskydd av ylle						
Firma n:r 9	h	0·20	0·30	0·10	2	—
» » 33	fh	0·25	0·51	0·26	6	0·76
» » 34	f	0·09	0·44	0·35	—	—
» » 37	f	0·08	0·50	0·42	—	—
» » 44	f	0·02	0·07	0·05	—	—
» » 47	fh	0·05	0·47	0·42	1	0·75
» » 48*	f	0·04	0·22	0·18	—	—

III. Reseberättelse.

Den i förestående utlåtande omförmälda, av yrkesinspektrisen Kerstin Hesselgren avgivna reseberättelsen är av följande lydelse:

»Undertecknad, som på uppdrag av Kungl. Socialstyrelsen företagit en studieresa till Tyskland för att taga kännedom om där använda metoder för att i socialt syfte utnyttja behovet av militär utrustning samt de anordningar, som vidtagits för att söka förhindra lönenedpressningar i samband med militärleveranser, har, i avseende å den senare frågan, gjort några iakttagelser och erfarenheter, som härmed vördsamt framläggas.

Min undersökning angående denna fråga har till följd av den knappa tid, som stod mig till buds, måst inskränka sig till skrädderi- och linnesömnadsbranscherna, men det är mig bekant, att vittomfattande åtgärder vidtagits även med avseende å lädervaror och korgarbeten.

Frågan om utsvettning vid hemarbete för tillverkning av armépersedlar har blivit aktuell först i samband med krigsutbrottet. Enligt uppgift från major O. v. Estorff, »Vertreter des Kriegsbekleidungsamts des Gardeskorps» i Berlin, skulle detta berott på, att den typ av armépersedlar, varom här är fråga, under fredstid huvudsakligast tillverkas å arméns egna verkstäder. Åtminstone vore detta fallet vid de preussiska intendenturerna och, såvitt jag kunnat finna, även inom de badensiska. Å arméns verkstäder hade man använt såväl manskap som särskilt anställd personal. De förra hade utfört arbetet som krigstjänst med endast en mindre flitpenning, de senare hade erhållit betalning efter de i orten gängse, bättre arbetslönerna. En del arbete hade även lämnats ut direkt till hemarbeterskor.

Det arbete, som ej utförts å arméns verkstäder, hade i regel lämnats till fängelser, välgörande institutioner och föreningar, och endast en mindre del hade utförts genom enskilda fabrikanter. Det framhölls, att detta tillvägagångssätt använts huvudsakligast med tanke på krigsberedskap, men att det också vore ekonomiskt fördelaktigt. Man hade på det sättet större tillgång på utbildat folk, möjlighet att hastigt kunna utöka tillverkningen samt en regulator mot starka prisstegringar å de beställningar, som, under tider av väsentligt ökad tillverkning, måste utföras av enskilda föreningar.

Vid den oerhört stegrade anskaffningen av klädespersedlar, som inträtt med krigsutbrottet, hade naturligtvis massor av beställningar lämnats ut till firmor och enskilda personer, som ofta utnyttjat dem i spekulationssyfte. Så hade ett slags börs uppstått i närheten av gardeskårens intendentur, där erhållna leveranser auktionerades bort och såldes flera gånger om och där mellanhänderna vanligen ej hade någon som helst fackkunskap. För den slutliga fabrikanten återstod ofta en mycket ringa del av den uppgjorda leveranssummen, och tillverkningen måste då ske för oerhört låga priser, ofta med verkliga svältlöner, vilket också tycks ha förekommit i stor utsträckning. Så uppgavs t. ex., att i arbetslön för skjortor och kal-

songer betalats ända ned till 10—12 Pf. per styck och för militärkappor 3 Mark, att olika slag av arbeten utförts för hälften av gängse betalning o. d.

Skrädderiarbetareförbundet för Gross-Berlin tog redan i september 1914 upp saken, och genom det kloka och kraftiga stöd, som förbundet fått från militärt håll, synes man ha kommit till i hög grad beaktansvärda resultat i sin kamp mot dylika lönenedpressningar.

Möten höllos med representanter för skrädderiarbetare, sömmerskor och linnesömmerskor samt resp. arbetsgivare under ordförandeskap av magistratsrådet von Schulz i yrkesdomstolen, varvid major v. Estorff var närvarande som representant för intendenturen.

Det visade sig vid dessa överläggningar, att armén icke blott betalade på orten gängse, goda priser, utan att dessa från och med krigsutbrottet höjts med 20 %, samt att, då arbetarna icke dess mindre erhöllo så dåliga löner, det måste tillskrivas det utbredda mellanhandssystemet och bristen på tariffer för styckelöner, särskilt vid uppdelat arbete, samt omöjligheten för arbetarna att kunna på något sätt beivra de övergrepp, för vilka de i dylika fall kunde bliva utsatta.

Grundläggande för de åtgärder, man enade sig om för att söka bekämpa detta missförhållande, hava varit de lönetariffer och bestämmelser angående arméleveranser, som fastställts av gardeskårens intendentur. Genom legationens bemedling blev jag i tillfälle att sammanträffa med ovannämnde major v. Estorff, som synes hava tagit initiativet till dessa bestämmelser och vara den drivande kraften vid det samarbete, som kommit till stånd, och att av honom få en redogörelse för det system han använt.

Från gardeskårens intendentur lämnades icke ut någon leverans, med mindre arbetsgivaren hade underskrivit en förbindelse att i avseende å arbetslöner och dylikt rätta sig efter vissa av intendenturen uppställda fordringar.

Den viktigaste bestämmelsen var den, som gick ut på en fastställd fördelning av tillverkningskostnaderna mellan arbetaren och arbetsgivaren. Arbetaren skulle erhålla 75 % och arbetsgivaren, oavsett huru många mellanhänder som än funnes, 25 % av den tillverkningslön (Macherlohn), som betalades av arméförvaltningen.

I regel lämnade arméförvaltningen ut tillskurna plagg, men då det även förekom, att fabrikanten anskaffade tyg och ombesörjde tillskärningen, skildes noga mellan tillverkningskostnad (Macherlohn), och tillskärningskostnad (Einrichten), vilken senare beräknades utanför den fastställda tillverkartariffen.

Tariffen hade fastställts enligt följande principer. Genom uppgifter från arbetsförmedling, yrkesdomstol och handelskammare m. fl. samt erfarenheter från arméns egna verkstäder, fastställdes vad som vore en normal dagsförtjänst efter 10 timmars arbetsdag vid tillverkning av sömnadsarbete av det ena eller andra slaget. Så undersöktes hur lång tid, som behövdes för tillverkningen av en persedel av viss typ. Genom en multiplicering av den normala dagsförtjänsten (förhöjd med 20 %) med denna tillverkningstid, fick man den

direkta arbetslönen, som multiplicerad med 0·333 gav de 25 % av hela tillverkningskostnaden, som skulle tillfalla arbetsgivaren. En del svårigheter hade uppstått därigenom, att man först fastställt olika tariffer för manliga och kvinnliga arbetare. Arbetsgivarna, som, för tillverkning av samma artikel, använt både manliga och kvinnliga arbetare, hade därigenom kunnat göra sig oberättigade och okontrollerbara förtjänster. Man hade därför snart kommit till det resultatet, att en viss typ av arbete skulle räknas som *manligt*, annat som *kvinnligt* och grundlönerna sättas i överensstämmelse härmed, oberoende av vem som sedan utförde detsamma. Vapenrockar, kappor, klädesbyxor m. m. räknas som manligt arbete, och grundlönen fastställdes efter skräddares vanliga dagsförtjänst, d. v. s. till c:a 8 mark, blårandiner och linnesöm i allmänhet som kvinnoarbetare, med en beräknad normal dagsförtjänst av 3·50 à 4 mark. (I dessa siffror ingår den omtalade förhöjningen av 20 %.) Enligt denna beräkning betalades för ett par klädesbyxor 4·38 mark och för en bomullsrock 1·56 mark, varav arbetare och arbetsgivare skulle erhålla resp. 75 och 25 %.

Under mycket övervägande hade också varit, huruvida olika lönesatser skulle fastställas för hemarbetare och fabriksarbetare. Man hade emellertid enats om att samma löner skulle fordras, oberoende av om arbetsgivaren lämnade ut arbetet eller utförde det på egen verkstad, emedan man ansåg, att de kostnader, som för hemarbeterskan uppkomma därigenom att hon själv får bestå lokal, lyse, uppvärmning och maskin vid arbetets utförande, motvägas av att hon ej som fabriksarbeterskan i storstaden två gånger om dagen måste gå eller åka långa vägar till och från arbetsplatsen, att hon själv reglerar sin arbetstid och att hon kan få hjälp av de hemmavarande — ett resonemang, som naturligtvis endast håller streck med ganska stora reservationer för lokala förhållanden.

Å de fastställda 75 % få inga andra avdrag göras än de lagenligt fastställda sjuk- och invalidavgifterna samt avgift för sybehör till självkostnadspris. Sybehör tillhandahålles i regel av arméförvaltningen, och får arbetsgivaren ej betinga sig högre pris härför än vad han själv betalat.

Vidare skall han förbinda sig att ej överlämna arbetet till någon annan utan att denne lämnat fullt tillförlitlig, skriftlig försäkran om att till arbetaren betala »ej mer och ej mindre» än de ursprungliga 75 % samt i sin tur fordra samma säkerhet vid ett eventuellt, ytterligare överlämnande.

Om flera än en arbetare utföra arbetet, skola de 75 % delas dem emellan. Med arbete menas då sömnad, pressning, knapphål och dylikt, d. v. s. det rent hantverksmässiga arbetet. Deltar en arbetsgivare i detta, äger han att därför utfå den honom som arbetare tillkommande delen av de 75 %.

Arbetsgivare får ej låta utföra arbetet genom fängelser eller andra straffanstalter.

På sista tiden hava dessa bestämmelser ytterligare skärpts för att förhindra, att det blir alltför många mellanhänder, varigenom kontrollen försvåras. Sålunda har bestämts, att den arbetsgivare, som undertecknar kontraktet,

skall ha 2/3 av de 25 % och mellanhanden 1/3. Därest mer än en mellanhand förekommer, är endast den siste berättigad till denna tredjedel.

Arbetsgivaren är skyldig att underkasta sig arméns kontroll och att på begäran framlägga den bokföring, som gäller leveransen.

Det är klart, att bestämmelser sådana som dessa ej kunna förhindra missbruk, även om skriftliga kontrakt uppgöras, och att de bli verksamma endast i den mån, som det finnes någon möjlighet att beivra sådana missbruk. Vid ett av de ovan nämnda mötena beslöts därför att anordna en skiljenämnd (Schlichtungskommission), som skulle sammanträda i yrkesdomstolen och bestå av ett lika antal representanter för arbetsgivare och arbetare, under ordförandeskap av ovannämnda magistratsråd v. Schulz samt en representant för preussiska intendenturen (major v. Estorff). Denna kommission är en frivillig organisation, som ej har laglig rätt att påtvinga parterna sina beslut, men enligt uppgift från såväl yrkesdomstolen som från arbetarorganisationer har den verkat i hög grad gynnsamt, och de olika parterna hade i regel rättat sig efter dess domslut. Och, som magistratsrådet v. Schulz sade, tack vare friheten från former och obundenhet av paragrafer kunde den hastigare komma till avgörande och hade större möjlighet att individualisera och taga hänsyn till de speciella förhållandena, än vad en juridiskt rättsbunden domstol kunde göra. (»Wir richten nach dem Herz und nicht nach dem Paragrafen».) Arbeterskor hade på grund av skiljenämndens beslut ofta återfått stora belopp av dem enligt avtal tillkommande arbetslöner. Så hade en sömmerska återfått 100 Mark, en annan 464 Mark.

Kommissionen sammanträdde varje vecka, och vanligen behandlades 15—20 fall. Herr Kuntze, en av representanterna för arbetarorganisationerna, sade mig, att han av de fall, som på hans anmälan dragits inför skiljenämnden, ej förlorat i mer än högst 10 under hela den tid kommissionen varit i verksamhet.

Det har i vissa fall förekommit, att arbetsgivare och arbetare träffat överenskommelse om att arbetaren skall avstå från en del av de 75 %, men kommissionen har, även då skriftlig överenskommelse förefunnits, förklarat denna ogiltig, därest kontraktet med armén uppgjorts enligt tariffbestämmelserna.

I ett fall i höst har t. ex. kommissionen i ett domslut med avseende å ett mål mellan en arbetsgivare och en mellanhand förklarat varje avtal, ingånget mellan tariffbundna parter, som ej är i enlighet med tariffbestämmelserna, för ogiltigt (»sittenwidrig und nichtig»).

Till en början upptog kommissionen klagomål, som voro ända till 3 månader gamla, men sedan dess arbete börjat bliva mer känt, har den minskat klagotiden till en månad.

På min förfrågan om det ofta förekom, att en arbetare avskedats, sedan hans sak varit inför kommissionen, svarades från arbetarhåll, att sådant visserligen inträffat, men att det låge ett mycket starkt skydd uti det förhållandet, att arbetsgivaren vid ett orättvist förfarande riskerade att ej vidare få leveranser till armén.

En svårighet vid beivrande av missbruk med avseende å tariffbestämmel-

serna låge uti den omständigheten, att ett stort antal arbetare utgjordes av oorganiserade hemarbeterskor, som dels ej kände till bestämmelserna, dels ej vågade riskera en anmälan. Tariffbestämmelserna och kommissionens beslut hade emellertid upprepade gånger offentliggjorts genom tidningarna, och »Gewerkverein der Heimarbeiterinnen» och andra organisationer gjorde allt för att bland olika lager av hemarbeterskor sprida kunskap om bestämmelserna. I Berlin ansåg man, att de f. n. vore ganska allmänt kända.

Härtill hade också bidragit det högst energiska sätt, varpå de militära myndigheterna hade inskridit vid svårare fall av lönenedpressning. Från såväl Berlin som Hamburg omtalades exempel på att fabriker berövats sina leveranser och t. o. m. stängts, då svårare fall av utsvettning och oredligt innehållande av tariffbestämda löner upptäckts.

Klagomål kunna också ställas direkt till den intendentur, som utlämnat leveransen, och klagande kunna räkna på en snabb och noggrann undersökning.

Tysk lag ålägger även yrkesinspektionen att beivra svårare fall av lönenedpressning.

Kommissionens arbete har emellertid ej blott omfattat behandling och utredning av inkomna besvär och klagomål, utan den har också sysselsatt sig med omarbetning av de ursprungliga tarifferna, utarbetande av nya bestämmelser för delat styckarbete och daglöner för vissa slag av fabriksarbete, byggda på principen om de 75 %.

Ej yrkeslärd minderårig får t. ex. 14·50 mark i veckan, och avlöningen stiger efter 2 veckor till 18 Mark per vecka. Yrkesutbildad börjar med 18 Mark. Utbildad maskinsömmerska börjar med 24 Mark o. s. v.

De nya tarifferna komma att utfärdas i slutet av året.

De bestämmelser, som här relaterats, hava som nämnts utgått från gardeskårens intendentur men hava sedermera gjorts gällande för alla preussiska intendenturer, och kommissionens arbete omfattar nu också, såvitt jag förstått rätt, hela Preussen.

Frågan har även uppmärksammats av krigsministeriet såsom ett betydelsefullt led i dess strävan att bekämpa lönenedpressningar vid armeleveranser.

Alla intendenturer ha därför anmodats att tillämpa samma system. Jag fann det också använt i Baden och Hamburg, och av skrädderiarbetarnas riksförbund har uppgivits, att det nu vore i bruk inom alla riksländerna.

Från arbetarhåll har det såväl genom fackorganisationer som hemarbeterskeföreningar sagts mig, att resultatet av detta system varit mycket gott och att särskilt hemarbeterskornas ställning härigenom i hög grad påverkats till det bättre.

Det ansågs på dessa håll, att erfarenheterna visat sig så goda, att man nu vågade hoppas på att efter kriget få till stånd de länge efterlängtade lönenämnderna, som skulle möjliggöra minimilönsbestämmelser för hemarbete. Vidare hade man för första gången fått full klarhet uti den roll, som mellanhänderna spelade, och de svårigheter, som av dem framkallas, och det hade visat sig, att man utan men för denna industri gott kunde vara dem förutan.

Major v. Estorff ansåg, att all tillverkning för arméns behov borde dragas in under liknande bestämmelser. Det vore socialt riktigt, att arbetarna kände, att de vid statliga uppdrag bleve ordentligt betalade, och framför allt vore det riktigt, att ej statens leveranser verkade direkt eller indirekt tryckande på löneförhållandena. Reglerade förhållanden för statsleveranser skulle dessutom verka höjande på löneförhållandena inom andra områden.

Från arbetarhåll hade å vissa platser framställts kravet på att fördelningen av tillverkningskostnaderna skulle bestämmas till 80 och 20 % i stället för resp. 75 och 25 %. Skräddareskråret (Schneiderinnung) i Hamburg, hade också gjort försök med denna delning men måst återgå till de 75 %, emedan det på en enda leverans uppstod mellan 3 000 och 4 000 Marks förlust.

Huruvida de 25 % kunna betäcka arbetsgivarens kostnader och beräknas ge en normal vinst, beror väl i första hand på om de odelat tillfalla en firma, men naturligtvis spela leveransens storlek och firmans större eller mindre driftkostnader även en stor roll. Att döma av den erfarenhet, som gjorts av en del organisationer, vilka använt arméleveranser som nödhjälpsarbete, tycks den vinst, som kan uppstå med en sådan fördelning av tillverkningskostnaderna, vara rätt betydande.

I Berlin har t. ex. den verkstad, som anordnats i samband med den kvinnliga arbetsförmedlingen och som sysselsatt c:a 3 000 arbeterskor, varav c:a 1 000 arbeta å verkstaden och de övriga som hemarbeterskor, på ett enda år helt amorterat ett stort antal elektriska maskiner och specialmaskiner, erlagt sammanlagt 75 000 Mark i hyra samt för kraft, lyse och uppvärmning m. m., avlönat föreståndersk a och alla sina biträden och ändå fått ett högst betydande överskott.

Samma erfarenhet har »Gewerkverein der Heimarbeiterinnen Deutschlands» i Hamburg gjort, som också arbetar efter fullt affärsmässiga principer.

Sådana organisationer äro visserligen ej fullt jämförbara med enskilda affärsföretag, men den stora efterfrågan på arméleveranser, som trots dessa bestämmelser i oförminskad grad förefinnes, tyder väl också på, att de fortfarande räknas till de lönande företagen.

Den förhöjning av 20 %, som av armén lagts på de vanliga arbetslönerna, berör ju i samma grad arbetare och arbetsgivare och har berättigats av de dyrare levnadsomkostnaderna under krigstiden.

Vad slutligen beträffar frågan, huruvida persedlarna genom ett sådant system fördyrats för armén, är det naturligtvis svårt att säkert bedöma densamma på grund av den starka och mycket ojämna fördyringen av alla råvaror. Dock har jag fått det intrycket, att den tyska armén även under fredstid betalar så goda priser, att kostnaden för den tillverkade varan, de anbefallda 20 % naturligtvis ej medräknade, endast stigit på grund av dessa ökade kostnader för råvaran.

Som en sammanfattning av det intryck jag fått av min undersökning på detta område skulle jag för det första vilja framhålla det välgörande och lugnande inflytande på arbetsmarknaden, som den uppfattningen, att armén förstått arbetarnas krav, utövat. Det råder intet tvivel om, att det obrottsliga

hållandet av den s. k. »borgfreden» i ej oväsentlig grad berott på den känsla, som allmänt råder, att den militära ledningen har en rätt uppfattning av arbetarnas ställning och en vid social förståelse.

Vad återigen beträffar den praktiska användbarheten av ett system sådant som det här relaterade, så måste ju erkännas, att det hittills prövats endast under abnorma förhållanden. Men, som skrädderi- och linnesömnadsarbetarnas förtroendeman framhöll, det faktum att det kunnat genomdrivas under en tid av pressande arbetslöshet och en överhopning av arbetskraft just på sömnadsområdet, talar givetvis för dess praktiskhet och för möjligheten av att aptera detsamma även för fredsförhållanden.

Det synes mig också vara ett arbetsgivarintresse, att den vinst, som en leverans kan ge, så mycket som möjligt behålles odelad på en hand och att konkurrensen mellan arbetsgivarna lägges på varans kvalitet och icke på arbetslönerna.

Säkert är emellertid, att ovan anförda bestämmelser haft ett synnerligen gott inflytande på hemarbetsfrågan och visat sig vara ett mycket kraftigt stöd för det energiska arbete, som under de senare åren pågått i Tyskland för att förbättra hemarbeterskornas ställning. Av särskild betydelse hava naturligtvis varit försöken till lönetariff och klagorätt. Härvid har den nya hemarbeterskelagens bestämmelse om löneböcker även bidragit till det goda resultatet.

»Gewerkverein der Heimarbeiterinnen» i Berlin är också representerad i »Schlichtungs»-kommissionen, och att döma av den starka anslutningen detta år (medlemsantalet har stigit från 9 000 till 12 000) hava de vunna praktiska resultaten öppnat hemarbeterskornas ögon för sammanslutningens betydelse. Såväl i Berlin som Hamburg hava organisationerna använt den möjlighet till väl betalt arbete, som beretts dem genom arméleveranserna, för att skaffa sina medlemmar utbildning. Villkoret för erhållande av arbete genom organisationerna har varit att genomgå någon av dess kurser eller att på organisationens verkstad ge prov på fullgott arbete. Det torde även böra påpekas, att på några håll i Tyskland kritiserats den överbetalning, som en del enskilda organisationer och föreningar kunnat ge på grund av frivilligt arbete, emedan härigenom skapades osund konkurrens, och synes det mig, som om den senare redigeringen av bestämmelserna om de 75 % — »nicht *mehr* und nicht *weniger*» — vände sig häremot.

Stockholm den 18 oktober 1915.

Kerstin Hesselgren.
Yrkesinspektris.»

1912—1913 års allmänna bostadsräkning.

X. Eskilstuna.[1]

Såsom förut omnämnts,[2] anordnades i samband med mantalsskrivningen för år 1913 en allmän bostadsräkning, omfattande samtliga fastigheter inom ett antal stadssamhällen och landskommuner, avsedda att representera olika socialekonomiska huvudtyper av orter.

På grundval av det vid ifrågavarande bostadsräkning insamlade materialet har socialstyrelsen förut offentliggjort redogörelser för byggnads- och bostadsförhållandena i städerna Vänersborg, Luleå, Karlstad, Jönköping och Norrköping, Brännkyrka församling av Stockholms stad, köpingen Sundbyberg samt landskommunerna Björkvik och Uråsa.[3] Den lokalmonografi, som i dagarna publicerats, avser en av våra mest utpräglade industristäder, nämligen Eskilstuna.

Vid tiden för bostadsräkningen förefunnos i denna stad inalles 1 439 bebyggda fastigheter, å vilka befunno sig sammanlagt 3 013 hus, varav 2 001 voro egentliga boningshus.

I dessa hus inrymdes, förutom ett större antal enbart till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d. använda lokaler, sammanlagt 7 315 lägenheter, vilka helt eller delvis voro avsedda till bostad. Av dessa sistnämnda tjänade 6 981 eller 95·4 % uteslutande bostadsändamål, medan 334 eller 4·6 % avsågo att ej blott tillgodose innehavarens egentliga bostadsbehov, utan jämväl att bl. a. bereda honom för hans näringsutövning nödiga kontors-, butiks-, verkstads- o. d. lokaler.

Bortses från dessa jämförelsevis fåtaliga och ur bostadssynpunkt mindre viktiga »blandade» lägenheter ävensom från ett mindre antal sommarbostäder, och riktas uppmärksamheten på de lägenheter, vilka endast inrymma rum och lokaler för bostadsändamål, uppgår dessas antal till sammanlagt 6 965. Av bostadslägenheternas innehavare bebo 14·2 % våningar i egna hus, medan 6·6 % innehava lägenheter, vilka avgiftsfritt ställts till förfogande av husägaren. Den övriga delen av stadens befolkning är hänvisad till förhyrda lägenheter.

Bostadslägenheternas fördelning på olika storleksklasser, ävensom antalet lediga lägenheter inom var och en av dessa kategorier, framgår av omstående uppställning:

[1] Utgör en sammanfattning utav huvudinnehållet av den nyligen av Socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen *1912—1913 års allmänna bostadsräkning. X. Eskilstuna.*

[2] Jfr »Medd.» 1912, sid. 56 ff., 824 ff.

[3] » »Medd.» 1913, sid. 477 ff., 624 ff., 987 ff., 993 ff.; 1914, sid. 217 ff., 576 ff., 645 ff., 1 007 ff., 1 283 ff.

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	2 o. fl. rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal bostadslägenheter .	598	696	46	2	2	3 828	1 035	344	171	93	53	97	**6 965**
Därav outhyrda (%)	6·2	3·7	15·2	—	—	2·4	3·0	6·1	6·4	1·1	5·7	6·2	**3·4**

Betraktas sista sifferraden, faller genast i ögonen, hurusom tillgången på lägenheter inom samtliga lägenhetskategorier vid tiden för bostadsräkningen var ganska god. Sättes totalantalet outhyrda bostadslägenheter i förhållande till samtliga bostäder, befinnes den därigenom erhållna s. k. ledighetsprocenten utgöra 3·4 %, medan detta saldo av tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden normalt anses böra utgöra 2 à 3 %.

I bostadslägenheterna förefunnos sammanlagt 10 023 boningsrum, 6 221 kök, 2 723 tamburer samt 161 bad- och duschrum.

Av dessa bostadslägenheternas huvudsakliga beståndsdelar befinnas smålägenheterna (t. o. m. 2 rum och kök), som tillsammans utgöra 89·1 % av hela antalet bostäder, sammanlagt upptaga 74·4 %.

Särskilt äro småfolkets lägenheter vanlottade i fråga om tamburer, som först fr. o. m. lägenhetskategorien 2 rum och kök förekomma i flertalet bostäder, samt beträffande bad- och duschrum, vilka ytterst sällan förefinnas i mindre lägenheter än 4 rum och kök.

Den brist på bekvämligheter, som sålunda karakteriserar de mindre bemedlades bostäder, blir ännu mer i ögonen fallande, därest man sammanställer de, visserligen i mycket ofullständiga upplysningar, som kunnat erhållas angående bostadslägenheternas utrustning med »fasta tillbehör» av olika slag, såsom matkällare, skafferi, centralvärme, vattenledning, avloppsledning, elektriskt ljus m. m. Belysande är ock det förhållandet, att c:a 5/6 av de i smålägenheter boende hushållen äro hänvisade till för flera familjer gemensamma avträden.

Sedan sålunda bostadslägenheternas sammansättning och beskaffenhet, i den mån materialet det medgiver, blivit belyst, må uppmärksamheten riktas på de pris dessa bostäder betinga, när de uthyras.

Av de uthyrda lägenheterna måste härvid de »blandade» lämnas å sido, enär i hyresbeloppen för desamma ingå icke blott de utgifter, som äro nödiga för det direkta bostadsbehovets tillfredsställande, utan, som ovan anmärkts, även vissa driftkostnader för bostadsinnehavarens yrkesutövning m. m. Medelhyrorna för de egentliga bostadslägenheterna hava sammanställts i nedanstående tablå:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal hyreslägenheter .	508	597	27	3 152	601	196	87	52	27	31	**5 278**
Medelhyra, kr.	96	100	240	175	306	468	621	822	1 013	1 422	**210**

För att i ett tal få ett skarpt uttryck för hyresstandarden beräknas lämpligen medelhyran per rum (boningsrum inkl. kök). Detta belopp uppgår för stadens samtliga bostadslägenheter i genomsnitt till 98 kr. Utföres motsvarande beräkning med avseende på de olika lägenhetskategorierna, erhålles följande resultat:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.
Medelhyra per rum, kr.	96	100	112	87	102	117	124	137	145	156

Hyrespriset per rumsenhet är sålunda lägst i lägenheterna om 1 rum och kök och stiger sedan med bostädernas ökade storlek och därmed i regel följande bättre och bekvämare inredning.

För bedömande av bostadsfrågans läge på en viss ort är det dock ej nog att hava kunskap om de absoluta hyresbeloppen, utan krävas därjämte uppgifter, vilka giva ett något så när riktigt mått på hyrornas förhållande till bostadsinnehavarnas inkomster.

För detta ändamål har hyran sammanställts med vederbörande bostadsinnehavares och dennes familjemedlemmars till inkomst- och förmögenhetsskatt, resp. till bevillning taxerade årsinkomst. Vid denna jämförelse hava endast medtagits sådana hushåll, för vilka hyresbeloppet anger, vad som utgivits för det direkta bostadsbehovets tillfredsställande, varemot uteslutits icke blott hyresgästerna i »blandade» lägenheter, vilkas hyra, som förut nämnts, jämväl innesluter vissa yrkesutövningens driftkostnader m. m., utan även de familjer, som mottaga inhyrande och inneboende, enär möjlighet icke finnes att beräkna den rumsuthyrande familjens nettohyra.

I nedanstående översikt äro upptagna övriga 3 733 hushåll, för vilka årsinkomsten till sitt belopp kunnat utrönas, fördelade efter relativ hyra, därvid med a) angives den hyresprocent, som erhålles, om hänsyn blott tages till lägenhetsinnehavarens inkomst, och med b) den, som framgår, om familjemedlemmarnas taxerade inkomster tilläggas.

Lägenhetsinnehavarens inkomst, kr.		under 700.	700 –799.	800 –899.	900 –999.	1000 –1199.	1200 –1399.	1400 –1599.	1600 –1799.	1800 –1999.	2000 –2999.	3000 –4999.	5000 o. däröver.	Samtliga inkomstgrupper.
Antal hushåll		151	216	354	305	746	677	500	274	129	200	93	88	**3 733**
Hyresproc. i genomsnitt	a	21·3	19·3	19·4	18·7	16·4	15·0	13·8	12·7	13·7	14·9	14·6	7·5	**13·9**
	b	*18·2*	*17·1*	*16·9*	*16·1*	*14·5*	*13·8*	*12·7*	*11·8*	*12·6*	*14·2*	*14·1*	*7·2*	*12·8*

Härur kan utläsas en viss regelmässighet i fråga om den inbördes relationen mellan hyra och inkomst, innebärande i stort sett, att ju mindre inkomsten är, desto större andel därav uppslukar hyran.

Ett närmare studium av dessa siffror ger dock vid handen vissa oregelbundenheter i fråga om de relativa hyresbeloppen, vilka synas häntyda på bestämda skiljaktigheter i fråga om olika samhällsklassers bostadsvanor. För att närmare belysa dessa förhållanden har uppgjorts följande tabell, där i första hand utskilts hushållen med mindre än 2 500 kr. inkomst, vilka med hänsyn till ortens förhållanden torde kunna anses som mindre bemedlade, varefter den så erhållna hushållskategorien efter hushållsföreståndarens sysselsättning fördelats på vissa yrkesgrupper.

Lägenhetsinnehavarens yrke (samhällsställning).		Arbetare:	järn- och metallarbetare.	egentl. grovarbetare.	övriga arbetare.	Lägre tjänstemän.	Självständiga näringsidkare:	handlande.	hantverkare.	övriga.	Pensionärer, understödstagare m. fl.
Antal hushåll		2 656	1 601	278	777	464	208	28	131	49	156
Hyresproc. i genomsnitt	a	14·6	13·9	16·4	15·8	17·4	21·2	23·8	22·0	17·4	17·3
	b	*13·2*	*12·6*	*14·8*	*14·4*	*16·3*	*17·3*	*19·0*	*18·1*	*14·0*	*16·3*

Av de fyra stora hushållskategorierna uppvisa arbetarna den lägsta relativa hyran. Att inom denna grupp järn- och metallarbetarna förete icke obetydligt lägre hyresprocent än övriga arbetarkategorier torde i huvudsak bero på, att de förra hava högre medelförtjänst än de senare. Medan lägenhetsinnehavarnas genomsnittliga årsförtjänst för järn- och metallarbetare uppgår till 1 219 kr., utgör den för grovarbetarna 917 kr. och för övriga arbetare 1 091 kr.

Förhållandevis vida mera offra på sin bostad lägre stats-, kommunal- och privattjänstemän, affärsanställda samt framför allt självständiga mindre näringsidkare. Beträffande dessa småhandlare, hantverkare o. d. skulle man visserligen vara böjd att tillskriva den höga relativa hyran förhyrandet utav affärshänsyn av en välbelägen, större lägenhet, men denna förklaringsgrund torde blott delvis vara riktig, då förevarande statistik endast avser egentliga bostadslägenheter, icke bostäder kombinerade med affärslokaler.

Pensionärs- och understödstagargruppens ofta mycket höga hyresprocenter vittna om de umbäranden, som mången gång förorsakas av strävandena att jämväl i ålderns och den ekonomiska nedgångens dagar söka bibehålla en ståndsmässig bostad. Särskilt inom denna grupp torde dock i vissa fall den relativa hyrans anmärkningsvärda höjd förklaras genom förefintligheten av vissa, i taxeringslängderna ej redovisade inkomstkällor, såsom understöd av släktingar m. m.

En framställning som den förevarande bör icke allenast syssla med själva bostäderna, deras antal, storlek, hyrespris o. s. v., utan ställa som en huvuduppgift att belysa bostadsförhållandena för de människor, som bebo de undersökta lägenheterna.

Denna befolkning uppgick till sammanlagt 27 686 personer, varav 26 234 bodde i egentliga bostadslägenheter. Huru dessa voro fördelade på olika lägenhetskategorier, framgår av följande översikt:

Lägenhetskategori:		en-kel-kök.	en-kel-rum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	2 o. fl. rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal boende	absolut:	1 439	1 456	76	7	12	15 168	4 519	1 455	800	479	281	542	**26 234**
	per 100 rum:	257	217	84	233	240	203	150	113	100	87	80	63	**167**

Tabellen ger även en åskådlig bild av, huru starkt befolkade särskilt vissa smålägenheter äro, och frågan framställer sig, huru många av dessa äro ur bostadshygienisk synpunkt att anse som överbefolkade. Anser man, att överbefolkning inträder, när medelfolkmängden per rum (boningsrum och kök) uppgår till över 2 personer, skulle överbefolkning föreligga, då det bor 3 eller flera personer i ett rum, 5 eller flera i 2 rum o. s. v. Efter dessa grundsatser är följande tabell uppställd:

Antal rum.	Antal bostadslägenheter med följande antal invånare:										Antal överbefolkade lägenheter:		Antal i dessa boende personer:	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10 o. fl.	absolut.	%.	absolut.	%.
1	431	348	227	125	52	28	13	7	1	1	454	*36·8*	1 775	*61·2*
2	176	610	880	791	567	354	193	115	60	26	1 315	*34·9*	8 032	*52·7*
3	28	119	203	200	182	124	76	40	18	17	151	*15·0*	1 195	*26·4*
4	9	43	64	64	59	26	33	12	8	6	14	*4·3*	136	*9·3*
Summa	**644**	**1 120**	**1 374**	**1 180**	**860**	**532**	**315**	**174**	**87**	**50**	**1 934**	*30·5*	**11 138**	*46·2*

Härav framgår, att det företrädesvis är i de smärre lägenheterna, som överbefolkning förekommer, samt att det i dessa äger rum i den omfattning, att 30·5 % av lägenheterna t. o. m. 3 rum och kök äro överbefolkade och 46·2 % av deras befolkning i hög grad trångbodda.

Den starka befolkningsanhopning, som ovan konstaterats i smålägenheterna, beror knappast på stark frekvens av främmande i lägenheterna, ty av invånarna utgöras endast 3·2 % av inhyrande och inneboende. Däremot är barnrikedomen tydligen huvudorsak till den stora trångboddheten inom bl. a. kategorien 1 rum och kök, vilket belyses därigenom, att här ej mindre än 38 barn under 15 år komma på 100 boende.

För att på ett mera direkt sätt, än genom föregående tabeller kunnat ske, belysa hyrans inverkan på boendeförhållandena, har i nedanstående tablå beräknats hyresbeloppet per person inom olika kategorier av uthyrda bostadslägenheter:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Medelhyra per person, kr. . .	38	45	150	43	67	110	126	163	187	224	**55**

Sammanställda med de förut meddelade genomsnittshyrorna per lägenhet och per rum giva dessa siffror en ganska klar föreställning om, i vilken grad de mindre bemedlade måste söka nedbringa hyran genom att packa sig samman i lägenheterna.

Otvivelaktigt skulle det vara av stort intresse för förevarande undersökning, därest bostadsstandarden kunde belysas särskilt för den del av hyreslägenheternas invånare, som utgöres av mindre bemedlade. Tyvärr reser dock materialets beskaffenhet vissa svårigheter mot en noggrannare analys av befolkningen i detta syfte. Till mindre bemedlade kunna visserligen med tämlig säkerhet hänföras de 3 788 hushåll, där hushållsföreståndarens inkomst understiger 2 500 kr. Men kvar står ett stort antal familjer och ensamma personer med obekant inkomst, av vilka många kunna antagas tillhöra de mindre, ofta t. o. m. de minst bemedlades krets. För att i avsaknad av exakta inkomstsiffror något så när riktigt kunna uppåt avgränsa denna kategori av smärre inkomsttagare hava tillgängliga uppgifter om hushållsföreståndarens yrke och årliga hyra kombinerats på så sätt, att som mindre bemedlade jämväl räknats sammanlagt 1 159 hushåll av arbetare, lägre tjänstemän, självständiga näringsidkare samt pensionärer, understödstagare o. d., vilkas årshyra understiger 400 kr.

För den så bildade gruppen av mindre bemedlade, vilken omfattar 4 947 hushåll eller 93·7 % av stadens samtliga i hyreslägenheter boende sådana, belyses bostadsstandarden närmare genom följande tabell:

Hushållsföreståndarens yrke (samhällsställning).	Antal av hushållen innehavda bostadslägenheter.	Av 100 lägenheter voro				Antal boende per 100 rum i				
		enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.	samtliga lägenheter.	enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.
Arbetare	**3 438**	21·3	70·9	7·0	0·8	**214**	263	214	179	124
därav järn- o. metallarbetare	**1 878**	16·0	75·5	7·6	0·9	**217**	285	217	183	130
egentliga grovarbetare	**435**	31·3	63·2	5·5	—	**228**	290	217	192	—
övriga	**1 125**	26·4	66·3	6·4	0·9	**203**	228	206	168	114
Lägre tjänstemän . .	**543**	11·1	49·7	30·0	9·2	**143**	109	176	133	93
Självständiga näringsidkare	**421**	19·7	49·7	19·0	11·6	**163**	193	185	146	128
därav handlande	**54**	14·8	40·8	25·9	18·5	**150**	178	191	129	128
hantverkare . . .	**270**	24·8	50·0	17·4	7·8	**159**	193	176	145	104
övriga	**97**	8·2	53·6	19·6	18·6	**179**	210	207	161	155
Pensionärer, understödstagare m. fl. .	**545**	44·8	40·5	11·4	3·3	**155**	185	161	128	94
Samtliga	**4 947**	**22·6**	**63·5**	**11·0**	**2·9**	**193**	**231**	**205**	**155**	**111**

Denna tabell utvisar först och främst, att bostadstypen ingalunda är densamma för samtliga mindre bemedlade, utan att den i hög grad växlar för olika grupper av sådana. Medan sålunda 39·2 % av tjänstemannahushållen bebo lägenheter om 2 rum och kök och däröver, äro motsvarande procenttal för självständiga mindre näringsidkare 30·6 %, för pensionärer, understödstagare o. d. 14·7 % samt för arbetare endast 7·8 % (för grovarbetare 5·5 %).

Inom sistnämnda kategori är också trångboddheten störst, då här i genomsnitt komma 214 boende per 100 rum (för grovarbetare 228). Betydligt mindre är bostadstätheten inom övriga grupper av mindre bemedlade, nämligen 163 boende per 100 rum inom de självständiga näringsidkarnas familjer, 155 för pensionärs- och understödstagargruppen samt 143 inom de lägre tjänstemännens hushåll.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående maximipris å råg, korn och havre;

given Stockholms slott den 12 november 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att Vi, efter hörande av statens livsmedelskommission, funnit gott att, med stöd av lagen den 3 juni 1915 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, förordna som följer:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av råg, korn eller havre må priset för 100 kilogram ej överstiga

å råg	22 kronor 50 öre,
å korn	22 kronor och
å havre	18 kronor 50 öre.

Till de sålunda bestämda maximiprisen må tillägg icke göras i vidare mån än enligt §§ 2—5 medgives.

§ 2.

Säljes varan annorledes än av odlaren eller för hans räkning må till maximipriset göras ett tillägg av en procent därav.

§ 3.

Skall varan levereras å ort på längre avstånd från odlingsorten än närmaste järnvägsstation eller hamn, må till maximipriset göras ett tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från sagda station eller hamn till leveransorten.

§ 4.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande ränteavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 5.

För säck, som av säljaren tillhandahålles, må, där säcken säljes jämte varan, ej göras högre tillägg till maximipriset än 75 öre; utlämnas säcken endast såsom lån, må tillägget ej vara högre än att det motsvarar säckhyra av 3 öre jämte kostnad för säckens återsändande.

§ 6.

Vad i denna förordning stadgas beträffande havre gälle även i fråga om sådan blandsäd, vari korn eller havre ingår.

§ 7.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

§ 8.

Vad i denna förordning stadgas skall ej äga tillämpning i avseende å vara, som visas vara av utländskt ursprung eller med hänsyn till sin beskaffenhet och sortering ej utan betydande förlust kan användas annat än till utsäde eller på grund av omständigheterna i övrigt är att hänföra till utsädesvara.

Denna förordning träder i kraft från och med fjärde dagen efter den, då förordningen, enligt däråå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 12 november 1915.

GUSTAF.

L. S.

(Jordbruksdepartementet.) JOHAN BECK-FRIIS.

Barnbespisningen vid Stockholms folkskolor.

Frågan om åtgärder från kommunens sida till förekommande av, att folkskolebarn icke erhölle tillräcklig näring, framfördes första gången genom en av nuvarande generaldirektören och chefen för k. medicinalstyrelsen, d:r B. Buhre i november 1908 hos stadsfullmäktige i Stockholm väckt motion. Redan dessförinnan hade emellertid i de särskilda skolorna bespisning anordnats genom för ändamålet tillgängliga donationer, med anslag av de olika församlingarna eller med medel skänkta av för saken intresserade privatpersoner. Tack vare enskild frikostighet kunde bespisningen även utan kommunalt understöd fortgå under vårterminen 1909, varför det av d:r Buhre för ändamålet begärda anslaget, 45 000 kronor, då ej ansågs behövligt. Däremot beviljade stadsfullmäktige i september samma år ett belopp av 13 000 kronor för verksamhetens fortsättning under årets senare del. Detta anslag för middagsbespisning har sedermera åren 1910—1913 utgått med 70 000 kronor per år. År 1914 stego kostnaderna för middagsbespisningen inom »gamla Stockholm» till omkring 115 000 kronor. Härtill kommo under åren 1913 och 1914 ytterligare anslag av 17 200 kronor per år för anordnande av frukostbespisning. Även för detta ändamål måste dessutom år 1914 av ett extra anslag tagas i anspråk omkring 8 000 kronor. Till de här angivna summorna komma slutligen också kostnaderna för barnbespisning i den med staden från år 1913 inkorporerade Brännkyrka församling; härtill krävdes inalles nära 20 000 kronor år 1913 och över 31 000 kronor år 1914. År 1915 anslogs för middagsbespisningen tillsammans 159 000 kronor, för frukostbespisningen tillsammans 42 000 kronor. I 1916 års stat ha dessa anslag upptagits till resp. 167 000 och 42 000 kronor eller sammanlagt 209 000 kronor. Härtill komma kostnaderna för barnbespisningen inom det nyinkorporerade Bromma, vilka för samma år beräknats till 7 000 kronor. Kostnaderna för skolbespisningen i Stockholm uppgå sålunda i sin helhet för närvarande till omkring 216 000 kronor.

I anledning av den, såsom av ovanstående framgår, under de senaste åren inträdda stegringen av kostnaderna för barnbespisningen, tillsattes i maj 1914 en kommitté. Kommittén bestod av ingenjör K. J. A. Albihn, fil. lic. Gösta Bagge, barnavårdskonsulenten Lars Barkman, folkskolläraren J. Björling, kyrkoherden Vilh. Larsson, fröken Laura Netzel, överläraren P. E. Persson, sekreteraren Fredrik Ström, fröken Ingeborg Walin och fröken Ebba Wedberg med uppdrag att utreda, huruvida ändrade grunder för bespisningen och dess organisation borde ifrågakomma. Denna kommitté har i juni innevarande år avgivit sitt betänkande och på grund därav utarbetat förslag till bestämmelser angående handhavandet av den med anslag av stadens medel anordnade barnbespisningen vid Stockholms folkskolor.

Orsakerna till de stegrade utgifterna kunna, enligt vad av kommitténs utredning framgår, ej tillskrivas ökade omkostnader, enär medelportionspriset — om man frånser senaste året med dess abnorma prisförhållanden — alltjämt minskats, utan måste uteslutande bero därpå, att antalet i bespisningen deltagande barn år efter år ökats. Då under den tid, kommitténs undersökningar gällt — intill mitten av år 1914 — inga ekonomiska kriser eller andra händelser inträffat, som kunnat medföra exceptionella förändringar i de lägsta inkomstklassernas levnadsvillkor, ansåg kommittén sig kunna utgå ifrån, att någon ökning i behovet av barnbespisning icke ägt rum. Huruvida den konstaterade ökningen av barnantalet under sådana omständigheter skulle anses vittna om, att verksamheten utvidgats utöver, vad som verkligen vore av behovet påkallat, fann kommittén givetvis vanskligt att bedöma. Emellertid framhölls, att några ledande principer för uttagande av de barn, vilka skola bespisas, hittills icke varit fastslagna, varför det ej kunnat undvikas, att detta uttagande delvis skett utan iakttagande av konsekvens och rationella grunder. Det enda rättesnöre för verksamhetens omfattning, som av stadsfullmäktige fastställts, hade varit, att anslaget ej fått överskridas. Den första uppgift som mötte, bleve sålunda fastställande av regler, efter vilka de i bespisningen deltagande barnen skulle uttagas. Härvid hava två alternativ varit att välja emellan: det ena vore att utgå från barnets tillstånd, det andra att vid urvalet företrädesvis låta sig bestämmas av familjeförsörjarens ekonomiska omständigheter.

Där barnbespisning förekommit i utlandet, har man, enligt vad kommittén utrönt, i allmänhet utgått från den förstnämnda synpunkten, vilket medfört, att även sådana barn medtagas i den offentliga bespisningen, vilkas försörjare av ekonomiska skäl icke borde vara ur stånd att giva sina barn tillräcklig föda, men som av andra orsaker icke kunna eller vilja göra det; för dessa barns bespisning ålägges emellertid familjeförsörjaren att utgiva ersättning. I Stockholm, där fråga aldrig varit om utkrävande av sådan ersättning, har åter huvudsakligen familjens fattigdom, icke barnens tillstånd, blivit avgörande för deltagande i bespisningen. Kommittén föreslog nu, att varje barn, som är i behov av annan kost och vård än den som kan erhållas i hemmet, skall oavsett detta behovs orsaker bespisas i skolan. En konsekvens härav bleve åter ersättningsskyldighet för de föräldrar, som äro i stånd därtill. En svårighet för genomförande av detta system låge dock däruti, att gällande lag ej bereder möjlighet att utkräva ersättning av målsman, med mindre denne givit sitt samtycke till barnets deltagande i bespisningen. Även i det fall, att en familjeförsörjare förbundit sig lämna ersättning, måste det vara av vikt, att betalningen ordnas så, att restantier, som skulle behöva antingen indrivas eller avskrivas, i största måtto undvikas. Helst borde betalningen därför erläggas i förskott och kommittén föreslog, att ett polettsystem försöksvis infördes vid några av stadens skolor. De barn, som gratis deltaga i bespisningen, borde även för kontrollens skull förses med poletter av samma utseende som de, för vilka betalning erlagts. De i utspisningen

deltagande barnen finge sålunda icke kännedom om vilka av deras kamrater, som åte gratis eller icke.

Även efter ersättningsskyldighetens införande borde, enligt vad kommittén betonade, tillträde till den offentliga bespisningen beredas endast de barn, som befunnits hava blivit undernärda i hemmen eller i omedelbar fara därför. Där åter möjlighet funnes att i hemmen bereda barnen lämplig och tillräcklig föda, borde familjelivet ej upplösas, genom att barnen beredas tillfällen att intaga sina måltider utom hemmet. Av samma skäl borde i de fall, där en familj erhåller mat från fattigvården, portioner i regel även utlämnas för de skolpliktiga barnen. Endast därest skäl funnes att befara, att barnen i så fall icke finge tillräcklig eller lämplig mat eller förhållandena inom familjen vore sådana, att dess sammanhållning vore av föga värde borde de hänvisas till skolbespisningen. — De barn, som prövats vara i behov ej blott av deltagande i middagsbespisning, utan även av tillsyn och omvårdnad under fritiden, skulle enligt förslaget i första hand hänvisas till arbetsstuga eller dylik anstalt, försåvitt densamma lämnar daglig middagsbespisning.

Anmälan till deltagande i den offentliga barnbespisningen borde enligt kommitténs förslag, såsom förut varit fallet, ingivas av barnens målsmän, vilka därvid, därest de ej frivilligt erbjödo sig att erlägga ersättning för bespisningen, hade att enligt ett för ändamålet upprättat formulär lämna vissa uppgifter om familjens ekonomiska ställning m. m. Kännedom om bespisningsinstitutionen borde däremot icke, såsom nu är fallet, genom barnen bringas till föräldrarnas kännedom, utan skulle samtliga målsmän till nyinskrivna barn direkt från skolans expedition erhålla meddelande om barnbespisningen och villkoren för deltagande däri. Ävenså skulle skolläkarnas och lärarnas iakttagelser rörande barnens behov av deltagande i skolbespisningen på lämpligt sätt delgivas vederbörande målsmän.

Sedan sålunda sörjts för, att inga barn, som därav vore i behov, genom föräldrarnas ovetenhet finge gå miste om deltagande i bespisningen, måste också anordnas kontroll över, att denna icke missbrukades av sådana barnaförsörjare, som ej behövde anlita denna förmån. Hittills har enligt vad kommittébetänkandet upplyser ingen egentlig kontroll utövats över de uppgifter, som familjeförsörjaren lämnat såsom stöd för sin ansökan och hembesök har i regel icke ägt rum. Att få kännedom om de anmälda barnens hemförhållanden vore emellertid av nöden, då »undernärdhet» kan bero på många andra orsaker än otillräcklig föda, nämligen bristande hygien, brist på sömn, familjeförsörjarens försumlighet överhuvud m. m. Att söka bota dylika missförhållanden med att sätta barnet i skolbespisning kunde icke betraktas såsom effektiv socialpolitik. För kontrollen av uppgifterna och för att erhålla kunskap om orsakerna till »undernärdheten» hos de anmälda barnen borde man i största möjliga utsträckning söka utnyttja den kännedom om barnens hemförhållanden, som redan förefinnes inom vissa i huvudstaden verksamma institutioner, såsom sjukvårds- och skyddsföreningar, hos fattigvårdsfunktionärer, diakonissor m. fl. Som centralorgan skulle anlitas den i Stockholm verksamma registerbyrån för understöd och pensioner, vilken från

därtill anslutna föreningar, stiftelser och fonder mottager anmälningar om utdelade understöd och på grund härav kan införskaffa uppgifter om vilka institutioner som förut stått i beröring med familjerna i fråga. I de fall då nämnda byrå ej lämpligen ansåge sig kunna genom någon av de anslutna hjälporganisationerna inhämta upplysningar om en familj, borde för ifrågavarande uppdrag helst anlitas någon därför lämplig lärare eller lärarinna.

På så sätt komme lokalkommittéerna, vilka alltjämt skulle ha samma befogenhet som förut att, individuellt sett, bestämma urvalet till barnbespisningen, att erhålla ett för sina beslut nödvändigt kunskapsmaterial, som de nu saknade.

Ehuru den utgiftsökning, som föranlett kommitténs tillsättande, enligt vad utredningen givit vid handen, icke kunde tillskrivas ökade portionskostnader, hade kommittén vidtagit vissa utredningar för att undersöka möjligheten att genom förbättrad ekonomisering ytterligare nedbringa kostnaderna. Ett förslag att centralisera matlagningen skulle, enligt vad verkställd utredning ådagalagt, snarast fördyra maten, särskilt därigenom, att överblivna rester ej skulle kunna tillgodogöras lika rationellt, som nu är fallet. Däremot hade det vid jämförelse visat sig, att de för barnbespisningen inköpta matvarorna i vissa fall betingat högre pris än motsvarande för stadens sjuk- och fattigvårdsanstalter anskaffade varor, och föreslogs därför, att upphandlingen måtte bringas till huvudsaklig överensstämmelse med, vad vid berörda anstalter tillämpas.

Det inackorderingssystem, som i vissa fall tillämpas för skolbarnens bespisning, hade, efter vad som ådagalagts, ställt sig dyrare än den vid skolorna anordnade bespisningen. Kommittén förordade fördenskull, att nämnda inackordering i största möjliga måtto inskränkes.

För matordningen hava hittills icke några normerande bestämmelser varit fastställda, utan har till ledning för personalen endast funnits ett försöksvis uppgjort förslag. Kommittén ansåg emellertid önskligt, att enhetlighet härutinnan infördes, och hemställde därför, att för middagsbespisningen en av skolköksinspektrisen föreslagen matordning måtte fastställas att lända till efterrättelse. Frukostbespisningen borde som förut bestå av mjölk och bröd.

I fråga om barnbespisningens administration förordades slutligen en avsevärd omläggning, avsedd att åvägabringa större enhetlighet i ledningen av barnbespisningen i dess helhet. I detta syfte skulle den av folkskoledirektionen tillsatta barnbespisningsnämnden tillerkännas ganska vidsträckt befogenhet gentemot de särskilda skolornas lokalkommittéer. Den skulle sålunda få i uppdrag att leda hela barnbespisningen, tillse planmässigheten inom densamma samt i sista hand bestämma det antal barn som i varje skola får bespisas. Anslaget för bespisningen borde, sedan fasta regler för dess användande blivit antagna, erhålla karaktär av förslagsanslag och följaktligen få tagas i anspråk så långt, som för verksamhetens planmässiga upprätthållande vore nödigt. Av nämndens ledamöter skulle intill en tredjedel kunna utses utom folkskoledirektionen.

De särskilda skolornas lokalkommittéer skulle enligt förslaget sammansät-

tas av representanter för folkskoledirektionen samt vederbörande skolråd, fattigvårdsstyrelse, arbetsstugestyrelse och lärarkollegium, varjämte skolans överlärare där borde hava självskriven plats.

De av kommittén föreslagna reformerna hava av folkskoledirektionen i vissa hänseenden redan genomförts. Sålunda hava åtgärder vidtagits för ernående av likformighet med stadens övriga anstalter i fråga om upphandlingen. Vidare har bespisningen av sådana barn, vilka äro i behov av tillsyn på fritid eller vilkas familjer erhålla mat från fattigvården, ordnats i enlighet med kommitténs uttalanden. Dessutom överlämnade direktionen till stadsfullmäktige för fastställelse ett förslag till bestämmelser angående barnbespisningen, i vissa punkter (det obligatoriska användandet av registerbyrån gjordes frivilligt och överlämnades åt de olika lokalkommittéernas avgörande o. s. v.) avvikande från det av kommittén utarbetade.

Slutligen hade direktionen hemställt, att stadsfullmäktige måtte medgiva, att i härför lämpliga skolor försök må få göras med försäljning av kuponger, som berättiga till deltagande i skolans bespisning, till sådana barn, vilka av lokalkommittéerna prövats vara i behov av deltagande i den offentliga barnbespisningen och vilkas familjeförsörjare äro i stånd att lämna ersättning för denna bespisning samt förklarat sig villiga därtill.

I december 1915 behandlade stadsfullmäktige frågan och godtog därvid i alla punkter de av kommittén framlagda förslagen med frångående sålunda av de däri av direktionen gjorda ändringarna.

Dansk levnadskostnadsundersökning under kristiden.

Närmast i syfte att konstatera de under nuvarande kristid rådande höga livsmedelspriserna inverkan på de mindre bemedlade samhällsklassernas levnadskostnader har »Det Statistiske Departement» i Köpenhamn nyligen verkställt en förbrukningsstatistisk undersökning, som på ett värdefullt sätt kompletterar de månatliga översikterna över minuthandelspriserna. En liknande undersökning ägde visserligen rum så sent som år 1909, men det första krigsårets betydande prisförändringar hava givetvis medfört en så väsentlig omläggning av konsumtionen, särskilt inom de mindre bemedlade hushållen, att en beräkning av hushållsutgifternas ökning på grundval av nu gällande livsmedelspriser och de genom nämnda undersökning vunna kvantitetstalen ej kan bliva fullt tillförlitlig. Den nyligen avslutade undersökningen har sålunda vid sidan av sitt huvudsakliga syfte att fastställa dyrtidens inverkan på hushållsutgifternas totalsumma även förebragt en mycket intressant utredning angående den förskjutning eller anpassning, som prisstegringen framtvingat inom livsmedelskonsumtionen.

Undersökningens material har utgjorts av hushållsböcker, som i slutet av september månad innevarande år av departementet utsändes till fördelning genom arbetarnas samorganisation i Köpenhamn och prisregleringskommissionerna i provinsstäderna. Av 1 000 utdelade hushållsböcker återkommo 496, därav 221 från huvudstaden och 275 från provinsstäderna, förda under en tid av två veckor, i regel från den 3 till den 17 oktober.

Till en början redogöres för de redovisade hushållens fördelning med hänsyn till hushållsföreståndarens yrke och veckoinkomst, varjämte uppgifter lämnas om bostadens storlek och hyresvärde. På större yrkesgrupper fördelade sig hushållsföreståndarna på sätt, som av följande översikt framgår.

Yrkesgrupper	Huvudstaden		Provinsstäderna	
	Antal	%	Antal	%
Yrkesutbildade arbetare	92	41·6	110	40·0
Icke yrkesutbildade arbetare	52	23·5	113	41·1
Handel och samfärdsel	11	5·0	12	4·4
Lägre tjänstemän	39	17·7	12	4·4
Annat eller ej uppgivet yrke	27	12·2	28	10·1
Summa	**221**	**100·0**	**275**	**100·0**

Som man finner, representerades gruppen »icke yrkesutbildade arbetare» av ett betydligt mindre antal redovisade hushållsföreståndare inom huvudstadshushållen än inom provinsstadshushållen, medan förhållandet med gruppen »lägre tjänstemän» var det motsatta. Denna skillnad går även igen i hushållens fördelning efter veckoinkomstens storlek, som av följande tablå framgår.

Veckoinkomst per familjemedlem	Huvudstaden		Provinsstäderna	
	Antal	%	Antal	%
Under 3·50 kr.	3	1·4	48	17·4
3·50— 5·25 »	11	5·0	101	36·7
5·25— 7·00 »	51	23·1	61	22·2
7·00— 8·75 »	42	19·0	31	11·3
8·75—14·00 »	81	36·6	34	12·4
14·00 kr. och däröver	33	14·9		
Summa	**221**	**100·0**	**275**	**100·0**

De högre inkomstgrupperna voro alltså betydligt starkare representerade inom huvudstadshushållen än inom provinsstadshushållen, varför även de genomsnittliga veckoinkomsterna ställde sig ganska olika, nämligen 40·72 kronor för de förra och 31·13 kronor för de senare.

Bostadens storlek och hyresvärde inom de olika inkomstgrupperna framgår av nedanstående översikt.

Inkomstgrupper	Huvudstaden		Provinsstäderna	
	Genomsnittligt antal rum	Genomsnittligt hyresvärde per månad, kr.	Genomsnittligt antal rum	Genomsnittligt hyresvärde per månad, kr.
Under 3·50 kr.	2·0	23·75	2·4	12·71
3·50— 5·25 »	2·5	25·76	2·5	14·35
5·25— 7·00 »	2·4	25·93	2·6	15·22
7·00— 8·75 »	2·7	28·43	2·6	16·82
8·75—14·00 »	2·6	29·24	2·6	18·80
14·00 kr. och däröver	2·5	29·88		
Tillsammans	**2·5**	**28·17**	**2·5**	**15·02**

I genomsnitt bestodo lägenheterna sålunda av 2½ rum i såväl huvudstaden som provinsstäderna, men den genomsnittliga månadshyran var däremot nära dubbelt så hög i Köpenhamn som i provinsstäderna. Huvudmassan av de redovisade hushållen, resp. 96·8 och 96·0 %, bebodde lägenheter om 2 eller 3 rum och kök.

Vad beträffar de redovisade hushållens storlek framgår, att huvudstadsfamiljerna räknade i genomsnitt 4·7 och provinsstadsfamiljerna 5·9 medlemmar. För att utjämna den skillnad, som uppkommer genom familjernas olika sammansättning av vuxna och barn, har man vid materialets mera ingående behandling omräknat de enskilda familjerna i konsumtionsenheter efter nedanstående skala.

Barn under 3 år	= 0·15	konsumtionsenheter.
» 4—6 »	= 0·40	»
» 7—10 »	= 0·75	»
» 11—14 »	= 0·90	»
Kvinnor 15 år och däröver	= 0·90	»
Män » » » »	= 1·00	»

I nedanstående översikt äro uppgifterna rörande de redovisade hushållens genomsnittliga konsumtion och utgift per vecka för olika slag av födoämnen sammanförda, varjämte dessa tal även blivit omräknade per konsumtionsenhet.

Varuslag	Per familj				Per konsumtionsenhet			
	Huvudstaden		Provinsstäderna		Huvudstaden		Provinsstäderna	
	Kvantitet	Utgift, öre	Kvantitet	Utgift, öre	Kvantitet	Utgift, öre	Kvantitet	Utgift, öre
Rågbröd	7 130 gr.	151	7 186 gr.	152	1 963 gr.	42	1 709 gr.	36
Annat bröd	—	206	—	177	—	57	—	44
Kött	414 »	72	323 »	59	115 »	20	77 »	14
Fläsk	502 »	82	434 »	67	139 »	23	103 »	16
Charkuterivaror	—	319	—	231	—	88	—	55
Fisk	—	63	—	78	—	17	—	18
Smör	134 »	44	33 »	12	37 »	12	8 »	3
Margarin	1 414 »	220	1 835 »	257	389 »	61	436 »	61
Fett	271 »	47	211 »	33	75 »	13	50 »	8
Ost	—	49	—	38	—	13	—	9
Ägg	2·25 st	28	1·30 st.	17	0·62 st	8	0·31 st.	4
Skummjölk	2·71 l.	32	3·03 l.	38	0·75 l.	9	0·72 l.	9
Sötmjölk	4·41 »	97	4·60 »	80	1·21 »	27	1·09 »	19
Grädde	—	27	—	37	—	8	—	9
Potatis	5 628 gr.	50	8 011 gr.	80	1 549 gr.	14	1 905 gr.	19
Grönsaker och frukt	—	95	—	53	—	26	—	13
Socker	2 406 »	96	2 488 »	119	662 »	26	710 »	28
Kaffe	288 »	81	385 »	97	79 »	22	92 »	23
Mjöl	1 028 »	42	2 993 »	114	284 »	12	711 »	27
Gryn	479 »	28	582 »	31	132 »	8	139 »	7
Öl	4·03 fl.	40	3·08 fl.	26	1·11 fl.	11	0·73 fl.	6
Andra kolonialvaror	—	116	—	91	—	32	—	22
Summa	—	**1 985**	—	**1 887**	—	**549**	—	**450**

Den relativt stora skillnaden i huvudstads- och provinsstadshushållens totala veckoutgifter för föda kan icke uteslutande förklaras som en följd av prisnivåns högre läge i Köpenhamn jämfört med landsorten utan tyder även på en högre genomsnittlig levnadsstandard inom huvudstadsfamiljerna. Detta framgår bland annat därav, att dessa familjers större konsumtion per enhet särskilt hänför sig till sådana varor som kött, fläsk, charkuterivaror, smör, ägg och sötmjölk. För att emellertid uppnå en mera direkt jämförelse mellan sammansättningarna av en huvudstads- och en provinsstadsfamiljs veckobudget har man utvalt två inkomstgrupper, som kunna anses jämställda i fråga om levnadsstandard. Sålunda har i nedanstående översikt konsumtionen och utgiften per enhet dels för inkomstgruppen 8·75—14·00 kronor av huvudstadsfamiljerna, dels för inkomstgruppen 8·75 kronor och däröver för provinsstadsfamiljerna blivit sammanställda för vissa mera betydande födoämnen.

Den genomsnittliga veckoutgiften för matvaror var nämligen för den förra gruppen 5·93 kronor och för den senare 5·77 kronor per konsumtionsenhet.

Varuslag	Huvudstaden		Provinsstäderna	
	Kvantitet	Utgift, öre	Kvantitet	Utgift, öre
Bröd och mjöl	—	110	—	104
Kött	0·14 kg.	24	0·18 kg.	30
Fläsk	0·15 »	25	0·15 »	23
Andra slakteriprodukter	—	55	—	62
Uppskuret	—	43	—	18
Smör	0·04 »	13	0·02 »	8
Margarin och fett	0·47 »	72	0·47 »	69
Mjölk	1·85 l.	35	2·77 l.	41
Socker	0·72 kg.	29	0·98 kg.	40
Kaffe	0·09 »	24	0·10 »	27
Öl	1·35 fl.	14	0·97 fl.	9
Potatis	1·75 kg.	16	2·25 kg.	19
Grönsaker och frukt	—	31	—	28

Man finner av denna jämförelse, att en huvudstadsfamilj, som kan använda ungefär samma belopp till föda som en provinsstadsfamilj, i stort sett lever mera på torrskaffning än den senare. Den konsumerar mera bröd, smör, uppskuret och öl men mindre kött, mjölk och potatis. Denna större konsumtion av torrkost torde delvis kunna förklaras därav, att inom huvudstadsfamiljen hustrun oftare är sysselsatt utom hemmet, men är dessutom en följd av skillnaden i prisnivån, som gör huvudstadsfamiljen till den sämre ställda.

Samma skillnad i konsumtionens sammansättning framträder, om man betraktar de olika inkomstklasserna för sig, såväl inom huvudstads- som provinsstadshushållen; ju mera välbärgad familjen är, dess mindre förbrukar den av bröd, margarin, fett och skummjölk och desto mer av kött, smör, sötmjölk, ägg o. s. v. Efterföljande tablå utvisar, vilken procent av den totala veckoutgiften för föda, som inom olika inkomstklasser bland huvudstadsfamiljerna kom på en del viktigare födoämnen.

Varuslag	Inkomstklasser			
	5·25—7·00 kr.	7·00—8·75 kr.	8·75—14·00 kr.	14·00 kr. och däröver
	%	%	%	%
Bröd	22·7	17·7	16·3	14·7
Margarin	12·3	9·9	10·1	8·1
Skummjölk	2·0	1·7	1·5	0·7
Sötmjölk	4·7	5·1	4·5	5·4
Kött och fläsk	7·1	6·6	8·3	10·0
Slakteriavfall	7·5	6·4	9·3	8·3

Tablån bekräftar alltså i stort sett den ovan angivna tendensen hos konsumtionens sammansättning att förändras med familjens ökade välmåga.

Liksom för de fattigare familjerna en större procent av totalutgifterna för föda går till sådana födoämnen, som beteckna en lägre levnadsstandard, än vad fallet är inom de mera välsituerade, så ger också undersökningen vid handen, att de förra familjerna utgiva en avsevärt större procent av sin inkomst till föda än de senare. Detta förhållande belyses genom följande översikt.

Inkomstklasser	Utgift för föda i procent av inkomsten
Under 3·50 kr.	70
3·50— 5·25 »	62
5·25— 7·00 »	57
7·00— 8·75 »	53
8·75—14·00 »	46
14·00 kr. och däröver	36
Samtliga familjer	49

Man finner av denna tablå en med stigande inkomst konstant sjunkande procentsiffra, som för den högsta inkomstklassen endast uppgår till hälften av den lägsta klassens siffra.

Vad beträffar den viktiga frågan om dyrtidens inverkan på en mindre bemedlad familjs totala hushållsbudget, kommer ifrågavarande undersökning till det resultatet, att utgifterna för födoämnen stegrats med inemot 30 % från krigets utbrott till sistlidne oktober månad. Hade man däremot utgått från den förutsättningen, att konsumtionens sammansättning nu varit densamma som vid tidpunkten för 1909 års undersökning, hade man som resultat av beräkningen kommit till en utgiftsökning på 35 %. Trots den företagna omläggningen och inskränkningen i konsumtionen, har det sålunda icke varit möjligt att undgå någon mera väsentlig del av prisstegringen, enär de familjer, varom här är fråga, redan förut levde på en så låg standard med hänsyn till födan, att en ytterligare inskränkning knappast varit möjlig eller i alla händelser ej kunnat spela någon större roll.

På vad sätt dyrtiden likväl framtvingat en omläggning av förbrukningen inom köpenhamnsfamiljerna framgår av efterföljande översikt, varuti första kolumnen innehåller konsumtionen och utgiften per vecka och person enligt 1909 års undersökning samt andra kolumnen motsvarande uppgifter för inkomstklassen 5·25—7·00 kronor enligt årets undersökning. Att den sistnämnda gruppen av familjer uttagits till jämförelsen beror därpå, att man velat sammanställa två genomsnittsbudgeter från de båda tidpunkterna med så nära som möjligt överensstämmande slutsummor.

Varuslag	1909 Konsumtion	1909 Utgift, öre	1915 Konsumtion	1915 Utgift, öre
Rågbröd	1 329 gr.	22	1 601 gr.	34
Annat bröd	—	35	—	39
Kött	394 »	38	60 »	10
Fläsk	117 »	14	94 »	16
Charkuterivaror	—	28	—	58
Fisk	—	12	—	11
Smör	121 »	26	10 »	3
Margarin	144 »	20	300 »	44
Fett	64 »	8	55 »	9
Ost	—	8	—	8
Ägg	1·31 st.	9	0·20 st.	2
Skummjölk	—	26	0·62 l	7
Sötmjölk			0·72 »	17
Grädde			—	4
Potatis	1 000 gr.	8	1 054 gr.	9
Grönsaker och frukt	—	12	—	15
Socker	400 »	17	429 »	17
Kaffe	64 »	15	52 »	15
Mjöl	156 »	5	147 »	6
Gryn	114 »	5	97 »	5
Öl	1 fl.	9	0·69 fl.	6
Andra kolonialvaror	—	15	—	18
Summa	—	**332**	—	**353**

I ögonen fallande är den starkt minskade konsumtionen av kött, fläsk, smör och ägg samt den i motsvarande grad ökade förbrukningen av bröd, margarin och potatis. Den mest grundligt genomförda omläggningen synes bestå i smörets ersättande med margarin. Genom att minska smörkonsumtionen till endast 8·3 % av den vanliga och i stället öka margarinkonsumtionen till mer än den dubbla har det också lyckats att begränsa utgiftsökningen för dessa båda födoämnen till 1 öre per vecka eller 2 %.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

124. En arbetare F. vid en kanalbyggnad drabbades av olycksfall med dödlig utgång. Han var jämte flera kamrater sysselsatt med bortforsling medelst kran av stenar o. d. från bottnen av en sluss. Vid upphissandet av den andra korgen i ordningen fastnade denna i en utskjutande byggnadsställning och vid signal om firning störtade den ned på F., som fick bröstkorgen krossad samt erhöll skador på lungor och hjärta, vilket förorsakade hans död å sjukstugan senare på dagen. Företagen undersökning gav vid handen, att bromshjulets s. k. pallhakar voro i olag, därjämte vill det synas, som om hisstrumman vid närmast föregående snabba firning av farten lindat av hela linan samt lindat upp den baklänges, vilket kranföraren synes hava förbisett.

125. En 62-årig timmerman H., som var några elektriska montörer behjälplig vid nedtagande av stegar från ett tak, föll därvid ned och skadade sig så illa, att han avled senare på dagen. En mindre stege, som först nedtagits, lades på taken tvärsöver en gång mellan två byggnader varefter en planka lades över stegpinnarna. På denna provisoriska ställning placerade sig H., när en större stege skulle nedtagas, och denna hade just rubbats ur sitt läge, då H. föll till marken. Troligen hade han vid den större stegens rörelse förflyttat sig något och därvid trampat utanför ställningen.

126. Under arbete med rivning av tak föll en plåtslagare H. till marken från c:a 4 m. höjd och skadade sig så svårt, att döden följde så gott som omedelbart. Olyckan orsakades av att loftbräderna voro så fullständigt genomruttna, att de kunde smulas sönder mellan fingrarna. När H., som jämte övriga arbetare tillråtts att iakttaga försiktighet vid takrivningen, vid olyckstillfället föll baklänges mot taket, gåvo bräderna vika och i fallet slog han huvudet mot en träbock. Dödsorsaken var brott å skallens bas.

127. En arbetare A. var jämte tvenne kamrater sysselsatt med rivning av en byggnadsställning vid en kolsilo. För att nå ställningens översta del, vilken ej var åtkomlig från den högst belägna landgången, bestego arbetarna en 0·5 m. över nämnda landgång belägen bräda, som vid ena ändan var fäst i en ställningsstolpe och vid den andra i en snedsträva. Plötsligt lossnade brädan i sistnämnda fästpunkt och A. föll från c:a 8 m. höjd ned till golvet och krossade därvid fullständigt huvudskålen. Kamraterna räddade sig genom att fatta tag i närsittande strävor. Vid företagen undersökning befanns att ovannämnda bräda varit fästad vid snedsträvan med blott en 10 cm. lång spik, inslagen i en spricka i brädan.

128. Vid ett frörenserimagasin var en arbetare J. sysselsatt med mottagning av säckar, vilka av en genom hela byggnaden gående, något lutande elevator tippades i en ränna i 5:e våningen. Elevatorn består av rullar på c:a 15 m. avstånd över varandra, som med sina ändar äro fästa på kättingar, vilka gå över kättinghjul i elevatorns övre och nedre ända. Själva elevatorrännans baksida är öppen i sin översta del, varigenom säcken på grund av sitt lutande läge faller ned i en sluttande ränna och utför densamma ned till golvet. Trärullarna vända c:a 8 m. över 5:e våningens golv för att gå bakom elevatorrännan ned till elevatorns lägsta punkt och därifrån upp igen. Vid olycks-tillfället hände, att på grund av säckarnas storlek en del säckar ej tippades ned till rännan. J. hade då att från en tillfällig ställning räcka upp armen och draga ned

säckarna i rännan. Av någon anledning, som ej kunnat utrönas, då J. var ensam vid olyckstillfället, hade han krupit upp i rännan, möjligen för att neddraga en säck, då han blev så hårt klämd av en nedgående elevatorrulle, att han avled efter c:a 3 timmar. Olyckan uppmärksammades därigenom att elevatorn stannade, ehuru motorn gick. Efter att hava lösgjorts av en kamrat, blev han forslad till lasarettet. Yrkesinspektören föreskrev att rännan, i vilken säckarna tippades, skulle sänkas så att även större säckar kunde automatiskt nedfalla.

129. En snickare W., som var sysselsatt med arbete å taket till ett transformatorhus, dödades av elektrisk ström av 7 000 volts spänning. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men troligt är, att W. under arbetets gång rest sig upp och stött huvudet mot den strömförande tråden.

130. En skogsarbetare J. omkom genom drunkning under flottningsarbete. Tillsammans med en kamrat W. skulle han stående i en båt lösgöra en timmerbröte, som fastnat c:a 200 m. ovanför ett fall. Båten lades tvärs för övre ändan av bröten, som efter att hava bearbetats med en spak började flyta utför strömmen, vilken hårt pressade båten mot bröten. En uppstående stock vände båten på sidan, så att den tog in vatten. W. hoppade då ur och räddade sig simmande, under det att J. försökte ro båten i land; denna drev därvid utför strömmen och av rädsla för vattenfallet hoppade J. ur samt sjönk efter ett par simtag. Det hela måste, enligt vittnenas utsago, anses såsom ren olyckshändelse.

131. Under arbete i mekanisk verkstad skadades en stenarbetare R. så svårt, att döden följde efter en kort stund. Han var sysselsatt med utrensning av stenmjöl från en stenkross och skulle troligen skruva till en till uppfordringsverket hörande smörjkopp, då han fastnade med högra armen i det i gång varande uppfordringsverket. R. drogs ned mot stativet, där armen avslets och han förblödde. För undvikande av dylika olycksfall föreskrev yrkesinspektören, att smörjkopparna genom smörjrörens förlängning och framdragning skulle placeras på ofarliga ställen, vilka åtgärder omedelbart vidtogos.

132. En stenarbetare A. vid en kraftverksbyggnad blev överkörd och dödad av en tippvagn. Han hade spelat upp vagnen från en stenkross till ett makadamupplag, och gick sedan upp för att tippa densamma. Upplaget låg något lägre än banans högsta punkt och på andra sidan densamma, från spelet räknat, varför vagnarna blott behövde forslas över högsta punkten för att av egen tyngd rulla ned till tippstället. Vid olyckstillfället hade A. ej spelat upp vagnen tillräckligt långt, varför densamma rullade tillbaka mot A., som var på väg uppför banan. Han erhöll brott å vänstra lårbenet och uppslitning av vänstra ljumsken och dog efter c:a fyra timmar. Som orsak till olyckan torde få angivas dels att bullret från stenkrossen hindrade A. från att höra den nedrullande vagnen, dels att han olycksfallsdagen av någon orsak varit mycket tankspridd och därför icke syntes hava ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt sina göromål. De maskinella anordningarna visade sig vid efteråt företagen undersökning fungera tillfredsställande.

133. En bromsare A., som var behjälplig vid rangering av järnvägsvagnar, hittades död invid ett av spåren å bangården, där rangeringen försiggick. Åsyna vittne till olyckan fanns ej och inga yttre skador kunde förmärkas. Han hade av växlingsförmannen beordrats att bromsa några vagnar, mot vilka växellokomotivet skulle »skjutsa» fyra andra. Det vill synas, som om A. ej hade lytt ordern, utan i stället försökt sammankoppla det skjutsade tågsättet med ovannämnda, ej fastbromsade vagnar, varvid han kommit mellan buffertarna, och när han blivit fri genom vagnarnas åtskiljande efter sammanstötningen, har han fallit utåt och blivit liggande bredvid spåret. Denna

framställning av olycksfallets förlopp vinner stöd dels av den omständigheten, att den första av de stillastående vagnarna, som stod ett stycke framför de övriga, hade förflyttats intill dessa, dels av det vid obduktionen vunna resultatet. Dödsorsaken visade sig nämligen vara söndertrasning av levern, högra njuren, mjälten, högra lungan samt mellangärdet. Skulden till det inträffade måste helt och hållet läggas på A., som ej lydde given order.

134. Vid en kraftverksbyggnad drunknade en träarbetare L. Han hade jämte tre kamrater Ö., H. och J. fått i uppdrag att plocka bort en del stenar från en brygga och kasta dem i vattnet. L. och Ö. hade därvid burit en sten fram till kanten av bryggan, varvid L., som gick baklänges, snavade över kanten och föll på huvudet i vattnet. Efter att hava återuppkommit till vattenytan medföljde L., som ej var simkunnig, strömmen c:a 25 m. samt försvann därefter i virvlarna. Hade en stång av c:a 6 m. längd kunnat i hast anskaffas, hade L. troligen räddats.

135. En arbetare S. vid ett pappersbruk blev vid påläggning av en rem till en mellantransmission för en hiss neddragen av axelledningen och erhöll så svåra skador, att han avled efter c:a två timmar. Av företagna undersökningar har framgatt, att S., trots av fabriksledningen tidigare meddelat förbud, sökt lägga på remmen under det att transmissionsaxeln var i gång, och därvid betjänat sig av en stege, som lutades mot axeln. Rocken fastnade i axelledningen och S. drogs med. Då axeln, som hade en omloppshastighet av c:a 140 varv per minut, var försedd med både fast och nollskiva för frånslagning, måste man betrakta S:s egen oförsiktighet såsom orsak till olycksfallet.

136. En bromsare L. blev på väg till sin tjänstgöring överkörd och dödad av ett å stationsområdet inkommande tåg Enligt sammanstämmande uppgifter av ögonvittnen hade L. och en hans kamrat P. synts på väg till stationen, gående så nära spåret för det inkommande tåget, att de icke skulle gå fria för lokomotivet. Eldaren gav därför en kort varningssignal, varvid P. gav sig in på ett annat spår, under det L. försökte passera över förstnämnda spår framför tåget. Detta lyckades dock ej, utan blev han av lokomotivet kullslagen med ovannämnda påföljd.

137. Under besiktning av bottnen av ett fartyg, som efter genomgången reparation skulle sjösättas, skadades en verkstadsförman M. så svårt, att döden inträdde senare på dagen. Tre arbetare voro sysselsatta med att från fartygets reling till marken nedkasta en del gamla plankor, varvid varningsrop alltid gavs för varje gång. M. passerade vid olyckstillfället platsen, gående utefter fartygets långsida, och på det utstötta varningsropet »undan därnere» svarade M. »skrik ni», sålunda tillkännagivande, att han uppfattat varningen. Han fortsatte emellertid obekymrad sin väg i stället för att genom att gå under fartygets botten sätta sig i säkerhet, vilket lätt kunnat ske. En från relingen strax efteråt nedkastad planka träffade M. i huvudet, så att han förlorade medvetandet och störtade till marken. Olycksfallet torde helt få tillskrivas M:s oförsiktighet och de tre arbetarnas vårdslöshet.

138. En sågverksarbetare H. som var tillfälligt sysselsatt vid en ribbhuggningsmaskin, blev därvid så svårt skadad, att han avled efter två dagar. Ingen såg när olyckan skedde, men av vissa omständigheter att döma har H. matat in för mycket sågavfall, så att detta packat ihop sig mellan valsarna med den påföljd, att huggstålen ej kunnat arbeta undan. H. har tydligen försökt att med en rundjärnsstång spetta loss avfallet, och då kommit med stången emot huggstålen, vilka fattat tag i stången och med våldsam kraft kastat upp densamma mot H., som fick underkäken krossad och svåra kontusioner å halsen. Yrkesinspektören föreskrev uppsättandet av anslag med förbud att använda spett o. d. i huggmaskinerna, när dessa äro i gång.

139. Under arbete vid brobyggnad drunknade en träarbetare O. Han stod vid olyckstillfället på en mindre träställning under bron, c:a 2 m. över vattenytan, och hade just mottagit en träribba för uppmätning av densamma, då han förlorade jämvikten och föll med fötterna före ned i älven. En kamrat kastade ut en lina till honom, men O. lyckades ej fatta tag i densamma, utan sjönk innan linan hunnit utkastas ännu en gång. Sedan han efter en timmes draggning återfunnits anställdes upplivningsförsök, ehuru utan resultat. Vid polisundersökningen konstaterades, att ehuru ställningen saknade egentliga landgångar, det allmänt ansetts ofarligt att arbeta å densamma, då dels samtliga där arbetande personer varit behjälpliga vid dess uppförande och sålunda väl kände till densamma, dels den rikliga förekomsten av stag torde erbjudit dem stora möjligheter att undvika fall.

140. Tvenne arbetare S. och Å., som voro sysselsatta i en gruva, Å. med brytning och S. med ilastning av den brutna malmen i en bergtunna, omkommo vid explosion av en i berget kvarbliven dynamitladdning. Att laddningen kvarblivit torde kunna förklaras sålunda, att antingen dynamiten frusit efter laddningen av borrhålet eller ock patronerna blivit skilda av i hålet nedrunnet grus, så att endast den översta laddningen exploderat. Bergmästaren tillrådde arbetsbefälet att bortriva papperet mellan patronerna och att använda elektrisk blixttändning i själva vattengropen.

Kortare meddelanden.

— Arbetarskyddslagstiftning. —

Sociala rådets sektion för arbetarskydd och arbetarfrågor i allmänhet sammanträdde den 6 december 1915, varvid diskuterades dels ålderdomsförsäkringskommitténs förslag angående försäkring för olycksfall i arbete, dels ifrågasatt förbud mot minderåriga kvinnors användande till visst stuveriarbete, dels förslag till bestämmelser angående ångpannekontroll, dels slutligen ifrågasatta lagstiftningsåtgärder angående minderårigas användande till arbete.

I egenskap av särskilt tillkallade sakkunniga närvoro vid sammanträdet ombudsmannen i järnbruksförbundet, e. o. hovrättsnotarien M. Carlsson, sekreteraren i Svenska metallindustriarbetareförbundet, herr O. Johansson, samt doktorinnan Sjögren, Sollefteå.

Förbud mot nattarbete i bagerier och konditorier i Tyskland. Förbundsrådet i Tyskland har den 5 januari 1915 utfärdat en förordning rörande tillverkningen av bakvaror, i vissa hänseenden ändrad genom en förordning av den 31 mars 1915.

Genom nämnda förordningar förbjudes under tiden mellan kl. 7 e. m. och kl. 7 f. m. allt arbete, sammanhängande med tillverkningen av bakvaror i bagerier och konditorier.

De högre förvaltningsmyndigheterna kunna, om så oundgängligen erfordras, för respektive områden eller för enstaka orter förlägga den period av 12 timmar, under vilken nattarbete är förbjudet, mellan andra tider än 7 e. m. och 7 f. m.; emellertid får i sådant fall, med undantag av å landsbygden, arbetet ej börja före kl 6 f. m.

I nödfall eller om så erfordras i det allmännas intresse kunna förvaltningsmyndigheterna medgiva befrielse från ifrågavarande bestämmelser.

Förordningarna äro avsedda att tillämpas så länge de av kriget förorsakade förhållandena vara; tidpunkten, när de skola upphöra att gälla, bestämmes av rikskanslern.

(Soziale Rundschau.)

— Socialförsäkring. —

Sociala rådets sektion för sjukkasseväsen sammanträdde i Socialstyrelsen den 3 och 4 december 1915. Föredragningslistan upptog: 1) ålderdomsförsäkringskommitténs förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete; 2) några synpunkter beträffande utvecklingen av sjukkassornas ekonomi enligt 1910 års lag.

Behandlingen av den förstnämnda frågan inleddes med ett längre anförande av sjukkasseinspektören, vilken redogjorde för förslaget och särskilt uppehöll sig vid förhållandet mellan sjuk- och olycksfallsförsäkring. Efter en ingående diskussion beslöt sektionen göra följande uttalande:

»Det av ålderdomsförsäkringskommittén framlagda förslaget till lag om försäkring för olycksfall i arbete innebär, enligt sektionens mening, ett synnerligen stort framsteg på ifrågavarande område. I vad förslaget avser *att* utsträcka försäkringen till vissa hittills utomställda grupper av arbetare och löntagare, *att* höja ersättningsbeloppen avsevärt utöver de f. n. utgående, *att* under försäkringen indraga jämväl yrkessjukdomar och borttaga vissa nu stadgade begränsningar i rätten till ersättning vid olycksfall, samt *att* grunda försäkringen på försäkringspliktens princip, finner sektionen detsamma i hög grad betydelsefullt och i allt väsentligt förtjänt av statsmakternas understöd.

I ett enligt sektionens mening särdeles viktigt avseende, som just berör området för sektionens verksamhet, måste sektionen emellertid uttala sin tvekan, huruvida kommittén i sitt förslag träffat det rätta. Denna tvekan synes icke heller hava varit de kommitterade själva främmande. Sektionen syftar härmed på den i samband med en förkortning av karenstiden föreslagna organisationen av försäkringen i vad rör omhändertagandet av de s. k. kortvariga olycksfallen. Enligt kommitténs förslag skulle försäkringen även vad dessa beträffar förmedlas och handhavas av en central försäkringsanstalt och prövoinstans. Det är sektionens bestämda uppfattning, att en dylik anordning skall visa sig mindre ändamålsenlig och medföra avsevärda olägenheter. Enligt sektionens mening — som, att döma av i kommittébetänkandet förekommande uttalanden, i själva verket torde delas av de kommitterade — måste en anordning, varigenom försäkringen, i vad den avser de kortvariga olycksfallen, införlivas med sjukförsäkringen och dess handhavande helt överlämnas till lokala sjukkassor, i ojämförlig grad vara att föredraga framför den av kommittén föreslagna. Sektionen vill därmed icke bestrida, att det skäl, som häremot anförts av kommitterade, nämligen att en obligatorisk sjukförsäkring icke finnes i vårt land, varit tungt vägande. Men sektionen måste uttala sitt beklagande av, att åtgärder för införande av en dylik försäkring icke vidtagits i samband med ordnandet av försäkringen för olycksfall. Enligt sektionens mening kan tidpunkten för dylika åtgärders vidtagande nu ingalunda anses olämplig, sedan 1910 års sjukkasselagstiftning numera hunnit genomföras och syftet med denna lagstiftning i väsentlig grad vunnits.

Sektionens ovan uttalade uppfattning dikteras i främsta rummet av hänsyn till de försäkrades intressen. Det är för dem en mycket stor fördel, att ersättningsanspråk vid olycksfall bliva prövade av personer på platsen, valda ur deras mitt, så att ersättning omedelbart och utan en långsam och omständlig procedur kan utbekommas.

Denna fördel torde i hög grad förloras med den anordning de kommitterade föreslagit. Därvid måste nämligen prövningen av ersättningen väsentligen grundas på skriftliga handlingar och verkställas av personer, mer eller mindre främmande för de förhållanden, varunder olycksfallet skedde, varmed också lätteligen följer en tidsödande procedur för olycksfallens reglering. Sålunda kan riskeras, att den skadade under någon del av den för hans ekonomi mest kritiska tiden går miste om den ersättning, som skall bereda honom försörjning, tills arbetsförmågan återvänder, varigenom försäkringens sociala värde i icke ringa grad går förlorat.

Sektionen vill även uttala såsom sin mening, att det särskiljande i försäkringshänseende av å ena sidan vanliga sjukdomsfall samt sådana olycksfall, där arbetsförmågan vore nedsatt med mindre än 25 procent, och å andra sidan övriga olycksfall samt yrkessjukdomar, som genomgående skulle äga rum enligt kommitterades förslag, måste i betänklig omfattning giva anledning till tvekan eller tvistigheter rörande ersättningsfallens rätta natur — något som alldeles eller

åtminstone i väsentlig mån undvikes, om olycksfallsförsäkringen, i vad den avser de övergående olycksfallen och yrkessjukdomarna, anordnas i sammanhang med sjukförsäkringen.

Trots de särdeles stora kostnader, som till synes komma att krävas i och för den särskilda, synnerligen vidlyftiga förvaltningsapparat, vilken måste erfordras för omhändertagande av de talrika, kortvariga olycksfallen, om försäkringen för deras vidkommande anordnas enligt kommitténs förslag — kostnader, som så gott som helt och hållet torde kunna inbesparas vid en organisation av denna försäkring på sätt sektionen velat förorda — kan det, enligt sektionens förmenande, dragas i tvivelsmål, huruvida därigenom ändock vinnes en tillräckligt effektiv tillsyn och kontroll över de skadade under den tid de åtnjuta ersättning på grund av sin försäkring.

Med avseende å den utväg, som antydningsvis omnämnts i kommitterades förslag, att genom ett framtida samarbete mellan Riksförsäkringsanstalten och de bestående sjukkassorna minska eller undvika ovan påpekade, med en centralt organiserad försäkringsinstitution förknippade olägenheter, måste sektionen jämväl — så länge icke annat kunnat genom närmare utredning uppvisas — uttala sitt tvivel beträffande möjligheten att inom tillräckligt kort tid och utan att mera genomgripande åtgärder vidtagas dymedelst ernå resultat av större praktiskt värde.

Under sådana förhållanden, men då sektionen likväl, såvitt på den ankommer, icke vill bidraga att fördröja genomförandet av en efterlängtad, eljest erkännansvärd reform, vill sektionen ifrågasätta, huruvida icke, i avvaktan på den obligatoriska sjukförsäkring, som bör kunna anses icke alltför avlägsen, med antagandet av kommitténs förslag i övrigt kunde förenas en provisorisk anordning av annan art, än den av kommittén föreslagna, i avseende på beredande av ersättning för kortvariga olycksfall och det första skedet av de mera långvariga olycksfallen och yrkessjukdomarna. Sektionen är för sin del övertygad om möjligheten att finna en sådan anordning, av beskaffenhet att kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift under en jämförelsevis kort övergångstid, men förenad med avsevärt mindre kostnader för det allmänna, än den av kommitterade föreslagna, och bättre än den ägnad att möjliggöra en senare definitiv, fullt rationell lösning av frågan i samband med en obligatorisk sjukförsäkring.»

Den andra frågan å föredragningslistan inleddes av sekreteraren å sjukkassebyrån och gav även anledning till en längre diskussion.

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna elva månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 151 868 (138 953 under motsvarande tid år 1914). Under samma tid hava 10 951 olycksfall anmälts till anstalten (8 739 år 1914). Till begravningshjälp för 53 dödsfall har utanordnats 3 180 kronor (år 1914 för 55 dödsfall 3 540 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 398 080 kronor (256 656 år 1914) samt för sjukhjälpsersättningar 309 320 kronor (252 100 år 1914), tillsammans 710 580 kronor (512 296 år 1914). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 79 (48 år 1914). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 357 fall (359 år 1914) och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 691 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under november 1915. Bristen på såväl yrkes- som grovarbetare blev under november ännu mera framträdande än förut. Till en viss grad hava kvinnor trätt i stället, men den kvinnliga arbetskraft, som i vanliga fall tagits i anspråk inom industrien, har befunnits otillräcklig att fylla bristen, och ett nytt tillskott av kvinnlig arbetskraft har visat sig nödvändigt.

Inom kolgruvedriften var arbetstillgången fortfarande mycket god. Järn- och stålindustrierna företedde ytterligare förbättring, och inom tackjärnsindustrien var arbetstillgången alltjämt god. Ytterst knapp tillgång på arbetskraft rapporterades inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna, vilka fortsatte att arbeta under högtryck. Med undantag av järnblecks- och stålplåtsindustrierna voro de övriga metallindustrierna alltjämt mycket livaktiga med övertidsarbete i stor utsträckning.

Inom bomullsindustrien företedde arbetstillgången någon nedgång, ylleindustrien var däremot väl sysselsatt, ehuru läget något försämrades inom väverierna. Linneindustrien gick tillbaka, och förkortad arbetstid tillämpades i stor utsträckning, särskilt i Belfast. Arbetstillgången inom sko- och läderindustrierna var alltjämt god. Inom beställningsskrädderiet var läget tryckt, och inom konfektionsindustrien försämrades läget ytterligare. Damskrädderierna och modevaruindustrien arbetade under tämligen gynnsamma konjunkturer. Byggnadsverksamheten var alltjämt mycket begränsad, och en med säsongen sammanhängande nedgång gjorde sig gällande. Snickare, murare och taktäckare hade emellertid alltjämt god arbetstillgång, och trots den starkt begränsade byggnadsverksamheten var antalet arbetslösa inom yrket mycket ringa, beroende på värvningar och överflyttningar till andra industrier. Inom tegelindustrien rådde föga livaktighet, men cementindustrien var fortfarande väl sysselsatt. Möbelindustrien företedde förbättring, och inom trävaruindustrien var läget på det hela taget alltjämt tillfredsställande. Boktryckerierna och bokbinderierna undergingo en med säsongen sammanhängande förbättring. Glas- och lervaruindustrierna voro i stort sett väl sysselsatta. Näringsämnesindustrierna voro alltjämt mycket livaktiga med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom jordbruket rapporterades åter brist på arbetskraft, och särskilt visade sig svårigheter att erhålla tillfälliga arbetare. Hamnarbetarna hade i stort sett fortfarande goda arbetstillfällen, och tillgången på sjömän för handelsflottan motsvarade vid nästan alla hamnar efterfrågan.

I jämförelse med november 1914 företedde arbetsmarknaden en allmän förbättring, vilken var särskilt framträdande i de industrier, som arbetade med beställningar för statens räkning.

Fackorganisationer med 938 171 medlemmar rapporterade 5 396 eller 0·6 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av november mot 0·8 % vid slutet av oktober 1915 samt 2·9 % vid utgången av november 1914.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under november 1915. Frånsett situationen inom textilindustrien och byggnadsverksamheten kunde läget å arbetsmarknaden under november månad betecknas som tillfredsställande och inom de viktigaste krigsindustrierna som gott eller medelgott.

Den livligaste sysselsättningen rådde liksom förut vid gruvor och järnbruk och inom de flesta grenar av järn- och maskinindustrien. Inom den kemiska industrien, som liksom den förra var strängt upptagen av beställningar för krigsändamål, förblev läget oförändrat; i jämförelse med oktober framträdde en tendens till stigande konjunkturer inom den elektriska industrien och trävaruindustrien, och den förbättring av läget, som under föregående månad kunde iakttagas inom sidenindustrien, fortfor även under november.

Av 861 802 redovisade medlemmar av fackförbunden voro 21 917 eller 2·5 % arbetslösa. För oktober var arbetslöshetsprocenten densamma, för november 1914 8·2 och för november 1913 3·1.

Enligt arbetsförmedlingens statistik var situationen å arbetsmarknaden under november i jämförelse med närmast föregående månad oförändrad för män, under det att utbudet å kvinnlig arbetskraft var statt i avtagande På 100 lediga platser för män kommo nämligen såväl under november som oktober 89 arbetssökande, på 100 lediga platser för kvinnor däremot 179 arbetssökande i november mot 182 i oktober. Vid en jämförelse av arbetstillgång och arbetsutbud under november 1914 och samma månad 1915 framgår, att vid det senare tillfället arbetsansökningarna voro 205 000, de lediga platserna 76 000 och de förmedlade platserna 62 000 färre än ett år tidigare.

Sjukkassorna meddelade, att de medlemmar, som den 1 december hade sysselsättning, för männens vidkommande sedan den 1 november minskats med 68 253 eller 1·58 %, under det att de i arbete varande kvinnorna under månaden ökats med 22 688 eller 0·64 %. Hela antalet sysselsatta minskades under november med 45 565 eller 0·58 % mot 0·12 % under föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslöshetsförsäkringen i Nederländerna. Arbetslöshetsförsäkringen i Nederländerna är grundad på fackföreningarnas arbetslöshetskassor. De, som erhålla arbetslöshetsunderstöd från dylika kassor, kunna under vissa betingelser erhålla ytterligare understöd från kommunala arbetslöshetsfonder. Ifrågavarande kommunala understöd utgå i allmänhet med 50 à 60 cent per dag under en tidrymd av 50 à 60, i Haag ända till 90 dagar om året.

År 1914 uppgick antalet föreningar, som lämnade arbetslöshetsunderstöd, till 1 131 med ett medlemsantal av 89 865, varav 1 089 fackföreningar med 86 401 medlemmar. I understöd utbetalades under året sammanlagt 1 773 601 gulden. Oktober månad uppvisade med 32·0 % den största arbetslöshetsprocenten bland de försäkrade samt april med 4·8 % den minsta. Arbetslöshetsprocenten under sagda år var bland de försäkrade inom diamantindustrien 58·0 %, inom textilindustrien 13·9 %, inom byggnadsindustrien 12·4 %, inom den grafiska industrien 10·7 %, inom läderindustrien 8·5 %, inom metall-, maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna 7·7 %, inom närings- och njutningsämnesindustrien 6·3 % samt inom de fria yrkena 2·8 %.

Förslag om arbetslöshetsförsäkring i Finland. Den finska lantdagen antog den 28 april 1914 ett lagförslag rörande arbetslöshetsförsäkring, vilket lagförslag nu föreligger till behandling inför senaten. Enligt nämnda lagförslag kunna arbetslöshetskassor, som uppfylla vissa villkor, efter ansökan hos senaten erhålla bidrag av offentliga medel. Ifrågavarande bidrag utgå med $^2/_3$ av det belopp, som av vederbörande kassa under det föregående halvåret utbetalts i understöd till medlemmar, som haft ett eller flera barn att försörja, om barnen ej fyllt 15 år eller varit oförmögna till arbete, samt med hälften av övriga understödsbelopp, som av kassan under halvåret utbetalats. Hälften av det statsbidrag, som en arbetslöshetskassa erhåller, skall återbetalas till staten av vederbörande kommun. Bidragen till arbetslöshetskassorna beräknas uppgå till 280 000 mark per år.

För att erhålla ovannämnda statsbidrag skola arbetslöshetskassorna vara organiserade i överensstämmelse med vissa i lagförslaget angivna bestämmelser, av vilka de viktigaste här nedan meddelas

Arbetslöshetskassornas medlemmar skola utgöras av lönearbetare. Medlemsantalet skall uppgå till minst 50. De inbetalta avgifterna skola utgöra minst hälften av kassans samtliga inkomster, statsunderstödet ej inberäknat.

Arbetslöshetsunderstöden få ej understiga 0·50 och ej överstiga 3·00 mark per dag.

Rätt till understöd skall tillkomma person, som i 6 månader varit medlem i arbetslöshetskassa och under denna tid erlagt vederbörliga avgifter till kassan. Understöd skola ej utbetalas för de 6 till 15 första dagarna efter arbetslöshetens intradande.

Understöd få ej utbetalas för mer än 90 dagar per år. Understöden skola ej utgå, om arbetslösheten är självförvållad eller förorsakad av strejk, lockout, sjukdom m. m., ej heller om vederbörande medlem utan giltig anledning vägrar att mottaga av arbetslöshetskassans föreståndare eller genom kommunal arbetsförmedlingsanstalt erbjudet arbete.

— Arbetsförmedling. —

Den offentliga arbetsförmedlingen. Vid föredragning i statsrådet den 3 dec. 1915 av frågan om utredning rörande den offentliga arbetsförmedlingens utveckling anförde statsrådet och chefen för civildepartementet von Sydow bl. a. följande:

Den offentliga arbetsförmedlingen, som på jämförelsevis kort tid ernått kraftig utveckling i vårt land, har under nuvarande kristid ställts inför väsentligt vidgade uppgifter. De djupgående förändringarna inom näringslivet, liksom de varandra avlösande inkallelserna till krigstjänstgöring av värnpliktiga och landstormsmän hava nämligen framkallat rubbningar å arbetsmarknaden, vilka nödvändiggjort avsevärda omflyttningar av arbetskraft, därvid de offentliga anstalternas medverkan otvivelaktigt varit av stor betydelse.

Med anledning härav och i syfte att giva socialstyrelsen såsom central myndighet ökad möjlighet att ordna samarbetet mellan de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna samt i övrigt vidtaga praktiska åtgärder för att bereda arbetsanställning åt arbetslösa arbetare, särskilt stenarbetare, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 28 maj 1915 bemyndigat socialstyrelsen att från och med den 1 juli 1915 tills vidare till utgången av samma år anställa dels en extra byråassistent för handläggning av arbetsförmedlings- och arbetsmarknadsfrågor i allmänhet, dels ock en med praktiska arbetsförhållanden förtrogen tjänsteman, som kunde efter omständigheterna biträda på arbetsplatserna.

Emellertid gives det anledning förutsätta, att den offentliga arbetsförmedlingens utjämnande verksamhet kommer att tagas i anspråk i ytterligare omfattning. Betydliga förändringar eller

utvidgningar torde vara att förvänta inom skilda områden av näringslivet, antingen det pågående kriget fortfar under längre tid eller snart upphör, och är det därför av synnerlig vikt sörja för, att tillgängliga arbetskrafter på lämpligt sätt fördelas.

Tendenser hava ej heller saknats till, att svenska arbetare skola efter krigets upphörande i icke ringa omfattning söka och finna anställning utomlands i de av kriget närmast berörda länderna. Häruti ligger uppenbarligen en särskild anledning att med all omsorg tillse, att de på den inhemska arbetsmarknaden förefintliga arbetstillfällena genom lämpliga åtgärder tillhandahållas våra arbetare och verkligen bliva utnyttjade.

Då det av nu anförda skäl samt i övrigt för arbetslöshetens rationella bekämpande synes vara angeläget att främja den offentliga arbetsförmedlingens utveckling, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla socialstyrelsen att inkomma med underdånigt yttrande beträffande erfarenheterna av statens medverkan i detta avseende samt rörande frågan, huruvida någon omläggning eller jämkning härutinnan kan anses önskvärd och lämplig. I samband härmed böra ock övervägas verkningarna och lämpligheten av den hos styrelsen i enlighet med ovanberörda nådiga brev vidtagna provisoriska anordningen för ordnandet av samarbetet mellan de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.

— Bostadsförhållanden. —

Enhetliga principer vid de statliga och de kommunala bostadsräkningarna i Sverige. I den preliminära översikt över resultaten av 1912 - 1914 års allmänna bostadsräkningar, som lämnats i »Sociala Meddelanden», [1]) hade man jämväl sökt inarbeta vissa uppgifter, hämtade ur redogörelserna för de bostadsräkningar, vilka på kommunalt initiativ i slutet av år 1910 anordnats i Stockholm och Göteborg.

Härvid visade det sig emellertid, att en sammanställning mellan å ena sidan 1910 års bostadsräkning i Stockholm och den efter dess förebild samtidigt verkställda undersökningen i Göteborg samt å den andra de statliga bostadsräkningarna i hög grad försvårades genom de skiljaktigheter, dessa undersökningar företedde såväl med avseende på primärmaterialets art som på sättet för bearbetningen av detsamma.

Enär socialstyrelsen erhållit nådigt uppdrag att söka åstadkomma en i görligaste mån fullständig statistisk utredning av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden inom riket i dess helhet och sålunda jämväl i dess båda största städer, och då styrelsen hyst förhoppning om, att för den slutliga redogörelsen för de statliga bostadsundersökningarnas resultat, vilken förväntas föreligga mot slutet av år 1916, erhålla del av huvudresultaten av de kommunala bostadsräkningar, vilka lära komma att den 31 dec. 1915 verkställas i nämnda båda städer, ansåg styrelsen det lämpligt att söka i god tid fästa vederbörande kommunalmyndigheters uppmärksamhet på önskvärdheten av, att i görligaste mån likartade principer tillämpades vid de statliga och de kommunala bostad-räkningarna i vårt land. I enlighet härmed avlät styrelsen den 18 sept. 1915 skrivelser dels till styrelsen över Stockholms stads statistiska kontor, dels till kommittén för Göteborgs stads kommunalstatistik, varuti hemställdes, att vid fastställande av arbetsplanen för de förestående bostadsräkningarna måtte tillses, att nämnda undersökningar i görligaste mån verkställdes efter enahanda grunder som 1912—1914 års statliga bostadsräkningar. För detta ändamåls ernående vore det tillräckligt, om å 1915 års frågeformulär såsom tilläggsfrågor infördes de vid 1910 års räkning ej berörda spörsmål, vilka funnos upptagna på de vid de statliga bostadsräkningarna använda frågeblanketterna. Därest det emellertid, med hänsyn till därmed förbundna kostnader och tidsutdräkt eller av andra skäl, icke skulle befinnas lämpligt att för tillfället fatta beslut om en så betydande utvidgning av den kommunala bostadsstatistiken, ville dock socialstyrelsen förklara, att det för fullgörande av det styrelsen anförtrodda uppdraget jämväl skulle vara av betydelse, därest vid 1915 års kommunala bostadsräkningar uppgifter insamlades och bearbetades rörande åtminstone följande trenne spörsmål:

1) husens fördelning på hus utan bostadslägenheter och hus med sådana samt vidare uppdelning av dessa senare efter det antal lägenheter de innehålla;

[1]) Årg. 1915, sid. 219—260 och 713—751.

2) beräkning icke blott av den absoluta hyran, utan jämväl av den relativa, d. v. s. hyran i förhållande till lägenhetsinnehavarens (taxerade) inkomst; samt

3) fördelning av lägenhetsinnehavarna på olika socialgrupper.

Med anledning av denna socialstyrelsens framställning hava svar ingått såväl från styrelsen över Stockholms stads statistiska kontor som från kommittén för Göteborgs stads kommunalstatistik.

Statistiska kontorets styrelse har översänt ett utdrag av protokollet den 29 sept. 1915, varav framgår, att kontoret redan före ingången av socialstyrelsens skrivelse gått i författning om förslag till formulärändringar, vilka kunde bereda väg för de huvudsakliga bearbetningsdetaljer, varom socialstyrelsen uttalat önskan (och i vissa fall åtskilligt därutöver). Kontoret skulle givetvis låta sig angeläget vara att inom ramen för givna förslag samt tids- och arbetsförhållanden söka ernå en så fyllig och lämplig bearbetning som möjligt av bostadsräkningsmaterialet, och bemyndigades kontorets direktör att i övrigt vidtaga de åtgärder, som vid ett närmare genomträngande av frågan kunde för tillmötesgående av socialstyrelsens gjorda framställning synas önskvärda och genomförbara.

Kommittén för Göteborgs stads kommunalstatistik meddelade i skrivelse den 24 okt. 1915, att kommitterade i anledning av socialstyrelsens framställning dels hos magistraten hemställt om nödiga ändringar å de för bostadsräkningen avsedda frågeformulären, dels hos stadsfullmäktige anhållit om behövligt tilläggsanslag[1]) för att möjliggöra en vidsträcktare bearbetning av det inkomna bostadsräkningsmaterialet, i närmaste anslutning till de önskemål, som av socialstyrelsen framställts.

Stockholms stads bostadsinspektion under år 1914.[2] Enligt den i serien Stockholms stads statistik ingående berättelsen från Stockholms stads hälsovårdsnämnd m. m. år 1914 verkställdes under året genom den kommunala bostadsinspektionen sammanlagt 11 457 besiktningar av bostäder inom staden, däri ej inräknade de inspektioner, som utfördes av bostadsinspektören själv. Av inspektionerna utgjordes 3 928 av besiktningar av sådana lägenheter, som under de fortlöpande inspektionerna första gången blivit besökta, 7 3 företogos på grund av klagomål, 5 754 gällde återbesök i sådana lägenheter, som tidigare vid något tillfälle blivit besiktigade och 1 002, som utfördes på särskilt uppdrag av bostadsinspektören, avsågo specialundersökningar, kontroll över att vid avsyningar anmärkta brister blivit utförda m. m. Vad klagomål över bostäder beträffar, inkommo sådana under årets senare månader i anmärkningsvärt mindre antal än under samma tid föregående år, ett förhållande, som uppenbarligen hade samband med kristiden. Under loppet av år 1914 deltog bostadsinspektören i slutbesiktning av 236 ny- och ombyggnader. Antalet därvid anmärkta missförhållanden, vilkas rättande bostadsinspektionen ansett sig böra övervaka, uppgick till 460, därav 73 kvarstående från föregående år. Av dessa blevo under året 340 (73·9 %) avhjälpta, 22 (4·8 %) delvis avhjälpta och 98 (21·3 %) icke avhjälpta. I 347 fall (75·4 %) vidtogos de nödiga åtgärderna företrädesvis genom husägaren, i 15 fall (3·3 %) genom hyresgästen. Under året avfördes 384 (83·5 %) av anmärkningarna, därav 345 (75·0 %) definitivt och 39 (8·5 %) tills vidare. Till följande år kvarstodo 76 (16·5 %) av anmärkningarna.

Liksom under föregående år voro de vid slutbesiktningarna oftast anmärkta missförhållandena dels fukt, beroende antingen på otillräcklig uttorkning, på otillräcklig isolering mot kyla eller på otillräcklig skötsel av lägenheten från hyresgästens sida, dels brister beträffande ventilationen, därvid särskilt framhålles talrika fall, då kokskrubbar anordnats, utan att det blivit sörjt för anordningar att avlägsna imma och matos.

Besiktningar på grund av klagomål ägde under året rum å 1 047 lägenheter. I 15 fall (1·43 %) visade sig klagomålen vid undersökning obefogade. I 80 fall (7·64 %) gällde anmärkningen endast en förfrågan av ett eller annat slag rörande någon viss lägenhet. I återstående 952 fall blevo missförhållandena avhjälpta i 609 fall (63·9 %), delvis avhjälpta i 194 fall (20·4 %); i 149 fall (15·7 %) voro vid årets slut bristerna icke avhjälpta.

---

[1] Jfr »Soc. Medd.» 1915 s. 1254.

[2] Jfr »Medd.», årg. 1915, h. 2, s. 161.

Liksom under föregående år var fukt det i bostäder vanligast anmärkta missförhållandet. Den därnäst vanligaste orsaken var bristfälligt underhåll av lägenheterna från resp. hyresvärdars sida. Bland övriga orsaker till osundhet i bostadslägenheterna kunna nämnas inrökning, väggohyra, bristfälliga avloppsledningar och eldstäder, kyla och buller, av vilka missförhållanden även flera ofta ingått i samma fall.

I ett fall hade inspektion påkallats på grund av osund luft i en garderob. Vid besiktningen uppstod misstanke, att bjälklagen kunde vara angripna av hussvamp eller röta, föranledd av att vatten från duschrummen genom sprickor i väggen nedträngt under golven. Dessa blevo nu uppbrutna, och därvid befanns, att bjälkarna under duschrummen och bredvidliggande garderober voro i så hög grad angripna av svamp, att fara förelåg för att bjälklagen skulle rasa. Nya bjälkar måste inläggas i husets alla våningar på de angripna ställena. Huset hade avsynats år 1909.

Liksom under närmast föregående år framkommo klagomål över att bostäder besvärades av mygg. Vid undersökning av vattnet i en tankkällare befanns detta innehålla en oerhörd mängd mygglarver på olika utvecklingsstadier, oaktat svavelrökning under våren företagits, varvid säkerligen praktiskt taget all utvecklad mygg dödats. Till den till omkring 8 kbm. uppgående vattensamlingen sattes nu 1 hektoliter osläckt kalk, och svavelrökning utfördes ånyo för att döda redan utvecklad mygg. I sedermera flera gånger tagna prov från vattnet funnos inga mygglarver.

Den fortlöpande besiktningen av bostäder, varvid bostadsinspektionens personal utan föregående anmälan besiktigar de olika bostadslägenheterna, gav under året anledning till 193 anmärkningar.

Bland övriga ärenden, som bostadsinspektionen under året hade att handlägga, må nämnas yttranden över 28 remisser av underdåniga ansökningar om tillstånd att vid byggnadsföretag göra avvikelser från byggnadsstadgan.

I samtliga fall avsåg ansökningarna tillstånd att få inreda portvaktsbostäder i s. k. undervåningar till sexvåningshus. Tre av dessa ansökningar avslogos av Kungl. Maj:t efter hälsovårdsnämndens avstyrkande. I flertalet fall var Kungl. Maj:ts bifall villkorligt, beroende av att vissa anordningar skulle vidtagas. De tvenne minsta av Kungl. Maj:t tillåtna lägenheterna hade golvytor om resp. 18·5 och 19·5 kvm.

Krigets inverkan på bostadsförhållandena i Tyskland. I en i Kommunale Praxis publicerad redogörelse för bostadsförhållandena i Tyskland före och under kriget framhålles, att under åren 1912 och 1913 bostadsmarknadens läge i stort sett försämrats, samt att denna tendens till försämring fortgick även under förra delen av år 1914. Efter krigsutbrottet ändrades situationen helt och hållet. En jämförelse mellan antalet outhyrda lägenheter år 1913 och år 1914 lämnas i följande översikt.

	Antal outhyrda lägenheter i % av samtliga lägenheter	
	1913	1914
Altona	4·7	6·2
Barmen	2·3	3·3
Berlin-Schöneberg	3·4	4·4
Berlin-Wilmersdorf	3·8	2·4
Beuthen O.-S	3·9	3·4
Brandenburg a. H.	1·6	0·9
Bremen	0·7	1·4
Breslau	1·6	2·7
Cöln	2·3	3·6
Crefeld	2·4	2·3
Dresden	1·0	1·9
Erfurt	1·8	1·3
Erlangen	1·1	0·5
Essen a. d. R.	0·9	1·8
Hamburg	5·6	5·6
Hof	1·9	1·3
Karlsruhe	1·3	2·1
Kiel	3·0	2·1
Königsberg i Pr.	1·1	1·6
Königshütte O.-S	2·4	4·3
Offenbach a. M.	1·9	1·4
Saarbrücken	2·0	2·4
Würzburg	1·3	1·1

De städer, som verkställt bostadsräkningar efter krigsutbrottet, uppvisa med undantag av Beuthen O.-S., Erlangen, Halle och Kiel en ökad procentsiffra outhyrda lägenheter i jämförelse med år 1913. Förklaringen härtill ligger däri, att en mängd hushåll upplösts på grund av att familjefadern är ute i kriget. Dessutom är antalet nybildade hushåll avsevärt mindre än under normala förhållanden. Ävenså är invandringen från landet till städerna mindre än före kriget.

Vad byggnadsverksamheten beträffar, har den efter krigsutbrottet nästan helt och hållet avstannat. I storhertigdömet Baden tillkommo år 1914 under de 7 månaderna före krigsutbrottet 375 lägenheter samt under de övriga 5 månaderna 950 lägenheter. I 13 städer var år 1914 antalet tillkomna lägenheter i förhållande till hela antalet lägenheter större och i 37 städer mindre än år 1913.

— Föreningsväsen. —

Fackföreningsrörelsen i Tyskland under krigsåret 1914—1915. Generalkommissionen för de fria (socialdemokratiska) fackförbunden i Tyskland har efter utgången av det första krigsåret låtit publicera en ingående statistik över fackföreningsrörelsens utveckling under denna kritiska tid. Redan det förhållandet, att möjlighet förelegat till införskaffande av erforderligt statistiskt material, under det kriget ännu är i full gång, måste anses som ett ganska gott vittnesbörd om organisationens styrka. Ej mindre än 562 av fackföreningarnas avlönade funktionärer hade vid 1914 års slut inkallats till krigstjänst, och denna siffra har under innevarande år sannolikt fördubblats. Dessutom hava naturligtvis ett ännu mycket större antal oavlönade arbetskrafter bortryckts från organisationsarbetet. Förtjänsten av, att fackföreningarnas räkenskaper och andra handlingar, under sådana förhållanden ej råkat i fullständig oordning, måste till stor del tillskrivas de mobiliserades hustrur, som här liksom på andra områden efter bästa förmåga övertagit männens åligganden.

Fackföreningsrörelsens utveckling intill krigsutbrottet framgår av efterföljande översikt, avseende tiden efter år 1890, då genom de s. k. socialistlagarnas upphävande möjlighet först bereddes att kunna skapa den tyska landsorganisationen, vilken sålunda nu firat sitt tjugufemårsjubileum.

År	Antal fack-förbund	Antal medlemmar Hela antalet	Därav kvinnor	Inkomster	Utgifter	Kassabehållning
				Millioner mark		
1891	62	277 659	—	1·1	1·6	0·4
1892	56	237 094	4 355	2·0	1·8	0·6
1893	51	228 530	5 384	2·2	2·0	0·8
1894	54	246 494	5 251	2·7	2·1	1·3
1895	53	259 175	6 697	3·0	2·5	1·6
1896	51	329 230	15 265	3·6	3·3	2·3
1897	56	412 359	14 644	4·1	3·5	3·0
1898	57	493 742	13 481	5·5	4·3	4·4
1899	55	580 473	19 280	7·7	6·5	5·6
1900	58	680 427	22 844	9·5	8·1	7·7
1901	57	677 510	23 699	9·7	9·0	8·8
1902	60	733 206	28 218	11·1	10·0	10·3
1903	63	887 698	40 666	16·4	13·7	13·0
1904	63	1 052 108	48 604	20·2	17·7	16·1
1905	64	1 344 803	74 411	27·8	25·0	19·6
1906	66	1 689 709	118 908	41·6	37·0	25·3
1907	61	1 865 506	136 929	51·4	48·1	33·2
1908	60	1 831 731	138 443	48·5	42·1	40·3

År	Antal fack-förbund	Antal medlemmar Hela antalet	Därav kvinnor	Inkomster Miljoner	Utgifter	Kassabehållning mark
1909	57	1 832 667	133 888	50·5	46·3	43·5
1910	53	2 017 298	161 512	64·4	57·9	52·6
1911	51	2 320 986	191 332	72·1	60·0	62·1
1912	48	2 530 390	216 462	80·2	61·1	80·8
1913	47	2 548 763	223 676	82·0	74·9	88·1
1914	46	2 052 377	203 648	70·9	79·5	81·4
1914. *1. halvåret* . .	*46*	*2 483 661*	*215 777*	*37·9*	*35·0*	—
2. » . .	*46*	*1 645 181*	*191 512*	*27·6*	*40·2*	—

Vid krigsutbrottet hade medlemsantalet under ett par år varit tämligen konstant, omkring 2 ½ millioner. För själva krigsutbrottet föreligga icke några exakta siffror. De senaste rapporterna före kriget gälla kvartalsskiftet den 1 juli 1914. Under de tretton månader, som ligga mellan denna tidpunkt och det första krigsårets slut, den 31 juli 1915, hade medlemsantalet sjunkit till c:a 1 180 000. I vad mån de olika fackförbunden drabbats av nedgången, framgår av vidstående tabell. Av de där redovisade större fackförbunden (med minst 20 000 medlemmar före krigsutbrottet) hade, som synes, intet enda undgått att se sitt medlemsantal reducerat. Däremot har en av de mindre organisationerna, sadelmakareförbundet, att uppvisa stigande siffror. Orsaken härtill är tydligen att söka däri, att arbetarna inom ifrågavarande yrke med hänsyn till arméns behov av sadelmakeriarbeten dels måst ökas dels också i stor utsträckning frikallats från aktiv tjänst. Handelsarbetareförbundet har, tack vare en stark tillströmning av nya, huvudsakligen kvinnliga medlemmar, endast att anteckna en nettoförlust av ett åttiotal, bland c:a 26 000 medlemmar. Tobaksarbetareförbundet, som av nära 29 000 medlemmar blott förlorat 6 000, kan också anses ganska gynnsamt situerat. Eljest uppgår nämligen förlusten i allmänhet till hälften av hela medlemsantalet eller åtminstone obetydligt därunder Värst har åderlåtningen träffat sten- och måleriarbetareförbunden, vilka berövats resp. 74 och 72 % av sina medlemmar.

I främsta rummet är nedgången att tillskriva inkallelser till krigstjänst. Under det första krigsåret hade över en million manliga fackföreningsmedlemmar, 42·7 % av hela antalet, av denna orsak lämnat organisationerna. Sannolikt är denna siffra ändock för låg, enär åtskilliga, som blivit inkallade, icke torde haft tillfälle att därom underrätta sin fackförening. De olika fackförbunden uppvisa, såsom av tabellen framgår, i detta avseende ganska stora växlingar. I vissa fall, såsom beträffande tobaksarbetareförbundet, torde de låga siffrorna bero på, att arbetarna inom facket på grund av svag kroppskonstitution i stor utsträckning äro odugliga till krigstjänst. I andra fall är det åter tydligt, att hänsyn tagits till, huruvida arbetarna haft bruk för sina yrkesfärdigheter vid armén eller varit försvaret till större nytta genom att fullgöra sitt civila arbete. Exempel härutinnan lämnar å ena sidan bageriarbetareförbundet, av vars manliga medlemmar över 72 % inkallats till krigstjänst, å andra sidan sadelmakare-, sko- och gruvarbetareförbunden, för vilka motsvarande siffror äro resp. 29·7, 32·6 och 33·3 %. Svårare att förklara är den låga procentsiffran för lantarbetareförbundet. Då detta förbund på grund av de för lantarbetare i stor utsträckning gällande koalitionsförbuden har en mycket begränsad utbredning, kunna dess siffror i varje fall ej anses representativa för förhållandena inom ifrågavarande arbetarklass.

Som bidragande orsak till fackföreningarnas minskade medlemssiffror angives bl. a., att en stor mängd arbetare på grund av de genom kriget förändrade konjunkturerna nödgats byta yrke eller uppehållsort och därvid ej kommit att ingå i någon ny organisation. I vissa delar av Ostpreussen har fackföreningsrörelsen på grund av kriget helt måst nedläggas.

I fråga om arbetslöshetsfrekvens har, som synes, stor skiljaktighet förefunnits mellan manliga och kvinnliga arbetare. Bland de i tabellen redovisade facken synas textil-, skrädderi- och bokbinderiarbetare samt, vad kvinnliga arbetare beträffar, även metall- och skoarbetare samt sadelmakare haft relativt svår känning av arbetslöshet. Avsevärt högre siffror uppvisa emellertid en del mindre, i tabellen ej särskilt upptagna fackförbund. Sålunda utgjorde de arbetslösa inom

De fria (socialdemokratiska) fackförbunden i Tyskland, 1 juli 1914—31 juli 1915.

Fackförbund	Antal medlemmar		Inkallade till krigstjänst, av de manl. medlemmarna	Arbetslösa 1 juli 1915		Utbetalat understöd, 3 aug. 1914—31 juli 1915		
	1 juli 1914	31 juli 1915		manl. medl.	kvinnl. medl.	inalles	till mobiliserade	till arbetslösa
			%	%	%	1000 Mk	1000 Mk	1000 Mk
Metallarb.-förb.	531 991	269 849	41·8	1·0	7·0	7 241	1 455	5 381
Byggnadsarb.-förb.	309 562	104 550	44·3	1·2	—	5 616	2 321	2 855
Transportarb.-förb.	228 207	92 203	46·4	0·8		1 491	456	776
Fabriksarb.-förb.	207 330	99 288	44·0	0·3	2·6	2 291	591	1 230
Träarb.-förb.	192 465	86 350	43·5	3·7		4 439	1 081	3 343
Textilarb.-förb.	133 034	77 857	36·4	3·0	9·6	1 060	102	823
Gruvarb.-förb.	101 956	50 970	33·3	0·04	—	1 044	820	87
Typografförb.	70 452	35 450	48·3	1·4	—	5 375	562	3 237
Timmermansförb.	62 673	24 314	53·1	1·5	—	806	458	316
Kommunalarb.-förb.	54 522	28 682	39·1	0·2	2·2	674	379	50
Bryggeriarb.-förb.	51 587	23 904	44·2	0·2	5·0	680	410	72
Skrädderiarb.-förb.	49 145	28 275	37·1	4·3	12·3	482	262	112
Måleriarb.-förb.	47 230	13 438	38·7	2·3	—	300	59	178
Skoarb.-förb.	43 520	22 654	32·6	1·7	12·5	523	141	325
Bokbindareförb.	32 381	18 401	36·7	3·1	15·7	407	10	467
Stenarb.-förb.	30 897	8 079	43·5	1·3	—	395	167	143
Bageriarb.-förb.	29 116	10 763	73·2	1·2	2·4	213	111	80
Tobaksarb.-förb.	28 928	22 918	23·6	0·1	1·2	231	12	179
Handelsarb.-förb.	26 054	25 972	38·9	1·4	3·6	74	16	45
Maskinistförb.	25 027	8 843	50·2	1·5	—	159	67	84
Lantarb.-förb.	22 531	8 814	31·9	?	?	27	2	—
Sadelmakareförb.	14 526	15 778	29·7	1·1	6·6	249	114	118
Övriga fackförbund	217 451	103 137	—	—	—	2 947	826	1 678
Summa	**2 510 585**	**1 180 489**	**42·7**	**1·3**	**9·7**	**36 724**	**10 422**	**21 579**

hattmakareförbundet 4·9 % av de manliga och 62·5 % av de kvinnliga arbetarna, inom porslinsarbetareförbundet resp. 8·4 och 21·8 %, inom glasbruksarbetareförbundet resp. 6·1 och 48·3 %, inom glasmästeriarbetareförbundet 5·3 %, inom bildhuggareförbundet 6·9 % samt inom musikerförbundet 14·2 % av de manliga arbetarna.

Ehuru de kvinnliga arbetarna inom en del fack lidit av en ganska utbredd arbetslöshet, har dock användningen av kvinnlig arbetskraft inom näringslivet i stort sett avsevärt ökats. Det hade därför kunnat väntas, att fackföreningarna åtminstone i fråga om kvinnliga medlemmar skulle uppvisat ökad anslutning. Så har dock icke blivit fallet annat än inom enstaka fack, i främsta rummet bland handelsarbetarna. I stället hava de kvinnliga arbetarna ofta nog visat mycket liten förmåga att upprätthålla organisationerna, sedan dessas manliga medlemmar ryckts bort av kriget. Kvinnornas slappnande föreningsintresse torde även vara att tillskriva det förhållande, att fackföreningarna, för att kunna bistå de mobiliserade medlemmarnas familjer, måst i stor utsträckning draga in andra eljest utgående understödsförmåner.

För de liberala (Hirch-Dunckerska) och kristliga fackföreningarna hava krigets verkningar i

stort sett gjort sig gällande på samma sätt som inom de socialdemokratiska organisationerna. Medan de sistnämnda under år 1914 förlorat 19·5 % av sina medlemmar, utgjorde minskningen inom de kristliga föreningarna 17·5 % och inom de liberala 27·1 %.

(Correspondenzblatt.)

— Arbets- och löneförhållanden. —

Den engelska lagen om lönenämnder.[1] Den engelska lagen av år 1909 angående upprättande av lönenämnder, som ursprungligen avsåg endast 4 industrier, utvidgades den 15 aug. 1913 till att omfatta ytterligare 6 industrigrenar, bland dem bleckkärlsindustrien. En lönenämnd för ifrågavarande industri upprättadas den 12 juni 1914, och har denna lönenämnd nyligen offentliggjort de av densamma fastställda minimilönetarifferna. Dessa tariffer hava sammanförts i nedanstående tablå.

	Minimilön (shillings) per vecka för arbetare i åldern							
	Under 15 år	15— 16 år	16— 17 år	17— 18 år	18— 19 år	19— 20 år	20— 21 år	21 år o. däröver
Män	6	8	10	12	15	18/6	22/6	26 s
Kvinnor . . .	6	8	10	12	14/1			

Ovanstående tariffer för män under 21 och kvinnor under 18 år gälla endast, om arbetarna erhålla sådan lärlingsutbildning, att de hava utsikter att snarast möjligt komma upp till de fastställda lönesatserna av resp. 26 och 14/1 sh. per vecka. I annat fall skola minimilönerna oberoende av arbetarnas ålder utgå med dessa sistnämnda belopp.

De anförda minimilönerna äro avsedda för en arbetstid av 52 timmar per vecka. Om arbetstiden ej uppgår till eller överskrider detta timantal, skola lönesatserna ändras i motsvarande grad.

Bestämmelserna angående minimilönerna skola till en början med vissa inskränkningar tillämpas efter den 29 november 1915. Sex månader därefter kunna de emellertid av handelsministeriet förklaras obligatoriska.

— Levnadskostnader. —

Försäljning av koks till Köpenhamns arbetslösa. Den 12 november 1914 beslöto Köpenhamns stadsfullmäktige att under vintermånaderna låta från kommunens gasverk försälja intill 30 000 hl. koks till stadens arbetslösa. Rekvisition av koksen skulle ske genom endera av följande organisationer: Arbejdernes Fællesorganisation, Köpenhavns Understöttelsesforening och De samvirkende Menighedsplejerne, och priset fastställdes till 30 öre lägre per hl. än det vid beslutets fattande gällande dagspriset. Den 11 februari 1915 beslöts att till förstnämnda organisation låta försälja ytterligare 10 000 hl. koks på samma prisvillkor, och något längre fram bemyndigades belysningsdirektören att till Köpenhavns Understöttelsesforening försälja koks, motsvarande ett värde av 1 000 kr.

Slutligen hava stadsfullmäktige den 2 december 1915 beslutat att under den stundande vintern till ovannämnda tre organisationer låta försälja 60 000 hl. koks till ett pris av 1·50 kr. per hl. för krossad och 1·35 kr. per hl. för okrossad vara, vilket pris svarar mot en nedsättning i gällande kokspris på 75 öre per hl.

Danskt lagförslag om offentligt dyrtidsunderstöd. Danska regeringen har nyligen för riksdagen framlagt ett lagförslag i syfte att medelst bidrag från statens och kommunernas sida i någon mån lindra dyrtidens tryck på de mindre bemedlade i samhället. Varje kommun skulle enligt förslaget äga rätt att, vid sidan av den understödsverksamhet, som hittills bedrivits jämlikt gällande bestämmelser, åt behövande medlemmar utlämna understöd in natura, vars sammanlagda värde för året 1 nov. 1915 –31 okt. 1916 finge uppgå till ett belopp, som motsvarade 8 kronor per med-

[1] Jfr »Soc. Medd.» årg. 1910, sid. 1005; årg. 1912, sid. 500; årg. 1913, sid. 518, 943; årg. 1914, sid. 461, 601.

lem. Tyngdpunkten i den föreslagna understödsverksamheten har lagts på barnbespisningen. Sålunda skulle varje barn, som vore utsatt för faran av undernäring, tills vidare intill den 1 mars 1916 beredas tillfälle att dagligen kostnadsfritt erhålla ett rundligt tilltaget mål närande mat.

Till kostnadernas bestridande skulle staten bidraga med hälften av det inom varje kommun utbetalta beloppet, sålunda med högst 4 kr. per medlem. Den återstående delen skulle täckas genom kommunal beskattning på sätt, som varje kommun själv äger bestämma. Emellertid gives en obligatorisk bestämmelse, att varje kommun skulle pålägga en särskild förmögenhetsskatt, utgående med 25 % av den till staten inflytande förmögenhetsskatten, varjämte kommunerna skulle äga rätt att efter inrikesministerns bemyndigande upptaga skatt på fast egendom.

Skulle den föreslagna understödsverksamheten tagas i anspråk i hela sin utsträckning, beräknas totalutgifterna för densamma till 22 mill. kronor, varav staten skulle bidraga med 11 mill. och resten uttagas genom kommunal beskattning. Regeringen beräknar emellertid, att en hel del mera välsituerade kommuner icke skulle komma att taga hela den medgivna anslagsrätten i anspråk, vadan de totala utgifterna torde komma att ställa sig avsevärt lägre än ovan angivna maximisiffra.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

November månad år 1915.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under november månad.

Översikt av verksamheten under *november* månad år 1915.

November:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 968	1 687	1 486	3 274	1 822	1 272	6 242	3 509	2 758
Stockholms län	912	750	586	213	131	108	1 125	881	694
Uppsala län	315	348	186	160	167	136	475	515	322
Södermanlands län	399	307	248	191	172	117	590	479	365
Östergötlands län	793	658	494	528	344	229	1 321	1 002	723
Norrköping	582	365	326	333	257	137	915	622	463
Jönköpings län	229	166	117	194	117	94	423	283	211
Kronobergs län	30	29	15	69	51	38	99	80	53
Norra Kalmar län	59	51	44	55	55	40	114	106	84
Södra Kalmar län	137	78	70	119	57	44	256	135	114
Gottlands län	72	91	24	68	49	30	140	140	54
Blekinge län	486	266	232	288	177	133	774	443	365
Kristianstads län	328	307	229	249	189	145	577	496	374
Malmöhus län. Malmö	1 070	614	487	1 198	635	470	2 268	1 249	957
Malmöhus län. Lund	275	134	129	117	45	43	392	179	172
Malmöhus län. Landskrona	125	113	89	39	30	19	164	143	108
Malmöhus län. Hälsingborg	476	242	211	304	151	118	780	393	329
Malmöhus län. Ystad	137	49	48	83	36	23	220	85	71
Malmöhus län. Trälleborg	91	67	59	37	21	19	128	88	78
Malmöhus län. Eslöv	246	190	153	64	55	40	310	245	193
Malmöhus län. Skurup	87	55	54	28	25	16	115	80	70
Hallands län	194	159	99	97	92	63	291	251	162
Göteb. o. Bohus län	148	101	85	144	71	60	292	172	145
Göteborg	1 518	1 372	1 205	1 135	998	775	2 653	2 370	1 980
Älvsborgs län	154	111	53	18	47	15	172	158	68
Skaraborgs län	101	101	66	69	60	38	170	161	104
Värmlands län	114	178	99	84	113	75	198	291	174
Örebro län	395	552	377	299	219	165	694	771	542
Västmanlands län	477	453	241	209	229	148	686	682	389
Kopparbergs län	237	261	155	145	120	88	382	381	243
Gävle stad och län	239	163	138	164	98	80	403	261	218
Västernorrlands län	164	128	116	229	130	112	393	258	228
Jämtlands län	161	120	113	177	88	73	338	208	186
Västerbottens län	102	76	60	111	74	50	213	150	110
Norrbottens län	155	84	59	125	120	79	280	204	138
Tillsammans nov. 1915	**13 976**	**10 426**	**8 153**	**10 617**	**7 045**	**5 092**	**24 593**	**17 471**	**13 245**
» » 1914	18 232	7 644	6 406	9 156	6 656	4 599	27 388	14 300	11 005
» okt. 1915	16 091	15 284	11 239	14 150	12 293	8 403	30 241	27 577	19 642

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet			Ökning (+) eller minskning (—)				Januari—november			
				Nov. 1914—nov. 1915		Okt. 1915—nov. 1915		Hela antalet		Ökn. (+) eller minskn. (—) 1914 1915	
	Nov. 1914	Okt. 1915	Nov. 1915	Antal	%	Antal	%	1914	1915	Antal	%
Stockholms stad . .	1 907	3 845	*2 758*	+ 851	+ 45	—1 087	—28	24 291	30 095	+ 5 804	+ 24
Stockholms län . .	313	743	*694*	+ 381	+ 122	— 49	— 7	1 976	5 846	+ 3 870	+ 196
Uppsala län	306	893	*322*	+ 16	+ 5	— 571	—64	4 574	5 037	+ 463	+ 10
Södermanlands län .	336	568	*365*	+ 29	+ 9	— 203	—36	3 219	4 409	+ 1 190	+ 37
Östergötlands län .	610	1 328	*723*	+ 113	+ 19	— 605	—46	7 766	9 122	+ 1 356	+ 17
Norrköping	536	692	*463*	— 73	— 14	— 229	—33	4 871	5 088	+ 217	+ 4
Jönköpings län . .	197	273	*211*	+ 14	+ 7	— 62	—23	2 078	2 615	+ 537	+ 26
Kronobergs län . .	35	69	*53*	+ 18	+ 51	— 16	—23	546	731	+ 185	+ 34
Norra Kalmar län .	82	87	*84*	+ 2	+ 2	— 3	— 3	747	865	+ 118	+ 156
Södra Kalmar län .	112	157	*114*	+ 2	+ 2	— 43	—27	1 206	1 261	+ 55	+ 5
Gottlands län[1] . .	—	55	*54*	—	—	— 1	— 2	—	315	—	—
Blekinge län . . .	326	555	*365*	+ 39	+ 12	— 190	—34	3 440	4 168	+ 728	+ 21
Kristianstads län .	380	707	*374*	— 6	— 2	— 333	—47	4 437	4 840	+ 403	+ 9
Malmöhus län. Malmö	960	1 398	*957*	— 3	—	— 441	—32	11 979	11 485	— 494	— 4
Malmöhus län. Lund	196	273	*172*	— 24	— 12	— 101	—37	2 236	1 853	— 383	— 17
Malmöhus län. Landskrona . .	99	149	*108*	+ 9	+ 9	— 41	—28	1 100	1 160	+ 60	+ 5
Malmöhus län. Hälsingborg . .	302	419	*329*	+ 27	+ 9	— 90	—21	3 904	3 701	— 203	— 5
Malmöhus län. Ystad	81	106	*71*	— 10	— 12	— 35	—33	942	973	+ 31	+ 3
Malmöhus län. Trälleborg . . .	97	136	*78*	— 19	— 20	— 58	—43	1 354	1 118	— 236	— 17
Malmöhus län. Eslöv	160	303	*193*	+ 33	+ 21	— 110	—36	1 669	1 705	+ 36	+ 2
Malmöhus län. Skurup	68	113	*70*	+ 2	+ 3	— 43	—38	760	790	+ 30	+ 4
Hallands län . . .	139	308	*162*	+ 23	+ 17	— 146	—47	2 090	2 200	+ 110	+ 5
Göteb. o. Bohus län	119	201	*145*	+ 26	+ 22	— 56	—28	1 687	2 050	+ 363	+ 22
Göteborg	1 762	3 022	*1 980*	+ 218	+ 12	—1 042	—34	20 775	24 080	+ 3 305	+ 16
Älvsborgs län . . .	45	66	*68*	+ 23	+ 51	+ 2	+ 3	45	953	+ 908	+ 2018
Skaraborgs län . .	84	138	*104*	+ 20	+ 24	— 34	—25	1 158	1 239	+ 81	+ 7
Värmlands län. . .	167	285	*174*	+ 7	+ 4	— 111	—39	1 705	1 965	+ 260	+ 15
Örebro län	351	606	*542*	+ 191	+ 54	— 64	—11	3 650	4 587	+ 937	+ 26
Västmanlands län .	348	718	*389*	+ 41	+ 12	— 329	—46	4 212	4 764	+ 552	+ 13
Kopparbergs län . .	184	327	*243*	+ 59	+ 32	— 84	—26	2 578	2 878	+ 300	+ 12
Gävle stad och län	172	347	*218*	+ 46	+ 27	— 129	—37	1 925	2 873	+ 948	+ 49
Västernorrlands län	161	176	*228*	+ 67	+ 42	+ 52	+ 30	1 779	2 490	+ 711	+ 40
Jämtlands län . . .	119	244	*186*	+ 67	+ 56	— 58	—24	1 633	1 792	+ 159	+ 10
Västerbottens län .	109	179	*110*	+ 1	+ 1	— 69	—39	1 272	1 590	+ 318	+ 25
Norrbottens län . .	142	156	*138*	— 4	— 3	— 18	—12	1 502	1 573	+ 71	+ 5
Tillsammans	**11 005**	**19 642**	**13 245**	**+ 2 240**	**+ 20**	**— 6 397**	**—33**	**129 106**	**152 211**	**+ 23 105**	**+ 18**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	2 666	5 926	*3 533*	+ 867	+ 33	—2 393	—40	31 084	35 501	+ 4 417	+ 14
» övriga näringsgrenar	8 339	13 716	*9 712*	+ 1 373	+ 16	—4 004	—29	98 022	116 710	+ 18 688	+ 19

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 24 593 ansökningar om arbete, varav 13 976 av män och 10 617 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 17 471 lediga platser, nämligen 10 426 för män och 7 045 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 13 245, av vilka 8 153 besattes med män och 5 092 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 141 ansökningar om arbete, gentemot 110 ansökningar under näst föregående

[1] Anstalten började sin verksamhet den 1 april 1915.

månad och 192 under november 1914. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 76, gentemot 71 under näst föregående månad och 77 under november 1914.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Tabellen å föregående sida lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år, men däremot en stark tillbakagång i jämförelse med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med november 1914 till 2 240 eller 20 % (därav för jordbruket m. m. 867 eller 33 % och för övriga näringsgrenar 1 373 eller 16 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde minskningen 6 397 eller 33 % (därav för jordbruket m. m. 2 393 eller 40 % och för övriga näringsgrenar 4 004 eller 29 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Alltjämt framträder därvid skillnaden mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft. Den väsentliga olikheten mellan dessa huvudområden kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tidpunkt under föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Nov. 1914.	Okt. 1915.	Nov. 1915.	Nov. 1914.	Okt. 1915.	Nov. 1915.
Män	122	78	*83*	77	66	*70*
Kvinnor	87	67	*89*	50	55	*58*
Tillsammans	**116**	**75**	***84***	**72**	**63**	***68***
Övriga näringsgrenar						
Män	314	130	*171*	88	81	*84*
Kvinnor	143	124	*159*	71	71	*74*
Tillsammans	**217**	**127**	***165***	**79**	**75**	***79***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	239	105	*134*	84	74	*78*
Kvinnor	138	115	*151*	69	68	*72*
Tillsammans	**192**	**110**	***141***	**77**	**71**	***76***

Sveriges offentliga arbetsförmedling *november* 1915.

Sammandrag för *samtliga anstalter*

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	3 624	4 370	3 061	730	818	472	**4 354**	**5 188**	**3 533**	84	68
II. Gruvdrift och malmförädling	81	152	136	—	—	—	**81**	**152**	**136**	53	89
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	297	92	63	3	10	2	**300**	**102**	**65**	294	64
B Metall- o. maskinindustri	868	548	380	22	29	17	**890**	**577**	**397**	154	69
C Trävaruindustri	250	151	117	10	10	6	**260**	**161**	**123**	161	76
D Byggnadsverksamhet	2 242	798	676	--	—	—	**2 242**	**798**	**676**	281	85
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	46	29	15	14	2	1	**60**	**31**	**16**	—	—
F Textilindustri	63	27	20	88	32	26	**151**	**59**	**46**	256	78
G Beklädnadsindustri	70	18	10	314	96	73	**384**	**114**	**83**	337	73
H Närings- och njutningsämnesindustri	459	88	71	1 173	208	172	**1 632**	**296**	**243**	551	82
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	49	46	38	37	35	26	**86**	**81**	**64**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	24	19	8	39	52	21	**63**	**71**	**29**	—	—
K Grafisk industri	48	3	1	8	19	16	**56**	**22**	**17**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	292	101	88	31	26	25	**323**	**127**	**113**	254	89
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	100	58	36	89	16	9	**189**	**74**	**45**	255	61
B Butiks- och magasinspersonal	412	203	173	327	151	69	**739**	**354**	**242**	209	68
C Hotell-, café- och restaurangrörelse	105	49	37	862	468	346	**967**	**517**	**383**	187	74
D Landtransport	789	705	472	189	220	119	**978**	**925**	**591**	106	64
E Vattentransport	260	262	243	—	1	—	**260**	**263**	**243**	99	92
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	13	17	16	6	19	11	**19**	**36**	**27**	—	—
V. Husligt arbete	4	—	--	6 453	4 800	3 659	**6 457**	**4 800**	**3 659**	135	76
VI. Allmän och litterär verksamhet	31	34	31	77	23	13	**108**	**57**	**44**	189	77
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 849	2 656	2 461	145	10	9	**3 994**	**2 666**	**2 470**	150	93
Summa för nov. 1915	**13 976**	**10 426**	**8 153**	**10 617**	**7 045**	**5 092**	**24 593**	**17 471**	**13 245**	**141**	**76**
» » » 1914	18 232	7 644	6 406	9 156	6 656	4 599	27 388	14 300	11 005	192	77

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till tabellen å föregående sida.

I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete		
	Nov. 1914	Okt. 1915	Nov. 1915
Jordbruk och skogshushållning m. m.	116	75	*84*
Metall- och maskinindustri	436	141	*154*
Trävaruindustri	308	108	*161*
Byggnadsverksamhet	522	151	*281*
Textilindustri	383	275	*256*
Beklädnadsindustri	258	231	*337*
Närings- och njutningsämnesindustri	334	490	*551*
Kontors- o. d. personal	523	270	*255*
Butiks- o. d. personal	299	167	*209*
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	176	125	*187*
Landtransport	165	89	*106*
Husligt arbete	124	105	*135*
Grovarbete	257	132	*150*

Samtliga ovanstående näringsgrupper, med undantag av jordbruk och landtransport, utvisa, såsom av anförda relationstal framgår, överflöd på arbetskraft. I jämförelse med föregående månad har dock förbättring inträtt inom grupperna textilindustri samt kontors- o. d. personal.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 117 platser för hushållerskor, 258 för hus- och barnjungfrur, 164 för kokerskor och köksor, 1 394 för ensamjungfrur samt 1 508 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurangrörelse anställdes 55 servitriser, 33 städerskor, 36 kokerskor, 201 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 74, i jordbruks- o. d. arbete 472. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 42, smeder och hovslagare 49, filare och bänkarbetare 46, maskinarbetare 59, sågverks- och brädgårdsarbetare 45, möbel- och finsnickare 43, jord-, betong- o. d. arbetare 251, murare 30, murarbetsmän och tegelbärare 92, byggnadssnickare och timmermän 221, måleriarbetare 27, handels- och lagerarbetare 104, springpojkar 274, kuskar och åkeriarbetare 76, stuveriarbetare 167, grovarbetare 2 439 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 19, tjänare på stat 95, tjänare i husbondes kost 1 133, tillfälliga arbetare 1 007, trädgårdspersonal 115, skogspersonal 688 samt diverse andra arbetare 4.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 803 platser, varav 1 447 manliga och 356 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 518, 1 189 och 329 samt under nästlidna månad resp. 2 776, 2 096 och 680. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *november* månad tillsatts utom resp. orter.

November 1915

	Manliga	Kvinnliga	Tillsammans	Nov. 1914	Okt. 1915
Stockholm stad	85	67	**152**	71	136
Stockholms län	71	5	**76**	108	71
Uppsala län	13	8	**21**	23	130
Södermanlands län	8	5	**13**	17	20
Östergötlands län	61	7	**68**	50	47
Norrköping	186	33	**219**	172	315
Jönköpings län	22	2	**24**	15	38
Kronobergs län	—	2	**2**	3	6
Norra Kalmar län	—	2	**2**	2	1
Södra Kalmar län	24	1	**25**	3	11
Gottlands län	23	11	**34**	—	34
Blekinge län	79	20	**99**	28	207
Kristianstads län	32	20	**52**	51	142
Malmöhus län. Malmö	116	48	**164**	194	306
Malmöhus län. Lund	78	8	**86**	85	176
Malmöhus län. Landskrona	50	3	**53**	45	69
Malmöhus län. Hälsingborg	92	12	**104**	105	156
Malmöhus län. Ystad	42	10	**52**	43	66
Malmöhus län. Trälleborg	32	2	**34**	52	88
Malmöhus län. Eslöv	133	19	**152**	120	266
Malmöhus län. Skurup	51	14	**65**	60	104
Hallands län	2	4	**6**	3	24
Göteb. o. Bohus län	5	1	**6**	8	30
Göteborg	177	27	**204**	169	229
Älvsborgs län	—	—	**—**	—	8
Skaraborgs län	—	—	**—**	3	1
Värmlands län	—	—	**—**	—	7
Örebro län	45	7	**52**	51	19
Västmanlands län	1	5	**6**	16	18
Kopparbergs län	7	4	**11**	11	15
Gävle stad och län	6	3	**9**	3	10
Västernorrlands län	5	2	**7**	2	16
Jämtlands län	—	4	**4**	1	3
Västerbottens län	1	—	**1**	4	7
Norrbottens län	—	—	**—**	—	—
Tillsammans nov. 1915	**1 447**	**356**	**1 803**	**1 518**	**2 776**
» » 1914	1 189	329	1 518	—	—
» okt. 1915	2 096	680	2 776	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Att döma av förhållandet mellan efterfrågan och tillgång på arbete har arbetsmarknadens läge under november undergått en betydlig försämring i jämförelse med föregående månad men har dock gestaltat sig vida bättre

(Forts. å sid. 1384.)

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Stockholms län.			Uppsala län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**49**	**28**	**28**	**543**	**734**	**595**	**176**	**253**	**152**
Därav kvinnor	15	13	13	39	49	37	34	39	29
II. Gruvdrift och malmförädling	**1**	**5**	**5**	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**21**	**14**	**4**	**7**	**5**	**1**	**5**	**2**	**2**
Därav kvinnor	3	10	2						
B Metall- och maskinindustri	**276**	**137**	**97**	**37**	**16**	**2**	**9**	**6**	**3**
Därav kvinnor	22	27	16						
C Trävaruindustri	**38**	**32**	**21**	**6**	**1**	—	**3**	**2**	**2**
Därav kvinnor	—	2	1						
D Byggnadsverksamhet	**857**	**162**	**144**	**92**	**8**	**7**	**28**	**21**	**13**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**8**	**5**	**2**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—						
F Textilindustri	**16**	**9**	**7**	**4**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	13	7	7	4	—	—			
G Beklädnadsindustri	**160**	**63**	**47**	**4**	**2**	—	**5**	—	—
Därav kvinnor	149	61	47	3	—	—			
H Närings- och njutningsämnesindustri	**725**	**61**	**50**	**17**	**5**	**4**	**8**	**2**	**1**
Därav kvinnor	617	53	44	7	2	2	2	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**18**	**16**	**11**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	12	12	8						
J Trämasse- och pappersindustri	**30**	**32**	**7**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	25	29	6						
K Grafisk industri	**23**	**1**	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	1	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**63**	**25**	**23**	**8**	**1**	**1**	**2**	**3**	**2**
Därav kvinnor	2	2	2						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**100**	**41**	**25**	**1**	**1**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor	51	10	7						
B Butiks- o. magasinspersonal.	**316**	**198**	**127**	**16**	—	—	**8**	**1**	—
Därav kvinnor	113	90	34				2	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**369**	**123**	**92**	**19**	**6**	**5**	**14**	**9**	**7**
Därav kvinnor	328	111	82	13	5	4	11	9	7
D Landtransport	**278**	**299**	**189**	**17**	**5**	**3**	**19**	**8**	**5**
Därav kvinnor	23	39	9				1	1	1
E Vattentransport	**30**	**66**	**62**	**6**	—	—	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**15**	**31**	**23**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	18	10						
V. Husligt arbete	**1 852**	**1 324**	**974**	**147**	**75**	**65**	**110**	**116**	**97**
Därav kvinnor	1 851	1 324	974	147	75	65	110	116	97
VI. Allmän och litterär verksamhet	**50**	**22**	**18**	—	—	—	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor	32	8	6				—	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**947**	**815**	**802**	**200**	**22**	**10**	**87**	**91**	**37**
Därav kvinnor	8	5	4						
Summa för nov. månad år 1915	**6 242**	**3 509**	**2 758**	**1 125**	**881**	**694**	**475**	**515**	**322**
Därav kvinnor	3 274	1 822	1 272	218	131	108	160	167	136
» » » månad år 1914	7 597	2 676	1 907	1 053	416	313	483	376	306
Därav kvinnor	2 434	1 685	1 066	119	117	62	162	148	121

Södermanlands län.			Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			
			Norrköping.			Övriga anstalter.												
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
184	176	126	116	198	160	426	528	370	96	94	55	22	14	8	118	115	93	I.
19	26	13	6	30	8	67	70	40	20	19	10	10	7	3	19	24	15	
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
5	3	1	6	—	—	11	2	—	27	26	18	—	—	—	2	—	—	*A*
26	22	20	30	24	23	39	18	11	23	23	19	4	4	2	8	3	2	*B*
			—	1	1													
7	6	6	16	6	5	13	8	6	6	4	3	—	—	—	1	—	—	*C*
31	14	12	170	37	31	72	18	17	16	5	5	3	—	—	16	—	—	*D*
—	—	—	—	1	—	2	—	—	3	2	2	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	46	16	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			17	11	10													
2	—	—	18	1	1	18	3	3	3	—	—	—	—	—	1	—	—	*G*
1	—	—	12	—	—	18	3	3	3	—	—							
7	4	4	40	16	12	16	8	7	8	4	4	2	1	1	4	—	—	*H*
—	2	2	21	12	9	11	6	5	3	2	2	1	—	—	2	—	—	
—	—	—	1	1	—	1	2	2	8	10	2	—	—	—	33	30	30	*I*
						—	2	2	1	5	1				13	12	12	
—	—	—	4	1	—	—	1	—	2	—	—	—	7	1	—	—	—	*J*
						—	1	—	1	—	—	—	3	1				
—	4	4	10	11	11	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	4	4	2	11	11	—	2	—										
18	10	9	9	1	1	8	4	2	5	—	—	1	—	—	11	1	1	*L*
—	2	2																
																		IV.
—	—	—	6	—	—	5	2	2	3	3	1	—	—	—	4	—	—	*A*
						1	—	—							1	—	—	
8	2	1	31	12	6	14	5	2	6	1	1	—	—	—	7	2	1	*B*
3	1	—	9	4	1	7	5	2	4	1	1				3	—	—	
6	5	5	29	13	12	44	19	13	12	13	11	7	10	8	6	12	10	*C*
4	4	4	25	12	11	37	19	13	12	13	11	7	7	5	6	12	10	
15	5	4	27	24	15	66	27	19	10	8	8	—	—	—	4	3	3	*D*
9	1	1	2	5	4	24	8	7	1	1	1							
7	35	24	20	35	35	9	22	18	1	—	—	—	—	—	2	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
						2	—	—										
154	132	91	103	169	81	355	226	157	147	76	68	51	34	29	129	64	47	V.
154	132	91	103	169	81	355	226	157	147	76	68	51	34	29	129	64	47	
1	—	—	2	6	5	4	12	10	2	1	1	—	—	—	1	2	2	VI.
1	—	—	2	2	1	4	2	—	2	—	—				1	—	—	
119	61	58	231	50	50	213	95	84	43	13	13	9	10	4	23	9	9	VII.
			134	—	—	2	—	—										
590	479	365	915	622	463	1 321	1 002	723	423	283	211	99	80	53	370	241	198	
191	172	117	333	257	137	528	344	229	194	117	94	69	51	38	174	112	84	
682	457	336	1 190	628	536	1 411	785	610	372	281	197	59	43	35	502	243	194	
181	160	103	407	266	191	474	265	196	157	114	87	40	34	30	185	112	85	

Yrkesgrupper.	Gottlands län.			Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmöhus län. Malmö.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	48	86	23	176	143	114	293	287	206	165	214	129
Därav kvinnor	8	18	6	49	44	32	78	56	44	29	40	22
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	4	4	32	37	34	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	3	6	2	64	2	2	7	4	4	4	—	—
B Metall- och maskinindustri	7	5	3	18	9	9	5	3	2	58	41	26
Därav kvinnor												
C Trävaruindustri	—	—	—	6	5	3	1	2	1	26	20	11
Därav kvinnor										9	8	5
D Byggnadsverksamhet	1	—	—	33	40	37	14	5	3	261	47	46
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	3	—	—	—	—	—	7	3	—
Därav kvinnor										4	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	14	3	2
Därav kvinnor										12	3	2
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	67	20	14
Därav kvinnor							1	—	—	61	18	13
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	21	18	14	4	1	—	301	27	19
Därav kvinnor				7	3	2	—	1	—	206	23	17
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	4	3
Därav kvinnor										6	3	2
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	10	8
Därav kvinnor										4	8	7
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1	1
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	2	1	20	1	1	1	3	2	103	33	31
Därav kvinnor				2	—	—				23	17	16
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	11	7
Därav kvinnor										32	5	2
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	15	4	4	5	2	2	124	42	34
Därav kvinnor				7	1	1	5	2	2	85	18	12
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	8	2	2	25	17	13	25	22	17	71	21	15
Därav kvinnor	3	2	2	24	17	13	24	21	16	65	18	12
D Landtransport	—	—	—	28	13	11	4	3	2	150	172	93
Därav kvinnor				2	2	2				70	108	56
E Vattentransport	—	—	—	16	8	8	2	—	—	32	1	1
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
V. Husligt arbete	56	29	22	197	110	83	141	109	83	585	364	303
Därav kvinnor	56	29	22	197	110	83	141	109	83	585	364	303
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2	1
Därav kvinnor	1	—	—							7	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	14	10	1	151	69	62	41	18	18	222	213	213
Därav kvinnor												
Summa för nov. månad år 1915	140	140	54	774	443	365	577	496	374	2 268	1 249	957
Därav kvinnor	68	49	30	288	177	133	249	189	145	1 198	685	470
» » » månad år 1914	—	—	—	771	405	326	590	534	380	3 099	1 211	960
Därav kvinnor	—	—	—	212	158	107	162	188	114	1 202	615	437

hus län.						Hallands län.			Göteborgs och Bohus län.						Älvsborgs län.			
Hälsingborg.			Övriga anstalter.						Göteborg.			Övriga anstalter.						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
166	115	102	580	458	385	99	116	66	167	191	137	111	76	56	33	31	16	I.
12	8	6	59	59	39	12	26	12	49	32	12	48	26	19	—	5	—	
8	—	—	—	12	12	—	—	—	1	—	—	—	3	3	1	—	—	II.
																		III.
14	1	—	3	3	3	5	—	—	51	12	11	24	—	—	6	—	—	*A*
19	20	13	30	17	12	15	18	7	155	118	95	4	4	2	14	17	7	*B*
									—	1	—							
8	3	2	11	5	3	5	5	5	38	33	31	—	—	—	1	—	—	*C*
									1	—	—							
69	41	38	62	28	25	26	8	5	157	145	137	10	33	33	69	46	16	*D*
16	1	1	8	2	1	—	—	—	10	11	5	—	—	—	—	—	—	*E*
8	—	—							1	2	1							
6	—	—	7	2	2	6	17	12	44	9	6	2	1	1	3	2	1	*F*
3	—	—	3	—	—	2	5	3	32	5	3	1	1	1				
10	2	2	3	8	6	4	—	—	42	9	4	1	—	—	2	—	—	*G*
7	2	2	2	5	3	3	—	—	32	4	2	1	—	—	1	—	—	
91	13	8	66	8	6	4	3	2	54	25	21	1	3	3	3	1	—	*H*
51	8	4	20	5	3	1	2	1	26	7	6	—	3	3	1	—	—	
1	8	8	1	—	—	1	—	—	11	10	8	3	—	—	—	—	—	*I*
									5	1	1							
4	1	1	—	—	—	1	1	1	13	18	11	—	—	—	1	—	—	*J*
									9	11	7							
—	—	—	2	—	—	—	—	—	7	3	1	—	—	—	—	—	—	*K*
			1	—	—				—	1	1							
4	3	3	13	7	6	—	1	1	10	12	11	—	—	—	1	—	—	*L*
			1	—	—				1	—	—							
																		IV.
—	—	—	—	—	—	1	1	1	12	12	6	1	1	1	1	—	—	*A*
									4	1	—							
18	5	4	14	2	2	3	1	1	116	63	49	1	—	—	2	1	—	*B*
13	—	—	8	—	—	1	—	—	45	20	12	1	—	—				
38	15	12	13	13	11	4	11	9	96	58	29	6	5	4	—	—	—	*C*
35	15	12	13	12	11	4	7	6	89	50	24	6	5	4				
54	27	20	54	19	17	13	11	7	106	192	119	14	5	4	3	6	3	*D*
15	4	3	10	4	3	2	4	4	6	25	15	6	—	—				
19	6	6	7	2	1	4	—	—	67	86	86	4	1	1	2	—	—	*E*
			—	1	—													
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	*F*
158	110	87	254	126	101	71	47	36	823	836	691	81	36	33	16	42	15	V.
158	110	87	251	126	101	71	47	36	823	836	691	81	36	33	16	42	15	
2	—	—	—	1	—	1	1	1	19	2	—	—	—	—	—	—	—	VI.
2	—	—				1	1	1	12	2	—							
75	22	22	201	107	99	28	9	8	654	522	519	29	4	4	14	12	10	VII.
—	4	4																
780	393	329	1 329	820	692	291	251	162	2 653	2 370	1 980	292	172	145	172	158	68	
304	151	118	368	212	160	97	92	63	1 135	998	775	144	71	60	18	47	15	
800	366	302	1 415	806	701	289	195	139	2 761	2 113	1 762	312	180	119	135	60	45	
302	156	115	369	256	197	98	78	52	1 215	1 141	867	126	92	54	5	2	2	

Yrkesgrupper.	Skaraborgs län.			Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	77	93	52	82	141	79	170	393	217	258	405	186
Därav kvinnor	8	22	7	15	19	12	36	44	21	49	86	39
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	8	46	41	5	3	3
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	7	12	7	2	—	—	13	3	3	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	1	—	—	14	8	2	39	14	11
C Trävaruindustri	—	—	—	2	2	1	2	—	—	3	2	2
D Byggnadsverksamhet	1	1	1	10	14	10	62	26	22	54	26	19
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor				1	—	—						
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	22	—	—	1	1	1
Därav kvinnor							9	—	—	1	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	6	5	4	—	1	1	7	8	4	11	3	2
Därav kvinnor	3	2	2				—	8	4	7	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	3	—	—	1	—	—	15	9	8	6	2	2
Därav kvinnor							2	2	2	—	1	1
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1	2	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	1	—	—	—	1	—	12	3	3	4	—	—
Därav kvinnor	1	—	—	—	1	—	8	3	3	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	2	2	2	10	10	9	22	15	11	6	10	7
Därav kvinnor	2	2	2	9	10	9	22	15	11	2	10	7
D Landtransport	1	—	—	6	5	4	13	19	15	27	19	10
Därav kvinnor							3	9	8	1	1	—
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	4	—	—	3	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskil specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	54	33	26	58	82	54	216	137	115	148	128	98
Därav kvinnor	54	33	26	58	82	54	216	137	115	148	128	98
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	—	—	1	1	—	3	1	1	2	—	—
Därav kvinnor				1	1	—	3	1	1			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	15	12	10	24	34	16	111	103	100	115	68	47
Därav kvinnor	1	1	1									
Summa för nov. månad år 1915	170	161	104	198	291	174	694	771	542	686	682	389
Därav kvinnor	69	60	38	84	113	75	299	219	165	209	229	148
» » månad år 1914	198	155	84	204	222	167	846	442	351	201	482	348
Därav kvinnor	67	69	33	71	83	52	324	192	138	215	206	146

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta plat ser.	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser.	
52	139	52	40	41	37	5	8	4	54	60	54	43	40	26	5	11	5	I.
10	15	9	12	4	3	2	6	3	9	12	8	13	13	7	3	6	3	
17	41	33	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	II.
																		III.
3	7	7	8	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
18	21	13	17	10	7	6	8	2	3	5	4	5	3	1	10	3	2	*B*
14	2	2	16	4	4	15	5	5	1	—	—	13	10	8	8	4	2	*C*
27	16	12	29	14	5	23	10	10	18	17	17	8	4	4	23	12	7	*D*
—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	*E*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
1	1	1	12	3	3	2	—	—	3	—	—	2	1	1	—	—	—	*G*
1	1	1	3	1	1	2	—	—	3	—	—	1	—	—				
9	5	5	56	4	4	168	67	65	1	2	1	1	1	1	1	—	—	*H*
4	3	3	35	4	4	145	57	55	1	1	—	1	1	1	1	—	—	
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	*J*
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	—	—	9	7	7	1	2	1	1	—	—	2	—	—	6	—	—	*L*
			—	2	2													
																		IV.
1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
1	—	—	4	1	1	1	2	—	2	1	—	10	5	4	—	—	—	*B*
			2	—	—	—	2	—	2	1	—	7	2	1				
18	13	10	9	10	5	7	8	8	45	30	25	16	12	9	40	33	22	*C*
18	12	9	7	9	5	6	7	7	43	23	21	15	12	9	32	29	19	
16	7	7	27	26	20	6	5	4	6	4	2	4	4	2	10	9	5	*D*
1	1	1	12	3	2	—	1	1	1	3	1							
1	—	—	19	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
						—	1	1										
110	88	65	92	75	63	73	55	44	115	48	43	72	45	31	89	84	57	V.
110	88	65	92	75	63	73	55	44	115	48	43	72	45	31	89	84	57	
1	—	—	1	1	1	1	1	1	3	—	—	3	2	2	1	1	—	VI.
1	—	—	1	—	—	1	1	1	3	—	—	2	1	1	—	1	—	
91	41	36	58	61	57	80	86	83	84	41	40	34	22	21	81	46	37	VII.
382	381	243	403	261	218	393	258	228	338	208	186	213	150	110	280	204	138	
145	120	88	164	98	80	229	130	112	177	88	78	111	74	50	125	120	79	
409	213	184	440	229	172	324	231	161	258	190	119	227	162	109	260	199	142	
124	90	69	97	72	48	93	76	46	40	83	52	101	111	64	104	92	65	

än under november månad 1914. Antalet arbetssökande på 100 lediga platser utgjorde nämligen under månaden 141 gentemot 110 under oktober 1915 och 192 under november 1914.

Inom den egentliga industrien synes arbetstillgången i regel varit god, och särskilt har efterfrågan på skickliga järn- och metallarbetare varit livlig. Sedan betkampanjen under månadens senare del blivit avslutad, har en stor del av de arbetslösa stenarbetare, som under föregående månad kunnat anvisas arbete på betfälten, ånyo blivit sysslolösa.

Byggnadsverksamheten har under månaden på grund av den stränga kölden nedlagts i ännu större omfattning, än vad eljest under denna årstid brukar vara fallet, vilket medfört en avsevärd arbetslöshet bland byggnadsarbetarna så gott som över hela landet. Även för snickare och målare, som ännu under föregående månad hade tämligen goda arbetstillfällen, hava nu förhållandena blivit väsentligt försämrade.

Inom jordbruket har arbetsmarknaden, särskilt efter rotfruktsskördens avslutande, betydligt avmattats, dock ej mer än vad som för årstiden torde vara normalt. Efterfrågan på ogifta drängar har fortfarande varit livlig å en del orter, särskilt inom Östergötlands, Kalmar, Gottlands, Örebro och Västmanlands län.

På skogsarbetare har efterfrågan varit synnerligen livlig inom hela landet och har på många ställen ej kunnat täckas med förefintliga arbetskrafter.

För kontors-, handels- o. d. personal har arbetstillgången under månaden varit dålig, och rapporteras överflöd på arbetssökande inom detta område från samtliga större städer, Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping.

Å den kvinnliga avdelningen har ett stort överflöd på yngre jungfrur till städerna gjort sig gällande vid de flesta anstalterna, under det arbetstillgången för hushållerskor, jungfrur och mjölkerskor till landet i regel varit god.

Arbetsmarknadens allmänna läge under november har i regel av anstalterna betecknats som dålig, dock utan undantag som bättre än under november 1914 samt i ett par fall — Kronobergs och Kalmar län samt en del skånska orter — t. o. m. som bättre än det för årstiden normala läget.

Livsmedelspriser under november månad 1915.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 1 388—1 393), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som för de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 1 388—1 389), så befinnes *prisstegringar* hava inträffat i jämförelse med oktoberpriserna å 35 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas handskummad mjölk, ost, margarin, ägg, potatis, de olika slagen av fisk samt lyse och bränsle. *Prisnedgång* är att anteckna för 10 varuslag, bland annat smör, de flesta brödsorter, nötkött samt fläsk. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 11 varuslag, såsom mjölk, oskummad och separerad, mjöl, socker och svagdricka.

En närmare granskning av prisförhållandena på de olika orterna (tab. sid. 1 390—1 393) giver, såsom förut i dessa månadsöversikter påpekats, alltjämt vid handen, att orterna inom övre Norrland, särskilt i fråga om kött och fläsk, fått sina priser höjda anmärkningsvärt mindre än övriga delar av landet, ehuru den redan förut iakttagna tendensen till utjämning gjort sig alltmera märkbar.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnes i tab. å sid. 1 387, där novemberpriserna återgivas, jämförda med oktoberpriserna 1915 och novemberpriserna 1913 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under november 1915 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, så har under november genomsnittspriset på handskummad mjölk stigit från 9 till 10 öre per liter, vilket sedan april månad 1915 innebär en genomsnittlig stegring av 2 öre per liter. Förut har priset hållet sig oförändrat vid 8 öre per liter från år 1912 till och med april 1915. Priserna å såväl mejeri- som landss*mör* hava under november gått ned i pris, nämligen med 8 öre per kg. Denna redan under oktober konstaterade sjunkande tendens har sedermera allt skarpare framträtt under december. Prisförhöjningen å *ost* har under november fortgått med ungefär samma styrka som under de närmast föregående månaderna. Helfet ost har sålunda stigit med 8 öre, halvfet med 6 öre och skummjölksost med 7 öre per kg. Genomsnittspriset å margarin, som under oktober steg med 1 öre per kg. efter att förut hava hållit sig i ett oförändrat läge av 1·67 kr. per kg. sedan juni månad, har under november varit underkastat en avsevärd stegring, nämligen från 1·68 till 1·76 kr. per kg. på grund av försvårad införsel av och ökade priser å råmateriel. Prisrörelsen å *ägg* kännetecknades av en jämnt fortgående stegring under hela månaden med ett för sista veckan noterat medelpris av 2·52 kr. per tjog. Medelpriset för månaden, 2·44 kr. per tjog, ligger visserligen över de före kristiden vid denna årstid gängse,

[1] »Soc. Medd.», 1915, sid. 178.

men innebär å andra sidan någon nedgång i jämförelse med prisläget motsvarande tid föregående år.

Under intrycket av de mellan Statens livsmedelskommission och Kvarnföreningen gällande prisöverenskommelserna hava *mjöl*priserna under november icke undergått någon förändring. För att de för partihandeln fastställda priserna skola komma den konsumerande allmänheten tillgodo genom möjligast låga pris även i minuthandeln hava vid ett den 26 november hållet sammanträde mellan representanter för Statens livsmedelskommission och livsmedelsråd samt Sveriges minuthandlares riksförbund de senare förbundit sig att i allt vad på riksförbundet ankommer verka dels för att vete- och rågmjöl skola i detaljhandeln tillhandahållas till ett pris, som icke får överstiga priset hos kvarnarna jämte event. fraktkostnad med mer än 10 %, dels ock för att å ort, där lokal livsmedelskommission finnes, överenskommelse träffas mellan denna och minuthandlarna på platsen såväl om detaljpriserna som om event. erforderlig kontroll. *Bröd*priserna visa någon tendens till prisfall för de flesta sorterna.

Av de olika slagen av färskt *kött* har nötkött under november ytterligare gått ned något i pris, under det att kalv- och fårkött visat en, om ock svag tendens till prisstegring. Priserna å *fläsk*, såväl färskt som salt, visa under november en bestämt vikande tendens efter att förut ända sedan oktober 1914 hava företett en ständigt stigande kurva. Särskilt påtaglig har denna prisnedgång varit i de exporterande landsdelarna, där förut osedvanligt höga fläskpris varit rådande, under det att prisförhöjningen alltjämt fortgått å orterna i övre Norrland, där prisnivån, såsom ovan påpekats, förut varit förhållandevis låg.

Å de olika slagen av färsk och salt *fisk* har prisuppgången under november alltjämt fortsatt över hela linjen, och prisnivån ligger avsevärt mycket högre än under föregående års motsvarande månad.

Priset på *potatis* har under november stigit något på skilda orter över hela landet, och medelpriset för samtliga rapportorter gick upp med 1 öre per 5 lit. *Gula ärter*, som under oktober sjönko med i genomsnitt 5 öre per kg., hava under november åter stigit i pris, och medelpriset var uppe i samma nivå som under september, nämligen 56 öre per kg. Medelpriset å *bruna bönor* visar en uppgång från 80 till 93 öre per kg., beroende därpå, att de dyrare holländska bönorna å allt flera orter åter börjat föras i marknaden i stället för de amerikanska.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, har under november priset på fotogen hållit sig oförändrat. Vedpriserna hava stigit å nästan samtliga rapportorter över hela landet, och kol- och kokspriserna hava alltjämt fortsatt att gå i höjden. Från åtskilliga håll rapporteras brist å sistnämnda varuslag.

Kreaturspriserna i Stockholm, Malmö och Göteborg under månaderna september—november redovisas i tabellen å sid. 1 396—1 397, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre orterna tillsammantagna återfinnas å sid. 1 394—1 395.

Betraktar man sammandragstabellen för alla tre städerna, kan en bestämd nedåtgående tendens konstateras för i stort sett samtliga slag av nötkreatur. Ännu kraftigare har prisfallet varit å samtliga slag av svin, som sjunkit i pris med i genomsnitt 18 öre per kg. Kalvar och får förete däremot stegrade priser.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Nov. 1915	Okt. 1915	Nov. 1914	Nov. 1913	Höjning (+) eller sänkning (−) från nov. 1913 till nov. 1915	Höjning (+) eller sänkning (−) från nov. 1914 till nov. 1915
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	17	17	15	14	+ 21·4	+ 13·3
handskummad	»	10	9	8	8	+ 25·0	+ 25·0
separerad	»	7	7	6	6	+ 16·7	+ 16·7
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	334	342	257	241	+ 38·6	+ 30·0
mat- (lands-)	»	283	291	239	219	+ 29·2	+ 18·4
Margarin, växt-	»	176	168	157	138	+ 27·5	+ 12·1
Ägg, färska	tjog	244	207	247	205	+ 19·0	— 1·2
Potatis: gammal	5 l.	28	27	31	27	+ 3·7	— 9·7
Ärter, gula	kg.	56	51	47	31	+ 80·6	+ 19·1
Bruna bönor	»	93	80	57	46	+ 102·2	+ 63·2
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	37	31	+ 22·6	+ 2·7
råg-, svenskt, bästa sort	»	30	30	28	21	+ 42·9	+ 7·1
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	[1] 33	[1] 33	34	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	47	47	51	36	+ 30·6	— 7·8
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	49	46	43	41	+ 19·5	+ 14·0
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	53	53	47	41	+ 29·3	+ 12·8
mjukt: limpa, söt	»	48	49	44	38	+ 26·3	+ 9·1
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	37	38	32	30	+ 23·3	+ 15·6
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	88	88	82	75	+ 17·3	+ 7·3
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	53	54	50	43	+ 23·3	+ 6·0
mjukt, billigaste sort, bakat med mjölk	»	66	68	64	60	+ 10·0	+ 3·1
Nötkött, färskt: stek	»	149	151	107	122	+ 22·1	+ 39·3
soppkött	»	128	130	87	101	+ 26·7	+ 47·1
Kalvkött, stek: gödkalv	»	163	162	126	132	+ 23·5	+ 29·4
spädkalv	»	97	96	67	73	+ 32·9	+ 44·8
Fårkött: färskt, stek	»	164	163	117	127	+ 29·1	+ 40·2
salt, svenskt	»	152	151	114	116	+ 31·0	+ 33·3
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	229	233	127	135	+ 69·6	+ 80·3
salt, svenskt	»	235	238	137	142	+ 65·5	+ 71·5
Sill, salt: fetsill	»	77	74	45	45	+ 71·1	+ 71·1
Kaffe (obränt), prima Santos	»	162	161	160	162	0	+ 1·3
Socker, bit-	»	66	66	66	67	— 1·5	0
Fotogen, Water White	l.	24	24	22	21	+ 14·3	+ 9·1
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	3160	3100	2670	2590	+ 22·0	+ 18·4
barr-, » »	»	2520	2460	2150	2060	+ 23·3	+ 17·2
Bränntorv	100 kg.	355	318	241	196	+ 81·1	+ 47·3
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	671	657	422	396	+ 69·4	+ 59·0
engelska hushålls- (fyrkol) (hemkörd)	»	456	453	251	230	+ 98·3	+ 81·7
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	257	253	162	157	+ 63·7	+ 58·6
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	299	298	193	186	+ 60·8	+ 54·9

[1]) 90 % utmalning.

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, billigaste sort bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
53	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
54	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
55	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
56	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185
57	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
58	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
60	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. tre, för okt. fem och för nov. sju orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser **mindre siffror.**

(nov. 1914—nov. 1915) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1915 för 44 orter.

1912	1913	1914	Nov. 1914	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	[11])Okt. 1915	[11])Nov. 1915	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	14	15	15	15	15	15	16	16	16	16	16	16	16	17	17	1
8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	9	10	2
6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	3
237	236	239	257	268	275	264	266	269	275	277	281	296	308	342	334	4
214	213	218	239	245	244	238	244	249	254	255	252	265	269	291	283	5
156	164	162	162	164	166	169	171	173	177	184	194	206	217	227	235	6
115	121	119	119	121	122	125	127	128	135	138	145	154	166	174	180	7
51	58	60	59	63	63	68	66	71	71	70	78	85	91	103	110	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	144	157	158	158	166	173	174	171	167	167	167	167	168	176	11
161	159	171	247	270	261	226	188	150	155	160	172	181	180	207	244	12
139	137	151	179	194	200	174	169	149	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	13
32	28	30	31	32	33	35	40	44	44	42	41	35	29	27	28	14
49	46	80	—	—	—	—	—	—	—	—	131	43	—	—	—	15
30	31	35	47	49	51	58	62	62	61	59	59	58	56	51	56	16
53	48	49	57	59	63	65	73	72	71	71	70	71	70	80	93	17
31	31	33	37	37	38	39	39	43	43	43	43	43	39	38	38	18
22	22	23	28	28	28	31	32	35	35	34	34	34	31	30	30	19
27	27	29	34	34	35	37	38	41	41	41	41	41	40	[10]) 33	[10]) 33	20
36	36	42	51	52	53	55	56	56	55	53	52	51	49	47	47	21
40	41	41	43	43	44	45	46	47	47	46	47	46	46	46	49	22
41	41	43	47	47	48	51	53	55	56	56	56	56	53	53	53	23
38	38	40	44	44	44	45	46	48	49	50	50	50	49	49	48	24
29	30	31	32	32	34	35	36	38	39	39	39	40	39	38	37	25
76	76	78	82	82	83	84	87	89	91	90	90	91	89	88	88	26
45	43	46	50	49	47	50	51	53	55	55	55	55	54	54	53	27
61	60	61	64	64	63	65	66	68	68	69	68	69	69	68	66	28
111	122	116	107	109	116	118	120	127	135	148	155	157	155	151	149	29
91	100	95	87	89	96	100	100	106	115	127	132	135	134	130	128	30
123	131	130	126	130	136	136	139	145	150	159	164	165	165	162	163	31
65	72	70	67	70	73	74	75	79	84	88	90	92	95	96	97	32
124	133	130	117	121	133	138	144	153	158	168	171	169	168	163	164	33
105	114	118	114	115	120	124	126	133	134	138	142	145	146	151	152	34
—	119	121	111	120	130	137	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 141	[8]) 149	35
123	133	129	127	131	141	146	155	171	179	188	197	208	226	233	229	36
129	140	137	137	140	149	154	160	177	183	194	204	215	232	238	235	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	76	74	76	80	82	84	77	71	73	77	79	82	83	86	39
—	108	110	105	109	115	114	116	103	98	110	116	120	124	125	127	40
32	34	35	37	35	34	32	32	34	38	34	49	50	55	58	64	41
36	38	39	43	43	40	37	36	36	37	39	42	41	44	49	54	42
—	55	57	56	58	61	60	61	59	57	58	61	61	64	66	69	43
77	79	81	80	82	85	83	83	81	80	83	90	89	91	95	102	44
41	45	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	[9]) 68	[9]) 74	[9]) 77	45
25	30	31	30	30	31	30	30	31	31	32	32	34	38	43	47	46
52	56	58	59	60	61	61	62	63	65	68	69	74	77	82	86	47
—	76	77	77	78	79	80	80	81	81	82	85	90	96	106	112	48
176	170	159	160	161	161	161	161	161	161	162	162	161	161	161	162	49
72	67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	50
—	—	10	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	51
6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	52
17	20	21	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	23	24	24	53
2360	2560	2630	2680	2680	2710	2720	2720	2740	2760	2780	2820	2950	3020	3100	3160	54
1880	2040	2110	2160	2160	2170	2150	2170	2180	2210	2220	2260	2360	2390	2460	2520	55
187	196	220	241	243	260	266	263	251	254	261	272	301	307	318	355	56
397	401	411	422	421	430	443	447	449	454	468	489	567	614	657	671	57
—	234	242	251	257	269	291	317	327	333	341	358	392	442	453	456	58
155	165	157	162	164	167	172	173	184	186	205	216	229	239	253	257	59
177	189	190	193	194	199	208	213	221	221	231	244	259	279	298	299	60

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för juni och juli 1915 en ort, för prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) 90 % utmalning. — [11]) Preli

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Nyköping	Eskilstuna	Linköping	Norrköping	Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	15	16	15	17	15
2	handskummad	»	10	—	10	7	8	10	9	8
3	separerad	»	10	9	9	6	7	7	8	7
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	323	325	315	338	340	340	348	353
5	mat- (lands-)	»	288	291	261	272	260	249	291	298
6	Ost: helfet, okryddad	»	255	225	241	250	245	249	247	225
7	halvfet, »	»	190	180	183	167	180	185	200	150
8	skummjölks-, »	»	—	150	—	—	120	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	182	174	178	184	170	171	179	169
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	281	272	237	270	235	245	273	272
11	» konserverade	»	182	203	176	225	—	—	—	185
12	Potatis: gammal	5 l.	31	24	31	25	25	25	25	20
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	61	51	48	49	50	56	50	47
15	Bruna bönor	»	101	105	107	115	65	100	110	106
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	39	38	37	37	36	36	37	37
17	råg-, » »	»	33	29	30	—	30	29	32	28
18	rågsikt-,[2]) » »	»	35	33	34	32	35	30	—	31
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	45	46	48	47	46	48	45
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	49	49	45	48	45	46	49	44
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	50	47	47	46	51	51	47	51
22	mjukt, limpa, söt	»	62	58	58	41	50	56	60	43
23	» » sur	»	50	—	43	41	—	48	40	39
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	100	93	103	90	77	88	87	—
25	mjukt, bil- bakat med vatten	»	69	54	67	45	64	51	49	52
26	ligaste sort » » mjölk	»	88	70	70	57	72	65	63	71
27	Nötkött, färskt: stek	»	164	162	150	164	159	151	160	182
28	soppkött	»	136	140	131	133	136	139	149	144
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	184	183	163	174	177	175	176	166
30	spädkalv	»	127	85	95	—	109	115	—	120
31	Fårkött: färskt, stek	»	182	178	158	176	203	172	180	160
32	salt, svenskt	»	162	—	168	—	—	157	—	150
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	272	260	244	254	243	245	268	236
35	salt, svenskt »	»	259	257	243	—	242	250	269	235
36	*Fisk, färsk: abborre	»	107	100	82	60	80	87	79	87
37	gädda	»	150	127	124	121	139	126	125	148
38	sill	»	74	60	56	73	68	58	65	70
39	strömming	»	50	60	45	53	69	58	53	65
40	torsk	»	79	95	79	75	—	79	70	78
41	rödspotta (»spätta»)	»	105	102	86	106	100	108	110	102
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)[1])	»	76	70	78	80	80	75	78	80
43	strömming	»	50	50	49	53	50	50	50	48
44	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	91	83	90	90	80	87	88	75
45	» » » rundskuren	»	—	—	106	—	105	100	—	—
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	181	168	165	160	155	154	160	147
47	Socker, bit-	»	66	66	67	65	65	64	66	65
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	11	12	12	10	12
49	Svagdricka	l.	10	9	7	8	8	8	6	8
50	Fotogen, Water White	»	23	24	23	23	24	23	22	23
51	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn» 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	4000	3500	3300	3400	3340	3200	3550	3020
52	barr-	»	3100	2700	2550	[3])2400	2590	2800	2700	2220
53	Bränntorv	100 kg.	375	—	—	—	—	—	375	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	725	625	713	750	645	710	650	650
55	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	425	—	—	450	413	475	400	467
56	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	265	260	270	235	240	288	258	—
57	engelsk kamin- » hemkörd	»	—	275	—	—	250	—	265	248

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för *Uppsala* kolja 60 à vitling 50 à 60 öre; för *Halmstad* hälleflundra 150 à 175, kolja 50 à 80, lake 100 à 125, sik 150 och ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) 90 % utmalning. — [3]) För sekunda ved har per famn. — [5]) I Halmstad har under nov. betalats för bokved 33·30 och för ribbved 22·70 kr. per famn.

under november månad 1915.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
17	15	18	15	16	17	17	19	17	18	15	17	16	20	18	16	1
9	10	9	—	8	12	9	12	—	7	8	8	9	11	11	10	2
7	6	7	6	6	7	5	9	8	6	6	5	7	10	—	8	3
332	274	358	328	348	339	360	371	370	360	363	368	356	330	335	353	4
258	244	281	268	263	281	338	311	346	304	320	—	297	289	279	261	5
208	253	245	250	243	230	220	276	260	239	249	265	230	225	245	225	6
157	193	—	190	—	196	165	207	160	200	178	225	182	198	—	—	7
—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
183	174	165	173	182	185	190	180	165	183	184	184	175	190	190	177	9
240	212	226	225	233	216	250	251	249	246	247	243	248	273	246	250	10
—	—	—	—	183	—	175	218	—	—	—	—	—	205	200	—	11
25	24	25	32	25	26	32	28	25	25	25	25	31	29	25	25	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
51	59	53	59	46	62	63	58	50	66	60	65	60	52	59	50	14
72	100	114	68	60	85	100	103	103	102	111	125	116	102	—	75	15
38	38	37	37	39	40	37	39	39	39	39	39	38	37	38	37	16
30	30	28	32	29	31	28	33	32	34	30	33	31	30	30	30	17
32	33	30	33	34	34	31	35	34	35	32	34	32	32	33	—	18
48	45	45	49	51	45	55	50	47	50	51	57	47	48	45	45	19
48	43	42	45	46	49	44	50	46	50	49	55	43	43	45	40	20
57	55	58	58	46	51	62	60	61	68	67	67	55	51	61	61	21
51	38	37	45	41	43	34	32	39	37	41	38	37	48	43	48	22
40	33	32	—	38	33	29	25	27	28	30	30	31	31	36	—	23
95	81	80	86	90	84	78	81	—	87	93	80	76	78	83	86	24
58	42	47	47	56	—	67	57	—	—	—	—	—	49	48	44	25
66	53	59	70	57	66	73	57	59	64	59	73	69	54	60	54	26
156	139	153	160	134	147	155	168	145	150	146	149	150	145	150	144	27
145	122	135	136	125	130	138	150	121	139	136	136	134	135	130	132	28
156	153	147	155	140	169	154	178	194	175	167	163	162	160	160	150	29
83	108	93	101	—	116	103	120	102	114	98	103	122	105	90	75	30
—	156	150	147	150	150	178	223	199	196	194	190	170	160	160	171	31
—	151	150	145	140	145	182	200	—	—	—	—	—	—	—	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
235	220	238	229	229	239	250	245	247	235	235	243	219	220	205	200	34
230	223	240	240	225	238	266	280	260	250	250	280	245	250	238	235	35
—	83	79	63	—	66	84	103	88	100	83	117	108	125	—	—	36
125	108	140	103	150	106	109	145	135	148	145	146	148	150	—	100	37
—	—	—	—	—	—	—	64	—	44	56	33	74	73	—	54	38
39	73	50	38	35	41	22	—	—	—	48	33	65	68	—	60	39
70	64	66	62	64	43	55	65	65	49	57	50	64	80	42	70	40
95	97	107	—	118	94	84	117	114	99	130	125	99	125	60	100	41
67	80	79	80	79	83	83	93	84	80	88	100	77	89	75	80	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
93	—	80	82	78	100	—	100	—	70	100	—	90	79	73	82	44
—	—	—	—	—	125	—	125	—	118	125	140	123	—	—	—	45
153	153	160	153	178	160	158	172	161	169	172	182	165	163	158	160	46
66	67	67	67	68	67	66	67	66	65	66	66	66	65	65	65	47
12	12	8	12	12	9	6	8	10	10	10	11	8	12	12	10	48
6	7	6	7	6	8	6	6	5	6	6	5	7	10	10	7	49
23	23	23	24	26	23	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	50
2900	2210	2700	2590	3950	2850	2900	4490	4160	3860	3470	3790	[5])3060	4380	4000	[6])3300	51
2300	1720	2180	2120	[4])3190	—	2140	4100	5820	3720	2980	2140	[5])2630	3700	3200	2400	52
—	245	—	—	—	—	273	444	381	375	325	265	325	525	—	—	53
633	700	700	675	700	600	688	650	700	—	600	—	600	600	—	—	54
500	—	—	400	450	450	475	—	500	440	427	425	390	450	400	450	55
235	—	240	275	275	230	300	220	230	210	230	225	—	255	—	225	56
250	275	263	—	—	278	—	270	325	315	290	250	270	280	300	—	57

90, sik 120 och vitling 60 öre; för *Norrköping* hälleflundra 150 à 160, kolja 70 à 90, sjötunga 135 à 150 och vitling 40 à 70 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »K K K.» ej förekommer, avser prisuppgiften den å under nov. betalats 12·00 à 15·00 kr. per famn. — [4]) För alved har betalats i Visby under nov. 33·70 kr. [6]) För klen björkved har under nov. betalats 27·00 kr. per famn.

1	2	27	28	29	30	31	32	33	34
Varuslag	Kvantitet	Borås	Tidaholm	Karlstad	Örebro	Kopparberg	Västerås	Falun	Domnarvet och Borlänge
		Medelpris (öre)							
1 Mjölk: oskummad	l.	17	16	18	17	16	18	18	16
2 handskummad	»	10	8	8	—	7	9	10	8
3 separerad	»	8	6	8	7	7	8	—	—
4 Smör: bords- (mejeri-)	kg.	356	300	326	350	350	338	306	301
5 mat- (lands-)	»	257	275	274	257	275	279	288	288
6 Ost: helfet, okryddad	»	223	208	228	250	228	241	246	215
7 halvfet, »	»	174	124	180	200	—	191	197	—
8 skummjölks-, »	»	129	84	—	—	—	100	110	—
9 Margarin, växt-	»	182	190	187	170	177	163	177	179
10 Ägg: svenska, färska	tjog	252	199	246	229	210	251	258	216
11 » konserverade	»	200	—	170	200	—	—	207	—
12 Potatis: gammal	5 l.	30	30	25	25	25	25	25	25
13 färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Ärter, gula	kg.	62	60	62	58	51	49	53	57
15 Bruna bönor	»	120	75	110	120	—	97	105	70
16 Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	39	38	37	38	36	39	37
17 råg-, » » »	»	30	—	32	—	30	39	29	28
18 rågsikt-,[3]) » » »	»	32	32	33	31	—	32	34	34
19 Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	47	50	49	45	45	43	47	47
20 ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	50	45	44	42	41	46	45
21 Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	55	60	50	46	44	45	47	45
22 mjukt, limpa, söt	»	50	50	56	47	50	47	54	55
23 » » sur	»	—	—	43	—	—	—	45	—
24 Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	84	75	95	90	98	99	99	99
25 mjukt, bil- } bakat med vatten	»	54	—	60	58	57	43	45	41
26 ligaste sort } » » mjölk	»	66	60	76	80	77	59	71	63
27 Nötkött, färskt: stek	»	161	178	137	162	139	165	162	161
28 soppkött	»	129	145	128	124	123	137	134	126
29 Kalvkött, stek: gödkalv	»	170	181	155	164	160	170	172	160
30 spädkalv	»	96	79	92	110	92	105	108	86
31 Fårkött: färskt, stek	»	175	171	161	174	160	183	171	160
32 salt, svenskt	»	177	170	150	—	—	—	178	170
33 Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	160	—	180	160	—
34 Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	228	222	237	250	220	243	221	213
35 salt, svenskt »	»	220	220	238	245	210	244	222	205
36 *Fisk, färsk: abborre	»	79	—	100	85	85	93	103	100
37 gädda	»	129	—	136	136	153	138	150	135
38 sill	»	50	63	70	73	70	63	75	60
39 strömming	»	60	—	—	61	73	54	54	48
40 torsk	»	65	82	74	79	89	78	71	75
41 rödspotta (»spätta»)	»	108	98	99	96	108	88	112	100
42 salt: sill, fetsill (»KKK»)[2])	»	75	80	80	74	72	69	73	66
43 strömming	»	—	—	—	—	—	50	43	45
44 kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	89	90	95	87	84	80	94	110
45 » » » rundskuren	»	—	—	100	100	—	—	124	119
46 Kaffe (obränt), prima Santos	»	153	160	163	158	160	159	161	160
47 Socker, bit-	»	66	65	67	66	65	63	65	64
48 Salt (matsalt)	»	10	10	12	12	12	11	10	10
49 Svagdricka	l.	8	6	8	7	6	8	7	7
50 Fotogen, Water White	»	22	26	24	24	24	22	24	24
51 Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	3070	2470	3280	4120	2770	3650	2960	2730
52 barr- }	»	2450	1760	2520	3050	2270	2840	2100	2060
53 Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
54 Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	650	—	—	725	—	675	850	733
55 eng. hushålls (fyrkol) } körd	»	450	500	—	450	—	—	763	500
56 Koks: gasverks- (okrossad) }	»	—	—	288	235	—	240	—	—
57 eng. kamin- » }	»	330	325	—	300	283	288	350	317

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för *Örebro* kolja 70 40 à 70 och sik 100 à 125 öre; för *Luleå* sik 80 öre; för Boden sik 95 à 100 öre. — [1]) Icke av prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [3]) 90 % utmalning. — priser: i *Malmberget* björkved till 22·10 och barrved till 15·10 kr. per famn och i *Kiruna* björkved till giften avser för sept. tre, för okt. fem och för nov. sju orter.

under november månad 1915. (Forts.)

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter. Nov. 1915	Okt. 1915	Sept. 1915	Aug. 1915	
Medelpris (öre)																
17	20	17	20	16	16	20	16	17	17	18	18	**17**	17	16	16	1
8	10	10	13	12	—	14	10	10	10	—	—	**10**	9	9	9	2
—	8	8	11	—	8	—	8	—	8	—	—	**7**	7	7	7	3
310	330	355	343	336	300	306	300	300	320	340	322	**334**	342	308	296	4
281	282	280	293	298	295	283	268	293	292	288	293	**283**	291	269	265	5
216	230	220	238	225	237	242	230	250	231	215	235	**235**	227	217	206	6
—	—	175	162	165	—	150	160	—	—	—	200	**180**	174	166	154	7
—	—	—	110	110	—	80	—	—	—	—	—	**110**	103	91	85	8
166	176	170	174	166	170	173	167	163	160	167	161	**176**	168	167	167	9
224	249	250	287	238	276	271	200	250	236	228	230	**244**	207	180	181	10
—	200	200	—	215	—	200	—	—	—	—	220	**198**	174	157	148	11
33	25	25	31	27	35	37	31	38	35	35	35	**28**	27	29	35	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	13
54	50	55	60	56	48	52	57	61	54	60	59	**56**	51	56	58	14
—	70	—	65	60	—	—	—	70	—	66	60	**93**	80	70	71	15
37	37	38	39	38	38	37	38	38	38	40	39	**38**	38	39	43	16
30	30	29	32	30	30	32	31	30	31	34	31	**30**	30	31	34	17
35	34	32	35	34	33	33	33	33	34	35	35	**33**	33	40	41	18
45	45	45	47	46	45	45	50	47	48	46	45	**47**	47	49	51	19
45	46	40	52	44	50	46	45	47	40	47	46	**49**	46	46	46	20
45	46	45	52	48	51	52	47	53	53	55	55	**53**	53	53	56	21
55	48	50	50	50	63	50	58	56	56	50	54	**48**	49	49	50	22
—	38	36	47	—	—	51	—	—	—	—	—	**37**	38	39	40	23
90	85	68	95	80	101	88	86	86	94	105	85	**88**	88	89	91	24
61	56	41	63	—	—	48	49	51	59	—	[1])90	**53**	54	54	55	25
82	64	65	78	60	—	72	68	—	—	—	—	**66**	68	69	69	26
151	148	149	142	148	120	150	120	119	132	111	118	**149**	151	155	157	27
127	132	130	121	121	96	120	84	98	106	94	100	**128**	130	134	135	28
170	180	170	159	153	—	170	121	—	—	118	110	**163**	162	165	165	29
—	110	90	87	78	73	75	82	86	87	75	73	**97**	96	95	92	30
169	158	159	148	136	123	150	142	130	135	119	122	**164**	163	168	169	31
—	150	—	138	125	—	145	—	125	125	114	123	**152**	151	146	145	32
—	138	—	—	—	—	150	—	—	—	127	125	[5])**149**	[5])141	[5])133	—	33
218	224	215	233	212	208	220	199	202	220	198	194	**229**	233	226	208	34
—	212	225	235	205	190	230	180	200	235	202	230	**235**	238	232	215	35
110	108	86	75	75	—	91	52	50	55	—	63	**86**	83	82	79	36
150	150	118	126	121	—	123	106	80	82	73	91	**127**	125	124	120	37
70	—	—	—	—	—	63	—	—	95	—	—	**64**	58	55	50	38
56	60	46	56	50	60	58	75	—	—	—	—	**54**	49	44	41	39
79	85	70	69	—	—	65	75	—	—	55	74	**69**	66	64	61	40
119	106	98	83	—	—	80	—	—	—	—	78	**102**	95	91	89	41
72	71	68	70	66	65	84	66	73	80	60	75	**77**	74	68	62	42
—	44	50	50	36	—	60	42	—	—	36	40	**47**	43	38	34	43
85	—	83	80	—	—	70	75	—	—	—	—	**86**	82	77	74	44
—	113	115	103	90	—	90	—	—	—	—	—	**112**	106	96	90	45
158	160	150	178	166	150	161	168	172	161	172	169	**162**	161	161	161	46
65	65	67	65	66	65	65	65	65	70	69	68	**66**	66	66	66	47
10	11	10	14	11	7	12	6	10	10	10	10	**11**	10	10	10	48
7	7	8	7	5	5	8	8	10	7	7	9	**7**	7	7	7	49
25	23	24	24	23	24	26	27	25	25	25	26	**24**	24	23	22	50
2960	3130	2590	3090	2690	—	2770	2770	2460	2080	[4])2240	[4])2270	**3160**	3100	3020	2950	51
1950	2500	2140	2590	1970	—	2020	2530	2060	1890	[4])1640	)2020	**2520**	2460	2390	2360	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**355**	318	307	301	53
675	675	688	500	550	—	840	600	625	700	—	700	**671**	657	614	567	54
—	425	450	400	450	—	—	—	450	—	—	—	**456**	453	442	392	55
300	250	—	275	—	—	335	300	—	—	—	—	**257**	253	239	229	56
350	300	313	300	350	—	—	—	310	—	—	450	**299**	298	279	259	57

à 100 öre; för *Falun* kolja 60 à 75 och vitling 60 à 75 öre; för *Domnarvet* kolja 90 öre; för *Umeå* lake samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) Å ort, där sill av märket »K.K.K.» ej förekommer. avser [4]) Luossavaara–Kiirunavaara aktiebolag har under nov. tillhandahållit sin personal bränsle till följande 23·90 och barrved till 21·00 kr. per famn samt antracitkol till 5·20 och ångkol till 2.75 kr. per hl. — [5]) Upp-

Kreaturs-

(per kg. le

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Kreatursslag	[1])1904	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 kg.)[6]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[7])	—	—	53	54	52	50	51	51	53	58
Äldre, » [8])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	73	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. — okt. och nov. 1915 endast Malmö. — [2]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — 1915 endast Stockholm. — [5]) Uppgifterna avse för 1911 och för nov. 1914—april 1915 samt för juni, [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—nov. 1915.

(nov. 1914—nov. 1915) för alla tre orterna.

1914	Nov. 1914	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt 1915	Nov. 1915
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
61	64	67	70	71	75	81	91	100	102	111	—	121	119
53	54	57	60	62	64	68	76	80	82	89	86	88	88
48	49	51	55	57	60	64	72	75	76	83	77	79	79
36	36	38	41	43	46	50	58	63	58	66	58	54	48
66	72	74	76	77	80	87	97	102	105	112	110	94	90
58	58	62	65	67	69	74	81	86	87	93	90	84	81
47	48	50	54	55	58	62	69	73	69	76	71	66	64
63	67	70	73	76	79	81	91	96	98	102	88	101	99
58	61	63	67	69	71	74	82	87	88	93	88	90	90
54	55	58	63	64	66	69	77	82	82	87	81	83	84
44	43	47	50	50	54	57	64	69	67	69	62	59	58
61	65	64	71	73	74	80	—	96	—	99	—	121	119
54	57	59	63	65	67	70	77	82	85	91	89	85	81
45	47	48	55	56	58	61	67	73	72	78	73	68	66
67	68	72	77	79	81	82	88	90	88	90	92	91	93
62	61	64	69	73	75	76	81	82	78	80	83	83	86
49	44	55	61	60	62	64	71	74	69	72	73	71	73
55	48	54	60	60	62	66	72	75	74	74	71	72	73
47	40	45	50	52	62	64	68	71	64	64	64	60	61
74	78	86	94	99	109	119	127	131	130	141	151	162	146
71	78	85	94	99	111	120	130	135	133	143	154	166	148
58	67	73	82	93	105	116	125	126	121	132	144	157	136

[3]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för nov. och dec. 1914 samt för jan.—aug. samt
[4]) Uppgifterna avse för nov. 1914—aug. 1915 samt okt. och nov. 1915 Stockholm och Malmö, för sept. aug., okt. och nov. 1915 endast Malmö. — [6]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. —
[8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt för mars—juni 1915 Stockholm och

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö

Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm						
	Sept. 1915	Okt. 1915	4/11—10/11	11/11—17/11	18/11—24/11	25/11—1/12	Nov. 1915
Kor:							
Extra prima	—	—	[5])	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**86**	**80**	80	80	80	80	**80**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**81**	**75**	75	75	75	75	**75**
» 3. Mindre feta	**57**	**51**	51	51	51	51	**51**
» 4. Magra, simpla	[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	[1])
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**92**	**85**	84	84	84	84	**84**
» 2. Mindre feta	**74**	**68**	68	68	68	68	**68**
» 3. Magra, simpla	[2])	[2])	[2])	[2])	[2])	[2])	[2])
Tjurar:							
Extra prima	**88**	**85**	[5])	83	83	83	**83**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**84**	**81**	81	79	79	79	**80**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**82**	**79**	79	77	77	77	**78**
» 3. Mindre köttiga	**65**	**60**	60	60	60	60	**60**
» 4. Magra, simpla	[3])	[3])	[3])	[3])	[3])	[3])	[3])
Oxar:							
Extra prima	—	—	[5])	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**92**	**85**	84	84	84	84	**84**
» 2. Mindre feta	**74**	**68**	68	68	68	68	**68**
» 3. Magra, simpla	[4])	[4])	[4])	[4])	[4])	[4])	[4])
Kalvar							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**95**	**90**	90	90	95	95	**93**
» (70—90 kg.)							
Skummjölkskalvar	**77**	**72**	72	72	77	77	**75**
Får:							
Yngre, feta	**78**	**73**	73	73	78	78	**76**
Äldre, »	**73**	**68**	68	68	73	73	**71**
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (85—100 kg.)	**160**	**175**	155	155	155	148	**153**
Rena, större svin (100—150 kg.)	**160**	**175**	155	155	155	148	**153**
Suggor	**144**	**167**	148	148	148	142	**147**

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under sept. 130 kr., okt. 111 kr. samt nov. 110 kr. (medelpris delpris under fjärde veckan av november 140 kr.). — [2]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under sept. sept. och okt. 110 kr. samt nov. 125 kr., (medelpris under fjärde veckan av nov. 125 kr.). — [3]) Medel- 155 kr.). — [4]) Medelpris *per styck* under sept. 225 kr., okt. 197 kr. samt nov. 195 kr. (medelpris för 110 öre per kg. — [6]) För platsförbrukning. För export och konservering har försålts: den 3/11—9/11 till och 55 öre per kg. och den 24/11—30/11 för export till 78 öre per kg. — [7]) För platsförbrukning. För 24/11—30/11 till 98 öre per kg. — [8]) För platsförbrukning. För export har försålts till 95 öre per kg. För export har försålts till 100 öre per kg.

priser

vande vikt)

och Göteborg.

september—november 1915.

Malmö							Göteborg						
Sept. 1915	Okt. 1915	3/11—9/11	10/11—15/11	17/11—23/11	24/11—30/11	Nov. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	1/11—6/11	8/11—13/11	15/11—20/11	22/11—27/11	Nov. 1915
—	**121**	125	125	115	110	**119**	—	—	—	—	—	—	—
93	**105**	113	113	103	95	**106**	**79**	**79**	79	79 [8])	79 [8])	76	**78**
82	**97**	105	105	95	85	**98**	**69**	**66**	63	63	63	63	**63**
58	**56**	60 [6])	63 [6])	55 [6])	50 [6])	**57**	—	—	—	35	35	35	**35**
[1])	[1])	55	55	53	[1])	[1])	—	—	—	—	—	—	—
110	**94**	90	90	—	90	**90**	—	—	—	—	—	—	—
95	**86**	75	80	80	75	**78**	**82**	**82**	82	82	82	79	**81**
75	**70**	65	65	65	60	**64**	**63**	**61**	60	60	60	60	**60**
[2])	[2])	—	55	55	[2])	[2])	—	—	—	—	—	—	—
—	**116**	120	120	—	105	**115**	—	—	—	—	—	—	—
95	**106**	113	113	—	94	**107**	**84**	**84**	84	84 [9])	84 [9])	83	**84**
84	**93**	105	105	—	85	**98**	**77**	**76**	76	76	76	76	**76**
58	**57**	55	55	—	55	**55**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**121**	125	125	115	110	**119**	—	—	—	—	—	—	—
94	**88**	83 [7])	78 [7])	78 [7])	75 [7])	**79**	**81**	**81**	81	81 [10])	81 [10])	81	**81**
80	**71**	65	68	63	63	**65**	**66**	**64**	64	64	64	64	**64**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
91	**89**	93	93	98	88	**93**	**92**	**92**	92	92	92	92	**92**
80	**81**	85	85	90	83	**86**	**85**	**85**	85	85	85	85	**85**
71	**69**	73	73	73	68	**72**	**72**	**72**	72	72	72	72	**72**
65	**73**	73	73	73	—	**73**	**72**	**70**	70	70	70	70	**70**
58	**55**	55	55	55	—	**55**	**60**	**58**	58	58	58	58	**58**
73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
157	—	—	145	—	—	**145**	**137**	**148**	143	143	143	133	**141**
157	—	—	145	—	—	**145**	**145**	**154**	148	148	148	138	**146**
155	—	—	125	—	—	**125**	**134**	**146**	138	138	138	128	**136**

för varje vecka under nov. 110 kr.); i *Malmö* under sept. 123 kr., okt. 115 kr. samt nov. 140 kr. (medelpris för varje vecka under nov. 145 kr.); i *Malmö* under pris *per stycke:* under sept. 225 kr., okt. 156 kr. samt nov. 155 kr. (*medelpris för* varje vecka under nov. varje vecka under nov. 195 kr.). — [5]) Till export hava försålts extra prima kor, tjurar och oxar till resp. 95 och 65 öre per kg, den 10/11—16/11 till resp. 95 och 63 öre per kg., den 17/11—23/11 till resp. 85 export har försålts: den 3/11—16/11 till 118 öre per kg., den 17/11—23/11 till 108 öre per kg. och den — [9]) För platsförbrukning. För export har försålts till 95 öre per kg. — [10]) För platsförbrukning.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *nov.* 1914—*nov.* 1915.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Nov 1914	Dec. 1914	Jan 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1])														
Abborre, stor . .	kg.	64	74	85	88	91	89	59	73	78	79	93	90	90
små . .	»	44	51	64	61	74	56	41	58	60	57	80	80	80
Braxen	»	47	45	39	—	60	60	58	60	63	64	75	78	—
Gråsej	»	25	25	22	—	—	38	31	45	55	57	65	75	—
Gädda, levande .	»	102	110	—	—	—	65	101	115	120	100	131	132	—
slaktad .	»	72	73	89	86	85	69	61	65	68	70	—	—	—
Gös	»	130	119	139	140	110	116	108	110	110	119	—	—	169
Hälleflundra, stor	»	83	106	119	101	96	115	113	109	113	105	114	124	127
små	»	61	65	80	80	73	65	70	70	70	65	90	90	—
Id	»	46	50	50	60	60	53	55	60	60	60	—	80	—
Kolja, svensk .	»	60	—	75	68	66	60	55	58	65	61	68	72	74
norsk . .	»	40	41	38	41	45	43	30	30	30	—	—	—	55
Kummel . . .	»	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	40	—	65	61	60	51	49	50	—	41	70	74	74
Lake, stor . .	»	50	70	69	—	—	68	40	—	—	67	78	80	81
insjö- små . .	»	52	—	76	84	85	25	41	40	48	63	—	—	—
Lax, färsk . .	»	217	200	188	250	—	223	310	201	196	328	275	395	250
Långa	»	50	—	—	65	65	58	55	50	57	65	70	73	81
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	125	—	—	—	160	130	127	125	—	—	—	265	130
Röding	»	129	134	140	145	115	133	165	165	—	155	170	165	168
Rödspotta, stor .	»	62	73	69	64	65	61	55	60	71	71	73	82	96
små .	»	—	65	65	—	55	55	—	—	—	65	—	—	
Rödtunga . . .	»	66	70	60	—	89	81	65	88	93	85	79	105	99
Sik, stor . . .	»	89	90	—	—	—	100	102	110	113	120	119	119	106
små . . .	»	69	78	86	85	78	87	83	—	—	—	112	—	—
Siklöja	»	40	—	—	—	—	—	—	—	—	67	70	40	—
Sill, färsk . . .	låda	2175	1930	2238	2150	1350	1500	2100	—	—	3500	3650	4460	4475
» » . . .	kg.	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	—	—	—	115	103	92	90	—	—	—	150	—
Stenbit	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda	1200	1100	1188	850	925	1125	1200	—	—	—	—	—	—
» . .	kg.	29	27	28	21	18	22	18	32	33	28	44	34	39
Torsk, m. huvud	»	38	39	40	40	40	35	30	35	35	38	44	51	49
svensk huvudlös	»	61	77	73	60	63	59	54	64	75	73	88	95	98
Torsk, norsk . .	»	35	30	44	35	38	40	—	—	40	—	—	—	—
Uer, färsk . . .	»	35	30	30	35	35	35	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	28	33	39	36	40	31	34	35	35	34	41	40	48
små . .	»	25	—	32	26	30	25	24	25	25	32	30	30	30
Ål, levande, stor	»	155	125	—	140	—	228	185	175	180	177	—	—	—
små	»	122	—	—	—	—	—	—	—	—	127	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	1690	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	1940	2000
Krabbor . . .	»	383	—	—	—	—	—	—	—	—	—	650	690	750
Kräftor, stora .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	118	91	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	97	110	105	80	85	96	95	88	91	73	85	95	90
kokta små . .	»	—	—	100	—	—	—	57	63	59	—	—	68	43

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

$^{4}/_{11}$—$^{10}/_{11}$:	tillgång knapp,	efterfrågan	medelmåttig,	tendens	stigande.		
$^{11}/_{11}$—$^{17}/_{11}$:	»	»	»	»	»	svävande.	
$^{18}/_{11}$—$^{24}/_{11}$:	»	»	»	»	»	»	
$^{25}/_{11}$—$^{1}/_{12}$:	»	»	»	»	»	»	

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik införas, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Meddelande till pensionsnämnder, n:r 22.

1. Levnadsintyg för utbetalning av förfallet pensionsbelopp. Enligt hittills gällande bestämmelser skall vid utbetalning av förfallet pensionsbelopp till postanstalten avlämnas bland annat intyg, som styrker, att pensionstagaren vid ingången av den månad, under vilken pensionsbeloppet förfallit till betalning, var i livet.

Då det i flera fall visat sig medföra avsevärd olägenhet för pensionstagaren att, för varje gång pension skall lyftas, förete levnadsintyg, har medgivits följande jämkning i ovan angivna föreskrift.

Pensionsnämndsordförande må i fall, där sådant anses kunna ske utan risk för missbruk medgiva, att i fråga om pension, som utbetalas månads- eller kvartalsvis, levnadsintyg må företes och avlämnas allenast två gånger om året, nämligen i juni och december. Då pensionsbelopp, som förfallit till betalning i juni, lyftes, skall i sådant fall avlämnas intyg, som styrker, att pensionstagaren var i livet vid ingången av denna månad. Vid utbetalning av pensionsbelopp, som förfallit till betalning i december, skall företes och avlämnas intyg avseende denna månad.

Medgivande, som ovan nämnts, bör icke lämnas i pensionsdistrikt med större folkmängd, således ej för t. ex. större städer.

Då pension första gången lyftes, skall emellertid alltid avlämnas levnadsintyg. Likaledes måste intyg avlämnas varje gång pensionsbelopp lyftes av någon på grund av fullmakt.

Pensionsnämndernas ordförande och ledamöter böra, så långt sig göra låter, vaka över, att missbruk av lämnat medgivande icke äger rum, och, så snart till deras kännedom kommit att pensionstagare avlidit, därom göra anmälan till vederbörande postanstalt. I fråga om anmälan om dödsfall och avlämnande av dödsattest gälla för övrigt härom förut meddelade bestämmelser.

Meddelande om sådant medgivande, som ovan sagts, skall insändas till Pensionsstyrelsen, som befordrar detsamma vidare till postsparbanken.

2. Behörighet att utfärda levnadsintyg. De härför gällande bestämmelserna finnas i § 7 av instruktionen för pensionsnämnderna samt i Pensionsstyrelsens meddelanden n:r 3 punkt 4. För att bereda lättnad i fråga om utfärdandet av dessa intyg har ansetts lämpligt medgiva rättighet åt pensionsnämndsordförande att bestämma, att för det distrikt, där han är ordförande, må godkännas jämväl levnadsintyg, utfärdat av två personer, av vilka den ene innehar tjänstebefattning hos staten eller kommunen eller är ägare till eller vice värd för den fastighet, där pensionstagaren bor. Intygsgivaren skall i dessa fall alltid utsätta titel eller yrke samt angiva, om han är ägare till eller vice värd för den ifrågavarande fastigheten. När ordföranden bestämt, att intyg av nu nämnd beskaffenhet må godkännas, skall underrättelse därom skriftligen lämnas veder börande postanstalt eller postanstalter. Förut meddelade bestämmelser rörande utfärdande av levnadsintyg gälla fortfarande jämte vad som nu föreskrivits.

Sakregister

till årgången 1915.

Sociala förhållanden i allmänhet.

Sverige:

Motioner i sociala frågor vid 1915 års riksdag: sid. 620. 1. Arbetarskydd: sid. 620. 2. Åtgärder mot arbetslöshet: sid. 621. 3. Jord- och egnahemsfrågan: sid. 622. 4. Nykterhetsfrågan: sid. 624. 5. Pensionsförsäkringen: sid. 627. 6. Skatte- och understödsfrågor: sid. 628.

Statsbidrag till föreläsningsföreningarna för år 1915: sid. 281.

Allmän sparbanksstatistik för år 1913: sid. 288.

Industrien i Sverige år 1913: sid. 752.

Sjömansyrket i Sverige: sid. 347.

Det mindre jordbrukets driftkredit: sid. 855.

Lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit: sid. 862.

Kungörelse angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk: sid. 863.

Kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit: sid. 864.

Kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor: sid. 869.

Ökat skydd mot offentliggörande av statistiska primäruppgifter: sid. 1114.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden:

1. Statens arbetslöshetskommission: sid. 87, 193, 341, 463, 605, 709, 829, 935, 1289. Understödsverksamheten för arbetslösa: sid. 464, 606, 709. Den skånska betodlingens arbetarfråga: sid. 466. Arbetslösheten bland stenarbetarna: sid. 468, 605. Arbetslösheten bland stenarbetarna i Blekinge: sid. 1293. Understödsverksamheten för arbetslösa tobaksarbetare: sid. 829. Den lokala understödsverksamhetens organisation och verksamhet: sid. 607, 830. Åtgärder för vintern 1915—16: sid. 935.

2. Statens livsmedelskommission: sid. 95, 481, 941. Spannmålsinköp: sid. 481. Mjöl- och spannmålspris: sid. 482. Brödpris: sid. 487. Max mipr.s: sid. 487. Exportförbud m. m.: sid. 491. Järnvägstransportfrågor: sid. 493. Diverse ärenden: sid. 494.

3. Statens krigsförsäkringskommission: sid. 98, 833.

Utlandet:

Utlandet och krisen.

1. Danmark: sid. 202, 710.
3. Tyskland: sid. 205, 610, 1081.
4. Österrike: sid. 518.
5. Holland: sid. 217.
6. Finland: sid. 7.
7. Schweiz: sid. 217.
8. Frankrike: sid. 1302.

Institut för arbetsfysiologi i Berlin: sid. 1114.

Kollektivavtal, arbetsavtal m. m.

Sverige:

Kollektivavtalens rättsverkningar: sid. 651.

Undersökning rörande lagstiftning om biläggande av arbetstvister: sid. 775.

Kollektivavtal i Sverige år 1914: sid. 1188.

Utlandet:

Kollektivavtal träffade genom Norska arbetsgivareföreningen under år 1914: sid. 294.

Kollektivavtalen i Tyskland vid 1913 års slut: sid. 556.

De kollektiva avtalen i Österrike år 1912: sid. 559.

Strejker, lockouter, medlings- och förlikningsförfarande.

Sverige:

Arbetsinställelser i Sverige år 1914: 3:dje och 4:de kvart.: sid. 141; år 1915: 1:sta och 2:dra kvart.: sid. 883; 3:dje kvart.: sid. 1234.
Arbetsinställelser i Sverige år 1914: sid. 644.
Statens förlikningsmäns för medling i arbetstvister verksamhet år 1914: sid. 994.

Utlandet:

Arbetsinställelser i Danmark: år 1913: sid. 895; år 1914: sid. 1244.
Arbetsinställelser i Frankrike under år 1913: sid. 414.
Arbetsinställelser i Kanada år 1914: sid. 294.
Arbetsinställelser i Nederländerna åren 1913 och 1914: sid. 895.
Frågan om obligatorisk skiljedom vid intressekonflikter i Norge: sid. 668.
Den norska lagen om arbetstvister: sid. 875.
Skandinavisk överenskommelse mellan arbetsgivarna om understöd vid arbetskonflikter: sid. 775.
Arbetsinställelser i Tyskland under år 1914: sid. 665.
Arbetsinställelser i Österrike under år 1913: sid. 561.

Arbetarskyddslagstiftning m. m.

Sverige:

Sammanträde med sociala rådets första sektion: sid. 1359.
Yrkesinspektionens verksamhet år 1913: sid. 274; år 1914: okt.—dec.: sid. 148; år 1915: jan.—mars: sid. 550; april—juni: sid. 891; juli—sept.: sid. 1240.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete: sid. 150, 291, 408, 552, 661, 772, 893, 1107, 1242, 1356.
Fullständigheten av anmälningarna om olycksfall i arbete: sid. 5.
Beslut ang. arbetarskyddslagstiftningens tillämpning: sid. 33.
Förslag till ändring av butikstängningslagen: sid. 121.
Undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien. 2. Mindre fabriker: sid. 952.
Olycksfall genom elektrisk ström: år 1913: sid. 394; år 1914: sid. 1003.
Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg 1914: sid. 629.
Anvisningar angående skydd mot yrkesfara vid brytning och bearbetning av sten: sid. 1104.
Skyddsåtgärder vid stuveriarbete: sid. 381.
Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1913: sid. 762.
Dispens från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor: sid. 1115.

Utlandet:

Förbud mot nattarbete i bagerier och konditorier i Tyskland: sid. 1359.

Socialförsäkring i allmänhet.

Sverige:

Formulär för understödsföreningarnas statistiska uppgifter: sid. 295.
Avslagen ansökan om registrering av understödsförening: sid. 563.
Utredningar angående eventuella åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn: sid. 156.

Utlandet:

Ändring av den danska lagen om understöd till änkors barn: sid. 1244.

Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.

Sverige:

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen: sid. 84, 335, 599, 705, 827, 932, 1287, 1399.
Pensionsstyrelsens förslag till ändring av pensionsförsäkringslagens övergångsbestämmelser: sid. 155, 705.
Lag om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring: sid. 654.

Lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20, 23 och 37 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring: sid. 655.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse ang. redovisning och inbetalning av pensionsavgifter enligt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913: sid. 658.
Pensionsförsäkringsfondens förvaltning: sid. 776.
Pensionering av statens järnvägars och telegrafverkets extra personal: sid. 295.

Utlandet:

Förslag till invaliditets- och ålderdomsförsäkring i Danmark: sid. 134.
Invaliditets- och efterlevandeförsäkringen i Tyskland under år 1914: sid. 672.

Sjukförsäkring.

Sverige:

Åtgärd från Socialstyrelsens sida till påskyndande av registreringen enligt lagen den 4 juli 1910: sid. 138.
Registrering enligt den nya sjukkasselagen: år 1914: 4:de kvart.: sid. 153; 1915: 1:sta kvart.: sid. 412; 2:dra kvart.: sid. 774; 3:dje kvart.: sid. 1112.
Registrerade sjukkassor 1911 och 1912: sid. 997.
Sammanträde med sociala rådets sektion för sjukkasseväsen: sid. 1360.

Utlandet:

Sjukkasseverksamheten i Danmark år 1913: sid. 35.
De danska sjukkassorna under år 1914: sid. 563.
Den nya danska sjukkasselagen: sid. 669.
Ny norsk sjukförsäkringslag: sid. 897.
Sjukförsäkringsverksamheten i Tyska riket under år 1913: sid. 670.

Olycksfallsförsäkring.

Sverige:

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1913.
I. Den industriella olycksfallförsäkringen: sid. 27.
II. Försäkring för fiskare: sid. 30.
III. Ersättning vid kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring: sid. 31.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet: 1915: jan.: sid. 156; jan. och febr.: sid. 296; 1:sta kvart.: sid. 414; jan.—april: sid. 564; jan.—maj: sid. 668; jan.—juni: sid. 776; jan.—juli: sid. 896; jan.—aug.: sid. 1005; jan.—sept.: sid. 1115; jan.—okt.: sid. 1244; jan.—nov.: sid. 1361.
Förslag till obligatorisk olycksfallsförsäkring: sid. 1089.

Utlandet:

Danskt förslag till lag om olycksfallsförsäkring: sid. 401.

Arbetsmarknad och arbetslöshet.

Sverige:

Arbetsmarknaden enligt uppgift från industriidkare: år 1914: 4:de kvart.: sid. 100; år 1915: 1:sta kvart.: sid. 500; 2:dra kvart.: sid. 835; 3:dje kvart.: sid. 1163.
Statens arbetslöshetskommission: sid. 87, 193, 341, 463, 605, 709, 829, 935, 1289.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna: 1914: den 1 okt., 1 nov. och 1 dec.: sid. 109; 1915: den 1 jan., 1 febr. och 1 mars: sid. 510; den 1 april, 1 maj och 1 juni: sid. 845; den 1 juli, 1 aug. och 1 sept.: sid. 1171.
Undersökning ang. arbetslösheten bland tobaksarbetare under tiden den 9 sept.—30 nov. 1914: sid. 1.
Statsunderstöd åt tobaksarbetare: sid. 522.
Kungörelse angående understöd av statsmedel åt arbetslösa tobaksarbetare: sid. 524.
Kungörelse angående understöd av statsmedel för bespisning åt arbetslösa tobaksarbetare: sid. 526.
Kungörelse angående understöd av statsmedel åt allmännyttigt företag för beredande av arbete åt arbetslösa kvinnliga tobaksarbetare: sid. 527.
Kungörelse angående ersättning av statsmedel för understöd åt arbetslösa tobaksarbetare jämlikt nådiga kungörelsen den 28 september 1914 angående understöd åt medellösa arbetslösa m.m.: sid. 528.

Socialstyrelsens P. M. rörande understöd av statsmedel åt arbetslösa tobaksarbetare: sid. 529.
Socialstyrelsens P. M. rörande bespisning åt arbetslösa tobaksarbetare: sid. 531.
Socialstyrelsens P. M. rörande beredande av arbete åt arbetslösa tobaksarbeterskor: sid. 532.
Underlättande av medellösa arbetssökandes resor: sid. 900.
Arbetstillgången inom sjömansyrket under tiden 1 aug. 1914—31 juli 1915: sid. 1179.
Nödhjälpsarbeten i Malmö: sid. 1245.

Utlandet:

Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark räkenskapsåret 1913—1914: sid. 159.
Arbetslösheten i Danmark under år 1914: sid. 566.
Arbetsmarknaden i England: 1914: dec.: sid. 156; 1915: jan.: sid. 296; febr.: sid. 414: mars: sid. 564; april: sid. 673; maj: sid 776; juni: sid. 897; juli och aug.: sid. 1005; sept.: sid. 1116; okt.: sid. 1245; nov.: sid. 1361.
Krigets inflytande på arbetsmarknaden i England: sid. 158.
Arbetsmarknaden i Finland: sid. 898.
Arbetslöshetsförsäkringen i Finland: sid. 1363.
Arbetslöshetsförsäkringen i Nederländerna: sid. 1362.
Bidrag från stat och kommun till arbetslöshetskassor i Norge: sid. 416.
Arbetsmarknaden i Tyskland: 1914: nov. —mitten av dec.: sid. 37; dec. 1914—mitten av jan. 1915: sid. 157; 1915: jan.—mitten av febr.: sid. 297; febr.—mitten av mars: sid. 415; mars—mitten av april: sid. 564; april—mitten av maj: sid. 673; maj—mitten av juni: sid. 777; juni—mitten av juli: sid. 898; juli: sid. 1006; aug.: sid. 1115; sept.: sid. 1116; okt.: sid. 1245; nov.: sid. 1362.

Ut- och invandring.

Sverige:

Utvandringen från Sverige: år 1914: sid. 159; 1915: 1:sta kvart.: sid. 416; 2:dra kvart.: sid. 779; 3:dje kvart.: sid. 1246.
Invandringen till Nordamerikas Förenta Stater: sid. 1006.

Arbetsförmedling.

Sverige:

Den offentliga arbetsförmedlingen: sid. 1363.
Den offentliga arbetsförmedlingen i Sverige 1902—1912: sid. 41.
Sveriges offentliga arbetsförmedling: år 1914: dec: sid. 45; år 1915: jan.: sid. 165; febr.: sid. 307; mars: sid. 425; april: sid. 571; maj: sid. 677: juni: sid. 786; juli: sid. 904; aug. sid. 1012; sept.: sid. 1124; okt.: sid. 1260; nov.: sid. 1372.
Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1914: sid. 261.
1. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge: sid. 261.
2. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1914: sid. 267.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse ang. understöd av statsmedel till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket: sid. 652.
Statsbidrag till Sveriges offentliga arbetsförmedling för år 1914: sid. 770.
Underlättande av medellösa arbetssökandes resor: sid. 900.
Rekrytanställning genom den offentliga arbetsförmedlingen: sid. 417, 900, 1006.
Skördepermission för värnpliktiga: sid. 1117.
Offentlig arbetsförmedling för Gottlands län: sid. 418.
Avdelningskontor av Norrbottens läns arbetsförmedling i Boden: sid. 418.

Utlandet:

Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark: sid. 298.
Den offentliga arbetsförmedlingens organisation i Danmark: sid. 419.
Den offentliga arbetsförmedlingen i England år 1914: sid. 298.
Den offentliga arbetsförmedlingen i Finland år 1914: sid. 900.
Paritetisk arbetsförmedling i Frankrike: sid. 1007.
Arbetsförmedlingen i Italien: sid 38.
Unionell arbetsförmedlingsanstalt i Nordamerikas Förenta Stater: sid. 39.

Kooperation.

Sverige:

Kooperativa förbundets verksamhet under år 1914: sid. 879.
Kooperativa förbundets omsättning: år 1914: sid. 299; 1915: 1:sta kvart.: sid. 419; 2:dra och 3:dje kvart.: sid. 1247.

Utlandet:

Konsumtionsföreningarna i Danmark: sid. 567.

Bostadsförhållanden.

Sverige:

Enhetliga principer vid de statliga och de kommunala bostadsräkningarna i Sverige: sid. 1364.
1912—1913 års allm bostadsräkning. X. Eskilstuna: sid. 1337.
Tomträtt åt bostadsföreningar: sid. 674.
Stockholms allmänna bostadsförbunds verksamhet: sid. 567.
Bostadstillgången i Stockholm vid början av år 1915: sid. 568.
Bostadspriser i Stockholm vid början av år 1915: sid. 569.
Stockholms stads bostadsinspektion: under år 1913: sid. 161; under år 1914: sid. 1365.
Bostadsräkningen i Göteborg: sid. 1254.
Bostadsfrågan i Göteborg: sid. 299, 675, 1117, 1254.
Bostadsfrågan i Uppsala: sid. 676.
Bostadsfrågan i Borås: sid. 675.
Bostadsfrågan i Lund: sid. 781.
Bostadsfrågan i Oskarshamn: sid. 675.
Preliminär översikt över byggnads- och bostadsförhållandena å de orter, som berörts av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar: sid. 219. I. Stadssamhällena: sid. 221. II. Landskommunerna: sid. 713.
Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1913: sid. 534.
Bostadshygieniska bestämmelser i förslaget till ny hälsovårdsstadga för riket: sid. 1101.
Egnahemsfrågan: sid. 780.

Utlandet:

Bostadsförhållandena i de danska landsortsstäderna år 1911: sid. 1251.
Bostadsförhållandena i smålägenheter i Kristiania: sid. 1247.
Jämförelse mellan bostadsförhållandena i Skandinaviens större städer: sid. 1249.
Krigets inverkan på bostadsförhållandena i Tyskland: sid. 1366.

Föreningsväsen.

Sverige:

Landsorganisationen i Sverige år 1914: sid. 1254.

Utlandet:

Föreningsväsendet bland arbetsgivare och arbetstagare i Tyskland år 1911. III. Arbetarnas föreningsväsen: sid. 10.
Fackföreningsrörelsen i Tyskland under krigsåret 1914—1915: sid. 1367.

Nykterhetsrörelsen.

Sverige:

Statens nya vårdanstalt för alkoholister: sid. 39.
Förslag till ändrade bestämmelser angående försäljning av brännvin samt av vin och öl: sid 117.
Den individuella kontrollen vid brännvinsutminuteringen: sid. 387.
Ändrade bestämmelser angående försäljning av brännvin samt av vin och öl m. m.: sid. 419, 768.
Ämbetsverkens utlåtande rörande tillfälligt rusdrycksförbud: sid. 1039.
Förslag till alkoholstatistiska undersökningar: sid 853.
Alkoholstatistiska undersökningar: sid. 1118.
Förslag angående planmässig nykterhetsundervisning såväl inom som utom skolan: sid. 548.
Uppsala stads nykterhetsnämnds verksamhet: sid 1256.
Kommunalt hyresbidrag till nykterhetsföreningar i Örebro: sid. 1256.

Utlandet:

Den norska alkoholkommissionens förslag till försäljningslag: sid. 1230.

Fattigvård, välgörenhet m. m.

Sverige:

Fattigvården i Stockholm under år 1913: sid. 300.

Förslag till ny fattigvårdslagstiftning: sid. 538.
Orsakerna till behovet av fattigvård: sid. 543.
Kommunernas fattigvård under år 1913: sid. 901.
Barnbespisningen vid Stockholms folkskolor: sid. 1345.
Fattigvårdskonventionen mellan Sverige, Danmark och Norge: sid. 125.

Utlandet:

Den danska fattigvården 1911—1912: sid. 1256.

Arbets- och löneförhållanden m. m.

Jordbruk och skogsbruk.

Sverige:

Lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden inom olika bygder och å typiska lantegendomar: sid. 371. 1. Lantarbetarnas arbetsvillkor i belysning av olika bygders jordbruksförhållanden: sid. 371. 2. Arbetarförhållandena på typiska lantegendomar: sid. 375.

Utlandet:

Utländska säsongarbetare i Danmark år 1914: sid. 39.
Engelska jordreformförslag: sid. 20.
Minderårigas jordbruksarbete i England: sid. 1008.

Andra näringar.

Sverige:

Andel i vinst åt industriarbetare: sid. 419.
Frågan om garanterad tidlön vid ackordsarbete: sid 1226.
Dyrtidstillägg åt kommunalarbetare: sid. 676.
Lönestatistik för buteljglasindustrien år 1913: sid 163.
Lönestatistik för eskilstunaindustrien år 1913: sid. 303.
Lönestatistik för stenindustrien år 1913: sid. 301
Priser och arbetslöner vid vissa arméleveranser. I. Utlåtande: sid. 1304. II. Undersökning: sid. 1308. III. Reseberättelse: sid. 1330.

Utlandet:

Hantverks- och industriräkningen i Danmark den 26 maj 1914: sid. 39.
Affärs- och kontorsanställdas löne- och arbetsförhållanden i Danmark: sid. 1257.
Löneförhållanden inom mejeriyrket i Danmark: sid 304.
Dyrtidshjälp i England: sid. 1007.
Kvinnoarbetet i England: sid. 1008.
Den engelska lagen om lönenämnder: sid. 1370.
Minimilöner för kvinnliga hemarbetare i Frankrike: sid. 1258.
Löner och arbetstider vid järn- och stålverk i Förenta staterna åren 1910—1912: sid. 420.
Löner och arbetstider inom bomulls-, ylle-, silkes-, sko- och trikåvaruindustrierna i Förenta staterna 1910—1913: sid. 420.
Arbetslöner vid ammunitionstillverkningen i Kanada: sid. 1008.
Norskt förslag till lag om hemindustriellt arbete: sid. 396.
En norsk undersökning rörande levnadskostnader för affärsanställda m. fl.: sid. 1256.

Levnadskostnader.

Sverige:

Översikt av livsmedelspriser i Sverige: 1914: 4:de kvart.: sid 58; 1915: jan : sid. 178; febr.: sid. 320; 1:sta kvart.: sid. 438; april: sid. 584; maj: sid. 690; 2:dra kvart.: sid. 799; juli: sid. 917; aug.: sid. 1025; 3:dje kvart.: sid. 1137; okt.: sid. 1273; nov.: sid. 1385.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag: 1904—dec. 1914: sid. 68; 1904—jan. 1915: sid. 182; 1904—febr. 1915: sid. 324; 1904—mars 1915: sid. 446; 1904—april 1915: sid. 588; 1904—maj 1915: sid. 694; 1904—juni 1915: sid. 810; 1904—juli 1915: sid. 920; 1904—aug. 1915: sid. 1028; 1904—sept. 1915: sid. 1146; 1904—okt. 1915: sid. 1276; 1904—nov. 1915: sid. 1388.
Livsmedelspriser å olika orter i riket: 1914: 4:de kvart.: sid. 70; 1915: 1:sta kvart.: sid. 448; 2:dra kvart.: sid. 812; 3:dje kvart.: sid. 1148.
Livsmedelspriser å olika orter i riket: 1915: jan.: sid. 184; febr.: sid. 326: april: sid. 590: maj: sid. 696; juli: sid. 922; aug.: sid. 1030; okt.: sid. 1278; nov.: sid. 1390.

Kreaturspriser i Sverige: nov. 1914—jan. 1915: sid. 190; dec. 1914—febr. 1915: sid. 332; 1915: febr.—april: sid. 596; mars—maj: sid. 702; maj—juli: sid. 928; juni—aug.: sid. 1036; aug.—okt.: sid. 1284; sept.—nov.: sid. 1396.
Kreaturspriser i Sverige: 1914: 4:de kvart.: sid. 82; 1915: 1:sta kvart.: sid. 460; 2:dra kvart.: sid. 824; 3:dje kvart.: sid. 1160.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag: 1904—dec. 1914: sid. 80; 1904—jan. 1915: sid. 188; 1904—febr. 1915: sid. 330; 1904—mars 1915: sid. 458; 1904—april 1915: sid. 594; 1904—maj 1915: sid. 700; 1904-juni 1915: sid. 822; 1904—juli 1915: sid. 926; 1904—aug. 1915: sid. 1034; 1904—sept. 1915: sid. 1158; 1904—okt. 1915: sid. 1282; 1904—nov. 1915: sid. 1394.
Husdjursräkningen sommaren 1915: sid. 1259.
Fiskpriser i Stockholm: dec. 1913—dec. 1914: sid. 79; jan. 1914—jan. 1915: sid. 192; febr. 1914—febr. 1915: sid. 334; mars 1914—mars 1915: sid. 462; april 1914—april 1915: sid. 598; maj 1914—maj 1915: sid. 704; juni 1914—juni 1915: sid. 826; juli 1914—juli 1915: sid. 930; aug. 1914-aug. 1915: sid. 1038; sept. 1914—sept. 1915: sid. 1162; okt. 1914—okt. 1915: sid. 1286; nov. 1914—nov. 1915: sid. 1398.
Prisnivån under år 1914 enligt Sauerbecks prisindex: sid. 569.
Förslag till ny lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara: sid. 421.
Lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden: sid. 781.
Statens livsmedelskommission: sid. 95, 481, 941.
Svenska stadsförbundets livsmedelskommitté: sid. 1118.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning ang. siktning av rågmjöl: sid. 201.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående maximipris å råg, korn och havre: sid. 1343.
Inhämtande av producentpriser på lantbruksprodukter: sid. 421.
Potatisland åt mindre bemedlade: sid. 421.
Dyrtidshjälp under kristiden: sid. 945, 1077, 1182, 1297.
Dyrortsgruppering: sid. 1118.
Livsmedelskostnader i Stockholm 1904—1912: sid. 182.
Kommunal försäljning av kol i Malmö: sid. 1259.
Minuthandelspriser å livsmedel i Sverige, Norge och Danmark: sid. 404.

Utlandet:

Livsmedelsprisernas stegring i Australien: sid. 1123.
Prisstegringen å vissa livsmedel i Berlin och dess orsaker: sid. 1120.
Dyrtidshjälp i Danmark: sid. 1007.
Översikt av livsmedelsprisernas förändring i Danmark under tiden augusti 1914—juli 1915: sid. 1008.
Kreatursräkning i Danmark den 15 maj 1915: sid. 784.
Dansk levnadskostnadsundersökning under kristiden: sid. 1350.
Danskt lagförslag om offentligt dyrtidsunderstöd: sid. 1370.
Minuthandelspriser å livsmedel i England: 1915: jan.: sid. 305; febr. sid. 424; mars: sid. 570; maj: sid. 785: juni: sid. 902; aug. 1914—juli 1915: sid. 1010.
Livsmedelsprisernas fluktuationer i en del europeiska länder efter krigsutbrottet: sid. 613.
Maximipriser i Finland: sid. 421.
Grosshandelspriser i Förenta staterna 1890—1913: sid. 305.
Maximipris på vissa livsförnödenheter i Kristiania: sid. 1122.
Försäljning av koks till Köpenhamns arbetslösa: sid. 1370.
Maximipriser å salt sill i Norge: sid. 1123.
Dyrtidshjälp i Norge: sid. 1259.
Undersökning angående potatiskonsumtionen i Tyskland: sid. 1119.

Socialhygien.

Sverige:

Dödligheten i lungsot i Sverige åren 1906—1910: sid. 903.
Undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien. 2. Mindre fabriker: sid. 952.
Bostadshygieniska bestämmelser i förslaget till ny hälsovårdsstadga för riket: sid. 1101.

Yrkesutbildning.

Sverige:

Lärlingsfrågan inom verkstadsindustrien: sid. 676.

Stockholm 1916. P. A. Norstedt & Söner. 150227